BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XV
E
15 ...OLI

Digitized by Google

Digitized by Google

SS. D. N.

BENEDICTI XIV.

OPERA

IN DUODECIM TOMOS DISTRIBUTA

TOMUS IX.

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
NAPOLI

Digitized by Google

IOANNES V. PORTUGALLI. ET ALGARB. REX FIDELISSIMUS
Romæ Anno 1749.

BENEDICTI XIV.

PONT. OPT. MAX.

OLIM

PROSPERI CARD. DE LAMBERTINIS

PRIMUM ANCONITANÆ ECCLESIÆ EPISCOPI,
DEINDE BONONIENSIS ARCHIEPISCOPI

DE

SACROSANCTO MISSÆ SACRIFICIO

LIBRI TRES

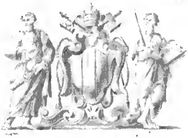
EDITIO SECUNDA LATINA POST PLURIMAS ITALAS
AUCTIOR ET CASTIGATIOR

AD USUM

ACADEMIÆ LITURGICÆ CONIMBRICENSIS

ACCEDUNT

Appendices ex Operibus SSmi DOMINI NOSTRI *petitæ, una cum Indice multiplici ad majorem Auditorum profectum, qui Novæ Sacrorum Rituum Scholæ in Collegio Romano Societatis* JESU *intererunt.*

ROMÆ, MDCCXLVIII.

EXCUDEBANT NICOLAUS ET MARCUS PALEARINI
ACADEMIÆ LITURGICÆ CONIMBRICENSIS TYPOGRAPHI,

SUPERIORUM FACULTATE.

NAPOLI

JOANNI V.

LUSITANIÆ, ET ALGARBIORUM REGI POTENTISSIMO.

EMMANUEL DE AZEVEDO SOCIETATIS JESU.

SINGULARI plane Divinæ Providentiæ conſilio me Sacrorum RITUUM ſtudiis addictum eſſe video (REX Potentiſſime) poſtquam Juſſu Tuo Romæ detentus ſum, ut apud Congregationem Sacris Ritibus præpoſitam

Digitized by Google

Poſtulatoris munus obirem; ſiquidem Summus Pontifex præcipuâ clementiâ, eximiâque benignitate me ejuſdem Congregationis Conſultorem renuntiavit; acceſſit deinde honor a Liturgicâ Academiâ Conimbricenſi ad me delatus, quæ non ſolum meæ fidei celerem Operum SSmi D. Noſtri editionem concredere, verum etiam me ipſum in arctiſſimam ſtudiorum ſocietatem vocare non dubitavit. Cum vero me aliorum electione his ſtudiis addictum conſideraſſem, meas partes eſſe duxi rem aliquam moliri, qua de Republicâ literariâ benemereri poſſem. Igitur Liturgicum Theſaurum, qui jam ſub prælo eſt, adornare inſtitui; animos quidem addente BENEDICTO XIV., quod quam ſit magnum ſapientibus nomen, vix eſt, qui ignoret: Nullus enim terræ angulus adeo ab hominum conſuetudine ſemotus eſt, quo ille eruditionis ſuæ, atque innatæ erga literatos viros benevolentiæ fama non pervenerit. Volui tamen, antequam opus aggrederer, ejus ſynopſin

viro-

virorum doctiſſimorum per omnem ferme Europam oculis ſubjicere, qui illud univerſæ Catholicæ Eccleſiæ ſane utiliſſimum fore, communi calculo arbitrantur. His me jam titulis huic diſciplinæ addictum Moderatores mei novâ quadam ratione eidem voluerunt eſſe devotum; Sacriſque Ritibus in hoc Gregoriano Lycæo Magiſtrum præfecerunt; ex quo factum eſt, ut qui omnes Sacros Ritus præcipiente ac docente BENEDICTO XIV. pro meâ tenuitate utcumque in ſuas partes diſtribui, primus ipſe forem, qui eoſdem novâ quadam methodo, certoque ordine explicarem. Illud vero mihi feliciter evenire gaudeo, quod cum juxta æquiſſimam Sacrorum Rituum partitionem de Sacroſancto Miſſæ Sacrificio primum agere oporteat, nihil mihi immorandum fuerit in ſeligendo lectionum mearum ordine poſtquam variis hinc inde dubitationibus exortis Opera Sanctiſſimi Domini Noſtri mature perpendi; ſiquidem Sanctiſ-

ſimus

ſimus Pontifex adeo pie, erudite, copioſe, eleganter, atque perfecte hoc argumentum tractavit, ut nihil ulterius requiri poſſe videatur.

Hæc omnia a Te (REX Potentiſſime) initium duxiſſe fateor, utpote qui primus mihi & hæc ſtudiorum curricula aperueris, & ad eadem impigrè decurrenda acerrimum Patrocinio tuo calcar admoveris. Æquum proinde eſt, ut ego hunc tibi librum a Summo Pontifice conſcriptum, a me recuſum, & Auditoribus meis propoſitum, Scholæ Sacrorum Rituum primitias, meæque erga Potentiſſimum Luſitaniæ REGEM ſervitutis, erga Munificentiſſimum literatorum omnium Protectorem obſervantiæ, erga Amantiſſimum Patriæ Parentem charitatis teſtimonium exhibeam; Quid enim eſt quod in hoc Libro voluntati Tuæ gratiſſimum non accidat? An argumentum, quod in Deo rite colendo totum verſatur? An Auctor, quo nullus hominum in terris commendabilior eſſe poſſit? An is, qui librum no-

mini

Digitized by Google

mini inſcribit Tuo, quem tot ac tantis beneficiis devinctum habes, ut etiamſi vitam ille pro Tua ſalute profunderet, in referenda tamen gratia nec ſibi nec Tibi ſe ſatis eſſe facturum putaret? Illud etiam animum commovet meum, quod maximum præſidium & decus Scholæ Sacrorum Rituum, ejuſque Magiſtris a Te affuturum confido. Quis enim neſciat, omnes omnium Regum laudes in Te conjunctas eſſe, atque eminere? Nihil Tibi Apoſtolicæ Sedis Auctoritate, Romanorum Pontificum veneratione, atque Urbis Romæ ſplendore antiquius eſſe; ſingulare denique tuum erga Deum, Sanctiſſimam Matrem, Sanctos univerſos, Sacroſque Ritus ſtudium extitiſſe? Neceſſe non eſt harum a me rerum exempla proferri; ut enim omittam præclariſſima illa Religionis, ac Magnificentiæ Tuæ monumenta, quæ Tu in plurimis Aſiæ, Africæ, atque Americæ locis conſtituiſti, nos ipſi Romæ vidimus magnificentiſſima Sacella magnis a Te ſum-

ptibus

ptibus hìc extructa, vidimus Altaria egregio opere pretioſiſque marmoribus perfecta; vidimus prope immenſam auri, atque argenti plenam artis vim, in quâ profecto labor, atque artificium longe materiam ſuperaret, in Sacros uſus deſtinatam; Vidimus denique Sacram omnis generis Supellectilem multo auro clariſſimiſque gemmis nitentem; atque hæc omnia ex his Regionibus per longiſſimos Maris tractus in Luſitaniam aſportata! Quid ſi ea, quæ in Luſitania geſſeris, paucis perſtringam? Ut magnificentiſſima Templa vel a fundamentis erexeris, vel novis operibus inſtauraveris? Ut eos honores in Eccleſiæ Optimates congeſſeris, quibus jam ſæculi Magnates quodammodo poſſint invidere? Ut ſive firmâ, ſive infirmâ valetudine afficiaris, quotidie Templa frequentes, plurimis Sacris ſingulari Religione interſis, Eccleſiaſticos Ritus longa Tibi experientia cognitos ad Romanas leges exigi cures? Nec munificentiâ tantum, ſed exem-

plo

plo etiam Tuo alios ad Divinum cultum accendas? Nonne hæc omnia me in ſpem certiſſimam erigunt fore, ut quemadmodum ſemper mihi, ſic etiam novæ Scholæ Sacrorum Rituum Patrocinium adjungas tuum? Hoc ut facias, vehementer rogo; Solioque Tuo advolutus, quem in manus meas Auctor Sanctiſſimus & Clementiſſimus librum tradidit, eumdem ego in Tuas ſupplex tranſmitto; neque enim illum alio, quam Clariſſimi Auctoris nomine inſcriberem, niſi Auctor ipſe votis meis libentiſſime indulgens conſilium meum potius prævenire, quam probare videretur; quo & clementiam in me ſuam, & præcipuam in Te benevolentiam luculentiſſimo comprobavit teſtimonio.

SACRORUM RITUUM SCIENTIÆ AUDITORIBUS.

CUM officii mei ſit, Auditores optimi, propoſitum vobis finem exponere, ac rerum tractandarum ſumma veluti capita primo hoc in limine oculis veſtris ſubjicere, vos etiam atque etiam præmonitos volo, meum laborem eò ſpectare ut veſtrum unuſquiſque Sacrorum Rituum doctrinâ informetur, eorumque originem, ſignificationem, dignitatem compertam habeat; quo fiet, ut Sacris Ordinibus initiatus, inde aptiſſimus ſit ad ea quæ ſunt ſui muneris rite obeunda. Quare Liturgicum curſum in quatuor tractatus eo dividemus ordine, quem hic ſubnecto:

1. *De Sacroſancto Miſſæ Sacrificio.*
2. *De Divino Officio.*
3. *De Sacramentorum Adminiſtratione.*
4. *De Benedictionibus, & Precibus.*

Ex duodecim igitur Tractatibus, in quos rerum Liturgicarum materiam diſtribui in Epiſtolâ primo Tomo Operum omnium SS. D. N. BENEDICTI XIV. *præfixâ, quatuor potiſſimum ſelegi, qui tamen ſeptem complectuntur; id eo conſilio factum eſt, ne hunc, quem aggredimur curſum, ultra quatuor annos protraheremus; nam longior mora non modò vetuſtum Scholarum morem perverteret, verum etiam non ita leve vobis faſtidium crearet. Quod ad reliquos quinque Tractatus attinet, qui facile etiam ad quatuor capita redigi poſſunt, eoſdem, ſi minus pleno gutture, at certe primoribus labris modò in diſputationibus publicis, modò in domeſticis exercitationibus, extra ordinem delibabitis. Nec vero in animum inducatis veſtrum fore, ut materiam ad quatuor illos Tractatùs pertinentem penitus exhauriam; cum illius amplitudo major ſit, quam quæ poſſit temporis limitibus adeo anguſtis contineri; certe plurima accipietis, ex quibus vobis pronum erit per vos ipſos ad faciliora excurrere; ego, quæ meæ partes ſunt, omni ope enitar,*

ut

Digitized by Google

ſit in docendo magis, magiſque in dies proficiam; quod ex ipſo docendi uſu, & quotidianâ experientiâ, Deo dante, conſequuturum me ſpero.

Jam vero cum Is, qui Eccleſiæ univerſæ nunc præeſt, Summus Pontifex & Scholam noſtram condiderit, & ſtudia noſtra moderari minime dedignetur; illud omnino conſequitur, ut Eumdem nos ex altero titulo tanquam filii peculiariter venerari, ex altero tanquam diſcipuli fideliter ſequi debeamus. Et quidem merito, cum nemo ſit, qui mentes noſtras vel tanquam Divinus Interpres certiore veritatis regula, vel tanquam privatus Doctor meliore doctrinæ copiâ locupletare poſſit. Qua in re jam probe ſcitis, me nihil de Illo ſupra meritum & cum exaggeratione loqui; id quod conjectare unuſquiſque poteſt ex Ipſiuſmet verbis aliquot jam elapſos annos ab Eo prolatis; ait enim modeſtiâ illâ ſingulari, quâ præditus eſt; Affirmare jure poſſumus, annos quinquaginta contuliſſe, exiguo licet cum fructu, Studiis Eccleſiaſticis excolendis. *Quod quantâ animi moderatione ab Illo dictum ſit, in dubium revocabit nemo qui ſciat (ſciunt autem omnes) paucorum annorum fructum fuiſſe duodecim volumina, quæ nunc Romæ ad uſum Academiæ Liturgicæ Conimbricenſis Typis eduntur; quod ſi haberetur ratio eorum omnium quæ ſcripſit, ea, ut Ipſe ingenue fateri cogitur [Tom.V. Edit. Romanæ pag. 26.]* neque pauca, neque exigua volumina, ſi colligerentur, efficerent.

Cum itaque Ipſe, ut aliàs late oſtendi, quæ ad Sacrorum Rituum tractatus pertinent, ea omnia vel coacervatim tradiderit in ſuis Operibus, vel ſparſim data opportunitate inſinuaverit, certe nos ad plurima, quæ hoc quadriennio dicenda ſunt, promptuarium ſemper in Ejus libris habebimus quàm paratiſſimum. Atque hoc quidem anno illud feliciter ad glorioſum Noſtræ Scholæ auſpicium eveniſſe crediderim, quod nos Liturgici hujuſce curriculi laborem ex Sacroſancto Miſſæ Sacrificio, prout materiæ dignitas utilitaſque poſtulabant, ſimus exorſi. Verumtamen haud inficior, me de hoc ipſo argumento tractare cogitantem diu multumque dubitaſſe, quid mihi ſeligendum, quid prætermittendum, quid copioſius explicandum, quid ſtrictius contrahendum eſſe videretur; propterea quod plurimi de illo agunt Auctores, aliæque ex aliis quæſtiones ſuccreſcunt; prorſus ut vel ipſa rerum copia Magiſtros propemodum inopes faciat. Sed poſtea quam variis cogitationum fluctibus hac illac jactatus ſum, tandem aliquando ad Tractatum a Sanctiſſimo D. N. conſcriptum, tanquam ad litus acceſſi, in quo animi ſecurus conquieſcerem. Quas enim opes Pietatis, Doctrinæ, atque Eruditionis ceteri Auctorum libri diviſim complexi ſunt, eas fere omnes hoc unum tanti Pontificis Opus ſimul collegit.

Meminerim etiam, me neſcio quid in ejus laudem extemporali carmine jam antea conſcripſiſſe, quod qualecumque demum eſt, non abs re futurum arbitror, ſi hoc loco vobis ſubjecero:

PROSPER *hic eſt, diſcit per quem ſacra rite Sacerdos*
Pertractare manu, verbiſque potentibus uti,
Queis homini (in niveo gaudens Velamine claudi)
Filius ipſe Dei, rerumque Creator obedit;
Immenſuſque brevi Deus occultatus in orbe
Sponte ſalutiferas offertur victima ad aras,
Victima ſacrilegi quondam ſpolia ampla furoris
Indignâ mactata manu, nunc prompta ſubire
Mille neces, ſi noſtra ſalus hoc rurſus egeret
Auxilio; at victâ æternum de morte triumphans
Nos miſero exilio, dirâque tyrannide vinctos
Ad caram invitat Patriam, & vincla omnia ſolvit.
Nam quoties venit ante aras oblata, Parentis
Indignantem animum, & conceptas comprimit iras;
Ac miro arcano jam non moritura cruorem
Sub ſpecie vini, ſub panis imagine corpus
Occludens, tota in quavis manet hoſtia parte.
Edocuit PROSPER *ritu celebrare decenti*
Sacra miniſteria, & dubios diſſolvere nodos
Anxia ſi qua ſacros agitaſſet cura Miniſtros.

Hunc ego Tractatum denuo Typis impreſſum, atque ad Auctoris mentem locupletatum vobiſmetipſis, tanquam certiſſimum diligentiæ meæ pignus, atque opportuniſſimum laboris veſtri adjumentum, libenti animo impertiar. Addam quoque Appendices copioſiſſimas ex Operibus ejuſdem Sanctiſſimi Auctoris depromptas, eaque illis ſubjiciam omnia, quæ vobis utiliora fore judicavero, ut vos in tanto argumento non leviter ac ſuperficie tenus, ſed intime perfecteque inſtruam.

Huc accedit, quod omnes etiam duodecim Tomi Operum a Sanctiſſimo

ſimo D. N. elaboratorum vobis in promptu erunt; quamvis enim illi a me in lucem edantur ad uſum Academiæ Liturgicæ Conimbricenſis (cujus ipſe obſequiis, propter maxima illius erga me beneficia, totum me addictum, devotum, ac veluti mancipatum eſſe glorior) æquali tamen jure vobis inſervient, quorum Schola tanto ſtudiorum atque amicitiæ fœdere cum illâ Academiâ conjuncta eſt, ut quæcumque ad illam Commoda perveniant, eadem & ad vos reſluo quaſi curſu redundent.

Præterea magnum in eo erit præſidium, quod vos me adnitente de omnibus fere iis rebus certiores fietis, quæ in ordinariâ Sacrorum Rituum Congregatione in judicium vocabuntur, ac decernentur. Siquidem non ſolum nobis benige favebunt Eminentiſs. ac Reverendiſs. Sacræ illius Congregationis Præfectus, atque Illuſtriſs. ac Reverendiſs. D. Fidei Promotor; ſed ipſe Illuſtriſs. ac Reverendiſs. Præſul, qui a ſecretis ejuſdem Congregationis eſt, pro eximia ſua in me atque in Scholam noſtram benevolentiâ humaniſſime recepit ſe diligenter curaturum, ut quoties hujuſmodi conventus habebuntur, toties folia cauſarum in iiſdem agitatarum typis commiſſa ad nos deferantur; his autem foliis acceptis, veſtrum erit non ſolum ejuſdem Congregationis doctrinam, æquitatem, eruditionem, prudentiamque admirari, colere, ac tueri, verum etiam ejuſdem ſententias atque decreta addiſcere, tranſcribere, publicæque utilitati dicare; quod quanti ſit, tunc profecto longe melius intelligetis, cum hæc ſtudia rite abſoluta facillimam vobis viam aut ad obeundas in templis Sacrorum Rituum præfecturas, aut ad agitandas in foro Sanctorum ac Beatorum cauſas communiiſſe videbitis.

Meum etiam, atque aliorum qui mihi ſucceſſerint, munus erit Liturgicum Theſaurum perficere, cujus Synopſin longè lateque diſſeminatam plurimis jam litteratis Viris tum Italis, tum Tranſalpinis valde probatam fuiſſe, nemo veſtrum ignorat. Cum autem ad tantum opus colligendum, adornandum atque abſolvendum, multorum labor neceſſariò requiratur, ego ſane vos quoque in ejus edendi curam, atque in jam editi fructum ſocios adſciſcam, ſi veſtra votis meis ſtudia reſpondere animadvertero.

Poſtremo non abs re eſſe puto, pauca aliqua innuere, quæ vobis hujuſce diſciplinæ & utilitatem, & neceſſitatem, & præſtantiam patefaciant; nam ſi de utilitate ſermo ſit, illud habetur Eminentiſſimum, ac Reverendiſſimum Dominum Urbis Vicarium apertiſſimè jam fuiſſe profeſſum ſeſe præcipuam illorum rationem eſſe ducturum, quorum factos in hac eâdem diſciplinâ progreſſus & meo teſtimonio & ſuo experimento comprobaverit. Si vero neceſſitatem excutiamus, compertum omnibus eſt optatum ad ſacros Ordines, & Eccleſiaſtica miniſteria aditum aliarum facultatum ignaris non eſſe intercluſum, hujus diſciplinæ inſciis patere non poſſe. Si vero præſtantia ſpectetur, certè hanc vel ex eo metiri licet,

quod

quod perfecta hujuſce diſciplinæ cognitio a quinque illis ſacris ſcientiis ſejungi nequeat, quas nos hodierna die communiore vocabulo Scholaſticam, Myſticam, Dogmaticam, Canonicam, Moralemque appellamus; quomodo enim quis abdita in Eccleſiaſticis Ritibus myſteria aut ſine Scholaſtica copioſo argumentorum apparatu illuſtrabit? aut ſine Myſtica ad ſanctiorem Dei cultum referet? aut ſine Dogmatica ab impuris Hæreticorum calumniis tuebitur? aut ſine Canonica a veteri Patrum traditione, & Summorum Pontificum decretis repetet? aut ſine Morali ad ſempiternam animarum ſalutem convertet? Quid ſi hæc eadem quam commendamus, facultas homines requirat non tam in Eccleſiaſtica Hiſtoria, quam in profana eruditione Philoſophiciſque ſtudiis verſatiſſimos? Atqui rem ita ſe habere data vobis opportunitate melius innoteſcet. Verum hæc omnia, in quibus triumphare poſſet oratio, non ita invitus prætermitto, cum apud omnes conſtare debeat, eam ſcientiam multis laudibus ad ſui commendationem non indigere, quæ reliquas fere omnes ſibi ſocias, atque adminiſtras efflagitet. Illud tamen nullo modo prætereundum eſt, quod hanc ipſam Sacrorum Rituum diſciplinam Deus in Veteri quidem Lege per ſe ipſum adumbraverit, in Nova vero per Filium ſuum Unigenitum e cœlo in terras delapſum ad perfectionem adduxerit; facta Eccleſiæ Sponſæ ſuæ poteſtate, ut novos etiam ipſa ritus induceret, eoſque pro locorum ac temporum diverſitate variaret.

Quæ dum commemoro, venit mihi in mentem non ſine vehementi pietatis affectu horæ illius, in qua Chriſtus Dominus Divini Sacrificii (quod erit hoc anno Scholæ noſtræ argumentum) Inſtitutor ſimul, Sacerdos ac Victima Deo Patri ſeipſum pro Humani generis ſalute obtulit, nobiſque imperavit, ut quocumque tempore tantum Sacrificium peragimus, illud in ſui memoriam faciamus.

Hæc fere ſunt, Auditores ſtudioſi, quæ jam antea ego in publica Scholæ noſtræ inauguratione apud Purpuratos Patres, Ampliſſimos Præſules, clariſſimos Religioſorum Ordinum Moderatores, Sacræ Rituum Congregationis Conſultores ſapientiſſimos, circumfuſamque ſelectiſſimorum hominum turbam de more præfatus eram: Sed publicam illam Præfationem iterum vobis in mentem revocare oportet, tum quia Aula ceteroquin ampliſſima vos capere non potuit, tum ut majore animorum contentione in hæc rectiſſima ſtudia incumbatis. Cetera, ad quæ deinde informandi eritis, ab hoc eodem Volumine paulatim in dies accipietis. Valete.

PRÆ-

PRÆFATIO
IN INSTITUTIONE SCHOLÆ SACRORUM RITUUM
Habita Romæ die XXI. Novembris MDCCXLVIII.
DIE BEATÆ VIRGINI IN TEMPLO PRÆSENTATÆ *SACRA.*

CREDO ego, Eminentiſſimi Principes, Præſules Illuſtriſſimi, Auditores Ornatiſſimi, duo præ ceteris eſſe, quæ magnam vobis hodierna die admirationem injiciant; alterum quod publica nunc primum Schola Sacris Ritibus attributa ſit, alterum quod huic eidem Scholæ me præfectum eſſe Moderatores noſtri voluerint. Quod ad me attinet equidem fateor æquiſſimas vobis cauſas admirationis ſuppetere: ut enim omittam longe commodius fuiſſe hanc eamdem provinciam homini Romano, quam Tranſalpino mandari, certè is ego non ſum, qui cum tot præclariſſimis aliarum facultatum Magiſtris vel ætate, vel ingenio, vel doctrina, vel auctoritate ſim comparandus. Quid ergo? an ego cupidiſſimus ex omnibus fui? Minime verò. At tanto officioſior quam ceteri? Ne id quidem. Hoc fortaſſe unum in me Moderatores ſpectarunt, ut quem in hac Schola aperienda, & in Sacris Ritibus ad claſſes ſuas, atque ordinem reducendis ali-

aliquantulum elaboraſſe non ignorabant, eidem non incongruum laboribus ſuſceptis pro ſua beneficentia præmium largirentur. Quare tanto magis mihi diligentia, ſtudio, & labore enitendum eſt, ut in hac mea ratione atque opera illorum de me conſilium factumque non improbetur. Altera vero pars, quæ longe mirabilior videtur, ſpeciem potius admirationis habet, quam veritatem. Si enim vobis rem ſuis (ut ajunt) momentis ponderare placuerit, certè videbitis primò *Sacrorum Rituum ſcientiam digniſſimam eſſe, quæ publicè doceatur*; *tum ejus Scbolam neque alibi convenientius quam Romæ, neque alias commodius quàm noſtro tempore inſtitui oportuiſſe*. Hæc duo paucis dum expono, quæſo, obteſtorque vos, ut benevolas mihi pro humanitate veſtra aures præbeatis.

Atque ut ab eo, quod primo loco poſitum eſt, ordiamur, neminem veſtrum latet, quinque potiſſimum Sacras Scientias hoc tempore eſſe, quæ Catholicas ſaluberrimis aquis Academias irrigent; Sacrorum Librorum Interpretationem, ſub qua & Theologia Myſtica ab aliquibus traditur; Sacros Canones, Scholaſticam Theologiam, Dogmaticam, atque Moralem. Vereor, ne quod modo dicturus ſum, id aliqui perinde non intelligant, ac veritas poſtulat, dicam tamen non minus vere quàm audacter, quod ſentio: dicam Sacrorum Rituum diſciplinam illis omnibus longe multumque antecellere. Illæ enim poſterioribus ſæculis exortæ ſunt; Hæc vel ab ipſis Eccleſiæ incunabulis initium duxit. Illæ longè remotius Deum ſpectant; Hæc ad ipſum Dei cultum refertur. Illæ ad bonos mores viam tantummodo communiunt; Hæc ſolidos pietatis fructus affert. Illæ denique in ſola rerum Divinarum cognitione plerumque conquieſcunt; Hæc ita cum Rebus Divinis implicita eſt, & cohæret, ut ab iiſdem ſejungi non poſſit.

Quid

Quid ſi maxima huic facultati dignitas accedit ex eo, quod *Primus illius Auctor, & Magiſter fuerit Deus ipſe?* Atque hæc non mea verba ſunt, ſed illius, quem viſibile Dei in terris oraculum, & credimus, & veneramur. Quare Te, Deus Optime Maxime, proximius, & immediatius Sacrorum Rituum facultas reſpicit; Porrò Tui cognitionem (quæ aliis facultatibus propoſitus finis eſt) ad tempus illud reſervas, in quo *viſio tota merces* erit, nunc *tanquam per ſpeculum in Ænigmate* hominibus Te cognoſcendum præbes. Actus tamen illos Religionis, quibus debitum Tibi a nobis cultum exigis, Tu ipſe clarè, dilucidè, ac diſtinctè tradidiſti; poſtquam autem advenit *plenitudo temporis*, alioſque ritus ſubrogari oportuit, eos Filius Tuus unigenitus, Tua nempe Increata Sapientia, partim inſtituit, atque edocuit; partim aliis inſtituendos, atque edocendos Vicaria poteſtate commiſit.

Præterea ſi veteres illæ Cæremoniæ, quas Paulus appellat nuda & egena elementa, in quibus ſola quædam ſpecies erat exterior Sanctitatis, quæque erant a Chriſto Domino abrogandæ, multos Hieroſolymis, atque adeo in Judæa univerſa habuere ludos, in quibus Levitici generis adoleſcentes ad ſacra munia exercenda informarentur; quanto æquius fuit, ut noſtris Ritibus multò excellentioribus (qui Catholicæ Religionis partes ſunt, atque ornamenta, quibus vera Sanctitas ineſt; qui ſi minus omnes, at certè plerique, & ſemper adhuc retenti ſunt, & nunquam non retinebuntur) publica aliqua aſſignaretur Schola, in qua ipſi certo ordine diſtributi, atque ad certas claſſes redacti diſciplinæ ſpeciem, ac formam induerent? Exiguine eiſdem definiti ſunt fines? immò verò ampliſſimi. An parum inter ſe alii ab aliis diſcrepant? immò verò plurimum. An Magiſtri operam, diligentiamque non requirunt? immo verò Doctoris, qui eorum originem excuſſerit, Pa-

trum inſtituta cognoverit, traditionis veritatem expenderit, atque eoſdem ipſos ab impuriſſimis Novatorum fraudibus, calumniis, convitiiſque vindicare didicerit. Neque enim illorum furor eó contentus fuit, ut omnia fere Catholica dogmata convelleret, ſed etiam eo dementiæ progreſſus eſt, ut Sacros Ritus omnino reſcindere conaretur. Teſtes appello eorum Coriphæos Lutherum, & Calvinum; quorum alter contra Britanniæ Regem ſcribens, Catholicos tot Sacrorum Rituum jugo ſuſcepto amentiæ ac ſtoliditatis accuſat; alter ipſos Ritus ineptias, hiſtrionicas res, actuſque ſcurriles compellat; in quo a veterum Hæreticorum, ideſt a Parentum ſuorum moribus non diſcedunt; quorum alii, ut Manichæi, Donatiſtæ, atque Ariani, teſtibus Athanaſio, Auguſtino, & Optato, contra Altaria, & ſacra vaſa bellum geſſerunt; alii, ut Pelagiani, & Vigilantiani, auctore Hieronymo, ſacras veſtes, atque univerſas Cæremonias inſectati ſunt; alii denique, ut Petrobuſiani atque Valdenſes, vel ipſa Sacrorum Rituum nomina tanquam veneficia, atque incantationes, narrante Cæſario, Matthæo Pariſino, atque Ænea Silvio, perhorruerunt. Eſt igitur operæ pretium, ut quemadmodum ad tuenda Catholica Dogmata præcipua quædam diſciplina incumbit, ſic etiam ad Sacros Ritus defendendos peculiaris quædam inſudet facultas. Quid enim? illi in eos magna temeritate incurrent: Nos pro iis defendendis nullo modo præliabimur? Illi eorum inſtitutionem impietati adjudicent: Nos eam a pietate profectam eſſe non declarabimus? Illi nihil in iis, niſi ſtultum, atque impium contineri pugnent: Nos abdita in illis cæleſtia Myſteria ſemper deliteſcere ſinemus?

Nec vero mihi objiciatis Auditores, Sacros Ritus hujuſmodi non eſſe ut ad peculiarem quamdam diſciplinam redigi poſſint; Nam ſi auctore Ariſtotele, ac S. Thoma: *Diſciplina*

eſt

eſt certa rerum & cognitionum ad unum finem collectio, quis unquam dubitet, quin multa ſit in Sacris Ritibus varietas, eaque ad unum Divini cultus finem collineet? At enim nunquam hactenus in publicis Scholis diſciplinarum more traditi ſunt; Eſto; ſed hoc ipſum aliis etiam ſcientiis olim contigiſſe accepimus; Nam non ſolum profanas facultates, ut Cicero ſæpe commemorat, ſed etiam ſacras diſciplinas, ut ex vetuſtiſſimis Patribus conſtat, rudior illa antiquitas in unam quamdam congeriem permiſcebat; quas tamen poſteriorum temporum experientia conſilio longe meliori in ſuas ſpecies diſtribuit. Ne longior ſim, videre hoc licet in Theologia Scholaſtica, Morali, atque Canonica, quarum primam alii ad S. Joannem Damaſcenum cum Cæſare Bulæo, alii ad S. Anſelmum Cantuarienſem cum Cardinali de Aguirre, alii ad Trajonem Cæſarauguſtanum cum Mabillonio revocant. Secundam omnes, vel a Sancto Raymundo de Pennafort, vel a Sancto Antonino Florentiæ Archiepiſcopo diſcretam, atque ordinatam fuiſſe dicunt. Tertiam plerique a Gratiano in certas claſſes fuiſſe diſtributam ſentiunt, exceptis Decretalium libris, quos in ſuum ordinem S. Raymundus digeſſiſſe perhibetur.

Quod ſi publica Sacris Ritibus Schola aperienda eſt, certè illam nuſpiam gentium magis decet eſſe quam Romæ. Nam præterquamquod ejus Urbis potiſſimum eſt Eccleſiaſticas Cæremonias publicè tradere, cujus eſt veram Religionem ubique gentium tueri; Quid Romæ, amabo vos, deſideratur, quod ad hujuſmodi Scholam aut nomine illuſtrandam, aut pietate fovendam, aut poteſtate corroborandam pertineat? Num frequens omnium fere Sacrorum Rituum adhibendorum occaſio? At hic præter Sacerdotes minores, qui ordinariis operantur Sacris, adeſt etiam Summus Chriſtianæ Reipublicæ Arbiter, cujus oracula, ſiqua in Sacris

Ritibus dubia oriantur, poſthabitis omnium Literatorum judiciis, omniumque Academiarum ſententiis, tanti facimus, ut nihil ulterius dubitandum nobis ſit, quoties de eo audimus, quod olim de Pitagora longe diſpare titulo dicebatur: *Ipſe dixit*: Adſunt hìc plerique Collegii Apoſtolici Senatores; adſunt multi exterarum Eccleſiarum Pontifices; adſunt denique omnes ferme Religioſorum Ordinum Præſides. Num Magiſtrorum Copia? At floret hìc, ſemperque florebit cœtus ille multo ampliſſimus ex gravioribus Purpuratis Patribus, ex Præſulibus ornatiſſimis, ex ſapientiſſimis Religioſis viris delectus, quem univerſa Catholica Eccleſia Sacrorum Rituum interpretem, explanatoremque deveneratur. Num Auditorum frequentia? At dubitandum non eſt quin multi Adoleſcentium hac oblata Sacrorum Rituum addiſcendorum opportunitate utantur, cum plurimi eorum ex univerſo ferme terrarum Orbe in hanc ipſam Urbem Juris Pontificii, & Civilis gratia convenire ſoleant; his enim ſtudiis multa in quolibet Regno Gymnaſia dedicata ſunt, illis nullæ aliæ hactenus Scholæ patent, quam duæ, altera quæ Conimbricæ nuper decreta eſt, altera quæ nunc Romæ conſtituitur.

Huc accedit quod ad finem, qui Eccleſiaſticis Cæremoniis attributus eſt, aſſequendum nulla alia Urbs tam perfectè faciat, quam Roma; alibi enim quamplurima hujuſmodi ſcientiæ deſunt præſidia, hìc nulla; Alibi paucorum Rituum uſus eſt, hìc omnium; Alibi pauca, eademque perexigua hujuſmodi facultatem præmia ſequuntur, hìc multa eademque maxima; hinc neceſſariò fit, ut quemadmodum rei militaris diſciplina longè melius addiſcitur in caſtris, atque in acie ubi res cum hoſtibus eſt, quam in Palæſtris, atque in umbra ubi bellum tantummodo ſimulatur; ita longe perfectius in hac Urbe omnium gentium Domina, Catholicæ Religio-

ligionis Magiſtra, Eccleſiaſticorum ordinum Parente, Divini Cultus Interprete, & cauſarum fere omnium Diſceptatrice, quam in ceteris quibuſcumque locis hac adjumentorum copia rerumque exercitatione deſtitutis Sacrorum Rituum ſcientia comparatur.

Atque utinam Majores noſtri ita in Sacris Ritibus expoliendis elaboraſſent, ut illos certa quadam facultatis methodo conformatos haberemus; ſed neque ager ullus adeo fœcundus eſt, ut omnia ferat; neque ætas quælibet ita laudibus affluit, ut nihil poſterorum induſtriæ atque ingenio reſervet. Gratulandum tamen nobis eſt quod Sacrorum Rituum diſciplinæ, tanquam novæ facultati diſtincta methodo tradendæ, nullum tempus noſtro accommodatius inveniri poſſit. Vivimus enim regnante BENEDICTO XIV., in quo cum ſumma ſunt omnia, tum nihil eſt ſapientia præſtantius; teſtes ſunt præclaræ illæ benignitatis, ac beneficentiæ ſignificationes, quibus & Literatos omnes complectitur, & omne genus literarum exornat. Teſtes ſunt quatuor præcipuarum facultatum Academiæ in ipſum Apoſtolicum Palatium ab eodem inductæ, quibus ipſe ſingulis hebdomadis non ſolum intereſſe, verum etiam præeſſe dignatur. Teſtes ſunt tot ſapientiſſimæ Conſtitutiones, quibus aut veterem diſciplinam, temporum injuria labefactatam, in priſtinum decus reſtituit, aut novas de dogmatibus controverſias exortas cæleſti lumine diremit. Teſtes denique ſunt egregia illa monumenta, in quibus ſapientiæ, eruditioniſque ſuæ opes omnes, copiaſque concluſit; ut portenti ſimile omnino ſit unum hominem tot ac tantas res, tam varias, tot difficultatibus ac tanta obſcuritate impeditas aut ſcientia comprehendere, aut memoria retinere, aut libris committere potuiſſe; atque eum hominem, cui præſtantiſſima Reipublicæ munera, graviſſimique Eccleſiæ Magiſtratus omnem de

his

his interioribus literis cogitandi poteſtatem ſemper ademiſſe videantur. Sed hoc nimirum eſt virorum ad publicas Mundi utilitates, & ad majorem Divini nominis gloriam a Deo conditorum, ne punctum quidem temporis a maximis rebus cogitandis agendiſque vacuum elabi ſinere; omnia cupiditatum blandimentis, multa etiam naturæ neceſſitatibus denegare: omnem ſibi rationem cum virtute, non cum voluptate; cum labore, non cum otio; cum communi felicitate, non cum privatis commodis eſſe arbitrari.

Quamvis autem magnas BENEDICTO XIV. gratias univerſæ Literarum diſciplinæ debeant, plura tamen, ac majora ejuſdem in Sacros Ritus promerita conſtiterunt; nam primo quidem ampliſſimam illis Scholam in Conimbricenſi Athenæo aperuit, tum Scholam ipſam ejuſque Præceptores in ſuam, atque Apoſtolicæ Sedis tutelam accepit; denique eò humanitatis devenit, ut ſuos etiam libros univerſos, pietatis ſapientiæque pleniſſimos hereditario quodam jure ad Conimbricenſem Academiam pertinere voluerit, facta mihi ipſi poteſtate (quod longa Oratione proſequendum foret, ut gratam animi ſignificationem conteſtarer) facta inquam mihi ipſi poteſtate, ut eoſdem multo auctiores, & in unum corpus redactos, rurſus Typis ederem, publicoque illius Juventutis uſui tanquam pignus eximii ſui erga illam amoris multo pretioſiſſimum dedicarem. Tametſi quid ego Conimbricenſem Sacrorum Rituum Scholam commemoro, Noſtram hanc ſileo? quæ non minus atque illa tanti Principis conſilio, auctoritate, præſidio, ac beneficentia potiſſimum nititur. An vero tantus vir, hac humanitate præditus, his ſtudiis, artibus, atque doctrina, externos curaret, Romanos negligeret? Externis enim benefacere liberalitatis eſt, ſuis conſulere non liberalitatis ſolum, ſed etiam juſtitiæ. At Conimbricenſem Scholam commemorare, noſtram ſilere

non

non eſt: Schola illa atque hæc noſtra una eademque exiſtimari debet, non ſolum quia ambæ ab eodem Sanctiſſimo Parente exortæ ſunt, verum etiam quia arctiſſima inter ſe benevolentiæ, ſtudiorum, atque amicitiæ cognatione quodammodo continentur: hoc tamen diſcriminis inter utramque intercedet, quod illa in iis quæ occurrent dubiis (occurrent autem quamplurima) Præceptorem noſtrum hoc eſt BENEDICTUM XIV. per literas conſulet, nos præſenti ejuſdem eloquentia perfruemur; quod quanti ſit, norunt ii, qui ex uno quidem colloquio plura ſe didiciſſe lætati ſunt, quam ex aſſidua multorum librorum lectione diſcere potuiſſent.

Doleo, Auditores, ac vehementer angor iis me temporis anguſtiis eſſe concluſum, quæ arctiſſimos orationi meæ ad dicendum cancellos circumdent; neque enim benevolentia veſtra, quam ſingularem experior, me abuti ulterius decet; Itaque non ſum commemoraturus, quod ad temporis hujus opportunitatem ſpectat, maximum ſcilicet ſtudiis noſtris & præſidium, & decus adfuturum a plurimis Purpuratis Patribus, qui ſuum erga Scholam noſtram favorem apertiſſime profeſſi ſunt; Præteribo etiam ſtudia ampliſſimorum Præſulum, atque doctiſſimorum hominum certiſſimis ſignificationibus nobis oblata; Silebo ſapientiſſimam Sacrorum Rituum Congregationem ſuarum partium eſſe ducturam, huic diſciplinæ, ejuſque Magiſtro peculiari nomine ad ſe pertinentibus ſemper favere; Hoc unum dicam, quod quia domeſticum eſt, præterire non poſſum; omnia nobis fauſta ab ipſis Societatis noſtræ moderatoribus eſſe ſperanda; qui quanti Sacros Ritus faciant, vel ex hoc ipſo intelligi poteſt, quod eoſdem libentiſſimis animis in hoc Gregoriano Licæo publicè excipiant; ſibique hujuſce Scholæ profectum maximæ curæ fore polliceantur.

Ut

Ut vero rerum a me tractandarum materiam, argumenta, ſeriemque vobis exponam, uno verbo dicam: me pleraque e libris Sanctiſſimi Domini Noſtri petiturum; Quod vobis compertum eſſe arbitror ex Epiſtola, quam illius operum editioni præpoſui. Etenim nihil ferme eſt in Sacris Ritibus, quod ille aut acutiſſima ingenii ſui perſpicuitate non detexerit, aut infinita ſapientiæ ſuæ ubertate non expolierit. Sed tamen hoc primo anno multo ſtrictius ejus ſcriptis adhærere poſſumus; non enim ſolum argumentum, ſed methodum ipſam, doctrinam, eruditionem, praxim, quidquid denique optandum eſt, a tanto Magiſtro mutuabimur. Labor itaque noſter verſabitur in Sanctiſſimis Divini Sacrificii Cæremoniis explanandis, de quibus tantus Pontifex cum multis in locis, tum præcipuè in Commentario ſuper hoc argumento eruditiſſimè agit.

Quare cum in publicis Academiis ſua etiam Sacris Ritibus Schola debeatur, cum hæc neque alibi aptius, quam Romæ, neque alio tempore opportunius, quam noſtro inſtitui poſſit, cum ad hanc illuſtrandam, atque amplificandam firmiſſima concurrant præſidia; veſtrum erit Adoleſcentes optimi (Vos enim extrema hæc alloquitur oratio) veſtrum inquam erit totos vos his rectiſſimis ſtudiis devovere. Equidem vobis ſpondeo, Deoque dante præſtabo, mihi neque in veteribus monumentis recenſendis fidem, neque in lectionibus conficiendis diligentiam, neque in laboribus perferendis alacritatem, neque in ſtudiis, commodiſque veſtris augendis propenſiſſimam animi voluntatem defuturam.

DE

SCHOLÆ SACRORUM RITUUM

AUDITORIBUS

DE PERHONORIFICO

REGIS FIDELISSIMI

TITULO.

FELICITER & auſpicato mihi contigit homini Luſitano ut e ſugeſtu communicare poſſem novæ Scholæ Sacrorum Rituum Auditoribus ſummam qua perfundor lætitiam dum Portugalliæ, & Algarbiorum Regi Potentiſſimo Domino meo JOANNI V. Pio, Felici, Auguſto perhonorificum FIDELISSIMI titulum Prudentiſſimus rerum æſtimator, & infallibilis Chriſti Vicarius impertitus eſt; piaculum grande foret, ut in opere ab eodem Sanctiſſimo Domino conſcripto, & FIDELISSIMO Regi dicato, novæ conceſſionis mentio non fieret. Nunc cum primum licuit communem lætitiam diutius occultare non potui; Unde jam incæptum Opus, & per omnium manus evulgatum operæ pretium duxi gratiſſima digreſſione exornare. Sub anni exitum hunc de Sacrificio Miſſæ Tractatum publicæ diſputationi proponemus, & eidem REGI FIDELISSIMO cui Scholæ primitias in hoc libro dicavimus, Theſes ab eodem deſumptas conſecraturi ſumus; tunc locus erit publicæ etiam gaudii noſtri ſignificationis, interim, præter ea quæ præfatus ſum Auditoribus meis, exhibeo SUMMI PONTIFICIS allocutionem, & literas Apoſtolicas, eiſque præfigo juramentum a primo Rege noſtro in publicis comitiis præſtitum, ut clare dignoſcatur eundem Fidei zelum qui Luſitani Imperii fundatori REGIS nomen comparavit, digniſſimo ejus Hæredi FIDELISSIMI titulum addidiſſe. Omittimus alias Luſitanorum Regum laudes, vel quod omnibus

jam notæ ſint, vel quod unico teſtimonio illas comprehenſuri facile ſimus deſumpto a Bulla Canonizationis Sanctæ Eliſabethæ, quæ etſi ab Vrbano VIII. in Sanctorum faſtis adſcripta fuerit, tamen ultimum illius gloriæ complementum nempe ejus Canonizationis Bullam noſtro tempori, & Regnanti Pontifici Deus reſervavit. Duo hæc documenta omnibus ſubſidio erunt, ut quæ deinde publica in panegyri dicenda ſunt dilucide perſpiciantur. *Igitur Juramentum Magni Regis Alphonſi (cui in iis quæ ſupra naturam videntur, humanam tantum fidem juxta Sanctæ Sedis decreta tribui volo) deſumam ex libro cui titulus *Apparatus Hiſtoricus* &c. auctore Joſepho Pinto Pereira in lucem edito Romæ anno 1728. pag. 1.

Quæ ſequuntur Notę marginales ſunt Joannis Caramuleis in loco infra citato. Diverſę lectiones ex Agiol. Luſitano Curſivo Caractere diſtinguuntur.

*Ego Alfonſus Portugalliæ Rex, filius illuſtris Comitis Henrici, nepos magni Regis Alfonſi, coram vobis * bonis viris Epiſcopo Bracharen., & Epiſcopo Conimbricen., & Theotonio, reliquiſque magnatibus, officialibus, vaſſallis regni mei, in hac Cruce ærea, & in hoc libro Sanctiſſimorum Evangeliorum, juro cum tactu manuum mearum, quod ego miſer peccator vidi hiſce oculis indignis verum Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum in Cruce * extentum in hac forma. Ego eram cum * mea hoſte in terris ultra Tagum, in Agro Auriquio, ut pugnarem cum Iſmaele, & aliis quatuor regibus Maurorum habentibus ſecum infinita millia, & gens mea timorata propter multitudinem, erat fatigata, & multum triſtis, in tantum ut multi dicerent eſſe temeritatem inire bellum, & ego triſtis de eo quod audiebam, cæpi mecum cogitare, quid agerem, & habebam * unum librum in meo papillione in quo erat ſcriptum teſtamentum antiquum, & teſtamentum Jeſu Chriſti. Aperui illum, & legi victoriam Gedeonis, & dixi intra me. Tu ſcis Domine Jeſu Chriſte quia pro tuo amore ſuſcepi * bellum iſtum contra tuos inimicos, & in manu tua eſt dare mihi, & meis fortitudinem, ut vincamus illos blaſphemantes tuum nomen, & ſic dicens obdormivi ſupra librum, & videbam virum ſenem ad me venientem, dicentemque. Alfonſe, confide, vin-*

* Boni Viri olim, qui hodie Magnates.

Bracharenſi. Colimbrienſi.

* extenſum. *extenſum.*

* meo exercitu,

* Biblia.

* bellum iſtud

dormivi.

Aldephonſe.

vinces enim, debellabiſque Reges iſtos infideles, contereſque po-
tentiam illorum, & Dominus noſter oſtendet ſe tibi. Dum hæc
video, accedit Joannes Ferdinandus de Souſa *, vaſſallus de meo * nunc Camerarius.
cubiculo, dixitque ſurge domine mi. Adeſt homo ſenex vultque
te alloqui; ingrediatur, dixi, ſi fidelis eſt. Ingreſſus ad me,
agnovi eſſe illum quem in viſione videram, dixitque mihi: Do- qui dixit mihi.
mine, bono animo eſto, vinces, & non vinceris. Dilectus es Do-
mino, poſuit enim ſuper te, & ſuper ſemen tuum poſt te oculos
miſericordiæ ſuæ, uſque in ſextam decimam generationem, in
qua attenuabitur proles, ſed in ipſa attenuata ipſe reſpiciet, &
videbit; ipſe me jubet indicare tibi, quod dum audieris ſequen-
ti nocte tintinnabulum * romitorii mei in quo vixi ſexaginta ſex * Remiſſorii, legit Brandanus; ſed Mariz, Dormitorii.
annis inter infideles, ſervatus favore Altiſſimi, egrediaris extra
Caſtra, ſolus ſine arbitris *, oſtendere tibi pietatem ſuam multam.
Parui, & reverenter in terra poſitus, & nuncium & mitten- * ut oſtendat tibi.
tem veneratus ſum, & dum in oratione poſitus ſonitum expecta-
rem ſecunda noctis vigilia tintinnabulum audivi, & enſe, &
ſcuto armatus egreſſus ſum extra caſtra, vidique ſubito a parte
dextra, orientem verſus micantem radium, & paulatim ſplende- ſplendor.
ſcens creſcebat in majus, & dum oculos ad illam partem efficaciter
pono; ecce ipſo radio * clarior ſole, ſignum Crucis aſpicio, & * clariori Sole, ſeu melius: clarius Sole ſignum.
Jeſum Chriſtum in eo crucifixum, & ex una, & altera parte
multitudinem Juvenum candidiſſimorum, quos Sanctos Angelos
fuiſſe credo. Quam viſionem dum video, depoſito enſe, & ſcu-
to, relictiſque veſtibus, & calceamentis, pronus in terram me
projicio, lachrymiſque abunde miſſis, cæpi rogare pro confortatio-
ne vaſſallorum meorum, dixique nihil turbatus: Quid tu ad me,
Domine? Credenti enim fidem vis augere? melius eſt ut te vi-
deant infideles, & credant quam ego, qui a fonte Baptiſmatis te
Deum Verum filium Virginis, & Patris æterni agnovi, & agno-
ſco. Erat autem Crux miræ magnitudinis, & elevata à terra quaſi
decem cubitos. Dominus autem ſuavi vocis ſono quem indignæ
aures meæ perceperunt, dixit mihi. Non ut tuam fidem augerem Dominus ſuavi præceperunt.
hoc modo apparui tibi, ſed ut corroborarem cor tuum in hoc * con- * conflictu. corroborarem. conflictu.

 flicto

*ſlicto, & initia Regni tui ſupra firmam petram ſtabilirem. Confide Aldefonſe, non ſolum enim hoc certamen vinces, *ſed omnes alios in quibus contra inimicos Crucis pugnaveris, gentem tuam invenies alacrem ad bellum, & fortem, petentem, ut ſub Regis nomine in hac pugna ingrediaris, nec dubites, ſed quidquid petierint libere concede. Ego enim ædificator, & diſſipator Imperiorum, & Regnorum ſum. Volo enim in te, & in ſemine tuo imperium mihi ſtabilire, ut deferatur nomen meum * in exteras gentes. Et ut agnoſcant ſucceſſores tui datorem Regni, * inſigne tuum ex pretio, quo ego humanum genus emi, & ex eo quo ego à Judæis emptus ſum compones, & erit mihi Regnum ſanctificatum, fide purum, & pietate dilectum. Ego ut hæc audivi humi proſtratus adoravi, dicens. Quibus meritis Domine tantam mihi annuntias pietatem, & tu in mea prole, quam promittis oculos benignos pone, gentemque Portugallenſem ſalvam cuſtodi, * & ſi contra eos aliquid paraveris malum, verte illum potius in me, & in ſucceſſores meos, & populum, quem tamquam unicum filium diligo, abſolve. Annuens Dominus inquit: non recedet ab eis, neque a te unquam miſericordia mea, per illos enim paravi mihi meſſem multam, & elegi eos in meſſores meos in terris longinquis, hæc dicens diſparuit, & ego fiducia plenus, & dulcedine redii in caſtra, & quod taliter fuerit, Juro ego Alfonſus Rex per ſanctiſſima Jeſu Chriſti Evangelia hiſce manibus tacta. Idcirco præcipio ſucceſſoribus meis in perpetuum futuris ut ſcuta quinque in Crucem poſita, propter Crucem, & quinque vulnera Chriſti in Inſigne ferant, & in unoquoque triginta argenteos, & ſuper ſerpentem Moyſis ob Chriſti figuram, & hoc ſit memoriale noſtrum in generatione noſtra: & ſi quis aliud attentaverit, a Domino ſit maledictus, & cum Juda traditore in * infernum maceratus. Facta charta Colimb. III. Kalend. Novembris Æra M. C. LII.*

* ſed omnia alia. *Afonſe.*

* Oraculum de Indiis. *gentes, ut.*

* Inſigne Luſitaniæ myſticum.

annuntians pietatẽ, quidquid jubes faciam, & tu in mea prole &c.

* Caracter boni Principis. *illud.*

Aldefonſus.

partita.

* in Inferno.

Aldefonſus

Ego Alfonſus Rex Portug.
J. Colimb. Epiſcop.
J. Bracharenſ. Metrop.
T. Prior.
Ferdinandus Petri Curiæ Dapiſ.
Petrus Pelatii Curiæ ſignifer.
Velaſcus Sancii.

Alfonſus Menen præf. Uliſſ.
Gondiſalvus de Souſa procur. Imn.
Pelagius Menen procur. Viſien.
Suer Martin procurat. Colimb.
Menendus Petri pro Magiſtro Alberto.
Regis Cancellario.

Ex

Digitized by Google

Ex relato Juramento, in quo Inclytus Alfonſus idiomate Latino Chriſti apparitionem tam accurate expreſsit, evidenter demonſtratur, quantum in ſacris Codicibus, quos ſecum ſemper habebat, & quorum lectioni etiam in Caſtris vacabat, pius Rex eſſet verſatus: ut notavit Illuſtriſsimus D. Hieronymus Oſorius Epiſcopus Algarbienſis *lib.6. de Regis inſtitutione, & diſciplina*. Ubi laudans antiquos Luſitaniæ Principes, qui temporibus illis incultis, in quibus omnia præclara ſtudia ſepulta eſſe videbantur, multum tamen legebant, & in Literis ſacris ſummo ſtudio verſabantur, itaut ſi quid ab illis latine ſcriebendum eſſet, eodem plane ſtylo ſcriberent, ſubdit: *Velut Rex Alphonſus Primus, Regni hujus Conditor, cujus Divina virtus cum admirabili ſapientia conjuncta, merito eſt in omni æternitate celebranda . . . . ita tamen ut appareat, illum ex ſanctis Literis non vivendi tantum diſciplinam, ſed dicendi etiam ſtylum, & rationem percepiſſe*. Hæc Tullius Luſitanus. Attamen non inficiabor, eſſe in dicto Juramento aliqua minus Latine dicta, & a Grammaticæ legibus aliquando aberrantia; quæ Joannes Caramuel ad marginem notavit (quod nos etiam fecimus) ſed literam non correxit, nec auſus eſt emendare; ut nuper fecit nonnemo, ſed minus conſiderate; quia in ſimili materia omnis correctio eſt corruptio, & textus adulteratio.

Hujus Juramenti Autographum cum Sigillis, & ſubſcriptionibus Prælatorum, & Procerum totius Regni, extat in Archivio Regii Cœnobii Alcobatiæ Illuſtriſsimi Ordinis Ciſtercienſis, unde illud tranſcripſerunt Bernardus de Brito *in Chronica Ciſtercienſi lib.3. cap.3.* Antonius Brandanus *in Monarchia Luſitana 3.par. lib.10. cap.5.* Petrus de Mariz *in varia Hiſtoria Regum Portugalliæ Dialog.2. cap.5.* Antonius de Souſa de Macedo *in Luſitania liberata proœmio 2. §.2.* Faria *in Commentariis Luſiadum Cant.3. ſtantia 54.* Chryſoſtomus Henriquez *in faſciculo Sanctorum Ordinis Ciſtercienſis lib. 1. diſt.4. cap. 9.* Angelus Manriquez *in Annalibus Ciſtercienſibus anno* *Chri-*

Chriſti 1142. *cap.* 3. Jacobus Valdèz *de Dignitate Hiſpaniæ cap.*15.*num.*22. Mayolus *Dierum Canicularium tom.* 5. *colloquio* 5. *de dignitatum*, *ac ſeſſionum differentiis*. Joannes Baptiſta Birago *nell'Iſtoria di Portogallo lib.*1. Alphonſus Loſchi *in Compendio hiſtorico Domus Auſtriacæ pag.*75. Antonius Maria Bonucci *in Vita ejuſdem Regis lib.*2. *cap.*2. Caramuel *in Philippo demonſtrato lib.*2. *diſp.*1. *art.*7. *num.*21. *cum ſequentibus*.

Hactenus Joſephus Pinto, qui plures alios Authores citat, quorum omnium tres ſeligam, duos exteros, unum Luſitanum. Poſtremus hic hoſtium numerum diſtincte exprimit; quod ſi non certo conſtet, conſtat tamen fuiſſe cum noſtro exercitu nulla ratione comparandum. Addam inſuper Antiphonam & orationem in antiquiſſimo Codice repertam, & ab eodem Pinto allatam pag.216. in qua eadem refertur Domini erga Luſitanos clementia.

Navarrus *in Relectione Cap. Novit. de Judiciis*, *notab.*3. *num.*149. loquens de Regnis Luſitaniæ, Hiſpaniæ, Galliæ, & Germaniæ, ita inquit: *Hæc Regna*, *Imperia*, *omnia ſunt approbata per Eccleſiam univerſam*..... Immo, & eorum aliquod per Deum Optimum Maximum ſupernaturaliter, ut hoc florentiſſimum Luſitaniæ per quinque Chriſti Stigmata *Divo* Alfonſo hujus nominis, & omnium Regum Luſitanorum Primo divinitus (quæ Divina Clementia fuit) oſtenſa, & in Inſignia Regia inſigni pietate in æternum ſuſcept.

Bozius *de Signis Eccleſiæ tom.*2. *lib.*17. *cap.* 7. Alfonſus Portugalliæ Rex Primus patri Henrico ſucceſſit anno milleſimo centeſimo duodecimo. Hic commiſſurus prælium adverſus quinque Saracenorum Reges, cum trepido prorſus animo eſſet, confirmatus eſt a Chriſto in ſomnis, juſſuſque in aciem deſcendere, Signumque attollere, cui quinque ipſius Vulnera, quæ oſtendebat, depicta eſſent. Egit hoc Alphonſus, & nobiliſſimam victoriam reportavit. Ex illo Inſigne Regibus Portugall. fuit quinque Chriſti Plagis ornatum vexillum.

Franciſcus Macedo *in Prop. conſut.*20. §.1. loquens de Rege Al-

Alphonſo, ait: Ejus victoriæ fidem excedunt, niſi auxiliarium Superum ope &c. Innumerabiles Maurorum Copias, nimirum ſexcenta millia * a quindecim minoribus Regulis, Regibus quinque, Iſmario Imperatore Regio in aciem eductas exercitu modico, ad decem militum millia, qui poſſet, niſi authore, & duce Chriſto, qui ei Crucifixus apparuit, ad internecionem prope delere?

Antiphona, de qua ſupra.

INvictiſſime Rex Alphonſe, propugnator ſtrenue, noſtri Regni defenſor ſanctiſſime, qui mox à puero in fide Beatæ Virginis, Matris Dei, Dominæ Noſtræ, ſuſceptus, cujus oraculo, & patrocinio tibiarum ſanitatem recipiſti: ac ubi in maturam ætatem perveniſti, Fidei armis, ſpei galea præmunitus, & zelo Charitatis accenſus, cum viginti Maurorum Regibus, & Imperatore Miramamolino collatis ſignis, ſed parva manu demicaſti, ac Chriſtum Dominum noſtrum, Cruci affixum, nocte intempeſta vidiſti, & univerſam Luſitaniam fidei jugo ſubdidiſti, & Regni nomen ſublimaſti: quæſumus, pro nobis apud Deum tuis precibus intercede, ut nos mente puros, Regnum noſtrum florentiſſimum eſſe velit, & ab omni calamitate munire.

Verſ. *Ora pro nobis, famulis tuis, invictiſſime Rex Alfonſe.*
Reſp. *Vt digni efficiamur promiſſionibus Chriſti.*

Ora-

* Hoſtium numerus eruitur etiam ex antiquo Codice, quem ex ſuo originali tranſcribit ſtudioſiſſimus veritatis Brand. Mon.Luſit. par.3. lib.10. pag.118.ubi inculta prout ſæculi ferebat indoles hæc habentur: *Verba nobilium exercitus in Oriquio ad Regem Alphonſum. Amorem, & bonam volmtatem, quam in perſonam tuam habemus, nos obligat dicere, quod arduum hoc negotium non tentes. Adeſt periculum, quia cincti a Mauris, illi multi, nos pauci. Bene audiſti paulo antea tuos vigilatores, quod ſunt infiniti equites, & multo plures pedones, taliter quod unus noſtrorum debet præliare adverſus centum, & ſecundum hoc certum eſt vinci: & quod oblatrant pro victoria, diem ut citius veniat deſiderant. Quare rogamus, ut ineas aliquam pacem cum Iſmaele per aliquod tempus, ne nos perdas inſimul, & Regnum, noſtras uxores, & noſtros filios, Attendas Regno, & tuæ utilitati, & honori, divertas ruinam, quam imminet, quod iterum ſupplices petimus, & cum inſtantia,ut velis nos ab hoc diſcrimine eripere.* Qui vero hunc numerum miratus fuerit legat in Gottorum hiſtoria apud ſupra citatum Brandanum lib. x. cap. 39. Pag. 193. *Item ſexaginta milites Chriſtiani duce Alphonſo Rege ſemiarmati vincit atque profligavit in agro Salacienſi decem millia peditum bene armatorum, & quingentos equites ferociſſimos, quod fuit inſtar ingentis miraculi.*

** Amor, & bona voluntas.*
quæ imminet.
vicerunt.
profligaverūt.

Oratio.

Deus omnium bonorum largitor mellifluę, apud quem ſumma hominum, Regnorumque poteſtas eſt, quique Beatiſſimum Alfonſum Regem ad Luſitaniæ Sceptrum evexiſti, & in hoc Mundo agentem ſummis beneficiis decoraſti: concede, quæſumus, ejuſdem meritis, noſtrum hoc Regum, Reges, Principes, tranquilitate, & optata pace ſemper gaudere, noſque ſupplices tuos virtutum omnium incrementis, ſic ejuſdem Regis Alfonſi vitæ inſtituta ſectari, ut gloriæ quoque participes fieri mereamur. Per Dñum &c.

Præcedens juramentum nuper edidit clariſſimus Theatinorum ſcriptor R. D. Antonius Cajetanus de Souſa Tomo IV. Agiologii Luſitani p. 290. ſub die 25. Julii, ubi Authographum ſe diligenter obſervaſſe ait, & ſupra centum authores maximæ fidei ex omnibus nationibus adducit: hæc tamen omittemus brevitatis cauſa iis tantummodo verbis contenti, quæ profert laudatus Souſa, ab ipſo Rege poſteritati mandatis: *Tam ego, quam ſucceſſores mei in perpetuum regnaturi agnoſcant habere regnum de manu Dei, qui præſentialiter tradidit eum mihi, ut corde firmo, & charitate perfecta fidem Chriſtianam ab infidelium injuriis defenderem.*

SAN-

* Quo dilatandæ Fidei zelo, & qua filiali erga Chriſti Vicarium obſervantia primus Rex afficeretur, ex litteris ejuſdem perſpicue evincitur; duas ſeligo ex ſupra citato Brandano pag. 210. *SSmo Patri, & Dño ſummæ, & Apoſtolicæ Sedis, per Dei gratiam Pont. Alexandro, Alphonſus eadem gratia Portugalenſium Rex, quod devotiſſimus filius optimo Patri. Satis ſuperque ſatis novit veſtræ paternitatis ſublimitas, me veſtræ Sanctitatis ita eſſe filium ſpecialem, ut aut nullum penitus, aut vix aliquem mihi per omnia habeatis conſimilem. Alii enim Imperatores, Reges, Duces, Principes, cæterique potentes a parentibus propriis terras de jure Beati Petri acceperunt, cum quibus celſitudini veſtræ, & Romanæ Eccleſiæ obſecuntur. Cæterum aut nulla ſuperadjiciunt, aut ſi quæ a barbaris nationibus lucrantur, ſuæ tanquam propriæ poteſtati adjiciunt. Ego autem cum his, quæ de poſſeſſionibus parentum meorum per Dei gratiam mea induſtria acquiſivi Beato Petro fideliter ſerviens plura quam haberem, per ejus auxilium a Saracenis abſtuli, unde ea libens Apoſtolico Patrimonio adjeci* animo gerens ſtrenuus Beati Petri miles exiſtere, *& veſtræ Paternitatis ſemper juſſionibus obedire &c.*

Pag. 285. *Dono Adriano ſummo Pontifici ſuo venerabili Patri Alphonſus Portugalliæ Rex, quidquid Patri filius, & quidquid poteſt in utroque ſæculo optari melius. Non ignoret ſublimitas veſtra Pater Sancte me militem veſtrum, & devotum filium eſſe velle, ſicut fui Apoſtolicorum, qui fuerunt ante vos, & nimium veſtra benedictione velle perfrui. Ideo quod attentius commendo me Sanctitati ſcilicet, & majeſtati veſtræ per omnia &c.*

SANCTISSIMI DOMINI NOSTRI

BENEDICTI
PAPÆ XIV.
ALLOCUTIO

HABITA IN CONSISTORIO SECRETO FERIA SECUNDA DIE XXI. APRILIS MDCCXLIX.

Qua Sanctitas *Sua declarat, ſe Motu proprio perpetuo contuliſſe perhonorificum titulum* FIDELISSIMI *Sereniſſimo Portugalliæ, & Algarbiorum Regi, ejuſque Succeſſoribus Regibus ob præclara ipſius Regis, & Majorum ſuorum Regum de Fide Catholica, & Sede Apoſtolica optime meritorum geſta.*

VENERABILES FRATRES.

CONSENTANEUM plane, immo & neceſſarium arbitramur declarare Vobis, quemadmodum in præſentia declaramus, cariſſimo in Chriſto Filio noſtro JOANNI Portugalliæ, & Algarbiorum Regi, ejuſque Succeſſoribus, collatum a Nobis fuiſſe perhonorificum FIDELISSIMI Titulum, qui merito quidem ipſi tribuendus videbatur. Etenim toto vitæ ſuæ curſu præclariſſima geſſit, ut Catholicæ Religionis gloria, & hujus Sanctæ Sedis dignitas magis amplificaretur. Dubitandum quoque non eſt, Succeſſores ipſius hoc honoris Titulo inflammandos eſſe vehementer, & maximo ſtudio excitandos, ut propoſitum ante oculos exemplum pari virtute æmulentur.

Procul dubio non ignoratis, ineunte ſeculo duodecimo, Mauris e Portugalliæ Regno depulſis, illos ſtatim

Digitized by Google

Reges omnem operam contuliſſe, ut Catholicam Religionem in ſua Ditione illibatam tuerentur; & cum deinde plures Aſiæ, Africæ, Indiarumque, & Americæ populos in ſuam poteſtatem redegiſſent, barbaras gentes ſanctiſſimæ Religionis myſteriis imbuendas curaſſe, accitis peritiſſimis Miniſtris, qui recentem Domini Vineam diligenter excolerent. Inter eos recenſendus eſt Sanctus Franciſcus Xaverius, qui Joannis III. Portugalliæ Regis præſidio, ac tutela uberrimos, totoque Orbe celeberrimos fructus in illis Regionibus collegit, uti non ſolum auctoritate Scriptorum, ſed ipſius Sancti Franciſci ad Joannem Regem epiſtolis plane comprobatur; ex quibus etiam clare deprehenditur, magna cum gloria, Fideique incremento, iis omnibus Virum Apoſtolicum ſatisfeciſſe, quæ a Paulo III. Prædeceſſore noſtro illi præſcripta, ac demandata fuerant.

Sebaſtianus Rex, de cujus laudibus nulla unquam ætas conticeſcet, circa dimidium ſeculi decimi ſexti Portugalliæ Regnum adminiſtrandum ſuſcepit. Ille ſingulari virtute præditus, potentiſſimo exercitu comparato, mare tranſmiſit, Mauris bellum indixit, cum quibus fortiſſime decertans, honeſtiſſima morte gloriam adeptus eſt immortalem.

Si quis autem ampliſſimas victorias, quas Portugalliæ Reges in remotiſſimis etiam partibus Africæ conſecuti ſunt, admirari cupiat, in Apoſtolicis Literis Pii IV. Prædeceſſoris noſtri, quæ in Eccleſiæ Annalibus referuntur, deſcriptas legere poterit. Ex illis quoque percipiet, innumerabilem pene Indorum multitudinem, armis ſubactam, eo fructu cumulatam fuiſſe, ut Chriſtianam Fidem agnoſcerent, & amplecterentur. Inſuper ex Apoſtolico Brevi ejuſdem Pontificis ad ipſum Regem Sebaſtianum intelligimus, tantam in bellis ſuſcipiendis, victoriiſque referendis virtutem eum Regem divinitus obtinuiſſe, ut cæteros omnes Majores ſuos gloriæ magnitudine facile exæqua-

quarit. Quamobrem Sanctus Pius V. Prædeceſſor noſter (uti ſincera quædam monumenta teſtantur) poteſtatem fecit eidem Sebaſtiano Regi eum honoris Titulum ſeligendi, quem magis expeteret, ſe paratum eſſe declarans, ipſius voluntati morem gerere, ut debitam videlicet rebus præclariſſime geſtis mercedem impertiret. His reſpondit Sebaſtianus Rex, ſe nihil magis optare, quam ut Filii nomen, ac Titulum erga Romanum Pontificem obſequentiſſimi palam oſtenderet, ac probaret; reſque propterea infecta remanſit.

Idem procul dubio nunc etiam contigiſſet ſi exemplo S. Pii V. Prædeceſſoris noſtri inhærentes, cariſſimo in Chriſto Filio noſtro JOANNI Portugalliæ, & Algarbiorum Regi, honoris Titulum, quem vellet, eligendi poteſtatem feciſſemus. Quapropter præteritarum rerum experientia edocti, ne ullum impedimentum objiceretur, voluntate noſtra, ipſo Rege inconſulto, perhonorificum FIDELISSIMI Titulum Nos ipſi excogitavimus, quem eidem Regi, ejuſque in Regno Succeſſoribus, uti jam ſuperius indicavimus, elargiti ſumus.

Porro, quam præclara ſint hujus Regis in Chriſtianam Rempublicam merita, ſatis ſuperque teſtantur Apoſtolicæ Literæ Clementis XI. Prædeceſſoris Noſtri, quas duo volumina in lucem edita complectuntur.

Siquidem, ut ejuſdem Pontificis voluntati, & conſiliis obſecundaret, plurimas in ſubſidium naves ſuppeditavit, quo tempore Turcarum Tyrannus Inſulæ Corcyrenſi cum validiſſimo exercitu imminens, non ſolum Venetorum Reipublicæ, ſed univerſæ quoque Italiæ, & huic Urbi, quæ totius Chriſtianæ Religionis caput eſt, perniciem, & calamitatem minabatur.

Nos ipſi jure, ac merito teſtari poſſumus, & revera teſtamur, eundem Regem ſuam nunquam operam a nobis deſiderari paſſum eſſe ubi res fuit vel de retinenda, augendaque Religione, vel de hujus Sanctæ Sedis dignita-

te tuenda. Inſuper Nobis Pontificatum gerentibus, nonnullos Epiſcopatus fundavit in remotiſſimis Dominii ſui partibus, ubi ſolum Infideles verſabantur, videlicet, ut Chriſtiana Fides ibidem propagaretur. Omittemus hìc verba facere de maximis, ac plane Regiis ſumptibus, qui ab ipſo fiunt, ut Miniſtris ad obeundas ſacras Miſſiones neceſſaria ſuppeditentur. Taciti tamen præterire non debemus victorias, quas recenter in Aſia comparavit; & novas, quas ſuſcepit expeditiones; & hujuſmodi profecto bella libenter cum illis comparabimus, quæ Gennadius Patricius, & Exarchus Africæ feliciter geſſit; & eadem prorſus affirmabimus, quæ de illis Sanctus Gregorius Prædeceſſor noſter ad ipſum Gennadium ſcripſit his verbis „ Ubi „ enim meritorum veſtrorum loquax non diſcurrit opi- „ nio? Quæ & bella Vos frequenter appetere, non deſi- „ derio fundendi ſanguinis, ſed dilatandæ cauſa Reipu- „ blicæ, in qua Deum coli conſpicimus, loquitur; qua- „ tenus Chriſti nomen per ſubditas gentes Fidei prædica- „ tione circumquaque diſcurrat. „ Ejuſdem Sancti Pontificis verbis proſequemur „ Plurima pro paſcendis ovi- „ bus Beati Petri Apoſtolorum Principis utilitatibus ex- „ cellentiam veſtram præſtitiſſe didicimus. „ Orationem tandem noſtram abſolvemus, quemadmodum & Sanctus Gregorius epiſtolam abſolvit ſuam „ Perſolventes paternæ „ caritatis alloquium, petimus Dominum, Salvatorem- „ que noſtrum, qui Eminentiam veſtram pro ſolatio San- „ ctæ Reipublicæ miſericorditer protegat, & ad dilatandum „ per finitimas gentes nomen ejus magis magiſque bra- „ chii ſui firmitate confortet.

Habetis, Venerabiles Fratres, quæ a Nobis peracta ſunt, quæque Nos ad ea peragenda impulerunt.

SAN-

SANCTISSIMUS DOMINUS NOSTER

BENEDICTUS
PAPA XIV.

Confert in perpetuum Sereniſſimo Portugalliæ, & Algarbiorum Regi, ejuſque Succeſſoribus Regibus Titulum FIDELISSIMI *ob inſignia ipſius Regis, & Prædeceſſorum Regum promerita, eximiumque zelum in* FIDE CATHOLICA *continuo ſtudio propaganda.*

CARISSIMO IN CHRISTO FILIO NOSTRO JOANNI PORTUGALLIÆ, ET ALGARBIORUM REGI FIDELISSIMO.

BENEDICTUS PAPA XIV.

Cariſſime in Chriſto Fili Noſter Salutem, & Apoſtolicam Benedictionem.

MAXIMA, ac tam præclara Illuſtrium Regum Portugalliæ, & Algarbiorum habentur, & re ipſa ſunt, non tam invictiſſimæ in debellandis, ſibique ſubjiciendis tot barbararum, remotiſsimarumque nationum Populis, Provinciis, & Regnis potentiæ decora, quam Chriſtianæ pietatis, atque incredibilis, flagrantiſſimique pro Catholica Fide in vaſtiſſimas illas, quas ſub ſuam redigebant poteſtatem, ſtatim invehenda, propagandaque, & neceſſariis, opportuniſque ingentium pecuniarum, Sacrorumque Miniſtrorum ſubſidiis fovenda, confirmandaque zeli inſignia facinora, ut jure, ac merito non ſolum ubique gentium ab omnibus commendati, ſed a Romanis præſertim Pontificibus Prædeceſſoribus Noſtris, ad quos ſupremas JESU Chriſti Regis Regum, & Domini Dominantium vices in terris gerentes circumſpe-

cta

Digitized by Google

cta ſua providentia egregios viros de eadem Catholica Fide, & Apoſtolica hac Sancta Sede benemerentiſsimos ſingularibus laudibus, ac peculiaribus honorum titulis decorare, & illuſtrare in primis ſpectat, debitis Apoſtolicæ laudationis præconiis, & eximiis Pontificiæ benignitatis gratiis, favoribus, privilegiis, & indultis fuerint cumulati.

Quemadmodum autem, Majeſtas Tua, præ cæteris Portugalliæ, & Algarbiorum Regibus Prædeceſſoribus tuis magno pii, regiique animi tui fervore Catholicam Fidem non modo in omnibus ditionum tuarum, ſed in alienis quoque regionibus ab inita Regnorum tuorum poſſeſſione promovere, & urgere, verùm etiam tot ſapientiæ, induſtriæ, pietatiſque conſiliis, & immenſis opum profuſionibus tueri, & conſervare contendens, maximus emineas, & prædiceris; ita Majeſtatem Tuam Prædeceſſores itidem Noſtri Romani Pontifices fel. rec. Clemens. XI. Innocentius XIII. Benedictus pariter XIII. Clemens XII. ac Nos ipſi laudatiſſimis eorumdem veſtigiis inhærentes non omiſimus iis paternæ benevolentiæ, auctoritatiſque teſtimoniis proſequi, quibus notum omnibus fieret, quanti Te, inclytamque Nationem Luſitanam tuam faciamus, quantoque in honore, ac pretio habentes ad utriuſque decus, commodum, & incrementum advigilemus. Porro haud ſatis aptis verbis explicare, Tibique re ipſa conteſtari poſſumus incredibilem paterni animi noſtri alacritatem, ſtudioſamque ad Majeſtati Tuæ amplius gratificandum voluntatem; ſed Tibi perſuaſum eſſe volumus, Nos, qui Majeſtatem Tuam præcipua charitate complectimur, paterna ſollicitudine affici, ut inſignem aliquem honoris Titulum, qui & Majeſtati Tuæ de Catholica Fide benemereri pergenti ad majorem gloriam, & Succeſſoribus tuis Portugalliæ, & Algarbiorum Regibus ad luculentiſſima pietatis, & virtutis tuæ potiſsimum exempla imitandum, & pro Catholica Fide pari via, ac ratione adlaborandum perenni deinceps eſſet incitamento.

Ea

Ea propter Motu proprio, non ad Tui, ſive alterius pro Te Nobis ſuper hoc oblatæ petitionis inſtantiam, ſed ex certa ſcientia, maturaque deliberatione, & mera liberalitate noſtris, ac de ſupremæ noſtræ Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, necnon ducti exemplo tam aliorum Prædeceſſorum noſtrorum, qui Viris Principibus Catholicæ Fidei, & Apoſtolicæ Sedis ſtudioſiſsimis titulos & ornamenta largiti ſunt, quam potiſsimum S. Pii V. itidem Prædeceſſoris noſtri, qui cl. mem. Sebaſtiano Portugalliæ, & Algarbiorum Regi Deceſſori tuo immenſis laboribus, atque opibus pro Catholicæ Fidei propagatione exhauſtis honorabilem aliquem, titulum tamquam rerum præclare geſtarum jugem indicem conferre optabat (etſi Rex ille ſapientiſsimus hac dumtaxat ſe Obedientiſsimi Sedis Apoſtolicæ filii denominatione gloriari reſpondiſſet) Te, Tuoſque Portugalliæ & Algarbiorum Reges pro tempore Succeſſores in perpetuum tamquam Catholicæ Fidei propagatores titulo, ſeu denominatione FIDELISSIMI Apoſtolica auctoritate tenore præſentium ornamus, & inſignimus, atque etiam ab omnibus Regem FIDELISSIMUM nominari, appellari, inſcribi, dici, haberi, cenſeri, ac tractari debere volumus, præcipimus, & mandamus.

Decernentes eaſdem præſentes literas de ſubreptionis vitio, aut intentionis noſtræ, ſeu quocumque alio defectu ex quavis etiam quantumlibet juſtiſsima, & urgentiſsima, rationabilique cauſa nullo unquam tempore a quoquam notari, vel impugnari poſſe, ſed illas validas, & efficaces perpetuo fore, & eſſe, ſuoſque plenarios, totales, & omnimodos effectus ſortiri poſſe, ac debere in omnibus, & per omnia, ac ſi Conſiſtorialiter, & de Venerabilium Fratrum Noſtrorum S. R. E. Cardinalium conſilio factæ, & in ipſo Conſiſtorio noſtro Secreto lectæ fuiſſent: Sicque per quoſcumque Judices etiam Imperiali, Regia, Ducali, vel quavis alia excellentia, ac dignitate præditos, & alios Commiſſarios

qua

Digitized by Google

qualibet auctoritate fungentes, etiam Cauſarum Sacri Palatii noſtri Auditores, & S. R. E. Cardinales, ſublata eis, & eorum cuilibet quavis aliter judicandi, ſententiandi, definiendi, & interpretandi facultate, & auctoritate, judicari, definiri, & interpretari debere, ac quidquid ſecus ſuper his a quoquam quavis auctoritate, ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari, irritum, & inane decernimus, ac declaramus. Non obſtantibus quibuſvis Conſtitutionibus, & Ordinationibus Apoſtolicis, ac Regnorum, Provinciarum, Civitatum, & Locorum quorumlibet ſtatutis, & conſuetudinibus etiam juramento, confirmatione Apoſtolica, vel quavis firmitate alia roboratis, privilegiis quoque, indultis, & litteris Apoſtolicis ſub quibuſcumque tenoribus, & formis, ac cum quibuſvis etiam derogatoriarum derogatoriis, & quantumcumque efficaciſsimis clauſulis, & decretis quomodolibet conceſsis, confirmatis, & innovatis; Quibus omnibus, etiamſi de illis, eorumque totis tenoribus ſpecialis, ſpecificata, expreſſa, & individua, ac de verbo ad verbum mentio, ſeu quævis alia expreſsio habenda, aut aliqua exquiſita forma ad hoc ſervanda foret, eorum omnium tenores præſentibus pro ſufficienter expreſſis habentes, illis alias in ſuo robore permanſuris, hac vice dumtaxat ſpecialiter, & expreſse derogamus, cæteriſque contrariis quibuſcumque.

Cæterum, Cariſsime in Chriſto Fili noſter Rex FIDELISSIME perge certare bonum certamen Fidei, ut vitæ æternæ præmia ab Auctore Fidei noſtræ, & Conſummatore Jeſu Chriſto conſequaris; dum Nos Maieſtati Tuæ Apoſtolicam Benedictionem cæleſtis præſidii auſpicem amantiſsime impertimur.

Datum Romæ apud S. Mariam Majorem ſub annullo Piſcatoris die 23. Decemb. 1748. Pontificatus noſtri anno nono.

Cajetanus Amatus.

Loco ✠ Sigilli.

QUO-

QVoniam vero ſatis perſpecta eſt & noſtrorum Regum erga Apoſtolicam Sedem pietas, & Luſitanæ gentis in ſuos Reges amor, facile conjectari licet quo gaudio, & veneratione hæ Pontificiæ Literæ exceptæ fuerint. Jam alterius quod ex Bulla Canonizationis S. Eliſabeth promiſeramus, teſtimonii fidem abſolvimus; in ea namque Bulla poſt exordium ita Summus Pontifex effatur.

Gaudeat in Domino, & in donis gratiæ ſuæ glorietur felix Luſitaniæ Regnum; ſed laudent alii cœli illius temperiem, amenas Tagi ripas, divitias ex toto orbe navibus eo illatas & congeſtas, nobilitatem urbium, hominum ingenium & ſolertiam, & in remotiſſimis terrarum orbis regionibus detegendis ſubijciendiſque felicitatem. Una eſt, quæ præcipuam ex Sacerdotali ore laudem meretur, & quæ in Sancta Dei Eccleſia merito extolli & prædicari debet, ſuorum ſcilicet *Regum pietas & Religio*. Hæc enim Luſitanum Regnum fundavit, hæc ampliavit, hæc ad ſummam gloriæ & laudis magnitudinem evexit, hæc in ea amplitudine, qua nunc floret, ſervat, & cuſtodit. Nam Princeps ille, & genere, & virtute clarus Henricus, qui Luſitaniæ Regni decus ac gloriam, barbararum gentium incurſu, ac veluti inundatione afflictam, erexit, atque inſtauravit, cum in Hiſpania adverſus Mauros Alphonſo VI. ſtrenuam navaſſet operam, & Theraſiam ejus filiam in uxorem, & Luſitaniæ partem in dotem, & præmium virtutis accepiſſet, eam ſtatim, ereptis e Maurorum poteſtate aliis oppidis, plurimum auxit. Poſteaquam vero e Hieroſolymitana expeditione, quam pietatis, & religionis ſtudio ſuſceperat, reverſus eſt, nunquam bello contra Mauros abſtinuit. Nam quinque ſupra viginti de Mauris reportatis victoriis, multiſque de manubiis ac ſpoliis hoſtium templis, ac cœnobiis erectis, ad Aſturicam, quam obſidebat, in armis, prout Fidei propugnatorem decebat, ultimum diem obiit. Nec ejus filius

Alphonſus tanto patre inferior fuit. Teſtes ſunt Leiria urbs munitiſſima Mauris erepta, Scalabis inexpugnabile oppidum in poteſtatem redactum, Olyſſippo expugnata, innumerabiles Maurorum & Barbarorum copiæ pauco militum numero pluries disjectæ, unus, & triginta Barbarorum Reges armis devicti. Siquidem nunquam a perſequendis bello Crucis hoſtibus terra, marique ceſſavit, donec eliminata e Luſitaniæ finibus Mahumetana ſuperſtitione, Catholica religio a pluribus annis exul veluti triumphans in propriam ſedem reduceretur: Cujus non minus virtus in bello, quam pietas in pace reſplenduit. Nam egregio pietatis documento cum ex acie domum redibat, in Monaſterium Sanctæ Crucis ſe recipere, ibique cum Religioſis viris Chorum adire, orare, pſallere, ſacriſque myſteriis adeſſe ſolitum fuiſſe traditur. Difficilis quidem res eſſet, ſi quis Luſitanorum Principum, qui Henrico, & Alphonſo ſucceſſerunt, fortiter, ac pie geſta proſequi, & præſtita ab eis in Catholicam Religionem officia recenſere vellet. Innumera enim non ſolum in vicinis, ſed in remotiſſimis partibus adverſus Mauros, Turcas, Saracenos, Idololatras bella pro religione ſuſcepta, relatæ victoriæ, parta pietatis trophæa. Ingentes claſſes adverſus Chriſtianorum hoſtes maximo ſumptu paratas, & omni re inſtructas in ultimas & prorſus ignotas orbis regiones miſſas quis ignorat? Et antiqua Luſitanorum Regum virtutis exempla adverſus Chriſtiani nominis inimicos renovata noſtra memoria vidimus, & contra ferales Turcarum debaccantium impetus præſens in Luſitanorum Regum pietate Roma & Italia ſenſit auxilium. Sed Chriſtianum nomen non ſolum armis, opibus, & ſanguine ſuo Luſitani Reges tutati ſunt, verum etiam longe, lateque ſtudio, cura, ac ſollicitudine propagarunt, *ut hanc unam egregiam laudem propriam ſibi facere velle viſi ſint Evangelium Chriſti Domini diſſeminare, Catholicæ Fidei lucem diffundere, ſuperſtitio-*

ſtitioſos cultus abolere, Crucis vexillum in longe diſſitas, & nunquam ab aliis aditas regiones inferre. Nam eorum opera ora Punica arcibus occupata, mari Atlatico emenſo, inſuliſque per illud ſparſis, totaque ulteriore Lybia qua mari luſtrata, qua terra penetrata, Arſinario promontorio, Guinea, Zanguebaria, & promontoriis intra & ſub Æquatore conſtitutis, & ultra ad Cancri tropicum utraque Æthiopa, inſuliſque vaſtis, Perſici & Arabici freti ſinubus pervaſis, qua Aſia ab Africa disjungitur, barbaris atque efferis nationibus venerandum Chriſti nomen, ac ſalutaris Evangelii doctrina annunciata eſt. Inſuper India, qua late intra Indum & Gangem protenditur, tranſmiſſa, in Auream Cherſoneſum, & Sumatram, plurimaſque immenſi illius Archipelagi inſulas ad Moluccas uſque, ultimamque Japoniam, & Sinicum Imperium, & Tartarico regno proximas regiones; inſuper ad Occidentales Indos curſu deducto, in Pernambucum, Marananiam, ceteraſque vaſtiſſimæ Braſiliæ terras ſacris Miniſtris, & verbi Dei Concionatoribus Regio ſumptu, & Apoſtolicæ Sedis auctoritate miſſis, populis habitantibus in regione umbræ mortis, Luſitanorum Regum aliorumque Catholicorum Principum pietate, lux Evangelicæ Fidei affulſit. Profecto admiratione ſuſpici potius, quam pro meritis laudari in Domino poteſt munificentia, & religio Luſitanorum Regum in large ac ſplendide protegendis ſublevandiſque populis ad Catholicam veritatem recens adductis, in alendis, ac ſuſtentandis ſacrarum Miſſionum Miniſtris, in ædificandis inter barbaras gentes immortali Deo templis, in extruendis Religioſorum virorum cœnobiis, in erigendis pro erudienda in Catholica religione, & Eccleſiaſtica diſciplina juventute ſacris ædibus, & ſeminariis; aliiſque peragendis, quæ ad expellendas Mahumethanæ impietatis, vel Idololatriæ errorum tenebras, & ad diffundendum Chriſtianæ veritatis lumen conducebant. Itaque tantis pieta-

tis operibus, & tam præclare a Luſitanis Regibus in bello, & pace pro religione geſtis, hanc inter cetera amplam mercedem retulit benigniſſimus Deus, ut in Regia domo ac familia exiſterent feminæ morum integritate, & vitæ ſanctitate illuſtres, quæ Deo dilectæ, & mundo mirabiles in Servorum Dei numerum a Catholica Eccleſia adſcribi mererentur; ut ſi Luſitaniæ Regnum in terris ſuorum Regum virtute & pietate maxime conſideret, majus in cælis in ſuorum Principum ſanctitate & meritis incolumitatis ſuæ præſidium haberet. Ex hoc numero fuerunt Theraſia, Sancia, Maſalda, Joanna. Sed præ omnibus & ſanctarum operationum laude, & cæleſtium miraculorum magnitudine emicat Beata Eliſabeth Regina &c.

Digitized by Google

INDEX
LIBRORUM ET CAPITUM.

LIBER PRIMUS.

De rebus quæ generatim ad Sacrificium Miſſæ neceſſaria ſunt.

CAP.I. De loco Sacrificii. Pag. 3
II. *De Altari.* 10
III. *De Altaris ornatu.* 16
IV. *De Calice.* 21
V. *De Patena, & aliis ad Calicem ſpectantibus.* 27
VI. *De Hoſtia.* 31
VII. *De Veſtibus Sacerdotalibus, ubi de Amictu, Alba, & Cingulo.* 34
VIII. *De Manipulo, Stola, & Planeta; de Sacrarum Veſtium benedictione, & quinque diverſis earum coloribus.* 39
IX. *De Birreto.* 46
X. *De ſymbolico ſacrarum Veſtium ſignificatu.* 48
XI. *De Miniſtro qui Sacerdoti celebranti inſervit.* 55
XII. *De Præparatione Sacerdotis.* 56

LIBER SECUNDUS.

De Miſſæ partibus.

CAP.I. *De Myſſæ Etymologia.* 59
II. *De Idiomate quo Miſſa celebranda eſt.* 61
III. *De Miſſæ initio.* 70
IV. *De Introitu, Kyrie eleiſon, & Hymno Gloria in Excelſis.* 76
V. *De Orationibus, Epiſtola, Graduali, Tractu, & Sequentiis.* 84
VI. *De reliquis actionibus quæ fiunt a Sacerdote in hac Miſſæ parte.* 95
VII. *De Evangelio.* 97
VIII. *De Symbolo.* 103
IX. *De Offertorio.* 110
X. *De quinque Orationibus, quæ Offertorium conſequuntur.* 113
XI. *De Ablutione manuum uſque ad Canonem.* 122
XII. *De Canone Miſſæ.* 130
XIII. *De prima Canonis Oratione.* 137
XIV. *De ſecunda Canonis Oratione,* 152
XV. *De tertia Canonis Oratione, ubi de Conſecratione Panis, & Vini.* 154
XVI. *De quarta Canonis Oratione.* 173
XVII. *De quinta Canonis Oratione.* 186
XVIII. *De ſexta Oratione Canonis.* 188
XIX. *De Miſſa ab iis verbis,* Oremus præceptis &c. *uſque ad infractionem Hoſtiæ.* 195
XX. *De infractione Hoſtiæ uſque ad Communionem.* 201
XXI. *De Communione Sacerdotis.* 214
XXII. *De Communione Populi.* 218
XXIII. *De Orationibus, quæ ſubmiſſa voce dicuntur in Miſſa.* 237
XXIV. *De Miſſa a Communione uſque ad finem.* 251

LIBER

LIBER TERTIUS.

In quo varii proponuntur & reſolvuntur Practici caſus circa Sacrificium Miſſæ.

CAP. I. *Utrum Jeſus Chriſtus Apoſtolis & Sacerdotibus præceptum impoſuerit celebrandi Miſſam. Utrum hoc teneatur præcepto Sacerdos, qui non habet curam animarum, nec quemquam alium præcipuum titulum, quo teneatur Miſſam celebrare. Quibus anni diebus obligetur ad Sacrificium celebrandum; & an, ſi legitime non impediatur, graviter peccet numquam celebrando.* Pag. 257

II. *Utrum convenientius ſit, & ad mentem Eccleſiæ propius accedat celebrare, an non celebrare quotidie; celebrare frequenter, ac minus frequenter.* 262

III. *Quibuſnam teneatur diebus celebrare Parochus: Quibus itidem diebus in Cathedralibus & Collegiatis Eccleſiis Miſſa cantanda ſit. Quando celebrare Miſſam teneantur qui Beneficium, vel Capellaniam habent cum onere Miſſæ quotidianæ. Quibus diebus Miſſam celebrare non liceat.* 271

IV. *An juxta, quæ nunc viget diſciplinam, poſſit plures in eadem die Sacerdos Miſſas celebrare.* 276

V. *Parochus etiam num duas Miſſas celebrare aliquando poteſt; In Orientali vero Eccleſia duæ Miſſæ in eodem Altari non celebrabantur.* 282

VI. *De Oratorio privato, atque an poſſit contingere, ut Sacerdoti extra Eccleſias, & publica, vel privata Oratoria liceat ſacrificium facere.* 288

VII. *An celebrare liceat ſine Planeta, ſine Sacris indumentis, ſine luminibus, aut Miniſtro, an denique in pollutis Eccleſiis; & qua hora Miſſam liceat celebrare.* 295

VIII. *De fructus medii applicatione ex ipſo munere.* 300

IX. *De obligatione applicandi ex Beneficio, vel ex præcepto Superioris, vel ex accepta eleemoſyna.* 303

X. *Quid requiratur ut valide Sacrificium fiat.* 309

XI. *Quid requiratur, ut licite fiat Sacrificium; ac primo oportere Sacerdotem eſſe ab omni letali peccato expiatum.* 320

XII. *De Jejunio naturali ad licite celebrandum.* 328

XIII. *De reliquis, quæ ſervare oportet, ut licite Miſſa celebretur.* 332

XIV. *De defectibus quibuſdam, qui interdum occurrunt in celebratione Miſſæ, & remediis quæ adhiberi debent: ac primo de caſibus quibus Miſſa intermittitur.* 334

XV. *De defectibus qui poſſunt occurrere vel in pane, vel in vino, vel in forma conſecrationis.* 344

XVI. *De concelebratione cum Epiſcopo ordinante vel conſecrante, ubi etiam de applicatione Sacrificii.* 356

XVII. *Series quorundam caſuum, qui Sacerdoti poſſunt occurrere, cum vel in Miſſa, vel extra Miſſam Euchariſtiam ſuſcipit.* 360

XVIII. *De Sacerdote, qui in Miſſa adſtantes Euchariſtia communicat.* 366

XIX. *De uſu miniſtrandi Euchariſtiam extra Miſſam.* 375

XX. *Alia quæ in ſacra Euchariſtia miniſtranda obſervari debent.* 379

XXI. *De Miſſarum eleemoſyna.* 384

XXII. *Variæ perpenduntur, ac reſolvuntur quæſtiones circa ſtipendium Miſſæ.* 395

XXIII. *De Celebratione quarundam Miſſarum.* 408

XXIV. *De Pietate, ac Religione in Sacro celebrando neceſſariis, ac de tempore, quo illis impendi debet.* 412

AP-

APPENDICES XIII.

AD LIBROS DE SACROSANCTO MISSÆ SACRIFICIO

A SS. D. N. BENEDICTO XIV. P. O. M. conſcriptos; ex operibus ejuſdem SSmi Authoris deſumptæ, ex quibus etiam quatuor ultima capita libri tertii conflata ſunt, videlicet Caput XXI. ex Synodo Diœceſ. lib.V. Cap.VIII., & cap.IX. excepto ultimo numero. Cap.XXII. Ex Inſtitut.LVI.exceptis numero 2. ſine numeri 4.num.10.& 12.uſque ad 18.incluſive & numeris 23.24.& 25.Deinde numeri 10.& 11.ex Inſtitut.XCII.exceptis primis lineis. Num.12. 13.& 14. ex Inſtit.XXXVI.num.15.16.17. 18. Numerus 15.ex Inſtit.XLVII.num.23.exceptis primis lineis: demum Literæ Apoſtolicæ ex primo Bullarii tomo. Cap.XXIII. ex Inſtitut.XXXIV. §.5. Caput XXIV. ex Inſtitut.XXXIV. §.6. exceptis ultimis lineis, quarum loco adduntur duo primi numeri ejuſdem Inſtitutionis.

Appendix I. Ad lib.1. cap.3. num.1. ex ſecundo Tomo Bullarii pag.123. *De retinenda Crucifixi Salvatoris Imagine palam & viſibiliter expoſita ſuper Altaribus, ad quæ Miſſarum Sacrificia peraguntur.* 418

Appendix II. Ad lib.1. cap.8. num.15. ex Inſtitutionibus Eccleſiaſticis pag.90. Inſtitutio 21. *De Benedictione, quæ Sacris Indumentis, & Vaſis tribuitur, ſive Sacra Unctio ſit neceſſaria, ſive minime requiratur. Origo ejuſdem Benedictionis; quo pacto adminiſtrari debeat.* 424

Appendix III. ad lib.2. cap.2.& 3. *In qua circa Miſſæ idioma, & aliquarum Liturgiarum diverſitatem.* Ex Tom.1.Bullarii pag.167. n.57. *ubi agitur de Ritu ab Italo Græcis, & Græcis Melchitis ſervando.* 431

Appendix IV. Ad lib.3. cap.4. n.11. *Privilegia a SS. D. N. Benedicto XIV. P.O.M. conceſſa Hiſpaniæ, & Luſitaniæ Regnis, atque Dominiis, pro Animabus in Purgatorio detentis. Catholicæ Majeſtati Mariæ Barbaræ de Portugal Hiſpaniarum Reginæ.* 435

Pio, atque Erudito Lectori. 436

Epiſtola SS. D. N. Benedicto XIV. ſcripta. 438

Gratiæ conceſſæ in Decreti Trium Miſſarum complementum ad ipſius executionem pertinens, quod utriuſque Regis Miniſtri a SS. D. N. obtinuerunt. 451

Literæ Apoſtolicæ in forma Brevis SS. D. N. Benedicti PP. XIV. quibus confirmatur Decretum ab ipſomet SS. D. N. conditum ſuper facultate Sacerdotibus tam Secularibus, quam Regularibus conceſſa in Hiſpaniarum, necnon Portugalliæ, & Algarbiorum Regnis, atque Dominiis celebrandi Tres Miſſas die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum ad utriuſque Regis inſtantiam. 452

Appendix V. Ad lib.3. cap.5. num.6. Ex Tom.1. Bullarii pag.481. num.116. *Altare a Pontifice conſecratum, ſuper quo Sacrum fecit variis Privilegiis decoratur.* 462

Appendix VI. Ad lib.3.cap.6.num.11. Ex Tomo 1. Bullarii num.41. pag.109. *Indultum pro celebratione Miſſarum ſuper Triremibus Militiæ Hoſpitalis S. Joannis Hieroſolymitani.* 464

Appendix VII. Ad lib.3. cap.8. num.6. Ex Tomo 1. Bullarii num.103. pag.366. quæ inſerta eſt in Editione Latina Patavina ſect.2. §.60. pag.183. *De Applicatione Miſſæ Parochialis pro Populo, Conventualis vero pro Benefactoribus Eccleſiæ. Item de Divinæ Pſalmodiæ cantu.* 466

Appendix VIII. Ad lib.3. cap.8. & 9., *in quibus agitur de Applicatione Miſſæ, quod Argumentum iterum fuſius diſcutitur cap.21. & 22., circa onus applicandi Miſſam*

Digitized by Google

Miſſam ex accepta eleemoſyna; in hoc vero cap.22.num.9. agitur de ſorte Miſſæ perpetuæ ; unde hic ſubjicimus ex lib.5. de Synodo Diœceſana cap.10. 474

Item ex Synodo Diœceſana lib.7. cap.70. num.4. & 5. 476

Appendix IX. Ad lib.3. cap.12. *In quo diſſeritur de jejunio naturali , quod utrum a pulvere Nicoſiano frangatur conſulendum eſt caput 63. Synodi Diœceſanæ libri 7. n.1. 2. & 3.* 477

Appendix X. Ad lib.3. cap.18. num.19. ex Tomo 1. Bullarii pag.212. n.64. *Sacerdotes Miſſam celebrantes non teneri Sacram Euchariſtiam omnibus petentibus infra ipſam actionem miniſtrare.* 479

Contra ſurripientes , vel aſportantes , aut apud ſe retinentes Sacras Hoſtias, vel particulas conſecratas. Ex tom.1. Bullarii num.93. pag.314. 481

Indicantur alia Auctoris loca, in quibus agitur de rebus ad Miſſam pertinentibus. 483

Appendix XI. *De diverſis Miſſarum generibus , ubi citantur plurima loca ex Commentario de Feſtis Domini N., deinde ſubduntur* ex lib.5. de Synodo Diœceſana cap.1. *quatuor primi numeri , in quibus agitur de Miſſa occaſione Synodi celebranda.* 484

Citantur plurima loca ex libris de Canonizatione , & locus ex Inſtitutionibus Eccleſiaſt. ; demum integer locus ſubjicitur ex lib.4. de Canonizatione part.2. cap.2. a num.1. ad 5. *in quo diſſeritur quibus competat de Beatis Miſſam celebrare , atque Divinum Officium recitare.* 486

Appendix XII. ad Cap 24. *in quo agitur de pietate & Religione qua Miſſa celebranda eſt : unde opportune ſtatuitur non decere Sacerdotes celebrare Sacrum cum aſcititia coma , ut habetur* in lib.VII. Synodi Diœceſ. cap.60. n.5. *quem hic ſubjicimus. Hæc appendix attinet etiam ad* lib.1. cap.9. 490

De obligatione audiendi Miſſam in propria Parochia ex lib.7. de Synodo Diœceſana cap.64. a n.7. ad 10. 491

Qua ratione poſſit Miſſa in publicis Oratoriis ante Parochialem celebrari. 493

Appendix XIII. *Epiſtola nuncupatoria, & Præfatio ad Lectorem ex Editione Patavina , qua unico Volumine exhibentur* Commentarii duo de D.N.Jeſu Chriſti Matriſque ejus Feſtis, & de Miſſæ Sacrificio, retractati, atque aucti. 494

SS. D. N. Benedicti XIV. Præfatio de ratione utriuſque Commentarii de Feſtis, & de Sacrificio Miſſæ , *quæ in prima editione præfixa erat , Latine demum reddita prodiit in fine Operis* Inſtitutionum Eccleſiaſticarum *Typis Sacræ Congreg. de Propag. Fide Ann.1747.* 498

Ex Epiſtola Præſtantiſſimi , & Sapientiſſimi Præſulis Conimbricenſis ad hujus Voluminis editorem , citata tomo VII. pag.CXV. & pag.CXX. 512

DE SACROSANCTO
MISSÆ SACRIFICIO
LIBER PRIMUS
DE REBUS QUÆ GENERATIM AD SACRIFICIUM MISSÆ NECESSARIA SUNT.

Hujus Operis quod argumentum, qui finis, quæ ſcribendi ratio.

QUÆ nos ad hoc argumentum explicandum impulerint, ſatis jam conſtare arbitramur. Illud tamen hoc loco minime tacendum putamus, nos non juſtum & ex omni parte integrum de Sacrificio Miſſæ tractatum ſcribendum ſuſcipere: hanc enim ſpartam multi, iique magni nomi-

nominis, Theologi ſatis ornarunt. Noſtrum conſilium eſt, pauca quædam ante Sacerdotum oculos ponere, quæ eos tenere oportet, ut populum de ritibus, cæremoniis, aliiſque, quæ ad Miſſæ Sacrificium pertinent, pro ſuo munere doceant, idemque, ut decet, ſacrificium faciant, gnari quid & quamobrem faciant. Opus hoc dividitur in tres Libros: primus de loco ubi Miſſa eſt celebranda, de Vaſis Sacris, quibus utimur in Sacrificio, de Sacerdotalibus veſtibus; ſecundus de ſingulis Miſſæ partibus ac de ritibus cæremoniiſque cujuſque partis præcipua complectitur capita; tertius vero quoſdam caſus perſequitur, qui cum interdum in Miſſa contingant, minime convenit eam celebranti, quid conſilii capiat, non eſſe conſultum.

CA-

Digitized by Google

CAPUT I.

De loco Sacrificii.

1 GEneratim Miſſa in templis eſt celebranda, quæ Epiſcopus conſecraverit, vel ipſe ſaltem, aut Sacerdos aliquis mandato Epiſcopi benedixerit. Eorum enim benedictio mandari poteſt ei, qui Epiſcopus non ſit; conſecratio vero non item, quæ ab ipſo Epiſcopo, vel ipſius mandato ab alio Epiſcopo eſt peragenda. Celebrari etiam poteſt in privatarum domorum ſacellis, impetrata venia ab eo, qui hujuſmodi dandæ facultatis poteſtatem habeat. Interdum tamen peculiare quiddam intervenit, ut etiam extra templa, & privata ſacella ſacrificium peragi poſſit; quod multis auctoritatibus e ſacrorum Canonum penu depromtis in libro tertio confirmabimus; in quo de iis, quæ in actione verſantur, ſeu quemadmodum vulgo dicitur, ad praxim pertinent, ſermonem habebimus, eaſque occaſiones exponemus, quibus extra templa & privata ſacella Miſſam celebrare licet, & quæſtiones aliquot, quæ ad eam, juxta recentem diſciplinam, in privatis ſacellis celebrandam attinent, enodabimus. Quamobrem in præſentia de loco, in quo in Eccleſiæ primordiis, atque etiam medii ævi temporibus Miſſæ ſacrificium peragi conſueverat, diſſeremus.

Miſſa in Templis ab Epiſcopo conſecratis, aut in privatis Sacellis Epiſcopi permiſſu celebrãda.

2 Narrat in Actis Apoſtolorum cap. 20. S. Lucas, Fideles in tertiam domus contignationem, ubi plures accenſæ erant lampades, *ad frangendum panem* conveniſſe; in eo cœnaculo cum Paulus diſputaret, adoleſcentem quemdam nomine Eutychum ſomno gravatum e feneſtra, in qua aſſederat, decidiſſe, & a Paulo vitæ reſtitutum; Apoſtolum poſtea, ſumto Euchariſtico pane, ceteriſque diſtributo, illinc abiiſſe. Idem Paulus 1. ad Corinth. cap. 11. ait, eam Corinthiorum fuiſſe conſuetudinem, ut cum ad Cœnam Domini convenirent, ſuam quiſque cœnam ſecum afferret, ex quo fiebat, ut alius quidem ad ſatietatem comederet, alius eſuriret; eoſque increpans monet, ut ſi eos comedendi cupiditas tenet, domi quiſque ſuæ comedat: *Numquid domos non habetis ad manducandum & bibendum?* Addit, ejuſmodi morem in Eccleſiæ Dei contemtum vertere, *Eccleſiam Dei contemnitis*; aut in pauperum confuſionem, *aut confunditis eos qui non habent.*

Auctoritates duæ ex novo Teſtamento, quæ ad locum pertinent, ubi temporibus Apoſtolicis Miſſa celebrabatur.

3 Ex priore Actorum loco colligi poſſe videtur, Miſſam in tertia ædium contignatione celebrari conſueviſſe; ex poſteriore autem quiſpiam arguere poſſet, jam tum publica extitiſſe templa, in quibus perageretur Sacrificium Miſſæ, & panis Euchariſticus diſtribue-

Expenditur locus ſupracitatus ex 1. Ep. ad Corinth. cap. 11.

Digitized by Google

bueretur. Verum tuto id affirmari non poteſt: locum enim illum ex Epiſtola ad Corinthios ita interpretantur Viri graviſſimi, ut Corinthii ſequuti exemplum Chriſti, qui Sacram Euchariſtiam poſt cœnam inſtituit & diſtribuit, prius dapibus veſcerentur, ac deinde panem Euchariſticum ſumerent, atque ita divites opipare epularentur; contra egeni & pauperes aut nihil aut pauxillum comederent; ex quo plurima orirentur incommoda & ſcandala, quæ Apoſtolum ad eos gravibus verbis caſtigandos impulerunt. Ceterum ex Apoſtoli verbis non eſt exploratum, id fieri conſueviſſe in templo. Nam verba illa, *Eccleſiam Dei contemnitis*, non ita ſunt accipienda quaſi domum ſignificent, quo Fideles convenirent, ſed, ut plures interpretantur, cœtum Fidelium, qui Eccleſia Dei appellatur, & quem ſe cibo vinoque ingurgitantes dedecorabant. Vide Eſtium in Commentar. ad cap. 11. Epiſtolæ 1. ad Corinth.

Primis Eccleſiæ ſeculis etiã extra templũ, ubi templi copia non eſſet, Miſſa celebrabatur,

4 Quamobrem ut aliqua lux affulgeat locum inveſtigantibus, quo primis Eccleſiæ ſæculis Miſſa celebrabatur, Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ libri ſunt adeundi; quibus docemur primis Eccleſiæ ſæculis aliquando in templis, aliquando etiam, cum in iis celebrandi copia non eſſet, extra templa Miſſæ ſacrificium eſſe peractum; conſtantem tamen, ac perpetuam fuiſſe diſciplinam, ut cum facultas daretur, ſemper in templis locisque Deo conſecratis Miſſa celebraretur.

In ipſis Eccleſiæ primordiis probatur Miſſam celebratã eſſe in tẽplis.

Varia templi nomina.

5 Vel a primis Chriſtianæ Religionis temporibus in templis Miſſæ Sacrificium fieri conſueviſſe diximus. Nam magnus Baronius ad annum Chr. 57. num. 98. Sanctorum Pii I. & Evariſti Romanorum Pontificum, tum Euſebii & Optati, atque etiam ipſorum Ethnicorum teſtimoniis probat, in ipſis Eccleſiæ primordiis fuiſſe Romæ plura templa. Hæc modo *Dominicum*, modo *Domus Dei*, modo *Baſilica*, modo *Memoria*, modo *Martyrium*, modo *Titulus* appellabantur. Primo Eccleſiæ ſæculo Ignatius Martyr Epiſcopus Antiochenus Epiſtola ad Magneſios eos hortatur, ut in locum, quod *Templum Dei* nominatur, conveniant; & in Epiſtola ad Philadelphios, *Una*, inquit, *eſt caro Domini noſtri Jeſu Chriſti, & unus Calix in unionem Sanguinis ipſius, unum altare & unus Epiſcopus cum Presbyterio & Diaconis conſervis meis*. Et vergente in finem ſecundo ſæculo ſcripſit Tertullianus lib. de Idololatria: *Tota die ad hanc partem zelus Fidei peroravit ingemens, Chriſtianos ab Idolis ad Eccleſiam venire, de adverſaria officina in domum Dei, attollere ad Deum Patrem manus matres Idolorum*. Si vero his, & aliis quamplurimis Veterum Scriptorum ſententiis quæ facile adduci poterant, clare deducitur etiam a primis ſæculis Eccleſias extitiſſe, nullus erit qui in dubium revocare poſſit, Miſſas inibi celebrari ſolitas.

6 Di-

Sævlente perſequutione nullus non erat locus, quo Miſſa non celebraretur.

6 Diximus itidem, vel ab initio Chriſtianæ Religionis, ſi celebrandi in templo non daretur copia, Sacrificium Miſſæ extra templum eſſe peractum. Conſtans enim Traditio eſt, B. Petrum Apoſtolum a Pudente Senatore Romæ domi ſuæ eſſe exceptum; eo Chriſtianos ad ſacram Synaxim conveniſſe; Eam Pudentis domum eſſe, quæ nunc dicitur templum S. Pudentianæ; ut videre eſt in Notis ad Martyrologium Romanum Baronii ad diem 19. Maji. Nobiliſſimum fuit ineunte quarto ſæculo S. Saturnini & Sociorum Martyrium, cujus Acta refert Ruinartius. In his proditum eſt, ſub Diocletiano & Maximiano templa fuiſſe everſa: vetitum ne ſacri celebrarentur ritus; neve divini Conventus agerentur. Relatum eſt in eadem Acta, Saturninum Presbyterum cum Lectoribus Saturnino & Felice filiis, aliiſque ſeptem & quadraginta ſociis, fruſtra Diocletiani edicto reclamante, Miſſam celebraſſe: *Namque in Civitate Abitinenſi in domo Octavii Felicis, cum bellica caneret tuba, Dominica ſigna glorioſi Martyres erexerunt, ibique celebrantes ex more Dominicum, a Coloniæ Magiſtratibus, atque ab ipſo milite ſtationario apprehenduntur Saturninus Presbyter cum filiis quatuor, ideſt Saturnino juniore, & Felice Lectoribus, Maria Sanctimoniali, Hilarione infante.*

Quid ſit Collectas facere, Collectas celebrare. Quid ſit Dominicum.

7 Oſtendit Ruinartus, celebrare *Dominicum* idem eſſe, ac Miſſam celebrare. In iiſdem Actis Thedica Martyr in tormentis confeſſa eſt, *integre ſe celebraſſe Collectam, quando cum ipſis etiam Presbyter fuerat*. Dativus, cum ab eo quæreretur, apud eadem Acta, *utrum in Collecta fuiſſet*, reſpondit, cum veniſſet jam cœptam eſſe Collectam, ſed *Dominicum cum fratribus congrua devotione celebraſſe*. Et Saturninus reſpondit Proconſuli: *Securi Dominicum celebravimus. Proconſul ait: Quare? Reſpondit: Quia non poteſt intermitti Dominicum*; verba illa ſunt notatu digniſſima, *integre Collectas celebrare*, quod idem eſt ac Miſſas celebrare; Collectæ enim nonniſi præſente Presbytero, qui conſecraret, integre poſſunt celebrari. Adnotanda etiam illa: *Collectas facere; Collectas celebrare*, quæ adeſſe Miſſæ ſignificant, quod colligitur ex S. Gregorio Turonenſi de Gloria Martyrum lib. 1. cap. 55. de Gloria Confeſſorum cap. 65. Huc quoque pertinet, Miſſas celebratas eſſe in carceribus, quod apparet ex S. Cypriani Epiſt. 5. ad Presbyteros & Diaconos; quod monuit Sanctus Martyr, ut ad carceres, ubi in vincula Chriſti Confeſſores conjecti eſſent, clanculum, ne ab Ethnicis deprehenderentur, ad Miſſam celebrandam accederent. Cum vero teterrimæ illæ in Chriſtianos perſecutiones ſævirent, nullus fere non erat locus, ubi Miſſa celebraretur. Locus eſt in Conſtitutionibus Apoſtolicis lib. 6. cap. 30. *Acceptabilem Eucha-*

riſtiam

Digitized by Google

riſtiam offerte in Eccleſiis veſtris, & in Cœmeteriis; & in Actis Martyrii S. Stephani Papæ: *Romæ in Cœmeterio Callixti in perſequutione Valeriani, dum Miſſæ Sacrificium perageret, ſupervenientibus militibus, ante Altare intrepidus & immobilis, cœpta myſteria perficiens, in ſede ſua decollatus eſt*. Ita Martyrologium Romanum ad diem 2. Auguſti. Cum in Chriſtianos itidem ſæviretur, tradit Dionyſius Alexandrinus apud Euſebium lib.7. Eccl. Hiſt. vetitum, ne Chriſtiani conventus agerent, ac deinde ſubjicit cap.22. *Cumque ab omnibus fugaremur, atque opprimeremur, nihilominus tunc quoque feſtos egimus dies. Quivis locus, in quo varias ærumnas ſingillatim pertulimus, ager, inquam, ſolitudo, navis, ſtabulum, carcer, inſtar Templi ad ſacros conventus peragendos fuit.*

Conſtantem fuiſſe probatur diſciplinã celebrãdi Miſſã in templis, iiſque conſecratis.

8 Poſtremo diximus, conſtantem ac perpetuam fuiſſe in Eccleſia diſciplinam, ut ſemper in Templis, ubi copia ſit, Miſſæ ſacrificium celebretur. Locus eſt luculentiſſimus S. Baſilii libro de Baptiſmo cap.8. *Nobis periculum eſt male obiti mandati, ſi loci dationem neglexerimus, maxime ſi Sacerdotii myſteria in locis profanis celebraverimus, propterea quod ea res indicium haberet contemtus in celebrante, offendiculum quoque generaret*. Apertiſſimum etiam eſt Cyrilli Alexandrini teſtimonium libro adverſus Anthropomorphitas cap.12. *Donum ſive oblatio, quam myſtice celebramus, in ſolis Orthodoxorum ſanctis templis offerri debet, neque alibi omnino. Qui ſecus faciunt, aperte Legem violant*. Quin etiam conſtans diſciplina ſemper fuit, ut non modo in templis, ſi fieri poſſet, ſed in templis conſecratis Sacrificium Miſſæ perageretur. Quapropter tota Athanaſii Apologia ad Conſtantium in eo verſatur, ut falſum demonſtret rumorem illum qui percrebuerat, ſanctum Epiſcopum in templo non conſecrato Miſſam celebraſſe: *Cæterum quia de magno templo magnum crimen concinnant, quod ibi Synaxis habita ſit, priuſquam abſolutum eſſet*: En crimen; cui diluendo reſpondet Athanaſius, ſe in ſolemnibus Paſchæ ſacra peragentem myſteria in templo, quod populum univerſum non caperet, invitatum eſſe a Fidelibus in novum, quod amplius eſſet, nondum tamen conſecratum, ut in eo ſacræ precationes commodius fierent; ſe autem primum reluctante, multos inde abiiſſe, in agrum egreſſos, ut ibi ſine turba & incommodo orarent: quod cum minime decere reputaſſet, ſe paſſum eſſe, ut populus in templum recens extructum necdum conſecratum ingrederetur, ut in eo Dominum Deum precaretur; id vero nihil impedire, quominus ipſum conſecraretur templum; idque ait futurum, ſi Conſtantii, cujus ſumptibus templum excitatum fuerat, acceſſiſſet conſenſus. *Hujus ergo Dedicationis te, Litterarum ſtudioſiſſime Imperator, auctorem eſſe oportet.*

Lo-

Locus enim ille precibus in eo fuſis ante expiatus præſentiam tuæ pietatis requirit: hoc enim ſolum ei deeſt ad plenum ornatum.

9 Quod ſi de templorum conſecratione pauca quædam velimus attingere, profecto ſacrum illum Ritum e veteri Teſtamento in novum Apoſtolica inſtitutione exiſtimamus eſſe traductum, quem ſtatim utraque Eccleſia Orientalis & Occidentalis ſunt amplexatæ. Neque enim eam cæremoniam excogitavit S. Evariſtus Pontifex, quem vere poſſumus dicere quoſdam Ritus tantummodo addidiſſe, ut oſtendit Cardinalis Bona Rerum Liturgic. lib.1. cap.20. num.3. Et Pagius in Vita S. Evariſti num.3. Quapropter Euſebius Cæſarienſis Eccl. Hiſt. lib.10. cap.3. Conſtantino Sacris Religionis noſtræ initiato lætitiam commemorans, quam ex ea re Chriſtiani cœperant, tradit tum templa extructa fuiſſe & conſecrata; eumque Ritum innuit jam fuiſſe antea introductum, ſed Perſecutionum tempore intermiſſum; tandem, pace per Conſtantinum Eccleſiæ reddita, revocatum. *Votivum nobis ac deſideratum ſpectaculum præbebatur, Dedicationum ſcilicet Feſtivitas per ſingulas Urbes, & Oratoriorum recens ſtructorum Conſecrationes.* Et paullo poſt: *Jam vero Antiſtitum abſolutiſſimæ cæremoniæ & accurata ſacrificia Sacerdotum, & Divini quidem auguſtique Ritus hinc Pſalmos canentium, & reliquas nobis divinitus traditas voces auſcultantium, illinc divina & arcana obeuntium miniſteria.* Proditum eſt in Lege, Moyſem tabernaculum conſecraſſe: *Unxit & ſanctificavit cum omnibus vaſis ſuis altare, & ſimilia*, ut eſt in Exodi cap.40. & Numer. cap.7. quod quidem Conſecrationis noſtrorum templorum figura quædam fuit, ſi erudito Petavio habenda fides ſit de Eccleſiaſt. Hierarchia lib.3. cap.5. Salomon etiam ſolemnem Templi Dedicationem celebravit: *Dedicavit Domum Dei Rex & univerſus Populus*, Paralipomen.2. mactavitque duo & viginti millia boum, & ſex & viginti millia arietum. Judas Machabæus, poſtquam fœdis ſuperſtitionibus pollutum Templum expiavit, & altare lapideum poſuit, Encænia celebravit, ſeu quod idem eſt, Feſtum Dedicationis, teſte Iſidoro, qui lib.1. de Eccleſiaſt. Officiis cap.35. ſcribit: *Encænia Feſtivitas erat Dedicationis Templi.* Eam vero Feſtivitatem conſtat Judæos celebraſſe etiam Jeſu Chriſti tempore, qui eam præſentia ſua illuſtravit Joan. cap.10.

Templorum conſecratio ex Apoſtolica inſtitutione.

10 Hæc vero ſacrarum Scripturarum loca non modo evincunt a Judæis ad Chriſtianos templi conſecrationem manaſſe, ſed etiam luculenter oſtendunt, quanta injuria, quamque temere Calvinus ſacrum ejuſmodi Ritum irriſerit Inſtit. lib. 3. cap. 20. Facile enim ea diluitur ratio, cui potiſſimum ille innititur, parietes nimirum res eſſe inanimes, quæ ut gratiæ, ita etiam conſecrationis reci-

Temere & impie Calvinus templi conſecrandi ritum irridet.

recipiendæ aptæ non ſunt; nam *Eccleſia materialis* ideo conſecratur, ut ſanctificatio illa repræſentetur, quam *Eccleſia formalis* ſeu cœtus Fidelium per Paſſionem Chriſti conſequutus eſt, ut docet D. Thomas 3. part. qu.83. art.3. ad ſecundum.

De loco, ubi celebranda eſt Miſſa, exponitur medii ævi, ac noviſſima denique diſciplina.

11 Hactenus de primis Eccleſiæ ſæculis. Medii vero ævi temporibus eadem plane fuit quæ vetuſtis illis ſæculis diſciplina. Eccleſiaſticis enim ſanctionibus vetitum eſt, ne quiſquam extrà templum niſi neceſſitate adactus Miſſæ Sacrificium peragat; & ſi quidem neceſſario coactus ſacerdos extra templum ſacrificet, jubent Eccleſiæ leges, id ſupra petras fieri, quas Epiſcopus conſecraverit. Cujus rei argumenta depromi poſſunt ex Dacherii Spicilegio tom.1. pag.403. Sirmondo tom.2. nuperrimæ edit. pag.668. & 669. Thomaſſino par.1. lib.2. cap.25. num.2. & ſeq. tom.10. Hiſtor. Eccl. Fleury pag.264. & tom.5. Hiſt. Eccl. Gallicanæ Longueval pag.318. & 374. Temporibus haud multum ab ætate noſtra remotis actum de uſu tollendo celebrandi Miſſas in privatis domibus ſeu earumdem ſacellis, ut conſtat ex Collationibus trium Cardinalium & quinque Prælatorum, quos Eccleſiæ reformationi Paulus III. præfecerat, & quorum conſultationes referuntur tom.18. Eccl. Hiſt. Fleury, ubi pag.167. articulum reperies, qui ad rem pertinet, de qua agimus. Verum, ut in tertio libro ſuo loco dicemus, res eo deducta eſt, ut Epiſcopi nulli deinceps facultatem concederent in Oratoriis privatarum domorum celebrandi Miſſam, & ejuſmodi concedendi facultatem ſoli Romano Pontifici poteſtas reſervaretur. Hoc modo ſublatus malus uſus, nec tamen, ut ajunt, radix convulſa. Non enim apud ſeveriorem etiam antiquitatem novum eſt, Miſſam in privatarum domorum Oratoriis celebrari; nam D. Paulinus in vita S. Ambroſii narrat, dum Romæ eſſet, ab illuſtri quadam matrona, quæ trans Tiberim habitabat, invitatum S. Ambroſium Miſſam in ejus domo celebraſſe; quod animadvertit Pamelius Canonicus Burgenſis in Liturgia Latinorum tom.1. pag. 291. & in Sacramentario Gallicano quod in tom.1. Muſei Italici edidit Mabillonius pag.364. habetur Oratio dicenda in Miſſa quæ celebraretur *in domo cujuslibet*. Illuſtre quoque exemplum educitur ex lib.5. Epiſt.43. S. Gregorii. Venantii cujuſdam oblationem recuſaverat Epiſcopus Siracuſanus, nec ſinere voluerat, ut in ejus domo Miſſa celebraretur; quamobrem illum hortatur S. Pontifex, ut oblationem accipiat, & Miſſam in ejus domo celebrari patiatur, immo ipſe Miſſam celebret, ut reconciliatam inter eos gratiam omnibus palam faceret: *Et in domo ipſius Miſſarum peragi myſteria permittatis; aut ſicut ſcripſimus, ſi fortaſſe voluerit, per vos debeatis accedere, & celebrando apud eum Miſſas priorem gra-*

tiam reformare. Quod etiam obſervavit Caſalius de veteribus ſacris Chriſtianorum Ritibus cap.9. pag.74. edit. Romanæ ann.1647. De hujuſmodi tamen privatis Oratoriis Eccleſiam novimus aliquid interdum decreviſſe: ex quo intelligi poteſt, eorum quidem malum uſum, non uſum ab ea improbari. Malus autem eorum uſus eſt, ſi quis in iis Oratoriis ſacras illas Cæremonias peragi poſtulet, quæ in templis ſunt peragendæ, aut Miſſas iis diebus celebrari, quibus Miſſas in privatis Oratoriis celebrare non licet. Concilium Trullanum can.21. hæc ſtatuit: *Clericos qui in Oratoriis, quæ ſunt intra domos, miniſtrant, vel baptizant, hoc illius loci Epiſcopi ſententia facere debere decernimus*: & can.59. *In Æde Oratoria, quæ eſt intra domum, Baptiſmus nequaquam peragatur*. In Agathenſi quadam Synodo ſexto ſæculo habita vetitum legimus, ne quis in privatis ſacellis Miſſam celebret, cum aguntur feſta maxima, cujuſmodi ſunt ſolemnitates Paſchatis, Nativitatis Domini noſtri Jeſu Chriſti, Epiphaniæ, Aſcenſionis, Pentecoſtes, Nativitatis S. Joannis Baptiſtæ; iis enim diebus quiſque Miſſæ in Parochiali Eccleſia adeſſe jubetur. Idem etiam ſtatuit Aurelianenſe Concilium ſexennio poſt habitum, cujus Decretum refert Gratianus in can. *Nulli* de Conſecrat. Diſtinct.1. Quæ de privatis hujuſmodi Oratoriis alia reſtant monumenta etiam remotioribus ab ætate noſtra temporibus, reperias apud Bocquillot Tractatu Hiſtorico Liturgiæ ſacræ lib.2. cap.7.

Bedæ locus ab Hildebrandi Heretici calumniis vindicatus.

12. Venerabilis Beda Hiſtoriæ ſuæ lib.6. cap.9. conqueritur, ſummates Viros eo tempore nonniſi orandi cauſa & Concionem audiendi Eccleſiam frequentare conſueviſſe: *Niſi orandi, & audiendi verbum cauſa veniunt*: ac Regem cum quinque aut ſex Miniſtrorum ſuorum comitatu ad Eccleſiam venire, atque inde, Concione audita, illico abire. Ex quo Bedæ loco Joachimus Hildebrandus hæreticarum partium homo in libro de precibus Veterum Chriſtianorum pag.33. Eccleſiam Catholicam perperam calumniandi occaſionem arripuit. Ait enim, Primores Viros ideo conſueviſſe poſt Concionem abire ne Miſſæ adeſſent, quæ jam tum ineptiis & ſuperſtitionibus contaminari cœperat. Neminem vero eſſe putamus, qui venenatam hæretici hominis calumniam non agnoſcat. Id enim Beda conqueritur, quod cum orandi cauſa & Concionem audiendi ad Eccleſiam venirent, in Eccleſia itidem Miſſæ adeſſent, ſed in privatis quiſque ſuis Oratoriis ante, vel poſtea Miſſam audirent: Cumque dubitari nullo modo poſſit, quin idem prorſus eſſet Miſſæ Ritus, quæ in Eccleſia, quam ejus quæ in privatis Oratoriis celebrabatur, amentem illum omnino eſſe oportet, qui Primores Viros exiſtimet ideo Miſſæ in Eccleſia adeſſe noluiſſe, quod Miſſa ine-

ptiarum & ſuperſtitionum jam plena eſſet. Nam ſi vera hæc cauſa fuiſſet, quamobrem Miſſam in Eccleſia non audirent, ne in Oratorio quidem privato Miſſam ſibi audiendam exiſtimaſſent. De templorum Conſecratione loquuntur Theologi, cujus eam rationem afferunt, quod locum miniſterio, cui deſtinatus ſit, accommodatum eſſe oporteat; quamobrem templa, quæ Chriſtiani peragendo Miſſæ Sacrificio deſtinaverint, debere omnino conſecrari. Videatur Collatio 16. Lucionenſis par.5. pag.558. & ſequen.

CAPUT II.

De Altari.

Altare lapideum eſſe oportet & conſecratum, aut ſaltem ſacra petra inſtructum. Recenſentur omnia, quibus ornari debet.

1 Altare, ſuper quo Miſſæ Sacrificium ſit peragendum, lapideum eſſe oportet, & ab Epiſcopo conſecratum; & ſi quidem non ſit ex lapide, Sacra Petra ſaltem inſtrui debet, quam Epiſcopus conſecraverit; eaque tanta ſit magnitudine, quæ Hoſtiam & majorem Calicis partem capiat. Tectum altare ſit ternis linteis mundis, benedictis ab Epiſcopo, vel quovis alio, cui poteſtas ſit ea benedicendi. Longum eſſe oportet ſuperius linteum utrinque ad terram uſque demiſſum; reliqua duo breviora; quin unum tantummodo linteum ſatis eſſe poteſt, ſi tamen duplicetur. Anterior Aræ facies amiculo ſeu pallio, ut vocant, contegenda, cui color ille ſit, qui Feſtivitati ſeu Officio congruat. In medio Altari eſt Crux erecta, cujus ab utraque parte candelabra ſint cum candelis accenſis ſaltem duabus. Ad inferiorem Crucis partem ponatur ea, quæ Tabella dicitur Secretarum. In cornu Epiſtolæ pulvinus Miſſali ſupponendus, & ab eadem Epiſtolæ parte paretur Cereus ad elevationem Sacramenti accendendus, parva campanula, binæ ampullæ vitreæ, quarum altera vini, altera aquæ plena ſit, cum pelvicula & manutergio mundo in feneſtella, ſeu parva menſa ad hæc præparata.

Conſecratio templi & Altaris orta ex unctione, qua Jacob Altare perunxit.

Vertus confutatus.

2 Hæc in Rubricis Miſſalis continentur; quæ nos quoad poſſumus illuſtrabimus. Et primo, in lege naturæ Altaris ejuſque conſecrationis mentionem fieri comperimus. Nam Geneſeos cap.28. narrat Moyſes cæleſtem viſionem, quæ dormienti Jacob oblata eſt, qui experrectus *tulit lapidem, quem ſuppoſuerat capiti ſuo, & erexit in titulum fundens oleum deſuper*. Vertus non conſecrandi cauſa, ſed idcirco Jacob unxiſſe lapidem putat, ut ſignum extaret, ibi eam ſibi viſionem eſſe oblatam, ut ad eumdem locum redeunti viſa petra oleo peruncta ſibi ſubiret memoria viſionis. Quam ſententiam jure Tournelius riſu excepit tom.2 de Euchari-

ſtia

ſtia edit.Pariſien. pag.396. Qui enim potuiſſet Jacob, puta poſt viginti annos, ex oleo quod ſuper lapidem fudiſſet, locum agnoſcere ubi viſionem illam vidiſſet? Non enim fieri potuiſſet, quin, vel ſole, vel ipſo aere perflante oleum omnino exſiccaretur. Quamobrem melior ea de re Calmeto mens fuit, qui ad illud caput Geneſeos num.18. obſervavit ex ea unctione, qua Jacob oleo lapidem perunxit, ſacram ortam eſſe adhibendi oleum in templorum Altariumque conſecrationibus cæremoniam.

Altaris mentio fit etiam in novo teſtamento, & in omnibus Liturgiis.

3 In novo etiam Teſtamento mentio fit Altaris; nam D. Paulus ad Hebræos cap.13. *Habemus*, inquit, *Altare, de quo edere non habent poteſtatem, qui Tabernaculo deſerviunt*. Locum illum Apoſtoli in hunc modum explicant ſacri Interpretes, quos laudat & ſequitur a Lapide ad eumdem locum verſ. 10. Altare habemus, in quo Chriſti Corpus & Sanguinem jam in Cruce immolatum offerimus; cujus Sacrificii neque participes fiunt Levitæ, neque Judæi, ſed Sacerdotes Chriſtiani, cæterique Fideles cum Sacra Euchariſtia reficiuntur. Eſtius ſequutus D. Thomam voce illa *Altare* putavit Chriſti Crucem, ſive etiam ipſum Chriſtum ſignificari: *At vero S. Thomas Altare hoc interpretatur Crucem Chriſti, vel ipſum Chriſtum: de quo Altari, inquit, edere eſt fructum Paſſionis Chriſti percipere, & ipſi tamquam capiti incorporari*. Nihil nos de utraque interpretatione ſtatuimus: illud vero dicimus, diſertiſſime de Altari mentionem fieri in Matthæi Euangelio cap.5. *Si ergo offers munus tuum ad Altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid adverſum te, relinque ibi munus tuum ante Altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum*: qui locus nulla ſane indiget interpretatione, ut obſervarunt Walemburg. Controverſiar. tom. 2. cap. 39. Quævis præterea Liturgia Menſam ubi ſacrificetur commemorat, eamque verum Altare appellat, quod in ea verum Deo Sacrificium offeratur, idque uberrima argumentorum vi & copia eruditiſſime oſtendit P. le Brun tom. 3. de Miſſa pag.576. & ſeq. & Altarium conſecrationem itidem ut templorum vetuſtiſſimum eſſe ritum Apoſtolicum probat; quod etiam obſervavit Pouget Inſtitut. Catholicar. tom.2. edit. Pariſien. ann. 1725. pag.906. Quamquam vero Origenes, Minutius Felix, Arnobius, & Lactantius, adverſus Gentes, quæ Chriſtianis exprobrabant, nulla iis eſſe Altaria, ejuſmodi criminationem non rejecerunt, quin etiam id verum eſſe confeſſi ſunt; certiſſimum tamen eſt, eos de aris eſſe loquutos, quæ erigebantur, ut ſuper iis ſimulacra falſorum Deorum colerentur, vel victimis mactandis cruenta fierent Sacrificia; quod ingenue fatetur ipſe Binghamus licet hæreticarum partium homo Orig. Eccleſiaſticar. tom.3. pag.224. & ſequen. In eam-

dem explicationem conſentit Grancolas in Veteri Eccleſiæ Sacramentario tom.1. pag. 35.

Solvitur objectio petita ex veteri Chriſtianorum Apologiis.

4 *Objicit nobis Celſus, quod non habeamus imagines, aut aras, aut Templa.* Sunt verba Origenis lib.4. contra Celſum. Et apud Minutium in *Octavio* objicit Chriſtianis Cæcilius: *Cur nullas aras habent? templa nulla? nulla nota ſimulacra?* Et Arnobius adverſus Gentes lib.6. *Accuſatis nos*, inquit, *quod nec Templa habeamus, nec Imagines, nec Aras.* Quod quidem veriſſimum erat. Chriſtiani enim aras non habebant, ut ſuas Ethnici firmas & ſtabiles, ſed mobiles, quas huc atque illuc liceret transferre, ut explicat Bocquilot Tractatu Hiſtorico ſacræ Liturgiæ lib. 1. cap.5. pag.82. Ex eo autem, quod veteres Chriſtiani conceſſerint, ſe carere altaribus, luculenter tamen oſtendi poteſt, inde non poſſe illud inferri, nulla eis fuiſſe altaria, in quibus Euchariſticum Deo Sacrificium offerrent. Nam illi iidem Patres, qui Chriſtianis nullas eſſe aras confeſſi ſunt, cum de menſa loquuti ſunt, in qua Euchariſtiæ Sacramentum conficitur, mentionem de Altaribus facere non prætermiſerunt, ut bene advertit P. Lamy lib.6. de Templo Hieroſolymitano cap.3. ſect.1. & Fraſſen tom.11. Theologiæ Roman. edit. pag.339. Lucianum Martyrem celebrandæ Miſſæ cauſa, dum in vinculis eſſet, proprio uſum pectore tamquam Altari proditum eſt; & Diaconorum manus pro Altari ad ſacrificandum adhibuiſſe Theodoretum legimus. Sed hæc ſane ſunt digna exempla, quæ miremur magis, quam imitemur; ſemperque conſtans & perpetua fuit Eccleſiæ diſciplina, ut ſuper Altare Miſſa celebretur. Adverſus Donatiſtas, quorum furore Catholicorum altaria erant everſa, inclamat Optatus Milevitanus lib.6. *Quid eſt enim*, inquit, *Altare, niſi ſedes & Corporis & Sanguinis Chriſti? Hæc omnia furor veſter aut raſit, aut fregit, aut removit &c. Si livoris judicio nos vobis ſordidi videbamur, quid vobis fecerat Deus, qui illuc invocari conſueverat? Quid vos offendiſtis etiam vos ipſi, ut illa Altaria frangeretis, in quibus ante nos per longa temporum ſpatia ſancte, ut arbitramini, obtuliſtis? dum impie perſequimini manus noſtras illic, ubi Corpus Chriſti habitabat, feritis & veſtras. Hoc modo Judæos eſtis imitati. Illi injecerunt manus Chriſto in Cruce: a vobis percuſſus in Altari. Si Catholicos illic inſectari voluiſtis, vel veſtris illic antiquis oblationibus parceretis.*

Primis Eccleſiæ ſæculis Altaria erant lignea.

5 Secundo dicimus, in Lege veteri Deum juſſiſſe, e terra fieri Altare, vel e lapide. Sic enim Exodi cap.20. *Altare de terra facietis mihi, & offeretis ſuper eo holocauſta, & pacifica veſtra, oves veſtras, & boves in omni loco, in quo memoria fuerit nominis mei: Veniam ad te, & benedicam tibi. Quod ſi Altare lapideum feceris*

mihi

mihi, non ædificabis illud de ſectis lapidibus; ſi enim levaveris cultrum ſuper eum, polluetur. Atque illud altare æneo tegumento operiebatur: *Et operies illud ære*, ut eſt in Exodi cap.27. Itaque in veteri Teſtamento Altare vel terra oppletum erat, quod exiſtimavit Abulenſis in cap.29. Exodi quæſt.6. vel rudibus lapidibus, quod mavult Ribera lib.2. de Templo cap.20. Et ſane Macchabæus in Altare, quod Antiochus everterat, a ſe reſtitutum lapides injecit, juxta id quod in lege præſcribitur, ut videre eſt in lib.1. Macchabæorum cap.4. Æneum fuiſſe Altare, ſeu Altaris aram, ſeu menſam exiſtimavit P. Lamy de Tabernaculo lib.3.cap.6. ſect.2. illud vero, quo ea menſa ſuſtentabatur, fuiſſe lapideum: *In hocce autem loco Exodi, ubi Altare præcipitur de terra faciendum, non de ſumma parte, quæ ænea, ſed de fundamento Altaris, quod ut cito pararetur, cum mutabantur caſtra, permittebat Deus, ut fieret ex fortuitis ceſpitibus tumultuario opere*. Primis Eccleſiæ temporibus Altaria quidem certe lignea fuere: quamobrem Optatus Milevitanus, quem ſupra protulimus, Donatiſtas, qui Catholicorum Altaria ſubverterant, in hunc modum objurgare pergit: *Hoc igitur inexpiabile nefas, ſi de aliqua ratione deſcendit, uno modo fieri debuit; ſed, ut æſtimo, alio loco copia lignorum frangi juſſit, alio ut Altaria raderent lignorum inopia imperavit, ut removerentur, ex parte verecundia perſuaſit, ubique tamen nefas eſt, dum tantæ rei manus ſacrilegas & impias intuliſtis. Quid perditorum conductam referam multitudinem, & vinum in mercedem ſceleris datum? quod ut immundo ore ſacrilegis hauſtibus biberetur, calida de fragmentis Altarium facta eſt*. Nec ita longe a vero abeſt. Sanctos Apoſtolos in ligneis Altaribus Miſſam celebraſſe ad Jeſu Chriſti exemplum, qui legali Cœna peracta ad menſam ligneam aſſideus ſemetipſum in Sacrificium obtulit Deo Patri. B. Petrum, quem, ut jam diximus, Pudens Senator domi ſuæ excepit, Traditione compertum eſt in Altari ligneo ſacrificaſſe, quod etiam nunc aſſervatur Romæ in templo S. Pudentianæ, ſi fides habenda ſit Arringo, qui in *Roma ſubterranea* tom.2. lib.4. cap.43. *Extat*, inquit, *in eadem Eccleſia ad dexteram intrantibus Altare ligneum ad modum Arcæ compactum, in quo B. Petrus dum apud Pudentem hoſpitio receptus moraretur, ut pia fert Traditio, immortali Deo Sacrificium offerebat. Lignea autem Altaris Tabula præ vetuſtate nimia conſumta cernitur, & ſub Altari lapideo locata eſt, in quo Sancti Petri ſtatua cernitur. Hoc autem titulo notatum eſt: In hoc Altari S. Petrus pro vivis & defunctis ad augendam Fidelium multitudinem, Corpus & Sanguinem Domini offerebat*. Quod autem in carceribus Miſſas celebratas eſſe novimus, cum Perſequutionibus

bus Ethnici in Chriſtianos ſævirent, id nobis palam facit, Altaria tunc temporis lignea fuiſſe.

An Chriſtiani primis ſæculis haberent Altaria etiã lapidea, incertum.

6 Primis vero ſæculis, & perſecutionum temporibus utrum præter lignea Chriſtiani haberent etiam Altaria lapidea, & num primus B. Silveſter ſæculo quarto juſſerit, non amplius in ligneis, ſed in lapideis Altaribus Miſſam celebrari, quærunt viri docti; e quibus Juveninus de Sacramentis Differt.5. de Euchariſtia quæſt.8. cap.3. hæc ſcribit: *Incertum eſt an Altaria prioribus ſæculis lignea fuerint, aut lapidea. Veriſimile eſt, utraque, dum ſæviret Perſecutio, indiſcriminatim adhibita fuiſſe, prout nempe rerum locorumque opportunitas ferebat &c. Multis ab hinc ſæculis Eccleſia præcepit, ut Altaria ſolam lapidea ſint. Nonnulli Scriptores illud Decretum Silveſtro Papæ adſcribunt: ſed aſſertum hujuſmodi nullo veterum teſtimonio nititur.* Videantur etiam Card. Bona Rer. Liturgicar. lib.1. cap.20. Martene de antiquis Eccleſiæ Ritibus tom.1. lib.1. cap.3. art.6.

Vergente in finem ſæculo IV. Altaria certe erant lapidea.

7 Lapidea fuiſſe Altaria vergente in finem ſæculo IV. exploratiſſimum eſt S. Gregorii Nyſſeni Oratione de Sancto Chriſti Baptiſmate pag. 801. *Altare hoc ſanctum*, inquit, *cui aſſiſtimus, lapis eſt natura communis, nihil differens ab aliis cruſtis lapideis; ex quibus parietes noſtri extruuntur, & pavimenta exornantur. Sed quoniam Dei cultui conſecratum atque dedicatum eſt, ac benedictionem accepit Menſa ſancta, Altare immaculatum eſt, quod non amplius ab omnibus, ſed a ſolis Sacerdotibus iiſque venerantibus contrectatur.*

Argentea etiã & aureis laminis ornata ſequentibus ſæculis.

8 Altaria, cum Eccleſia ſecundioribus rebus cœpiſſet uti, legimus a Fidelibus facta ex argento. Sane Conſtantinus Imperator, ut eſt in libro Pontificali, ſeptem ex puriſſimo argento extruxit Altaria in Conſtantiniana Baſilica, quorum ſingula pondus habebant ducentarum & ſexaginta librarum. Xyſtum etiam Tertium argenteum itidem Altare trecentarum pondo librarum in eodem libro proditum eſt Baſilicæ Liberianæ obtuliſſe: illud tamen incertum e ſolido ne argento Altaria illa fuerint, an ex ligno vel lapide argenteis laminis obducto: nam de ejuſmodi laminis idem Pontificalis liber in vita Hadriani I. hæc habet: *In Baſilica S. Dei Genitricis, quæ eſt ad Præſepe, in Altari ipſius Præſepis fecit* Hadrianus *laminas ex auro puriſſimo Hiſtoriis depictis, penſantes ſimul libras centum quinque.*

Petra ſacra omnino eſt opus celebrandæ Miſſæ, niſi ſi Altare conſecratum ſit.

9 Nunc de Petra ſacra dicendum, qua opus eſſe monuimus ut Miſſa rite celebretur, niſi ſi Altare conſecratum ſit. Ea in can. *Concedimus* de conſecrat. diſt.1. *Tabula Altaris* appellatur, & *Viaticum* in Decretali *Quoniam Epiſcopi* de Privilegiis in ſexto: *Ut Al-*

Tabula Altaris appellatur & Viaticum in Jure Canonico.

Altare poſſit habere Viaticum. Hincmarus Rhemenſis ſæculo 9. de Petra ſacra loquitur in Capitulis, quæ anno Epiſcopatus ſui duodecimo condidit: *Nemo Presbyterorum in Altari ab Epiſcopo non conſecrato cantare præſumat. Quapropter ſi neceſſitas popoſcerit, donec Eccleſia vel Altaria conſecrentur, & in Capellis etiam, quæ conſecrationem non merentur, Tabulam quiſque Presbyter, cui neceſſarium fuerit, de marmore vel nigra petra aut litio honeſtiſſimo ſecundum ſuam poſſibilitatem honeſte affectatam habeat, & nobis ad conſecrandum afferat, quam ſecum cum expedierit, deferat, in qua ſacra Myſteria ſecundum Ritum Eccleſiaſticum agere valeat.*

Orientales ea non utuntur.

10 In Orientali Eccleſia nullus hujus Petræ ſacræ eſt uſus: nam ſi in Altari non conſecrato Miſſa ſit celebranda, pannos quoſdam adhibent Sacerdotes eodem Ritu, quo conſecrantur Altaria, conſecratos, quos vocant *Antimenſia*, ut videre eſt apud Card. Bona Rer. Liturgic. lib. 1. cap. 20. Binghamum tom. 3. pag. 246. & apud Renaudotium in Collection. Liturgiarum Orientalium tom. 1. pag. 182. At, quemadmodum diximus, in Occidentali Eccleſia, aut ſuper Altare lapideum conſecratum Miſſam celebrare oportet, aut ſi conſecratum non ſit, ſaltem ſuper Petram conſecratam, ſive Altare ſit ligneum ſive lapideum. Altare Jeſum Chriſtum ſignificat: *Altare quidem Sanctæ Eccleſiæ eſt Chriſtus, teſte Joanne, qui in Apocalypſi ſua Altare aureum ſe vidiſſe perhibet ſtans ante Thronum; in quo & per quem oblationes Fidelium Deo Patri conſecrantur*: & de Chriſto ait Apoſtolus 1. ad Corinth. *Petra autem erat Chriſtus*: ut obſervat D. Thomas 3. par. quæſt. 83. art. 3. ad 5. qui ad hunc modum convenientiam illam ſtatuit cum diſciplina, ne alia erigantur Altaria quam lapidea, nec niſi ſuper Petra conſecrata Miſſa celebretur.

Altare Chriſtum ſignificat.

Altaris quondam menſa quaternis columellis ſuſtinebatur.

11 Duo tantum eorum, quæ attinent ad Altaria ſuperſunt animadvertenda. Primum illud eſt, menſam Altaris unica, vel pluribus columellis ſuſtineri conſueviſſe, vacuo menſam inter & pavimentum ſpatio interjecto. Cujus rei argumento ſunt ejuſmodi Altaria, quæ in ſacris Romæ Cryptis videre licet. Et ſane memoriæ proditum eſt, Vigilium Romanum Pontificem, quem ejus inimici fugientem inſequebantur, in Eccleſiam S. Euphemiæ ſe ſub Altare recepiſſe; ibi latitantem ab inimicis deprehenſum, ac pedibus abreptum manu columellam comprehendiſſe, ac in ejus caput fuiſſe futurum ut menſa rueret, niſi eam Clerici manibus ſuſtinuiſſent; tum rurſus ab inimicis in Vaticana S. Petri Baſilica deprehenſum ad eumdem modum columnas, quæ Altare ſuſtinebant, arripuiſſe; quibus diſruptis, menſam in ejus caput everſam, ut rem hanc expendentes pulcre obſervarunt Grancolas 1. par. Veteris Sacramentarii Eccle-

Digitized by Google

Unicum olim in Eccleſia Altare.

Eccleſiæ pag.42. & 43. & Bocquillot Tractatu Hiſtorico Sacræ Liturgiæ lib.1. cap.5. num.85. & 86. Alterum obſervatu dignum illud eſt, antiquitus unicum fuiſſe in ſingulis templis Altare, ut iidem duo, quos ſupra memoravimus, Scriptores animadvertunt, pluribus ad id probandum monumentis e ſacra antiquitate depromtis. Ritum hunc Græci etiamnum retinent. Unicum tantum, ut obſervat Grancolas, in templo quolibet commemorant Altare Ignatius, Cyprianus, Irenæus, Tertullianus, Hieronymus. Neque adeo idem Grancolas monere prætermittit, etſi unum tantum eſſet Altare in templo, Oratoria tamen in templi ambitu fuiſſe, ubi Miſſa celebrabatur; cujuſmodi more etiam nunc utuntur Græci, qui cum unum in templo habeant Altare, Oratoria tamen circum templi perimetrum habent, ubi Miſſam celebrant; idque tum ex eorum colligitur Euchologio, tum ex Leone Allacio in Epiſtola de Græcorum Templis.

CAPUT III.

De Altaris ornatu.

Crux imponenda Altari ubi celebranda eſt Miſſa. Verti commentum unde hæc diſciplina orta ſit.

1 Reliquum eſt ut de ornatu Altaris dicamus, ſine quo Miſſam celebrare non licet. Superius monuimus opus eſſe Cruce. Vertus tom.4. pag.30. ait, ſatis quondam fuiſſe Chriſti imaginem, quæ ponitur in Canone ad Paſſionis Dominicæ memoriam in Sacerdotis animo excitandam; cœpiſſe deinde in aliquibus Eccleſiis, dum recitaretur Canon Miſſæ, ac præſertim tempore Conſecrationis exponi Crucifixi imaginem in tela nigri vel violacei coloris depictam: remotioribus ab Eccleſiæ exordio temporibus Presbyteros devotionis gratia voluiſſe, ut toto Miſſæ tempore Crucifixi imago ſibi obverſaretur ob oculos, Sacriſtas denique minuendi laboris cauſa, ne Miſſa peracta ea ſibi imago auferenda, ac dum alia celebraretur Miſſa rurſus apponenda eſſet, ab ea amovenda deſtitiſſe, ut Crux jam fixus permanenſque cœperit eſſe Altaris ornatus. Et Auctor nuperi Miſſalis Trecenſis, quo ſexcentæ continentur novitates (quas jam, dum hæc ſcribimus, ab eodem Auctore expunctas eſſe ſumma voluptate intelligimus) ſcribit optandum eſſe, ut Altaria omnia plane ut Altare Cathedralis Baſilicæ inſtruantur, in quo non alia eſt Crucifixi imago, quam quæ fixa eſt magnæ Cruci in medio erectæ, nec imago Crucifixi ponitur ſuper Altare niſi tempore Miſſæ, & tunc affertur, cum recitatur Epiſtola, excepto Quadrageſimæ tempore.

Vertus confutatur. Vetuſtiſſimus Crucis uſus ſuper Altare ex Apoſtolica traditione.

2 Sed quod tradit Vertus, merum eſt commentum cerebro ejus procuſum. Nam vetuſtiſſimus eſt Crucis uſus ſuper Altaria. In Concilio enim Turonenſi anno 567. habito Can.III. hæc habentur:

tur: *Ut corpus Domini in Altari, non in Armario, ſed ſub Crucis titulo componatur*: ac vera ſententia eſt, ex Apoſtolica Traditione derivatum, ne quis ſine Cruce Miſſam celebret, cujus aſpectu Sacerdoti revocetur Paſſionis Chriſti memoria, ut bene advertit Cardinalis Bona Rer. Liturgicar. lib.1. cap.25. num.8. quo duorum Hæreticorum error refellitur, Dallæi de Cultu Relig. lib.5. pag.773. & Binghami tom.3. pag.237. qui non ante trecenteſimum triceſimum ſextum annum putant in Eccleſiis expoſitas eſſe Cruces. Juveninus de Sacramentis Diſſert. 5. de Euchariſtiæ Sacramento quæſt.8. num.4. art.3. poſtquam laudavit Concilii Turonenſis Canonem, quem ſupra attulimus, addit: *Sic fert Eccleſiarum omnium conſuetudo: cujus quidem cum in Conciliis, aut in Patribus initium non reperiatur, ad ipſos Apoſtolos juxta Auguſtini principia refundi debet. Decuit etiam ut Ritus, de quo agitur, obtineret; par enim eſt, ut Chriſti Paſſio Sacerdotis ſacrificantis oculis obverſetur, quam Miſſa ad vivum exhibet*. Vir doctus Joſephus Vicecomes Obſervation. Eccleſiaſtic. tom.4. lib.7. cap.23. locum affert ex Bedæ Hiſtoria, qui lib.2. cap.20. S. Paulini Eboracenſis Epiſcopi vitam ſcribens ait: *Attulit quoque ſecum vaſa pretioſa Eduini Regis perplura, in quibus & Crucem magnam auream, & Calicem aureum conſecratum ad miniſterium Altaris, quæ adhuc in Eccleſia Cantiæ conſervata monſtrantur*. Unde hæc infert Vicecomes: *Quo loco verba*, Miniſterium Altaris, *Miſſæ uſum ſignificant, cum in Altari nulla res dignior ac Miſſa procuretur*. Atque eadem eſt Orientalis Eccleſiæ, atque Occidentalis, diſciplina; nam apud Orientales nonniſi Cruce ſuper Altare collocata celebratur Miſſa, ut videre eſt apud Grancolas in Veteri Eccleſiæ Sacramentario par.1. pag.52. Adverſus autem Miſſale Trecenſe egregie ſcripſit in ſua Paſtorali Inſtructione Joſephus Langletus Epiſcopus Senonenſis, qui pag.35. num.30. & ſequen. probat, vetuſtiſſimam eſſe conſuetudinem, ut præſente Cruce Miſſa celebretur; oſtenditque quanta perturbatio eſſet & Fidelium offenſio, ſi, ut omnia Altaria ad exemplum Altaris Baſilicæ Cathedralis redigerentur, imagines Crucifixi ab iis populus amoveri videret. Ratum igitur eſto, Miſſam celebrare nemini licere, niſi ſuper Altare Crucifixi imago vel ſaltem Crux erecta ſit. Ut autem huic rei quantum poteſt lucis affundamus, non abs re fortaſſe erit obſervare, non idem omnino eſſe ſi dicas, remotioribus ab ætate noſtra temporibus morem fuiſſe, ut Crux ſuper Altare locaretur, quotieſcumque Miſſa celebranda eſſet, ac ſi dicas, Miſſam nonniſi præſente Cruce celebrari conſueviſſe. De Cruce, ſuper Altarium menſas collocata, nulla profecto mentio fit neque in vetuſtioribus Eccleſiæ Græcæ monumen-

numentis, neque in antiquioribus Romanis Ordinibus, quod obſervavit etiam Thiers in Diſſert. de præcipuis Altaris ornamentis cap.18. quin etiam teſtimonia proferre licet Leonis IV., Raterii Epiſcopi Veronenſis, & Rhemenſis cujuſdam Synodi apud Burcardum, quibus oſtenditur nil quidquam licuiſſe quam ſacrarum capſam Reliquiarum, aut Evangeliorum Codice m, aut ſacram Pyxidem, in qua Chriſti Corpus ſervaretur pro infirmis, ſuper Altaria imponere.

Crux impoſita in Ciborii vertice ſuper Altare collocati.

3 Sed certiſſima in Eccleſia tum Græca tum Latina non deſunt argumenta, Cruces impoſitas fuiſſe in ſummo Ciborii vertice ſuper Altare collocati; Paulus enim Silentiarius cum Altare deſcribit in Conſtantinopolitano S. Sophiæ templo erectum, ait: *Medio in loco Ciborii fulgentem ex argento Cæli imaginem impoſuit, ſupra Cælum Crux ſupereminens conſpicitur*: & Anaſtaſius in Vita Benedicti II. *Fecit in Eccleſia B. Mariæ ad Martyres ſuper Altare coopertorium porphyreticum cum Cruce & gemmis*: unde lux affulget ad illuſtrandum Turonenſis Concilii Can. III. quem ſupra memoravimus. Ex quibus omnis ſublata videtur controverſia, ſatiſque oſtenditur vetus & nulli dubio obnoxia obſervantia, nonniſi ad Crucis conſpectum Miſſam celebrandi, eorumque repellitur non ferenda audacia, qui poſtquam Crucis locus temporum ut fit converſione mutatus eſt, eamque probavit Eccleſia conſuetudinem, ut e Ciborii vertice Crux ſuper Altaris Menſam poneretur, pro ea qua vexantur, omnia permiſcendi libidine, poſtulant ab Altari Crucem amoveri, ac præſertim quando Miſſa celebratur. Scribit Gavantus Crucem ſuper Altare locatam eſſe oportere, etiamſi adſit ſtatua vel imago Crucifixi, quæ Gavanti ſententia pluribus Sac. Rituum Congregationis Reſcriptis evertitur. In Cæremoniali Epiſcoporum lib. 1. cap. 12. ſcriptum eſt, decere, ne in Altari, ubi Sanctiſſima cuſtoditur Euchariſtia, Miſſæ privatæ celebrentur: Ac ſi in eo Altari celebrentur, nonnemo arbitratus eſt non oportere Crucem apponi, cum nulla poſtulet ratio imaginem ibi eſſe, ubi ille adſit qui ea imagine exhibetur. Verum cum oculis tantum Fidei ille obverſetur, non vero oculis corporis, propterea neceſſe eſt, cum Miſſa celebratur, ut Crucifixi imago aut Crux ſuper Altare ſit expoſita. Videantur Clericatus de Sacrificio Miſſæ Deciſ. 43. num. 6. Meratus tom. 1. ad Gavantum par. 1. pag. 295. num. 6. & ſequen. præſertim cum Euchariſtia in Tabernaculo cuſtodiatur ſemota ab oculis populi, nec publicæ venerationi expoſita ſit, ut obſervat Quartus ad Rubricas Miſſalis par. 1. tit. 20. dub. 10. §. *Oppoſita ſententia*.

Apponenda eſt Crux etiam in Altari, ubi Sanctiſſima Euchariſtia cuſtoditur.

Joachim Hildebrandi haeretici hominis

4 De Luminibus quæ ſcripſit Vertus, nos alibi refutavimus. Cum Verto idem ſentire videtur Joachimus Hildebrandus Heterodoxus

& Verti refellitur ſententia ſtatuentis, lumina adhibita tantum ad depellendas tenebras.

doxus Auctor in ſuo opere typis Amſtelodamenſibus edito an. 1702. cui titulus, *Sacra Publica Veteris Eccleſiæ in Compendium redacta*, Pag. 21. locum expendit ex Actis Apoſtolorum cap. 20. in quo ſcribit S. Lucas, multas fuiſſe collucentes lampades, ubi D. Paulus in Fidelium conventu, qui ad Euchariſtiam ſuſcipiendam convenerant, verbum Dei prædicabat. Sed cum Apoſtolus ad mediam noctem ſermonem ſuum produxiſſet, lampadibus, ait Hildebrandus, collucentibus opus fuiſſe, ut tenebræ depellerentur. Addit, tribus primis Eccleſiæ ſæculis lumina quidem ad Sacrificium fuiſſe adhibita; ſed non aliunde id factum, quam quod Chriſtiani ſibi ab Ethnicis perſequutoribus metuentes, antelucano tempore Miſſam celebrarent. Fatetur item quarto ſæculo, parta Eccleſiæ pace, luminum uſum Chriſtianos retinuiſſe, ſed in Pervigiliis tantummodo, cum proxima quæ Feſtivitati præcederet die, per totam fere noctem vigilias in Eccleſiis agitarent. Sub finem vero 4. ſæculi monumenta ſcribit extare, quibus evincitur, etiam cum jam illuxiſſet dies, lumina accendi conſueviſſe, cum cantaretur Evangelium, & conſecraretur Euchariſtia, in ſignum lætitiæ & gaudii. Denique S. Gregorium exiſtimat hujuſmodi diſciplinam collucentium etiam per diem luminum propagaſſe; & Sabinianum Auctorem fuiſſe, ut in templis etiam extra Sacrificii tempus perpetuus lampadum eſſet uſus: quamobrem concludit, etiam Lutheranos, e quorum ipſe ſecta erat, Miſſæ tempore candelas accenſas adhibere. Verum cum paucis quæ vera ſunt, multa quæ ſunt falſa permiſcuit. Veriſſimum quidem eſt, perſequutionis tempore nocturnos fuiſſe Chriſtianorum conventus; conſequuta vero fuiſſe tempora, cum in Eccleſiis die, quæ Feſtivitati proxime præiret, nocturna Pervigilia agitarent, lumina eſſe adhibita; iis nocturnas tenebras eſſe depulſas: hæc vera omnia. Illud autem a vero abeſt, ea tantum cauſa lumina eſſe adhibita. Et ſane, qui luminum uſum, etiam cum ad clare oculis proſpiciendum jam nihil opus eſſet luminibus, retinuerint, eos neceſſe eſt dicere, non ea tantum cauſa ut viderent oculis lumina adhibuiſſe, ſed iis ſymbolicam aliam fuiſſe rationem, etiamſi cum per noctem lumina accenderent, inde ſibi exiſteret clare perſpiciendi commoditas; cum præſertim ſymbolica cauſa non ſit commentitia, ſed ex Veteri & Novo Teſtamento deprompta. Juſſit Deus Exod. cap. 25. Candelabrum fieri, lucernaſque ſeptem in eo locandas; & cap. 27. oleum ex oliva afferri, quo lucerna uſque aleretur. In Pſalmis a Deo petimus, ut lucem ſuam ad nos tranſmittat. In Epiſtola ad Epheſios D. Paulus, ut oſtenderet pie illis eſſe vivendum, ac vetera vitia eſſe abjicienda, ait, eos aliquando fuiſſe tenebras; factos autem fuiſſe lucem in Domino: quæ omnia ſatis de-

clarant, terrena luce lumen cæleſte ſignificari. Grancolas in Veteri Eccleſiæ Sacramentario tom.1. pag.717. & ſequen. veterem probat luminum in Eccleſia uſum, etiam interdiu, & cum divina celebrantur officia. Legas & Caſalium de Veteribus Sacris Chriſtianorum Ritibus cap.42. Inter eos qui de Ritibus ſcripſere, Micrologus cap.11. ita de eo Ritu loquitur: *Juxta Romanum Ordinem numquam Miſſam abſque lumine celebramus, non utique ad depellendas tenebras* (quod voluit Vertus, & velle videtur etiam Hildebrandus, de quo nunc loquimur) *cum ſit clara dies, ſed potius in typum illius luminis, cujus Sacramenta ibi conficimus, ſine quo & in meridie palpamus ſicut in nocte*. De hoc argumento legendi Bellarminus lib.2. de Miſſa cap.14. Card. Bona lib.1. Rerum Liturgicar. cap.25. num.7. Natalis Alexander lib.2. de Sacram. Euchariſt. cap.7. art.2. Merſelius in Summa Chriſtiana par.3. quæſt.41. §. Cæterum cereorum uſum, Le Brun tom.1. pag.66. & ſequen. Pouget Inſtitut. Catholicar. tom.2. pag.711. & ſequen. Boucat Theologia Patrum tom.5. par.4. diſſert.2. §.4. & Collatio 16. Lucionenſis tom.5. pag.547. & ſequen. Duo autem candelabra ab utraque Crucis parte locata juxta Innocentium III. Chriſtianum & Judaicum populum ſignificant.

De linteis ſuper Altare. Eorum uſus antiquiſſimus.

5 Vetuſtus itidem eſt linteorum uſus ſuper Altare; quamobrem Optatus Milevitanus citato lib.6. hæc ſcripſit: *Quis Fidelium neſcit in peragendis myſteriis ipſa ligna* (ſcilicet Altaria, quæ in Africa erant lignea) *linteamine operiri? Inter ipſa Sacramenta velamen potuit tangi, non lignum*. Et Victor Vitenſis de Perſecutione Vandalica lib.1. narrat, Proculum quemdam ab impio Genſerico adverſus Catholicos miſſum vaſtitatem rebus eorum omnibus attuliſſe, & e linteis Altaris ſubuculas & femoralia ſibi confeciſſe. Statuit Concilium Rhemenſe ab Ivone relatum in Par.II. Decreti cap.132. *Ut Menſa Chriſti, ideſt Altare, ubi Corpus Dominicum conſecratur, ubi Sanguis ejus hauritur, ubi Sanctorum Reliquiæ reconduntur, ubi preces & vota populi in conſpectu Dei a Sacerdote offeruntur, cum omni veneratione honoretur, & mundiſſimis linteis & pallis diligentiſſime cooperiatur, nihilque ſuper eo ponatur, niſi Capſæ cum Sanctorum Reliquiis, & quatuor Evangelia*. Terna eſſe debent lintea, ut deducitur ex Canone, *Si per negligentiam, de Conſecrat.* Diſt.4. quo gravis ei pœna irrogatur, qui Sanguinem Chriſti e Calice effuderit, eaque præſcribuntur quæ facere oportet, ſi Sanguis ad quartum linteum pertigerit: nam inter ea lintea computatur Corporale, ſub quo alia tria lintea ſubſternuntur.

Quid ſit ſubſtratorium.

Ea in Actis Eccleſiæ Mediolanenſis Sindones appellantur; & *Subſtratorium* dicitur linteum, ſuper quo explicatur Corporale.

Digitized by Google

le. Stephanus Heduenſis Epiſcopus de Sacramento Altaris cap. 5. ubi loquitur de Diaconis, hæc ſcribit: *Horum eſt miniſterium Epiſtolam legere, Levitis miniſtrare, Altaria componere, Subſtratoria, Pallas, Corporalia lavare*. In quibuſdam libri Pontificalis Codicibus legitur de Hormiſda in ejus Vita, dono dediſſe *elamydem Imperialem & Subſutorium ſub confeſſione B. Petri Apoſtoli*: ubi du Cange in Gloſſario verbo *Subſtratorium* monet, non *Subſutorium*, ſed *Subſtratorium* eſſe legendum.

De Cereo in Hoſtiæ elevatione accendendo, Campanula, Pallio, Manutergio &c.

6 De Cereo in elevatione Hoſtiæ accendendo, & de Campanula, quæ ad eamdem elevationem pulſanda eſt, alibi nobis erit ſermo. De Pallio & Manutergio nihil eſt, quod moneamus præcipuum; Tabella introducta eſt commodo Sacerdotum, itidemque Tabella Evangelii S. Joannis. Pulvinum, ait Innocentius III. lib. 2. cap. 41. ſignificare, *miniſtranda eſſe temporalia prædicanti verbum Dei*; & in Pontificali formulam habes benedicendi lintea & reliqua Altaris ornamenta Tit. *De Altaris Conſecratione*.

CAPUT IV.

De Calice.

Calicem quâ materia & cujuſmodi eſſe, & quibus rebus inſtrui oporteat.

1 IN Rubrica Miſſalis, quæ conſonat cum Jure communi in Can. *Ut Calix, de Conſecrat.* Diſt. 1. præſcribitur, Calix ut omnino vel aureus ſit, vel ſaltem argenteus, cujus tamen cuppa interne ſit auro illita, itidemque Patena vel aurea ſit, vel ex argento deaurata: ſuper os Calicis ponatur Purificatorium, & ſuper illud Patena cum Hoſtia, quæ Palla operiatur; deinde Calix cum his omnibus obducto tegatur velo, & huic Burſa ejuſdem coloris, quo ſunt cætera Paramenta, imponatur, in quam Corporale conjectum ſit plicatum, e lino, ab omni vel ſerica vel aurea fimbria nudum, omni ornatu detracto. Calicem & Patenam, iis antequam utare, Epiſcopus conſecraverit; Purificatorium vero & Pallam vel Epiſcopus benedixerit, vel quilibet alius, cui ejuſmodi ſit poteſtas talia benedicendi.

Calix & Patena ab Epiſcopo conſecranda.

2 De Calicis & Patenæ Conſecratione verba fecimus Edicto 21. Ed. Rom. eoque conſecrandi facultatem Epiſcopo reſervatam eſſe docuimus; nam in iis ſacra unctione opus eſt; reliqua vero, quæ ſacra unctione conſecrata eſſe non oportet, etiam Sacerdos vel de mandato Epiſcopi, vel ex delegatione Sac. Rituum Congregationis, ut variæ ſunt Auctorum ſententiæ, poteſt benedicere. De Calicis & Patenæ conſecratione mentionem facit vetus Sacramentarium Gallicanum ante mille annos & amplius ſcriptum, quod edidit Mabillonius tom. 1. Muſei Italici pag. 389.

3 Ita-

Calicem a profano ad uſum ſacrum Chriſtus traduxit.

3 Itaque ad reliqua noſtra tranſiliat oratio. Ac de primo Calicis uſu paucula ſane dicenda ſuperſunt: illum enim in ultima Cœna Chriſtus adhibuit, cum ſanctum Euchariſtiæ inſtituit Sacrificium: *Quoniam Dominus Jeſus in qua nocte tradebatur, accepit panem, & gratias agens fregit, & dixit: Accipite & manducate; Hoc eſt Corpus meum, quod pro vobis tradetur. Similiter & calicem poſtquam cœnavit, dicens: Hic Calix novum Teſtamentum eſt in meo ſanguine*: Verba ſunt D. Pauli Epiſt. ad Corinth. Quapropter Feria Quinta Majoris Hebdomadæ, cum præcipua memoria inſtitutionem Euchariſtiæ recolimus, *Natalis Calicis* a Veteribus Patribus appellatur. Tunc enim Calicem a profano ad uſum ſacrum Chriſtus Jeſus traduxit; & idem Calix in quo Chriſtus Euchariſtiam conſecravit, Hieroſolymæ aſſervabatur ætate Bedæ, ex cujus verbis illud etiam colligitur, argenteum fuiſſe, ut videre eſt apud Baronium ad ann. Chr. 34. num. 63. quod tamen non videtur probare Chryſoſtomus, qui Homilia 60. ad Populum Antiochenum hæc ait de Calice: *Non erat illa Menſa tunc ex argento, nec aureus Calix, ex quo Sanguinem proprium Chriſtus ſuis dedit Diſcipulis. Pretioſa tamen erant illa omnia & tremenda, quoniam erant ſpiritu plena.*

Feria V. majoris Hebdomadæ a quibuſdam Patribus Natalis Calicis appellata.

Calicibus veteres ligneis utebantur.

4 Si Eccleſiaſticas evolvamus hiſtorias, Calices ex alia atque alia materia fuiſſe, & multiplici formatos varietate inveniemus. Honorius Auguſtodunenſis lib. 1. cap. 89. *Apoſtoli*, inquit, *& eorum Succeſſores in quotidianis Veſtibus & ligneis Calicibus Miſſas celebrabant*. Introductum vero putat a Zephyrino Pontifice & Martyre, ut Calices ex auro & argento adhiberentur: *Zephyrinus autem Papa & Martyr in aureis, & argenteis Calicibus & Pannis offerri conſtituit*. De Calicibus ligneis percelebris vox illa eſt S. Bonifacii Epiſcopi Moguntini in Concilio Tiburienſi ſub Formoſo cap. 18. *Vaſa in quibus ſacroſancta conficiuntur Myſteria, Calices ſunt & Patenæ, de quibus Bonifacius Martyr & Epiſcopus interrogatus, ſi liceret in Vaſculis ligneis Sacramenta conficere; reſpondit: Quondam Sacerdotes aurei ligneis Calicibus utebantur; nunc e contra lignei Sacerdotes aureis utuntur Calicibus*. Non omnes ſincerum eſſe putant illud Zephyrini Decretum: tuto tamen affirmari poteſt, diu quidem adhibitos eſſe etiam vitreos Calices; ſed tamen per id tempus, cum ejuſmodi Calices adhibebantur, etiam atrocioribus Perſecutionibus in Chriſtianos ſævientibus, Calices ex auro & argento non defuiſſe.

Vitreos Calices adhibitos probatur ex Irenæo, Epiphanio, Hieronymo, Gregorio.

5 Vitreos Calices a Veteribus fuiſſe adhibitos, conſtat ex eo quod narrant S. Irenæus lib. 1. cap. 9. & S. Epiphanius Hæreſi 34. Marcum videlicet hæreſiarcham magicis artibus vinum ex albo colore in rubeum convertere conſueviſſe; ex quo intelligitur, Calices

ces

ces tum fuiſſe pellucidos, ideoque vitreos. Calix etiam ille fuiſſe videtur vitreus, quem confractum ab Ethnicis junctis fragminibus reſtituit fuſis ad Deum precibus S. Donatus Epiſcopus Aretinus, de quo S. Gregorius lib. 1. Dialog. cap. 7. diuque vitrei ejuſmodi Calices multis in locis adhibiti. Nam D. Hieronymus Epiſt. ad Ruſticum de S. Exuperio Epiſcopo Tholoſano, *Nihil*, inquit, *illo ditius qui Corpus Domini caniſtro vimineo, Sanguinem portat in vitro*: & in Vita S. Cæſarii Arelatenſis, qui vergente in finem 5. & ineunte 6. ſæculo floruit, ſcribit Cyprianus quidam natione Gallus, *Annon*, inquit, *in vitro habetur Sanguis Chriſti?*

Joannis Dovgthei impudentia.

6 Joannes quidam Dovgtheus Heterodoxus Tractatum edidit Bremæ ann. 1694. *De Calicibus Euchariſticis veterum Chriſtianorum*, in quo narrat pag. 98. ſe, dum eſſet Romæ, quoſdam vitreos Calices vidiſſe: *Romæ quoque degenti inter reliqua antiquitatum ornamenta oblatos memini Calices vitreos, qui ſacroſanctæ Euchariſtiæ uſui quondam ſacri venditabantur. An vero omnes fuerint, continuo dubitare cœpi, & adhuc admodum dubito. A nonnullis Cardinalibus eam quoque inivi gratiam, ut tales Calices vitreos in conſpectum meum producerent; commodum vero putabam meum de his judicium tunc temporis ſuſpendere, & antiquitatem fictam & ſimulatam admirari. Hoc ipſo eorum poſſeſſoribus nihil prius, neque antiquius accidere poteſt.* Homini huic qui demum Calices oblati fuerint in conſpectum, plane neſcimus. Neque in nobis recipimus, vitreos omnes Calices, quos ille vidit, eoſdem eſſe, qui ad Euchariſtiam ſunt adhibiti. Pravum tamen intelligitur hominis ingenium abutentis eorum benignitate, qui vitreos illos Calices ei videndos produxerunt, ſatiſque apparet ambigua illius indoles & bilinguis oratio, quæ & ejus malam fidem oſtendunt, declarantque in Catholicos quam male fuerit animatus; cum præſertim ipſe quoque putet, in veteri Eccleſia vitreos Calices eſſe adhibitos, & in quibuſdam locis eorum uſum uſque ad Caroli Magni ætatem eſſe retentum, etſi Joannes Baptiſta Caſalius nonniſi ad S. Gregorii Turonenſis tempora Chriſtianos ejuſmodi Calicibus uſos eſſe contendat, *De Veteribus Sacris Chriſtianorum Ritibus. cap.* 11.

Uſum vitreorum Calicum quidam ad Caroli Magni, alii ad Gregorii Turonenſis ætatem perduraſſe putãt.

7 Cum vero vitreorum Calicum eſſet uſus, & Perſequutiones graſſarentur, ſuos Eccleſiæ non defuiſſe Calices ex argento & auro probant cum Acta Martyrii S. Laurentii, qui paſſus eſt ſub Valeriano; tum nefaria ejus vox, qui a Juliano Apoſtata juſſus Antiochenam diripere Eccleſiam, deprehenſis argenteis & aureis Calicibus, quod narrat Theodoretus lib. 3. Hiſt. Eccleſ. cap. 8. exclamavit:

Etiam tum, cum vitrei Calices adhiberentur, & ſævirent perſequutiones, uſus tamen erat Calicũ ex auro, & argento.

vit: *En ejuſmodi vaſis Filio Mariæ miniſtratur*. Ea de re adeundi Card. Bona Rer. Liturgicar. lib.1. cap.25. & Binghamus tom. 3. Antiquit. Eccleſiaſt. pag.241.

Calices gemmis intexti ex Chryſoſtomo: picturis ornati ex Tertulliano.

8 Gemmæ deinceps pretioſique lapilli Calicibus Euchariſticis intexti, quod non probabat D. Joannes Chryſoſtomus Homil.60. ad Populum Antiochenum, ſi quis ejuſmodi munera offerret, qui ex viduarum pupillorumque bonis ſe locupletaſſet: *Non ſatis nobis eſſe exiſtimamus ad ſalutem, ſi viduis & pupillis expilatis aureum Calicem & gemmatum Menſæ offeramus*. Prioribus autem temporibus tuto affirmare poſſumus, etiam picturas Calicibus Euchariſticis apponi conſueviſſe, quod ex Tertulliano colligitur lib. de Pudicitia cap.7. *Procedant ipſæ picturæ Calicum veſtrorum, ſi vel in illis perlucebit interpretatio pecudis illius, utrumne Chriſtiano, an Ethnico peccatori conlimet*. Et cap.10. *Si forte patrocinabitur Paſtor, quem in Calice depingitis proſtitutorem & ipſum chriſtiani Sacramenti*: quæ quidem imago ex Lucæ Evangelio cap.15. deſumta eſt, eamque paſſim videre eſt in veteribus ſacris Cœmeteriis apud Boſium in Cœmeter. cap.18. & Aringhium lib.2. Romæ Subterraneæ cap.20.

Plura Calicū genera. Calices Baptiſmi.

9 Quod vero ad varia Calicum genera attinet, quidam erant, qui Baptiſmi Calices dicebantur, quibus ſacro Baptiſmate abluti poſt acceptam Euchariſtiam ſub ſpecie panis ſanguinem bibebant ſub ſpecie vini. Miniſteriales etiam erant Calices, qui communicandis ſub ſpecie vini Fidelibus adhibebantur: ejuſmodi Calices ſemoti, poſtquam calicis communio ad ſolos contracta Sacerdotes eſt. Georgius Caſſander in Opere Liturgico cap.31. de hujuſmodi miniſterialibus Calicibus verba facit, quos eo nomine appellatos eſſe ait, *quia non ad offerendum, ſed ad miniſtrandum populo Chriſti Sanguinem deſerviebant*, idque probat ex eo, quod in S. Remigii vita legitur ab Hincmaro conſcripta.

Calices miniſteriales.

Quid Scyphus fuerit.

10 Mabillonius tom.2. Muſei Italici in notis ad primum Ordinem Romanum putat, Calices Miniſteriales fuiſſe Scyphos appellatos; nam ad illud verbum *Calicis* hanc interpretationem addit: *id eſt Calices miniſteriales, qui alio nomine Scyphi appellantur*; & in Notis ad tertium Ordinem Romanum ad ea verba *in majorem Calicem ſive Scyphum* ait: *Scyphus, aut Calix miniſterialis.* Sed aliter ſenſit Juſtinianus Chiapponus Cæremoniarum Magiſter ſub Clemente XI. Nam in Diſſertatione de Oblationum Myſteriis, quam edidit cum Actis Canonizationis quatuor Sanctorum ſub eodem Pontifice pag.287. contendit, Scyphum non fuiſſe Calicem Miniſterialem, ſed Calicem illum omnium maximum, e quo Sanguis in miniſteriales Calices invergebatur populo diſtribuendus, ut

mox

mox dicemus. Quod tamen putamus abeſſe a veritate; apertiſſimus enim eſt locus, qui mox producetur in III. Ordine Romano, ubi Scyphus pro miniſteriali Calice accipitur; atque de hac re cum Mabillonio conſentit Bocquillot in ſacra Miſſæ Liturgia lib.1. cap.8. pag.183. Edit. Pariſien. ann.1701. Joſephus Vicecomes lib.6. de Miſſæ Apparatu cap.12. quærit, an in miniſterialibus Calicibus ſanguis conſecraretur; ac in iis etiam conſecratum eſſe putat. Negat id Georgius tom.1. de Liturgia Romani Pont. cap.3. Sanguis enim in Calice offertorio conſecrabatur, cujus portio quædam in vinum Calice miniſteriali contentum ingerebatur; & ad hunc modum populo ſanguis ſub ſpecie vini exhibebatur, quod etiam animadvertit Cardinalis Perronus in Reſponſione ad ſecundam Magnæ Britanniæ Regis inſtantiam pag.265. & Cardinalis Bellarminus de Sacrific. Miſſæ lib.4. cap.24. Quamobrem ex ſecundo Ordine Romano, quem exiſtimabat Panviuus eumdem eſſe ac Gelaſianum Ordinem a S. Gregorio Maguo emendatum, typiſque primum a Caſſandro & Hittorpio vulgatum, quemque Mabillonius iterum edidit in Muſeo Italico tom. 2. pag.50. hanc fuiſſe diſciplinam intelligimus, ut Pontifex, dum in Miſſa communicabat, partem Hoſtiæ in Calicem inderet ſemel iterum ac tertio dicens: *Fiat commixtio & conſecratio*: ei deinde Archidiaconus præberet Calicem, ex quo pars ſanguinis in Calicem miniſterialem invergebatur: quod luculentius etiam tradit, Tertius Ordo Romanus eodem tom.2. Muſei Italici pag.59. *Sed ipſe Pontifex confirmatur ab Archidiacono in Calice ſancto, de quo parum refundit Archidiaconus in majorem Calicem, ſive in Scyphum, quem tenet Acolytus, ut ex eodem ſacro vaſe confirmetur populus, quia vinum etiam non conſecratum, ſed Sanguine Domini commixtum ſanctificatur per omnem modum.*

11 Ubi notandum, Euchariſtiæ diſtributionem ſub ſpecie panis *Communionem*, ſub ſpecie vini *Confirmationem* appellari conſueviſſe; quod ex Quinto etiam Ordine Romano colligitur eodem tom.2. Muſei Italici pag.59. *Clerus Communionem ab Epiſcopo accipiat, & ab Archidiacono confirmetur*. Armeni nunc temporis binis in Miſſa Calicibus utuntur, quorum in altero, quemadmodum Latini in Patena, collocant panem, in alterum vinum infundunt, ut teſtatur Card. Bona cit. lib.1. cap.25. num.3. in fine. *Singularis ſignificatus vocis Confirmatio.*

12 In Academia Eccleſiaſtica, quæ olim habebatur in Collegio Propagandæ Fidei, quo nos viridi ætate ventitabamus, quamque ab interitu vindicatam inſtauravimus, Perimezzius in Diſſertatione, quam edidit cum aliis, quas in iis Conventibus habuit par.II. pag. 158. egit de Calicibus miniſterialibus, eoſque anſatos fuiſſe docuit, *Calices miniſteriales anſati & fiſtula inſtructi.*

ut facile eos manu Sacerdotes tenere poſſent, cum ſanguinem populo diſpertiebant juxta Ordinem Romanum, ubi legitur: *Levat Archidiaconus Calicem per anſas, & tenet exaltans illum juxta Pontificem*; Quoſdam etiam fuiſſe Calices miniſteriales, quorum fundo ferruminata eſſet fiſtula, *Syphon* appellata, unde Laici ſanguinem exſugebant, quod multo antea obſervavit Lindanus lib. 4. Panopl. Evangelic. cap. 46. *Quia ſanguinis effuſio propter incultioris populi ruſticitatem merito timebatur, Calicibus Canna eſt ferruminata, affabreque inſerta. Unde populus Sanguinem Chriſti non tam biberet quam ſugeret*. Pergit deinde Lindanus, & in Fuldenſi Monaſterio duos ſe vidiſſe Calices teſtatur, quibus dum viveret S. Bonifacius uſus fuerit: eorum alterum admodum parvum ad Miſſam ait adhibitum, alterum prægrandem putat miniſterialem fuiſſe Calicem, in quo populus ſanguinem biberet, quod ejus forma nihil in ejuſmodi uſum ſit accommodatius. *Idoneum enim eſt hoc Poculum, unde populus ſine periculo effuſionis bibere poſſit. Habet enim duas anſas; eſtque nec rotundum, nec quadratum, ſed inſtar pomi orbiculatum*. Addit, in ea fuiſſe plebem opinione, S. Bonifacium hoc poculum ad potum, cum ad menſam accumberet, adhibuiſſe; id autem tam falſum eſſe quam quod maxime, ſatis apparet ex duodecim Sacerdotum imaginibus in circumferentia inſculptis, quorum ſinguli Planeta induti, quemadmodum Sacerdotes, Calicem in manu habentes videntur populum ad potum invitare. Et Rhenanus in Scholiis ad Tertullianum ab erudito quodam Abbate illud ſe accepiſſe teſtatur, in veteribus Carthuſianorum Conſtitutionibus vetitum fuiſſe, ne cui Monacho pretioſi quidquam apud ſe habere liceret, præter argenteum Calicem & fiſtulam, qua Laici ſanguinem poſſent exſorbere. Præterea in vetuſto libro ante quadringentos annos ſcripto *De Veteribus Theſauris Eccleſiæ Moguntinæ* legiſſe ſe ſcribit, in illius Eccleſiæ Theſauro quondam fuiſſe aureos magni ponderis Calices anſatos, cum ſenis argenteis fiſtulis, quæ in eoſdem Calices immittebantur ad uſum eorum, qui communicarent.

CA-

CAPUT V.

De Patena, & aliis ad Calicem ſpectantibus.

1 NUnc de Patena dicendum, quæ calicis eſt veluti operculum, ubi ſacra ponitur Hoſtia. Utrum Chriſtus in Patena conſecratum panem poſuerit, non declarant Evangeliſtæ. Eam tamen Apoſtolorum tempore adhibitam fuiſſe, colligitur ex Liturgia S. Jacobi, ubi de ea diſerte fit mentio. Patenam *a patendo, quod patula ſit*, appellatam dicunt. In libro Pontificali de S. Silveſtro proditum eſt, eum obtuliſſe *Patenas aureas ſeptem, quæ penſabant libras triginta*; & in vita S. Nicolai Pontificis: *Patenam ex auro puriſſimo miſit Michael Imperator cum diverſis lapidibus pretioſis*. Plures etiam alias aureas & argenteas Patenas a Summis Pontificibus oblatas Baſilicis, quæ Romæ ſunt, reperias apud Chiapponum loco cit. pag. 286.

Patenæ uſus a temporibus Apoſtolorum.

Patenæ ex auro oblatæ a Romanis Epiſcopis.

2 Miniſteriales etiam erant patenæ quædam multo capaciores, quæ ad ſacram Euchariſtiam ſub ſpecie panis populo diſpertiendam adhibebantur: ex his unam fuiſſe oportet, qua Gregorius Turonenſis de Gloria Martyrum cap. 45. lavandis ſibi pedibus uſum eſſe narrat Comitem quemdam Britanniæ: quod amplam illam profundamque fuiſſe indicat: & ejuſdem generis illam quoque eſſe oportet, quam teſtatur Vertus tom. 3. pag. 167. & ſeq. aſſervari in Eccleſia S. Salvatoris Redonenſi Ordinis Sancti Benedicti in Diœceſi Redonenſi, eamque lanci mediæ magnitudinis ſimilem deſcribit. Patenæ eadem materia conflatæ, qua Calices, erant. Græci patenam ſuam *Diſcon* appellant, quæ magis concava eſt, quam noſtra, ne panis conſecrati fragmenta inde decidant. In quibuſdam veteribus Patenis ſacræ quædam imagines & Hieroglyphica inſculpta conſpiciuntur, cujuſmodi eſt Patena argentea S. Petri Chryſologi, unciarum pondo quatuordecim, cujus diameter haud major eſt palmo Romano, craſſitudo mediocris: extant etiamnum partes ejus quædam inauratæ; ita vero affabre elaborata eſt, & in lateribus complanata, ut colligendis hoſtiæ fragmentis nihil ea eſſe poſſit accommodatius. Patenæ hujus figuras, hieroglyphica, & literas eruditiſſime explanavit Joannes Paſtritius Theologiæ Polemicæ in Collegio de Propaganda Fide Profeſſor in peculiari Opere Romæ edito anno 1706. Bocquillot in Tractatu Hiſtorico Liturgiæ lib. 1. cap. 8. poſtquam de Calicibus diſſeruit, ſatis erudite ſcribit de Patenis. Etymologiam probat, patenam dictam eſſe *a patendo*; & patenas miniſteriales commemorat, atque ex eadem, qua Calices materia fuiſſe con-

Patenæ miniſteriales grandiores.

Cur ætate noſtra Patena præ antiquis tantula ſit.

tendit. Quærit autem qui patenæ antea prægrandes ad hanc, quæ nunc ſunt, parvitatem redactæ ſint; idque inde factum eſſe ait, quod haud ita frequentes nunc temporis ſint ii, qui in Miſſa, cui adſunt; Euchariſtiam ſuſcipiant. Olim autem, cum plerumque Miſſæ qui adeſſent, iis Euchariſtia præberetur, haud ita commode id fieri poterat, niſi grandis fuiſſet patena, in qua & frangendus erat panis, eaque Hoſtiarum plena, adſtantibus diſpertienda erat Euchariſtia.

Corporale olim totam Altaris menſam tegebat.

3 Linteolum illud in quo Corpus Chriſti Domini conſecratur, ab Eccleſiaſticis Scriptoribus *Corporale* appellari ſolet, atque etiam *Corporalis Palla*. Corporale longius quondam erat & latius, & totam Altaris aream tegebat, ut colligitur ex Ordine Romano, ubi duorum Diaconorum opera requiritur ad illud explicandum. Hujuſmodi Corporali ita ut diximus amplo Calix etiam cooperiebatur, quem Ritum etiam nunc ſervant Carthuſiani. Corporale autem e lino eſſe oportet. Calix novum ſepulcrum, quo conditus eſt Chriſtus Dominus; Patena revolutum lapidem ſignificat ſupra portam monumenti; Corporale Syndonem mundam exprimit, qua Joſeph ab Arimathea Corpus Chriſti involvit, ut bene advertunt Rabanus lib.1. de Inſtit. Clericorum cap.33. & Ildebertus Archiepiſcopus Turonenſis in Carminibus de Miſſæ Sacrificio. De eo 12. ſæculi ſcriptore conſulendus Longueval Hiſt. Eccl. Gallicanæ tom.8. lib.24. pag.530. & ſeq.

Ejus ſignificatus.

Ara Crucis, Tumulique Calix, Lapidiſque Patena,
Syndonis Officium candida byſſus habet.

Corporale Syndonem ſignificat ex Iſidoro Peleuſiota, qua Chriſti Corpus involutum a Joſepho ab Arimathæa.

4 Quæ de Corporalis ſignificatu diximus confirmat S. Iſidorus Peleuſiota lib.1. epiſt.123. *Pura illa Syndon, quæ ſub divinorum donorum miniſterio expanſa eſt, Joſephi Arimathenſis eſt miniſterium. Ut enim ille Domini Corpus Syndone involutum ſepulturæ mandavit, per quod univerſum mortalium genus reſurrectionem percepit, eodem modo nos propoſitionis panem in Syndone ſacrificantes Chriſti Corpus ſine dubitatione reperimus illam nobis immortalitatem fontis in modum proferens, quam Salvator Jeſus a Joſepho funere elatus poſteaquam a morte ad vitam rediit, largitus eſt.* Et ad eumdem modum de Corporali loquitur D. Thomas 3. par. quæſt.83. art.3. ad ſeptimum. Et Concilium Selineſtatenſe anno 1022. habitum apud Longueval tom.7. pag.178. vetat, ne ad extinguendum incendium Corporale (qui mos erat illorum temporum) illuc injiciatur; ac Corporale quoddam in Monaſterio Cluniacenſi diu aſſervatum eſſe idem Auctor teſtatur, cui nota quædam erat appoſita, quo citius faciliuſque, ſi ſedandi incendii extitiſſet occaſio, reperiretur.

Purificatorii uſus haud ita vetus.

5 Inter multa, quibus opus eſt ſacrificio Miſſæ celebrando, recenſuimus Purificatorium, Pallam, Velum, Burſam, & ampullas. De Purificatorio nulla eſt apud veteres mentio. Vicecomes

lib.3.

lib.3. de Miſſæ apparatu cap.5. *Quid vero*, inquit, *ſentire oporteat de linteo, quod Purificatorium vulgo nuncupatur, plane ignoro, quod apud nullum veterem Scriptorem mentio reperiatur*. Diu tamen eſſe, cum ut ſacrificium peragatur decentius, illud adhiberi cœptum eſt, docet Boucat Theologiæ tom.5. par.4. Diſſert.2. art.2. ſect.1. §.6. in fine. In Cæremoniali Epiſcoporum de eo fit mentio: *Super ea ponuntur duo Candelabra cum Cereis albis, & in ipſius medio Calix cum Patena, Palla, Purificatorio, & Burſa Corporalia continente*. Et poſt Suarez obſervavit Macrus in Vocabulario Eccleſiaſtico, Purificatorium, cujus haud ita vetus uſus ſit, non benedici. Eo Calix in Miſſa abſtergitur, quod Græci faciunt ſpongia adhibita, qua idcirco in ſacrificio incruento utuntur, quod ea fuerit pars quædam & inſtrumentum cruenti Sacrificii. Videantur Goar in Euchol. Græcor. pag.151. & du Cange verbo *Purificatorium*.

Palla diſtincta a Corporali ex Innoc. III

6 Palla parvum eſt quodammodo Corporale, quo Calix tegitur. Innocentius III. lib.2. de Myſteriis Miſſæ cap.56. pallam deſcribit tamquam rem a Corporali diſtinctam: *Duplex eſt Palla, quæ dicitur Corporale, una quam Diaconus ſuper Altare totam extendit, altera quam ſuper Calicem plicatam imponit*. Et Radulphus Tungrenſis Libro de Canonum obſervantia propoſitione ultima teſtatur, jam tum apud Italos & Germanos parvam adhiberi pallam ad Calicem cooperiendum, Gallos tamen unico tantum Corporali ad eam rem uti. Nunc quidam binas pallas adhibent, alteram Calici, alteram Hoſtiæ contegendæ. Duplicis Pallæ uſum conceſſit Paulus IV. Theatinis, unde oritur quæſtio, an Sæculares Regulareſve Sacerdotes, qui in Theatinorum Eccleſia Miſſam celebrent, duplici palla uti poſſint: qua de re conſulendi Gavantus, Paſqualigus, Quartus, & Meratus.

Theatinis duplicis pallæ uſus conceſſus a Paulo IV.

Velum interdum appellatur Peplum & Sudarium.

7 Velum quo Calix tegitur, *Peplum* etiam, & *Sudarium* appellari ſolet. Vetus eſt Veli uſus, quo Calix operitur; nam in Canone Apoſtolorum 72. prohibetur, ne Velum ſanctificatum ad profanos uſus traducatur. Linteum olim Velum illud fuiſſe oportet; præſcriptum enim comperimus ut lavetur. Nunc vero ſericum eſſe oportet, ut præcipit Rubrica, quod obſervant Gavantus & Meratus. Tria Vela Græci adhibent, quorum altero Patenam, Calicem altero, tertio denique utrumque contegunt. Tertium illud Aerem vocant, quod veluti aer circum ſacra dona expanditur, ut videre eſt apud Card. Bona lib. 1. Rerum Liturgicar. cap.25. num.11. qui docet, morem hunc ab Hieroſolymitana Eccleſia ad univerſum Orientem permanaſſe. Burſa dicitur etiam *Pera*; in quam Corporale conjicitur; & Gavantus ad Rubricam *de Præparatione Sacerdotis celebraturi* narrat, S.Pium V. Hiſpa-

Ternis utuntur velis Græci.

Burſa quæ & pera dicitur.

Hiſpanis privilegium conceſſiſſe, ut Corporale ferre poſſent extra Burſam.

De Ampullis. Quid Amæ fuerint & Amulæ.

8 Ampullæ denique in Ordine Romano *Amæ* appellantur: De Amis argenteis mentio fit in Libro Pontificali in Vitis Sanctorum Silveſtri, Marci, Innocentii, Cæleſtini, & alibi: & in Romanis Ordinibus *Amulæ* dicuntur, quod eſt diminutivum vocis *Amæ*, ut nonnemo exiſtimaverit, *Amas* capaciora quædam vaſa fuiſſe vino & aqua excipiendis, quæ ſacrificio deſtinata eſſent, ut apud nos ſunt œnophora ſeu Baucalia; Amulas vero parvula quædam fuiſſe vaſcula, quæ vino & aqua in Miſſa miniſtrandis adhiberentur: Atque inde nonnulli putant, morem illum derivatum eſſe, ut cum Summus Pontifex, vel S. R. E. Cardinales Miſſam celebrant in Pontificio Sacello, prægrandes quædam in menſa apponantur argenteæ atque etiam inauratæ trullæ ſeu baucalia. Sunt qui diſputant, an quidpiam diſcriminis interſit inter amam ſeu amulam, & hamam & hamulam aſpiratas. In hiſtoria Trevirenſi apud Dacherium in Spicilegio tom.12. pag.221. ita proditum eſt de Sicone quodam: *Captato conſilio opportuno, triginta hamas præparat, in quibus ſingulis ſingulos milites electos, loricatos, galeatos, enſibuſque præcinctos collocat, deinde ſexaginta viros nihilominus electos, plebeja veſte amictos enſibus eorum in hamis reconditis, geſtantes conſtituit, nulloſque hominum hujus fraudis præter prædictos viros conſcios fecit*: quo in loco hamæ non quidem trullam aut ampullam, ſed dolium videntur ſignificare. Verum utcumque ſit de hac quæſtione, nos ulterius progrediendo dicimus, ampullas vitreas eſſe oportere, ut vinum ab aqua diſcerni poſſit. Remotioribus ab hac ætate noſtra ſæculis in uſum ſacrificii Fideles in poculis ſive etiam lagenis offerebant: unde Diaconus tantum in Calicem vini ingerebat, quantum ſacrificanti Sacerdoti & cæteris communicantibus ſatis eſſet; ad eamque rem colatorium prælongo manubrio inſtructum adhibebat, quo vinum magis defæcaretur.

Colatorii uſus olim ad Miſſam.

9 Deſiderius Antiſſiodorenſis Epiſcopus ſexto ſæculo Eccleſiæ ſuæ donavit *Colatorium penſans uncias duas*. Ex his colatoriis quædam ſe vidiſſe teſtatur in Muſeo Barberino Card. Bona Rer. Liturg. lib.1. cap.25. num.1. Eruditiſſimus Blanchinus in Notis ad librum Pontificalem in Vita S. Urbani tom.2. ſect.18. pag.179. duos affert iconiſmos duorum colatoriorum ex argento, quæ Marcus Antonius Sabbatinus egregius Civis noſter haud ita pridem Romæ e vivis ſublatus in Muſeo ſuo aſſervabat. De Azymo & fermentato alibi diſſeruimus, cum de Myſterio Feriæ Quintæ Majoris Hebdomadæ, & inſtitutione Sanctiſſimæ Euchariſtiæ verba fecimus. Quamobrem etſi quædam de Hoſtia nobis dicenda ſunt, de azymo & fer-

Digitized by Google

fermentato dicere abſtinebimus. De aqua item & vino ſermonem ad alium locum remittimus; nam hic vinum & aquam memoravimus, non ut de iis ex profeſſo ageremus, ſed dumtaxat, ne quid eorum omitteretur, quæ ſacrificio peragendo opus ſunt. Itaque nunc ſolummodo de Hoſtiæ forma ſermonem habebimus.

CAPUT VI.

De Hoſtia.

Panis conſecrandus a Fidelibus offerebatur: item farina, ex qua panis conficiebatur a Clericis.

1 Panis in Miſſa conſecrandus ad Altare olim a Fidelibus offerebatur, qui plerumque panis ab eodem ipſo a quo offerebatur, ſubactus erat; ſed cum malus quidam uſus irrepſiſſet quemlibet panem oblatum conſecrandi nullo diſcrimine adhibito, ut interdum ad Sacrificium Sacerdotes pane uterentur non ſatis mundo pro Sacrificii majeſtate, mos indutus eſt in aliquibus Eccleſiis ut farina offerretur, ut tradit Honorius Auguſtodunenſis 12. ſæculi ſcriptor a nobis ſæpenumero laudatus in *Gemma animæ* cap.58. *Olim Sacerdotes a ſingulis domibus & familiis farinam accipiebant, & inde Dominicum Panem faciebant, quem pro populo offerebant*: qui mos etiam nunc in Armenorum Eccleſia retinetur, in qua quilibet e Parochia farinam conficiendæ Hoſtiæ offert, ut videre eſt apud le Brun tom.3. Diſſert.10. fol.115. ex ea autem farina ad eum modum oblata panis conſecrandus conficitur; ſacriſque Virginibus, devotiſque matronis in Oriente id muneris demandatur, quod docet Goar in Euchologio fol.116. in Occidente vero Presbyteris eorumque Clericis: ſic enim in Theodulphi Aurelianenſis Epiſcopi Capitulari legitur, quod ſcriptum eſt anno 794. art.5. *Panes quos Deo in Sacrificium offertis, aut a vobis ipſis, aut a veſtris pueris coram vobis nitide & ſtudioſe fiant*: quod etiam præſcribitur in illis Anonymi carminibus, quæ Martene ſe legiſſe ait in manuſcripto Bibliothecæ S. Martini Turonenſis, ediditque in lib.1. de Ritibus Eccleſiaſtic. cap.3. art.7. num.24.

Pura ſit oblata. Nunquam ſine lumine cantes.
Hæc & triticea ſit: Presbyteri faciant hanc.

Si quis vero intelligere cupiat, qua diligentia & pietate oporteret eos uti, quorum eſſet panem ſubigere, qui conſecrandus eſſet in Miſſa, legat Regulas, quas Lanfrancus in uſum Ordinis S. Benedicti compoſuit, qui poſtquam præſcripſit cujuſmodi frumentum eſſe oporteat, quove pacto farina ſit conſervanda, hæc de Hoſtiis a Sacriſta ejuſque ſociis formandis præcipit: *Interim dum ipſæ Hoſtiæ fiunt, & coquuntur, dicant iidem Fratres Pſalmos familiares Ho-*

Horarum, *& Horas canonicas & de Pſalterio ex ordine*, *quod tantundem valeat*, *ſi ita potius voluerint*. Et paullo poſt: *Silentium loquendi omnino teneant*: *illæ tamen*, *qui ferra tenet*, *ſi neceſſe ſit*, *breviter*, *quod vult*, *indicare poteſt famulo*, *qui focum facit & ligna portat*, *quæ debent eſſe valde ſicca*, *& ante multos dies de induſtria præparata*. Vide Antonii Bellotte Tractatum ad Ritus Eccleſiæ Laudunenſis pag.461. edit. Pariſienſis anno 1662.

Hoſtiæ XI. ſæculo grandiores quã nunc ſunt.

2 Qua magnitudine antiquitus, quave forma fuerint Hoſtiæ diſputant viri docti. Humbertus Cardinalis, qui anno 1054. ſcripſit pro azymo, ac Michaeli Conſtantinopolitano reſpondet, Hoſtias oſtendit ea ætate hiſce noſtris fuiſſe grandiores. Atque ait, poſt Conſecrationem eas frangi, & ex ipſis præberi Euchariſtiam conſueviſſe: *Nos tenues Oblatas ex ſimila præparatas*, *integras & ſanas ſacris Altaribus ſuperponimus*, *&* *ex ipſis poſt Conſecrationem fractis cum populo communicamus*. Honorius Auguſtodunenſis in Gemma Animæ lib.1. cap.66. ſcribit, Hoſtiarum formam ad denarii magnitudinem eſſe redactam propter eorum paucitatem, qui in Miſſa communicarent: *Quia populo non communicante non erat neceſſe panem tam magnum fieri*, *cum in modum denarii formari*, *vel fieri*.

Sæculo XII. ad hanc, qua nunc ſunt, magnitudinem redactæ.

3 Cum autem Honorius ſcripſerit anno 1130. conjici jure poteſt, 12. ſæculo uſum invectum Hoſtiarum ea magnitudine, qua ſunt Hoſtiæ, quas nunc ad Miſſæ ſacrificium adhibemus. Ad figuram quod attinet, quadrata Græci utuntur teſte Allatio de Conſenſu Occidental. & Orient. Eccl. cap.15. num.18. *Græci cum panem ad ſacrificandum efficiunt*, *ut plurimum non rotundant*, *ſed in quatuor ramos admodum Crucis extendunt*; *poſtea ſigillum jam dictum imprimunt in medio Crucis*, *& in ramorum extremitatibus*; & quædam in eo ſigillo ſunt literæ, quæ ſignificant *Jeſus Chriſtus vincit*. Ejuſmodi figuras, quæ in Hoſtiis quadratis Græcorum imprimuntur, reperias apud Martene loco citato. Armeni, relicta quadrata, formam nunc rotundam adhibent; ſed uſum fermentati retinuerunt, quod teſtatur Abrahamus Ecchellenſis Maronita e Monte Libano in Epiſtola ad Joannem Morinum.

Vetuſtiſſima figura earum circularis.

4 Vetuſtiſſima apud nos eſt forma rotunda; idque pluribus argumentis confirmatur, quæ affert P. Franciſcus Berlendus in erudito *Tractatu de Oblationibus ad Altare* pag.11. & ſequen. ubi Decretum protulit S. Zephyrini, qui vixit 3. ſæculo, in quo S. Pontifex Hoſtiam appellat *Coronam ſive oblata ſphæricæ figuræ*. Durandus in Rationali lib.4. cap.30. num.8. myſticum ſenſum explicat, qui in Hoſtiæ rotunditate ſubeſt: *Hoſtia formatur rotunda*, *quia Domini eſt terra & plenitudo ejus*, *orbis terrarum &* *univerſi*, *qui*

qui habitant in eo; & cap.41. num.8. Honorium Auguſtodunenſem ſequutus addit: *Panis formatur in modum denarii*; *tum quia panis vitæ pro denariis traditus eſt*; *tum quia idem denarius in vinea laborantibus in præmium dandus eſt*. *Ideo Paulus dixit*: *Unuſquiſque propriam mercedem accipiet ſecundum ſuum laborem*. Idem Berlendus reperire ſtuduit, quo tempore Eccleſia pane uti cœperit e ſubtili & leviſſima materia, qui non in furno coquitur, ſed ferro ignito comprimitur, & a communi pane quam maxime differt; ac fatetur, ſe hujus rei originem invenire non potuiſſe.

Sacræ in Hoſtiis etiam antiquitus figuræ impreſſæ, vel Chriſti Crucifixi, vel Reſurgentis.

5 In utraque Eccleſia tum Orientali, tum Occidentali conſtans fuit ſemper conſuetudo Crucem vel Crucifixi imaginem in Hoſtiis imprimendi, quod eruditiſſime docuit Philippus Bonarrota Senator Florentinus in egregiis illis *obſervationibus ad quædam vaſorum veterum fragmenta* pag.56. De antiqua Græcorum diſciplina, quæ etiamnum viget, vide Goar ad Euchologium pag.60. num.1. pag.61. num.1. Vetus volumen de Ordinationibus, quod fuit Cardinalis Caſanatæ,& antiqua Pictura in Eccleſia D.Laurentii extra muros probat, ut obſervat idem Bonarrota, morem imprimendi ſignum ſalutis in Sacra Euchariſtia. Ante Bonarrotam Baronius ad annum Chriſti 58. num.65. & 66. obſervaverat, morem fuiſſe veterum Chriſtianorum Crucis ſignum imprimendi in panibus ad uſum paratis; idque probat pluribus vetuſtis picturis, figuriſque muſivo ſeu vermiculato opere expreſſis, quæ vulgo Romæ conſpiciuntur; deinde addit: *Sed & illud liquet, non ſolum communes panes ad eſum paratos ejuſmodi decuſſatione Crucis ſignum exprimente a Majoribus conſignari conſueviſſe, ſed & eos ad Sacræ Euchariſtiæ uſum abſque fermento confici ſolitos &c. Factum vero poſtea eſt, ut in iiſdem myſticis panibus non Crux tantum, ſed Chriſtus Crucifixus formis redderetur expreſſus*. Heterodoxus quidam nomine Philippus Julius Retmejer, Præſidente Joanne Andrea Schmidio itidem heterodoxo, argumentum propoſuit diſputandum: *De Oblatis Euchariſticis, quæ Hoſtiæ vocari ſolent*, die 14. Januarii anni 1702. eaque Diſſertatio deinde typis Amſtelodamenſibus anno 1727. edita extat in tom.18. Miſcellaneorum Bibliothecæ Dominici S. R. E. Cardinalis Paſſionei. In ea Diſſertatione Sacri exhibentur Iconiſmi, quos in Hoſtiis impreſſos reperit, qui tamen omnes idem fere exprimunt, vel Paſſionem Chriſti Domini, vel Reſurrectionem, vel Sanctiſſimum Nomen Jeſu.

CAPUT VII.

De Veſtibus Sacerdotalibus, ubi de Amictu, Alba, & Cingulo.

Veſtes olim erant eædem Clericis, & Laicis. Apoſtoli communi utebantur veſte.

1 IN vigeſimo primo noſtro Edicto Latinæ Editionis de Sacerdotalibus indumentis valde veriſimile eſſe docuimus omnium fere Eruditorum hominum conſenſione, Apoſtolos non iis veſtibus communibus, quas quotidiano & continuo uſu adhibebant, ſed aliis quibuſdam peculiaribus indutos Miſſam celebraſſe. Joannes Franciſcus Budæus hæreticarum partium homo in ea Diſſertationum ſuarum, quam de Miſſa compoſuit §. 25. mirari ſe ait, Cardinalem Bona, quem tamen videtur, ut æquum eſt, plurimi facere, ſcripſiſſe Apoſtolos, non conſuetis, ſed certis quibuſdam aliis veſtibus indutos Sacrificium Miſſæ peregiſſe. Ante Budæum Nicolaus Alemannus *de Lateranenſibus Parietinis* hanc opinionem veluti riſu dignam notaverat: Quod facit etiam Joannes Gottlieb Heineccius in Prima Exercitationum ſuarum *de Habitu Apoſtolorum Sacerdotali* edit. Halæ Magdeburg. anno 1735. Nobis ea, quæ uterque objecit Auctor, diluere non eſt animus, qui ea ſatis refutata in eo edicto arbitramur.

In Sacrificio ejuſmodi veſtes, ſed non eaſdem adhibebant, quibus in communi uſu utebãtur.

2 Illud nunc dumtaxat monere volumus, quod quamvis ſacra indumenta, quibus Sacerdotes utuntur cum ad Altare accedunt, veſtes olim fuerint Clericorum Laicorumque communes, quæ propriæ deinde Eccleſiaſticorum virorum factæ ſunt in uſum Sacrificii; id tamen ſententiam noſtram minime evertere, qua aſſerimus, Apoſtolos aliis in Miſſa celebranda veſtibus uſos, quam quibus, dum per vias incederent, uterentur. Potuit enim exempli cauſa Sacerdos aliquis Albam & Planetam, cum hæc indumenta omnibus erant communia, adhibere cum domi ſe continebat, vel per Civitatem ambulabat; peculiari autem alia Planeta uti & Alba, cum ad Altare accederet: id enim ſatis erat ad ſuam erga Sacrificium reverentiam, ſi non eamdem adhiberet veſtem Miſſam celebrando, quam qua uteretur vias & compita perreptando. Quamobrem in Can. *Veſtimenta* de conſecrat. diſt.2. *Veſtimenta Eccleſiaſtica, quibus Domino miniſtratur, & ſacrata debent eſſe & honeſta, quibus aliis in uſibus non debent frui, quam in Eccleſiaſticis, & Deo dignis Officiis.* Atque hujus rei depromi poteſt exemplum ex Eccleſiaſtica hiſtoria noſtrorum temporum. Certum eſt nonniſi nudo capite licere Miſſam celebrare. At turpe & indecorum eſt in Sinarum Imperio caput detegere: quamobrem Paulus V. Miſſionariis facultatem conceſſit, ut pileolo caput tegerent dum Miſſæ Sacri-

Sacrificium celebrarent, modo pileolus ille non idem eſſet, quem communi uſu adhiberent: unde factum eſt, ut Neophyti novum quemdam & a communi valde diverſum pileolum excogitaverint ad uſum Sacrificii. Vide Raynaudum tom.13. de Pileo & cæteris capitis tegminibus pag.628.

Ex Thomaſſino probatur, veſtes communes, & ad Sacrificium adhibitas, non fuiſſe eaſdem, etſi ejuſdē formæ.

3 Atque hæc non noſtra ſunt, ſed ex Thomaſſino depromta, qui tom.1. lib.2. cap.45. oſtendit Stolam, Manipulum & Albam profanas antea fuiſſe veſtes, quæ deinde uſui Sacrificii conſecratæ ſint. Et cap.47. num.4. poſtquam plures attulit auctoritates; *Quibus ex teſtimoniis*, inquit, *conſtat, Tunicam, Dalmaticam, Caſulam communes illas fuiſſe quondam Laicorum veſtes, multoque magis Clericorum civili in uſu, ac tandem eo evaſiſſe, ut propriæ Clericorum eſſent, nec in civili tantum uſu, ſed & in ſacro Laicis a patrio Majorum habitu ad peregrinas veſtes deſciſcentibus*. Inter cætera, quæ Thomaſſinus affert documenta illud eſt e S. Cæſarii Vita petitum cap.19. in qua proditum eſt de Cæſario, qui poſt reditum in Gallias egeno mendicoque homini nihil quod daret haberet, *Caſulam, qua in Proceſſionibus utebatur, & Albam Paſchalem profert, datque egeno, jubetque ut vendat uni ex Clero*. Et in eadem Vita: *Ambulans per plateam Civitatis vidit contra in foro hominem, qui a Dæmone agebatur. In quem cum attendiſſet habens manus ſub Caſula, ut a ſuis non videretur, Crucem contra eum fecit*. Planeta igitur, quam pauperculo illi Cæſarius dedit, utebatur, cum ad Altare accederet; ea vero, qua erat veſtitus dum ad expellendum ex Energumeno Diabolum Crucis ſignum fecit, Planeta erat communis uſus, quam dum eſſet in foro adhibebat: ex quo facile intelligi poteſt, eamdem fuiſſe veſtium formam Sacerdotum cum ad Altare accederent, & cum per urbem inambularent; ſed non eaſdem fuiſſe veſtes, quas ad Altare, cum iis, quas in domeſtico civilique vitæ uſu adhiberent: quamquam ut ait Thomaſſinus, *hujus utriuſque veſtimenti ſi fuit eadem forma, uti & idem nomen erat, profecto ſacra civili & ſplendidior & pretioſior*. Aliud argumentum ad ea, quæ ex Thomaſſino attulimus addi poteſt ex Reginone deſumtum de vita & converſatione Presbyteri cap.66. qui teſtatur, non licere Presbyteris *in Alba, qua in ſuo uſu utuntur, Miſſas cantare*; ex quo intelligitur, duplices illis fuiſſe Albas; quarum alteram ad communem uſum, alteram ad Altare adhibebant, ut bene advertit Tournely tom.2. de Euchariſtia edit. Pariſien. pag.378. Oſtendit Vertus tom.2. pag.283. Presbyteros etiam extra Miſſæ Sacrificium Albas adhibuiſſe; ſed vetitum fuiſſe, ne quis ea uteretur Alba ad Altare, quam in communem uſum adhiberet: atque inde contendit derivatum uſum Rocchetti, quod pi-

geret Presbyteros Albam, quæ veſtis eſt ad talos demiſſa, cum per Civitatem incederent, adhibere. In Formulario apud Reginonem legitur: *Si ſine Stola vel Orario in itinere incedat, ſive abſque Alba, aut cum illa Alba, qua in ſuos uſus quotidie utitur, Miſſam cantare præſumat*. In Synodalibus Epiſcoporum Conſtitutionibus ad Parochos in Baluzii appendice ad Reginonem: *Ut nullus in Alba, qua in ſuos uſus utitur, cantare præſumat*. Leo IV. apud Baronium ad annum 855. ita decrevit: *Nullus in Alba, qua in ſuo uſu utitur, præſumat Miſſas cantare*. Quod autem Albæ ſubſtitutus fuerit uſus Superpellicei & Rocchetti vide Perimezzium Diſſert. 4. tom.1. pag.115. & ſeq.

De Amictu. Ejus etymon. Anaboladium. Ejus uſus ſæculo 8. introductus. Ejus analogia cum Veteris Teſtamenti Ephod.

4 His præmiſſis ad ſacra Indumenta deveniemus, quorum primus eſt Amictus, qui in vetuſtis libris liturgicis appellatur *Anaboladium*. Amalarius lib.2. de Eccleſiaſticis Officiis cap.18. de Amictu ait: *Amictus eſt primum veſtimentum noſtrum, quo collum undique cingimus*: Le Brun tom.1. pag.42. contendit vocem *Amictus* a verbo *amicire* deductam, quod operire ſignificat; & octavo ſæculo ad collum tegendum ejus uſum eſſe inductum; Eccleſiaſtici enim & Laici ad eam uſque ætatem nudum collum habuerant, quod indecorum poſtea viſum eſt. Honorius Auguſtodunenſis in Gemma Animæ lib.1. cap.201. videtur innuere, noſtrum Amictum eumdem eſſe cum veteris Legis Ephod: *Hinc humerale, quod in Lege Ephod, apud nos Amictus dicitur, ſibi imponit, & illo Caput & collum & humeros, unde & Humerale dicitur, cooperit, & in pectore copulatum duabus vittis ad mamillas cingit*: quod etſi alii non probent, tamen eſt admodum veriſimile; nam in lege veteri Ephod veſtis erat Sacerdotalis. Quamobrem D. Hieronymus Epiſt. ad Marcellam ſcribit: *Illud breviter attende, quod numquam niſi in Sacerdotio nominetur Ephod*. Etenim Sacerdotale Ephod linteum erat, & veluti cingulum, quod ad poſteriorem colli partem circumductum & ab humeris ad pectus demiſſum, in ipſo pectore decuſſabatur, ac tunicam præcingebat; & quamquam Sacerdotalis veſtis erat, ea tamen uſi ſunt etiam Laici. David enim, cum ſolemni pompa Hieroſolymam deferretur Arca e domo Obededon, Ephod induit, ut eſt in 2. lib. Reg. cap.12. De Ephod adeas Calmeti Dictionarium Biblicum verbo Ephod; & de Amictu ejuſque ſimilitudine cum Ephod vide Sauſſay Panoplia Sacerdot. par. 1. lib.1. cap.2. Maronitæ & Ambroſiani Amictum ponunt ſuper Albam; olim etiam Græci: nunc vero nullo utuntur Amictu teſte Macro in Vocabulario Eccleſiaſtico verbo *Amictus*, & Clericato de Sacrificio Miſſæ deciſ.50. num.22.

5 In

5 In quinto ex Romanis Ordinibus, quos edidit Mabillonus tom. 2. Muſei Italici, apparet Amictum tunc temporis ſupra Albam poni conſueviſſe. Profert Georgius tom. 1. de Liturgia Romani Pont. vetus Miſſale Vaticanum ante ſeptingentos annos ſcriptum, in quo præſcribitur, ut Amictus poſt Albam & Cingulum accipiatur; quod nunc non Ambroſiani modo ut diximus faciunt, ſed Canonici quoque Lugdunenſes. In Eccleſia Romana nunc & in tota fere Catholica Eccleſia Amictu induitur ante Albam; & hujus Ritus veſtigium extat in Miſſali quodam 11. Sæculi teſte Merato par. 2. cap. 1. num. 20. tom. 1. par. 1. Sunt qui Amictum ſericis aureiſque fimbriis ornent, ſed Cardinalis Bona Rer. Liturgic. lib. 1. cap. 24. num. 3. ait recentem eſſe hanc conſuetudinem, & ſacræ Antiquitati prorſus incognitam.

Olim Amictus ſupra Albam ponebatur, ut nunc faciunt Ambroſiani.

6 Altera ſacra veſtis eſt, quæ *Alba*, *Camiſia*, *Camiſus*, & *Camiſile* appellatur. Græci *Poderem*, Itali vocant *Camice*. In Ordine Romano mentio fit de Alba: *Lineam Dalmaticam, quam dicimus Albam*: & in Actis Proconſularibus S. Cypriani Epiſcopi & Martyris apud Ruinartum: *Et cum ſe Dalmatica expoliaſſet & Diaconibus tradidiſſet, in linea ſtetit, & cœpit ſpiculatorem ſuſtinere*. Vocem illam *linea* etſi Baronius ad annum Chriſti 261. num. 40. putet ſignificare Rocchettum, tamen plures ita accipiunt, ut intelligant Albam: nam neque tum temporis ullus erat uſus Rocchetti, & Eccleſiaſtici viri Alba ad quotidianum communemque uſum veſtiebantur: cum præſertim Dalmatica etiam communis veſtis eſſet, quæ in Dalmatia, unde nomen traxit, inventa fuerat.

Albæ varia nomina. Eam olim Eccleſiaſtici ad communem uſum adhibebant.

7 Eam Reges etiam adhibebant; nam Lampridius tradit Commodum, & Julius Capitolinus, Pertinacem Dalmatica indutum in publicum prodiiſſe, ut obſervavit Baronius ipſe in notis ad Martyrologium Romanum ad diem 31. Maji. Amalarius lib. 2. de Eccleſiaſticis Officiis de Alba ita loquitur: *Poſtea Camiſiam induimus, quam Albam vocamus*. In libro Pontificali in Vita Benedicti III. proditum eſt ſub eo Pontifice Regem Saxonum Eccleſiæ S. Petri Romam dono miſiſſe Camiſias albas ſigillatas holoſericas cum chryſoclavo: & quamquam Caſaubonus putet, veſtes fuiſſe ad ornatum Templi, tamen Ferrarius lib. 3. de Re Veſtiaria cap. 5. abunde probat, eas in Sacerdotum uſum comparatas fuiſſe. Alcuinus, ſive quis alius Auctor, in libro de Divinis Officiis de Podere mentionem facit his verbis: *Poderis, quæ vulgo Alba dicitur*. Ejus vocis etymologiam ex voce *podas* trahit, quæ apud Græcos *pedes* ſignificat; eſt enim Alba ad pedes demiſſa veſtis. Et Ferrarius in Linguæ Italicæ Originibus docet, hanc veſtem e voce *Camicia*, exigua mutatione facta, *Camice* eſſe appellatam. Albam lineam, non la-

Ea etiam uſi Laici qui in magna eſſent dignitate.

Digitized by Google

laneam eſſe oportet: quapropter D.Gregorius in Ezechielem lib.1. Homil.11. ſcripſit: *Groſſiora quippe veſtimenta ſunt lanea: ſed cum Sacerdos ad ſacrum miniſterium accedit, ideſt cum intus per compunctionem ingreditur, ſubtiliori intellectu neceſſe eſt, quod ipſe quaſi lineo veſtimento veſtiatur*. Albi etiam coloris eſſe debet Alba: quamobrem D. Hieronymus lib.1. adverſ. Pelagium decere ait in Dei honorem, ut *Epiſcopus, Presbyter, Diaconus, & reliquus Ordo Eccleſiaſticus in adminiſtratione Sacrificiorum cum candida veſte procedant*. Feria ſexta in Paraſceve antiquitus Sacerdotes ea veſte utebantur, quæ nigri eſſet coloris. Quædam Albæ manicas habent acupictas, pectus etiam humeros & lacinias phrygio item opere variatas; quæ conſuetudo etiam nunc in quibuſdam Regularium Eccleſiis, & in Pontificio Sacello retinetur, ut obſervat Macrus verbo *Alba*, & Clericatus deciſ.50. num.23. & ſeq. Duo recentiores viri docti Fleury de veterum Chriſtianorum moribus, & le Brun tom.1. pag.45. oſtendunt, Albam peculiarem quemdam Laicorum, qui magna eſſent dignitate, fuiſſe ornatum; tunicas enim albas Romanis donavit Aurelianus Imperator: deinde Alba proprium cœpit eſſe indumentum in Eccleſiaſticis cæremoniis. Et ſi Fleury fides habenda ſit Eccl. Hiſtoriæ lib.20. num.23. de Alba in Altaris uſum deſtinata prima mentio occurrit in Carthaginenſi Synodo, vergente in finem quarto ſæculo habita. Alba inferiorum etiam Ordinum veſtis fuit Oſtiariorum, Lectorum, Exorciſtarum, Acolythorum; Fratrum Prædicatorum Acolythi etiam nunc Alba utuntur. Et Sauſſay in Panoplia Clericali par.1. lib.5. cap.5. §.*Nec ritus* obſervat in inferioribus Miniſtris idcirco Albæ ſuperpelliceum ſubſtitutum fuiſſe, ut ambulando cæteriſque muniis obeundis eſſent expeditiores.

De Cingulo. Non circa pectus, ſed circa renes circumducendum.

8 Tertia ſacra veſtis eſt Cingulum; quamobrem Stephanus Eduenſis Epiſcopus lib.1. de Sacram. Altaris cap. 10. *Cingulum*, inquit, *quod Albam conſtringendo renibus coaptatur*: interdum, *Balthеum*, aliquando etiam *Zona* appellatum eſt. Divus enim Hieronymus Epiſt.128. ad Fabiolam: *Tertium genus eſt veſtimenti, quod illi appellant Abner, nos Cingulum, vel Baltheum, vel Zonam poſſumus dicere*. Olim qui ampla & longa ureretur veſte, Cingulo ſe præcingebat, *ne tunica ipſa diffueret, & greſſum impediret*; verba ſunt Bedæ & Rabani. Qui diſcinctus eſſet apud Judæos & Romanos, otio, luxu, & deliciis diffluens habebatur, ut oſtendit Vertus lib.2. pag.310. Sacerdotale Cingulum non circa pectoris mammas, quod quidam perperam faciunt, ſed circa renes circumduci debet. De cingendis renibus locus eſt in Exod. cap.12. *Renes veſtros accingetis*; & Job. cap.12. *Præcinge fune renes eorum*:

rum; & Iſaiæ cap.11. *Et erit juſtitia Cingulum lumborum ejus, & fides cinctorium renum ejus*. Vetus eſt cinguli uſus; Joannes enim Diaconus in Vita S.Gregorii narrat, Fideles ejus ſupellectilem venerari conſueviſſe; *ſed & ejus Baltheum conſuetudinaliter oſculatos eſſe*.

CAPUT VIII.

De Manipulo, Stola & Planeta; de Sacrarum Veſtium benedictione, & quinque diverſis earum coloribus.

Manipuli Etymon. Sacerdotes ſiniſtro brachio olim ſudariolū alligatum habebant.

1 Quarta veſtis eſt Manipulus, de cujus etymologia Wilelmus Britto in Vocabulario: *Manipulus eſt ornamentum manus.* Manipulus ſequiore ævo additus eſt;nulla enim de eo mentio fit a Veteribus Patribus, & Ritualibus libris. Sacerdotes primis Eccleſiæ ſæculis ſudariolum ad ſiniſtrum brachium tergendo ſudori naribuſque emungendis alligatum habebant: voce etiam Saxonica *Fanon* appellabatur, quod idem valet ac ſudariolum ſeu muccinium, ut docet Voſſius lib.2. de vitiis Sermonis cap.7. Id ſudariòlum haud ita Sacerdotibus peculiare fuit, ut Clericis etiam ad Altare eo uti non liceret.

De Manipulo controverſia inter Romanos & Ravennates Clericos a Gregorio Magno dirempta.

2 Sibi tantum eo uti licere contendebant Eccleſiæ Romanæ Clerici: ortam inter eos & Ravennatis Eccleſiæ Clericos controverſiam S.Gregorius, ne quid Joanni Ravennatenſi Archiepiſcopo injucundum faceret, ita diremit, ut primis ejus Diaconis ex ſingulari privilegio liceret ad ſiniſtrum brachium alligatum geſtare ſudariolum, dum celebranti Archiepiſcopo miniſtrarent, ut apparet ex Epiſtola ejus Pontificis 54. ad Joannem Epiſcopum Ravennatem lib.2. Verba Joannis Archiepiſcopi, jura tuentis Clericorum ſuorum, ea ſunt: *Quia quoties ad Epiſcopatus ordinationem, ſeu reſponſi Sacerdotes vel Levitæ Eccleſiæ Ravennatis Romam venerunt, omnes in oculis Deceſſorum veſtrorum cum mappulis ſine reprehenſione aliqua procedebant. Quare eo tempore, quo iſtbic a Prædeceſſore veſtro peccator ordinatus ſum, cuncti Presbyteri, & Diaconi mei in obſequium Domini Papæ mecum procedentes uſi ſunt.* Benigna D. Gregorii conceſſio his verbis continetur: *Illud autem, quod pro utendis a Clero veſtro mappulis ſcripſiſtis, a noſtris eſt Clericis fortiter obviatum, dicentibus, nulli hoc umquam alii cuilibet Eccleſiæ conceſſum fuiſſe. Sed nos ſervantes honorem Fraternitatis Tuæ, licet contra voluntatem Cleri noſtri, primis Diaconibus veſtris in obſequio duntaxat tuo mappulis uti permittimus. Alio autem tempore, vel alias perſonas hoc agere vehementiſſime prohibemus.*

3 Hu-

Digitized by Google

Sudariolo ſubſtitutus Manipulus ſæculo 10. vel, ut alii, ſæculo 8.

3 Hujus ſudarioli uſus viguit, donec ſubſtitutus fuit Manipulus veluti ornatus quidam, qui propterea ejuſdem materiæ & operis eſt, cujus Planeta & Stola. Amalarius, qui vixit nono ſæculo, de Sudariolo mentionem facit; unde infert Card. Bona Rer. Liturgicar. lib.1. cap.24. num.5. ſæculo decimo Manipulum in ſudarioli locum fuiſſe ſubſtitutum. Meratus tom.1. par.1. pag.321. num.25. longe antea id factum eſſe exiſtimat, qui Manipuli mentionem fieri repererit ſæculo octavo. Le Brun tom.1. pag.47. & 48. & Vertus tom.2. pag.311. & ſeq. Manipuli primum uſum referunt ad ſæculum 11. Nam Ivo Carnotenſis, qui eo vixit ſæculo, ſudarioli uſum etiamnum vigere innuit libro de ſignificat. Indumentorum Sacerdotalium: *In ſiniſtra manu ponitur quædam mappula, quæ ſæpe fluentem oculorum pituitam tergat, & oculorum lippitudinem removeat.*

Hujuſmodi rerum uſus introducti perdifficile eſt veras Epochas conſtituere.

4 De hac re ſua ſtet cuique ſententia: perdifficile eſt enim ejuſmodi Epochas conſtituere: ac de hujuſmodi rebus aliiſque id genus, quæ paulatim in morem invectæ ſunt, arbitramur omnium veras eſſe ſententias, non quidem quoad univerſalem uſum, ſed quoad eorum tantum locorum uſum, unde afferuntur documenta.

Cur Epiſcopi poſt Confiteor induant Manipulum.

5 Nunc Manipulum Sacerdotes induunt ante Stolam; Epiſcopi plerumque nonniſi ad Altare recitato *Confiteor*. Idem mos erat olim omnium Presbyterorum: Planeta enim illis temporibus, ut alibi inferius docebimus, nondum erat ſub brachiis uſque ad extremam oram aperta veſtis, ſed a collo integra ad pedes protendebatur, ac nonniſi ſub recitatum *Confiteor* plicabatur; quo temporis articulo etiam Manipulus brachio alligabatur, quod ſuper brachia ſublata plicataque Planeta, ab omni impedimento liberum erat & expeditum. Vide Vertum tom.3. pag.311.& Meratum loc. cit. num.26. Quoniam vero de Manipuli ſymbolo more ſuo male loquitur Vertus, propterea quod appareat, natura duce ejus uſum invectum eſſe, vir doctiſſimus idemque graviſſimus Auctor Langletus, antea Sueſſionenſis nunc Senonenſis Epiſcopus in tractatu adverſus Vertum §.34. monet diſtinguenda eſſe tempora. Fuit enim tempus, cum Manipulus inſtrumentum erat ipſa neceſſitate introductum: deinde vero cum inter ſacra indumenta locum obtinuit, in ſymbolum evaſit. Manipulus fere idem eſt, quod apud Græcos *Epimanicion*, de quo Goar in notis ad Liturgiam S. Jo: Chryſoſtomi num. 12. Duobus vero Græci & Maronitæ utuntur Manipulis, quorum ſingulos ad ſingula brachia alligant teſte Macro in Vocabulario verbo *Manipulus*.

Græci duplici utuntur Manipulo.

Stola cujuſmodi veſtis fuerit apud Romanos.

6 Stola quintum inter indumenta ſacra obtinet locum. De Stola tamquam de integra veſte ſermo fit in Veteri Teſtamento

Gene-

Geneſeos cap.41. *Veſtivitque eum Stola byſſina*, & cap.45. *Singulis quoque proferri juſſit binas Stolas*, & Eſter cap.6. *Tulit itaque Aman Stolam & equum*. Idem probatur ex Parabola Evangelica Filii, qui facultates ſuas prodegerat. Apud profanos Scriptores Stola veſtis eſt muliebris. Locus eſt Ciceronis, qui perditos profligatoſque M. Antonii mores exagitat in 2. Philippica, cap. 18. *Sumſiſti virilem Togam, quam ſtatim muliebrem Stolam reddidiſti*. Stola veſtis erat longa, quæ totum corpus tegebat; ac nomen illud traxit ex quadam faſcia ad ejus veſtis oram circumducta, quæ Stola dicebatur.

Ejus nominis ratio.

7 Sacra Stola, de qua agimus, *Orarium* etiam appellabatur: quamobrem in Gemma Animæ lib.1. cap.204. legitur: *Deinde circumdat collum ſuum Stola, quæ & Orarium dicitur*; & Rabanus Maurus lib.1. cap.19. *Quintum eſt quod Orarium dicitur, licet hoc quidam Stolam vocent*; & in libro Pontificali in vita Agathonis: *Ea hora Sancta Synodus una cum Principe ejus Orarium auferri juſſerunt a collo ejus*, ſcilicet Macarii Antiocheni. Vox Orarium occurrit etiam in Scriptoribus Ethnicis, & ſudariolum ad tergendam faciem ſignificat. Nam Flavius Vopiſcus in vita Aureliani tradit, illum dono dediſſe *Oraria Populo Romano, quibus uteretur Populus ad favorem*, nimirum ut manibus ea ſuſtollerent jactarentque, & lætis acclamationibus Principem proſequerentur. Atque Orarium longius apud eos quam latius fuiſſe oportet ad modum faſciæ: Gregorius enim Turonenſis lib. 3. Hiſtoriar. cap. 5. narrat, Sigiſmundum Burgundorum Regem dormientem filium necari juſſiſſe, eique necem in hunc modum fuiſſe illatam refert: *Dormienti Orarium ſub collo poſitum, ac ſub mento ligatum, trahentibus ad ſe invicem duobus pueris, ſuffocatus eſt*.

Stola Orarium etiam dicebatur.

Apud Vopiſcum Orarium pro Sudariolo.

8 Cardinalis Bona lib. 1. Rer. Liturgicar. cap. 24. num. 6. ait, noſtram Stolam ab ea faſcia ita dictam, quæ circa oram illius veſtis aſſuta erat, qua feminæ ſibi totum corpus tegebant, quæ faſcia Stola appellabatur; Orarium etiam appellatam eſſe Stolam ab Orario, cujus apud Ethnicos diximus majorem fuiſſe longitudinem quam latitudinem. Quidam putant Orarium dictum eſſe ab ora, quæ laciniam veſtis ſignificat. Ita ſentiunt Le Brun tom. 1. pag. 50. & Vertus tom.2. pag.326. Sed hæc leviuſcula controverſia eſt. Stolæ uſus vetuſtiſſimus eſt in Eccleſia, cujus documenta mille & trecentis annis antiquiora afferri poſſunt; eam ſemper & ubique geſtabant Epiſcopi, & Presbyteri; Diaconi itidem ſemper & ubique, ſed primo tantum ordinationis ſuæ anno. S. Fulgentium, ne a monaſtica vita diſcederet, proditum

Stolæ & Orarii Etyma.

Stolā ſemper & ubique Epiſcopi & Presbyteri; Diaconi etiā, ſed primæ tantū Ordinationis ſuę anno adhibebant.

tum eſt, nunquam Stola uſum eſſe, quemadmodum cæteri utebantur Epiſcopi. In vita S. Thomæ Cantuarienſis, quam Joannes Sariſberienſis conſcripſit, hæc habentur: *Stolam tamen jugum Chriſti ſuave circa collum diebus ac noctibus habebat*. In Concilio Moguntino anno 813. cap.28. ita ſtatutum: *Ut Presbyteri ſine intermiſſione utantur Orario propter differentiam Sacerdotii dignitatis*. In vita S. Mauri: *Stolam, cum qua eodem anno, jubente Beato Magiſtro ſuo, ordinatus ad Miniſterium fuerat Leviticum, & quam juxta morem ſanctitatis gratia primo indeſinenter ferebat anno, de collo ſuo protulit, & ſuper caput infirmi Crucis ſignum faciens poſuit*. Idem habetur in vita ejuſdem S. Mauri carmine ſcripta.

Plorat & exorat, veniam dum precibus erat;
Deponendo Stolam, quam toto tempore caram
Anni portabat, quam ſic vehementer amabat;
Quod ſublimatus, quod erat Levita creatus.

Nunc temporis ſemper & ubique Stola utitur Romanus Pontifex.

9 Quæ quidem documenta fidem iis afferunt, quæ diximus, ut bene animadvertunt Mabillonius *in Præfatione ad ſæcul.*1.*Benedictinam* num.108. & Du Cange verbo *Stola*. Hoc vero tempore ſolus Romanus Pontifex veterem Epiſcoporum Presbyterorumque morem retinuit ſemper geſtandi Stolam. Longior erat antiquitus Stola, quam quæ ſit ea, qua nunc utimur; nam in muſivo ſeu vermiculato opere in Eccleſia S. Mariæ trans Tiberim S. Calepodius Presbyter depictus cernitur cum Stola ad pedes uſque demiſſa, ut obſervat Georgius de Liturgia Romani Pontificis lib.1. cap. 20. num. 6.

Planeta, quæ & Caſula dicitur. Quæ olim ejus forma.

10 Sexta ſacra veſtis eſt Planeta. Caſula etiam appellatur, ut apud S. Iſidorum lib.19. cap.24. *Planeta Græce, & Latine dicitur Caſula, quæ totum hominis corpus tegit*. Veteris Planetæ forma omnino ei ſimilis erat, qua nunc utuntur Græci. Vetus itaque Planeta veſtis erat, quæ a collo ad pedes uſque Sacerdotem tegebat, & brachia manuſque involvebat, ut ea qui adhibere vellet, eum oporteret Planetam utrinque ſuſtollere, vel fibula ſubligare. Quamobrem Iſidorus eodem loco: *Veſtis cuculata quaſi minor caſa, eo quod totum hominem tegat*; & Rabanus Maurus de Inſtitutione Clericorum cap.21. *Caſula*, inquit, *dicitur vulgo Planeta Presbyteri, quia inſtar parvæ Caſæ totum tegit. Hæc ſupremum omnium indumentorum eſt, & cætera omnia interius per ſuum munimen tegit & ſervat*. De veterum Planetarum forma optime ſcripſerunt Rocca tom.2. noviſſimæ edit. pag.368. Georgius de Liturgia Romani Pontificis tom.1. lib.1. cap.24. num.8. Meratus tom.1. par.1. pag.321. num.32. Et Joannes Paſtritius in Diſſertatione de Patena argentea S. Petri Chryſologi pag.141. veterem ejus S. Epiſcopi antiqua

tiqua Planeta induti imaginem affert. Macrus in Vocabulario verbo *Caſula* Græcos multum laudat, quod veteris Planetæ formam retinuerint; & Lindanus Panopl. Sacerdot. lib.4. cap.56. pag.480. conqueritur nimium decurtari ſuo tempore cœptam eſſe Planetam: *Ita enim reciſa eſt & decurtata, atque aliam prope in ſpeciem deformata, ut ſicuti illa priſca, unde fluxit, & degeneravit, cum ponatur, vix ſuum tueatur nomen*. Dudum diximus donec Planetæ vetus forma permanſit, Manipulum a Sacerdote poſt *Confiteor* accipi conſueviſſe; tunc enim ſuper Sacerdotis brachia ſuſtollebatur Planeta. Nunc vero, etſi Planetæ forma mutata eſt, eumdem morem Epiſcopi retinent.

11 Ex antiqua Planetæ forma conſuetudo illa manavit, ut Miniſter Sacerdotis in elevatione Euchariſtiæ Planetam extollat; quæ conſuetudo etiamnum viget, ut notat Juveninus de Sacramentis diſſert. 5. de Sacram. Euchar. quæſt. 8. cap. 5. §. 6. & ultimo, ubi hæc habet: *Hinc ſequitur neceſſario, Planetam ſeu Caſulam olim multo fuiſſe longiorem ac latiorem, quam nunc ſit; nec enim alioquin omnes corporis partes obtegere potuiſſet. Ejuſmodi vero veteris figuræ hoc apud nos veſtigium remanet, quod ubi Hoſtia conſecrata a Sacerdote elevatur, Miniſter Sacrificantis Caſulam complicet, aut extollat, ne Sacerdoti genua flectenti ſit impedimento*. Et conſonat Tournely tom.2. de Euchariſt. pag.388. edit. Pariſien. Atque inde etiam morem illum ortum eſſe conſtat, ut in Quadrageſima & in diebus jejunii, cum Diaconus & Subdiaconus Sacerdoti Miſſam ſolemnem celebranti miniſtrantes Planeta utuntur, eamdem Planetam habeant in anteriori parte plicatam: cum enim Planetæ olim eſſent amplæ, plicatas eas eſſe in anteriori parte oportuit, ut miniſtrando Diaconus & Subdiaconus eſſent expeditiores. Vide Joſephum Catalanum in notis ad Pontificale Romanum in prolegomenis cap.18. num.6. tom.1.

Ex antiqua ejus forma quidam ritus explicati.

12 Planetam, antequam ſacra veſtis eſſet, profanum fuiſſe indumentum, & Laicis commune, conſtat ex pluribus monumentis. Joannes Diaconus lib.4. de vita S. Gregorii Magni cap.83. ubi de Sancti Pontificis parentibus Gordiano & Silvia loquitur, de Gordiani veſte ait: Cujus *Gordiani habitus caſtanei coloris Planeta eſt*. Et S.Iſidorus in Regula cap.13. inter Laicorum veſtes Planetam recenſet: *Porro linteo non licet Monacho indui, Orarium, Birros, Planetas non eſt fas uti, neque illa indumenta, vel calceamenta, quæ generaliter cætera Monaſteria abutuntur*; quod idem eſt ac *non utuntur*. Obſervant viri docti, Veteres veſte quadam eſſe uſos, quam *Penulam* appellabant; eam, dum iter facerent, adhibebant. In urbe etiam ea uti cœperunt pro veſte lugubri: tandem ejus fuit uſus gene-

Planeta profanum olim indumentum.

Digitized by Google

neratim apud viros & feminas; Ampliorque facta & laxior, & ad pedes demiſſa, fortaſſe etiam cum peniculamento ſeu ſyrmate, cum jam toga exoleviſſet, nobilium virorum deinde peculiaris veſtis fuit; atque ab hujuſmodi primorum hominum penula, non vero ab ea, quæ itineris penula erat, putant Planetam noſtram traxiſſe originem, ut videre eſt apud Bonarrotam in Obſervationibus ad vaſa quædam vitrea pag.108. & ſeq.

Ejus uſum exoletū apud laicos viri Eccleſiaſtici retinuere, quorū propriam veſtemſuiſſe probatur 6. ſeculo.

13 Planetam primis Eccleſiæ ſæculis Laicorum quoque veſtem fuiſſe docent Le Brun tom.1. pag.52. Vertus tom.2. pag.341. & ſeq. Atque eam ſeptem primis Eccleſiæ ſæculis omnium fuiſſe vulgarem veſtem, quotquot longis veſtibus uterentur, exiſtimat idem Le Brun; eam denique a populo dimiſſam homines Deo ſacros retinuiſſe; & Eccleſiam Sacerdotibus Planetam, peculiarem Sacrificio offerendo veſtem, ante nongentos annos aſſignaſſe. Id vero haud ita exploratum & cognitum; perdifficile eſt enim rerum initia tuto commonſtrare. Nam in Concilio Toletano IV. anno 597. habito, can.27. ubi quid agendum ſit præſcribitur, ſi Epiſcopus, Presbyter, vel Diaconus in ſuum cujuſque gradum reſtituendus ſit, quaſve illis veſtes reddi oporteat, hæc habentur: *Si Epiſcopus eſt, Orarium, Anulum, & Baculum; ſi Presbyter, Orarium & Planetam; ſi Diaconus, Orarium & Albam.* Ex quo intelligitur multo ante Sacerdotibus Planetam pro peculiari eorum veſte deſtinatam, ut bene obſervavit loco citato idem Bonarrota. Reliquum eſſet ad ulteriorem ſacrorum Rituum notitiam diſquirere, quo tempore Planetæ forma mutata ſit, & ad eum modum redacta, ut non amplius eam complicatam ſuper brachia ſuſtollere oporteat; quod quidem aliis examinandum relinquimus.

Planetæ forma ex antiqua pictura Lateranenſis Baſilicæ.

14 Illud tamen nolumus præterire, picturam olim fuiſſe in Lateranenſi Baſilica, quæ decimo ſæculo facta eſt. In ea depictus erat Joannes XII. cui antequam ſacrificaturus ad Altare accederet, Planetam Miniſtri imponebant. Planeta utrinque ſub brachiis erat aperta, & ex antica poſticaque parte in angulum deſinebat, ita ut brachiis adhibendis nulla plicatura opus eſſet. Ea pictura non amplius extat in Lateranenſi Baſilica; ejus tamen Iconiſmum reperias in Tractatu quem de ea Baſilica ſcripſit Cardinalis Raſponus lib.1. cap.14.

Ritus benedicendi ſacras veſtes.

15 De Ritu benedicendi ſacra indumenta, ejuſque vetuſtate nihil opus eſt dicere, hæc enim in Edicto noſtro vigeſimo primo Latinæ editionis, fuſe perſequuti ſumus. Itaque ad ſacrarum veſtium colores ſermonem convertimus, ac de Birreto, quem Sacerdotes geſtant, dum ad Altare accedunt, pauca quædam damus.

16 Quin-

De quinque ſacrarum veſtium Coloris generibus. Eccleſiæ parta pace, veſtes albæ adhibebantur.

16 Quinque colorum genera Rubrica Miſſalis commemorat, album, rubeum, viride, violaceum, nigrum. Quarti ſæculi initio pacatis Eccleſiæ rebus, non aliæ veſtes quam coloris albi adhibebantur. Gregorius Turonenſis de Gloria Confeſſorum cap. 20. ubi de Dedicatione Oratorii ſui hæc habet: *Erat autem Sacerdotum ac Levitarum in Albis Veſtibus non minimus Chorus*. Et Venantius Fortunatus circa dimidium ſexti ſæculi lib. 2. cap. 10. S. Germanum Pariſienſem Epiſcopum cum ejus univerſo Clero in veſtibus albis ſic deſcribit:

Inde Sacerdotes, Leviticus hinc micat ordo, ...
Illi jam ſenio, ſed & hi bene veſtibus albent . . . .
In medio Germanus adeſt Antiſtes honore &c.

Præterea S. Iſidorus in Origin. lib. 19. cap. 22. Sacerdotalem veſtem commemorat albam, cum quibuſdam inſtitis rubei coloris. In Lege veteri Sacerdotes non aliis quam lineis & albis veſtibus ſacrificando utebantur; idcirco in Apocalypſi Angeli, qui Templi Miniſtros repræſentabant, albis veſtiti apparuerunt. Alba itidem plerumque induebantur veſte Sacerdotes Ethnici, cum ad altare accederent: locus eſt in Silii Italici lib. 3. v. 694.

. . . . Ante Aras ſtat veſte Sacerdos
Effulgens nivea . . . .

Apud Græcos non plures quam duo colores, albus, & rubeus uſque ad 13. ſæculum.

17 Apud Græcos uſque ad 13. ſæculum non plures quam duo colores fuerunt, albus, & rubeus; idcirco Theodoretus tamquam novum quiddam & inuſitatum refert, Acacium Conſtantinopolitanum Patriarcham, ut dolorem ſuum declararet, quem ex Imperatoris Baſilii Edicto ceperat adverſus Chalcedonenſem Synodum, veſte nigra ſe, Altare, & Patriarchalem Cathedram contexiſſe. In Occidentali vero Eccleſia 12. ſæculo Innocentius III. lib. 1. Myſteriorum Miſſæ cap. 65. quatuor ſcripſit fuiſſe tunc temporis colores, quibus Romana uteretur Eccleſia, album pro Confeſſoribus & Virginibus; rubeum in Apoſtolorum & Martyrum ſolemnitatibus; nigrum diebus jejunii, in commemoratione mortuorum, toto Adventus tempore, & a Septuageſima ad Sabbatum Sanctum; viride denique diebus ferialibus. Violaceum non commemorat Innocentius; perinde enim ac niger color habebatur. In Ordine Romano 15. Petri Amelii, qui Sacriſta fuit Urbani V. & Gregorii XI. apud Mabillonium Muſei Italici tom. 2. pag. 462. Papa primo Quadrageſimæ reliquiſque diebus Paramentis violaceis utitur. Et in 13. Ordine ſub Gregorio X. in Muſeo Italico tom. 2. pag. 235. legitur: *A Septuageſima uſque ad primum diem Quadrageſimæ* (Papa) *utitur colore nigro, & facit Proceſſionem a Sancta Anaſtaſia uſque ad Sanctam Sabinam*; & in Ordine 14. Cardinalis Cajetani creati a Bonifacio VIII. eodem Muſei Italici tom. 2. pag. 247. ubi agitur de Offi-

Officio Cinerum, & de Proceſſione a S. Anaſtaſia ad S. Sabinam ita legimus: *Papa poſt impoſitionem Cinerum debet ſe diſcalceare & indui nigra Caſula*. Quæ omnia quinque Eccleſiaſticos eſſe colores oſtendunt, album, rubeum, viridem, violaceum, nigrum.

In Eccleſia Occidentali ante 13. ſæculum quinque colores adhibiti.

18 Bocquillot in Tractatu hiſtorico ſacræ Liturgiæ lib. 1. cap. 5. ſcribit, jam introductos in Eccleſiam Romanam quinque colores ante ſæculum 13. Durandum enim, qui obiit anno 1296. mentionem facere de quinque ſacrorum Indumentorum coloribus, tamquam de re toto terrarum orbe uſurpata & cognita. Gilbertus Grimaud Liturgia ſacra par. 1. cap. 5. teſtatur, haud ita pridem colorem violaceum introductum apud Gallos, diuque loco violacei nigrum colorem eſſe adhibitum. Bellotte in Obſervationibus ad Ritus Eccleſiæ Laudunenſis pag. 767. & ſeq. colorum congruentias affert, dieſque notat, quibus juxta Eccleſiaſticum ſtylum iidem colores adhibentur, & pag. 761. num. 6. peculiarem Eccleſiæ ſuæ ritum exponit adhibendi Feria 6. in Paraſceve crocei ſive ſubflavi coloris Indumenta, quod ſit ad perfidorum Judæorum bilem alluſio: *Non immerito per flavum ſeu croceum colorem deſignantur Judæi; qui velut icterici ira, bili, & obſtinata cæcitate æſtuantes convenerunt in unum ad inceſſendum nomen illud Chriſti glorioſum Angelicis etiam Poteſtatibus adorandum*.

CAPUT IX.

De Birreto.

Birreti etymon. Antea caput tegebatur Amictu; qua conſuetudine exoleta, fortaſſe tum birretus adhiberi cæpit.

1 Nunc de Birreto dicendum. A *Birro* derivata vox eſt. *Birrum* veſtis eſt, qua corpus, *Birretum* pars veſtis, qua caput tegitur, ut notat Du Cange verbo *Birretum*. Romæ & in pleriſque aliis Eccleſiis nono ſæculo Birreti nullus erat uſus. Amictu enim caput obnubebant, & cum Miſſam inciperent, illum quemadmodum nunc Mendicantium Ordinum Religioſi in humeros rejiciebant. Ejus rei afferunt documenta Le Brun tom. 1. pag. 42. & Vertus tom. 2. pag. 255. qui illud etiam tradit, etiamſi nunc Amictu ſæculares Presbyteri non amplius utantur, in Eccleſia tamen Pariſienſi eo ſibi per hiemem caput obnubere uſque ad Secretas; & Andegavi & Rupellæ tum per hiemem, tum per æſtatem uſque ad Canonem; rejectumque tum ad humeros, poſt Communionem ſuper caput retrahere: quam conſuetudinem tamen nuperrime in Rupellenſi Eccleſia ait exoleviſſe. Huc addi poteſt Pariſienſis Eccleſiæ morem celebrandi Miſſam per hiemem obnupto capite vehementer & magna eruditionis copia impugnaſſe Joannem Du Thours Doctorem Pariſienſem & Archidiaconum Sueſſionenſem. Rupertus Abbas lib. 1. de Divi-

Digitized by Google

Divinis Officiis cap.19. de Sacerdote ſcribit: *In officio Altaris Amictu caput ſuum obnubit*. In Ordinatione Subdiaconi etiam nunc Epiſcopus Amictu caput Ordinando obnubit, quem ille deinde ſibi ad humeros rejicit. Quo autem tempore conſuetudo illa exoleverit, ut Sacerdotes Amictu caput obnupti ad altare accederent, incertum eſt. Illud facile poſſumus ſuſpicari, nullum fuiſſe uſum Birreti, donec ea conſuetudo viguerit. Vertus tom.2. pag.272. & ſeq. obfirmate ſtudens quamlibet rem ſacram ſeu ritum ſeu cæremoniam ſeu veſtem ad ſolam naturæ neceſſitatem referre, Birretum ait ſuam traxiſſe originem a pileolo, qui ſub cucullo geſtabatur. Birreti enim cuſpides ortas ex trium impreſſione digitorum, qua paullatim in pileolo, qui frequenter detrahendus erat, exiguæ cornuum cuſpides extitere; iis prominentibus cuculli uſum factum eſſe paullo incommodiorem, quem propterea in humeros rejicere cœptum eſt; atque inde ſuper caput cornutum pileolum remanſiſſe, qui demum idem eſt ac Birretum.

Verti commentum rejicitur.

2 In commentitia hac narratione refellenda nobis non eſt animus tempus conterere. Illud non eſt prætereundum, pileolis uſos eſſe antiquitus Eccleſiaſticos viros in modum Camauri, quorum figuras in pluribus templis Romæ obſervare licet. Progreſſu vero ætatis pileolis ſubſui cœptum haud ita molle pannum, quatuor ut nunc apud Hiſpanos cuſpidibus, vel tribus tantum excitatis, ut fit in Italorum Presbyterorum Birretis. Atque ea eſt ſententia Macri in Lexico, verbo *Camelaucium*. Si cui vero volupe ſit rem hanc videre uberius pertractatam & accuratius, adeat Theophilum Raynaudum Tractatu *de Pileo, & ceteris Capitis tegminibus*. Non hic loquimur de pileolo, quo quiſpiam privilegio munitus utitur celebrando Miſſam, eoque caput tegit uſque ad Præfationem, nec niſi poſt Communionem illum iterum capiti imponit; nam pileolus inter ſacra Indumenta non recenſetur. Miſſam vero fas non eſt tecto capite celebrare juxta Can. *Nullus de Conſecrat.* Diſt.1. cujus ea ſunt verba: *Nullus Epiſcopus, Presbyter, aut Diaconus ad ſolemnia Miſſarum celebranda præſumat cum baculo introire, aut velato capite Altari Dei aſſiſtere, quoniam Apoſtolus prohibet viros velato capite orare: & ſi temere præſumpſerit, communione privetur*. Locum D. Pauli reſpicit Canon ex Epiſtola prima ad Corint. cap.11. verſ.3. & 4. Quo quidem textu abuteretur, qui negaret Eccleſiam diſpenſare poſſe, ut Sacerdos cum pileolo capiti impoſito Miſſam celebret. Nam præceptum Apoſtolicum eſt meræ diſciplinæ, quæ mutationibus & diſpenſationibus eſt obnoxia, ut bene ad rem noſtram oſtendit Gibertus Conſult. Canonicarum Conſult.4. de Sacrificio Miſſæ.

3 Quæ-

Diſpenſatio celebrandi capite tecto Sedi Apoſtolicæ reſervata.

3 Quidam exiſtimarunt ejuſmodi licentiam ab Epiſcopo poſſe concedi: ſed Rubricæ & Decreta ſatis luculenter docent, ſolius eſſe Romani Pontificis ejuſmodi licentiam impertire, qui cum diſpenſat ſuper hac re, ſemper jubet pileolum detrahi a Præfatione uſque ad finem Communionis. Quamobrem Silvius, etſi in prioribus Operum ſuorum editionibus ſcripſit, poſſe etiam Epiſcopum eam licentiam concedere, tamen in editione Antuerpienſi ann.1714. ab ea ſententia receſſit, ac ſolius Sedis Apoſtolicæ docuit eſſe ejuſmodi facultatem concedere: eum tamen Sacerdotem, qui graviſſimo afflictus morbo Miſſam celebrans caput uſque ad Præfationem pileolo tegeret, detractumque iterum poſt Communionem capiti imponeret a peccato immunem eſſe putat: neque enim Apoſtolica Sedes videtur ita ſibi eam licentiam reſervaſſe, ut illicitum voluerit declarare, quod quis in aliquo caſu extraordinario, qui ſupervenerit, vel propter morbum minime diutinum fecerit. De diſpenſatione celebrandi Miſſam cum pileolo, ſoli Apoſtolicæ auctoritati reſervata alibi quoque ſcripſimus Edicto noſtro 14. tom.2. §.4. num. 14.

CAPUT X.

De ſymbolico ſacrarum Veſtium ſignificatu.

De Symbolico Sacrarum veſtium ſignificatu.

1 JAM vero de myſtico ſacrarum Veſtium ſignificatu differendum eſt. In ordinatione Subdiaconi Ordinandus prodit coram Epiſcopo cum Amictu ſuper humeros, quo inde ſublato Epiſcopus ei caput obnubit dicens: *Accipe Amictum per quem deſignatur caſtigatio vocis*; & Sacerdos Miſſam celebraturus accipiens Amictum ait: *Impone Domine capiti meo galeam ſalutis ad expugnandos diabolicos incurſus*; & conſonat ea Oratio, quam recitat Epiſcopus, cum induit Amictum: *Pone Domine galeam ſalutis in capite meo ad expugnandas omnes diabolicas fraudes, inimicorum omnium verſutias ſuperando*. Juxta eam Orationem ex Eccleſiæ ſenſu Amictus deſignat normam illam rectam, qua Sacerdos uti debet in omnibus ſuis verbis, quæ ad Deum unice tendere debent; itemque robur illud ſignificat, quo diabolicas tentationes retundere debet & frangere.

Amictus ſymbolicæ ſignificationes.

2 De primo illo ſignificatu loquitur Amalarius lib.2. de Eccleſiaſtic. Offic. cap.17. *Amictus eſt primum veſtimentum noſtrum, quo collum undique cingimus; in collo namque eſt vox; ideoque per collum loquendi uſus exprimitur. Per Amictum intelligimus cuſtodiam vocis, de qua Pſalmiſta dicebat: Dixi, Cuſtodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea: poſui ori meo cuſtodiam: Amictus ideo dicitur, quia circumjicitur. In iſto primo veſtimento admonetur caſtigatio vocis*. S. Bruno Epiſcopus Signienſis in libro de Sacra-

Digitized by Google

cramentis Eccleſiæ & Myſteriis; *Amictus quidem*, inquit, *quo & collum ſtringitur, & pectus tegitur, interioris hominis caſtitatem deſignat: tegit enim cor, ne vanitates cogitet; ſtringit etiam collum, ne inde ad linguam tranſeat mendacium*. De ſignificatu altero loquitur Innocentius III. de Myſteriis Miſſæ lib.1. cap.1. *Lotis itaque manibus* (Papa) *aſſumit Amictum, qui ſuper humeros circumquaque diffunditur, per quem operum fortitudo ſignificatur*.

3 Quia vero ſignificationes myſticæ ejuſdem rei plures eſſe poſſunt, quidam ajunt Amictum velum illud ſignificare, quo Judæi Chriſto Jeſu faciem velarunt, cum illi colaphos impegerunt, aut ſpineam coronam, quam ejus capiti impoſuerunt, vel etiam exprimi Chriſtum ſub Humanitatis amictu ſuam abſcondiſſe Divinitatem. Quod vero ad moralem ſignificationem pertinet, nonnulli putant, Amictu ſalutis galeam ſignificari, ſpemque in Deum, qua hoſtes noſtros ſuperemus, & fortitudinem in divinis exequendis officiis. Dicunt etiam, ex eo, quod Amictu collum contegimus, de voce, quæ per os & guttur emittitur, cuſtodienda; quod ſuper humeros extendatur, de ſuavi jugo Domini portando nos admoneri; denique quod ſupra pectus alligetur, Sacerdotibus in memoriam illud revocari, nullis fas eſſe quam divinis cogitationibus eorum animum patere. Ita D. Thomas in 4. Sentent. diſt.24. quæſt.3. art.4. Titelmanus in Tractatu de expoſitione Myſteriorum Miſſæ cap.2. Soto in 4. Sentent. diſt.13. quæſt.2. art.4. Natalis Alexander Theologiæ Dogmat. & Moralis tom.1. lib.2. de Sacram. Euchariſt. cap.7. art.3. num.2. Merbeſius in 3.par.Summæ Chriſtianæ quæſt.49. concl.1.Tournely de Sacram. Euchariſt. par.2. pag.374. & ſeq. edit. Pariſien. Collationum Lucionenſium 16. quæſt.1. tom.5. pag.539.

Amictus aliæ morales ſignificationes.

4 Sacerdos, cum Albam induit, ait: *Dealba me Domine, & munda cor meum, ut in ſanguine Agni dealbatus gaudiis perfruar ſempiternis*; cum qua conſonat Oratio Epiſcopi cum Alba itidem ſe veſtit: *Dealba me Domine, & a delicto meo munda me, ut cum his qui ſtolas ſuas dealbaverunt in ſanguine Agni, gaudiis perfruar ſempiternis.* Ex his Orationibus facile intelligi poteſt, Albam ſignificare Jeſu Chriſti converſationem in terris quam a primo ſuæ Conceptionis inſtanti ſemper retinuit, cui Sacerdos ſe conformare debet ex Titelmano eodem Tract. cap.2. *Alba vero, quam ſuperinduit Sacerdos veſtimentum longum & lineum, ſtrictum & undique clauſum, ſignificat Chriſti integerrimam, & ſacratiſſimam, atque perfectiſſimam converſationem, quam ab initio ſuæ conceptionis uſque in finem in carne duxit. Sacerdos quoque dum hoc ſe indumento induit, acceptæ in Baptiſmo novæ & candidæ Stolæ memor, ſe ipſum admoneat, quomodo in ſancta & candida converſatione perſiſtat*. Albam etiam ſignificare

Plures Albæ ſignificationes ſymbolicæ.

care cordis puritatem, quam petimus per Agni immaculati merita, quem ſacrificamus, docet Le Brun tom. 1. pag. 45. Obſervat Merbeſius quæſt.49. concluſ.2. Chriſtianis & Sacerdotibus licere munditiam & candorem in Sanguine Agni ſibi comparare per Baptiſmum, per Pœnitentiam, per cætera Sacramenta, per orationem & cordis compunctionem, per opera miſericordiæ, per virtutum omnium præſertim Charitatis & Patientiæ exercitium,ac denique per Martyrium. Suarez in 3. par. tom.3. quæſt.83. diſput. 82. ſect.3. ea præſertim verba expendens, *Dealba me Domine*, ait, Alba cordis munditiam ſignificari, & integram hominis juſtitiam. Soto loco citato ait, per Albam nobis ob oculos poni albam illam veſtem, qua indutum Chriſtum Jeſum Herodes irriſit. Idem docet Natalis Alexander loco cit. num.3. atque illud addit, Alba de cordis & linguæ puritate, ejuſque longitudine de perſeverando nos admoneri, eamque denique eſſe beatæ ſymbolum æternitatis. Et Amalarius Bedam ſequutus hæc de Alba ſcribit: *Manus & brachia debet ſtringere Sacerdotis, ne quid niſi utile faciat; pectus, ne quid inane cogitet; ventrem, ne delicias ultra modum appetendo, Deum ſe guloſum facere præſumat; ſubjecta ventri membra, ne laſciviendo totam Sacerdotalis habitus pulcritudinem corrumpant; genua, ne ab orationis inſtantia torpeant; tibias & pedes, ne ad malum currant.*

Cingulo Sacerdotalis continentia ſignificatur.

5 Cum ſe Cingulo præcingit Sacerdos ait: *Præcinge me Domine Cingulo puritatis, & extingue in lumbis meis humorem libidinis, ut maneat in me virtus continentiæ & caſtitatis*. Epiſcopus vero ait: *Præcinge me Domine Cingulo Fidei, & virtute caſtitatis lumbos meos, & extingue in eis humorem libidinis, ut jugiter maneat in me vigor totius caſtitatis*. Vertus, qui non alia de cauſa putat Cingulum adhiberi, quam quo impediatur veſtis ne fluat, neve Sacerdoti offendiculum præbeat, ait nihil illud ad Eccleſiæ Ritus pertinere. Verum ſi verba perpendantur, quæ Sacerdos profert cum ſe Cingulo præcingit, facile quivis intelliget, non deeſſe myſticum ſignificatum, ut advertit Tournely citat. tom.2. de Sacram. Euchariſtiæ art.13. pag.379. Itaque Cingulum ſignificat Sacerdotalem continentiam, ut bene id explicat Innocentius III. qui lib.1. Myſteriorum Miſſæ cap. 52. debet *Alba*, inquit, *circa lumbos zona præcingi, ut caſtitas Sacerdotalis nullis incentivorum ſtimulis diſſolvatur; unde: ſint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris. In lumbis enim luxuria dominatur. Sic Dominus loquens de Diabolo manifeſtat: Virtus ejus in lumbis ejus, & fortitudo illius in umbilico ventris ejus. Debent ergo lumbi præcingi per continentiam & ſuccingi per abſtinentiam: quoniam hoc genus dæmonii non ejicitur niſi in oratione, & jejunio. Hinc etiam Apoſtolus ait: State ſuccincti lum-*

lumbos veſtros in veritate. Conſonat Suarez loco cit. & Titelmanus qui cap. 3. *Ipſe quoque*, inquit, *Sacerdos ex hoc intelligit, quomodo juxta Salvatoris verbum lumbos debeat præcingere, atque ab omni carnis luxuria appetitum frenare*. Quidam pie putant Cingulo funem ſignificari, quo Chriſtus Jeſus eſt alligatus in horto. Ita Soto loc. cit. Natalis Alexander lib. 2. de Sacram. Euch. art. 3. num. 4. Le Brun tom. 1. pag. 45. Merbeſius in 3. par. Summæ Chriſtianæ quæſt. 49. §. *Tertia Concluſio*.

Manipulus quid ſignificet.

6 Epiſcopus dum ſiniſtro Subdiaconi brachio Manipulum aptat, hæc profert verba: *Accipe Manipulum, per quem deſignatur fructus bonorum operum*; Et Sacerdos Miſſam celebraturus, quando ſumit Manipulum, ait: *Merear Domine portare Manipulum fletus & doloris, ut cum exultatione recipiam mercedem laboris*. Epiſcopus autem, cum ei aptant Miniſtri Manipulum, Miſſa jam incepta, nullam Orationem dicit, ne Miſſæ curſus interrumpatur. Ad eum quem diximus ſignificatum alludit Honorius in Gemma Animæ lib. 1. cap. 208. *Sacerdos Phanonem in ſiniſtrum brachium ponit, qui & mappula & ſudarium vocatur, per quod olim ſudor, & narium ſordes extergebantur. Per hoc pœnitentia intelligitur, qua quotidiani exceſſus labes extergitur. Hoc in ſiniſtro brachio geſtatur, quia in præſenti tempore tantum vita noſtra pœnitentia emundatur*. Idem ait Suarez loco citato. Et Soto ubi ſupra docet, Manipulum e brachio pendentem vincula ſignificare, quibus iterum Chriſtus alligatus eſt, cum ad columnam flagellandus eſſet. Quod ſpectat ad moralem ſignificatum, ſiniſtrum brachium præſentem vitam ſignificat, in qua pœnitentiæ opera rebus omnibus ſunt præferenda.

Stola ſuave Chriſti jugum ſignificat.

7 Epiſcopus in Ordinatione ſiniſtro Diaconi humero Stolam imponit dicens: *Accipe Stolam candidam de manu Dei; adimple miniſterium tuum; potens eſt enim Deus, ut augeat tibi gratiam ſuam*. Cum vero Diacono Presbyteratus Ordinem confert, Stolæ quæ ex ſiniſtro humero pendet partem alteram ſuper dextrum humerum ponit dicens: *Accipe jugum Domini, jugum enim ejus ſuave eſt, & onus ejus leve*. Cum Stolam induit Sacerdos, ait: *Redde mihi Domine Stolam immortalitatis, quam perdidi in prævaricatione primi parentis; & quamvis indignus accedo ad tuum ſacrum myſterium, merear tamen gaudium ſempiternum*. Epiſcopus itidem cum ſe ſacris veſtibus induit, ad Stolam ait: *Redde mihi Domine obſecro Stolam immortalitatis, quam perdidi in prævaricatione primi parentis; & quamvis indignus accedere præſumo ad tuum ſacrum myſterium cum hoc ornamento, præſta ut in eodem in perpetuum merear lætari.* Itaque Stola ſuave Chriſti jugum ſignificat; quia vero nonniſi per

obedientiam ad eum ſtatum reſtituendi ſumus, unde per inobedientiam primi parentis decidimus, propterea Sacerdos Stolam ſibi imponens a Deo petit Stolam immortalitatis, quam in Adæ prævaricatione amiſit, ut advertit Suarez loco citato.

Aliæ quædam Stolæ ſignificationes myſticæ.

8 Concilium Bracarenſe anno 675. habitum myſterium explicat, quamobrem ſuper utrumque ſibi humerum Stolam Sacerdos imponat: *Ut qui imperturbatus præcipitur conſiſtere inter proſpera, & adverſa, virtutum ſemper ornamento utrobique circumſeptus appareat.* Conſonat Ivo Carnutenſis: *Hæc* (Stola) *a collo per anteriora deſcendens, dextrum latus ornat & ſiniſtrum, ut doceat Sacerdotem per arma juſtitiæ a dextris & a ſiniſtris, ideſt in proſperis & adverſis debere eſſe munitum, quod ad fortitudinem pertinet, ſine qua cæteræ virtutes facile expugnantur, & minime coronantur.* Idem Auctor docet myſterium, cur Stola cingulo alligetur: *Inde eſt quod Stola cum zona Poderis quibuſdam nexibus colligatur, quia virtutes virtutibus adjuvantur, ne aliquo tentationis impulſu moveantur.* Stolam Sacerdotes ſibi aptant ſupra pectus in modum Crucis. *Debet Sacerdos ſecundum Decretum Bracarenſis Concilii de uno eodemque Orario cervicem pariter & utrumque humerum premens ſignum Crucis in pectore ſuo præparare*; verba ſunt Innoc.III. lib.1. Myſteriorum Miſſæ cap.34. Epiſcopi Stolam ſibi non accommodant in modum Crucis; nam pendentem e collo Crucem cum Reliquiis deferunt, ut notat Macrus Vocabul. verbo *Stola*. Soto loco ſæpius citato putat, Stolam, quantum ad mores attinet, obedientiam ſignificare & jugum Domini, cui collum ſubjicimus ejus ſectantes veſtigia; ſi vero ad Chriſtum referatur, tertia exiſtimat vincula exprimere, quibus eſt alligatus, quando portavit Crucem. Ex quibus jure Macrus infert, vehementer eos Sacerdotes errare, qui Stolam in humeros pendentem rejiciunt, nec eam collo circumducunt, ut ſupra monuimus.

Charitas per Planetam ſignificatur.

9 Epiſcopus quando Diaconum ad Sacerdotium promovet, & ſuper ejus humeros Planetam imponit, quæ ex anteriori parte pendet demiſſa ad pedes, in poſteriori complicatur, ait: *Accipe veſtem Sacerdotalem, per quam charitas intelligitur; potens eſt enim Deus, ut augeat tibi charitatem, & opus perfectum.* Cum vero Planetæ complicatam partem explicat, ac demittit, ait: *Stola jucunditatis induat te Dominus.* Sacerdos Miſſam celebraturus dum Planetam induit, ait: *Domine, qui dixiſti, jugum meum ſuave eſt, & onus meum leve, fac ut iſtud portare ſic valeam, quod conſequar tuam gratiam.* Similem Orationem recitat Epiſcopus ad Planetam. Charitatem igitur Planeta ſignificat, ut bene explicat Rabanus Maurus lib.1. Inſtit. Cleric. cap.22. *Hanc ergo*, inquit, *veſtem poſſumus intelli-*

telligere Charitatem, quæ cunctis virtutibus ſupereminet, & earum decorem ſuo tutamine protegit & illuſtrat. Nec enim ullus virtutum erit ſplendor, ſi non eas Charitatis irradiaverit fulgor, quod oſtendit Apoſtolus dicens: Si linguis hominum loquar & Angelorum, Charitatem autem non habuero, factus ſum velut æs ſonans, aut cymbalum tinniens. Et Innocentius III. lib.1. de Myſteriis Miſſæ cap.18. ſubdit, Planetam eſſe veſtem illam nuptialem, de qua loquitur Dominus in Evangelio: *Amice quomodo huc intraſti non habens veſtem nuptialem?* Ac veſtem quidem nuptialem eſſe Charitatem Sancti Patres intelligunt, quo ſenſu etiam accipit Eccleſia; nam cum Epiſcopus Presbyterum gradu dejicit, ait: *Veſte Sacerdotali Charitatem ſignante te merito expoliamus, quia ipſam & omnem innocentiam exuiſti.* Huic explicationi ſuffragantur etiam Theologi. Suarez cit. diſput. 82. ſect. 2. Orationem perpendens, quam Epiſcopus & Sacerdos recitant ad Planetam, obſervat, eam jugum Domini appellari, & jugum leve, cujus ſuavitas e Charitate proficiſcitur. Soto in 4. ſentent. diſt.13. quæſt.2. art.4. poſtquam docuit Planetam ſignificare Chriſti tunicam inconſutilem, quam illi detraxerunt Judæi, quando Cruci affigendus erat, moralem etiam innuens ſignificatum ait, charitate Chriſtum Jeſum impulſum Crucem ſubjiſſe, & charitatem noſtrorum operire multitudinem peccatorum. Et Natalis Alexander in Theologia Dogmatica & Morali lib.2. de Sacram. Euchariſt. art.3.num.7. putat, Planetam itidem ſignificare charitatem; atque ex pectore & ex humeris demiſſa nos admoneri, ut Deum & proximum, amicum & inimicum diligamus; & idcirco ſuper reliquas veſtes imponi, quod Charitas cæteris virtutibus omnibus antecellat. Quibus omnibus conſentientibus teſtimoniis quivis intelligat, quam temere Vertus tom.2. pag.341. ex eo quod demonſtraverit Planetam communem antiquitus veſtem fuiſſe, & collum circumundique totumque corpus ad pedes uſque contexiſſe, Planeta Charitatem ſignificari neget: neque enim intelligi poteſt, cur Eccleſia Planetæ, quæ peculiaris Sacerdotum veſtis facta fuerit, ſymbolum non potuerit tribuere Charitatis. Pietate & eruditione vir clariſſimus Joſephus Langletus Epiſcopus olim Sueſſionenſis, nunc Archiepiſcopus Senonenſis, *in Tractatu de vero Eccleſiæ ſenſu in uſu ſacrarum Cæremoniarum* affert Verti verba, quibus ille Planetam, quæ olim rotunda & ad pedes uſque demiſſa ſignificabat Charitatem, quam S. Petrus ait operire multitudinem peccatorum, nunc mutata forma negat ſymbolum eſſe poſſe Charitatis: quam quidem rationem ſane irreverentiæ nota inurendam pius Archiepiſcopus jure inclamans ita diluit, ut oſtendat ſymbolum in forma veſtis non conſiſtere; eumque temeritatis inſimulandum

dum

Digitized by Google

dum, qui cum ſciat, ab Eccleſia huic veſti, etſi quadantenus immutatæ, hujuſmodi ſymbolum tribui, tamen ejus ſententiæ audeat contradicere. Vide ejus Tractatus §.33.

De tota hac re in univerſum.

10 Si quis forte cupit de ſacris veſtibus earumque ſignificatu uberius aliquid cognoſcere, tametſi nos potiſſima quæque complexi ſumus, adeat Brunum de Cæremoniis lib.3. cap.4. Torres in Inſtit. Sacerdotum cap. 3. §.2. & Collationem Lucionenſem 16. par.5. pag. 539. Joſephus Vicecomes Obſervat. Eccleſiaſticar. volum. 4. fuſe, ac multiplici eruditionis copia ſcripſit de ſacris Veſtibus, earumque ſignificatu. Egregie de earumdem ſacrarum Veſtium ſignificatu agit Gilbertus Grimaud in ſacra Liturgia par.1.cap.6. Bocquillot Tractatu Hiſtorico Liturgiæ ſacræ lib.1. cap.7. oſtendere ſtudet, Apoſtolos, eorumque Diſcipulos in ſacris myſteriis peragendis communes adhibuiſſe veſtes, quibus ad vulgarem uſum quotidie utebantur. Sexcentos annos eam conſuetudinem perduraſſe; ætate tamen D. Hieronymi Sacerdotes ad Altare elegantioribus cœpiſſe uti, magiſque laciniofis veſtibus, quam quibus vulgo ad communem uſum homines uterentur: Albam, Stolam, & Planetam 9. etiam ſæculo ad communem uſum adhibita; juſſos tamen Presbyteros ad Altare, ut ſanctorum Myſteriorum decori conſuleretur, aliis uti Albis, Stolis, & Planetis ab iis, quas extra Altare ſanctumque Sacrificium induerent. Dudum nos, quod ad veritatem propenſius eſſe exiſtimamus in re ſatis perplexa & obſcura, declaravimus. Nec ab iis quæ ſcripſimus recedendum nobis putamus; ac fontem ſtuduimus commonſtrare, unde tam multiplex opinionum profluat copia, ubi de initio alicujus conſuetudinis exiſtit inter viros doctos concertatio. Eſt aliquis exempli cauſa, qui ad ſæculum 4.originem refert ejus conſuetudinis, ut in Miſſa Planeta peculiaris adhiberetur; idque optimis confirmat monumentis. Contra ea teſtimonium ab alio producitur, Sacerdotem fuiſſe aliquem ſexto ſæculo, qui Planetam eamdem in Miſſa adhiberet, qua ad communem uſum utebatur. Id autem ſi quis ſatis eſſe poſtulet ad ſententiam contrariam evertendam, næ ille nimium poſtulat. Inde enim illud nobis tantummodo proclive videtur fuiſſe aliquem, qui poſterioribus temporibus, etiamſi communis invaluerit conſuetudo, ſeſe eximium populo præbere voluit, ac fortaſſe etiam juſtis ac gravibus cauſis a communi conſuetudine ſibi recedendum putavit. Atque ad eumdem modum argumentando ſæpe peccare nobis videtur Bocquillotus, qui diſſimulare quidem non poteſt D. Hieronymi auctoritatem, quem Ezechielis caput 44. enarrantem ait inde inferre, nulli fas eſſe cum communibus & profanis veſtibus ingredi Sanctuarium, puraque mente ſibi bene conſcios

ſcios, ac peculiaribus, quæ deceant, veſtimentis indutos oportere Divina tractare myſteria; ex quo apparet peculiares 4. ſæculo adhibitas eſſe veſtes ad Miſſam. Sed cum in vita S. Fulgentii, qui vixit poſt ducentos fere annos, legerit, *In qua tunica dormiebat, in ipſa ſacrificabat*, id ſibi ſatis eſſe videtur, ut ſacris peculiaribus veſtibus vetuſtatis plurium ſæculorum eripiat honorem, & multo recentiorem affirmet Sacerdotum conſuetudinem, detractis ſibi communibus veſtibus accedendi ad Altare peculiaribus indumentis ornatos. Quæ quidem veritatis amore dicta ſunto, non quo quidquam detractum velimus eruditiſſimo viro, qui in fine illius Capitis ad eos, qui nuperrime ab hæreſi receſſerunt, ſeſe convertens, eos ſapienter monet, cum non abſurdam exiſtiment Regum conſuetudinem, qui in ſolemnibus quibuſdam cæremoniis, eximiis veſtibus & a communi uſu alienis utuntur, nec coccineam eorum qui Regi ſunt a conſiliis, Togam, aut Parlamentariorum, qui in Aulam conveniunt ad lites hominum dijudicandas, peculiarem improbent veſtem, atque adeo paſſi etiam fuerint Miniſtros Calvinianos veſtibus non communibus indutos baptizare, concionemque habere, ne noſtros inſectentur Eccleſiaſticos, qui ad Altare accedunt, & Sacra faciunt myſticis induti veſtibus, quæ longe quidem a communibus differunt, optime tamen cum Sanctuarii congruunt myſteriis.

CAPUT XI.

De Miniſtro qui Sacerdoti celebranti inſervit.

Olim Populus reſpōdebat Sacerdoti celebranti. Non licet Miſſam celebrare ſine Miniſtro.

1 CUM inſtituti noſtri ratio ſit, quæcumque in Miſſa celebranda dicit aut facit Sacerdos, ſingillatim perſequi, optimum putamus de iis ſtatim verba facere, quæ modo propoſuimus; ne eorum, quæ a Sacerdote vel dicuntur in Miſſa vel fiunt, ſeries abrumpatur. Itaque a Miniſtro, qui Sacerdoti celebranti inſervit, initio ſumto, dicimus, quondam Populum adſtantem Sacerdoti celebranti reſpondere conſueviſſe, quod invictis probat argumentis Vicecomes de Antiquis Miſſæ Ritibus lib. 1. cap. 14. Cum autem id munus reſpondendi in Miſſa privata unius tantummodo Miniſtri eſſe cœperit, ſine eo Miniſtro, ſeu, quod idem eſt, niſi ſit qui Sacerdoti miniſtret, non licet Miſſam celebrari, ut videre eſt in Decretali *Propoſuit* de Filiis Presbyterorum. Miniſter maſculus eſto, non femina: quapropter Gelaſius I. epiſt. 9. ad Epiſcopos Lucaniæ cap. 26. acriter pravam illam reprehendit conſuetudinem, qua feminæ in Miſſa miniſtrabant: *Impatienter audivimus tantum divina-*

divinarum rerum ſubiiſſe deſpectum, ut feminæ ſacris Altaribus miniſtrare ferantur, & cuncta quæ non niſi virorum famulatui deputata ſunt, ſexui cui non competit exhibentur. In pluribus Conciliis, ac præſertim in 4. Mediolanenſi ſub S. Carolo Borromæo præſcribitur, ut qui in Miſſa miniſtrat, Clericus ſit, & talari veſte, & ſuperpelliceo veſtitus. In Libro tertio, in quo Caſus practicos explicabimus, quæſtionem illam pertractabimus, num fieri poſſit, ut ſacerdos celebret Miſſam ſine Miniſtro.

Miſſæ ſolitariæ quondam vetitæ.

2 Nunc illud monebimus, Miſſas ſolitarias in Monaſteriis quondam celebrari conſueviſſe nullo miniſtrante; id vero deinde vetitum eſſe, cum nulla eſſet ratio, cur Sacerdos diceret: *Dominus vobiſcum*, & *Surſum corda*. Concilium Moguntinum ſub Leone III. cap.43. ita ſtatuit: *Nullus Presbyter, ut nobis videtur, ſolus Miſſam cantare valet recte: quomodo enim dicet, Dominus vobiſcum, vel Surſum corda admonebit habere, & alia multa his ſimilia, cum alius nemo cum eo ſit?* Atque hac ratione quidam tantopere ſunt commoti, ut dubitaverint, num ſi nullus alius præter Miniſtrum adeſſet, celebrari Miſſa poſſet, ut apparet ex can.LXI. de conſecrat. diſt.1.

Sunt qui eas non improbāt.

3 Eſt quoddam B. Petri Damiani Opuſculum ad Eronem, cui titulus, *Dominus vobiſcum*, ubi probat dici poſſe hæc verba etiam nullo præſente; iis enim Eccleſiam ſalutari. Cardinalis Bona Rer. Liturgicar. lib.1. cap.13. num.4. & ſeq. putat Sacerdotem, qui recitandis Horis Canonicis poteſt dicere, Venite adoremus, Venite exultemus, Oremus, Benedicamus Domino, poſſe etiam ſolum dicere *Dominus vobiſcum*, *Orate fratres*, *Surſum corda*, quin etiam ſolitarios celebrare poſſe Miſſam nullo miniſtrante, dummodo Apoſtolicæ Sedis indulto id eis conceſſum ſit; quod confirmat Natalis Alexander lib.2. de Sacram. Euchariſt. art.4. in Regula 1. 2. & 3. quæ ad praxim pertinent.

CAPUT XII.

De Præparatione Sacerdotis.

De manuum ablutione.

1 NUnc de manuum ablutione dicendum. Exodi cap.30. ita Dominus loquutus eſt ad Moyſen: *Facies & labrum æneum cum baſi ſua ad lavandum, poneſque illud inter Tabernaculum Teſtimonii & Altare, & miſſa aqua lavabunt in ea Aaron & Filii ejus manus ſuas & pedes, quando ingreſſuri ſunt Tabernaculum Teſtimonii, & quando acceſſuri ſunt ad Altare, ut offerant in eo Thymiama Domino*. Ac illud vas ex ſpeculis feminarum, quæ ſtabant ad

ad Tabernaculi portam, factum eſt, ut Exod. cap. 38. *Fecit vas æneum de ſpeculis mulierum, quæ excubabant in oſtio Tabernaculi.* Ubi notandum, ſpecula tum fieri conſueviſſe ex æris & ſtanni mixtura: *Optima apud Majores ſpecula fuerunt, & blandiſſima e ſtanno & ære mixtis*; verba ſunt Plinii Hiſt. nat. lib. 33. cap. 9. quo in loco quidam legunt non *blandiſſima*, ſed *Brunduſina*, quæ lectio probanda videtur; nam idem Plinius lib. 34. cap. 17. ſcribit: *Specula quoque ex eo laudatiſſima ut diximus Brunduſii temperabantur, donec argenteis uti cœpere & ancillæ*. De ablutione manuum & pedum in veteri Lege, antequam Sacerdotes altari miniſtrarent, ac de vaſis æneis ex ſpeculis feminarum conflatis eruditiſſime ſcripſit Lamy in ſuo Opere de Tabernaculo Fœderis lib. 3. ſect. 7. & de Tabernaculo Moſaico lib. 3. Eodem autem lib. 3. ſect. 7. agit de Thymiamate, quod ex pluribus fiebat odoriferis rebus in pulverem ſolutis.

2 Divus Thomas 3. par. quæſt. 83. art. 5. ipſe ſibi objicit videri minime decere, ut Sacerdotes manus lavent antequam ad Altare accedant, cum ejuſmodi Ritus ſit ex legalibus veteris Teſtamenti, qui jam exoleverint; ac reſpondet hunc Ritum non obſervari ab Eccleſia tamquam cæremoniale Legis veteris præceptum, ſed ut præceptum novum ex ſola convenientia introductum: *Nec tamen Eccleſia hoc ſervat tamquam cæremoniale veteris Legis præceptum, ſed quaſi ab Eccleſia inſtitutum, ſicut quiddam ſecundum ſe conveniens: & ideo non eodem modo obſervatur ſicut tunc; prætermittitur enim pedum ablutio, & ſervatur ablutio manuum, quæ poteſt fieri magis in promtu, & quæ ſufficit ad ſignificandam perfectam mundationem; cum enim manus ſit organum organorum, omnia opera attribuuntur manibus: unde in Pſalmo 23. dicitur: Lavabo inter innocentes manus meas.*

Non obſervatur hic ritus tamquam cæremoniale veteris legis, ſed ut præceptum ex convenientia.

3 Vetus conſuetudo eſt, ut Sacerdotes antequam Miſſam celebrent manus lavent. Sanctus enim Chryſoſtomus Homil. 20. de ſimultate ad populum Antiochenum num. 7. arguit, Sacerdoti fas non eſſe immunda anima Miſſam celebrare, quandoquidem illotis manibus id facere non auderet: *Non audes illotis manibus ſacram victimam attrectare, etiamſi mille neceſſitatibus premaris? Ne igitur illota accedas anima: hoc enim multo, quam illud, eſt gravius, & acerbius ſupplicium importat.* Paulinus Tyri Epiſcopus apud Euſebium lib. 10. cap. 14. narrat, ſe templum ædificaſſe, & anno 314. dedicaſſe; exadverſo autem duo lavacra in eorum commodum feciſſe, qui templum eſſent ingreſſuri. Et S. Paulinus Epiſcopus Nolanus Epiſt. 32. ad Severum ea lavacra *cantharos* appellat. Ad Chriſtianorum conſuetudinem, qui non niſi lotis manibus Eccleſiam ingredi conſueverant, alludit S. Chryſoſtomus Homil. 52.

Vetuſtus Ritus lavandi manus oſtenditur ex Chryſoſtomo, & Paulino Notæ Epiſcopo.

mil.52. in Matthæum: *In nonnullis Eccleſiis hunc morem corroboratum videmus, ut diligenter multi ſtudeant, quomodo manibus lotis, mundis induti veſtimentis in Eccleſiam ingrediantur. Quomodo autem animam & mentem ſuam puram offerant Deo, nullam prorſus habent curam.* Itaque ſi Laici Eccleſiam non introibant niſi lotis manibus, multo graviore ratione Eccleſiaſtici viri neque accedebant, nec accedunt ad Altare Miſſam celebraturi ſordidis manibus. Erudite totam hanc rem tractat Martene *de antiquis Eccleſiæ Ritibus* in Divin. celebrand.Offic.lib.1. cap.4.art.12.pag.484. pag.533.& pag.536. veter. edit.& Georgius lib.1. cap.10.

De Pſalmis dicendis a Sacerdote antequam ſacras induat veſtes.

4 Reliquum eſt ut paucula quædam attingamus de Pſalmis & Orationibus, quæ Sacerdoti ſunt recitandæ antequam ſacras induat veſtes. In Pſalterii cujuſdam initio, quod ex editione Romana & Gallicana in lucem extulit Venerabilis Cardinalis Thomaſius, eſt quædam Pſalmorum diviſio juxta antiquiorem Eccleſiæ Romanæ uſum; & ad finem notantur Pſalmi, quos recitare debet Sacerdos priuſquam ſe ſacris Indumentis veſtiat; qui ſunt ſeptem Pſalmi Pœnitentiales; interea vero dum ſe ſacris veſtibus induit, Pſalmi ab eo dicendi ſunt 83. *Quam amabilia*, 84. *Benedixiſti*, 85. *Inclina Domine*, 115. *Credidi*, & cum ad Altare pervenerit Pſal. 42. *Judica me Deus.*

Miſſa edita ab Illyrico Catholicam Fidem confirmat.

5 In Miſſa, quam vulgavit Illyricus, mentio fit Pſalmorum a Sacerdote dicendorum antequam ſe veſtiat. At de ea Miſſa ſciendum eſt Flaccum Illyricum nefarium Lutheri ſectatorem, quique inter Centuriatores Magdeburgenſes primum obtinuit locum, anno 1557. Argentorati Miſſam edidiſſe, quam in vetuſto manuſcripto Codice repererat. Putavit impius homo, ſe poſſe Catholicam Fidem labefactare: qua in re valde deceptus eſt; nihil enim ad noſtræ Fidei dogmata conſtabilienda ea Miſſa accommodatius: nam per eam confirmantur articuli de invocatione Sanctorum & Beatæ Virginis, de vera ac reali Jeſu Chriſti præſentia in Euchariſtiæ Sacramento, de oratione pro vivis atque defunctis, ac de auriculari Confeſſione; quamobrem Lutheranarum partium homines omni ſtudio curarunt, ut omnia exemplaria ubicumque conquiſita igni cremarentur. Plura eaque magni momenti in ea Miſſa obſervarunt Carolus Le Cointe tom.2. ſuorum Annalium ad annum 601. num.20. & Hugo Menardus ad Sacramentarium S. Gregorii p.380. Eamdem Viennæ in Bibliotheca Cæſaris repertam iterum typis edidit Cardinalis Bona ad calcem Operis Rerum Liturgicarum. Si cui, quæ de Illyrico & de Miſſa ab eo edita breviter narravimus, cupido ſit eorum accuratam magis notitiam habere, adeat Hiſtoriæ Fleury Continuatorem tom.31. pag.690.

LI-

LIBER II.

De Miſſæ Partibus.

Ad ea, quæ hactenus libuit præfari, antequam de iis, quæ in Miſſa dicit Sacerdos aut facit, dicere aggrederemur, de Miſſæ etiam etymologia, & de lingua ſeu idiomate, quo Miſſa celebranda ſit, pauca quædam addere opportunum exiſtimamus.

CAPUT I.

De Miſſæ Etymologia.

1 EX Hebraica lingua nonnulli Miſſæ Etymologiam trahunt. Deuteronomii cap.16. mentio fit de ultronea quadam oblatione, quam Hebræi Deo faciebant in gratiarum actionem pro fructibus terræ, eamque in ipſo comedebant Templo in memoriam veteris qua preſſi fuerant ſervitutis, & libertatis in quam fuerant vindicati. Ea oblatio *Miſſach* appellabatur; e qua voce quidam putant ductam eſſe Miſſam, quod eſt novæ Legis Sacrificium. Hæc Baronii ſententia eſt ad ann. Chr.34.num.59. quam ſequitur Pontas Dictionar. Caſuum Conſcient. verbo *Miſſa*. *Multi ex Hebraica lingua Miſſæ Etymologiā trahunt.*

Albaſpinæi Aurelianenſis Epiſcopi ſingularis opinio eſt in tractatu veteris Politiæ Eccleſiæ circa adminiſtrationem Euchariſtiæ, & circumſtantias Miſſæ, qui lib.2. cap.3. Miſſam ex voce *Mes* derivatam eſſe ait, quæ vox apud Septentrionales Gentes etiam nunc Conventum, Feſtivitatem, Sacrificium ſignificat. Sed eruditorum vulgus putat, idque probabilius eſt, e Latino Miſſam derivatam, quæ vox idem valet ac miſſio, ſeu abeundi venia. Locus eſt Ciceronis in Philippica 5. cap. ult. *Legiones bello confecto miſſas fieri*; & Suetonius in Cajo cap.25. *Brevi* (Lolliam Paulinam uxorem) *miſſam fecit*. *Opinio ſingularis.* *Miſſa a Latino derivatur.*

2 Quia vero in noſtra Sacrificii Liturgia binæ dimiſſiones erant, quarum altera Diaconus Catechumenos & Infideles poſt Evangelium & Concionem, altera cæteros omnes, Miſſa peracta, dimittebat illis verbis, *Ite Miſſa eſt*, quæ ſecunda dimiſſio etiamnum remanet; inde Sacrificio noſtro Miſſæ nomen inditum: qua in re conſentiunt viri docti Bona Rerum Liturgicar. lib.1. cap.1. Bel- *Afferuntur rationes, & unanimis Auctorū conſenſus.*

 lar-

larminus tom.3. controverſiar. lib.5. cap.1. Vicecomes de Miſſæ Ritibus lib.1. cap.5. Georgius Caſſander in ſuo Opere Liturgico cap. 17. in fine, Du Cange verbo *Miſſa*; Van Eſpen Jur. Eccl. univerſ. par. 2. tit.5. cap.1. num.1. Vertus tom.1. pag.3. Natalis Alexander Theolog. Dogmat. ac Moral. lib.2. de Sacram. Euchariſt. cap. 6. art.4. in fine, & diſſertat.13. ſæculi 13. & 14. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ tom.7. editionis Pariſien. anni 1714. pag.596. Fraſſen tom.11. Theologiæ edit.Romanæ in appendice de Miſſæ Sacrificio pag.327. Silvius in 3. par. D. Thomæ quæſt.83. quæſit.18. & erudite Bocquillot Tract. Hiſtorico de ſacra Liturgia ſeu Miſſa lib.1. cap.1. num.3. & ſeq. Boſſuetus in explicatione quarumdam difficultatum de Miſſæ Sacrificio cap.2. ubi monet vocem *Miſſa* eamdem eſſe ac *miſſio* levi facta inflexione, quemadmodum Remiſſa pro Remiſſio, Oblata, pro Oblatio, Aſcenſa pro Aſcenſio Veteres dixerunt. Notat etiam idem Boſſuetus, quod nos ſupra innuimus & alibi adnotabimus, cum ad Oblationem deventum eſſet, Catechumenos, Pœnitentes, Energumenos alta voce a Diacono, ac denique expleta Miſſa populum univerſum dimitti conſueviſſe: ac propterea Sacrificium non modo Miſſam, ſed etiam Miſſas eſſe appellatum; frequentiſſime in libris occurrit *Miſſas facere*, *Miſſarum ſolemnia*; nam in Sacrificio non una, ſed binæ fiebant dimiſſiones.

Heterodoxi eamdem ſententiam amplectuntur.

3 Heterodoxi quoque Miſſæ etymologiam accurate perveſtigarunt; atque eam quam dudum probavimus, ſummo conſenſu amplexi ſunt. Petrus Picherellus diſſertat. de Miſſa & annexis eidem etymologiæ ſubſcribit. Eſt etiam inter erudita Miſcellanea, quæ Dominicus Cardinalis Paſſioneus in eximia ſua Bibliotheca collegit tom.7. diſſertatio quædam Hiſtorico-Eccleſiaſtica, *De inſignioribus veterum Chriſtianorum formulis* Typis Amſtelodamenſibus impreſſa, quam præſidente Joanne Andrea Schmidio die 20. Decembris ann. 1696. propoſuit diſputandam Auguſtinus Joannes Faſchius, atque in ea ubique probat *Miſſæ* etymologiam a *dimiſſione* derivatam. Et Joachimus Hildebrandus apud ſuos ſectarios homo magni nominis in Opere cui titulus, *Sacra publica veteris Eccleſiæ in compendium redacta*, Amſtelodami edito ann.1702. pag.6. eamdem Miſſæ etymologiam amplectitur.

Miſſa non derivatur ab Hebraica voce.

4 S. Avitus ex Senatore Romano Epiſcopus Viennenſis in Gallia Scriptor quinti ſæculi exeuntis, quem tanti faciebat, etſi Arianus, Gondebaudus Rex, ut eum ſuper multis ad ſacrarum Scripturarum intelligentiam ſpectantibus quæſtionibus conſuleret, Epiſt.1. quam Sirmondus edidit hæc ſcribit: *In Eccleſiis Palatiiſque ſive Prætoriis Miſſa fieri pronuntiatur, cum Populus ab obſervatione dimittitur*; ad quæ verba notat Sirmondus, quantum a veritate aber-

Digitized by Google

aberret, qui Miſſam ab Hebraica voce derivatam putat; & addit: *Haud ſcio an a quoquam hactenus proditum non in Eccleſiis modo, verum etiam in Palatiis Prætoriiſque uſurpari nomen Miſſæ conſueviſſe, cum populus a conventu dimittebatur*; quod notavit etiam Fleury Hiſt. Eccl. tom.7. lib.30. pag.100.

Miſſæ nomine Sacrificium ſignificatur ex Concilio Chalcedonenſi, Carthaginenſi 2., & 3. Epheſino, & ex D. Ambroſio.

5 Sunt qui Miſſam non ab Hebræo, ſed a Latino ſermone derivatam putant, quod Sacerdotis miniſterio, qui partes mediatoris inter Deum & homines agit, Fidelium preces ad Deum deferantur. Hæc eſt D. Gregorii ſententia lib.4. Dialogorum cap.58. & cum eo ſentit D. Thomas in 3. par. quæſt.83. art.4. Prima etymologia verior videtur, altera ad pietatem propenſior. Joſephus Vicecomes de Miſſæ Ritibus lib.1. cap.3. Miſſæ nomen Sacrificio noſtro exiſtimat inditum vetuſtis Eccleſiæ ſæculis; ſed nititur præſertim Epiſtolis Decretalibus ſummorum Pontificum ante Siricium quæ nemo neſcit quot laborent difficultatibus. Quamobrem ſatis eſt hic innuere, Sacrificium Miſſæ nomine ſignificari in Concilio Chalcedonenſi, quo Latini Patres & Græci convenerunt, in II. & III. Concilio Carthaginenſi, in quibus adſuit S. Auguſtinus, & in Concilio Epheſino, ut videre eſt apud Wallemburgos tom.2. Controverſ. tract. 1. cap. 37. Narrat D. Ambroſius Epiſt.20. Claſſ. 1. num. 4. edit. Benedictinæ, dum eſſet Mediolani, & Auguſta Arianis Eccleſiam concedere vellet, in qua ipſe celebrabat, ſibi nunciatum eſſe mitti jam e Palatio Sagittarios ad eam occupandam; idque contigiſſe poſt Lectiones & ſermonem, jam dimiſſis etiam Catechumenis; ſe vero nullo metu perculſum Cæremoniam continuaſſe: *Ego tamen* (inquit) *manſi in munere, Miſſam facere cœpi*. Ad quæ verba notat Bocquillot tract. hiſtorico de ſacra Liturgia lib.1. cap.1. num.3. jam inde ab eo tempore invectam eſſe conſuetudinem nomine Miſſæ ſacrificium, cui Fideles aderant, appellandi; quod etiam patet jam tum ab ea cæremonia fuiſſe diſtinctum, cui præſentes erant Catechumeni: ait enim S. Doctor, ut diximus, dimiſſis jam Cathecumenis, Miſſam facere cœpi.

CAPUT II.

De Idiomate quo Miſſa celebranda eſt.

Miſſa in Eccleſia Occidentali latine celebratur. Calumnia Hæreticorum.

1 QUod ad linguam pertinet, in Occidentali Eccleſia Latino ſermone Miſſa celebratur; eorumque impudentiſſima eſt calumnia, qui idcirco Latina lingua a nobis Miſſam celebrari deblaterant, ut Sacrificii myſteria populus omnino ignoret. Id fœdum eſſe mendacium, probatur ex Tridentina Synodo ſeſſ.22. de Sacrificio Miſſæ cap.8. ubi monent Patres, non expedire quidem Miſ-

Miſſam ſermone vernaculo celebrari, ſed tamen eos debere, quibus animarum cura incumbit, feſtis præſertim diebus populum de Miſſa ejuſque myſteriis inſtruere. *Etſi Miſſa magnam contineat populi eruditionem, non tamen expedire viſum eſt Patribus, ut vulgari paſſim lingua celebraretur. Quamobrem retento ubique cujuſque Eccleſiæ antiquo & a S. Romana Eccleſia omnium Eccleſiarum matre & magiſtra probato Ritu, ne oves Chriſti eſuriant, neve parvuli panem petant, & non ſit qui frangat eis, mandat S. Synodus Paſtoribus & ſingulis Animarum curam gerentibus, ut frequenter inter Miſſarum celebrationem vel per ſe vel per alios ex iis, quæ in Miſſa leguntur, aliquid exponant, atque inter cætera ſanctiſſimi hujus Sacrificii Myſterium aliquod declarent, diebus præſertim Dominicis & feſtis.*

Queſnelli propoſitio de Miſſa vernaculo ſermone celebranda.

2 Inter Propoſitiones Queſnelli, quas in Bulla *Unigenitus* damnavit Clemens XI. octogeſimaſexta eſt: *Eripere ſimplici populo hoc ſolatium jungendi vocem ſuam voci totius Eccleſiæ eſt uſus contrarius praxi Apoſtolicæ & intentioni Dei*. Senſus hujus propoſitionis multiplex eſt, quos inter eſt etiam ille, ut Queſnellus ſignificare voluerit vulgari ſermone Miſſam celebrandam; quo ſenſu eam acceperunt ac reprobaverunt centum Galliarum Epiſcopi in eorum Paſtorali Documento, & eodem ſenſu acceptam refutavit vir doctrina & pietate præclarus Fontana Societatis Jeſu cap.5. ad propoſ. 86. Queſnelli pag.816. & ſeq. & inſignis Ordinis Eremitarum S. Auguſtini Theologus Bellellus in egregio opere, quo declarandum ſuſcipit, qui ſenſus Auguſtini fuerit de humanæ naturæ reparatione poſt primi hominis lapſum. In Manuali ſuo ſcripſerat Epiſcopus Rothomagenſis ſatis exploratum eſſe, veterem in Eccleſia morem celebrandi Miſſam vernacula lingua, quam omnes vulgo intelligerent, omnium fuiſſe accommodatiſſimum, ut ſuum quiſque animum ad Sacrificium præpararet. Quam propoſitionem quidam tamquam audacem confixerunt. Fuit tamen qui eam defendendam ſuſcepit; neque enim recte inde infertur, hanc ab illo improbatam fuiſſe Eccleſiæ praxim celebrandi Miſſam lingua, quam populus non intelligit; ut, ſi quis diceret, facilius quondam Chriſtianos gravibus peccatis ſe abſtinuiſſe, cum diuturna & aſpera pœnitentia crimina puniebantur, is profecto dici non poſſet præſentem Eccleſiæ erga pœnitentes indulgentiam improbaſſe. Videatur Auctor tractatus de optimo Miſſam audiendi modo Pariſiis edito anno 1681. cap.6. pag.231. & ſeq. ubi ſapienter monet, quemadmodum Eccleſia, quæ intelligeret utilius eſſe Fidelium animis ad Euchariſtiam præparandis, iiſque a nefaria vita & fœda revocandis, Miſſam vernaculo celebrari ſermone, graveſque pœnitentias infligere, potuit tamen juſtis

juſtis & gravibus cauſis, ac optimo ſapientique conſilio ſinere, ut Miſſa in eadem lingua, qua antea, celebraretur, licet populus non amplius eam linguam intelligat, & multum de veteris pœnitentiæ rigore remittere; ita eum, qui affirmet, linguam populo cognitam optime fuiſſe accommodatam, quo quiſque Euchariſtiam digne ſuſciperet, gravibuſque pœnitentiis vehementer Fideles a peccando fuiſſe deterritos, utrumque affirmare poteſt, & in utraque re præſenti parere diſciplinæ, eamque ſanctam ac ſapienter inſtitutam ex iiſdem cauſis exiſtimare, quæ Eccleſiam ad eam conſuetudinem inducendam perpulere.

In qua quiſque Apoſtolorum provincia Evangelium prædicabat, ejus provinciæ ſermone Miſſam celebravit.

3 Joannes Ekius, qui tanta doctrinæ copia ſcripſit adverſus Lutheranos, exprobrantes Miſſam a nobis Latina lingua celebrari, ut videre eſt in Homilia 3. tom.2. cujus homiliæ verba refert Raynaldus ad annum Chriſti 1523. num.61. Apoſtolos atque eorum Succeſſores arbitratus eſt uſque ad Hadriani Imperatoris tempora Miſſam Hebraico ſermone celebraſſe; & ab eo tempore Græcam in rebus ſacris linguam adhiberi cœptam. Quidam exiſtimant in ſacra Liturgia non alias linguas quam aut Latinam aut Græcam aut Hebraicam eſſe adhibitas, in trium linguarum memoriam, quibus ſcriptus fuit titulus Dominicæ cruci impoſitus. Sed Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ periti, qui rem penitius inſpexere, ſatis oſtenderunt, Apoſtolos eorumque Succeſſores non modo prædicaſſe, ſed divina etiam officia vernacula ejus populi lingua celebraſſe, apud quem Evangelium prædicabant; ideoque in Occidentali Eccleſia Latino ſermone uſos, qui tum temporis vernaculus erat omniumque communis. Vide Bona Rer. Liturgicar. lib.1. cap.5. num.4. Bocquillot Liturgiæ lib.1. cap.11. Le Brun tom.4. pag.201. Martene de antiquis Eccleſiæ Ritibus lib.1. cap.3. art.2.

Locus D. Auguſtini de re eadem examinatur.

4 Quamquam vero iis, quæ hactenus diximus, obſtare videatur D. Auguſtini Epiſtola 74. ad Novatum Epiſcopum, in qua ad eum ſcribit, ſe illius fratrem Lucillum Diaconum domi ſuæ retinere, quod Latinam linguam noſſet, cujus periti qui eſſent, admodum paucos in illis regionibus reperire erat: *Sed cum Latina lingua, cujus inopia in noſtris regionibus Evangelica diſpenſatio multum laborat*; tamen nemo eſt, quin videat, locum hunc nonnihil implexum: non enim eſt, quo verba illa *Latina lingua* referri poſſint; idque eſt, quamobrem emendandus quibuſdam locus ille ad hunc modum videatur: *Sed cum Punicæ linguæ inopia in noſtris regionibus Evangelica diſpenſatio multum laboret*. Et ſane idem D. Auguſtinus ſermone de verbis Apoſtoli 167. aliàs 24. cum ad populum Hipponenſem ſermonem haberet, & Africano vellet uti proverbio, ait: *Latine vobis dicam, quia punice non omnes*

Digitized by Google

omnes norunt. Complures etiam textus apud S. Doctorem habemus, quos loc. cit. expendit Bocquillot, ex quibus aperte intelligitur, in Africa Latinas litteras fuiſſe, eumque ſermonem omnium fuiſſe communem.

An vertenda ſit Miſſa in ſermonem vernaculum?

5 Sed non in eo Controverſiæ cardo vertitur. Illud quæritur, an ſi, quæ vernacula fuit, vulgari alio ſermone in populum invecto, doctorum duntaxat virorum facta fuerit lingua, Divina Officia & Miſſa in novum vulgi ſermonem convertenda ſint. Id vero eſt, a quo ſemper abhorruit & abhorret Catholica Eccleſia. In Provincialium Rothomagenſis Provinciæ Conciliorum collectione apud Beſſy extat Epiſtola Paſtoralis Jacobi Colberti Epiſcopi Rothomagenſis pag.172. de hoc argumento. Et vero quis ſanæ mentis id conſilii dederit, quo populus de Miſſæ Myſteriis certior fiat, quod commode per Parochos & ſacros Oratores obtineri poteſt, ut Miſſa e Latino exempli cauſa ſermone in vernaculam linguam convertatur, cum tot ſint vulgares linguæ riſu plane dignæ & prorſus contemnendæ? Præterea non cuivis modo Genti, ſed cuique pæne Civitati peculiaris eſt lingua; & labentibus annis quævis lingua mutatur, quod in Latina contigiſſe narrat Polybius lib.3. qui primæ pacis Punicæ fœdus, Punico ſecundo bello confecto, ægre intellectum eſſe teſtatur. Huc accedit quod in qualibet mutatione ſexcentis aperiretur occaſio contentionibus & diſſidiis: populus autem Miſſæ in vernaculum ſermonem converſæ intelligeret quidem verba, ſenſum tamen minime aſſequeretur, quod infinitos errores pareret. Vid. Xyſti Senenſis Biblioth. Sanct. lib. 5. cap.172. & lib.6. cap.263. Hoſium Cardinalem Tractatu de Miſſa non vulgari, Silvium.3. par. quæſt.83. art.4. Merbeſium in Summa Chriſtiana par.3.quæſt.54. Boucat Theolog. Patrum tom.5. diſſert.1. de ſacris Cæremoniis art.2. Juveninum de Sacramentis diſſertat.5. de Euchariſtia quæſt.8. cap.7.

Rationes quibus retinendus ſit in Miſſa Latinus ſermo.

Simile exemplum apud Hebræos in veteri Teſtamento, & in Eccleſia Orientali apud Græcos.

6 Etſi autem manifeſto expedit Miſſam in vernaculum ſermonem non converti, tamen ad magis id comprobandum nonnihil momenti illud habet, quod uſque ad captivitatem Babylonicam lingua Sancta erat communis, & Officia eo ſermone, quem omnes intelligerent, celebrabantur. Tempore autem captivitatis populus paullatim Hebraici ſermonis oblitus, ſyriace ſeu chaldaice loqui aſſuevit. Ea ſervitute tandem populo perfuncto, & in ſuas ſedes reſtituto, tum in lectione Legis, tum in reliquis publicis precationibus Hebraicus ſermo eſt adhibitus, etſi jam non amplius vulgo intelligeretur. Græcam linguam nemo eſt qui neſciat, ab ea, qua vulgo nunc Græci loquuntur, multum diſtare. Tamen Liturgia in veteri Græcorum lingua, quæ tunc omnibus communis erat, nunc

nunc vero dumtaxat viris doctis eſt cognita, etiamnum retinetur. Id vero manifeſtum indicium eſt, minime expedire, ut quæ Liturgia quondam lingua populo communi introducta ſit, exoleſcente paullatim eo ſermone, ut jam ſolis viris doctis cognitus ſit, eadem Liturgia in vernaculum convertatur rudibus æque ac literatis viris communem.

Miſſale in Gallicum ſermonem converſū proſcripſit Alexander VII. Gallicanus Clerus, & Rex Galliarum.

7 De periculo autem ne in mutationes plurimi fœdique irrepant errores, ſatis eſt Miſſale in Gallicam linguam a P. Vois Ordinis Prædicatorum anno 1660. converſum commemorare. Huic novitati Gallicani Cleri zelus vehementer reſtitit, veritus ne offenſiones orirentur & ſcandala, quæ modo innuimus; & apud Alexandrum VII. ea de re conqueſtus eſt, qui Pontifex anno inſequenti eam interpretationem condemnavit; nec Regia poteſtas vim auctoritatemque ſuam deſiderari paſſa eſt, quo Pontificis Decretum executioni mandaretur. Totius rei narrationem cum documentis reperias tom. 4. Biblioth. Criticor. ſacror. pag. 583. & tom. 3. P. Fontana adverſus Queſnellianas propoſitiones pag. 916. & tom. 2. citati Operis P. Bellelli.

Latinus ſermo in vernaculā hodiernā corruptione migravit, nec propterea ab Eccleſia deſerendus.

8 Ut ſummam huic argumento manum imponamus, liceat huc referre, quæ dudum diximus, Apoſtolos eorumque ſucceſſores in Occidentali Eccleſia latine Miſſam celebraſſe, ea enim lingua tunc temporis omnibus communis erat. Obſolevit autem paulatim in Italia ea lingua, atque invecta eſt quæ *vulgaris* dicitur, ſeptimo & octavo ſæculo. Gothi enim in Italiam quidem pervaſere quinto ſæculo ineunte ſub Alarico, Hunni etiam ſtatim poſt medium ſæculum ſub Attila, & Vandali ſub Genſerico; ſed temporariis hiſce incurſionibus ſane tribui non poteſt in Italia Latinæ linguæ amiſſio. Quod ſermo hic exoleſcere cœperit, Erulis tribuendum. Hi Odoacre Duce, quem Romani Regem ſalutarunt, Italiæ longe lateque ſunt dominati; tum Gothi ſub Theodorico, qui per idem tempus, pulſo Odoacre, a Zenone Imperatore Italiæ Rex appellatus eſt. Subinde poſt annos ſexaginta Narſetes, Gothis pulſis, Italiam Juſtiniani imperio reſtituit. Erupere tandem e Septentrione circa dimidium ſexti ſæculi Langobardi, qui Italia potiti, ducentos & quinque annos per tres & viginti Reges eam tenuere. Regnum illud, tandem incepta patris ſui perficiens, Carolus Magnus evertit, qui Langobardos in eam regionem, cui nomen nunc *Lombardia*, ſemigrare coegit, eorumque poſtremum Regem Deſiderium, pulſo fugatoque ejus exercitu, captum in Gallias abduxit. Hiſce rerum converſionibus, ac diutino Langobardorum dominatui origo Italæ linguæ tribuenda eſt, in quam Latina degeneravit, doctorumque virorum concluſa libris & diſputationibus, com-

communis eſſe deſiit. Quod ſi ea linguæ mutatio contigit in Italia, ubi proprium illi quodammodo fuit domicilium, quid illi evenerit per alias Occidentis Regiones, quo eam Romanorum Coloniæ invexerant, facile quivis intelligit. Jam vero ne longius digrediamur, Canonem producimus 17. Concilii Turonenſis ineunte ſæculo 9. habiti, in quo Eccleſiaſtici, qui adhuc latine ad populum ſermonem habebant, populari lingua jubentur conciones habere: *Homilias quiſque transferre ſtudeat in Ruſticam Romanam, aut Teodiſcam, quo facilius cuncti poſſint intelligere, quæ dicuntur. Ruſtica* autem *Romana* lingua erat vernaculus Gallorum ſermo ex pluribus linguis conflatus; ac *Teodiſca* lingua Germanorum erat Francis bene cognita, qui Germaniæ tum temporis imperitabant. Ex hac hiſtorica narratione quiſque facile intelligit, plura ſæcula præteriiſſe, ex quo in Occidente ſermo Latinus deſiit eſſe vernaculus. Quamobrem ſi tot ſæculorum ſpatio Eccleſia nemine reclamante Latinam linguam in celebratione Miſſæ retinuit, nec umquam (ſi noviſſima tempora excipias) quiſquam fuit, qui adverſus hanc diſciplinam vocem tolleret, turbaſque excitaret, multum inde huic diſciplinæ auctoritatis accedit; idque etiam ſatis eſſe cauſæ arbitramur, quamobrem eos reprehendamus, qui eo nomine Catholicam Eccleſiam auſi ſunt maledictis proſcindere.

An Liturgia apud Gentem noviſſime ad Chriſti Fidem converſam introducenda ſit vernaculo ejus Gentis ſermone?

9 Gravior eſt difficultas, ſi de alicujus Gentis agatur converſione ad Fidem, an videlicet Liturgia vernaculo ſermone illi ſit proponenda, quæ tamen ſemper retinenda ſit, etiam ſi lingua mutaret, & in populo exoleta viris doctis dumtaxat fieret cognita. Sub Nicolao I. qui creatus eſt Pontifex anno 858. Orientales Monachi S. Cyrillus & S. Methodius, qui Moravos Chriſti Fidem docuerant, Romam accerſiti ſunt, ut ad Epiſcopatus gradum promoverentur. Antequam Romam perveniſſent, obiit Nicolaus Pontifex, cui ſuffectus cum eſſet anno 867. Hadrianus II. in judicium vocati fuere, quod Liturgiam Sclavonica lingua introduxiſſent. Sed ii ſtrenue ſuam cauſam ita defenderunt, ut eorum factum laudem approbationemque ſit conſequutum; ut videre eſt in eorum vita ad diem 9. Martii apud Bollandiſtas. Mirum illud factum narrat in hiſtoria Bohemica cap. 13. Æneas Silvius: *Ferunt Cyrillum cum Romæ ageret, Romano Pontifici ſupplicaſſe, ut Sclavorum lingua ejus gentis hominibus, quos baptizaverat, rem divinam faciens uti poſſet. Qua de re cum in ſacro Senatu diſputaretur, eſſentque non pauci contradictores, auditam vocem tamquam de Cælo in hæc verba miſſam:* Omnis ſpiritus laudet Dominum; & omnis lingua confiteatur ei: *indeque datum Cyrillo indultum.*

Liturgia Sclavonica introducta in Moravia ſub Hadriano II.

10 Joan-

Eadem Liturgia Sclavonica a Joanne VIII. vetita, & rurſus permiſſa.

10 Joannes VIII. anno 872. creatus Pontifex per Paulum Epiſcopum Anconitanum S. Methodio vetuit, ne Sclavonum lingua Miſſam celebraret: *Audivimus etiam quod Miſſas cantas in barbara, hoc eſt in Sclavina lingua, unde jam litteris noſtris per Paulum Epiſcopum Anconitanum Tibi directis prohibuimus, ne in ea lingua ſacra Miſſarum ſolemnia celebrares, ſed vel in Latina, vel in Græca lingua, ſicut Eccleſia Dei toto terrarum orbe diffuſa, & in omnibus Gentibus dilatata cantat; prædicare vero aut ſermonem populo facere tibi licet*: a qua deinde querela deſtitit, eumque paſſus eſt Miſſam ſclavonice celebrare, modo converſio fidelis eſſet, & Evangelium latine primo, deinde ſclavonice legeretur; ſed tamen placere magis ſibi innuit, ſi in Miſſa celebranda Latinus ſermo adhiberetur: *Nec ſane Fidei vel doctrinæ aliquid obſtat ſive Miſſas in eadem Sclavonica lingua canere, ſive ſacrum Evangelium, vel Lectiones divinas veteris & novi Teſtamenti bene tranſlatas & interpretatas legere, aut alia Horarum Officia omnia pſallere; quoniam qui fecit tres linguas principales, Hebraicam ſcilicet, Græcam, & Latinam, ipſe creavit & alias omnes ad laudem & gloriam ſuam. Jubemus tamen, ut in omnibus Eccleſiis terræ veſtræ propter majorem honorificentiam Evangelium latine legatur, & poſtea Sclavonica lingua tranſlatum in aures populi Latina verba non intelligentis annuntietur, ſicuti in quibuſdam Eccleſiis fieri videtur. Et ſi tibi & judicibus tuis placet Miſſas Latina lingua magis audire, præcipimus ut latine Miſſarum ſolemnia celebrentur*. Ait Pontifex, in aliquibus Eccleſiis Evangelium Latino primum, deinde vernaculo ſermone legi conſueviſſe.

Romæ, Conſtantinopoli & alibi Evangelium, Prophetiæ & Epiſtolæ latine & græce legebantur.

11 Et ſane dubitari non poteſt, morem olim fuiſſe, ut in Miſſa Evangelium, Prophetiæ itidem & Epiſtolæ duabus legerentur linguis. Certe in Eccleſia Romana quibuſdam diebus Prophetiæ, Epiſtolæ & Evangelia Græca & Latina legebantur, ut videre eſt apud Martene loco cit. num. 6. & etiam nunc, Romano Pontifice ſolemniter celebrante, recitatur Epiſtola primum latine a Latino, deinde græce a Græco Subdiacono, & Evangelium latine a Latino, ſubinde græce a Græco Diacono cantatur. Vide Thomaſſinum tom. 1. lib. 2. cap. 82. num. 3. ubi oſtendit, nono ſæculo in ſolemnioribus Miſſis Epiſtolam & Evangelium Romæ primo Græce, deinde latine, Conſtantinopoli vero primo latine, deinde Græce legi conſueviſſe, ut utriuſque Eccleſiæ unitas palam fieret.

Sclavonicam Liturgiã prohibuit rurſus Alexander II. Ejus uſum noluit concedere S. Gregorius

12 Sed ad Miſſæ Sclavonicæ uſum, unde ſumus digreſſi, ut revertamur, incommodum aliquod inde ortum eſſe videtur; nam Legatus Alexandri II. qui creatus eſt Pontifex anno 1061. Concilio Epiſcoporum e Dalmatia & Croatia habito ſtatuit, ne quis deinceps niſi

 lati-

Digitized by Google

VII. Bohemorum Regi; conceſſit tamen cuidã Epiſcopo Innocentius IV.

latine aut græce, pulſa Sclavonica Liturgia, Divina myſteria celebrare auderet, ut poſt Thomam Archidiaconum Spalatenſem monet Pagius in vita Hadriani II. num. 54. & Gregorius VII. anno 1080. epiſt. 11. lib. 6. Uladislaum Bohemiæ Regem reprehendit, quod cum excommunicatis communicaret, nec illi vult permittere, ut Divina Officia Sclavonica lingua celebrentur; quam tamen facultatem Epiſcopo cuidam in Sclavonia anno 1248. conceſſit Innocentius IV. ut videre eſt apud Raynaldum ad annum eumdem num. 51.

Actum Romæ ſub Paulo V. & Innocentio XI. de Liturgia ſinice introducenda in Sinico Imperio.

13. Initio ſæculi elapſi actum eſt de facultate celebrandi Divina Officia vernaculo ſermone in Sinarum Imperio. Eam poſtularunt facultatem Miſſionarii e Societate Jeſu. Paulus V. Pontifex die 25. Januarii 1615. decrevit, ut apud Sinas Miſſam & Divina Officia Sinica lingua celebrari liceret; Breve etiam expeditum fuit, quod tamen Miſſionariis, qui hoc poſtulaverant, numquam traditum eſt. Renovata iterum eſt eadem petitio de Miſſa idiomate Sinico celebranda, cum Epiſcopi quidam ex Gallia ad Sinas perrexiſſent. Qua de re Congregatio habita fuit, quo præter doctos aliquot Cardinales & Prælatos, magni nominis etiam Theologi convenerunt, ex quorum numero fuit P. Chriſtianus Lupus. Eorum vota Cardinalis Albitius in Opere ſuo inſeruit de Inconſtantia in Fide par. 1. cap. 34. num. 43. uſque ad num. 50. In ea Congregatione nullum factum eſt Decretum. Innocentio XI. anno 1681. miſſum fuit Miſſale in Sinicam linguam converſum; cujus approbationem & adhibendi facultatem ut a Pontifice obtineret P. Philippus Coupletus Procurator Generalis Miſſionum apud Sinas Romam ſe contulit; ſed re infecta in Galliam reverſus diſſertationem ſcripſit de ejus Miſſalis utilitate, ſi eo uti licuiſſet. Ejus diſſertationis præcipuas rationes & capita in Propyleum Maji compegerunt Continuatores Bollandiani, in eo loco ubi loquuntur de Nicolao I. Hadriano II. & Joanne VIII.

Miſſæ idioma non mutandũ, licet lingua mutaverit. In prima Gentiũ converſione ſeligantur qui habiliore ſint ingenio, & latinis literis erudiantur.

14 Concludendum igitur, conſtantem firmamque diſciplinam eſſe, ne Miſſæ idioma mutetur, etſi mutet lingua vernacula; ſed eo ſermone Miſſa celebretur, quo celebrata eſt ab initio, etiamſi ea lingua exoleverit apud vulgus, ejuſque peritiam viri docti dumtaxat habeant. Eſt autem Apoſtolicæ Sedis in recenti populorum converſione ad Fidem, pro variis circumſtantiis vel permittere vel prohibere vernaculæ linguæ uſum in Divinis Officiis celebrandis. Sed vere affirmari poteſt, S. Sedem propenſiorem eſſe in illam partem, ut ex recens converſis ad Fidem, habiliore qui ſint ingenio, ſeligantur, & Latinis potius litteris erudiantur, quam ut facultas concedatur adhibendi in Miſſæ celebratione vulgarem

lin-

linguam; quemadmodum S. Otthonem Bambergenſem Epiſcopum, Pomeraniæ Apoſtolum, qui obiit anno 1139. ad eos quos noviſſime ad Fidem converterat, dicere conſueviſſe tradit Surius ad diem 2. Julii: *Adhortor vos & invito, quia cogere non debeo, ut de liberis veſtris ad Clericatum tradatis liberalibus ſtudiis prius inſtructos, ut ipſi per eos, ſicut aliæ Gentes, de lingua veſtra Latinitatis conſcios poſſitis habere Clericos & Sacerdotes.*

Vindicatur Tridentina Synodus a calumniis Suavis & Courayeri.

15 Concludendum itidem eſt, nullo fulciri fundamento, & a varietate eſſe prorſus aliena, quæ temere ſcripſit Petrus Suavis adverſus Tridentinum Decretum quod ſuperius attulimus, quaſi obſcurum ſit, Eccleſiæ unitatem lædat Fideliumque pietatem, pugnaque ſit manifeſta inter Joannem VIII., Sanctum Gregorium VII., & Tridentinam Synodum: quibus omnibus calculum ſuum addidit recentiſſimus Scriptor Courayer, qui ſuam miſere conſumſit operam in hiſtoria Concilii ejuſdem Suavis ex Italico in Gallicum ſermonem convertenda, eaque venenatis quibuſdam adnotationibus adſpergenda, ut apparet ex præfatione pag. 24. & tom. 2. lib. 6. pag. 520. nota 4. Quænam eſſet Suavis & Courayeri conditio, quodnam inſtitutum, ſatis conſtat ex Boſſueti Meldenſis Epiſcopi hiſtoria Variationum lib. 7. num. 108. pag. 447., & ex Paſtorali Documento Archiepiſcopi Ebredunenſis, qui nuperrime Cardinalis creatus eſt, quod typis Pariſien. prodiit an. 1738. adverſus notas, & traductionem Courayeri. Notum eſt omnibus, quam pernicioſa doctrina ubique ſcateat Opus Courayeri nunc Doctoris in Univerſitate Oxonienſi, quæ clare diſcutitur in præfato Documento Paſtorali. Sed non tam his Scriptoribus fidem detrahit partium ſtudium, quam validiſſimæ rationes ſupra allatæ eorum dicta evertunt. Nec vero ulla inter Tridentinum Concilium & Joannem VIII. deprehenditur diſcrepantia. Illud enim dumtaxat S. Synodus pronunciavit, *Patribus viſum eſſe non expedire, ut vulgari paſſim lingua* (Miſſa) *celebraretur*; nec alium quemquam condemnavit, niſi qui affirmare audeat, *Lingua tantum vulgari Miſſam celebrari debere*. Id vero non adverſatur Indulto Joannis VIII. qui certæ cuidam Genti juſtis ac validis rationibus conceſſit in celebranda Miſſa ſermone uti vernaculo. Neque pugnant inter ſe Gregorii & Joannis Epiſtolæ: non eſt enim novum in diſciplina, ut quod antea fieri permiſſum fuit, vetitum poſtea ſit propter incommoda, offenſiones & ſcandala, quæ inde ſuborta fuerint, quæque is non proſpexerit, qui talia conceſſit. Videatur Card. Pallavicinus hiſtor. Conc. Trident. lib. 18. cap. 10. & Natalis Alexander Hiſt. Eccleſiaſt. ſæc. 15. & 16. diſſert. 12. art. 12.

16 Qui-

Explicatur locus D. Pauli.

16 Quidam caput 4. epiſt. 1. ad Corinth. objiciunt adverſus ea quæ hactenus diximus; quo probare contendunt, Miſſam populari eſſe ſermone celebrandam; ſed fruſtra. Divus enim Paulus loquutus eſt tantum de dono linguarum, nec quidquam aliud ſibi voluit, quam ut ii, qui donum linguarum obtinuiſſent, ſermonem habentes ad populum, ea lingua uterentur, quæ omnibus qui audirent, communis eſſet, non quæ auditoribus incognita ad inanem oſtentationem adhiberetur. Videantur Grimaud Liturgia ſacra par. 1. cap. 12. in fine, Bocquillot Tractatu Hiſtorico ſacræ Liturgiæ lib. 1. cap. 11. in fine. Denique Renaudotius Collect. Liturgiarum Orientalium tom. 1. pag. 207. recte monet, tamquam novum & inauditum quidpiam a Proteſtantibus illud nobis exprobrari, quod linguam pleriſque incognitam in celebranda Miſſa adhibeamus, cum ea, qua in Liturgiis Orientales utuntur, lingua multo pluribus, quam apud nos Latina, incognita ſit; paucos enim apud nos Sacerdotes reperies Latinæ linguæ imperitos; contra apud Ægyptios pauciſſimi ſint, qui linguam Coptam intelligant: *nec tamen idcirco deſinunt ægyptiace Liturgias celebrare ſuas.*

CAPUT III.

De Miſſæ initio.

Accedenti ad Altare nihil Antiphona Introibo accommodatius.

1 NEmo eſt qui neſciat, Sacerdotem ſtantem ante Altaris gradus, in plano Eccleſiæ Crucis, ſigno Miſſam incipere; unde ex Apoſtolica traditione ſuarum omnium actionum Chriſtiani ſumunt initium, quod tradit Tertullianus libro de Corona Militis cap. 3. Poſtquam ſe ſigno Crucis ſignaverit, dicit Antiphonam *Introibo*: qua nihil accommodatius. Græce enim *Antiphona* reciprocum & alternum cantum ſignificat; & in utraque Eccleſia Latina & Græca mos ille a quarto uſque ſæculo invaluit, ut Pſalmi a duobus choris recitarentur alternis, ſeu canerentur, & pars quædam Pſalmi, quæ præſenti actioni conveniret, præcineretur. Itaque initio Miſſæ nihil aptius ea Antiphona reperiri potuit, ut bene obſervavit Le Brun tom. 1. pag. 109.

Poſt Pſalmum Judica me Deus dicitur Gloria Patri &c.

2 Pſalmus eſt 42. *Judica me Deus*, quem David Rex cecinit, cum Patria abſens, ut Saulis iram vitaret, ſe ipſe ſolabatur ſpe Hieroſolymam tandem redeundi, quo ſibi liceret ad Altare Domini accedere & ſacrificia offerre. Pſalmi hujus ſuum quiſque verſum alternis recitant Sacerdos & Miniſter; communem enim oportet eſſe utriuſque ad Altare accedentis fiduciam & gaudium in Sacrificii

ficii oblatione, ut advertit Pouget Inſtit. Catholic. tom.2. pag.525. Ad finem Pſalmi alternis pariter Sacerdos & Miniſter recitant *Gloria Patri*; quem glorificationis hymnum appellarunt veteres Patres; de quo verba fecimus, cum de Sanctiſſimæ Trinitatis Feſto ageremus.

Quis auctor fuerit hujus Hymni.

3 Illum quidam Flaviano Antiocheno Monacho, nonnulli Nicænæ Synodo tribuunt. Sed ejus hymni vetuſtiora, quam Nicæna Synodus, teſtimonia ſunt apud Athanaſium & Baſilium: quamobrem eorum probanda ſententia eſt, qui illum ex Apoſtolica Traditione profectum exiſtimant; nam Fideles in Eccleſiæ primordiis, ſacro abluti Baptiſmate in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti, tribus Divinis Perſonis glorificationis hymnum canere cœperunt. Illud dumtaxat Nicæno Concilio poteſt tribui, *Sicut erat in principio &c.* quod ad Arianorum hæreſim retundendam additum fuit. Vid. Baronius ad ann. Chr.325. num.173. Bona Rer. Liturgicar. lib.2. cap.3. num.2. Concilium Vaſenſe ſecundum, ſeu quod alii putant tertium anno 529. habitum can. 5. in Labbeana Collect. tom.4. pag. 1680. teſtatur, additionem illam jam tum a Sede Apoſtolica, & per Orientem, Africam, & Italiam uſurpari, jubetque etiam recitari in Gallia: *Quia non ſolum in Sede Apoſtolica, ſed etiam per totum Orientem, & totam Africam, vel Italiam propter Hæreticorum aſtutiam, qui Dei Filium non ſemper cum Patre fuiſſe, ſed a tempore cœpiſſe blaſphemant, in omnibus clauſulis poſt* Gloria ſicut erat in principio *dicitur, etiam nos in univerſis Eccleſiis noſtris hoc ita dicendum eſſe decernimus*. Serius in Hiſpania ea additio eſt uſurpata. Canone enim 12. Concilii Toletani IV. anno 603. habiti Concil. tom.5. Labbei pag. 1710. legitur: *In fine omnium Pſalmorum dicimus, Gloria & honor Patri & Filio & Spiritui Sancto in ſæcula ſæculorum Amen*; & ad eumdem modum dicitur *Gloria Patri* in Liturgia Mozarabica.

Poſt Gloria Patri &c. *Sacerdos dicit* Adjutorium, Confiteor *&c.*

4 Dicto Pſalmo *Judica me Deus & Gloria Patri*, Sacerdos ex 123. Pſalmo dicit: *Adjutorium noſtrum in nomine Domini*, cui reſpondet Miniſter, *qui fecit Cælum & Terram*. Deinde Sacerdos dicit *Confiteor*. Miniſter poſtea Dei miſericordiam Sacerdoti apprecatur, qui reſpondet *Amen*. Miniſter & ipſe recitat *Confiteor*. Et Sacerdos populo miſericordiam a Deo implorat illis verbis, *Miſereatur veſtri*, & populo itidem, ſibique Divinam indulgentiam petit illa oratione, *Indulgentiam, abſolutionem &c.* Ad ea verba Confeſſionis, *mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa*, manu ter ſibi percutit pectus tum Sacerdos tum Miniſter, cum ea proferunt verba.

5 Sa-

by Google

Trina pectoris percuſſio ducta ab exemplo Publicani.

5 Sacerdos & Miniſter dicunt *Confiteor*, & Orationem *Miſereatur*, quia Sacerdos & Miniſter ſeu populus, pro quo Miniſter loquitur, mutua ejuſmodi confeſſione & oratione aſſequuturos ſeſe confidunt levium peccatorum remiſſionem, quo puriori mente Deo Sacrificium offerant: *Confitemini alterutrum peccata veſtra, & orate pro invicem, ut ſalvemini*; verba ſunt ex Epiſt. S. Jacobi cap. 5. verſ. 16. Trina illa percuſſio pectoris contritionem cordis ſignificat, ab exemplo ducta Publicani, qui pectus ſibi percutiens peccata ſua confitendo veniam a Domino impetravit: *Et Publicanus a longe ſtans nolebat nec oculos ad Cœlum levare; ſed percutiebat pectus ſuum dicens: Deus propitius eſto mihi peccatori*; Lucæ cap. 18. verſ. 13.

Dominus vobiſcum *ex lib. Ruth*; & cum ſpiritu tuo *ex D. Paulo deſumta.*

6 Stans adhuc exadverſo Altaris extra gradus Sacerdos poſt confeſſionem, quaſdam e ſacris Paginis Orationes depromptas recitat, quibus peccatorum a Deo veniam petit, eamque mentis poſtulat puritatem, qua opus eſt Sacrificio Miſſæ ſancte celebrando; cui itidem reſpondet Miniſter. Inter Orationes ea eſt, quæ per totam Miſſam ſæpe dicitur, *Dominus vobiſcum*, ex libro Ruth educta cap. 11. verſ. 4. *Et ecce ipſe veniebat de Bethlehem, dixitque meſſoribus: Dominus vobiſcum, qui reſponderunt ei: Benedicat tibi Dominus*. Miniſter vero Sacerdoti reſpondet: *Et cum Spiritu tuo*; quæ ex D. Pauli verbis ad Galatas cap. 6. 18. deſumta videntur: *Gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti cum ſpiritu veſtro Fratres Amen.* Quæ verba in Miſſæ decurſu toties Miniſter repetit, quoties Sacerdos dicit *Dominus vobiſcum*.

Cur Sacerdos oſculetur Altare.

7 Denique Sacerdos poſtquam adſtantes ad preces Deo fundendas excitavit dicens *Oremus*, gradus Altaris conſcendens recitat Orationes *Aufer a nobis*, & *Oramus te Domine per merita Sanctorum tuorum*, & tum primum oſculatur Altare; quod aliquoties in Miſſæ curſu itidem oſculatur: Nam oſculum ſalutatio quædam eſt, ut notat Pouget loc. cit. pag. 827. ubi propoſitam quæſtionem, *Cur Sacerdos accedens ad Altare, hoc oſculetur, idemque faciat, quoties ab eo recedit*, ita ſolvit: *Hoc ſalutationis genus eſt. Oſculatur Sacerdos Altare, qui typus eſt Chriſti, eoque oſculo profitetur adhærere ſe Chriſto, cui ſicut membra capiti, connexi ſunt Sancti, quorum Reliquiæ ibi ſervantur*.

Reliquiæ Sanctorum conditæ in petra ſacra. Locus de ea re Divi Ambroſii.

8 Neque enim Miſſam celebrare fas eſt in Altari, quod vel ſacratum non fuerit, vel petra ſacra non ſit inſtructum: Altaris autem, & petræ conſecratio poſtulat, ut in iis condantur Reliquiæ Sanctorum. Quamobrem S. Ambroſius Epiſt. 54. ad Marcellinam ſororem ſcribit: *Cum Baſilicam dedicare vellem, mihi tamquam uno ore interpellare cœperunt dicentes: Sicut in Romana, ſic Baſili-*

ſilicam dedices. *Reſpondi*: *Faciam*, *ſi Martyrum Reliquias invenero*: repertiſque SS. Gervaſii & Protaſii corporibus, Romano ritu Baſilicam dedicavit.

Pſalmus Judica me Deus, *ad initium Miſſæ adhibitus uſque ab 8. ſæculo. Vertus confutatur.*

9 Quidam exiſtimant, non admodum antiquam eſſe diſciplinam recitandi Pſalmum *Judica me Deus* in principio Miſſæ. Vertus tom.3. par.1. cap.1. putat, Pſalmum non amplius quam a ducentis annis initio Miſſæ ab Eccleſia Romana recitari cœptum. Sed audaculi Verti manifeſtus eſt error. Nam in veteri Miſſali Romano ante quingentos annos ſcripto in Bibliotheca Angelica Romæ hæc habentur: *Cum autem indutus fuerit* (Sacerdos) *accedat ad Altare*, *&c dicat*: *Introibo ad Altare Dei*. ℟. *Ad Deum &c. Pſalmum* Judica me Deus. *Tunc inclinet ſe ante Altare*, *& dicat Confiteor Deo*. Præterea Micrologus Miſſæ Romanæ ordinem deſcribens cap.23. *Paratus*, inquit, *Sacerdos venit ad Altare dicens Antiphonam* Introibo ad Altare Dei, *& Pſalmum* Judica me Deus, *poſt quem ſequitur Confeſſio*; idque confirmat Innocentius III. lib.2. de Myſteriis Miſſæ cap.13. Et qui vetera monumenta diligentius excuſſerunt, ea documenta proferunt, quibus luculenter oſtenditur, Pſalmum hunc in principio Miſſæ dici conſueviſſe ſæculo ſeptimo & octavo. Quia vero nihilominus quidam Antiphonam *Introibo* cum Pſalmo *Judica me Deus* recitabant, quidam prætermittebant, idcirco S. Pius V. cum Miſſale recognovit, ſtatuit ut a quolibet Sacerdote ad Ritus uniformitatem illa Antiphona & Pſalmus recitaretur.

Confeſſio in principio Miſſæ ex Apoſtolica traditione. Incertum quis compoſuerit Confiteor.

10 *Confiteor* Pontiano Papæ quidam tribuunt; ſed falſo. Illud vere dici poteſt, Apoſtolicæ Traditionis eſſe, generatim ut ingenua peccatorum Confeſſio præeat. Nam Sacerdotes quoque & Prophetæ veteris Teſtamenti eam, antequam ſacrificarent, Confeſſionis formulam adhibebant: *Peccavimus Domine*, *injuſte egimus*, *iniquitatem fecimus*. Formula vero peculiaris hæc, qua nos in Miſſæ utimur Sacrificio, certe ab anno uſque 1300. in uſu erat. In Liturgiis S. Jacobi & S. Marci Evangeliſtæ Sacerdos ſua ipſius peccata incipit accuſare, quorum deinde a Deo ſibi & populo veniam petit. In veteri Ritu Mozarabico nulla erat Confeſſio, ſed locum *Confiteor* aliæ orationes obtinebant, additæ a Cardinale Ximenio. Hæc qui uberius pertractata habere cupiat, adeat Cardinalem Bona Rer. Liturgicar. lib.2. cap.2. Le Brun tom.1. pag.127. Grancolas de antiquis Liturgiis pag.447. Meratum ad Gavantum par.1. tom.1. pag.382. & ſeq. Illud obſervatu dignum putamus, ab Hæreticis nihil objectum eſſe adverſus Pſalmum *Judica me Deus*, neque adverſus Confeſſionem, quatenus eam Sacerdos Deo & hominibus præſentibus facit.

Ratio, cur confiteamur peccata non ſolū Deo, ſed etiam Sanctis.

11 Quidam tamen eam Confeſſionem auſi ſunt improbare, quod Sacerdos peccata ſua Sanctis confiteatur; quod ex ea hæreſi profluit, Sanctos nimirum, qui longe abſunt, ut nullas orationes noſtras, ita ne confeſſiones quidem audire poſſe. De invocatione Sanctorum egimus in noſtro Opere de Canonizatione Sanctorum, & quomodo ad eos orationes noſtræ perveniant demonſtravimus. Itaque in præſentia dicimus, Sanctos quemadmodum orationes, ita & confeſſiones noſtras intelligere; ac Deo quidem confeſſionem fieri peccatorum, quibus illi facta eſt injuria, ac per pœnitentiam ab eo veniam impetrari; eamdem vero confeſſionem coram Sanctis etiam fieri, qui cum Chriſto in fine ſæculorum ſedebunt humani generis judices, juxta illud Matthæi cap. 19. *Amen dico vobis, quod vos qui ſequuti eſtis me, in regeneratione, cum ſederit Filius hominis in ſede majeſtatis ſuæ, ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim judicantes duodecim tribus Iſrael*; & juxta illud D. Pauli 1. ad Corinth. cap. 6. *An neſcitis quoniam Sancti de hoc mundo judicabunt?* In 14. Ordine Romano apud Mabillon. Muſei Italici tom. 2. pag. 529. extat formula illa *Confiteor Deo &c.* in qua addita ſunt paucula quædam verba: *Quia peccavi nimis cogitatione, delectatione, conſenſu, verbo, & opere.*

Pſalmus quãdoque omittitur in Romana Eccleſia, nec uſurpatur a Carthuſianis & aliquot aliis Ordinibus, nec in Ritu Ambroſiano.

12 Pſalmus *Judica me Deus* omittitur in Miſſis Defunctorum, & Paſſionis tempore: ob eam rationem prætermitti ait Tournely tom. 2. de Euchariſt. pag. 412. quod Pſalmus ſit lætitiæ, ut conſtat ex illis verbis, *Quare triſtis es anima mea?* Nullus autem in Miſſis Mortuorum, & quæ Paſſionis tempore celebrantur, lætitiæ locus. Pouget loco citato pag. 825. putat, in iis Miſſis Pſalmum illum omitti ex continuatione veteris Ritus primorum ſæculorum, cum Pſalmus ille non recitabatur; nam ejus uſum paullo ante diximus ad 7. vel 8. ſæculum eſſe referendum. Carthuſiani, Fratres Prædicatores, Carmelitæ in principio Miſſæ numquam illum Pſalmum, ſed verſus quoſdam ex aliis Pſalmis ſumptos recitant. Contractior eſt Carthuſianorum & Fratrum Prædicatorum formula Confeſſionis, ſeu *Confiteor*; in utraque tamen coram Deo & Sanctis fit confeſſio. Juxta Ritum Ambroſianum non dicitur Pſalmus *Judica*, ſed poſt Anthiphonam *Introibo* ſtatim ſequitur Confeſſio: & Carthuſiani, ut etiam Fratres Prædicatores non oſculantur Altare, ſed capite inclinato illud ſalutant. Qui vero Romano Ritu Altare oſculatur, nec Altare nec Crucem ſalutat; oſculum enim eſt quædam ſalutatio, ut videre eſt apud Meratum loco cit. pag. 399.

Liturgiæ S. Jacobi ſinceritas.

13 De Liturgiis S. Jacobi Apoſtoli & S. Marci Evangeliſtæ quædam ſuperius attigimus. Natalis Alexander Eccl. Hiſt. tom. 3. ſæculo 1. cap. 12. art. 3. oſtendere conatur ſpuriam eſſe utramque Litur-

Liturgiam. Verum Allatius in Symmictis Epiſtola ad Bartoldum Nihuſium, allatis veterum Auctoritatibus, oſtendit, eam Liturgiam Jacobi Apoſtoli genuinum eſſe fœtum. Et ſane eam ut genuinam Eccleſia Græca ſemper agnovit, & Concilium Trullanum can. 32. præcepit, in Miſſa vinum cum aqua mixtum eſſe offerendum, ac ad Apoſtoli Jacobi provocat Liturgiam: *Nam & Jacobus Chriſti Domini noſtri ſecundum carnem Frater, cui & Hieroſolimytanæ Eccleſiæ thronus primum eſt creditus, & Baſilius Cæſareenſium Archiepiſcopus, cujus gloria omnem terrarum orbem pervaſit, myſtico nobis in ſcriptis tradito ſacrificio ita conſecrandum in Divina Miſſa ex aqua & vino ſacrum Calicem ediderunt*: quæ quidem non conjecturæ ſunt, ſed validiſſima argumenta, quibus Liturgiæ S. Jacobi ſua ſinceritas vindicatur. Videatur Card. Bona Rer. Liturgicar. lib. 1. cap. 8. ubi etſi de S. Marci dubitat Liturgia, eam tamen S. Jacobi obfirmate tuetur, & multa eruditionis copia a ſuppoſitionis nota vindicat.

Ritus Mozarabicus unde appellatus. Illū Hiſpani reliquerunt ſub Gregorio VII. Cardinalis Ximenius illum reſtituit in Sacello quodam Eccleſiæ Toletanæ.

14 Ritum Mozarabicum ſupra memoravimus, qui etiam Gothicus appellatur. Eo Hiſpaniæ Eccleſia utebatur, & ideo Gothicus appellatus, quod per id tempus adhiberetur, cum Gothi Hiſpanis imperitabant. Mozarabus etiam vocatus eſt, quod cum totam fere Hiſpaniam Arabes occupaſſent, Chriſtiani *Mixtarabes*, ac deinde corrupta voce *Mozarabes* ſint appellati, hoc eſt cum Arabibus mixti. De hoc Ritu verba fecimus lib. 1. de Canonizat. Sanctor. cap. 5. num. 6. Satis igitur hic erit innuere, ſub S. Gregorio VII. Hiſpanias, eo ritu relicto, Romanum eſſe amplexas; ejus tamen ne memoria omnino interiret, Cardinalis Ximenius Archiepiſcopus Toletanus Miſſale, & Divina Officia typis imprimi curavit, voluitque ut Miſſa in quodam Sacello Metropolitanæ Eccleſiæ Toleti juxta eum ritum celebraretur: quædam in ea Diœceſi ſunt Parœciæ, quæ eo ritu etiam nunc utuntur, ut teſtatur Alvarus Gomezius lib. 2. de Geſtis Cardinalis Ximenii. Apud Cardinalem de Aguirre tom. 3. Concilior. Hiſpaniæ pag. 238. eſt Concilium quoddam Ilerdenſe a Candido Cardinale Alexandri II. Legato habitum, ut Hiſpani a Mozarabica ad Romanam Liturgiam revocarentur. Eorum, quæ egit S. Gregorius VII. apud Alphonſum Hiſpaniæ Regem, ut Gens illa Romanum Ritum amplecteretur, eodem loco reperias documenta pag. 256. tota vero liturgia Mozarabica refertur pag. 258. & ſeq. de eadem Liturgia loquitur Fleury Hiſt. Eccl. tom. 7. pag. 336.

Ritum Ambroſianum D. Ambroſius verius auxit, quā inſtituit.

15 Ad extremum quædam de Ambroſiano Ritu tetigimus, quem fuſe explicat Vicecomes de Miſſæ Ritibus lib. 2. cap. 12. & 13. ubi probat, illum ritum non fuiſſe a S. Ambroſio inſtitutum; in eo

eo plures eſſe cæremonias Ambroſii ætate vetuſtiores, plures ab ejus Prædeceſſoribus inſtitutas ipſum eſſe amplexum, plures etiam de ſuo addidiſſe, quaſdam feciſſe meliores; eumdemque Ritum in Eccleſia Bononienſi, cum Mediolanenſi Archiepiſcopo eſſet ſubjecta, eſſe adhibitum. De Ambroſiana Liturgia loquitur Le Brun tom.2. pag. 175. illudque animadvertit, S. Ambroſium ex illius Provinciæ Præſide, cum adhuc Catechumenus eſſet, creatum Epiſcopum, qui octo dierum ſpatio Baptiſmum, ſacros Ordines, & Epiſcopatum ſuſcepit, principio nihil aliud facere potuiſſe, quam probe diſcere quod doceretur. Veriſimile tamen eſt progreſſu temporis quædam Divinis Officiis addidiſſe, quæ ad nutriendam Fidelium pietatem utiliſſima judicata ſunt.

CAPUT IV.

De Introitu, Kyrie eleiſon; & Hymno Gloria in Excelſis.

A vetuſtis temporibus ad ſæculū 15. dextera & ſiniſtra Altaris erat quæ eſt dextera & ſiniſtra Sacerdotis ad illud converſi; nunc quæ eſt dextera & ſiniſtra Crucifixi.

1 Sacerdos, gradibus conſcenſis, oſculatur Altare, ad cujus ſiniſtram partem ſe confert, quæ *Cornu Epiſtolæ* dicitur. Le Brun citato tom.1. pag.157. ſapienter monet, in veteribus Romanis Ordinibus & Auctoribus Eccleſiaſticis uſque ad ſæculum 15. partem ſiniſtram Altaris dici conſueviſſe dexteram, ex manu dextera Sacerdotis ad Altare converſi, eorumque qui in Eccleſiam ingrederentur. Sed cum in Pontificali Romæ edito anno 1485. deinde propoſitum fuerit obſervandum, dexteram & ſiniſtram Altaris partem eam eſſe, quæ eſt dextera & ſiniſtra Crucifixi, qui in medio Altari collocatus eſt, inde factum, ut nunc ſiniſtra Altaris pars habeatur, in qua Epiſtola, dextera vero, in qua Evangelium recitatur.

Introitus varia nomina. Ejus auctor non S. Cœleſtinus I. ſed Sanctus Gregorius Magnus.

2 Sed de Introitu nunc dicendum, qui conſtat ex Antiphona, Pſalmo, & *Gloria Patri*. Introitus dicitur, ſeu quod Miſſæ principium eſt, ſeu quia a Choro canebatur, cum Sacerdos ad Altare accederet. In Miſſali Ambroſiano vocatur *Ingreſſa*, in Liturgia Mozarabica, & in Miſſali Carthuſianorum, Fratrum Prædicatorum, & Carmelitarum *Officium* appellatur. Miſſæ Introitum S. Cæleſtino I. tribuunt Valfridus & Micrologus, & cum his conſentiunt Martinus Polonus, Platina, & alii apud Torres Iuſtitut.Sacerdot. tit. de Sacrificii oblatione pag.61. Sed hæc opinio omni caret fundamento. Honorius lib.1. in Gemma Animæ cap.87. Auctorem Introitus Miſſæ fuiſſe putat S. Gregorium; quod veriſimilius eſt. Nam Sanctus ille Pontifex Antiphonarium compoſuit ſelectis e Pſalmorum libro Antiphonis, aliis quidem ad Introitum, aliis ad Reſ-

Reſponſorium, aliis etiam ad Offertorium: Introitus Auctorem exiſtimat S. Gregorium etiam Brunus de Cæremoniis lib. 2. cap. 1. pag. 28.

Introitus omnes depromti ex Pſalmis verſionis Italicæ. Pauculi quidam irregulares aliunde deſumti.

3 In eo Antiphonario omnes Introitus ſunt e Pſalmis depromti, paucis quibuſdam exceptis, quos Durandus *irregulares* appellat, ut qui dicitur in Nativitate Domini, *Puer natus eſt nobis*; & in Aſcenſione Domini *Viri Galilæi*; & in die Pentecoſtes, *Spiritus Domini*; & in Feſto S. Petri Apoſtoli, *Nunc ſcio vere*. Atque hi omnes Introitus irregulares ſi non e Pſalmis, e ſacris tamen paginis deſumti ſunt. Et pauculi nunc quidam ſunt, qui neque e Pſalmis, neque e ſacra Scriptura petiti ſint, nec in Gregoriano Antiphonario reperiantur, ut ſunt, *Salve ſancta parens*; *Gaudeamus omnes in Domino*; & *Benedicta ſit Sancta Trinitas*; nec prætereundus Introitus Feriæ tertiæ Pentecoſtes, *Accipite jucunditatem gloriæ veſtræ &c. commendatum donum accipite, & jucundamini, gratias agentes ei, qui vos ad cæleſtia regna vocavit*; qui ſumptus eſt e lib. 4. Eſdræ cap. 2. verſ. 36. & 37. qui liber ab Hebræo quodam ad Chriſtianam Fidem converſo eo conſilio creditur ſcriptus, ut Judæi Chriſti Religionem ſuſciperent; qua de re vide Diſſert. Calmeti in 4. librum Eſdræ. Illum ex Canone ſacrarum Scripturarum excluſit Concilium Tridentinum ſeſſ. 4. etiamſi quidam ex Patribus eum habuerint Canonicum. In Introitu Pſalmus integer cum *Gloria Patri* recitabatur. A mille fere annis non amplius totus dicitur, ſed pauci quidam verſus e Pſalmo; hique ſunt ex interpretatione, quæ ante Hieronymi ætatem adhibebatur, & a Patribus vocatur *Italica*; qua etiam nunc utuntur Ambroſiani, iique pauci, qui Mozarabicum Ritum ſequuntur, & Clerus Baſilicæ Vaticanæ, qui juxta Breviarium ejuſdem Baſilicæ Pſalmos legit interpretationis Italicæ. Poſt *Gloria Patri* iterum dicitur Antiphona, a qua Miſſa eſt incepta; ſed eam Ambroſiani non repetunt præterquam in Miſſis mortuorum; quædam Eccleſiæ, atque etiam Carmelitæ in quibuſdam ſolemnioribus Feſtis eam ſemel, iterum dicunt, & tertio.

Olim præcinebantur a Clero, nec recitabantur a Celebrante.

4 Introitum a Choro præcini conſueviſſe ſuperius diximus, qui propterea a Sacerdote non recitabatur; nunc vero Introitum legit Sacerdos tam in Miſſis privatis, ut id quod a Choro dicendum eſſet ſuppleat, quam in ſolemnibus, quia fieri poteſt, ut quæ Chorus canit, probe non intelligat. Vide Bellarm. tom. 3. controverſ. lib. 6. cap. 16. de Miſſa, Bona Rer. Liturgic. lib. 2. cap. 3. Le Brun tom. 1. pag. 160. & ſeq. Tournely tom. 2. de Euchariſt. pag. 413. Nec contemnendæ Ivonis Carnotenſis, Ruperti, & Innocentii III. conſiderationes, qui animadvertentes Introitum plerumque ex verbis vete-

veteris Teſtamenti eſſe compoſitum, docent per eum nobis in memoriam revocari clamores & deſideria veterum Patrum Meſſiæ adventum expectantium. De Introitu ſcripſerunt Macrus Vocabular. verbo *Introitus*, & Torres loco cit. qui eadem confirmant de veteri ritu, cum integer dicebatur Pſalmus, ac de ſignificatu multarum precum, quibus veteres Patres Meſſiam efflagitabant.

De Introitu Romani Pontificis.

5 Romano Pontifici ſolemniter celebranti, cum ſacris indutus veſtibus e Throno deſcendit acceſſurus ad Altare, tres ultimi Presbyteri Cardinales illi occurrunt, eumque in pectore & in facie oſculantur; quam cæremoniam etſi quidam exiſtimant tres Marias exprimere, tamen vera ejus ſignificatio eſt trium Regum Magorum: *Tres Sacerdotes, qui Pontifici venienti coram Altare reverenter occurrunt, & inclinantes os ejus oſculantur & pectus, tres illos Magos ſignant*: verba ſunt Innocentii III. lib.2. de Myſter. Miſſæ cap.11., qui deinde profunda ejus cæremoniæ Myſteria explicat: *Per geminum oſculum geminam in Chriſto naturam confitentur, Divinam ſcilicet & Humanam, Divinam quaſi latentem in pectore, Humanam quaſi patentem in ore.*

Poſt Introitũ Sacerdos dicit Kyrie, Gloria in Excelſis&c.

6 Sed ad privatam Miſſam regrediamur, unde divertimus, & ut occaſio tulerit interdum, non tamen niſi obiter, digrediemur. Lecto Introitu Sacerdos venit ad medium Altare, & dicit *Kyrie Eleiſon*, ac deinde *Gloria in Excelſis*, ſi quidem ex Rubrica dici oporteat; quo hymno vel dicto, vel prætermiſſo, prout Rubrica jubet ad populum converſus dicit, *Dominus vobiſcum*, aut ſi Epiſcopus ſit, *Pax vobis*; ac poſtquam Miniſter reſpondit, *Et cum ſpiritu tuo*, redit ad Cornu Epiſtolæ, ubi dicit *Oremus*, & Collectam legit.

Kyrie Eleiſon *eſt in Liturgiis S. Jacobi & veterum Patrum. Ante S. Gregorium verba illa uſurpata.*

7 Græca verba ſunt *Kyrie Eleiſon*, quæ ſignificant *Domine miſerere*, qua precatione nihil ad ea quæ nobis opus ſunt, accommodatius, ut ea fugiamus pericula, quæ ſemper noſtræ imminent animæ, ni Deus noſtri miſereatur. Quapropter Iſaias cap.33. *Domine*, inquit, *miſerere noſtri*; *te enim expectavimus*; & Baruch cap.3. *Audi Domine, & miſerere*. Hæc precatio adhibetur in Liturgiis S. Jacobi Apoſtoli & veterum Græcorum Patrum. Quis ab Oriente hæc verba in Occidentem invexerit, Viri docti diſputant. Vulgaris olim opinio fuit S. Gregorium Magnum ea Miſſæ addidiſſe; ſed falſitatis arguitur, quod conſtat ſexaginta ante S. Gregorium annis ea ab Apoſtolica Sede & ab Italiæ Provinciis eſſe uſurpata; nam Concilium Vaſenſe anno 529. habitum tom.4. Concil. pag.1680. ait: *Et quia tam in Sede Apoſtolica, quam etiam per totas Orientales & Italiæ Provincias dulcis & nimium ſalutaris conſuetudo eſt intromiſſa, ut Kyrie eleiſon frequentius cum gran-*

grandi affectu, & compunctione dicatur, placuit etiam nobis, ut in omnibus Eccleſiis noſtris iſta tam ſancta conſuetudo & ad Matutinum, & ad Miſſas, & ad Veſperas Deo propitio intromittatur. In Miſſa Latina verba Græca adhibentur *Kyrie Eleiſon*, atque etiam quædam Hebraica *Amen*, *Alleluja*, *Sabaoth*, & *Hoſanna*; ut eadem ſignificetur eſſe Eccleſia, primum ex Hebræis, & Græcis ac deinde e Latinis conflata: Auguſtinus Joannes Faſchius Heterodoxus die 20. Decembris ann. 1696. præſidente Joanne Andrea Schmidt Diſſertationem examinandam propoſuit: *De inſignioribus veterum Chriſtianorum Formulis*, tom. 398. Miſcellaneorum inſertam Bibliothecæ Dominici Cardinalis Paſſionei. In ea Diſſertatione Auctor pag. 27. conſultius fore ait, ſi verba Græca *Kyrie Eleiſon* in alia verba commutarentur, quæ populus intelligeret. Sed neminem quidem certe futurum arbitror, qui præ hujus Faſchii opinione poſthabeat veterem conſtantemque ſenſum Eccleſiæ. Poſt Introitum alternis a Sacerdote & Miniſtro ter dicitur, *Kyrie Eleiſon*, ter *Chriſte Eleiſon*, & rurſus ter *Kyrie Eleiſon*. S. Thomas in 3. par. quæſt. 83. art. 4. *Miſericordia*, inquit, *petitur dicendo Kyrie Eleiſon, ter quidem pro Perſona Patris, ter autem pro Perſona Filii, cum dicitur Chriſte Eleiſon, & ter pro Perſona Spiritus Sancti, cum ſubditur Kyrie Eleiſon, contra triplicem miſeriam ignorantiæ, culpæ, & pœnæ; vel ad ſignificandum, quod omnes Perſonæ ſunt in ſe invicem.*

Olim non erat præfinitum, quoties dicendum eſſet.

8 Olim non erat præfinitum, quoties dicendum eſſet *Kyrie Eleiſon*, & in iis Miſſis omittebatur, quæ poſt Litanias celebrarentur, in quibus id jam antea dictum fuerat. Vide Bellarm. tom. 3. controverſ. lib. 6. de Miſſa cap. 16. tit. de *Kyrie Eleiſon*. Tournely de Sacram. Euchariſt. tom. 2. pag. 412. Le Brun tom. 1. pag. 165. & ſeq. Pouget tom. 2. Inſtitut. Catholicar. pag. 830. Macrum in Vocabular. Eccleſiaſt. verbo *Kyrie Eleiſon*, Card. Bona Rerum Liturgicar. lib. 2. cap. 1. Meratum par. 1. tom. 1. pag. 174. & ſeq. Boucat. tom. 5. Theologiæ Patrum par. 4. pag. 69. Numerum autem præfinitum non fuiſſe repetitionum *Kyrie Eleiſon*, ſed toties dici conſueviſſe, quoties voluiſſet Sacerdos, qui Miſſam celebrabat, teſtatur Martene de antiquis Eccleſiæ Ritibus lib. 1. cap. 4. art. 3. n. 5. *Interim cantato & repetito ſemel & iterum pro ſolemnitatum varietate Introitu, Chorus ſubjungit, Kyrie Eleiſon, Chriſte Eleiſon, quod tamdiu olim repetebat, donec ſubſiſtendum Celebrans innuiſſet*; quod confirmat etiam Mabillonius in Commentariis in Ordinem Romanum art. 6. n. 3. qui & illud etiam quod ſupra diximus, docet, *Kyrie Eleiſon* dici non conſueviſſe in Miſſis, quæ dictis antea Litaniis celebrarentur: *In primis Kyrie Eleiſon toties repetebatur, quoad Pon-*

Pontifex aliquo nutu finem deſignaret. Unde Paris de Craſſis obſervat, Kyrie in Miſſis Pontificiis tamdiu protrahi, quamdiu reverentia Papæ a Cardinalibus facienda durat. Verum in iis Miſſis quæ Litanias ſequebantur, Kyrie Eleiſon omitti mos erat, ut ex libellis noſtris patet, ob eam videlicet cauſam, quod in Litaniis jam cantatum fuiſſet. Ambroſiani ter has voces *Kyrie Eleiſon* adhibent, poſt *Gloria in Excelſis*, poſt Evangelium, & in fine Miſſæ.

De hymno Gloria in Excelſis. *Græci eū vocant* Doxologiam.

9 D. Thomas loco citato loquitur de Hymno *Gloria in Excelſis*: *Tertia autem pars commemorat cæleſtem gloriam, ad quam tendimus poſt præſentem vitam & miſeriam dicendo* Gloria in Excelſis Deo, *qui cantatur in Feſtis, in quibus commemoratur cæleſtis gloria. Intermittitur autem in Officiis luctuoſis, quæ ad commemorationem miſeriæ pertinent.* De hoc Hymno dici poteſt ejus principium ortum eſſe ab Angelis, qui Chriſto Jeſu nato cecinerunt: *Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis*, ut diximus cum de Chriſti Nativitate ſermonem habuimus; reliquum vero hymnum homines condiderunt, quod monent Concilii Toletani Patres: *Reliquæ quæ ibi ſequuntur Eccleſiaſtici Doctores compoſuerunt.* Illum Græci *Doxologiam* vocant, ut eum diſtinguant ab Hymno *Gloria Patri & Filio*.

Ejus hymni principiū profectum ab Angelis. Reliqua ſunt incerti Auctoris.

10 Viri docti quærunt, quis Auctor reliqua addiderit. Innocentius III. lib.2. Myſteriorum Miſſæ cap.20. ait, multos illum S. Teleſphoro Papæ, alios Hilario Pictavienſi Epiſcopo tribuere. Torres loco citato n.64. pag.94. ait ab Apoſtolis conditum. Sed ſapienter Cardinalis Bona Rer. Liturgicar. lib.2. cap.4. n.4. *Prima*, inquit, *hujus hymni verbo: Gloria in Excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis, e Cœlo ad nos Angelorum voce derivata ſunt. Cætera quis addiderit, incertum eſt.* Quidam putant ad Latinos eum hymnum a Græcis permanaſſe.

Ab Oriente profectum non continuo in Miſſam illatum.

11 Neque tamen in Miſſa dici cœptum ſimul ac ab Oriente in Occidentem tranſierit; nam de eo hymno Concilium Toletanum IV. ann.633. habitum veluti de oratione loquitur, in quam Plures Doctores de ſuo quiſque quidpiam contulerint, quæque in Officiis recitaretur, nulla tamen Miſſæ facta mentione. Teſtaturque S. Gregorius Turonenſis lib.1. de Gloria Martyrum, in Galliis morem fuiſſe hymnum illum poſt Miſſam recitare agendarum Deo gratiarum cauſa propter rem, quæ bene proſpereque acciderit.

In Laudibus recitare cœpit S. Benedictus.

12 S. Benedictum juſſiſſe ferunt in laudibus eumdem hymnum recitari. In publicis autem acclamationibus cani conſueviſſe, conſtat ex Concilio VI. Generali, ex VIII. Concilio Toletano, & ex vita Leonis III. qui, cum Pipino Caroli Magni filio obviam occurreret, illum hymnum cecinit. Videatur Auctor *Tractatus de Miſ-*

ſa

ſa Diviniſque Officiis ſecundæ edit. Pariſienſis ann. 1714. pag. 19. & 20. qui etiam innuit hymnum *Gloria in Excelſis*, 7. ſæculo in Miſſam fuiſſe invectum.

Olim canebatur in Miſſa tantum Nativitatis. In Eccleſia Turonenſi in prima Miſſa græce, in ſecunda latine.

13 Docet anonymus Liber, cui titulus *Speculum Eccleſiæ*, hymnum *Gloria in Excelſis*, in Miſſa tantum Nativitatis Domini cani conſueviſſe; eo enim die audita eſt vox Angelorum canentium *Gloria in Excelſis Deo*: illum præterea tradit, græce in prima Miſſa, in altera vero latine cani ſolitum: *In hac Miſſa cantatur Gloria in Excelſis, quod antea tacebatur. Solus Sacerdos præcinit hac nocte, mox cum eo totus Chorus. Nos* (*ſcilicet in Eccleſia Turonenſi*) *canimus illud græce juxta morem antiquum Eccleſiæ Romanæ in prima quidem Miſſa; ſed in ſecunda latine.*

Poſtea illum die Dominica & Feſtis ſolemnibus ſolus Epiſcopus recitabat, Presbyteri in die Paſchatis tãtum.

14 Deinde vero ad alias quoque Miſſas propagatus fuit hymnus ille, ita tamen, ut ab Epiſcopo tantum die Dominica recitaretur & ſolemnibus Feſtis. Presbyteris vero Miſſam celebrantibus illum præterquam in die Paſchatis non licebat recitare, quod evincitur e principio libri Sacramentorum S. Gregorii: *Item dicitur Gloria in Excelſis Deo, ſi Epiſcopus fuerit, tantummodo in die Dominico ſive diebus feſtis. A Presbyteris autem minime dicitur niſi in ſolo Paſchate.* Hujus præſcripti meminit etiam Walfridus cap. 22. his verbis: *Statutum eſt, ut ipſe hymnus in ſummis Feſtivitatibus a ſolis Epiſcopis uſurparetur, quod etiam in Capite libri Sacramentorum deſignatum videtur.*

Paullo poſt X. ſæculum licuit Presbyteris Gloria in Excelſis *recitare in Miſſa per annum.*

15 Berno quidam Abbas Richelii, qui poſt annum vivebat 1000. librum ſcripſit *de rebus ad Miſſam ſpectantibus*, in quo audacter ſane dixit, ſe neſcire, quamobrem in Miſſa non liceret dicere *Gloria in Excelſis* præterquam in Paſcha, cum decere videatur, ut etiam in die Natali Jeſu Chriſti, & in Dominicis & Feſtis diebus a Presbyteris ille hymnus recitaretur: *Cur non liceat omni die Dominico vel Natalitiis Sanctorum Presbyteros hymnum illum canere, quem nato in carne Domino Angeli cecinere? Quod ſi conceſſum eſt illum cantare in Paſcha ſecundum prætitulationem Miſſalis, non multo minus licitum puto in Nativitate Domini, quando primum cœpit audiri ab hominibus in terris, qualiter ab Angelis canebatur in Cœlis. Proferant Contradictores in medium ubinam ſit a ſanctis Patribus, vel ab ipſo ſanctiſſimo Papa Gregorio interdictum. Et ſi ad hæc reſpondere non valemus, merito manus damus.* Parere profecto æquum erat Bernonem Abbatem, non diſceptare: luculenter enim S. Gregorius illud decreverat. Sed paullo poſt Bernonis ætatem mos introductus eſt, ut quivis Presbyter in Miſſa diceret *Gloria in Excelſis.* Hugo Menardus in notis ad librum Sacramentorum S. Gregorii pag. 6. de Bernone ita ſcribit: *Ei ſufficere debebat ſui Miſſalis* aucto-

auctoritas, inſtituti olim a ſanctis Patribus, & ab ipſo ſanctiſſimo Gregorio recogniti; ſed tandem inſtitutio mutata.

Excipiuntur tamen quædā tempora, quibus omittitur

16 Nunc hymnus ille in omnibus dicitur Miſſis, exceptis Miſſis Mortuorum, & iis quæ in Feriis infra annum, extra Paſchale tamen tempus, in Dominicis Adventus, Septuageſimæ, Sexageſimæ, Quinquageſimæ, Quadrageſimæ, & toto Paſſionis tempore dicuntur. Nam hymnus ille ad ſpiritalem lætitiam pertinet, cui nullus eſt locus per eos dies luctui & pœnitentiæ præſtitutos. In Canone *Hi duo* de Conſecrat. diſt.1. habetur: *In Septuageſima intermittimus* (Alleluja, & Gloria in Excelſis) *quia peccato hominis veteris a conventu Angelicæ jubilationis expulſi, in hujus miſeræ vitæ Babylone ſuper flumina ejus ſedemus & flemus, dum recordamur illius Sion, in qua Deum decet hymnus.* Et Canone qui ſequitur, ex Quadrageſima excipitur Feria 5. in Cœna Domini, in qua ut etiamnum fit, canitur *Gloria in Excelſis*. Canonis verba hæc ſunt: *Porro Gloria in Excelſis Deo ab Epiſcopis in Cœna Domini inter Miſſarum ſolemnia more noſtro dicenda eſt.* Et in Decretali *Conſilium* de celebratione Miſſarum præſcribitur, ne in Miſſis votivis B. Virginis dicatur *Gloria in excelſis*. Verum hoc exolevit etiam juxta Rubricas Miſſalis Romani. Nam dicitur ille hymnus in Miſſis votivis Angelorum, & B. Mariæ in ſabbatho, non tamen in aliis ejuſmodi Miſſis, niſi gravis cauſa interceſſerit. Vide Suarez in 3. par. tom.3. diſput.83. ſect.1. §. *Quarto additur*. Videatur etiam Grancolas 1. par. veter. Sacramentarii Eccleſiæ pag.436. & pag.763.

Hymnus ille vel ipſi Luthero probatus. Explicantur illa: Gratias agimus tibi propter magnam gloriam tuam.

17 Tanta eſt hujus hymni devotio, tanta pulcritudo, ut vel ipſi Luthero probatus fuerit, ut videre eſt in ejus libro de Formula Miſſæ, & teſtatur Bellarminus loco citato. Quidam quærunt, quo ſenſu accipienda ſint illa verba *Gratias agimus tibi propter magnam gloriam tuam*; eaque interpretatio videtur aptior; ſæpenumero in ſacris paginis Dei gloriam idem ſignificare ac ejus gratiam, & miſericordiam: *Omnes enim peccaverunt, & egent gloria Dei*; verba ſunt Apoſtoli ad Rom.cap.3. ideoque nos gratias agentes Deo propter ejus gloriam, gratias illi agimus propter ejus miſericordiam erga nos, quæ illi vertitur in gloriam. Vide Le Brun tom.1.pag.183.

Poſt Gloria &c. *Presbyter dicit:* Dominus vobiſcum; *ſed Epiſcopus:* Pax vobis.

18 Poſt *Kyrie eleiſon* & *Gloria in excelſis*, ſi quidem hymnus ille ex Rubrica dicendus ſit, Sacerdos dicit, *Dominus vobiſcum*, & ſi Epiſcopus ſit, *Pax vobis*, in diebus quidem lætitiæ; nam in diebus pœnitentiæ ipſe quoque dicit *Dominus vobiſcum*, ut reliqui Sacerdotes. De hac formula *Dominus vobiſcum* ſupra quædam diximus. In Orientali Eccleſia formula, qua Sacerdotes populum ſalu-

ſalutant, eſt *Pax omnibus*, ut colligitur ex Baſilii & Chryſoſtomi Liturgiis. In Concilio Bracarenſi canon eſt 21. *Placuit, ut non aliter Epiſcopi & aliter Presbyteri populum, ſed uno modo ſalutent dicentes: Dominus ſit vobiſcum; ſicut in libro Ruth legitur; & ut reſpondeatur a populo: Et cum ſpiritu tuo, ſicut & ab ipſis Apoſtolis traditum omnis retinet Oriens, & non ſicut Priſcilliana pravitas immutavit*, ubi emunctioris naris Scriptores non *Oriens* legendum exiſtimant, ſed *Occidens*: ſalutatio enim erat in Oriente *Pax vobis*; quod obſervarunt Bona lib.2. rerum Liturgicar. cap.5. num.1. Martene de antiquis Eccleſiæ Ritibus lib.1.cap.4. art.3. n.7. Meratus tom.1. par.1. pag.168. Monet Garzias Loaiſa in notis ad illum Canonem, cum quo conſentit etiam Tournely cit. tom.2. de Euchariſtia pag. 418. improbari in eo canone conſuetudinem, quam Priſcillianus conabatur invehere, ut Epiſcopus non ſemel tantum in ſalutatione populi diceret *Pax vobis*, ſed etiam in omnibus ſalutationibus ceteris, in quibus dicit *Dominus vobiſcum*. Nunc Epiſcopus in hac Miſſæ parte, de qua nunc agimus, dicit *Pax vobis*, quibus verbis Chriſtus Dominus poſt Reſurrectionem ſuam Diſcipulos ſalutavit, ut eſt apud Joann. cap.20. Epiſcopus enim Chriſti figura eſt. In reliquis vero ſalutationibus dicit ut Presbyteri *Dominus vobiſcum*, ut declaret, ſe eſſe ex numero Sacerdotum juxta animadverſionem Innocentii III. de Myſteriis Miſſæ lib.2. cap.42. Leo VII. Pontifex ſæculo 10. in Epiſt. ad Gallos, & Germanos ita ſcribit: *Conſultum eſt etiam utrum Epiſcopi Pax vobis, an Dominus vobiſcum pronunciare debeant. Sed non aliter per omnem veſtram Provinciam tenendum eſt, quam in Sancta Romana Eccleſia. In Dominicis enim diebus & in præcipuis Feſtivitatibus atque Sanctorum Natalitiis Gloria in excelſis Deo, & Pax vobis pronuntiamus. In diebus vero Quadrageſimæ, & in quatuor temporibus, ſive in vigiliis Sanctorum, & in reliquis jejuniorum diebus Dominus vobiſcum tantummodo dicimus.*

19 Ex quibus colligitur, vetuſtum admodum eſſe morem, ut in aliquibus diebus Epiſcopus ſalutet populum dicens *Pax vobis*, in quibuſdam *Dominus vobiſcum*; ac in ea ſalutatione *Pax vobis* feſtivitas quædam & lætitia ineſſe videtur, cui non eſt locus in diebus pœnitentiæ; quæ quidem ratio longe melior videtur quam quæ affertur a Pouget Inſtitut. Catholicar. par.2. pag. 831. qui totam hanc rem ad arbitrium refert. Formulam *Pax vobis*, cui reſpondet Populus, *Et cum ſpiritu tuo*, olim adhibebat Epiſcopus, & Diaconus in quibuſdam Eccleſiaſticis cæremoniis etiam extra Miſſam; & Epiſcopus quidem ea utebatur, cum in Eccleſiam introiret, ut colligitur ex D. Chryſoſtomo homil.33. in Matthæum:

Unde ea Epiſcopi formula profecta, & quando uſurpata.

 In-

Digitized by Google

Ingreſſi Eccleſiam, ſtatim ſecundum legem iſtam dicimus: Pax vobiſcum; & vos reſpondetis: & cum ſpiritu tuo. Et homil. 36. in 1. epiſt. ad Corinthios: *Epiſcopus ſub introitu in Eccleſiam pacem precatur omnibus, ut qui in domum ingreditur paternam.* Et homil. 3. in ep. ad Coloſſen. *Cum ingreſſus fuerit is, qui præeſt Eccleſiæ, ſtatim dicit: Pax omnibus; quando ſermonem facit, ac concionatur: Pax omnibus.* Et locus eſt in epiſt. 30. alias 38. D. Cypriani ad Clerum Carthaginenſem: *Auſpicatus eſt pacem dum dedicat Lectionem*; unde colligit eruditus Albaſpinæus in notis ad Concil. Carthaginenſe III. cap. 4. Lectorem, antequam Evangelium legeret, *Pax vobis* dicere conſueviſſe: *Antequam Evangelii pronunciandi initium faceret olim Lector elata voce proferebat: Pax vobis, perinde atque hodierno die Diaconus dicit: Dominus vobiſcum.*

CAPUT V.

De Orationibus, Epiſtola, Graduali, Tractu, & Sequentiis.

Orationes apud Eccleſiaſticos Scriptores dicuntur Collectæ. Quid ſit Collectas agere, congregari ad Collectam, adeſſe ad Collectam.

1 POſtquam Epiſcopus, dicto *Pax vobis*, vel Sacerdos *Dominus vobiſcum*, populum ſalutaverit in ſignum mutuæ communionis & pacis, qua Fideles invicem in Fide & Charitate Chriſti conjunguntur, aſtantes excitat ut Deum deprecentur: dicens *Oremus*; deinde recitat Orationes, quæ in Miſſali Mozarabico & in vetuſtis Sacramentariis a Venerabili Cardinali Thomaſio editis vocantur *Collectio*, & frequentius *Collectæ*. Collectæ nomen plures habet ſignificatus. In Ep. 1. ad Corinth. cap. 16. eleemoſynas ſignificat, quæ ſuſtentandis pauperibus a Fidelium cœtu colligebantur: *De Collectis, quæ fiunt in ſanctos, ſicut ordinavi Eccleſiis Galatiæ, ita & vos facite, ut non cum venero tunc Collectæ fiant.* Apud Eccleſiaſticos Scriptores *Collecta* ſignificat cœtum Fidelium in unum locum convenientium ad orandum; quo ſenſu ſunt eæ loquendi formæ, *Collectas agere, congregari ad Collectam, adeſſe ad Collectam.* Oratio denique, quæ in Miſſa dicitur, *Collecta* etiam appellatur, vel quia Sacerdos, qui veluti mediator eſt inter Deum & homines, vota omnium colligit; vel quia brevis eſt Oratio, quam Sacerdos recitat ſuper populum congregatum; vel quia omnes collectis in ſe animis cogitationes & affectus ſuos ad Deum elevant. Videatur Claudius Eſpencæus tractatu de Collectis Eccleſiaſticis.

2 Collectæ vis & natura ad Apoſtolicam traditionem eſt referenda; nam apud Juſtinum ſecunda Apologia, & Tertullianum in Apologetico cap. 39. apparet veteres Chriſtianos convenire in unum locum

locum conſueviſſe, ut Dominum adorarent, eique ſacrificium offerrent. Collectas, quibus nunc in Miſſis utimur, compoſuit aut S. Gelaſius, aut S. Gregorius; ſunt tamen inter eas quædam poſterioris ævi. Leoni II. ea tribuitur oratio *Deus, cujus dextera Beatum Petrum*, qui eam compoſuiſſe dicitur Neapolitanis pro defenſione Eccleſiæ dimicantibus navali prælio cum Saracenis. Idem Pontifex compoſuit & illam, *Deus, qui Beato Petro collatis clavibus*, cum, condita Civitate Leonina, ad ejus portas ſeras apponeret, quod teſtatur Durandus lib.7. cap.15. & Innocentius III. auctor fuit Orationis, *A cunctis*.

Collectas compoſuit S. Gelaſius, vel S. Gregorius.

Recenſentur plures Orationes a pluribus Romanis Pontificibus compoſitæ.

3 Idem Durandus teſtatur, in Lateranenſi quondam Eccleſia nullam earum Orationum, quæ in aliis dicerentur Eccleſiis, ſed in earum locum ſolummodo *Pater noſter* recitari conſueviſſe, quæ prima eſt Oratio nobis in novo Teſtamento propoſita. Una tantum olim in hac Miſſæ parte Collecta ſeu Oratio dicebatur, ut oſtendit Menardus in notis ad Sacramentarium S. Gregorii pag.6. lin.17. Sanctum quondam Columbanum accuſavit Agreſtinus, quod contra Eccleſiæ morem plures in Miſſa Orationes recitaret; quem egregie defendit Euſtaſius ejus diſcipulus, qui, ut narrat Jonas in ipſius Euſtaſii vita, docet, Deum, quo ſæpius quæritur, eo citius inveniri; nihilque magis eſſe ſalutare & utile, quam multiplicitatem precum & aſſiduitatem orationis. Ne tamen Collectarum numerus ultra quam æquum eſſet augeretur, definitum eſt, ut non plures quam ſeptem recitentur, ut poſt Belethum & Durandum obſervavit Martene de antiquis Eccleſiæ Ritibus lib.1. cap.4. art.3. n.11. qui ſeptem Collectarum numerum prætergrediatur, eum errare dicit Honorius in Gemma Animæ lib.1. cap.116. *Qui hunc numerum ſupergreſſus fuerit, ut cæcus errabit*; Et Macrus vocabular. Eccleſiaſt. verbo *Collecta* poſt Innocentium III. docet Collectarum numerum imparem eſſe ſemper oportere, ut præſcribunt Rubricæ; Eccleſia enim unitatem & conjunctionem vehementer deſiderat, quæ per imparem numerum exprimitur, qui cum in æquas partes ſecari non poſſit, integritatem ſuam tuetur. In Romana, & in quibuſdam aliis Eccleſiis recitata Collecta, aliæ quædam olim Orationes in ſolemnioribus feſtivitatibus dicebantur pro ſummo Pontifice, pro Imperatore, Rege, & Epiſcopo, quæ Orationes *Laudes* tum vocabantur. In libro Pontificali in Vita Hadriani I. locus eſt, qui ad hujuſmodi conſuetudinem referri poſſe videtur: *Alia vero die ſecunda Feria ſimili modo in Eccleſia B. Petri more ſolito ipſe conſpicuus Pater & egregius Pontifex Miſſarum ſolemnia celebrans, Deo omnipotenti, & præfato Carolo excellentiſſimo Regi Francorum & Patritio Romanorum laudes reddere fecit.* Ha-

In Eccleſia Lateranenſi olim nulla Collecta, ſed Pater noſter recitabatur.

Una tantum quondam Collecta, nunc plures dicuntur, quarum præfinitus numerus.

Harum formulas laudum vide apud Cardinalem Bona lib.2. cap.5. num.8. apud Martene lib.1. de antiquis Eccl. ritibus cap.4. art.3. num.13. Mabillonium tom.2. Muſei Italici, Pouget tom.2. Inſtitut. Catholicar. pag.833.

De veteri ritu, & noviſſimo cum dicitur Flectamus genua *&c.*

4 Interdum ex Rubricæ præſcripto poſt *Oremus* Sacerdos dicit *Flectamus genua*, & reſpondetur *Levate*. In Miſſis quæ cantantur, Diaconus olim *Flectamus genua*, idemque poſt aliquantum temporis dicebat *Levate*. Nunc vero Diaconus dicit *Flectamus genua*; & nulla mora injecta reſpondet Subdiaconus *Levate*. Alia enim conſuetudo invecta eſt: nam quondam ad *Flectamus genua* populus in genua procidebat, & aliquantiſper orabat; nunc vero neque genua flectit; nec orando immoratur; neque Diaconus ſubdit *Levate*, ſed poſtquam ipſe dixit *Flectamus genua*, ſtatim reſpondet Subdiaconus *Levate*, ut bene explicat Bona rerum Liturgicar. lib.2. cap.5.

Cur ad Patrem dirigitur Collecta?

5 Oratio ſeu Collecta ad Patrem dirigitur, & deſinit *in obſecrationem & obteſtationem per Chriſtum* ejus Filium, qui Mediator, & Redemtor noſter eſt. Idcirco autem ad æternum Patrem, non vero ad Trinitatem dirigitur, quia Dominus Jeſus ad illum modum orare nos docuit Matthæi cap.6. *Pater noſter, qui es in Cælis*; & Joannis 6. *Quidquid petieritis Patrem in nomine meo*. In ea deſinit verba: *Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum filium tuum*, tum quia *nullum aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat nos ſalvos fieri*, tum quod *unus mediator Dei & hominum Deus & homo Chriſtus Jeſus*, tum denique quod *per eum ſolum habemus acceſſum ad Patrem*, juxta id quod legitur in Actis Apoſtol. cap.4. in epiſt.1. ad Timotheum cap.2. & epiſt. ad Romanos cap.5. Quoniam vero ſi ad Trinitatem dirigeretur Oratio,& concluderetur *Per Filium tuum*, videri poſſemus putare nos Chriſtum Trinitatis eſſe Filium; aut ſi vox Filii prætermitteretur, ac tantum diceretur *Per Chriſtum Dominum noſtrum*, Chriſti Perſonæ dividi viderentur, quarum una in Trinitate, quam invocamus, contineretur, altera ſecluſa, per quam invocaremus Trinitatem; idcirco ad unam tantum Perſonam Oratio dirigitur, omniaque in hunc modum incommoda ſummoventur. Cum autem prima ſit Perſona Patris, aliæ autem ab ea procedant, optimum viſum eſt, ut cum ad unam Perſonam dirigenda ſit Oratio, ad Perſonam Patris dirigatur juxta Carthaginenſe Concilium III. cap.13.

6 Neque vero Oratione directa ad Patrem, ceteræ inde Perſonæ Filius & Spiritus Sanctus excluduntur; monet enim Tertullianus libro de Oratione, propter Eſſentiæ unitatem in Patre Filium & Spiritum Sanctum intelligi; cumque in fine Collectæ Filius

lius & Spiritus Sanctus vivere cum Patre & per omnia ſæcula ſæculorum regnare dicantur, ſatis declaratur nos cum Patre Filium etiam & Spiritum Sanctum invocare. Vide Bellarmin. controverſ. tom. 3. lib. 5. de Miſſa cap. 16. §. *De Collecta*. De illa Collectarum ſeu Orationum clauſula *Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium tuum* loquuntur Tertullianus & Optatus Milevitanus, quorum alter in Apologetico cap. 21. *Dicimus*, inquit, *& palam dicimus, & vobis torquentibus lacerati & cruentati vociferamur, Deum colimus per Chriſtum; per eum & in eo ſe cognoſci vult Deus & coli*; alter autem lib. 3. ſcribit: *Paganum vocas eum, qui Deum Patrem per Filium ejus ante Aram rogaverit*. Ex quo intelligitur, eam clauſulam ab Apoſtolis eſſe derivatam, eamque Apoſtolos a Chriſto Domino accepiſſe. Modo diximus, dirigi orationem ad Patrem; Miſſa enim repræſentatio quædam eſt illius oblationis, qua Chriſtus ſeſe obtulit Patri. Non tamen eam ſemper, ſed plerumque dirigi intelligendum eſt: Quædam enim Collectæ, quæ tamen perpaucæ ſunt & recentes, diriguntur ad Filium cum clauſula, *Qui vivis, & regnas* &c. *Sunt tamen* (inquit Bellarminus loco cit.) *quædam Collectæ, quæ diriguntur ad Filium, & concluduntur, Qui vivis & regnas* &c. *Sed eæ paucæ ſunt, & fortaſſe non tam antiquæ, quam aliæ*. Addit ideo fortaſſe has Collectas eſſe compoſitas, ne cui fortaſſe in mentem caderet, non aliam quam Perſonam Patris poſſe invocari: *Fortaſſe dedita opera voluit Eccleſia aliquas Collectas dirigi ad Filium, ne homines crederent, non poſſe diſertis verbis invocari niſi Patrem*. Et Cardinalis Bona loco cit. num. 5. hæc ſcribit: *Ad ſolum igitur Patrem omnes fere Collectæ directæ ſunt, paucæ ad Filium, nulla ad Spiritum Sanctum: non quia is donum eſt, & a dono donum non petitur, ut nonnulli cum Durando in ſuo Rationali philoſophantur; ſed quia Miſſa repræſentatio eſt ejus oblationis, qua Chriſtus ſe Patri obtulit, ac propterea ad ipſum Patrem Liturgicæ precationes diriguntur*.

Nonnullæ etiam ad Filiũ; & quãobrem.

7 Poſt Collectam Miniſter populi nomine reſpondet *Amen*, de cujus vocis uſu poſt Orationem loquitur Apoſtolus 1. Epiſt. ad Corinth. cap. 14. *Qui ſupplet locum idiotæ, quomodo reſpondebit Amen?* De eadem voce ejuſque uſu in fine Orationum loquuntur Juſtinus Martyr, & Hieronymus. Juſtinus Martyr Apologia ſecunda: *Abſolutis*, inquit, *precibus, & gratiarum actione, quilibet de populo, qui adeſt, fauſtis vocibus acclamat, Amen*. Hieronymus lib. 2. in Epiſt. ad Galatas narrat, in omnibus Romæ templis auditam populi vocem clamantis *Amen*. Hæc vox hebraica eſt, & interdum eſt affirmantis; quandoque eſt deſiderantis, aliquando etiam eſt aſſentientis. Cum poſt aliquod Fidei dogma adhibetur,

De voce Amen. Plures ejus ſignificationes.

betur, exempli cauſa poſt Symbolum *Credo in Deum* &c. tunc rem ita eſſe affirmat. Si vero poſt aliquam Orationem, qua alicui opem a Deo imploramus, puta cum Sacerdos orat pro alicujus peccatoris converſione, tunc deſiderium ſignificat conſequendi finis, in quem intendit Oratio. Denique ſi Sacerdotis Oratio rem aliquam reſpicit, quam noſtrum eſt exequi & perficere, ut cum Sacerdos orat ut laudes Deo conferantur, & illi ut æquum eſt gratiæ agantur, tum vox *Amen* noſtrum conſenſum ſignificat; idemque eſt ejus vocis ſignificatus in fine Orationis Dominicalis; in qua cum Deum deprecemur, nobis ut debita noſtra dimittat, quemadmodum nos dimittimus debitoribus noſtris, *Amen* ſignificat, nos cupere veniam nobis a Deo dari injuriarum, quas illi fecimus, quemadmodum nos itidem ei remittimus, a quo in nos injuriæ ortæ ſunt.

De Epiſtola, Reſponſorio, Graduali, Alleluja, Tractu &c.

8 Ad eam Miſſæ partem, de qua nunc agimus, pertinent Epiſtola, Reſponſorium, Graduale, Alleluja, Tractus, Sequentia, ſeu Proſa: & D. Thomas 3. par. quæſt.83. art.4. ait, ad Euchariſtiæ Sacramentum, quod eſt myſterium Fidei, populum diſponi *per doctrinam Prophetarum, & Apoſtolorum*, quæ legitur in Epiſtola; qua lecta in Choro cani Graduale, quod ſignificat *profectum vitæ*; cani itidem *Alleluja*, quæ vox indicat ſpiritalem *exultationem*, aut cani Tractum *in Officiis luctuoſis*, qui ſignificat ſpiritalem gemitum: *Hæc enim omnia* (ſubjicit S. Doctor) *conſequi debent in populo ex prædicta doctrina*.

Cur quod legitur poſt Collectas appelletur Epiſtola. *Lectio S. Scripturæ in Miſſa eſt e traditione Apoſtolica.*

9 In vetuſtis Codicibus Epiſtola dicitur Lectio *ex Apoſtolo*, quæ etſi interdum ex aliis quoque veteris novique Teſtamenti libris, plerumque tamen ex Epiſtolis D. Pauli deſumitur; atque inde Lectioni poſt Collectam *Epiſtolæ* nomen eſt inditum. Judæi die Sabbathi a lectione librorum Moyſis & Prophetarum conventuum ſuorum ſumebant exordium, ut colligitur ex cap.12. & 15. Actuum Apoſtolorum. In novo Teſtamento S. Paulus epiſt.1. ad Corinthios cap.14. *Cum conveneritis*, inquit, *unuſquiſque veſtrum Pſalmum habet, doctrinam habet*; quo in loco quidam intelligunt Pſalmos & Lectiones ante Sacrificium. Luculentior eſt locus ad Coloſſenſes cap.4. *Cum lecta fuerit apud vos epiſtola hæc, facite, ut & in Laodicenſium Eccleſia legatur, & eam, quæ Laodicenſium eſt, vos legatis*; & 1. epiſt. ad Theſſalonicen. in fine ait Apoſtolus: *Adjuro vos per Dominum, ut legatur Epiſtola hæc omnibus ſanctis fratribus*. Quibus in locis etſi diſerte non dicat Apoſtolus, ut earum Epiſtolarum lectio fiat in Miſſa, veriſimile tamen fit, tempore Miſſæ lectas eſſe eas Epiſtolas; nullos enim alios conventus novimus Chriſtianorum, quam qui ad ſacram Synaxim agebantur. Quamobrem ſtatui poſſe videtur, Divinarum Scripturarum & Epiſtolæ le-

lectionem in Miſſa ab Apoſtolis eſſe introductam, quod monuere etiam Cardinalis Bona lib.2. cap.6. num.1. Bellotte in ſuis obſervationibus pag.396. Grancolas Tractatu Miſſæ pag.36.& de antiquis Liturgiis pag.504. Le Brun tom.1. pag.202. Torres Inſtruct. Sacerdot. de Sacrificii Oblatione pag.95. num.67.

Primis Eccleſiæ ſæculis legebantur Epiſtolæ Epiſcoporum, & ſummorum Pontificum.

10 Primis Eccleſiæ ſæculis non Prophetarum modo & Apoſtolorum ſcripta, ſed interdum Epiſcoporum etiam ſummorumque Pontificum Litteræ in Eccleſia legi conſueverant, præſertim quæ *Pacificæ*, ſeu *Communicatoriæ* dicebantur; quarum commercio inter Romanum Pontificem cæteroſque Epiſcopos pax & unitas ſervabatur, & quis orthodoxus, quis hæreticus eſſet omnibus palam erat. Euſebius Hiſt. Eccl. lib.3. cap.16. loquens de Epiſtola Clementis Papæ ad Corinthios teſtatur, eam in multis Eccleſiis legi conſueviſſe. De qua diſciplina videatur Martene de antiquis Eccl. Ritibus lib.1. cap.4. art.4. num.2. Card. Bona cit. cap.6. num.2. & Franciſcus Bencinus in præclaro Opere de Litteris Encyclicis.

Series Epiſtolarum & Evangeliorum per totum annum digeſta a D. Hieronymo. In Ambroſiano ritu duæ lectiones, altera ex veteri, ex novo Teſtamento altera.

11 Series & ordo Epiſtolarum & Evangeliorum, quæ totius anni curſu leguntur in Miſſa, vulgo D. Hieronymo tribuitur, qui librum compoſuit appellavitque *Comitem*, quem typis edidit Pamelius in voluminibus de Rebus Liturgicis. In Miſſalibus Ambroſiano & Mozarabo duæ leguntur Lectiones ante Evangelium, quarum altera e veteri, altera e novo Teſtamento deſumta eſt. Mabillonius de Liturgia Gallicana lib.1. cap.3. num.10. Gregorii Turonenſis auctoritate probat, tres in Gallia Lectiones legi conſueviſſe, primam ex Prophetis, alteram ex Apoſtolo, tertiam ex Evangeliſtis. Una tantum Lectio plerumque legitur juxta præſentem diſciplinam, quibuſdam diebus exceptis, quibus plures leguntur. Lectio autem in eum finem inſtituta eſt, ut Chriſtianus populus erudiatur, & per eam ad Sacrificium præparetur. *Præmittitur inſtructio Fidelis populi, quia hoc Sacramentum eſt myſterium Fidei, ut ſupra habitum eſt: quæ quidem inſtructio diſpoſitive quidem fit per doctrinam Prophetarum & Apoſtolorum, quæ in Eccleſia legitur per Lectores & Subdiaconos*; verba ſunt S. Thomæ loco ſuperius citato art.4. Qui vero myſtice tractant de Miſſæ Sacrificio, docent ideo ante Evangelium Epiſtolam legi, non quod huic illud dignitate præſtet, ſed quod Apoſtoli præibant Chriſto, qui eos mittebat binos ante faciem ſuam. Et Innocentius III. lib.2. Myſteriorum Miſſæ cap.29. ait, Epiſtolam ante Evangelium legi, ut ſignificetur munus Præcurſoris Chriſti, qui venit parare vias ejus.

Epiſtolam ſeculo VIII. cantare cœpit Subdiaconus. In veteri Ordina-

12 In Miſſis privatis Epiſtola a Sacerdote legitur, in Cantatis a Subdiacono cantatur interea dum a Sacerdote legitur ſubmiſſa voce, quæ tamen diſciplina non eadem ſemper fuit. In veteri Ordina-

tione Subdiaconi nihil reperitur de Lectione Epiſtolæ. dinatione Subdiaconi nihil invenitur, quod ad Lectionem Epiſtolæ quoquo modo referri poſſit, ut apertiſſime oſtendunt Hallier de materia & forma Ordinationis §.16. num.46. Morinus de ſacris Ordinationibus par.3. exercitat.12. cap.2. Id munus erat Lectorum. Sane Amalarius, qui nono vixit ſæculo, lib.2. cap.11. miratur tam ſæpe a Subdiacono in Miſſa Epiſtolam legi: *Miror qua de re ſumtus uſus in Eccleſia noſtra, ut Subdiaconus frequentiſſime legat Lectionem ad Miſſam, cum hoc non reperiatur ex miniſterio ſibi dato in Conſecratione commiſſum, neque ex litteris Canonicis, neque ex nomine ſuo.* Idem mirari ſe ait Micrologus. Et Durandus Scriptor ſæculi 13. lib.2. Ration. cap.8. anxie quærit quamobrem Epiſtolam legat Subdiaconus: *Quare Subdiaconus legit Lectionem ad Miſſam, cum non reperiatur hoc ſibi competere vel ex eo nomine, vel ex miniſterio ſibi conceſſo?* Martene loco citato num.6. Subdiaconos putat in Eccleſiis legere cœpiſſe Epiſtolam ſæculo 8. Nunc vero in Ordinatione Subdiaconi cum Epiſcopus dicat: *Accipe librum Epiſtolarum, & habe poteſtatem legendi eas in Eccleſia ſancta Dei*, jam firmum & definitum eſſe apparet, in Miſſa ſolemni munus eſſe Subdiaconi Lectionem canere; quam, ſi abſit Subdiaconus, quivis poteſt canere Clericus in minoribus Ordinibus conſtitutus, non tamen adhibito Manipulo juxta Sac. Rituum Congregationis Reſcripta, quæ indicat Meratus tom. 1. par. 1. pag.202. In Miſſis ſolemnibus, ut modo dixi, Sacerdos, qui Miſſam celebrat, ſubmiſſa voce Epiſtolam legit. Vertus autem more negat ſuo tom.4. pag.131.Rubricam, quæ præſcribat, ut Sacerdos ſubmiſſa voce Epiſtolam, Graduale, & Evangelium legat, reperiri aut in Miſſali S.Pii V. anno 1570. edito, aut in eo quod typis vulgatum fuit ſub Clemente VIII. anno 1604.qua in re vel deceptus ipſe fuit, vel alios voluit decipere, ut oſtendit Le Brun tom.1. pag.201.

Vetuſtiſſima formula, Deo gratias probatur ex D. Auguſtino & D. Benedicto.

13 Lecta Epiſtola, in Miſſis privatis Miniſter, & Chorus in Miſſis ſolemnibus reſpondet, *Deo gratias*; quam vocem vetuſtiſſimam eſſe inde oſtenditur, quod S. Benedictus cap.66. Regulæ ſuæ eam commemoret tamquam a ſuis Monachis ſæpe adhibitam; & S. Auguſtinus exprobrat Donatiſtis, quod illam Catholicorum vocem irriderent, *Deo gratias*.

Gradualis Etymon a gradibus ſive Altaris, ſuper quibus canebatur, ſive ſuggeſtus, quo aſcendebat Diaconus

14 De Gradualis Etymologia, ſeu Antiphonæ, quæ poſt Epiſtolam dicitur, aliæ aliorum ſunt opiniones. Quidam putant, eam Antiphonam ex eo Graduale eſſe appellatam, quod in Altaris gradibus caneretur: *Graduale a gradibus dicitur, quia in gradibus canitur*: Verba ſunt Honorii Auguſtodunenſis in Gemma Animæ lib.1.cap.96. Alii vero conſiderantes, Evangelium a Dia-

lecturus Evangelium, cum interea canebatur Graduale. Dicitur etiam Reſponſorium.

Diacono in Suggeſtu, qui *Ambon* appellatur, cani conſueviſſe; ideo Graduale dictum putant quod caneretur, cum Diaconus gradus conſcenderet Suggeſtus, ubi dicturus erat Evangelium; moremque canendi Graduale ideo introductum, ne tempus, quo Diaconus recedens ab Altari in Ambonem aſcendebat, ſine aliquo cantu laberetur. Ita Beatus Rhenanus in Notis ad Tertullianum de Corona Militis; & cum eo conſentit Ven. Card. Bellarminus tom.3. controverſ. lib. 6. de Miſſa cap.16. tit. de Graduali. Reſponſorium etiam hæc vocatur Antiphona, vel quia Lectioni convenire & quodammodo reſpondere debet; vel quod cantaretur alternis, ut altera Chori pars alteri reſponderet, ut innuit Rabanus lib.1. cap.33.

Gradualis auctor vel S. Cæleſtinus, vel S. Gregorius.

15 Gradualis quidam S. Cæleſtinum, quidam S. Gregorium auctorem fuiſſe exiſtimant. Locus eſt in libro Pontificali in vita Cæleſtini I. *Conſtituit Graduale poſt Officium ad Miſſam* (ſive, ut alii legunt) *ad Miſſas cantari*. S. Gregorium omnia quæ in Miſſis canenda ſunt ordinaſſe, compertum eſt. Venerabilis Cardinalis Thomaſius Præfat. ad veteres Miſſarum libros pag.21. uſque ad pag. 29. & in Præfatione ad librum, cui titulus *Reſponſorialia & Antiphonaria Romanæ Eccleſiæ*, pag.4. magna doctrina & eruditionis copia ſcripſit de Graduali, quem propterea merito magnis effert laudibus Le Brun tom.1. pag. 205. ſed magnam difficultatatem creat Canon 12. Toletani Concilii IV. anno 633. habiti ſub Honorio Papa. Etſi enim S. Gregorius Reſponſorium poſt Epiſtolam dici juſſit, tamen canone illo diſerte præſcribitur, poſt Epiſtolam, nullo Reſponſorio interjecto, ut legatur Evangelium. Sed hanc difficultatem ſolvit Cardinalis Bona lib.2. Rerum Liturgicar. cap.6. num.4. eo enim tempore conditum eſſe canonem illum obſervat, cum in Hiſpania Mozarabus Ritus vigeret, juxta quem poſt primam lectionem ex veteri Teſtamento dicebatur Reſponſorium, deinde legebatur Epiſtola, ad cujus finem reſpondente Choro *Amen*, ſtatim canebatur Evangelium; quamobrem Patres in eo Concilio, S. Iſidoro Hiſpalenſi Præſidente, convocati Ritum, quo per id tempus utebantur, retineri voluerunt.

Canon 12. Concilii Toletani IV. explicatus.

Alleluja quid ſignificet.

16 Alleluja, quæ dicitur poſt Graduale, Hebraica vox eſt, & ſignificat *Laudate Dominum*. Ejus vocis auctorem fuiſſe David Regem e Pſalmis colligitur, ut notat Caſſiodorus in Pſalm. 104. *Hoc verbi decus a præſenti Pſalmo fecit initium, nec ante a quoquam reperitur poſitum, quamvis multi Scriptores fuerint primitus Hebræorum*. Ea vox eſt etiam Tobiæ cap.13. nec uſquam alibi reperitur in veteri Teſtamento. In nova autem Lege S. Joannes in Apocalypſis cap.19. narrat, ſe audiviſſe choros Angelorum in Cæ-

Sozomenus a Baronio reprehenſus de uſu Alleluja in Romana Eccleſia.

lo canentium Alleluja, unde licet conjicere, pulcherrimum illud Canticum e Cælo in Eccleſiam deductum. Sozomenus Hiſt. Eccleſiaſt. lib.7. cap.19. tradit, Romæ quondam ſemel in anno in die Paſchæ cantari conſueviſſe Alleluja: ſed Baronius in notis ad Martyrologium Romanum ad diem 5. Aprilis plurimis Hieronymi allatis teſtimoniis Sozomenum refellit, idemque repetit in Annalibus ad ann. Chr.384. num.23. Valeſius in Sozomenum lib.7. cap.19. Scriptorem illum adverſus Baronium defendit: *Reprehendit Baronius &c. Verum argumenta, quibus id probare nititur, parum firma mihi videntur. Proinde auctoritatem Sozomeni hic ſequi malim, maxime cum Caſſiodorus ejus verba retulerit in Hiſtoria tripartita. Qui profecto id numquam feciſſet, niſi hunc morem vetuſtum ſciviſſet fuiſſe Eccleſiæ Romanæ, ut in ea ſemel tantum Alleluja caneretur, die ſcilicet Paſchæ.* Et Ven. Cardinalis Thomaſius præfat. ad veteres Miſſarum libros utramque ſententiam nititur ita componere, ut in die Paſchæ publico caneretur Ritu Alleluja, cæteris vero diebus *ad libitum* eam quiſque vocem uſurparet, ut innuit Hieronymus.

Card. Thomaſius utrumque componit.

Uſus ejus vocis in exequiis Chriſtianorum ex Hieronymo.

15 In tomo de Geſtis D. N. J. C. cum de Sabbatho Sancto egimus verſus finem, polliciti ſumus nos in hoc loco de Alleluja quidpiam amplius ſcripturos. S. Iſidorus de Originibus lib.6. cap. de Officiis ait, duas voces *Amen* & *Alleluja* in alias linguas propter earum Sanctitatem non eſſe converſas: *Tanto enim ſacra ſunt nomina, ut etiam Joannes in Apocalypſi referat, ſe ſpiritu revelante vidiſſe, & audiviſſe vocem aquarum multarum, & tonitruum validorum dicentium Amen, & Alleluja; ac per hoc ſic oportet in terris utrumque dici, ſicut in Cœlo reſonant.* In eodem loco, D. Hieronymi auctoritatem produximus, qui teſtatur etiam in exequiis Chriſtianorum Alleluja cani conſueviſſe. Nunc ex eodem Hieronymo huc afferimus illud, quod in cunis inſtruebantur pueri, ut Alleluja, utcumque poſſent, pronunciarent; Sic enim ſcribit in Epitaphio Paulæ: *Audierat* (Paula nepotem ſuam) *in cunis & crepitaculis balbutiente lingua Alleluja cantare*: Aratores etiam devotionis gratia cantare Alleluja ſcripſit in Epiſtola ad Marcellam, quam Bethlehemum ut ſe conferat, hortatur: *In Chriſti villa tota ruſticitas eſt. Extra Pſalmos ſilentium eſt. Quocumque te verteris, arator ſtivam tenens Alleluja decantat.*

Tractus. Ejus Etymon.

16 Quidam e Scriptura verſiculi, qui poſt Epiſtolam recitantur, appellantur *Tractus*; cujus etymologia vocis eſt a *trahendo*; nam *tractim & cum aſperitate vocum & prolixitate verborum canitur*; ut videre eſt apud Durandum, Bellarminum loco cit. Gavantum, Card. Bona ubi ſupra num.5. & Tournely tom.2. de Sacram. Euchariſt. pag.423.

17 De-

17 Denique *Sequentia* Rhythmus eſt, qui poſt Epiſtolam canitur, & appellatur *Jubilatio*, atque etiam *Proſa*, quod in ea nulla carminis lex aut menſura ſervetur. Sequentiæ autem nomen illi inditum, quia Graduale conſequitur. In libro, qui Alcuino tribuitur *de Divinis Officiis* hæc habentur: *Sequitur Jubilatio, quam Sequentiam vocant*; & Udalricus in Conſuetudinibus Cluniacenſibus lib.1. cap.11. *Proſa*, inquit, *quam alii Sequentiam vocant, non cantatur, niſi in quinque Feſtis principalibus*. Hæc ut cantaretur Sequentia ſeu Proſa, auctor fuiſſe dicitur B.Notkerus Abbas S. Galli; & quaſdam a ſe compoſitas miſiſſe ad ſummum Pontificem. *De Sequentiis.*

18 Quatuor Sequentiis utitur Romana Eccleſia; quarum prima eſt *Victimæ Paſchali* in die Paſchæ: eam Durandus lib.4. c.22. tradit compoſitam ſæculo 11. a Roberto Francorum Rege: ſecunda eſt *Veni Sancte Spiritus* in die Pentecoſtes, cujus B. Hermannus Contractus ſæculo item 11. auctor fuiſſe creditur: tertia eſt *Lauda Sion* in Feſto Corporis Chriſti, quæ D. Thomæ Aquinati tribuitur: quarta denique eſt *Dies iræ dies illa* in Miſſis Mortuorum, quam ſcripſiſſe exiſtimatur Latinus Cardinalis Urſinus ſeu Frangipanis Ordinis Prædicatorum, qui mortuus eſt anno 1294. Videantur Le Brun tom.1. pag.210. & Macrus in Vocabular. verbo *Proſa*; qui nullam mentionem faciunt Sequentiæ, *Lauda Sion Salvatoris Jeſus nomen & amoris*, quæ in Feſto nominis Jeſu dicitur; peculiaris eſt enim ea Sequentia Fratrum Minorum, ut obſervat Meratus tom.1. par.2. pag.867. de Sequentia ſeu Proſa agit Perimezzius diſſertat.2. pag.57. hujuſque ritus auctorem fuiſſe putat B. Notkerum, qui integrum volumen ejuſmodi Proſarum a ſe compoſitum Lituardo Vercellenſi Epiſcopo dedicavit teſte Eccherardo Monacho in ejus vita cap.16. *Quatuor Sequentias adhibet Romana Eccleſia; qui earum auctores fuerint.*

19 Neque tamen in omni Miſſa, quæ vel privata ſit, vel cantetur, dicuntur Graduale, Alleluja, Tractus, & Sequentia. Graduale, quod doloris laboriſque ſignum ſit, tempore Paſchali omittitur, cum lætitiæ tempus illud ſit, ut obſervat Gavantus. A Septuageſima ad Sabbathum Sanctum prætermittitur Alleluja, in Miſſis etiam de Feria per Adventum & in Vigiliis, in quibus jejunium indictum eſt, ut præſcribunt Rubricæ Miſſalis Romani. Duo tamen ſabbatha excipias, quorum alterum Paſchatis, alterum Pentecoſtes Pervigilium eſt: horum enim dierum Miſſæ per noctem olim celebrabantur, ut ex ipſis, quas legimus, Collectis intelligitur; eædemque illorum dierum Miſſæ quondam erant ipſarum Feſtivitatum Miſſæ, non vigiliarum. Vide Bellotte in Obſervationib. ad Ritus Eccleſiæ Laudunenſis pag.407. num.10. duobuſque ſequen. Lutherus e Miſſa non explodit Alleluja, ſed eam dici vellet etiam *Quo tempore pro Tractu in Miſſa dicatur Alleluja.*

per

per Quadrageſimam & in Majori Hebdomada, cujus temeritatem & audaciam retundit Bellarminus loco citato. Qui rationes ſcire cupiat, quamobrem per id tempus omittatur Alleluja, Theophilum Raynaudum adeat, tom.2. in tractatu de Attributis Chriſti pag.129. & ſequen. Sapienter monet Albaſpinæus Aurelianenſis Epiſcopus tractatu de veteris Eccleſiæ Politia in Euchariſtiæ adminiſtratione lib.2. cap.13. inter Paſcha & Pentecoſten cani Alleluja ad ſpem Chriſtianorum ſolemniter celebrandam, & ad oſtendendum, nos aliquando ad vitam redituros, quemadmodum Chriſtus revixit, ac denique in omne ævum ab omnibus laboribus vacuos Canticum æternæ vitæ, quod eſt Alleluja, ſeu Dei laudem cantaturos: contra vero per Quadrageſimam, quod eſt triſtitiæ tempus, omitti, ſeu verius quod temporariam hanc vitam exprimat noſtram, cum Beatorum Alleluja canere nobis non licet. Denique in Feſto SS. Innocentium Alleluja omittitur, quod Eccleſiam miſerarum matrum commiſereſcat, quæ ante ora ſua lactentes filios viderint trucidari, ut bene advertit Amalarius de Eccleſiaſticis Officiis lib. 1. cap. 41. In hac vero die Eccleſiam jure conqueri animadvertit Hugo de Sancto Victore de Officiis Eccleſiaſtic. cap.8. quod miſerorum animas puerorum ſciat non in Paradiſum continuo convolaſſe: *In die hac a vocibus lætitiæ abſtinemus, quia Innocentium animæ ad Inferos deſcenderunt, ſicut & omnium, qui ante Paſſionem Chriſti obierunt.* Ex quo factum eſt, ut in ejus Feſtivitatis Octava dicamus Alleluja, itidemque in ipſa Feſtivitate, ſi in Dominicam incidat. *Si illorum Feſtivitas in Dominica venerit, omnia de illis ut de aliis Sanctis agimus, quia in Reſurrectione Domini eos Sanctis aſſociatos credimus. In Octava quoque illorum Alleluja, & alia canimus, quia facta Chriſti Reſurrectione, eos in gaudio receptos ſcimus*: Verba ſunt Honorii in Gemma Animæ lib.3. cap.14.

Tractus dicitur a Septuageſima ad diem Paſchæ.

10 A Septuageſima ad diem Paſchæ pro alleluja dicitur Tractus, ut ſcribit Rupertus Abbas lib.5. de Divinis Officiis cap.14. *Quod autem Tractus lugentium ſit, magiſque luctui congruat, quam Graduale, quod eſt pœnitentium lamentum, illud comprobat, quod non cum Alleluja ut Graduale, ſed pro Alleluja canitur bis diebus, quibus mortem, quæ ſubintravit in mundum per invidiam Diaboli, ideſt a Septuageſima uſque ad Paſcha, lugemus*. Sequentiis vero ſua cuique conſtituta dies eſt, qua debent recitari. De Graduali, Alleluja, & Tractu qui ulteriorem videre deſideret tractationem, legat Titelmanum cap.21. 22. & 23.

CA-

CAPUT VI.

De reliquis actionibus quæ fiunt a Sacerdote in hac Miſſæ parte.

1 AD abſolutam hujus partis Miſſæ explicationem reliquum eſt actiones proſequi, quæ fiunt a Sacerdote; quarum præcipuæ ſunt Altaris oſculum; ad cornu Epiſtolæ ſe conferre; ſigno Crucis ſe ſignare; caput ad Crucem ſæpe inclinare; caput itidem, verba quædam proferendo, inclinare, non tamen ad Crucem converſum; in medio Altaris recitare *Kyrie eleiſon*, & *Gloria in excelſis*; ad cornu Epiſtolæ redire; manus uſque ad humeros, Orationes ſeu Collectas recitando, ſublatas tenere.

2 Atque hæ ſunt actiones præcipuæ, quas ſingillatim videas in rubricis Miſſalis, & apud earum Commentatores. De oſculo Altaris, & de ſigno Crucis ſuperius loquuti, reliqua perſequemur. Primum igitur monendum, olim Sacerdotem arbitratu ſuo dicere potuiſſe *Gloria in excelſis* vel in medio Altari, vel in cornu Epiſtolæ, quod nunc faciunt Carthuſiani & Fratres Prædicatores. Hoc vero tempore hymnus ille in medio Altari dicendus eſt juxta ritum Romanum, qui a ſæculo uſque 13. invaluit; nam Durandus Ration. lib.4 cap.13. *illum*, inquit, *incohando ſtat ante medium Altaris*, hymnum intelligit *Gloria in excelſis*: idque optimo conſilio conſtitutum eſt; nihil enim eſt, cur Sacerdos ad Miſſale retineatur, ideoque convenientius eſt ſtare illum in medio Altari in conſpectu Crucis.

Olim Sacerdos ubi voluiſſet, vel in medio Altari, vel in cornu Epiſtolæ poterat dicere Gloria in excelſis.

2 Secundo, *Dominus vobiſcum* poſt *Kyrie* vel *Gloria in excelſis* olim non in medio Altari dicebatur, nec a medio Altari Sacerdos ſe ad populum ſalutandum convertebat, ſed ut nunc fit a Carthuſianis, Carmelitis, & Prædicatoribus Fratribus, dicebatur *Dominus vobiſcum* ad cornu Epiſtolæ. Jam vero quingenti ſunt anni eoque paullo amplius, cum a medio Altari Sacerdos ad populum converſus dicit *Dominus vobiſcum*. Vide Le Brun tom. 1. pag. 175. & pag. 189.

Kyrie eleiſon, & Dominus vobiſcũ *quondam dicebantur in cornu Epiſtolæ.*

4 Tertio, ſepties *Dominus vobiſcum* dicitur in Miſſa, ut ſeptem exploſis capitalibus vitiis populus ſeptiformem a Deo gratiam conſequatur, ut notat Innocentius III. lib.2. cap.24. Ter vero ſe ad populum Sacerdos non convertit; primo poſt *Confiteor*, utpote qui totus ſit in anima ſua expianda; ſecundo ante Evangelium, qui verbo Dei annunciando intentus ſit; tertio ad Præfationem, cum ſublatum ad Deum animum proximoque ſacrificio defixum habeat, ut animadvertit Gavantus.

Septies dicit Sacerdos Dominus vobiſcum, *quater ad populum, ter vero non item.*

5 Quar-

Veteres paſſis ſublatiſque brachiis orabant. Sacerdos ad Altare nunc orat manibus ad humeros elevatis.

5 Quarto, ad humeros elevatas manus tenet, qui eſt uſitatus orandi modus tum in veteri, tum in novo Teſtamento. In veteri Teſtamento cecinit David: *Dum extollo manus meas ad Templum ſanctum tuum. In nomine tuo levabo manus meas. Expandi manus meas ad te.* Et in novo D. Paulus ad Timotheum: *Volo*, inquit, *viros orare in omni loco levantes puras manus*. Paſſis quondam ſublatiſque brachiis orabant, ut ſtatum, quo Chriſtus oravit in Cruce, imitarentur. Vide Bonarrotam in obſervationibus ad vetera quædam vaſa vitrea pag.120. & 121. Plures imagines in Romæ Cœmeteriis depictas Chriſtianorum ad id exemplum orantium videas apud Boſium in Roma ſubterranea; atque eumdem morem etiamnum Religioſi quidam Ordines retinent, cum in Miſſa Collectas recitant. Conſultius vero exiſtimavit Eccleſia, ſi ad eum modum, quo nunc utimur, Collectæ recitarentur, ne veteri retenta conſuetudine orandi paſſis extenſiſque brachiis, inconcinnis & ridiculis figuris aperiretur locus. Etiam Tertullianus lib. de Oratione cap.13. morem improbat orandi elevatis incondite manibus: *Cum modeſtia & humilitate* &c. *ne ipſis quidem manibus ſublimius elatis, ſed temperate ac probe elatis.* Et in quodam Diptycho domeſtici Muſei Bonarrotæ SS. Silveſtri, Gregorii & Flaviani cernuntur imagines, quorum primus orans depictus eſt, non ad veterem modum brachiis in Crucis formam expanſis, ſed ad recentiorem modum, quo Sacerdotes Miſſam celebrantes utuntur; quod quaſi indicium eſt & principium extenſionis brachiorum juxta veterem conſuetudinem, ut idem Auctor obſervavit pag.270.

Quid in quaque Altaris parte dicat Sacerdos. Ex neceſſitate amovendi Miſſale, illudque ad aliam Altaris partem transferendi ortum ut quædam in cornu Epiſtolæ dicantur, quædam in cornu Evangelii.

6 Denique de itu & reditu ab una ad alteram Altaris partem, deque mora in medio ejuſdem notum cuilibet eſt, Introitum cum reliquis uſque ad Evangelium in cornu Epiſtolæ recitari; & *Kyrie*, *Gloria in excelſis*, & *Credo*, cæteraque omnia, quæ ad ſubſtantiam pertinent Sacrificii, in medio dici Altaris. Sacrificio peracto, Sacerdos redit ad cornu Epiſtolæ, ibique orationem recitat, quæ appellatur *Poſt-Communio*; factaque ex medio Altaris ſuper populum Benedictione, redit ad cornu Evangelii, ubi recitat initium Evangelii S. Joannis. Micrologus cap.9. quod Sacerdos a cornu Epiſtolæ ad cornu tranſeat Evangelii, inde derivatum eſſe ſcribit, quod cum Offertorii tempore Fideles, ut infra docebimus, oblationes ad Altare ſoliti eſſent deferre, non licuiſſet Sacerdoti celebranti eas oblationes commode accipere, & legere Evangelium, niſi Miſſale a cornu Epiſtolæ amotum ad cornu Evangelii aſportaretur: *Ad ſiniſtrum vero cornu* (ſiniſtram partem intelligit non quæ Crucifixi ſed Sacerdotis manui reſpondet) *habent librum cum legunt Evangelium, vel cum ſacrificant, ut in dextera parte ſint expeditio-*

res

res ad ſuſcipiendas oblationes, ſive ad conficienda Altaris Sacramenta. Hanc Micrologi obſervationem pulcre illuſtrat Pouget Inſtitut. Catholicar. tom.2. pag.828. ubi loquitur de Miſſa ſolemni, contenditque ejus ritum in Miſſam privatam eſſe illatum. Ac ſacerdos quidem, ut ipſe putat, ad Altare non aſcendebat niſi ad Sacrificium peragendum; Extra Altare Epiſtolam a Subdiacono, Evangelium a Diacono audiebat; conſcenſis vero gradibus Altaris, ea quæ opus eſſent legebat, aut canebat poſito Libro in Cornu Evangelii, cui nullus alius eſſe poterat locus; nam in medio Altari poſitus erat Calix, & cornu Epiſtolæ Oblationibus Fidelium impediebatur. His præmiſſis, pergit Pouget, ut in Miſſis privatis ſecernerentur ea, quæ in Miſſis ſolemnibus leguntur extra Altare, ab iis quæ ad Altare recitantur, ſic inſtitutum eſſe, ut in cornu Epiſtolæ legerentur quæ in Miſſis ſolemnibus leguntur extra Altare, cetera vero omnia ut in ſolemnibus ita & in privatis in medio Altari dicerentur. Quia vero in Miſſis ſolemnibus poſt Communionem pars Altaris ad cornu Epiſtolæ, ſummotis inde jam oblationibus, expedita eſſet, pars vero ad cornu Evangelii a Subdiacono occupatur,qui calicem tergit & componit ad Sacrarium deferendum, propterea Miſſale ad cornu Epiſtolæ refertur; atque inde idem ritus in Miſſas privatas eſt derivatus.Porro ulterius anxie quærere nihil eſt opus, cur non in cornu Epiſtolæ ſed in cornu Evangelii legatur initium Evangelii S.Joannis: nova enim ejus Evangelii additio eſt, ut ſuo loco dicemus, & in eadem parte Altaris decere viſum eſt, ut ſecundum Evangelium legatur, ubi antea primum recitatum fuerat. Atque hoc naturale fundamentum eſt,cur modo in hoc, modo in illo Altaris loco in diverſis Miſſæ partibus Sacerdos has vel illas preces dicat & orationes. Quamquam neque hic deeſt myſticus ſenſus: quidam enim dicunt, cornu Epiſtolæ Populum Hebræorum, qui primi vocati ſunt ad Evangelium, cornu autem Evangelii Ethnicos ſignificari, qui Evangelium ab Judæis aſpernatum acceperunt; reditum vero ad cornu Epiſtolæ, futuram Hebræorum exprimere converſionem.

CAPUT VII.

De Evangelio.

1 Lecta Epiſtola iiſque quæ eam conſequuntur, Sacerdos ad medium Altare redit, ubi ut Evangelio legendo ſeſe paret, recitat Orationem *Munda cor meum*, qua Deum deprecatur, ut cor & labia ſibi purificet, quo digne ſanctum annunciare poſſit *De oratione, Munda cor meum.*

 Evan-

Evangelium, quemadmodum labia Iſajæ calculo mundavit ignito: ſacræ enim paginæ tradunt, Iſajam vidiſſe Dominum in ſublimi ſolio ſedentem, quem Cherubim circumſtabant, terram vero ſub ejus pedibus; tum exclamaſſe labia ſibi eſſe immunda; ſubinde quemdam ex iis Seraphim, qui coram Domino aſtabant, petram igne candentem forfice ex Altari ſumtam ad ejus labia admoviſſe; atque ita ſignificaſſe ejus expiata eſſe peccata.

De altera Oratione Jube Domine.

2 Quod ſpectat ad alteram Orationem *Jube Domne benedicere*, admonendus eſt Diaconus, qui Evangelium cantaturus a Sacerdote benedictionem petit, ne dicat *Jube Domine*, ſed *Jube Domne benedicere*: contra vero in Miſſa privata Sacerdos non *Jube Domne*, ſed dicat *Jube Domine benedicere*, quod etiam dicit in Miſſa ſolemni, cum ſubmiſſa voce dicit *Munda cor meum*, antequam Diaconus Evangelium cantet.

Ratio cur Sacerdos dicat Jube Domine, & *Diaconus* Jube Domne.

3 Cujus rei apertiſſima ratio eſt: nam vox *Dominus* proprie Deo tantum convenit; *Domnus* vero, quæ trunca & deminuta vox eſt, tribuitur hominibus: *cœleſtem Dominum*, *terreſtrem dicito Domnum*. Et in Litaniis ſummus Pontifex dicitur *Domnus Apoſtolicus*. Videantur Du Cange & Macrus in ſuis quiſque Vocabulariis. Quamobrem Diaconus non a Deo ſed a Sacerdote benedictionem petens dicit, *Jube Domne benedicere*; Sacerdos vero, qui eam petit a Deo, dicit *Jube Domine* &c. Illud etiam diſcrimen eſt inter benedictionem quæ a Deo, & illam quæ ab homine petitur, quod a Deo gratias, quibus nobis opus eſt, poſtulamus; ab homine autem petimus, Deum ut pro nobis oret, qui ſuper nos benedictionem ſuam effundat: locus eſt in Exodi cap.12. *Abeuntes benedicite mihi*.

Evangelium olim legebant Lectores, ut etiamnum apud Græcos. Ob reverentiã Evangelii munus illud Diaconis demandatum.

4 Poſt eas Orationes Sacerdos ad dexteram Altaris partem ſe confert, quæ eadem eſt ut diximus cum dextera Crucifixi, & ibi legit Evangelium, ſive privatam celebret Miſſam, ſive ſolemnem, in qua Evangelium cantat Diaconus; qui tamen mos non fuit antiquorum temporum; tunc enim Evangelium a Lectore legebatur, ut colligitur ex Epiſtolis 33. & 34. S. Cypriani, & ex Concilio Toletano I. cap.2. Id vero munus in Evangelii honorem Diaconis poſtea demandatum fuit; quamobrem Hieronymus Epiſtola ad Sabinianum, *Evangelium*, inquit, *Chriſti quaſi Diaconus lectitabas*; & S. Bonifacius Epiſcopus Moguntinus Epiſtola ad Zachariam Pontificem conqueritur, quoſdam Diaconos, quamvis plures concubinas haberent, tamen Evangelium legere. Græci etiamnum vetuſtum retinent morem, ut Evangelium publice legatur a Lectoribus, teſte Smithio Epiſtola de præſenti Eccleſiæ Græcæ ſtatu pag.145.

5 Evan-

5 Evangelium in Eccleſiæ primordiis legi cœptum eſt, ſi fidem ut æquum eſt, habeamus iis, qui de Miſſa eruditione & doctrina clari viri ſcripſerunt. Apoſtolus 2. ad Corinth. cap.8. de Luca in ſuis itineribus ſibi comite ait: *cujus laus eſt in Evangelio per omnes Eccleſias*. Euſebius Hiſt. Eccl. lib.2. cap.15. narrat, Marcum Romanis flagitantibus ſuum ſcripſiſſe Evangelium: *Quod cum Petrus per revelationem S. Spiritus cognoviſſet, delectatus ardenti hominum ſtudio, librum illum auctoritate ſua comprobaſſe dicitur, ut deinceps in Eccleſiis legeretur. Refertur id a Clemente in ſexto Inſtitutionum libro, cui teſtis etiam accedit Papias Epiſcopus Hierapolitanus*. Et S. Juſtinus Apologia ſecunda teſtatur, Evangelii lectionem ex traditione Apoſtolica eſſe profectam: nec vero ulla Liturgia vetus eſt, quæ Evangelii lectionem non præcipiat, ut obſervavit Le Brun tom.1. pag.214. Ex Epiſtola Gregorii Magni ad Joannem Epiſcopum Syracuſanum, ubi S. Pontifex ait, Apoſtolorum fuiſſe conſuetudinem, ut, dicta ſolum Oratione Dominicali, Hoſtiam conſecrarent, arguit Morinus in p.3. exercit.9. cap.1. num.12. per multos annos in Miſſa Evangelium lectum non fuiſſe. Verum Cardinalis Bona Rerum Liturgic. lib.2. cap.7. pulcre S. Gregorii verba interpretatur, ut S. Pontifex tempus illud intelligere voluerit, cum Evangelium nondum erat litteris commendatum: *Id enim omnino de illis annis intelligi debet, cum Evangelium nondum erat ſcriptum: alioquin mendacii arguerentur Clemens & Papias Apoſtolorum ſæculo proximi, qui, ut diximus, referente Euſebio teſtati ſunt Evangelium Marci a Principe Apoſtolorum approbatum publice in Eccleſia lectum fuiſſe, quod de aliis quoque a Matthæo, Luca & Joanne ſcriptis contigiſſe non dubito*; & P. Lupus tom.5. ad Concilia Generalia & Provincialia pag.376. primæ editionis poſtquam veteres primorum Patrum attulit auctoritates de Miſſa, in hæc verba concludit: *Item liquet eos, qui a Dominicum Corpus conſecrantibus Apoſtolis exiſtimant fuiſſe adhibitam ſolam Dominicam Orationem, inſigniter labi*.

Evangelii Lectio in Miſſa eſt ex Apoſtolica traditione.

6 Poſt ſalutationem ad populum *Dominus vobiſcum*, incipit Evangelium per verbum *Initium*, ſi principium legatur alicujus ex quatuor Evangeliis; aut per verba illa *Sequentia S. Evangelii*, ſi quod legendum eſt, ſumtum ſit e corpore quodammodo Evangelii. In diebus Majoris Hebdomadæ cum legitur hiſtoria Paſſionis Domini, unica tantum formula ſubjecto Religionis noſtræ accommodatiſſima nunciatur populo legi hiſtoriam de Paſſione Chriſti Domini, *Paſſio Domini noſtri Jeſu Chriſti*. Sacerdoti dicenti, *Initium* ſive *Sequentia S. Evangelii*, reſpondet Miniſter, *Gloria tibi Domine*, & ad finem Evangelii idem Miniſter dicit, *Laus tibi Chriſte*; quæ verba

Poſt Evangelium olim Miniſter dicebat: Deo gratias.

verba omittuntur Feria 6. in Paraſceve; tempus enim illud eſt, cum Chriſtus Jeſus improperiis ſaturatus eſt & opprobriis. Olim ad finem Evangelii dicebatur *Amen*; quod ſervatur in ritu Mozarabo. Fuit cum dicebatur, *Deo gratias*. Nunc vero dicitur, *Laus tibi Chriſte*, ut videre eſt in 4. parte Summæ Alenſis tractatu de Miſſa: *Perlecto Evangelio, dicunt Aſſiſtentes*, Amen; *quaſi dicant, faciat nos Deus perſeverare in doctrina Evangelii. Alii dicunt*, Deo gratias *in gratiarum actionem pro beneficio tantæ doctrinæ & tam ſalutaris. Nunc dicimus*, *Laus tibi Chriſte*. Deinde ſubjicit Sacerdos: *Per Evangelica dicta deleantur noſtra delicta*; ad quæ verba notat Le Brun tom.1. pag.240. etſi generatim *delictum* peccatum ſignificet, tamen cum Eccleſia non proponit Pœnitentiæ Sacramentum, tum vocem illam ita eſſe recipiendam, ut levem & venialem ſolum culpam ſignificet.

Poſt Evangelii lectionem in diebus Feſtis ſermo ſeu Homilia habebatur ad Populum; idque derivatū ex more Hebræorū.

7 In more poſitum erat apud Hebræos, ut poſt lectionem Legis & Prophetarum ſermo haberetur ad populum; quamobrem narrat S. Lucas cap.4. Chriſtum Jeſum Sabbatho quodam in Synagogam ingreſſum legiſſe Iſaiam & ſermonem habuiſſe. Et in Actis Apoſtolorum cap.13. Paulus, & Barnabas poſt lectionem a Synagogæ Principibus ſunt invitati, ut ad populum verba facerent. In Juſtini Martyris Apologia ſecunda, & lib.8. Conſtitut. Apoſtolicarum apparet, Homiliam, ſeu Sermonem ad populum poſt lectum Evangelium haberi conſueviſſe. Et Cyprianus in vita S. Cæſarii Arelatenſis cap.14. narrat, ſe jubere ſolitum Eccleſiæ portas occludi, ne quiſquam ab audiendo ſermone ſe ſubduceret. Duo de ſacris Concionibus compoſuit volumina Ferrarius, quibus totam rem eruditiſſime pertractavit. Præter ſermonem monita quædam etiam populo exhibebantur, de quibus loquitur Concilium Aurelianenſe apud Ivonem par.2. Decreti cap.120. *Ut in diebus Dominicis & Feſtis poſt ſermonem intra Miſſarum ſolemnia habitum, plebem Sacerdos admoneat, ut juxta Apoſtolicam Inſtitutionem omnes in commune pro diverſis neceſſitatibus preces fundant ad Dominum pro Rege, & Epiſcopis & Rectoribus Eccleſiarum, pro pace, pro peſte, pro infirmis, qui in ipſa Parochia lecto decumbunt, pro nuper defunctis, in quibus ſingulatim precibus Plebs Orationem Dominicam ſub ſilentio dicat, Sacerdotes vero Orationes ad hoc pertinentes per ſingulas admonitiones ſolemniter expleant: poſt hæc ſacra celebretur Oblatio.*

Ea conſuetudo etiamnum viget in Galliis, eamque retinent Parochi in Italia.

8 Viget etiamnum in Gallia hujuſmodi conſuetudo: atque hæc admonitio Gallice dicitur *Prone*, quæ vox e Græco *Pronaos* derivata eſt, hoc eſt ab illa Templi parte, quæ ab ejus limine ad Chorum protenta Laicos continebat, cum Clerici in Choro ſeu Presbyterio continerentur. Vid. Pouget Inſtit. Catholicar. tom.2. pag.836.

In

In Italia quoque mos eſt, ut Parochi, qui munus ſuum exequi volunt, in Miſſa Parochiali poſt Evangelium ſermonem habeant feſtis diebus ad populum, eaque eum doceant, quæ cognitu opus eſt ad æternam conſequendam ſalutem, quæ virtutes ſint, quæ vitia, quid expetendum fugiendumve, ut cœleſtem gloriam adipiſcamur. Videatur caput 2. ſeſſ.5. Concilii Tridentini de reformatione, quodque nos Edicto 10. hac de re uberius perſequuti ſumus.

De Miſſa catechumenorū. Quatuor claſſes publicorum Pœnitentium.

9 Lecto Evangelio & Sermone habito, Catechumenorum Miſſa peracta erat. Ad cujus rei intelligentiam ſciendum, in quatuor claſſes a Gregorio Neocæſarienſi, Baſilio ceteriſque Patribus antiquis in ſuis Canonibus publicos Pœnitentes diſtribui. Alii *Flentes*, alii *Audientes*, alii *Conſiſtentes*, alii *Proſtrati* dicebantur. *Flentes* ſtabant extra templi januam, ubi ſua peccata deflebant. *Audientes* & *Proſtrati* in ea templi parte, quæ *Narthex* appellabatur, ubi etiam Catechumeni morabantur, atque hi omnes ſermone habito, extra templum pellebantur; quarta Pœnitentium claſſis, ſcilicet *Conſiſtentes*, una cum ceteris Fidelibus, Miſſæ integræ aderant uſque ad finem; non tamen Euchariſtiæ participes erant. Diaconus Catechumenis aliiſque edicebat, ut abirent, quod ex Jacobo Diacono colligitur in Vita S. Pelagiæ; ubi hæc habentur: *Simul atque proclamavit Diaconus ad Catechumenos, Procedite, vel Abſcedite, nuſquam illa comparuit. Porro poſt Miſſam Fidelium, & peractum Sacrificium cum dimiſſa eſſet Eccleſia, me extra domus Dei limen prodeunte, rurſus advenit Columba*. Et quamvis vetuſtioribus temporibus dimiſſio Evangelii lectionem præcederet, tamen in Concilio Arauſicano I. ſub Leone I. can.18. tom.1. Conciliorum pag.1785. Collect. Labbei ſtatutum fuit, ut Evangelium poſt Epiſtolam, & ante Catechumenorum dimiſſionem legeretur; quod confirmavit Concilium Valentinum in Hiſpania can.1.tom.2. Concilior.p.1067. *Ut ſacroſancta Evangelia ante munerum illationem in Miſſa Catechumenorum in ordine Lectionum poſt Apoſtolum legantur, quatenus ſalutaria præcepta Domini noſtri Jeſu Chriſti, vel ſermones Sacerdotis non ſolum Fideles, ſed etiam Catechumeni, & Pœnitentes, & omnes, qui ex diverſo ſunt, audire licitum habeant*. Eruditi duo viri veterumque Eccleſiæ Rituum peritiſſimi Albaſpinæus lib.1. de veteri Eccleſiæ Politia in adminiſtratione Euchariſtiæ, & Bocquillot lib.1. tract. hiſtorici de Liturgia cap.1. e veteribus monumentis totam hanc eruerunt diſciplinam de Miſſa Catechumenorum; eos videlicet, itidemque Pœnitentes, & Energumenos dimitti conſueviſſe. Quiſquis autem veterem hujuſmodi ritum probe cognitum habere cupiat, ipſorum Auctorum opera evolvat.

10 Ex

Quæ ſit Catechumenorum, quæ Fidelium, quæ Sacramentorū Miſſa.

10 Ex iis, quæ hactenus diximus, ſatis patet, quænam eſſet Miſſa Catechumenorum, quænam Miſſa Fidelium, quæ etiam Miſſa Sacramentorum dicebatur, qui Miſſæ Catechumenorum terminus eſſet. Miſſam vero Fidelium appellatam eſſe Miſſam Sacramentorum, colligitur ex Ivone Carnotenſi epiſt.75. ad Paſchalem Pontificem, ubi ſuorum Canonicorum pravam deſcribens diſciplinam ait: *Qui adibat Miſſam Catechumenorum, ſubterfugiebat Miſſam Sacramentorum*. Appoſite ad hanc rem facit S. Cæſarii Arelatenſis Homilia 11. qui rem adeo abſonam increpitans ait, ſuæ cuique domi licere Prophetas, Apoſtolorum ſcripta, & Evangelium legere; nemini autem præterquam in domo Dei adeſſe licere conſecrationi Corporis & Sanguinis Jeſu Chriſti; nec ut quis Miſſæ dicatur adfuiſſe, ſatis eſſe ſi ſanctam Lectionem audierit, ſed oportere eum in Eccleſia conſiſtere, donec Dominicalis Oratio dicta ſit, & benedictionem Sacerdos populo impertierit. Si quis vero quærat, cur Miſſa Catechumenorum diceretur ea Miſſæ pars, cui non ſolum Catechumeni aderant, ſed Pœnitentes etiam, & Energumeni, reſpondet Joſephus Vicecomes lib.5.de Miſſæ Ritibus cap.1. *Cur autem Catechumenorum Miſſæ id nominis attributum ſit, cum etiam Pœnitentes, & Catechumeni intereſſent; non aliam fuiſſe cauſam puto, quam quod eorum numerus major eſſet; ut a copioſiori parte denominatio ſumta ſit*: cum quo conſentit Morinus de Sacram.Pœniten. lib.6. cap.10. n.2.

Quæ faciat Sacerdos in lectione Evangelii.

11 Atque hæc, quæ ad antiquam diſciplinam pertinent, breviter attingere voluimus. Nunc vero de iis, quæ Sacerdos facit in Lectione Evangelii, dicendum eſt. Dicto *Dominus vobiſcum*, reſpondet Miniſter, *Et cum ſpiritu tuo*; tum dexteræ manus pollice ſignat Crucem ſuper libro in principio Evangelii, deinde ſignat ſibi frontem, os, & pectus dicens *Sequentia*, ſeu *Initium S. Evangelii*, ac manibus junctis legit Evangelium, cujus lectione peracta, reſpondet Miniſter, *Laus tibi Chriſte*: & Sacerdos oſculatur principium Evangelii ſubmiſſa voce dicens: *Per Evangelica dicta deleantur noſtra delicta*; quod tamen non facit in Miſſis Mortuorum, neque cum celebrat coram Papa, vel Cardinali, vel Archiepiſcopo etiam & Epiſcopo in locis ubi juriſdictionem habent, quibus, Evangelium ut oſculentur, ipſum Miſſale defertur.

Sacerdos cur librum & ſe ipſum Crucis ſigno ſignet.

12 Innocentius III. & poſt eum Gavantus dicunt, Sacerdotem ſigno Crucis Evangeliorum Librum ſignare, quaſi dicat: Hic Crucifixi Liber eſt. Se ipſe vero ſignat in fronte juxta id quod ait Auguſtinus in Pſalm.141. *Uſque adeo de Cruce non erubeſco, ut non in occulto habeam Crucem Chriſti, ſed in fronte portem*; tum in ore & pectore juxta illud Apoſtoli ad Romanos cap.10. *Corde creditur ad juſtitiam, ore autem Confeſſio fit ad ſalutem*.

13 De

Digitized by Google

13 De oſculo in Evangelium imprimendo loquitur Jonas Epiſcopus Aurelianenſis Præfat. in lib.2. de Cultu Imaginum, cujus ea ſunt verba: *Sacræ Religionis uſus adhuc in ſancta Eccleſia ſervatur, ut perlecta ſacri Evangelii lectione ab Epiſcopo vel Presbyteris, ceteriſque ſacri Ordinis Religioſis, Codex in quo Evangelii lectio recitata eſt, multiplicibus oſculis veneretur: ſed hoc cujus cauſa, niſi illius cujus verba eſſe creduntur, agimus?* Nec Sacerdos ſolum, qui Miſſam celebrabat, Evangeliorum librum antiquitus oſculabatur, ſed ipſe liber ad oſculum totius Cleri & Populi circumferebatur. Verum Honorius III. ſub excommunicationis pœna vetuit, ne ad cujuſquam ſæcularis Principis oſculum, qui ſacro oleo non eſſet perunctus, Evangeliorum Liber offerretur, ut oſtendit Meratus tom.1. par.1. pag.444. & ſeq. idque etiam conſtat ex ejuſdem Pontificis Epiſtola apud Raynaldum ad ann.Chr.1221.num.28. ubi confirmat Legati ſui Decretum: *Et ne lecto Evangelio Liber ad oſculandum aliis, quam perſonis deferretur inunctis*; ſancita adverſus eos, qui parere detrectaverint, excommunicationis pœna. Perimezzius diſſert.8. pag.237. quæ hactenus diximus confirmat; & de recentiore Ritu addit, Evangelium Papæ, Cardinalibus, Sedis Apoſtolicæ Legatis ad oſculum ubique locorum offerri; Patriarchis vero, Archiepiſcopis & Epiſcopis in ſua cuique Diœceſi, Principibus vero ex tolerantia, numquam tamen Laicis inferiorum ordinum.

De oſculo in Evangelium imprimendo.

Antiquitus Evangelium ad Cleri & Populi oſculum circumferebatur. Nunc certis quibuſdam perſonis offertur ad oſculū.

14 Vetuſtiſſima conſuetudo eſt, ut cum Evangelium legitur, populus ſtet, ut ſignificet paratum ſe eſſe ad ea Domini perficienda mandata, quæ leguntur in Evangelio. Si quis baculum haberet, cum legeretur Evangelium, illum deponebat ob eamdem rationem, qua Evangelium ſtando audimus: *Uſque ad iſtud Officium baculis ſuſtentabamur: modo, ut oportet ſervos ante Dominum ſtare, humiliter ſtamus deponentes baculos e manibus*: verba ſunt Amalarii. Et Religioſi Equeſtrium Ordinum, cum in Miſſa legitur Evangelium, vel manum gladio admovent, vel etiam ipſum e vagina educunt, ut ſe pro Chriſti Fide paratos eſſe declarent ipſum profundere ſanguinem. Vide Card. Bona Rerum Liturgicarum lib.2. cap.7. num.3.

Populus ſtans audit Evangelium.

Religioſi Equeſtrium Ordinum gladiū diſtringunt.

CAP. VIII.

De Symbolo

1 Poſt Evangelium Sacerdos recitat Symbolum, ſi quidem ex Rubrica dicendum ſit; nec enim in qualibet Miſſa locus eſt Symbolo. Ab eo incipit Miſſa Fidelium, ſeu Miſſa Sacramentorum: *Ejectis extra Eccleſiam Catechumenis, Pœnitentibus & aliis, qui-*

Poſt Evangelium dimiſſis Catechumenis dicitur Symbolum, a quo incipit Miſſa Fidelium.

quibus peracto ſermone nefas erat in ea permanere, *incipit Miſſa Fidelium*, *quæ*, *cum ſeverior diſciplina vigebat*, *clauſis januis agebatur*, *eaſque cuſtodiebant Miniſtri, ne quis intraret immundus*, *vel indignus*: verba ſunt Card. Bona lib.2. cap.8. num.1. cum quo conſentit Pouget Inſtit. Catholicar. tom.2. pag.838. Cum autem hoc loco de Symbolo nobis diſſerendum ſit, ut recto ordine progrediamur, primo Symbolum quid ſignificet diſquiremus; ſecundo quodnam illud Symbolum ſit, quod in Miſſa recitatur; tertio quo tempore dici cœptum ſit in Miſſa; quarto cur dicatur; quinto cur in quibuſdam Miſſis dicatur, in quibuſdam vero omittatur; poſtremo ea ſermone perſequemur, quæ Sacerdos facit, ſive Symbolum dicat, ſive ex præſcripto Rubricæ prætermittat.

Symboli quid ſignificet.

2 Symbolum alibi monuimus ſignum quoddam ſeu teſſeram ſignificare, qua Fideles ab infidelibus ſecernuntur, ducta ſimilitudine ex militari ſigno, quo milites a transfugis diſtinguebantur, ut conſiderat Rufinus in libro *de expoſitione Symboli*; ſeu ex Syngrapha contractus, qua quiſpiam alteri obligatur, ſiquidem paciſcitur cum Deo Chriſtianus homo in Baptiſmate, ut explicat S. Petrus Chryſologus ſerm.63. de Symbolo Apoſtolorum. Neque enim vera eſt eorum opinio, qui putant Symbolum ſignificare quarumdam rerum complexum, quo ſuam quiſque partem contulerit, puta cœnam, quæ communi multorum ſumtu paratur, aut ad quam convivæ ſuam quiſque lancem conferunt. Nam ejuſmodi cœnam non Symbolum, ſed Symbolam Grammatici appellant, ut animadvertit Voſſius lib.3. de tribus Symbolis diſſert.1. cap.17.

Quatuor Symbola, Apoſtolicum, Nicænum, Conſtantinopolitanum Athanaſianū.

3 Quatuor ſunt Symbola: *Apoſtolicum*, quod Apoſtoli condidere. *Nicænum* in Concilio Nicæno compoſitum anno 325. *Conſtantinopolitanum* in Conſtantinopolitano Concilio editum anno 381. *Athanaſianum*, quod S. Athanaſio tribuitur. Cum enim Arius ſuam hæreſim ab Inferis extuliſſet, quædam Concilium Nicænum Symbolo Apoſtolico addidit; & Conſtantinopolitanum exorta Macedonii hæreſi alia etiam Nicæno Symbolo inſeruit; ita ut ſi ea Symbola conferamus, nullum inter ea diſcrimen appareat, ſed Nicænum & Conſtantinopolitanum Concilium uberius explicaſſe deprehendatur ea, quæ in Symbolo Apoſtolico ab Arianis & Macedonianis oppugnabantur, ut oſtendit etiam Fleury Hiſtor. Eccl. lib.18. n.6. probaruntque multo antea Bellotte ad Ritus Eccleſiæ Laudunenſis pag.436. n.12. uſque ad integrum n.16. & Grancolas in antiquis Liturgiis tom.1. edit.Pariſ. ann.1704. pag.532.

Symbolum Apoſtolorum primo voce traditum, non litteris proditum.

4 Diximus, Apoſtolos Apoſtolicum condidiſſe; quod apertiſſime demonſtravit Natalis Alexander diſſert.12. ſæculi 1, qua in re probe obſervandum eſt cum D. Hieronymo, Symbolum Apoſto-

lorum non fuiſſe litteris commendatum, ne in manus caderet Infidelium, ſed voce traditum Fidelibus, atque ita quaſi per manus ex uno ad alterum pertranſiſſe: *In Symbolo Fidei & Spei noſtræ, quod ab Apoſtolis traditum, non ſcribitur in charta & atramento, ſed in tabulis cordis carnalibus poſt confeſſionem Trinitatis, & unitatem Eccleſiæ, omne Chriſtiani dogmatis Sacramentum carnis reſurrectione concluditur*; verba ſunt S. Doctoris epiſt.61.ad Pammachium cap.9. Quamobrem Tertulliano excepto, qui libro *de velandis Virginibus*, & lib. *de Præſcriptionibus* cap.37. nonnihil attigit de Symbolo Apoſtolico: nullus Scriptor ante Conſtantinum Magnum in ſua ſcripta Apoſtolicum Symbolum inſeruit: primique in ſuis libris illud edidere Athanaſius, Baſilius, & Leo iis temporibus, cum Eccleſia a Judæis & Gentibus nihil ſibi metuebat.

Symbolum Nicænum a Concilio Nicæno conditum.

5 Diximus etiam, Symbolum Nicænum a Concilio Nicæno conditum; in ejus enim actis relatum eſt, Epiſcopos eo recitato Symbolo exclamaſſe: *Hæc eſt Catholicorum fides: huic omnes credimus: in hanc baptizati ſumus: in hac baptizamus*. D. Athanaſius epiſt. ad Jovin. de Fide teſtatur, magnum illum Oſium Epiſcopum Cordubenſem, cujus in eo Concilio tanta fuit auctoritas, a Patribus juſſum, illud Symbolum condidiſſe.

Quod legitur in Miſſa eſt Symbolum Conſtantinopolitanum.

6 Denique Conſtantinopolitanum Symbolum a Conſtantinopolitano Concilio, quod fuit Generale ſecundum, conditum diximus; id enim colligitur ex ejus prima ſeſſione, illiuſque auctor fuiſſe exiſtimatur S. Gregorius Nazianzenus, quod Marcus Epheſinus prolatis omnium Græcorum Patrum auctoritatibus teſtatus eſt in Concilio Florentino. Symbolum autem Conſtantinopolitanum illud eſt, quod in Miſſa recitatur. Quidam Scholaſtici Theologi Magiſtrum Sententiarum ſequuti ſcripſerunt, Miſſæ Symbolum eſſe, quod in Nicæno Concilio conditum eſt, ut etiam obſervat Vertus tom.3. pag.122. quod quidem tueri poſſunt ea ratione, quod quicquid Conſtantinopolitanum Concilium addidit Symbolo, jam implicite in Nicæno Symbolo continebatur. Walfridus Strabo ſcribit, ideo ad Miſſam adhibitum Conſtantinopolitanum Symbolum, quod muſicis canendo modis eſſet omnium accommodatiſſimum. Sed Cardinalis Bona hanc opinionem refellit, nec alia de cauſa illud Symbolum Eccleſiam maluiſſe ait in Miſſa recitari, quam quod in eo diſertius & luculentius orthodoxi articuli explicantur, & exortæ uſque ad ea tempora hæreſes profligantur.

In Romana Eccleſia per annos mille, quod nulla umquam hæreſeos labes

7 Sunt quibus videtur negari non poſſe Romanam Eccleſiam ineunte ſæculo 11. cœpiſſe Symbolum in Miſſa recitare; diſertis enim verbis id teſtatur Abbas Berno libro de rebus ad Miſſam ſpectantibus cap.2. *Romani uſque ad hæc tempora divæ memoriæ Henrici*

eam infecerit, non recitatum eſt Symbolum in Miſſa ex Bernone Abbate.

rici Imperatoris nullo modo (Symbolum) *cecinerunt. Sed ab eodem interrogati, cur ita agerent, me coram aſſiſtente, audivi eos ejuſmodi reſponſum reddere, videlicet quod Romana Eccleſia non fuiſſet aliquando ulla hæreſeos fæce infecta, ſed ſecundum S. Petri doctrinam in ſoliditate Catholicæ Fidei permaneret inconcuſſa. Et ideo magis his neceſſarium eſſe illud Symbolum ſæpius cantando frequentare, qui aliquando ulla hæreſi potuerunt maculari. At Dominus Imperator non antea deſiit, quam omnium conſenſu id Domino Benedicto Apoſtolico perſuaſit, ut ad publicam Miſſam illud decantarent.* Hæc Baronius in Annalibus ſuis inſeruit ad annum 1100. ac deinde gravibus illis verbis concludit: *Placent iſta, ſed nobis gratius, ſi venerandæ antiquitati annorum mille magis delatum fuiſſet, quam novitati.* Teſtatur Berno ſe præſentem adfuiſſe, cum Henricus Imperator id a Benedicto VIII. poſtulavit; quamobrem negari non poſſe videtur, tum primum Romanam Eccleſiam cœpiſſe Symbolum in Miſſa recitare; cum præſertim ſuperioribus temporibus nullum reperiatur monumentum ejus diſciplinæ in ea Eccleſia, etſi in Hiſpania, Gallia, & Germania Symbolum in Miſſa jam recitabatur. Vid. Bona loc.cit. n.2. in fine. Eadem prorſus veſtigia perſequuntur Caſalius de veteribus ſacris Chriſtianorum Ritibus p.79. Edit. Romanæ anni 1647. & Auctor Tractatus Miſſæ Parochialis iterum Pariſiis editi ann.1714. par.2. cap.1. art.3.

Ante Benedicti VIII. tempora Symbolũ recitabatur in Miſſa apud Hiſpanos.

8 Ante illud tempus Symbolum in Hiſpania recitari conſuevíſſe colligitur e Canone 2. Concilii III. Toletani anno 589. habiti ſub Recaredo Rege: *Sancta conſtituit Synodus, ut per omnes Eccleſias Hiſpaniæ & Gallæciæ* (ſeu *Galliæ*, ut legit Martene, Galliam Narbonenſem intelligens; ſeu *Galliciæ*, ut apud Card. Aguirre tom.2. Concilior. Hiſpaniæ) *ſecundum formam Orientalium Eccleſiarum Concilii Conſtantinopolitani, hoc eſt centum quinquaginta Epiſcoporum, Symbolum Fidei recitetur, & priuſquam Dominica dicatur Oratio, voce clara a populo decantetur*, ſeu, quemadmodum legitur in aliquibus manuſcriptis codicibus apud Card. de Aguirre cit. tom.2. pag.345. *prædicetur*. In Gallia vero ante Benedicti VIII. tempora, & in Germania morem fuiſſe recitandi Symbolum in Miſſa, colligitur ex collatione, quam ſub Carolo Magno ſæculo 9. Leo III. Pontifex cum quibuſdam Epiſcopis habuit, quam Baronius refert ad annum Chriſti 804. num.60. quamobrem Walfridus Strabo lib. de Rebus Eccleſiaſticis cap.22. ita ſcribit: *Apud Gallos & Germanos poſt dejectionem Felicis hæretici ſub glorioſiſſimo Francorum Rectore damnati, idem Symbolum latius & crebrius in Miſſarum cœpit Officiis recitari*; quæ verba illud amplius ſignificant, vel ante ſæculum 9. morem fuiſſe in Gallia & Germania Symbolum in Miſſa,

In Gallia & in Germania etiam ante ſæculum IX.

quam-

quamquam non ita crebro, recitandi. Neque prætermittendum eſt in Eccleſiis Orientis multo ante, quam in Occidentali Eccleſia, Symbolum in Miſſa recitari cœptum. Theodorus Lector auctorem hujus Ritus in Oriente fuiſſe ait Timotheum Epiſcopum Conſtantinopolitanum anno 510. ut reſiſteret Macedonianorum erroribus. Petrum Cnaphæum adulterinum Antiochenæ Eccleſiæ Epiſcopum primum in ſacram Liturgiam anno 471. conſuetudinem invexiſſe, ut Symbolum recitaretur, auctor eſt Nicephorus Callixtus; quod a vero non abeſſe exiſtimat Renaudot tom.1. Oriental. Liturgiarum fol.211. Probat Fleury Hiſt. Eccl. tom.10. pag.406. hanc diſciplinam ab Orientali in Occidentalem Eccleſiam permanaſſe; & Sirmondus ad Epiſtolam 3. Aviti multa ſcribit de pravo Petri Cnaphæi conſilio, quo Symbolum venenatis quibuſdam, quæ Theopaſchitarum hæreſim olebant, additionibus auctum in Miſſa recitandum curavit.

Petrus Cnaphæus in Orientali Eccleſia ritum hunc introduxit, unde in Occidentalem pertranſiit.

9 Sed non in eo, quod hactenus attulimus, difficultatis cardo vertitur. Neque enim deſunt, qui nihil Bernonis teſtimonio commoti contendunt, nec infirmis ſane innixi rationibus, ante Benedictum VIII. in Romana Eccleſia recitari Symbolum conſueviſſe. Mabillonius in Commentar. in Ordinem Romanum art. 6. num.3. ex Ordine ſecundo Romano argumentum depromit, quo probatur ante Benedictum in Miſſa Papæ cantari conſueviſſe Symbolum, & in libris 5. & 6. Miſſæ Epiſcopalis juxta Romanum Ritum præſcribitur, ut poſt Evangelium Symbolum recitetur. Id vero evincit, ante 9. ſæculum conſueviſſe Symbolum recitari in Miſſa juxta Romanæ Eccleſiæ diſciplinam; propterea Le Brun tom.1. pag.245. qui epocham introducti hujus Ritus in Eccleſia Romana Bernonis Abbatis teſtimonio permotus ad Benedicti VIII. tempora conſtituerat, tom.2. ea affert documenta, quibus oſtenditur, jam a 9. uſque ſæculo in Eccleſia Romana morem fuiſſe in Miſſa Symbolum recitandi.

Sunt qui putant etiam in Romana Eccleſia ante Benedicti VIII. tempora recitatum eſſe Symbolum in Miſſa.

10 Mabillonius, qui eam excitavit difficultatem, connifus eſt etiam diluere. Itaque obſervat, Symbolum, etſi ſæculo 9. Romæ in Miſſa recitari ſolitum, intermediis tamen ſæculis uſque ad 11. intermiſſum, tandem ſub Benedicto VIII. rogatu Henrici Imperatoris eſſe revocatum. Sed commodior eſſe videtur reſponſio Martene de antiquis Eccleſiæ Ritibus lib.1.cap.4. art.5. n.11. qui notat, Bernonem non negare, Romæ Symbolum recitari conſueviſſe, ſed cantari. Cum igitur recitaretur quidem, ſed non cantaretur, Imperatorem a Pontifice illud oportet impetraſſe, non ut recitaretur, ſed ut, quemadmodum in ceteris Eccleſiis, cantaretur. Ac rem ita ſe habere probat Martene ipſis Leonis III. verbis in collatione quam

Martene commode conciliat locum Bernonis Abbatis cum aliis monumentis, quæ illi videntur adverſari.

ſupra citavimus: *Quod vero aſſeritis, ideo vos ita cantare Symbolum, quoniam alios in iſtis partibus vobis priores audiſtis cantaſſe, quid ad nos? Nos enim id ipſum non cantamus, ſed legimus, & legendo docere, nec tamen legendo, aut docendo addere quippiam eidem Symbolo inſerendo præſumimus*; quam reſponſionem amplectitur etiam Meratus tom.1. par.1. pag.216. Et ante eum Grancolas de antiquis Liturgiis tom.1. edit. Pariſ. ann.1704. pag.537.

Qui ritus ſit apud Mozarabas recitandi Symbolum.

11 In Miſſa Mozarabica legitur Symbolum Conſtantinopolitanum; quinimmo canitur a Sacerdote & univerſo Clero & Populo, neque id poſt Evangelium, ſed poſt Canonem; interea vero Sacerdos Hoſtiam conſecratam ſuper Calicem tenet, quaſi declaret, eadem fide, qua Unitatem Dei, Trinitatem Perſonarum, & Incarnationem Verbi, etiam realem ſeſe credere in Euchariſtia præſentiam Corporis & Sanguinis Jeſu Chriſti. Vide Mabillon. lib.1. Liturgiæ Gallicanæ cap.1. n.2. & cap.2. n.1. De hoc Mozarabum Ritu ſcribit etiam Bellotte in Obſervationibus ad Ritus Eccleſiæ Laudunenſis pag.438. n.15. ubi ait: *Eſt autem locus hic admodum proprius ad Fidem profitendam cum adoratione veri Corporis Domini noſtri*.

Cur legatur Symbolum in Miſſa, & quando omittatur ex D. Thoma.

12 D. Thomas 3.par. quæſt.83. art.4. docet cur in Miſſa legatur Symbolum, & quamobrem in quibuſdam Miſſis dicatur, in quibuſdam vero omittatur: *Perfecte autem populus inſtruitur per doctrinam Chriſti in Evangelio contentam, quæ a ſummis Miniſtris legitur, ſcilicet a Diaconibus. Et quia Chriſto credimus tamquam divinæ veritati, ſecundum illud Joann.8. Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi? Lecto Evangelio, Symbolum cantatur, in quo populus oſtendit, ſe per Fidem Chriſti doctrinæ aſſentiri. Cantatur autem hoc Symbolum in Feſtis, de quibus fit aliqua mentio in Symbolo, ſicut in Feſtis Chriſti, B. Virginis, & Apoſtolorum, qui hanc Fidem fundaverunt, & aliis hujuſmodi*. Secundum hanc D. Thomæ doctrinam Quartus in Rubricis ad Miſſale Romanum par.1. tit.11. Miſſas enumerat, in quibus dicitur *Credo*, quæ recenſentur etiam in ipſis Rubricis tit. de Symbolo; & Titelmanus Tractatu de Myſteriis Miſſæ cap.31. idem docet ac D. Thomas de Ritu recitandi Symbolum poſt Evangelium: *Quod ſtatim poſt decantatum Evangelium inchoante Sacerdote, ceteriſque ad finem uſque proſequentibus* (de Miſſis cantatis loquitur) *canitur Fidei Symbolum, fructum, qui ex Chriſti, & Apoſtolorum prædicatione eſt in Eccleſia conſequutus, manifeſtat. Vere enim hæc ſancta Dei confeſſio, quæ in Symbolo plene continetur, fructus eſt labiorum noſtrorum confitentium nomini ejus, & hoſtia laudis multo acceptiſſima Deo in odorem ſuavitatis*.

Quid præſcribat Rubrica in recitando Symbolo:

13 Quod attinet ad actiones Sacerdotis cum dicit *Credo*, Rubricæ hæc præſcribunt: *Dicto Evangelio ſtans in medio Altaris verſus*

ſus Crucem elevans & extendens manus, incipit (ſi dicendum ſit) Credo. *Cum dicit*, in unum Deum, *jungit manus, & caput Cruci inclinat; quo erecto, ſtans ibidem junctis ante pectus manibus, ut prius, proſequitur uſque ad finem. Cum dicit*, Jeſum Chriſtum, *caput Cruci inclinat. Cum dicit*, Et incarnatus eſt, *uſque ad* Et homo factus eſt *incluſive, genuflectit. Cum dicit*, ſimul adoratur, *Caput Cruci inclinat. Cum dicit*, Et vitam venturi ſæculi, *producit ſibi manu dextera ſignum Crucis a fronte ad pectus*. Rufinus in expoſitione Symboli teſtatur Chriſtianos,cum ad ea verba perveniſſent, *Carnis reſurrectionem*, ſe ſigno Crucis ſignare conſueviſſe; & Gavantus ſignum illud Crucis ait traductum ad ea verba, *Et vitam venturi ſæculi*, ut totius Fidei profeſſio ſigillo Crucis quodammodo obſignetur. Et Bauldrius par.3. cap.3. n.3. monet Sacerdotem, lente ut illa proferat verba, *Et vitam venturi ſæculi*, ut ſpatium temporis ſuppetat ſigno Crucis producendo; frontem enim & pectus Sacerdos ſibi debet tangere cum dicit *Et vitam*; dextrum humerum cum dicit *venturi*, & ſiniſtrum cum dicit *ſæculi*.

Ratio cur Sacerdos ſeCrucis ſigno ſignet ad ultima verba.

14 Alia etiam adduci poſſet ratio, quamobrem juxta id quod ſcribit Rufinus, veteres Fideles Crucis ſibi ſignum in fronte facerent, cum dicebant *carnis Reſurrectionem*. Nam in Symbolo, de quo loquitur Rufinus, quodque in Romana recitabatur Eccleſia, nulla continebantur verba de vita æterna, ſed Symbolum in ea deſinebat, *carnis Reſurrectionem*, eodem Rufino teſte: *Sed ultimus iſte ſermo, qui Reſurrectionem prænuntiat, ſummam totius perfectionis ſuccincta brevitate concludit*. Conſonat Hieronymus epiſt.61. *In Symbolo Fidei & Spei noſtræ (quod ab Apoſtolis traditum non ſcribitur in charta & atramento, ſed in tabulis cordis carnalibus) poſt confeſſionem Trinitatis, & unitatem Eccleſiæ, omne Chriſtiani dogmatis ſacramentum carnis reſurrectione concluditur*: quamobrem nemo inferre poteſt, Symbolum Apoſtolicum vitæ æternæ articulum non complecti, qui in Reſurrectionis articulo continetur; nam Rufinus in expoſitione Symboli proſequitur: *Dabitur etiam peccatoribus incorruptionis, & immortalitatis ex Reſurrectione conditio, ut ſicut Juſtis Deus miniſtrat ad perpetuitatem gloriæ, ita peccatoribus ad prolixitatem confuſionis miniſtret & pœnæ*. Et D.Thomas in ſecunda ſecundæ quæſt.1. art.8. ad unum tantummodo caput refert articulum gloriæ, qui Reſurrectionem carnis, & vitam æternam complectitur: *Tertium pertinet ad eſſe gloriæ, & ſic proponitur nobis alius articulus de Reſurrectione carnis, & vitæ æternæ*.

Alia ratio ex Rufino.

15 Eorum, quæ Sacerdos a Rubrica facere jubetur, eſt genuflexio ad ea verba, *Et incarnatus eſt*, uſque ad illa incluſive, *Et homo factus eſt*. Ea minime videtur probari Radulpho de Canon. Ob-

De genuflexione in Symboli recitatione facienda.

Obſervantia prop.23. quia (ut ait) *apud Romanos nulla erat ejuſmodi genuflexio*. Honorius tamen in Gemma Animæ lib.1.cap.118. eum ritum magnifice probat, quo indicatur, quæ Chriſto pro nobis homini facto Crucique affixo debetur adoratio. Ac Romanum Pontificem ſcribit Petrus Amelius in Ordine Romano ann.1398. genua flectere dum cantatur, *Et incarnatus eſt*, eique Mitram detrahi, quæ conſuetudo etiamnum viget. Et Bellotte in ejus ſæpe citato Opere pag.442. n.20. ad rem noſtram ait: *Illud quoque religioſo cultu ſemper obſervari velim, ut dum in Symbolo pronunciatur particula illa, qua dicitur, Deus* homo factus eſt, *commendanda illa, ac Chriſtiano digna ſtudioſe ſervetur humilis genuum flexio, atque inclinatio ad terram, ex Ritu Eccleſiaſtico religioſe inſtituta in repræſentationem, ac venerationem illius eximiæ humilitatis, qua humiliavit, & exinanivit ſe ipſum Filius Dei, formam ſervi accipiens, & habitu inventus ut homo*. Narrat idem Auctor, Laudunenſes Canonicos in Choro Miſſæ præſentes non flectere genua, ſed pedibus ſtare vultu ad Orientem converſo, Sacerdotem vero, qui celebrat, ſuper Altaris gradus genua flectere, quaſi populum ad genuflectendum, ſecumque Chriſtum Dominum hominem factum adorandum invitet.

CAPUT IX.

De Offertorio.

Offertorii nomine quid intelligatur.

1 Dicto Symbolo, ſi quidem juxta Rubricam recitandum ſit, aut lecto Evangelio, ſi Symbolum non dicatur, Sacerdos oſculatur Altare, ſalutat populum dicens *Dominus vobiſcum*, & excitato populo ad orandum verbo illo *Oremus*, dicit *Offertorium*. Offertorii nomine ea omnia continentur, quæ fiunt a Sacerdote & Miniſtris, quæque recitantur ab illis verbis *Dominus vobiſcum*, uſque ad clauſulam ſecretæ Orationis, cum Sacerdos elata voce dicit *Per omnia ſæcula ſæculorum*, ut videre eſt apud Card. Bona lib.2. Rer. Liturgicar. cap.8. n.3.

Miſſæ pars, quæ dicitur Offertorium, nomen traxit ex eo, quod Fideles panem & vinum offerebant in uſum ſacrificii.

2 Verum nos de veteri diſciplina, qua populus ad uſum ſacrificii panem, & vinum, reſque alias majoris pretii ſuſtentandis alendiſque Miniſtris offerebat, verba facere ſuperſedemus, quod rem hanc diligentiſſime pertractarint Le Brun tom.1. Martene lib. 1. Pouget tom.2. & noviſſime Berlendus in accuratiſſimo tractatu de Oblationibus ad Altare. Id modo dicimus eam Miſſæ partem, quæ *Offertorium* vocatur, ex eo nomen traxiſſe, quod Fideles veteri conſuetudine panem & vinum in ſacrificii uſum offerrent, ut obſervant

vant Walfridus cap.22. & Micrologus cap.10. & quamquam uſque ad IV. ſæculum ejuſmodi oblationis tempore nihil recitabatur aut canebatur; tamen in Eccleſia Carthaginenſi a S. Auguſtini uſque temporibus mos introductus fuit, ut interea verſiculi aliquot canerentur ex Pſalmis; quam conſuetudinem etſi maledicus quidam nomine Hilarus reprehenderit, S. Auguſtinus tamen retinendam exiſtimavit, ut videre eſt lib. 2. Retract. cap.11. Incertum vero eſt, quis hujus conſuetudinis Auctor fuerit canendi Antiphonam, quæ in Miſſali dicitur *Offertorium*; diſſentiunt enim inter ſe Scriptores, quorum quidam S. Gregorium Magnum, alii S. Cæleſtinum, quidam etiam S. Eutychianum Romanos Pontifices putant eum morem induxiſſe; ut videre eſt apud Meratum tom.1.par.1.pag.225. & Torres loc. cit. de Sacrificii oblatione num.74. pag.97.

De Offertorio quod legitur in Miſſa Defunctorum. Eccleſia non orat pro detruſis animabus in Infernum. Locus ex 2. Machabæorum explicatus ex Divo Thoma.

3 In Miſſa Defunctorum habetur Offertorium in Reſponſorii modum compoſitum cum ſuis verſibus; ubi ſunt quædam verba digna, quæ conſiderentur: *Domine libera animas omnium Fidelium defunctorum de pœnis Inferni, de profundo lacu, de ore leonis, ne abſorbeat eas Tartarus, ne cadant in obſcurum*; quibus verbis non pro iis rogat Eccleſia, qui perpetuis Inferorum pœnis addicti ſunt; neque ignorat, numquam futurum ut animæ in Purgatorio detentæ ad Inferos dejiciantur. Nam quod 2. Machabæorum, cap.12. ſcriptum reperitur, fuſas ad Deum preces pro illis Hebræis, qui prælio interfecti, deprehenſi ſunt ſub tunica quædam habere donaria, quæ Idolis oblata fuerint, quod lethale peccatum erat, ut habetur Deuteronomii cap.7. *Ne inferas quippiam ex Idolis in domum tuam, ne fias anathema*; id tamen nihil obſtat: Divus enim Thomas in 4. ſentent. quæſt.2. art.2. quæſt.2. *ad primum* reſpondet, ea donaria apud eos inventa eſſe, qui non falſa religione permoti, ſed victores jure belli tamquam prædam a victis abſtulerant: qua in re cum venialem tantum avaritiæ culpam in ſe admiſerint, licuiſſe pro iis mortuis Deum orare, nec exinde propterea inferri poſſe, Eccleſiam orare pro iis, qui in Inferorum perpetuum carcerem ſunt detruſi.

Explicatio illius Offertorii, quod olim legebatur, cum æger jam extremum ſpiritum exhalabat, ut ſit prolepſis quædam ab Eccleſia alibi etiam uſurpata.

4 Quidam conſiderant, eam Antiphonam legi conſueviſſe, cum ægrotus aliquis in eo eſſet, ut jam jam emitteret animam; ac putant deinde Eccleſiam in Miſſis & funeribus mortuorum eam adhibere cœpiſſe, retrotrahendo preces ad punctum illud temporis, quo animæ e corporibus ſunt egreſſæ; eodem plane modo, quo Adventus tempore illis utitur verbis: *Rorate Cæli deſuper, & nubes pluant Juſtum &c. O Adonai veni ad redimendum nos. Emitte Agnum Domine Dominatorem terræ. Orietur ſicut ſol Salvator Mundi, & deſcendet in uterum Virginis*. Etſi enim multa præterie-

teriere ſæcula, ex quo Verbum divinum carnem aſſumſit, Eccleſia tamen retrahit ejuſmodi preces ad tempora Prophetarum Chriſti Incarnationem acri deſiderio expectantium. Vide Grancolas in Antiquo Sacramentar. Eccleſiæ par.1. de Miſſis Defunctorum pag.536. quem ſequitur Meratus par.1. tom.1. pag.226.

Medinæ explicatio rejicitur ex Azorio.

5 Alii vero aliter hanc evolvunt difficultatem, ac ſatis fidenter dicunt haud ita ſubtiliter Eccleſiæ Orationes examinandas; in quibuſdam enim ex iis multa contineri minus vera, ſed quæ idcirco tolerantur, quod pietatem nutriant Fidelium. Atque ea eſt reſponſio Medinæ de Oratione quæſt.6. quæ tamen omnino eſt rejicienda: *Sed certe non eſt quod dicamus aliquid in Eccleſia pie ſolum & non vere dici; neque enim Eccleſia falſi aliquid per errorem decepta publice decantat, aut tradit. Abſint hæc ab ea, quam Apoſtolus appellat Columnam, & firmamentum veritatis*; verba ſunt Azorii tom.1. Inſtit. Moral. lib.10 cap.22. quæſt.8.

In eo Offertorio Eccleſia pœnas Purgatorii intelligit.

6 Inter Epiſtolas Sarnelli eſt 62. lib.3. quæ tota de hoc argumento omnino legenda eſt, quod multa ſcitu digna contineat. Sed ut aliquid ſtatuamus, dicendum videtur, Eccleſiam ea Antiphona ſeu Offertorio in Miſſis Defunctorum Purgatorii pœnas intelligere; & Purgatorium ideo Infernum appellare, quod idem utrobique ſit ignis: orare ut animæ liberentur *de profundo lacu, & de ore leonis*, hoc eſt de carcere illo ſubterraneo, ubi Juſtorum animæ expiantur: denique Eccleſiam a Deo petere ne abſorbeat eas tartarus, ne cadant in obſcurum, ideſt ne in illo tenebricoſo carcere tot cruciatibus conflictatæ diutius detineantur; atque ita orationem illam intelligendam poſt Azorium probant Valentia tom. 3. diſput.6. art.2. punct.8. Cardinalis Capiſucchius controverſ.5. Thiers tom.1. de Superſtitione cap.10. num.15. & ſeq. ubi ceteris omnibus exploſis interpretationibus poſtremam hanc amplectitur: neque enim ea verba de Inferorum pœnis poſſunt intelligi ſalva Fide Catholica.

Petri Præpoſitivi exploſa ſententia de ſuffragiis damnatorum.

7 Petrus Præpoſitivus Theologus Pariſienſis, qui floruit anno 1225. Summam Theologicam ſcripſit, quæ ſæpe citata a Divo Thoma adhuc inedita in Bibliothecis deliteſcit. Docet igitur Auctor ille, damnatorum animas ſuffragiis juvari, ut ab omni pœna immunes ſint, non quidem in omne ævum, ſed uſque ad univerſale de humano genere judicium: quæ ſententia ex Origenianis profecta erroribus improbatur a Divo Thoma in 4. ſentent. diſt.45. quæſt.2. art.2. qui negat damnatorum animas quidquam ſolatii capere ex noſtris orationibus. Vide ſermonem 1. ſecundi Triceſimi Benedicti XIII. Quidam Theologus Ordinis Servorum B. Mariæ Bononiæ anno 1570. parvum quemdam Tractatum edidit de ſtatu

ſtatu animæ cum charitate decedentis, illudque Offertorium in Miſſa Defunctorum explicat: atque in eo abunde probat ea verba de Purgatorio eſſe intelligenda.

CAPUT X.

De quinque Orationibus, quæ Offertorium conſequuntur.

1 POſt Antiphonam illam, quæ Offertorium dicitur, quinque Orationes ſequuntur; quarum prima incipit, *Suſcipe Sancte Pater*, altera *Offerimus tibi Domine*, tertia *In ſpiritu humilitatis*, quarta *Veni Sanctificator*; poſtrema *Suſcipe Sancta Trinitas*, de quibus ita ſcribit Bellarminus Controverſ. tom.3. lib.6. de Sacrificio Miſſæ cap.7. *Neque antiquæ admodum ſunt, neque in Romana Eccleſia ante quingentos annos legebantur &c. Quia tamen nihil continent, quod offendat, paullatim ab omnibus ſunt receptæ*; eas vero non admodum vetuſtas eſſe evincit ex ſilentio Walfridi, Amalarii, Ruperti, & Innocentii III. qui poſt Offertorium ſtatim loquuntur de Secretis.

2 Dicto Offertorio Sacerdos Calicem detegit, Patenam capit cum Hoſtia, & utriſque manibus ſublatam uſque ad pectus ſuſtinens, elevatis ad Cœlum oculis & ſtatim demiſſis dicit Orationem: *Suſcipe Sancte Pater*. In ea Oratione æternum Patrem, quem Deum vivum & verum appellat, ut eſt apud Danielem cap.14. *Non colo Idola manu facta, ſed viventem Deum, qui creavit Cœlum*, orat, ut immaculatam Hoſtiam ſuſcipiat pro ſuis innumeris peccatis (*in multis enim offendimus omnes*, ait S. Jacobus cap.3.) peccatis, inquam, tum commiſſionis, tum omiſſionis, *offenſionibus & negligentiis*; non ſe ſolum, ſed quotquot adſtant, & Fideles omnes vivos mortuoſque Deo commendans, ut ſalutem æternam conſequantur, juxta præceptum D. Pauli, qui ad Hebræos cap.7. Sacerdotem debere ait *prius pro delictis ſuis Hoſtias offerre, deinde pro populi*. In hac oratione Hoſtiam, quæ eſt ſuper patenam, etſi nondum conſecratam vocat immaculatam: *Suſcipe ſancte Pater hanc immaculatam Hoſtiam*: quod quidem nemo miretur; neque enim ea verba ad panem referenda, ſed ad Corpus Chriſti, quod futuræ Conſecrationis vi ſub ipſius ſpeciem panis ſubibit; ita ut ea ſit Orationis ſententia: *Suſcipe Sancte Pater, omnipotens, æterne Deus immaculatam Hoſtiam, in quam panis hic quamprimum eſt convertendus*, ut animadvertunt Card. Bona Rerum Liturgicarum lib.2. cap.9. num.3. Pouget tom.2. Inſtit. Catholic. pag.842. & in fine Orationis faciens Crucem cum

Prima explicatur Oratio.

eadem Patena deponit Hoſtiam ſuper Corporale, & ad dexteram collocat Patenam, ita ut ejuſdem quædam pars ſub Corporali tecta ſit. Illud autem ſignum Crucis ſignificat Hoſtiam ſuper Crucem poni, ubi Chriſtus Jeſus æterno Patri ipſe ſe obtulit, ut nos a peccatis redimeret, quod advertit Honorius in Gemma Animæ lib. 1. cap. 96. & Durandus lib. 4. cap. 30. num. 17.

De vino in Calicem fundendo.

3 Pergit Sacerdos, & in Cornu Epiſtolæ Calicem apprehendit, Purificatorio extergit, & ſiniſtra illius nodum tenens, accepta de Miniſtri manu ampulla vini, ingerit vinum in Calicem. Deinde eodem modo tenens Calicem producit ſignum Crucis ſuper ampullam aquæ dicens Orationem: *Deus qui humanæ ſubſtantiæ*, & infundens paullulum aquæ in Calicem proſequitur: *da nobis per hujus aquæ & vini myſterium*. Quod ſi celebret pro defunctis, non facit ſignum Crucis ſuper aquam, ſed infundit abſque benedictione dicens Orationem ut ſupra.

De ritu commiſcēdæ aquæ cum vino.

4 Nunc vero de Ritu aquæ cum vino commiſcendæ, de ea benedictione, & de Oratione *Deus humanæ ſubſtantiæ* dicendum eſt; nam de pane ſeu Hoſtia dicere ideo prætermiſimus, quod fuſe de hoc argumento ſcripſimus, cum de Euchariſtiæ inſtitutione tractaremus. Neque etiam de vino quidquam nobis reſtat dicendum, qui eodem loco de hac re ſatis loquuti ſumus. Illud non prætereundum tamen putamus, quod monuit Theodulphus Aurelianenſis Epiſcopus ſub Carolo Magno in Capitulari quod Sirmondus tom. 2. Operum ſuorum edidit: *Diligenter obſervetur, ut panis, & vinum, & aqua, ſine quibus Miſſæ nequeunt celebrari, mundiſſime ac ſtudioſe tractentur, & in ipſis nihil vile, nihil non mundatum inveniatur.*

Ex Patrum traditione infunditur etiã aqua.

5 In Conſecratione Calicis nulla præterquam vini mentio fit in ſacris paginis; ſed Patrum traditione proditum eſt, in vino cum aqua mixto Euchariſtiæ Sacramentum a Chriſto Domino eſſe inſtitutum; quamobrem Concilium Florentinum in Decreto ſeu Inſtrũctione Armenorum ait: *Quia juxta Sanctorum Patrum teſtimonia creditur ipſum Dominum in vino aqua permixto hoc Sacramentum inſtituiſſe*; & conſentit Tridentina Synodus ſeſſ. 22. cap. 7. *Monet S. Synodus, præceptum eſſe ab Eccleſia Sacerdotibus, ut aquam vino in Calice offerendo miſcerent, tum quod Chriſtum Dominum ita feciſſe credatur* &c. Quamobrem in Orientalibus novimus Liturgiis vini & aquæ commixtionem præſcribi, quod obſervavit etiam Renaudotius tom. 1. Collect. Liturgiar. Orientalium pag. 194. ubi hæc ſcribit: *Supereſt aquæ mixtio, quam omnes Eccleſiaſticæ Orientalium leges præſcribunt: qua etiam ratione in Liturgiæ Oratione, per quam invocatur Spiritus S., quod Calice continetur, non vinum ſed*

mi-

miſtum appellatur in pleriſque Syriacis Jacobitarum Liturgiis, & in ea Oratione apud Coptitas, quæ paullo poſt in Liturgia ſequitur.

6 Ex veteribus Theologis quidam affirmarunt, aquam cum vino miſcendam ex præcepto Divino; nunc tamen communis ſententia eſt, non ex Divino, ſed ex Eccleſiaſtico præcepto aquam in Calicem infundendam; quod quidem Eccleſiæ præceptum ex ipſius Chriſti Domini facto & exemplo profectum eſt: nam ut in Hiſtoria ſacræ Cœnæ obſervat Buxtorfius num. 10. in ritualibus Judæorum libris unicuique permittitur in Paſchali Cœna vinum aqua diluere; id vero eſt, quamobrem credamus, Chriſtum Jeſum, ut temperantiæ & ſobrietatis exemplum ederet, aquam in vinum infudiſſe. Georgius Caſſander in ſuo opere Liturgico Liturgiam Armenorum refert, in qua hæc habentur: *Non admiſcent aquam vino*: quod cum minime congruat cum Chriſti exemplo, Joannes XXII. ea de re monuit Archiepiſcopum Armenorum in Epiſtola apud Raynaldum ad ann. Chr. 1318. num. 13. *Hunc namque ſervando Ritum, hoc Sacramentum celebrans Chriſto ipſum ſtatuenti veraciter ſe conformat. Non enim credendus eſt Chriſtus ipſe, qui temperantiæ ſummæ cunctis ſe præbuit exemplum, in die Cœnæ, qua hoc Sacramentum inſtituit, vino puro ſed lymphato potius uſus eſſe, Salomone prædicente in Chriſti perſona diſcipulis pro hac die: Venite, comedite panem meum, & bibite vinum, quod miſcui vobis.* Et Gaufredus Monachus in epiſtola ad Cardinalem Epiſcopum Albanenſem ad ann. 1188. num. 34. addit, in Judæa vinum quod robuſtius eſſet aquam dilutum bibi conſueviſſe; ea vero Evangelii verba, *Hic eſt Calix*, rationem ſuppeditant, cur Dominum Jeſum aquam cum vino miſcuiſſe credamus: *Vox Calix apud Orientales ſignificat non qualecumque vini vas, ſed in quo ſoleat vinum ad potum temperari & miſceri*: verba ſunt P. Lupi ad can. 23. Concilii Trullani. Præceptum itidem eſt, ut paullulum aquæ cum vino miſceatur: *Vino ante conſecrationem aqua modiciſſima admiſceri ſolet*; verba ſunt ejuſdem Decreti ſeu Inſtructionis Armenorum. Multo vero antea ſcripſerat Honorius III. in Decretali *Perniciosus, de celebratione Miſſarum*: *Perniciosus inolevit abuſus, videlicet, quod in majori quantitate de aqua ponitur in Sacrificio, quam de vino, cum ſecundum rationabilem conſuetudinem Eccleſiæ generalis plus in ipſo ſit de vino, quam de aqua ponendum.*

Ritus hic non eſt ex Divino, ſed Eccleſiaſtico præcepto.

7 Joachimus Hildebrandus in eo Opere quod alibi etiam citavimus, *Sacra publica veteris Eccleſiæ in compendium redacta*, Amſtelodami ann. 1702. ubi agit de vini & aquæ commixtione pag. 113. fatetur ea de re extare Chriſti exemplum: *Videtur igitur Chriſtus ad morem Orientalium vim vini affuſa aqua temperaſſe.* Pagina vero

Joachimus Hildebrandus reprehenſus.

Digitized by Google

ſequenti non inficiatur, in utraque Eccleſia tum Occidentali tum Orientali ſemper id uſurpatum, nec propterea eam vini & aquæ commixtionem tamquam malum uſum improbari poſſe. Ex his omnibus quivis exiſtimaſſet, eumdem Joachimum ſcripturum fuiſſe, aut apud Sectarios ſuos idem in more poſitum eſſe, aut ſi aquam vino non affunderent, id eſſe culpandum. Sed longe aliter rem omnem concludit: ait enim apud ſuos Sectarios ejuſmodi commixtionem minime fieri, eamque ſublatam veluti quidpiam ἀδιάφορον, præſertim cum in Septentrionalibus regionibus admodum temperata vina eſſe ſoleant.

Hæreſis Aquariorum.

8 Paulo ante allatus Chriſtianus Lupus eodem loco tractat eruditiſſime de veteri hæreſi Aquariorum, qui aquam dumtaxat ad Miſſam adhibebant, juxta ea quæ tradit S. Epiphanius Hæreſi 46. *Tatianus cum ſuis Diſcipulis in Sacramento ſolum aquam adhibet; ſed a vino prorſus abſtinet, dicens vinum diabolicum eſſe, & impios qui vinum bibunt.* Idem Lupus ibidem agit de Armenorum hæreſi, qui vinum tantummodo ad Miſſam adhibebant, ac in eorum ſententiam propenſior eſſe videtur, qui putant, niſi aqua cum vino miſceatur, non confici Sacramentum, erroris notam inurens eorum opinioni, qui docent ex Eccleſiaſtico præcepto aquam in vinum eſſe infundendam. Nos vero a Divi Thomæ doctrina minime recedimus, qui 3. par. quæſt. 74. art. 7. docet per eam mixtionem ſignificari populum Chriſto adunatum, & aquam quæ de ejus latere profluxit: hæc vero omnia ad uſum quidem Fidelium, & ad effectum Sacramenti pertinere, non tamen ad ipſius eſſentiam; ex quo intelligitur, non eſſe eam mixtionem, ut loquuntur Theologi *de neceſſitate Sacramenti.* Nam quod Chriſtus aquam cum vino miſcuerit, non inde tamen poteſt inferri ejuſmodi mixtionem eſſe de præcepto divino; non enim ad præceptum divinum conſtituendum ſatis eſt, Chriſtum aquam cum vino miſcuiſſe, ſed id fieri etiam juſſiſſe oportuit. Et ſane Chriſtus Jeſus conſecravit in azymo; numquid ergo Eccleſiæ Græcæ conſecrationem in fermentato nullius roboris eſſe dicemus? Chriſtus conſecravit exacta Cœna; quis tamen negare auſit neminem jejunum debere ad Euchariſtiam accedere? Vide 3. Collationem Lucionenſem quæſt. 2. par. 4. ubi hoc argumentum uberrime pertractatum reperies. Sed ut ad rem noſtram redeamus, in hac Miſſæ parte, ſive ea privata, ſive ſolemnis ſit, aqua in Calicem infunditur & cum vino commiſcetur; idque tantum diſcriminis eſt, quod in Miſſa privata Sacerdos vini & aquæ ampullas accipit de manu Miniſtri; in Miſſa vero ſolemni Subdiaconus Calicem Purificatorio extergit, & Diaconus ſumta de manu Subdiaconi ampulla vini in Calicem vinum immittit; tum Subdiaconus

conus interim ampullam aquæ oſtendens Sacerdoti celebranti dicit: *Benedicite Reverende Pater*, qui, facto verſus eam Crucis ſigno, dicit Orationem *Deus qui humanæ ſubſtantiæ*, & interim idem Subdiaconus infundit paululum aquæ in Calicem. In Miſſa Romani Pontificis juxta Ordinem 15. Romanum apud Mabillonium tom.2. Muſei Italici pag. 500. Sacriſta Calicem cum ternis Hoſtiis parat, quarum altera ad Sacrificium, reliquæ duæ ad ſummovendam veneni ſuſpicionem adhibebantur: *Parat calicem cum tribus Hoſtiis, unam pro Sacramento, & duas pro proba, & in Papæ præſentia facit probam de vino & pane*. Deinde vinum infundit in Calicem: *Et fundit vinum in Calicem tantum, quantum durat cretulus Hoſtiæ*: aquæ vero *poſt benedictionem ponit cum cochleari tres guttas*; quem locum ex Ordine Romano 15. monet Mabillonius, cum iis conjungendum eſſe, quæ ſcripſit in Commentariis ad Ordinem Romanum pag.46.

Armenis venientibus in ſinum Romanę Eccleſię non conceditur celebratio Sacrificii cum ſolo vino.

9 Scitu dignum eſt etiam quod cenſuit Sacra Congregatio de Propaganda Fide 30. die Januarii habita anno 1635. de eo, quod quærebatur, an Armenis, quibuſcum agebatur de eorum cum S.Romana Eccleſia unione, indulgeri poſſet, ne aquam vino affunderent: *In Congregatione particulari ſuper unione Armenorum Poloniæ, propoſita quæſtione circa Liturgiam, an ſcilicet in Calicem conſecrandum poſſit non admiſceri aqua, Congregatio cenſuit, non eſſe permittendum Armenis ad unionem cum S. Romana Eccleſia venientibus, ut cum ſolo vino Sacrificium Miſſæ peragant, ob plures rationes. Prima eſt, quia licet hujuſmodi mixtio aquæ cum vino non ſit de neceſſitate Sacramenti, ſed tantum ex præcepto Eccleſiæ, ſuper quo diſpenſare poteſt Papa; nihilominus quia aqua in vino conſecrando miſcetur ex traditione Apoſtolica, idque Chriſtum feciſſe ex teſtimoniis Sanctorum Patrum creditur, nullo modo debet hujuſmodi Ritus Sacrificandi tolerari, aut Armenis permitti. Secunda eſt, quia Ritus hujuſmodi Armenorum aut involvit hæreſim Monophyſitarum, aut ſaltem de illa eſt ſuſpectiſſimus. Nam Nicephorus Hiſtor. lib.18. cap.53. clare dicit, Armenos ſolum vinum conſecrare, ut per hoc oſtendant unam tantum eſſe in Chriſto naturam. Tertia eſt, quia Sacrum Concilium Florentinum in Inſtructione ad Armenos per verbum*, decernimus, *Armenis unitis jubet, ut parum aquæ in vino miſceant in Sacrificio. Quarta eſt, quia ſemper Armeni petierunt a Sede Apoſtolica, ut Ritus hujuſmodi eis permitteretur; & nihilominus id ſemper eis fuit negatum. Nam Gregorius VII. ut in ejus epiſtola lib.7. Alexander III. Callixtus III. Eugenius III. Eugenius IV. indicto Concilio Florentino, Joannes XXII. Benedictus XI. & demum Paulus V. in Apoſtolicis literis ad Melchiſedech Patriarcham nuncupa-*

cupatum Catholicum, hujuſmodi ritum permittere expreſſe renuerunt. Quinta & poſtrema, quia Lutherus hujuſmodi Ritum probavit, & Calviniſtæ eumdem obſervant in ſua Cœna; etſi Armenis permitteretur prædictus Ritus in Regno Poloniæ, Calviniſtæ, qui in eo non pauci reperiuntur, Romanam Eccleſiam calumniarentur, quod ſcilicet mutaverit ſententiam, & cum eis ſentiat. Et cum hac reſolutione concordat Canon 24. Concilii Carthaginenſis III. ſub Siricio Papa, & can.1. 2. & 3. de Conſecratione diſtinct.2.

Græcorum Ritus de commiſcenda aqua calida in Calicem conſecratum.

10 Apud Græcos diverſus eſt Ritus, qui juxta Sanctorum Baſilii & Chryſoſtomi Liturgias apud Goar in notis ad Miſſam S.Joannis Chryſoſtomi num.167.& Arcudium lib.3. Concordiæ cap.39.bis aquam infundunt in Calicem,ſemel ante Miſſam, cum ſeorſim in menſa parant, quæ ad Miſſam opus ſunt, & Sacerdos lanceola panem transfigit dicens, *Unus militum lancea latus ejus aperuit, ſtatimque exivit ſanguis, & aqua*, interea dum Diaconus frigidam infundit in Calicem; iterum vero, cum conſecratione facta, Diaconus ante Communionem petit a Sacerdote ut calidam aquam benedicat, quam Sacerdos benedicit illis verbis, *Benedictus fervor Sanctorum jugiter nunc & ſemper & in ſæcula ſæculorum Amen*; cui Diaconus aquam interim calidam infundens in Calicem reſpondet, *Fervor fidei plenus Spiritu Sancto, Amen*. Quidam ex Theologis fuere, qui aut non crediderunt hunc Ritum a Græcis adhiberi, & ſi quidem adhibetur, Græcos erroris inſimularunt; ſed vir doctiſſimus Cardinalis Bona Rerum Liturgicarum lib.2. cap.9. §.4.oſtendit, hanc eſſe Eccleſiæ Græcæ diſciplinam, nec eſſe eam improbandam, nec umquam fuiſſe improbatam. Vicecomes de antiquis Miſſæ Ritibus lib.2. cap.20. vix credit hunc eſſe Eccleſiæ Græcæ ritum; ſed cum de eo teſtari videat Nicolaum Cabaſilam, & Germanum Patriarcham, manus denique victas dat: myſticam vero quærit ſignificationem, & ait morem hunc eſſe inductum, ut ſignificetur, Spiritum Sanctum, qui igni comparatur, in hominum corda & mentem delabi. Et lib.2. cap.1. num.7. idem Cardinalis addit, etiam in Latina Eccleſia Carthuſianos, Fratres Prædicatores, Ciſtercienſes juxta veterem conſuetudinem, ſimul ac ad Altare acceſſerint, antequam Miſſam incipiant, vinum in Calicem infundere, & aquam miſcere brevi quadam Oratione adhibita. Quod quidem faciunt, vel quod ad eas res tempus ante Miſſam putent accommodatius, vel ut plus temporis a commixtione ad conſecrationem decurrat, quo aqua in vinum convertatur, & poſtea ſimul cum eo in Sanguinem; quod contendit Cardinalis Capiſucchius controverſia 1. §.32. qua de re infra cap.15. diſputabimus.

De benedictio-

11 Sacerdos aquam benedicit antequam infundat in Calicem? Idem

Idem olim uſurpabatur, ſed diverſo quodam modo. Neque enim aquam Sacerdos benedicebat, ſed in Calicem ad modum Crucis in-fundebat, ut videre eſt in Ordine Romano apud Hittorpium, & in 3. Ordine Romano juxta monumenta, quæ affert Juſtinianus Chiapponus in diſſertatione edita poſt Acta Canonizationis quatuor Sanctorum ſub Clemente XI. pag.278. Nunc vero Sacerdos non vinum, ſed aquam, ſigno Crucis ſuper eam producto, benedicit: non vinum, quod Chriſtum ſignificat, cui nulla opus eſt benedictio; aquam vero benedicit, quæ ſignificat Populum, qui in hac vita, cum non ſit ab omni peccato purus, benedictione indiget, ut advertit Durandus. Nulla vero fit aquæ benedictio in Miſſis Defunctorum propter alterutram earum rationum, quas affert Gavantus in Comment. ad Rubr. Miſſal.par.2.tit.7.*Sicuti in fine Miſſæ Defunctorum non benedicitur Populus, ita nec aqua, quæ eumdem Populum ſignificat, ut diximus: vel aqua hoc loco ſignificat Populum Purgatorii, qui jam eſt in gratia.*

ne aquæ, antequam infundatur in Calicem. Ritus antiquus paullum ab eo, quo nunc utimur, diverſus.

12 Oratio vero, *Deus qui humanæ ſubſtantiæ*, quam, ut modo dicebamus, recitat Sacerdos, cum aquam infundit in Calicem, ea continet verba,notatu ſane digniſſima, *da nobis per hujus aquæ & vini myſterium ejus divinitatis eſſe conſortes, qui humanitatis noſtræ fieri dignatus eſt particeps Jeſus Chriſtus Filius tuus Dominus noſter.*

Oratio in benedictione, & comixtione aquæ.

13 In ea vini & aquæ commixtione quodnam myſterium contineatur explicat D. Cyprianus epiſtola ad Cæcilium, cujus verba cum iis, quæ diximus, plane conſentiunt. *Videmus in aqua Populum intelligi, in vino oſtendi Sanguinem Chriſti. Quando autem in Calice aqua vino miſcetur, Chriſto Populus adunatur, & Credentium plebs ei, in quem credidit, copulatur & conjungitur. Quæ copulatio & conjunctio aquæ & vini ſic miſcetur in Calice Domini, ut commixtio illa non poſſit ab invicem ſeparari. Unde Eccleſiam, ideſt plebem in Eccleſia conſtitutam, fideliter in eo quod credidit perſeverantem nulla res ſeparare potuit a Chriſto.*

Myſterium ejus comixtionis ex D. Cypriano,

14 Et quoniam myſticarum explicationum altera alteram non excludit, quidam per eam aquæ & vini commixtionem putant, Incarnationis oſtendi myſterium, in quo humana natura cum divina hypoſtatice juncta eſt; quam explicationem tueri videntur ipſius Orationis verba, quæ ſupra attulimus. Alii per eam commixtionem putant intelligi aquam & ſanguinem, quæ defluxerunt a latere Chriſti; & ſane Sacerdos juxta Ritum Ambroſianum celebrans Miſſam, & Carthuſiani cum aquam infundunt in Calicem, non eam quam attulimus, ſed hanc recitant Orationem: *De latere Chriſti exivit ſanguis & aqua. In nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti Amen.* Ea vero verba, quibus Sacerdos poſtulat, nos fieri divi-

Aliæ ejuſdem commixtionis myſticæ ſignificationes.

divinæ conſortes naturæ, *Ejus divinitatis eſſe conſortes*, *qui humanitatis noſtræ fieri dignatus eſt particeps*, ex ſecunda D. Petri epiſtola ſunt deſumta, ubi de Chriſto B. Apoſtolus: *Per quem*, inquit, *maxima & pretioſa nobis promiſſa donavit, ut per hæc efficiamini divinæ conſortes naturæ*.

De Oblatione Calicis.

15 Aqua in Calicem indita, atque oratione conveniente dicta, Sacerdos Calicem dextera apprehendit manu, eumque ſublatum tenens, ſtans in medio Altari, elevatis in Cœlum oculis, eam dicit Orationem, *Offerimus tibi Domine*: qua dicta, facit ſignum Crucis cum Calice ſuper Corporale, & ipſum in medio ita poſt hoſtiam collocat, ut hoſtia media ſit inter Sacerdotem & Calicem, quem palla tegit. Deinde ſe inclinans ſubmiſſa voce ait: *In ſpiritu humilitatis* &c. Poſtea erectus, elevans oculos, manuſque expandens, & ſtatim jungens ante pectus ait: *Veni ſanctificator* &c. & cum dicit *Benedic*, dextera manu ſuper Hoſtiam & Calicem ſimul ſignum Crucis producit.

Duæ quæſtiunculæ ſuper Oratione Offerimus.

16 De Oratione *Offerimus tibi Domine* duo quæri ſolent: primum quid ſit, quod Sacerdos in Hoſtiæ oblatione dicit *Offero*, ut liquet ex præfata Oratione, *Suſcipe Sancte Pater*, & in oblatione Calicis dicit *Offerimus*: deinde, quid ea verba ſignificent *Calicem ſalutaris*, cum in Calice nihil aliud quam vinum contineatur.

Cur in Oblatione Calicis Sacerdos dicat Offerimus, *&* *non* Offero, *ut in oblatione Hoſtiæ.*

17 Primam ſolvit quæſtionem Card. Bona Rer. Liturgicar. lib. 2. cap. 9. num. 5. ubi ait, in oblatione Calicis idcirco dici, *Offerimus*, quod juxta Romanum Ritum olim in Miſſa ſolemni Sacerdos ſimul eam Orationem recitabat cum Diacono, qui vinum in Calicem infuderat, & ſanguinem populo olim miniſtrabat, eumdem vero ritum, qui ad Miſſam ſolemnem pertineret, in Miſſa privata retentum; quam ſolutionem amplectitur etiam Pouget tom. 2. Inſtit. Catholicar. pag. 844.

Explicantur verba illa, Calicem ſalutaris

18 Alteram difficultatem diluit Bellarminus tom. 3. controverſ. lib. 6. de Miſſa cap. 17. qui animadvertit, non dici *Calicem ſalutarem*, ſed *Calicem ſalutaris*, ideſt Calicem Chriſti, qui inſtituit, ut Calix ille offerretur & conſecraretur. Illud etiam addit, quod etiamſi diceretur *Calicem ſalutarem*, tamen vera eſſet eorum verborum ſententia, quæ referenda eſſent non ad præſentem Calicis ſtatum; ſed ad eum, quo redigendus eſt per Conſecrationem. Uno verbo, quo ſenſu in Oratione, *Suſcipe Sancte Pater*, dicit Sacerdos, *hanc immaculatam Hoſtiam*, eodem ſenſu in Oratione *Offerimus* dicit *Calicem ſalutaris*, ut etiam obſervavit Pouget loco cit.

19 Quod Calix palla cooperiatur, id omni caret myſterio: ea enim cautio eſt, ne quid extrinſecus in Calicem decidat, ut poſt Micrologum obſervat Gavantus in Comment. ad Rubric. Miſſalis.

Quod

Digitized by Google

Quod autem ad illud attinet, quod Sacerdos inter ſe & Calicem recta Hoſtiam collocat, ſcire oportet Græcos Panem & Vinum, ſeu Hoſtiam & Calicem ita locare, ut lineam rectam a latere ad latus efficiant; quod diu etiam retinuit Romana Eccleſia; ſcribit enim Micrologus cap.10. *Ita juxta Romanum Ordinem in Altari componenda ſunt, ut Oblata in Corporali poſita, Calix ad dexterum latus Oblatæ ponatur, quaſi ſanguinem Domini ſuſcepturus; quem de latere Dominico profluxiſſe credimus*. In Annalibus Wadingi exſtat epiſtola B. Joannis Parmenſis Ordinis Minorum VII. Generalis, qui obiit anno 1289. ideoque multos poſt Micrologum annos, in qua jubet Fratres Provinciæ Etruriæ juxta Ritum Romanæ Eccleſiæ locare Hoſtiam ad ſiniſtram Sacerdotis manum, & Calicem ad ipſius dexteram. Et Le Brun tom.1. pag.318. putat Ritum collocandi Hoſtiam recta inter Sacerdotem, & Calicem uſurpari cœpiſſe anno 1485.

20 Denique earum, de quibus dicendum reſtat, Orationum, *In ſpiritu humilitatis*, & *Veni Sanctificator*, prima eſt in Miſſali Mozarabico, & in omnibus Miſſalibus tum vetuſtis tum recentioribus; altera itidem vetuſtiſſima eſt. Prima deſumta eſt ex Oratione trium Puerorum qui Babylone in ignem conjecti ſunt, Danielis c.3. *In animo contrito & ſpiritu humilitatis ſuſcipiamur: ſicut in holocauſto arietum & taurorum, & ſicut in millibus agnorum pinguium, ſic fiat ſacrificium noſtrum in conſpectu tuo hodie, ut placeat tibi, quoniam non eſt confuſio confidentibus in te; & nunc ſequimur te in toto corde, & timemus te, & quærimus faciem tuam. Ne confundas nos, ſed fac nobiſcum juxta manſuetudinem tuam & ſecundum multitudinem miſericordiæ tuæ*. Quod vero attinet ad alteram illam Orationem, *Veni ſanctificator*, ſupervacaneum eſt monere, propter ea verba, *Omnipotens æterne Deus*, directam illam videri ad Patrem, ſeu indiſcriminatim ad tres Perſonas, quæ ſunt unus Deus; revera autem ad Spiritum Sanctum dirigi: quapropter in aliquibus Eccleſiis Galliæ olim recitabatur hymnus *Veni Creator Spiritus*, vel *Veni ſancte Spiritus, reple &c.* & in Miſſa Mozarabica dicitur *Veni Sancte Spiritus ſanctificator*. Conſonant veteres Liturgiæ Eccleſiæ Græcæ & Latinæ: in iis enim petitur, ut ignis Spiritus Sancti delabatur, abſumatque panem & vinum, & in Corpus & Sanguinem Chriſti convertat: quo quidem nobis declaratur, quemadmodum Chriſti Corpus Spiritus Sancti opera in Virginali B.Mariæ utero formatum fuit, ita per eumdem Spiritum Sanctum confici ſuper Altare. Hoc argumentum egregie tractavit Boſſuetus in *explicat. quarumdam difficultatum, quæ in Miſſæ Orationibus occurrunt* cap.5. & 6.

De reliquis Orationibus quę dicuntur poſt Offertorium.

Filium tantum & Spiritum Sanctum Eccleſia invitat, ut e Cœlo delabantur.

21 Id vero etiam apertius intelligitur ex illo verbo *Veni*; nam juxta ſacrarum Scripturarum idiotiſmum duas tantum Perſonas, Filium ſcilicet & Spiritum Sanctum invitat Eccleſia, ut delabantur e Cœlo. Cum vero ſuam dirigit orationem ad Patrem, non dicit *Veni*, ſed *Mitte Spiritum tuum*, vel *Mitte nobis Redemtorem*, *Mitte agnum qui tollit peccata mundi*. Quamobrem cum Oratio *Veni Sanctificator*, non poſſit intelligi de Filio, pro quo fit deprecatio, ſequitur intelligendam eſſe de Spiritu Sancto, etiamſi in Oratione ſit verbum illud *Omnipotens*. Spiritus enim Sanctus Deus eſt, & æternus item ut Pater & Filius. Videatur Le Brun tom.1. p.329. & ſequen.

CAPUT XI.

De Ablutione manuum uſque ad Canonem.

De ablutione manuum ex S. Cyrillo & D. Thoma.

1 Dicta Oratione *Veni Sanctificator*, Sacerdos a medio Altari ſe confert ad cornu Epiſtolæ, & Miniſtro aquam fundente, lavat manus, ideſt extremitates digitorum pollicis & indicis dicens Pſalmum *Lavabo inter innocentes*, cum *Gloria Patri*, qui tamen verſus in Miſſis Defunctorum, & a Dominica Paſſionis uſque ad Sabbathum Sanctum omittitur. De hoc ritu loquitur S. Cyrillus in Catech. Myſtag.5. *Vidiſtis igitur*, inquit, *Diaconum aquam lavandis manibus porrigentem Sacerdoti, & illis, qui circum Altare Dei ſtabant Presbyteris. Num ideo prorſus dabat, ut ſordes corporis abluerentur? Nequaquam. Nec enim adeo ſordibus corporis fœdati in Eccleſiam ingredi ſolemus: Sed illa manuum Ablutio ſymbolum eſt, oportere vos a peccatis omnibus & iniquitatibus mundari. Cum enim per manus deſignentur actiones, lavare certe caſdem munditiem & puritatem operum ſignificat. Nonne audiſtis David myſteria tractantem iſta, & dicentem: Lavabo inter innocentes manus meas, & circumdabo Altare tuum Domine? Itaque manus abluere eſt ſymbolum, non obnoxium eſſe peccatis*. D. Thomas 3. part. quæſt.83. art.5. *ad primum* binas hujus Ablutionis rationes affert, quarum altera ab ipſa rei natura proficiſcitur, & ad munditiam pertinet; altera moralis, quæ eadem eſt, quam dudum ex Sancto Cyrillo attulimus. Verba S. Doctoris, quibus reſpondet ad eam quæſtionem, cur Sacerdos in Miſſa manus lavet, ſunt quæ ſequuntur: *Primo quidem quia aliqua pretioſa tractare non conſuevimus niſi manibus ablutis; unde indecens videtur, quod ad tantum Sacramentum aliquis accedat manibus etiam corporaliter inquinatis. Secundo, propter ſignificationem, quia ut Dionyſius dicit, extremitatum Ablutio ſignificat*

ficat emundationem etiam a minimis peccatis ſecundum illud Joannis cap.13. Qui lotus eſt, non indiget niſi ut pedes lavet: & talis emundatio requiritur ab eo, qui accedit ad hoc Sacramentum. Eadem ſcribit Titelmanus Expoſit. Myſter. Miſſæ cap.34. *Manus*, inquit, *abluit* (Sacerdos) *quamquam alioqui in principio ante Altaris acceſſum mundatum ſe fuiſſe optime ſciat, ut ſi forte interim ullam undecumque maculam contraxiſſet, abluatur hac ablutione, priuſquam ad ſacroſancta in manibus tenenda myſteria accedat; ſignificans hoc ipſo, ſi qua forſitan per humanæ fragilitatis miſeriam huc uſque vanitatum phantaſmata mentem maculaverint, ut vel nunc omni attentione abjiciantur, & quaſi novam cordis aſſumamus munditiam.* De duplici manuum antiqua Ablutione, altera ante Offertorium, altera poſt Incenſum, quarum nunc in Miſſis cantatis retinetur ſecunda, poſtquam Sacerdos incenſavit Altare, & incenſatus eſt a Diacono, fuſe agit Vertus tom.4. pag.174. & ſeq.

2 Pſalmus *Lavabo* huic actioni aptiſſime convenit: & quamquam in quibuſdam Eccleſiis quidam ejus verſiculi dumtaxat recitentur, tamen in Miſſali Romano Pſalmus ille integer exhibetur; quod congruit cum Liturgiis S. Chryſoſtomi & S. Baſilii. Excitarunt nonnulli de uſu hujus Pſalmi difficultatem, quomodo ſcilicet Sacerdos recitet verſiculum illum, *Ego autem in innocentia mea ingreſſus ſum*; quod ſane abſonum eſſe videtur a Chriſtiana humilitate, quæ noſtris oculis noſmetipſos deſpiciendos proponit, noſque metu & pudore perfundit. Difficultatem hanc movet Le Brun tom.1 pag.351. & ſeq. qui probe obſervat, eodem tempore Sacerdotem, quo innocentiam ſuam ex animi ſui conſcientia verbis illis declarat, fateri; ſibi opus eſſe Redemptoris manu & miſericordia: *Ego autem in innocentia mea ingreſſus ſum: redime me, & miſerere mei*; nec peccandi timore caret, niſi Deus præſto ſit: *Ne perdas cum impiis Deus animam meam, & cum viris ſanguinum vitam meam*: quibus ſenſibus Chriſtiana continetur humilitas, de qua ad hoc exemplum fuſe egimus lib.3. de Canonizat. Sanctor. cap.40. Deſinit Pſalmus ex more in *Gloria Patri*, qui verſus in Miſſis, quas innuimus, ideo omittitur, quod indicium faciat lætitiæ, quæ abeſt ab iis Miſſis, quibus luctuoſæ continentur Cæremoniæ, ut obſervat Meratus tom.1. par.1. pag.498.

Solvitur quædam difficultas ſuper Pſalmo, Lavabo.

3 Sacerdos extergit manus, iiſque ante pectus junctis ad medium Altare redit; ubi, elevatis ad Deum oculis, ſtatimque demiſſis, paullulum ſe inclinans dicit Orationem, *Suſcipe Sancta Trinitas*. Ne longius quam par eſt a propoſito digrediamur, in hanc Orationem, *Suſcipe ſancta Trinitas*, quædam adnotabimus. Innuiſſe tamen juvat manus junctas & corporis inclinationes, de

Adnotationes ad Orationem, Suſcipe Sancta Trinitas.

Q 2 qui-

Digitized by Google

quibus hic & alibi mentionem faciemus, humilitatem Sacerdotis exprimere, & Chriſti obedientiam ſignificare juxta doctrinam D. Thomæ loco cit. *in reſponſione ad quintum*: *Quod autem manus interdum jungit, & ſe inclinat, eſt ſuppliciter & humiliter orantis, & deſignat humilitatem & obedientiam Chriſti, ex qua paſſus eſt.*

Ea Oratio incertum cujus ſit antiquitatis.

4 Scribit Cardinalis Bona lib. 2. Rerum Liturgic. cap. 9. n. 6. ſe neſcire, quam vetus ſit oratio *Suſcipe Sancta Trinitas*. Micrologus qui vivebat XI. ſæculo cap. 11. ait, hanc Orationem neque in Liturgiis Gallicanis ſcriptam, recitari tantum a Presbyteris ex conſuetudine: *Deinde inclinatus ante Altare dicat hanc Orationem, non ex aliquo Ordine, ſed ex Eccleſiaſtica conſuetudine*. Hujus tamen Orationis ſubſtantia reperitur in Græcis Liturgiis, in Miſſali Ambroſiano, & in pluribus aliis Miſſalibus & Sacramentariis, quæ Micrologo ſunt antiquiora. Carthuſiani eam non recitant, quod indicium facit ſæculo 11. cum eorum Ordo ſumſit exordium, nondum in Eccleſia Gratianopolitana, unde Miſſale acceperunt, eam Orationem in Miſſa adhibitam. Eam vero recitant Fratres Prædicatores, ſed in breviorem formam redactam. Diximus, Sacerdotem ante Orationem, *Suſcipe Sancta Trinitas*, jam feciſſe Oblationem panis cum oratione *Suſcipe Sancte Pater*, & Oblationem vini cum Oratione *Offerimus tibi Domine Calicem*, ac deinde offerre iterum panem & vinum conjunctim cum Oratione *Suſcipe Sancta Trinitas*. Olim Gallicana Eccleſia non offerebat disjunctim panem & vinum, ſed utrumque ſimul cum Oratione *Suſcipe Sancta Trinitas*, atque hunc adhibent Ritum etiam nunc Carmelitæ, & Fratres Prædicatores. Verum Ritus, quo utitur Romana Eccleſia, offerendi primum ſeparatim panem & vinum, ac deinde utrumque ſimul, omnino conſentit cum Ritu Ambroſiano. Quidam vero exiſtimant, quam nunc Sacerdos offerendo panem recitat Orationem *Suſcipe Sancte Pater*, eam olim non ipſum Sacerdotem, ſed Populum recitare conſueviſſe, cum Sacerdoti panem conſecrandum offerebat; poſtquam autem mos ille exolevit apud Populum offerendi panem, Sacerdotem ſubinde cœpiſſe eam dicere nomine populi. Vide Pouget Inſtit. Catholicar. tom. 2. pag. 846.

Cur mentio fiat in ea Oratione Paſſionis, Reſurrectionis, & Aſcenſionis Jeſu Chriſti.

5 In eadem Oratione mentio fit de Paſſione, Reſurrectione & Aſcenſione Domini noſtri Jeſu Chriſti: *Suſcipe Sancta Trinitas hanc oblationem, quam tibi offerimus ob memoriam Paſſionis, Reſurrectionis, & Aſcenſionis Jeſu Chriſti Domini noſtri*, idque ut totum exprimatur Chriſti Sacrificium. In Sacrificiis Judaicis mactanda victima eligebatur, atque per ejuſmodi electionem quaſi ſanctificata cenſebatur, & a profano uſu ſemota: In Icarnatione itidem victima ſelecta fuit, & ſanctificata; humana enim electa fuit Chriſti natu-

ra

rà,eaque cum natura divina hypoſtatice conjuncta,ac per eam unio-nem conflata fuit victima digna,quæ Deo ſacrificaretur.In iiſdem Judæorum ſacrificiis victimam Sacerdos offerebat antequam mactaret: primam itidem victimæ oblationem ante ejus immolationem fecit Chriſtus in momento nativitatis ſuæ: *Ingrediens enim mundum dicit: Holocautomata pro peccato non tibi placuerunt. Tunc dixi: Ecce venio ut faciam, Deus, voluntatem tuam*: Verba ſunt Apoſtoli ad Hebræos cap.10. In ſacrificiis Judaicis ſacrificabatur victima, ejuſque ſanguis circum Altare ſpargebatur: in Lege nova noſtra fuit victima mactata in Cruce, ubi ſe ipſe Chriſtus obtulit Patri in noſtrorum expiationem peccatorum, ſuumque ſanguinem fudit circum altare, cum ſacrum ejus latus lancea transfixum eſt. In ſacrificiis Judaicis victima incendebatur ſuper altare holocauſtorum, ut quicquid in ea vitii eſſet, flammis abſumeretur, & fumus ad Cœlum tolleretur *in odorem ſuavitatis*, ut ſacra Scriptura loquitur. In nova Lege conſumpta fuit victima in Chriſti Reſurrectione & Aſcenſione. Nam in Reſurrectione abſorptum fuit in Chriſto, *quod mortale eſt a vita*, ut ait Apoſtolus 2. Epiſt.ad Corinthios, abſumtumque fuit quicquid ineſſe poterat corruptibile; & in Aſcenſione victima a Deo accepta in odorem ſuavitatis, & ad ejus dexteram fuit collocata. Denique in ſacrificiis Judaicis Populus partem victimæ comedebat; & in die Pentecoſtes Populus *communicavit victimæ*, ut Scriptores loquuntur; nam Diſcipuli Chriſti Domini tunc cum eo ſunt concorporati, eique tamquam membra capiti juxta verba Apoſtoli adhæſerunt.

6 Quapropter in hac Oratione Eccleſia Græca de Incarnatione, de Nativitate, de Paſſione, de Reſurrectione, de Aſcenſione, deque Spiritus Sancti adventu mentionem facit. Quod ſi nunc Romana Eccleſia in eadem Oratione Paſſionem, Reſurrectionem, & Aſcenſionem ſolum commemorat, in cauſa illud eſt, quod in tribus hiſce myſteriis, quæ ſunt præcipuæ Sacrificii partes, optime repræſentantur immolatio victimæ & conſumptio.

Cur Romano Eccleſia tria illa tantum myſteria commemorat, & non plura, ut Eccleſia Græca.

7 Oratio *Suſcipe Sancta Trinitas* ad SS. Trinitatem dirigitur. Quatuor primis Eccleſiæ ſæculis omnes Orationes ad Deum Patrem dirigebantur: *Ut in Altari ſemper ad Patrem dirigatur Oratio*; verba ſunt Concilii Carthaginenſis III. can.23. Noverant profecto Fideles, Patrem non adorari, quin Filius item adoretur & Spiritus Sanctus; ſed gravi quidem cauſa a Sanctiſſima Trinitate nominanda abſtinebant, veriti ne, quam Chriſtiani reprobabant Deorum multitudinem, ſibi exprobrarent ii, qui trium Perſonarum Myſterium ignorabant, ut bene advertit Florus Lugdunenſis *Tractatu de actione Miſſæ*. Illo autem ſublato metu, nihil verita eſt Eccle-

Cur primis quatuor ſæculis non ad Trinitatem, ſed ad Patrem Orationes dirigerentur.

ſia

Cur dicatur In honorem B. Mariæ V. *&c.* *Explicātur illa:* Ut illis proficiat ad honorem *&c.*

ſia tum Latina, tum Græca in offerendo Sacrificio dicere *Suſcipe Sancta Trinitas*. In eadem Oratione Sacerdos Sanctiſſimam Trinitatem deprecatur, oblationem ut accipiat in honorem B. Mariæ Virginis, Sancti Joannis Baptiſtæ, Sanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli, Sanctorum quorum Reliquiæ conditæ ſunt in Altari, & omnium aliorum Sanctorum, *ut illis proficiat ad honorem, nobis autem ad ſalutem*; quidquid enim honoris & gloriæ adepti ſunt Sancti, id omne vi Sacrificii Chriſti ſunt conſequuti, & Chriſti honor & gloria diffunditur in Sanctos, qui ſunt membra viventia cum eo veluti cum capite conjuncta; nec quiſquam Catholicus negaverit, Sacrificium Miſſæ maximam JeſuChriſto parere gloriam, ut abunde noſtri oſtendunt Theologi, quorum doctrinam a nobis hic in compendium collatam fuſe explicavit Pouget Inſtit. Catholicar. loc. cit. pag.846. & ſeq. & Le Brun tom.1. pag.158.& ſeq.

De Oratione, Orate Fratres.

8 Poſt Orationem *Suſcipe Sancta Trinitas*, Sacerdos oſculatur Altare, & ad Populum converſus dicit *Orate Fratres*, & ſubmiſſa voce proſequitur, *ut meum ac veſtrum Sacrificium acceptabile fiat apud Deum Patrem omnipotentem*. Non abſimili Oratione reſpondet Miniſter Deum deprecans, ut Sacrificium ſuſcipiat ad laudem & honorem nominis ſui, & ad noſtram & Eccleſiæ univerſæ utilitatem. Deinde Sacerdos in gyrum vertitur ad eam partem ubi eſt Miſſale, ita ut circulum deſcribat, & in medio Altari remaneat, ac ſubmiſſa voce dicit *Amen*; ſubinde dicit *Oremus*, & Orationes proſequitur, quæ dicuntur *Secretæ*.

Chriſtiani veteres Fratres ſe appellabāt. Oratio illa, ſaltem ejus ſubſtantia eſt S. Leonis I.

9 Ad illa verba, *Orate Fratres*, notandum, Chriſtianos olim invicem ſe fratres appellare conſueviſſe. Quia vero Ethnici, ut morum ſuorum tegerent fœditatem, ſacris hiſce nominibus abutebantur, idcirco Cæcilius apud Minucium Felicem Chriſtianis ea nomina fratris & ſororis exprobravit, quaſi argumenta eſſent proſtratæ apud Chriſtianos pudicitiæ, cui ad hunc modum reſpondit Octavius: *Sic nos quod invidetis Fratres vocamus, ut unius Dei parentis homines, ut conſortes Fidei, ut ſpei coheredes*. Legendus Kortholtus in Tractatu *de Calumniis Paganorum in veteres Chriſtianos ſparſis* pag.168. ubi erudite hoc tractat argumentum. Eam Orationem, *Orate Fratres*, Radulphus Propoſit.23. S. Leoni I. tribuit; quod admitti poteſt, ſi de verborum loquitur forma, qua hodie utimur, nam totius ſententiæ ſubſtantia reperitur in Liturgiis Sanctorum Marci & Jacobi, ut advertit Meratus tom.1.par.1.pag.500. num.31.

De Orationibus quæ dicuntur Secretæ. *Ratio ejus nominis.*

10 Orationes ſecretæ in quibuſdam Miſſalibus appellantur *Orationes ſuper Oblata*. Diu tamen eſt, cum vocantur *Secretæ*, ut a ceteris Orationibus diſtinguantur, quæ dicendæ ſunt *clara voce ita audientibus accommodata, ut quæ legantur, intelligant*. Secre-

cretæ enim ſubmiſſa voce a Sacerdote ſunt recitandæ : *Quæ ſecreto dicenda ſunt, ita pronuntiet, ut & ipſemet ſe audiat, & a circumſtantibus non audiatur*; verba ſunt Rubricæ in Miſſali Romano. Boſſuetus in explicat. quarumdam Orationum Miſſæ cap.2. magis ut quid ſuſpicaretur aperiret, quam quod ita exiſtimaret, ſcripſit vocem *Secreta* idem eſſe ac *Secretio*. Satis id fuit Novatoribus, quo triumpharent, & adverſus apertiſſimum Tridentini Concilii Decretum ſtatuerent, Secretas & Canonem Miſſæ elata eſſe voce recitanda. Sed hac de re inferius ſermonem habebimus.

Mens Eccleſiæ in Orationibus ſecretis.

11 Quæ ſit Eccleſiæ mens in his Orationibus, pulcre declaratur in Secreta Miſſæ in Dominica quinta poſt Pentecoſtem hiſce verbis concepta : *Propitiare Domine ſupplicationibus noſtris, & has oblationes famulorum tuorum benignus aſſume, ut quod ſinguli obtulerunt ab honorem nominis tui, cunctis proficiat ad ſalutem*.

De clauſula, Per omnia ſæcula ſeculorum *&c. cur poſt Secretas dicatur elata voce.*

12 Sacerdos ubi ad poſtremæ Orationis ſecretæ finem pervenit, vocem tollit; & dicit : *Per omnia ſæcula ſæculorum*, quæ verba ad Orationes pertinent, quæ jam recitatæ ſunt; atque ea clauſula, *Per omnia ſæcula ſæculorum*, idcirco dicitur elata voce, ut Populus reſpondeat *Amen*, & Orationes a Sacerdote recitatas confirmet, ut poſt Micrologum cap.7. obſervat Cardinalis Bellarminus tom.3. Controverſ. lib.6. de Miſſa cap.17. §. *de Præfatione*. Sequitur deinde Præfatio, ad quam plura adnotabimus.

De Præfatione. In aliquibus Liturgiis dicitur Inlatio, *in quibuſdam aliis etiã* Conteſtatio.

13 Primo, Præfatio ex eo etymologiam trahit, quod ſacro præeat Canoni, ac præparatio quædam ſit ad Sacrificium, ut probe obſervat Durandus lib.4. cap.33. atque id ipſum confirmat Hugo Menardus in Notis ad Sacramentarium S. Gregorii pag.25. *Præfatio eſt Oratio, ſeu gratiarum actio, quæ Canoni præmittitur, qua diſponitur Sacerdos & Populus ad tremendorum myſteriorum confectionem*. In Miſſali Mozarabico appellatur *Inlatio*; nam ex Fidelium verbis Sacerdos infert, dignum & juſtum eſſe Deo gratias agere, illum collaudare, & magnificare, ut advertit Cardinalis Bona lib.2. Rerum Liturgicarum cap.10. num.2. ac ob eamdem rationem Præfatio appellatur *Conteſtatio* in Sacramentario Gallicano edito a Mabillonio tom.1. Itiner. Italici.

Præfatio in Miſſa eſt Apoſtolicorũ temporum. Quaſdam Præfationes compoſuit S. Gelaſius.

14 Secundo, Walfridus Strabo cap.22. ſe neſcire ait, quis Præfationis fuerit auctor : *Præfationem actionis, qua Populi affectus ad gratiarum actiones incitatur, ac deinde humanæ vocis ſupplicatio cæleſtium virtutum laudibus admitti depoſcitur, quis primus ordinaverit, nobis ignotum eſt*. In libro Pontificali tribuitur hæc Oratio S. Gelaſio I. *Fecit Sacramentorum Præfationes & Orationes cauto ſermone*. Quod tamen Gavantus, Cardinalis Bona, Meratus, aliique melioris notæ Viri docti ita intelligunt, ut quaſdam quidem

earum

Digitized by Google

earum compoſuerit, non tamen primus hanc Orationem in Miſſam introduxerit; ejus enim mentio fit in Liturgia S. Jacobi, & in operibus S. Cypriani, & S. Cyrilli, qui S. Gelaſio ſunt antiquiores; quamobrem docent Præfationis inſtitutionem vel Sanctis Apoſtolis, vel Apoſtolicorum temporum viris eſſe tribuendam.

Cur in Præfatione Sacerdos non dicat, Dominus vobiſcum, *converſus ad Populum.*

15 Tertio, incipit Præfatio ex ſalutatione ad Populum *Dominus vobiſcum*; neque tamen Sacerdos ſe convertit ad Populum; vel quia cum dixit *Orate fratres*, quodammodo Populum dimiſerit; vel quia ante Præfationem juxta Liturgias Sanctorum Jacobi, Baſilii, & Chryſtomi Sanctuarium claudebatur, & circum Altare velum oppandebatur; ideoque nihil in illa ſalutatione opus erat, ut ſe Sacerdos converteret ad Populum, quem videre non poterat, ut obſervat Le Brun tom.1.pag.386.

Novem ſunt Præfationes. Multo plures habent Ambroſiani, & Mozarabes.

16 Quarto novem ſunt Præfationes juxta ea, quæ Pelagius II. Pontifex ſcripſit ad Epiſcopos Germaniæ & Galliæ, prima de Nativitate Domini, ſecunda de Epiphania, tertia de Quadrageſima, quarta de Cruce, quinta de Paſchate, ſexta de Aſcenſione, ſeptima de Pentecoſte, octava de Sanctiſſima Trinitate, nona de Apoſtolis, ut videre eſt in Canone *Invenimus*, *de Conſecratione*, *diſt.*1., quibus Urbanus II. aliam addidit in Concilio Placentino, quæ eſt de B.Virgine, ut refertur in Canone *Sanctorum* §.finali diſtinct.70. De hac Pelagii II.Epiſtola, genuinane illa ſit an ſpuria, vehementer dubitat Pagius in vita Pelagii II. num.17. & ante eum dubitaverat etiam Card. Bona lib.2. Rerum Liturgicarum cap.10. num.3.Cauſas dubitandi ſi quis ſcire cupiat, adeat illos Auctores loc. cit. & Meratum tom.1. par.1. pag.230. n.6. Illud certiſſimum eſt, in Miſſalibus poſt annum 1200.editis novem illas dumtaxat Præfationes reperiri, quas recenſet Decretum Pelagii II. quibus deinde addita eſt Præfatio communis, quæ vetuſtiſſima eſt, & Gelaſio vel Gregorio Magno tribuitur, & Præfatio de B.Virgine ubi ſupra relata, ita ut undecim ſint Præfationes omnes, quibus utitur Romana Eccleſia.Græci unam tantum Præfationem in omnibus Miſſis adhibent.Mozarabes Præfationes habent proprias,in quibus vel Feſtivitatis,quæ celebratur Myſterium, vel cujus Sancti in honorem ſolemnitas agitur,merita commemorantur. Plurimæ Præfationes ſunt in Ritu Ambroſiano, ſuis quibuſque Feſtivitatibus, temporibus & Sanctis primi ordinis propriæ. Has recognoſci & emendari juſſit S.Carolus Borromæus Cardinalis & Epiſcopus Mediolanenſis, qui ad eam rem Galeſinii aliorumque doctorum virorum operam adhibuit. Eaſdem emendavit etiam Fridericus Cardinalis Borromæus S. Caroli agnatus, Archiepiſcopus itidem Mediolanenſis, ut videre eſt apud Septalam Epiſcopum Dertonenſem de Miſſa pag.169.

17 Quin-

17 Quinto, Præfationes omnes incipiunt per hæc verba, *Surſum corda*; quibus reſpondet Miniſter *Habemus ad Dominum*. Vetuſtiſſimum eſt ejuſmodi initium. Ea enim verba habentur in Liturgiis Sanctorum Jacobi, Baſilii, & Chryſoſtomi. De iis loquitur D. Auguſtinus ſerm. 217. edit. Benedictinæ: *Tenetis Sacramenta ordine ſuo. Primo poſt Orationem admonemini ſurſum habere cor. Ideo enim cum dicitur, Surſum cor, reſpondetis: Habemus ad Dominum. Sequitur Epiſcopus vel Presbyter qui offert, & dicit, Gratias agamus Domino Deo noſtro; & vos atteſtamini, Dignum & juſtum eſt*. Et S. Cyprianus de Dominica Oratione pulcre eorum verborum ſignificationem explicat: *Sacerdos ante Orationem Præfatione præmiſſa parat Fratrum mentes dicendo, Surſum corda; ut dum reſpondet Plebs, Habemus ad Dominum, admoneatur nihil aliud ſe quam Dominum cogitare debere*. Cum iis conſonat S. Cyrillus Catech. 5. Myſtagog. Diſſertatio quædam Lipſiæ edita fuit cui titulus: *Formula Veteris Eccleſiæ excitatoria ad devotionem Surſum corda*, quam die 28. Octobr. ann. 1704. in Lipſienſi Academia propugnavit quidam Zurnerus Præſidente Adamo Rechembergio, qui duo ſunt hæreticarum partium homines; ea diſſertatio tom. 318. Miſcellaneorum continetur in Bibliotheca Dominici Cardinalis Paſſionei; atque in §. 26. more ſuo putidam fœdamque Romanæ Eccleſiæ calumniam affingunt, qui dicunt mentis elevationem apud nos mutatam in Hoſtiæ & Calicis elevationem: *Occurrunt hic nobis Pontificii, qui in veteri Eccleſia Catholica requiſitam in Eucharistia elevationem mentis tranſmutarunt in elevationem Symbolorum Eucharisticorum, hoc eſt Panis & Vini conſecrati, ut certo quodam Ritu a Populo Panis conſecratus adoretur*. Hic nos de Hoſtiæ & Calicis elevatione non loquimur, qui de ea ſuo diſputabimus loco. Dicimus vero ſimul cum eo Ritu & cum adoratione, quæ Pani & Vino conſecratis præſertim in eorum elevatione debetur, adhuc apud nos in uſu eſſe formulam *Surſum corda*; Fidelibuſque item ut antea inculcatur, ut iis verbis excitati ſuam ad Deum mentem ſuſtollant. Videatur Auctor de optima audiendæ Miſſæ ratione ſecundæ edit. Pariſien. ann. 1681. pag. 300. Auctor Tractat. de Miſſa Diviniſque Officiis edit. Pariſien. ann. 1714. pag. 95. & ſeq. Balthaſſarrus Soc. Jeſu in Liturgia illuſtrata par. 2. cap. 2. ceterique omnes Catholici qui de Miſſa ſcripſerunt.

Initium Præfationis, Surſum corda, vetuſtiſſimum.

Refelluntur calumniæ Hæreticorum.

18 Sexto, Præfationes omnes in illum deſinunt Hymnum, quem Græci triumphalem, nos Angelicum appellamus *Sanctus, Sanctus &c.* Iſaias enim cap. 6. vidiſſe ſe ait *Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum*, & Seraphim audiſſe canentes *Sanctus, San-*

De Hymno Sanctus, Sanctus &c.

ctus, Sanctus Dominus Deus exercituum. Plena eſt omnis terra gloria ejus. Ea etiam ſunt in Præfationibus: *Benedictus qui venit in nomine Domini, Hoſanna in Excelſis*, quæ turbæ cecinerunt cum Chriſtus Jeſus ante Paſſionem ſuam ſolemniter ingreſſus eſt Hieroſolymam, ut apud Matthæum cap. 21. Nos alibi ſermonem habuimus de Triſagio *Sanctus Deus, Sanctus fortis, Sanctus immortalis*, quod idem non eſt cum hymno triumphali ſeu Angelico de quo modo loquuti ſumus, ut bene obſervat Hugo Menardus in Notis ad Sacramentarium S. Gregorii pag. 10. & Juveninus de Sacramentis diſſert. 5. quæſt. 8. de Euchariſtiæ Sacrificio cap. 7. §. 3. ait, hymnum *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth* in omnibus haberi Liturgiis tum Latinis tum Græcis; & Triſagium *Sanctus Deus, Sanctus fortis, Sanctus immortalis* quotidie Græcos canere in principio Liturgiæ, Latinos vero illud adhibere Feria tantum ſexta in Paraſceve.

De pulſanda campanula ad illa verba Sanctus Sanctus, Sanctus Dominus.

19 Poſtremo, Sacerdos cum ad illa Præfationis verba pervenit *Sanctus, Sanctus &c.* manus hactenus ſublatas & extenſas jungit ante pectus, & reliqua Præfationis verba voce non ita elata proſequitur, cum interea Miniſter Campanulam pulſat; denique Sacerdos cum dicit, *Benedictus qui venit in nomine Domini &c.* ſe erigit, ſibique a fronte ad pectus Crucis ſignum producit. Hæc omnia ex Rubrica Miſſalis. De pulſanda campanula ſermonem habebimus, cum de elevatione Hoſtiæ diſſeremus. Quod autem pulſatur cum dicitur *Sanctus, Sanctus*, Macrus verbo *Campana* ait id per abuſum fieri; non enim pulſari in privato Palatii Apoſtolici ſacello, cum Papa privatam Miſſam celebrat, vel privatæ Miſſæ adeſt. Quod ſi verum eſſet, per abuſum etiam dicendum eſſet pulſari campanulam ad elevationem Hoſtiæ; nam in ſacello Pontificio ne ad elevationem quidem Hoſtiæ pulſatur. Quamobrem concludendum, Ritum pulſandi Campanulam ad elevationem Sacramenti adhiberi cæptum etiam ad ea verba, *Sanctus, Sanctus &c.* ad excitandos adſtantium animos ad devotionem; hujus conſuetudinis originem nobis eſſe adhuc incompertam; ac retinendum hunc ritum ubi jam viget; in ſacris enim Ritibus variatione nihil pernicioſius.

CAPUT XII.

De Canone Miſſæ.

Canon eſt firma regula, juxta quam fit novæ Legis ſacrificium.

1 Canon idem valet ac Regula: ea utitur voce Eccleſia ut ſignificet, Canonem Miſſæ eſſe firmam regulam, juxta quam novi Teſtamenti Sacrificium eſt celebrandum. Canonem S. Gregorius

rius *Precem*, Vigilius *Textum Canonicæ Precis*, S. Cyprianus *Orationem*, Walfridus & alii *Actionem* appellant; quod in eo Sacramenta Domini conficiantur: quamobrem in Canone ad Orationem *Communicantes* appoſitus eſt titulus *infra Actionem*, ſeu *intra Actionem*, quemadmodum in quibuſdam legitur codicibus, quod idem ſignificat, non quidem juxta regulas Grammaticæ, ſed juxta idiotiſmum, quem adoptarunt quidam Eccleſiaſticorum librorum Scriptores: dicunt enim *infra Octavam*, quod ſit intra Octavam; & in quibuſdam Rubricis antiquorum Miſſalium legitur vinum *infra Calicem* infundendum, hoc eſt intra Calicem, & Hoſtiam ponendam *infra Patenam*, hoc eſt in Patena, quod obſervat Le Brun tom.1. pag.433. Modo diximus a Walfrido Canonem appellari *Actionem*; cujus ea verba ſunt ex cap.22. *de Rebus Eccleſiaſticis*: *Actio dicitur ipſe Canon, quia in eo Sacramenta Dominica conficiuntur. Canon vero eadem Actio nominatur, quia in ea eſt legitima & regularis Sacramentorum confectio*. Et conſentiunt Hugo Menardus in notis ad Sacramentarium S. Gregorii pag.12. Cardinalis Bona Rerum Liturgicarum lib.2. cap.11. num.1. Le Brun tom.1. pag.407. Tournely de Euchariſtia tom.2. pag.432. Meratus tom.1. par.1. p.236.

Canonis . Variæ ejus nomina apud Patres, & veteres Scriptores.

2 Incipit Canon Miſſæ ab ea Oratione, *Te igitur Clementiſſime Pater*, qui Canon ſubmiſſa voce dicitur uſque ad Orationem Dominicalem, quam Sacerdos elata voce recitat. Auctor Canonis a quibuſdam ponitur Gelaſius I. Alii Canonem tribuunt Muſæo Maſſilienſi Presbytero, nonnulli etiam Voconio Epiſcopo Caſtellanenſi in Mauritania: hi enim omnes teſte Gennadio libros de re Sacramentaria conſcripſerunt. Anonymus XII. ſæculi Scriptor, ejus Tractatus Auctor de Scriptoribus Eccleſiaſticis, quem Fabricius edidit in Bibliotheca Eccleſiaſtica tom.2. pag.143. Canonem Miſſæ ſcriptum putat a S. Clemente Alexandrino. Teſtimonium denique celebre eſt S. Gregorii lib.7. Ep.64. nunc lib.9. Ep.12. qui Canonem dicit a Scholaſtico quodam eſſe compoſitum.

Quibus Auctoribus Canon tribuatur.

3 Atque hic magnæ illi controverſiæ locus eſſe poteſt, an Scholaſticus nomen ſit cujuſdam Viri proprium, an vero appellativum, & ſignificet doctum & litteratum hominem; & num S. Gregorius totum Canonem, an quamdam ſolum Orationem Scholaſtico illi tribuerit.

De Scholaſtico, cui Canonem tribuit S. Gregorius Magnus. An illud nomen proprium ſit, an vero appellativum.

4 Serapion vir doctiſſimus ob ingenii magnitudinem apud Hieronymum lib. *de Scriptoribus Eccleſiaſticis* Scholaſticus appellatur. Gennadius in Catal. *Scriptorum Eccleſiaſticorum* Proſperum vocat *Sermone Scholaſticum*, id eſt eloquentia & eruditione clarum. Honorius etiam in *Catalogo Scriptorum* ſcribit, Alcuinum fuiſſe *officio Scholaſticum*. D. Gregorius M. lib.10. ep.2. Matthæum quendam clariſſi-

Scholaſtici olim appellabantur viri litteris eruditi.

Digitized by Google

mum virum *Scholaſticum* vocat. In eodem ſignificatu Scholaſtici nomen accipit S. Auguſtinus in Pſalm.44. Ac Scholaſtici quidem olim erant illi Presbyteri doctrina & eruditione clari, qui, ut Pantænus, Clemens Alexandrinus, & Origenes, Chriſtianorum ſcholas regebant, in quibus ii erudiebantur qui a Judaica Religione, vel Idolorum cultu ad Chriſti fidem commigrabant. Et Severus Sulpitius Dialogo 2. dicit, *vos Scholaſtici*, pro *vos Sapientes*; idemq. S. Gregorius lib. 10. epiſt. 2. doctum quemdam virum collaudans *virum clariſſimum Scholaſticum* vocat.

An S. Gregorius Magnus Scholaſtico tribuat totum Canonem, an vero Orationem aliquam earū, quæ in Canone continentur.

5 Atque hæc ſunt, quæ proferunt ii, qui putant S. Gregorium nomine Scholaſtici, non hominem quemdam intellexiſſe, cui nomen illud proprium inditum eſſet, ſed virum litteris eruditum, qui Canonem ſcripſerit. Contra ii qui exiſtimant S. Pontificem de homine loquutum, cujus proprium eſſet nomen Scholaſtici, provocant ad ejus Epiſtolam 54. lib. 2. & ad Epiſtolam 14. lib. 9. ubi nomen Scholaſtici eſt nomen hominis proprium. Quod vero ad illud attinet, an S. Gregorius Scholaſtico, quem vel de nomine ſuo, vel propter ejus doctrinam ita appellat, dum Canonem tribuit, totum Canonem intelligat, an vero Orationem aliquam earum, quæ ſunt in Canone. Maldonatus in Cenſura quadam apud Le Brun tom. 2. diſſertat. 2. art. 2. num. 9. putat, S. Gregorium non de ipſo integro Canone, ſed de Oratione quadam eo injecta loquutum eſſe; incredibile enim ſibi videri ait, privatum hominem tantum ſibi tribuiſſe auctoritatis, ut Canonem integrum Miſſæ ab univerſali Eccleſia recitandum componeret. Huic ſententiæ refragatur Cardinalis Bona Rerum Liturgicar. loc. cit. num. 2. *Jacobus Janſonius in ſuis Liturgicis lib. 3. cap. 10. per Precem, quam Gregorius ait a Scholaſtico compoſitam, non putat Canonem intelligi debere, ſed aliquam Orationem Actioni Miſſæ inſertam. Revera tamen de Canone ibi Gregorium loqui, ipſe contextus Epiſtolæ evincit*; & Cardinalem Bona in omnibus ſequitur Meratus cit. tom. 1. par. 1. pag. 236. Sed de hoc ipſe infra redibit ſermo.

Canon a pluribus compoſitus eſt. Locus ex Tridentina Synodo de Canone Miſſæ pulcherrimus.

6 Sed amotis hujuſmodi eruditis concertationibus, locum afferimus ex Concil. Trident. ſeſſ. 22. cap. 4. de Sacrificio Miſſæ: *Et cum ſancta ſancte adminiſtrari conveniat, ſitque hoc omnium ſanctiſſimum ſacrificium, Eccleſia Catholica ut digne reverenterque offerretur, ac perciperetur, ſacrum Canonem multis ante ſæculis inſtituit ita ab omni errore purum, ut nihil in eo contineatur, quod non maxime Sanctitatem & pietatem quamdam redoleat, menteſque offerentium in Deum erigat. Is enim conſtat cum ex ipſis Domini verbis, tum ex Apoſtolorum Traditionibus, ac ſanctorum quoque Pontificum piis inſtitutionibus.* Nihil de Canonis auctoritate quidquam

Digitized by Google

quam detrahit, quod a pluribus compoſitus ſit; nam liber etiam Pſalmorum teſte Hieronymo epiſt. ad Sophronium liber eſt ſingularis, qui tamen multos Auctores habet; & Symbolum Apoſtolicum tradit Rufinus in ejus explicatione, & S. Leo Epiſt. 13. ad Pulcheriam, compoſitum ab Apoſtolis duodecim fuiſſe, quorum ſuam quiſque ſententiam illuc contulerit; ut nihil dicam de explicationibus, quas Concilium Nicænum & Conſtantinopolitanum addidere, unde Symbolum illud conflatum, quod appellatur Conſtantinopolitanum.

Canon eſt vetuſtiſſimus, & prior ſæculo 4.

7 Martene lib. 1. de antiquis Eccleſiæ Ritibus cap. 4. art. 8. num. 3. mirari ſe ait, idque jure optimo Tridentinorum Patrum doctrinam & prudentiam in allato capite. Et ſane vetuſtum eſſe Canonem intelligitur ex Vigilii Papæ, qui S. Gregorio antiquior eſt, Epiſtola ad Eucherium, ſeu ad Profuturum; quod ex vetuſtis Codicibus colligit Baluzius in Notis ad librum Antonii Auguſtini de emendatione Gratiani; ubi diſerte ait, Canonem Miſſæ ex Apoſtolica traditione profectum eſſe. Præterea Canonem a quarto uſque ſeculo adhibitum teſtatur S. Ambroſius lib. 4. de Sacramentis cap. 5. & 6. ubi pars illa Canonis, paucis quibuſdam immutatis, legitur; *Quam oblationem tu Deus in omnibus, quæſumus, benedictam, adſcriptam, ratam*; & illa itidem: *Qui pridie quam pateretur*; & illa: *ſupra quæ propitio ac ſereno*; idemque ſanctus Doctor lib. 4. de Sacramentis cap. 4. diſerte meminit Orationis illius in Canone, in qua Sacerdos orat pro Eccleſia, etſi non afferat ipſa Orationis verba. Et ipſi lib. 1. de Canonizat. cap. 5. num. 6. obſervavimus, in noſtro Canone commemorationem fieri dumtaxat Apoſtolorum & Martyrum, non vero Confeſſorum; quod indicium eſt Canonem priorem eſſe ſæculo 4. cum cultus Martyribus tantum, nondum vero Confeſſoribus tribuebatur.

S. Gregorius conciliatur cũ vera ſententia, quæ ſtatuit Canonem eſſe vetuſtiſſimum.

8 Quia vero S. Gregorii plurimi, ut par eſt, auctoritas æſtimari debet, dicendum Sanctum Pontificem non de Canonis loqui ſubſtantia, ſed de ipſis verbis, quibus ille concinnatus fuit. Cardinalis Bellarminus tom. 3. Controverſ. lib. 6. de Miſſa cap. 19. ita de hac re diſputat: Si S. Gregorius nomine Scholaſtici doctum aliquem virum intelligit, nihil id prohibet, quominus dicamus, Canonem ab Apoſtolis, iiſque qui Apoſtolis proxime ſucceſſerunt, compoſitum fuiſſe; nam & illis Scholaſtici nomen jure poteſt congruere: Si vero Sanctus Doctor virum aliquem intelligit, cui Scholaſtici nomen proprium eſſet, quique vel ejus ætate vixerit, vel paullo ante obierit; decurrendum eſt ad Maldonati aliorumque ſententiam ſatis quidem probabilem, qui putant, S. Gregorium Scholaſtico non integrum Canonem, ſed Orationem quampiam tribue-

bue-

Digitized by Google

buere inſertam in Canonem. Atque ita rem ſe habere ipſius facti integra ſerie probabiliſſime oſtenditur. Scribit S. Gregorius, ſe de eo accuſatum eſſe, quod recitari juſſerit *Pater noſter* poſt Canonem; ſeque id feciſſe ait, quod indignum ſibi videbatur, Orationem a Scholaſtico compoſitam ante Communionem recitari, Orationem vero Dominicalem non dici ſupra Corpus Chriſti; fortaſſe enim ejus ætate Oratio Dominicalis vel in Miſſa non dicebatur, vel recitabatur poſt Communionem: ex quo intelligitur S. Gregorium non de integro Canone, ſed de Oratione quapiam eo inſertam loquutum eſſe.

Explicatur locus ex Tridentina Synodo.

9 Antequam ad Orationes & cæremonias veniamus, quæ dicuntur & fiunt in Canone, quoniam de iis, quæ Tridentina Synodus agens de Canone conſtituit, ſupra verba fecimus, opportunum putamus quædam innuere, quæ leguntur in Canone, nec in ſacris Evangeliis reperiuntur, quædam etiam quæ ſummi Pontifices addidere: illud enim primum ad ſacri Concilii textum pertinet, ubi dicunt Patres Canonem compoſitum eſſe *ex ipſis Domini verbis*; hoc vero poſterius reſpicit id quod S. Synodus ait, Canonem compoſitum eſſe *ex Sanctorum Pontificum piis inſtitutionibus*.

De iis, quæ ſunt in Canone ex Apoſtolica Traditione.

10 Innocentius III. in Decretali *Cum Marthæ* de Celebrat. Miſſarum, quæſitum eſſe ait, cur in Canone Miſſæ in Conſecratione Calicis inter verba Jeſu Chriſti, quæ refert Matthæus cap. 26. irrepſerint ea *Myſterium Fidei*; & reſpondet Pontifex, illud etiam quæri potuiſſe, cur narretur in Canone, Chriſtum in Conſecratione panis oculos ad Cœlum ſuſtuliſſe, cum id in nullo proditum ſit Evangelio; cur etiam in Conſecratione Calicis, cum S. Matthæus narret, Chriſtum dixiſſe, *Hic eſt enim ſanguis meus novi Teſtamenti*, additum ſit verbum illud *& æterni*; reſpondet deinde directe idem Pontifex, in Canone multa contineri verba, quæ a Chriſto Domino dicta eſſe teſtantur Evangeliſtæ, ut negari non poſſit, Canonem *ex verbis* etiam *Domini* concinnatum eſſe. Pergit Pontifex, & generalem hanc regulam ſtatuit: *Multa tam de verbis quam de factis Dominicis invenimus ab Evangeliſtis omiſſa, quæ Apoſtoli vel ſuppleviſſe verbo, vel facto expreſſiſſe leguntur*. Eam regulam confirmat loco ex Actis Apoſtolorum: *Paulus enim in Actibus Apoſtolorum ſic ait: Meminiſſe nos oportet verbi Domini Jeſu, qui dixit: Beatius eſt dare, quam accipere. Hæc nullus quatuor Evangeliſtarum deſcripſit*: itaque obſervat, quemadmodum apud Joannem cap. 11. habetur Jeſum Chriſtum cum Lazarum revocavit ad vitam, oculos ad Cœlum ſuſtuliſſe, ita veriſimile eſſe, oculos itidem ad Cœlum elevaſſe, cum panem & vinum in ſuum corpus & ſanguinem convertit: *Si tunc igitur in Cœlum oculos levavit ad Patrem*,

trem, cum ad corpus exanime animam Lazari revocavit, probabilius eſſe videtur, quod tunc oculos levaverit ad Patrem in Cælum, cum panem & vinum in corpus & ſanguinem proprium commutavit. Adde, quod etiam cum duos piſces & quinque panes multiplicavit, *reſpexit in Cælum*, ut legitur apud Lucam cap. 9. & apud Marcum cap. 6. *intuens in Cælum benedixit*: Quod ſatis oſtendit, idem feciſſe Chriſtum Dominum in inſtitutione Euchariſtiæ, etſi id non habetur in Evangelio: *Quare non eſt dubium, quin idem in hac ſacratiſſima fecerit actione, etſi in novo Teſtamento id non reperiatur ſcriptum*; verba ſunt Hugonis Menardi in notis ad Sacramentarium S. Gregorii pag. 18. Denique monet Innocentius, vocem *æterni* cum Evangelio probe congruere: *Hic eſt ſanguis meus novi & æterni Teſtamenti: Nam in Evangelio legitur: Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam*: Evangelio itidem conſona eſſe verba illa *Myſterium Fidei* propter panis & vini Tranſubſtantiationem in Corpus & Sanguinem Domini diſerte ibi expreſſam: *Dicitur autem Myſterium Fidei, quoniam aliud ibi creditur, quam cernatur, & aliud cernitur quam credatur. Cernitur ſpecies panis & vini, & creditur veritas carnis & ſanguinis Chriſti; ac virtus unitatis & charitatis.* D. Thomas 3. par. quæſt. 83. art. 4. quærit, cur dicatur in Canone Miſſæ, Chriſtum in panis & vini Conſecratione oculos ad Cœlum elevaſſe; cum id non reperiatur in Evangelio; & reſpondet S. Doctor, id credi velut ab Apoſtolica Traditione acceptum: *Rationabile enim videtur, ut qui in ſuſcitatione Lazari, ut habetur Joannis XI. & in oratione, quam pro diſcipulis fecit Joann. 17. oculos levavit ad Patrem, in hujus Sacramenti inſtitutione tanto magis hoc fecerit tamquam in re potiori.* Idem S. Doctor illam loco citato proponit difficultatem, in Canone ſcilicet Miſſæ haberi, *Accipite & manducate ex hoc omnes*; & in Evangelio legi tantummodo, *Accipite & comedite*; quam difficultatem ita ſolvit: *Quod autem dicitur manducate, & non comedite, non differt, quantum ad ſenſum &c. Quod autem additur, Omnes, intelligitur in verbis Evangelii, licet non exprimatur, quia ipſe dixerat Joannis 6. Niſi manducaveritis carnem filii hominis, non habebitis vitam in vobis*: & ead. 3. par. quæſt. 78. art. 3. ad 6. verba illa *Myſterium Fidei* ita explicat: *quaſi fidei objectum; quia quod ſanguis Chriſti ſecundum veritatem ſit in hoc Sacramento, ſola Fide tenetur.*

11 Itaque concludendum cum eodem Innocentio III. *Credimus, quod formam verborum, ſicut in Canone reperitur, & a Chriſto Apoſtoli, & ab ipſis eorum acceperint ſucceſſores.* Quod vero attinet ad pias ſanctorum Pontificum inſtitutiones, quas Tridentina Synodus

De iis, quæ ſunt ex inſtitutione ſummorum Pontificum.

dus ait partem Canonis conficere, proditum eſt ex Hiſtoria Sacra S. Leonem in Canone Miſſæ addidiſſe, *Sanctum Sacrificium, immaculatam hoſtiam*; quæ dicuntur a Sacerdote in Oratione, quæ Conſecrationem conſequitur. Diximus præfata verba addita Orationi fuiſſe à S. Gregorio: Pamelius quidem tom. 1. Liturgic. pag.572. controverſiam illam noluit dirimere, utrum S. Leo omnem illam Orationem compoſuerit, an vero ea tantum verba eidem Orationi addiderit. Auctor Quæſtionum veteris & novi Teſtamenti apud D. Auguſtinum tom.4. qui ſcripſit in fine quarti ſæculi, ideoque ante S. Leonem, affert Orationem, *Supra quæ propitio*; ejuſdem etiam Orationis meminit S. Ambroſius lib.4. de Sacramentis, idque abunde probat non eſſe illam Orationem S. Leoni tribuendam, ſed ab eodem S. Pontifice ea verba addita eſſe, ut bene advertit Pagius in ejus Vita num.46. Memoriæ quoque traditum eſt in Eccleſiaſtica Hiſtoria, S. Gregorium verba illa in Canone addidiſſe *dieſque noſtros in tua pace diſponas, atque ab æterna damnatione nos eripi, & in electorum tuorum jubeas grege numerari*, ſi qua fides Joanni Diacono, cui profecto habenda fides eſt in Vita S. Gregorii. Cum in ſecunda Canonis parte nonnullorum Sanctorum mentio fiat ut infra, quorum in prima parte nulla facta eſt commemoratio, teſtatur Adalbertus Epiſcopus libro de Virginitate cap.25. S. Gregorium, qui animadvertiſſet nullius Sanctæ Virginis ibi mentionem fieri, nomina illuc inſeruiſſe Sanctarum Agathæ, Luciæ, Agnetis, Cæciliæ, & Anaſtaſiæ.

Poſt Gregorium Magnum nihil amplius additum in Canone. Alexandro I. male tribuitur Oratio, Unde & memores Domine.

12 Poſt S. Gregorium nullus Romanorum Pontificum quidquam in Canone inſeruit, aut immutavit, quod obſervat Card. Bona Rerum Liturgicar. lib.2. cap.11. num.2. *Obſervandum nihilominus, neminem ex Pontificibus poſt Gregorium Magnum quidpiam addidiſſe, aut immutaſſe*; & cum eo conſentit Thiers tractatu de Superſtitione tom.1. cap.1. pag.13. edit. Pariſien. anni 1704. Gregorium III. conſtat, in Oratorio quod in omnium Sactorum honorem extruxerat, ſacras Reliquias ex omnibus Orbis terræ partibus conquiſitas collocaſſe, ac Monachos, qui tum temporis Vaticanæ Baſilicæ inſerviebant, juſſiſſe Feſtivitatem cujuſque Sancti in natali ejus die celebrare; illudque ſtatuiſſe ut Sacerdos in Canone Miſſæ poſt ea verba, *& omnium Sanctorum tuorum*, diceret: *quorum ſolemnitas hodie in conſpectu tuo celebratur, Domine Deus noſter, in toto Orbe terrarum*. Sed hæc non generalis fuit lex, ſed privilegium pro Miſſis, quæ in illo Oratorio celebrarentur, ut animadvertit Walfridus cap.22. & Thiers loc. cit. Et Cardinalis Bona loc. cit. multa ſe vidiſſe teſtatur Miſſalia, in quibus, uno dumtaxat excepto Bibliothecæ Barberinæ, ea verba non reperit. Verum Martene

tene lib.1. de Antiquis Eccleſiæ Ritibus cap.4. art.8. num.16. ſe vidiſſe ait in Gallia Miſſale Monaſterii quondam S. Dionyſii, in quo hæc ſunt verba: *Nec non & illorum Martyrum, quorum hodie ſolemnis in conſpectu gloriæ tuæ celebratur triumphus*. Et Matthæus Pariſius in vitis Abbatum S. Albani ſcribit, Innocentium III. a Guillelmo Abbate S. Albani interrogatum, quid de ejuſmodi additionibus ſentiret, reſpondiſſe, eas a ſe minime improbari. Sed hæc utcumque ſe habeant, illud certiſſimum eſt, poſt S. Gregorium Magnum nihil in Canone eſſe additum. Inter eos Pontifices, qui aliquid inſeruerunt in Canone, Alexandrum I. qui vixit initio ſæculi ſecundi, minime ponendum eſſe exiſtimavimus. Sane in libro Pontificali habetur: *Hic Paſſionem Domini miſcuit in precatione Sacerdotum, quando Miſſæ celebrantur*: ad quæ verba notat Petrus Urbevetanus, *Ibi videlicet tam beatæ Paſſionis*; propterea nonnulli Alexandro Pontifici Orationem, *unde & memores, Domine*, tribuunt, quæ proxime conſecrationem conſequitur. Verum cum Chriſtus Jeſus diſerte juſſerit, in Miſſa commemorationem fieri ejus Paſſionis, & D. Paulus I. ad Corinth. cap.11. ſcripſerit, *Quotieſcumque manducabitis panem hunc, & Calicem Domini bibetis, mortem Domini annuntiabitis donec veniat*, perperam Alexandro I. tribuitur commemoratio Paſſionis Chriſti Domini in Miſſa, quam conſtat eſſe inſtitutionis Divinæ. Vid. Baron. ad ann. Chr.132. n.3. & Card. Bona Rerum Liturgicar. lib.2. cap.13. num.3. & Pagium juniorem in Vita S. Alexandri.

CAPUT XIII.

De Prima Canonis Oratione.

Oratio prima Canonis continet Memento, & Communicantes.

1 Prima Canonis Oratio incipit per ea verba: *Te igitur clementiſſime Pater*, & uſque ad eam Orationem pergit, *Hanc igitur oblationem*: nam *Memento Domine*, & *Communicantes*, & *memoriam venerantes* non ſunt diverſæ Orationes, ſed pars primæ Orationis, ut deducitur ex clauſula *Per eumdem Dominum noſtrum*, quæ ad omnium Orationum finem apponitur; quod etiam quiſque poteſt intelligere, ſi animadvertat, *Communicantes* omni ſenſu carere, niſi cum proxime præcedentibus verbis continuetur. Vid. Bellarminum tom.3. Controverſ. lib.6. de Miſſa cap.21. in princ.

In prima Oratione Sacerdos orat pro Eccleſia univerſa, pro Papa, pro Epiſcopo, &

2 In hac prima Oratione Deo Patri preces diriguntur: *Te igitur clementiſſime Pater*. Etſi enim Divinæ Trinitati Sacrificium offertur, tamen ſi preces aliquot excipias, quæ Trinitatem reſpiciunt, cujuſmodi ſunt *Suſcipe Sancta Trinitas*, & *Placeat tibi Sancta Trinitas*,

in aliquibus locis pro Rege.

nitas, reliquæ omnes juxta perpetuam Eccleſiæ conſuetudinem ad Deum Patrem per Filium in unitate S. Spiritus diriguntur. Deum vero Sacerdos in hac prima Oratione deprecatur pro Eccleſia Sancta Catholica, pro Summo Pontifice, pro Epiſcopo, in quibuſdam locis pro Rege, & pro *omnibus orthodoxis, atque Catholicæ & Apoſtolicæ Fidei cultoribus*. In ea Oratione *Te igitur* illa continentur verba, *Sancta Sacrificia illibata*: quæ Innocentius III. de Officio Miſſæ lib.3. cap.3. in hunc modum explicat: *Dicuntur illibata, ideſt immaculata, quæ ſine macula cordis, & corporis oportet offerri, quatenus cor ab iniquitate purgetur, & corpus ab immunditia.*

Explicantur illa, Sancta Sacrificia illibata.

In Eccleſia etiam Orientali mentio fiebat Sum. Pontificis. Quod abolitum in Schiſmate Photii.

3 Poſtquam oravit Sacerdos pro Eccleſia Catholica, orat pro ſummo Pontifice: *Unitas enim ſacerdotalis*, ut ait S. Cyprianus, *a Petri Cathedra exorta eſt*. Nec ſane quiſquam jure negaverit, in Eccleſia Orientali de ſummo Pontifice olim mentionem fieri conſueviſſe: narrat enim Nicephorus lib.16. cap.17. primum auſum eſſe Acacium Conſtantinopolitanum Epiſcopum quinto ſæculo Felicis II. Summi Pontificis nomen e Dyptichis ſacris expungere; & Conſtantinus Pogonatus Imperator in Epiſtola ad Summum Pontificem, quæ præpoſita eſt Concilio ſexto Generali, declarat, ſe Patriarchæ e ſacris Dyptichis ejus nomen delere volenti vehementer reſtitiſſe: quamobrem in Liturgiis, quæ poſteriori tempore ſunt ſcriptæ, Summi Pontificis nomen reperitur. Hæc autem in Eccleſia Orientali intermiſſa eſt conſuetudo propter Photii ſchiſma, nec umquam actum de concilianda utraque Eccleſia, quin Græcis nobiſcum ſemper convenerit Summi Pontificis nomen eſſe in Canone reſtituendum. Quod vero ad Occidentalem Eccleſiam pertinet, adeo vetus eſt orandi pro Papa in Canone conſuetudo, ut ejus origo indicari non poſſit: oſtendi vero poſſunt leges, quibus ea conſuetudo reſtituta, vel malus uſus ſublatus repreſſaque audacia prætermittendi nomen Romani Pontificis. Concilium Vaſenſe ann.529. can.4. ſtatuit in hunc modum: *Nobis juſtum viſum eſt, ut nomen Domini Papæ, quicumque Apoſtolicæ Sedi præfuerit, in noſtris Eccleſiis recitetur*. Et paucis poſt annis S. Pelagius Papa, ut eſt apud Agobardum tom.2. pag.49. Epiſcopos Etruriæ increpavit, quod ejus nomen in Canone prætermiſerint: *Quomodo vos ab univerſi Orbis communione ſeparatos eſſe non creditis, ſi mei inter ſacra myſteria ſecundum conſuetudinem nominis memoriam reticetis?* Et Ennodius Papienſis in Apologia pro Synodo inde probat Symmachum verum legitimumque, Laurentium vero ſpurium eſſe Pontificem, quod ſemper Symmachi nomen recitatum fuerit in Canone.

Leges in Occidentali Eccleſia, quibus fieri jubetur mentio Romani Pontificis in Canone.

De mentione facienda Epiſcopi.

4 In eadem prima Oratione mentio fit etiam Epiſcopi juxta præceptum Apoſtoli ad Hebræos 13. qui orandum ait pro Epiſco-

pis,

pis: *Ipſi enim pervigilant, quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri*. In Orientali Eccleſia Presbyter orat pro Epiſcopo, Epiſcopus pro Archiepiſcopo, Archiepiſcopus pro Patriarcha, ut videre eſt apud Card. Bona lib.2. Rerum Liturgicar. cap.11. num.3. In Eccleſia Occidentali Sacerdos orat pro Epiſcopo; Si vero Epiſcopus vel Archiepiſcopus Miſſam celebrat, pro ſe ipſe orat dicens, *Et me indigno ſervo tuo*; idque faciunt etiam Cardinales, licet non ſint Epiſcopi, propter excellentiam dignitatis. Romæ Sacerdotes omittunt, *Et Antiſtite noſtro*; Papa enim, cujus mentionem faciunt, eſt Urbis Ordinarius. Regularibus vetitum eſt, ne pro Epiſcopo Superiorem ſuum Generalem, & Clero ne Prælatum nominent ſibi præpoſitum, licet quaſi Epiſcopalem juriſdictionem & territorium habeat ſeparatum. Non licet Presbytero in aliena Diœceſi Miſſam celebranti Epiſcopi ſui nomen in locum Epiſcopi illius Diœceſis, in qua celebrat, ſubſtituere, ut videre eſt apud Pouget tom.2. Inſtit. Catholicar. pag.852. & Meratum tom.1. par.1. pag.538.

Regularibus vetitum, ne mentionem faciant, ſui Superioris Generalis.

5 In quibuſdam locis juxta Apoſtolicam Traditionem oratur pro Rege; ſcribit enim D. Paulus 1. ad Timotheum cap.2. orationes eſſe faciendas pro Regibus, & omnibus qui in ſublimitate ſunt, etiamſi infideles ſint, cujuſmodi erant ii, qui illis temporibus imperabant. Conſonant qui primi pro Chriſtiana Religione Apologias ſcripſerunt, qui illud ſemper inculcant, Chriſtianos pro Imperatore Deum orare: *Sacrificamus* (ait Tertullianus ad Scapulam cap.2.) *pro ſalute Imperatoris, ſed Deo noſtro & ipſius, ſed quomodo præcepit Deus, pura prece*. Et Origenes adverſus Celſum, qui Chriſtianos cohortabatur, ut pro Imperatore bellum gererent, ait: *Laboramus pro Imperio Romano, dum juſte viventes vota pro eo facimus*. Et Dionyſius Alexandrinus apud Euſebium Hiſt. Eccl. lib.7. cap.11. *Nos unum Deum rerum omnium Opificem, qui Valeriano & Gallieno ſacratiſſimis Auguſtis imperium tradidit, colimus & adoramus. Huic continuas preces offerimus pro Imperio illorum, ut ſtabile & inconcuſſum permaneat*. Notat Le Brun tom.1. pag.420. Liturgias poſt Conſtantinum nomen Imperatoris qui tum regnaret habere, quod cum præcepto conſentit orandi pro Regibus; & in quibuſdam manuſcriptis poſt *pro Imperatore* vel *pro Rege* ait, ſe reperiſſe notam ILL. quæ idem valet quod ea, qua nunc utimur *NN*. Ex quo elicitur morem fuiſſe orandi in Canone pro Imperatore vel Rege, qui imperaret. De nota illa Ill. ſcribit Lucas Holſtenius in Præfat. ad librum Diurnum Romanorum Pontificum: *Id unum cenſui non prætermittendum, quod cum in manuſcripto Codice frequenter habeatur hæc nota ILL. qua*, *ut*,

De more orandi pro Rege, ex veteribus Patribus.

Digitized by Google

ut Eruditis obvium eſt, utebantur veteres ad indicandum proprii nominis locum, uti nunc NN. poni ſolitum eſt.

Verba illa: Et omnibus Orthodoxis *&c. deſunt in vetuſto Ordine Romano, & Sacramentario S. Gregorii. Hæretici ajunt ea redundare.*

6 Denique in eadem Oratione Sacerdos orat pro omnibus Fidelibus: *Et omnibus Orthodoxis, atque Catholicæ & Apoſtolicæ Fidei cultoribus*. Hæc deſunt in antiquo Ordine Romano, in Libro Sacramentorum S. Gregorii, qui eſt in Bibliotheca Vaticana, Palatina, & in vetuſto quodam Miſſali Vaticano: quamobrem Micrologus in Obſervationibus Eccleſiaſt. cap. 23. ubi loquitur de Canone, ea prætermittit verba; & cap. 13. ait, ea eſſe ſupervacanea; nam paullo poſt Sacerdos orat pro famulis & famulabus Dei, quod idem eſt ac pro omnibus Catholicæ Eccleſiæ Fidelibus. Hæretici hujus temporis ea verba redundare dicunt, quod paullo ante dixerit Sacerdos, *pro Eccleſia tua ſancta Catholica*, quod idem eſt, ac pro omnibus Fidelibus Catholicis orare.

Bellarmini ad eam columniã reſponſio.

7 Hæreticis illis reſpondet Bellarminus, ea verba minime ſupereſſe; nam cum generatim pro univerſa Eccleſia Sacerdos oraverit, deinde ſingillatim pro Papa, pro Epiſcopo, pro Rege, decebat reliquos etiam Fideles, ſeu privati ſeu viri principes ſint, commemorare. Micrologi vero ratio evertitur ex eo, quod in Orationis progreſſu, ideſt in *Memento*, revera non aliorum mentio fiat, quam eorum qui vel offerunt, vel ſacrificio interſunt; cum vero tam multi Fideles ſint, qui neque offerunt, neque adſunt, nec poni poſſunt ubi commemoratio fit pro defunctis, quod nondum ex hac vita migrarint, cumque pro his etiam orandum ſit, propterea deſtinandus illis erat locus, qui idem ille eſt, de quo nunc agimus; omneſque in illis verbis continentur, *Et omnibus orthodoxis atque Catholicæ & Apoſtolicæ Fidei cultoribus*. Vide Menardum in Nota 19. ad Sacramentarium S. Gregorii, Card. Bonam loc. cit. num. 4. Le Brun. tom. 1. pag. 421. & Natalem Alexandrum Theolog. dogmat. & moral. de Sacram. Euchar. lib. 2. cap. 7. art. 5. num. 15.

De reliquis, pro quibus orat Sacerdos.

8 Poſtquam oravit Sacerdos pro Eccleſia ſancta Catholica, pro Papa, pro Epiſcopo, & quibuſdam in locis pro Rege, ac pro omnibus Catholicis, pro iis pergit orare, quibus Sacrificii fructum applicare intendit; quorum tamen nomina voce non pronunciat, ſed eas perſonas præſentes animo habet: *Memento Domine famulorum famularumque tuarum*; ac pro iis itidem orat qui Sacrificio interſunt, *& omnium circumſtantium, pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc ſacrificium laudis*.

Commemoratio, ſeu Oratio pro vivis.

9 Formula precandi per verbum illud *Memento* conſonat cum ſacra Scriptura; Pſalmo enim 105. habetur: *Memento noſtri Domine in beneplacito Populi tui*. In hac Orationis illius parte

te Sacerdos orat pro vivis (nam pro defunctis alibi fit, ut ſuo loco dicemus, præcipua commemoratio) pro illis videlicet pro quibus fit ſacrificium, puta in Parochialibus Eccleſiis pro ejus Parochiæ Populo, pro iis qui celebrandæ Miſſæ ejuſque fructu applicando eleemoſynam contulerunt, ac pro iis, pro quibus Sacerdos nominatim orare intendit, pro parentibus exempli cauſa conſanguineis, amicis, aliiſque, qui ſe ejus precibus commendaverint, ac denique pro circumſtantibus omnibus.

Explicantur illa, Pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt.

10 Adnotanda quædam ſunt ad ea verba, *pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc Sacrificium*, tum ut explicemus quid illud ſit, quod Sacerdos non modo ſe Sacrificium, ſed etiam circumſtantes dicit offerre, tum ut ſenſum particulæ *vel* declaremus: *pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc Sacrificium laudis*.

Quo ſenſu dici poſſint offerre omnes Fideles, qui adſunt Sacrificio. Locus celebris Tertulliani explicatus.

11 Celebris locus eſt Tertulliani de Exhortatione Caſtitatis cap. 7. *Nonne & laici, Sacerdotes ſumus? Scriptum eſt, Regnum quoque nos & Sacerdotes Deo & Patri ſuo fecit .... ubi Eccleſiaſtici Ordinis non eſt conſeſſus, & offers, & tingis, & Sacerdos es tibi ſolus &c. Igitur ſi habes jus Sacerdotis in temetipſo, ubi neceſſe eſt, habeas oportet etiam diſciplinam Sacerdotis, ubi neceſſe ſit habere jus Sacerdotis*. Celebris item controverſia eſt, quæ ex illa voce *offers* excitata fuit: quidam enim Tertullianum in ea fuiſſe putant opinione, ut ubi abſit Sacerdos, etiam Laicus conſecrare poſſit; idque ut confirment, locum proferunt Theodoreti Eccl. Hiſtor. lib. 1. cap. 23. qui Frumentium quemdam laicum narrat Alexandria ad Indos profectum, ubi nulli erant neque Epiſcopi neque Presbyteri, cumque ad Chriſti Fidem aliquot convertiſſet, juſſiſſe eos in unum convenire, reſque ſacras celebrare, quemadmodum in Romano Imperio mos eſſet. Ea de re ſuperiore proximo ſcripſerunt ſæculo Hugo Grotius, Dionyſius Petavius, Joannes Clopenburgius, & Henricus Dodvvellus; quorum Diſſertationes in unum collectæ volumen prodiere Londini ann. 1685. His adde Albaſpinæum in tractatu de adminiſtratione Euchariſtiæ lib. 2. cap. 8. ad cujus libri calcem edita eſt Rigaltii, qui Galliarum Regi fuit a Bibliotheca, ad Albaſpinæum de hoc argumento Epiſtola. Ex Scriptoribus, quos modo nominavimus, quidam Heterodoxi ſunt, quidam vero Catholicæ Fidei egregii propugnatores, quos inter cenſendi ſunt præter Rigaltium Petavius & Albaſpinæus, qui luculenter demonſtrarunt voce *offerre* non ſemper ſignificari *conſecrare*; Oblationem ſeparatum quiddam ſejunctumque eſſe a Conſecratione; nec veriſimile cuiquam fieri poſſe, Tertullianum neſciſſe ætatis ſuæ diſciplinam, qua Sacerdotes clanculum ad eos, qui in publicis vinculis eſſent, mittebantur, Chriſtique Confeſſoribus in carcere detentis Euchariſtiam præ-

præbebant; quod quidem ſupervacaneum fuiſſet, ſi iis, etiamſi laici eſſent, Miſſam propter Sacerdotum inopiam celebrare licuiſſet. Quod autem de Frumentio affertur, id non ita prorſus eſt ut narratur: non enim ille ſolus, ſed Romanos Mercatores ſecum habens comites, Alexandria profectus erat, inter quos veriſimile eſt fuiſſe aliquos Sacerdotes; neque enim Indis illud conſilium dedit, ſed Romanis Mercatoribus, inter quos probabile eſt Sacerdotem aliquem fuiſſe. Præterea (quod colligitur ex Rufino, qui eamdem rem narrat) verbis illis Frumentii tribui poteſt ſenſus planiſſimus & ſimpliciſſimus, ut ſcilicet voluerit omnes in unum convenire ad precationes more Chriſtianorum Deo peragendas. Atque hæc ſatis de hac re eſſe arbitramur. Qui vero totum hoc argumentum quam accuratiſſime pertractatum cognoſcere velit, Petavium adeat & Albaſpinæum, apud quos profecto reperiet, quo ſibi abunde ſatisfaciat. Noviſſimus ſcriptor Herminier tractat. de Sacramentis tom.2. cap.19. ubi loquitur de Miniſtro Euchariſtiæ, totam hanc materiam ex integro pertractandam ſuſcepit, explicans, quid ſit apud Tertullianum *offerre* his verbis: *Dicit Laicos poſſe offerre, intellige munera, & preces.* Quid illud itidem ſit, nos omnes eſſe Sacerdotes: *Dicit Tertullianus nos omnes eſſe Sacerdotes, intellige Sacerdotio metaphorice ſumto &c. Dicit Laicos Sacerdotalia munera obire, intellige cum credunt & orant.*

12 Et ut eo regrediamur quod ad Canonis Orationem pertinet, Innocentius III. lib.3. de Myſteriis Miſſæ cap.5. docet, non modo Sacerdotes, ſed reliquos etiam Fideles dici poſſe Sacrificium offerre: *Ideo dicitur offerimus, quia non ſolum offerunt Sacerdotes, ſed etiam univerſi Fideles*: & quamquam Sacerdotis dumtaxat ſit celebrare, id tamen aliquo ſenſu ad Offerentem etiam pertinet; Sacerdos enim actione ſua, Offerens vero per ejus actionem, cui eleemoſynam contulit, ad Sacrificium concurrunt: *Quamvis enim Sacerdos proprio fungatur officio, ille tamen offerre dicitur, cujus nomine agit Sacerdos; ipſi enim imputatur, cujus munera offeruntur*; verba ſunt Hilarii Diaconi, qui quarto ſcripſit ſæculo in quæſtionibus de veter. Teſtam. cap.46. Simile illud eſt in Oratione, *Orate Fratres*, in qua dicit Sacerdos, *ut meum ac veſtrum Sacrificium acceptabile ſiat apud Deum Patrem Omnipotentem*, quibus declaratur Miſſam Sacrificium eſſe tum Sacerdotis, tum eorum, qui vel adſunt, vel miniſtrant. Bollandiſtæ ad diem 17. Martii vitam referunt S. Geltrudis Nivellenſis Abbatiſſæ in Brabantia, quam ſcripſit Auctor ſynchronus. Narrat ejus vitæ Scriptor, Sanctam Virginem nobilis cujuſdam Matronæ nomine Adulæ filium mortuum ad vitam revocaſſe, ac Matronam illam ferventiori religionis ſtudio eſſe incenſam, de qua ſubdit:

dit:

dit: *Ex illa die cæpit credere virtutibus S. Geltrudis, & in craſtinum Miſſam celebravit in honorem Virginis Chriſti Geltrudis*; quæ verba nihil aliud ſignificant, quam Miſſam eleemoſyna ſua celebrandam curaviſſe. Gregorius Turonenſis lib. de Gloria Confeſſorum cap.45. de muliere quadam, quæ non minus Deo eſſet devota, quam defuncti viri ſui memor, ſcribit: *Mulier per annum integrum ad hoc Templum degens orationi vacabat, celebrans quotidie Miſſarum ſolemnia, & offerens Oblationem pro memoria viri ſui*. Hæc & alia ejuſmodi quæ collegit Berlendus tractatu de Oblationibus ad Altare §.8. num.5. & 6. oſtendunt, Offerentis nomen etiam ei convenire, qui ad Sacrificium, quod fit a Sacerdote, quoquo modo concurrat. In Epiſtola Sigebaldi Angliæ Regis ad Bonifacium Moguntinum Epiſcopum, quæ inter Bonifacianas eſt 49. locus eſt hujuſmodi: *Notum ſit tibi, quod ex eo tempore nomen tuum adſcriptum habuiſſem, cum Miſſarum ſolemnia celebrarem, ſimul cum nominibus Epiſcoporum noſtrorum*; ad quem locum Mabillonius lib.3. de Liturgia Gallicana n.12. *Nota verbum celebrarem, quo Rex utitur*: illud enim adhibet eo modo & ſenſu, quem ſupra explicavimus. Docent Theologi Chriſtum ſacrificii Miſſæ Offerentem eſſe præcipuum, non modo quia illud inſtituerit, ac in ſui memoriam juſſerit celebrari, ſed etiam quia quodammodo illud offert per Sacerdotis miniſterium: Sacerdotem vero eſſe Offerentem, tum quod virtute Chriſti Sacramentum conficit, tum quod ex perſona Chriſti conſecrationis verba pronunciat: denique Laicos etiam eſſe Offerentes, vel quod per miniſterium Sacerdotum offerunt, vel quod ſuam cum Sacerdotum intentione conjungunt, vel quod externum aliquid exhibent Miſſæ miniſtrando, neceſſaria ad ſacrificium ſuppeditando, eleemoſynam largiendo. Vide Sylvium 3. par. quæſt.83. art.1. quæſt.6. ubi ait, verba illa Canonis, *vel qui tibi offerunt*, intelligenda eſſe de Laicis ob rationes allatas: vide etiam Collationem 14. Lucionenſem quæſt.1. par.5.

De particula illa vel. Georgii majoris calumnia evertitur. Ea particula aliquando eſt copulativa.

13 Nunc vero de particula *vel* dicendum, hoc eſt, explicanda ſunt quæ ſequuntur verba in Canone, *pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc ſacrificium*. Menardus in *Notis ad Concordiam Regularum* ſcripſit, particulam *vel* aliquando non disjunctivam, ſed copulativam eſſe; idemque appoſite iterum ſcripſit, dum verba illa Canonis explicaret, de quibus nunc legitur in notis ad Sacramentarium S. Gregorii pag.14. *Particula disjunctiva* vel *uſurpatur pro copulativa, quod ſæpe contingit*. Idem adnotaſſe ait Le Brun tom.1. pag.429. Gothofredum in Codic. Theodoſian. Petrum de Marca in Concordia Sacerdotii & Imperii, alioſque plures doctos viros. Itaque Georgii Majoris Heterodoxi objectio evertitur,

tur, qui opinatur in iis verbis, *pro quibus tibi offerimus*, *vel qui tibi offerunt*, correctionem quamdam contineri, eamque impie irridet, ut refert Bellarminus cit. cap.21. Sed Orationis expeditus apparet ſenſus: Deo enim non ſolum peculiares perſonæ, & circumſtantes commendantur, ſed ii etiam, pro quibus offertur Sacrificium, ac reliqui omnes, quibus quoquo modo convenit nomen offerentium.

Retinenda illa verba: pro quibus tibi offerimus, *quæ male explodit Micrologus*.

14 Animadvertit Micrologus cap.23. ab hac Canonis Oratione quondam ea verba abfuiſſe *pro quibus tibi offerimus*, atque ea tantum legi, *qui tibi offerunt*; itaque prima illa verba explodit: *Item poſt pauca addunt: pro quibus tibi offerimus: cum in antiquioribus & veracioribus Sacramentariis non niſi ſub tertia perſona offerentes ibi reperiantur*. Videatur Auctor tractatus de Miſſa & Divino Officio rurſus Pariſiis editi ann.1714. pag.122. Deſunt itidem eadem illa verba, *pro quibus tibi offerimus*, in antiquo Ordine Romano, & in pluribus vetuſtis Miſſalibus, ut ſibi teſtatum fuiſſe Mabillonium ſcribit Pouget Inſtit. Catholicar. tom.2. pag.853. Sunt qui exiſtimant pro varietate lectionis diverſorum Miſſalium, quorum quædam haberent *qui tibi offerunt*, quædam *pro quibus tibi offerimus*, utramque lectionem eſſe invectam, addita particula *vel*, ut Sacerdos utra lectio ſibi placeret, eam ſequeretur; præſertim quod particula *vel* in aliquibus Miſſalibus ſcripta ſit rubrica. Verum Pouget ſapienter ejuſmodi rejicit Sacerdotis optionem, & conſuetudinem damnat ſcribendi rubrica particulam *vel*, quæ Sacerdotem inducere poſſit ut utrovis modo legat. Et ſane ſi dicas dumtaxat *pro quibus tibi offerimus*, & omittas *vel qui tibi offerunt*, reliqua, quæ ſequuntur verba ſenſu omni deſtituuntur, ut quivis facile poteſt intelligere: quamobrem legendum, ut ſcriptum eſt in Canone, *pro quibus tibi offerimus*, *vel qui tibi offerunt*, nec ullo modo ferenda libertas alterutrum omittendi, vel *pro quibus tibi offerimus*, vel *qui tibi offerunt*.

Oratio, Memento *& explicatur ex Innocentio III.*

15 Innocentius III. lib.3. Myſteriorum Miſſæ cap.6. ſcribit de hac prima Canonis Oratione, & de illis quidem verbis *Memento Domine*, &c. hæc habet: *Memento Domine famulorum famularumque tuarum N. N. & omnium circum adſtantium. Ex hac junctura verborum manifeſte conjicitur, quod hic quaſi quidam ſit locus, ubi Sacerdos ſpecialiter quos voluerit, debeat nominare. Vivorum tamen nomina hic tantum debet recenſere, quoniam in ſequentibus locus occurret, ubi defunctorum poterit agere memoriam ſpecialem*. Pergit Pontifex, atque explicat rationem, quamobrem Miſſæ ſacrificium in hac Oratione *Sacrificium laudis* appelletur. Quia vero non ſolum vocatur *Sacrificium laudis*, ſed quidpiam amplius additur:

tur: *pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc Sacrificium laudis, pro ſe ſuiſque omnibus, pro redentione animarum ſuarum, pro ſpe ſalutis & incolumitatis ſuæ, tibique reddunt vota ſua æterno Deo vivo & vero*, obſervabimus his verbis declarari Miſſæ Sacrificium eſſe ex opere operato non modo Latreuticum, & Euchariſticum, ſeu Sacrificium laudis & gratiarum actionis, ſed etiam Propitiatorium, quo peccata expiantur, & Impetratorium, quo ſpiritualia & temporalia bona a Deo obtinentur: *Si quis dixerit, Miſſæ Sacrificium tantum eſſe laudis & gratiarum actionis, aut nudam commemorationem Sacrificii in Cruce peracti, non autem Propitiatorium, vel ſoli prodeſſe ſumenti; neque pro vivis & defunctis, pro peccatis, pœnis, ſatisfactionibus, & aliis neceſſitatibus offerri debere, anathema ſit*: verba ſunt ſacri Concilii Tridentini ſeſſ.22. de Sacrificio Miſſæ can.3.

16 Sacrificium Miſſæ Latreuticum eſt & Euchariſticum, id eſt Sacrificium laudis & gratiarum actionis pro acceptis beneficiis; perfectiori enim & excellentiori quodam modo proprietates omnes continet Sacrificiorum veteris Legis, quorum quædam in Dei tantum honorem & laudem offerebantur, ut Holocauſta, quædam in gratiarum actionem, ut Hoſtiæ Pacificæ, quemadmodum docet S. Thomas 1. 2. quæſt. 102. art. 3. Quod ne hæretici quidem negant, ut Lutherus & Calvinus, ut obſervat Bellarminus tom.3. Controverſ. lib.6. de Miſſa cap.1.

Sacrificium Miſſæ Latreuticum, & Euchariſticum.

17 Eſt etiam Miſſæ Sacrificium Propitiatorium, quo nimirum peccata expiantur, quod probat locus Apoſtoli ad Hebræos 5. *Omnis Pontifex ex hominibus aſſumtus, pro hominibus conſtituitur in iis quæ ſunt ad Deum, ut offerat dona & Sacrificia pro peccatis*. S. Cyprianus in ſermone de Cœna Domini Miſſæ Sacrificium vocat medicamentum ſimul & holocauſtum ad ſanandas infirmitates, & purgandas iniquitates. Et S. Auguſtinus quæſt.57. in Leviticum ait, in hoc fieri Sacrificio *veram remiſſionem peccatorum*. Et Theologi docent, peccatorum remiſſionem, quod attinet ad culpam, ex hoc proficiſci Sacrificio, non tamen eodem modo, quo provenit ex Baptiſmo, & Pœnitentia, in quibus peccatorum remiſſio fit per habitualis ſeu Sanctificantis gratiæ infuſionem, ſed alio quodam modo; nimirum Deus, intuitu Sacrificii Miſſæ propitiatorii ſeu expiatorii peccatorum, pœnitentiæ donum largitur, ſeu peculiaris alicujus gratiæ adjutorium, quo peccator ad contritionem excitatur & adjuvatur, vel ad abſolutionem in Sacramento Pœnitentiæ digne & utiliter conſequendam. Diximus, quantum ad culpam attinet; nam quoad remiſſionem pœnæ, quæ ſequitur peccata jam quoad culpam abolita, vera Theologorum ſententia eſt, pœnam im-

Item Propitiatorium.

Remiſſio Peccatorum alio modo profluit ex Sacrificio, ac ex Baptiſmo, & Pœnitentia.

immediate per Miſſæ Sacrificium remitti; Deus enim propter Sacrificii oblationem pœnam ei remittit, pro quo offertur, ea tamen menſura, quam divina ejus miſericordia definiverit.

Pulcherrima D. Thomæ doctrina, quo pacto per Sacrificium peccata remittantur.

18 Luculentiſſima eſt S. Thomæ doctrina in 4. Senten. diſt. 12. q. 2. artic. 2. *Ad quartum dicendum, quod Eucharistia non ſolum eſt Sacramentum, ſed etiam eſt Sacrificium. In quantum autem eſt Sacramentum, habet effectum in omni vivente, in quo requirit vitam præexiſtere. Sed in quantum eſt Sacrificium, habet effectum etiam pro aliis, pro quibus offertur, in quibus non præexigit vitam ſpiritualem in actu, ſed in potentia tantum: & ideo ſi eos diſpoſitos inveniat, eis gratiam obtinet virtute illius veri Sacrificii, a quo omnis gratia in nos influxit, & per conſequens peccata mortalia in eis delet, non ſicut cauſa proxima, ſed in quantum gratiam contritionis eis impetrat*. Et paullo poſt in eodem art. 2. *Dicendum, quod non totaliter ſemper aufertur pœna per hoc Sacrificium illis, qui ſunt in Purgatorio; nec auferebatur in veteri lege per antiqua Sacrificia*. Hanc doctrinam illuſtrat abunde Bellarminus tom. 3. Controverſ. lib. 6. de Miſſa cap. 4. ubi ſic ait: *Non operatur Sacrificium efficienter & immediate, nec eſt proprie inſtrumentum Dei ad juſtificandum &c. Non igitur Sacrificium immediate juſtificat, ut Baptiſmus, & Abſolutio faciunt, ſed donum pœnitentiæ impetrat, per quod homo peccator ad Sacramentum accedere velit, & per illud juſtificetur*. Huc etiam addit, quod cum non poſſit Miſſæ Sacrificium majori præditum eſſe virtute, quam habuit Sacrificium Crucis, nec illud Sacrificium *efficienter & immediate*, ut loquuntur Theologi, ſed *impetratorie & meritorie* juſtificaverit, hoc eſt, a Deo impetraverit ut peccatores per media convenientia æternam ſalutem conſequantur, idem plane de Miſſæ Sacrificio dicendum eſt. Quamobrem Tridentina Synodus ſeſſ. 22. de Sacramento Euchariſtiæ cap. 2. vim & efficaciam Sacrificii ita explicat: *Hujus oblatione placatus Dominus gratiam & donum pœnitentiæ concedens, crimina & peccata etiam ingentia dimittit*. Et paulo poſt de ope, qua per hoc Sacrificium juvantur defuncti: *Quare non ſolum pro Fidelium vivorum peccatis, pœnis, ſatisfactionibus, & aliis neceſſitatibus, ſed & pro Defunctis in Chriſto nondum ad plenum purgatis rite juxta Apoſtolorum Traditionem offertur*.

Eſt etiam Impetratorium, ad impetranda ſpiritualia, & temporalia bona.

19 Denique Miſſæ Sacrificium eſt etiam Impetratorium, nobiſque a Deo obtinet ſpiritualia & temporalia bona, ut ex omnium Fidelium perpetuo probatur conſenſu. Patrum auctoritates congeſtas reperies apud noſtros Controverſiarum Scriptores. Illud nobis ſatis erit, quod ſcribit D. Auguſtinus lib. 22. de Civitate Dei cap. 8. de nobili quodam viro nomine Exuperio, qui ut infeſtam do-

domum liberaret ſuam ab immundis Spiritibus, *rogavit* (inquit Auguſtinus) *noſtros*, *me abſente*, *Presbyteros*, *ut aliquis eorum illo pergeret*, *cujus orationibus cederent*: *perrexit unus*, *obtulit ibi Sacrificium Corporis Chriſti*, *orans quantum potuit*, *ut ceſſaret illa vexatio*; *Deoque protinus miſerante ceſſavit*. Quod ſi in veteri Teſtamento offerebantur hoſtiæ votivæ, ut aliquod beneficium impetraretur, ut conſtat ex 2. lib. Reg. cap. ult. ubi David *obtulit pacifica*, ut peſtem averteret, & ex 2. lib. Machab. cap. 3. ubi Onias obtulit *hoſtiam ſalutarem* pro Heliodori vita, & ex 1. lib. Eſdræ cap. 6. ubi hoſtiam Hebræi pro Darii liberorumque ejus vita ſacrificabant; quis affimare audeat, hanc deeſſe Sacrificio noſtro virtutem, cum præſertim Euchariſtia, quæ valet, ut diximus, ad peccatum remittendum, multo magis ad eas tollendas calamitates valeat, quæ ex peccato trahant originem? *Si Oblatio Euchariſtiæ pro peccatis dimittendis valet*, *certe etiam pro aliis neceſſitatibus*, *quæ ex peccato ſunt*, *valere debet*. *Et ſi Deus hoc Sacrificio placatus in gratiam cum inimicis ſuis redit*, *quanto facilius ob idem Sacrificium adducetur*, *ut amicis & reconciliatis bona temporalia tribuat*, *ſi id eis utile fuerit*? verba ſunt Bellarmini loc. cit. cap. 3. Matthæus Galenus Veſtcappellius Tractatum de ſancto Miſſæ Sacrificio conſcripſit; vixit hic Auctor dum haberetur Concilium Tridentinum, ut colligitur ex Epiſtola, quam Operi ſuo præpoſuit, ad Alexandrum Piccolomineum Epiſcopum Montis Alcini; ac quæſtionem proponit cap. 19. an Miſſæ omnes, quas celebrent Sacerdotes, ſeu boni ſeu mali, ejuſdem ſint efficaciæ; nec ſane in eorum ſententia videtur conquieſcere, qui docent, ſuam Sacrificio conſtare efficaciam, etiamſi illud malus celebret Sacerdos, qui dum male ſibi conſcius Miſſam celebrat, ſibi ſolum damnum facit. Significat autem valde ſe optaſſe, ut ea quæſtio in ſacro excuteretur Concilio: *Non poſſum quin Camarinam iſtam ſtudio meo ſaltem moveam*, *ſi forte Tridentini Patres*, *atque alii docti moti fœdo ac tetro odore exhaurire dignentur*.

Miſſæ fructus triplex; primus internus numquam minuitur, aut augetur, ut alii duo pro minore, vel majore ſanctitate Miniſtri.

20 Omnis autem ſublata videtur difficultas, ſi fructum Sacrificii *ex opere operato* a fructu *ex opere operantis*, ut antea diximus, diſtinguamus. Tres habet Miſſa fructus, alter internus eſt, de quo nihil umquam minuitur, quique ſi applicetur, ſemper operatur, dummodo nullum obſtet impedimentum; quem Miſſæ fructum ſupra diximus *ex opere operato*: nam Jeſus Chriſtus potiſſimus eſt Sacerdos, & Sacrificium: Alter eſt qui ex univerſa oritur Eccleſia, quæ nullo non tempore Deo Sacrificium offert ſingulorum omnium miniſterio Sacerdotum, quotquot ſub Cælo ſunt, cumque Eccleſia ſponſa ſit Jeſu Chriſti, tota ſemper pulcra & amica ſine ulla

ruga aut macula, ſemper ex ſanctitate ſua ſuiſque meritis plurimum in eas actiones confert, quas exercet eorum miniſterio, quibus utitur; ex quo fit ut fructus hujuſmodi, qui dicitur *ex opere operantis*, augeri poſſit & minui pro majori vel minori eorum ſanctitate, vitæque innocentia, a quibus conflatur Corpus Eccleſiæ; quod tamen nihil ad eſſentiam pertinet Sacrificii, ſed ad circumſtantias, quæ Sacrificio ſunt adjunctæ. Tertius denique qui ex ipſo proficiſcitur Sacerdote, qui celebrat, eſt itidem *ex opere operantis*. Poteſt ille quidem zelo & devotione ſua precum ſuarum a Deo effectum impetrare: ſed ſi propter nefariam ſui vitam male ſibi conſcius ſit, nihil boni ab eo ſperandum, quin etiam graviori crimine ſe adſtringit miſer: nihil tamen de fructu *ex opere operato* detrahitur; quemadmodum eadem ſemper eſt gemma ejuſdemque pretii, quiſquis eam in digito gerat; poteſt tamen artificis induſtria annulo affabre incluſa fieri pretioſior.

Explicatur vox illa Communicantes.

21 Verba illa *Communicantes & memoriam venerantes* pars, ut ſupra diximus, ſunt primæ Orationis in Canone, quæ conjunguntur cum illis, *ſupplices rogamus*, & *offerimus*. Senſum hujus vocis *Communicantes* non omnes facile intelligunt. Plerique dicunt, ad ea D. Pauli referri, *memoriis Sanctorum communicantes*. Planus autem videtur ille ſenſus, ut unionem ſignificet Sanctorum, qui in Cælo ſunt, cum Fidelibus, qui degunt in terris, pro quibus preces fundit Eccleſia, atque ut Deum ſibi propitium faciat, Sanctorum virtutem, merita, & gloriam commemorat; quemadmodum Hebræi Abrahami, aliorumque Patriarcharum merita commemorabant, ut ob eorum merita Deus in tutela ſua Populum haberet, qui viros ab eo tantopere dilectos honorabat. Ita rem expedit Auctor tractatus de Miſſa & Officio Divino pag.124. eaque explicatio ex iis quæ mox dicemus confirmabitur.

In hac Orationis parte opem petimus a Beata Virgine, & a Sanctis Apoſtolis.

22 In hac igitur Orationis parte Sanctorum opem petimus: novimus enim, Deum ea propter Sanctos ſuos facere, quæ propter nos facturum ne audeamus quidem ſperare. Quapropter ſacris docemur paginis, Deum per Iſaiam declaraſſe Hieroſolymam ſe conſervaturum ab Aſſyriorum exercitu propter David ſervum ſuum, ut habetur lib.4. Regum cap.19. *Salvabo eam propter me, & propter David ſervum meum*. Omnium prima, a qua opem petimus, eſt B. Virgo Maria, *Sanctior Cherubim*, *Sanctior Seraphim*, *& nulla comparatione ceteris omnibus ſuperis exercitibus glorioſior*, in Oratione quadam in ejus laudem dixit S. Ephræm. Deinde duodecim Sanctorum Apoſtolorum, qui Eccleſiæ columnæ ſunt, fit commemoratio; Illis additur D. Paulus, quem a B. Petro numquam Eccleſia Romana ſejungit, qui etſi non niſi poſt Chriſti mortem

creatus fuit Apoſtolus, ab ipſo tamen Chriſto Domino hujus Sacrificii inſtitutionem accepit, ut teſtatur 1. ad Corinth. cap. 11. *Ego enim accepi a Domino, quod & tradidi vobis, quoniam Dominus Jeſus in qua nocte tradebatur, accepit panem &c.*

23 Poſt duodecim Apoſtolos mentio fit duodecim Martyrum, quorum recentiores ſunt Joannes & Paulus, qui circa dimidium 4. ſæculi paſſi ſunt ſub Juliano Apoſtata. Horum Martyrum nomina ſunt Linus, Cletus, Clemens, qui S. Petro ſynchroni, coadiutores, & ſucceſſores fuerunt; Xyſtus & Cornelius duo ſummi Pontifices & Martyres, Cyprianus primus Martyr ex Epiſcopis Carthaginenſibus doctrina & deſiderio mortis oppetendæ in prædicatione Chriſtianæ Fidei maxime illuſtris; Laurentius Romæ Archidiaconus, cujus egregia erga pauperes Charitas, & nobiliſſimum martyrium omnibus Fidelibus ſemper erunt admiranda; Chryſogonus Romanus ſanguinis claritate illuſtris, qui prope Aquilejam ſub Diocletiano paſſus eſt; Joannes & Paulus fratres Romæ nati, qui quod Idolis ſacrificare recuſaſſent necati ſunt; Coſmas & Damianus, itidem Martyres, qui cum medicam & chirurgicam artem nullo accepto pretio, ſed ſolius proximi amore exercerent, in hunc modum animas Chriſto lucrifaciebant.

Martyres, quorū in Canone fit mentio poſt Apoſtolos.

24 Obſervavit Cardinalis Bona, Martyres, de quibus mentio fit in Canone, vel Romæ paſſos eſſe, vel in locis Patriarchatui Romano proxime ſubjectis; cumque paria tria Sanctorum fuerint, quibus nomina erant Coſmas & Damianus, duo Martyres in Arabia, duo Confeſſores in Aſia, duo itidem Martyres Romæ, poſtremi duo iidem ſunt, quorum fit in Canone commemoratio. Videatur idem Cardinalis Bona lib. 2. Rer. Liturgicar. cap. 12. num. 3. Cum eodem Cardinali Bona conſentit le Brun tom. 1. pag. 443. ubi etiam obſervat, duos fuiſſe Sanctos Xyſtos Romanos Pontifices & Martyres, quorum alter ſecundo ſæculo ineunte, alter circa dimidium III. ſæculi floruere, idque in controverſia eſſe poſitum, uter eorum ſit, qui commemoratur in Canone; num primus qui nominatur ante S. Cornelium, qui III. ſeculo obiit ſub Decio; an ſecundus, cujus ſupra ſepulcrum excitatum eſt Romæ templum, cujus templi meminit S. Gregorius Magnus lib. 4. cap. 26. In Ambroſianæ Miſſæ Canone, & in aliis quibuſdam poſt Martyres mentio quoque fit Confeſſorum, ut videre eſt apud Martene lib. 1. de antiquis Eccleſiæ Ritibus art. 8. num. 25. Sed ejuſmodi additiones ſunt quarumdam Eccleſiarum; conſtans enim ſemper fuit in eo Romana Eccleſia, ut B. Virginem, Apoſtolos, & Martyres retineret, excluſis Confeſſoribus, ut ipſi quoque monuimus Canonizat. lib. 1. cap. 5. num. 6.

Sancti Coſmas & Damianus, de quibus in Canone, paſſi ſunt Romæ.

Incertum, quis Xyſtus inter plures ejuſdem nominis ſit, qui commemoratus in Canone.

In Eccleſia Romana ſemper excluſi ſunt Confeſſores ex Canone.

21 In

In prima Oratione opem imploramus Sanctorum, quorum interceſſio nihil valet niſi per merita Chriſti.

25 In hac igitur prima Oratione Sacerdos orat pro univerſa Catholica Eccleſia, pro Papa, pro Epiſcopo, in quibuſdam locis pro Imperatore, pro Rege, pro omnibus Fidelibus, iis præſertim, pro quibus Sacrificium offert, & pro omnibus circumſtantibus; Beatæque Virginis, Sanctorum Apoſtolorum, & quorumdam Sanctorum Martyrum, omniumque Sanctorum interceſſionem implorat: nihil enim Chriſti meritis detrahit interceſſio Sanctorum; nam nihil valent Sancti niſi per merita & virtutem Chriſti; ac ne tantilli quidem momenti eorum eſt interceſſio, niſi per Chriſtum; nec nobis ad Deum per Sanctorum merita & interceſſionem patet acceſſus niſi per Chriſtum; quapropter hæc Oratio, ut reliquæ omnes, in eam deſinit clauſulam *Per Chriſtum Dominum noſtrum*.

Prima Canonis Oratio dicebatur olim ſuper Diptycha. Plura de Diptychis diſputantur.

26 Prima hæc Oratio Canonis, ejuſque præſertim pars, quæ incipit *Memento*, in Miſſalibus quibuſdam manuſcriptis appellatur *Oratio ſupra Dipthycha*; ex quo nobis ſeſe offert occaſio quædam huc afferendi de Diptycha. Afferes quidam erant Diptycha diviſi in partes tres, ita ſibi juncti ut complicari poſſent, in quorum primum quorumdam Sanctorum & præſertim Beatæ Virginis, Apoſtolorum & Martyrum, in alterum Fidelium nomina referebantur, qui viverent & dignitate eſſent illuſtres, vel de Eccleſia eſſent optime meriti; inter eos Romanus Pontifex, Patriarcha, Epiſcopus, & alii ex Clero primi ponebantur; deinde Imperator, viri Principes, Magiſtratus, & qui de Eccleſia benemeruiſſent, & omnis Fidelium cœtus. Tertius Affer habebat nomina defunctorum, qui in Fidelium communione mortui eſſent. In Miſſis privatis Sacerdos, in ſolemnibus Diaconus, & Subdiaconus ea nomina recitabant; propterea ſcribit Martene de antiquis Eccleſiæ Ritibus lib. 1. cap. 4. art. 8. num. 14. *Nomina recenſebat ipſe Sacerdos, maxime in Miſſis privatis, in quibus non miniſtrabat Diaconus aut Subdiaconus*. Non tamen omnium offerentium, ſed eorum tantum, qui eſſent præcipui & eximii, nomina recitabantur; nimis enim diu ſacram duci cæremoniam oportuiſſet. Juxta Ritum Romanum principio Canonis vivorum, ac præcipue Summi Pontificis & Epiſcopi nomina pronunciabantur, cujuſmodi eſt diſciplina, qua nunc utimur in prima Oratione *Te igitur*. Deinde ad *memento Domine* vivorum, qui vel eximii eſſent Offerentes, vel magna in Eccleſiam beneficia contuliſſent, nomina in Diptycha relata recitabantur. Propterea nunc pauſatur aliquantiſper, ut eorum præcipua fiat commemoratio, quos Sacerdos mentali Oratione tacitus Deo commendat. Poſt ea verba *Communicantes, & memoriam venerantes* index ſeu catalogus pronunciabatur, in quem relata erant Sanctorum nomina. Denique nomina Defunctorum poſt

Offerentiū nomina ad Altare ennunciabātur, quod XII. ſæculo obſolevit.

poſt Conſecrationem enunciabantur, ut alibi docebimus. Recentiores viri docti egregie totam hanc rem de Diptychis illuſtrarunt. Vide Cabaſſutium diſſert.15. ſæculi II. Eccleſiæ, Du Cange verbo *Diptycha*, Card. Bonam Rer. Liturg. lib.2. cap.12. Mabillon. lib.3. de Liturgia Gallicana num.11. & 12. Juveninum de Sacramentis diſſert.5. de Euchariſt. Sacram. cap.8. art.5. §.4. Couſtant in Notis ad Epiſt.25. Innocentii I. pag.858. Pouget tom.2. Inſtitut. Catholicar. pag.854. & Berlendum tractatu de Oblationibus ad Altare par.1. §.9. Divus Hieronymus eam conſuetudinem pronunciandi propalam ad Altare Offerentium nomina non ſatis probaſſe videtur: *Publice*, inquit in cap.18. Ezechielis, *Diaconus in Eccleſia Offerentium nomina recitat; tantum offert illa; tantum ille pollicitus eſt; placentque ſibi ad plauſum populi torquente eos conſcientia: damuſque materiam miſeris, ut gaudeant ad ea, quæ tribuunt, & non lugeant ad ea, quæ rapuerint*. Ejuſmodi tamen viguit ad undecimum uſque ſæculum conſuetudo, ut colligitur ex Micrologo cap.13.& Leone Hoſtienſe lib.2. cap.73. duodecimo vero ſeculo obſolevit, cum ea diſciplina eſt introducta, ut Sacerdos neque alta, nec ſubmiſſa voce nomina recitet, ſed offerentes alioſque, quibus applicari vult Sacrificii fructum, mentali Oratione Deo commendet.

De actionibus, quæ cum prima Canonis Oratione conjunguntur.

27 Atque ea ſunt, quæ primæ Canonis Orationi illuſtrandæ opus eſſe putavimus. Reliquum eſt, ut actiones præcipuas commemoremus, quæ cum hac prima Oratione conjunguntur, ut oſculum Altaris, manus junctas, terna Crucis ſigna ſuper Hoſtiam & Calicem, cum Sacerdos dicit *hæc dona*, *hæc munera*, *hæc Sancta Sacrificia illibata*.

Terna Crucis ſigna ſuper Hoſtiam, & Calicem quid ſignificent.

28 Vetus eſt diſciplina oſculandi Altare principio hujus Orationis poſt ea verba, *Supplices rogamus ac petimus*. De hoc Ritu loquitur Durandus Scriptor ſæculi 13. lib.4. cap.26. Carthuſiani, Carmelitæ, Fratres Prædicatores non oſculantur Altare, fortaſſe quia in earum Eccleſiarum Miſſalibus, quarum ritum amplexi ſunt, ea deerat cæremonia. Quid Altaris oſculum ſignificet docuimus lib.2. cap.3. num.7. De ternis illis ſignis, quæ ſuper Hoſtiam & Calicem ducuntur in modum Crucis, cum Sacerdos dicit *hæc dona*, *hæc munera*, *hæc Sancta Sacrificia illibata*, pane & vino nondum conſecratis, dicimus veras eſſe benedictiones, quibus Dei invocatur Omnipotentia, ut oblata in Corpus & Sanguinem Chriſti convertat. Hujuſmodi vero benedictiones ideo fiunt ſigno Crucis adhibito, ut ſemper Redemptoris noſtri Paſſio noſtris animis obverſetur. Tria Crucis ſigna ducuntur, quæ ſignificant, maximum hoc myſterium a Sanctiſſima perfici Trinitate, ut bene explicat Merbeſius 3. par. Summæ Chriſtianæ quæſt.51. quæſtiunc.4. Eamdem rem

Digitized by Google

rem attigit S. Bonaventura in Expoſit. Miſſæ cap.4. tom.7. Edit. Lugdunenſis ann.1668. *Quod autem tres Cruces ſuper Calicem & Hoſtiam per manus Sacerdotis ſignantur, quid ſignificent videamus*. Itaque docet, primum ſignum ad illa verba *hæc dona* ſignificare primam traditionem, qua Chriſtus a Deo Patre deditus eſt, juxta illud Apoſtoli, *Proprio Filio ſuo non pepercit Deus, ſed pro nobis omnibus tradidit illum*; alterum ſignum ad verba, *hæc munera*, alteram innuere traditionem, qua Chriſtus ſe ipſe pro nobis tradidit, juxta illud Iſaiæ, *Tradidit in mortem animam ſuam, & cum ſceleratis reputatus eſt*; tertio denique ſigno ad ea verba, *hæc Sancta Sacrificia illibata*, traditionem intelligi, qua Judas Magiſtrum ſuum ab omni prorſus peccato purum & integrum in manus inimicorum ejus dedit: *Qui autem tradidit eum, dedit illis ſignum dicens, quemcumque oſculatus fuero* &c. verba ſunt ex Matth. cap.26.

CAPUT XIV.

De ſecunda Canonis Oratione.

In ſecunda Canonis Oratione quatuor ſunt petitiones.

1 SEcunda Canonis Oratio illud habet initium, *Hanc igitur Oblationem*, qua petitiones quatuor continentur; quarum prima eſt ut Deus Oblationem noſtram placatus accipiat; ſecunda ut dies noſtros in ſua pace diſponat; tertia ut ab æterna nos liberet damnatione; quarta denique ut in electorum ſuorum grege nos jubeat numerari. In Pervigiliis Paſchatis & Pentecoſtes, ac per totam earum ſolemnitatum Octavam quædam in hac Oratione adduntur, quæ ad eos, qui in his diebus baptizantur, pertinent. Nam juxta veterem diſciplinam in Pervigiliis Paſchatis & Pentecoſtes Catechumeni Baptiſmo abluebantur, qui veſtibus albis amicti Sacrificio Miſſæ aderant, & Sacram Euchariſtiam ſuſcipiebant, ut bene advertit Pouget Inſtitut. Catholicar. tom.2. pag.858. & concordant Gilbertus Grimaud in Liturgia Sacra par.3. cap.1. Grancolas in veteri Sacramentario Eccleſiæ par.1. pag.791. in fine.

In ſecunda Oratione verba illa, Hanc Oblationem, *non deſignant præſentem materiam, ſed ad mentem referenda ſunt Sacerdotis, & ad Oblationem mox faciendã. Addita ſunt a*

2 Suarez 3. par. tom.3. quæſt.83. art.4. diſput.83. ſect.2. docet, in hac oratione, etſi nondum facta ſit Conſecratio, Oblationis tamen fieri mentionem; neque Oblationem jam factam ſignificari, ſed mox faciendam, quamque Sacerdos animo præſentem habet: *Solum eſt advertendum propter hæreticorum calumnias, cum in his Orationibus, quæ Conſecrationem antecedunt, fit mentio Oblationis, ſermonem eſſe non de Oblatione, quæ jam facta ſit, ſed quæ proxime paratur & inſtat; ita ut ſignum illud demonſtrativum*, Hanc Oblationem, *non deſignet ad ſenſum præſentem materiam, quæ*

quæ tunc præ oculis habetur, ſed ad mentem deſignet Oblationem proxime faciendam, quæ in intentione præſens habetur. Venerabilis Beda lib.2.Hiſtor. Anglicanæ cap.1. narrat, D. Gregorium ad præcipuam a Deo implorandam opem huic Orationi ea verba, quæ etiam nunc recitantur, addidiſſe: *dieſque noſtros in tua pace diſponas, atque ab æterna damnatione nos eripi, & in electorum tuorum jubeas grege numerari.*

S. Gregorio; Dieſque noſtros in tua pace &c.

3 Diſputant Theologi, an Prædeſtinatorum numerus augeri poſſit, vel minui, ſeu, quod idem eſt an nonnulli ſint hominum, qui cum prædeſtinati non ſint, prædeſtinari adhuc poſſint; quo caſu eorum numerus, qui cenſentur ab æterno Prædeſtinati augeretur; & contra num Prædeſtinatorum aliquis poſſit damnari, quo caſu prædeſtinatorum numerus minueretur. Hoc pertractavit argumentum S. Auguſtinus in libris de Correptione & Gratia, & de Dono Perſeverantiæ; quo auctore & duce, etſi graviſſimæ in Scholis Theologorum ferveant controverſiæ de Gratia, ad utramque quæſtionem negando reſpondemus. Quæſtionem hanc luculenter tractavit Cardinalis Lauria opuſc.1. de Prædeſtinatione cap.18.

An Prædeſtinatorum numerus poſſit augeri vel minui.

4 Quibus præmiſſis ſuboritur quæſtio, qui peti poſſit a Domino in hac 2. Canonis Oratione, ut jubeat nos *in electorum ſuorum grege numerari.* Hanc excitavit difficultatem Eſtius in 4.ſent.lib.1.diſt.7c.§.22. atque eam ut augeat, animadvertit in quapiam Oratione pro vivis & defunctis nos a Deo petere, ut eorum nomina in Prædeſtinatorum libro remaneant: *Orat Eccleſia Deum in Canone Miſſæ, ut in Electorum ſuorum jubeat nos grege numerari; & in Oratione pro vivis atque defunctis, ut eorum nomina Prædeſtinationis liber adſcripta retineat: ergo addi poſſunt aliqui ad numerum electorum.* Cui difficultati diluendæ multum juvant verba ex epiſtola 2. B. Petri Apoſtoli cap.1. *Satagite ut per bona opera certam veſtram vocationem faciatis.* Quod ad Deum attinet, profecto non mutatur electio; Deus enim immutabilis eſt, nec eum ulla donorum ſuorum pœnitentia capit: quod vero ad nos attinet, arundines ſumus vento expoſitæ; propterea in id ſedulo incumbendum, ut per bona opera noſtra compleatur electio; ex fructibus vero, quos ferimus, intelligitur bonæne an malæ arbores ſimus. Petitur itaque a Deo in hac Oratione, ut nobis tribuat electorum ingredi viam, ut cum iis æterna pace perfruamur. Eorum incompertus eſt numerus; optimum tamen affirmare poſſumus eſſe prædeſtinationis indicium, ſeſe ad ejuſmodi ſanctarum precum ſpiritum & arcana ſenſa conformare, ideſt nihil quidquam aliud, quam Dei pacem cupere, nihil præter mortem æternam metuere, & perſeverantiæ donum a Deo enixe petere, ut in eorum adſcribamur numerum, qui æterna gloria perfruen-

Explicantur illa, Et in Electorum tuorũ jubeas grege numerari.

fruentur. Uno verbo, hac non petitur Oratione, ut Deus propoſitum mutet ſuum, ſed nos ut ad ſe convertat, in via ſalutis confirmet, & ad æternam perducat beatitudinem, qui ſunt Prædeſtinationis effectus. Verba Eſtii hæc ſunt: *Ejuſmodi Orationibus non petimus immutari æternum Dei propoſitum, ſed cauſam pro effectu ponimus, orantes ut Deus nos, vel alios ad ſe convertat, & in ſancta converſatione confirmet, atque ad æternam felicitatem perducat, qui ſunt effectus Prædeſtinationis.*

Cur Sacerdos ſecundam Orationem Canonis dicat manus tenens prætenſas ſuper Hoſtiam & Calicem.

5 In hac ſecunda Oratione Sacerdos extenſas tenet manus ſuper Hoſtiam & Calicem, donec ad illa pervenerit, *Per Chriſtum Dominum noſtrum*, ubi manus jungit. Boſſuetus in tractatu de Orationibus Miſſæ pag.36. obſervat, morem fuiſſe in Lege veteri ut ſuper victimam manus imponeretur, quod indicium erat, Sacerdotem conjungi cum victima, & cum ea Deo conſecrari; ob eamque cauſam Sacerdotem ſuper Hoſtiam & Calicem, quæ conſecraturus eſt, manus extendere. Levitici cap.4. hæc habentur: *Si Sacerdos, qui unctus eſt, peccaverit, delinquere faciens Populum, offeret pro peccato ſuo vitulum immaculatum Domino. Et adducet illum ad oſtium Tabernaculi teſtimonii coram Domino, ponetque manus ſuper caput ejus, & immolabit eum Domino.* Et cap.8. *Obtulit & arietem in holocauſtum, ſuper cujus caput cum impoſuiſſent Aaron & filii ejus manus ſuas, immolavit eum, & fudit ſanguinem ejus per circuitum Altaris.* De hoc ritu fuſe diſputat Pouget Inſtitut. Catholicarum tom.2. pag.858. deinde ita in rem noſtram concludit: *Hujus ad ritus imitationem in nova Lege Sacerdos facturus jam jam myſticam immolationem Corporis Chriſti, tam ſuo quam Populi ſimul offerentis nomine, ponit manus ſuper oblata in Corpus & Sanguinem Chriſti mox convertenda, eoque ritu offert Deo ſe Populumque Chriſtianum cum Chriſto jam jam myſtice immolando, ut ejus virtute Sacrificii impetret a Deo remiſſionem peccatorum, vitæ præſentis pacem, & æternæ gloriam.* Et probe conſentit Auctor *de optima audiendæ Miſſæ ratione* ſecundæ edit. Pariſien. anni 1681. pag. 119. & ſeq.

CAPUT XV.

De tertia Canonis Oratione, ubi de Conſecratione Panis, & Vini.

De tertia Canonis Oratione.

1 TErtia Canonis Oratio ab illis incipit verbis, *Quam Oblationem tu Deus in omnibus*; quæ Oratio uſque ad finem Conſecrationis continuatur. In hac Oratione reſpiciens Eccleſia non

non ſolum Oblationem panis, & vini, eorumque proxime inſtantem Tranſubſtantiationem in Corpus, & Sanguinem Chriſti, ſed etiam ſui ipſius & Sacerdotis celebrantis, & adſtantium Oblationem, Deum orat, ut eam facere dignetur *benedictam*, *adſcriptam*, *ratam*, *rationabilem acceptabilemque*, *ut nobis fiat Corpus & Sanguis* Unigeniti ejus Filii: & Sacerdos cum dicit *benedictam*, Crucis ſignum ducit ſuper Hoſtiam & Calicem; idem facit cum dicit *adſcriptam*, itidemque cum dicit *ratam*, *rationabilem &c.* Item ſuper Hoſtiam Crucis ſignum ducit ad ea verba, *ut nobis Corpus*, & Crucis ſigno Calicem ſignat dicens, *& Sanguis fiat*.

Explicantur illa, Benedictam, adſcriptam, ratam &c. ex Canone Utrum de Conſecr. diſt. 2.

2 Varie rerum harum Scriptores explicant verba *benedictam*, *adſcriptam*, *ratam* &c. Omnium maxime concinna nobis ea videtur explicatio, quæ affertur in Canone *Utrum* de Conſecrat. diſt. 2. qui a Gratiano tribuitur D. Auguſtino, ſed revera ſumtus eſt ex Paſchaſii libro de Corpore & Sanguine Chriſti cap. 12. verba Paſchaſii hæc ſunt: *Rogamus, hanc Oblationem benedictam, per quam nos benedicamur; adſcriptam, per quam nos omnes in Cœlo conſcribamur; ratam, per quam in viſceribus Chriſti cenſeamur; rationabilem, per quam a beſtiali ſenſu exuamur; acceptabilemque facere dignetur, quatenus & nos per quod in nobis diſplicuimus, acceptabiles in ejus unico Filio ſimus*. In hac Oratione Deum, ut diximus, orat Eccleſia, ut panis & vini fiat Tranſubſtantiatio in Chriſti corpus & ſanguinem, etſi id futurum certo ſciat; neque enim a Deo petere abſurdum eſt, quod certo novimus fore; cum Chriſtus quoque Joann. 17. Deum Patrem ſit deprecatus, ut ſe glorificaret. Atque hæc eſt D. Thomæ doctrina 3. part. quæſt. 83. art. 4. ad ſeptimum. Religioſus quidam Ordinis Eremitarum S. Auguſtini Joannes Hoffmeiſterus, Theologicarum rerum non mediocriter peritus, Opus de Miſſa edidit anno 1545. in quo pag. 151. ita ad rem noſtram: *Hic rogant Adverſarii, quid neceſſum ſit precari, ut ex pane & vino fiat Corpus & Sanguis Domini, cum certos nos eſſe putemus, ad prolationem verborum Conſecrationis vere illa in Corpus & Sanguinem Domini tranſmutari. Ad hoc reſpondemus: quid opus erat, ut Veteres magnis precibus ſollicitarent adventum Chriſti in carnem, quem tamen venturum certo credebant? Quid & neceſſum erat Chriſtum ad Patrem Cœleſtem clamare: Pater clarifica Filium tuum, cum clarificatio certo ſequutura erat?* Ut igitur ad D. Thomæ doctrinam redeamus, monet S. Doctor, non id petere Sacerdotem ut impleatur Conſecratio, ſed ut nobis fiat fructuoſa: *Non tamen videtur ibi Sacerdos orare, ut Conſecratio impleatur, ſed ut nobis fiat fructuoſa: unde ſignanter dicit: Ut nobis Corpus & Sanguis fiat*. Hunc ſenſum illud confirmare poſſe videtur, quod nato

Sacerdos deprecatur Deum, ut panem, & vinum convertat in Corpus Chriſti, & Sanguinem, quod non eſt abſurdum, etſi novit certo futurum, ut fiat Tranſubſtantiatio.

Chriſto Domino Paſtoribus ab Angelo dictum eſſe legimus in Evangelio; *Natus eſt vobis Salvator*, ideſt in rem & utilitatem veſtram, ut bene proſequitur Suarez in 3.par. tom.3. quæſt.83.art.4. diſp.83. ſect.2. §.*Secundo modo*. Extat inter S. Bernardi Opera edita a Mabillonio tom.2. pag.686. num.15. Sermo quidam cui titulus: *De excellentia Sanctiſſimi Sacramenti & Dignitate Sacerdotum*, cujus Auctor quiſquis ille ſit, vir certe gravis, explicans verba illa Canonis, *Ut nobis Corpus & Sanguis fiat* ita ait: *Nobis*, inquit, *fiat*. *Fit enim procul dubio Corpus Domini in menſa Altaris ſemper, cum ſolemne illud celebratur Myſterium Ritu debito; ſed non ſemper eis fit, per quos fit*. Quinque ſunt, quemadmodum dictum eſt, Crucis ſigna, quæ in hac Oratione fiunt, quæ quidam putant Chriſtum ſignificare, qui ſecundum carnem in quinque ſenſibus paſſus eſt; & quidem in viſu, cum velata illi facies eſt; in auditu, cum eſt irriſus; in guſtatu, cum fel & acetum ei propinatum eſt; in odoratu, ex tetro corruptorum corporum odore cum in Calvario Monte Cruci affixus eſt; in tactu, cum ejus transfixi ſunt pedes & manus. Ita rem explicat D. Bonaventura in expoſitione Miſſæ. Et Durandus lib.4. de parte quinta Canonis putat, tribus illis, quæ fiunt ſupra Hoſtiam & Calicem, ſignis nefariam illam ſignificari proditionem Judæ, qui Magiſtrum ſuum Sacerdotibus, Scribis, & Phariſæis vendidit; ſemel autem duci Crucis ſignum ſuper Hoſtiam, & ſemel ſuper Calicem, vel ad duas naturas ſignificandas Divinam & Humanam, quas unione hypoſtatica Chriſtus in ſe copulavit, vel ut intelligamus Chriſtum eſſe paſſum anima & corpore. Auctor tractatus de Miſſa & Divino Officio, quem ſæpe memoravimus, pag.127. ſcribit, ſatis eſſe poſſe unicum Crucis ſignum ad illam vocem *Benedictam*, reliqua autem duo, quæ ducuntur ad illas voces *adſcriptam*, & *ratam*, poſſe omitti: ſed in ſacris Ritibus, & in tremendo Miſſæ Myſterio ejuſmodi novitates ferri nullo modo poſſunt:

De verbis ſeu narratione, quæ proxime præcedit verba Conſecrationis.

3 In progreſſu tertiæ Orationis Sacerdos partim recitative ſeu hiſtorice & materialiter, partim recitative & ſignificative, ut Theologi loquuntur, exponit quæ pridie mortis ſuæ Chriſtus fecit & dixit: nimirum accepiſſe panem in ſanctas ac venerabiles manus ſuas, & elevatis oculis in Cælum ad Deum Patrem ſuum Omnipotentem, gratias illi egiſſe, panem benedixiſſe, fractum dediſſe Diſcipulis ſuis, ac dixiſſe: *Accipite & manducate ex hoc omnes: Hoc eſt enim Corpus meum*.

Duplex modus enunciandi propoſitionem quamdã, hiſtoricus ſeu recitativus,

4 Quod ut probe intelligatur præmittendum eſt, poſſe quempiam verba dicere quæ alius dixerit, quin ea vel abſolute affirmet, vel abſolute neget; quod fecit David ea proferens, *Dixit inſipiens in corde ſuo: non eſt Deus*; poſſe etiam verba dicere animo affir-

affirmandi, vel negandi. ut ſi quis dicat: *Deus eſt Unus in natura, & Trinus in Perſonis*. Primus modus dicitur recitativus ſeu hiſtoricus & materialis: ſecundus ſignificativus: nec quidquam impedit, quin eadem verba recitative & ſignificative proferantur. Poteſt enim quiſpiam, quæ verba alius dixerit, narrare, & ſimul quod ille vel affirmaverit vel negaverit, animo affirmare vel negare. Exempli cauſa ſi quis dicat: *Chriſtus nos docuit ita orare: Pater noſter, qui es in Cælis*; hæc verba qui refert tamquam a Chriſto prolata, ea narrat *recitative* ſeu *hiſtorice* & *materialiter*; ſed ſi proferantur animo orandi & ſignificandi mentem loquentis, tunc dicta ſunt *ſignificative*, ſeu *aſſertive*, & *formaliter*.

ſignificativus ſeu aſſertivus. Uterque poteſt conjungi.

Verba Conſecrationis a Sacerdote dicuntur ſignificative, & non hiſtorice tantum.

5 His poſitis graviter profecto erraret, qui affirmare auderet Conſecrationis verba, *Hoc eſt Corpus meum*, a Sacerdote dici *recitative*, & non *ſignificative*. Si enim ea tantum recitative & hiſtorice Sacerdos proferret tamquam dicta a Chriſto, non ſane loqueretur aut ageret ex Perſona Chriſti; neque enim qui verba ab aliquo dicta narrare velit, opus eſt ei perſonam illius in ſe exprimere & repræſentare, quemadmodum David impii verba referenti, *Dixit inſipiens in corde ſuo: non eſt Deus*, opus non fuit loqui aut agere ex impii perſona, ſeu illius perſonam repræſentare & exprimere. Quamobrem cum Sacerdos juxta communem Sanctorum Patrum, Theologorum, & ipſius Florentini Concilii in Decreto unionis ſententiam loquatur & agat ex Perſona Chriſti, neceſſario ſequitur, verba Conſecrationis a Sacerdote proferri *ſignificative*, ut Theologorum verbis utamur, & *formaliter*.

An eadem verba dicantur utroque modo, ſignificative, & hiſtorice.

6 Reliquum eſt ut diſceptemus, num verba Sacerdotis non modo *ſignificative*, ut diximus, ſed etiam *recitative* proferantur; nihil enim repugnat quominus utroque modo dicantur. Illud etiam diſpiciendum, an præter verba, *Hoc eſt Corpus meum*, alia quoque habeantur in Canone, de quibus quæri poſſit, num *recitative*, an *ſignificative*, an vero utroque modo proferantur.

Utroque modo dici putat D. Thomas.

7 D. Thomas 3.par. quæſt.78. art.5. in eam ſententiam eſt propenſior, ut utroque modo Conſecrationis verba, ideſt *recitative* & *ſignificative*, proferantur. Diſputant vero Theologi an illa quæ præcedunt, *Accipite, & manducate*, proferantur *recitative* tantum; & utroque modo ea proferri communior videtur eſſe ſententia. De D. Thomæ mente ſuper altera hac quæſtione videantur Salmanticenſes in Curſu Theologico tom.11.par.1. tract.23.de Euchariſtia quæſt.9. dub.4. §.1. & 2. Quæ hactenus diximus de Conſecratione panis, dicta itidem volumus de Conſecratione vini: nam, ut in Canone legitur, Chriſtus Jeſus poſt Cœnam in ſanctas ſuas manus Calice accepto, item gratias egit Deo Patri, Calicem be-

benedixit, ac præbuit Diſcipulis ſuis dicens: *Accipite, & bibite ex eo omnes*; quæ dicuntur a Sacerdote *recitative* & *ſignificative*: & utroque etiam modo illa: *Hic eſt enim Calix* &c. Itemque, *Hæc quotieſcumque feceritis, in mei memoriam facietis*.

Veritas aſſeritur eorum, quæ in hac Oratione narrantur.

8 Explicatis iis modis, quibus hanc recitat Sacerdos Orationem, duo alia ſunt pertractanda: quorum unum ad veritatem & ad ſenſum pertinet, qui illis verbis continetur; alterum oſtendit quænam ſint illa verba, in quibus tota vis & forma ſita eſt Conſecrationis panis & vini. Plures ſunt, ut antea diximus, actiones, quæ tamquam factæ a Chriſto commemorantur in Canone; ubi narratur, Chriſtum in manus accepiſſe panem, oculos ad Cælum ſuſtuliſſe, gratias egiſſe, benedixiſſe, fregiſſe panem, ac præbuiſſe Diſcipulis ſuis, quæ ex Matthæi Evangelio depromta ſunt, qui ſcribit: *Accepit Jeſus panem, & benedixit ac fregit, deditque Diſcipulis ſuis, & ait: Accipite & manducate: Hoc eſt Corpus meum*; & ex Luca: *Accepto pane, gratias egit, & fregit, & dedit eis dicens: Hoc eſt Corpus meum*. Panem in ſuas manus accepiſſe, nulla quæſtio eſſe poteſt. Oculos ad Cælum ſuſtuliſſe ſuperius docuimus. De Conſecratione vero, qua Chriſtus panem conſecravit & vinum, non voluntate ſua ſola, aut tactu, aliove ſigno externo, ſed verbis iiſdem, quæ ex ejus perſona profert Sacerdos, cum in Miſſa panem & vinum conſecrat, jam ſermonem habuimus Inſtitutione 37. cum in Feria V. Majoris Hebdomadæ de ſanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento diſſereremus. Quapropter ut hanc Canonis Orationem explicemus, examinandum remanet, utrum diſcrimen ullum ſit inter gratiarum actionem, & benedictionem; num utraque differat a Conſecratione; denique antene, an poſt Conſecrationem fractus fuerit panis.

Benedictio, & Conſecratio Chriſti num idem fuerint. Sententia D. Thomæ & Suarez.

9 D. Thomas 3. par. quæſt. 78. art. 1. ad primum tractat hanc controverſiam, nec eorum improbat opinionem, qui putant, idem in Chriſto fuiſſe benedicere & conſecrare; panem autem prius conſecraſſe, deinde fregiſſe inter Apoſtolos diſpertiendum; addit etiam, defendendæ hujus ſententiæ cauſa non eſſe opus actionum ordinem immutare, quem Apoſtoli tradiderunt, & ipſe Canon Miſſæ deſcribit: *Sed idem ſenſus haberi poteſt etiam verbis Evangelii non mutatis*, ut videre eſt loco cit. Soto in 4. ſentent. diſt. 11. quæſt. 1. art. 2. putat, Chriſtum acceptum panem fregiſſe, deinde Diſcipulis præbuiſſe dicentem: *Accipite, & manducate*; deinde addidiſſe: *Hoc eſt Corpus meum*; ita ut non niſi poſt verba *accipite, & comedite* facta fuerit conſecratio; *& verba porrigentis fuiſſe pariter & conſecrantis*. Suarez in 3. par. tom. 3. quæſt. 78. art. 1. diſput. 58. ſect. 2. putat Benedictionem panis & gratiarum actionem, etſi eadem fere actione peractas, tamen juxta earum ſignificatum res eſſe

eſſe diſtinctas; ad Deum enim gratiarum actionem, Benedictionem vero ad panem referri; ac poſſe eodem Orationis contextu & Deo gratias agi, & ab eo bonum aliquod creaturæ cuipiam peti; & concludit verba illa *accepit*, *benedixit*, *fregit*, *dedit*, actiones ſignificare peractas eo ordine, quem deſcribunt Evangeliſtæ, etſi non omnes peragi potuerint, antequam Conſecrationis verba Chriſtus omnia protuliſſet: propugnandum enim eſſe juxta doctrinam Tridentinæ Synodi ſeſſ.13. cap.3. Chriſtum panem conſecraſſe, antequam illum frangeret.

Ordo naturalis gratiarum actionis, Benedictionis, & Conſecrationis ex Sylvio.

10 Nos, quæ eximii iſti Theologi ſcripſerunt, huc attulimus: Si quis vero noſtram roget ſententiam, dicimus apertum, ſimplicemque nobis illum videri ordinem, quem demonſtrat Sylvius 3. par. quæſt.78. quæſit.2. Itaque ſcribit, Chriſtum Jeſum accepiſſe panem, gratias Deo Patri ſuo egiſſe, benedixiſſe, deinde conſecraſſe, ac dixiſſe: *Accipite, & manducate; hoc eſt Corpus meum*; ac demum fregiſſe, & Diſcipulis diſpertiiſſe. Etſi enim non eſt exploratum, paniſne conſecratus ante fuerit, deinde fractus; veriſimilius tamen eſſe Chriſtum panem prius conſecraſſe, ac poſtea fregiſſe, tum quod Apoſtolus ſcripſerit 1. ad Corinth. cap.10. *Panis, quem frangimus, nonne participatio Corporis Domini eſt?* Ex quo illud colligitur, ſub ſpecie panis, qui frangebatur, fuiſſe Corpus Chriſti, antequam frangeretur; tum etiam quia in Miſſa prius panem conſecramus, quam frangimus, quod quidem indicium facit, in hunc modum rem a Chriſto geſtam eſſe. Quod vero ad Evangeliſtarum narrationem pertinet, ait Sylvius, eos res a Chriſto geſtas narraſſe, non vero earum ſeriem & ordinem; quod confirmat ex Marc. cap.14. ubi ait Evangeliſta: *Et biberunt ex illo omnes*; cum tamen nondum narraſſet, Chriſtum dixiſſe: *Hic eſt Sanguis meus*; Chriſtum vero vinum conſecraſſe, antequam ex eo biberent Apoſtoli, exploratiſſimum eſt.

Conſecratio Fractionem præceſſit.

Explicantur illa verba, Hic eſt Calix Sanguinis *&c. ex D. Thoma.*

11 Illud etiam ad verborum ſenſum pertinet & intelligentiam, quærere, quid hæc verba ſignificent: *Hic eſt enim Calix Sanguinis mei novi & æterni Teſtamenti*; itemque illa: *qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum*. D. Thomas 3. par. quæſt.78. art.3. ad primum docet, cum dicitur, *hic eſt Calix Sanguinis mei*, eſſe locutionem figuratam per metonymiam, qua ponitur continens pro contento, ut ſit ſenſus: *Hic eſt Sanguis meus contentus in Calice, de quo ſit mentio; quia Sanguis Chriſti in hoc Sacramento conſecratur*; & ibidem in reſponſione ad tertium docet, dici Sanguinem novi Teſtamenti, quod non per figuram, ut in veteri Teſtamento, ſed revera effuſus ſit: *Dicitur, Hic Sanguis novi Teſtamenti, quia jam non in figura, ſed in veritate exhibetur; un-*

de

de ſubditur, qui pro vobis effundetur: docet porro dici Sanguinem æterni Teſtamenti, *tam ratione æternæ Dei præordinationis, quam ratione æternæ hæreditatis, quæ per hoc Sacramentum diſponitur: ipſa etiam perſona Chriſti, cujus Sanguine Teſtamentum diſponitur, eſt æterna* cit. art.3. in reſponſione ad 4. Ac eumdem Angelicum Doctorem ſequuti ita explicamus verba illa *pro multis*, ut vox *multi* juxta modum loquendi ſacrarum Scripturarum ſignificet *omnes*. *Sicut enim per inobedientiam unius hominis peccatores conſtituti ſunt multi; ita & per unius obeditionem juſti conſtituentur multi*: ſunt verba D. Pauli ad Roman.5. ubi ſine dubitatione vox *multi* omnes ſignificat, ut luculentiſſime apparet ex ſuperioribus verbis: *Igitur ſicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem, ſic per unius juſtitiam in omnes homines in juſtificationem vitæ*. Itaque dicimus Chriſti Sanguinem fuſum eſſe pro omnibus; *Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris; non pro noſtris autem tantum, ſed etiam pro totius mundi*; ſunt verba D. Joannis: fuſum autem pro omnibus *quoad ſufficientiam*, & pro ſolis electis *quoad efficaciam*, ut bene explicat D. Thomas in 4. ſentent. diſt.8. quæſt.2. art.2. quæſt.3. ad ſeptimum: habere porro efficaciam *non ſolum* (ait idem D. Thomas 3.par. quæſt.78. art.3. ad octavum) *in Judæis electis, quibus exhibitus eſt Sanguis veteris Teſtamenti, ſed etiam in Gentilibus, nec ſolum in Sacerdotibus, qui hoc conficiunt Sacramentum, vel aliis, qui ſumunt, ſed etiam in illis, pro quibus offertur. Et ideo ſignanter dicit: pro vobis Judæis, & pro multis, ſcilicet Gentilibus; vel pro vobis manducantibus, & pro multis, pro quibus offertur*.

Voces Materia, & Forma a pluribus ſeculis adhibitæ ad ſignificanda in Sacramentis res & verba.

12 Venimus modo juxta ordinem, quem nobis ſtatuimus ad verba, quibus Conſecrationis forma continetur. Morinus tractatu de ſacris Ordinationibus par.3. exercit.1. cap.3. quærit, quonam tempore his vocibus Materia & Forma ſignificari cæperint res & verba, quibus Sacramenta conſtant; quæ quidem verba e Peripateticorum ſchola in Theologiam defluxerunt; ac concludit plura eſſe ſæcula, cum & in Occidente & in Oriente eæ voces paſſim uſurpantur, eaſque tamquam utiles eſſe retinendas: *Cum igitur hanc docendi methodum univerſus Occidens ab aliquot ſeculis amplexus fuerit, atque Oriens non improbaverit, fieri non poteſt, ut id utile non ſit & commodum, quod tanto conſenſu uſurpatur*. Hunc loquendi modum adhibuit Eugenius IV. in Inſtructione ad Armenos: *Hæc omnia Sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tamquam materia, verbis tamquam forma, & perſona Miniſtri conferentis Sacramentum cum intentione faciendi quod facit Eccleſia, quorum ſi aliquid deſit, non perficitur Sacramentum*. Eodem modo loquitur Concilium Tridentinum ſeſſ.14. cap.3.

13 Hunc

13 Hunc igitur nos quoque loquendi modum adhibentes dicimus cum communi ſententia, Conſecrationis formam in illis verbis conſiſtere: *Hoc eſt Corpus meum*. Vide D. Thomam 3. par. quæſt. 78. art. 2. Quamquam Scotus in 4. Sentent. diſt. 8. quæſt. 2. quærit, an ea verba ab iis, quæ præcedunt, ſejuncta ſatis ſint ad formam Conſecrationis panis, perinde quaſi prolata ſine ſuperioribus, potius Sacerdotis quam Chriſti Corpus poſſint innuere. Hæc ſententia poſtulare videtur ad formam Conſecrationis illa quoque, *Qui pridie quam pateretur &c.* in iis enim fit mentio Chriſti; & ab iis poteſt intelligi Sacerdotem agere ex perſona Chriſti. Verum cum ſatis ſit, Sacerdotem proferre, *Hoc eſt Corpus meum*, cum intentione conficiendi hoc Sacramentum; intentio enim facit ut ea verba quaſi ex perſona Chriſti prolata intelligantur, propterea ad formam Conſecrationis ejuſque validitatem ſatis ſunt ea verba, etiamſi præcedentia non recitentur, ut docet D. Thomas 3. par. quæſt. 78. art. 1. in reſponſ. ad quartum; quam reſponſionem confirmant Salmanticenſes cit. tractatu 23. diſp. 9. de forma Sacramenti dub. 2. part. 1. tom. 11. Curſus Theologici.

Forma Conſecrationis panis ſunt verba illa: Hoc eſt Corpus meum.

14 Conſecrationis Calicis communiter ponitur forma in illis verbis; *Hic eſt Calix ſanguinis mei*: verum D. Thomæ art. 3. cit. quæſt. 78. inconveniens videtur, formam Conſecrationis vini in illis tantum verbis ponere: *Hic eſt Calix ſanguinis mei*, eorumque ſequi videtur S. Doctor ſententiam, qui etiam in ſequentibus verbis formam conſtituunt uſque ad illa verba: *Hæc quotieſcumque feceritis*, ea ratione, quod verba, quæ ſequuntur, ſunt *determinationes prædicati, ideſt ſanguinis Chriſti*; quæ proinde cum *ad integritatem ejuſdem locutionis* pertineant, ſunt *de ſubſtantia formæ*.

Formam Conſecrationis vini ſtatuere videtur S. Thomas in illis verbis: Hic eſt Calix ſanguinis mei, *uſque ad illa:* Hæc quotieſcumque feceritis.

15 Vel ipſi D. Thomæ Diſcipuli, qui ejus doctrinæ conſtantius hærent, in duas ſuper hac re abierunt ſententias. Quidam Angelici mentem patere ajunt apertiſſime non in iis tantum verbis: *Hic eſt Calix ſanguinis mei*, Conſecrationis formam conſiſtere, ſed in iis etiam, quæ ſequuntur uſque ad ea, *Hæc quotieſcumque feceritis*; & qui ſe D. Thomæ profiteatur eſſe diſcipulum, idem omnino eum debere ſentire; præſertim quod, cum Cardinalis Cajetanus in Commentariis in Summam D. Thomæ contrariam amplexus ſit ſententiam. S. Pius V. in editione Romana Operum D. Thomæ ejus Cardinalis Commentarium voluit exploſum. Vide Cardinalem Capiſuccum controv. 3. quæſt. unica, & Salmanticenſes loc. cit. dub. 3. §. 2. Alii dicunt, Angelicum docere, non ad eſſentiam, sed ad integritatem formæ ea verba pertinere, quæ ſequuntur poſt verba, *Hic eſt Calix ſanguinis mei*, uſque ad ea, *Hæc*

Diſſentiunt inter ſe Thomiſtæ in explicanda ſuper hac re mente D. Thomæ.

quotieſcumque feceritis; magnumque inter eſſentiam & integritatem eſſe diſcrimen; oculum enim aut pedem de hominis eſſe integritate, non de eſſentia. Ita Soto in 4. ſentent. diſt.11. quæſt.1. art.3. Cardinalis Gotti Theologiæ tom.14. quæſt.2. dub.3. §.1. & ſeq. & Herminier tractatu de Sacramentis tom. 2. de Euchariſt. cap.15. pag.461. & 462. Et licet factum S. Pii V. evidenter conſtet, reſpondent tamen non illud feciſſe, quo controverſiam dirimeret, aut Fidei articulum conderet, ſed quod ipſi parum decere viſum fuerit, Cajetanum, qui D. Thomæ ſuſceperat mentem explicandam, de tanto Doctore non ea qua par eſt reverentia loqui. Vide Yſambertum quæſt.78. diſp.2. art.50. Fraſſen tom.11. edit. Romanæ pag.128. §.*Ad Cenſuram S.Pii V.* Juvenin de Sacrament. diſp.4. quæſt.3. §.*Reſpondeo ad ſecundum*, Tournely par.1. de Sacram. Euchar. pag.461. edit.Pariſien. Card.Gotti loc. cit. §.3. n.11. Herminier tract. de Sacram. tom.2. de Euchar. cap.15.

Græci poſt verba: Hoc eſt Corpus meum, *orant Deū, ut panem immutet, & faciat Corpus Chriſti.*

16 Cardinalis Bona Rer. Liturgicar lib.2. cap.13. refert Conſecrationis panis & vini formam juxta Liturgias Græcorum & Miſſale Mozarabum. Apud Græcos igitur poſt verba, *hoc eſt Corpus meum*, Sacerdos Deum orat, *ut mittat Spiritum Sanctum ſuum ſuper propoſita dona, & panem faciat Corpus Chriſti, vinum vero ſanguinem ejus, immutans ea Spiritu Sancto ſuo*; ex quibus verbis inferri poſſe videtur, eos non exiſtimare vi verborum factam eſſe Tranſubſtantiationem.

Græci in Concilio Florentino declararūt, ſe credere vi verborū Chriſti fieri Tranſubſtantiationem.

17 Actum de hac re in Concilio Florentino; ubi Græci de hujuſmodi oratione interrogati reſponderunt ſeſſ.25. ſe credere Tranſubſtantiationem fieri vi verborum Chriſti, nec alio Orationes quæ ſequuntur reſpicere, quam quo Spiritus Sanctus invocetur, ut pretioſum Chriſti Corpus & Sanguis conferant ad peccatorum remiſſionem, & *non ſiant in judicium, aut condemnationem noſtram*. Præterea ita ſenſus aperuerunt ſuos in eadem ſeſſione: *De myſteriis autem fatemur, ea conſecrari per Domini voces, licet nos poſtea invocando dicamus: fiat Corpus & ſanguis Chriſti*, ut videre eſt tom.13. Concil. Collect. Labb. pag.491. & 498.

Orationem Græcorum poſt verba Chriſti explicavit Turrecremata item ut Græci. Declaratio ea de re Beſſarionis Cardinalis in Concilio Florentino.

18 Eadem verba ad eumdem plane modum explicavit Cardinalis Turrecremata in Oratione quam juſſu Eugenii IV. habuit in Concilio Florentino: *Oratio illa non eſt ut conficiatur, quod confectum eſt, ſed ut conſequamur effectum Sacramenti, ſcilicet uniri cum Chriſto & incorporari, ut & dicamus cum Apoſtolo: Vivo ego jam non ego; vivit vero in me Chriſtus.* Affert Mabillonius Muſ. Ital. tom.1. part.2. pag.243. declarationem a Beſſarione Cardinale Eugenio IV. in Concilio Florentino traditam, ubi diſerte fatetur, *verba Dominica eſſe illa, quæ mutant, & tranſubſtantiant panem & vinum in*

in Corpus verum Chriſti & Sanguinem, & quod illa verba divina Salvatoris omnem virtutem Tranſubſtantiationis habent; quam confeſſionem magni momenti eſſe ait Mabillonius pag.245. ad demonſtrandum, quænam ſit Eccleſiæ Græcæ de Euchariſtia Fides: *Confeſſio hæc duas habet partes, nempe Conſecrationem verbis Chriſti Domini confici, non precibus illis, quæ poſt verba ſacra fiunt a Græcis, atque his verbis panem & vinum in Chriſti Corpus & Sanguinem mutari & tranſubſtantiari*. Et ſane hujuſmodi declarationibus Eugenius acquievit, ut Græcos appellare non dubitaverit *Fratres in Fide ſecum conjunctos*. Syri quoque in eamdem explicationem conſentiunt, ut refert S. Maronius in expoſitione Liturgiæ cap.33. *Hoc loco*, inquit, *quærendum eſt, qua de cauſa invocamus Spiritum Sanctum, ut deſcendat ſuper panem & vinum, dum jam Filius deſcendit, & commutavit ea in Corpus & Sanguinem ſuum pretioſum. Huic quæſito reſpondemus, nos non invocare Spiritum Sanctum, ut efficiat, ideſt commutet panem & vinum in Corpus & Sanguinem Salvatoris noſtri, ſed ut oſtendamus illa eſſe Corpus & Sanguinem Domini noſtri, & ut efficiat ut ſint ſumentibus illa in remiſſionem peccatorum, & in vitam æternam*.

19 Nec alia deſunt, quibus demonſtretur, nihili eſſe hocce argumentum: Græci poſt Conſecrationis verba, *Hoc eſt Corpus meum, Hic eſt ſanguis meus*, invocant Spiritum Sanctum, ac dicunt: *Fiat Corpus & Sanguis*; igitur non credunt ſub ſpeciebus panis & vini priorum virtute verborum eſſe Chriſti Corpus & Sanguinem. Hoc, inquam, argumentum nihili eſt: neque enim eſt novum in Orientalis Eccleſiæ precibus, ut res jam conceſſa, quaſi nondum conceſſa ſit, poſtuletur. In Rituali Severi in Biblior. noviſ. S.S. P.P. tom.12. pag.733. in adminiſtratione Baptiſmi hæc habentur: *Tu Domine hos ſervos tuos, qui nunc baptizati ſunt, regenerationis lavacro ſanctifica in veritate tua, imple eos gratia Spiritus Sancti tui*; ſed tamen cum ſupponantur jam baptizati, *qui nunc baptizati ſunt*, cum jam aqua ſint abluti, & ſuper eos prolata ſit Sacramenti forma juxta Græcos, *baptizetur Servus Chriſti &c.* dubitari non poteſt, quin in eo puncto temporis remiſſionem peccatorum & plenitudinem gratiæ Spiritus Sancti acceperint.

Non eſt novum in precibus Orientalis Eccleſiæ, ut poſtuletur, quod jam conceſſum ſit a Deo.

20 Magni ea de re Beſſarionis Cardinalis Orationem reperias in Opere, cui titulus: *Liturgiæ ſive Miſſæ Sanctorum Patrum*, edito Antuerpiæ ann.1562. quam Orationem ſummis extollit laudibus Matthæus Galenus Veſtcapellius tractatu de ſacroſancto Miſſæ Sacrificio Antuerpiæ itidem edito ann.1574. cap.12. pag.156. omnibuſque dignum præconiis Cardinalem illum prædicat, *qui proprio opuſculo ſuæ gentis errorem* (qui error is eſt, de quo nunc lo-

Beſſarionis Oratio ad evellendũ ſuæ gentis errorem.

Nicolai Cabaſilæ Liturgia eodem errore inquinata.

loquimur) *evertit & extirpavit*. In eodem libro de Liturgiis, ſeu Miſſis Sanctorum Patrum continetur etiam Liturgia Nicolai Cabaſilæ Græci. Et Gentianus Hervetus, qui eam in Latinum convertit, in Præfatione Cabaſilæ notat errorem, qui pravos gentis ſuæ ſenſus ſequutus, putat poſt Conſecrationem extare adhuc panis & vini ſubſtantiam, ac tranſubſtantiationem denique fieri poſt Orationes & Benedictiones Sacerdotis, eas ſcilicet, quas ſuperius memoravimus, quibuſque poſt Conſecrationem Spiritus Sanctus invocatur, ut Corpus & Sanguis Domini conficiantur: atque Hæmorrhoiſſæ exemplum affert idem Hervetus, quæ etiamſi jam, ex quo Chriſti veſtem tetigit, continuo convaluit, *& ſenſit corpore quia ſanata eſſet a plaga*, tamen ubi Chriſtus deinde rogaſſet, *Quis tetigit veſtimenta mea?* Mulieri jam ſanatæ, *Vade* (inquit) *in pace, & eſto ſana a plaga tua*. Ad quæ verba ita ad rem noſtram ſcribit: *Jam ſanata fuerat: ſed hoc dicere voluit Chriſtus, ut licet tactus fimbriæ tranſiiſſet, effectus tamen inde ſequutus perſeveraret*.

Conſecratio fit ex virtute verbo & Chriſti, non ex precibus Eccleſiæ.

21 Alia etiam exempla ſuppetunt apud Renaudotium in Commentar. ad Liturgiam Copticam S. Baſilii pag.250. & Meratum tom.1. par.2. pag.741. Antoninus Auguſtinus Touttèe diſſertatione 3. inter eas, quas edidit cum S. Cyrilli operibus, probandum ſuſcepit, Conſecrationem non in Chriſti verbis tantum, ſed etiam in precibus ab Eccleſia inſtitutis conſiſtere; ita ut ex duplici hac partiali & inadæquata forma, ideſt ex Chriſti verbis & Eccleſiæ precibus moraliter junctis exiſtat plena & eſſentialis Euchariſtiæ forma. Eamdem ſententiam amplexus eſt Le Brun tom.3. Adverſus Touttèe erudite ſcripſit doctus ſane vir Joſephus Auguſtinus Orſi Ordinis Prædicatorum ſacræ Indicis Congregationis Secretarius, qui eam, quam ſupra memoravimus, Beſſarionis declarationem proferens luculenter probat propter eamdem declarationem pridie ejus diei editam, quo Decretum unionis conditum eſt, nihil de hac re in eo Decreto fuiſſe inſertum: *Hæc porro vera & legitima cauſa fuit, cur nullus Decreto unionis de hoc Dogmate articulus infereretur, quod Græci viva, ut ajunt, voce ſe in Latinorum ſententiam conſentire publice profeſſi eſſent*: verba ſunt ipſius P. Orſi in diſſertat. de Invocat. Spiritus Sancti in Liturgiis Græcorum & Orientalium pag. 168. Eruditus vir P. Bougeant Societatis Jeſu Presbyter refutavit Le Brun, qui integro volumine quæ ab illo ſibi objecta fuerant conatus eſt diluere. Juveninus, & Tournely Concilio Florentino, & Beſſarionis Cardinalis declarationi præcipue innixi dicunt, conſtantem eſſe utriuſque Eccleſiæ Occidentalis & Orientalis conſenſum, ut nuda & præciſa forma Conſecrationis conſiſtat in Chriſti verbis, *Hoc eſt Corpus meum*; *hic eſt Calix ſanguinis mei*, omni-

omnibus ab ea forma precibus excluſis, tum quæ præcedunt, tum quæ ſequuntur. Du-Hamel Theologiæ tom.VI. editionis Pariſienſis anni 1691. pag. 775. & ſeq. accurate de hac re diſputat, & auctoritate Græcorum & Latinorum Patrum concludit, Conſecrationis formam Divinæ non Humanæ inſtitutioni tribuendam: preces, quæ vel ante vel poſt Conſecrationem recitantur, eſſe Humanæ inſtitutionis; earum nullam apud Evangeliſtas mentionem fieri, aut apud Apoſtolum Paulum; eas quidem ad Sacrificii integritatem & perfectionem pertinere, non tamen ad Conſecrationis eſſentiam. Quaſdam ſe vidiſſe ait Diſſertationes Martene tract. de Antiquis Eccl. Ritib. lib. 1. cap. 4. art. 8. num. 20. quarum Auctor contrariam opinionem nitebatur ſtatuere; ſibi tamen minime probari potuiſſe, cum inter Latinos Tertullianus lib. 4. adverſus Marcionem cap. 4. diſerte dicat: *acceptum panem & diſtributum Diſcipulis corpus ſuum* (Chriſtus) *fecit dicens: Hoc eſt corpus meum*. Et D. Ambroſius lib. 4. Sacramentor. cap. 5. *Panis antequam conſecretur, panis eſt: ubi autem verba Chriſti acceſſerint, Corpus eſt Chriſti. Denique audi dicentem: Accipite & edite ex eo omnes: Hoc eſt enim Corpus meum: & ante verba Chriſti Calix eſt vini & aquæ plenus: ubi verba Chriſti operata fuerint, ibi ſanguis Chriſti efficitur, qui plebem redemit*. Et inter Græcos Gregorius Nazianzenus 2. Orat. de Paſchate: *Inter ſermones de carne præcipui ſunt illi Chriſti: Hoc eſt Corpus meum. Illiſque prolatis a Sacerdote, qui non credit eſſe verum Corpus Chriſti, ſine dubio Fidem derogat*. Et Chryſoſtomus Oratione de Proditione Judæ: *Non enim eſt homo, qui facit, ut propoſita Corpus Chriſti & ſanguis efficiantur, ſed ille qui crucifixus eſt pro nobis Chriſtus. Sacerdotis ore verba proferuntur, & Dei virtute conſecrantur & gratia. Hoc eſt enim, ait, Corpus meum. Hoc verbo propoſita conſecrantur*.

Conſenſus utriuſque Eccleſiæ ea de re, & noſtræ etiā ætatis Græcorum.

22 Teſtatur Boſſuetus tractatu de Miſſa, in eo conſentire Orientalem & Occidentalem Eccleſiam, ut affirment, virtutem illam, qua panis & vinum in Chriſti Corpus & Sanguinem convertuntur, eſſentialiter in verbis Chriſti conſiſtere; ac Græcos ipſos noſtræ ætatis, ſi bene eorum ſenſa examinentur, tametſi videantur quibuſdam vim Conſecrationis non in Chriſti verbis ponere, ſed in Orationibus, quibus poſtulant ut Spiritus Sanctus immutet Dona, ſeu panem & vinum in Chriſti corpus convertat & ſanguinem, revera fateri, omnem eſſe virtutem in verbis Chriſti, quæ ex ejus perſona profert Sacerdos; preces vero nihil quidquam aliud facere, quam virtutem omnipotentem pani & vino applicare, quemadmodum ignis comburendæ materiæ applicatur. Aliæ porro ejuſdem modi Orationes, quæ poſt Conſecrationem recitantur,

in

in aliquibus Occidentalis etiam Eccleſiæ Miſſalibus reperiuntur, exempli cauſa in Miſſali S. Germani, & Mozarabo. Hoc primus obſervavit Card. Bona lib.2. Rerum Liturg. cap.13. n.5. ubi dicit eodem modo explicandas & intelligendas, quo Orationes illę Gręcorum explicantur & intelliguntur. Quæ autem ſcripſimus Cap.XIII. n.28. aliiſque qui conſequuntur, fuſe ea omnia diſputavit confirmavitque Nicolaus Herminier tractatu de Sacram. tom.2. de Euchar. cap.15.

Duplex poſt Cõſecrationem quæſtio oritur de Aqua cum vino mixta.

23 Cum igitur Conſecrationis forma panis & vini conſiſtat in Chriſti verbis; ſimul ac prolata fuerint ſupra panem, *Hoc eſt Corpus meum*, omnis ſubſtantia panis in Chriſti corpus convertitur: atque itidem, ut prolata fuerint verba, *Hic eſt Calix ſanguinis mei*, fit converſio vini in ſanguinem; quæ converſio appoſite ab Eccleſia Catholica appellatur *Tranſubſtantiatio*, ut videre eſt in Concilio Tridentino ſeſſ.13. cap.4. & can.2. ejuſdem ſeſſionis. Quia vero in Calicem una cum vino infunditur etiam, ut dictum eſt, paullulum aquæ, duæ ſuboriuntur quæſtiones; quarum prima eſt, num aqua in Chriſti ſanguinem convertatur; altera, num aqua, ſi quidem convertitur, primum vertatur in vinum, ac deinde in ſanguinem, an vero immediate in ſanguinem tranſubſtantietur.

Aqua cum vino convertitur in ſanguinem.

24 Earum quæſtionum prima excitata fuit ſæculo XII. in Gallia; & Baronius ad ann. Chr. 1188. prolixam affert Epiſtolam Gaufridi Monachi Ciſtercienſis ad Cardinalem Epiſcopum Albanenſem, ubi varias veterum, & qui tunc florebant, Theologorum Gaufridus ſententias exponit. Quid Cardinalis reſponderit, incompertum. Verum Baronius: *Sed aliud*, inquit, *reſcribere non potuiſſe certum eſt, quam quod credidit, & cuſtodivit ſemper Sancta Romana Eccleſia, nempe aquam ſimul & vinum tranſubſtantiari in ſanguinem Chriſti*. Innocentius III. in Cap. *Cum Marthæ*, de Celebrat. Miſſarum duas affert ſententias; quarum altera eſt, vinum in ſanguinem, aquam vero converti in aquam, quæ de latere Chriſti defluxit; altera eſt, aquam vino junctam per ſe manere veluti circumdatam ſpeciebus vini, quam D. Thomas improbat 3. par. quæſt.74. art.8. tum quod in Sacramento Altaris nihil aliud eſt poſt Conſecrationem, quam Chriſti Corpus & Sanguis, tum quia ſi poſt Conſecrationem aqua remaneret in Calice, non totum id quod eſt in Calice adoraretur *adoratione latriæ*. De aquæ converſione in aquam, quæ de latere Chriſti erupit, nihil attinet dicere: eſt enim pia potius cogitatio quam Theologica opinio; quamobrem non recedendum ab Innocentio III. qui in ea Decretali ait, probabiliorem eſſe eam ſententiam, quæ ſtatuit aquam in ſanguinem Chriſti converti. Juſtinus, Irenæus, Cyprianus docent, aquam in Calicem infundendam; iidem vero dicunt, Chriſtum quidquid in Calice con-

Converti Aquã in eam, quæ profluxit e latere Chriſti, eſt opinio magis pia quam Theologica.

tine-

tinebatur, in ſanguinem convertiſſe; itaque perinde eſt ac ſi dicerent, aquam converti in ſanguinem.

25 Utrum autem ejuſmodi aquæ converſio in ſanguinem fiat immediate, an vero convertatur in vinum, deinde in ſanguinem, quæſtio eſt inter Theologos Scholaſticos; quam ſi quis accurate cognoſcere cupit, adeat primam Cardinalis Capiſucchi controverſiam. Obiter innuimus, plumbeum & nullius eſſe roboris argumentum illud e Fratrum Prædicatorum aliorumque Religioſorum Rituali depromtum, qui antequam Miſſam incipiant, aquam infundunt in Calicem, quaſi id faciant, ut ſpatium temporis ſuppetat, quo aqua convertatur in vinum. Ait enim Juveninus diſſert.4. de Sacram. quæſt.2. de Euchariſtia §.3. *Reſpondeo ad ſecundum, Dominicanorum praxim non niti eo Phyſicorum principio, quod adverſarii ſupponunt, ſed nonnullis Liturgiis, quibus præſcribitur, ut id totum, quod in Sacrificio debet offerri, ante ipſummet Sacrificium præparetur*; cui concors eſt Nicolaus l'Herminier *in tractatu de Sacramentis tom.2. de Euchariſtia cap.14. in fin.* Deinde monet laudatus Juveninus juxta Liturgias Sanctorum Baſilii & Chryſoſtomi Græcos ante Miſſam aquam & vinum in Calicem infundere; neque vero Græcis umquam in mentem veniſſe id facere, ut copia temporis ſit, quo aqua convertatur in vinum. Denique Rubricæ Miſſalis Romani præſcribunt, ſi forte aqua ad Offertorium non infuſa fuerit in Calicem, immediate infundendam eſſe ante Conſecrationem; quod ſi tempore opus ſit, ut aqua convertatur in vinum, quis credat puncto temporis ejuſmodi poſſe fieri converſionem.

An vero prius in vinum, deinde in ſanguinem convertatur, diſputant Scholaſtici.

26 Actiones quaſdam reliquum eſt ut perſequamur, quas in hac tertia Oratione peragit Sacerdos. Itaque manibus ſumit Hoſtiam, cum dicit *Accepit panem*; oculos ad Cælum tollit, cum dicit *elevatis oculis*; Crucis ſignum ducit ſuper Hoſtiam, cum dicit *benedixit*; manibus ſumit Calicem, cum dicit *accipiens & hunc præclarum Calicem*; ſignat ſigno Crucis, cum dicit *benedixit*: de quibus actionibus non opus eſt longiore uti ſermone; quivis enim facile intelligit, eas omnino verbis quæ interea proferuntur reſpondere, ac quicquid Chriſtus geſſit, expreſſe repræſentare. Conſecrata Hoſtia, Sacerdos unum tantummodo genu flectit uſque ad terram, manibuſque Altari innititur, quo facilius ſeſe reſtituat in pedes; idem facit conſecrato Calice; eſt enim Catholicæ Fidei dogma, externo latriæ cultu Chriſtum in Euchariſtiæ Sacramento adorandum: *Si quis dixerit in Sancto Euchariſtiæ Sacramento Chriſtum Unigenitum Dei Filium non eſſe cultu Latriæ etiam externo adorandum &c. Anathema ſit*; verba ſunt Trident. Synodi ſeſſ.13. can.6. Juveninus diſſert.4. de Euchar. quæſt.4. cap.3. art.1. accuratiſſi-

De actionibus, quæ conjunguntur cum tertia Oratione Canonis. De genuflexione, adoratione, & cultu Latriæ erga Sanctiſſimam Euchariſtiam.

Digitized by Google

tiſſime de Latriæ cultu Euchariſtiæ debito agit. Mabillonius in Comment. ad Ordinem Roman. num.7. probat toto Canonis tempore fuiſſe diſciplinam ut Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi, qui Miſſæ Summi Pontificis miniſtrabant, & Presbyteri qui erant in Presbyterio *manerent inclinati*, & Diaconi ad ea verba, *nobis quoque peccatoribus*, ſurgerent; idque *ut ſacra actio & ſancta adorarentur myſteria*, ut loquitur liber Pontificalis in Vita Martini Papæ. Profecto Eccleſia Græca & Latina ſemper crediderunt, poſt Conſecrationem ipſos Angelos adſtare circum Altare, ut Jeſum Chriſtum realiter præſentem adorent. D.Chryſoſtomus Hom.16. ad Pop. Antioch. ſcribit, Angelos venerabundos circum Euchariſtiam ſtare tamquam circum Imperatorem cuſtodes, quod innuit etiam Boſſuetus tract. de Miſſa cap.28. Et Le Brun tom.1. pag.472. picturam quamdam exhibet, quæ in multis Græcorum reperitur templis, ubi Chriſtus in Patena ſtratus exprimitur, Angelique ſuper Patenam & Calicem ſublimes utrumque adorantes. Denique fit primum elevatio Hoſtiæ, accenſa prius candela, quæ non extinguitur niſi poſtquam Sacerdos ſanguinem hauſerit, & adſtantibus Euchariſtiam diſtribuerit. Ad elevationem autem Hoſtiæ & Calicis Miniſter campanula ſignum edit.

Elevatio Euchariſtiæ paullo ante Communionem apud Græcos vetuſtiſſima.

27 Cardinalis Bona Rer. Liturgic. lib.2. cap.13. num.2. refert, Græcos Hoſtiam & Calicem non ſtatim poſt Conſecrationem, ſed paullo ante Communionem elevare, eumque morem apud illos vetuſtiſſimum eſſe, itemque apud Armenos & Abiſſinos, qui Sacramentum paullo ante Communionem elevantes Populum excitant ad illud adorandum, ut videre eſt apud Bzovium tractatu, *Romanus Pontifex*, cap.29. pag.283. tom.1. Biblioth. Pontif. Roccaberti. Mabillonius in Comment. ad Ordinem Roman. num.7. docet, fieri cœpiſſe in Gallia elevationem Hoſtiæ, & Calicis circa dimidium XI. ſæculi; incompertum autem eſſe, ait, an paullo poſt Romana Eccleſia amplexa ſit ejuſmodi diſciplinam; quamquam in Romana & Gallicana Eccleſia ſacra adorabantur Myſteria. Le Brun tom.1. pag.476. oſtendit, ab initio uſque duodecimi ſæculi Presbyteros conſueviſſe poſt finem Canonis, ubi ad ea verba perveniſſent, *omnis honor & gloria*, Hoſtiam & Calicem elevare, quam nunc ſecundam ſeu parvam appellamus Elevationem; eam vero quæ nunc fit poſt Conſecrationem eo eſſe introductam, ut ſignum Catholicæ Fidei adverſus Berengarii hæreſim ederetur, qui vel realem Chriſti in Euchariſtia præſentiam, vel panis converſionem in Chriſti corpus negavit, ut videre eſt apud Witaſſe tract. de Sacram. Euchar. par.1. pag.432. edit. Pariſien. ann.1720. Antonius Saxus Ambroſianæ Bibliothecæ Præfectus in Epiſtola anno 1713. Mediolani edita pag.9.

Apud Occidentales introducta jam erat initio XII. ſæculi ad illa verba, Omnis honos & gloria.

pag.9. ſententiam P. Le Brun amplectitur, cæptum videlicet adorari Corpus & Sanguinem Chriſti a Sacerdote & populo per elevationem utriuſque, ſimul ac Conſecratio peracta fuerit, ut Myſterii veritas, quæ a Berengario impetebatur, publico hoc teſtimonio declararetur. Boſſuetus tractatu de Miſſa ſæpius citato cap.30. accurate, ut ſolet, oſtendit decipi hæreticos, qui anxie ſtudent, unde ritus elevationis Hoſtiæ & Calicis originem traxerit, reperire, ut novam eſſe diſciplinam evincant adorandi Euchariſtiam. Itaque eruditiſſime probat tum internam tum externam Euchariſtiæ adorationem a dogmate, quod ſemper creditum eſt de reali Chriſti præſentia in Sacramento, numquam fuiſſe ſejunctam; in Eccleſia Græca perpetuam fuiſſe adorationem etiam externam erga Præſanctificata, ſeu Oblata die Dominico, qui proxime præceſſit, jam conſecrata; diebus enim quadrageſimalis jejunii Græci non conſecrant; & ex hac Præſanctificatorum adoratione ortum eſſe, ut Græci inclinationibus corporis, proſtrationibus, & orationibus tantos tribuant honores pani & vino etiam nondum conſecratis, cum nimirum a Credentia ſeu Protheſi deferuntur ad Altare, ubi ſunt conſecranda, quæ quidem luculentiſſima ſunt indicia, qui talia faciant erga dona, e quibus conficienda ſunt Chriſti Corpus & Sanguis, eos multo plura facere, & potiori ratione facere erga panem & vinum jam in Corpus & Sanguinem Chriſti converſum; demum, ſi Occidentales Epiſcopi ad aliquam hæreſim comprimendam providerunt, ut novo adorationis actu Euchariſtia coleretur, perperam id accipi tamquam ejuſdem adorationis initium. Videatur doctiſſimi illius Epiſcopi tractatus loc. cit. & cap.28. & ſeq. & cap.34. Hinc ad Ritum elevationis Hoſtiæ & Calicis redeamus.

Elevatio ſtatim poſt Conſecrationem introducta propter hæreſim Berengarii.

28 Obſervat Meratus in Ordinibus Romanis, & apud Amalarium, & Walfridum, & Micrologum hanc elevationem omnino reticeri; & quamquam ejus fiat mentio in Miſſali Mozarabo, id tamen additamentum eſſe Cardinalis Ximenii: propterea doctos viros decretum quod refertur a Martino Polono Pelagio I. ſuppoſitum ſuſpicari, in quo de elevatione Hoſtiæ fit mentio. Denique tom.1. par.1. pag.554. ſententiæ ſubſcribit P. Le Brun: *Placet nobis ejuſdem Petri ſententia, quæ ſtatuit, morem elevandi Euchariſtiam in Eccleſia Latina originem a Berengariana hæreſi duxiſſe; cum enim Berengarius realem Chriſti in Euchariſtia præſentiam impugnaſſet, plures Viri ſanctitate præſtantes varios ritus invexerunt, ut Fideles publice profiterentur Corporis Chriſti in Euchariſtia præſentiam a Berengario impugnatam: cui rei, mirum, quantum elevatio Sacramenti conveniat.* Thiers in tract. de Expoſitione Sanctiſſimi Sacramenti Altaris ſecundæ edit. Pariſien. ann.1677. cap.6. ſa-

ſatis erudite de Ritu elevandi Hoſtiam & Calicem diſſerit; vetuſtiſſimum illum eſſe oſtendit in Eccleſia Græca; quo nomine intelligendum eſſe monet ritum illum, quem ſupra innuimus, elevandi Sacramentum paullo ante Communionem. Loquitur deinde de Occidentali Eccleſia; &, quæ monumenta affert de Sacramentali elevatione poſt Conſecrationem, ea ad XII.ſæculum referuntur. Soto, qui XVI.vixit ſæculo, in 4.ſentent. diſt.13. quæſt.2. art.5. diſputat, tectuſne, an apertus Calix ſit elevandus; atque eo a quibuſdam ait redigi controverſiam, an Chriſtus nudus omnino Cruci affixus ſit, an cum velo ſuper aliqua corporis membra obducto, quaſi Calix ſine palla, ſi Chriſtus omnino nudus; contra cum palla ſit elevandus, ſi cum velo aliquo Chriſtus in Crucem ſublatus fuerit. Verum non in eo verſari putat controverſiam: *Ego vero nequaquam in hoc crediderim litem conſiſtere*; denique ita concludit: *Quod ergo ad elevationem Calicis attinet, veritas eſt, quod mos ipſum elevandi non eſt antiquus. Quare apud neminem eorum, qui de Ceremoniis Miſſæ ſcripſerunt, mentio ejus habetur. Unde omnium antiquorum nuperrimus Alexander de elevatione tantum corporis loquitur. Et ratio erat, quia cum in Hoſtia Corpus, & Sanguis exiſtat, & in elevatione Calicis nonnihil periculi crearetur, ſatis Patres ducebant Corpus elevandum adorare. Et ideo fortaſſe tempore S.Thomæ mos ille nondum inceperat, ob idque illum ſubticuit. Immo vero apud Carthuſienſes non elevatur; neque in Ordinario noſtro* (Fratrum Dominicanorum) *quod inde ſumtum eſt, præcipitur nobis, ut elevemus. Quin & complures ſunt Religionum Ordines, in quibus non præcipitur elevari. Sed ne ab Eccleſiis ſæcularium diſſideant, illum elevant.*

Ætate Berengarii cæptum eſt elevari Sacramentum ſub utraque ſpecie, alibi etiam ſub ſpecie panis tantum, ut in Eccleſia Romana.

29 Itaque ex verbis Soti allatis inferri poſſe videtur, tempore Berengarii cæptum elevari Hoſtiam & Calicem, & utrumque quidem in quibuſdam Eccleſiis, in quibuſdam vero tantummodo Hoſtiam, ut etiam nunc apud Carthuſianos, quod obſervat Pouget tom.2. Inſtit. Catholicar. pag.861. *Carthuſiani, peracta Conſecratione Corpus quidem Domini ſtatim oſtendunt adorandum, ut facimus; ſed non oſtendunt Calicem, illum Eccleſiæ Romanæ morem ſequuti, qui tum vigebat, cum eorum Ordo inſtitutus eſt*. Deinde diſciplinam elevandi poſt Conſecrationem Hoſtiam & Calicem omnes Eccleſias eſſe amplexas; & Calicem quidem apertum, nondum enim fortaſſe pallæ uſus introductus fuerat, cum cæpit elevandi Calicis diſciplina; & eo introducto, mos improbatus fuit Calicem elevandi cum palla: *Igitur*, pergit Soto, *ubi mos cæpit elevandi Calicem, quia non erat illa Quadra, qua poſſet coopertus elevari, cæpit elevari diſcoopertus. Qui quidem mos in tota Eccleſia ſervabatur: cujus*

jus documentum eſt, quod in Capella Pontificis, non elevatur, niſi diſcoopertus, & in quamplurimis Eccleſiis Italiæ, Germaniæ & Angliæ, in quibus ut ego vidi non eſt illa Quadra linea, quam Hiſpani appellant Filiolam, ſed quædam Tabella ſerica ad cooperiendum Calicem dum eſt in Altari, non autem ad ipſum elevandum. Hæc adnotavi, ne quis arbitretur, ſingulare eſſe Ordini noſtro Calicem diſcoopertum elevare. Et Thiers loc. cit. quædam profert documenta, quibus oſtenditur, morem fuiſſe in quibuſdam Regularium Ordinibus & aliquibus Eccleſiis elevandi Calicem Palla coopertum.

Ex D. Bonaventura apparet, ejus ætate Elevationem fieri conſueviſſe ſolius Hoſtiæ.

30 D. Bonaventura in tractatu de expoſit. Miſſæ cap.4. loquitur de Ritu elevandi Sacramentum: *Quare in Miſſa Sacerdos Corpus Dominicum in altum levat, & Fidelibus adſtantibus oſtendit*, piaſque quaſdam ejus ritus rationes ſeu convenientias affert, quas vide in loc. cit. ibi tamen non niſi de Corporis elevatione ſub ſpecie panis loqui videtur S. Doctor; numquam enim Calicem nominat; & cum ideo elevari corpus dicit, ut ſapientia Dei declaretur, Dei ſapientiam in eo ponit, quod ſub ſpecie panis Corpus Chriſti celaverit: *Deus & Dominus noſter Jeſus Chriſtus multis de cauſis in forma panis ſe abſcondit: nam ſi in Altari ſic appareret, ſicut eſt, vel ſicut in Cruce corpus ejus diſtenſum eſt, multi eum ſumere terrerentur, & irent retrorſum.* Huc accedit, quod infra dum loquitur de ſecunda illa parva elevatione Hoſtiam ſimul & Calicem nominat; ex quo conjici poteſt in Seraphico ejus Ordine tunc temporis Ritum fuiſſe elevandi tantummodo Hoſtiam poſt Conſecrationem. De Hoſtiæ elevatione ad ea, quæ e Soto depromta modo protulimus, reſpiciens Bellotte ad Ritus Eccleſiæ Laudunenſis pag. 567. num.5. ita loquitur: *Mos autem fuit perantiquus ſub ſpecie tantum panis Euchariſtiam elevare, minime Calicem juxta communem veterum ſententiam, inter quos Dominicus Soto, qui Carolo V. Imperatori a ſacris Confeſſionibus fuit, & Concilio Tridentino interfuit.* Idem Auctor Ritum quorumdam commemorat pag.569.num.8. qui in elevatione tria Crucis ſigna cum Hoſtia in ſublime ſublata ducebant: *Quem Ritum ipſe vidi in hac Laudunenſi Eccleſia, ac per univerſam Diœceſim aliquando, ac etiamnum ab aliquibus ſervari.*

Introducta Elevatione poſt Conſecrationē, introductus eſt etiam Ritus pulſandi campanulam.

31 Poſtquam inducta eſt diſciplina poſt Conſecrationem elevandi eo modo, quo ſupra docuimus, Hoſtiam & Calicem, mos etiam invectus eſt pulſandi Campanulam; *ut ſic mentes Fidelium ad Orationes excitentur*, ut legitur in Decreto quodam Guillelmi Pariſienſis Epiſcopi apud Card.Bonam lib.2. cap.13. & in alio Cardinalis Guidonis in Germania Legati Decreto, quemadmodum obſervat Mabillonius in Comment. ad Ordinem Romanum num.7. Thiers cit. cap.6. & Fleury tom.16. Hiſt. Eccl. lib.65. pag.83. Ec-

 cle-

Digitized by Google

clesiæ Romanæ mos eſt, dum Hoſtia elevatur & Calix, ſilere, & Chriſtum tacite adorare; quod fieri decrevit etiam Provinciale Concilium Colonienſe ann. 1536. habitum par. 2. can. 14. *Cum potius tum videretur ſilendum, & ab omni Populo mortis Dominicæ commemoratio habenda, proſtratis humi corporibus, animis in Cælum erectis*; deinde jubet eas Orationes, quæ pro pace aliiſque neceſſitatibus in elevatione canebantur, cani poſt Miſſam: *Cantiones illæ contra mortalitatem, ſeu cladem, aut pro pace ſatius poſt finitam Miſſam canantur*. In quibuſdam Galliæ Eccleſiis cum elevatur Hoſtia, Populus canit: *O ſalutaris Hoſtia*, quem morem induci poſtulavit ab ejus Regni Epiſcopis Ludovicus XII. ad Dei opem implorandam in bellis, quibus Princeps ille premebatur, ut referunt Bona cit. cap. 13. Thiers cap. 6. Auctor tractatus de Miſſa Parochiali iterum editi Pariſiis ann. 1714. part. 3. cap. 7. art. 3. & Bellotte in Obſervationibus ad Ritus Eccleſiæ Laudunenſis pag. 572. num. 14. in fine.

In Eccleſia Romana ad Elevationem ſilent omnes. Lutherus eam Elevationem retinuit in ſua formula Miſſæ.

32 Scire juvat controverſiam inter nefarios hæreticos duos Lutherum, & Caroloſtadium, qui Luthero ſuadere ſtuduit, tollendam eſſe Hoſtiæ Elevationem: id autem ille ſibi perſuadere numquam potuit: & ſane in Miſſæ formula, quam Eccleſiæ Wittembergenſi præſcripſit, Hoſtiæ elevationem imperat, ut abunde teſtatur Joachinus Hildebrandus in ſuo Opere Amſtelodami edito ann. 1702. cui titulus: *Sacra publica veteris Eccleſiæ in compendium redacta*, pag. 109. Hoſius Cardinalis Warmienſis Epiſcopus, qui Legatus Concilio præfuit Tridentino, cap. 41. Confeſſ. Chriſt. Fid. Cath. magna loquitur pietate de laudabili conſuetudine, ut ad Hoſtiæ elevationem adſtantes genua flectant: *Populum recte inſtitutum fuiſſe videmus a Majoribus noſtris, cum Euchariſtiam Sacerdos elevat, quod eſt Sacrificii ſignum, ut in genua procidentes Chriſtum in Euchariſtia præſentem adorent, ſimul in memoriam redeant illius Sacrificii, quo ille in Crucem ſublatus ſe pro nobis hoſtiam obtulit Deo.*

Lugdunenſes Canonici non procidunt in genua ad Elevationem.

33 Sub Henrico III. magna fuit in Galliis inter Decanum & Canonicos Lugdunenſis Eccleſiæ controverſia. Id enim Decanus poſtulabat, ut Canonici, cum elevaretur Hoſtia, in genua prociderent; Canonici contra id unum a ſe impetrari poſſe dicebant, ut ſe inclinarent, ob rationem, quæ illis eſt familiaris, *Lugdunenſis Eccleſia novitates non recipit*. Cardinalibus a Lotharingia & Tournonio mandatum fuit ejus examen controverſiæ, qui probe gnari, ſi Canonici ad ritum communem amplectendum adigerentur, turbas inde excitatum iri, mediam ingreſſi viam pronunciarunt, nihil innovandum; ita tamen, ut ſervaretur quam maxima reverentia, ut teſtatur Gilbertus Grimaud Liturg. Sacr. par. 3. cap. 8.

CA-

CAP. XVI.

De Quarta Canonis Oratione.

Ratio poſtremæ partis tertiæ Orationis.

1 IN tertiæ Orationis fine Sacerdos profert illa verba: *Hæc quotieſcumque feceritis, in mei memoriam facietis*, ut declaretur, neminem futurum tanta audacia fuiſſe, qui ad Altare Domini accederet, & auguſtiſſimum celebraret myſterium, niſi Chriſtus id juſſiſſet, ut advertit Gaudentius tractatu 2. de Paſchate, ubi ait, Chriſtum Diſcipulis imperaſſe, *quos primos Eccleſiæ ſuæ conſtituit Sacerdotes, ut indeſinenter iſta vitæ æternæ myſteria exercerent, quæ neceſſe eſt a cunctis Sacerdotibus per ſingulas totius Orbis Eccleſias celebrari, uſquequo iterum Chriſtus de Cœlis adveniat, quo & ipſi Sacerdotes, & omnes pariter Fidelium Populi exemplar Paſſionis Chriſti ante oculos habentes quotidie & gerentes manibus, ore etiam ſumentes ac pectore, Redemtionis noſtræ indelebili memoria teneamus*. Quamobrem appoſite ſequitur quarta Canonis Oratio, quæ incipit, *Unde & memores*, in qua Sacerdos etiam nomine Populi iterum, ut in Oratione *Suſcipe Sancta Trinitas*, Paſſione, Reſurrectione, & Aſcenſione commemoratis, æterno Deo Patri Corpus ejus Filii & Sanguinem offert, Hoſtiam ſcilicet puram, ſanctam, & immaculatam *de ejus donis ac datis* propter panis & vini in Corpus & Sanguinem tranſubſtantiationem. Græci id illis enunciabant verbis: *tua ex tuis*, eoque pacto hujus Oblationis naturam explicabant, in qua Oblatione ſubſtantia Deo offertur, corpus nimirum & ſanguis Chriſti, facta ex alia ſubſtantia, ſcilicet pane & vino, ut anim. advertit Boſſuetus tractatu Miſſæ cap.12.

In quarta Oratione fit etiã nomine Populi commemoratio Paſſionis, Reſurrectionis, & Aſcenſionis Jeſu Chriſti.

Quarta Oratio extat apud S. Ambroſium; quædam ejus verba ex D. Paulo deprompta. Lectio notatu digna, quam exhibent Sacramentaria Sanctorum Gelaſii & Gregorii &c.

2 Quarta hæc Oratio ducitur uſque ad *Memento*; nam ante *Memento* ponitur clauſula *Per Chriſtum Dominum noſtrum*. Extat hæc Oratio apud S. Ambroſium lib.4. de Sacramentis cap.6. eaque verba, quæ ibi occurrunt, *Hoſtiam puram*, *Hoſtiam ſanctam*, *Hoſtiam immaculatam*, ſunt iis ſimilia, quæ habentur in Epiſtola ad Roman. cap.12. *Hoſtiam viventem, ſanctam, Deo placentem, rationabile obſequium*. Teſtatur Menardus in notis ad Sacramentarium S. Gregorii pag.19. in aliquibus legi Miſſalibus: *Unde & memores ſumus*, quæ vox *ſumus* abeſt ab eo Ambroſii loco, quem modo attulimus. Et Le Brun tom.1. pag.500. ait, in Sacramentariis Gelaſiano & Gregoriano, & in Carthuſianorum, Dominicanorum, & Carmelitarum Miſſalibus poſt ea verba, *Unde & memores, Domine, nos ſervi tui, ſed & plebs tua ſancta ejuſdem Chriſti Filii tui*

tui Domini noſtri, inter voces *Domini* & *noſtri* vocem *Dei* interjici, ut lectio ſit *Domini Dei noſtri*; quam vocem magni eſſe momenti exiſtimat poſt tranſubſtantiationis miraculum, quod fit Omnipotentia veri Dei Jeſu Chriſti. Verum cum diu multumque ſit, cum ea vox abeſt a Miſſali etiam recognito & Summorum Pontificum auctoritate emendato, concludi poſſe videtur, eam vocem licet optimam, ſanctam, & opportunam ab eo, qui Ritum ſequatur Romanum, omittendam, & ab iis dicendam, qui peculiaribus utuntur ritibus, quos Romana Eccleſia non improbat.

Explicatio hujus Orationis ex Soto.

3 Partem hanc Orationis quartæ egregie explicat Soto in 4. ſent. diſt. 13. quæſt. 2. art. 5. *Ut ante Conſecrationem petitur, ut materia fiat benedicta, adſcripta & rata, ſic & conſecrata Hoſtia, nempe Chriſtus offertur tamquam Hoſtia pura ad differentiam ſacrificiorum gentium, quæ impura erant & corrupta: Sancta, ad differentiam oblationum veteris Legis, quæ non erant eatenus ſanctæ, ut animam ſanctificarent, ſicuti hæc noſtra, quæ tollit peccata mundi; & ideo ſubditur, immaculatam, ob id enim quod Chriſtus Agnus fuit innocens, qui peccatum non fecit, tollit peccata mundi, quod eſt homines ſanctificare. Eſt ergo Hoſtia pura & purificans, ſancta & ſanctificans, immaculata & maculas tergens. Quod vero demum adjungitur: Panem vitæ æternæ, & Calicem ſalutis perpetuæ: definitio & explicatio eſt ejuſdem Hoſtiæ; ut enim Sacerdotes veteris Legis de Sacrificiis edebant, quibus vitam temporalem ſuſtentabant, ſic Chriſtiani eſu & potu ſacroſancti Sacrificii ſpiritualem atque adeo æternam ſalutem ſibi comparant.*

Actionum, quæ cum hac Oratione conjunguntur, aliæ particulares, generales aliæ. In Eccleſia Romana non elevantur ut alibi brachia, ſed manus tenentur ante pectus extenſæ.

4 Actionum, quæ in hac prima Orationis parte fiunt, quædam particulares ſunt, quædam generales. In quibuſdam Galliæ Eccleſiis ſæculo XII. ad ea verba, *Unde & memores* cæperunt Sacerdotes brachia elevare, ut figuram exhiberent Crucis in memoriam Paſſionis Chriſti; atque hunc morem etiamnum retinent Carthuſiani, Dominicani, Carmelitæ. Id vero (quicquid exadverſo blateret Vertus tom. 3. pag. 279.) numquam uſurpavit Romana Eccleſia, quæ ſatis eſſe exiſtimavit, ſi Sacerdos manus teneat ante pectus expanſas, nec opus eſſe putavit ut eas tollat in formam Crucis ad Chriſti Paſſionem ſignificandam; quæ in Oratione diſerte commemoratur, ut advertit Le Brun tom. 1. pag. 497. Generales actiones ſunt Crucis ſigna, quorum tria ducuntur ſuper Hoſtiam & Calicem, cum Sacerdos dicit: *Hoſtiam puram, Hoſtiam ſanctam, Hoſtiam immaculatam*, quartum ſuper Hoſtiam cum dicit: *Panem ſanctum*; quintum denique ſuper Calicem cum dicit: *Et Calicem ſalutis perpetuæ*.

5 Ad

5 Ad generalium hujuſmodi actionum explicationem duo ſunt examinanda. Primum quid ea ſigna ſint; alterum cur quina. Boſſuetus tractatu de Miſſa cap. 41. diſcrimen eſſe ait inter eas benedictiones, quæ ſuper Hoſtiam & Calicem ante Conſecrationem, & eas quæ poſt Conſecrationem fiunt; dicit enim, cum benedicimus panem & vinum ante Conſecrationem, ſuos Benedictionem effectus habere tum erga ipſum Sacramentum conſecrandum, tum erga hominem, qui per Sacramentum vult ſanctificari; Benedictiones vero, quæ fiunt ſuper panem & vinum jam conſecratum, non ad Corpus Divinum, ſed ad eos referri, qui illud ſumturi ſunt, ut illud digne ſuſcipiant; aut ſi quidem Corpus Chriſti reſpiciant, ita ad illud referri, ut Benedictiones exprimant & gratias, quibus abundat Corpus Chriſti, quaſque large cupit in nos effundere, niſi noſtris peccatis præpediatur.

De ſignis Crucis, quæ ducuntur ſuper Hoſtiam & Calicem.

6 D. Thomas 3. par. quæſt. 83. art. 5. quæſtionem illam proponit: *Utrum ea, quæ in celebratione hujus Sacramenti aguntur, ſint convenientia*, & reſpondet affirmando; cum autem quarto ſibi objiciat: *Apoſtolus dicit ad Hebræos 7. ſine ulla contradictione quod minus eſt, a majori benedicitur: ſed Chriſtus, qui eſt in hoc Sacramento poſt Conſecrationem, eſt multo major Sacerdote: inconvenientius igitur Sacerdos poſt Conſecrationem benedicit hoc Sacramentum Cruceſignando*; cui objectioni ita reſpondet: *Ad quartum dicendum, quod Sacerdos poſt Conſecrationem non utitur Cruceſignatione ad benedicendum & conſecrandum, ſed ſolum ad commemorandum virtutem Crucis, & modum Paſſionis Chriſti*. Nihil Eccleſia prætermittit, quo in animis imprimat Sacerdotum & adſtantium, idem eſſe Sacrificium Altaris cum Sacrificio Crucis. Et ſane cuperet, ut præſertim Sacerdotes ſibi ipſi poſt Conſecrationem Chriſtum Jeſum objicerent animo immolatum in Cruce, ut ait Apoſtolus ad Galatas, qui poſt ejus prædicationem Chriſtum Crucifixum ob oculos ſemper habebant: *Ante quorum oculos Jeſus Chriſtus præſcriptus eſt in vobis crucifixus*. Atque ut ejuſmodi oriatur effectus, vult Eccleſia omne verbum, quod exprimat Corpus & Sanguinem Domini, cum ſigno Crucis proferri, quo declaratur Hoſtiam, & quod continetur in Calice idem eſſe Corpus, quod Cruci fuit affixum, & ipſum Sanguinem, qui in Cruce effuſus eſt. Crucis igitur ſigna, quæ poſt Conſecrationem ducuntur ſuper Hoſtiam & Calicem, non ſunt Benedictiones, ſed commemorationes virtutis & efficaciæ Sacramenti Euchariſtiæ, quæ virtus profluit e Sacrificio Crucis, quod in Miſſæ Sacrificio repræſentatur & continuatur, ut hærens S. Thomæ doctrinæ oſtendit Suarez 3. par. tom. 3. quæſt. 83. art. 5. diſput. 84. ſect. 1. §. *Octavo loco*, Merbeſius in Summa Chriſtiana

Quæ ducuntur poſt Conſecrationem, defenduntur doctrina D. Thomæ.

ſtiana 3. par. quæſt. 61. quæſtiuncula 6. Natalis Alexander Theologiæ Dogmat. & Moralis lib. 2. de Sacram. Euchariſtiæ cap. 7. art. 6. §. *ſignum Crucis*, Le Brun tom. 1. pag. 498. & Pouget tom. 2. Inſtit. Catholicar. pag. 863. Et idem S. Doctor in reſponſione ad tertium argumentum docet, quinque Crucis ſigna ſignificare quinque Jeſu Chriſti plagas: *Ad repræſentandum quinque plagas Chriſti fit quintuplex Crucesignatio ſuper illa verba: Hoſtiam puram, Hoſtiam ſanctam, Hoſtiam immaculatam, Panem ſanctum vitæ æternæ, & Calicem ſalutis perpetuæ*; & cum eo conſentit Soto loco cit. *In memoriam plagarum quinque fiunt Crucesignationes ſuper Hoſtiam ſanctam*. Et P. Natalis Alexander item eadem dicit loco cit. Huc etiam facit conſideratio Micrologi cap. 14. qui dicit Crucis ſigna in Miſſa fieri vel ſemel, vel ter, vel quinquies: ſemel quidem propter *eſſentiæ unitatem*, ter *propter Trinitatem Perſonarum*, & quinquies *propter quinque vulnera Chriſti Domini, & expreſſam repræſentationem Paſſionis ejus*.

Maldonati audax ſententia.

7 Quibus omnibus inutile & inopportunum deprehenditur quod Maldonatus ſcripſit in tractatu de Miſſæ Cæremoniis, nondum ut putamus typis vulgato: *Si hodie Eccleſia vellet repurgare cæremonias, quæ minus decent rem ſacram, aut adeo ſunt omnino inutiles, libere & ingenue dicerem, in eam opinionem eſſe, ut Concilio Oecumenico decerneretur, nullum ſignum adhiberi poſt Conſecrationem*. Exiſtimat enim ſigna Crucis fieri ad benedicendum Hoſtiam & Calicem jam conſecratum; quod omnino falſum eſt, ut præter ea quæ hactenus diximus, obſervavit Stephanus Auguſtodunenſis tract. de Sacramento Altaris cap. 17. *Oblata non benedicit, ut eum, a quo eſt omnis ſanctificatio, vel de cujus plenitudine omnes nos accepimus, ſanctificet; eſſet enim abſurdum*; idque etiam ingenue fatetur Vertus tom. 1. pag. 190.

Plura Benedictionum genera. Quid ea ſignificent Crucis ſigna, quæ fiunt ſuper Sacramentum.

8 Quod modo de Maldonati ſententia diximus, id refert etiam Auctor tractatus de Miſſa & Divino Officio ſecundæ edit. Pariſien. ann. 1714. pag. 135. aitque, Crucis ſigna poſt Conſecrationem ſuper Hoſtiam & Calicem nil aliud ſibi velle, quam ut innuant expreſſius, Sacerdotem tunc de Jeſu Chriſto Crucifixo loqui. Et Gilbertus Grimaud in Liturgia par. 3. cap. 3. duo conſiderat Benedictionum genera occurrere in ſacris paginis; quaſdam efficientes, quæ ſuum effectum producunt ſive virtutem, ſive qualitatem, ſive mutationem aliquam in ea re, quæ benedicitur; quaſdam vero effectivas, quæ ab effectu quodam ſeu deſiderio illius prodeuntes, qui benedicit, nullam rei benedictæ mutationem afferunt, atque ad hoc genus referendas eſſe concludit Benedictiones, quæ poſt Conſecrationem a Sacerdote fiunt ſuper Corpus & Sanguinem Chriſti.

9 Ne-

Digitized by Google

Ritus tenendi junctos pollicem & indicem a Conſecratione ad ablutionem a D. Thoma aſſertus.

9 Neque hic ſilendum de ea actione, cum Sacerdos poſt Conſecrationem duos digitos pollicem & indicem jungit, quos non ſejungit, *niſi quando Hoſtiam conſecratam tangere vel tractare debet uſque ad ablutionem digitorum poſt Communionem*. Ad hanc Rubricam notat Gavantus, nullam hujus Ritus haberi mentionem in veteribus libris; quamobrem Micrologus illum impugnare in animo habuit. Verum D. Thomas loc, cit. in reſponſ. ad quintum affert ejus Ritus rationem: *Digitos autem jungit poſt Conſecrationem, ſcilicet pollicem cum indice, quibus Corpus Chriſti conſecratum tetigerat, ut ſi qua particula digitis adhæſerit, non diſpergatur*; *quod pertinet ad reverentiam Sacramenti*.

Explicantur illa, Supra quæ propitio & ſereno vultu, *& a Lutheri calumnia vindicantur.*

10 In progreſſu hujus Orationis Sacerdos Deum orat, ut propitio & ſereno vultu reſpicere dignetur ad oblata ſibi dona Corporis & Sanguinis Chriſti, non quod, ut delirat Lutherus, cenſeat ſe mediatorem eſſe inter Patrem & Chriſtum, ſed quia, etſi Patri Deo ſemper accepta eſt Oblatio tum ex parte rei, quæ offertur, tum ex parte Chriſti, qui eſt Oblator præcipuus; tamen cum poſſit contingere, ut ex parte vel Sacerdotis vel Populi non ſit accepta, propterea Sacerdos Deum deprecatur, ut propitio & ſereno vultu oblata reſpiciat, ut obſervat Bellarmin. tom.3. Controverſ. lib.6. de Miſſa cap.24. *Neque hoc eſt orare pro Chriſti reconciliatione ad Patrem, ſed pro noſtra potius infirmitate: etſi enim Oblatio conſecrata ex parte rei, quæ offertur, & ex parte Chriſti principalis Offerentis ſemper Deo placeat, tamen ex parte Miniſtri, vel Populi adſtantis, qui ſimul etiam offerunt, poteſt non placere. Id igitur eſt quod petimus, ut Deus benigne reſpiciat hoc munus, ut a nobis offertur*: quemadmodum etiam in eumdem modum paraphraſtice explicat Auctor Tractatus Miſſæ Parochialis Pariſiis anno 1714. cap.9. Præterea Sacerdos Deum orat, ut ſacra dona ſic dignetur accipere, quemadmodum accepit Abelis munera, & Abrahæ Sacrificium, & quod illi olim Melchiſedech obtulit.

De Sacrificiis Abel, Iſaac, & Melchiſedech, ad explicationem eorum verborum, Sicuti accepta habere dignatus es munera Abel *&c.*

11 Deo Abel obtulit primogenita gregis ſui Geneſ. cap.4. *Abel quoque obtulit de primogenitis gregis ſui, & de adipibus eorum; & reſpexit Dominus ad Abel & ad munera ejus*: Et in epiſtola ad Hebræos cap.11. legitur: *Fide plurimam Hoſtiam Abel, quam Cain obtulit Deo, per quam teſtimonium conſequutus eſt eſſe juſtus, teſtimonium perhibente muneribus ejus Deo, & per illam defunctus adhuc loquitur*. Abraham ædificavit in Sichem Altare Deo, qui ſibi apparuerat, ut eſt in cap.12. Geneſ. & cap.22. ut mandato Dei pareret, ligna impoſuit ad Holocauſtum Iſaaco dilecto filio ſuo, quem paratus erat mactare, niſi ei dixiſſet Angelus, *Non extendas manum tuam ſupra puerum, neque facias illi quidquam. Nunc cogno-*

vi quia times Deum, & non peperciſti unigenito filio tuo propter me. Denique Melchiſedech Abrahamo occurrit e quatuor Regum cæde redeunti, eique victoriam gratulatus, panem & vinum obtulit Deo in Sacrificium, ut eſt in cap.14. Geneſeos: *At vero Melchiſedech Rex Salem proferens panem, & vinum (erat enim Sacerdos Dei Altiſſimi) benedixit ei, & ait: Benedictus Abraham Deo excelſo, qui creavit Cœlum & Terram, & benedictus Deus excelſus, quo protegente, hoſtes in manibus tuis ſunt: & dedit ei decimas ex omnibus.* Et Epiſt. ad Hebræos cap.7. ſubditur: *Hic enim Melchiſedech Rex Salem Sacerdos Dei ſummi, qui obviavit Abrahæ reverſo a cæde Regum, & benedixit ei: cui & decimas omnium diviſit Abraham: primum quidem qui interpretatur Rex juſtitiæ: deinde autem & Rex Salem, quod eſt Rex pacis.*

Ratio cur Eccleſia ea Sacrificia commemoret. Explicatur, quomodo unumquodque eorũ Sacrificiũ novæ legis repræſentaverit.

12 Sacrificiorum Abelis, Abrahami, & Melchiſedech præcipuam in Canone mentionem facit Eccleſia, quamvis & alia veteris legis Sacrificia novæ legis Sacrificium exprimerent. Pulcre ſane noſtrum Sacrificium Abelis ſacrificio repræſentatur. Nam Chriſtus ſeſe obtulit, tamquam primogenitum per excellentiam: *Primogenitus in multis fratribus*, ut ait Apoſtolus ad Romanos cap.8. Præterea ſanguis Abel juſti, innocentis, a fratre Cain interfecti Chriſtum Jeſum a Judæis necatum ac pro peccatis noſtris mortuum repræſentat. Item Sacrificium noſtrum exprimitur Abrahæ ſacrificio, in quo Iſaac immolatus, quin vitam amitteret, figura fuit Jeſu Chriſti, qui mortuus eſt ut reſurgeret, & ad novam vitam rediret; atque illud etiam exiſtimare poſſumus, Abraham noſtrum hoc myſterium præſens animo tunc habuiſſe. Nam de eo Chriſtus Jeſus dixit Joann. cap.8. *Abraham vidit diem meum, vidit, & gaviſus eſt*. Denique ſacrificium Melchiſedechi, Sacrificii noſtri figura fuit; Sacerdotium enim Melchiſedech ejuſdem formæ fuit, cujus Sacerdotium Chriſti; nam panem & vinum obtulit, quod eſt Euchariſtiæ figura, ut infra dicemus. S. Bonaventura in expoſit. Miſſæ in Abrahamo paratum animum conſiderat, quo Abraham filium ſacrificaturus erat, veluti obedientiæ illius ſymbolum, qua Chriſtus Deo Patri obediens fuit uſque ad mortem: *In hoc loco tres Sancti veteris Teſtamenti nominantur, Abel, Abraham, Melchiſedech, qui figuram Paſſionis Chriſti, immo & Cœnæ ejus Sanctiſſimæ proprie repræſentant. Abel enim obtulit munera de primogenitis gregum; & Chriſtus primogenitum obtulit in multis fratribus agnum immaculatum Deo Patri, de quo Agno dixit Joannes Baptiſta: Ecce Agnus Dei* &c. *Item Abel a fratre ſuo Cain innocenter occiditur; & Chriſtus a fratribus ſuis Judæis ſcilicet malis perimitur & necatur. Abraham obedivit Deo ad immolandum filium;* *Chri-*

Chriſtus factus eſt obediens Patri uſque ad mortem, & in manus Patris tradidit ſpiritum. Melchiſedech obtulit panem & vinum; erat enim Sacerdos Dei Altiſſimi; & Chriſtus in Altari ſub ſpecie panis & vini Corpus & Sanguinem ſuum offert Deo Patri pro nobis, ipſum nobis pacificans.

Ante legem ſcriptam fuere Sacrificia.

13 Paulo ante diximus Sacrificiorum Abel, Abraham, & Melchiſedech fieri mentionem in Canone, quia expreſſe Divinum hoc Sacrificium noſtrum repræſentant, tametſi alia quoque veteris legis ſacrificia idem noſtrum exprimant Sacrificium. Atque hic opus eſt animadvertere, primo naturalem rationem dictare homini, ſenſibilibus quibuſdam rebus uti, quas Deo offerat in ſignum debitæ ſubjectionis & honoris; ideoque etiam ante legem ſcriptam Sacrificia fuiſſe, quorum tamen nondum erant ſigna determinata, ut docet S. Thomas 2.2. quæſt.85. art.1. Secundo, tria Sacrificiorum genera fuiſſe in lege veteri, quorum quædam *Holocauſta*, quædam *Pacifica*, quædam *Propitiatoria*, ſive ut Scriptura loquitur *pro peccato* dicebantur, ut videre eſt Levit. cap.1. & ſeq. & apud D. Thomam 1.2. quæſt.102. art.3. ad octavum. Tertio, ſacrificia legis Moſaicæ tota in eo fuiſſe, ut vivum animal cæderetur, ejuſque effunderetur ſanguis ad placandum Deum, eique debitum honorem tribuendum; nec tamen quodlibet animal, ſed illud tantum quod mundum eſſet, ideſt ovis, bos, capella, hœdus, vitulus, columba, paſſer, turtur, ut videre eſt Levit. cap.1. num.2. 10.& 14. nec de iis loquimur ſacrificiis, in quibus res inanima, ut panis, ſpicæ, ſecale, vinum, ſal, & incenſum offerebantur, ut itidem præſcribitur Levit. cap.2. Quarto denique ſacrificia, in quibus vivum animal mactabatur, ſymbolum fuiſſe Sacrificii, quod peragendum erat in Calvario, & Sanguinis Chriſti, qui in Cruce erat effundendus, ut genus humanum redimeretur; ejuſdemque Sacrificii fuiſſe ſymbola etiam res inanimas; nam cum ſaltem aliqua ex parte deſtruerentur, figura ejus mortis erant, quæ Chriſto fuerat ſubeunda, ut bene obſervat Lamy lib.3.de veteri Templo cap.7. ſect.5.

In lege veteri tria Sacrificiorum genera.

Sacrificium, quo mactabatur victima, ſymbolum fuit Sacrificii in Calvario peracti.

Mos mactandarum animalium in Dei honorem non a Gentibus ad Judæos derivatus.

14 Spencerus hæreticus auctor, rerumque novarum cupidus contendit, a Gentibus ad Hebræos morem tranſiiſſe animalium in Dei honorem mactandorum, quem Judæi ab Ægyptiis acceperint, eumque uſum deinde in Hebræorum Republica a Deo eſſe ſanctificatum. Id autem a vero quam longiſſime abeſt. Neque enim veriſimile fit Deum, qui in Populo Judaico ſolemnem ſibi cultum vellet inſtituere, eum ipſum ſelegiſſe, quem Ægyptii inanibus ſuis Numinibus exhibebant. Præterea multo ſunt Ægyptiis vetuſtiora Sacrificia; ſacrificaſſe enim novimus Abel, Noe, Abraham, Melchiſedech, & Job, quorum Sacrificia Deo placuere. Huc accedit,

Digitized by Google

Græcorum Patrum eſſe ſententiam, illa ſacrificia eo eſſe inſtituta, ut Chriſti mortem præfigurarent, eorumque Ritus a Deo eſſe præſcriptos, quod quidem Deus non feciſſet, ſi ex impuro Dæmonum fonte traxiſſent originem.

Mos ille a veteribus Prophetis inſtitutus ad præfigurandam Chriſti mortem; Idem acceptus deinde, & corruptus a Gentibus.

15 Conſulendus Natalis Alexander Hiſt.Eccl. tom.1. in Hiſtoria veter.Teſtam. art.2. & Graveſonius Hiſtor. veter.Teſtam.tom.2. pag.313. & ſeq. Itaque dicendum, Ritus Sacrificiorum ab iis veteribus Prophetis manaſſe, quibus futura Chriſti mors prænunciata fuit; ab iis Sacrificiorum uſum Gentes accepiſſe, & Religionis ab Adam, Abel, & Noe traditæ oblitas, Sacrificia fœdis ſuperſtitionibus corrupiſſe; ipſa Hebræorum ſacrificia Deum aliquando eſſe aſpernatum, quod, ut habetur Pſalm.49. & Iſaiæ cap.1. non eo, quo oporteret, reſpicerent, ſcilicet ad Chriſtum, ut bene idem Lamy ſect.4. *Igitur uſum & ritus Sacrificiorum liquet manaſſe ab antiquis illis Prophetis, quibus mors futura Chriſti innotuerat. Inde omnes Gentes ortum ſuum & Sacrificiorum leges acceperunt, quas poſtea corruperunt oblitæ religionis, quam tradiderant Adamus, Abel, Noe. Hanc mortem delineabant animalium cædes, ut omnes antiqui Scriptores ſentiunt ... Sacrificandi Ritus inter Gentes natus eſt ex imitatione Patriarcharum, ut dixi, vel ex ambitione malorum Angelorum, qui Divinos honores ſibi arrogabant. Cum autem nec ipſi Iſraelitæ id ſatis intelligerent, Deus viſus eſt ſacrificia eorum reſpuere; ſed non ſibi conſtaret, præcipiens ſingulatim quæ ad Sacrificia pertinent, ſimul ea faſtidiens, niſi cauſa hujus faſtidii fuiſſet Iſraelitarum ſupinitas, qui ad verum Sacrificii finem animum non advertebant, ſcilicet ad Chriſtum.*

Num illa, Sanctum Sacrificium, immaculatam *& c. referenda ſint ad Sacrificium Miſſæ, an vero ad Melchiſedechi Oblationem.*

16 Sed ut ad Melchiſedech redeamus, verba Canonis ſunt: *Supra quæ propitio ac ſereno vultu reſpicere digneris, & accepta habere ſicut accepta habere dignatus es munera pueri tui juſti Abel, & Sacrificium Patriarchæ noſtri Abrahæ, & quod tibi obtulit ſummus Sacerdos tuus Melchiſedech ſanctum Sacrificium, immaculatam Hoſtiam*: ubi difficultas oritur, an poſtrema illa verba *ſanctum ſacrificium, immaculatam Hoſtiam* cum iis conjungenda ſint, quæ proxime præcedunt, *quod tibi obtulit ſummus Sacerdos tuus Melchiſedech*, an ad Miſſæ, ſeu Chriſti Sacrificium referenda ſint, quod dupliciter fieri poteſt, vel omnibus illis *ſicuti accepta* uſque ad *Melchiſedech* in parentheſim concluſis, ut illa *Sanctum Sacrificium, immaculatam Hoſtiam* tamquam Miſſæ Sacrificium ſignificantia cum illis *Supra quæ* conjungantur; vel junctis *Sanctum Sacrificium immaculatam Hoſtiam* cum iis quæ ſequuntur, *Supplices te rogamus*, quibus, ut ſuo loco dicemus, Sacerdos orat, ut Angelorum miniſterio in ſublime Paradiſi Altare Oblata perferantur.

17 Le

Verior ſententia, referenda eſſe ad Sacrificium Miſſæ.

17 Le Brun tom.1. pag.510. ait, verba *Sanctum Sacrificium, immaculatam Hoſtiam* ad Oblationem Melchiſedech eſſe referenda; nam præter animadverſiones e Grammatica ductas, notat Sacerdotem, cum ea verba profert, nullum Crucis ſignum ducere ſuper Hoſtiam & Calicem, quod ſatis ſignificat, ea verba ad Chriſti Sacrificium non referri. Contra Pouget tom.2. Inſtitut. Catholicar. pag.865. contendit, ea verba non ad Melchiſedechi Oblationem, ſed ad Chriſti Sacrificium eſſe referenda: *Veriorem horum verborum ſenſum attigeris, ſi eum Odone Epiſcopo Cameraeenſi, Rhemigio Antiſſiodorenſi, Floro Diacono Lugdunenſi, qui nono ſæculo floruit, Titelmano, aliiſque non infimæ notæ ſacri Miſſæ Canonis interpretibus, verba hæc*, Sanctum Sacrificium, immaculatam Hoſtiam, *ad ipſum Chriſti Sacrificium referas, non ad Sacrificium Melchiſedech*. Illud etiam addit, non fieri veriſimile S. Leonem, qui ea verba, ut alibi vidimus, adjecit, eo addidiſſe, ut non Chriſti, ſed Melchiſedechi Sacrificium illo præconio commendaret. Et Suarez in 3.par. D.Thom. tom.3. quæſt.83. art.4. diſp.83. ſect.2. §.*Ultimo notanda*, æque in utramque ſe oſtendit propenſum ſententiam, cujus nos veſtigia ſectantes, dicimus, utrumvis intelligas, bonum iis verbis ſenſum contineri.

Melchiſedech Chananæus fuit Rex Hieruſalem.

18 Plures de Melchiſedecho ſunt hæreticæ opiniones, ut videre eſt apud D. Hieronymum epiſt. ad Evagrium, & apud Epiphanium Hæreſi 70. Vera ſententia eſt, Melchiſedechum Gente Cananæum fuiſſe, Regem Salem, ſeu quod idem eſt, Hieroſolymæ, ut oſtendit Calmetus in erudita Diſſertatione de Melchiſedecho. Certe Sacerdos fuit, quod diſerte traditur cap.14. Geneſeos: & quia Sacerdos erat, panem & vinum obtulit, *Proferens panem & vinum; erat enim Sacerdos Dei Altiſſimi*. Facit cum Melchiſedechi Sacerdotio locus ex cap.7. epiſt. ad Hebræos, ubi ait Apoſtolus, Melchiſedechum non modo Chriſti figuram fuiſſe, ut Aaron, ſed etiam Chriſtum Sacerdotem fuiſſe non ſecundum ordinem Aaron, ſed ſecundum ordinem Melchiſedech.

Cur Chriſtus dicatur Sacerdos non ſecundum ordinem Aaron, ſed ſecundum ordinem Melchiſedech.

19 Vel quia Aaronis Sacrificia, etſi Chriſti mortem repræſentarent, mactatione animalium erant cruenta; incruentum vero ſacrificium Melchiſedech, quod ſub ſpecie panis & vini præfiguravit Chriſti Corpus & Sanguinem: *Sacerdos in æternum Chriſtus Dominus ſecundum ordinem Melchiſedech panem & vinum obtulit*, ait Eccleſia in Officio Feſtivitatis Corporis Chriſti, vel quia Aaronis Sacerdotium ad multos ſibi invicem ſuccedentes delatum eſt, Sacerdotium vero Melchiſedechi non alius quiſquam eſt conſequutus, nec Melchiſedecho ſucceſſit; atque eo reſpexit Apoſtolus in præfata Epiſtola dicens, fuiſſe Melchiſedechum ſine patre, ſine matre, ſine ge-

genealogia, neque initium dierum neque finem vitæ habuiſſe, quod egregie exprimit Sacerdotium Chriſti, qui Sacerdos eſt in æternum, qui nulli ſucceſſit, nemo ei ſuccedet, qui vivit in æternum; juravitque Deus, illius numquam immutatum iri Sacerdotium, neque ad alium quemquam transferendum, quod Levitico accidit Sacerdotio: *Juravit Dominus, & non pœnitebit eum: Tu es Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech*; uti legitur Pſal.109. idque præclare explicat S. Tridentina Synodus ſeſſ.22. cap.1. de Sacrificio Miſſæ: *Quoniam ſub priori Teſtamento, teſte Apoſtolo Paulo, propter Levitici Sacerdotii imbecillitatem, conſummatio non erat, oportuit Deo Patre miſericordiarum ita ordinante, Sacerdotem alium ſecundum ordinem Melchiſedech ſurgere, Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, qui poſſet omnes, quotquot ſanctificandi eſſent, conſummare, & ad perfectum adducere.*

Aſſeritur veritas Sacrificii Melchiſedech adverſus noſtrorū temporum Hereticos.

20 Panis & vini Sacrificium Melchiſedech obtulit, ut habetur cap.14. Geneſ. ubi Sacerdotales ejus res geſtæ deſcribuntur, cum dicitur Abrahamo benedixiſſe, accepiſſe ab eo Decimas, panem & vinum obtuliſſe, & quidem in Sacrificium, ut oſtendit cauſalis particula; *erat enim Sacerdos Dei Altiſſimi*. Nam futilia ſunt, quæ Lutherani & Calviniſtæ obganniunt, ab Hebræo textu particulam *enim* abeſſe, quam habet vulgata verſio, Hebraicos Codices habere conjunctivam *&*, ſeu *autem*, ut in verſione LXX.Interpretum, ubi legitur, *erat autem Sacerdos Dei Altiſſimi*. Hebraicæ enim linguæ periti teſtantur, apud Hebræos particulam *&*, vel *autem* vim cauſalis habere, quod multis probatur ſacræ Scripturæ locis, eo præſertim ex cap.20. Geneſeos, ubi ita habet Vulgata: *Venit autem Deus ad Abimelech per ſomnium nocte, & ait illi: En morieris propter mulierem, quam tuliſti; habet enim virum*. Hebræi legunt, *& ipſa habet virum*; fatentur enim vel ipſi Rabbini, vocem *&* cauſalis vim habere; textus eſt etiam Iſaiæ cap.64. *Ecce tu iratus es, & peccavimus*; ubi & cauſalem eſſe adnotavit D. Hieronymus ad illum locum: *Ordo præpoſterus: non, quia tu iratus es, nos peccavimus; ſed quia peccavimus, tu iratus es. Et quia peccavimus, nobis iratus es, Domine; propterea erravimus, & rectam reliquimus viam.*

Particulæ &, autem apud Hebræos vim habent cauſalis.

In Sacrificio Melchiſedech Sancti Patres agnoſcunt figuram noſtri Sacrificii.

21 Itaque Sacerdos fuit Melchiſedech, ejus Oblatio panis & vini ſacrificium fuit, & Eccleſiæ Patres in ejus ſacrificio expreſſam Sacrificii noſtri figuram perviderunt, ut explicant, ne multos memorem, Cyprianus epiſt.3. ad Cæcilium lib.2. ubi allatis illis verbis e Pſalmo, *Tu es Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech*, ait: *Qui ordo utique eſt de Sacrificio illo veniens, & inde deſcendens, quod Melchiſedech Sacerdos Dei ſummi fuit, quod pa-*

panem & vinum obtulit, quod Abraham benedixit; *nam quis magis Sacerdos Dei ſummi quam Dominus noſter Jeſus Chriſtus, qui Sacrificium Deo Patri obtulit, & obtulit hoc idem quod Melchiſedech obtulerat, ideſt panem & vinum, ſuum ſcilicet Corpus & Sanguinem*? Hieronymus epiſt. ad Marcellam, quam ut Bethleem veniat hortatur, ſcribens: *Recurre ad Geneſim & Melchiſedech Regem Salem, hujus Principem invenias Civitatis, qui jam tunc in typo Chriſti panem & vinum obtulit, & Myſterium Chriſtianum in Salvatoris Sanguine & Corpore dedicavit*. Et D. Auguſtinus lib.16. de Civitate Dei cap.22. de Melchiſedechi Oblatione: *Ibi primum*, inquit, *apparuit Sacrificium, quod nunc a Chriſtianis offertur Deo toto Orbe terrarum*. Quamobrem quis non intelligit, quam propria ſint ea verba *ſanctum Sacrificium, immaculatam Hoſtiam*, etiamſi ad Melchiſedechi Oblationem panis & vini referantur?

Verba illa: Sanctum Sacrificium &c. *referenda ad Sacrificium Miſſæ oſtenditur ex ipſius Miſſæ natura & eſſentia.*

22 Planiſſimus item ac maxime proprius eſt eorumdem ſenſus verborum, ſi ad ſanctum novæ legis Sacrificium referantur. Malachias enim dicens, *Non eſt mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum, & munus non ſuſcipiam de manu veſtra*; *ab ortu enim ſolis uſque ad occaſum magnum eſt nomen meum in Gentibus, & in omni loco ſacrificatur, & offertur nomini meo Oblatio munda, quia magnum eſt nomen meum in gentibus, dicit Dominus exercituum*; profecto de Miſſæ Sacrificio loquitur, ut ſcribunt Juſtinus Martyr in Dialogo cum Tryphone: *De noſtris vero Gentium, quæ in omni loco offeruntur, Sacrificiis, hoc eſt pane Euchariſtiæ, & poculo ſimiliter Euchariſtiæ jam tum loquutus prædixit* (Malachias) *nos quidem glorificare nomen ejus, vos autem profanare*; & Irenæus cap.32. lib.4. adverſus Hæreſes: *Eum qui ex creatura panis eſt, accepit, & gratias egit dicens: Hoc eſt Corpus meum*; *& Calicem ſimiliter, qui eſt ex ea Creatura, quæ eſt ſecundum nos, ſuum ſanguinem confeſſus eſt, & novi Teſtamenti novam docuit Oblationem, quam Eccleſia ab Apoſtolis accipiens in univerſo mundo offert Deo, ei, qui alimenta nobis præſtat, primitias ſuorum munerum in novo Teſtamento, de quo in duodecim Prophetis Malachias ſic præſignificavit*. Idem innuit S. Tridentina Synodus ſeſſ. 22. cap.1. de Sacrificio Miſſæ: *Et hæc quidem illa munda Oblatio eſt, quæ nulla indignitate aut malitia offerentium inquinari poteſt, quam Dominus per Malachiam nomini ſuo, quod magnum futurum eſſet in gentibus, in omni loco mundam offerendam prædixit*. In Miſſa enim id omne fit, quod pertinet ad naturam & eſſentiam ſacrificii. Docent Theologi omnes Sacrificium Oblationem eſſe rei ſenſibilis cum ejus *deſtructione, vel immutatione* (non enim in ſacrificio ſemper opus eſſe deſtructione, ſed ſatis eſſe immutationem, ut ex ſacrificio Capri emiſ-

emiſſarii intelligitur, qui non mactabatur, ſed veluti exul amandabatur in deſertum, Levit. cap.16.) Oblationem eſſe Deo factam in recognitionem ejus ſupremi dominii; demum Oblationem eſſe ritu myſtico conſecratam: quæ conditiones omnes in Miſſa abſque ulla dubitatione implentur. Miſſa enim etiam in Sanctorum honorem celebrata non illis, ſed ſoli Deo offertur, *qui illos coronavit*, ut loquitur Concilium Tridentinum ſeſſ.22.cap.3. de Sacrificio Miſſæ. Præterea hoc Sacrificium a ſolo Sacerdote peragitur, juxta illud Apoſtoli ad Hebr.5. *Omnis Pontifex ex hominibus aſſumtus, pro hominibus conſtituitur in his quæ ſunt ad Deum, ut offerat dona & Sacrificia pro peccatis*; Et paulo poſt: *Nec quiſquam ſumit ſibi honorem, ſed qui vocatur a Deo tamquam Aaron*. Myſtico etiam ritu Miſſa celebratur, eoque modo, quo in incruento Sacrificio fieri poteſt, victimæ fit deſtructio; vel quia ſacramentales ſpecies conſumuntur, vel quia in Conſecrationem panis venit Corpus, & per concomitantiam Sanguis quoque, anima, & Divinitas Jeſu Chriſti, & in Conſecrationem vini ſanguis, & itidem per concomitantiam venit corpus, anima, & Divinitas, quod ſatis eſt ad victimæ deſtructionem in Sacrificio, quod ſit incruentum; vel quia, licet in Miſſæ Sacrificio Chriſtus qui eſt victima non deſtruatur *quoad eſſe ſimpliciter*, ut loquuntur Theologi, nec deſinat *quoad eſſe ſubſtantiale*, deſtruitur tamen *quoad eſſe Sacramentale*, & *quoad præſentiam ſacramentalem*.

Finis quartæ hujus Orationis.

23 Hæc Oratio in eam deſinit precationem, qua Sacerdos a Deo petit, ut jubeat per manus Angeli in ſublime Altare ſuum in conſpectu divinæ Majeſtatis ſuæ Oblata perferri, ut quotquot ex ea Altaris participatione ſacroſanctum Filii ſui Corpus & Sanguinem ſumſerint, omni benedictione cœleſti & gratia repleantur.

Poſtrema quartæ Orationis verba intellectu difficilia. Eorum explicatio ex Innocent. III.

24 Florus in Canonem Miſſæ ait, poſtrema hæc verba intellectu valde difficilia eſſe; & idem cum eo ſentit Innocentius III. lib.5. Myſterior. Miſſæ cap.6. *Tantæ ſunt*, inquit, *profunditatis hæc verba, ut intellectus humanus vix ea ſufficiat penetrare*. Ea tamen idem Pontifex in hunc explicat modum: Jube, Domine, vota Fidelium & preces Angelorum miniſterio in conſpectum tuæ majeſtatis perferri, ut eorumdem Angelorum interceſſione tibi ſint gratæ: *Jube hæc, ideſt vota Fidelium, videlicet ſupplicationes & preces, perferri per manus Sancti Angeli tui, ideſt per miniſterium Angelorum (ſecundum illud, quod ait Angelus ad Tobiam; Quando orabas cum lacrymis, ego obtuli Orationem tuam Domino) in ſublime Altare tuum, hoc eſt in conſpectum Divinæ Majeſtatis*. Et Odo Cameracenſis in expoſit. ſacr. Canon. diſt.4. in Chriſti Eccleſia duo ſtatuit eſſe Altaria, quorum alterum hic apud nos viſibile, inviſibile alterum

rum in Cælo: *Habet Eccleſia Altare viſibile in terra, & Altare inviſibile in Cælo .... ſumimus hic viſibiliter Corpus & Sanguinem Chriſti. Sumimus inviſibiliter de Cælo, quo perlata ſunt, benedictionem & gratiam Dei.*

25 D. Thomas 3. par. quæſt.83. art.4. *ad nonum* ita diſputat: *Sacerdos non petit, neque quod ſpecies Sacramentales deſerantur in Cælum, neque Corpus Chriſti verum, quod ibi eſſe non deſinit, ſed petit hoc pro corpore myſtico, (quod ſcilicet in hoc Sacramento ſignificatur,) ut ſcilicet orationes Sacerdotis & populi Angelus aſſiſtens divinis Myſteriis Deo repræſentet.* Nec veretur S. Doctor ſub nomine Angeli ipſum Chriſtum Jeſum intelligere, qui vocatur magni conſilii Angelus, quique myſticum corpus cum Deo Patre & Eccleſia triumphante conjungit; atque hanc explicationem, quæ eſt Innocentii III. D. Thomas amplectitur, ceterique Theologi omnes confirmant. Videantur Bellarminus tom.3. Controverſ. lib.6. de Miſſa cap.24. §. *Quinta objectio*, Suarez in 3. par. tom.3. quæſt.83. art.4. diſp.83. ſect.2. §. *Additur ultimo*, Le Brun tom.1. pag.521. Et Auctor tractatus de Miſſa Parochiali, quem ſupra citavimus, par.3. cap.10.

Eorumdem verborum explicatio Divi Thomæ.

26 Poſtremam hanc Orationis quartæ partem actiones hæ comitantur. Sacerdos ſe profunde inclinat cum dicit, *ſupplices te rogamus*; oſculatur Altare cum dicit, *ut quotquot ex hac Altaris participatione*; cum Chriſti Corpus nominat, ſignum Crucis ducit ſuper Hoſtiam; atque itidem ſuper Calicem, cum nominat Sanguinem; ac cum benedictionem nominat cæleſtem & gratiam, ipſe ſe ſigno Crucis ſignat, dexteram manum capiti aptans, atque conſueto more cetera exequitur, quæ fiunt, dum aliquis ſe Crucis ſigno ſignat. Profunda illa inclinatio bene ſupplicanti convenit, & in ea Miſſæ parte vetuſtiſſima eſt; ejus enim Amalarius & Micrologus mentionem faciunt. Sacerdos in hac profunda inclinatione junctas tenet manus; & in pluribus Galliæ & Germaniæ Eccleſiis Sacerdos olim manus in Crucem decuſſatas tenebat, ut etiamnum Carthuſiani, Dominicani, & Carmelitæ.

De actionibus, quæ junguntur cum quarta Oratione.

27 Innocentius III. lib.5. Myſt. Miſſæ cap.5. loquitur de myſterio trium ſignorum Crucis; & ait, duci Crucis ſignum ſuper Corpus *propter ſudorem Corporis*, quo Chriſtus in ſua Paſſione maduit, ſuper Calicem *propter guttas ſanguinis*, quem in Paſſione fudit; Sacerdotem denique ſe ipſum ſignare, quia Chriſtus *procidit in faciem ſuam*. Addit aliam idem Pontifex myſterii explanationem; duo videlicet priora Crucis ſigna vincula & flagella Chriſti Jeſu ſignificare, ſignum vero, quo ſe ipſe ſignat Sacerdos, ſatellites inhuere, qui Chriſti faciem conſpuebant. D. Thomas 3. par. quæſt.83. art.5. ad ter-

Inclinationis Sacerdotis & ſignorum Crucis multiplices ſignificationes.

tertium de tribus his ſignis Crucis ita loquitur: *Repræſentatur extenſio Corporis, & effuſio Sanguinis, & fructus Paſſionis per trinam Cruceſignationem, quæ fit ſuper illis verbis: Corpus & Sanguinem ſumſerimus, omni benedictione &c.* Et cum D. Thoma conſentiunt Soto in 4. ſent. diſt. 13. quæſt. 2. art. 5. §. *Quinto repræſentatur*, Natalis Alexander Theolog. Dogmat. & Moralis lib. 2. de Sacram. Euchariſtiæ cap. 7. art. 6. §. 5. ubi alias quoque Innocentii III. refert & amplectitur explicationes, Merbeſius 3. par. Summæ Chriſt. q. 51. quæſtiunc. 7. & cum iis videndus D. Bonaventura in Expoſit. Miſſæ cap. 3. §. *In conſpectu Divinæ Majeſtatis tuæ.*

CAPUT XVII.

De Quinta Canonis Oratione.

Quinta Oratio Memento etiam &c. eſt pro Defunctis.

1 QUinta Canonis Oratio incipit, *Memento etiam Domine*, ubi oratur pro Defunctis. Hæc Oratio cum habeat vocem *etiam* nonnulli exiſtimarunt, olim aliud peculiare *Memento* præceſſiſſe; quidam vero redundare eam particulam putant. Sed Le Brun tom. 1. pag. 525. obſervat, nihil opus eſſe aliud *Memento* præcedens ſupponere, aut particulam *etiam* veluti ſuperfluam habere. Cum enim ante Conſecrationem dictum fuerit *Memento* pro vivis, nemo non videt, quam proprie interjiciatur vox illa *etiam*, quæ indicat orationem, quæ hactenus facta fuit pro vivis, deinceps pro defunctis continuari.

Nulla eſt Liturgia, quæ non habeat Orationem pro defunctis ex Apoſtolica Traditione.

2 Vulgatiſſimum eſt Judæ Machabæi exemplum, qui orari pro Judæis juſſit, qui in bello ceciderant, quique non ut Idolorum cultui ſe addicerent, ſed avaritia moti ex Jamniæ Templo res Idolis conſecratas diripuerant, & ſub veſtibus ſuis abſconderant: *atque ita ad preces converſi rogaverunt, ut id quod factum erat delictum, oblivioni traderetur*: ut eſt 2. Machab. cap. 12. Neque vero eorum peccatum lethale habitum fuit, & exiſtimari potuit, eos ante mortem ejuſdem peccati pœnituiſſe. Eccleſiæ non ſatis eſt pro defunctis raro, & certis quibuſdam occaſionibus orare; nulla prorſus eſt Liturgia, quæ non habeat orationem pro defunctis, idque ex Apoſtolica traditione: *Extat oratio pro Defunctis in Liturgiis omnibus Eccleſiæ tum Orientalis tum Occidentalis. Hoc ab Apoſtolis traditum univerſa per totum orbem obſervat, & obſervavit Eccleſia, ut pro Defunctis inter ſacrificandum oret*; ait Pouget Inſtit. Catholicar. tom. 2. pag. 866.

Mos ille orandi pro Defunctis confirma-

3 Apertiſſima ſunt teſtimonia veterum Patrum. Tertullianus de Corona militis cap. 3. *Oblationes pr o Defunctis annua die facimus.* Augu-

Auguſtinus ſermone 171. alias 32. de verbis Apoſtoli ita ſcribit: *Hoc enim a Patribus traditum universa obſervat Eccleſia, ut pro eis, qui in Corporis & Sanguinis Chriſti communione defuncti ſunt, cum ad ipſum Sacrificium loco ſuo commemorantur, oretur, ac pro illis quoque id offerri commemoretur*. Et conſentit Chryſoſtomus homil. 69. ad Populum Antiochenum: *Non temere ab Apoſtolis hæc ſancita fuere, ut in tremendis myſteriis Defunctorum agatur commemoratio: ſciunt enim illis multum contingere lucrum, & utilitatem multam*. His fundamentis quinta Canonis Oratio innititur; atque in ea Sacerdos præſentes animo eos habere debet defunctos, pro quibus præcipue intendit orare: *In hoc loco Sacerdos, quorum maluerit defunctorum, debet agere memoriam ſpecialem*; verba ſunt Innocentii III. cit. lib. 5. cap. 7. ac porro pergens orat pro animabus omnibus, quæ detinentur in Purgatorio, ut verba illa indicant, *ipſis Domine*, ideſt pro quibus præcipue oravit; & *omnibus in Chriſto quieſcentibus*, iis ſcilicet omnibus, qui in Purgatorio igne expiantur; pro omnibus autem poſtulat *locum refrigerii*, quod reſpicit ignem illum quo cremantur; *locum lucis*, quod ſpectat ad eas tenebras in quibus verſantur; *locum pacis*, quod ad illam pertinet mentis anxietatem, qua conflictantur: quo triplici pœnarum genere miſeræ illæ animæ a Divina expiantur juſtitia. Ideo autem diximus pro omnibus, qui ſunt in Purgatorio, Orationem fieri, quia ipſis ſolis Miſſæ Sacrificium tamquam ſatisfactorium Deo offertur, juxta Tridentinam Synodum ſeſſ. 25. Decreto de Purgatorio, ubi docet, *Animas in Purgatorio detentas Fidelium ſuffragiis, potiſſimum vero acceptabili Altaris Sacrificio juvari*; & juxta idem Concilium ſeſſ. 22. cap. 2. *Quare hoc Sacrificium non ſolum pro Fidelium vivorum peccatis, pœnis, ſatisfactionibus, & aliis neceſſitatibus, ſed & pro Defunctis in Chriſto nondum ad plenum purgatis, rite juxta Apoſtolorum Traditionem offertur*; numquam tamen pro animabus damnatorum, quorum immutabili Dei lege æterna eſt condemnatio: *Paleas autem igne comburet inextinguibili*, Matth. cap. 3. *Diſcedite a me maledicti in ignem æternum*, itidem Matth. cap. 25.

tur teſtimonio Patrum.

Oratio fit pro animabus, quæ igne Purgatorio expiantur, non pro damnatis.

4 Hæc Oratio in vetuſtis monumentis *Oratio ſuper Diptycha* appellatur, ob eam quam ſupra rationem attulimus. Cap. 13. n. 26. Mortuorum quondam nomina alta voce recitabantur, ſicuti nomina vivorum, ut diximus *in Memento* pro vivis; quamobrem Turonenſe Concilium ſæculo VIII. habitum hanc rubricam habet: *Si fuerint nomina Defunctorum, recitentur; deinde poſtquam recitata fuerint, dicat Sacerdos: ipſis, & omnibus*. Epiſcopi etiam qui Eccleſiam rexerant, aliique aliarum Diœceſium, qui in Catholica Fide & Communione obierant, nominabantur; nam ſi vel in hæreſi, vel in ſchi-

Olim defunctorum nomina, pro quibus Sacerdos orabat, alta voce recitabantur.

 ſmate

ſmate mortui eſſent, e ſacris Diptychis expungebantur. Martene de Antiquis Eccleſiæ Ritibus lib.1. cap.4. art.8. num.24. documenta profert, quibus oſtendit, Defunctorum atque etiam Epiſcoporum nomina propalam eſſe recitata ad XII. uſque ſæculum, atque ejuſmodi conſuetudinem a Cardinali Antonio de Crequy Epiſcopo Ambianenſi fuiſſe revocatam, qui Teſtamento ſuo an.1574. juſſit, in Conventuali illius Eccleſiæ Miſſa, cum Sacerdos pervenerit ad *Memento* Defunctorum, Diaconum alta ipſum voce monere: *Memento Domine animarum ſervorum tuorum Joannis & Antonii de Crequy*: & in Pariſienſi Eccleſia etiamnum ejus diſciplinæ quædam reliqua eſſe veſtigia; antiquiorem enim Clericorum Chori ad Sacerdotis dexteram accedere, qui Miſſam Conventualem celebrat, ac illi dicere: *Memento animæ Cardinalis de Gondy*, qui fuit ejus Eccleſiæ Epiſcopus.

Miſſæ quæ applicantur animabus ſuffragii minime capacibus, remanent in theſauro Eccleſiæ.

5 Gilbertus Grimaud in Liturgia ſacra par.3. cap.10. quæſt.6. & ſeq. de ea obligatione agit, qua tenemur Deum orare pro Defunctis; quæ obligatio ex charitate, interdum etiam oritur ex juſtitia. Supra diximus Sacrificium pro damnatis in Infernum offerri non poſſe: cum autem poſſit contingere, ut vel pro damnatis, vel pro iis qui in Cælo beata vita perfruuntur, Sacrificium offeratur, monet, illius fructum Sacrificii in Eccleſiæ theſauro remanere, quem Deus diſpertit, & applicat iis animabus, quæ poſſint ejuſmodi fructum conſequi, quibuſque Deus levamen aliquod vult afferre. Perpulcra eſt D. Auguſtini ſententia in Enchiridio cap.109. de Miſſis, Suffragiis, & Orationibus pro iis animabus, quibus ea prodeſſe poſſe credimus, cum tamen non proſint: *Neque negandum eſt Defunctorum animas pietate ſuorum viventium relevari, cum pro illis Sacrificium Mediatoris offertur, vel Eleemoſinæ in Eccleſia fiunt. Sed eis hæc proſunt qui cum viverent, ut hæc ſibi poſtea poſſent prodeſſe meruerunt.*

Egregia D. Auguſtini verba de Suffragiis.

CAPUT XVIII.

De ſexta Oratione Canonis.

De ſexta Oratione Canonis, quæ deſinit: Per omnia ſæcula ſæculorum. Hæc clauſula dicitur elata voce. Cur non dicatur Feria VI. in Paraſceve.

1 SExta & ultima Canonis Oratio incipit, *Nobis quoque peccatoribus*, quæ verba elata paullulum voce dicuntur & deſinit in clauſulam *Per omnia ſæcula ſæculorum*, quæ proxime Orationem præcedit Dominicalem; eaque clauſula alta voce dicitur, ut Populus reſpondeat *Amen*. Quamobrem Feria VI. in Paraſceve, cum integer Canon omittitur, qui ad Conſecrationem pertinet, nulla e ſenis hiſce Orationibus dicitur, nec *Per omnia ſæcu-*

la

la ſæculorum, ſed poſt manuum ablutionem initium ſumitur abſolute ab Oratione Dominicali.

Explicatur illa, Intra quorum nos conſortium &c.

2 Sacerdos ante Conſecrationem Deum eſt precatus, ut dignetur Eccleſiam Militantem in Triumphantis conſortium admittere. Idem petiit poſt conſecrationem pro Eccleſia Patiente; in hac vero poſtrema Oratione idem ſibi & adſtantibus petit, quorum nomine offert Sacrificium; petit autem his verbis: *intra quorum* (Sanctorum, qui in cælo ſunt) *nos conſortium non æſtimator meriti, ſed veniæ quæſumus largitor admitte*: ad quæ verba reſpexiſſe videtur Hieronymus in expoſit. ult. verſ. Pſal.72. ubi ita concludit: *Ad capeſſendam futuram beatitudinem cum electis ejus, in quorum nos conſortium non meritorum inſpector, ſed veniæ largitor admittat Chriſtus Dominus noſter. Amen.* Novit Eccleſia Deum non niſi intercedentibus meritis tribuere beatitudinem; ſed nec illud ignorat, ut in Sanctorum admittamur conſortium, non modo neceſſariam eſſe gloriam, ſed etiam gratiam, & veniam peccatorum, quæ ſine noſtris meritis datur tantummodo per Chriſtum Dominum noſtrum; ipſa noſtra merita dona eſſe miſericordiæ Dei & gratiæ; nobiſque miſericordia Dei opus eſſe vel in earum actionum examine, quas bonas exiſtimamus, juxta illud Pſal.129. *Si iniquitates obſervaveris Domine, Domine quis ſuſtinebit?* & Pſal.142. *Non intres in judicium cum ſervo tuo Domine, quia non juſtificabitur in conſpectu tuo omnis vivens*; & juxta illud Auguſtini Confeſſ. lib.9. cap.13. *Væ laudabili vitæ hominum, ſi ſecluſa miſericordia, diſcutias eam.*

Meritum ponitur pro demerito & peccato.

3 Nec contemnenda videtur interpretatio *meriti* pro demerito & peccato, ut notat Hugo Menardus in Notis ad Sacramentarium S. Gregorii pag.21. ad verbum *meriti, ideſt demeriti, peccati. Huic interpretationi adſtipulatur vetus expoſitio manuſcripta Præfationis & Canonis Miſſæ Bibl. Cor. Non retributionem peccatorum æſtimet, ſed ipſe ſit veniæ largitor, & quandoque meritum ſumitur pro peccato; S. Auguſtinus lib. de Cura pro mortuis gerenda cap.1. Quorum tam mala ſunt merita.*

In hac etiam Oratione Sancti invocantur.

4 In hac Oratione Sacerdos invocat Sanctos Apoſtolos & Martyres Joannem, Stephanum, Matthiam, Barnabam, Ignatium, Alexandrum, Marcellinum, Petrum, Felicitatem, Perpetuam, Agatham, Luciam, Agnetem, Cæciliam, Anaſtaſiam, omnes denique Sanctos.

Cur in hac Oratione nominetur Joannes, & Stephanus ante Matthiam.

5 Quæritur, quamobrem hic ſolus Joannes ex iis qui in prima, quæ Conſecrationi præcedit, Canonis parte ſunt nominati, & Stephanus ante Matthiam Apoſtolum nominentur; cur etiam Matthias in eadem prima Canonis parte inter Apoſtolos fuerit prætermiſſus. Innocentius III. lib.5. cap.8. ait, Joannem in priori parte propter Apo-

Apoſtolatus dignitatem, in altera vero propter Virginitatis privilegium nominari,cum quo propterea conjungitur Stephanus continentiæ dono eximius, qui iccirco præpoſitus eſt viduis, eoque etiam nomine abApoſtolis creatus eſt Diaconus; quamobrem Epiſcopus in ordinatione Diaconi hæc profert verba: *Cogitate B. Stephanum merito præcipuę caſtitatis ab Apoſtolis ad officium iſtud electum*. Et conſonat S. Bonaventura in Expoſit. Miſſæ cap.4. §. *Unde ſequitur*. Sed veriſimilius videtur, ut cenſet Walfridus cap.22. Joannem, qui hic nominatur, non Evangeliſtam eſſe, ſed Baptiſtam, quod obſervat Menardus quoque in Notis ad lib. Sacramentor. S. Gregorii pag.21. *Hic videtur intelligendus S. Joannes Baptiſta, cujus etiam mentio fit in Liturgiis Sanctorum Baſilii & Chryſoſtomi poſt Conſecrationem*. Idcirco autem prior nominatur Stephanus, Matthias poſterior, quod Eccleſia non ad dignitatis, ſed ad Martyrii ordinem reſpicit: Joannes quidem Baptiſta Stephano fuit Martyrii palma prior, quemadmodum Matthiam Stephanus præceſſit: jam vero Matthias in priori omiſſus oratione, nominatur in ſecunda, quia Paſſionis tempore nondum erat Apoſtolus, nec in Evangeliis ejus nomen inter Apoſtolos legitur. Quamquam vero Paulus, licet nondum tempore Paſſionis eſſet Apoſtolus, & licet inter Apoſtolos in Evangeliis non recenſeatur, in prima Oratione nominatur, id tamen, quod alibi monuimus, factum eſt ne a B. Petro ſejungeretur. Vide Bellar. tom.3. Controverſ. lib.6. de Miſſa cap.23.

Petrus, qui hic nominatur, eſt Petrus Exorciſta ſocius Marcellini Presbyteri, qui ſub Diocletiano paſſi ſunt. Sancti, qui hic nominantur, diverſorum Ordinū ſunt, ex Diaconis, Apoſtolis, Diſcipulis, Epiſcopis &c.

6 Septala Dertonenſis Epiſcopus tract. de Myſteriis Miſſæ cap.39. pag.243. ait haud ita facile reperiri poſſe, quis ille tandem Petrus ſit, qui hoc loco nominatur, cum plurimi eo nomine Martyres fuerint. Sed Pouget tom.2. Inſtit. Catholicar. pag.687. putat eſſe S. Petrum Exorciſtam: & quamquam nullam ſententiæ ſuæ rationem affert, ea tamen præſto eſt; nam poſt S. Marcellinum proxime nominatur; porro Marcellinus Presbyter & Petrus Exorciſta, diutinos perpeſſi cruciatus, conjunctim ſub Diocletiano necati, Martyrii palmam conſequuti ſunt in ea quæ tum Silva nigra, deinde in eorum Sanctorum honorem Silva Candida eſt appellata, ad Epiſcopalem olim ſedem erecta, & poſtea a Callixto II. Portuenſi Eccleſiæ prope Romam unita. Sanctorum Marcellini & Petri Exorciſtæ Feſtum proſtridie Kal. Junii celebratur, ut videre eſt in Martyrologio Romano ad eamdem diem. Quæ vero ad S. Petrum Exorciſtam pertinent, reperias in Notis Florentini ad ſuum Martyrologium, & Baronii ad Martyrologium Romanum. Pulcre notat Cardinalis Bona Rer. Liturgicar. lib.2. cap.14. num.5. Sanctos, qui in hac ſexta Canonis Oratione nominantur, diverſorum eſſe ordinum; ex Diaconis Stephanum; Matthiam ex Apoſtolis; Barnabam e Diſcipu-

ſcipulis; ex ordine Epiſcoporum Ignatium; ſummorum Pontificum Alexandrum I.; Presbyterorum Marcellinum; e minorum Ordinum Clericis Petrum, e nuptis Felicitatem & Perpetuam; Agatham, Luciam, Agnetem, Cæciliam, Anaſtaſiam e Virginibus.

In Canone non niſi Martyribus eſt locus.

7 In quarumdam Eccleſiarum Canone additi ſunt Hilarius, & Martinus; alibi Auguſtinus; alibi Juliana & Euphemia. Sed neminem hic adjiciendum docet Cardinalis Bona loco cit. nec ulli præter Martyres eſſe locum in Canone. De Sanctis, qui in hac Oratione juxta Ambroſianum Ritum nominantur, vide Septalam pag.245. Supra docuimus Sanctarum Felicitatis, Agathæ, Luciæ, Agnetis, Cæciliæ, Anaſtaſiæ nomina Canoni a S. Gregorio eſſe addita, quod hic Aldhelmi Epiſcopi auctoritate confirmamus, qui libro de Virginitate cap.25. ita ſcribit: *Mihi quoque operæ pretium videtur, ut S. Agathæ rumores, caſtiſſimæ Virginis Luciæ præconia ſubſequantur, quas Præceptor & Pædagogus noſter Gregorius in Canone quotidiano, quando Miſſarum ſolemnia celebrantur, pariter copulaſſe cognoſcitur, hoc modo in Catalago Martyrum ponens: Felicitate, Anaſtaſia, Agatha, Lucia, Agnete &c.*

Duplex in Miſſa Sanctorũ commemoratio ad ſuffragium, & ad conſortiũ.

8 Gilbertus Grimaud in ſacra Liturgia par.3. cap.5. conſiderat, duobus in locis commemorationem fieri Sanctorum, ante, & poſt Conſecrationem ut ſupra diximus. Et commemorationem quidem Sanctorum fieri ante Conſecrationem, ut eorum obtineamus ſuffragia, eorum Communionem conſequamur, virtutes denique adipiſcamur, & gratias, quas nobis ex ſancto Sacrificio poſſumus polliceri: *Quorum meritis precibuſque concedas &c.* poſt Conſecrationem vero, quia Deum oramus, ut in Sanctorum cœtum nos admittere dignetur: *intra quorum nos conſortium non æſtimator meriti &c.* ac propterea primam appoſite dici commemorationem *ad ſuffragium*, alteram *ad conſortium*.

Explicantur illa, Per quem hæc omnia Domine ſemper bona creas &c.

9 Poſt Sanctorum imploratam interceſſionem Sacerdos, ut cum adſtantibus per Jeſu Chriſti merita inter Sanctos admittatur in Cælo, ait: *Per quem hæc omnia, Domine, ſemper bona creas, ſanctificas, vivificas, benedicis, & præſtas nobis, per ipſum, & cum ipſo, & in ipſo, eſt tibi Deo Patri omnipotenti in unitate Spiritus Sancti omnis honor & gloria.*

Ad hunc Miſſæ locum olim benedicebantur novæ fruges, mel, carnes &c.

10 Notum eſt, Sacerdotem olim ad Altare novos fructus, legumina, mel, carnes benedicere conſueviſſe, cujus conſuetudinis fuiſſe perhibetur auctor S. Eutychianus in lib. Pontificali: *Hic conſtituit, ut fruges ſuper Altare tantum, fabæ, & uvæ benedicerentur.* Illud etiam certiſſimum eſt, in hac Miſſæ parte, quam modo expendimus & quidem poſt ea verba, *largitor admitte*, hanc benedictionem fieri conſueviſſe. Probat id Cardinalis Bona lib.2. cap.14. num.5.

Digitized by Google

num.5. ex veteribus Miſſalibus & Litutgiis: *Finita*, inquit, *hac Oratione poſt illa verba*, largitor admitte, *ſi novæ fruges, aut quælibet alia humanis uſibus inſervientia benedicenda erant, ante Altare olim collocari ſolebant, & hic a Sacerdote benedici; & terminata benedictione ſolita clauſula, Per Chriſtum Dominum noſtrum, ſequentem addebant Orationem: Per quem hæc omnia Domine ſemper bona creas: quæ ut notat Lucas Dacherius, non ſolum referuntur ad Oblata, ſed etiam ad res tunc benedictas, quas Deus creat, ſive producit, eaſque petimus ejus benedictione ſanctificari noſtris uſibus profuturas*. Et apud Martene tom.4. monumenta extant benedictionis novarum frugum in Feſto Aſcenſionis Domini, novorum pomorum in ſolemnitate S. Jacobi Apoſtoli, & novarum uvarum in feſtivitate S. Xyſti, ut videre eſt pag.568. 574. & 575. primæ edit. In Ordinatione Lectoris Epiſcopus ait: *Lectorem ſiquidem oportet legere ea, quæ prædicat, & Lectiones cantare, & benedicere panem, & omnes fructus novos*. Eas tamen benedictiones (etſi nunc non fiunt in hac Miſſæ parte, ſed peracta Miſſa) ſolus hoc tempore Sacerdos facit, ut notat Catalanus in notis ad Pontificale Romanum tom.1. pag.83. §.6.

Num verba illa, Per quem hæc Domine, &c. *referenda ſint ad novas fruges, an ad Euchariſtiam, an ad utrumque.*

11 Quæ ſupra Cardinalis Bonæ attulimus verba indicant eas preces, *per quem hæc omnia Domine ſemper bona creas &c.* non modo ad Chriſti Corpus & Sanguinem, ſed ad novas etiam uvas & fruges benedictas referri. Quidam dicunt, ad novos tantum fructus referri, quod non injuria rejicit Le Brun tom.1. pag.538. ait enim, apud aliquas Eccleſias in more fuiſſe, ut novæ benedicerentur fruges in Miſſa ante Conſecrationem Corporis Chriſti, eodem modo, quo his temporibus Feria V. Majoris Hebdomadæ ante Conſecrationem ſanctorum Oleorum fit benedictio; novis eam tamen frugibus benedicendis peculiarem fuiſſe Orationem, quæ, ut aliæ omnes, in eam deſinebat clauſulam: *Per Chriſtum Dominum noſtrum*, cui deinde ea jungebantur, *Per quem hæc omnia &c.*

Ea verba referenda ad Chriſti Corpus nulla habita novarum frugũ ratione.

12 Utcumque tamen ſit de hac controverſia, an novarum frugum benedictio peculiari fieret Oratione, certum quidem eſt, non in qualibet Miſſa novarum frugum aliarumve id genus rerum potuiſſe fieri benedictionem, in omni autem Miſſa dici conſueviſſe, *Per quem hæc omnia Domine ſemper bona creas*. Illud quoque certum eſt, in hac Miſſæ parte non amplius frugum benedictionem hoc tempore fieri, eademque verba nunc in qualibet Miſſa dici ſupra Chriſti Corpus & Sanguinem: unde neceſſitas oritur hæc & ſequentia verba explicandi, nulla novarum frugum habita ratione.

Fuſe & ſingillatim expli-

13 De illorum explicatione verborum ſcribunt D. Bonaventura loc. cit. Suarez 3.par. tom.3. quæſt.83. art.4. diſput.83. ſect.2. §.Octa-

cantur eadem verba.

§. *Octava Pars*, Hugo Menardus in notis ad Sacramentarium S. Gregorii pag. 21. præter Amalarium & Hugonem de S. Victore: ac videtur, ſi omnia in compendium conferantur, ea eſſe interpretatio quæ ſequitur. *Per quem hæc omnia Domine ſemper bona creas*: Deus enim Pater omnia creavit per Jeſum Chriſtum. *Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil*, ut eſt in Joann. cap. 1. *in ipſo condita ſunt univerſa*, ut ad Coloſſen. 1. atque ita panem & vinum in Chriſti Corpus & Sanguinem converſum; neque enim in principio Mundi tantùm panem & vinum creavit, ſed continue renovat, & facit, ut terra quotannis novum frumentum, novaſque uvas producat: *ſanctificas*; nam in Chriſto Jeſu dona ad Altare oblata, fiunt dona ſacra & ab uſu communi ſemota: *vivificas*; Deus enim per Jeſum Chriſtum panem & vinum vivificat convertens in verum illius corpus & ſanguinem, quæ ſunt verum vitæ alimentum: *benedicis, & præſtas nobis*; nam Deus per Jeſum Chriſtum vivificat & ſanctificat, cæleſteſque ſuper panem & vinum benedictiones diffundit, eaque nobis ſic benedicta largitur, ut nobis ſint vera vita: *per ipſum*; Chriſtus enim Deus & homo verus, eſt mediator Dei & hominum: *& cum ipſo*; nam Deus eſt Deo æqualis: *& in ipſo*; quod Patri conſubſtantialis ſit: *eſt tibi Deo Patri Omnipotenti in unitate Spiritus Sancti omnis honor & gloria*; Deo enim Patri omnis honor & gloria per Filium, cum Filio, & in Filio, & in unitate Spiritus Sancti, qui ex utroque procedens æque cum Patre & Filio ſimul adoratur in ſæcula ſæculorum.

Actiones, quæ cum ſexta Oratione conjunguntur.

14. Actiones, quæ fiunt interea dum ſexta hæc Oratio recitatur, ſunt quæ ſequuntur. Sacerdos, cum dicit *ſanctificas*, Crucis ſignum ducit ſuper Hoſtiam, & Calicem; idem facit cum dicit *vivificas*; ac tertio item Crucis ſignum ducit, cum ait *benedicis*. Calicem deinde diſcooperit, genuflectit, ſurgit, dexteræ manus pollice & indice apprehendit Hoſtiam, ſiniſtra Calicem tenet, & Hoſtia ipſa ab una ad alteram Calicis oram Crucis tria ſigna ducit, primum cum dicit *per ipſum*, alterum cum dicit *cum ipſo*, tertium cum dicit *in ipſo*. Duo poſtea, tenens adhuc Hoſtiam, inter ſe & Calicem Crucis ſigna facit, primum cum dicit *Eſt tibi Deo Patri*, alterum cum ait *in unitate Spiritus Sancti*, ac denique ad illa verba *omnis honor & gloria*, tenens Hoſtiam ſupra Calicem, utrumque paullulum extollit.

De Crucis ſignis ad illa Sanctificas, Vivificas &c.

15 Divus Thomas de tribus hiſce Crucis ſignis, quæ fiunt ad illa verba *ſanctificas, vivificas, benedicis, & præſtas nobis*, ait, ea ſignificare tres illas Orationes Jeſu Chriſti in Cruce, quarum prima eſt cum oravit pro perſequutoribus, *Pater ignoſce illis*; Altera cum dixit, *Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquiſti me?* Tertia

cum dixit, *Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum*. Idem S. Doctor de trium illorum item ſignorum Crucis ſignificatu loquitur, quæ ab una ad alteram Calicis oram ducuntur ad illa verba *per ipſum & cum ipſo, & in ipſo*, aitque iis tres ſiguificari horas, quibus Jeſus a ſexta ad nonam pependit in Cruce. Denique de iis Crucis ſignis agit, quæ fiunt extra Calicem, quibus ait innui animæ ſeparationem a corpore. Videatur S. Doctor 2. par. quæſt. 83. art. 5. ad tertium, ubi etiam ſcribit, breviter dici poſſe tot Crucis ſigna oſtendere, ſacramenti hujus Conſecrationem, hujus ſacrificii acceptationem, & ejus fructum e virtute Crucis Chriſti manare. Videantur etiam D. Bonaventura de expoſit. Miſſæ loc. cit. Merbeſius 3. par. ſummæ Chriſtianæ quæſt. 51. quæſtiunc. 8. cum duabus ſequen. & Natalis Alexand. lib. 2. Theolog. Dogmat. & Moralis de Sacram. Euchar. cap. 7. art. 6. §. *Tres Cruces*. De tribus Crucis ſignis cum dicitur *per ipſum, & cum ipſo, & in ipſo* Meratus tom. 1. part. 1. pag. 571. ait iccirco duci ſupra Calicem, quia Chriſtus Jeſus paſſus eſt in corpore, in anima, & in honore, juxta D. Thomæ doctrinam 3. par. quæſt. 46. art. 5. *Paſſus eſt in corpore per vulnera & flagella, paſſus eſt in anima per triſtitiam, tædium, & timorem, paſſus eſt in honore & gloria per irriſiones & contumelias ei illatas*. Quod vero ad alia duo Crucis ſigna, quæ Sacerdos ducit inter ſe & Calicem, advertit, etſi Catholico ſenſu affirmari poteſt propter hypoſtaticam unionem humanæ naturæ cum Perſona Divina Chriſti Deum eſſe paſſum, minime tamen dici poſſe Patrem, aut Spiritum Sanctum eſſe paſſum; ac propterea ad illa verba, *Eſt tibi Deo Patri Omnipotenti in unitate Spiritus Sancti* duo extra Calicem ſigna Crucis fieri.

Eorum myſticæ ſignificationes ex D. Thoma.

Elevatio Hoſtiæ, & Calicis ad illa verba, Omnis honor & gloria, *aliquanto minor fieri cœpit poſt inſtitutam Elevationem ſtatim poſt Conſecrationem.*

16 Reliquum eſt, ut de parva illa Hoſtiæ & Calicis elevatione pauca quædam attingamus. Non plus quam quaternos tolli debet digitos Calix & Hoſtia, ut monent Scriptores de ſacris Ritibus, cum dicuntur illa, *Omnis honor & gloria*. In hac Elevatione Populo non oſtenduntur adoranda. In quibuſdam Galliæ Eccleſiis ad hanc Elevationem pulſatur campanula; in aliquibus in Miſſa ſolemni thurificantur, ut videre eſt apud Mabillon. in Commentar. ad Ord. Rom. num. 7. & apud Le Brun tom. 1. pag. 542. Vetuſtior eſt, ut diximus, hæc Elevatio Hoſtiæ & Calicis, quam altior illa quæ fit utriuſque ſeparatim ſtatim poſt Conſecrationem; ideoque de prima tantum Elevatione fit mentio in Liturgiis Baſilii & Chryſoſtomi, ut obſervat Bellotte in Obſervationibus ad Ritus Eccleſiæ Laudunenſis pag. 567. num. 4. Poſtea vero quam cæptum eſt elevari proxime poſt Conſecrationem Corpus & Sanguis, elevatio, de qua loquimur, parva fit, & ſine campanulæ ſono: *Ante ſæculum XII. ad hæc ſola verba*, Omnis honor, & gloria, *nec prius oſtendebatur Corpus Chriſti*

ſti ſimul cum Calice Populo circumſtanti ad adorationem. Calicem ergo ſimul cum Hoſtia Sacerdos ſublevabat in altum, ut Populus videret & adoraret. Ex quo autem uſus invaluit elevandi Corporis Chriſti, ac deinde Calicis ſtatim poſt peractam Conſecrationem; minus ſolemnis hæc altera Calicis & Corporis elevatio pleriſque in Eccleſiis fuit; nec jam Sacerdos ſic elevat Calicem, ut a Populo circumſtante videri poſſit. Ita Pouget tom.2. Inſtit. Catholicar. pag.869. qui addit in ea verba Canonem deſinere, *Per omnia ſæcula ſæculorum*, quæ Sacerdos dicit elata voce Populum invitans adſtantem, cujus nomine recitata ſunt præcedentia Canonis verba, ut conſenſu ſuo confirmet, quæ omnium nomine Sacerdos a Deo poſtulavit; qui conſenſus a Populo exhibetur voce *Amen*.

CAPUT XIX.

De Miſſa ab iis verbis, Oremus, præceptis &c. *uſque ad infractionem Hoſtiæ*.

Canon terminatur in ſexta Oratione. Oratio Dominicalis non eſt pars Canonis.

1 ORationem Dominicalem ſunt qui putant partem Canonis conficere; verior eſt tamen contraria opinio, quæ ſtatuit, Canonem ad ſextam Orationem terminari, ut videre eſt apud Bellarm. controv. tom.3. lib.6. de Sacrific. Miſſæ cap.27. in principio. Canone igitur expleto, in hac Miſſæ parte Sacerdos propius ſe ad Communionem parat. Ante Orationem Dominicalem devote verbis illis præfatur: *Oremus. Præceptis ſalutaribus moniti, & divina inſtitutione formati audemus dicere*; quæ vetuſtiſſima ſunt, & ad ea reſpexit D. Hieronymus lib.3. adverſ.Pelag. *Sic docuit Apoſtolos ſuos* (Chriſtus) *ut quotidie in Corporis illius Sacrificio credentes audeant loqui*: *Pater noſter*. Græci pariter, Maronitæ, Mozarabes, & Ambroſiani ante Orationem Dominicalem in eumdem fere modum pie & breviter præfantur, ut refert Card. Bona Rer. Liturgicar. lib.2. cap.15. num.1.

Oratio Dominicalis non juſſu S.Gregorii, ſed ex Apoſtolica conſuetudine recitatur in Miſſa.

2 Sequitur Oratio Dominicalis ex vetuſtiſſima & Apoſtolica conſuetudine: *Inter vicina momenta dum manus imponitis, & delicta donatis, mox ad Altare converſi Dominicam Orationem prætermittere non poteſtis*; ait Optatus Milevitanus lib.2. Et Cyrillus Hieroſolymitanus Catech. Myſtagog. 5. *Dicimus Orationem illam* (poſt Fidelium Defunctorum commemorationem) *quam Salvator ſuis Diſcipulis tradidit*. Alia loca Patrum congeſſit Hugo Menardus in notis ad Sacramentar. S.Gregorii pag.21. Nec prætereundum, quod ait Honorius in Gemma Animæ cap.86. *Miſſam Dominus Jeſus inſtituit, quando ex pane & vino Corpus & Sanguinem ſuum fecit, &*

memoriam ſui ſuis celebrari praecepit. Hanc Apoſtoli auxerunt, dum ſuper panem & vinum verba, quæ Dominus dixit, & Dominicam Orationem dixerunt. Falſum igitur, quod nonnulli putant, S. Gregorium Magnum juſſiſſe in Miſſa Orationem Dominicalem recitari, de qua mentio fit in Liturgiis, & apud Patres S. Gregorio antiquiores. Nec itidem verum, S. Gregorium exiſtimaſſe, ut etiam alibi diximus, Apoſtolos in Miſſa ſolam Orationem Dominicalem ante Communionem recitaſſe. Quamquam enim lib. 7. epiſt. 64. ſcribit: *Orationem Dominicam icc irco poſt precem dicimus, quia mos Apoſtolorum fuit, ut ad ipſam ſolummodo Orationem oblationis Hoſtiam conſecrarent*; ſuſpicari tamen poſſumus vocem *ſolummodo* per errorem ab Amanuenſi aliquo injectam, ut obſervat Card. Bona citat. cap. 15. Incredibile dictu eſt, quantum opinio illa invaluerit, Apoſtolicis temporibus Miſſam totam conſtitiſſe ex ſola Oratione Dominicali, quæ ante Communionem recitaretur, & Communione Sacerdotis eorumque qui adeſſent; idque initium Sacrificii finemque fuiſſe. Joachimum Hildebrandum hæreticum hominem omittimus qui in ſæpiuſcule citato opere, *Sacra publica veteris Eccleſiæ in compendium redacta*, pag. 108. eam ſequutus ſententiam, in hæc verba concludit: *Quod ſi ita ſit, evidens eſt, apud nos hodie* (apud Lutheranos) *eodem ritu Euchariſtiam conſecrari, quo olim Apoſtoli conſecrarunt.*

Miſſa Apoſtolorum non ex ſola Oratione Dominicali fuit conflata.

3 Davidem Clarkſon hæreticum item prætermittimus, qui in tractatu de Liturgiis, ſive Formulario Eccleſiaſtico precationum, ex Anglicano in Gallicum ſermonem converſo, ac Rotterodami edito anno 1716. impudenti ſane audacia oſtendere nititur, nullam primis quinque ſexve ſæculis fuiſſe conceptis verbis Liturgiam in Eccleſia, nullam precationum formulam, neque in Sacramentis adminiſtrandis, neque in celebrando Sacrificio, nec in Baptiſmate conferendo; quæ omnia plane abſurda & abſona ab immoderata quadam libidine oriuntur ſacratiora quæque permiſcendi & evertendi. Igitur dicimus in Georgii Caſſandri Liturgia cap. 18. auctoritates reperiri congeſtas Ruperti, Walfridi Strabonis, Petri Cerveli, & Rhenani, ex quibus colligitur, Apoſtolicorum Miſſam temporum in ſola Oratione Dominicali & Euchariſtiæ Conſecratione & diſtributione conſiſtere. Præterea Emarus Ennequineus Rhedonenſis Epiſcopus in collectione eorum, quæ de Miſſæ Sacrificio ſcripſerat Innocentius III. quam Gregorio XIII. dicatam edidit typis Pariſienſibus anno 1579. extra omnem dubii aleam ponit, S. Petrum, Oratione Dominicali tantum recitata, conſecraviſſe, & Miſſam celebraſſe, reliqua omnia deinde eſſe addita. Sed ea de re legendus Bocquillot tractatu Hiſtorico de Liturgia lib. 1. cap. 9. qui etſi vide-

detur paullo propenſior ad Liturgias non modo Sanctorum Petri, Matthæi, & Marci, ſed etiam S. Jacobi tamquam ſpurias rejiciendas (quam tamen S. Jacobi Liturgiam & aliquis quinti ſæculi Scriptor, & Concilium Trullanum can. 32. commemorat, ut alibi diximus) ſibi nihilominus perſuadere non poteſt, Apoſtolos, eorumque Succeſſores nil quidquam aliud Miſſam celebrando feciſſe, quam ut Orationem Dominicalem recitarent, Euchariſtiam conſecrarent, eamque diſtribuerent. Loquitur eo loco Bocquillot de S. Gregorio, ſed Cardinalis Bonæ ſequutus ſententiam, nihil eorum attigit quæ modo diximus. Monet autem, S. Gregorii auctoritatem non ita accipiendam, ut S. Pontifex ſignificare voluerit, in Chriſtianorum conventibus ad Sacrificium nihil aliud fieri conſueviſſe, quam ut Oratio Dominicalis diceretur, conſecraretur, & communicaretur: idque probat auctoritate D. Pauli, qui in epiſtolis jubet Fideles verſari in Pſalmis, Hymnis, Canticis, Orationibus, precationibuſque pro omnibus hominibus, ac pro Regibus: denique concludit, etiamſi Apoſtoli nullam Liturgiam condidiſſent, magiſque tutum putaſſent per traditionem Epiſcopis, quos conſecrarent, ſuam tradi doctrinam, id tamen non diu perdurare potuiſſe; quamobrem aut paullo poſt mortem Apoſtolorum, aut fortaſſe etiam dum viverent, Liturgiam conceptis verbis eſſe conditam ad Sacrificium; quam tamen non ex ſola Dominicali Oratione & Conſecratione conflatam fuiſſe apparet ex Juſtini Martyris Apologia 2. qui ſcribit, in Chriſtianis conventibus non modo quantum poſſet, legi conſueviſſe ex Apoſtolorum ſcriptis & Prophetarum, & poſt eam lectionem ab Epiſcopo haberi ſermonem ad Populum; ſed etiam Sacerdotem qui celebraret, accepto Pane & Calice, ubi vinum eſſet cum aqua mixtum, æterno Patri nomine Filii & Spiritus Sancti Sacrificium offerre, debitas ſanctiſſimæ Trinitati laudes tribuere, multumque temporis in agendis gratiis & precationibus conſumere: *diu gratias agit*, Populo ſucclamante: *Amen*. Sed hactenus ſatis: jamque eo, unde longius fortaſſe, ſed non inutiliter digreſſi ſumus, tandem redeamus.

Oratio Dominicalis elata voce dicitur in Miſſa.

4 Sacerdos Dominicam Orationem elata recitat voce; cujus rei Belletus lib. de Divinis Officiis cap. 120. poſtquam obſervavit eam Orationem in Officio ſubmiſſa dici voce, hanc affert rationem: *Cum Dominica Oratio in Prima dicatur voce ſubmiſſa, alta & expreſſa eadem pronuncietur in Miſſa, ut vel eo pacto adhortentur, qui in fraterno ſunt odio, & ad concordiam diſcordes excitentur antequam communicent*. Potior fortaſſe videri poteſt ratio ſumta ex Arcani diſciplina, juxta quam neque Oratio Dominica, neque Symbolum in publicis conventibus recitabantur, in quibus eſſe poterat aliquis In-

Infidelium, vel Catechumenus. Neque vero Orationem Dominicam, aut Symbolum prius Catechumeni docebantur, quam ſatis inſtructi & ad Baptiſma ſuſcipiendum probati in claſſem *Competentium* commigraſſent. Ante porro quam Baptiſmum ſuſciperent, Orationem Dominicam & Symbolum publice recitabant; ex quo illa originem trahunt, *reddere Symbolum*, *reddere Orationem Dominicam*. Ex quibus omnibus quivis facile intelligat, quamobrem in Officio ſeu Horis Canonicis ſubmiſſa, in Miſſa elata voce Oratio Dominica recitaretur. Infideles enim, & Catechumeni Horis Canonicis adeſſe poterant, huic vero Miſſæ parti, ut alibi diximus, non poterant, ſed poſt Evangelii explanationem Eccleſia pellebantur. Id etiam confirmatur conſuetudine Monachorum S. Benedicti, qui *Pater noſter* ad Laudes & Veſperas elata voce recitant; quia Divina canunt Officia tantummodo coram iis, qui ſunt e Familia Monaſterii.

Cur in Officio item ut Symbolum recitetur ſubmiſſa voce Oratio Dominicalis.

Orationem Dominicalem in Græcorū Miſſa olim etiam Populus cum Sacerdote recitabat.

5 Teſtatur S. Gregorius Magnus lib. 7. epiſt. 64. Indict. 2. Orationem Dominicam in Miſſa Græcorum non a Sacerdote ſolum, ſed ab univerſo etiam Populo recitari conſueviſſe: *Dominica Oratio apud Græcos ab omni Populo dicitur; apud nos vero a ſolo Sacerdote*; idque non in ſolemni tantum, ſed etiam in privata Miſſa, ut colligitur ex vita S. Joannis Eleemoſynarii Epiſcopi Alexandrini, qui cum principem quemdam virum vellet in concordiam cum inimico ſuo reducere, curavit ut privatæ Miſſæ ſuæ adeſſet, cui præter Sacerdotem, Miniſtrum, & principem illum virum nemo quiſquam aderat. Cum ad Orationem Dominicam ventum eſt, quam omnes juxta eorum temporum diſciplinam recitabant; S. Joannes Miniſtrum tacere juſſit, cum ad ea perveniſſet verba *dimitte nobis debita noſtra*, atque illinc abire; cumque ſolus cum eo primario viro remanſiſſet, illi perſuaſit, ut ſuum inimicum in gratiam reciperet: *Fecit Miſſas in Oratorio ſuo, nullum habens niſi Miniſtrum ſuum. Cum ergo ſancta benedixiſſet Patriarcha, & Orationem Dominicam inchoaſſet, cœperunt dicere tres tantum illi: Pater noſter. Et cum perveniſſet ad ſermonem, quo dicitur, Dimitte nobis debita noſtra &c. innuit domeſtico Patiarcha, ut taceret. Siluit ergo, & remanſit Princeps ſolus.*

Idem ritus olim in Eccleſia Gallicana.

6 Eccleſiæ Græcæ diſciplinam Gallicana etiam aliquanto retinuit tempore, cujus rei ex quodam S. Martini miraculo deſumitur argumentum. Rem narrat Gregorius Turonenſis lib. 2. de Miraculis illius Sancti cap. 30. *Quadam die Dominica, dum Miſſarum ſolemnia celebrabantur* (muta quædam Fœmina) *cum reliquo Populo ſtabat. Factum eſt autem, cum Dominica Oratio diceretur, hæc aperto ore cœpit ſanctam Orationem cum reliquis decantare.* De hac Eccleſiæ Græcæ diſciplina legendus Martene de antiquis Eccl. Ritibus lib. 1. cap. 4.

cap.4. art.8. num.27. & de Gallicanæ Eccleſiæ conſuetudine vide Mabillonium lib.1. de Liturgia Gallicana cap.5. num.22. In fine Orationis Dominicæ Sacerdos ſubmiſſa voce dicit *Amen*, etſi abeſt a Sacramentario S. Gregorii edito a Menardo, ob eam fortaſſe rationem, quia Orationis Dominicæ continuatio quædam eſt, quæ proxime ſequitur, Oratio, *Libera nos*, ac deſinit in *Amen* dicendum a Miniſtro: nam *Pater noſter* apud Evangeliſtas clauditur voce *Amen*; quamobrem Eccleſia etiam in Miſſa per eam vocem terminandum exiſtimavit, quæ vetus eſt conſuetudo, cujus meminit IX. ſæculi ſcriptor Florus, ut obſervat Le Brun. tom.1. pag.569.

Explicatur Oratio, Libera nos.

7 Jam vero in Oratione, *Libera nos*, Sacerdos Dominum precatur, ut nos liberet *ab omnibus malis præteritis*, quæ ſunt peccata; *præſentibus*, quæ ſunt variæ tentationes, quibus ad peccandum impellimur; *futuris*, quæ ſunt pœnæ peccatis debitæ, ſive temporales ſint, ſive æternæ. Orat etiam, ut nobis pacem largiatur: *Da propitius pacem in diebus noſtris*; neque enim cum peccato vera poteſt eſſe pax. *Non eſt pax impiis, dicit Dominus*, Iſaiæ cap.48. ac de ejuſmodi pace præclara & miranda ſunt, quæ ſcripſit D.Auguſtinus de Civit. Dei lib.19. cap.11. & ſeq. Quia vero in hac Oratione diſerte nominamus mala, a quibus petimus liberari, idcirco hæc Oratio a Ritualiſtis græca voce dicitur *Emboliſmus*. In hac eadem Oratione confugimus ad B.Mariam ſemper Virginem, Sanctos Apoſtolos Petrum & Paulum, & Andream, & ceteros omnes Sanctos. Licebat olim Sacerdoti celebranti quoslibet alios Sanctos adjicere: *Aliorum Sanctorum nomina annumerare non debemus; niſi quos in Canone invenimus antiquitus deſcriptos, excepto poſt Pater noſter, in illa Oratione, Libera nos, ubi juxta ordinem quorumlibet Sanctorum nomina internumerare poſſumus*; verba ſunt Micrologi c.13. In Codice Tiliano poſt S. Andream Sancti Gervaſius & Protaſius, & juxta Ambroſianum Ritum S.Ambroſius nominantur. Atque hic S. Andreas ideo nominatur, quod primus ad Apoſtolatum vocatus fuit, ut conſtat ex Evangelio Joannis; ipſe enim primus Chriſtum repererat, ad quem Petrum fratrem ſuum adduxit.

A Ritualiſtis appellatur Emboliſmus.

In eadem olim licebat alios Sanctos commemorare.

B.Petrus non primus ad Apoſtolatum vocatus.

8 Quidam ex Patribus putant Petrum fuiſſe primum ad Apoſtolicam dignitatem vocatum. Cyprianus epiſt.71. *Petrus, quem primum Dominus elegit, & ſuper quem ædificavit Eccleſiam ſuam*. Et S. Gregorius lib.2. in Ezechielem Homil.6. alias 18. *Ad memoriam revoca Petrum, quod primus ad Apoſtolatum vocatus ſit*. Sed tamen hi Patres non ita intelligendi, quaſi exiſtimaverint, ad Apoſtolatum vocatum fuiſſe Petrum priorem tempore; ſed ſupra ceteros Apoſtolos & Eccleſiam univerſam fuiſſe conſtitutum. In antiquo Ordine Romano XI. apud Mabillonium in Muſæo Italico pag.152. ha-

Feſtivitas S. Andreæ olim a ſummo Pon-

tifice pari ſolemnitate celebrabatur ac Feſtum B. Petri.

habetur, Romano Pontifici S. Andreæ Feſtivitatem non ſecus ac ſolemnitatem B. Petri eſſe celebrandam, & officium partim apud Altare S. Andreæ, partim ad Sancti Petri recitandum: *In Feſtivitate S. Andreæ debet eſſe Dominus Pontifex cum omnibus ſcholis ad Sanctum Andream in Vaticano, ibique honorifice ſicut in Feſtivitate S.Petri Veſperas & Vigilias celebrare; Matutinum vero ad Fratrem ejus facere,ideſt ad Altare S. Petri.* Præclara & prorſus tenera oratio eſt, quam habuit Pius II. cum S.Andreæ Caput ſibi ex Achaja miſſum excepit, quæ extat in ejus Commentariis lib.8. pag.357. *Adveniſti tandem o ſacratiſſimum & honoratiſſimum S. Apoſtoli caput. Turcarum te tua ſede furor expulit. Ad Fratrem tuum Apoſtolorum Principem confugiſti exulans. Non deerit Germanus tuus tibi &c. Nepotes tui ex Fratre Romani omnes Te veluti Patruum Patremque ſuum venerantur, colunt, obſervant, & tuo ſe uti patrocinio in conſpectu magni Dei non dubitant.*

Actiones quæ conjunguntur cum ea Oratione.

9 Plures hic a Sacerdote actiones fiunt, antequam incipiat Orationem *Libera nos*, Patenam, quæ jacebat ſub Corporali, manu dextera apprehendit inter digitum indicem & medium, eamque verticalem tenet ſuper Altare; in Miſſis vero, quæ cantantur, Subdiaconus Patenam velo involutam tenet ab Offertorio uſque ad finem Orationis Dominicæ, quam tunc evolutam Sacerdoti tradit ſuper Altare; quæ cæremonia in Pariſienſi Eccleſia non a Subdiacono, ſed ab Acolyto peragitur; in quibuſdam aliis Eccleſiis uſus invaluit, ut antequam Patenam ſuper Altare velo nudatam Diaconus ponat, eam Populo oſtendat. Ubi Sacerdos ad ea verba pervenerit, *Et omnibus Sanctis*, ſibi a fronte ad pectus Crucis ſignum ducit, & ad ea verba, *in diebus noſtris*, Patenam oſculatur; cum autem dixerit, *ab omni perturbatione ſecuri*, Patenæ Hoſtiam ſuperimponit, Calicem diſcooperit, & genuflectit.

Quid ea ſignificent.

10 Natalis Alexander lib.2. Theolog. Dogmat. & Moralis cit. art.6. num.10. ait, Ritum hunc ad pium ſanctarum mulierum officium referri, quæ *emerunt aromata, ut venientes ungerent Jeſum, & valde mane una Sabbathorum venerunt ad monumentum orto jam ſole, & dicebant ad invicem: Quis revolvet lapidem ab oſtio monumenti?* Patenam enim hujus lapidis eſſe Symbolum; ſibique Crucis ſignum Sacerdotem facere, ut annunciet, per Crucem, & per hoc Sacrificium pacata eſſe omnia in Cælo & in Terris; Patenam oſculari, ut oſtendat Chriſtum deſiderio ſatisfeciſſe ſanctarum mulierum, quibus obviam occurrit, & ſalutavit dicens: *Amen*; illæ autem in genua provolutæ Chriſti amplexæ ſunt pedes, ac fortaſſe, quod veriſimile eſt, oſculatæ.

11 My-

Alia ratio ritus detrahendi Velum Patenæ ducta ex naturali ſerie actionum.

11 Myſticam hanc explicationem nos minime explodimus. Ejus tamen Ritus rationem afferemus, quæ ex naturali deducitur ſerie actionum, quæ partim geſtæ ſunt, partim geruntur. Patena ad Offertorium opus eſt, ſuper quam panis conſecrandus imponatur. Poſt panis ſeu Hoſtiæ oblationem Patena ſtatim Corporali ſupponitur, ea enim nihil opus eſt uſque ad Communionem; hinc eſt, quod in Miſſis privatis Sacerdos eam Corporali ſubjicit, & in Miſſis cantatis traditur Subdiacono, qui eam velo involutam teneat. Atque inde fit, ut cum dicit Sacerdos *Libera nos quæſumus Domine*, appetente tempore, quo ſe communicet, & adſtantibus Euchariſtiam præbeat, ubi Patena opus eſt, ipſemet in Miſſa privata, eo quem oſtendimus modo, Patenam prehendit, in Miſſa vero cantata Subdiaconus Sacerdoti eam tradit celebranti. Vid. Pouget Inſtitut. Catholicar. tom.2. pag.870. ubi illud etiam obſervat, in Eccleſiis, ubi mos eſt, ut Diaconus Patenam Populo oſtendat, idcirco fieri, quo ad Communionem Populus invitetur. Jam vero Sacerdos Patena ſibi Crucis ſignum ducit, eamque oſculatur, quia Patena inſtrumentum eſt pacis, & vas ubi ſacra ponitur Euchariſtia, quæ Chriſtianorum eſt pax; eaque utitur ad ſignum ſibi Crucis faciendum; per Crucem enim Chriſtus ea omnia disjecit, quibus pax noſtra perturbatur: *Ipſe eſt pax noſtra &c. Solvens inimicitias in carne ſua*, inquit Apoſtolus ad Epheſios; ideo vero Patena Hoſtiæ ſubjicitur, quo facilius tolli poſſit Hoſtia jam jam frangenda, ut mox dicemus. Vide Le Brun tom.1. pag.571.

CAPUT XX.

De infractione Hoſtiæ uſque ad Communionem.

De infractione Hoſtiæ.

1 Miſſa procedit, & Sacerdos facta genuflexione ſurgit, manu ſumit Hoſtiam, quam ſupra Calicem tenens utraque manu bifariam frangit dicens: *Per eumdem Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium tuum*. Dimidium illud Hoſtiæ, quod habet in dextera, ponit ſuper Patenam, & ab altero dimidio, quod reliquum habet in ſiniſtra, fragmentum detrahit dicens, *qui tecum vivit & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus*. Quibus prolatis verbis dimidium illud Hoſtiæ cum altero jungit, quod poſuit in patena, ac manu dextera fragmentum illud tenens ſupra Calicem elata dicit voce: *Per omnia ſæcula ſæculorum*; Miniſter reſpondet: *Amen*; Tum Sacerdos ipſo fragmento terna Crucis ſigna ſupra Calicem ducit dicens: *Pax Domini ſit ſemper vobiſcum*; Miniſter reſpondet: *Et cum ſpiritu tuo*. Denique Sacerdos fragmentum illud in Calicem immit-

tit dicens: *Hæc commixtio & conſecratio Corporis, & Sanguinis Domini noſtri Jeſu Chriſti fiat accipientibus nobis in vitam æternam. Amen.*

Formula Ambroſiani Ritus in fractura Hoſtiæ.

2 In noſtra Rubrica legitur: *frangitur Hoſtia*; ſed in Liturgicis Ritus Ambroſiani libris inter formulas, quas habet Canon, eſt quædam ejuſmodi: *Corpus tuum frangitur Chriſte, Calix benedicitur*: quibus nonnemo non mediocriter eſt commotus. Eſt enim Fidei Catholicæ dogma, integrum Chriſti corpus eſſe in quolibet Hoſtiæ fragmento, integrumque a Fidelibus ſumi in quacumque Hoſtiæ particula:

A ſumente non conciſus,
Non confractus, non diviſus,
Integer accipitur.

legit Romana Eccleſia in D. Thomæ Hymno de Euchariſtia, qui canitur in Miſſa in ſolemnitate Corporis Chriſti.

Actum de ea formula expungenda a Canone.

3 Cum typis iterum imprimendum eſſet Miſſale Ambroſianum, fuere viri probitate & zelo præſtantes, qui petebant, ea verba e Canone Ambroſiano expungi: quibus Joſeph Antonius Saxius Ambroſianæ Bibliothecæ Præfectus Epiſtola Mediolani edita ann. 1731. vehementer reſtitit, ne quidquam commutaretur.

Ea formula propugnata & retenta. Ducta eſt e profeſſione Fidei Berengarii in Concilio ſub Nicolao II.

4 Digna eſt ea epiſtola ſacra eruditione referta, quæ legatur; nihil enim auctor prætermiſit, ut ex veteribus Eccleſiaſticis monumentis probaret, eam formam loquendi fuiſſe adhibitam, *Corpus Chriſti frangitur*: nam Profeſſionis Catholicæ formulam eſſe obſervavit, quam Berengario præſcripſit Humbertus Cardinalis, quamque ipſe Berengarius recitavit in Concilio centum & tredecim Epiſcoporum anno 1159. præſidente Nicolao II. ſummo Pontifice: *Conſentio* &c. *Panem & Vinum, quæ in Altari ponuntur, poſt Conſecrationem non ſolum Sacramentum, ſed etiam verum Corpus & Sanguinem Domini noſtri Jeſu Chriſti eſſe, & ſenſualiter non ſolum Sacramento, ſed in veritate manibus Sacerdotum tractari & frangi, & Fidelium dentibus atteri.* Contendit autem, Ambroſianam Eccleſiam ex hac Berengarii Palinodia ac Fidei Catholicæ Profeſſione verba illa traxiſſe, *Corpus tuum frangitur Chriſte.* Verba illa denique ex Pontificali Romano expendit, quæ profert Epiſcopus in benedictione Patenæ: *Oremus fratres dilectiſſimi, ut divinæ gratiæ benedictio conſecret, ac ſanctificet Patenam, ad confringendum in eo Corpus Domini noſtri Jeſu Chriſti.*

Accidentia ut appellantur a Conſtantienſi, ſeu ſpecies ut a Tridentina

5 Facta Conſecratione remanent panis & vini quantitas, color, & ſapor, quæ in Conſtantienſi Concilio Accidentia vocantur, & communiter ita loquuntur Theologi: *Accidentia panis non remanent ſine ſubjecto in Sacramento Altaris*, qui fuit Wicleffi error in

in eodem Concilio damnatus; & in Tridentina Synodo ſpecies appellantur ſeſſ.13. can.2. ubi anathemate damnat, qui negaverit *mirabilem illam & ſingularem converſionem totius ſubſtantiæ panis in Corpus, & totius ſubſtantiæ vini in Sanguinem manentibus dumtaxat ſpeciebus panis & vini*. Poſt conſecrationem panis re ipſa ſub illis accidentibus ſubeſt Corpus, ſanguis, anima, & Divinitas Domini noſtri Jeſu Chriſti. Non eſt ibi amplius ſubſtantia panis; remanent accidentia ſeu ſpecies *ſine ſubjecto ſubſtantiali*, ut loquuntur Scholaſtici, qui adhuc inter ſe digladiantur, utrum remaneant, necne *ſine ſubjecto accidentali*. Thomiſtæ enim docent ſaporem, gravitatem, coloremque panis & vini quantitati ineſſe tamquam accidentali ſubjecto.

Synodo, remanent poſt Conſecrationem.

6 Qua conſtabilita doctrina, formula Ambroſiani Canonis, *Corpus tuum frangitur Chriſte*, facile explicari poteſt. D. Thomas 3.par. quæſt.77. art.7. quæſtionem proponit, *Utrum ſpecies ſacramentales frangantur in hoc ſacramento*; & reſpondet affirmando. Tertio autem loco ita ſibi objicit: *Ejuſdem videtur eſſe manducari, frangi, & maſticari; ſed verum Chriſti Corpus eſt quod manducatur, ſecundum illud Joannis 6. Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem; Ergo Corpus Chriſti eſt, quod frangitur, & maſticatur. Unde & in Confeſſione Berengarii dicitur: Conſentio ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, & corde & ore profiteor, panem & vinum, quæ in Altari ponuntur, poſt Conſecrationem verum Corpus & Sanguinem Chriſti eſſe, & in veritate manibus Sacerdotum tractari, frangi, & Fidelium dentibus atteri: Non ergo fractio debet attribui ſacramentalibus ſpeciebus*. Cui objectioni in hunc modum reſpondet: *Ad tertium dicendum, quod illud quod manducatur in propria ſpecie, ipſum & frangitur & maſticatur in ſua ſpecie. Corpus autem Chriſti non manducatur in ſua ſpecie, ſed in ſpecie ſacramentali; unde & ſuper illud Joann.6. Caro non prodeſt quidquam, dicit Auguſtinus: Hoc eſt intelligendum ſecundum illos, qui carnaliter intelligebant. Carnem quippe ſic intellexerunt, quomodo in cadavere dilaniatur, aut in macello venditur. Et ideo ipſum Corpus Chriſti non frangitur niſi ſecundum ſpeciem ſacramentalem. Et hoc modo intelligenda eſt confeſſio Berengarii, ut fractio & attritio dentium referatur ad ſpeciem Sacramentalem, ſub qua vere eſt Corpus Chriſti*.

Confeſſio Berengarii a D. Thoma explicata.

7 Incorruptibile & impaſſibile eſt Corpus Chriſti, & totum eſt ſub qualibet vel minima parte, quod fracturæ non convenit; nec niſi accidentia ſeu ſpecies frangi poſſunt. Atque juxta hanc doctrinam D. Thomæ Eccleſia in eodem Hymno, quem ſupra memoravimus, in Feſtivitate Corporis Domini canit:

Revera non Corpus Chriſti, ſed ſpecies frãguntur. Sed dici poteſt frangi Corpus Chriſti ex communicatione idiomatum.

 Fra-

Fracto demum Sacramento &c.
Nulla rei ſit ſciſſura,
Sola ſigni ſit fractura,
Qua nec ſtatus nec ſtatura
Signati minuitur

ubi vox *ſigni* Sacramentalem ſpeciem ſignificat. Itaque ſi accurate & theologice loquamur, non eſt dicendum: *Frangitur Corpus Chriſti*, ſed *franguntur ſpecies*: quamquam theologice etiam dici poteſt: *frangitur Corpus Chriſti*; nam etiam in Euchariſtia idiomatum communicationi locus eſſe poteſt, ut idem advertit Saxius in ſua epiſtola, & antea jam obſervaverat Juvenınus de Sacramentis diſſert.4. quæſt.4. de Euchariſtia ut eſt Sacramentum cap.4. *Propter intimam & mirabilem ſpecierum cum corpore Chriſti conjunctionem communicatio idiomatum aliquo modo locum habet in Euchariſtia, ita ut actiones externæ, quæ ſunt circa ſpecies, tribuantur rebus, quæ ſub iis continentur; quemadmodum (ſervata debita proportione) quæ humanæ tantum naturæ proprie conveniunt, de Filio Dei propter unionem hypoſtaticam dicuntur.*

Qui corpus exiſtimant non eſſe niſi magnitudinem, iis difficile eſt totã hanc rem explicare.

8 In hunc igitur modum explicatur illud in Ambroſiana Liturgia, *frangitur Corpus Chriſti*; quod in aliis etiam Eccleſiaſticis monumentis occurrit. Neſcimus autem, utrum ſatis feliciter rem expediant, qui corporis naturam ponunt in magnitudine, nec vera & abſoluta accidentia admittunt, diſtincta a materia: nam juxta Catholicam Fidem confitentur, poſt Conſecrationem jam non amplius remanere panis & vini ſubſtantiam, ſed ſpecies, magnitudinem ſcilicet, colorem, figuram, ſaporem; contendunt vero Deum per ſe & proxime in noſtros ſenſus agere, & coram Pane Euchariſtico eaſdem modificationes in anima noſtra & impreſſiones operari, quas ipſe panis ante Conſecrationem operabatur, & adhuc ſi ad priſtinam reſtitueretur ſubſtantiam, operaretur. Novimus eos reſpondere, Corpus Chriſti non frangi per fractionem in ſe; eſſe enim incorruptibile, impaſſibile, & totum ſub qualibet parte; poſſe tamen frangi *per fractionem a ſe*; perinde ac ſi fracto corpore humano, in ejus membris fractis & diviſis vellet Deus rationalem animam conſervare, quo caſu rationalis quidem anima non divideretur *in ſe ipſa*, ſed *a ſe ipſa* divideretur *localiter*; *propterea quod*, ut dicunt, *non jam eſſet in continuo quodam ſpatio totali corporis, ſed in pluribus ſpatiis ſeparatis totali illi continuo æquivalentibus*. Sed aliis non ſatisfacit hæc reſponſio. Cum enim Euchariſtia ſit Sacramentum permanens, duabus neceſſario conſtare debet rebus, quæ *ſimul permaneant*, & quarum una ſenſibilis ſit: quod ſi ſpecies ex parte Hoſtiæ conſecratæ non ſunt aliquid reale, illud inferunt, fracta in plu-

plures partes Hoſtia, fracturam, quæ realis eſt, in ipſo Chriſti Corpore fieri; nihil enim aliud quidquam eſſe reale ex eorum doctrina, in quo fieri fractura poſſit, quod ſana reſpuit Theologia, ut jam explicuimus. Huc accedit, quod ſæculo XII. orta controverſia, cui occaſionem dedit Palinodia Berengarii, utrum, cum frangitur & in plures partes dividitur Euchariſtia, ſpecies, an Corpus Chriſti frangantur; quibuſdam autem cum Petro Abailardo contendentibus, ſpecierum tantummodo fieri fracturam, contra Valtero Monaſterii Pariſienſis S. Victoris Abbate, & Abaudo itidem Abbate docentibus, fracturam & diviſionem fieri in Corpore Chriſti, non ad poſteriorem, ſed ad priorem ſententiam Eccleſia voluit accedere.

Hoſtiæ fractura fit ex ipſa Chriſti Domini inſtitutione Euchariſtiæ. Liturgiæ omnes habent fracturam Hoſtiæ.

9 Sed hæc obiter dicta ſunto. Igitur ad inſtitutum noſtrum regredientes dicimus primo, frangi Hoſtiam, quia Dominus Jeſus in inſtitutione Euchariſtiæ accepit panem in ſanctas manus ſuas, benedixit, fregit, deditque Diſcipulis ſuis dicens: *Hoc eſt Corpus meum*: idque juſſit Apoſtolos in ſui facere memoriam. Proinde in Actis Apoſtolicis cap. 2. ſcriptum eſt, Fideles perſeverare conſueviſſe *in communicatione fractionis panis*. & Divus Paulus 1. ad Corinth. cap. 10. ait: *Panis, quem frangimus, nonne participatio Corporis Domini eſt*? nullaque Liturgia eſt, in qua Hoſtiæ fractura non præſcribatur.

De fractura Hoſtiæ apud Græcos & Mozarabes.

10 Secundo loco dicimus, juxta conſuetudinem Græcorum Hoſtiam dividi in partes quatuor, quarum alteram ſumit Sacerdos, qui celebrat; altera diſpertitur Populo; tertia reſervatur infirmis; quarta denique in Calicem immittitur, & cum Chriſti Sanguine commiſcetur. Qui Mozarabum ſequuntur ritum, Hoſtiam dividunt in partes novem, quarum cuique alicujus ex Chriſti Myſteriis nomen imponunt. Primam *Incarnationem* nominant; ſecundam *Nativitatem*; tertiam *Circumciſionem*; quartam *Transfigurationem*, ſeu *Apparitionem*; quintam vocant *Paſſionem*; ſextam *Mortem*; ſeptimam dicunt *Reſurrectionem*; octavam appellant *Gloriam Chriſti in Cœlo*; nonam denique *Jeſu Chriſti Regnum*, cum veniet judicaturus vivos & mortuos.

De eadem penes Latinos.

11 Occidentalis Eccleſia Hoſtiam dividit in partes tres, quarum unam in Calicem injectam Sacerdos ſumit cum Sanguine, reliquas duas ſumit ſeorſum a Sanguine, qui Calice continetur. Atque hæc eſt diſciplina, quæ invaluit: neque tamen idem ſemper eſt factitatum; olim enim Hoſtia in tres dividebatur partes, quarum una immittebatur in Calicem, alteram manducabat Sacerdos, tertia, quia qui conſecrabatur panis, major erat & latior, quam quo nunc utimur, in plures frangebatur particulas adſtantibus, vel infirmis com-

Ritus antiquus, cujus extant reliquiæ in Miſſa Romani Pontificis, & in Conſecratione Epiſcopi.

communicandis; cujuſmodi Ritus etiamnum extant in Miſſa ſolemni Summi Pontificis quædam veſtigia, & in Miſſa quæ celebratur in Conſecratione Epiſcopi. Summus Pontifex, cum ſolemniter celebrat, Hoſtiam in partes dividit tres; ex his unam immittit in Calicem; ipſe ſumit alteram; tertiam in duas dividit particulas, communicandis Diacono & Subdiacono: in Epiſcopi autem Conſecratione, Epiſcopus conſecratus Hoſtiam in tres partes dividit, quarum unam injicit in Calicem, altera ipſe ſe, tertia Epiſcopum qui conſecratur, communicat, ut videre eſt apud Card. Bona Rer. Liturgic. lib.1. cap.11. num.4. & lib.2. cap.15. num.4. & in Pontificali Romano de Conſecratione Epiſcopi.

Rationes myſticæ dividendi Hoſtiam in tres partes.

12 Tertio, plures rationes myſticas ſacrorum Rituum Scriptores afferunt, cur Hoſtia in tres partes frangatur, quas vide apud S. Bonaventuram tract. de Expoſit. Miſſæ cap.4. §. *Sed antequam*, Ernulphum Epiſcopum Roffenſem in Epiſt. ad Lambertum in Spicilegio Dacherii tom.2. Hugonem de S.Victore lib.2. de Sacramentis cap.10. Nos vero ſatis eſſe putamus, quæ hac de re ſcripſit Divus Thomas afferre. Itaque 3. par. quæſt.83. art.5. ad octavum, ſequutus Can. *Triforme* de Conſecrat. diſt.2. ait S. Doctor, Hoſtiam, quæ immittitur in Calicem, ſignificare in Cælo cum corpore & anima eſſe Chriſtum, B. Virginem, & ſi qui alii Sancti cum corporibus ſunt in gloria; partem, quam ſumit Sacerdos, innuere ambulantes adhuc in terra, qui Sacramentis utuntur, & ita *paſſionibus conteruntur*, ut panis comeſus dentibus atteritur; tertiam denique partem, quæ olim in Altari pro infirmis reſervabatur, ſignificare eos, quorum corpora uſque ad judicii diem jacebunt in ſepulcro, animæ vero ſunt vel in Purgatorio, vel in Cælo. Nec abſimilis eſt explicatio Innocentii III. qui lib.5. Myſterior. Miſſæ cap.3. ita ſcribit: *Una pars eſt ipſum Caput, videlicet Chriſtus, qui & Caput eſt & pars Corporis. Altera pars ſunt illi, quorum corpora requieſcunt in tumulis, & animæ regnant cum Chriſto &c. Tertia pars in Calicem ponitur, ſignificans eos, qui adhuc in paſſione conſiſtunt, donec ab hac vita migrantes ad Caput ſuum tranſeant, ubi nec moreantur amplius, neque ullatenus patiantur.* Addit D. Thomas, obſoleviſſe ætate ſua conſuetudinem reſervandi uſque ad finem Miſſæ tertiam Euchariſtiæ partem, eamdem nihilominus ſtare ſignificationem: *Hic tamen Ritus non ſervatur modo, ut ſcilicet una pars ſervetur uſque ad finem Miſſæ, propter periculum; manet tamen eadem ſignificatio partium.* Illud etiam tradit D. Thomas, quoſdam fuiſſe, qui dicerent Hoſtiæ partem, quæ injicitur in Calicem, eos qui adhuc vivunt in terris ſignificare; earum vero, quæ extra Calicem remanent partes, alteram quæ reſervatur, plene beatos ſignifica-

ca-

care quantum ad animam & corpus, alteram quæ comeditur, ſignificare ceteros. Vide Sylvium in 3. par. D. Th. quæſt.83. art.5.

Myſticæ ſignificationes trium ſignorum Crucis cum Hoſtiæ particula ſuper Calicem, antequam in illum immittatur.

13 Quarto, Sacerdos dicit: *Pax Domini ſit ſemper vobiſcum*, atque ad hunc modum ſalutat Populum, ad quem idcirco ſe non convertit, quod in fractione Hoſtiæ ſit occupatus, eique per meritum Hoſtiæ, quam fregit, ita benedicit, & tria Crucis ſigna ducit ſuper Calicem, quibus vel innuitur Chriſtum Jeſum tertia die ad vitam rediiſſe, ut loc. cit. *ad tertium* docet D. Thomas: *Repræſentatur Reſurrectio tertia die facta per tres Cruces, quæ fiunt ad illa verba: Pax Domini ſit ſemper vobiſcum*; vel ſignificatur, ſanctiſſimam Trinitatem Chriſti crucifixi animam ejus corpori reddidiſſe. *Et ideo* (ait Innocentius III. lib.6. Myſterior. Miſſæ cap.2.) *ter ſignum Crucis producitur cum Hoſtia ſuper Calicem, quia virtus Trinitatis animam Crucifixi reduxit ad carnem, ne derelinqueret animam ejus in inferno, nec daret carnem ejus videre corruptionem*; vel tres ſignificantur ſanctæ mulieres, quæ Chriſtum quærebant ad oſtium monumenti, ut eodem loco pergit Innocentius III. his verbis: *Vel ideo tres Cruces fiunt cum Hoſtia ſuper os Calicis, quia tres mulieres quærebant Crucifixum ad oſtium monumenti: unde, Quid quæritis viventem cum mortuis? Os ergo Calicis in hoc loco ſignificat oſtium monumenti.*

Olim Epiſcopus, & apud Mozarabes quilibet Sacerdos ante fractionem Eucharistiæ benedicebat Populo.

14 Olim conſuetudo erat, ut Sacerdos antequam diceret, *Pax Domini ſit ſemper vobiſcum*, benedictionem daret, quam Scriptores de ſacris Ritibus Epiſcopalem appellant, quod ad Epiſcopum tantum pertineat. Hujuſmodi Ritus deducitur ex vetuſtis Miſſalibus, quæ probe inſpexit Cardinalis Bona, qui lib.2. Rer. Liturgic. cap.16. num.4. ait, ex libro quodam Sacramentorum Eccleſiæ Romanæ ante nongentos annos ſcripto ſe didiciſſe, morem fuiſſe quondam in hac Miſſæ parte indicendi jejunia quæ eſſent obſervanda, & preces, quæ pro hoc vel illo fieri deberent. Juxta Mozarabum Ritum non Epiſcopi dumtaxat, ſed etiam cujuſque Sacerdotis celebrantis erat hujuſmodi benedictionem populo impertiri. Quamobrem in Concilio Toletano IV. can. 18. hæc habentur: *Nonnulli Sacerdotes poſt dictam Orationem Dominicam ſtatim communicant & poſtea benedictionem Populo dant; quod deinceps interdicimus: ſed poſt Orationem Dominicam, & conjunctionem Panis & Calicis, benedictio in Populum ſequatur.* Videatur Mabillonius de Liturgia Gallicana lib.1. cap.4. num.13. qui illud etiam obſervat num.14. hunc Mozarabum Ritum ad Eccleſiam quoque Gallicanam permanaſſe. De Epiſcopali benedictione in hac Miſſæ parte agit accuratiſſime Hugo Menardus in Notis ad Sacramentar. S. Gregorii pag.27. *Antiqua olim fuit conſuetudo, ut Epiſcopus, antequam Euchariſtiam*

ſtiam perciperet, Populum benediceret quibuſdam conceptis precationibus, ut in toto hoc Sacramentorum libro videre eſt, necnon in Codicibus Rodradii, Remigii, Ratoldi, & Tiliano; atque etiam in Ordine Romano, ſicut & in veteri Pontificali Romano dedicato Leoni X. Pontif. Maximo; ubi etiam fallacia illa quorumdam Scriptorum deprehenditur, qui hanc benedictionem confundunt cum ea, qua Sacerdos Populo benedicit in fine Miſſæ.

Pars Hoſtiæ immittitur in Calicem auctoritate vetuſtiſſimarum Liturgiarum.

15 Quinto Hoſtiæ pars in Calicem immittitur ex vetuſtiſſimarum Liturgiarum auctoritate & antiquiſſimorum Conciliorum; atque ita præſcribitur in Liturgia S. Jacobi, & in Concilio Arauſicano ann. 441. De fermento alibi diſſeruimus, quod ex una ad aliam Eccleſiam, & a Summo Pontifice ad ſuburbicarios Epiſcopos mittebatur; alibi etiam oſtendimus, hoc fermentum Euchariſtiam fuiſſe; atque hic opus eſt illud addere, quod, ut in prioribus duobus Romanis Ordinibus legitur, Papæ ad Altare proficiſcenti, ut ſolemniter celebraret, ſanctiſſima Euchariſtia in parvo quodam Ciborio exhibebatur, quam ante initium Miſſæ adorabat, atque ejus particulam in Calicem immittebat cum diceret, *Pax Domini* &c. neque hæc Euchariſtiæ erat pars, quam ipſe in Miſſa, ſed quam alius in alia Miſſa Sacerdos conſecraverat, & in Ciborio aſſervata fuerat. Atque ſe ita rem habere ex eo oſtenditur, quod cum diceret *Pax Domini*, nondum fracta eſſet Hoſtia, quam ipſe in Miſſa conſecraverat.

Romanus Pontifex & Epiſcopus ſuburbicarius, ille Euchariſtiam in alia Miſſa conſecratam, hic Euchariſtiam ſibi miſſam a Papa in Calicem immittebant, deinde partem Hoſtiæ a ſe in Miſſa conſecratæ.

16 Ea vero Hoſtia poſtea frangebatur, ejuſque particula item immittebatur in Calicem: nam ſemper tum Epiſcopus ſuburbicarius præter Euchariſtiam a Pontifice ſibi miſſam, tum Summus Pontifex præter Euchariſtiam præcedentibus diebus confectam, quæ illi ante Miſſæ celebrationem adoranda exhibebatur, Hoſtiæ particulam in Miſſa, quam celebrarent, conſecratam in Calicem immittebant. Verba Ordinis primi Romani num. 18. & 19. hæc ſunt: *Cum dixerit, Pax Domini ſit ſemper vobiſcum, faciens Crucem tribus vicibus manu ſua ſuper Calicem, mittit ſancta in eum*, ideſt particulam Hoſtiæ in alia Miſſa conſecratam. *Tum Pontifex rumpit Oblatam*, quam ſcilicet in eadem Miſſa conſecravit. *Expleta confractione &c. de ipſa ſancta, quam momorderat, ponit in calicem dicens, Fiat commixtio*. Et conſentit cum iis ſecundus Ordo Romanus num. 12. & 13. *Cum dixerit, Pax Domini ſit ſemper vobiſcum, mittit in Calicem de Sancta Oblata. Sed Archidiaconus pacem dat Epiſcopo priori. Deinde ceteri per ordinem, & Populus, ſeparatim viri & feminæ. Tunc Pontifex rumpit Oblatam &c. Expleta Confractione &c. De ipſa ſancta, quam momorderit, ponit inter manus Archidiaconi in Calicem faciens Crucem ter dicendo: Fiat commixtio*. Vide Le Brun.

Brun. tom. 1. pag. 584. & ſeq. Accurate more ſuo tractat hoc argumentum Mabillonius in Commentar. ad Ord. Romanum art. 6. n. 1. ubi poſtquam allata ex Ordinibus Romanis verba expendit, ait: *Duplex itaque particula mittebatur in Calicem, una ſcilicet ante Oblatæ fractionem, alia poſt fractionem ex ipſa Oblata. Adeoque prima nihil aliud eſſe videtur, quam particula ex antea conſecrata Euchariſtia, quam Pontifex ad Altare procedens adoraverat in Capſa oſtenſam &c. Conſtat igitur duplicem Euchariſtiæ particulam fuiſſe immiſſam in Calicem, unam ex priori, ut quidem opinor, conſecratione, alteram ex præſente.* Hujus deinde ritus cauſam ſcrutatus quærit, *Cur particula ex Euchariſtia ſervata immiſſa fuerit in Calicem?* & reſpondet: *Fortaſſe ut ſacrificii unitas & perpetuitas hoc ritu inculcaretur.* Denique rationem affert, cur in Calicem pars injiceretur Fermenti, ſeu Euchariſtiæ, quam Sacerdotibus Epiſcopus, & Pontifex Epiſcopis ſuburbicariis mittebat dicens, *hoc ritu Sacrificii unitatem commendari, atque unionem Pontificis cum Sacerdote, qui Sancta prius conſecraſſet, & Epiſcopi cum Pontifice, Fermenti, idest Euchariſtiæ particulam a Pontifice antea conſecratam in Calicem immittentis.*

17 Sexto, Actio hæc particulam Hoſtiæ immittendi in Calicem eſt plena myſterii. In Miſſa uſque ad hanc, de qua loquimur, partem Jeſu Chriſti Paſſio & mors repræſentatur per Conſecrationem Corporis & Sanguinis ſeparatim factam, vi Conſecrationis ſub ſpeciem panis Corpore Chriſti, & ſub vini ſpeciem ſanguine ſubeunte: & quamvis ſeparatio hæc tantummodo myſtica ſit, neque enim re ipſa Corpus eſt ſine ſanguine, nec ſanguis viciſſim ſine Corpore; tamen myſtica hac ſeparatione corporis a ſanguine, & ſanguinis a corpore expreſſe Chriſti Paſſio & mors nobis repræſentatur. Reliquum erat, ut glorioſa exprimeretur Chriſti Reſurrectio; neque id concinnius fieri poterat, quam ſi Hoſtiæ particula immitteretur in Calicem, atque ita Corpus iterum conjungeretur cum ſanguine, quod bene obſervavit Micrologus De Eccleſiaſt. Obſervationibus cap. 17. *Unam* (fractæ Hoſtiæ partem) *in Calicem faciendo Crucem mittere debet cum dicit: Pax Domini ſit ſemper vobiſcum, ad deſignandum corporis & animæ conjunctionem in Reſurrectione Chriſti:* & conſentit Innocentius III. cit. cap. 2. *Commixtio panis & vini deſignat unionem carnis & animæ, quæ in Reſurrectione Chriſti denuo ſunt unitæ.*

Immiſſio particulæ in Calicem plena myſterii.

18 Hujus actionis quidam originem referunt ad Ritum exhibendi Populo Communionem ſub utraque ſpecie; nam ſi vinum conſecratum deficeret, vinum infundebatur non conſecratum in Calicem, eoque particula injiciebatur Hoſtiæ conſecratæ, idque vinum

Ejus ritus originem non eſſe referendam ad ritū exhibendi Communionem ſub utra-

quæ ſpecie, ſuſe diſputatur. num, ſi non conſecratum, ſaltem ſacræ contactu Hoſtiæ benedictum Populo præbebatur. Ita Pouget Inſtit. Catholicar. tom.2. pag.876. atque eadem habentur in Catechiſmo Montiſpeſſulani pag.633. & apud Vertum tom.4. pag.268. Catechiſmi illius Auctor reliquis duobus eſt tempore prior; proxime poſt eum ſcripſit Vertus, qui valde illum laudat, quod commixtionis in Calice Corporis cum Sanguine originem repererit; poſtremus ſcripſit Pouget, qui hanc ſententiam eſt amplexus, quin ullum ejus nominet Auctorem. Nos vero profitemur, non alio ritum hunc immittendi in Calicem particulam Hoſtiæ referri, quam ad cauſam repræſentandæ Reſurrectionis Chriſti. Neque enim ſatis nobis firmum videtur hujuſmodi argumentum: Cum olim Euchariſtia ſub utraque ſpecie Populo præberetur, ſi vinum deficeret, infundebatur vinum non conſecratum in Calicem, & illuc ſacræ Hoſtiæ particula immittebatur: igitur inde factum eſt ut Sacerdos in Miſſa injiciat in vinum conſecratum Hoſtiæ Sacræ particulam. Nam primum illud verum eſſe poteſt, quin ſit cauſa alterius; & ut affirmari poſſit eſſe cauſam, demonſtrare oportuit, fuiſſe prius tempore; quin imo etiamſi multo antea uſurpatum fuerit, neceſſe eſt vetuſta & ſincera afferre documenta, quæ luculenter oſtendant, illud poſterius a priore manaſſe. Sed de his, quæ certe opus ſunt ad illud argumentum conſtabiliendum, nihil loquitur illius Auctor Catechiſmi, nihil Vertus, nihil Pougetus; Alibi de Præſanctificatorum Miſſa diſſeruimus, quæ in Occidentali Eccleſia Feria ſexta in Paraſceve celebratur. In ea Miſſa in vinum non conſecratum pars injicitur Hoſtiæ die proxime anteacta conſecratæ; porro alibi etiam oſtendimus, nullo fulciri fundamento eorum ſententiam, qui putabant vinum ſacræ Hoſtiæ contactu conſecrari; quod argumentum pertractavit Martene de antiquis Eccl. Ritib. lib.1. cap.4. art.10. num.11. Nos autem hæc non eo dicta volumus, quaſi exiſtimemus Auctorem Catechiſmi, Vertum, & Pougetum eam ſententiam inſtaurare voluiſſe, quæ ſtatuit vinum non conſecratum ſacræ Hoſtiæ contactu conſecrari; diſerte enim ii dicunt, eo contactu fieri dumtaxat benedictum. Sed de ritu illius Feriæ ſextæ idcirco hic mentionem fecimus, & ideo diximus, particula Hoſtiæ, quæ illo die in Calicem immittitur, vinum per contactum non conſecrari, ut ea, quæ in Commentario de Feſtis ſcripſimus, cum de Feſto ageretur Feriæ ſextæ in Paraſceve, confirmaremus. Itaque ne longius a propoſita quæſtione digrediamur, nobis ea non arridet ſententia, e conſuetudine nimirum immittendi ſacram Hoſtiam in vinum non conſecratum, cum deficeret conſecratum, Ritum illum ortum eſſe, ut in Miſſa Sacerdos particulam ſacræ Hoſtiæ in ſanguinem immittat. Nobis adſtipulatur

Digitized by Google

latur Le Brun tom.1. pag.583. atque ad ea quæ ille affert, liceat nobis addere, cum Populus ſub utraque ſpecie communicari conſueverat, quod juſtam non liceret menſuram parare vini conſecrandi, conſuetudinem eſſe introductam ad ſanguinem vinum non conſecratum adjicere; neque enim deerant rationes, ut alibi dicemus, cum creditum ſit ejuſmodi commixtione vinum conſecrari. Neque inficiamur aliquando Hoſtiam non modo in ſanguinem, quod etiamnum Græci faciunt, ſed etiam in vinum fuiſſe intinctam. Verum hoc non licebat facere, niſi cum aut pueris, aut infirmis panis conſecratus præbendus eſſet, qui eum non poterant deglutire, ut obſervat Cardinalis Bona cap.18. lib.2. Rerum Liturgic. num.3. *Erat autem duplex intinctio, una cum ſaguine, altera cum vino communi, & hæc etiam aliquando viguit pro pueris, & infirmis, qui panem ſiccum deglutire non poterant.* Præterea ſecluſo hoc caſu Panem conſecratum in commune vinum intingere ſacræ vetabant leges, ut videre eſt in Canone *Cum omne* de Conſecrat. diſt.2. idque abunde probant Micrologus in ſuis Obſervationibus cap.19. Cardinales Bona loc. cit. & Bellarminus tom.3. Controverſ. lib.6. de Miſſæ Sacrificio cap.27. §. *Quarto objicit*. Quæ cum ita ſint, quis jure contenderit, ex conſuetudine, quæ in uno caſu tantum toleratur, reprobatur vero in ceteris omnibus, adeo ſacroſanctum Ritum traxiſſe originem, cujuſmodi eſt in Miſſa particulam ſacræ Hoſtiæ in vinum conſecratum immittere, quod omnes præſcribunt Liturgiæ, ſemperque in Miſſa uſurpatum? Nec quidquam juvat dicere, Leges quidem Canonicas generatim vetaſſe, ne ſacra Hoſtia in commune vinum intingeretur, non tamen prohibuiſſe, ne immitteretur in vinum non conſecratum, ut cum deficeret vinum conſecratum, Populo Sacramentum ſub utraque ſpecie præberetur. Verum ne hic quidem modus alter probabatur. Ita enim Populo revera vinum tantummodo benedictum, non conſecratum præbebatur, licet Populus exiſtimaret, ſe Sacramentum accipere ſub ſpecie ſanguinis. Quod ſi forte dubitaretur, ne deeſſet Populo vinum conſecratum, facile id ſuppleri poterat vinum commune addendo ad vinum conſecratum. Quamobrem ſi etiam alter modus legibus prohibebatur, rurſus robur ſuum conſtat argumento, non potuiſſe ſanctiſſimum hunc ritum inde ſuam trahere originem.

Explicatur Oratio illa: Hæc comixtio &c.

19 Septimo, Sacerdos dum particulam immittit in Calicem, hanc ſubmiſſa voce dicit Orationem: *Hæc commixtio & Conſecratio Corporis & Sanguinis Domini noſtri Jeſu Chriſti fiat accipientibus nobis in vitam æternam. Amen.* Quæ oratio Feria ſexta Majoris Hebdomadæ omittitur; Hoſtia enim, ut alibi dictum eſt, in vinum non conſecratum immittitur. Innocentius III. cap.2. lib.6.

Myſteriorum Miſſæ ita explicat vocem *commixtio*, ut referri debeat *ad ſpecies panis & vini, quibus continetur Corpus & Sanguis*. Difficilius explicatur altera vox *Conſecratio*. Hanc orationem habent omnes Ordines Romani, Amalarius, & Micrologus. Carthuſiani eam non recitant; quod oſtendit, Eccleſias Galliæ, etiamſi Ritum Romanum eſſent amplexæ, eam orationem omiſiſſe, ut notat Le Brun tom.1. pag.589. Et Pouget tom.2. pag.880. teſtatur in quibuſdam Galliæ Eccleſiis omitti vocem *Conſecratio* Bellarminus loc. cit. cap.27. Orationis, & illius vocis *Conſecratio*. vetuſtatem probat, quam vocem ita explicat: *Neque habet aliquid incommodi ea vox, ſi bene intelligatur; non enim petimus, ut nunc fiat Conſecratio, ſed Conſecratio antea facta ſit nobis ad vitam æternam ſalutaris*. Illud etiam animadverſione dignum eſt, quod, cum Corpus conſecratum ſub ſpecie panis Conſecratio Corporis dicatur, & Sanguis conſecratus ſub ſpecie vini dicatur Conſecratio Sanguinis (quamobrem S. Ambroſius lib.1. Offic. cap.41. S. Laurentium Diaconum inducit cum S. Xyſto Papa ita colloquentem: *Experire, utrum idoneum Miniſtrum elegeris, cui commiſiſti Dominici Sanguinis Conſecrationem*) Corpus & Sanguis in Calicem ſimul commixta dici poſſunt Conſecratio Corporis & Sanguinis, ut advertit idem Le Brun pag.589.

Orationem Agnus Dei introduxit Sergius I.

20 Sacerdos dicta Oratione, *Hæc commixtio*, inclinatus in Sacramentum, manibus junctis, dicit *Agnus Dei*, ter ſibi pectus percutiens; & antequam ſumat Euchariſtiam, tres alias dicit Orationes, quarum prima expleta, ſi danda ſit Pax, dicit *Pax tecum*; quique accipit pacem reſpondet, *Et cum ſpiritu tuo*. S. Joannes Baptiſta cum primum vidit Chriſtum, eum vocavit *Agnum Dei*: *Altera die vidit Joannes Jeſum venientem ad ſe, & ait: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi*. Alibi diximus Orationem *Agnus Dei* primo in Miſſam a Sergio I. fuiſſe introductam; quod nunc confirmamus auctoritate D. Bonaventuræ in Expoſit. Miſſæ cap.4. *Sequitur Agnus Dei, quod Sergius Papa inſtituit*. Alibi etiam docuimus, quamobrem ad tertium *Agnus Dei* non dicatur *Miſerere nobis*, ſed *dona nobis pacem*. Pectus ſibi percutit Sacerdos in ſignum contritionis cordis ſui, non modo cum dicit *miſerere nobis*, ſed etiam cum dicit *dona nobis pacem*, fortaſſe quia olim tertio itidem dicebatur *miſerere nobis*. In Miſſis Defunctorum juxta noſtram Rubricam Sacerdos non percutit ſibi pectus, neque dicit *miſerere nobis*, ſed *dona eis requiem*, ut oſtendat, Defunctorum ſe magis quam ſui eſſe memorem; ut advertit Hugo de S. Victore lib.3. de Miſſa cap.37. cui aſſentitur Gavantus in Notis ad Rubricas. Scribit Micrologus cap.18. non ex antiqua ſummorum Pontificum inſtitutio-

tione tres in Miſſa recitari Orationes ante Communionem, ſed piorum & religioſorum hominum Traditione. Micrologo aſſentiuntur Bellarminus, Azorius, & Gavantus, quos refert ac ſequitur Bellotte in Obſervationibus ad Ritus Eccleſiæ Laudunenſis pag.622. num.8.

De pace: cur non detur in Miſſis Defunctorum.

21 D. Thomas 3. par. quæſt.83. art.4. *in corpore*, agit de Ritu dandæ Pacis ante Communionem; & docet, Populum parari ad Sacramentum percipiendum per pacem: addit in Miſſis Defunctorum non dari pacem, quia in Miſſis Defunctorum non pro præſenti pace Sacrificium offertur, ſed pro requie mortuorum, quæ eſt etiam ratio, quamobrem trium harum Orationum prima ex Rubricæ præſcripto omittitur: *Præparatur Populus per pacem &c. Eſt enim hoc Sacramentum unitatis & pacis. In Miſſis tamen Defunctorum, in quibus Sacrificium offertur non pro pace præſenti, ſed pro requie mortuorum Pax intermittitur*. Obſervavit Albaſpinæus de veteribus Ritib. lib.1. obſervat.17. Miſſas Defunctorum non ſolemnes, ſed privatas fuiſſe; Pacem vero dari conſueviſſe dumtaxat in ſolemnibus. Pax etiam omittitur in ſignum mœroris in Miſſa Feriæ VI. in Paraſceve: quamobrem Procopius in Hiſtoria arcana tradit, Juſtinianum & Theodoram infelici oſtento cæpiſſe poſſeſſionem Imperii Feria VI. Majoris Hebdomadæ, cum non datur Pax.

Olim Pax dabatur per oſculum.

22 Olim dabatur Pax cum oſculo; cujus conſuetudinis documenta reperias apud Sacrarum Cæremoniarum Scriptores Card. Bona Rer. Liturgicar. lib.2. cap.16. Le Brun tom.1. pag.603. Pouget tom.2. pag.881. Menardum in Notis ad Sacramentar. S. Gregor. pag. 377. Caſalium de veteribus Sacris Chriſtianorum Ritibus cap.59. Meratum tom.1. par.1. pag.584. qui docent quando in Miſſis etiam privatis danda ſit Pax; atque ad hanc rem multa e ſacræ eruditionis penu depromſit Binghamus tom.6. Originum ſeu antiquitatum Eccleſiaſticarum pag.299. & ſeqq. Oſculi hujus cauſam affert Iſidorus de Officiis Eccleſiaſt. lib.1. cap.15. *Quarta poſt hæc infertur pro oſculo pacis, ut charitate omnes reconciliati invicem, digni Sacramento Corporis & Sanguinis Chriſti conſocientur, quia non recipit diſſenſionem cujuſdam Chriſti indiviſibile Corpus*. Viguit conſuetudo dandæ pacis per oſculum uſque ad Innocentii III. tempora, qui ejus moris meminit lib.6. Myſterior. cap.5.

Nunc Pax datur per amplexum, vel exhibetur ad oſculum Tabella cum imagine Crucifixi.

23 Nunc non amplius Pax datur per oſculum, ſed per amplexum, vel parva quædam præbetur ad oſculum Tabella, quam quidam *Oſculatorium* appellant, in qua Crucifixi imago depicta eſt. Card. Bona loc. cit. exiſtimat oſculo ſive amplexum, ſive Tabellæ oſculum fuiſſe a Franciſcanis Fratribus ſubſtitutum, qui cum aliquot mutaſſent Ritus, etiam hunc non ſine ratione propter malitiam

Digitized by Google

tiam hominum mutandum exiſtimarunt. Ac de ea ratione, quamobrem mos introductus fuerit, ut ad oſculum Tabella præberetur, conſentit Bellotte in Obſervation. ad Ritus Eccleſiæ Laudunenſis pag.624. num.12. Chriſtianorum enim oſcula non quidem generali, ſed ſingulari quorumdam hominum malitia, in ejuſmodi oſcula abierant, quæ per viam ſibi occurrentes Ethnici viciſſim amicitiæ cauſa ſibi offerebant; quam conſuetudinem licet a Tiberio gravibus cauſis, teſte Tranquillo, ſublatam, quaſi ex ipſa lege, qua prohibebatur, majores vires ſumſiſſet, firmius invaluiſſe novimus ex Martiale lib.7. epigramm.94. ad Linum, & lib.11. ad Baſſum 99. Sacerdos antequam det per amplexum pacem, oſculatur Altare, ut oſtendat ſe pacem dare non poſſe, niſi a Chriſto, cujus figura eſt Altare, pacem prius acceperit. Olim non Altare Sacerdos oſculabatur, ſed Hoſtiam, quem Ritum jam obſoletum qui nunc adhiberet, reprehenſione non careret. De hujuſmodi oſculo, quod etiam Sanctum appellatur, loquitur Apoſtolus cap.16. ad Rom. Epiſt.1. ad Theſſalonic. cap.5. & 1. ad Corinth. cap.16. *Salutate invicem in oſculo ſancto*: & B. Petrus Apoſtolus Epiſt.1. cap.5. *Salutate*, inquit, *invicem in oſculo ſancto*. De eodem oſculo loquitur etiam Tertullianus lib.1. de Oratione, & lib.2. ad uxorem, Athenagoras Oratione ad Chriſtianos, D. Auguſtinus ſerm.83. *de Diverſis*, Chryſoſtomus lib.1. de Compunctione, Gregorius lib.3. Dialogor. cap.36. & Anaſtaſius Synaita Oratione de ſacra Synaxi. Græci dant pacem ante Præfationem, in Miſſa; ceterique Orientales, atque etiam Mozarabes. Apud Maronitas mos eſt, ut ante Præfationem Sacerdos pacem det Altari & ſacris Myſteriis dicens: *Pax tecum Altare Dei, & pax myſteriis ſanctis poſitis ſuper te*; deinde ad Miniſtrum: *Pax tibi Miniſter Spiritus Sancti*, cui Miniſter reſpondet: *Veni in pace, Pater noſter, Sacerdos candide*; poſtea in Populo Fideles ſibi viciſſim dant pacem. Vid. Perimezzium diſſert.8. tom.1. ubi de præſenti hac, quæ apud nos invaluit, conſuetudine cum Cardinali Bona conſentit.

CAPUT XXI.

De Communione Sacerdotis.

Vetuſtiſſimus eſt Ritus in Communione recitandi verba Centurionis: Domine non ſum dignus,

1 Dicta Oratione tertia, quæ incipit *Perceptio*, Sacerdos genuflectit, ſurgit, & voce ſubmiſſa dicit: *Panem cœleſtem accipiam, & nomen Domini invocabo*; duobus ſiniſtræ manus digitis pollice & indice duas Hoſtiæ partes apprehendit, mediam tenens Patenam inter digitum indicem & medium; ac dextera ter ſibi pectus

ctus percutiens ter dicit elata voce: *Domine non ſum dignus*, terque ſubmiſſa voce ait, *ut intres ſub tectum meum, ſed tantum dic verbo, & ſanabitur anima mea*. Verba illa, *Panem cœleſtem accipiam, & nomen Domini invocabo*, ſunt ex Pſal.115. & illa, *Domine non ſum dignus* ſunt verba Centurionis, quem tradit Matthæus cap.8. oraſſe Chriſtum Jeſum, ut domum ſuam veniret, ſuumque puerum ſanitati reſtitueret, in quibus verbis parva eſt quædam immutatio. Centurio enim dixit: *Sed tantum dic verbo, & ſanabitur puer meus*. Sacerdos vero: *Sed tantum dic verbo, & ſanabitur anima mea*. Origenes Homil.5. ad aliquot Evangelii loca meminit conſuetudinis recitandi ea verba ad Communionem: *Quando ſanctum cibum, illudque incorruptum accipis epulum, quando vitæ pane, & poculo frueris, manducas & bibis corpus & ſanguinem Domini, tunc Dominus ſub tectum ingreditur. Et tu ergo humilians te ipſum, imitare hunc Centurionem, & dicito: Domine non ſum dignus, ut intres ſub tectum meum*: Et Chryſoſtomus Homilia de S. Thoma Apoſtolo Fideles cohortans, ut pura mente Euchariſtiam accipiant, *Dicamus*, inquit, *Redemtori*: *Domine non ſum dignus, ut intres ſub tectum animorum noſtrorum*: *quia tamen tu a nobis teneri vis, de tua freti indulgentia ad te accedimus*.

2 Poſtquam dixit ter, *Domine non ſum dignus*, pollice & indice dexteræ accipit duas Hoſtiæ partes a ſiniſtra manu, eademque Hoſtia ſe ipſe Crucis ſigno ſignat dicens: *Corpus Domini Noſtri Jeſu Chriſti cuſtodiat animam meam in vitam æternam, Amen*: & ſe inclinans reverenter ſumit utramque Hoſtiæ partem, quibus ſumtis Patenam, quam uſque adhuc ſiniſtra manu tenuerat, deponit ſuper Corporale, & erigens ſe junctis manibus ante faciem, aliquantiſper quieſcit. Deinde depoſitis manibus dicit ſecreto: *Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi?* Quæ verba ſunt e Pſal.115. diſcooperit Calicem, genuflectit, ſe erigit, accipit Patenam, inſpicit Corporale, colligit fragmenta cum Patena, ſi qua in eo ſint, pollice & indice dexteræ manus Patenam ſupra Calicem, & ipſos digitos extergit, ne quid in iis fragmentorum remaneat, dextera Calicem accipit, Patenam ſiniſtra tenens, & dicit: *Calicem ſalutaris accipiam, & nomen Domini invocabo; laudans invocabo Dominum, & ab inimicis meis ſalvus ero*; quæ poſtrema verba ſunt ex Pſal.17. & ſignans ſe ſigno Crucis cum Calice dicit: *Sanguis Domini noſtri Jeſu Chriſti cuſtodiat animam meam in vitam æternam. Amen*: & manu ſiniſtra ſupponens Patenam Calici ad eam altitudinem ſublato, ut ex eo poſſit bibere, reverenter ſumit totum Sanguinem cum particula in eo poſita. Deinde ſecreto dicit Orationem: *Quod ore ſumſimus, Domine*, & ſuper Altare porrigit Calicem Miniſtro in

Actiones in ſumenda Hoſtia & bibendo Calice.

cor-

cornu Epiſtolæ, quo vinum fundente, ſe purificat; poſtea vino & aqua pollices & indices abluit ſuper Calicem, quos purificatorio extergit, interim dicens: *Corpus tuum Domine, quod ſumſi &c.* deinde idem vinum & aquam ſumit.

Sacerdos ſtans Euchariſtiam ſumit.

3 Sunt quædam in actionum ſerie digna quæ conſiderentur. Quivis Epiſcopus ſeu Sacerdos ſtans Euchariſtiam ſumit; ſummus Pontifex itidem poſt fractionem Hoſtiæ *ad ſolium aſcendit* (ait Rocca tom.1. pag.10. Edit. Romanæ anni 1719.) *ibique conſiſtit, & ſtans erectus complicatis manibus Euchariſtiæ Sacramentum expectat*, nec prius ſedet quam os & digitos purificaverit: *digitis jam & ore inter hæc facienda purificatis, mitra inſignitus & ſedens lavat manus*. Conſonat Auctor tractatus de Miſſa & Divino Officio Pariſiis iterum editi ann.1714. pag. 166.

De Communione Summi Pontificis.

4 Illud autem prætermitti non poteſt, Romanos quoſdam Pontifices in ſolemni Miſſa in ſolio ſedentes, facie ad Populum converſa, Euchariſtiam ſumere conſueviſſe, ut Chriſti Paſſio & mors exprimeretur, qui propalam paſſus & mortuus eſt in conſpectu omnium, quotquot nefariæ Crucifixioni adfuere; nunc vero Summum Pontificem, cum ſolemnem celebrat Miſſam, ſe alioſque communicare facie quidem ad Populum converſa, ſed pedibus ſtantem in ſolio, corpore tamen inclinato, cum & ipſe ſuſcipit, aliiſque præbet Euchariſtiam, quam corporis inclinationem tum debita veneratio, tum etiam ipſa neceſſitas poſtulat, cum Euchariſtia ceteris diſpertienda ſit, qui ad inferiores Cathedræ gradus in genua procidentes eam ſuſcipiunt. Hinc eſt, quamobrem Pontifex Populo procul & exadverſo in faciem eum adſpicienti videatur ſedens communicare, ut bene obſervavit poſt S. Bonaventuram Rocca de ſolemni Communione ſummi Pontificis, & Caſalius de veteribus Sacris Chriſtianorum Ritibus cap.81. pag.333. edit. Romanæ anno 1647.

Particulam Hoſtiæ immiſſæ in Calicem olim cum Sanguine, qui ſupereſſet, Epiſcopus ſumendum relinquebat Diacono & Subdiacono, ut nunc Romanus Pontifex.

5 Epiſcopi etiam & Sacerdotes cum Sanguine ſumunt particulam quoque Hoſtiæ in Calicem immiſſam. Olim tamen alius erat Ritus Epiſcopis, qui eam particulam ſumendam relinquebant Diacono & Subdiacono cum Sanguine, qui ſupereſſet, ut obſervat Le Brun tom.1. pag.633. quem morem adhuc retinet in Miſſa ſolemni Romanus Pontifex, ut colligitur ex Cæremoniali, & teſtatur Card. Bona lib.2. Rer. Liturgic. cap.17. num.8. in fine.

De purificatione Calicis & digitorum.

6 De purificatione quæ poſt Communionem fit ſolo vino, loquitur Innocentius III. in cap. *Ex parte* de Celebrat. Miſſar. his verbis: *Semper Sacerdos vino perfundere debet, poſtquam totum acceperit Euchariſtiæ Sacramentum, niſi cum eadem die aliam Miſſam debuerit celebrare, ne ſi forte vinum perfuſionis acciperet, celebratio-*

tionem aliam impediret: e qua Decretali apparet, ſacerdotem poſt Communionem vinum bibere. D. Thomas 3. par. quæſt. 83. art. 5. in reſponſione ad decimum de hac eadem purificatione ita loquitur: *Dicendum, quod vinum ratione humiditatis ſuæ eſt ablutivum, & ideo ſumitur poſt ſuſceptionem hujus Sacramenti ad abluendum os, ne aliquæ reliquiæ remaneant; quod pertinet ad reverentiam Sacramenti*. Et meminit textus ſupra allati ex Innoc. III. Eodem loco loquitur etiam S. Doctor de digitorum ablutione cum vino & aqua, nec innuit hanc ablutionem à Sacerdote aſſumi: *Eadem ratione perfundit vino digitos, quibus Corpus Chriſti tetigerat*: ſunt verba S. Doctoris loc. cit. Durandus lib. 4. cap. 55. loquitur de ablutione digitorum in vino & aqua, & diſerte ait, hanc ablutionem olim in locum mundum conjici conſueviſſe; nunc vero ob reverentiam Sacramenti, & propter periculum ne quod fragmentum digitis, aut Calici aliqua ſanguinis gutta adhæſerit, Sacerdos etiam vinum hoc bibit aqua mixtum, cum quo digitos ſibi exterſit, ut obſervat Gavantus ad Rubricas Miſſalis. Cardinalis Bona lib. 2. cap. 20. num. 1. ingenue fatetur incompertum eſſe, quid potiſſimum remotioribus ab hac ætate noſtra temporibus majores noſtri fecerint, ne quid de Sanguine in Calice, aut de Corpore in Patena reſtaret reliquiarum; tuto tamen dici poſſe, Miniſtros Altaris omnem adhibuiſſe diligentiam, ne quid remaneret præter particulas, quæ communicandis infirmis aſſervabantur. Itaque, ut jam diximus, nunc Sacerdos vinum ſumit, ſeu, ut vocant, purificationem, & vinum & aquam, ſeu ablutionem, ac ne quid remaneat de Corpore aut Sanguine, quod potiſſimum volumus, S. Pius V. ad Archiepiſcopum Tarraconenſem ſcripſit, ſumenda eſſe ab ea Calicis parte, e qua hauſtus fuerit ſanguis. Vide Septalam tract. de Myſter. Miſſæ cap. 36. n. 10. Caſum proponit Pontas Dictionar. Verbo *Miſſa* caſ. 27. de Sacerdote, qui in regione vini minime feraci, ubi propterea vinum ſit maximi pretii, tum in prima tum in ſecunda purificatione utitur ſola aqua; ac quærit utrum peccet: reſpondet affirmando, quia facit contra præceptum & uſum Eccleſiæ, & ſacræ etiam Tridentinæ Synodi, quæ novos Ritus in Miſſa novaſque cæremonias omnino prohibet, rituſque tantum ab Eccleſia uſurpatos probatoſque jubet adhiberi.

Purificatio digitorum olim non bibebatur, ſed conjiciebatur in locum mundũ

Peccaret Sacerdos qui ad utramque purificationem aquam adhiberet.

7 Antequam de Sacerdotis Communione noſtrum hunc ſermonem concludamus, illud minime prætereundum arbitramur, quoſdam eſſe Scholaſticos, qui in Communione exiſtimant Sacrificii eſſentiam conſiſtere; ita ut Conſecratio juxta eorum ſententiam ſit actio quædam prævia ac præparatoria ad ſacrificium. Solido firmoque inniti fundamento videtur ea ſententia, ita tamen ut Oblatio & Com-

Sacrificii eſſentia in Conſecratione conſiſtit.

Oblatio & Comunio ſunt partes integrales Sacrificii.

Communio partes ſint Sacrificii, ut ſcholæ loquuntur, integrales; quam opinionem magno apparatu validiſque tuetur rationibus Auctor Collationum Lucionenſium par.5. collat.13. quæſt.3. Sed ad D. Thomæ doctrinam propius accedere eam ſententiam, quæ neque in Conſecratione, nec in Sacramenti conſummatione dumtaxat, ſed in utraque ſtatuit Euchariſtici Sacrificii eſſentiam, probant Salmanticenſes Curſus Theolog. tom.11. tract.23. de Euchariſt. diſput.13. dub.2. ubi, qui plura velit, rem pro dignitate digeſtam reperiet.

CAP. XXII.

De Communione Populi.

Ritus qui ſervantur a Sacerdote Euchariſtiam miniſtrante adſtantibus.

1 SI qui eorum, qui Miſſæ adſunt, Euchariſtiam velint percipere; poſtquam Sacerdos ſumſit ſub utraque ſpecie Sacramentum, Miniſter recitat *Confiteor*, & Sacerdos ad eos, qui ad menſam accedunt Euchariſticam, converſus recitat Orationes *Miſereatur veſtri*, & *Indulgentiam &c.* ubi Miniſter reſponderit *Amen*, Sacerdos ſe ad Altare convertit, genuflectit, accipit Pyxidem, & dextera tenens Corpus Chriſti, converſus ad eos, qui Sacramenti fieri volunt participes, ſemel dicit: *Ecce Agnus Dei, Ecce qui tollit peccata Mundi*, deinde ter dicit *Domine non ſum dignus ut intres ſub tectum meum, ſed tantum dic verbo, & ſanabitur anima mea*. Tum unicuique porrigit Sacramentum, faciens cum eo ſignum Crucis ſupra Pyxidem, & ſingulis dicit: *Corpus Domini noſtri Jeſu Chriſti cuſtodiat animam tuam in vitam æternam. Amen*. Unicuique autem, qui Euchariſtiam ſumſerit, Miniſter vinum præbet, quo, ſi velit, hauſto deglutire poſſit particulæ fragmenta, ſi quid ori vel gutturi hæſerit. Diſciplina eſt etiam paſſim recepta, ut mundum linteum Communicantibus apponatur, ut ſi forte Hoſtia aut ejus pars vel de manu Sacerdotis elaberetur, vel de ore ejus qui communicatur, mundus locus ſit, quo poſſit decidere.

In ordinatione Presbyteri cũ Epiſcopus eum communicat, non dicitur Confiteor.

2 Fatetur Gavantus, nulla extare vetera monumenta, quibus probari poſſit, olim *Confiteor* ante Communionem dici conſueviſſe hanc tamen conſuetudinem valde probat. Et le Brun tom.1.pag.644. ait, hunc ritum recitandi *Confiteor*, & Orationem *Miſereatur veſtri*, ortum e conſuetudine Ordinum Mendicantium ſæculo XIII. In Ordinatione Presbyteri, cum Epiſcopus eum communicat, omittitur *Confiteor*, *Miſereatur*, & *Indulgentiam &c.* ut habetur in Pontificali Romano: *Presbyteri ante Communionem non dicunt Confeſſionem, nec datur eis abſolutio, quia concelebrant Pontifici. Propterea, ſi non ſunt alii Ordinati, confeſſio & abſolutio prædictæ* (ideſt *Mi-*

Miſereatur & *Indulgentiam*) *omittuntur*; Epiſcopus autem ordinatum Presbyterum communicans ait: *Corpus Domini noſtri Jeſu Christi cuſtodiat te in vitam æternam*; & Sacerdos reſpondet *Amen*; quæ verba quidam religioſæ cuidam tribuunt Traditioni; ſed hunc ritum valde vetuſtum eſſe conſtat: nam in vita S. Gregorii, quam ſcripſit Joannes Diaconus, proditum eſt, dum S. Pontifex Euchariſtiam cuidam fœminæ præberet proferens ea verba, eamdem fœminam riſiſſe; & interrogatam, quamobrem riſiſſet, reſpondiſſe, neſcire ſe, qui dici potuiſſet Corpus Chriſti eſſe illam particulam, quam ipſa obtuliſſet, ſuiſque manibus, antequam offerretur, ſubegiſſet.

Antiquus ritus dicendi: Corpus Domini noſtri Jeſu Chriſti &c.

Olim viris Euchariſtia tradebatur in manus, fœminis in linteum mundum.

3 Locus hic fortaſſe eſt, ubi diverſi exponantur modi, quibus Euchariſtia antiquitus diſtribuebatur. Sed illud tantum obſervabimus, remotioribus ab hac ætate noſtra temporibus Euchariſtiam in manus communicandorum tradi conſueviſſe, qui poſtea eam in os ſibi injiciebant: quamobrem Tertullianus libro de Idololatria exclamat adverſus eos Chriſtianos, qui Idola Gentibus effingebant: *Eas manus admovere Corpori Domini, quæ Dæmoniis corpora conferunt. O manus præcidendæ!* Alia loca ex D. Cypriano collegit Pamelius lib. 1. Liturgic. Nec illud prætermittendum eſt, cum viris tantum adhiberi conſueviſſe hujuſmodi Ritum; fœminis enim tradebatur Euchariſtia in linteum mundum, quod *Dominicale* appellabant, ſeque ipſæ communicabant. Ad hunc Ritum reſpicit D. Auguſtinus ſerm. 252. de Tempore edit. Lovan., novæ edit. 229. in appendice: *Mulieres quomodo nitidum exhibent linteolum, ubi Corpus Chriſti accipiant, ſic corpus caſtum, & cor mundum exhibeant.* Et in Concilio Antiſſiodorenſi can. 36. habetur: *Non licet mulieri nuda manu Euchariſtiam accipere*; & can. 42. *Ut unaquæque mulier, quando communicat, Dominicale ſuum habeat; quod ſi qua non habuerit, uſque ad alium diem Dominicum non communicet.* Baronius ad ann. Chr. 57. num. 146. obſervat, olim ſumturis Euchariſtiam quaſdam menſulas ſpongia expolitas apponi conſueviſſe; & Cardinalis Bona lib. 2. Rer. Liturgic. cap. 17. num. 3. ait menſulis *hodie linteamina ſucceſſiſſe, ut ſi quid forte decidat, his excipiatur.*

Vinum præbetur communicantibus ad os extergendum, quæ conſuetudo vetuſta eſt.

4 Quoad vinum, quod jam Euchariſtia refectis exhibetur, quo ſibi os purificent, Vertus tom. 4. pag. 269. & ſeq. exiſtimat, hanc conſuetudinem reliquias eſſe Communionis, quæ ſub utraque ſpecie dabatur Populo. Verum Le Brun tom. 1. pag. 651. pluribus documentis probat, vinum exhiberi ad os extergendum, ut ne qua particula Hoſtiæ dentibus hæreat, ac monet cavendum a cerebroſis Verti opinionibus. Ad ea, quæ affert Le Brun, illud accedit, quod inter ea, quæ in D. Chryſoſtomo ejus inimici criminabantur, teſte Palladio, eum accuſarunt, quod *admonebat omnes, ut poſt Com-*

munionem aquam aut paſtillum deguſtarent, ne cum ſaliva aut pituita aliquid e ſymbolo Sacramenti præter voluntatem expuerent, quod primus ipſe faciebat. Hæc S. Chryſoſtomi conſuetudo poſtea confirmata fuit Monachorum Regulis, aliiſque authenticis factis, quibus vel præſcriptum, vel uſurpatum eſt, quod D. Chryſoſtomus monuerat. Vide Martene cit. lib. 1. cap. 4. art. 10. num. 15.

Vertus confutatus.

5 Quę omnia luculenter declarant, conſuetudinem bibendi vinum poſt Communionem fuiſſe inductam vel ad os extergendum, vel ad Euchariſtiæ fragmenta in ſtomachum facilius demittenda, ſi qua forte palato hæſiſſent aut gutturi, aut ne quod fragmentum expueretur; non autem ad retinendam aliquam faciem Communionis ſub vini ſpecie, ut putat Vertus; qui aliquo modo excuſari poſſet ſi dixiſſet, vetitum eſſe, poſt ſublatam Laicis Communionem ſub utraque ſpecie, ne deinceps iis purificatio exhiberetur in Calice, ne crederent, bibendo ex Calice ſe Euchariſtiam ſub ſpecie vini accipere: *In exhibenda Laicis ſacra Communione paratum ſit vas, quod formam Calicis non præſeferat, ex quo ſumatur ablutio poſt Communionem Euchariſtiæ*; verba ſunt Concilii Provincialis Bituricen. anno 1584. habiti in can. 12. tit. de Euchariſtia. Et Concilium Aquenſe anno 1585. *Clericus, qui Confeſſionem recitavit, accepto vaſe purificationis, quod tamen non ſit Calix ad Conſecrationem paratus, ſed cyathus, & mappa purgata, alia manu teneat aliud vas, in quo vinum ſit pro purificatione Communicantium*. Illud hic addi poſſe videtur, quoſdam Parochos, cum duas eadem die Miſſas ſibi celebrare opus eſſet, puta quia duas Parochias regerent, conſuetudinem introduxiſſe in prima Miſſa purificandi Calicem cum vino, quod ob reverentiam Sacramenti loco vini quod Populo exhiberi ſolet in poculo alius formæ, bibendum offerebant in ipſo Calice Laico cuidam, qui ſacrum ſumſiſſet panem Euchariſticum; quod improbatum & minime ferendum eſſe docet Cardinalis De Lugo lib. 1. dub. 10. Reſponſionum Moralium.

De Miſſa, in qua nemo communicat; & de Communione ſub ſpecie panis tantum.

6 Deinceps de conſuetudine miniſtrandi Euchariſtiam Fidelibus poſt Miſſam, ſeu etiam nulla celebrata Miſſa, & utrum Sacramentum in Miſſis Defunctorum poſſit diſtribui, diſſeremus. Nunc vero pauca quædam dicere placet de Miſſa, in qua nemo adſtantium Euchariſtiam ſuſcipit, tum etiam de hodierna diſciplina, qua adſtantes omnes, vel eorum aliquis ſub ſpecie panis dumtaxat Chriſti Corpus ſuſcipit. Duo enim hæc ad Populi Communionem pertinent, de qua nunc loqui inſtituimus.

Miſſa privata dici poteſt multipliciter.

7 Noſtri Controverſiarum Scriptores obſervant, Miſſam multifariam dici poſſe privatam; vel quia in privato loco, vel quia non in die Feſto celebratur; vel quod privatæ cuidam perſonæ medius Miſſæ

Digitized by Google

Miſſæ fructus applicatur; vel quod ei Miſſæ pauci adſint, vel quod non ad Altare princeps Eccleſiæ celebratur, nec Parochialis eſt ſeu Conventualis; vel denique quod ſolus Sacerdos ſuſcipit Euchariſtiam, nec quiſquam alius communicat.

Privatæ Miſſæ abrogandæ conſilium Lutherus accepit a Diabolo.

8 Adverſus Miſſas, quæ ideo privatæ dicuntur, quod in iis ſolus Sacerdos nec quiſquam alius Sacramentum ſuſcipit, calumnias evomuere ſuas Lutherus tractatu de abroganda Miſſa privata, Calvinus lib.4. Inſtitut. cap.18. & Kemnitius in Examine Concilii Tridentini. Nefarium hujuſmodi abrogandæ Miſſæ privatæ conſilium ipſe Lutherus in eodem tractatu pag.236. & ſeqq. ab ipſo Dæmone accepiſſe ſe quodammodo fatetur; narrat enim ea de re ſe veniſſe in colloquium cum Diabolo, ejuſque victum eſſe argumentis, quibus connifus eſt demonſtrare, veram eſſe Idololatriam eam Miſſam, in qua ſolus Sacerdos communicat; Fridericum Electorem Saxoniæ, qui venenatis Lutheri opinionibus ſuum jam infecerat animum, ubi intellexit agi de privata Miſſa abroganda, in qua ſolus Sacerdos Sacramentum ſuſcipit, ſtupore quodam eſſe perculſum, atque ægre paſſum eſſe, fieri Wittembergæ Decretum de ejuſmodi Miſſa privata abolenda. Vide Continuat. Hiſt. Eccleſiaſt. Fleury tom.26. pag.49. & ſequen.

Decretum Tridentinum de Miſſis privatis.

9 De hujuſmodi Miſſis privatis ſacroſanctum eſt firmiſſimiſque nixum fundamentis Tridentinæ Synodi Decretum ſextum ſeſſ.22. de Sacrific. Miſſ. *Optaret quidem ſacroſancta Synodus, ut in ſingulis Miſſis Fideles adſtantes non ſolum ſpirituali affectu, ſed ſacramentali etiam Euchariſtiæ perceptione communicarent, quo ad eos ſanctiſſimi hujus Sacrificii fructus uberior proveniret: nec tamen, ſi id non ſemper fiat, propterea Miſſas illas, in quibus ſolus Sacerdos ſacramentaliter communicat, ut privatas & illicitas damnat, ſed probat, atque adeo commendat; ſiquidem illæ quoque Miſſæ vere communes cenſeri debent, partim quod in eis Populus ſpiritualiter communicet, partim vero quod a publico Eccleſiæ Miniſtro non pro ſe tantum, ſed pro omnibus Fidelibus, qui ad Corpus Chriſti pertinent, celebrentur.* Et ejuſdem ſeſſionis can.8. *Si quis dixerit, Miſſas, in quibus ſolus Sacerdos Sacramentaliter communicat, illicitas eſſe, adeoque abrogandas, anathema ſit.*

Olim ſoli Communicantes ſacris Myſteriis intererant.

10 Declarat ſancta Synodus Tridentina, ſe optare, ut Miſſæ adſtantes Fideles Euchariſtiam ſuſcipiant; neque enim quiſquam jure negaverit hanc fuiſſe veterum Chriſtianorum diſciplinam: *Sciendum eſt quod ſoli communicantes Divinis Myſteriis intereſſe conſueverant. Unde & ante Oblationem juxta Canones jubebantur exire Catechumeni, & Pœnitentes, videlicet qui nondum ſe paraverant ad communicandum. Hoc quoque ipſa Sacramentorum innuit confectio, in*

qua

qua Sacerdos non pro ſola ſua oblatione & communicatione, ſed & aliorum rogat, & maxime in oratione poſt Communionem pro ſolis communicantibus orare videtur. Nec Communio dici poteſt, niſi plures de eodem ſacrificio participent: Hæc ſunt Micrologi verba cap.51. quæ reſpiciunt ad illa Canonis Miſſæ, *Ut nobis Corpus & Sanguis fiat dilectiſſimi Filii tui Domini noſtri Jeſu Chriſti &c. Ut quotquot ex hac Altaris participatione ſacroſanctum Filii tui Corpus & Sanguinem ſumſerimus, omni benedictione cœleſti, & gratia repleamur*; & ad eam Orationem poſt Communionem: *Quod ore ſumſimus, Domine, pura mente capiamus &c. ſatiaſti familiam tuam muneribus ſacris &c.* De laudabili antiqua conſuetudine, qua adſtantes Miſſæ Sacramentum ſuſciperent, extant argumenta in Apologia ſecunda Juſtini Martyris; qui ait, Euchariſtiam præſentibus diſtribui, & ad abſentes a Diaconis perferri conſueviſſe; & in can.10. ex iis qui dicuntur Apoſtolici, & can.28. Concil. Illiberitani, & can.10. Concilii Antiocheni ſub Julio I.

Euchariſtiam adſtantes omnes olim accipiebant.

In Germania IX. ſeculo, qui pluribus Miſſis adeſſent, in ſingulis communicabant.

11 In Germania, & alibi fortaſſe, IX. Sæculo quidam, qui pluribus eadem die Miſſis intererant, in earum ſingulis Euchariſtiam percipiebant, quod tradit Walfridus Strabo cap.22. de rebus Eccleſiaſt. *Quia de communicandi varietate quædam præmiſimus, hoc addendum videtur, eſſe quoſdam, qui ſemel in die communicare, etiamſi pluribus interfuerint Miſſis, pro dignitate Sacramentorum ſufficere credunt; eſſe vero alios, qui ſicut in una, ſic in omnibus, quibus adfuerint, Miſſis in die communicare velint. Quorum neutros culpandos exiſtimo; quia ſicut Auguſtinus ait de his, qui quotidie communicant, & illis qui rarius, iſtos reverentia ſanctarum retrabit rerum, illos vero amor ſalubrium invitat Sacramentorum. Nam & ipſe Sacerdos, quoties in die Miſſas facit, communicare non omittit. Quod ſi non faciat, Canonico eſt feriendus judicio.*

Tridentina Synodus cupit adſtantes communicare.

12 Itaque ſanctum & juſtum eſt S. Synodi deſiderium, ut qui Miſſæ interſunt, Sacramentum omnes percipiant; æque autem ſanctum æquumque eſt quod deinde addit, ſe nimirum etiam eas Miſſas probare & commendare, in quibus ſolus Sacerdos communicat, anathemate illum feriens, qui dixerit eas illicitas eſſe & abrogandas. Et ſane ad ſacrificii eſſentiam non pertinet, ut ei aliqui interſint, & de Sacramento participent; omne enim Sacrificium ad Deum refertur, & ejus fructus æque ad eum, qui abeſt, quam ad eum qui adeſt, pervenire poteſt; cum præſertim ſacrificium efficaciſſima ſit Oratio; poteſt autem Oratio eum adjuvare, qui neſciat etiam ſibi eam fieri orationem.

Probat tamen Miſſas, etiamſi nullus ex adſtantibus communicet.

Sacrificium Miſſæ legitimū eſt etiamſi

13 His aliiſque validiſſimis rationibus, quas videre licet in Collat. 15. Lucionenſi par.5. quæſt.1. probant noſtri Controverſiarum

rum Scriptores, validum & legitimum eſſe ſacrificium Miſſæ, etiamſi ſolus Sacerdos Euchariſtiam ſumat, & adſtantes Sacramentaliter non communicent. Neque conjecturæ deſunt ad hanc rem ex ſacra Antiquitate depromtæ. Chryſoſtomus Homil.3. in cap.1.Epiſt. ad Epheſios: *Fruſtra*, inquit, *habetur oblatio quotidiana, cum nemo ſit, qui participet. Quiſquis Myſteriorum conſors non eſt, imprudens & improbus adſtat*. Item: *Si quis ad convivium vocatus manus quidem laverit, & accubuerit, & tamen nihil ciborum guſtaverit, nonne infert contumeliam convivatori, a quo fuerit vocatus? Annon ſatius fuerit eum, qui talis eſt prorſus non comparuiſſe*.

ſolus Sacerdos communicet.

14 Hoc in loco S. Doctor eos reprehendit, qui Miſſæ intererant, nec tamen communicabant, quod cum S. Tridentina Synodo conſentit, quæ optat ut ii, qui Miſſæ interſunt, Euchariſtiam percipiant. Verum non eo progreditur S. Doctor ut dicat, Miſſam non eſſe quotidie celebrandam, quod quotidie adſtantes non communicent: ex quo licet arguere, eum neque illicitam, neque invalidam, immo licitam validamque eam Miſſam, ut definivit Concilium Tridentinum, exiſtimaſſe, in qua ſolus Sacerdos communicat. Ait quidem S. Chryſoſtomus: *Fruſtra fit Oblatio*; verumtamen vox *fruſtra* non ad Sacrificium, ſed ad Oblationem refertur: celebratur enim Miſſa, partim ut Deo ſacrificium offeratur, partim ut ſacro Euchariſtico pane Populus recreetur; quod ſi nemo ſit, qui communicet, Sacramentalis quidem Populi Communio ſuo caret effectu, non caret tamen Sacrificium Miſſæ, ut egregie reſpondet Bellarminus tom.3.Controverſ. lib.6.De Sacrificio Miſſæ cap.10. *Dico, illa verba, fruſtra fit Oblatio quotidiana, non ſignificare abſolute oblationem fruſtra fieri, ſed fruſtra quatenus ordinatur ad Communionem. Nam cum celebratio Miſſæ partim ordinetur ad ſacrificium Deo offerendum, partim ad Populum ſacro illo pane reficiendum, cum nulli ſint qui communicent, fruſtra fit, quatenus ordinatur ad poſteriorem finem, ſed non fit fruſtra quatenus ordinatur ad finem priorem. Itaque Chryſoſtomus, etiamſi dicat fruſtra fieri, non tamen omittebat quotidie ſacrificare, quod certe feciſſet, ſi abſolute fruſtra fieri exiſtimaſſet*.

Locus ex Chryſoſtomo explicatus.

15 Natalis Alexander Hiſt. Eccl. ſæculi XIII. & XIV. diſſert.13. hanc explicationem illius loci aliis locis ex Chryſoſtomi Operibus confirmat. Itaque hæc omnia ita in compendium conferri poſſunt. Vel ad licitum validumque ſacrificium opus eſſe contenditur, ut omnes adſtantes Sacramentum percipiant, idque qui affirmant, multum veri fines prægrediuntur: ſemper enim plures, etiam felicioribus Eccleſiæ temporibus, fuere, qui Miſſæ quidem aderant, nec tamen participes eſſe poterant Euchariſtiæ; quamobrem antiquitus Dia-

Confirmatur validitas Sacrificii etiam nullo adſtantium communicante.

Diaconus ante Communionem alta voce edicebat, quod etiamnum uſurpatur in Eccleſia Græca: *Sancta Sanctis*; & D. Chryſoſtomus Homil. 67. ad Populum refert, *Diaconum Communionis tempore terribili clamore, quaſi quemdam præconem manum in altum tollentem clamaſſe: Sancta Sanctis: Si quis non Sanctus, non accedat*: ut videlicet innueret non niſi mundos, culpiſque vacuos ad communicandum accedere debere. Vel ad licitum & validum Sacrificium opus eſſe dicunt, ut quotquot adſunt, & ab omni peccati macula mundi ſunt, Sacramentum accipiant: id vero conciliari non poteſt cum vetuſtis Canonibus, quos alibi indicavimus, & refert Martene lib. 1. cap. 4. art. 10. num. 2. qui Canones, refrigerato jam fidelium animo, qui quondam quotidie Euchariſtiam ſuſcipiebant, ſtatuunt quaſdam ſolemnitates, quibus Sacramentum percipere debeant. Vel denique ad licitum & validum Sacrificium opus eſſe volunt, ut ex iis, qui bene diſpoſiti ſunt, aliquot communicent; & id qui propugnet, non ſatis eſt ſi dicat, antiquitus quotquot Miſſæ adeſſent, communicare conſueviſſe; nec itidem ſatis eſt ſi dicat Eccleſiam optare ut quotquot Miſſæ interſunt, Euchariſtiam ſuſcipiant; ſed poſitivum præceptum adducere oportet, quod jubeat, Miſſam non celebrari, niſi quis adſtantium communicet. Nec quidquam juvat dicere, Chriſtum Jeſum non modo panem conſecraſſe, ſed etiam diſtribuiſſe, atque juſſiſſe ut id fieret in ſui memoriam, *Hoc facite in meam commemorationem*, ut eſt apud Lucam cap. 22. Id enim eſt præceptum affirmativum, cui parendum eſt *pro loco, tempore, & perſonis*, ut loquuntur Theologi: ex quo fit, ut ſi nemo adſtantium vel ſit diſpoſitus, vel Sacramentum velit percipere, præcepto non adſtringatur Sacerdos ad Euchariſtiam illi exhibendam, aut ad Miſſam idcirco omittendam. Joannes Cochlæus ſcribens de Miſſæ Sacrificio adverſus Muſculum conjicit, primis temporibus neque tam multos, ut nunc, fuiſſe Sacerdotes, nec tam multas celebratas eſſe Miſſas: idcirco tum Sacerdotes, tum Laici, qui Miſſæ aderant, poſt oblationem, Euchariſtiam una cum Celebrante ſuſcipiebant: *Nunc vero cum ille communicandi mos non amplius apud nos obſervetur, non minus Laicorum, quam Sacerdotum deſidia & negligentia; invenit & introduxit Spiritus Sanctus pium hujus negligentiæ ſupplementum per Miſſarum, quas ſoli Sacerdotes peragunt, frequentationem.*

Id ipſum probatur ex Toletano Concilio XII.

16 Huic profecto favet ratiocinationi Concilium Toletanum XII. ſub Agathone Papa anno 681. habitum. Cum Sacerdotes eo tempore plures eadem die Miſſas celebrarent, malus quidam uſus invaluerat, de quo loquitur etiam D. Cyprianus Epiſt. 63. ad Cæcilium, ut Sacerdos non niſi in poſtrema Miſſa communicaret. Pravam hanc

hanc conſuetudinem exhibent Toletani Concilii Patres: *Relatum nobis eſt, quoſdam de Sacerdotibus non tot vicibus Communionis ſanctæ gratiam ſumere, quot ſacrificia in uno die videntur Deo offerre, ſed in uno die, ſi plurima per ſe Deo offerant ſacrificia in omnibus ſe oblationibus a Communicando ſuſpendunt, & in ſola tantum extremi ſacrificii oblatione Communionis ſanctæ gratiam ſumunt*. Adverſus hunc abuſum clamant: *Quicumque ergo Sacerdotum deinceps divino Altari Sacrificium oblaturus acceſſerit, & ſe a Communione ſuſpenderit, ab ipſa qua ſe indecenter privavit, gratia Communionis anno uno repulſum ſe noverit. Nam quale erit illud Sacrificium, cui nec ipſe ſacrificans participaſſe cognoſcitur? Ergo hoc modis omnibus eſt tenendum, ut quotieſcumque ſacrificans Corpus & Sanguinem Jeſu Chriſti Domini noſtri in Altario immolat, toties perceptioni Corporis & Sanguinis Chriſti ſe participem præbeat*. Canonem hunc Toletanum refert Gratianus in can. *Relatum* de Conſecrat diſt.2. & legi poteſt tom.2. Conciliorum Hiſpaniæ, quæ collegit Cardinalis de Aguirre pag.635. Atque ex hoc Canone elicitur, Concilium poſtulare ad Sacrificium, ut quamquam nemo ex adſtantibus communicet, ſemper tamen Sacerdos, quotieſcumque celebrat, Sacramentum percipiat. Hujus autem veteris Concilii auctoritas ſatis eſſe debet, ut ſtatuamus licite celebrari Miſſam poſſe, etſi præter Sacerdotem nemo ex iis, qui adſunt, communicet.

Litteræ Encyclicæ Benedict XIV. ad tollendas turbas in Lombardia exortas ſuper adminiſtratione Euchariſtiæ in Miſſa.

17 Cremæ vehemens haud ita pridem orta eſt contentio, quæ deinde tota Lombardia increbuit, non quidem utrum Sacerdos licite & valide Miſſam celebret, qui ſolus Euchariſtiam ſuſcipiat; notum eſt enim, quid ea de re S. Tridentina Synodus definierit; ſed utrum ex præcepto divino Sacerdos celebrans Miſſam adſtantibus, qui Euchariſtiam bene diſpoſiti poſtulent, teneatur miniſtrare. Multa ex ea controverſia oriri poterant, aut fortaſſe jam orta erant incommoda; quamobrem ad omnes Italiæ Epiſcopos Encyclicam ſcripſimus Epiſtolam die 12. Novembris anno 1742. qua laudavimus quidem tamquam rem exemplo Chriſti commendatam, & Eccleſiaſticæ diſciplinæ conſentaneam, ut Euchariſtia miniſtretur adſtantibus, qui eam ſuſcipere parati ſint; ſed illud etiam monuimus, nihil niſi bene & rite ordinatum in Eccleſia eſſe debere: unde fit, ut, ſi in quibuſdam circumſtantiis minime expedire arbitrentur Epiſcopi, Euchariſtiam in Miſſa in hoc vel illo Altari celebranda adſtantibus miniſtrari, non idcirco adverſus Epiſcoporum juſſa turbæ ſint excitandæ, quas turbas indicia eſſe demonſtravimus hominum, qui ad Euchariſtiam ſuſcipiendam non bene diſpoſitum animum gerant; cum præſertim non ut primis Eccleſiæ temporibus unica tantum Miſſa ab Epiſcopo celebretur, in qua Euchariſtiam

qui non ſuſcepiſſet, illi non amplius eo die Sacramenti erat copia; ſed tam multæ nunc ſint Eccleſiæ, tam multa Altaria, tam multi Sacerdotes, tam multiplex denique Miſſarum numerus, ut ſi quis in Miſſa, quæ in Altari celebratur, ubi Epiſcopus juſtis de cauſis vetuerit ne miniſtretur Euchariſtia, communicare non potuerit, facile illi ſit vel in eadem Eccleſia, ubi Miſſæ interfuit, Euchariſtiam ſuſcipere, ſi vel ad Altare accedat, ubi ſine Miſſa præbetur Euchariſtia, vel alteri Miſſæ interſit, ac poſt Sacerdotis communionem Sacramentum accipiat. Atque ea Epiſtola in modum Inſtructionis ſcripta omnis de medio ſublata controverſia.

Tridentinæ Synodi doctrina de Communione ſub una tantum ſpecie panis.

18 Nunc vero venimus ad Communionem adſtantium ſub ſpecie dumtaxat panis, qua in re non recedimus a Tridentina Synodo, quæ ſeſſ.21. cap.1. declarat & docet primo, *nullo divino præcepto Laicos & Clericos non conficientes obligari ad Euchariſtiæ Sacramentum ſub utraque ſpecie ſumendum*. Secundo, non poſſe quemquam Catholicum dubitare, quin ad æternam ſalutem Communio ſatis ſit ſub ſpecie tantum panis: *neque ullo pacto ſalva Fide, dubitari poſſe, quin illis alterius ſpeciei Communio ad ſalutem ſufficiat*. Tertio, inſtituiſſe quidem Jeſum in ultima Cœna hoc Sacramentum ſub ſpecie panis & vini, & ſub utraque ſpecie ſuis dediſſe diſcipulis, inde tamen minime inferri poſſe, præcepto Dei Fideles adſtringi ad Euchariſtiam: *nam, etſi Chriſtus Dominus in ultima Cœna venerabile hoc Sacramentum in panis & vini ſpeciebus inſtituit, & Apoſtolis tradidit, non tamen illa inſtitutio & traditio eo tendunt, ut omnes Chriſtifideles ſtatuto Domini ad utramque ſpeciem accipiendam adſtringantur*. Quarto, nullum in ſacra Scriptura eſſe textum, quo hujuſmodi ſtatuatur præceptum, ut qui Miſſam non celebret, & percipere velit Sacramentum, teneatur, illud ſuſcipere ſub utraque ſpecie: *nam* (pergit idem Concilium) *qui dixit, Niſi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis*, idem dixit etiam, *Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum*; atque item qui dixit, *Qui manducat meam carnem & bibit meum Sanguinem, habet vitam æternam*, dixit etiam, *Panis quem Ego dabo caro mea eſt pro mundi vita*; & qui denique dixit, *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo*, dixit quoque, *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum*; Eadem S. Synodus cap.2. poſtquam dixit, Eccleſiæ auctoritatem eſſe ſtatuendi ſeu mutandi in adminiſtrandis Sacramentis, ſalva ſemper tamen eorum ſubſtantia, quicquid conducere exiſtimaſſet vel ad eorumdem Sacramentorum venerationem, vel ad utilitatem accipientium, ait, etſi ſuperioribus temporibus non infrequens utriuſque ſpeciei uſus fuit,

fuit, ſe tamen gravibus & juſtis cauſis adductam decreviſſe, approbandam & pro lege habendam eam conſuetudinem, ut qui Miſſam non dicat & communicet, ſacramentum ſuſcipiat dumtaxat ſub ſpecie panis. Et cap.3. declarat, ſub alterutra ſpecie ſeu panis, ſeu vini integrum contineri Jeſum Chriſtum;& in Canonibus qui ſequuntur anathemate percutit eos, qui quidquam adverſus eam doctrinam, quæ ſuperioribus continetur capitibus, contradicere audeat. Et quoniam duo remanebant articuli, de quibus erat adhuc diſputandum, alter an rationes, quibus adducta Eccleſia Catholica prohibet Laicis & Sacerdotibus non celebrantibus uſum Calicis, tanti momenti ſint, ut nullo umquam caſu uſus Calicis concedi poſſit; alter an ſi validæ ſuppetant rationes ad id concedendum, quibus tandem conditionibus ea conceſſio fieri debeat; horum examen articulorum Concilium in aliud rejecit tempus, ac ſeſſione 21. totam rem Romano Pontifici reſervavit examinandam.

Confirmatur Doctrina Tridentini: & primo nullum eſſe præceptū divinum communicandi ſub utraque ſpecie.

19 Nullum extat divinum præceptum, quo adſtringantur Laici & Clerici, atque etiam Sacerdotes qui Miſſam non celebrent, ad accipiendum Sacramentum ſub utraque ſpecie; ac præter textus, quos expendit Tridentina Synodus cit. cap.1. in Actis Apoſtolicis, ubi ſermo eſt de Communione Fidelium, tantummodo mentio fit de pane, ut videre eſt cap.2. *Erant autem perſeverantes in oratione, & doctrina Apoſtolorum, & communicatione fractionis panis.* Neque omittendum eſt, inter illos primos Chriſtianos fuiſſe etiam Nazarenos, qui ex voto abſtinebant vino; his autem, quoniam adhuc permittebatur uſus legalium, veriſimile eſt Communionem ſub ſpecie dumtaxat panis fuiſſe traditam. D. Paulus epiſt. 1. ad Corint. cap. 10. Euchariſtiam panem appellat: *Panis, quem frangimus, nonne participatio Corporis Domini eſt?* Et loquens de Calice non dicit Calicem, quem tradimus ad bibendum, ſed *Calicem benedictionis, cui benedicimus*; item loquens de Fidelibus, qui participes fiebant Euchariſtiæ, non amplius Calicem, ſed panem nominat; *Omnes qui de uno Pane participamus*; & cap. 11. ejuſdem epiſt. *Itaque*, inquit, *quicumque manducaverit Panem hunc, vel biberit Calicem Domini indigne, reus erit Corporis & Sanguinis Domini*; ubi particula *vel* innuit licere cuique ſub utralibet ſpecie Euchariſtiam ſumere, vel ſub ſpecie panis, vel ſub ſpecie vini.

Secundò, ad æternam ſalutem ſatis eſt communio ſub ſpecie panis.

20 Nemo igitur Catholicus dubitaverit, quin ad æternam ſalutem ſatis ſit Communio ſub ſpecie panis, non modo ex his rationibus, quas hactenus attulimus, ſed ex iis etiam quas afferemus, quarum ea eſt præcipua, totum ſcilicet & integrum Jeſum Chriſtum non minus contineri ſub ſpecie vini, quam ſub ſpecie panis; ex quo S. Tridentina Synodus cap.3. ſeſſ.21. infert: *Ac propterea, quoad fructum attinet, nulla gratia neceſſaria ad ſalu-*

tem eos defraudari, qui unam ſpeciem ſolam accipiunt. Hunc Concilii articulum calumniatus eſt nonnemo, contendens ibi S. Synodum fateri aliqua non neceſſaria fraudari gratia, qui ſub una tantum ſpecie Euchariſtiam accipiat. Verum hujuſmodi objectio non pertinet ad id, de quo nunc agimus, nullum ſcilicet eſſe Dei præceptum, quo adſtringantur Laici vel Sacerdotes, qui non celebrent, ad ſumendum Sacramentum ſub utraque ſpecie; nec ullus dubitare poteſt quin ad æternam ſalutem ſatis ſit Euchariſtiam ſumere ſub alterutra ſpecie: potius hæc objectio pertinet ad prohibitionem qua Eccleſia vetat, ne Laici, & Sacerdotes non celebrantes Euchariſtiam ſub utraque ſpecie ſuſcipiant; ſed hanc difficultatem ſolvemus inferius. Interea dicimus male in hunc modum argui. Ait Concilium nulla neceſſaria ad ſalutem gratia fraudari eum, qui ſub una tantum ſpecie Euchariſtiam ſumat; fatetur igitur Concilium ſaltem aliqua fraudari gratia ad ſalutem non neceſſaria. Vide Cardinalem Pallavicinum lib.17. Hiſt. Concilii Trident. cap.12. num.3. Et Cardinalis Bellarminus tom.3. Controverſ. lib.4. cap.23. etſi ingenue fateatur diſputari adhuc inter Theologos, an qui ſub utraque ſpecie Euchariſtiam ſuſcipit, amplius aliquid conſequatur gratiæ, quam qui ſub una tantum ſpecie Sacramentum ſumit, ait Concilium eam non diremiſſe controverſiam, utrum plus gratiæ non neceſſariæ ad ſalutem percipiat qui ſub utraque, quam qui ſub alterutra ſpecie communicat; ſed probabilius eſſe putat, & ad S. Synodi ſenſum propius accedere, æqualem fructum conſequi utrumque, tam qui ſub utraque, quam qui ſub una tantum ſpecie Euchariſtiam ſuſcipit, dummodo uterque bene ſit ad illam percipiendam diſpoſitus, ut bene advertit Tournely tom.2. de Sacramento Euchariſtiæ pag.71. Edit. Pariſien.

Tertio, ex inſtitutione Euchariſtiæ ſub utraque ſpecie non bene infertur, præcepto divino ſumendam ſub utraque ſpecie.

21 Quod Chriſtus Jeſus in ultima Cœna ſub utraque ſpecie Sacramentum hoc inſtituerit, & ſub utraque itidem ſpecie Apoſtolis dederit, non inde tamen bene infertur Fideles præcepto obligari divino ad illud ſub utraque ſpecie percipiendum. Conſonat Tridentina Synodus cum Conſtantienſi Concilio, quo docemur ſeſſ. 21. ex eo quod Chriſtus Euchariſtiam ſub utraque ſpecie inſtituerit *non recte colligi utriuſque ſpeciei Communionem a Domino præceptam eſſe*. Et ſane ſi Chriſti inſtitutioni in omnibus hærere velimus, Euchariſtia præbenda eſſet tantum poſt Cœnam, cæteraqne omnia ſervanda, quæ Chriſtus geſſit; qood quidem nemo non videt quantum a vero abſit. Dicendum igitur, Chriſtum Jeſum Euchariſtiam inſtituiſſe ſub utraque ſpecie; ac ſub utraque quidem ſpecie voluiſſe ſumi a Sacerdote, qui ſacrificium offerret; cum vero ſumeretur ut Sacramentum, ſub alterutra ſpecie accipi, quam potiſſi-

tiſſimum ſtatuiſſet Eccleſia. Matthæus cap.26. ſcribit: *Accipiens* (Jeſus) *Calicem gratias egit, & dedit illis dicens: Bibite ex hoc omnes*; ubi voce illa *omnes* intelligendi ſunt Apoſtoli, ad quos Jeſus tunc loquebatur, quibuſque ſui Sanguinis Calicem præbebat. Et apud Marc. cap.13. declarat Chriſtus ſeſe, quæ diceret, omnibus dicere: *Quod dico vobis, omnibus dico*. Sed hoc ita intelligendum, ut omnes vigilent; aliter enim exiſtimandum eſſet, illud quoque omnibus dixiſſe, ut irent in univerſum Mundum docentes & baptizantes. Lucæ cap.22. poſtquam Chriſtus Apoſtolis ſuum Corpus dedit dicens, *Hoc eſt Corpus meum*, adjecit illa: *Hoc facite in meam commemorationem*; & D. Paulus 1. ad Corinth. cap.11. poſt Conſecrationem Calicis narrat Chriſtum dixiſſe: *Hoc facite, quotieſcunque bibetis, in meam commemorationem*. E quibus ſacrarum Scripturarum locis recte inferri poſſe videtur, ad inſtitutionem quidem Sacramenti divinum additum eſſe præceptum Communionis ſub utraque ſpecie; atque ita verum eſſe, ex inſtitutione ſuſcipiendum eſſe Sacramentum non ſolum ſub ſpecie panis, ſed etiam ſub ſpecie vini. Verum ea verba Lucæ, *Hoc facite in meam commemorationem*, Chriſtus dixit poſt conſecrationem panis, & ante conſecrationem Calicis; & verba D. Pauli, *Hoc facite, quotieſcumque bibetis, in meam commemorationem*, non abſolute, ſed hypothetice dicta ſunt, ut ſenſus eorum ſit, non ut omnes teneantur e Calice bibere, ſed quotieſcumque biberint, in Chriſti bibant memoriam. Ac ſi locum Joannis refricare velimus, *Niſi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus Sanguinem, non habebitis vitam in vobis* (quo textu male accepto Petrus Dreſdius Scholarum Pragæ Magiſter ſæculo XIV. perſuaſit Jacobello Miſnenſi, qui tum Pragæ concionabatur, ut Populo prædicaret, æternam non poſſe ſalutem obtineri, niſi Corpus Chriſti ſub vini quoque ſpecie ſumeretur, teſte Ænea Sylvio in Hiſtor. Bohemor. cap.35.) præter illa, quæ ex S. Tridentina Synodo huc depromſimus, expendenda eſt particula *&*, quæ natura quidem ſua conjungit, ſed ſæpenumero in ſacris paginis vim disjunctivam habet. Exodi cap.21. *Qui percuſſerit patrem ſuum, aut matrem, morte moriatur*; ubi Hebræus textus habet, *qui percuſſerit Patrem & Matrem, morte moriatur*. Et Petrus ad claudum, quem ſanavit Actor. cap.3. dixit: *argentum & aurum non eſt mihi*; ubi illud ſignificare voluit, ſibi neque eſſe aurum, neque argentum. Præterea ſumtio panis, & Calicis hauſtus, quæ in eo Joannis loco particula *&* conjuncta videntur, in aliis ſacræ Scripturæ locis ſuperius allatis particula *vel* disjunguntur: ex quo apertius intelligitur, particulam *&* in eo D. Joannis loco intelligendam non copulative, ſed disjunctive. D. Paulus 1. ad Corinth. cap.11. ait: *Itaque quicumque manducaverit*

verit panem hunc, vel biberit Calicem Domini indigne, reus erit Corporis & Sanguinis Domini: idem autem paullo poſt: *Qui enim manducat & bibit indigne, judicium ſibi manducat & bibit, non dijudicans Corpus Domini*; ubi ſatis manifeſtum eſt, particulam *&* non copulative, ſed disjunctive eſſe accipiendam.

Apud Veteres fuiſſe conſuetudinem ſumendi Euchariſtiã ſub ſpecie panis tantum.

22 Non infrequens erat, ut ait Tridentina Synodus, ſuperioribus temporibus Sacramenti uſus ſub utraque ſpecie: quo illud ſignificatur, tametſi uſus eſſet ſumendi Euchariſtiam ſub utraque ſpecie, haud ita tamen rara fuiſſe eorum exempla, qui illam ſub una tantum ſpecie ſumerent. Nam ut Euchariſticæ Communionis omittamus exempla, quæ infantibus, aut moribundis præbebatur, atque ut de Euchariſtia ſileamus, quam ſecum Fideles domum ſuam deferebant, qua ſe reficerent vel in itinere, vel cum ad Eccleſiam venire non poſſent, ut Sacrificio intereſſent; quibus in caſibus non deſunt inEccleſiaſtica Hiſtoria plura exempla Euchariſtiæ ſub alterutra ſpecie ſuſceptæ; atque ut ab hiſce privatis ad publicas Communiones tranſiliamus, quibus inter Miſſarum ſolemnia Sacramentum diſtribuebatur; luculentiſſimum habemus in Eccleſia Romana ante Pontificatum Leonis Magni argumentum promiſcui uſus Euchariſtiæ vel ſub utraque, vel ſub alterutra ſpecie. Nam cum Manichæorum hæreſis ſectatores quidam Romæ deprehenſi eſſent, qui inter ceteros errores affirmabant, vinum opus eſſe Diaboli, & latitantes ſe immiſcerent cum Catholicis, & cum iis palam ad Eccleſiam ſumturi Euchariſtiam ventitarent, juſſit S. Leo tamquam Manichæos habendos puniendoſque, quotquot Euchariſtiam ſub vini quoque ſpecie non ſumerent: *Cumque* (verba ſunt S. Pontificis ſerm.4. de Quadrageſima) *ad tegendum infidelitatem ſuam noſtris audeant intereſſe myſteriis, ita in Sacramentorum Communione ſe temperant, ut interdum tutius lateant: ore indigno Corpus Chriſti accipiunt, ſanguinem autem redemtionis noſtræ haurire omnino declinant. Quod ideo veſtram volumus ſcire ſanctitatem, ut vobis ejuſmodi homines & his manifeſtentur indiciis, & quorum deprehenſa fuerit ſacrilega ſimulatio, notati & probibiti a ſanctorum ſocietate ſacerdotali auctoritate pellantur.*

Manichæi Romæ abſtinebant a ſumendo Euchariſtiã ſub ſpecie vini.

23 Eamdem ingreſſus eſt viam S. Gelaſius, cujus tempore publice ante fores Baſilicæ Liberianæ incenſi ſunt Manichæorum Codices, ut colligitur ex ejuſdem Pontificis verbis, quæ refert Gratianus in can. *Comperimus* de Conſecrat. diſt.2. *Comperimus, quod quidam ſumta tantummodo Corporis ſacri portione a Calice ſacri cruoris abſtineant: qui procul dubio (quoniam neſcio qua ſuperſtitione docentur obſtringi) aut integra ſacramenta percipiant, aut integris arceantur, quia diviſio unius ejuſdemque Myſterii ſine grandi ſacrilegio*

gio

gio non poteſt provenire : quæ poſtrema verba reſpiciunt ad prædictum Manichæorum errorem, qui vinum Diaboli opus exiſtimantes, divina mutilabant myſteria, magnique ſacrilegii crimine ſeſe obſtringebant.

Simulatio Manichæorũ vana fuiſſet, niſi alii etiã fuiſſent, qui ſub una tantum ſpecie panis cõmunicarent.

24 E quibus illud elicitur, licet in Eccleſia Romana frequens eſſet uſus Sacramenti ſub utraque ſpecie, cum a Fidelibus ſumebatur in publicis Eccleſiis, non defuiſſe tamen exempla Fidelium, qui inter Miſſarum ſolemnia in Eccleſia acciperent Sacramentum ſub ſola ſpecie panis; aliter enim Manichæi non ſatis ſibi caviſſent, qui ſe Catholicos haberi poſſe putabant, ad Eccleſias ventitando, ſumendoque ſub ſola ſpecie panis Sacramento, ut cuivis, qui totam facti ſeriem conſideret, facile eſt intelligere.

25 Pergit Tridentina Synodus dicens, introductam eſſe conſuetudinem, ut qui Miſſam non celebrat, ſub ſola panis ſpecie Sacramentum accipiat, idque non ſine gravibus cauſis; hancque conſuetudinem ab Eccleſia eſſe probatam, quod de Occidentali Eccleſia intelligendum eſt. Nam in Eccleſia Orientali tametſi per Quadrageſimam, Sabbathis & Dominicis exceptis, Euchariſtia ſub ſpecie tantum panis præbeatur, & infirmis in limine mortis itidem ſub ſpecie panis miniſtretur (Grandior enim Feria V. in Cœna Domini panis conſecratur, cujus quartam manducat partem Sacerdos; tres autem reliquæ partes in particulas, quas *meridas*, ſeu *margaritas* vocant, dividuntur, eæque in Sanguinem intinctæ, ſtatimque igni admotæ exiccantur, ut per integrum annum conſerventur incorruptæ, & cum opus eſt, moribundis exhibeantur, communi vino emollitæ, ut refert Allatius epiſt.2. ad Nihuſium in Symmictis lib.1.) Attamen cum publica in templis ſit Communio, Sacramentum ſub utraque ſpecie præbetur tum viris tum fœminis ad hunc modum, ut ſcilicet unicuique ſacra porrigatur particula ſanguine intincta in cochleari poſita, cujus exile & prælongum manubrium eſt; quam conſuetudinem etſi Humbertus Sylvæ Candidæ Cardinalis improbavit libro adverſus Græcorum calumnias, egregie defendit Cardinalis Bona Rerum Liturgicarum lib.2.cap.18.num.3.

Quæ Græcorum ea de re ſit diſciplina.

Haud ita multo ante D. Thomæ ætatem introducta Cõmunio ſub ſpecie panis tantum in Occidentali Eccleſia.

26 Quod vero ad Occidentalem Eccleſiam pertinet, D. Thomas, qui objit anno 1274. poſtquam docuit 3. par. quæſt.80. art.12. *ad ſecundum*, Sacramenti perfectionem non in uſu Fidelium, ſed in materiæ Conſecratione conſiſtere, ideoque *nihil*, inquit, *derogari perfectioni hujus Sacramenti, ſi Populus ſumat Corpus ſine Sanguine, dummodo Sacerdos Conſecrans ſumat utrumque*, teſtatur in corpore ejuſdem articuli caute providendum, ne quid irreverenter committatur adverſus Sacramentum, & ob metum, ne præbendo Euchariſtiam pueris, juvenibus, ſenibus ſanguis effunderetur, in ali-

aliquibus Eccleſiis conſuetudinem eſſe introductam prębendi Euchariſtiam ſub ſpecie dumtaxat panis: *ideo provide in quibuſdam Eccleſiis obſervatur, ut Populo ſanguis ſumendus non detur, ſed ſolum a Sacerdote ſumatur*, quod indicium eſt, haud ita multo ante uſurpari cæptam hanc diſcipilinam, ut qui Miſſam non celebraret, ſub ſola panis ſpecie ſumeret Sacramentum. Huc accedit alia ratio, ne ſcilicet ſimpliciores crederent, totum integrumque Chriſtum non contineri ſub ea ſpecie. Rodulphus Abbas S. Trudonis, qui vixit anno 1110. ita ſcribit: *Hic & ibi cantela fiat, ne Presbyter ægris, aut ſanis tribuat Laicis de ſanguine Chriſti. Nam fundi poſſet leviter; ſimplexque putaret, quod non ſub ſpecie ſit totus Jeſus utraque.*

Perfectio Sacramenti non in uſu Fideliũ conſiſtit, ſed in Conſecratione materię.

Conſuetudinem miniſtrandi Euchariſtiã ſub ſpecie tantum panis ſtatuit tamquam legem Conſtantienſis Synodus adverſus errores Joannis Hus, & Hieronymi Pragenſis.

27 Rupertus Pullus Cardinalis, qui vixit anno 1160. par. 8. ſententiarum cap. 3. *Prius*, inquit, *corpus, poſt ſanguis a Presbyteris eſt ſumendus. Inſtitutio Chriſti mutanda non eſt &c. Verum qualiter a Laicis Euchariſtia ſumi deberet, ſponſæ ſuæ commiſit judicio: cujus conſilio & uſu pulcre fit, ut Caro Chriſti Laicis diſtribuatur: nimirum periculoſe fieret, ut ſanguis ſub liquida ſpecie multitudini Fidelium in Eccleſia divideretur; longe periculoſius, ſi infirmatis per Parochiam deferretur.* D. Thomæ coævus Alexander Halenſis tractatu de Sacramentis quæſt. 4. §. 3. *Chriſtus*, inquit, *integre ſumitur ſub utraque ſpecie. Bene licet ſumere Corpus Chriſti ſub ſpecie panis tantum, ſicut fere ubique fit a Laicis in Eccleſia &c. Eccleſia autem iſtud Sacramentum diſpenſare conſuevit ſub ſpecie panis tantum, tum propter periculum effuſionis, quod forte accideret, ſi ſub ſpecie vini diſpenſaretur; tum propter vitii infidelitatis amotionem, quod ſe non immerito ſimplicium mentibus ingereret, ſi ſemper ſub ſpeciebus panis & vini daretur; quia ſi ita fieret, poſſent ſimpliciores credere quod Chriſtus non contineretur integre ſub altera ſpecie.* Ea conſuetudo miniſtrandi Euchariſtiam ſub ſola ſpecie panis ſuccedentibus temporibus ob eaſdem rationes ſe longe lateque diffuderat, cumque anno 1415. Joannes Hus, & Hieronymus Pragenſis Bohemiam errore illo ſuo infeciſſent, neceſſarium ſcilicet eſſe ſub utraque ſpecie Sacramentum ſumere Euchariſtiæ, Patres Concilii Conſtantienſis ſeſſ. 13. ſtatuerunt, pro lege habendam eſſe conſuetudinem jam introductam miniſtrandi Sacramentum ſub ſpecie dumtaxat panis, eumque condemnandum, qui hujuſmodi auderet improbare conſuetudinem; juſſitque Epiſcopos curare, ea lex ut obſervaretur. Idem anno 1437. adverſus Taboritas & Calixtinos ſancivit Baſileenſe Concilium ſeſſ. 30. & Tridentina Synodus anno 1562. adverſus Lutheranos & Calviniſtas.

Aſſeritur doctrina Conſtantienſis Synodi.

28 Omnis doctrina hæc Catholicæ innititur veritati, quæ docet totum integrumque Chriſtum ſub ſpecie panis æque ac ſub ſpecie vini

vini contineri; non enim Chriſtus diviſus eſt, nec Corpus ejus eſt mortuum, ut ait Apoſtolus ad Rom. cap. 3. *Chriſtus reſurgens a mortuis jam non moritur*; *mors illi ultra non dominabitur*. Præterea vi verborum Conſecrationis veniunt ſub ſpeciem panis Corpus, & ſub ſpeciem vini Sanguis, & Corpus ſub ſpeciem vini, & Sanguis ſub ſpeciem panis, & ſub utramque ſpeciem etiam anima propter naturalem connexionem & concomitantiam, ut loquuntur, partium Chriſti, qui ad vitam rediit non amplius moriturus; venit itidem ſub utramque ſpeciem Divinitas propter hypoſtaticam unionem, qua cum corpore & anima copulatur.

Sub alterutra ſpecie æque Corpus Chriſti integrum continetur.

29 Atque huic doctrinæ, quam ea probarunt Concilia, nihil quidquam detrahunt quorumdam calumniæ; a Chriſtiana nimirum eſſe Charitate alienum, ſubducto Calicis uſu, Fideles uberiori illa fraudare gratia, quam bibendo Sanguinem conſequerentur, quamvis ejuſmodi gratia neceſſaria non ſit ad ſalutem. Nam etiamſi hæc opinio vera eſſet, nemo eſt qui neſciat, leges de Euchariſtiæ miniſtrandæ Ritu non modo ad augmentum gratiæ in eo, qui Sacramentum ſuſcipit, ſed etiam ad ejuſdem Sacramenti dignitatem & venerationem reſpicere debere; aliter enim nutare dici poſſent illæ etiam Eccleſiæ leges, quæ vetant, ne quis ſæpius quam ſemel eadem die communicet, & Sacerdotes, ne eadem die, quod fit in die Chriſti Natali, iterent Sacrificium. Vide Cardinalem Pallavicinum Hiſtor. Concilii Tridentini lib. 17. cap. 12. ubi Petri Suavis adverſus Concilii Decretum criminationes diluit. Legenda eſt etiam Paſtoralis Inſtructio Cardinalis de Tencin olim Ebredunenſis, nunc Lugdunenſis Archiepiſcopi, adverſus Petri Franciſci Courayeri noviſſima Scholia ad Hiſtoriam Concilii Tridentini Petri Suavis, ubi Eminentiſſimus Auctor Tridentinum Decretum a ſophiſmatibus & maledictis hujus Scriptoris egregie vindicat.

Hæreticorum calumniæ evertuntur.

30 Ut hunc ſermonem noſtrum de Communione ſub una tantum ſpecie a Concilio Tridentino adſerta abſolvamus, reliquum eſt, ut quædam innuamus, quæ pertinent ad diſpenſationem & conceſſionem Calicis iis, qui Miſſam non celebrant. Fidei enim articulus eſt, ad æternam ſalutem ſatis eſſe ei, qui Miſſam non celebrat, Chriſtum Jeſum accipere ſub ſpecie panis tantum; item Fidei articulus eſt, Chriſtum æque ſub una, atque ſub altera ſpecie totum & integrum contineri; ad Fidem etiam pertinet, non eſſe improbandam legem, quæ vetat, ne quis Euchariſtiam præbeat ſub ſpecie vini: ſed ad diſciplinam pertinet, Laicis & Sacerdotibus non celebrantibus, ſi debitæ adſint conditiones, Calicis uſum concedere, eoſque ſub utraque ſpecie Sacramentum percipere.

Tres Fidei articuli qui ſpectant ad conceſſionem uſus Calicis.

Hiſtoria de uſu Calicis ſæpe Laicis conceſſo poſt hæreſim Huſſitarum, ſemperque ſublato graviſſimis cauſis.

30 Ubi de re hac actum eſt, ſemper qui uſum Calicis poſtulaſſent, voluit Eccleſia ut diſerte primum declararent & profiterentur, ſeſe credere totum & integrum Jeſum tam ſub una quam ſub altera ſpecie contineri: quapropter Æneas Sylvius ſeu Pius II. in Hiſtor. Bohemor. cap.52. narrat, quæ ratio iniri potuiſſet, etiam poſt vetitum uſum Calicis, concedendi utramque ſpeciem: *Quo facto, ſi perſeveraverint Bohemi in ejuſmodi Communicationis deſiderio, idque miſſa legatione petierint, ſacer Conventus Bohemiæ ac Moraviæ Sacerdotibus communicandi ſub utraque ſpecie perſonas ſibi ſubjectas & in annis diſcretionis conſtitutas, & quæ id reverenter poſtulaverint libertatem impartietur, ea conditione adjecta, ut inter communicandum plebem publice inſtruant, non ſub ſpecie panis Carnem Chriſti tantum, ſed ſub qualibet ſpecie totum & integrum contineri Chriſtum*. Illud ſemper providere voluit Eccleſia, ut omne amoveretur periculum irreverentiæ erga ſanctiſſimum Jeſu Chriſti Sanguinem; ſed conceſſiones omnes & diſpenſationes cum eo ſpectarent, ut nationes deviæ ad unitatem Catholicam revocarentur, aut executione caruerunt, aut eo qui optabatur effectu: luculentiſſime enim ſemper patuit, eas nationes vel Calicis interdictum veræ prætexuiſſe cauſæ ſchiſmatis, vel uſum Calicis poſtulaſſe, quod non crederent verum & integrum contineri Chriſtum ſub alterutra ſpecie, aut ad æternam ſalutem non ſatis eſſe Communionem ſub ſola ſpecie panis. Synodum habuit ann.1426. Epiſcopus Pragenſis, qua volens tumultus ſedare, cædeſque compeſcere, quas perpetrabant Huſſitæ, ut vetitus ſibi a Conſtantienſi Concilio uſus Calicis redderetur, permiſit, eos ſub utraque ſpecie Sacramentum percipere. Scripſit Gerſon pro Synodo ab Archiepiſcopo habita, ſed Synodale Decretum Martinus V. reprobavit, ut videre eſt apud Raynaldum ad ann. Chr.1426. Apud Henricum Caltiſen Nitriæ & Cæſareæ Archiepiſcopum in Opere adverſus Bohemos, cujus textum refert Georgius Caſſander in Liturgia cap.31. pag.78. legimus die Paſchatis cum Martinus V. juxta aliorum Pontificum conſuetudinem laicis ſub utraque ſpecie præberet Euchariſtiam, Bohemum quemdam medicæ artis profeſſorem ceteris ſeſe immiſcuiſſe, atque ſub utraque ſpecie accepta Euchariſtia jactabundum inde abjiſſe, ac gloriantem ſibi ad eum modum a Papa traditam eſſe Euchariſtiam; captum Viennæ, capite damnatum in flumen fuiſſe dejectum. *Quod percipiens Papa Martinus ſic ſibi illuſum, ex tunc ſubtraxit Calicis Communionem Laicis, nec umquam aliquem communicavit, niſi ſub ſpecie panis tantum, in deteſtationem hæreſis Bohemorum, & factæ ſibi illuſionis*. Hujus porro narrationis non facile eſt tueri veritatem; tum quia Auctor id refert tamquam de auditu, tum quod nuſquam prodi-

ditum litteris reperimus, Romanos Pontifices tum temporis Communionem Laicis ſub utraque ſpecie præbere conſueviſſe. Bohemis & Moravis impenſe poſtulantibus Baſileenſe Concilium conceſſit Calicis uſum, dummodo in reliquis omnibus ſeſe Eccleſiæ Romanæ conformarent, & crederent totum & integrum tam ſub ſpecie panis, quam ſub ſpecie vini Chriſtum contineri; ſed cum inde plures orti eſſent abuſus, conceſſionem hujuſmodi revocare oportuit, ut conſtat ex Epiſtola Georgii Bogiebræ Regis Bohemiæ, quæ extat tom.4. Spicilegii pag.403. Paulus III. & Julius III. ſuis in Germania Nunciis facultatem dederunt concedendi uſum Calicis, qua tamen uti minime opportunum illi exiſtimarunt. Plures Tridentinæ Synodi temporibus ſibi perſuaſerant, eos qui ab Eccleſia Romana deſciverant, ad unitatem redituros, ſi iis conceſſus fuiſſet uſus Calicis; quibus favere Pontifex viſus eſt, ut videre licet in Hiſtoria Cardinalis Pallavicini de eo Concilio, & ea in re ſuam operam collocarunt Cæſaris, Galliarumque Regis Oratores, qui omnibus Concilii Patribus ſcriptum quoddam tradiderunt, quo ad ejuſmodi conceſſionem Concilium impellerent. In Conventu centum & ſexagintaquinque Epiſcoporum ea re diſcuſſa, tam variæ fuerunt Patrum ſententiæ, ut qui a ſecretis erat ſacri Concilii, ægre octo ſententias potuerit colligere; nec quidquam aliud poſt tot concertationes potuit concludi, quam ut ea res ad Summum Pontificem remmitteretur ut ſupra innuimus. Abſoluto Tridentino Concilio, Cæſar flagitare non deſiit a Pio IV. uſum Calicis, eumdemque obtinuit. Georgius Caſſander Theologus Belga Cæſari a Conſiliis, qui conſtituendæ pacis ſtudio Communionem Laicis in Germania ſub utraque tribui ſpecie nimis cupiebat, quod apparet ex ejus epiſtolis 102. & 106. quæ rerum in ea re a ſe geſtarum duæ ſunt veluti apologiæ, Apoſtolicas affert literas in Epiſt.111. quibus Pontifex ſcribit ad Eccleſiaſticos Electores, ſe graviſſimis cauſis adductum, doctorum hominum ac pietate præſtantium conſilio adhibito, Apoſtolicæ auctoritatis ſuæ plenitudine Archiepiſcopis & Electoribus Eccleſiaſticis facultatem concedere, *ſi ita expedire putent, in quo eorum conſcientiam onerat*, ut in ſua quiſque provincia Catholicos deputent Sacerdotes, qui ſub utraque ſpecie Euchariſtiam devote poſtulantibus adminiſtrent. Præterea Pontifex eorum, qui Euchariſtiam ſub utraque ſpecie præberi ſibi velint, exploratam probeque perſpectam poſtulat veræ fidei doctrinæque Romanæ Eccleſiæ profeſſionem, ut ſcilicet in Euchariſtiæ Sacramento *tam ſub una, quam ſub utraque ſpecie* verum & integrum Chriſti Corpus contineri declarent, Eccleſiamque Romanam profiteantur neque erraſſe, neque etiam errare, quæ exceptis Sacerdotibus Miſſam celebrantibus, ſub

ſola panis ſpecie ceteris Clericis & Laicis Euchariſtiam præbeat. Teſtatur Caſſander, Apoſtolicas Literas Cæſarem ad Electores miſiſſe, eaque imperaſſe, quæ omnes turbas poſſent avertere. Se etiam ex iis fuiſſe narrat, qui ea de re ſuam dixerit ſententiam: *Ita factum eſt, ut nos quoque rogati noſtram ſententiam ad illam deliberationem pro judicii noſtri tenuitate adjunxerimus*. Denique neſcire ſe ait, quamobrem tantum id negotii effectu caruerit: *Cur autem hoc negotium huc uſque quaſi ſuppreſſum & occultum lateat, ſcire non poſſumus*. Illud autem probe novimus, rumorem continuo percrebuiſſe, duas ex tribus Lutheranorum partibus Indulti illius impulſu ad Romanam, unde ſeceſſerant, Eccleſiam remigraſſe; quod cum conſequentibus temporibus falſum eſſe, plurimaque in dies oriri ſcandala, Romani Pontifices intellexiſſent, Indultum illud Pii IV. primum a S. Pio V. deinde a Gregorio XIV. revocatum eſt, ut videre eſt in par.2. tom.21. Annalium Raynaldi ad ann.1564.n.35.

Quinam hoc tempore Euchariſtiam ſub utraque ſpecie ſumant.

32 In ſolemni Romani Pontificis Miſſa Diaconus & Subdiaconus Sacramentum ſub utraque ſpecie accipiunt, ut etiam videre eſt in libro cæremoniali Leonis X. tempore conſcripto, qui vulgo Chriſtophoro Marcello Archiepiſcopo Corcyrenſi tribuitur. Olim Pontifex in ſolemni Miſſa, quam in Coronatione ſua celebrabat, omnibus Cardinalibus Diaconis ſub utraque ſpecie Euchariſtiam diſtribuebat: *Omnes Diaconos Cardinales ſua manu pretioſo Corpore & Sanguine Chriſti communicavit, ſicut de more Summorum Pontificum ſemper fuit*; verba ſunt cujuſdam Epiſtolæ de Urbani VI. electione in Spicilegii tom.4. editæ pag.306. Nec deſunt documenta, quibus conſtat, Summum Pontificem ante exortam Huſſitarum hæreſim Imperatori, Regi, non tamen Reginæ, ſub utraque ſpecie Euchariſtiam præbere conſueviſſe. Romam venit ſub Paulo II. Fridericus III. Imperator; ex quo occaſionem Auguſtinus Patritius arripuit ſcribendi libellum *de Adventu Imperatoris in Urbem*, quem edidit Mabillonius tom.1. Muſæi Italici. In eo libro deſcripſit Miſſam Patritius, quam Papa celebravit; teſtaturque, ſolum Summum Pontificem Sacramentum ſub utraque ſpecie ſumſiſſe, ac propter hæreſim Huſſitarum Imperatorem, Diaconum, & Subdiaconum ſub ſpecie panis tantum communicaſſe: *Communicavit ſummus Pontifex Altaris Sacramentum cum Imperatore, Diacono, & Subdiacono de pane tantum*. De Calice autem: etſi *conſuetudo ſit communicantes cum Pontifice participare; propter inſurgentem tamen Huſſitarum, & Bohemorum damnatam hæreſim, quæ calicis potationem ad ſalutem neceſſariam putat, præter Pontificem bibit nemo*. Coronatus eſt Bononiæ anno 1530. a Clemente VII. in S. Petronii Baſilica Carolus V. Deſcripſit in Diario ſuo Paris de Craſſis ſole-

ſolemnem Pontificis Miſſam, in qua Imperator aliique Principes ſub ſpecie tantum Panis, Diaconus vero & Subdiaconus, quemadmodum etiamnum conſuetudo eſt, ſub utraque ſpecie Euchariſtiam ſuſceperunt, ut apud Raynaldum ad eumd. ann. Præter Diaconum & Subdiaconum, qui in ſolemni Miſſa Pontificis ſub utraque ſpecie communicant, etiam Francorum Reges ex privilegio in die ſuæ Coronationis, & in articulo mortis Sacramentum itidem ſub utraque ſpecie percipiunt, teſte Spondano ad ann. Chr. 1352. num. 16. *Denique idem Pontifex* (Clemens VI.) *ponderatis ingentibus Coronæ Franciæ in Sedem Apoſtolicam meritis, Chriſtianiſſimis Regibus poteſtatem fecit ſub utraque ſpecie, quandocumque id optarent, communicandi: qua tamen poteſtate raro ipſi niſi in die inaugurationis ſuæ, & in viatico mortis utuntur*. Sub utraque itidem ſpecie communicant ex ſpeciali privilegio Eccleſiæ S. Dionyſii prope Lutetiam Diaconus & Subdiaconus in Dominicis Feſtiſque ſolemnibus, & Miniſtri pariter Altaris Cluniacenſis Eccleſiæ in omnibus Feſtis de præcepto, ut videre eſt apud Mabillonium in Commentar. ad Ordinem Romanum num. 9. tit. *Quando & quomodo deſierit Communio ſub utraque ſpecie in Eccleſia Romana*: & apud Moleon in Opere Gallice ſcripto cui titulus, *Iter Liturgicum per Gallias*, Pariſiis edito ann. 1718. pag. 263. Diaconus vero & Subdiaconus Romæ in Baſilicis in Miſſa Conventuali, quæ cantatur in Feſtis de præcepto, Euchariſtiam quidem ſumunt, ſed ſub ſpecie tantum panis.

CAPUT XXIII.

De Orationibus quæ ſubmiſſa voce dicuntur in Miſſa.

1 ORationum in Miſſa quædam elata, quædam ſubmiſſa voce recitantur. Quænam alta voce, quæve rurſus ſubmiſſa dicendæ ſint, accuratiſſime docet Rubrica Miſſalis. Suarez in 3. par. tom. 3. diſput. 83. art. 4. quæſt. 83. ſect. 1. ait, nullum in ſacra Scriptura locum reperiri, quo jubeamur in Miſſa quaſdam elata, quaſdam vero ſubmiſſa voce Orationes recitare; id quidem in ſe ἀδιάφορον eſſe; Eccleſiam tamen gravibus juſtiſque cauſis adductam voluiſſe, ut quædam Orationes elata voce recitentur, quædam ſubmiſſa, quæ vulgo appellantur Secretæ. Hujuſmodi Ritum hac ætate nonnulli etiam e noſtris oppugnarunt. Nos Controverſiæ præcipua capita indicabimus, ſanamque doctrinam optimorum Scriptorum auctoritate muniti propugnare conabimur.

Diſputatur de Ritu dicendarum quarumdam Orationũ ſubmiſſa voce.

2 Quæ-

Secreta appellatur, quia ſecreta dicitur.

2 Quæritur primo Etymologia vocis *Secreta*. Boſſuetus in explicatione Miſſæ innuit vocem hanc originem ducere a *ſecerno*, quod eſt ſeparo; Orationes enim, quæ ſecretæ dicuntur, tum recitabantur, cum Pœnitentes & Catechumeni Eccleſia pulſi eſſent, vel poſtquam ſeparatæ fuiſſent oblationes. Vertus Secretarum infenſiſſimus hoſtis, quique, ſi ipſi poteſtas fuiſſet, totum Canonem juſſiſſet & ipſa Conſecrationis verba alta voce recitari, præcipiti quo eſt judicio & audacia affirmavit, quod Boſſuetus ſubdubitans & hæſitanter propoſuerat.

Vertus confutatus.

3 Monitus Martene a Mabillonio, ejus audaciæ ut ſeſe opponeret, præſertim cum non ea eſſet Vertus, qua arbitrabatur doctrina, veram arripuit ſententiam propugnandam, Orationes Secretas idcirco appellari, quia ſecreto recitentur; ejuſque verba ſunt hæc lib.1. de antiquis Eccleſiæ Ritibus cap.4. art.7. num.5. *Poſtea Sacerdos Orationes, ſeu Collectas, Secretas dictas, eo quod ſecreto & ſub ſilentio dicuntur, recitat. Scio, nonnullos ſacrorum Rituum ſtudioſos Secretas a verbo ſecerno appellatas velle, eo quod ſuper materiam ex Fidelium oblationibus ſeparatam & ſecretam recitantur. Sed hi conjecturis ſuis plus æquo indulgentes, nullo veterum teſtimonio nituntur; eiſque refragatur antiquus liber Sacramentorum manuſcriptus Eccleſiæ Turonenſis, in quo Orationes prædictæ non ſecretæ, ſed arcanæ nuncupantur; cui adjicere poſſumus omnes antiquos ſacrorum Rituum Expoſitores, qui Secretas a ſecreto & ſilentio derivant*. Amalarius Scriptor IX. ſæculi in Opere *de Eccleſiaſt. Offic.* lib.3. cap.20. de Secretis loquens ait: *Secreta ideo nominatur, quia ſecreto dicitur*. Conſonat Remigius X. ſæculi ſcriptor, & idem ſcripſit Ildebertus ſæculo XII. in Expoſitione Miſſæ. Quapropter Longueval Hiſtor. Eccleſiæ Gallicanæ tom.5. pag.387. tom.6. pag.471. & tom.8. pag. 534. eos increpat, qui vellent Secretas alta voce recitari.

Submiſſa voce non ſignificat ſine cantu, ut cavillatur Vertus.

4 Et quoniam vetera præſcribunt monumenta, ut *ſubmiſſa voce* Canon recitetur, & Tridentina Synodus, ut infra dicemus, damnat eos, qui improbare audeant Eccleſiæ Romanæ Ritum, quo pars Canonis & Conſecrationis verba ſubmiſſa voce recitentur, Vertus ex hac ſe evoluit difficultate, ea verba *ſubmiſſa voce* explicans *ſine cantu*, quod ante illum Gerardus quidam obſervaverat apud Georgium Caſſandrum in Opere Liturgico cap.28. pag.65. *Non arbitrandum, Orationem eam dici ſecretam, quaſi non liceat Laicis eam vel noſſe, vel audire; ſed quia juxta atque Canon non cantetur voce altiore*. Et Matthæus Galenus Veſtrapellius in opere de ſacroſancto Miſſæ Sacrificio Antuerpiæ edito ann.1574. cap.21. *Nam illud, per ſilentium, nihil aliud, quam clamorem negat, & elatæ vocis cantum,*

cui

cui adverſatur. Verum vetuſtiſſimus Ordo Romanus ante mille annos ſcriptus pro Monaſteriis Ordinis S. Benedicti, quem vulgavit Martene tom.5. Theſauri Anecdotorum hæc habet: *Dicat Orationem, & ſecrete, nullo alio audiente, niſi tantum ut venerit ad hoc verbum, Per omnia ſæcula ſæculorum*. Ex quo quivis facile intelligit *ſubmiſſa voce* non ſignificare *ſine cantu*, ſed *ſecreto*, ut bene notat idem Martene loc. cit. pag.101. & 102. *Porro cum plura notatu digna in hoc Ordine* (quem modo memoravimus) *videantur, illud præſertim ſingulari conſideratione ponderandum, quod Orationes poſt Oblationem dicendæ ſecrete nullo audiente recitandæ præſcribuntur: qui locus ſufficere debet ad refutandos nonnullos novitatum amatores, qui contra univerſalis Romanæ Eccleſiæ conſuetudinem, propria auctoritate integram Miſſam, Secretas, Orationes, Canonemque ipſum eodem vocis ſono, hoc eſt alte pronunciant. Nam quod reſpondent variis antiquiſque Auctoribus Secretas & Canonem ſub ſilentio recitari præſcribentibus, quod, inquam, ajunt ſilentium apud illos cantui tantum non altæ voci opponi, omnino falſi convincitur, ut nullus ſit amplius effugiendi locus, cum ſecrete, nullo alio audiente, ante ante annos mille in Eccleſia Romana, aliiſque ipſius Ordinem ſequentibus hæc dicerentur*.

Concilium Tridentinum cum ait ſubmiſſa voce, non intelligit ſine cantu.

5 Quod vero ad ſacram Tridentinam Synodum attinet, qui poteſt accipi *ſubmiſſa voce* quaſi ſine cantu ſignificet, cum nemo unquam contenderit, Canonem & Conſecrationis verba eſſe canenda? Profecto Catholicos inter & hæreticos tota controverſia in eo dumtaxat fuit, quod hæretici non decere clamitabant, Populum Secretarum verba non audire, Ritumque eas ſecreto recitandi irridebant, & Magorum conſuetudini ſimilem eſſe blaterabant, qui in ſuis incantationibus quædam verba ſubmiſſa voce immurmurant. Huc accedit, quod Concilia Provincialia, ac præſertim Mediolanenſia ſub S. Carolo Borromæo, qui jure ſacri Tridentini Concilii fidus interpres eſt habitus, jubent, eas preces ſubmiſſa voce recitari. Cum autem ipſum Concilium ad S. Sedem, quæ ad Miſſale & Breviarium pertinent, itidemque ſuorum interpretationem Decretorum remiſiſſet, S. Pius V. in Rubrica Miſſalis poſtquam præſcripſit modum recitandi Orationes, quæ dicuntur voce alta, de iis quæ ſubmiſſa voce ſunt recitandæ, ait: *quæ vero ſecreto dicenda ſunt, ita pronuntiet, ut ipſemet ſe audiat & a circumſtantibus non audiatur*. Videatur Joſephi Langleti Archiepiſcopi Senonenſis Inſtitutio Paſtoralis adverſus novum Miſſale Trecenſe anno 1737. Pariſiis editum, pag.21. 28. & 29.

Quo ſæculo incæperit diſciplina reci-

6 Secundo quæritur, ſæculone incæperit VIII. an X. diſciplina recitandi ſubmiſſa voce Canonem & Conſecrationis verba, ita ut ſuperio-

tandi Canonem ſecreto. Quidam profectò putant ex miraculo, quod narratur in Prato ſpirituali.

periori tempore alta, & quæ ab omnibus intelligeretur, voce omnia recitarentur. Joannes Moſchus, qui anno 620. vel 630. ſcripſit Pratum Spirituale, quod opus laudatur in VII. Generali Concilio, narrat cap. 196. puerulos quoſdam in ſecunda Syria paſtorum filios Eccleſiæ cæremonias imitari, & Miſſam celebrare voluiſſe: eorum autem unum, qui Sacerdotem ſimulabat, reliquis duobus Miniſtrorum partes agentibus, memoria comprehenſa habuiſſe ſanctæ oblationis verba; pueri enim qui Miſſæ aderant, juxta Eccleſiæ conſuetudinem prope Altare adſtabant, & in quibuſdam locis Preſbyteri alta voce Sacrificii verba proferebant. Cum igitur puer ille jam in eo eſſet, ut panem frangeret, ſeque communicaret, ignem Cœlo delapſum petram, quæ veluti in Altare erat erecta, omniaque quæ ſuper eam locata erant abſumſiſſe; pueros prope exanimatos concidiſſe; tandem, poſtquam ad ſe ex illo deliquio rediiſſent, rem omnem narraſſe; de qua factum certiorem Epiſcopum ad ipſum locum ſe contuliſſe, ibi & viam, qua Cœlo ignis delapſus fuerat, obſervaſſe, & rem ut geſta erat cognoviſſe, puerisque in Monaſterium collocatis, in eodem loco, ubi ejuſmodi miraculum contigit, templum extruxiſſe. Id ſe Joannes Moſchus teſtatur accepiſſe a Gregorio quodam ſumma ſinceritate viro & candore, qui affirmavit ſe ex illis pueris unum de facie noviſſe, itemque noviſſe Monachum ex iis, qui in Monaſterio degebant cum æde illa conjuncto, quæ tempore illius miraculi extructa fuit, ideſt circa VI. ſæculum ſub Imperatore Juſtiniano. Moſchus enim qui vivebat anno 620. ſeu 630. rem narrat, non quæ noviſſime contigiſſet, teſtaturque ſibi traditam, a ſene quodam, qui non amplius vivebat, quique rem hanc, ut modo diximus, a quodam ex illis pueris acceperat, & a Monacho illius loci; ac de Monaſterio quidem loquitur quaſi jam Monachorum numero floreret.

Ejus ſententiæ aſſertores Honorius, Belletus, Innocentius III.

7 Scriptores XII. ſæculi informem quamdam confuſamque hujus miraculi notitiam habuere, quin tamen noſſent, quis auctor rem narraverit, quibuſque id miraculum circumſtantiis contigerit. Honorius qui vixit anno 1120. in Gemma animæ lib. 1. cap. 103 de hac re mentionem facit; ſed illud addit, ſtatim ac prolata fuerunt conſecrationis verba ſuper panem & vinum, apparuiſſe carnem & ſanguinem; & pueros amiſſa vita concidiſſe, nec conſiderat, ſi omnes igne Cœlo delapſo eſſent abſumti, ſuperſtitem futurum fuiſſe neminem, qui rem narraret: inde factum ait, ut Concilii cujuſdam decreto Sacerdotes juberentur verba Canonis ſubmiſſa voce recitare. Rem Honorius narrat, veluti incerto vulgatam auctore, per verbum *fertur*. Verum Belletus Honorio ſuppar rem hanc veluti fide dignam retulit; e qua putat conſuetudinem eſſe profectam ſecre-

ſecreto recitandi Canonem. *Ex quo quidem facto* (ſcribit in explicat. Divinor. Officior. cap.44.) *ſtatutum fuit ut poſthac tacite ac ſubmiſſe diceretur*. Ad hanc rem Innocentius III. etiam reſpicit, cum de ſacro Altaris miniſterio lib.3. cap.1. ait: *Decrevit Eccleſia, ut hæc obſecratio, quæ ſecreta cenſetur, a Sacerdote ſecrete dicatur: unde fertur quod cum ante conſuetudinem, quæ poſtmodum inolevit, quidam Paſtores ea decantarent in agro divinitus ſunt percuſſi*. Hæc itaque ſunt, quibus innititur eorum ſententia, qui ſtatuunt hanc diſciplinam ſecretarum orationum ſæculo VIII. eſſe exortam. Cardinalis Bona aliis & omnino diverſis permotus rationibus exiſtimat, ante ſæculum X. omnes preces a Sacerdotibus elata voce recitari conſueviſſe, eoque ſæculo ineunte ortam conſuetudinem recitandi ſubmiſſa voce Canonem, ut videre eſt Rerum Liturgicarum lib.2. cap.13. num.1.

Sæculo X. ineunte eam diſciplinam introductam eſſe exiſtimat Card. Bona.

8 Ne quis exiſtimet vel VIII. vel X. ſæculo hanc diſciplinam eſſe introductam, ſatis profecto erunt ea, quæ ad hujus Ritus vetuſtatem demonſtrandam mox afferemus. Interea dicimus, nobis minime probari principium, unde ortum ajunt Ritum hunc ſæculo octavo; non quod dubitatio ulla nobis in mentem veniat de illius miraculi veritate; gravis enim & ſynchronus auctor rem refert, ut advertit Goar in Notis ad Rituale Græcorum edit. Venetæ an.1730. pag. 119. *Hiſtoriam refert Joannes Moſchus Prati Spiritualis cap.136. cujus auctoritas cum apud plures valeat, non eſt temere explodenda, vel ſubſannanda*; neque etiam nobis eſt animus negare, quaſdam ſecretas alta voce recitari conſueviſſe in Orientali Eccleſia ex Conſtitutione Juſtiniani, de qua infra ſermo erit; ſed id nos minime intelligere fatemur, qui potuerit e re, quæ ſexto contigerit ſæculo, oriri ſæculo octavo conſuetudo ſecretas ſubmiſſa voce recitandi; cum præſertim neque Honorius, neque Belletus Concilium nominent, quod eam legem condiderit, & apertiſſime conſtet, eos nec de Joanne Moſcho quidquam compertum habuiſſe, nec noviſſe quemadmodum ea res geſta fuiſſet.

Ea diſciplina longe vetuſtior eſt ſæculo etiam VIII.

9 Cardinalis Bonæ nomen & exiſtimatio Vertum commovit, & Tourneux, ut dicendarum ſubmiſſa voce precum conſuetudinem ad ſæculum X. referrent. Ejuſdem Cardinalis auctoritate & ipſi ad eam amplectendam ſententiam adducti fuiſſemus, niſi infirmam eam eſſe cum Le Brun deprehendiſſemus. Ait Bona, certiſſimum eſſe Fideles ad verba Conſecrationis reſpondere conſueviſſe, *Amen*; ex quo infert, ea verba elata voce eſſe prolata, ut a Populo audirentur; & quia Florus poſtremus eſt omnium Scriptorum, qui de hoc *Amen* loquuntur, inde ait Bona conſequi, cum Scriptor ille nono vixerit ſæculo, paullo poſt ejus ætatem, X. ſcilicet

Cardinalis Bonæ auctoritas quoſdam decepit. Ratio ipſius Cardinalis affertur.

cet ſæculo obſolevisse uſum reſpondendi *Amen*, diſciplinamque ſubmiſſa voce Canonem recitandi introductam eſſe: *Poſtea ſtatutum eſt, ut Canon ſubmiſſa voce recitaretur, & ſic deſiit ea conſuetudo ſæculo decimo, ut conjicio; quia poſt Florum, qui nono labente ſæculo vixit, ejus mentionem non reperi apud ævi poſterioris ſcriptores*. De voce *Amen* ſcripſere Georgius Caſſander in Liturgia cap.28. & Albaſpinæus tractatu de Veteri Eccleſiæ Politia in adminiſtr. Euchar. & circumſtantiis Miſſæ lib.2. cap.14.

Antiquitus post verba Conſecrationis Populus reſpondebat, Amen.

10 Sane inficiari poteſt nemo Populum poſt Conſecrationem reſpondere conſueviſſe *Amen*. Juſtinus Martyr Apolog.2. *Terminante*, inquit, *Sacerdote Orationes, & gratiarum actiones, omnis qui adeſt Populus acclamat dicens Amen, quod Hebraica voce ſignificat, Fiat*. Tertullianus de ſpectaculis cap.25. eos increpat, qui poſtquam in Miſſa reſpondiſſent *Amen*, ad ſpectacula venirent, & applauderent gladiatoribus: *Eo ore, quo Amen in ſanctum protulerant, gladiatori teſtimonium reddere non verebantur*; ad quem locum obſervat Goar loc. cit. non dicere Tertullianum *in Sancto*, hoc eſt in ſacrificio, ſeu in loco ſacro, ſed *in Sanctum*, ideſt in teſtimonium conſecrationis Corporis Chriſti. D. Ambroſius libro de his qui initiantur ita ſcribit: *Ante benedictionem verborum cæleſtium alia ſpecies nominatur; poſt conſecrationem Corpus ſignificatur. Ipſe dicit ſanguinem ſuum. Ante Conſecrationem aliud dicitur. Poſt Conſecrationem ſanguis nuncupatur. Et tu dicis Amen, hoc eſt, verum eſt: quod os loquitur, mens interna fateatur; quod ſermo ſonat, affectus ſentiat*. Et S. Leo ſerm.6. de Jejunio ſeptimi menſis: *Hoc ore ſumitur, quod Fide creditur; & fruſtra ab illis Amen reſpondetur, a quibus contra id, quod accipitur, diſputetur*. Et Florus, quem ut diximus afferunt, ut demonſtrent hanc conſuetudinem non ultra decimum ſæculum perduraſſe, ita ſcribit in expoſitione Miſſæ: *Amen autem, quod ab omni Eccleſia reſpondetur, interpretatur verum non ubicumque, & quomodocumque, ſed myſtica religione. Hoc ergo ad tanti myſterii Conſecrationem, ſicut & in omni legitima Oratione, reſpondent Fideles, & reſpondendo ſubſcribunt*.

Sed ex eo quod Populus reſpondebat Amē poſt Conſecrationis verba, non conficitur Canonem recitari conſueviſſe elata voce.

11 Sed ut ad rem propius accedamus, non ſatis eſt *Amen* ad probandum, Secretas & Conſecrationis verba alta voce conſueviſſe recitari; nam etiamnum in Canone pluribus in locis reperitur *Amen*, quæ vox dicitur a Sacerdote, qui Secretas & *Amen* ſubmiſſa recitat voce. Non ſatis eſt dicere, *Amen* dici a Populo conſueviſſe; nam nunc quoque in fine Canonis, cum Sacerdos illum ſubmiſſa voce recitaverit, vocem tollit dicens: *Per omnia ſæcula ſæculorum*: Et Populus reſpondet *Amen*. Probandum itaque eſt Populum

lum dicere conſueviſſe *Amen* non poſt Conſecrationem, ſed ſtatim poſt prolata verba Conſecrationis panis & vini; quod non probant allata Patrum aliorumque Scriptorum loca, quæque amplius afferri poſſent; quod ſingulis perpenſis oſtendit luculentiſſime Le Brun cit. tom.4. qui concludit Populum non dixiſſe *Amen* ſtatim poſt formam Conſecrationis, ſed ad finem gratiarum actionis, vel cum adſtantium aliquis ſanctiſſimum ſuſcipiebat Sacramentum. In veteri Miſſali Gallicano, quod typis edidit Cardinalis Thomaſius, in Sacramentario pag.430. non habetur *Amen* poſt verba Conſecrationis. In primo Ordine Romano, quem vulgavit Mabillonius in Muſæo Italico tom.2.pag.12. qui vetuſtior exiſtimatur Gregorio Magno, *Amen* reperitur in fine Canonis. Teſtatur Le Brun tom.2.pag.257. ſe accurate vetuſta contuliſſe Miſſalia uſque ad XII. ſæculum, nec alibi reperiſſe *Amen*, quam poſt verba, *Per omnia ſæcula ſæculorum*. Micrologus integrum affert Canonem, quem dicit ſub ſilentio recitandum, & ponit *Amen* ad verba, *Per omnia ſæcula ſæculorum*. Ivo Carnotenſis de Convenientia veteris & novi Sacrificii diſerte ait, non alibi *Amen* reperiri quam poſt verba, *Per omnia ſæcula ſæculorum*. Ejus verba ſunt: *Tamquam de interioribus ad exteriora procedens, aſſenſum Eccleſiæ quærit Sacerdos ſonora voce, Per omnia ſæcula ſæculorum: ſupplet Populus ſuper Oratione ejus locum idiotæ, & reſpondet Amen, hac una participem voce ſe faciens omnium Chariſmatum, quæ Sacerdos multiplici Sacramentorum diverſitate ſtuduit impetrare*. In recentioris ævi manuſcriptis Miſſalibus reperitur quidem *Amen* ſtatim poſitum poſt Conſecrationis verba; ſed nec ex additionibus privata auctoritate, & contra diſciplinam Romanæ Eccleſiæ injectis firmum erui poteſt argumentum; nec illud *Amen* dicebat Populus, ſed ſubmiſſa voce Sacerdos. In Eccleſia vero Græca alta pronunciantur voce Conſecrationis verba, & Populus reſpondet, *Amen*; ſed id introduxit Juſtiniani Conſtitutio, de qua inferius ſermonem habebimus; neque id umquam ad Occidentalem Eccleſiam permeavit; & in ipſa Orientali Eccleſia quædam Orationes Canonis etiamnum ſubmiſſa voce recitantur.

Ex diſciplina Arcani, aliiſque argumentis Ritus recitandi Canonem ſubmiſſa voce referendus eſt ad prima Eccleſiæ ſæcula.

12 Tertio quæritur, quonam tempore Ritus invaluerit recitandi ſubmiſſa voce preces de quibus agimus; atque ut ad hoc examinandum paratiores aggrediamur, præmittendum eſt ſæculo IV. dumtaxat mandari cæpiſſe litteris ſacras Liturgias; ſecretiſſime enim Sacramentorum formæ occultabantur, præſertim forma Conſecrationis panis & vini, quas Epiſcopi memoria cuſtodiebant, tradebantque iis, quos ſacris Ordinibus initiabant, ea lege ut ſancta verba profundo arcano recondita ſervarent. Auctor Eccleſiaſticæ Hierarchiæ, qui ſub Dionyſii Areopagitæ nomine deliteſcit, fuſe

de variis Miſſæ partibus ſcribit, ſed nihil de Conſecratione. Innocentius I. a Decentio Eugubino Epiſcopo interrogatus, quando in Miſſa danda eſſet Pax, reſpondit dandam poſt expleta Myſteria, quæ ſe ait nominare non debere: *Cum poſt omnia, quæ aperire non debeo, Pax ſit neceſſario indicenda*; S. Ambroſius lib. De Cain & Abel lib.1. cap.9. num.35. & de Abraham lib.1. cap.5. num.38. docet, *Myſteriorum eſſe premendam doctrinam*; & alibi, *& quaſi operire fido ſilentio*. De ſancti Sacrificii precibus loquitur tamquam de rebus occultis, myſteriorum plenis, ab hominum cognitione ſemotis, quas vulgare periculoſum eſſet: *Non divulgemus Orationem, ſed abſcondita teneamus myſteria*; cujus arcani rationem affert: *Sunt enim plurima, quæ cruda diſplicent, cocta delectant. Fove igitur pectore tuo alta myſteria, nec præmaturo ſermone, & infidis auribus, aut infirmis quaſi incocta committas*. In Conſtitutionibus Apoſtolicis, quæ juxta communem doctorum virorum ſententiam collectæ ſunt ſæculo IV. lib.1., cap.8. proxime poſt Miſſæ Præfationem adnotatum eſt, Pontificem ſecreto orare, ſeu, ut habet Græcus textus, in ſe ipſo orare; & in edito a Cardinali Thomaſio Sacramentario S. Gelaſii, qui creatus fuit Pontifex ann.492. Oratio, quæ recitatur ſuper Oblata, titulum habet *Secretæ*. In vetuſtiſſimis formulis Miſſæ celebrandæ juxta Ritum Gallicanum, antequam a Carolo Magno Romanus ritus in Galliam eſſet invectus, præſcribitur, ut Canon aliæque Orationes ſecreto recitentur. Præterea in antiquo Ordine Romano, quem citat Micrologus & Amalarius, qui Ordo ut putat Mabillonius eſt ſexti ſæculi, habetur, Pontificem, poſtquam cecinerit Chorus, *Sanctus* & *Hoſanna*, Canonem ſubmiſſa voce incipere: *Surgit Pontifex, & tacite intrat in Canonem*. In Ritu Mozarabo plures ſunt Orationes ſilentio recitandæ: *Dicas in ſilentio ſuper Oblationem*, inter quas eſt Oratio *Adeſto*, qua Conſecrationis forma continetur; *Deinde dicat in ſilentio junctis manibus, inclinando ſe ante Altare hanc Orationem*: *Adeſto*. Huc accedit, quod in Orientalis Eccleſiæ Liturgiis præſertim Baſilii, & Chryſoſtomi diſerte Orationes illæ diſcriminantur, quæ alta, ab iis, quæ ſubmiſſa voce ſunt recitandæ; & cum hujuſmodi Ritu conſentiunt Liturgiæ Cophtorum, Æthiopum, Syrorum Armenorum, Neſtorianorum, & Malabarorum. Ex quibus omnibus quis ejuſmodi Ritum vetuſtiſſimum eſſe non intelligat? Et ſane ſi Sacramentorum & Conſecrationis forma alta voce pronunciata fuiſſet, quorſum illud arcanum, quod primis Eccleſiæ ſæculis tam fideliter ſervabatur? Vel ipſa vox *Secretæ*, aliæque voces, quæ idem valent, ſatis ſuperque id evincunt. Itaque quis hujuſmodi Ritum ad prima Eccleſiæ ſæcula non referat, & veneretur non ſolum

tam-

tamquam ab omnibus receptum Liturgiis, ſed a primis uſque temporibus ab Eccleſia Romana obſervatum, quæ illum Apoſtolica traditione accepit? Liturgiam, qua tunc Romana utebatur Eccleſia, Innocentius I. B. Petro Apoſtolo tribuit, eamque ſervandam ait ab omnibus: *Quis neſciat, aut non advertat id, quod a Principe Apoſtolorum Petro Romanæ Eccleſiæ traditum eſt, ac nunc uſque cuſtoditur, ab omnibus debere ſervari?* Et Vigilius Papa ad Profuturum Hiſpaniarum Epiſcopum precationes mittens, quæ Romæ recitabantur in Miſſa, ait ſe ita eas mittere ut ab Apoſtolica acceperit Traditione: *Quem ex Apoſtolica Traditione ſuſcepimus*. Legendus tom.4. P. Le Brun, in quo monumenta omnia afferuntur, quibus ea quæ hactenus diximus, abunde probantur. Et ſane haud facile quemquam reperias, qui totam hanc rem aut accuratius aut uberius pertractaverit. Legi etiam poteſt paulo ante memorata Joſephi Langlet Archiepiſcopi Senonenſis Paſtoralis Inſtructio, in qua quartus tomus Patris Le Brun brevi compendio coercetur.

13 Quarto quæritur, an ejuſmodi quarumdam ſubmiſſa voce recitandarum precum diſciplina mutationem aliquam paſſa ſit. Sexto ſæculo mutavit paullulum hæc diſciplina propter Juſtiniani Novellam CXXXVII. in cujus cap.6. hæc habentur: *Ad hæc jubemus, omnes Epiſcopos & Presbyteros non in ſecreto, ſed cum ea voce, quæ a fideliſſimo Populo exaudiatur, divinam oblationem & precationem, quæ fit in ſancto Baptiſmate, facere, ut inde audientium animi in majorem devotionem, & Dei laudationem & benedictionem efferantur: ſic enim & divinus Apoſtolus docet dicens in priore ad Corinthios Epiſtola: Ceterum, inquit, ſi ſolum benedicis ſpiritu, is, qui idiotæ locum implet, quomodo tuæ gratiarum actioni ſubjiciet Deo ſanctum illud Amen? Siquidem, quid dicas, non novit. Tu autem pulcre gratias agis, ſed alius non ædificatur. Et rurſus in ea, quæ eſt ad Romanos, ſic dicit: Corde quidem creditur ad juſtitiam, ore autem Confeſſio fit ad ſalutem. Idcirco igitur convenit, ut ea precatio, quæ in ſancta oblatione dicitur, & aliæ Orationes cum voce a ſanctiſſimis Epiſcopis & Presbyteris proferantur Domino noſtro Jeſu Chriſto Deo noſtro cum Patre & Spiritu Sancto: ſcituris religioſiſſimis Sacerdotibus, quod ſi quid horum contempſerint, & horrendo Dei & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti judicio rationem reddituri ſunt, & nos iſta cognoſcentes, non relinquemus quieta & inulta*. Profecto Juſtinianus ad Sacrarium admovit manum; nec ſane ejuſmodi probari poteſt Conſtitutio, quod etiam obſervat De Marca in Concordia Sacerdotii & Imperii lib.2. cap.6. *Quare vereor, ne Juſtinianum damnare cogamur, quod de ſacræ Liturgiæ Ritibus Conſtitutionem ediderit, qua myſtica verba conſecratio-*

Juſtiniani Novello factū eſt, ut in aliquibus Eccleſiis orientis ſecretæ dicerentur elata voce

rationis Euchariſtiæ elata voce, *non autem demiſſa*, *ut ſolemne erat*, *proferri jubet*, *ut qui locum tenet idiotæ*, *Amen ſuccinere poſſit*. *Præterquam quod enim de Ritu ſacrificiorum decernere tentat*, *quæ pars diſciplinæ ſolis Sacerdotibus competit*, *antiquos Eccleſiæ mores ſollicitat*, *qui*, *ut reverentia Myſteriis conciliaretur*, *preces myſticas demiſſa voce proferri induxerant*, *ut teſtatur Baſilius*. Sed ab hoc Juſtiniani auſo quædam eliciuntur, quæ noſtræ cauſæ mirifice favent.

Ea Novella validius aſſeritur vetuſtas diſciplinæ recitandi ſecreto Canonem.

14 Ad Conſtitutionem ſuam conſtabiliendam non affert veterem Juſtinianus conſuetudinem, qua (ſi qua fuiſſet) profecto uſus eſſet. Quod indicium facit, Canonis preces ante Juſtinianum demiſſa voce recitari conſueviſſe. Neque etiam dicit, quamdam Miſſæ partem tono recitari ſolitam cantui oppoſito, ſed ſecreto eaque voce, quæ non audiretur; ideoque jubet, deinceps recitari *non in ſecreto ſed cum ea voce*, *quæ exaudiatur*. Igitur *ſubmiſſa voce* non ſignificat, quod contendunt Novatores, vocem cantui oppoſitam; ſed quæ ab aliis, ut ſupra monuimus, non audiatur. Affert Juſtinianus D. Pauli verba, quæ ſane ad hanc rem nihil pertinent: de iis enim Apoſtolus loquitur, qui non ſolum verba non intelligebant, ſed ne illud quidem noverant, de quo ſermo eſſet: ille igitur locus non congruit rei, de qua agimus; Populus enim, ſi Conſecrationis verba non audit, tamen probe novit, Presbyterum conſecrare panem, & vinum, ideoque ad precationum finem bene poteſt reſpondere *Amen*. Locus alter Apoſtoli: *Corde creditur ad juſtitiam*, *ore autem confeſſio fit ad ſalutem*, nihil itidem probat; referendus enim eſt potius ad Fidei Symbolum, quam Fidelium conventus corde credit, & ore confitetur. Quod attinet ad novitatem a Juſtiniano invectam, ſane negari non poteſt, quin ſuum in aliquibus Orientis regionibus ea Conſtitutio obtinuerit effectum; quod ſatis oſtenditur ex eo, quod de tribus pueris narravimus, ut etiam animadvertit Menardus in notis ad librum Sacramentorum S. Gregor. pag.389. *Oratio cum verbis conſecratoriis olim in quibuſdam locis alta & clara voce proferebatur*, *ut teſtatur Joannes Moſchus*: *Quoniam in quibuſdam locis clara voce pronuntiare ſolent Orationem Oblationis Presbyteri*, *factum eſt*, *ut eam pueri didicerint*; idque ingenue fatetur Le Brun; quamquam oſtendit Orientales aliquot Eccleſias arcanum & ſilentium, fruſtra ea Juſtiniani refragante Conſtitutione, retinuiſſe, ut videre eſt tom.4. pag.154. & ſeq. idque ex Ritu etiam, quem ſupra memoravimus, recentiorum Græcorum apparet, qui voce quidem elata verba Conſecrationis, demiſſa vero alias Orationes Canonis proferunt.

15 Quin-

Juſtiniani Novella nihil mutatum in Occidente, nec unquam intermiſſus ritus recitandi Canonem ſecreto.

15 Quinto quæritur, an ullam in Occidentalem Eccleſiam Juſtiniani Conſtitutio variationem invexerit. Et fidenter plane nullam reſpondemus. Vetuſtiſſimum enim Ritum ſecreto recitandi Canonem & Conſecrationis verba Occidentalis Eccleſia ſemper retinuit. Abunde id probat Le Brun tom.4. pag.133. prolatis Sacramentariis, Miſſalibus, & Ordinibus Romanis, quibus oſtenditur uſus ſecretarum precum in Miſſa per ea tempora, quæ Juſtiniani Conſtitutionem proxime ſunt conſequuta. Quod ſi graves fideque dignos poſt X. ſæculum Auctores adire libeat, qui ſcripſerunt de Miſſæ Sacrificio, ſane non deſunt auctoritates, quibus oſtenditur, in Occidentali Eccleſia numquam ejuſmodi Ritum eſſe intermiſſum. Teſtatur id Innocentius III., Belletus, Hugo de S. Victore, Albertus Magnus tom.21. de Sacrificio Miſſæ diſputatione 10. D. Thomas 3. par. quæſt.83. art.4. ubi ait, Sacerdotem ea clara voce dicere, quæ ad ſe & ad Populum, demiſſa vero quæ ad ſe ſolum pertinent, cujuſmodi eſt Oblatio & Conſecratio; & in reſponſione ad ſextum; *Quædam vero*, inquit, *pertinent ad ſolum Sacerdotem, ſicut Oblatio, & Conſecratio, & ideo quæ circa hæc ſunt dicenda, occulte a Sacerdote dicuntur*. Et D. Bonaventura in Expoſit. Miſſæ, ubi agit de modo, quo Canon recitandus ſit, *Canon*, inquit, *diſcrete, & ſub ſilentio legendus eſt: diſcrete, ut verba Canonis nec nimis velociter ſyncopando, vel nimis protrahendo circumſtantibus generent tædium. Unde Eccleſia ſtatuit, ut Canon devote, & ſub ſilentio legatur*.

Lex eſt poſitiva recitandi ſecreto Canonem in Tridentina Synodo.

16 Sexto quæritur, an ratio & poſitiva ſit quædam lex, qua Canonem aliaſque preces demiſſa voce recitare jubeamur; & an aliquando tota dicatur Miſſa alta voce quæ audiatur ab omnibus. Lex de ea re poſitiva eſt in Synodo Tridentina, quæ ejuſdem legis affert rationem ſeſſ.22. cap.5. *Cum natura hominum ea ſit, ut non facile queat ſine adminiculis exterioribus ad rerum divinarum meditationem ſuſtolli, propterea pia mater Eccleſia Ritus quoſdam, ut ſcilicet quædam ſubmiſſa voce, alia vero elatiore in Miſſa pronuntiarentur, inſtituit*. Et Canon. 9. ejuſ. ſeſſ. *Si quis dixerit Eccleſiæ Romanæ ritum, quo ſubmiſſa voce pars Canonis, & verba Conſecrationis proferuntur, damnandum eſſe., anathema ſit*. S. Synodus reſpicit ad Euchariſtici ſublimitatem Myſterii, quæ poſtulat, ut nihil neſciat Sacerdos, quædam vero ſint Populo arcana; tum & ad Spiritus Sancti operationem, quæ panem & vinum convertens in Corpus, & Sanguinem Jeſu Chriſti non cadit ſub ſenſus: *Quam conſecrationem Corporis, & Sanguinis Dominici ideo ſemper in ſilentio arbitror celebrari, quia ſanctus in eis manens Spiritus eumdem Sacramentorum latenter operatur effectum. Unde Græce myſterium*

Rationes hujus Ritus.

ſterium

ſterium dicitur, quod ſecretam & reconditam habeat diſpoſitionem: verba ſunt veteris Expoſitoris Miſſæ apud Martene tom.1. de antiquis Eccleſiæ Ritibus primæ edit. pag.148. Reſpicit itidem S. Synodus ad majorem venerationem, quæ ex ſecreto paritur erga res divinas, quæque ſilentio excitatur & alitur, quo fit ut Celebrans Sacerdos, & qui adſtant, quæ repræſentantur Myſteria, meditari poſſint attentius. Innocentius III. lib.2. Myſter. Miſſæ cap.54. myſticam affert hujus ſilentii rationem, Jeſum ſcilicet videndum ſeſe Judæis non præbuiſſe, cum agitarent animo eum interficere, ut tradit Joann. cap.11. & idcirco *ſilentium Sacerdotis latibulum Chriſti ſignificare*; & lib.3. cap.1. conſiderat, Chriſtum cum palmis & acclamationibus exceptum a turbis, qui *abiit, & ſe abſcondit ab eis*, non quidem ob metum, ſed *quia nondum venerat hora ejus*: ſcribit igitur Pontifex: *Illud latibulum Chriſti hoc ſilentium repræſentat, in quo ceſſante verborum tumultu, ſola dirigitur ad Deum intenta devotio.*

In Ordinatione Sacerdotū Epiſcopus paullulum elata voce totā Miſſam recitat.

17 Quod vero ad illud attinet, num aliquando tota Miſſa elata voce recitetur, id in ſola Sacerdotum ordinatione nunc uſurpatur; non enim ordinandi tam prope altare ſunt, ut olim, cum tam Epiſcopus Ordinans, quam Ordinandi manibus Miſſale tenentes ſubmiſſa voce Secretas pronunciabant. Nunc Ordinandi circa Altare in genua provoluti diſponuntur, & Epiſcopus, quaſi eos doceat Miſſam celebrare, lente ac paullulum elata voce Secretas profert, non eas ut Populus audiat, ſed ut Sacerdotes noviſſime initiati cum eo poſſint eas recitare, & verba Conſecrationis uno eodemque tempore cum Epiſcopo pronunciare; ad exemplum Chriſti, qui voce, quæ ab Apoſtolis audiri potuit, in ultima cœna panem & vinum conſecravit, ut eos, quos tunc Sacerdotio initiabat, doceret conſecrandi modum, legitimumque Ritum ad conſummationem uſque ſæculi duraturum.

Plures Novatorum conatus ad tollendum eum Ritum.

18 Poſtremo loco quæritur, num poſt Synodum Tridentinam extiterit aliquis, qui uſum ſtuduerit introducere alta voce, quæ ab omnibus audiatur, recitandi Secretas, Canonem, & Conſecrationis verba, & quis huic temerario auſo reſtiterit. Primus, qui Proteſtantium nomine Catholicam ea in re obtrectarit Eccleſiam, eſt Petrus Suavis. Contendit, ſecum ipſam pugnare S. Synodum: ea enim docet, in Miſſa multa contineri, quæ ad erudiendos Fideles pertinent, proindeque jubet, Parochos in Miſſa Parochiali eorum aliqua Populo explicare, quæ leguntur in Miſſa, præſertim vero aliquod ſanctiſſimi hujus Sacrificii myſterium: hæc vero omnia non bene conſentire ait cum latina lingua, cujus Populus eſt imperitus, & cum ſecretis Orationibus, quas ne aure quidem percipit.

19 Hanc

Petri Suavis & Courayeri venenatæ Cenſuræ.

19 Hanc porro Suavis venenatam Cenſuram, quaſi non ſatis dilucide ab eo ſit expoſita, rurſus inculcat Courayer tom.2. Hiſt. Conc. Trident. pag.328. Verum Cardinalis Pallavicinus, & Natalis Alexander diſſert. 12. Hiſt. Eccl. ſæculi XV. & XVI. art.12. ſatis oſtenderunt, quam bene ſecum conveniant Tridentini Concilii Decreta. Nam & Latine Miſſa celebranda eſt, & Secretæ ob rationes adductas ſubmiſſa voce recitandæ, & Parochus ex Altari Populo debet explanare, quæ Fideles ſcire oportet ex multis quæ Sacrificio Miſſæ continentur, eaque minime explicare, quæ non oportet Populum ſcire. Savary Epiſcopus Sceſuviorum anno 1698. quoſdam Eccleſiaſticos vehementer increpuit, qui eo devenerant audaciæ, ut alta voce Canonem recitarent, iis objiciens Eccleſiæ univerſalis diſciplinam, eoſque ſuſpenſionis pœna ipſo facto incurrenda punivit, qui in eo quod ad vocem pertinet, qua Secretæ ſunt proferendę, cum Miſſali Romano non conſentiant. Cardinalis de Biſſy anno 1710. novum pro Meldenſi Diœceſi edidit Miſſale, ubi qui eam curavit editionem, illa Rubricæ verba *ſubmiſſa voce* explicavit *ſine cantu*; atque ut callide inſinuaret, Canonem alta eſſe voce recitandum, ſingulis quibuſque Orationibus addidit *Amen*. Verum fateri non veritus eſt Cardinalis, ſe eſſe deceptum; & ſuum ipſius Miſſale, ſe inſcio corruptum, cenſura notare laudi ſibi duxit & gloriæ. Denique notiſſimum eſt nuperrimum Miſſale Trecenſe; in quo inter ceteras novitates illa non deeſt, Secretas voce quæ audiri poſſit a Populo, recitandas; nec fere quiſquam eſt, qui neſciat quæ adverſus illud Miſſale ſcripſerit Langletus Archiepiſcopus Senonenſis, qui veterem diſciplinam ſtrenue tuetur in Inſtruct. Paſtorali Pariſiis edita anno 1737. Egregius idem Antiſtes olim Sueſſionenſis Epiſcopus libellum ſcripſit *De vera mente Eccleſiæ in ſacris Cæremoniis*, quo Verti fregit audaciam, qui plurimarum ſtudioſus novitatum & illud volebat, ut alta voce Secretæ recitarentur. Ejuſmodi novam diſciplinam, quæ Novatorum opera ſenſim irrepſiſſet, nemo eſt qui neſciat quantopere Theologi Galli oppugnaverint. Thiers tractatu de Superſtitionibus tom.1. cap.1. Scriptorum, Provincialiumque Conciliorum auctoritates congerit, quibus oſtendit, Secretas ſubmiſſa voce recitandas.

Omnes Liturgiæ habent preces quaſdã elata, quaſdam ſubmiſſa voce recitandas.

20 Quærit Juveninus tractatu de Sacramentis, an Sacerdos quaſdam quidem preces ſubmiſſa, quaſdam vero elata voce debeat recitare; & reſpondet affirmando; præſcriptum id eſſe in Liturgiis Latinis & Græcis, juſſum a ſacris Canonibus; eoſque Sacerdotes increpat, qui zelum prætexentes alta voce Canonem recitabant. Renaudotius, qui ſumma diligentia & cura Liturgias fere omnes Orientales edidit, accurate obſervat, quæ alta, quæ demiſſa voce di-

dicenda ſunt. Nec iis contentus, quæ in notis ſcripſerat, Diſſertationem præviam compoſuit, ut lucem afferat veteri Diſci plinæ, qua Eccleſia vel ipſis Fidelibus myſteria tegebat ea breviter & ſubobſcure exponendo: *Suadet id etiam Eccleſiaſticæ diſciplinæ ratio, quæ myſteria tanto ſilentio tegi jubeat, ut non niſi initiatis, & breviter quidem, immo ſubobſcuriuſcule explicarentur*: verba illius ſunt tom.1. Denique ſupra Mabillonii, Martene, & Le Brun ſententias attulimus, quos Scriptores nemo ignorat totum hoc argumentum exhauſiſſe, nihilque harum rerum ſtudioſis reliqui feciſſe, quod addere poſſint.

Galli quidam Arcani diſciplinam in Miſſa probarunt, ſed rationem commenti ſunt minime verã.

21 De Canone, ſeu de Miſſæ Secretis ita ſcribit Bellotte in Obſervat. ad Ritus Eccleſiæ Laudunenſis pag.529. *Secretum olim dicebatur potiſſimum ratione prolationis, quia ſubmiſſa voce, atque ſecreto proferri debet, ne tam ſancti Myſterii verba manifeſte prolata & publice, per quotidianum uſum viléſcerent, & ne a Laicis etiam in locis profanis indebite atque irreverenter pronuntiarentur*. De veteri Arcani diſciplina mentionem facit Gilbertus Grimaud in Liturgia ſacra par.3. cap.7. cui diſciplinæ locum ait fuiſſe præcipuum in verbis Conſecrationis, quæ per traditionem ad Sacerdotum traducebantur notitiam, ne ea Infideles reſciſcerent. Uterque Auctor exemplum a nobis ſupra allatum profert, e Moſcho in *Prato Spirituali* depromtum. Quo modo diximus, uberrima eruditionis copia confirmat Albaſpinæus Aurelianenſis Epiſcopus tom. 1. tract. de Veteri Eccleſiæ Politia in adminiſtrat. Sacramentor. cap.1. & 2. In tractatu quodam de Miſſa & Divino Officio iterum Pariſiis edito anno 1714. pag.111. proponitur quæſtio, unde conſuetudo orta ſit recitandi Canonem ſubmiſſa voce; atque eum morem contendit Auctor inde profectum eſſe, quod in ſolemni, quæ cantatur Miſſa, cum Chorus caneret *Sanctus*, & cantus longiore tractu propter Notarum multitudinem protraheretur, Sacerdos Miſſam celebrans, qui cum choro non caneret, cæpit recitare Canonem ſubmiſſa voce; qui mos a ſolemni Miſſa, quæ canitur, ad privatam quæ legitur traductus eſt. Eamdem antea ingreſſus fuerat viam Auctor tractatus de optimo Miſſam audiendi modo ſecundæ edit. Pariſien. anni 1681. cap.6. pag.257. & ſeq. Hanc autem originem, quam duo illi Auctores excogitarunt, minime agnoſcimus, quippe commentitiam. Eos tamen idcirco adduximus, ut appareat, quantum ſit hominum etiam nunc in Galliis, qui Rubricæ de Secretis obſervantiam tueantur. Perpulcrum de Secreto Myſteriorum tractatum Pariſiis ann.1710. edidit Vallemontius, ſeu potius Apologiam pro Rubrica Miſſalis omnigena eruditione refertam, in qua confutat Vertum, qui cum aliis quibuſdam earundem partium, ut jam vidimus, contendere auſus

auſus eſt, Secretas alta recitari voce oportere. De Vallemontio idem cenſemus, quod de duobus aliis Gallis Auctoribus, quos ſupra memoravimus: gaudemus enim, quod videamus Rubricæ obſervantiam de Secretis ſtrenue ab eo quoque propugnatam. Verum ejus rationibus ſubſcribere omnino non poſſumus. Exiſtimat enim, idque veriſſimum eſt, Catechumenos, Energumenos, Infideles, & publicos Pœnitentes dimitti conſueviſſe, cum recitari cæperat Canon Miſſæ: putat præterea, iis dimiſſis, cum ſoli Fideles, neque Energumeni, nec Pœnitentes, nec Catechumeni remanerent in templo, reliquum Miſſæ elata voce dici conſueviſſe, quod tamen eſt falſum; Arcani enim diſciplina vetabat, ne ſacroſancta Myſteria vel Fidelibus ipſis enunciarentur. Tandem cenſet VIII. ſæculo, cum ad Miſſam unicuique pateret aditus, opportunum viſum eſſe, ut, quemadmodum olim neque Catechumeni, neque Energumeni, neque Pœnitentes Canonem, ideoque nec Conſecrationis verba audiebant, ita deinde unumquemque hominum, qui Miſſæ adeſſet, totum id celaretur; quod a veritate quantum abſit, ſatis apparet ex iis, quæ ſuperius diximus.

CAPUT XXIV.

De Miſſa a Communione uſque ad finem.

Actiones quæ fiunt a Sacerdote poſt Communionem uſque ad finem Miſſæ.

1 MIſſæ curſum non inopportunis quibuſdam crebro interjiciendis abrupimus; nunc vero illum tandem repetamus. Poſtquam Sacerdos Sacramentum ipſe ſumſit, & adſtantibus diſtribuit, ſi qui ſunt communicandi, & ſumſit ablutionem, e medio Altari ſe confert ad cornu Epiſtolæ, quo Miniſter Miſſale tranſtulit; legit Antiphonam, quæ *Communio* dicitur, redit ad medium Altare, illudque oſculatur; converſus ad Populum dicit *Dominus vobiſcum*; ac rediens ad librum legit Orationem, quæ dicitur *Poſtcommunio*; poſtremo librum claudit: tum redit rurſus ad medium Altare, quod oſculatur; ad Populum autem converſus dicit, *Dominus vobiſcum*, atque *Ite Miſſa eſt*, vel volvens ſe ad altare, *Benedicamus Domino*, ſi ita præſcribat Rubrica; cui Miniſter reſpondet, *Deo gratias*: in Miſſis vero Defunctorum dicit, *Requieſcant in pace*, cui Miniſter reſpondet, *Amen*. Denique inclinatus in medio Altari dicit Orationem, *Placeat*; & converſus ad Populum, ei benedicit, quod prætermittit in Miſſis Defunctorum: inde ſe conferens ad cornu Evangelii recitat Evangelium S. Joannis, vel aliud Evangelium, quod Rubrica præſcripſerit.

Digitized by Google

Antiphona quæ dicitur Comunio *canebatur interea dū diſpertiebatur Euchariſtia.*

2 Porro Antiphona idcirco *Communio* dicitur, quia, ut obſervat Gavantus, canebatur interea dum Populo Euchariſtia diſtribuebatur. Ejus mentionem faciunt Ordines Romani. Canebatur alternis quiſque verſus Pſalmi, e quo erat compoſita. Cardinalis Thomaſius exemplum edidit Pſalmi Communionis, qui cantabatur in modum Antiphonæ. Producebatur cantus, donec Pontifex, qui Miſſam celebrabat, nutu monebat, ut a cantu deſiſteretur, & caneretur *Gloria Patri*, ut apparet in primo Ordine Romano num.20. *Mox ut Pontifex cœperit in Senatorio communicare, ſtatim ſchola incipit Antiphonam ad Communionem per vices cum Subdiaconibus; & pſallunt uſque dum, communicato omni Populo, annuat Pontifex ut dicat Gloriam: & tunc repetito verſu quieſcunt.* Hæc Miſſæ pars, in qua *Communio* & *Poſtcommunio* recitantur, olim vocabatur *gratiarum actio*, ut ait Rupertus de Divinis Offic. lib.2. cap.18. *Cantus, quem Communionem dicimus, quem poſt cibum ſalutarem canimus, Gratiarum actio eſt*; quod multo ante dixerat Auguſtinus Epiſt.149. alias 59. *Participato tanto Sacramento, Gratiarum actio cuncta concludit.* Antiphonam, quæ *Communio* dicitur, aliæ conſequuntur Orationes, quæ vocantur *Poſtcommunio*, quæ proxime poſt Communionem recitantur, ad Deo gratias agendas, quod tantorum Myſteriorum nos voluerit eſſe participes, & ad gratiam ab eo poſtulandam, ut ejus fructum, & quidquid operari ſanctificationem poteſt, conſervemus. In quibuſdam locis hæc Oratio vocatur *Complenda*, ſeu *Oratio ad Complendum*, hoc eſt Oratio qua res tota finitur.

Poſt Communio tot *Orationes habet, quot fuerint Collectæ.*

Rubrica Miſſalis præſcribit, ut tot dicantur in hac parte Miſſæ Orationes, quot dictæ fuerunt in principio: *Multiplicatis ſecundum numerum Collectarum in principio Miſſæ & Secretarum ante Canonis Præfationem præmiſſarum*, ait Biel Lect.39. ſuper Canone Miſſæ pag.918. Per Quadrageſimam in Miſſa Feriali poſt Orationes, quæ vocantur *Poſtcommunio*, Sacerdos præfatus formulam, *Humiliate capita veſtra Deo*, dicit Orationem *ſuper Populum*; Oratio hæc *ſuper Populum*

Vetuſtiſſima Oratio quæ dicitur per Quadrageſimā ſuper populum.

vetuſtiſſima eſt, ut colligitur e Sacramentario Gelaſiano a Cardinali Thomaſio edito: olim quidem non per Quadrageſimam tantum, ſed per totum annum, nunc vero per Quadrageſimam ſolum recitatur, ut divino Populus muniatur præſidio adverſus Diaboli inſidias, quæ metuendæ magis ſunt diebus Pœnitentiæ, ut explicant Amalarius lib.3. de Divinis Offic. cap.37. & Micrologus cap.51. *de Eccleſiaſticis Obſervationibus.*

Cur & quando antiquitus omitteretur formula Ite Miſſa eſt.

3 De illa formula dimittendi Populum, *Ite Miſſa eſt*, alibi ſermonem habuimus, ubi docuimus poſt expletam Catechumenorum Miſſam eos dimitti a Diacono; abſoluta autem Miſſa, cui reliqui Fideles aderant, ipſos a Diacono pariter dimitti illis verbis con-

conſueviſſe, *Ite Miſſa eſt*. Juxta eam, quæ nunc invaluit, diſciplinam, quoties in Miſſa dicitur *Gloria in excelſis*, dicitur *Ite Miſſa eſt*; ſi vero hymnus ille omittatur, dicitur, *Benedicamus Domino*, ut invitetur Populus ad gratias de expleto Miſſæ ſacrificio Deo agendas. *Semper cum Gloria in Excelſis etiam Te Deum, & Ite Miſſa eſt recitamus*, ait Micrologus cap.46. Senſus illorum verborum *Ite Miſſa eſt*, hujuſmodi eſt: *Vobis abire licet, nam ſit Miſſa, ideſt dimiſſio*. Græci alium loquendi modum adhibent; dicunt enim, *In pace Chriſti eamus*, ut videre eſt in Liturgiis Sanctorum Jacobi, Baſilii, & Chryſoſtomi; reſpondet autem Populus, *In nomine Domini*. Bellarminus tom.3. controverſ. lib.6. de Miſſa cap.27. poſt Micrologum obſervat dici conſueviſſe, *Ite Miſſa eſt* in Miſſis dierum Feſtorum; illis enim plerumque Populus intererat, non vero in Miſſis Ferialibus, in quibus plerumque Clerici & Monachi aderant, qui non dimittebantur, quod remanerent ad Officium continuandum; & quamquam ob eam rationem dicendum fuiſſet *Ite Miſſa eſt*, non *Benedicamus Domino*, in Dominicis Adventus, & Quadrageſimæ; addit in his Dominicis dici, *Benedicamus Domino*, & non *Ite Miſſa eſt*, ad ejus temporis mœſtitiam ſignificandam: *Videtur enim neſcio quid lugubre præſeferre, quod non publica denunciatur dimiſſio, ſed unuſquiſque per ſe diſcedit*. Loquitur de formula *Ite Miſſa eſt* etiam Cardinalis Bona Rer. Liturg. lib.2. cap.20. num.3. ubi refutans Micrologum ait, illum probaſſe oportere, non conſueviſſe Populum Miſſis quotidianis adeſſe; & concludit omiſſam fuiſſe formulam *Ite Miſſa eſt*, quando Populus abſoluta Miſſa non illico Eccleſia abibat, ſed expectabat dum Horæ recitarentur Canonicæ, eamque conſuetudinem etiam in Miſſis minus ſolemnibus & quotidianis invaluiſſe. De formula *Requieſcant in pace* loquitur Belletus cap.49. *Dicitur*, inquit, *in Miſſa pro Defunctis Requieſcant in pace, quod ex ſola conſuetudine generali natum eſt*, vel quia tota Miſſa pro Defunctis in eo eſt, ut ipſis a Deo quietem impetret; vel quia poſt Miſſam non erat dimittendus Populus, qui remanebat ad Cadaveris ſepulturam aliaſque preces pro animabus Defunctorum. Vertus tom.1. pag.141. & tom.3. pag.416. ait verba illa *Deo gratias*, quæ dicuntur poſt *Ite Miſſa eſt*, vel *Benedicamus Domino*, eſſe additionem; quam quia omittunt Clerici Eccleſiæ Pariſienſis, & poſtquam Diaconus dixit, *Ite Miſſa eſt*, confeſtim abeunt, eos propterea laudat. Verum Le Brun tom.1. pagina 668. oſtendit vetuſtatem ejus Ritus; verba autem illa habentur in Amalario, & in Ordinibus Romanis; & Clericorum Pariſienſium abuſui præferendam eſſe monet Carthuſianorum conſuetudinem; etſi enim ii Monachi neque populo in Miſſa benedicant, nec reci-

Quando dicatur, Benedicamus Domino.

Sententia Micrologi a Cardinali Bona improbata.

recitent S. Joannis Evangelium, non tamen ab Altari abeunt, quin dicto *Ite Miſſa eſt*, reſpondeatur a Miniſtro *Deo gratias*.

De duobus ſalutationibus Dominus vobiſcum *ad finem Miſſæ.*

4 In hac Miſſæ parte duæ ſalutationes fiunt populo illis verbis, *Dominus vobiſcum*. Prima ſalutatio benedictionem illam ſignificat, quam Chriſtus aſcendens in Cælum dedit Apoſtolis; ſecunda vero ſignificat vitam æternam, in quam ingreſſus eſt Chriſtus aſcendens in Cælum cum reliquit Apoſtolos: *Prima ſalutatio ante Poſtcommunionem ſignificat illam benedictionem quam Chriſtus aſcenſurus in cælum legitur dediſſe Diſcipulis ſuis: nam ut Lucas ultimo commemorat, eduxit eos foras in Bethaniam, & elevatis manibus benedixit eis: ultima ſalutatio vitam æternam ſignificat, quam Chriſtus aſcendens ingreſſus eſt; quia cum ab eis receſſit, ut conſequenter ſcribit Lucas, ferebatur in Cælum*. Ita ſcribit Biel cit. Lect. pag. 918. pagina autem 921. ait Sacerdotem, cum dicit *Dominus vobiſcum*, ſe ideo ad Populum convertere, quia cum eo loquitur; cum autem dicit *Benedicamus Domino*, vel *Requieſcant in pace*, ad Altare reverti, & ipſa reverſione ea verba proferre, quia Populum cohortatur, ut una cum eo benedicat Domino, & oret pro Animabus Defunctorum.

De Oratione ſecreta Placeat.

5 Oratio *Placeat* in pluribus reperitur Sacramentariis poſt ſæculum IX. ſcriptis. Eam Sacerdos ſecreto recitat: eſt enim pro ipſo peculiaris Oratio; eamque dicit inclinatus, ut æquum eſt, ad Altare; ſiquidem ad ſanctiſſimam Trinitatem dirigit. Hæc Oratio habetur etiam in Miſſa Illyrici, & in aliis apud Menardum; ejuſque explicationem vide apud Biel cit. Lect. ſuper Canone.

Olim ſemper Sacerdotes, poſtea in Miſſis tantum ſolemnibus, nunc vero Epiſcopi ſoli ternis Crucis ſignis Populo benedicunt.

6 Ternis olim Crucis ſignis Sacerdotes Populo benedicebant, ut nunc Epiſcopi. Sublatus eſt ejuſmodi Ritus a S. Pio V. qui in ſolemnibus Miſſis dumtaxat adhiberi eum voluit. Clemens vero VIII. ſtatuit ut Presbyteri etiam in Miſſis ſolemnibus, uno tantum Crucis ſigno Populo benedicant, ut videre eſt apud Meratum tom. 1. pag. 243. Abbatibus Regularibus ex Alexandri VII. Decretis poteſtas ſit ternas dandi benedictiones in Miſſis tantum Pontificalibus, unam vero dumtaxat in aliis Miſſis, ut videre eſt in Edicto noſtro 34. §. 4. in fine. Haud ita vetus eſt conſuetudo benedicendi Populo in fine Miſſæ: de ea enim ſilet Amalarius, Florus, Rabanus Maurus, Walfridus, & Remigius IX. ſæculi Scriptores. Ejus tamen mentionem facit Micrologus cap. 21. ubi loquens de Populo, qui adeſt Miſſæ, ait: *Prius tamen benedicitur ab Epiſcopo, ſi adeſt; ſin autem, a Presbytero qui Miſſas celebravit*. Sed hoc non ubique uſurpatum eſſe oportet: nam de hoc ritu nulla mentio fit in Ritualibus Ciſtercienſium, & Præmonſtratenſium, qui religioſi Ordines triginta poſt Micrologum annos ſunt inſtituti. Carthuſiani neque in ſolemni, neque in privata Miſſa juxta antiquum ſuum Ritum

Haud ita vetus Ritus benedicendi Populo in fine Miſſæ.

tum Populo benedicunt, ut notat Pouget tom.2. Inſtit. Catholicar. pag.890. & cum eo concordat Ritus Ciſtercienſium. Rationem ejus Ritus affert Joannes Becoffen iu Miſſæ expoſitione Baſilææ edita anno 1519. a Joanne de Indagine deſumta, eum ſcilicet, qui Populum non habet, non benedicere. Hodie tamen Carthuſiani, ſi celebrent in templis, quæ non ſunt ſui Ordinis, Populo benedicunt, ut colligitur ex eorum recentibus Conſtitutionibus Statut.3. Compil. cap.1. num.58. In veteri Dominicanorum Ordinario lib.2. ut refert Marcellus de Cavaleris in Statera ſacra tit.29. num.50. ita legitur: *Et ſi conſuetudo patriæ fuerit, & extranei fuerint hoc expectantes, dent benedictionem juxta morem Patriæ.*

7 Quæ hactenus diximus, de benedictione ſunt intelligenda, quæ datur ſub finem Miſſæ a Presbyteris. Nam Epiſcoporum benedictio vetuſtiſſima eſt: *Benedictionem Epiſcopalem Martialis Epiſcopus Apoſtolorum Diſcipulus ex magiſterio Apoſtolorum tradidit*; verba ſunt Honorii iu Gemma Animæ lib.1. cap.90. Qui vero cupiat ejus vetuſtatis argumenta, adeat Chriſtianum Lupum tom.5. ad generalia Concilia & provincialia pag.526. Guido Abbas, qui XI. vixit ſæculo, & in Italia floruit, loquitur de conſuetudine, quæ ætate ſua invaluit, ut Presbyteri ſub finem Miſſæ benedicerent Populo: *Hinc & illa conſuetudo apud modernos, quæ non fuit apud antiquos, inoleviſſe videtur, ut in aliis temporibus etiam Presbyteri poſt finem Miſſæ benedicant; ne Populum ita benedictione, ut communione privatum diſcedere permittant.* Et alibi: *Adeo in uſum jam uſquequaque venit Benedictio, ut nequaquam abſque gravi ſcandalo a Presbyteris in Populo prætermitti poſſit, niſi forte Apoſtolica Sedes generaliter & Synodaliter prohibere voluerit.* Illud tamen eſt adhuc dubium, num ea conſuetudo ab omnibus recepta, aut ab Apoſtolica Sede approbata fuerit: de ea enim nulla mentio eſt apud Rupertum Abbatem, qui vixit ineunte Sæculo XII. Sanctus vero Bernardus, qui circa ejuſdem ſæculi dimidium vixit, conſtanter affirmat, non eſſe facultatem dandi benedictionem Abbatibus, licet ex privilegio Pontificalibus inſigniti ſint ornamentis. Et Innocentius III. loquens de hac benedictione in fine Miſſæ ſemper dicit dandam eſſe ab Epiſcopo, nec uſquam de Presbyteris loquitur. Nunc vero datur etiam a Presbyteris, Sede Apoſtolica approbante. *Ipſam* (ait Lupus loc. cit. pag.526. loquens de hac benedictione (*jampridem* (Romana Eccleſia) *indidit ſuo Miſſali. Adeo potens eſt conſuetudo.* Olim hæc benedictio dabatur etiam in Miſſa pro Defunctis; nunc vero non item: Nam in Miſſis pro Defunctis, juxta eam quæ nunc viget diſciplinam, omittenda ſunt quæcumque ſunt alicujus ſolemnitatis, ut advertit Le Brun tom.1. pag.685. In Cathedrali Segorbienſi, quæ

Vetuſtiſſima eſt Benedictio Epiſcoporum.

quæ Regni Valentiæ Civitas, vetus conſuetudo eſt, ut Canonicus qui Miſſam Conventualem cantaverit, Populo ſub finem Miſſæ non det benedictionem. Poſtulabat Epiſcopus eam mutari conſuetudinem, eique Canonici aliquot ſuffragabantur. Contra reſtitere duo & quadraginta. Tractat hanc Controverſiam Pontas in Dictionar. caſ.28. verbo *Miſſa*, ubi ait a Doctoribus quibuſdam Sorbonicis ann.1670. eſſe diſcuſſam, qui cenſuere, cum in ea Eccleſia numquam ritus eſſet uſurpatus benedicendi populo ſub finem Miſſæ, nihil innovandum. Accurate vero ibi explicantur auctoritates contra adductæ ad probandam vetuſtatem hujuſmodi ritus benedicendi populo ſub finem Miſſæ, quod ſcilicet non ad benedictionem pertineant, de qua nunc agimus, ſed ad Orationem, quæ dicitur *Poſtcommunio*.

Evangelium S. Joannis in fine Miſſæ legitur ex præſcripto Sancti Pii V.

8 Poſt benedictionem, & in Miſſis pro Defunctis poſt Orationem *Placeat*, Sacerdos ſe confert ad cornu Evangelii, dicit *Dominus vobiſcum*, ſignum Crucis ducit ſuper initium Evangelii, ſignatque ſibi frontem, os, & pectus; legit Evangelium S. Joannis, vel ſi Feſtum, de quo ſit Officium, cadat in Dominicam, legit Evangelium Dominicæ illius. Si vero legat Evangelium S. Joannis, ad illa verba, *Et verbum caro factum eſt*, genuflectit, Divinumque Verbum adorat, quod eo ſe demiſit, ut humanam carnem aſſumeret. Miniſter dicit *Deo gratias*, ut Miſſa deſinat in gratiarum actionem. Gilbertus Grimaud in Liturgia Sac. par. 3. cap.17. multa congerit monumenta, quibus oſtendit, quanta olim eſſet Fidelium devotio erga S. Evangelium *In principio*. In aliquibus enim Eccleſiis olim legebatur poſt Baptiſmum parvulorum, poſt Viaticum, & poſt extremam Unctionem; fatetur tamen, ſe cujus juſſu in fine Miſſæ recitetur, reperire non potuiſſe. Difficultas hujuſmodi hoc tempore nulla eſt. Nam viri docti in eo conſentiunt, quod S.Pius V. ſtatuerit, ut in fine Miſſæ Evangelium S. Joannis legatur; cum antea alii legerent, alii omitterent, ut cuique collibitum eſſet. Videatur Card. Bona Rer. Liturg.lib.2. cap.20.n.5. Le Brun tom.1. pag.687.& ſeq.Pouget tom.2. pag.890. qui ait non legi etiam nunc a Carthuſianis, Meratus tom.1. par.1. pag.243. qui teſtatur pag.244. eum qui Miſſam ſolemnem in Sacello Pontificio celebret, Evangelium S. Joannis non recitare. Guillelmus Burius in *Notitia Brevi Romanor. Pontific.* de Vita S. Pii hæc ſcribit: *Inter alia ordinavit in fine Miſſæ a Sacerdotibus Evangelium S. Joannis (quod ante non ex mandato hinc inde dicebatur) quia eſt veluti compendium myſteriorum principalium Fidei noſtræ, S.mæ Trinitatis, creationis mundi, Incarnationis Chriſti, quæ profitetur tunc Sacerdos ſuo & totius Eccleſiæ nomine.* Sunt denique Orationes quædam, quas poſt expletam Miſſam Sacerdos dicit in gratiarum actionem, inter quas vetus eſt trium puerorum Hymnus *Benedicite*, ut monet Card. Bona loc. cit. n.6.

Antiquitus legebatur poſt baptiſmū parvulorum, poſt viaticum, poſt extemam unctionem.

LI-

LIBER III.

In quo varii proponuntur & reſolvuntur Practici caſus circa Sacrificium Miſſæ.

CAPUT I.

Utrum Chriſtus Jeſus Apoſtolis & Sacerdotibus præceptum impoſuerit celebrandi Miſſam. Utrum hoc teneatur præcepto Sacerdos, qui non habet curam animarum, nec quemquam alium præcipuum titulum, quo teneatur Miſſam celebrare. Quibus anni diebus obligetur ad Sacrificium celebrandum; & an, ſi legitime non impediatur, graviter peccet numquam celebrando.

1 IN ultima cœna Dominus noſter Jeſus Chriſtus, ut alibi diximus, Corpus, & Sanguinem ſuum conſecravit, Patrique æterno ſuo obtulit; deditque Apoſtolis Corpus ſuum ad manducandum, & Sanguinem ad bibendum, dicens: *Hoc facite in meam commemorationem*; quibus verbis diſertiſſime præceptum Apoſtolis injungitur & Sacerdotibus, ut Miſſam celebrent, & ejus Corpus & Sanguinem æterno Patri offerant in Sacrificium juxta expreſſam S. Tridentinæ Synodi definitionem ſeſſ.22. De Sacrificio Miſſæ Can.2. *Si quis dixerit illis verbis, Hoc facite in meam commemorationem, Chriſtum non inſtituiſſe Apoſtolos Sacerdotes, aut non ordinaſſe, ut ipſi aliique Sacerdotes offerrent Corpus & Sanguinem ſuum, anathema ſit*. Quod probatur etiam ex loco illo Apoſtoli ad Hebræos cap.5. *Omnis Pontifex ex hominibus aſſumtus pro hominibus conſtituitur in iis, quæ ſunt ad Deum, ut offerat dona; & ſacrificia pro peccatis*.

Chriſtus præcepit Apoſtolis & Sacerdotibus, ut ſacrificium offerat.

2 Plures conſiderat præcepti hujus congruentias D. Thomas in 4. ſentent. diſt.13. quæſt.1. art.2. in ſolut. quæſt.3. *in corpore*; quarum ea eſt præcipua, ut Fidelium animis nullo non tempore hæreat memoria Paſſionis Jeſu Chriſti: quam congruentiam præclare explicat Honorius piiſſimus Auctor in Gemma Animæ in hunc modum: *Ut memoria Paſſionis ad imitationem inculcetur, ut ſcilicet Chriſtiani, qui interſunt incruento illi ſacrificio, & Sacerdotes, qui illud peragunt, acerbiſſimam Chriſti mortem recordati, ardentiſſime ejus amore teneantur, & ejus mortificationem in ſuo corpore pro virium ſuarum modulo circumferant, atque ita nimiæ charitati, qua dilexit nos, quodammodo reſpondeant*.

Ejus præcepti congruentiæ ex D. Thoma.

Præceptum de Sacrificio offerendo eſt de Fide Catholica.

3 De præcepto, quod Jeſus Chriſtus univerſo Sacerdotali Ordini injunxit Miſſam celebrandi ſane dubitari non poteſt, ſalva Fide Catholica. Aliquando dubitatum eſt, an hoc præceptum obliget ſingulos Sacerdotes, & præſertim eos, qui non habent Curam animarum, nec alium quemvis titulum Miſſam celebrandi, præter Sacerdotium. Tractat rem hanc D. Thomas duobus in locis in lib.4. ſentent. diſt.13. quæſt.1. art.2. & in 3. par. quæſt.82. art.10. & de eodem argumento ſcripſit S. Antoninus in 3. par. tit.13. cap.6. §.12. qui eadem repetit, quæ ſcripſit Angelicus ejus Magiſter.

Sacerdos, etſi curam animarum non habeat, tenetur celebrare.

4 D. Thomas in locis citat. refert quorumdam opinionem, qui affirmabant, Sacerdotem poſſe a Miſſa celebranda abſtinere, quin peccet, niſi curam habeat animarum, propter quam cogatur celebrare, ut populus Miſſæ interſit, & Sacramentum Euchariſtiæ accipiat: quam opinionem rejicit S. Doctor, conſiderans non Chriſtifidelium tantum, quibus opus eſt Sacramentum miniſtrari, ſed Dei ipſius etiam habendam eſſe rationem, cui Sacrificium eſt offerendum. *Hoc* (nimirum quod modo dictum eſt a nonnullis affirmari) *non eſt verum; quia unuſquiſque tenetur uti gratia ſibi data, cum fuerit opportunum, ſecundum illud 2. ad Corinth.6. Hortamur vos, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. Opportunitas autem Sacrificium offerendi non ſolum attenditur per comparationem ad Fideles Chriſti, quibus oportet Sacramenta miniſtrari, ſed principaliter per comparationem ad Deum, cui conſecratione hujus Sacramenti Sacrificium offertur: unde Sacerdoti, etiamſi non habeat curam animarum, non licet omnino a celebratione ceſſare.* Sibi objicit poſtea S. Doctor, non minus ad Sacerdotem pertinere Euchariſtiam conficere, quam baptizare, & alia Sacramenta adminiſtrare; itaque ſicut is, qui animarum curam non habeat, non tenetur baptizare, nec alia miniſtrare Sacramenta, ita nec obligari ad Miſſam celebrandam; quam objectionem ad hunc modum ſolvit: *Alia Sacramenta perficiuntur in uſu Fidelium; & ideo in aliis miniſtrare non tenetur, niſi ille, qui ſuper Fideles ſuſcipit Curam. Sed hoc Sacramentum perficitur in Conſecratione Euchariſtiæ, in qua Sacrificium Deo offertur, ad quod Sacerdos obligatur Deo ex Ordine jam ſuſcepto*; quæ D. Thomæ doctrina accurate explicatur in Collatione 9. Lucionenſi tom.5. Et in Dictionario Pontas verbo *Miſſa* Caſ.21.

Quibus diebus teneatur celebrare quilibet Sacerdos.

5 Quod attinet ad dies, quibus Sacerdos, qui neque Curam Animarum, nec præter Sacerdotium quemquam alium titulum habet celebrandi Miſſam, tenetur celebrare, quidam Canoniſtæ exiſtimarunt, obligari ad celebrandum quotidie, & ſi per negligentiam facere omittat, peccare mortaliter. Verum nimis dura hæc opinio viſa eſt, ut ait S. Antoninus loco cit. §. 12. *Opinio tamen quo-*

quorumdam Canoniſtarum dicentium, quod mortaliter peccat, qui ex negligentia dimittit quotidie celebrare, non videtur vera, ſed nimis dura. D. Thomas loc. cit. obligari eum dicit ad celebrandum in præcipuis illis ſolemnitatibus, in quibus Fideles Sacramentum Euchariſtiæ ſolent percipere: *Sed ſaltem videtur, quod celebrare teneatur in præcipuis Feſtis, & maxime in illis diebus, in quibus Fideles communicare conſueverunt: & hinc eſt, quod 2. Machabæor. cap.4. contra quoſdam Sacerdotes dicitur, quod jam non circa Altaris Officia dediti erant, contemto Templo, & Sacrificiis neglectis*.

6 Hanc D. Thomæ ſententiam Sotus, licet fidiſſimus ejus diſcipulus, in 4. ſentent. diſt.13. quæſt.2. art.10. nimis laxam exiſtimat, quæ cum Sacerdotis obligationem eo redigat, ut iis diebus Miſſam debeat celebrare, in quibus ceteri Fideles tenentur Euchariſtiam accipere, Sacerdos non niſi in Reſurrectionis Paſchate Miſſam tenebitur celebrare; ideoque putat ita accipienda D. Thomæ verba, ut S. Doctor loquutus eſſe cenſeatur non de noviſſimo præcepto ſuſcipiendi Euchariſtiam in Paſchate, ſed de inſtituto veteri, quo Fideles ter in anno communicabant, ſcilicet in Nativitate Domini Noſtri Jeſu Chriſti, in Paſchate Reſurrectionis, & Pentecoſte: *Hac ratione videtur præceptum nimium extenuaſſe, cum nihil Sacerdotibus præ ſecularibus injunxerit. Arbitror ergo quod non alluſit ad ſolum novum communicandi præceptum, ſed ad priſcorum morem, quando Populus in Feſto Nativitatis, & Paſchatis, & Pentecoſtes communicabat*. *D. Thomæ ſententia laxior viſa eſt Soto.*

7 De veteri præcepto, quo olim omnes ter in anno communicare tenebantur, in Nativitate Chriſti, in Paſchate, & Pentecoſte, deque noviſſimo præcepto, quo Fideles tantum obligantur ad communicandum die Paſchatis, jam verba fecimus in noſtro Edicto 45. Verum Divus Thomas non ait, Sacerdotem teneri Miſſam celebrare ſaltem in iis Feſtis diebus, quibus ceteri Fideles tenentur communicare, ſed *in quibus Fideles communicare conſueverunt*. Quamobrem nihil ea opus eſt interpretatione, qua D. Thomam Sotus explicuit; ſed dicendum S. Doctoris conſentire doctrinam cum S. Tridentina Synodo, quæ Sacerdotibus animarum curam non habentibus præſcribit, ut in diebus Dominicis & ſolemnibus Feſtis Miſſam celebrent. Eadem S. Synodus ſeſſ.23. cap.13. de reformat. loquens de Subdiaconis, & Diaconis, eorumque ordinatione ait: *Sciantque maxime decere, ſi ſaltem diebus Dominicis, & ſolemnibus, cum Altari miniſtraverint, ſacram Communionem perceperint*. Et cap.14. loquens de Sacerdotibus: *Curet Epiſcopus, ut ii ſaltem diebus Dominicis, & Feſtis ſolemnibus, ſi autem curam habuerint Animarum, tam frequenter, ut ſuo muneri ſatisfaciant, Miſ-*

Explicatur, & defenditur D. Thomas.

Sacerdos tenetur celebrare in Dominicis & Feſtis diebus.

Miſſas celebrent. Et S. Carolus Borromæus ejus S. Synodi ſpiritu plenus in ſuo Concilio 1. Provinciali tit. de frequenti Divini Sacrificii oblatione ait: *Cum Pontifices, ut inquit Apoſtolus, ex hominibus aſſumti pro hominibus conſtituantur in iis, quæ ſunt ad Deum, ut offerant dona, & Sacrificia pro peccatis; Epiſcopus Dominicis & reliquis Feſtis diebus, niſi jure impediatur, Miſſam celebret. Tridentini enim Concilii auctoritatem ſequuti præcipimus Sacerdotibus reliquis, cujuſcumque gradus, & dignitatis & conditionis illi ſint, ut iiſdem diebus Miſſam celebrare non omittant*. Huic Mediolanenſi Concilio jungi poteſt Rhemenſe anno 1583. habitum tom. 11. Collect. Labbeanæ pag. 893. *Sacerdotes non tantum diebus ſolemnibus, ſed etiam Dominicis, ſæpiuſque, ſi fieri poteſt, ſacrificent*; & Toloſanum anno 1594. habitum eod. tom. Concil. pag. 387. *Sacerdotes itaque omnes, quocumque honore inſigniti, aut in quacumque dignitate conſtituti tandem ſint, Dominicis feſtiſque diebus, niſi juſto aliquo præpedimento avocati fuerint, Miſſæ Sacrificium celebrent*.

Poteſt contingere, ut teneatur Sacerdos celebrare etiã non feſtis diebus.

8 Et quamquam Innocentius III. in cap. *Dolentes de* celebratione Miſſar. improbet eorum negligentiam, qui vix quater in anno celebrabant, *ſunt & alii, qui Miſſarum ſolemnia celebrant vix quater in anno*; inde tamen nullus inferat, ſatis eſſe ſi Sacerdos ſepties aut octies in anno Miſſam celebret; quemadmodum ex eo, quod Innocentius XI. eam propoſitionem damnaverit, *Probabile eſt, ne ſingulis quidem rigoroſe quinquenniis obligare præceptum Charitatis erga Deum*, perperam hinc inferat aliquis ſatis eſſe intra quinquennium ſemel actum amoris in Deum exercere ad implendum Charitatis præceptum, ut Edicto 72. late docuimus: immo quemadmodum qui diebus Feſtis ex præcepto actum amoris erga Deum eliciat, contingere poteſt, ut ex vi alicujus circumſtantiæ teneatur etiam alio die eumdem actum amoris concipere, puta ſi ad odium Dei tentaretur; ita pariter Sacerdos etſi diebus Dominicis, feſtiſque ſolemnibus Miſſam celebret, fieri poteſt ut urgeatur præcepto celebrandi Miſſam etiam aliis diebus ex aliqua quæ ſuperveniat circumſtantia, puta ſi a Superiore ſuo celebrare jubeatur, aut Miſſa opus ſit ad particulam conſecrandam, ut laboranti infirmo Viaticum deferri poſſit, cujuſmodi caſus expendunt Morales Auctores, eorumque uberem copiam congeſſit Paſſerinus in 3. par. D. Thomæ quæſt. 82. art. 10. comment. 67.

Sacerdos non legitime impeditus, qui non celebrat feſtis diebus, an peccet.

9 Difficilius profecto eſt aliam ſolvere quæſtionem, an Sacerdos, qui legitime non impediatur, Miſſam iis diebus, quos diximus, celebrare omittens mortaliter peccet. D. Thomas loc. cit. ubi hanc materiam tractat, non definivit, Sacerdotem graviter peccare.

care. Verum contendit Sotus in loco paulo ante memorato, D.Thomam exiſtimaſſe gravi peccato alligari Sacerdotem, qui Miſſam diebus Dominicis & ſolemnibus celebrare prætermittat: *At vero S.Thomas aperte videtur contrarium cenſere, ſcilicet eſſe peccatum mortale: nam ſolum propter peccatum veniale, de quo nemo dubitare poterat, numquam tam ſerio moviſſet quæſtionem, definiiſſetque adeo, quod Sacerdos tenetur ſaltem in præcipuis Feſtis celebrare, atque illis maxime, quibus Populus communicare conſuevit, ubi cenſura peccati mortalis inſinuatur*. Idem ante eum ſcripſerat Silveſter in ſumma, verbo *Miſſa* num.7. Qui ſcripſere poſt Synodum Tridentinam, vocem illam *decere*, ubi S. Synodus de Subdiaconis & Diaconis, & verbum illud *curet*, ubi de Presbyteris loquitur, expendentes concludunt, vocem *decere* vim conſilii, *curet* vim habere præcepti. Ita Merbeſius in ſumma Chriſtiana 3. par. de Euchariſtia quæſt. 21. concl. 2. Juveninus de Sacramentis diſp. 5. de Euchariſt. Sacrific. quæſt. 7. cap. 1. art. 1. Sed hoc ſi verum ſit, non inde quidquam aliud conſequitur, quam Sacerdotem peccare, ſi ſine cauſa Miſſam ſupradictis diebus omittat celebrare, non tamen graviter peccare. Et ſane Juveninus, qui putat verbum illud *curet* in Tridentino Concilio vim habere præcepti, non audet affirmare præceptum eſſe ejuſmodi naturæ, ut ei qui non pareat lethaliter peccet: immo declarat ſe id minime definire velle: *Cum tamen nec Concilii Tridentini Patres, nec Sanctus Carolus in Concilio Mediolanenſi definierint, Sacerdotem cui non incumbit animarum Cura, peccare lethaliter, ſi ſingulis Dominicis ac reliquis feſtis diebus non celebraverit; neque etiam nos audemus definere*.

Peccat mortaliter ſi non celebret per totum annum, etiamſi peccato habituali irretitus; tenetur enim dimittere habitum.

10 Concludendum igitur, quin quæſtioni huic quidquam præjudicatum velimus, concludendum, inquam, non poſſe ſuſtineri ſententiam eorum, qui ſtatuunt venialiter tantum peccare Sacerdotem, qui non habens Curam Animarum, nec aliter adſtrictus ad Miſſam celebrandam, numquam per annum celebret: quapropter S. Pius V. ab operibus Cardinalis Cajetani propoſitionem illam juſſit expungi, non niſi venialiter peccare Sacerdotem non habentem curam animarum, qui numquam per annum Miſſæ Sacrificium offerat; ut ipſi etiam monuimus Edicto 55. & de Canonizat. Sanctor. lib. 3. cap. 27. num. 6. Dicendum etiam, non poſſe eum Sacramento Confeſſionis abſolvi, qui conſtituiſſet animo nunquam per annum Miſſam celebrare, etiamſi id conſtituiſſet, propterea quod ſæpe in peccatum conſueviſſet incidere: voluntarium enim peccatum eſt, & tenetur illud vitare, ut Sacrificium Miſſæ digne poſſit celebrare, ut docet Azorius par. 1. lib. 10. cap. 24. quæſt. 1. ubi hæc ſcribit: *Nec abſolverem eum, qui ſtatueret numquam per totum anni cur-*

curſum Miſſæ Sacrificium facere; nec excuſarem eum qui nunquam per annum ſacrificat, quia frequenter peccare ſolet: peccatum enim eſt voluntarium, & proinde id cavere & evitare debet; ut digne Miſſæ Sacrificium facere & offerre queat: nec etiam eum, qui commode ab excommunicatione abſolvi, aut ab irregularitate, qua tenetur ſive impeditur, liberari poteſt, & id non curat, ſive nullam in eo diligentiam ponit. Dicendum, corruptæ vitæ eſſe indicium & parere ſcandalum, ſi quis abſtineat per totum annum a Miſſa celebranda; ac Sacerdotem, qui nunquam per annum ſacrificet, gravi ſe peccato obſtringere, ut ſtatuit Card. de Lugo de Sacram. Euchar. diſput.20. ſect.1. *Hodie vix poſſe excuſari a gravi Sacerdotem non celebrantem per totum annum, quia ſcandalum grave generat, & indicium eſt corruptiſſimæ vitæ*. Denique dicendum, circumſtantias quaſdam poſſe occurrere, in quibus ſub mortali teneatur Sacerdos celebrare per annum, etiamſi Dominicis & feſtis diebus celebret, puta ſi celebranda Miſſa opus eſſet, ut infirmo Viaticum deferretur. Grancolas in Veteri Eccleſiæ Sacramentario par.1. pag.709. quæſtionem proponit, utrum Sacerdos, qui non gerit curam animarum, diu poſſit a Miſſa celebranda abſtinere: & D. Thomæ innixus doctrinæ eadem ſentit, quæ a nobis ſuperius dicta ſunt. Illum autem articulum ne attingit quidem, num Miſſam celebrare omittens iis diebus, quos nominavimus, graviter, an venialiter peccet.

CAPUT II.

Utrum convenientius ſit & ad mentem Eccleſiæ propius accedat celebrare, an non celebrare quotidie; celebrare frequenter, an minus frequenter.

Frequens imo quotidiana Miſſæ celebratio magis congruit, quam infrequentior, cū ſpiritu Eccleſiæ.

1 SUarez ſect.2. loc. cit. quæſtionem theologice tractat, an convenientius ſit, & cum ſpiritu Eccleſiæ magis congruat, celebrare quotidie Miſſam, an non; & ſtatuit ad Eccleſiæ ſpiritum propius accedere & convenientius eſſe ſingulis diebus Sacrificium facere, idque Sacerdotibus inculcandum; tum quia Sacrificandi munus non privatum ſed publicum eſt, nec Sacerdoti tantum prodeſt, ſed univerſali Eccleſiæ; tum quia Sacerdos, cum Miſſæ celebrandæ potiſſimum conſecratus ſit, proprium & peculiare jus habet Sacrificii offerendi, eique præcipuum præſto eſt Dei auxilium, ut digne poſſit celebrare: declarat tamen, ſe non negare, quin bene faciat, ſi aliquando Sacerdos non celebret, vel propter reverentiam, vel propter timorem, ne id ſibi ſit utile; aitque opus illi ali-

aliquando eſſe ab aliquo Sacerdote conſilium petere. Perſicus de Sacerdot. Officio lib. 1. dub. 4. conſiderat, celebrare Miſſam bonum eſſe *ex genere ſuo*, abſtinere autem a Miſſa celebranda bonum eſſe *per accidens*; quod autem bonum eſt *per ſe*, longe melius eſſe, quam bonum *per accidens*. Celebre eſt, quod excitandis Sacerdotibus ad quotidianam, aut frequentem Miſſæ celebrationem ſcripſit D. Bonaventura de Præparatione ad Miſſam cap. 5. *Sacerdos qui non celebret, quantum in ipſo eſt, privat Trinitatem laude & gloria, Angelos lætitia, peccatores venia, juſtos ſubſidio & gratia, in Purgatorio exiſtentes refrigerio, Eccleſiam Chriſti ſpeciali beneficio, & ſe ipſum medicina & remedio contra quotidiana peccata & infirmitates*. Et S. Antoninus ſummæ 3. par. tit. 3. cap. 6. §. 15. ad frequentiorem Miſſæ celebrationem inculcandam conſiderat Sacrificii dignitatem & excellentiam, ſuavem quam ex eo Sacerdos utilitatem capit, commoda ſpiritalia, quæ inde ad Fideles proficiſcuntur, qui Miſſæ adſtant, onus quod incumbit Sacerdotibus ſuſcepto miniſterio fideliter ſatisfaciendi, cum Sacerdotali Ordine ſunt initiati, nimirum ut inter Deum mediatores ſint & homines, & orent pro vivis atque defunctis, ac denique periculum, cui ſit ille obnoxius, qui raro celebrat Miſſam, ne in aliquem labatur defectum, quo vel omnino indignus ſatisfaciendo ſuo muneri, vel inabilis fiat. Quas quidem rationes omnes fuſe reperias explicatas in Dictionario Pontas verbo *Miſſa* caſ. 50.

Rationes quibus raritas celebrādi quibuſdam probatur.

2 Sunt tamen qui contra putant, melius conſultum ſi pauciores Miſſæ celebrarentur; ac dictum Tertulliani oggerunt, *Semper abundantia contumelioſa in ſe eſt*, & illud Amalarii Diaconi Metenſis lib. 3. de Eccleſiaſt. Offic. *Quicquid raro fit, pretioſius fit, eum fit*; afferunt etiam conſiderationem devoti Auctoris *De Imitatione Chriſti*: is adverſus cordis duritiem hominum exclamat, qui de tanto tamque ineffabili dono nihil aut parum cogitent, & quotidiana conſuetudine in negligentiam & indifferentiam decidant: producunt etiam Odonis ſecundi Abbatis Cluniacenſis ſententiam, qui in ſuis Collationibus ait, in Eccleſiæ primordiis haud ita ſæpe, ſed majori cum devotione Miſſam celebrari conſueviſſe: *Quod myſterium primordiis Eccleſiæ non tam frequenter, ut nunc, celabrabatur: tamen quanto rarius, tanto religioſius agebatur; at nunc valde quidem, valde frequenter, ſed quod nimis dolendum eſt, negligentius frequentatur*. Denique ad experientiam provocant, quæ demonſtrat eos Sacerdotes, qui rarius celebrant, ſenſibili compunctione cordis, & multis cum lacrymis Sacrificium offerre; nec illud prætermittunt, quod pii prudenteſque animarum Rectores conſilium dant Sacerdotibus, ut aliquoties Miſſam omittant, nec quotidie celebrent.

2 Qua

Eæ rationes evertuntur.

3 Qua oratione plura capita continentur. Primo illud pretioſius eſſe ajunt, quod rarius. Sed hoc nihil ad hanc rem, de qua agimus. Sacrificii enim pretium ex iis ſpiritualibus bonis, quæ ſupra memoravimus, æſtimandum eſt; quæ bona eo ſunt majora, quo frequentius fit Sacrificium. Secundo ajunt, e conſuetudine homines in negligentiam & idifferentiam labi; atque id quoque ad rem hanc nihil pertinet; cum enim dicimus, melius eſſe quotidie, vel quam frequentiſſime celebrare, illud certe volumus, eum qui celebret, bene eſſe diſpoſitum. Tertium ad veteris Eccleſiæ conſuetudinem pertinet, de qua paullo poſt differemus. Quartum eſt de majori compunctione, ſenſibili devotione, & lacrymis eorum, qui celebrant rarius; ubi quædam latet ambiguitas; neque enim quod ſenſibili cordis compunctione & lacrymarum dono careamus, aut quod defectu aliquo laboremus, quotidiana propterea intermittenda eſt Miſſæ celebratio; ſatis enim eſt, quo Sacerdos Miſſam digne celebret, ſi indignus non ſit, omnemque moralem, & quæ in hominem cadere poteſt, diligentiam adhibeat. Ita S. Antoninus loco citato: *Si quis autem illam diſpoſitionem* (celebrandi Miſſam) *in ſe judicare voluerit ex ſenſibili cordis compunctione, profuſione lacrymarum, fervore mentis, & ſimilibus ſentimentis, ita quod tunc credat ſe diſpoſitum, quando tale quid ſentit, & quando non percipit, indiſpoſitum, valde incaute ambulat, & ſæpiſſime decipitur. Multoties qui nil talium habent, ſunt in magno ſtatu gratiæ, & qui habent, ſunt omnino extra gratiam gratum facientem. Sæpe enim contingit hominem ab hujusmodi fervoris affectibus impediri ſine omni ſua culpa, immo cum magno merito.* Et Suarez. loc. cit. *Dummodo indignus non ſit, & moralem ac humanam diligentiam adhibeat, quamvis ſit imperfectus, non debet ab hoc ſacro munere ceſſare.* Joannes Gerſon celebris Doctor & rerum uſu peritus Theologus tract. præparat. ad Miſſam conſiderat. 2. ſatis eſſe docet ad Miſſam digne celebrandam, ſi Sacerdos poſt diſcuſſam diligenti examine ſuam ipſius conſcientiam, moraliter certus ſit ſe eſſe in ſtatu gratiæ; & conſiderat. 3. ait, non omnem fervoris, aut attentionis defectum obſtare, quominus Miſſa digne celebretur; id enim ſæpenumero ex inferioris partis rebellione fieri, quæ non pendet ab arbitrio noſtro. Conſideratione vero 21. docet, ſatius eſſe Miſſam celebrare, quam propter fervoris defectum ab ea celebranda abſtinere: *Sed frigidus ſum, dicis, aut tepidus. Sæpe ſuſcipit initium celebrationis hominem parum devotum, & frigidum, quem in fine caleſcentem dimittit, & fervidum.*

Frequens celebratio laudatur, & in-

4 Conſentiunt cum his Taullerus, & Ludovicus Bleſenſis magni regendarum in via perfectionis animarum magiſtri, quos ſequitur

quitur Petavius Theologic. Dogmat. lib.4. cap.1. Antonius Molina Carthuſianus Monachus in libro de Inſtructione Sacerdot. tractatu 7. cap.8. magna ſane pietate & devotis ſenſibus oſtendit, Sacerdotibus, qui ſatis diſpoſiti ſunt ad celebrandum, non prætermittendum eſſe Sacrificium ex cauſa humilitatis & reverentiæ, tum eos etiam eſſe reprehendendos qui propter occupationes & temporales curas celebrare omittunt. Poſtremum caput, quod objiciebant, conſilia continet, quæ ab animarum rectoribus dantur Sacerdotibus, ne quotidie celebrent, ſed aliquoties ab offerendo Sacrificio abſtineant. Verum hæc eſt generalis regulæ limitatio; regula autem a limitatione non poteſt everti. S. Philippum Nerium tradit Baccius in ejus vita lib.2. cap.1. omnibus Sacerdotibus, quorum Confeſſiones audiebat, conſilium dare conſueviſſe, ut quotidie celebrarent, etiamſi tum temporis haud ita frequenter Sacerdotes Sacrificium facere ſolerent: quidam vero ne quotidie celebrarent vetaſſe, idque, ut eos mortificatione ſubigeret, eiſque majoris meriti occaſionem præberet. In libro cui titulus: *S. Franciſci Saleſii Spiritus*, typis editus Lutetiæ anno 1727. par.2. cap.20. proditum eſt, quo pacto Sanctus ille Epiſcopus Sacerdoti cuidam ætate florenti, probis tamen & incorruptis moribus perſuaſerit, ut quotidie Miſſam celebraret, quam in Dominicis tantum & Feſtis diebus celebrare ſolitus erat, tum propter juvenilem ætatem, tum propter defectum mortificationis, tum etiam quod metueret, ne tanto abuteretur myſterio, diceretque ſe non eam vitam vivere, quam poſtularet quotidiana Miſſæ celebratio: Cui Sanctus Franciſcus oſtendit, nullius eſſe roboris rationes, quas afferret; Sancto enim frequentique uſu futurum fuiſſe, ut ejus juvenilis ætas confirmaretur, tentationum impetus refringerentur, ejus infirmitas ſtabiliretur, & aſperæ viæ complanarentur; quod ſi humilitatis cauſa in animum induceret a celebranda Miſſa abſtinere, de Eccleſia, ejuſque neceſſitatibus, & de leniendis Defunctorum purgatoriis pœnis cogitaret, tum ne Deum augmento gloriæ ſuæ, Angelos gaudio, reliquoſque Sanctos peculiari voluptate cœleſti fraudaret; quibus conſiliis Sacerdos ille conquievit, reſponditque: *Fiat, fiat*: ac triginta annorum ſpatio, quo ex eo tempore vixit, nunquam ſine legitima cauſa Miſſam celebrare omiſit.

culcatur a pils animarū magiſtris.

5 Vetus modo eſt examinanda diſciplina, unde adverſus id, quod hactenus ſtatuimus, argumenta erui poſſe videntur. Petrus Bleſenſis epiſt.86. ad Alexandrum Monachum Carthuſianum, qui a ſuo Ordine abire cogitabat, quod in eo Miſſa non quotidie celebraretur, ait: *Petrus & Paulus Apoſtoli, atque ceteri, quorum laus eſt in Evangelio, non leguntur ſingulis diebus ſalutis Hoſtiam im-*

Teſtimonia ex Eccleſiaſtica Hiſtoria, quibus celebrandæ Miſſæ raritas comprobari videtur.

moluſſe. Frequentia contemtum parit, & ex ipſa raritate creſcit reverentia Sacramenti. Veriſimile eſt etiam, eos qui Apoſtolis proxime ſucceſſerunt, idem feciſſe, & ceteros qui ſequentibus ſæculis vixere, Sacerdotes probos ad eumdem modum ſe geſſiſſe; tum quia Sacerdotes non niſi permittente Epiſcopo Miſſam celebrare poterant; tum quod plerumque non niſi eodem Epiſcopo celebrante ipſi celebrabant; tum denique quia, cum celebraret Epiſcopus, ipſi ab ejus manibus Euchariſtiam percipiebant, ac plerumque Miſſam non celebrabant, juxta vetera monumenta, quæ in lucem extulit Martene de antiquis Eccleſiæ Ritibus lib.1. cap.3. art.8. Huc accedit quod habetur in libro Pontificali in via Pontificis Deuſdedit: *Conſtituit ſecundam Miſſam in Clero*: unde infert Petrus Urbevetanus, ante non niſi unam celebrari conſueviſſe Miſſam; *quia tunc ad inſtar Græcorum non cantabatur in Eccleſia niſi forſitan una Miſſa, quod magis ædificabat ſecundum antiquos.* Conſentit Vicecomes lib.3. de antiquis Miſſæ Ritibus cap.29. ubi, poſtquam produxit ea verba e libro Pontificali, ait: *Ex Auctoris ergo ſententia Deuſdedit Papa duplicis Miſſæ Auctor fuit.* Proditum eſt in vitis Patrum, fuiſſe aliquem, qui Sacerdotio initiatus, prima celebrata Miſſa, nullam deinde voluit amplius celebrare; quemdam etiam Sacerdotem creatum nunquam feciſſe Sacrificium, juxta id quod habetur apud D. Thomam in 4. ſentent. diſt. 13. quæſt.1. art.2. quæſt.1. Ex S. Epiphanii epiſtola ad Joannem Hieroſolymitanum nonnemo conjicit, S. Hieronymum Presbyterum Sacrificium nunquam obtuliſſe. Ac ne id peculiare cujuſpiam inſtitutum videatur eſſe, Guigues quintus Carthuſianorum Generalis cap.14. num.5. ſuorum Statutorum ait: *Raro hic Miſſa canitur; quoniam præcipue ſtudium & propoſitum noſtrum eſt ſilentio & ſolitudini Cellæ vacare.*

Alia afferuntur teſtimonia ad idem comprobandum.

6 Sanctus Antelmus Epiſcopus Bellovacenſis ad eam aſſumtus fuit Eccleſiam ex Ordine Carthuſianorum; & in ejus vita legitur, creatum Epiſcopum non remiſiſſe, ſed auxiſſe auſteritatem, & fere quotidie Miſſam celebrare conſueviſſe, quod antea cum Carthuſianus eſſet, non faciebat; nam in eo Ordine tum non niſi die Dominico Miſſa celebrabatur, ut notat etiam Fleury Hiſt. Eccleſiaſt. tom. 15. lib.63. ad ann. Chriſt. 1168. num.14. pag. 398. Quod ſi quis vocem *cantare*, quæ in veteribus eſt Carthuſianorum Statutis, ita interpretari velit, ut non Miſſam privatam, ſed ſolemnem ſignificet, is falli ſe ſciat. Nam Mabillonius Præfatione ad ſæculum II. Ord. S. Benedicti Obſervat. 1. num. 36. aperte demonſtrat, juxta eorum temporum idiotiſmum *Miſſam cantare* idem eſſe ac *recitare*. Satis celebris eſt S. Franciſci Aſſiſiatis epiſtola, ſeu teſtamen-

ſtamentum, in quo per modum conſilii Fratribus ſuis injungit, ut non niſi unica Miſſa quotidie in Conventibus celebretur, licet in iis plures eſſent Sacerdotes, quibus ſatis eſſe debet ſi Miſsæ interſint; hanc enim eſse Eccleſiæ Romanæ conſuetudinem: *Moneo præterea & exhortor in Domino, ut in locis, in quibus morantur Fratres, una tantum Miſſa celebretur in die ſecundum formam S. Romanæ Eccleſiæ. Si vero in loco plures fuerint Sacerdotes, ſit per amorem charitatis alter contentus audita celebratione Sacerdotis alterius*; ad quam Epiſtolam notat Fleury tom. 16. Hiſt. Eccl. lib. 79. ad ann. Chr. 1226. num. 26. id S. Franciſcum juſſiſſe in majorem Miſſæ venerationem, quod etiam conſideravit Alexander de Ales in Epiſt. ad Jacobum Scotiæ Regem apud Eſpencæum *de Miſſa privata & publica*. Denique etiam nunc in Eccleſiis Græcorum non niſi unica per diem Miſſa celebratur, ut videre eſt apud Thiers tom. 1. de ſuperſtitione cap. 7. pag. 96. quod etiam confirmat Georginyts in libello de Ritibus Græcorum, ubi hæc ſcribit: *In Magno numero Sacerdotum non niſi unus in eadem Eccleſia Sacra Miſſarum obit. Reliqui ſe pro Miniſtris gerunt*. Non abſimilis eſt Maronitarum diſciplina, ut teſtatur Dandinus Societatis Jeſu Presbyter in ſuo ad Libanum Montem itinere. Cumque multa de Græcis Ritibus ad Abiſſinos permanaverint, noſtrates Europæi, qui in eas regiones pervenerunt, unam tantum per diem compererunt apud illam nationem celebrari Miſſam, ut videre eſt apud Cardinalem de Lugo de Sacram. Euchar. diſput. 20. ſect. 1. num. 12. Sigiſmundus Liber de rebus Moſcovit. hæc ſcribit: *In ſingulis autem templis unicum eſt Altare, & in dies ſingulos unicum quoque Sacrificium faciendum putant*.

7 Atque hæc omnia ſunt, quæ ex Eccleſiaſtica Hiſtoria licuit depromere ad hanc quæſtionem pertinentia. Sed ſua cuique vel facto vel auctoritati præſto eſt appoſita reſponſio. Vicecomes tractatu de Miſſæ Ritibus lib. 1. cap. 11. & ſeq. eruditiſſime oſtendit, Apoſtolos, eoſque qui Apoſtolis proxime ſucceſſerunt, toto terrarum Orbe Miſſam celebraſſe. Walfridus ex binis Actorum Apoſtolicorum locis, quorum alter, *Erant autem perſeverantes in doctrina Apoſtolorum, & communicatione fractionis panis*; alter, *Quotidie quoque perdurantes unanimiter in Templo, & frangentes circa domos panem ſumebant cibum cum exultatione*, infert Apoſtolos quotidie Miſſam celebraſſe. In Actis S. Andreæ, quæ ſincera eſſe exiſtimant Baronius, & Natalis Alexander, ſaltem nihil non verum continere fatetur Tillemontius, Beatus ille Apoſtolus ad Proconſulem, a quo ad inania ſimulacra adoranda compellebatur, *Ego*, inquit, *Omnipotenti Deo, qui unus & verus eſt, immolo quotidie non taurorum car-*

Reſpondetur ad ea teſtimonia, & vindicatur frequens celebratio.

carnem, nec hircorum ſanguinem, ſed immaculatum Agnum in Altari, cujus carnem poſteaquam omnis populus credentium manducaverit, Agnus, qui ſacrificatus eſt, integer perſeverat & vivus. Conſonant cum his monumenta primorum Eccleſiæ ſæculorum, quibus oſtenditur quotidiana Miſſæ celebratio. S. Cyprianus ep. 54. ad Cornelium ita ſcribit: *Epiſcopatus noſtri honor grandis & gloria eſt pacem dediſſe Martyribus, ut Sacerdotes, qui Sacrificia Dei quotidie celebramus, Hoſtias Deo & victimas præparemus.* Et Amphilochius Baſilium magnum teſtatur in ejus vita quotidie Miſſam celebraſſe; idem ait Baronius de S. Ambroſio. Et Innocentius I. epiſt. 1. ad Exuperium Epiſcopum Tholoſanum probat, pudicitiam a Sacerdotibus cuſtodiendam, quod nullus dies illuceſcat, quo non offerant Sacrificium. Ac iiſdem illis temporibus, cum Presbyteri vel non niſi permittente Epiſcopo Miſſam celebrabant, vel cum eo celebrabant, vel denique non celebrabant, ſed ab ejus manibus Euchariſtiam accipiebant, narrat S. Gregorius lib. 4. Dialogorum cap. 56. S. Caſſium Narnienſem Epiſcopum quotidie magna cum devotione Miſſam celebraſſe: *Vir vitæ Venerabilis Caſſius Narnienſis Epiſcopus quotidie offerre conſueverat Deo Sacrificium, ſeque in lacrymis inter ipſa ſacrificiorum arcana mactabat.* De S. Goar Anachoreta, & S. Geremaro Abbate proditum eſt, Miſſam quotidie eos celebraſſe. Et Beda in Hiſtoria Abbatum ſui Monaſterii loquens de itinere, quo Ceolfridus Abbas profectus eſt Romam, ſcribit: *Ex die, quo de Monaſterio ſuo profectus abiit, uſque ad diem quo defunctus eſt, quotidie Miſſa cantata ſalutaris Hoſtiæ Deo munus offerebat.*

Eliditur difficultas petita ex libro Pontificali.

8 Quod affertur ex libro Pontificali de Pontifice Deuſdedit, omnino evertitur ex eo, quod compertum habeamus, S. Leonem Magnum providiſſe, ut multiplicarentur Miſſæ, & Populi neceſſitati ſatisfieret, ut videre eſt in Can. *Neceſſe* de Conſecrat. diſt. 1. idque bene advertit Vignolius in Notis ad Librum Pontificalem in Vita illius Pontificis. Exempla vero eorum, qui Sacerdotio initiati vel nunquam, vel ſemel tantum tota vita Miſſam celebrarunt, nihil habent momenti: ea enim e ſingulari quodam Dei inſtinctu traxere originem, nec propterea poſſunt generalem ſtatuere regulam, ut advertit Durandus diſt. 13. Quæſt. 2. num. 2. quo cum conſentit Victoria quæſt. 94. de Euchariſtia. De B. Hieronymo nihil aliud ex Epiſtola S. Epiphanii ad Joannem Hieroſolymitanum evincitur, quam noluiſſe S. Doctorem in Monaſterio Bethlehemitico Miſſam celebrare, ne in ipſius Joannis offenſionem incurreret, a quo non erat Sacerdotio initiatus, quique Monaſterium illud ſuæ juriſdictioni ſubditum eſſe contendebat. Sanctum vero Hierony-

Sanctorum virorũ Exempla, qui vel nunquam vel raro admodũ celebrarũt nihil habent momenti.

mum

mum nunquam Miſſam celebraſſe vel tribus illis annis cum fuit Romæ, vel cum Roma ſe Conſtantinopolim contulit ut a S. Gregorio Nazianzeno ſacras perdiſceret litteras, vel cum varias regiones peragravit, ut Hebraicæ, Chaldaicæ, & Syriacæ linguæ peritiam ſibi compararet, vel denique cum in eremo quatuor eſt annos commoratus pœnitentiam agens, non videtur affirmari poſſe; ut oſtendit Tournely tom.2. de Sacram. Euchariſtiæ edit. Pariſien. anni 1729. pag.383. Quod ſi qua reperiantur proborum hominum exempla, qui raro Sacrificium fecerint, opponenda illis ſunt innumera prope ceterorum exempla, qui Sanctitate clari, nunquam niſi in morbum impliciti Miſſam celebrare omiſerunt, ut videre eſt in noſtro de Canonizat. Sanctor. lib.3. cap.27. num.3.

Ad veterum Carthuſianorum conſuetudinem reſponſio.

9 E veteri Carthuſianorum conſuetudine nihil conſequitur, utpote quæ eorum ſolitudini, aliiſque ſingularibus circumſtantiis erat innixa, quæ tamen etiam juxta eorum Ordinis principia non erat ejuſmodi, ut non potuiſſet remitti; quod luculenter apparet ex allata Petri Bleſenſis epiſtola; qui poſtquam Alexandrum Monachum reprehendit Inſtitutum & Ordinem deſerere cogitantem, quod in eo non liceret quotidie celebrare, *Hoc*, inquit, *in Ordine Carthuſienſi cauſaris, & arguis, quod ſingulis diebus Miſſas non faciunt, atque hujus Religionis ſeu potius ſuperſtitionis obtentu tuum machinaris egreſſum. Tuæ literæ faciunt te inſanum.* Eumque hortatur, ne abeat; illi enim eſſe indultum, ut quotidie Miſſam celebrare poſſet: *Tamen, ne in domo tua fieres ſcandali generalis occaſio, ut obſtrueretur os loquentium iniqua, tibi fraterna charitas ſingulis diebus offerre Hoſtiam ſpeciali devotione indulſit*; de qua diſpenſatione ita ſcribit Lupus tom.4. primæ edit. pag.321. *Carthuſianus Ordo ſemper ignoravit Monaſtici rigoris diſpenſationes. Quare hæc Fratri Alexandro facta gratia demonſtrat, quotidianam celebrationem fuiſſe etiam tunc admodum favorabilem.* Quod ad S. Franciſci Epiſtolam attinet Wadingus exiſtimat, ibi de Miſſa publica ſeu Conventuali, non de privata, ſermonem haberi. Quidam putant, S. Franciſcum non de omnibus anni diebus loqui, ſed de Feria V. in Cœna Domini. Nonnulli etiam epiſtolam tamquam ſpuriam rejiciunt. Vicecomes de Antiquis Miſſæ Ritibus lib.3. cap.29. putat, in multis Diœceſibus ante S. Franciſci ætatem plures quotidie Miſſas celebrari conſueviſſe; ſed ætate S. Franciſci in templis Regularium morem fuiſſe unam tantummodo Miſſam celebrandi; idcirco S. Franciſcum Fratribus ſuis inculcaſſe, ut unica tantum Miſſa ſingulis diebus celebraretur. Alii ſic eam epiſtolam interpretantur, ut cum Seraphicus Pater Sacerdotio nunquam voluerit propter humilitatem ſuam initiari, opportunum exiſtimaverit non quidem jubere, ſed cohorta-

S. Franciſci Aſſiſiatis Epiſtola incertæ, ac dubiæ auctoritatis.

ri Fratres ſuos, ut unica tantum Miſſa ſingulis diebus eſſent contenti, cui ceteri Sacerdotes adeſſent, idque tantum humilitatis gratia; ſingularem vero ejus opinionem cum communi univerſalis Eccleſiæ conſenſu non poſſe conferri, quæ adeo ad quotidianam & quam frequentiſſimam Miſſæ celebrationem propenſa eſt. Vide Sylvium in 3. par. quæſt.83. art.5. & Card. Bonam Rerum Liturgicar. lib.1. cap.14. num.6.

De conſuetudine Eccleſiæ Romanæ.

10 Et quia in ea Epiſtola habentur illa: *Una tantum Miſſa celebretur in die ſecundum formam Sanctæ Romanæ Eccleſiæ*, ex quibus verbis poſſet quiſpiam conjicere, non niſi unicam Romæ Miſſam celebrari conſueviſſe, cui ceteri Sacerdotes adeſſent, obſervat Lupus tom.4. Edit. primæ pag.318. in Pontificio Sacello unicam tantum, in aliis vero Romæ Baſilicis magnam Miſſarum copiam celebrari conſueviſſe; tum quia ad Pontificium Sacellum Populus non conveniebat; tum etiam quia ſæpenumero in eo Sacello aderant Epiſcoporum Græcorum aliqui, cum quibus in eo ſaltem loco æquum eſſe exiſtimabatur ut unitas appareret. Sed concinnior eſſe videtur Card. Bonæ loc. cit. reſponſio, qui primo ſtatuit, nunquam Romæ fuiſſe conſuetudinem, ut una tantum Miſſa ſingulis diebus celebraretur, ideoque incredibile eſſe, S. Franciſcum aut neſcium fuiſſe Romanæ diſciplinæ, aut mentiri voluiſſe; itaque ait, illum Fratres ſuos cohortatum eſſe ut unicam in Conventibus Miſſam ſingulis diebus, eamque *ſecundum formam Romanæ Eccleſiæ celebrarent*, ideſt juxta Romanum Ritum, ut forma Romanæ Eccleſiæ non ad ſingularem Miſſam, ſed ad Romanum Ritum referatur. Denique de Eccleſiæ Græcæ Ritu patet, illum ex eo ortum, quod Sacecdotes uxores habeant, a quibus cum multo ante tempore debeant ſecubare, quam Miſſam celebrent, idcirco non poſſunt quotidie ſacrificare; & ſane qui Sacerdotes Græci uxorem non habent, ut Monachi, quibus non licet uxores ducere, quotidie Miſſam celebrant, ut advertit Lupus loc. cit. pag.319. Bocquillot tractatu hiſtorico de ſacra Liturgia lib.2. cap.7. pag. 396. & ſeq. affert vetera aliquot monumenta, quibus antiquam Monachorum diſciplinam probat non celebrandi quotidie Miſſam. Fatetur non defuiſſe, qui quotidie celebrarent ex devotione: Fuiſſe tamen, & nunc etiam eſſe, qui quotidie eleemoſynæ gratia Miſſam celebrent. Verum id nihil repugnat iis, quæ diximus: ſemper enim veriſſimum eſt, magis conſentaneam eſſe Jeſu Chriſti & Eccleſiæ ſenſui quotidianam Miſſæ celebrationem, modo cum iis, quibus æquum eſt, diſpoſitionibus celebretur, quod bene advertit etiam Grancolas in veteri Sacramentario Eccleſiæ par.1. pag.671.

CA-

CAPUT III.

Quibuſnam teneatur diebus celebrare Parochus: Quibus itidem diebus in Cathedralibus & Collegiatis Eccleſiis Miſſa cantanda ſit. Quando celebrare Miſſam teneantur qui Beneficium, vel Capellaniam habent cum onere Miſſæ quotidianæ. Quibus diebus Miſſam celebrare non liceat.

Quibus diebus teneatur Parochus celebrare.

1 HActenus demonſtravimus, cum Eccleſiæ ſenſu magis convenire quotidianam & quam frequentiſſimam Miſſæ celebrationem; nunc vero ad alteram propoſiti noſtri partem accedimus pertractandam, quibus ſcilicet diebus teneatur Parochus celebrare; ut deinceps ea proſequamur, de quibus diſſerere inſtituimus.

Tridentinæ Synodi verba, quæ huc reſpicere videntur.

2 Qui arbitrantur, Fideles in ſua quemque Parochia diebus Dominicis aliiſque Feſtis diebus adeſſe debere Miſſæ, facile poſſunt evincere Parochum illis diebus ad Miſſæ celebrationem obligari, aut legitime impeditum per alium Sacerdotem curare debere, ut Miſſa celebretur. Idem perquam facile itidem iis erit, qui putant, Parochum teneri Miſſam diebus Feſtis e præcepto celebrare pro Populo. Nos ab hac ſecunda quæſtione, quam inferius tractabimus, nunc abſtinere volumus. Quod attinet ad primam, ita monet S. Tridentina Synodus ſeſſ.22. in Decreto *de Obſervandis & evitandis in Celebratione Miſſæ: Moneant* (Ordinarii) *etiam eumdem Populum, ut frequenter ad ſuas Parochias ſaltem diebus Dominicis & majoribus Feſtis accedant*. Et cap.4. ſeſſ.24. de Reformat. *Moneatque Epiſcopus Populum diligenter, teneri unumquemque Parochiæ ſuæ intereſſe, ubi commode id fieri poteſt, ad audiendum verbum Dei*. Verbum vero divinum declarari Populo vult ab ipſo Parocho *inter Miſſarum celebrationem*, ut videre eſt cap.8. ſeſſ.22. & cap.7. ſeſſ.24. de Reformatione.

Parochus tenetur feſtis diebus celebrare Miſſam, quia Populus tenetur eam audire.

3 Admonitio facienda Populo, ut in Dominicis Feſtiſque majoribus ad ſuam quiſque Parochiam accedat, & ubi commode poteſt, ſciat ſe teneri ad audiendum verbum Dei, a Parocho inter Miſſarum celebrationem exponendum, certe evincit, Parochum obligari ad Miſſam celebrandam in Dominicis aliiſque Feſtis diebus. Id tamen nunc prætermittentes dicimus, in quibuſdam Diœceſibus Parochos Synodalibus Decretis obligari ad tres Miſſas in ſingulis hebdomadis celebrandas, ut videre eſt in 1. Provinciali Concilio Mediolanenſi S. Caroli Borromæi: *Curatis vero, ut præterea ter in hebdo-*

Digitized by Google

hebdomada, aut eo etiam ſæpius, quo vel loci conſuetudo, vel neceſſitas crebriorem divini Sacrificii uſum poſtulabit. Generatim Parochi, etiamſi ponere velimus, eos non teneri ad offerendum & ſacrificandum pro Populo diebus feſtis ex præcepto, tamen his diebus tenentur Miſſam celebrare, vel ſi legitime ſint impediti, munus hoc alteri Sacerdoti committere, ut docet Sylvius in 3. par. D. Thomæ Quæſt.83. art.1. quæſt.17. *Tenentur quidem omnibus Feſtis & Dominicis, ac pro locorum conſuetudine etiam quibuſdam aliis diebus Miſſam in Eccleſia Parochiali facere. Sed aliud eſt teneri ad eam dicendam, ut Parochiani poſſint illam audire, aliud vero ad offerendum particulariter pro ipſis. Si vel infirmitate, vel alia quapiam juſta cauſa impediatur a celebrando, certum eſt, quod tenetur providere, ut per alium celebretur, ita ut Parochiani poſſint Miſſam audire*. Id enim oritur ex Parochianorum obligatione audiendi Miſſam diebus Feſtis ex præcepto, & ex jure quod habent illius audiendæ in templo Parochiali, & ex ea etiam convenientia, quam commendat Tridentina Synodus, ut in eo ipſo diebus feſtis audiant, quemadmodum recte arguit Sotus in 4. ſentent. Diſt.13. quæſt.2. art.2. *Parochi, qui Curam habent animarum, ſacrum facere tenentur, quoties Populus audire obligatur. Nam iniqua eſſet conditio ejus, qui audire cogeretur ubi nemo dicere perſtringitur. Quod & in aliorum Sacramentorum adminiſtratione eamdem retinet veritatem. Tenentur enim Parochi Sacramenta adminiſtrare, quæ populus tenetur ſuſcipere. Quare ſaltem diebus feſtis eadem obligatione perſtringuntur, niſi legitime fuerint impediti*.

Etiam aliis diebus præter feſtos poteſt contingere ut Parochus teneatur celebrare.

4 Plures quoque alii caſus poſſunt contingere, quibus Parochi obligentur etiam aliis diebus, qui Feſti non ſint, Miſſam celebrare; puta ſi cui opus eſſet infirmo Viaticum miniſtrare, nec Sacramenti eſſet copia. Quod attinet ad Canonicos alioſque Sacerdotes Cathedralibus ſeu Collegiatis Eccleſiis addictos, eorumque obligationem cantandi Miſſam, item ad eos, qui Beneficium, ſeu Capellaniam habent cum onere Miſſæ quotidie celebrandæ, apertiſſimæ ſunt Canonum ſanctiones. Honorius III. in cap. *Cum Creatura* de celebrat. Miſſar. juſſit in omnibus Cathedralibus, & Collegiatis quotidie cantari Miſſam Conventualem: *Mandamus, quatenus in vos nullum torporem negligentiæ obrepere permittatis, quominus & pro anniverſariis Defunctorum, & pro Feſto vel Feria ſecundum temporum congruentiam, Miſſarum ſolemnia conventualiter celebretis*. Videatur Clericatus deciſ.38. de Sacrific. Miſſæ num.11. & ſeqq. ubi loquitur de obligatione, quam habent juxta Rubricas Canonici Cathedralium, & Collegiatarum Eccleſiarum cantandi Miſſam Conventualem, & aliquando etiam duas, quemadmodum præ-

In Cathedralibus & Collegiatis Canonici tenentur cãtare Miſſam Conventualem

præſcribit Rubrica Miſſalis par.1. tit.3. num.1. Quapropter in Synodo Provinciali Mediolanenſi ſub S. Carolo Borromæo, quam Sedes Apoſtolica approbavit, ita ſtatuitur: *Quibus diebus ex Miſſalis Romani Rubricarum præſcripto in Eccleſiis Cathedralibus & Collegiatis duas Miſſas Conventuales celebrare oportet, eæ ambæ cantentur. Quod ſi Capitulum præſtare omiſerit, neglexeritve, non ſolum illius diei, in quo huic muneri defuerit, verum etiam alterius diei diſtributionibus multetur.* Videndus etiam Meratus in egregio ejus Opere ad Gavantum par.2.tom.1. pag.783. ubi abunde oſtendit, ſtricte obligari Canonicos Cathedralium & Collegiatarum Eccleſiarum ad cantandas duas Miſſas Conventuales, quando præſcribitur a Rubrica. Clemens V. in ſua Clement.1. de Celebrat. Miſſar. ſtatuit, ut quotidie in Cathedralibus, Regularibus, & Collegiatis Eccleſiis horæ Canonicæ recitentur: *Necnon ut in Cathedralibus, Regularibus & Collegiatis Eccleſiis devote pſallatur.* Et quamquam Miſſa ſub horarum Canonicarum nomine non continetur per textum in cap. *Presbyter* de celebrat Miſſ. *Septonarius numerus a nobis impletur, ſi Matutini, Primæ, Tertiæ, Sextæ, Nonæ, Veſperæ, & Completorii tempore noſtræ ſervitutis officia perſolvamus*: tamen ſub Divini Officii nomine continetur, ut probat textus in can. *De iis* diſt.12. *Cetera officia publica, ideſt Veſperas, Matutinum, ſive Miſſam aliter quam in principali Eccleſia celebrare non liceat*; atque inde illud manat, quod cum in Cathedralibus & Collegiatis Eccleſiis obligatio ſit Divini Officii quotidie celebrandi, non modo Cathedrales, ſed etiam Collegiatæ ad Miſſam Conventualem quotidie celebrandam obligentur. *Canonici Cathedralium & Collegiatarum accipiunt fructus ſuorum Canonicatuum ſub onere inſerviendi Eccleſiæ in celebratione Divinorum officiorum, quæ celebratio non importat ſolum Horas Canonicas, ſed etiam Miſſam Conventualem tamquam præcipuam partem*: verba ſunt Merati par.2. tom.1. ad Gavantum pag.796. num.30. Diximus de obligatione celebrandi; nam de onere offerendi inferius ſermonem habebimus.

atque adeo, etiam duas, ſi Rubrica duas Conventuales præſcribat.

5 Alexander III. rogatus, ut inſtitutionem Beneficii approbaret, in qua inſtitutor onus impoſuerat Sacerdoti quotidie inſerviendi Eccleſiæ, niſi impediret infirmitas, & celebrandi Miſſam ſingulis diebus, ita reſpondit: *Quam quidem inſtitutionem eatenus confirmamus, ut prædictus Sacerdos, niſi infirmitate corporis fuerit impeditus, aſſiduc debeat obſequium ſuum impendere Eccleſiæ memoratæ, & quanto frequentius poteſt ſalva honeſtate ſua, & debita devotione, Miſſarum ſolemnia celebrare, nec ſibi liceat hoc illi ſubtrahere ſive cauſa voluptatis, ſive ſe ad aliam Eccleſiam transferendo.*

Decretalis Alexandri III.

Sacerdos qui tenetur per ſe ipsiſ celebrare, juſta ex cauſa poteſt interdum omittere Miſſæ celebrationem; an vero teneatur per alium ſupplere, ſub judice lis eſt.

6 Ex hac Decretali vulgo Auctores docent, diſtinguendum inter Sacerdotes, qui ob Beneficium vel Capellaniam tenentur quotidie *per ſe ipſos*, & eos, qui non *per ſe ipſos* tenentur celebrare. Ac de his, qui non tenentur per ſe ipſos celebrare communis opinio eſt, ſi ipſi non poſſint, eos debere curare, ut per alium Sacerdotem Miſſa celebretur: Eos vero, qui tenentur per ſe ipſos celebrare, putant ex legitima cauſa poſſe interdum Miſſam omittere. Nonnulli arbitrantur, Sacerdotem poſſe ſemel in hebdomada Sacrificium omittere; ſed ſunt id qui negent; quia cum accipiat quotidianam eleemoſynam, bis, & quinquagies per annum Sacrificium omitteret. Sunt qui putant, poſſe Sacerdotem non celebrare, ſed onus illi eſſe ſupplendi per alium; & ſunt qui eum liberant etiam ab hoc onere. Nos vero rebus judicatis innixi dicimus, eos Sacerdotes, qui habent onus celebrandi per ſe ipſos poſſe interdum omittere celebrationem Miſſæ, ſi legitima intervenerit cauſa, neque tamen eo die, quo omittunt ſacrificium facere pro inſtitutore, Miſſam pro alio celebrare poſſe, multoque minus eleemoſynam accipere: quæſtionem autem illam, an omittens celebrare debeat ſupplere per alium, ſub Judice relinquimus. Afferendis huc Doctorum auctoritatibus abſtinebimus: ſatis enim fuerit reſolutionem ſacræ Congregationis Concilii adducere die 18. Septembris 1683. ſuper aliquot Dubiis ab Epiſcopo Collenſi propoſitis, quibus diu multumque diſcuſſis prodiit Decretum ut infra.

Decretum eadem res S. Congregat. Concilii.

7 Propoſita Dubia ſunt: *Modernus Epiſcopus Collen. Diœceſim viſitando comperiit, non ſine maximo conſcientiarum periculo plures irrepſiſſe abuſus in adimplendo mentem eorum, qui Miſſas celebrari mandarunt. Ad eos ergo tollendos diſcutiendum ac reſolvendum videtur.*

Primo, an Sacerdotes obligati ratione Beneficii, Capellaniæ, legati, aut ſtipendii celebrare quotidie Miſſam per ſe ipſos, poſſint aliquando a celebratione vacare; & quatenus affirmative.

Secundo, quando & quoties a dicta celebratione vacare poſſint.

Tertio, An diebus licitæ vacationis poſſint Miſſam pro ſe ipſis, vel aliis, præterquam pro Fundatoribus celebrare, & quatenus affirmative.

Quarto, an pro aliis celebrando poſſint ſtipendium pro hujuſmodi celebratione recipere.

Quinto, an illis diebus, quibus licite vacant a celebratione, teneantur Miſſam ab aliis celebrari facere juxta intentionem Fundatorum.

Sexto, An Sacerdotes ut ſupra obligati celebrare Miſſam quotidie, abſque tamen onere celebrandi per ſe ipſos, poſſint aliquando a celebratione vacare.

Ad

Ad ſuperiora Dubia ita reſponſum eſt:

Ad primum affirmative, concurrente aliqua legitima cauſa.

Ad Secundum, ut ad proximum.

Ad Tertium, negative.

Ad Quartum, negative.

Ad Quintum, diſtulit reſolutionem.

Ad Sextum negative.

Quibus diebus Sacerdotibus non licet Miſſam celebrare.

8 Reliquum eſt de diebus dicere, quibus non poſſunt Sacerdotes privatas Miſſas celebrare: hi ſunt Feria V. in Cœna Domini, & quæ eam conſequitur Feria VI. & Sabbathum; quibus diebus non niſi ſolemnem Miſſam Conventualem celebrare licet; de qua in opere de Feſtis Domini diſſerimus, cum de ſacris agimus Cæremoniis, quæ per eos dies ab Eccleſia peraguntur. Statuitur in can. *Viſum* de Conſecrat. diſt. 1. generalis regula, ut Miſſa quotidie celebretur: *Sicut enim nulla dies excipitur, qua non pro viventibus, & pro quibuslibet neceſſitatibus Dominum deprecemur; ita nimirum nulla dies excipi debet, quin pro animabus Fidelium preces Domino in Miſſarum ſolemnibus fundantur.* Et conſonat textus in can. *Iteratur* de Conſecrat. diſt. v. *Quia quotidie labimur, quotidie Chriſtus pro nobis myſtice immolatur.* Verum in can. *Sabbatho* de Conſecr. diſt. 3. hæc habentur: *Ut Traditio Eccleſiæ habeat, iſto biduo Sacramenta penitus non celebrari*; ubi bene advertit Gloſſa, regulam generalem ſupra allatam reſtringi in his diebus.

Quidam putant licere Sacerdotibus privatas Miſſas celebrare feria V. in Cœna Domini & Sabbato Sancto.

9 Non deſunt graves Auctores, qui, Feria VI. in Paraſceve excepta, cum non conficitur Sacramentum Euchariſtiæ, propter quod eo die *Paſſio Domini recolitur, prout realiter geſta eſt*, ut ait D. Thomas 3. par. quæſt. 83. art. 2. ad ſecundum, Miſſas privatas a Sacerdotibus celebrari poſſe arbitrantur etiam Feria V. & Sabbatho, modò ſecreto celebrent, & ſine Populi concurſu, ne puſillis ſcandalum creetur. Quin etiam Bellotte in Commentariis ad Ritus Eccleſiæ Laudunenſis pag. 801. & ſeq. fidenter docet, licere Feria V. in Cœna Domini Sacerdotibus Miſſas celebrare, dummodo eas abſolvant ante Miſſam ſolemnem, cui adeſſe debent; atque itidem iis licere in Sabbatho Sancto Miſſas celebrare, dummodo Conventualis Miſſa ſit abſoluta. Ita Suarez cit. ſect. 2. poſt Sotum, alioſque plures. Rupertus Abbas lib. 6. de Divinis Offic. cap. 2. quærit, quamobrem Sacerdotes Feria VI. majoris Hebdomadæ non celebrent, docente Apoſtolo, gloriari nos oportere in Cruce Domini noſtri Jeſu Chriſti; & reſpondet, eumdem Paulum Apoſtolum dicere, *proprio Filio ſuo Deum non pepercïſſe*, ſed pro nobis omnibus *illum tradidiſſe*: quapropter in mœroris ſignum Eccleſiam ſtatuiſſe, ne eo die Miſſa celebretur: *Non enim ita gaudere debemus de gratia*

 traden-

tradentis, vel de Charitate morientis, ut non etiam doleamus, quod tanto Domino tormentorum, & mortis cauſa fuimus. Siquidem non gaudere ingratitudinis, non dolere autem crudelitatis eſt. Excepta Feria ſexta, putat Cardinalis de Lugo de Sacram. Euchar. diſput.20. ſect.1. num.14. de Miſſa celebranda Feria V. & Sabbatho nullam eſſe prohibitionem; ſi enim juxta Micrologum cap.53. Miſſæ quondam principio noctis Sabbathi Sancti poterant celebrari, cum ſolemnis Miſſa abſoluta eſſet; nunc cum, anticipato tempore, ſolemnis Miſſa celebretur Sabbatho ab ipſo mane, videtur ſaltem poſt eam licere Miſſas privatas celebrari.

Sed id diſerte vetitũ eſt Decretis Apoſtolicis, etiamſi in eos dies incidat Feſtum Annunciationis B. Mariæ.

10 Verum non intelligimus, quid cauſæ eſſe poſſit, cur Decretis non pareamus Sacræ Congregationis Rituum Apoſtolica auctoritate confirmatis, quæ diſertiſſime vetant, ne quis diebus illis tribus privatas Miſſas celebret. Vide Edictum noſtrum 38. Meratus quoque legendus par.2. tom.1. ad Gavantum, qui pag.1041. profert Pontificia Decreta, quæ prohibent, ne quis Miſſas privatas Feria V. celebret, & ſi contingat, ut Feſtivitas vel S. Joſephi, vel Annuntiationis B. Mariæ Virginis in illam incidat Feriam, jubent locorum Ordinarios curare, ut eo die quædam privatæ Miſſæ celebrentur ante Miſſam Conventualem, ut præcepto audiendi Miſſam Fideles poſſint ſatisfacere. Idem Auctor pag.1186. num.64. quædam refert Decreta, quæ vetant, ne quis Sacerdos privatam Miſſam celebret Sabbatho Sancto, etiamſi in eum diem cadat Feſtivitas Annuntiationis Beatæ Virginis. *In Sabbatho Sancto etiamſi occurrat Feſtum Annuntiationis B. Mariæ Virginis, celebratio Miſſarum privatarum omnino prohibetur in quibuſcumque Eccleſiis & Oratoriis tam publicis, quam privatis, non obſtante quacumque conſuetudine, ſed unica tantum Miſſa Conventualis una cum Officio ejus diei celebretur*: Verba ſunt Reſolutionis S. Rituum Congregationis ſub die 11. Februarii, ab Alexandro VIII. ſub die 11. Martii approbatæ anno 1690. quam refert idem Meratus loc. cit. pag.1404. Quod autem ad veram attinet diſciplinam non celebrandi Miſſas privatas Feria V. VI. & Sabbatho majoris Hebdomadæ, vide Thiers Tom.1. de ſuperſtit. cap.5.

CAPUT IV.

An juxta, quæ nunc viget diſciplinam, poſſit plures in eodem die Sacerdos Miſſas celebrare.

Caſus præliens pertinens ad celebrationem trium

1 IN decimo noſtrorum operum tomo qui in aliis editionibus prima hujus Operis pars fuerat, cum de Nativitate Chriſti Domini ageremus, diximus eo die Feſto juxta veterem diſciplinam,

Miſſarum in Nativitate Domini.

nam, quæ etiamnum viget toto Orbe Catholico, ternas poſſe Sacerdotem Miſſas celebrare. Nunc practicum quemdam caſum, qui ad trium harum Miſſarum celebrationem attinet, proponemus.

Proponitur idem caſus ortus ex Pontificio Indulto celebrandi in privato Oratorio.

2 Solet Summus Pontifex Brevia expedire Oratorii privati, quibus poteſtatem facit unicam in eo Miſſam celebrandi ſingulis diebus; excipit tamen quoſdam dies, ac præſertim Natalem Chriſti Domini, in quibus vetitum eſt, ne in privato Oratorio Miſſa celebretur. Alia etiam expedire ſolet Brevia, quibus in gratiam eorum, qui morbo impliciti domo pedem efferre non poſſunt, concedit poteſtatem celebrandi Miſſam in privato Oratorio etiam diebus ſolemnioribus,atque etiam in Natali Domini Jeſu, orta inde controverſia eſt, num ternæ in die Nativitatis Chriſti Domini Miſſæ in privato Oratorio celebrari poſſint, an vero unica tantum. Ea de re actum eſt in Sacra Congregatione Concilii, cum in ea Nos Secretarii munere fungeremur.

Propoſitus in Sac. Congregatione Concilii.

3 Itaque opportunum,noſtrique eſſe muneris exiſtimavimus caſum referre in Folio Congregationis habitæ die 2. Decembris anni 1724. ac typis impreſſum ſermonem quemdam noſtrum edere, quo rem totam ſtuduimus illuſtrare.

Verba Brevis Apoſtolici.

4 Brevis formulam expendimus, quæ eſt ejuſmodi: *Cum ſicut nobis nuper exponi feciſti, alias tibi aſſerenti te nobilem exiſtere, auctoritate Apoſtolica ſub certis modo & forma tunc expreſſis indultum fuerit, ut in privatis domorum tuæ habitationis Oratoriis &c. unam Miſſam pro unoquoque die, Paſchatis tamen Reſurrectionis, Pentecoſtes, Nativitatis Domini &c. feſtis diebus exceptis, in tua ac familiæ tuæ præſentia celebrari facere libere & licite poſſes, & valeres &c. tu vero quibuſdam corporis infirmitatibus labores, propter quas domo, etiam diebus ſupra exceptis, Miſſam audiendi cauſa egredi non potes &c. Nos te ſpecialibus volentes &c. tibi &c., ut durantibus infirmitatibus hujuſmodi, prædictam unicam Miſſam in privatis Oratoriis, ſupradictis etiam diebus, uti ſupra, exceptuatis, ſi in illis propter corporis infirmitatem domo Miſſam audiendi cauſa egredi non potes, ut præfertur, in tua ac unius perſonæ ſervitiis tuis neceſſariæ dumtaxat præſentia celebrari facere libere & licite poſſis &c. tenore præſentium concedimus & indulgemus.*

Expenditur Breve.

5 In eo Sermone obſervavimus, Pontificem favore infirmi exceptum illum diem Natalis Domini ceteris diebus quodammodo coæquare; ac propterea quemadmodum diebus illis licebat in privato Oratorio unam Miſſam dumtaxat celebrare, videbatur reſpondendum eſſe, itidem in Natali unam ſolummodo Miſſam celebrari poſſe; præſertim cum in priore Brevi facultatem conceſſerit Pontifex celebrandi *unam Miſſam pro unoquoque die*, exceptis diebus Pa-

Rationes, cur in eo caſu licere non videatur trium Miſſarum celebratio in illo Oratorio.

Paſchatis, Pentecoſtes, & Nativitatis Domini; in poſteriori autem Brevi propter infirmitatem poteſtatem fecerit etiam in illis diebus quos in priori exceperat, celebrandi *prædictam unicam Miſſam*. Itaque concludi poſſe videbatur, Pontificem nihil aliud concedere, quam ut in die Natali Chriſti Domini una Miſſa in privato Oratorio celebrari poſſet. Eam etiam rationem tetigimus, non alia de cauſa id a Pontifice permiſſum, quam ut in Natali Chriſti Domini, aliiſque diebus exceptis poſſet infirmus præcepto ſatisfacere Miſſam audiendi; cui quidem præcepto ſatisfit etiam in Natali, ſi una tantum Miſſa audiatur. Neque enim Sacerdos eo die præcepto tenetur ternas Miſſas celebrare, nec ceteri ternas Miſſas audire, ut concludunt Navarrus conſil. 1. de Celebratione Miſſarum, Bonacina tom. 1. Oper. Moral. de Sacram. Euchar. diſput. 4. quæſt. ult. puncto 11. propoſit. 1. num. 10. Caſtropalaus tom. 4. Oper. moral. tract. 22. diſput. unic. punct. 7. num. 7. & Salmanticenſes in Curſu morali tom. 1. tract. 5. De Miſſæ Sacrificio cap. 4. puncto 1. num. 9.

Rurſus rationes quæ ſuadent licere.

6 In eodem ſermone noſtro rurſus quædam animadvertimus, quibus ſuaderi poſſet licere juxta Breve in Privato Oratorio tres Miſſas in Die Natali Chriſti Domini celebrare: neque enim Pontificis gratias, & conceſſiones nimis arcte interpretari oportet; nec exiſtimandum eſt, Pontificem, qui poteſtatem facit infirmo in Natali Jeſu Chriſti audiendi Miſſam in Oratorio privato, voluiſſe illum ſpiritali conſolatione fraudare, quam ſi integris fuiſſet viribus, tribus eo die Miſſis audiendis ſuſcepiſſet; cum præſertim in Brevi mentio quidem fiat etiam in Natali *unius*, & *unicæ Miſſæ*, ſed ſine particula *dumtaxat*, qua Pontifex uſus eſt, cum in diebus exceptis unam tantum perſonam ſervitio addictam permittit una cum infirmo Miſſam audire in privato Oratorio: *In tua ac unius perſonæ ſervitiis tuis neceſſariæ dumtaxat præſentia*.

Sacra Congregatio reſpondit licere.

7 Poſtremis hujuſmodi permota rationibus reſpondit Sac. Congregatio, licere in Natali Domini tres Miſſas in Oratorio privato celebrare ex Brevi ſupra allato a ſummo Pontifice in favorem infirmi conceſſo.

Verba quibus propoſitus fuit Sac. Congregationi ille Caſus, & Decretum.

8 Caſum Sacræ Congregationi die 16. Decembris anni 1724. ita expoſuimus; *Licet in Indultis Oratorii privati, quæ a Sede Apoſtolica conceduntur, excipiantur nonnulli dies, & ſignanter dies Nativitatis Domini, quibus non eſt permiſſum Miſſam in eis celebrare, aut audire, in nonnullis nihilominus Sedis Apoſtolicæ Indultis, quæ dantur infirmis qui domo egredi non poſſunt, non ſolum dicti dies non excipiuntur, ſed expreſſe permittitur ut ipſis diebus exceptis, & ſignanter in die Nativitatis Domini, Miſſa in prædictis Oratoriis privatis celebrari poſſit; cumque exorta fuerit dubitatio, ejuſque exa-*

examen fuerit ad hanc Sacram Congregationem remiſſum, an ſtante antiqua conſuetudine a temporibus Teleſphori Papæ introducta, juxta quam quilibet Sacerdos die Nativitatis Domini tres Miſſas celebrare poteſt, poſſint eædem tres Miſſæ ab eodem Sacerdote celebrari in Oratorio, quod eſt a Sede Apoſtolica conceſſum infirmo, nec aliquod adſit in Secreteria Brevium monumentum ad hujus Dubii reſolutionem pertinens, Secretarius hujuſce Sacræ Congregationis, ne ſuo muneri deeſſet, Diſcurſum exaravit ad calcem Folii impreſſum, eoque benigne perlecto, reliquum erit, ut EE. VV. decernere dignentur.

An in Oratorio privato, in quo ex cauſa infirmitatis a Sede Apoſtolica conceditur, ut Miſſa in die Nativitatis Domini celebretur, tres Miſſæ ab eodem Sacerdote celebrari poſſint, vel unica tantum Miſſa ſit celebranda.

Sacra Congregatio die 20. *Januarii ann.* 1725. *ita reſpondit, ad primam Dubii partem affirmative; & ad ſecundam negative.*

In Aragoniæ Regno Sacerdos ſecularis binas, Regularis ternas Miſſas celebrat in die Commemorationis omnium Defunctorum.

9 In Aragoniæ Regno, quo Aragonia, Valentia, & Catalaunia continentur, in die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum quilibet Sacerdos ſecularis binas, Regularis ternas Miſſas celebrat, ut videre eſt apud Frances variar. Reſolut. cap. 30. Idem uſurpatur in Regno Majoricæ, quod eſt quaſi quædam ad Aragoniæ Regnum Appendix, ut teſtatur Henao par. 3. diſp. 28. ſect. 21. num. 318. eademque eſt conſuetudo apud Patres Dominicanos Conventus S. Jacobi Civitatis Pampelonenſis, qui Conventus quondam Provinciæ Valentinæ ſubjectus erat, ut videre eſt apud Marcum de Huertos de Sacrificio Miſſæ Quæſt. 13. Hæc conſuetudo ſecularium Sacerdotum ex alia quadam vetuſta conſuetudine traxiſſe originem dicitur; Regulares vero, ut ait Angelus Eſpin Conſult. 11. n. 998. & Antonius a Spiritu Sancto Conſult. 101. num. 16. hac utuntur conſuetudine ex vivæ vocis oraculo Julii III.

Rogatus ſæpe Summus Pontifex ut ad alia Regna indulto ſuo extenderet eam conſuetudinem Poſtulationes ſemper rejecit.

10 Sæpe poſtulatum fuit ut hujuſmodi facultas ad alia Regna protenderetur: eam petiit Dux de Alcalà ab Urbano VIII. pro omnibus Regnis Hiſpaniarum, nec voti compos fuit, teſte Hurtado Reſolut. Moral. par. 1. diſput. 2. cap. 7. Reſolut. ult. num. 416. & ſequen. Pro omnibus Regularibus Luſitaniæ eamdem facultatem poſtulavit Dux Alencaſtri a Clemente IX. ſed eo Pontifice defuncto, nihil ea de re actum eſt, teſte Antonio a Spiritu Sancto conſult. 101. n. 101. Clemens XI. rogatus fuit ab Archiepiſcopo Bracharenſi, ut poteſtatem faceret in ejus Diœceſi Sacerdotibus ternas celebrandi Miſſas in die Commemorationis omnium Defunctorum, quo ad hunc modum Fidelium ſatisfieret pietati, qui multas eo die eleemoſynas pro Miſſarum celebratione conferebant. Eam rem Pontifex Sacræ Congregationi Concilii commiſit examinandam, quæ die 14. Martii anno

no 1711. Archiepiſcopi poſtulata rejecit. Dum Nos ipſi ejus Congregationis Secretarii munere fungeremur, propoſitum fuit, an concedendum eſſet Indultum, ut Sacerdotes Regni Caſtellæ binas, tres vero Regulares celebrare poſſent Miſſas in die Commemorationis omnium Defunctorum. In eo folio, quod una cum aliis in lucem edemus, plura congeſta fuerunt, quæ ad hanc rem pertinebant; & die 2. Maji anni 1722. cum perſpectum eſſet, quantum difficultatis ejuſmodi contineret poſtulatio, in ejus honorem, cujus juſſu poſtulata ad Sedem Apoſtolicam delata fuerant, captum fuit conſilium, ut nihil reſponderetur, atque in hunc modum modeſte ea petitio rejiceretur. Epiſcopus Orichuellæ in Regno Valentiæ Sacræ Congregationi Concilii Eccleſiæ ſuæ referens ſtatum expoſuit, Presbyteros ſæculares in ſua Diœceſi in die Commemorationis omnium Sanctorum duas Miſſas, in die vero Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum ſæculares itidem duas, Regulares vero ternas celebrare ſolitos. In folio, quod Secretarius ſolet componere, interrogata fuit Congregatio quid eſſet reſpondendum; & die 30. Auguſti 1722. captum eſt conſilium reſpondendi: *Non propoſita*; quod eſt indicium, veterem hanc tolerari quidem conſuetudinem, ſed ejus extenſionem, aut novam introductionem improbari.

Eadem nuper facultas celebrãdi tres Miſſas eo die pro Dominiis RegumCatholici, & Fideliſſimi omnibus Sacerdotibus conceſſa eſt.

11 Cum vero cariſſimi in Chriſto Filii Noſtri Ferdinandus VI. Hiſpaniarum Rex Catholicus, & Joannes V. Portugalliæ & Algarbiorum Rex Fideliſſimus preces ſuas ad Sanctam Sedem nuper iteraſſent, & nova rationum momenta ad ipſam petitionem magis juvandam adducerentur, peculiarem Congregationem ſuper hoc decrevimus, atque injunximus hujuſce gratiæ poſtulatori, ut quæ inſuper reperta fuerant, juſto volumine comprehenſa typis ederet, & Conſultoribus diſtribueret, eoſque de omnibus quæ Cauſæ favere poſſent informatos redderet quæ omnia ipſe diligentiſſime fecit edito opere *de Eccleſiæ Catholicæ pietate erga animas in Purgatorio degentes*. Nos ipſi aliorum laboribus laborem noſtrum, privataque ſtudia noſtra eorum ſtudiis adjunximus, & inſpectis libratiſque tum novis documentis, tum Conſultorum ſuffragiis optatam diu gratiam duximus eſſe concedendam; Quapropter omnibus & ſingulis Sacerdotibus, tam Sæcularibus quam Regularibus in utriuſque Regis Dominiis Exiſtentibus facultatem perpetuo conceſſimus, ut die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum tres Miſſas celebrare poſſent, ita tamen ut Miſſæ ex vi novi privilegii dicendæ pro omnibus Fidelibus Defunctis, & ſine eleemoſyna quocunque prætextu ſive etiam ſponte oblata applicandæ forent. Inſuper permiſimus ut præfatæ tres Miſſæ etiam duabus poſt meridiem horis celebrari poſſent. Hæc omnia fuſius continentur in libro cui titulus eſt: *Privilegia Conceſſa Hiſpaniæ &*

& Luſitaniæ Regnis atque dominiis pro animabus in Purgatorio detentis a pag. IX. ad XXVIII. Et deinde a pag. 2. ad 32., literæ Apoſtolicæ ſuper hoc Privilegio emanatæ afferuntur; in laudatis locis omnia rationum momenta quæ nos ad annuendum precibus piiſſimorum Regum impulerunt, uberius videri poſſunt; eaque ad calcem inter hujus Operis Appendices collocabimus.

Leo III. plures Miſſas eodem die, S. Bonifacius unam tantum celebrabant.

12 Vetera alibi exempla retulimus plurium Miſſarum, quas Sacerdos uno eodemque die celebravit. Ut Rupertus Archidiaconus narrat, S. Albertus Monachus *factus Presbyter duas in die celebravit Miſſas, pro vivis alteram, alteram pro Defunctis*. Nunc ſatis erit innuere, quod proditum eſt a Walfrido Strabone, qui IX. vixit ſæculo, *De Rebus Eccleſiaſticis* cap. 21. Teſtatur Leonem III. qui vixit labente ſæculo VIII. ſeptem eodem die, interdum etiam novem Miſſas celebrare conſueviſſe: S. vero Bonifacium, qui vixit ante Leonem III. ſed eodem tamen ſæculo, unam tantum Miſſam celebrare eodem die ſolitum fuiſſe. Rationes aſſert Strabo, quibus utramque conſuetudinem confirmet; ſed propenſior eſſe videtur ad plurium eodem die Miſſarum celebrationem, tandemque ita concludit: *Itaque unuſquiſque in ſenſu ſuo abundet, dum Fides concordet, ut nec ſæpius offerentes æſtiment, Deum aliter petitiones non poſſe diſcernere, nec ſemel Hoſtias per diem immolantes ſuæ Fidei ſubtilitatem potius, quam ſuperiorum devotionem Divinis acceptam*.

Walfridus Strabo utramque conſuetudinē probat.

Regula eſt, unam tantum a Sacerdote eodem die Miſſam celebrandam, excepto die Nativitatis Domini, dummodo in prima, & ſecunda Miſſa non ſumat Sacerdos purificationem.

13 Alexander II. in Can. *Sufficit* de Conſecrat. diſt. 1. interroganti num plures eodem die Miſſas liceat Sacerdoti celebrare reſpondit: *Sufficit Sacerdoti unam Miſſam in die una celebrare, quia Chriſtus ſemel paſſus eſt, & totum Mundum redemit. Non modica res eſt unam Miſſam facere, & valde felix eſt, qui unam digne celebrare poteſt*. In eumdem modum loquitur Honorius III. in cap. *Te referente* de Celebratione Miſſar. ex quo illa ſunt: *Cum cuilibet Sacerdoti, quacumque dignitate præfulgeat, unam in die celebrare Miſſam ſufficiat; nam & valde eſt felix, qui celebrat digne unam*. Et Innocentius III. in cap. *Conſuluiſti* de Celebrat. Miſſar. *Reſpondemus quod excepto die Nativitatis Dominicæ, niſi cauſa neceſſitatis ſuadeat, ſufficit Sacerdoti ſemel in die unam Miſſam ſolummodo celebrare*. Itaque ea ſtatuatur regula, excepto die Nativitatis Domini, & niſi aliter urgeat neceſſitas, non licere Sacerdoti niſi unam tantum eodem die Miſſam celebrare, dummodo in die Nativitatis Domini in duabus primis Miſſis purificationem non ſumſerit; aliter enim Sacramentum non jejunus ſuſciperet. *De celebrandis vero Miſſarum ſolemniis nos hanc conſuetudinis regulam in diſciplinatis Eccleſiis & didicimus & tenemus, ut Calicem differamus in Miſſarum fi-*

ne perfundere, ſi noſmetipſos eodem die Sacrificium denuo ſperamus offerre; verba ſunt S. Petri Damiani Epiſt.28. lib.5.

Caſus in quibus viſum eſt licere plures Miſſas Sacerdoti eodem die celebrare.

14 Gloſſa Canonica in textum Innocentii III. verbo *neceſſitatis*, ait, poſſe Sacerdotem, qui Miſſam celebraverit, ſecundam etiam Miſſam celebrare, ſi quis defunctus ſepeliendus eſſet, nec quiſquam eſſet Sacerdos qui ſacrificium faceret. *Sed quam dicit neceſſitatem? Reſpondeo, ſi celebravit de die, & poſtea etiam moriatur aliquis &c. unde poteſt unam celebrare de die, & aliam pro Defuncto.* De hac opinione diſſeruimus Edicto 36. circa medium. S. Raymundus in Summa lib.3. pag.471. Edit. Avenionen. anni 1715. quoſdam alios caſus affert, in quibus ſecundam Miſſam celebrare licet, cujuſmodi ſunt, ſi iter facientes, aut hoſpites aliter Miſſa careant. Quidam caſum illum ponunt, ſi quis infirmus peteret Viaticum, & deeſſet Sacramentum, nec quiſquam alius eſſet Sacerdos, qui Sacramentum conficeret. Nonnulli etiam affirmant poſſe Sacerdotem ſecundam Miſſam celebrare, id ſi peteretur ab aliquo Principe, vel a ſuo Epiſcopo, qui Miſſam non audiſſent, cum audire tenerentur; itidemque ſi nuptiæ in alium diem rejici non poſſent, nec quiſquam alius eſſet Sacerdos, quam qui antea unam Miſſam celebraſſet. Toletus in ſumma lib.1. cap.3. num.5. & ſeq. Caſalius de Veteribus ſacris Chriſtianor. Ritibus cap.9. §. Ante cibum.

CAPUT V.

Parochus etiam num duas Miſſas celebrare aliquando poteſt; In Orientali vero Eccleſia duæ Miſſæ in eodem Altari non celebrabantur.

Prudens animadverſio Soti.

1 PRudenter obſervat Sotus in 4. ſentent. diſt.13. quæſt.2. art.2. plures ejuſmodi caſus tunc expendi potuiſſe, cum tanta Sacerdotum copia non eſſet; nunc vero non item, cum eorum abundet numerus: *Attamen ex his omnibus antiquis caſibus, qui dum Eccleſia Sacerdotum raritate laborabat, frequentes erant, quibus unus poſſet plures celebrare Miſſas, non eſt jam in uſu præter diem Nativitatis, niſi ille, dum quis propter Parœciarum paupertatem Curam duarum habet.* Itaque concedit Sotus etiamnum Parochum, qui duas habeat Parochias, duas poſſe Miſſas eodem die celebrare; quod intelligendum, ſi in alterutram Parochiam non poſſit Populus convenire, nec alius Sacerdos quam Parochus ſit, qui Miſſam celebrare poſſit. Huic caſui congruit exemplum S.Leonis III. qui Walfrido Strabone teſte cap.21. de Rebus Eccleſiaſt. aliquando ſeptem, ut diximus, interdum novem Miſſas celebrabat: nam quidam id ita intel-

Parochus duas Miſſas poteſt celebrare qui duas habet Parochias, nec in alterutrã poteſt omnis Populus convenire.

intelligunt, ut S. Pontifex plures celebraret Miſſas, cum tanta eſſet Populi, qui ad Eccleſiam conveniret frequentia, ut eodem die opus eſſet ſæpius Miſſam iterare; devotionis enim cauſa S. Pontifex omnia illa voluit facere ſacrificia, nec aliorum uti opera Sacerdotum. Ita Fleury tom.10. Hiſt. Eccl. pag.158. Sed utcumque ſit de ejuſmodi interpretatione, conſentiunt cum Soto communiter alii, Gonzalez in cap. *Conſuluiſti* de Celebrat. Miſſar. num.2. Pirhing in lib.3. Decretal. tit.41. num.3. Paſqualigus de ſacrificio novæ legis tom.1. quæſt.386. Barboſa ad Concil. ſeſſ.22. cap.8. num.27. de Sacrificio Miſſæ, Fragoſus de Regim. Chriſt. Reipub. lib.10. diſput. 21. §.7. num.6. tom.2. Belletus Diſquiſit. Clerical. par.2. §.29. num.3. Hicoll. Lucubrat. Jur. tom.2. lib.3. tit.41. num.2. Pax Jordan. tom.1. lib.4. tit.1. num.79. Card. de Lugo de Euchariſtia diſput.20. ſect.1. num.46.

2 Eſt quædam inter Auctores quæſtio, an Parochus duas habens Parochias, ſi duas Miſſas celebrare velit, facultatem debeat ab Epiſcopo obtinere. Quidam eam facultatem petunt, ut videre eſt in auctoritatibus ſupra jam allatis; quidam eam non petunt, utpote quæ concedatur a Jure communi. Quapropter Silvius 3. part. quæſt.83. quæſit.18. art.2. ita ſcribit: *Caſus autem illi* (quos ſupra indicavimus, & in quibus poterat Sacerdos juxta quorumdam opinionem duas eodem die Miſſas celebrare) *ſic exoleverunt, ut vix inveniatur alius, in quo citra ſpecialem Epiſcopi conceſſionem id liceat, quam is, quando unus habet plures Eccleſias Parochiales, quo caſu poteſt celebrare bis*. Sed hæc componi poſſe videtur controverſia, ſi animadvertamus, ſive ſit neceſſaria Epiſcopi licentia, ſive non, id certe neceſſarium eſſe, ut ille rem cognoſcat, ac perſpiciat, num revera neceſſitas urgeat, ut Sacerdos duas Eccleſias Parochiales habens duas Miſſas cogatur celebrare: nonnumquam enim accidit, ut cum non alium eſſe Sacerdotem exiſtimaretur, qui in alterutra Parochia celebraret, tamen repertus ſit. S. Turribius Archiepiſcopus Limanus in ſua Diœceſana Synodo anno 1592. cap.3. in tom.4. Concil. Hiſpaniæ apud Cardinalem Aguirre pag.687. ita ſtatuit: *Licentiam concedimus omnibus Indorum Hiſpanorumque Parochis noſtri Diſtrictus, ut diebus Dominicis & feſtivis de præcepto ſervandis poſſint celebrare duas Miſſas in duabus Eccleſiis tam inter ſe diſtantibus, ut qui in loco unius Eccleſiæ aſſiſtunt, non poſſint commode accedere ad audiendam Miſſam in altera; cum autem habuerint alium Sacerdotem, qui poſſit celebrare in altera dictarum Eccleſiarum, non poterit Parochus celebrare in utraque, ſed unam tantum Miſſam in una, quandoquidem alter Sacerdos poſſit ſatisfacere neceſſitati alterius Populi. Nec item poterit idem Parochus celebrare duas Miſſas*

An Parochus duas habens Parochias teneatur, ſi duas velit Miſſas celebrare, licentiam petere ab Epiſcopo.

in eodem Oppido, quamvis non ſit alius Sacerdos, qui dicat ſecundam in eodem: quod etiam confirmavit in VIII. Synodo ad Diœceſ. an.1594. habita cap.38. in eadem Collect. Card. de Aguirre tom.4. pag.705.

Plures Caſus in quibus veteres Theologi putabant locũ eſſe celebrationis pluriũ Miſſarum, qui tamen nõ cõtinentur ſub voce neceſſitatis, quam diſerte vult Innocentius III.

3 Ut autem ad alios redeamus caſus, in quibus veteres Theologi putabant, poſſe Sacerdotem plures eodem die Miſſas celebrare, quilibet poteſt intelligere eos nullo modo contineri ſub neceſſitatis voce, quam diſerte exprimit Innocentius III. in allata Decretali. Ejuſmodi eſt caſus hoſpitum, & eorum qui iter faciunt; atque itidem ille de Principe, aut Epiſcopo, qui die Feſto Miſſam non audierint, nec alius quiſquam Sacerdos ſit, qui poſſit Miſſam celebrare. *Quod enim inconveniens eſt, ſi Epiſcopus, vel alia Perſona nobilis Miſſam non audiat, quia nullus adeſt Sacerdos, qui jure poſſit illam dicere*? ait Suarez in 3. par. D. Th. tom.3. quæſt.73. art.2. diſput.80. ſect.3. Ejuſmodi eſt etiam caſus de Nuptiis, quæ differri non poſſint: nam quid incommodi inde ſequeretur, ſi cum nuptiæ differri non poſſint, Matrimonium condicta die celebraretur; cumque non eſſet qui Miſſam celebraret, die proxime ſequenti Sacrificium fieret, & Nuptiæ benedicerentur? *Adde parum referre, quod differatur in diem ſequentem benedictio*: ſunt verba Card. de Lugo loc. cit. num.47. Quod vero attinet ad caſum, quo moribundus viaticum petit, neque Sacramenti copia eſt, nec Sacerdos ullus Sacramentum poteſt conficere, niſi qui jam Miſſam celebravit, ſi quis rem bene conſideret, facile intelligat non eſſe veriſimile, poſſe id uſuvenire: nam aut Sacerdos, qui de moribundo Viaticum petente certior fit, jam Sacramentum ſumſit & ablutionem, & tunc non poteſt amplius ſecundam celebrare Miſſam, quod non ſit jejunus, nec poſſit propterea particulam ad infirmum deferendam conſecrare; aut de eo certior fit antequam Euchariſtiam perceperit, & tunc non eſt opus ſecundam celebrare Miſſam, ſed ſatis eſt particulam abruptam ex hoſtia ſervare, & ad infirmum deferre. Itaque, ut revera neceſſarium ſit alteram Miſſam celebrare, oportet notitiam ad Sacerdotem pervenire inter pauca illa temporis momenta, quæ inter Communionem & ablutionem interjiciuntur; quod ſatis eſt ut intelligamus caſum fere eſſe impoſſibilem. Ita nonnulli hac de re diſputant. Sed tamen, ut verum fateamur, caſus non eſt metaphyſicus; poteſt enim accidere, ut Sacerdos ſummo mane Miſſam celebraverit, nulla ſit Sacramenti Particula, urgeat neceſſitas circa meridiem miniſtrandi Viaticum, nec ſit Sacerdos qui Miſſam celebrare poſſit; quo caſu qui jam celebravit cum jam jejunus non ſit, ei non licet rurſus celebrare; nullus enim, qui non ſit jejunus, poteſt Miſſam, ut infra videbimus, celebrare, etiam ut Viaticum moribundo miniſtret. In Concilio Mediolanenſi I. facultates omnes abo-

litiæ

litæ ſunt, quas dederant Epiſcopi plures Miſſas uno eodemque die celebrandi. Et in Concilio Mediolanenſi V. nullius roboris eſſe declarantur cauſæ celebrandi uno, eodemque die plures Miſſas, quas cauſas jam memoravimus; idque obſervavit etiam Grancolas in veteri Sacramentario Eccleſiæ par. 1. pag. 638.

Qui caſus revera contingant, cum Sacerdos poteſt duas Miſſas celebrare.

4 Itaque concludendum, caſum qui revera contingit, eum eſſe cum Parochus duas habet Parochias, de quo ſupra ſumus loquuti; neque tamen quidquam præjudicatum volumus de aliis caſibus, qui accidunt in Miſſionibus, quibus conſultum eſt, concedendo Miſſionariis facultatem plures celebrandi Miſſas eodem die, ut videre eſt apud Verricellium de Apoſtolicis Miſſionibus libr. 4. quæſt. 48. dub. 19. itemque de aliis caſibus, in quibus vel ob locorum diſtantiam, vel ob paucitatem Sacerdotum, aut hæreticorum aut infidelium perſequutionem, ne Fideles Miſſa careant, opus eſt a Sacerdotibus duas Miſſas celebrari. In Concilio Nemauſenſi habito anno 1284. ſub Martino IV. in Collect. Labbeana tom. 11. par. 1. pag. 1213. hæc habentur: *Si omnes Parochiani ad unam Miſſam ſimul non poſſint convenire, eo quod in diverſis locis habitant diſtantibus ab Eccleſia & remotis, ſicut eſt in montanis, nec ſunt in Eccleſia duo Sacerdotes, & dicta prima Miſſa, poſtmodum Parochiani venientes poſtulent Miſſam aliam ſibi dici, poterit tum Sacerdos Miſſam aliam celebrare. Tamen ſi in prima Miſſa poſt receptionem Corporis Chriſti & Sanguinis profuſionem acceperit, non debet ſecundam Miſſam in prædictis caſibus celebrare.* De celebratione plurium in eodem die Miſſarum eruditiſſime duo ætatis noſtræ Auctores ſcripſere, Sambovius tom. 3. Reſolut. Caſuum conſcientiæ caſu 8. & Pontas Dictionar. Caſuum conſcientiæ verbo *Miſſa* caſu 15. Eſt apud Fagnanum in cap. *In Ordinando* de Simonia num. 37. Reſolutio quædam S. Congregationis Epiſcoporum & Regularium, qua regulæ præſcribuntur ab Epiſcopis ſervandæ in concedenda facultate alicui Sacerdoti plures eodem die Miſſas celebrandi, vel ob locorum naturam, vel ob Sacerdotum paucitatem, vel ob infidelium perſequutionem, ut paulo ante dictum eſt. In Concilio Burdigalenſi habito anno 1583. cap. 5. hæc habentur: *Ne hujuſmodi facultatem Epiſcopi largiantur niſi Sacerdoti ſpectatæ probitatis, idque graviſſimis de cauſis, quæ facultas brevi etiam tempore circumſcribatur, nec ad plures dies, quam ad Dominicos & feſtos, in diverſis tantum Eccleſiis protrahatur.* Conſonant verba S. Congregationis Epiſcoporum in citata Reſolutione: *Nec concedi poteſt hæc licentia ab Epiſcopo generaliter, quaſi privilegium alicujus Sacerdotis, ſed tantum in aliquo caſu particulari, neceſſitatis cauſa ab Epiſcopo examinanda.*

Regulæ præſcriptæ Epiſcopis in concedenda facultate plures Miſſas celebrandi.

5 De-

Non poteſt Parochus Feria VI. in Paraſceve duas Miſſas celebrare.

5 Denique Silvius 3. part. quæſt. 83. quæſit. 18. prudenter monet, Parocho, qui in iis, quas indicavimus, circumſtantiis duas Miſſas poteſt celebrare, alteram in una, in alia Parochia alteram, non licere Feriæ ſextæ Officium Majoris Hebdomadæ mane facere in una Eccleſia, illudque iterare in altera; nam ſumenda illi eſt eo die particula Hoſtiæ conſecratæ una cum vino non conſecrato; ideoque ei non licet, cum non ſit jejunus, alteram Miſſam celebrare, & ſi ſumeret ſpeciem panis ſine Calice & vino, ſane id eſſet novum, & a regula alienum; cum præſertim nullo Fideles præcepto urgeantur, ut Officio ejus diei interſint. *Feria tamen ſexta Paraſceves non poteſt niſi ſemel Officium facere, quia pars Hoſtiæ conſecratæ ſumi debet cum vino, & ſic deſinit eſſe jejunus. Neque putandum eſt, quod in priori Eccleſia poſſit ſumere ſpeciem Panis abſque Calice & Vino, ut in poſteriori denuo peragat officium; quia nulla eſt neceſſitas iterandi iſtius diei Officii, cum ad illud audiendum Fideles non obligentur præcepto Eccleſiaſtico. Deinde talis praxis non eſt a Romano Pontifice unquam probata vel recepta. Deinde prorſus inſolens videtur, ut Officium ad Altare totum peragatur ſine Calice, quod hic contingeret. Nam in priori Eccleſia Calix aut non eſſet, aut foret ſuperfluus.* Idem Silvius tom. 5. Operum ſuorum editionis Antuerpienſis in prima ſua Oratione, quæ ſola eſt *de Officio Paraſceves*, materiam hanc retractat, & quæ loco paulo ante citato docuerat, ulteriori doctrina confirmat, atque iterum ait Parochum, qui ſimul cum vino ſumat Hoſtiam die, qui præceſſit, conſecratam, non eſſe jejunum: *Sacramentum enim Euchariſtiæ non niſi a jejunis ſumendum eſt: qui vero Calicem ſeu vinum Calici infuſum, tametſi ſpeciem Corporis Domini contingens, ſumſit, non eſt jejunus: ergo non poteſt, ſive eodem ſive diverſo in loco, Sacramentum Corporis Domini ſumere, ideoque nec Officium, in quo Sacramentum illud ſumendum eſt, peragere.* Quod ſi prætermittat Sacerdos vinum ſumere, ſumatque tantummodo ſpeciem panis, quando in prima Parochia Officium celebrat, quo ſibi liceat jejuno idem Officium in alia Parochia peragere, Eccleſiaſtico ritui adverſatur, quem & Ordo Romanus, & Sacramentarium S. Gregorii præſcribunt, & adhibet univerſalis Eccleſia, idque nulla urgente neceſſitate; Populus enim nullo tenetur præcepto audiendi eo die Officium; & S. Tridentina Synodus jubet, eos ritus & cæremonias in Miſſa a Sacerdotibus tantummodo adhiberi, quas adhiberi jubet Eccleſia, ac frequenti & laudabili uſu commendavit. Suarez loco citato cum Silvio plane conſentit; ſed illud addit, quod ſi per incogitantiam Parochus in utraque Parochiali Eccleſia Sacramentum in Sepulcro condidiſſet, poſſet in eo caſu in priori Miſſa a vino abſtinere, ſolamque

que Hoſtiam ſumere, ut ſecundum Officium in altera Eccleſia celebraret. Quod tamen nos minime intelligere poſſumus; nam illud perdifficile nobis videtur, Parochum ita eſſe incogitantem, ut in priori Miſſa vel Officio Eccleſiaſticum Ritum non obſervet: quamobrem conſultius eo in caſu putaremus, ut in altera Eccleſia Officium omitteret, & Sacramentum reconderet in Tabernaculo.

Eſt ubi duæ Miſſæ eodem die in eodem Altari non celebrentur.

6 In Orientali Eccleſia nullum reperire licuit monumentum, quo appareat Sacerdotem uno eodemque die plures Miſſas celebraſſe; quin immo regulam apud Orientales eſſe novimus, ne quiſquam eodem die Sacerdos Miſſam celebret ad Altare, in quo alius antea celebraverit, dummodo non aliter gravis quædam neceſſitas fieri poſtulet. *Quæris an pluries in die ſuper idem Altare, ut Latinis mos eſt, Miſſa celebretur. Reſpondeo, ſemel tantum Miſſam celebrari in die ſuper idem Altare, niſi vel adſit, urgeatque neceſſitas aliqua, vel id Epiſcopi obtineatur auctoritate*; Verba ſunt celebris Maronitæ Ekellenſis in Epiſtola ad Morinum ſcripta anno 1654. De rebus Melchitarum juſſu Summi Pontificis ſingularis quædam habita fuit Congregatio anno 1729. in qua inſtante Cyrillo quodam Patriarcha propoſita fuit quæſtio; an ad idem Altare plures eodem die Miſſas celebrare liceret; cumque ea Congregatio cognoviſſet, reſcriptum antea fuiſſe anno 1716. id non eſſe permittendum; etiamſi nonnemo falſa de cauſa putaret ideo non licere, quod Altare, Calix, Planeta, ceteraque ſacra indumenta ad primam Miſſam adhibita, ſi ad ſecundam adhiberentur, rumpant jejunium; cenſuit unam tantum Miſſam ad idem Altare eodem die celebrandam; Epiſcoporum vero eſſe omnem curam adhibere, ut vel in templis plura eſſent Altaria, vel Sacerdotes juxta morem, quem alibi memoravimus, concelebrarent, & interim ex animis hominum errorem evellere niterentur, rumpi jejunium per ſecundam Miſſæ ad idem Altare celebrationem; atque idem ſemper Sedes Apoſtolica cenſuit non modo anno 1729. ſed etiam in eodem ſenſu temporibus, quæ conſequuta ſunt, conſtantiſſima fuit.

Thomas Franciſcus Roverus Barnabita laudatur.

7 Poſtquam de celebratione duarum Miſſarum hæc ſcripſimus, forte fortuna incidimus in III. tomum Theologiæ moralis Regularium Thomæ Franciſci Roveri Clerici Regularis Barnabitæ, & lib.1. ejus tomi cap.2. puncto 1. hoc argumentum deprehendimus abunde diſcuſſum magnaque animi voluptate comperimus, quæ ab eo ſunt ſcripta de re hac, cum noſtra ſententia omnino congruere; quod hic declarare voluimus, tum quod egregium virum, & de Congregatione ſua, quam Præpoſitus Generalis ſapientiſſime gubernavit, optime meritum, & in litteraria Republica tot editis Operibus clarum magni ſemper fecimus; tum quod in Bononienſi

Dioe-

Diœceſi Metropolitanæ Eccleſiæ Pœnitentiarius multos ſane labores plurium annorum ſpatio pertulit; tum etiam quod, licet provectiore jam ætate, pluribuſque curis ad ejuſdem Eccleſiæ bonum diſtentus, Opus hoc noſtrum non gravatus ſit recognoſcere & emendare. Poſtulabant igitur in nos egregia Viri merita, ut in hanc grati noſtri animi declarationem digrederemur. Nunc vero examinabimus, an contingere poſſit, ut celebrare liceat Miſſam extra templa, & publica vel privata Oratoria.

CAPUT VI.

De Oratorio privato, atque an poſſit contingere, ut Sacerdoti extra Eccleſias, & publica, vel privata Oratoria liceat ſacrificium facere.

Celebrari poteſt Miſſa etiam in Oratoriis privatis ex privilegio.

1 CAnonica Regula eſt, Miſſam in templis conſecratis eſſe celebrandam, ut videre eſt in can. *Sicut* de conſecrat. diſt. 1. vel in locis ubi Epiſcopus poteſtatem fecerit celebrandi. *Miſſarum ſolemnia non ubique, ſed in locis ab Epiſcopo conſecratis, vel ubi ipſe permiſerit, celebranda eſſe cenſemus*; ſunt verba can. *Miſſarum* de Conſecrat. diſt. 1 Atque juxta eam, quæ nunc viget, diſciplinam celebrari poteſt Miſſa in templis ab Epiſcopo conſecratis, aut ejus permiſſu ab aliquo Sacerdote benedictis, aut ex privilegio in Oratoriis privatis, domeſticiſque Sacellis, ut videre eſt apud Tournely de Euchar. tom. 2. pag. 361.

Facultas concedendi Oratorium Epiſcopis ademta per Tridentinum.

S. Tridentina Synodus Seſſ. 22. in Decreto *de obſervandis, & evitandis in celebratione Miſſæ* jubet, ne Epiſcopi *patiantur privatis in domibus, atque omnino extra Eccleſiam, & ad divinum tantum cultum dedicata Oratoria ab eiſdem Ordinariis deſignanda & viſitanda, Sanctum hoc Sacrificium a Sæcularibus, aut Regularibus quibuſcumque peragi*. Gilbertus Conſulationum Canonicar. conſulat. 5. *de Sacrificio Miſſæ* negat, per ea S. Concilii verba auctoritatem ademtam Epiſcopis concedendi facultatem celebrandi in privatarum domorum Oratoriis, & auctoritatem confundit Epiſcopi, qua jubet domi ſuæ Miſſam celebrari, cum auctoritate concedendi poteſtatem, ut in aliorum domibus Miſſa celebretur; atque ulterius progreſſus ait, Epiſcopum, etiamſi a S. Synodo ea ſibi auctoritas eſſet ademta, ea tamen uti poſſe per viam diſpenſationis in caſibus particularibus. Sed hæc prorſus abſona ſunt, & a veritate non modo, quam ab univerſali omnium Diœceſium uſu aliena.

Tridentina Synodus non ademit Epiſco-

2 Sancta Tridentina Synodus illis, quæ attulimus verbis Epiſcopis facultatem adimit, qua olim erant præditi concedendi ſuis Diœ-

piſ facultatem habendi in ſuis domibus Oratorium.

Diœceſanis Oratorium in domo privatum, ubi Miſſa celebrari poſſet, juxta ea, quæ per Encyclicas literas Epiſcopis ſignificavit Sac. Congregatio ſac. illius Concilii interpres anno 1615. juſſu Pauli V. ut videre eſt apud Paſſerinum de ſtatibus hominum tom. 3. quæſt. 189. num. 979. *Tametſi ſacra Cardinalium Congregatio Concilii Tridentini Interpretum optimis innixa rationibus ſæpiſſime reſponderit, celebrandi licentias in privatis Oratoriis non niſi a Sede Apoſtolica eſſe concedendas &c. Illuſtriſſimi Patres &c. Sanctiſſimi Domini Noſtri juſſu ſignandum duxerunt, facultatem hujuſmodi licentias dandi ipſius Concilii Decreto unicuique ademtam eſſe, ſolique Beatiſſimo Romano Pontifici eſſe reſervatam.* Nihil tamen de privilegio Epiſcoporum detractum eſt, quo poſſunt in ſuis domibus privatum Oratorium habere, & in eo Miſſas celebrare, & aliis Sacerdotibus permittere ut celebrent, quemadmodum eadem Sac. Congregatio explicans ea, quæ Pauli V. juſſu in ea Epiſtola Epiſcopis edixerat, diſertiſſime declaravit anno 1623. atque illud etiam addidit, ne privilegium quidem Epiſcopis a Tridentina Synodo ademtum intelligi, ut ſuo loco dicemus, habendi Altare mobile: *Proindeque Capellas, & Oratoria ad illorum uſum ubique locorum extructa minime comprehendi in prohibitione Conſtitutionis juſſu ſanctæ memoriæ Pauli V. jampridem edita de non celebrando in privatis Oratoriis.*

Privilegium Fratrum Prædicatorum & Minorum in Jure Canonico inſertum; & privilegium pro Epiſcopis habendi Altare mobile.

3 In Jus Canonicum inſertum eſt Privilegium, quo Fratres Prædicatores, & Minores Altari uti mobili, & Miſſam ubique celebrare poſſunt, ideoque extra Templa, & Oratoria vel privata vel publica, ab Ordinariis deſtinanda & approbanda, ut in iis Miſſa celebrari poſſit, quod videre eſt in cap. *In his* De privilegiis. In Jure Canonico item extat Privilegium Epiſcoporum, ut, cum maxime deceat eos quotidie Miſſam celebrare, aut ſaltem audire, ubique in hunc uſum Altare mobile, ſeu, quod idem eſt, Petram conſecratam ſecum habeant: ut eſt in cap. *Quoniam* de Privilegiis in 6.

Privilegium hoc Fratribus Prædicatoribus & Minoribus ſublatū a Tridentina Synodo.

4 Hujuſmodi Privilegium Regularibus ademit ſancta Tridentina Synodus, quod ſæpe S. ejus interpres Congregatio declaravit, ut videre eſt apud Paſqualigum deciſ. 54. num. 1. & Pacem Jordan. Elucubrationum tom. 1. lib. 4. tit. 1. num. 40. idemque etiam evincitur ex S. Congregationis judicio in Cauſa Toletana die 4. Junii 1672. in Reſponſione ad 8. dubium. Propterea Gregorius XIII. cum Patribus Societatis Jeſu Miſſionariis privilegium conceſſit Altaris mobilis, Tridentinæ Synodi decreto derogavit, ut videre eſt apud Verricellium de Apoſtolicis Miſſionibus quæſt. 131. num. 1. In Decreto autem Clementis XI. die 15. Decembris ann. 1703. de quo

nobis paullo poſt erit ſermo, hæc habentur: *Quo vero ad Altare portatile, iterum inhærendo declarationibus ſupradictis, cenſuit licentias, ſeu privilegia conceſſa nonnullis Regularibus in cap. In his de Privilegiis, & per alios Summos Pontifices aliis Regularibus communicata utendi dicto Altari portatili, in eoque celebrandi abſque Ordinariorum licentia in locis, in quibus degunt, omnino revocata eſſe per idem Concilium Tridentinum, atque idcirco eoſdem Regulares prohibendos, ne iis utantur.*

Privilegium Altaris mobilis non eſt ſublatum Epiſcopis a Tridentino.

5 S. Tridentina Synodus privilegium Epiſcoporum non ſuſtulit, ut ſæpe declaravit S. Congregatio apud Barboſam de Epiſcopo allegat. 13. num. 1. & conſtat ex libro Decretorum 12. pag. 120. ubi ſic ea reſpondit: *Sacra Congregatio &c. cenſuit, Cardinales non ſecus ac Epiſcopos ſine ulla Epiſcopi Diœceſani licentia uti poſſe privilegio Altaris portatilis ad præſcriptum Conſtitutionis felicis recordationis Bonifacii VIII. quæ incipit: Quoniam Epiſcopi; nec hujuſmodi privilegium ſublatum fuiſſe Concilii Decreto cap. unic. ſeſſ. 22.* Verum Clemens XI. in allato Decreto die 15. Decemb. 1703. edito in ejus Bullario, & in Appendice Romanæ Synodi ſub Bened. XIII. cum videret eo privilegio quoſdam abuti, ſtatuit ne quis extra ſuam domum, nec propterea in Laicorum domibus, ſive in Diœceſi, ſive extra Diœceſim ejuſmodi privilegio uteretur: *Ad abuſus ejuſmodi eliminandos, & ad inſtaurandam venerationem tremendo Myſterio debitam Sanctiſſimus Dominus Noſter ex unanimi Voto S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, inhærendo declarationibus alias hac de re editis, expreſſe declarat Epiſcopis, & his majoribus Prælatis, etiam Cardinalatus dignitate fulgentibus neque ſub prætextu privilegii clauſi in corpore Juris, neque alio quoque titulo, nullo modo licere extra domum propriæ habitationis in domibus laicis, etiam in propria Diœceſi, quod fortius intelligitur in aliena, etiamſi Diœceſani conſenſus adhiberetur, erigi Altare; ibique ſacroſanctum Miſſæ Sacrificium celebrare, ſive celebrare facere.*

Sed Clemens XI. vetuit, ne quis Epiſcopus extra ſuū Oratorium celebraret.

Quibus rationibus impulſus Clem. XI. Decretum illud condiderit.

6 Ratio quæ Pontificem ad illud condendum Decretum impulit, ea fuit, quod reſciverat, nonneminem Epiſcoporum tam in ſua, quam in aliena Diœceſi domo ſua egredi conſueviſſe, & ut primario cuipiam viro laico gratum faceret, qui non haberet privati Oratorii privilegium, ad illius domum ſeſe conferre, ibique vel ab aliquo Miſſam celebrare facere, aut etiam plures, ſi vir ille habuiſſet Oratorium privatum, ubi non niſi unicam Miſſam eodem die liceret celebrari. *Epiſcopi etiam in aliena Diœceſi extra domum propriæ habitationis in privatis Laicorum domibus erigi faciunt Altare, ibique per unum aut plures e ſuis Cappellanis vivificam Chriſti Hoſtiam immolari.* Iccirco opus fuit, Decretum Clementis XI. declarari

clarari ſub Innocentio XIII. qui in Bulla *Apoſtolici Miniſterii* de Regulari Diſciplina pro Hiſpaniarum Regnis, quam Benedictus XIII. confirmavit, Decreto Clementino declaravit locum non eſſe, ſi Epiſcopus tamquam hoſpes in alicujus Laici domo moretur, aut Diœceſim viſitando, aut iter faciendo, aut ex licentia Sedis Apoſtolicæ habitando in domo aliena extra Diœceſim: *Declaramus tamen, quod cum in prædicto decreto ſtatueretur, non licere Epiſcopis extra domum propriæ habitationis in domibus laicis erigere Altare, ibique ſacroſanctum Miſſæ Sacrificium celebrare, ſive celebrari facere, hujuſmodi prohibitio intelligenda non ſit de domibus etiam Laicis, in quibus ipſi Epiſcopi forte occaſione viſitationis, vel itineris hoſpitio excipiantur, & nec etiam quando Epiſcopi in caſibus a Jure permiſſis, vel de ſpeciali Sedis Apoſtolicæ licentia, abſentes a domo propria ordinariæ habitationis, moram idcirco faciant in aliena domo per modum ſimilis habitationis; his enim caſibus licita eis erit erectio Altaris ad effectum prædictæ celebrationis, non ſecus ac in domo propriæ ordinariæ habitationis*. Privilegio Altaris mobilis, quod habent Epiſcopi, gaudent Eminentiſſimi Cardinales, etiam qui Epiſcopi non ſint. Quod vero attinet ad Oratoria ſeu Capellas privatas, quibus certus fixuſque aſſignatus eſt locus, in domibus tam Epiſcoporum, quam Cardinalium, poſſunt plures quotidie Miſſæ celebrari etiam a Sacerdotibus, qui non ſint ex familia, licet Epiſcopus vel Cardinalis abſit; quique, etiamſi ex familia non ſit, diebus feſtis ibi Miſſam audiat, Eccleſiaſtico præcepto ſatisfacit. De Cardinalium Capellis videatur Cardinalis Brancacii Diſſertatio de Privilegiis Capell. Cardinal. De Capellis vero Epiſcoporum vide Clericatum de Sacram. Euchariſt. deciſ. 8. num. 20.

Si neceſſitas poſcat, licet celebrare Miſſam etiam extra Templa & Oratoria, dummodo locus mundus ſit.

7 Lex quæ prohibet, ne quis Miſſam alibi celebret, quam in Templis aut Oratoriis publicis priuatiſque, præcipuam quandam reſtrictionem habet, ſi Miſſa, quæ omnino celebranda ſit, non poſſit in ejuſmodi locis celebrari: nam eo in caſu licet Sacrificium ubique facere, dummodo locus, in quo fit nihil indecori habeat, juxta Can. *Concedimus* de Conſecrat. Diſt. 1. *In itinere vero poſitis ſi Eccleſia defuerit, ſub dio, ſeu in tentoriis, ſi Tabula Altaris conſecrata, ceteraque ſacra miniſteria ad id Officium pertinentia ibi affuerint, Miſſarum ſolemnia celebrari concedimus: Aliter omnino interdicimus*. Et juxta Can. *Sicut* de Conſecrat. diſt. 1. *Satius ergo eſt Miſſam non cantare, aut non audire, quam in illis locis, ubi fieri non oportet, niſi pro ſumma contingat neceſſitate, quoniam neceſſitas non habet legem*. S. Thomas 3. par. quæſt. 83. art. 3. in reſponſ. *ad ſecundum*, duobus illis textibus Canonicis utitur, ut oſtendat, etiam extra templa poſſe, ſi neceſſitas urgeat, Miſſam celebrari.

brari. Suarez in 3.par. diſput. 81. ſect. 3. notat, haud ita fidendum illis textibus, qui neque ex Conſtitutionibus Summorum Pontificum, neque ex Decretis Conciliorum generalium deſumti ſint; quo ſignificare voluit iis non propterea auctoritatem legis accedere, quod a Gratiano in Decretum ſuum conjecti ſint, ſed tantum iis eſſe auctoritatis, quantum habeant apud Auctores ſuos. Eos tamen ait communi conſuetudine eſſe receptos, & æquum eſſe Miſſam, ſi legitima cauſa interveniat, extra Templa etiam & Capellas celebrari poſſe. Exemplum afferunt Auctores Capellanorum in exercitibus Sacramenta adminiſtrantium, quibus licet celebrare Miſſam in caſtris: quamobrem in Capitularibus incerti cujuſdam, ſed gravis Auctoris apud Labbæum tom.9. Concilior. pag.1011. hæc leguntur: *Miſſarum ſolemnia nequaquam alibi, niſi in Eccleſia celebranda ſunt, non in quibuſdam domibus, & in vilibus locis, ſed in loco, quem elegerit Dominus, juxta illud quod ſcriptum eſt: Vide ne offeras holocauſta in omni loco, quem videris, ſed in loco, quem elegerit Dominus, ut ponat nomen ſuum ibi: exempta ratione eorum, qui in exercitu pergentes ad hoc opus habent tentoria, & Altaria dedicata, in quibus Miſſarum ſolemnia expleantur*. Et Durandus lib.4. Rationalis Divinorum Officiorum cap.1. num.41. ita ſcripſit: *Poteſt autem eſſe neceſſitas, ut Miſſa dicatur in navi, vel in exercitu ſub papilione*. Exemplum afferunt etiam navigantium, qui diu Miſſa caruerunt; nam dicunt Sacerdotem poſſe in maris littore celebrare. Denique exemplum afferunt eorum, qui per infidelium regiones iter faciunt, in quibus Catholicæ Religionis uſus prohibetur; & dicunt, licere in quovis honeſto loco Miſſam celebrare, ſemper tamen ſuper Petra conſecrata: *Non debet cantari Miſſa, niſi in Eccleſia conſecrata, ſi fieri poteſt, vel ſaltem in Altari conſecrato, vel ſi hoc non habetur, habeatur ad minus ſemper parva Tabula conſecrata: In neceſſitate etiam poteſt Miſſa celebrari ſub dio, vel in tentoriis, in itinere videlicet, vel in exercitu, vel ſimili honeſto loco, dum tamen habeatur ſemper Tabula, ut dictum eſt, & cetera ornamenta neceſſaria*: verba ſunt S. Raymundi lib.3. Summæ pag.470. §.11. Quæſtio itaque eo redigitur, an in mari vel flumine, ideſt in navi ſeu triremi liceat Miſſam celebrare.

8 In Sacerdotali Romano cap.47. generalis hæc regula habetur: *In loco fluctuanti, ut in mari vel in fluminibus celebrare non licet alicui*. Generalis hæc regula reſtringitur, ſeu potius explicatur quoad Miſſam ſiccam: *Conſuevit tamen in mari pro populorum devotione abſque Conſecratione Miſſa (quam ſiccam vocant) dici per Sacerdotem*. Adeundus Martene de antiquis Eccleſiæ Ritibus lib.1. cap.3. art.1. num.16.& ſeq. ubi magna eruditionis copia fere omnia con-

In navigio non licet Miſſam celebrare, niſi ſiccam.

congeſſit, quæ Miſſæ ſiccæ favent, vel ei adverſantur: Ejuſmodi *Quid ſit Miſſa ſicca.* Miſſa, quæ etiam nautica dicitur, introducta fuit, ne navigantes Miſſa omnino carerent in longis navigationibus, neve in Miſſa, quæ in mari celebraretur, periculum eſſet effuſionis Sanguinis dum navigium jactaretur. Georgius Caſſander in Opere Liturgico cap.34. hæc ſcribit: *Hæc Miſſa ſicca, ideſt ſine Conſecratione & Communicatione, etiam Navalis ſeu nautica dicitur, eo quod in loco fluctuante & vacillante, ut in mari & fluminibus, quibus in locis plenam Miſſam celebrandam non putant, ad hunc tantum modum Miſſam dici poſſe tradunt*. Durandus in Rationali lib.4. cap.1. præſcribit quomodo ejuſmodi Miſſa ſit celebranda: ait enim Sacerdoti induendas eſſe ſacras omnes veſtes, Miſſam legendam uſque ad Offertorium; recitandam Præfationem, omittendum Canonem, dicendam Orationem Dominicam, omittendas Secretas omnes, nihil dicendum eorum faciendumve, quæ fiunt dicunturve ſuper Calicem & Hoſtiam, quorum neutrum debet eſſe ſuper Altare. S. Ludovicum Galliarum Regem teſtatur in ejus vita Gaufridus, cum captivus apud Saracenos eſſet, conſueviſſe coram ſe Miſſam ſiccam celebrari curare. Olim dicebatur in Triremibus Melitenſibus, ut teſtatur *Cur, & quando introducta.* Macrus in Vocabulario Eccleſiaſt. verbo *Miſſa ſicca*. Auctores vero, qui ad res ampliandas ſunt procliviores, non dubitant affirmare, etiam coram infirmo, cui non liceat ad Eccleſiam accedere, præſertim de Epiſcopi licentia poſſe ejuſmodi Miſſam celebrari, ut videre eſt apud Quartum ad Rubricas Miſſal. par.1.tit.14. dub.4.§.*Dico tertio*. Idque multo antea probaverat Epiſcopus Prudentius in ſuo Pontificali manuſcripto ante octingentos eoque amplius annos, quod refert Boucat tom.5. Theologiæ diſſert.2. par.4. §.*de Miſſa ſicca ſeu nautica*. Et Guido de Monte Rocherii, qui ſcripſit circa annum 1333. tract.4. in Enchiridio Sacerdotum cap.7. probat conſuetudinem, quæ in quibuſdam locis invaluit Miſſam ſiccam celebrandi, ne peregrini, qui jam peracta Miſſa ad Eccleſiam veniunt, Miſſa o mnino careant: *Approbo iſtam conſuetudinem, quæ ſervatur in aliquibus Eccleſiis Gallicanis, quando ſcilicet dicta Miſſa veniunt aliqui peregrini ad aliquam Eccleſiam, ſi non ſit aliquis Sacerdos paratus celebrare, Sacerdos induit ſe, ſicut ſi deberet dicere Miſſam; & dicit eis Miſſam de Beata Virgine Maria, vel de Spiritu Sancto, vel de Trinitate, vel de illo Sancto, pro quo ſit peregrinatio. Non tamen dicit Canonem, nec conſecrat, ſed oſtendit eis reliquias alias loco elevationis Corporis Chriſti; & iſta Miſſa vocatur ſicca*. Quidam nomine Moleon Pariſiis opus quoddam edidit anno 1718. cui titulus, *Iter Liturgicum per Gallias*, ubi pag.76. narrat, etiam nunc in Diœceſi Claromontana, ſi quis meridie extremum diem obierit,

nec

nec ad eum qui proxime conſequitur diem cadaver ejus incorruptum ſervari poſſit, conſuetudinem eſſe poſt prandium Miſſam ſiccam celebrandi, ne ſine Miſſa terræ detur Chriſtiani hominis cadaver. Miſſæ ſiccæ fautor eſſe videtur Clericatus, ſi agatur de ea celebranda in mari, vel coram infirmo, dec.31.n.36. & ſeq. de Sacrificio Miſſæ. Verum Eſtius Orat.13. Theologica adverſus eam graviter clamat, illamque improbat, quod veram ſacrificandi & celebrandi ſimulationem contineat, ubi nec ſacrificatur, nec celebratur. Ob eaſdem rationes eam improbat Sylvius 3.par. quæſt.83. art.2. Natalis Alexander Theolog. Dogmat.& Moral. lib.2. cap.6. art.5. de Sacram.Euchariſtiæ Regula 6.earum quæ ad praxim pertinent; Lupus in can.52. Concilii Trullani tom.2. primæ edit. pag.951. & Cardinalis Bona Rer. Liturgicar. lib.1. cap.15. num.6., quorum ſapienti ſententiæ libenter ipſi ſubſcribimus, & ad eam quæſtionem aggredimur pertractandam, utrum in mari veram, non ſiccam Miſſam liceat celebrare.

Eſtius eam improbat.

An liceat Miſſam verã celebrare in mari. Qui de ea quæſtione ſcripſerunt.

9 Hac de re vulgo fere omnes rerum harum ſcriptores diſſeruere, inter quos legi poſſunt Paſqualigus de Sacrificio novæ legis tom.1. tract. 1. quæſt.472. Verricellus de Apoſtolicis Miſſionibus quæſt.133. Cardinalis de Lugo de Sacram. Euch. diſput.20. ſect.3. Schiara Theologia Bellica tom.2. lib.7. difficult.3. Rotarius Theologia Regularium tom.3. lib.1. cap.1. num.9. Cardinalis Albizius de Inconſtantia in fide cap.34. num.130. & ſeq. Monacellus in Formulario legali tom.4. in ſupplemento ad 2. tomum pag.32. num.1. & ſeq. Edit. Romanæ anno 1713. Eminentiſſimus Cardinalis Petra in Comment. ad Conſtitut. Apoſtolic. tom. 4. pag.273. & ſeq. Meratus ad Gavantum tom.1. par.1. pag.298. & ſeq.

Negant quidam propter periculum effuſionis Sanguinis, quidã affirmant, modo mare ſit tranquillum.

10 Omnis, ut ſupra innuimus, difficultas ſita eſt in periculo, ne ſi Miſſa dicatur in navigio, Chriſti Sanguis effundatur; quamobrem quidam obfirmate negant celebrari poſſe Miſſam in mari; alii vero celebrari quidem poſſe affirmant, tranquillo tamen Cœlo, pacatis undis, & tuto navigio. S. Antoninus 3. par. tit.13. cap.6. §.4. ita loquitur: *In nulla neceſſitate licet celebrare in mari vel ſupra fluvium, ubi probabiliter timetur de effuſione Sanguinis propter agitationem navis.* Joannes Major in 4. ſentent. diſt.13. quæſt.2. in princ. poſtquam ſtatuit non licere Miſſam in mari celebrare, addit: *Cum autem non patet acceſſus rationabilis ad terram, tales excuſantur ab auditione Miſſæ; eſſet enim periculum effuſionis Sanguinis Chriſti, a quo ubi caveretur, poſſet celebrari.* Atque illud eſt fama celebratum quod narrat Surius tom.2. ad diem 20. Martii de S. Vulfrano Archiepiſcopo Senonenſi, qui cum in navi in altum Oceani devectus Miſſam celebraret, elapſa eſt Patena e manu Miniſtri in ma-

Digitized by Google

mare; & a Deo vir Sanctus impetravit, ut e fundo maris in manus Miniſtri Patena rediret; qua de re ſcribit Baronius ad ann. Chr. 700. num. 3. *Ex quibus præter inſignis miraculi virtutem intelligis, lector, non deſtitiſſe ſanctos viros in mari etiam, cum tranquillitas eſſet, religata anchoris navi, celebrare ibi ſacroſanctum Sacrificium Miſſæ Deo maxime gratum, quod ipſe tanti editione miraculi patefecit.* Qua Baronii obſervatione, importuna de medio tollitur admiratio, de qua loquitur Matthæus Paris ad ann. Chr. 1247. ubi de Cardinali quodam Legato Pontificis ita ſcribit: *Cum navem aſcenſurus eſſet, juſſit cuidam Fratri de Ordine Prædicatorum in ipſa Miſſam celebrare: quod & factum eſt non ſine multorum, qui hoc non providerant, admiratione.*

Matthæus Paris notatus.

11 Sed per Sedis Apoſtolicæ, quæ nunc invaluit, praxim ſublata eſt omnis Diſputatio. Scribunt enim viri Sacrarum Congregationum Romæ peritiſſimi, ut videre eſt apud Eminentiſſimum Cardinalem Petram loc. cit. & Meratum loc. cit. Apoſtolico opus eſſe privilegio, ut in mari Miſſa celebrari poſſit; neque ſatis eſſe privilegium Altaris mobilis, quo continetur clauſula, *in loco honeſto ac tuto*, quæ mari non convenit; ideoque peculiare privilegium oportere a Pontifice impetrare, quod, non niſi ſub illis conceditur conditionibus, ut tutum navigium ſit, ac longe abſit a litore, tranquillumque ſit mare, & Celebranti adſit etiam alter vel Sacerdos, vel Diaconus, qui, ſi quis cooriretur motus, quo periculum eſſet ne Calix everteretur, poſſit manu Calicem ab ejuſmodi periculo eripere. Videatur Indultum, quod militari Ordini Hieroſolymitano conceſſit Clemens XI. in ejus Bullario ordine undecimum, pag. 51. cui poſt accuratam S. Congregationis ea de re diſceptationem eæ appoſitæ ſunt conditiones.

Hoc tempore non licet celebrare Miſſam in mari ſine Apoſtolico Indulto.

Conditiones quas exigit illud Indultum.

CAPUT VII.

An celebrare liceat ſine Planeta, ſine Sacris indumentis, ſine luminibus, aut Miniſtro, an denique in pluribus Eccleſiis; & qua hora Miſſam liceat celebrare.

1 Nunc vero examinandum, num aliquando ſine Planeta ceteriſque ſacris indumentis, num ſine luminibus, num ſine Miniſtro Miſſa celebrari poſſit. Huic quæſtioni enodandæ duo textus ex Jure Canonico appoſite poſſunt afferri; alter ex can. *Eccleſiaſtica* diſt. 23. quo prohibetur Sacerdos, qui ſtolam in ſua Ordinatione acceperit, Miſſam ſine Stola celebare: *Modis omnibus convenit, ut quod quiſque percepit in conſecratione honoris, hoc retineat in oblatione,* vel

An liceat celebrare Miſſam ſine ſacris indumentis.

vel perceptione ſuæ ſalutis: ſi quis autem aliter egerit, excommunicationi ſubjaceat. Alter eſt ex can. *Veſtimenta* de conſecrat. diſt. 1. *Veſtimenta Eccleſiaſtica, quibus Domino miniſtratur, & ſacrata debent eſſe & honeſta: quibus &c. aliis in uſibus non debent frui, quam in Eccleſiaſticis & Deo dignis Officiis* Ex hoc duplici textu vulgo deducunt Auctores, præceptum eſſe Eccleſiaſticum Miſſam cum omnibus ſacris veſtibus celebrandi; ita ut graviter peccet Sacerdos, non ſolum ſi ſciens & prudens nullas adhibeat ſacras veſtes, ſed etiamſi earum omittat aliquam. Videatur Perſicus de Officio Sacerdotis lib. 1. dub. 5. num. 52. & ſeq. Pulcre Sotus in 4. Sentent. diſt. 13. quæſt. 2. art. 4. poſtquam veſtes Sacerdotales deſcripſit, hæc addit: *Ecce quibus ſacratis veſtibus veſtitus Sacerdos ad ſacrum Altare accedit. Nam ſi aliquam illarum conſulto prætermitteret, tamquam myſteriorum contemtor mortaliter delinqueret. Secus ſi ex oblivione, vel aliqua negligentia id faceret.* Cum eo conſentit Biel. in Lect. 14. ſuper Canone Miſſæ, qui poſtquam de ſacris veſtibus, ceteriſque omnibus mentionem fecit, quæ ſi non ad validam, certe ad licitam Miſſæ celebrationem pertinent, concludit: *Nihil autem dubium, quin omittens aliquid prædictorum ex contemtu, vel ſcienter, peccet mortaliter, faciens in hoc temere contra Conſtitutionem, aut conſuetudinem generalem Romanæ Eccleſiæ.* Videatur etiam Renaudotius in Collect. Liturgiar. Orientalium tom. 2. pag. 56. qui teſtatur, Syris & Coptis & omnibus Chriſtianis Orientalibus, cujuſcumque ſectæ aut linguæ, ſacrilegium eſſe ſine ſacris veſtibus ad Altaris miniſterium accedere; & ejuſmodi temeritatem etiam pœna depoſitionis coerceri. Quibus præmiſſis proponitur ejuſmodi caſus: Parochus ab infirmo accerſitus, ut ſibi miniſtret Viaticum, copiam non habet ſacræ ſupellectilis, quæ in armario eſt occluſa, cujus clavem ejus Miniſter imprudens ſecum inconſulto detulit & abiit; nec quiſquam novit ubi Miniſter reperiri poſſit: reſpondetur, nullo modo poſſe Parochum ſine ſacris veſtibus Miſſam celebrare; ſcandalum enim id crearet, & gravis eſſet irreverentia in ſanctiſſimum Sacramentum; præceptum vero, quo urgetur infirmus ad accipiendum Viaticum, eum adſtringit, ſi Sacramentum poſſit ſuſcipere eo modo, quo ſuſcipi decet, atque ea reverentia, quæ tanto debetur Sacramento. Ita poſt Sylvium reſpondet Pontas in Dictionar. Caſuum Conſcientiæ verbo *Miſſa* caſ. 7. ubi integrum Sylvii locum affert.

An ſine luminibus liceat celebrare Miſſam.

2 De illo autem qui ſine luminibus Miſſam celebret, ſic reſpondit Honorius III. in cap. *Literas* de Celebrat. Miſſar. *Inquiſitionis Officium iteras ex ejus confeſſionibus* (loquitur de quodam Preſbytero) *inveniſti, quod idem ſine igne ſacrificabat, & aqua. Cum igi-*

igitur vel ex aperta malitia, vel nimia deſipientia peccaſſe probatur, mandamus, quatenus Officio, & Beneficio perpetuo ipſum prives. Ex quo loco Pontas caſ.8. verbo Miſſa poſt Sylvium eruit, nefas eſſe Miſſam ſine luminibus celebrare, etiam urgente periculo, ne Populus die Feſto Miſſa careat, aut ne moribundus ſine Viatico ex hac vita migret, quemadmodum docent graves Scriptores, quos refert & ſequitur Quartus ad Rubricas Miſſalis par. 1. tit. 20. num. 11. & Meratus ad Gavantum tom. 1. par. 1. pag. 298. num. 9. Addit idem Pontas Sylvii auctoritatem ſequutus, lumina eſſe oportere vel ex cera, vel ex oleo, aut ſi deſint ejuſmodi, e ſevo, urgente neceſſitate; quod etiam animadvertit Auctor Collationum Lucionenſium tom. 5. pag. 549. Et ſi lumen alterum e cera reperiri non poſſit, & neceſſitas urgeat celebrandi Miſſam, unicum tantum lumen adhiberi poteſt, ut advertit Gavantus ad Rubr. 20. de Præparatione Altaris. S. Antoninus 3. par. Summæ tit. 13. cap. 6. ita monet: *Nota ergo, quod ſi aliquod eorum defuerit, quæ requiruntur ad ritum celebrationis ſolemnitate, ut Calix conſecratus, Palla, Altare, vel lumen, vel aliqua veſtis ſacra, ut Manipulus, Stola, & hujuſmodi, debet potius dimittere Miſſam etiam die Feſto, quam ſic celebrare, quia ſic celebrando advertenter, quamvis ſine dubio conficeret, exiſtentibus aliis, quæ ſunt de ſubſtantia Conſecrationis, tamen peccaret mortaliter; & idem credo celebrando ſine Miſſali ſeu libro, in quo ſit ſaltem Canon, alias mente retentus dicendo; nam talis ſe exponit periculo errandi in verbis Canonis, immo & Conſecrationis, cum & optimæ memoriæ viros aliquando fallat memoria, tum etiam quia facit contra generalem Eccleſiæ conſuetudinem*.

3 Denique etſi generalis ea regula eſt, non poſſe Miſſam ſine Miniſtro celebrari juxta Decretalem Alexandri III. in cap. *Præpoſuit* de Filiis Presbyterorum, ubi legitur: *Non enim ſolus Presbyter Miſſarum ſolemnia, vel alia divina Officia poteſt ſine Miniſtri ſuffragio celebrare*; tamen poteſt Sacerdos etiam ſine Miniſtro Miſſam celebrare, ſibique ipſe reſpondere, ſi Viaticum opus ſit infirmo miniſtrare, ut docet Sylvius 3. par. quæſt. 83. art. 5. qui etiam cenſet Sacerdotem, cui die feſto non ſit copia Miſſæ audiendæ, meliore conſilio Miſſam prætermittere, quam ſine Miniſtro celebrare; quamquam negat, illum peccare, ſi ſine Miniſtro celebret: *In caſu tamen gravis neceſſitatis boni Auctores exiſtimant, Sacerdotem non male facturum ſi ſolus celebret, ſibique reſpondeat, ac miniſtret, ut ſi alioquin aut ipſe Sacerdos, aut alius ſit ſine viatico moriturus. Addunt etiam nonnulli, ſi ſit Feſtum ſolemne, neque Sacerdos poſſit Miſſam audire: ſed mallem eo caſu dicere, ipſum ab auditione Miſſæ excuſari, quam conſulere, ut ſolus celebraret, quamquam nec Cele-* *An ſine Miniſtro.*

brantem damnarem. Gibertus Conſultat.Canonicar.de Sacramentis conſultat.7. de Sacrificio Miſſæ narrat, Sacerdotem quemdam onus habuiſſe quotidie Miſſam celebrandi in Oratorio Campeſtri ab hominum frequentia longe remoto; Oratoriumque illud in honorem S. Blaſii fuiſſe Deo dedicatum, ubi etiam Sacerdos ille panem benedicebat, qui plurimum prodeſſe exiſtimabatur miſeris illis agricolis, qui faucibus laborarent. Ibi porro quotidie Sacerdotem illum, cui Miniſtri non eſſet copia, ſolum ſibique reſpondentem celebrare Miſſam conſueviſſe. Quærit igitur Gibertus, an illi licitum id fuerit facere, & Canones quidem affert, qui vetant, ne quiſquam ſine Miniſtro Miſſam celebret; nec caſum, quem alibi attigimus, omittit de Miſſis ſolitariis: ſed concludit denique, Sacerdoti illi licitum non fuiſſe Miſſam celebrare ſine Miniſtro, ſed illum debuiſſe ab Epiſcopo facultatem petere celebrandi in alia Eccleſia, ubi Miniſtri ſibi copia eſſet; & ſi aliquo impedimento detentus non potuiſſet ad locum, qui ſibi deſtinatus eſſet, ſeſe conferre, debuiſſe a Miſſæ celebratione abſtinere, ne Miſſam ſine Miniſtro celebraret. Suarez in 3.par. diſput.82. ſect.3. qui Miſſam celebret ſine aliqua e ſacris veſtibus, eum a peccato mortali non excuſat, omnemque excludit parvitatem materiæ; qui tamen vel oblivione captus, vel per imprudentiam aliquod e ſacris indumentis omiſerit, eum ne venialiter quidem peccare exiſtimat. Cardinalis Gottus Theolog. tom.14. quæſt.2. de Sacrific.Miſſæ dub.4. §.2. docet graviter peccaturum Sacerdotem, qui vel Viatici ad infirmum in limine mortis poſitum deferendi gratia, vel ne Populus die Feſto Miſſa careat, Miſſam ſine ſacris veſtibus celebret. Mitius ſentit de eo, qui gravi premente neceſſitate, puta ad evitandum ſcandalum & ſuſurrum, qui oriretur in Populo, ſi ſibi die Feſto Miſſæ non eſſet copia, Miſſam celebraret cum Amictu, Alba, & Planeta, omiſſis Stola, vel Manipulo, aut Cingulo benedicto, quæ reperire non potuiſſet. Cajetanus Cardinalis in 1.2. quæſt.96.negat, ſine peccato Sacerdotem poſſe, omiſſis veſtibus ſacris, Miſſam celebrare, etiam metu mortis deterritum; idque propter gravem irreverentiam. Eum ſequitur Sylvius 3.par. quæſt.83.art.6. quod durum videtur Baldello, niſi Eccleſiæ contemtus exiſteret, tom.1. lib.1. diſput.15. n.10.

Qui celebrat in templo polluto, peccat graviter, non tamen incurrit in Cenſuras, ac ne in irregularitatem quidem.

4 Jam vero de celebratione Miſſæ in templo violato, ſeu polluto reliquum eſt ut pauca quædam attingamus. Templum multipliciter poteſt pollui. Primo, ſi in eo homicidium voluntarium perpetretur, cap. *Propoſuiſti*, de Conſecrat.Eccleſiarum. Secundo, ſi in eo magna vis humani ſanguinis effundatur, Can. *Eccleſiis* de Conſecrat. diſt.1.& cap. *Si Eccleſia* de Conſecrat. Eccleſiar. Tertio, ſi in eo ſponte effundatur ſemen humanum, ut videre eſt in allatis texti-

textibus, *ſive effuſio ſit ſecundum naturam*, *ſive contra*, *ſive per copulam alias licitam*, *ſive per illicitam*, juxta communem ſententiam. Quarto ſi excommunicatus vitandus in eo ſepeliatur, cap. *Conſuluiſti* de Conſecrat. Eccleſiar. Quinto, ſi in eo itidem ſepeliatur Ethnicus, vel infidelis, Can. *Eccleſiam* de Conſecrat. diſt. 1. Si quis in templo polluto ſeu violato Miſſam celebret, nullam pœnam incurrit, non ſuſpenſionem, non excommunicationem, non irregularitatem, cap. *Is qui*, de ſentent. excommunicat. in 6. Irregularitatem enim, cujus Romano Pontifici reſervatur diſpenſatio, incurrit, qui in loco interdicto celebraret, ut ſtatuit Bonifacius VIII. eod. cap. *Is qui*. Etſi autem qui in templo polluto ſeu violato celebret, nullam ex illis pœnis incurrit, expers tamen peccati non eſt; cum textus allatus dicat, eum *temerarie agere*; ad quæ verba notat Sylvius in 3. par. quæſt. 83. art. 3. Sacerdotem hunc *facere contra juſtam Eccleſiæ prohibitionem in re gravi*: ex quo infert, ſi Epiſcopi conſenſus accedat, eum non peccare in templo polluto Miſſam celebrando. Cum eo conſentit Perſicus de Sacerdotis Officio lib. 1. dub. 12. Fuſe id tractatum reperias in collat. 16. Lucionen. tom. 5. quæſt. 1. pag. 160. & ſeq. edit. anni 1685.

Tempus celebrandi Miſſam ab Aurora ad meridiem; ex æquitate poteſt celebrari horæ triente ante auroram, & poſt meridiem.

5 Nihil opus eſt hic de hora celebrandæ Miſſæ diſputare: nam Rubrica Miſſalis diſerte ait: *Quacumque hora ab aurora*; & alibi: *Miſſa privata ſaltem poſt Matutinum & Laudes quacumque hora ab aurora uſque ad meridiem dici poteſt*. Univerſalis Eccleſiæ conſuetudo eſt, in Pervigilio Nativitatis Jeſu Chriſti, ut poſt mediam noctem Miſſa Conventualis celebretur. S. Pius V. edita Bulla 4. tom. 2. Bullarii antiqua omnia ſuſtulit Privilegia, quorum vi quidam Miſſam ante mediam noctem in eodem Pervigilio celebrabant. Æquitate quadam, juxta eam quæ etiam Romæ viget praxim, tolerari ſolet, ut Miſſa horæ triente ante Auroram, & poſt Meridiem celebretur, ut videre eſt in Edicto noſtro 13. editionis latinæ atque etiam in noſtro Edicto 68. ubi Epiſtolam retulimus nobis a S. Congregatione Concilii Clementis XII. juſſu ſcriptam, in qua improbatur malus uſus Miſſam occaſione cujuſdam ſolemnitatis multas horas celebrandi ante auroram, multaſque itidem horas poſt meridiem. D. Thomas 3. par. quæſt. 83. art. 2. *ad quartum* hæc eadem confirmat. *Ad quartum dicendum quod regulariter Miſſa debet celebrari in die, & non in nocte* &c. *ita tamen quod principium diei accipiatur non a media nocte, nec etiam ab ortu ſolis, idest quando ſubſtantia ſolis apparet ſuper terram; ſed quando incipit apparere aurora: tunc enim quodammodo dicitur ſol ortus, inquantum claritas radiorum ejus apparet* &c. *ſpecialiter tamen in nocte Natalis Domini Miſſa celebratur propter hoc quod Dominus in nocte natus eſt*. Et Sotus

Literæ ea de re S. Congreg. Concilii.

in 4. ſentent. diſt.13. quæſt.2. art.2. prope finem: *Jam vero nunc temporis ſtatum tempus Miſſis celebrandis decurrit ab initio auroræ quocumque tempore anni uſque ad meridiem*. Nonnullos tamen ait ex Privilegio Apoſtolico poſſe Miſſam celebrare, aut celebrandam curare ante auroram, & poſt meridiem; ac deinde invehitur adverſus abuſum celebrandi poſt elapſum tempus quod præfinitum eſt: *Attamen quod hoc fiat ad inſerviendum deliciis eorum, qui noctes aleis & crapulis vacando in dies vertunt, dieſque dormiendo in noctes, non poteſt non eſſe vituperio dignum*.

CAPUT VIII.

De fructus medii applicatione ex ipſo munere.

De Miſſæ fructu. Miſſæ fructus triplex.

1 DOcet Scotus quodlibet.20. ar.2.& 3. cujus doctrinam communiter ſequuntur ceteri Theologi, atque ipſa etiam recipit Eccleſia, ut videre eſt apud Sotum de Juſtitia & Jure lib.3. quæſt.2. art.2. Cordubam lib.1. quæſt.3. Notab.4. & Navarrum cap.25. numer.92. triplicem eſſe Miſſæ fructum; primum generaliſſimum, cujus Fideles omnes fiunt participes; alterum ſpecialiſſimum, quo fruitur Sacerdos; tertium, qui dicitur medius, quemque iis Sacerdos applicat, pro quibus Sacrificium offert: quod etiam optime explicavit Cardinalis Bona in Tract. Aſcetico de Sacrific. Miſſæ cap.1. §.4. Et quoniam multis nominibus poteſt aliquis teneri ad offerendum pro aliis Sacrificium Miſſæ, ſeu fructum medium, vel ratione Officii, vel oneris Beneficio quod poſſidet adjecti, vel præcepti Superioris, vel eleemoſynæ, quam acceperit; ſingula hæc capita percurremus, ſacrarum Romæ Congregationum veſtigia ſecuti, præſertim ejus, quæ S. Tridentinæ Synodi eſt interpres, cujus Decretis debetur ab omnibus veneratio: ſola enim hæc Congregatio poteſtatem habet Concilii illius mentem interpretandi; ejuſque Decreta, ſi generalia ſint, vim legis obtinent; ſiquidem ad eam pertinet diſciplinæ præcepta ſtatuere, ut ſæpiſſime docuimus in noſtris Edictis.

Qui curam animarũ habet, tenetur offerre Sacrificium pro Populo feſtis diebus.

2 S. Tridentina Synodus ſeſſ. 23. cap.1. loquens de iis, qui curam habent animarum, *Cum præcepto*, inquit, *divino mandatum ſit omnibus, quibus animarum cura commiſſa eſt, oves ſuas agnoſcere, pro his Sacrificium offerre*. Qui de morali ſcribunt Theologia, quæſtionem illam excitarunt, an verbis illis, *pro his Sacrificium offerre*, teneantur, qui curam habent animarum, Miſſam tantummodo celebrare, an etiam onus habeant applicandi Sacrificium Populo ſibi commiſſo: in qua quæſtione S.Congregationis ſemper ea fuit

fuit ſententia, eum qui curam animarum habet, teneri Miſſam applicare Populo omnibus diebus Dominicis, & feſtis diebus ex præcepto, ſive Parochus Sæcularis ſit, ſive Regularis, ſive amovibilis, ſive non (nam & qui amovibilis eſt, animarum curam habet) ſive congruam habeat, ſive non habeat; illudque dumtaxat S. Congregatio concedit Parocho, ſi pauper ſit, ut etiam die feſto applicare poſſit Miſſam ei, qui ſibi eleemoſynam dederit, dummodo celebret in Parochia, ne Populus Miſſa careat, & alio die per hebdomadam Miſſam celebret, & populo applicet loco ejus quam applicare debuerat feſto illo die cum eleemoſynam accepit, ut docuimus Edict. 10. tom. 1. quo vetera & recentia S. Congregationis Decreta a Summis Pontificibus confirmata congeſſimus.

Quid concedere ſoleat Sac. Congreg. Concilii, ſi Parochus pauper ſit.

3 In Cathedralibus & Collegiatis Eccleſiis Miſſa Conventualis, quæ ut diximus, quotidie celebranda eſt, applicari debet Benefactoribus generatim; ita ut ille hanc de applicanda Miſſa obligationem non impleat, qui eam cuipiam ſingulari Benefactori applicet. Quod ſi Cathedrali vel Collegiatæ Eccleſiæ juncta ſit etiam animarum cura, duplex omnibus Dominicis feſtiſque diebus ex præcepto celebranda eſt Miſſa, quarum Conventualis Benefactoribus generatim, Parochialis Populo applicetur, nec ulla contraria conſuetudo ab hoc onere excuſat; cujuſmodi conſuetudo ſiqua ſit, malus uſus eſt & corruptela, ut videre eſt apud Meratum ad Gavantum par. 2. tom. 1. pag. 808. qui diſertiſſima & apertiſſima profert S. Congregationis Reſponſa & Decreta. Ab hoc autem onere applicandi quotidie Miſſam Conventualem eæ tantum Eccleſiæ immunes ſunt, in quibus non omnia concurrunt, quæ Collegiatam conſtituunt, quamvis & divina Officia quotidie celebrentur, & Miſſa cantetur. Quarum Cathedralium vel Collegiatarum tenues opes ſunt, eæ poſſunt implorare facultatem non applicandi Benefactoribus generatim Miſſam Conventualem diebus feriatis, nunquam tamen obligatione ſublata applicandi pro iiſdem cunctis diebus feſtis ex præcepto.

In Cathedralibus & Collegiatis Miſſa Conventualis applicanda eſt non benefactori ſingulari, ſed benefactoribus in genere.

Si Eccleſiæ juncta ſit Cura, debet feſtis diebus alia Miſſa Populo applicari.

4 Atque hæ ſunt regulæ, quibus utitur Sacra Congregatio Concilii, earumque executionem ſemper Epiſcopis commendat, cum reſpondet relationibus, quas ad eam mittunt de ſtatu ſuarum Eccleſiarum. Cum ſacræ hujus Congregationis nos Secretarii munere fungeremur, Capitulum & Canonici Cathedralis, nunc Metropolitanæ, Eccleſiæ Ferrarienſis contendebant, ſe ad Miſſam Conventualem applicandam minime teneri; tum quod *ab immemorabili* numquam Miſſam applicaverant; tum quod primo cujuslibet menſis die non impedito Nocturnum Defunctorum cum Laudibus recitabant, & Miſſam Mortuorum pro Benefactoribus generatim celebrabant. In Congregatione habita die 4. Martii 1719. eam Cauſam

S. Congregatio Concilii, ſi Canonicatuum præbendæ tenues ſint, remittere ſolet onus applicandi Conventualem, non tamen feſtis diebus.

ſam propoſuimus, & in Folio, quod componi & typis vulgari ſolet a Secretario, veteres S. Congregationis reſolutiones attulimus, quæ jubent, Canonicos Cathedralium quotidie Miſſam Conventualem Benefactoribus generatim applicare. S. Congregatio die 18. Martii ejuſdem anni reſpondit, teneri Canonicos Conventualem Miſſam quotidie Benefactoribus generatim applicare, omni exceptione rejecta. Item, cum eodem munere fungeremur, reſpondit S. Congregatio, petitionem rejiciendam Archipresbyteri & Canonicorum Collegiatæ S. Euphemiæ Diœceſis Comenſis, qui contendebant non teneri ſe ad ejuſmodi quotidianam Conventualis Miſſæ applicationem, ut videre eſt in reſolutione diei 11. Maji 1720. Contra Bonaventura Epiſcopus Montis Flaſconis, cum Diœceſim viſitaret, veritus eſt, ne Sacerdotes quidam Parochiali Eccleſiæ Martæ, quam ipſe etiam Collegiatam eſſe credebat, ſub Canonicorum nomine inſervientes ſuo muneri deeſſent, propterea quod Miſſam quidem Parochialem Populo feſtis diebus applicabant, non tamen Miſſam Conventualem pro Benefactoribus generatim offerebant. Cauſam S. Congregationi propoſuimus die 29. Januar. anno 1718. & rationes expoſuimus, quamobrem ea Eccleſia non eſſet cenſenda inter Collegiatas; S. autem Congregatio die 12. Februarii ejuſdem anni reſpondit, cum illa Eccleſia non eſſet vere Collegiata, nullum eſſe onus celebrandi & applicandi Miſſam Benefactoribus generatim. Cardinalis Tanarius S. Collegii Decanus & Epiſcopus Veliternus in Oppido Core, cum Diœceſin viſitaret, Canonicos ejus Collegiatæ, quos non applicare comperit quotidie Miſſam Conventualem pro Benefactoribus generatim, Decreto ſuo applicare coegit. Confugerunt Canonici ad S. Congregationem, contendentes, non teneri ſe ad hujuſmodi applicationem; factum id nunquam fuiſſe; inopes eſſe Canonicatus vix Canonicis ſuſtentandis pares. Cauſam in S. Congregatione die 14. Martii ann. 1722. retulimus, & exempla quædam adduximus aliarum Collegiatarum, in quibus propter Præbendarum tenuitatem onus applicandi Miſſam Conventualem ad dies feſtos ex præcepto contractum fuit: S. Congregatio propterea reſpondit, teneri quidem Canonicos applicare Miſſam Conventualem quotidie pro Benefactoribus generatim, ſed iis remitti poſſe ejuſmodi onus propter tenuitatem Præbendarum, dummodo eam applicarent diebus omnibus feſtis ex præcepto.

Regula ſtatuitur, quam ſequitur Sac. Congregatio Concilii.

5 Ex his, quæ hactenus expoſuimus patet, eam eſſe S. Congregationis Concilii regulam, ut Miſſa Conventualis quotidie Benefactoribus generatim applicetur in Cathedralibus & Collegiatis Eccleſiis; is vero, qui præeſt, poſſit onus remittere, atque contrahere ad ſolos dies feſtos in iis Cathedralibus & Collegiatis, quarum

Digitized by Google

rum Præbendæ inopes ſint; quibus etiam nunc regulis utitur eadem Sac. Congregatio. Expoſuit Archiepiſcopus Spalatenſis in Relatione de ſuæ Eccleſiæ ſtatu, Canonicos ſuæ Metropolitanæ ſolitos eſſe quotidie Miſſam Conventualem cantare, ſed non applicare Benefactoribus generatim. Nos Congregationis nomine illi reſpondimus, juberet Miſſam Conventualem quotidie applicari; quod ſi Præbendæ inopes eſſent, Canonici ad S. Congregationem poſtulationes ſuas converterent. Igitur cum jam Secretarii munere defuncti, & ad Cardinalatum fuiſſemus evecti, ſupplices libellos ad S. Congregationem miſerunt, eorumque Cauſa propoſita, & præcedentibus S. Congregationis Reſolutionibus ea de re per Secretarium expoſitis, reſpondit S. Congregatio die 22. Julii ejuſdem anni, Canonicos debere quidem Benefactoribus generatim Miſſam Conventualem applicare, ſed poſſe iis permitti propter Præbendarum tenuitatem, ut eam applicarent ſolum diebus feſtis ex præcepto.

6 Ceterum, ad ambiguitates omnes & effugia tollenda, litteras Apoſtolicas dedimus de re hac ſub die 19. Augusti 1744. quas integras in appendicibus hujus operis inſeremus quamvis aliud quiddam præterea contineant, quod ipſum tamen non inutile fore ſperamus.

Controverſia omnis ſublata per Apoſtolicas literas.

CAPUT IX.

De obligatione applicandi ex Beneficio, vel ex præcepto Superioris, vel ex accepta eleemoſyna.

1 HActenus de obligatione loquuti ſumus applicandi Miſſam ex ipſo munere; nunc vero de eadem obligatione diſſeremus, quæ oritur vel ex onere ipſi Beneficio ſeu Capellaniæ impoſito, vel ex præcepto Superioris, vel ex eo quod Sacerdos pro Miſſæ applicatione acceperit eleemoſynam. Quod ad primum caput attinet, oritur quæſtio, an ſi Fundator, qui Beneficio vel Capellaniæ onus impoſuit celebrandi Miſſam, de applicatione ejuſdem pro anima ſua ne verbum quidem adjecerit, intelligi debeat impoſuiſſe etiam onus applicandi ſibi Miſſam.

2 Sac. Congregationis Concilii regula eſt, intelligendum eſſe appoſitum etiam onus applicandi Miſſam animæ Inſtitutoris ſeu Fundatoris Beneficii, ſeu Capellaniæ. Nam etſi juxta Regulam 57. de Regulis Jur. in 6. *Contra eum qui legem dicere potuit, apertius eſt interpretatio facienda*; tamen juxta 45. Regulam eod. tit. *Inſpicimus in obſcuris quod eſt veriſimilius*. Porro veriſimilius eſt, eum qui Beneficium ſeu Capellaniam fundaverit, & onus celebrandi Miſſam im-

Regula S. Congregationis Cōcilii: In fundatione Capellaniæ cenſetur appoſitum onus applicandi Miſſam Fundatori.

impoſuerit, voluiſſe eamdem etiam ſibi applicari. Notiſſima eſt Sacræ Congregationis Reſolutio *in Cauſa Tinen. Applicationis Sacrificii* die 18. Auguſti 1668. in lib. Decretorum fol. 61. ubi hæc habentur: *Ex diſpoſitione teſtamentaria antiquitus facta a pio Teſtatore reperitur fundata quædam Capellania cum onere Capellano pro tempore Sacrum faciendi ſingulis Dominicis aliiſque feſtivis diebus, nulla adjecta declaratione ad cujus ſuffragium applicandum eſſet Sacrificium. Ideo Epiſcopus Tinen. ſupplicat, per S. Congregationem declarari, an ejuſmodi Sacrificium applicandum ſit pro anima ipſius Teſtatoris, an vero ad libitum Capellani, uti hactenus factum eſſe comperiit. Die 18. Auguſti 1668. S. Congregatio Concilii reſpondit, applicandum eſſe Sacrificium pro anima Teſtatoris.* In privata quidem cauſa ita S. Congregatio reſpondit; ſed regula eſt generalis, præſumi, eum qui Beneficium ſeu Capellaniam inſtituerit, & onus celebrandi Miſſam adjecerit, nulla mentione facta applicationis, voluiſſe Miſſam applicari animæ ſuæ. Quamobrem ad eumdem modum ſemper Sac. Congregatio reſpondit ad ejuſdem generis ſupplicationes, quod ipſi oſtendimus in ſcripto pro Congregatione habita die 12. Februarii 1718. in Cauſa Ferrarienſi, in qua & de eadem re agebatur, & ad eumdem modum Sac. Congregatio reſpondit die 26. Martii ejuſdem anni.

Quid ſi quaſdam Miſſas juſſerit applicari, quaſdam celebrari?

3 Diximus præſumi, eum qui Beneficium vel Capellaniam fundaverit cum onere Miſſam celebrandi, nec verbum ullum de applicatione ejuſdem adjecerit, voluiſſe Miſſam applicari animæ ſuæ. Cum autem Juris regula ſit, præſumtionem a validiore præſumtione vinci, idcirco ſi Fundator juſſerit, certum ſibi Miſſarum numerum applicari, de aliis vero nihil amplius dixerit, quam ut eæ celebrentur, ex hoc diverſo loquendi modo diverſa oritur ratio: quamobrem aliquando Sac. Congregatio reſpondit nullam obligationem eſſe applicandi eas Miſſas, quas Fundator dumtaxat juſſerit celebrari, nec quidquam dixerit de earum applicatione. Nam præſumitur, eum, quemadmodum in iis, quas voluit ſibi applicari diſerte id ipſum juſſit, ita reliquarum, de quarum applicatione nihil declaravit, voluiſſe Sacerdoti liberam applicationem relinquere. Orta eſt etiam dubitatio, an ſi Fundator juſſerit Beneficiatum ſeu Capellanum pro ipſo orare in Miſſa quam celebraverit, verbum illud *orare* importet onus applicandi Miſſam Fundatori. Sac. Congregatio, dum nos a ſecretis eſſemus, affirmando reſpondit in Cauſa Ventimilien. die 27. Aprilis 1700. *Gubernatores humiliter ſupplicant pro declaratione, an Sacerdos ad celebrationem Miſſæ eligendus teneatur illam applicare attentis verbis Teſtatoris, & in ea orare pro anima ipſius Teſtatoris, nulla facta mentione applicationis, cum aliud ſit ora-*

Quid ſi Fundator injunxerit tantum, ut Sacerdos oret pro anima ſua?

orare; *aliud Miſſam applicare*; & Sac. Congregatio reſpondit, *Sacerdotem teneri ad applicationem Miſſæ*. Si vero Fundator Capellanias aliquot inſtituiſſet cum onere ſibi applicandæ Miſſæ, aut ſuis Conſanguineis defunctis, aliud autem Beneficium ſeu Capellaniam inſtituerit, ubi onus Beneficiato ſeu Capellano impoſuerit orandi pro anima ſua, tum locus ſit argumento deſumto e diverſo modo loquendi, ac dicendum, Fundatorem, ubi juſſerit pro ſe orari, non impoſuiſſe onus applicandi, ſed voluiſſe dumtaxat, Sacerdotem ad *Memento* commemorationem facere ſui; quemadmodum reſpondit S. Congregatio Concilii in Cauſa Ferrarienſi die 11. Junii 1700.

Si Sacerdos juſſus a Superiore Miſſam applicare certæ perſonæ applicet alteri, quæritur cuinam proſit applicatio.

4 Poteſt Sacerdoti ſibi ſubjecto Superior præcipere, ut Miſſam, quam celebraverit, applicet huic vel illi perſonæ. Si Sacerdos Miſſam alii applicet, inobedientiæ ſe alligat: ſed quæſtio eſt, cuinam applicatio proſit, illine cui Sacerdos applicavit, an ei cui ex Superioris præcepto applicare debuiſſet. Quæſtionem hanc tractat Paſqualigus de Sacrific. Miſſæ quæſt. 183. ubi Scriptorum utrique ſententiæ ſuffragantium auctoritates congerit; ſed communis ea videtur eſſe, applicationem ei prodeſſe, cui Sacerdos intendit applicare: non enim Sacerdos Sacrificii dumtaxat Miniſter eſt, ſed etiam Diſpenſator vi ſuæ Ordinationis; itaque ut in conficiendo Sacramento ab auctoritate non pendet Superioris, ita poteſtatem habet ei Sacrificium applicandi, cui voluerit. Vide Clericatum decis. 36. num. 25. de Sacrific. Miſſæ. Eamdem quæſtionem accurate diſcutit etiam Cardinalis de Lugo de Sacram. Euchar. diſp. 19. ſect. 10. num. 210. & ſeq. qui docet, Deum ad intentionem reſpicere, quam Sacerdos habuerit, non quam habere debuiſſet vel ex præcepto Superioris, vel ratione eleemoſynæ.

De Miſſa applicanda propter acceptam eleemoſynam, ſex regulæ ſtatuuntur.

5 Frequentior eſt obligatio applicandi, quæ oritur ex accepta eleemoſyna, quam Sacerdos pro applicatione acceperit. Atque multa ſane hanc in rem dicenda eſſent; ſed cum de hoc argumento abunde loquuti ſimus Edicto 56. editionis latinæ, juvabit illinc pauca quædam repetere, atque in hunc locum conferre. Ac primo non eſt immunis ab applicanda Miſſa is, qui eleemoſynam acceperit minorem etiam, quam quæ ſit Taxa Diœceſana. Secundo. Qui a pluribus plures exiguas acceperit eleemoſynas pro Miſſarum celebratione & applicatione, tot tenetur celebrare & applicare Miſſas, quot eleemoſynas juxta taxam Diœceſanam cumulus ille exiguarum eleemoſynarum ſuppeditaverit. Tertio. Qui eleemoſynam acceperit taxa Diœceſana majorem pro una Miſſa, ſi ab aliis Miſſam celebrari curet, tenetur quidquid acceperit, tradere Sacerdoti celebranti; etiamſi hunc moneret, ſe pinguiorem eleemoſynam accepiſſe, volentique & con-

& conſentienti minorem eleemoſynam offerret. Quarto. Etſi fructus medius Sacrificii, quem Sacerdos poteſt, cui velit, applicare, ſatiſfactorius ſit & impetratorius, non licet duplicem eleemoſynam accipere, alteram ut applicetur fructus ſatisfactorius puta alicui defuncto, alteram ut applicetur fructus impetratorius exempli cauſa alicui infirmo. Quinto. Non poteſt Sacerdos accipere eleemoſynam, ut alicui applicet fructum ſpecialiſſimum, qui ſibi ut ſacrificanti debetur. Poſtremo Sacerdos, qui quoquo modo teneatur certis diebus applicare Miſſam, non poteſt eleemoſynam ab aliis accipere pro celebranda & applicanda iis Miſſa iiſdem diebus. Vide etiam Tournely Prælection. Theologic. de Sacram. Euchar. par. 2. pag. 349. & ſequen. edit. Pariſien. anni 1729.

Qui habet onus tantum celebrandi, poteſt accipere eleemoſynam pro Miſſa applicanda.

6 Eam etiam eodem Edicto noſtro quæſtionem pertractavimus, an qui habet onus ſolummodo celebrandi, pro quo eleemoſynam conſequitur, poſſit aliam eleemoſynam accipere pro applicanda Miſſa. Nos illuc Lectorem noſtrum amandamus. Monere tamen non prætermittimus, quaſdam reperiri Reſolutiones S. Congregationis, quæ declaravit poſſe Sacerdotem, cui celebrandi onus dumtaxat impoſitum eſt, aliam pro applicatione eleemoſynam accipere, ut videre eſt in Cauſa Tridentina 13. Julii 1630. *Ad primum reſpondit, non poſſe eleemoſynam recipere, & duabus Oblationibus unica Miſſa ſatisfacere, niſi in fundatione cautum ſit, quod non teneatur Sacrificium applicare.* Cum ea conſonant Reſolutiones aliæ in Cauſa Pientina die 14. Maji 1639. in Cauſa Peruſina die 12. Novembris 1640. & Vicentina 23. Auguſti 1642. Duo vero huc adjicienda exiſtimavimus: primum eſt, qui eleemoſynam acceperit pro Miſſæ applicatione, eum teneri non modo eleemoſynam offerenti Miſſam applicare, ſed etiam applicare eodem tempore, quo offerens ſibi applicari pro rerum ſuarum conditione petit; ita ut, ſi Sacerdos Miſſam celebret & applicet extra illud tempus, & extra offerentis opportunitatem, teneatur eleemoſynam reſtituere. Fingi poteſt caſus in hunc modum: Quidam eleemoſynam præbet, ut ſibi Miſſa celebretur & applicetur, ut Deus Judicem lumine ſuo illuſtret, qui in quadam ipſius offerentis Cauſa ferre debet ſententiam: ſi poſt latam ſententiam Sacerdos celebraverit, profecto obligationi defuit ſuæ, & tenetur eleemoſynam reddere. Vide Cabaſſutium in Theoria & Praxi Juris Canonici, lib. 6. cap. 14. num. 18.

Miſſa applicari debet eo tempore, quo offerens vult applicari.

De applicatione Miſſæ ex eleemoſyna.

7. Alterum, quod adjicimus, eſt, Sacerdotem, qui non habet onus applicandi Miſſam, non poſſe eam celebrare & applicare juxta ejus intentionem, qui ſibi primus eleemoſynam præbuerit. Quæ quidem quæſtio quondam inter Doctores in utramque ſententiam ut fieri ſolet abeuntes diu diſputata, tandem poſt maturum exa-

examen a Sac. Congregatione Concilii deciſa eſt. Pronunciavit enim, non licere Miſſam celebrare cum intentione ei applicandi, qui primus obtulerit eleemoſynam, idque Decretum approbavit Clemens VIII. atque edidit Paulus V. ut nullus jam ejuſmodi ſit locus controverſiæ. Videantur Habert Theolog. dogmat. & moral. tom. 5. de Sacram. Euchar. cap. 16. quæſt. 9. Natalis Alexander Theolog. dogmat. & moral. lib. 2. de Sacram. Euchar. art. 6. Regula 2. earum quæ ad praxim pertinent, Clericatus cit. deciſ. 36. num. 21. Integrum vero Decretum refert Marchinus de Ordine tract. 3. par. 2. cap. 31. num. 9. & Paſqualigus de Sacrific. Miſſæ quæſt. 168.

Non poteſt applicari Miſſa ei, qui primus eleemoſynam præbuerit, ſuſpenſo interim fructu Sacrificii.

8 Franciſcus Sylvius, quem ſæpiuſcule citavimus, tom. 5. ſuorum operum editionis Antuerpien. Oratione 11. & 12. hanc fuſe & erudite ſuo more tractat materiam. Atque ille quidem non negat, quin Sacerdos, qui ratione Beneficii tenetur duas vel tres Miſſas celebrare in ſingulis Hebdomadis, poſſit anticipatione quadam temporis in hac Hebdomada duas vel tres celebrare Miſſas, quæ illi celebrandæ eſſent in Hebdomada proxime ſequenti. Quis enim gratior eſſe poteſt debitor, quam qui argentum prævertit ſolvere? Quod tamen ita intelligendum eſt ut ſi ex Beneficii vel Capellaniæ inſtitutione appareret, voluiſſe inſtitutorem in qualibet Hebdomada duas vel tres Miſſas celebrari, vel ut quædam Altaria Miſſa non carerent, vel ne cui Vico aut Pago certis quibuſdam diebus Miſſa deeſſet, ex his ſimilibuſque circumſtantiis conjiciendum ſit, inſtitutoris voluntatem anticipatæ ſatisfactioni Miſſarum adverſari. Caſum deinde Sylvius expendit ejus Sacerdotis, qui nulla obligatione obſtrictus applicandi Miſſam, tamen eam celebrat, Sacrificii effectum ſuſpendens, quem poſſit illi applicare, a quo oblata eleemoſyna rogatus fuerit celebrare, & ſibi applicare; vel celebrat & actu applicat Miſſam ei, quem Deus probe novit ab illo petiturum celebrationem, & applicationem Miſſæ. Solidiſſimis autem Theologiæ rationibus probat, in neutro caſu licere Sacerdoti eleemoſynam accipere; ob id maxime, quod neſcio quid ſordidum iu ea re appareat, & nonnihil ſuboleat avaritiæ, quam in ſancto Sacrificio tantopere deteſtatur Eccleſia. Quia vero Decretum illud, quod ſuperius attulimus, nonnemo arbitratur conditum pro Hiſpania, nec ad Belgium propterea adtinere, ſic ait: *Neque locus reſpondendi eſt, Bullam iſtam pro Hiſpaniis latam eſſe, & non pro Belgio: conſiderandum quippe eſt, eam idcirco prædictam conſuetudinem improbaſſe, & abolendam præcepiſſe, quia multis nominibus eſt periculoſa, quia Fidelium ſcandalis & offenſionibus obnoxia, quia nova, & a vetuſto Eccleſiæ more abhorrens. Cum igitur iſtæ rationes non*

 ſint

Digitized by Google

ſint pro Hiſpania particulares, ſed toti Eccleſiæ per univerſum Orbem diſperſæ communes, in omnibus fidelium regionibus vigere debet ipſa Bulla, immo (etiam ea ſecluſa) id quod in ea mandatur.

Qui habet onus applicandi, non tenetur in Nativitate Domini applicare, niſi unã Miſſam; & in Commemoratione Defunctorum cenſetur liber ab obligatione applicandi.

9 Quæritur, utrum is qui onus habet Miſſam quotidianam applicandi, teneatur in die Natali Chriſti Domini etiam ſecundam & tertiam Miſſam applicare; & an in die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum teneatur Miſſam illi applicare, cui debet applicare quotidie. Prima quæſtio ſolvitur reſpondendo, eum qui habet onus Miſſæ quotidianæ teneri unam dumtaxat applicare in Feſto Nativitatis Jeſu Chriſti, niſi forte inſtitutor diſerte juſſerit, tres Miſſas ſibi eo die applicari. Fraxinellus de Sacerdot. Obligatione ad Miſſam ſect.4. concil.4. §.21. Diana edit. Coordinatæ tom.2. tract.1. Reſolut.64. num.2. Paſqualigus de Sacrific. novæ Legis tom.2. quæſt.1033. num.2. & 3. Quod vero ad ſecundam quæſtionem attinet, Averſa quæſt.11. de Euchariſt. ſect.18. putat, eo die ceſſare onus Cappellaniæ quotidianæ, ideoque Capellano licere Miſſam eo die applicare vel omnibus Defunctis, quod eſſet optimum vel privato cuidam defuncto. Paſqualigus quæſt.1134. contendit, eo die quotidianæ Capellaniæ obligationem non ceſſare; addit tamen, licere Capellano Miſſam vel alicui Defuncto, vel Defunctis omnibus applicare; præſumendum enim, voluiſſe inſtitutorem eo die Capellano Miſſam ſibi applicandam remittere. Quæſtionem apud Auctores pertractatam deprehendimus, an Parochus in Nativitate Domini teneatur tres Miſſas celebrare; ac firmior nobis viſa eſt eorum ſententia, qui ſtatuunt, teneri illum ad Populi utilitatem & devotionem tres Miſſas celebrare, ut exiſtimat Perſicus de Sacerdot. Officio lib.1. dub.15. num.128. nam plane commentitium eſt quod ait Leander par.2. Oper. moral. tract.8. diſput.5. quæſt.30. non teneri Parochum, ſecluſo ſcandalo, niſi unam tantum Miſſam celebrare: ſi enim tres Miſſas poteſt celebrare, & unam tantummodo celebrat, certum eſt ſcandalum; aut ſi non niſi unam Miſſam celebrare poteſt, profecto non tenetur duas reliquas celebrare. Eam vero quæſtionem nunquam a S. Congregatione nec examinatam reperimus, neque deciſam, utrum Parochus, qui diebus Feſtis ex præcepto tenetur Populo Miſſam applicare, teneatur etiam tres Miſſas applicare eidem Populo in Nativitate Domini, an vero ſi unam tantum applicet, ſuo muneri ſatisfaciat. Neque illud itidem in S. Congregatione judicatum deprehendimus, utrum in Cathedralibus & Collegiatis Eccleſiis, quibus impoſitum eſt onus applicandi quotidie Miſſam Benefactoribus generatim, etiam plures illas Miſſas Canonici teneantur applicare, quas celebrare jubentur certis quibuſdam diebus ex lege Rubricæ.

Parochus tenetur in Nativitate tres Miſſas celebrare, an vero ob ipſo, ut etiã in Cathedralibus tres Miſſæ ſint applicandæ, adhuc incertum.

CA-

CAPUT X.

Quid requiratur, ut valide Sacrificium fiat:

Ad validitatem Sacrificii primum oportet ut Celebrans ſit rite ordinatus.

1 SAcrificium & Sacerdotium ita inter ſe nexa & copulata eſſe Deus voluit, ut alterum ab altero numquam fuerit ſejunctum. Itaque cum Catholica Eccleſia in novo Teſtamento ex divina inſtitutione ſanctum Euchariſtiæ acceperit Sacrificium, fateri neceſſe eſt, in ea novum eſſe, viſibile, & æternum Sacerdotium, in quod vetus Sacerdotium migravit. Id autem novum, viſibile, æternumque Sacerdotium a Chriſto Domino inſtitutum, & ab Apoſtolis per validam & legitime riteque factam Ordinationem eorum Succeſſoribus traditum poteſtatem habet conſecrandi, offerendi, & miniſtrandi Corpus & Sanguinem Jeſu Chriſti, & peccata retinendi & remittendi. Ex hac Catholica doctrina manifeſto conſtat, ad validitatem Sacrificii illud primo neceſſarium eſſe, ut Sacerdos qui Miſſam celebrat, rite, legitime, & valide ſit ordinatus.

Diſputatio ſuſcipitur de intentione Ordinantis & Ordinati.

2 Neque vero hic de valida Ordinatione aggredimur ad diſſerendum; tum quod argumentum hoc apud ſexcentos reperias Auctores abunde tractatum; tum quod longiſſime digredi cogeremur, & ſerius, quam par eſt, ad inſtitutum reverti. Illud unice monere volumus, ad Sacrificii validitatem neceſſarium eſſe, ut valida præceſſerit Ordinatio. Eorum autem, quæ ad Ordinationis validitatem pertinent, intentionem dumtaxat Ordinantis & Ordinati ſuſcipimus diſcutiendam, de qua ſæpiſſime diſputandi ſeſe offert occaſio. In Pontificali Romano extat allocutio, qua ante Ordinationem Archidiaconus nomine Epiſcopi jubet, ſub pœna Excommunicationis, ne qui Canonico aliquo defectu laborant, ad ſuſcipiendos Ordines accedant: quamobrem ſi quis aliquo Canonico irretitus defectu accedens Sacerdotalem Ordinem ſuſcipiat, quæri ſolet an hic valide fuerit ordinatus.

Allocutio Epiſcopi ad Ordinandos ex Pontificali Romano.

Quæſtio de validitate Ordinis, ſi Epiſcopus declaraverit, non eſſe ſibi intentionem ordinandi Canonico defectu implicitos.

3 Si allocutio fiat ad eum, quem diximus, modum juxta Pontificale, patet Ordinationem validam eſſe. Difficultas tunc oritur, cum Epiſcopus Pontificalis prætergreſſus limites, vel per edictum publicum, vel quovis alio modo declaret, ſibi non eſſe intentionem ordinandi eum, qui aliquo Canonico defectu ſit implicitus, ut bene advertit Cardinalis de Lugo de Sacram. in genere diſput.8. ſect.7. num.119.

Quidam putant Ordinem eo caſu valide collatum eſſe.

4 Quidam exiſtimarunt, Ordinationem validam eſſe, vel quod Edictum intelligendum ſit non alia de cauſa editum eſſe, quam ut terror incutiatur, ut putat Serry in Diſſert. *De neceſſaria intentione*

in

in Sacramentis conficiendis, *pag.*26. vel quod exiſtimandus ſit Epiſcopus, qui poſt Edictum ordinaverit Canonico defectu implicitum, contrariam revocaſſe intentionem; nec unquam credi debeat, illum materiam formæ Sacramenti applicando voluiſſe nihil agere, ſeu nullum facere Sacramentum; atque ad hunc modum diſputat cum aliis pluribus ſcriptoribus Cabaſſatius in Theoria & Praxi Jur. Canonici lib.3. cap.16. num.15.

Sac. Congregatio Concilii putavit eam Ordinationem invalidam.

5 Quæſtio hæc verſata eſt, & accurato ſubiecta examini in Sac. Congregatione Concilii, quæ propenſior ſemper fuit in eam ſententiam, ut invalida eſſet Ordinatio ejus, qui cum Canonico impedimento Ordinem ſuſcepiſſet ab Epiſcopo, qui declaraſſet, ſibi intentionem non eſſe ordinandi accedentes cum ejuſmodi impedimento; ut videre eſt in Addit. ad Navarrum Conſil. 1. *De eo qui furtive Ordines ſuſceperit*: & quamquam nonnemo dubitat, an revera extet ejuſmodi S. Congregationis Reſolutio, ut eſt apud Boſſium tom.2. Moral. tit. 3. §.18. num.160. tamen qui de ea dubitandum cenſet, vehementer fallitur; eam enim reſolutionem refert celebris Fagnanus, qui tot annos Secretarii munere obeundo inclaruit, in cap. *Tuæ Litteræ* num.15. De Clerico per ſaltum promoto: atque ipſi nos eam reperimus in veteri manuſcripto. Eſt autem ejuſmodi: *Quæſitum fuit, an ordinati ante ætatem legitimam ab Epiſcopo, qui ante Ordinationem in Eccleſia publico Edicto proteſtatus eſt, quod non intendebat Ordines conferre, niſi iis, qui in ætate legitima erant conſtituti, receperint vacuam manus impoſitionem. Reſponſum fuit ex communi ſententia, recepiſſe vacuam manus impoſitionem.* Quæ reſolutio fuit in Congregatione habita die 23. Januarii 1586.

Ejus reſolutio celebris in Cauſa Americana Epiſcopi Charchien.

6 Ad hanc rem Edictum promulgavit ante ordinationem Epiſcopus Charchienſis in America, quod tantas excitavit turbas, ut opus fuerit in Sac. Congregatione Cauſam proponere ſub titulo *Charchien. Ordinationis*, quæ cauſa ab Altovito tum Secretario in hunc modum relata eſt: *In ſupplici libello a Sanctiſſimo Domino noſtro remiſſo exponitur, Fratrem Antonium Gonzalez de Acuna Epiſcopum Civitatis Charchienſis in Indiis Occidentalibus ſub dominio Regis Catholici, ſacras Ordinationes habiturum Edicto caviſſe, ne quis trahens originem ab Indis, ſeu, ut vocant Mulatis intra quartum gradum, auderet accedere ad ſacros Ordines ſuſcipiendos, quia ipſius mens & intentio erat hujuſmodi perſonis Sacramentum Ordinis non conferre: quam proteſtationem denuo atque expreſſius ore proprio emiſit in actu Ordinationis, jurejurando affirmans, ſe neque actualem, neque virtualem intentionem habere, aut habiturum fore ordinandi dictas perſonas, ſed habere dumtaxat intentionem ordinandi ſanguine puros; quod & poſtea confirmavit, dum interro-*

terrogatus a Guardiano Conventus S. Franciſci, an quidam comprehenſus intra gradus ab eo prohibitos eſſet valide ordinatus, abſque ulla hæſitatione reſpondit negative ex defectu intentionis. Plura hinc ſcandala & inconvenientia orta ſunt. Multi enim originem trahentes ab Indis, ſeu ut vocant Mulatis (cum inibi pauci ſint ſanguine puri) Ordines ſuſceperunt, & ſubinde Miſſas celebrarunt, Confeſſiones audierunt, aliaque ſuſceptis Ordinibus congruentia munera exercuerunt: & e contra non deſunt in Populo qui ſic Ordinatos effugiunt, ac uti male promotos digito oſtendunt. Dubia vero tum propoſita ad examinandum hæc ſunt: *Primo an hujuſmodi perſonarum ordinatio fuerit valida: Secundo an actus ab illis vigore ſuſceptorum Ordinum exerciti fuerint validi: & quatenus negative: Tertio quonam remedio hiſce malis conſuli debeat.* Reſponſum S. Congregationis habitæ die 13. Februarii 1682. fuit hujuſmodi: *Ad primum & ſecundum negative: ad tertium ad mentem; & mens eſt, ſupplicandum eſſe Sanctiſſimo, quatenus jubeat omnibus Indiarum Epiſcopis, ne deinceps præſumant in Ordinatione conditionalem intentionem habere eoſque animadvertat, Indos & nigros omneſque ab eis per paternam vel maternam lineam deſcendentes, nullo jure ab Ordinum aliorumque Sacramentorum receptione arcendos eſſe, dummodo cetera per Sacros Canones requiſita habeant & obſervent.*

Exploranda Ordinãtis intentio, & ſi non liquet, iterandus eſt Ordo ſub conditione.

7 Itaque res omnis in eo eſt, ut Ordinantis exploretur intentio: nam ſi Epiſcopus non habuerit intentionem ordinandi, & in actu Ordinationis non revocaverit contrariam intentionem adverſus eum qui cum canonico defectu ad Ordinem ſuſcipiendum acceſſit, inficiari nemo poteſt, Ordinationem fuiſſe nullam. Idcirco vetus reſolutio anni 1586. approbata fuit a Summo Pontifice in Conſiſtorio, qui etiam juſſit antequam exequutioni mandaretur, ſcribi ad Epiſcopum, ut Edicti a ſe promulgati formam mitteret, quo cognoſci poſſet, num Epiſcopus revera intentionem habuerit non ordinandi eum, qui cum defectu Canonico ad ſuſcipiendos Ordines acceſſiſſet. Et Card. de Lugo loc. citato ita ſcribit: *Non debet res adeo gravis dubiis exponi; unde ſi caſus accideret, ego Sacerdoti eo modo ordinato cum tali impedimento conſulerem, ut, ſi commode poteſt, adeat eumdem Epiſcopum, ejuſque intentionem exploret, qualis fuerit. Quod ſi hoc fieri non poſſit, recipiat iterum ſub conditione Ordinem, ne maneat in illo dubio cum periculo invaliditatis aliorum Sacramentorum, quæ ex Sacerdotio dependent.* Hanc autem eſſe S. Pœnitentiariæ praxim teſtatur Theſaurus de Pœnis Eccleſiaſticis par. 2. verbo *Ordines* cap. 7. num. 2. quod ipſi quoque obſervavimus Edict. 6. num. 17. tom. 2. Quod ſi vel clara defuit probatio contrariæ intentionis in Ordinante, vel dubitari potuit, num aliquo

quo modo fuerit revocata, S. Congregatio cenſuit iterandos eſſe Ordines *ſub conditione*, ut apparet ex aliquibus Decretis in Cauſa Aprutina Ordinum 11. Januarii 1710. & in Ugentina Ordinum 3. Auguſti 1743.

Triplex apud Theologos intentio.

8 Sed de Ordinationis validitate hactenus ſatis. Nobis ſatis eſt monuiſſe, ad validitatem Sacrificii Miſſæ oportere, ut qui illud offerat, rite ſit & legitime ordinatus, nec illud valide ordinatum cenſeri poſſe, qui ſuſceperit Ordinem ab eo, qui intentionem non habuerit illum conferendi. Vulgo triplex eſt apud Theologos intentio. Prima eſt habitualis, quæ voluntas quædam eſt ad operandum propenſa, ſed quæ nullo modo influit in actum, quem is qui facit, plerumque incogitans eſt, eumque ne mente quidem tenet, ut ebriis contingit, qui ea faciunt inſcii, quæ facere conſueſcunt. Actualis eſt altera, quæ eſt præſens quædam applicatio & attentio animi ad id quod fit. Tertia denique dicitur virtualis, quæ perſeverat vi proxime præcedentis actualis intentionis, nec umquam eſt interrupta per contrariam intentionem, neque intermiſſa diuturno temporis tractu poſt actualem elapſi.

Quæ nunc appellatur a Theologis intentio virtualis a D. Thoma vocatur habitualis.

9 Communis eſt etiam Theologorum Sententia, omnium eſſe optimam in Sacramentis, ideoque in Ordinatione, actualem intentionem, virtualem ſufficere, habitualem vero non item. Et quamquam D. Thomas 3. par. quæſt. 64. art. 8. *ad tertium* ait, *intentionem habitualem ſufficere ad perfectionem Sacramenti*; tamen illud probe notandum eſt, nondum ea ætate excogitatam fuiſſe a Theologis diſtinctionem triplicis intentionis: nam intentio tum dividebatur in actualem, & habitualem; habitualis autem nomine Theologi illorum temporum eam intelligebant, quam modo nos virtualem appellamus; proinde ipſe quoque D. Thomas loco citato de habituali intentione loquitur in eumdem modum. Sic enim de illa ſcribit: *Virtute primæ intentionis influit in Sacramentum*. Scilicet quod nos de virtuali dicimus.

Eſt de Fide ut intentio Ordinantis ſit faciendi quod facit Eccleſia.

10 Eſt autem dogma Fidei oportere, ut itentio, ſive actualis illa ſit, ſeu virtualis, ſit intentio faciendi quod facit Eccleſia, juxta id quod definivit Tridentina Synodus ſeſſ. 7. can. 11. de Sacramentis in genere: *Si quis dixerit in Miniſtris, dum Sacramenta conficiunt & conferunt, non requiri intentionem ſaltem faciendi quod facit Eccleſia, anathema ſit*. Illud unice Theologi diſputant, num ſatis ſit intentio faciendi extrinſecus, quod facit Eccleſia, adhibendo materiam & formam a Chriſto Domino inſtitutam, & ab Eccleſia adhibitam, ſed ſine interiori animo & intentione conficiendi Sacramentum, immo cum intentione interna jocandi, dummodo ejuſmodi intentio extrinſecus non appareat. Ambroſius Catharinus in

An qui ſerio externum ritum exequitur ſine intentione interna, conficiat Sacramentum.

Digitized by Google

in libro de Intentione Miniſtri putavit, ejuſmodi intentionem ſufficere. Quidam ejus ſententiæ ſubſcripſere: nuperrime eamdem ſententiam propugnavit Serry, diluitque criminationes adverſus Catharinum intentatas. Sed ipſemet fatetur, ſententiam, quæ ſtatuit ejuſmodi intentionem non ſufficere, tutiorem eſſe & in praxi omnino tenendam; quam propterea nos ſequimur & amplexamur, præſertim cum Innoc. XI. hanc condemnaverit Propoſitionem: *Non eſt illicitum in Sacramentis conferendis ſequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore*. Huc referri etiam poteſt Propoſitio illa ab Alexandro VIII. proſcripta: *Valet Baptiſmus collatus a miniſtro, qui omnem ritum externum formamque Baptiſmi obſervat, intus vero in corde ſuo reſolvit: non intendo facere quod facit Eccleſia*. Videtur enim in ea condemnatione non illum comprehendi tantummodo, qui extrinſecus ſe jocari oſtendit, nec internam habet intentionem, ſed eum etiam, qui ſerio externum ritum exequitur, ſed intrinſecus nullam habet intentionem faciendi rem ſacram, neque conferendi Sacramentum, neque faciendi quod facit Eccleſia, ſed jocul ariter quidpiam agendi. Videatur Cardinalis Gottus tom.13. Theolog. quæſt.7. dub.4.

In Ordinato eadem opus eſt intentio, quæ in ordinante.

11 Quæ in Ordinante intentio requiritur, ut valide Ordinem conferat, eadem debet eſſe etiam in Ordinando, ut illum valide ſuſcipiat, eademque opus eſt Sacerdoti, ut valide Miſſam celebret. Ideoque ſi Ordinando opus eſt intentio, ſaltem virtualis, faciendi quod facit Eccleſia, nec ſatis eſt hanc intentionem eſſe externam; ita Ordinato itidem oportet eſſe intentionem ſuſcipiendi, quod Eccleſia intendit ab eo ſuſcipi; idemque Ordinatus pariter neceſſe eſt ut habeat ſaltem virtualem intentionem externam & internam, dum Miſſam celebrat, faciendi quod facit Eccleſia, ut validæ ſint Ordinatio, & Miſſæ celebratio. *Hæc omnia Sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tamquam materia, verbis tamquam forma, & perſona Miniſtri conferentis Sacramentum cum intentione faciendi quod facit Eccleſia*; Verba ſunt Eugenii IV. in ejus Decreto.

De eo qui metus cauſa Ordinem ſuſcipit

12 Sed quod attinet ad Ordinatum, cum iis quæ hactenus diximus illud pugnare videtur, quod qui cujuſpiam gravis mali metu adducitur ad ſuſcipiendum Ordinem, valide illum ſuſcipit, ut videre eſt in 1. & 2. deciſ. Cæſaris de Graſſis tit. *De his quæ vi metuſve cauſa fiunt*. Sed caſus a caſu diſtinguendus eſt. Valida eſt ejus Ordinatio, qui antea nolebat Ordinem ſuſcipere, quem deinde ſuſcipere induxit animum, ut illud effugeret malum, quod ſibi minis intentabatur: non enim negare poſſumus, quin ſit in eo voluntas ſaltem illa, quam vocant conditionatam. Contra invalida eſt ejus

Qui rapitur ad Ordinem ſuſcipiendum, & expreſſe vel externo vel interno diſſenſu contradicit, revera non ſuſcipit.

Ordinatio, qui non obſtante metu, obfirmato animo negat, ſe velle ſuſcipere Ordinem, & vi raptus ad Ordinationem, accipit applicationem illam materiæ ad formam, ſed vel extrinſecus vel intrinſecus contradicit. Hæc reſponſio eruitur a Decretali Innocentii III. in cap. *Majores* de Baptiſmo, ubi Pontifex loquens de eo, qui vi metuſque cauſa Baptiſmo abluitur, ita ait: *Is, qui terroribus, atque ſuppliciis violenter attrahitur, ac ne detrimentum capiat, Baptiſmi ſuſcipit Sacramentum, talis characterem ſuſcipit Chriſtianitatis impreſſum, & ipſe tamquam conditionaliter volens, licet abſolute non velit, cogendus eſt ad obſervantiam Religionis Chriſtianæ.* De eo autem, qui nunquam ſuum conſenſum præbuit, nec intentionem habuit ſuſcipiendi Sacramentum, ait: *Ille qui nunquam conſentit ſuſceptioni Baptiſmatis, ſed penitus contradicit, nec rem, nec characterem ſuſcipit Sacramenti.* Illud tantum inter ſe Theologi diſputant, an ad validitatem ſatis ſit, ſi qui Baptiſmum, vel Ordinem ſuſcepit, indifferens fuerit, ideſt nec habuerit voluntatem eum ſuſcipiendi, neque non ſuſcipiendi; & hoc in caſu videtur in praxi recepta opinio eorum, qui putant actum eſſe invalidum; certiſſimum autem illud remanet, ei, qui reipſa contradixerit, nullum characterem fuiſſe impreſſum, actumque totum invalidum eſſe, ut reſpondit etiam Sac. Concilii Congregatio in Cauſa *Nullius ſuſceptionis Presbyteratus*, die 26. Decembris 1665. lib. 24. Decretor. pag. 621.

Suſcipit Ordinem, qui metus cauſa flectat animū ad illum ſuſcipiendum.

13 Eidem Sac. Congregationi nunciavit Epiſcopus Brixienſis, ſibi contigiſſe, ut clericus quidam initiandus Subdiaconatu minorum Ordinum Teſtimonialem falſaverit, quos Ordines revera ſuſceperat. Cum autem ad generalem Ordinationem acceſſiſſet, & comminationem intellexiſſet Cenſurarum adverſus eos, qui ad ſuſcipiendos Ordines accederent, neque muniti eſſent iis, quæ Canones poſtulant, cogitavit illinc abire; ſed veritus, ne id ſcandalum pareret, conſilium cœpit, accedendi ad Ordinem ſuſcipiendum, ſed ſine intentione illum ſuſcipiendi, putans hoc pacto ſe ſubduci Cenſuris: quamobrem Epiſcopus ſiſcitabatur a Sac. Congregatione, an illum Clericum rurſus ordinare deberet. Relatum id fuit in Sac. Congregatione habita die 31. Martii 1685. quæ reſpondit, Ordinatus interea ſuſpenſus remaneret; curaret autem Epiſcopus, ut defectus intentionis ſibi fieret exploratior. Reſcripſit Epiſcopus, ſe id percunctatum a Clerico, qui candide faſſus ſit, ſe conſcientiæ ſtimulis incitatum, ante Ordinationem internum actum expreſſum & poſitivum edidiſſe non ſuſcipiendi Ordinis, nec umquam hujuſmodi intentionem revocaſſe. Id iterum relatum in Sac. Congregatione habita die 24. Auguſti ejuſdem anni; quæ conſiderans, non admodum eſſe fidendum atteſtationibus ejus, qui dicebat, perturbato animo

ſe

ſe illum exeruiſſe internum actum reſpondit: *Eſſe iterum ordinandum ſub conditione privatim, & dummodo aliud non obſtet Canonicum impedimentum.*

14 Juxta Decretum Eugenii IV. præter validitatem ſuſcepti Ordinis, & intentionem in Sacerdote Miſſam celebrante faciendi quod facit Eccleſia, requiritur etiam, ut Sacrificium valide fiat, materia & forma. De materia Decretum illud hæc habet: *Tertium eſt Euchariſtiæ Sacramentum, cujus materia eſt panis triticeus, & vinum de vite.* Proponitur quæſtio, an panis ex tritico cum hordeo & ſpelta permixto ſit materia apta & ſufficiens ad Conſecrationem. D.Thomas 3.par. quæſt.74. art.3. *ad tertium* docet, inſpiciendum an tritici quantitas major ſit quantitate hordei & ſpeltæ; ſi enim minor eſſet, materiam rejiciendam eſſe tanquam non aptam: *Modica permixtio non ſolvit ſpeciem, quia id quod eſt modicum, quodammodo abſumitur a plurimo. Et ideo ſi ſit modica permixtio alterius frumenti ad multo majorem quantitatem tritici, poterit exinde confici panis, quia eſt materia hujus Sacramenti. Si vero ſit magna permixtio (puta ex æquo, vel quaſi) talis permixtio ſpeciem mutat: unde panis exinde confectus non erit debita materia hujus Sacramenti.* Idem S. Doctor in reſponſione ad ſecundum oſtendit, non eſſe materiam validam panem ex hordeo, ex ſpelta, ex farre; atque adeo ne panem quidem ex amido: *Et quia amidum eſt ex tritico corrupto, non videtur, quod panis ex eo confectus poſſit fieri corpus Chriſti, quamvis quidam contrarium dicant:* quæ verba ſunt S. Doctoris in reſponſione *ad quartum*. Pulcre illud convenit cum hac re, de qua agimus, quod in Actis legitur Concilii Chalcedonenſis. Lybia tanta ſterilitate laborat, ut frumentum non ferat; quamobrem Imperatores illuc tantum frumenti comportari jubebant, quantum conficiendo Sacramento ſatis eſſet,& egenis peregriniſque ſuſtentandis. Vetuit Dioſcorus Alexandrinus Epiſcopus, ne ſuæ Provinciæ Epiſcopi hac Imperatorum largitate fruerentur; quapropter Iſchyrion ejus Diaconus, ut habetur Actione 3. ejus Concilii, gravem adverſus illum accuſationem inſtituit, criminando, quod ejus culpa neque Miſſæ fuiſſent celebratæ, neque ceteri eo auxilio eſſent recreati: *Ex hoc neque terribile & incruentum Sacrificium celebratum eſt, neque, ſicut dixi, Peregrini, aut Provinciales eo ſolatio fruiti ſunt.*

Materia & forma debita uti oportet ad validitatem Sacramenti.

De materia panis D. Thomæ doctrina.

15 De vino nihil hic dicendum eſſe arbitramur, qui ſatis de eo verba fecimus in Edicto 10. tom.4. ubi demonſtravimus quam indecorum ſit ad Miſſam deterius adhiberi vinum, quam quod ad profanas menſas adhibetur. Adverſus hunc abuſum omnino non ferendum inclamat Bocquillot tractatu Hiſtorico de Sacra Liturgia lib.1. cap. 12. num.293. In tractatu quodam Arabice ſcripto, quo multa

Vinũ ad Miſſam optimum adhibendum.

Abuſus adhibendi vinum deterius.

Digitized by Google

continentur e Dionyſio Barſalibi depromta de modo celebrandi Miſſam , & ſuſcipiendi Euchariſtiam , hæc habentur : *Ut uvæ mundæ ſeligantur ad vinum conficiendum , illæque manibus exprimantur , non pedibus conculcentur* : quod etſi non eſt præceptum , ſed merum conſilium , ut obſervat Renaudotius tom.1. Collect. Liturgiar. Oriental. pag.193. declarat tamen quam accurate quantaque munditia parandum vinum ſit , quod ad Miſſæ Sacrificium deſtinatur. Nunc monuiſſe ſatis erit , Angelicum Doctorem , quemadmodum ſtatuit non eſſe debitam Sacramenti materiam panem illum , in quo magna eſt permixtio farinæ ex aliis frugibus quam e tritico , ita docere non eſſe materiam aptam vinum , in quo tanta eſſet aqua immixta , cujus quantitas vini quantitatem ſuperaret , ut videre eſt art.8. cit. quæſt.74. *Semper tutius eſt parum de aqua apponere , & præcipue ſi vinum ſit debile ; quia ſi tanta fieret appoſitio aquæ , ut ſolveretur ſpecies vini , non poſſet perfici Sacramentum* : quod etiam antea ſcripſerat in 4. ſentent. diſt.11. quæſt.2. art.4. quæſt.4. in corpore. Huic malo olim ut occurrerent , parvo cochleari Sacerdotes utebantur , quo aquam in Calicem immittebant , ut videre eſt apud Martene lib.2. cap.4. §.21. de antiquis Monachorum Ritib. eaque conſuetudo etiam nunc retinetur a Carthuſianis , pluribuſque Eccleſiis in Germania , ut teſtatur Meratus tom.1. par.1. pag.748.

De non commiſcendo alio liquore in Calicē conſecratum doctrina D. Thomæ.

16 Loquitur Angelicus Doctor in locis citatis de aqua , ſeu alio liquore , qui ante conſecrationem infundatur in Calicem ; de aqua , ſeu alio liquore , qui poſt conſecrationem immittatur in Calicem , loquitur in 3. par. quæſt.83. art.6. *ad quartum* ; & quidem generalem ſtatuit regulam, nullum poſt conſecrationem infundendum eſſe liquorem in Calicem, præſertim aquam: *Nullo autem modo debet aqua vino jam conſecrato miſceri , quia ſequeretur corruptio Sacramenti pro aliqua parte* . Utcumque ſit de ea ratione, quam affert Angelicus Doctor , regula optima quidem eſt pro Occidentali Eccleſia . Sed cum Græci , ut alibi dictum eſt , poſt Conſecrationem vini aquam calidam in Calicem immittant , & in Concilio Florentino eas de hoc ritu rationes attulerint , quibus Eugenius IV. conquieverit , idcirco Cardinalis Bona Rer. Liturgicar. lib.2. cap.9. num.5. putat eam Angelicum Doctorem ſtatuiſſe regulam , ejuſque rationem attuliſſe , neſcium illiuſmodi Ritus Græcorum . Innocentius III. in cap. Cum *Marthæ* §. *Quæſiviſti* de Celebrat. Miſſar. de vino non conſecrato , quod cum conſecrato miſceatur , ait : *Si poſt Calicis Conſecrationem aliud vinum mittatur in Calicem , illud quidem non tranſit in ſanguinem , nec ſanguini commiſcetur , ſed accidentibus prioris vini commixtum , Corpori , quod ſub eis latet , undique circumfunditur non madidans circumfuſum : ipſa tamen accidentia vinum appoſitum*

Digitized by Google

tum videntur afficere; *quia ſi aqua fuerit appoſita*, *vini ſaporem aſſumit*: quam doctrinam patet adverſari iis, quæ ſcripſit D. Thomas de corruptione Sacramenti quæ contingeret ſi in vinum conſecratum liquor aliquis infunderetur. Id autem præviderat S. Doctor eadem 3. par. quæſt. 77. art. 8. ubi docet, Innocentii textum locum habere, ubi tantula ſit aquæ ſeu alterius liquoris permixti quantitas, ut non in partes omnes poſſit diffundi; non autem ubi tanta ſit, ut omne vinum conſecratum tangat, atque ex eo mixtum unum cum aqua ſeu liquore illo conſletur; neque enim fieri poſſe ut in hoc caſu ſanguis Chriſti remaneat.

Diſputatur an remaneat Sacramentum, ſi magna vis aquæ infundatur in Calicem conſecratum.

17 Quidam vero affirmant, ſi magna vis aquæ vino conſecrato immiſceatur, ita ut ſpecies non amplius pares ſint conſervandæ vini ſubſtantiæ, Sacramentum eſſe deſinere; ſed tamen putant, ſi vino conſecrato addatur vinum aliud, ſive majori ſive minori menſura, ſive fortius ſive æque forte, non ceſſare Sacramentum, ſed remanere ut antea ſub ſpecie vini Sanguinem Jeſu Chriſti. Videantur Maſtrius in 4. ſent. diſput. 3. num. 389. Cardinalis de Lauræa diſput. 23. de Euchariſt. num. 185. Clericatus deciſ. 25. Quæſit. 2. de Sacram. Euchariſt. Putant Salmanticenſes Curſu Theolog. tom. 11. tract. 23. de Euchariſt. diſput. 8. dub. 5. num. 69. & 70. cum Angelico Doctore eum convenire, qui ſentiat, Corpus Chriſti remanere, ſi poſt Conſecrationem infundatur eadem ſpecies & qualitas vini, quæ erat vini illius, quod conſecratum eſt. Sed in his Scholaſticorum Diſputationibus nolumus partes ſuſcipere: illud tamen innuere juvat veterem diſciplinam, quod alibi monuimus, cum populo in Calicibus miniſterialibus ſub ſpecie vini exhibebatur Euchariſtia, vinum non conſecratum identidem, ut poſtulabat numerus eorum, qui eſſent communicandi, in Calicem infundi conſueviſſe, nec ullum unquam veritum eſſe, ne Fideles Chriſti ſanguinem non ſuſciperent. Gibertus Conſultat. Canonicar. de Sacramentis Conſultat. 3. *de Sacrificio Miſſæ* Caſum proponit, ſi Clericus ex ædituis, qui ſacrario inſerviunt, partem hauſerit vini, quod ad Miſſas paratum erat, & pro vino abſumto ſubſtituerit aquam, quo fiat ut Presbyter accepto Calice ſentiat plus ineſſe aquæ quam vini; quæritur, utrum quæ facta eſt Conſecratio valida ſit, an vero opus ſit, novo accepto vino exigua aqua diluto, Conſecrationem iterare; & reſpondet, in Sacramentis mutationem materiæ non eſſe ſubſtantialem, niſi pro materia, quam Chriſtus inſtituit, alia prorſus materia adhibeatur, aut ad materiam a Chriſto inſtitutam alia addatur materia, quæ illam deſtruat. Cum itaque vinum propria Calicis materia ſit, negat mutationem eſſe ſubſtantialem, niſi pro vino adhibeatur aqua, aut tantum aquæ in vinum infundatur, ut deſtruatur vini natura. Porro

Olim infundebatur vinum, quo, multitudini communicantiū ſanguis ſuppeteret.

Materia in Sacramentis apta eſt, ſi non ejus fiat ſubſtantialis mutatio.

ro

ro & illud advertit, ad inducendam ſubſtantialem mutationem, ad quam, ubi de validitate diſceptatur, unice reſpiciendum eſt, non ſatis eſſe, quod plus aquæ quam vini in Calicem ſit infuſum: ejuſmodi enim eſſe poteſt vinum, ut robore ſuo reſiſtat, & propriam ſervet naturam, quamvis aquæ menſura longe major ſit; palatum autem verius, quam oculos poſſe judicare, ſuamne naturam vinum retinuerit, licet plus aquæ infuſum ſit.

Conſecratio utriuſque ſpeciei eſt de Jure Divino.

18 De Conſecrationis forma jam ſuperius docuimus, formam Conſecrationis panis eſſe: *Hoc eſt Corpus meum*; & formam Conſecrationis vini: *Hic eſt Calix ſanguinis mei*. Itaque ea perſequendo, quæ ad praxim pertinent, quærimus an ad eſſentiam Sacrificii neceſſaria ſit Conſecratio utriuſque rei, ſcilicet panis & vini; & neceſſariam eſſe dicimus divino jure & præcepto, a quo nullus facultatem habet diſpenſandi. Favet huic ſententiæ S. Tridentina Synodus ſeſſ.22. cap.1. quæ docet, Corpus ſuum & Sanguinem æterno Patri ſuo Chriſtum obtuliſſe ſub ſpeciebus panis, & vini, & ſub iiſdem Symbolis utrumque exhibuiſſe Apoſtolis, quos tunc novi Teſtamenti Sacerdotes creabat, iiſque, & eorum ſucceſſoribus imperaſſe, ut utrumque offerrent: *Hoc facite in meam commemorationem*. Quapropter quemadmodum Chriſtus panem & vinum conſecravit, & juſſit Sacerdotes omnes id facere, quod ipſe fecerat tamquam Sacerdos ſecundum ordinem Melchiſedech, ſequitur inde, ad Sacrificii naturam & eſſentiam omnino ſpeciem utramque neceſſariam eſſe, & quidem jure & præcepto divino. Ex quo perſpicuum eſt, nemini permitti ullo modo poſſe, ut ſub una tantum ſpecie celebret Miſſam: nam in eas regiones, quæ neque frumentum, neque vinum ferunt, facile tantum vini & panis comportari poteſt, quantum Miſſis celebrandis ſatis eſſe poſſit, ut notat Sanctus Thomas 3.par. quæſt. 74. art. 1. ad ſecundum: *Licet non in omnibus terris naſcatur triticum, & vinum, tamen ad omnes terras de facili transferri poteſt, quantum ſufficit ad uſum hujus Sacramenti*. Quod enim narratur de Innocentio IV. & Innocentio VIII. eos diſpenſaſſe, & permiſiſſe, ut in aliquibus locis Miſſa ſub ſpecie panis dumtaxat celebraretur, fabuloſum & commentitium eſſe alibi oſtendimus.

Si quis alterutram ſine altera conſecret, peccat graviſſime, & conficit quidem Sacramentũ, ſed non ſacrificiũ.

19 Neque tamen inde conſequitur, ſi Sacerdos ſolum panem conſecraret, non confici Sacramentum; forma enim Conſecrationis panis neque quoad ſignificatum, neque quoad efficaciam pendet a forma Conſecrationis vini: proindeque Hoſtia conſecrata Populo oſtenditur adoranda antequam Calix conſecretur. Itaque valide Sacerdos conſecraret, ſed magno ſe peccato adſtringeret, ut abunde oſtendunt Salmanticenſes Curſu Moral. tom.1. tract.4. De Sa-

Sacram. Euchariſtiæ cap.4. punct.3. Miſſa tamen, in qua Sacerdos alterutram ſine altera ſpeciem conſecraret, vere & proprie non eſſet Sacrificium, *prout*, quemadmodum loquuntur Theologi, *Miſſa eſt tale Sacrificium a Chriſto Domino inſtitutum*: quod fuſe probatum reperias in Deciſionibus Cleri Patavini de venerabili Euchariſtiæ Sacramento anni 1708. quas collegit Andreas Zuccherius Societatis Jeſu Presbyter, ac Theologus pag. 180. & ſeq. & apud Suarez in 3. par. tom.3. quæſt.83. art.1. diſput.75. ſect. 6. ubi ait: *Dico ergo ſecundo, ut hoc myſterium abſolute ſit verum Sacrificium, prout a Chriſto eſt inſtitutum, eſſentialiter requiri utriuſque ſpeciei conſecrationem. Ita videtur mihi ſentire divus Thomas*. Et Clericatus, qui ante Zuccherium Cleri Patavini Moralibus ſtudiis præfuit, & Deciſiones collegit, in deciſ.32. de Sacrific. Miſſæ num.22. ſapienter monet, in conſecratione unius ſpeciei Sacramentum quidem, ſed non Sacrificium conſtare: Euchariſtiam enim Chriſtus inſtituit, ut Sacramentum per modum cibi; ſed ut Sacrificium, inſtituit per modum victimæ mactatæ, qui modus non habetur niſi utriuſque ſpeciei conſecratione: ponitur enim *vi verborum*, ut loquuntur Theologi, in conſecratione panis Corpus ſeparatum a Sanguine, & in conſecratione vini Sanguis ſeparatus a Corpore, atque in hunc modum Sacrificium cruentum repræſentatur, quod in Cruce fecit Chriſtus Jeſus per Sacratiſſimi ſui Sanguinis effuſionem, ejuſque ſeparationem a Corpore. Quod doctrinæ D. Thomæ innititur, qui etſi art.1. quæſt.74. in reſponſione *ad ſecundum* dicit, non eſſe alterutram ſpeciem ſine altera conſecrandam, quia Sacramentum non eſſet integrum, *nec propter defectum alterius eſt unum tantum ſine altero conſecrandum, quia non eſſet perfectum Sacramentum*: id tamen intelligendum de licita conſecratione, non de valida, & de Euchariſtia quatenus Sacrificium eſt, non quatenus proprie Sacramentum; quamobrem quæſt.80. art.11. in reſponſ. *ad tertium* ita diſputat: *Repræſentatio Dominicæ Paſſionis agitur in ipſa Conſecratione hujus Sacramenti, in qua non debet Corpus ſine Sanguine conſecrari*. Videatur Sylvius 3. part. quæſt. 84. quæſit. 3. ubi ſibi ipſe objicit alterutrius ſpeciei conſecratione Paſſionem Chriſti repræſentari, & reſpondet eam repræſentationem eſſe ſolum implicitam, quia in Cruce non fuit ſolum Corpus, aut ſolus Sanguis, ſed utrumque, alterum tamen ab altero ſeparatum; ideoque oportere utrumque eſſe in Euchariſtia, & vi verborum Conſecrationis alterum ab altero ſeparatum: quapropter concludit, ſi una dumtaxat conſecretur ſpecies, *Sacrificium dici poſſe inchoatum, ſed non perfectum eſſentialiter*. Videatur etiam Cardinalis Gottus loc. cit. *de Sacrificio Miſſæ* quæſt. 1. dub.3. §.1. & ſeq. & Natalis Alexander Theolog.

Digitized by Google

log. Dogmat. & Moral. lib. 2. de Sacramento Euchariſt. art. 3. in regula 2. & 3. earum quæ ad praxim pertinent. Quod autem ad Conſecrationis validitatem pertinet, Epiſtolam 69. afferemus D. Bernardi, de qua videmus Scriptores ſiluiſſe. Abbas Trium Fontium Guido panem in Miſſa conſecraverat, non autem vinum, quod in Calicem Miniſter non infuderat. Quid fecerit Guido, quid S. Bernardus factum oportuiſſe dixerit, alibi referemus; nunc ſatis nobis eſt innuere, D. Bernardum dixiſſe, validam fuiſſe, ſed illicitam panis conſecrationem. *Puto enim, quod ſi Domino poſt factum de pane ſuum Corpus, vini Conſecrationem placuiſſet aliquandiu intermittere, aut certe penitus omittere; nihilominus Corpus manſiſſet quod fecerat, nec factis facienda præſcriberent. Nec nego panem & vinum aqua quidem mixtum ſimul debere apponi; quin potius aſſero, haud aliter debere fieri. Sed aliud eſt culpare negligentiam, aliud negare efficaciam. Aliud, inquam, eſt quod cauſamur non bene quidpiam fieri, & aliud quod mentimur nec fieri.*

CAPUT XI.

Quid requiratur, ut licite fiat Sacrificium; ac primo oportere Sacerdotem eſſe ab omni lethali peccato expiatum.

De eo quod licet in Miſſa celebrãda: qui celebrat, eum oportet eſſe in gratia.

1 JAM vero de eo, quod liceat in Miſſa celebranda, dicendum eſt. Ac primo Sacerdotem eſſe oportet in gratia, & ab omni lethali peccato expiatum. De eo quod liceat loquimur: nam ſi ſermo ſit de validitate, Sacerdos valide profecto conſecrat, etiamſi lethalis criminis reus ſit, excommunicatus, vel hæreticus, vel ſchiſmaticus, aut etiam degradatus; quod definivit Concilium Conſtantienſe ſeſſ. 8. cap. 15. adverſus Wicleffum, & Joannem Hus, qui dicebant: *Sacerdos ſi eſt in peccato mortali, non conſecrat*; & contra Waldenſes, qui propugnabant, *Sacerdotes rite & legitime ſecundum formam Eccleſiæ ordinatos, quibuslibet tamen criminibus preſſos non poſſe Eccleſiaſtica conficere Sacramenta*. Probat id D. Thomas 3. par. quæſt. 83. art. 5. Conſiderat enim, Sacerdotem non propria virtute Sacramentum conficere, ſed tamquam Chriſti Miniſtrum, ex cuius perſona conſecrat; nec deſinere ſervum eſſe Chriſti ſi malus ſit: ſiquidem Chriſtus ſervos habet & bonos & malos. Idem probat de Sacerdotibus ſchiſmaticis, hæreticis, excommunicatis, & ſuſpenſis ead. quæſt. art 8. Atque idem docet de degradatis: poteſtas enim conſecrandi pendet a Charactere, qui indelebilis eſt. Videatur Collatio 9. Lucionenſis quæſt. 2. tom. 5. ubi accuratiſſime tractatur hoc argumentum.

Wicleffi error, qui Sacerdotem peccati ſibi conſciũ invalide conſecrare exiſtimabat.

2 Ita-

2 Itaque hi quidem omnes indigni Sacerdotes valide conſecrant, ſed illicite; nec quiſquam eſt qui neſciat, eos nefario ſcelere horribilis ſacrilegii ſeſe alligare. Illud diſputant Theologi, unumne dumtaxat peccatum perpetrent, ut nonnulli arbitrantur, propterea quod utriuſque ſpeciei conſecratio, oblatio conſumtio, re quidem ipſa diſtinguantur, moraliter vero unum ſint, & divina inſtitutione ordinentur ad unum totum conſtituendum, ſcilicet Sacrificium Miſſæ, ut exiſtimat Azorius part.1. lib.2. cap.31. quæſt.11. an vero plura peccata committant, ut probabilius contendit Suarez diſput.67. ſect.1. §. *Quæret aliquis*. Duo enim præcepta inter ſe admodum diſtincta violantur, alterum ſuſcipiendi digne Sacramentum, quod præceptum commune eſt omnium Fidelium; alterum fideliter & prudenter diſpenſandi, quod præceptum ad Miniſtrum pertinet. Biel Lect.7. ſuper Canone Miſſæ duo peccata diſtincta putat Sacerdotem committere, qui mortalis peccati reus Miſſam celebret: *Peccat duobus mortalibus peccatis diſtinctis: uno quia indigne conſecrat; alio quia indigne manducat &c. quia manducare & conſecrare ſunt duo actus diſtincti, & in qualibet indigna executione committitur peccatum mortale.*

Utrum qui indigne celebrat unum, an plura peccata committat.

3 Sancta Tridentina Synodus ſeſſ.13. cap.7. de Euchariſtia poſtquam tremenda illa Apoſtoli verba præmiſit, *Qui manducat & bibit indigne, judicium ſibi manducat & bibit, non dijudicans Corpus Domini*; & illa, *probet autem ſe ipſum homo*; vetat, ne quis niſi ſacramentali Confeſſione expiatus, etiamſi contritus ſibi videatur, ad celebrandam Miſſam accedat: *Eccleſiaſtica autem conſuetudo declarat, eam probationem neceſſariam eſſe, ut nullus ſibi conſcius mortalis peccati, quantumvis ſibi contritus videatur, abſque præmiſſa Sacramentali Confeſſione ad ſacram Euchariſtiam accedere debeat*: atque idem ait can.11. *Statuit atque declarat ipſa ſancta Synodus, illis, quos conſcientia peccati mortalis gravat, quantumcumque etiam ſe contritos exiſtiment, habita copia Confeſſoris, neceſſario præmittendam eſſe Confeſſionem Sacramentalem.*

Tridentini verba de confeſſione Sacramentali facienda Sacerdoti antequã celebret.

4 Item ſacrum Concilium declarat, obligationem, qua Laici, ſi ſibi lethalis culpæ conſcii ſint tenentur præcedenti Confeſſione ſe expiare, ad Sacerdotes etiam extendi, qui ex officio Miſſam debent celebrare; ac ſolum Sacerdotibus permittit celebrare, prævio tantum actu contritionis abſque Sacramentali Confeſſione, dummodo tamen gravis neceſſitas urgeat, nec copia ſit Confeſſoris; ſed præſcribit, ut Sacerdos, qui ita celebraverit, quamprimum confiteatur, inquit enim citato cap.7.: *Quod a Chriſtianis omnibus, etiam ab iis Sacerdotibus, quibus ex officio incubuerit celebrare, hæc Sancta Synodus perpetuo ſervandum eſſe decrevit, modo non deſit illis copia*

Laicis præceptū ne communicent, quin antea peccata ſua in Sacramento Pœnitentiæ confeſſi ſint: Solis Sacerdotibus permiſſū, urgente neceſſitate, celebrare contritionis actu elicito.

pia Confeſſoris. Quod ſi, neceſſitate urgente, Sacerdos abſque prævia Confeſſione celebraverit, quamprimum confiteatur.

Præceptum illud non eſt Eccleſiaſticum, ſed divinum, præmittendi Sacramentalem Confeſſionem.

5 Commemorat S. Synodus Eccleſiaſticam conſuetudinem, ut ſi quis ſibi peccati mortalis conſcius communicare velit, quamtumvis ſibi videatur contritus, Confeſſionem præmittat Communioni, non ut innuat id ab Eccleſiaſtico jure provenire, ſed ut oſtendat conſuetudinem & Traditiones ita eſſe divinum illud præceptum interpretatas, de quo loquitur Apoſtolus, *Probet autem ſe ipſum homo*, ut bene advertit Sotus in 4. Sentent. diſt.12. quæſt.1. art.4. *Adnotandum eſt Eccleſiaſticam conſuetudinem non in medium afferri tamquam potiſſimum & primum fundamentum hujus ritus, quaſi ſit de jure tantum Eccleſiaſtico, ſed quaſi declaratoriam divini præcepti, quod Paulus inſinuat. Ex illo enim ſic intellecto præcepto mos univerſalis Eccleſiæ ortus eſt, in qua nemo ad ſacroſanctam Communionem abſque prævia Confeſſione accedere fuit auſus.*

Celebranti ex gravi neceſſitate ſine confeſſione non ſufficit attritio, ſaltem ut talis cognita.

Paullo ante diximus, Sacerdotem, qui gravi neceſſitate ad celebrandum impellitur, ſi deſit Sacerdos cui confiteatur, per actum contritionis ſe parare debere, & quamprimum confiteri: temeraria enim ea eſt propoſitio, quæ ſtatuit, ſatis eſſe attritionem, etiam quæ talis cognoſcitur. Scilicet neceſſaria eſt contritio, aut ſaltem attritio, quam Sacerdos ſine culpa probabiliter exiſtimaverit contritionem. Videatur Perſicus de Sacerdotis Officio lib.1. dub.11. & dub.12.

De præcepto confitendi quamprimum Propoſitiones damnatæ.

Alii interpretantur, conſilium eſſe, non præceptum, ut Sacerdos *quamprimum* confiteatur; ſed eam propoſitionem proſcripſit Alexander VII. quæ eſt inter damnatas 38. *Mandatum Tridentini factum Sacerdoti ſacrificanti ex neceſſitate cum peccato mortali confitendi quamprimum eſt conſilium, non præceptum.* Nonnemo vocem illam *quamprimum* intelligendam dixit, cum primum Sacerdos rurſus celebraturus confitebitur, quæ eſt propoſitio 39. inter eas, quas idem Pontifex condemnavit: *Illa particula, quamprimum, intelligitur cum Sacerdos ſuo tempore confitebitur.*

In quibus caſibus poſſit Sacerdos, ſolo contritionis actu elicito, ſine confeſſione celebrare.

6 Urgentem autem neceſſitatem, qua poteſtas ſit Sacerdoti ſine prævia Confeſſione accedendi ad Altare, eam eſſe putant Auctores, ſi Sacerdos Miſſam omittens aut ceteris offenſioni eſſet, aut infamiam incurreret; ſi Populus die Feſto Miſſam audire non poſſet; ſi particula conſecranda eſſet, ut deferri poſſet viaticum ad moribundum. Silveſter verbo *Euchariſtia*, 2. quæſt.7. vult, eam eſſe urgentem neceſſitatem, *ſi nuper deceſſit anima indigens Sacrificio probabiliter, aut ſi imminet ſolemnitas magna, in qua valde utile ſit animæ celebrare*: quod tamen rejicit Suarez diſput.66. ſect.4. §. *Alii caſus*, & doctus Clerus Patavinus in ſuis Reſolutionibus anni 1708. quas typis vulgavit Zuccherius, ut videre eſt pag.9. E na-

turali

turali enim vel divino præcepto celebrandi fluere debet urgens neceſſitas. At ſi eam cenſeamus urgentem neceſſitatem, quoties ſuffragiis adjuvanda ſit anima Defuncti, cum tam multæ in Purgatorio animæ detineantur, quibus ſuffragia opus ſunt, facile quilibet Sacerdos ſine prævia Sacramentali Confeſſione poterit celebrare, ac paullatim Tridentini Concilii præceptum de non celebrando ſine Confeſſione, niſi deſit Confeſſarii copia, aut gravis neceſſitas urgeat, ad nihilum redigetur. Biel Lectione 7. *ſuper Canone Miſſæ* tres conſiderat caſus, quibus poteſt quis Euchariſtiam ſuſcipere, ſolo contritionis actu elicito, ſine prævia confeſſione. Primus eſt, ſi Sacerdos eo die non celebrans offenſioni eſſet & ſcandalo. Alter, ſi aliquis vel inſtituto, vel conſuetudine omnium ſibi æqualium ad communicandum adigitur. Tertius eſt, ſi Curam animarum habens celebrare debeat, ut moribundo deferre poſſit Euchariſtiam. In his tribus qui verſetur caſibus, eum putat, ſolo contritionis actu elicito, cum propoſito confitendi, poſſe ſine Sacramentali Confeſſione celebrare, vel Sacramentum percipere, dummodo Confeſſarii copia deſit.

7 Nemo eſt qui neſciat, Regulares Præſidibus ſuis, quos communi nomine Superiores vocant, in foro ſacramentali eſſe ſubjectos; Superiores autem auctoritate abſolvendi ſibi ſubjectos plerumque non uti, niſi in caſibus reſervatis; aut ſi quis ex iis cupiat apud Superiorem peccata confiteri; ac propterea Religioſis aliquibus munus demandare excipiendi ſodalium Religioſorum Confeſſiones. Accidit interdum, ut Religioſus aliquis vel in itinere ſit, vel in aliquo moretur loco cum bona Superiorum venia, puta quadrageſimali tempore cum ſacras habet conciones, ubi copia non eſt Confeſſarii ſui Ordinis. Hic porro videtur in ea verſari neceſſitate, ſi quod gravius peccatum commiſerit, ut vel omittat celebrationem Miſſæ, quæ omiſſio aliquando ſcandalum parere poteſt, vel celebret Miſſam ſine prævia confeſſione, elicito tamen Contritionis actu. Hoc enim in caſu illi revera deeſt copia Confeſſarii. Suarez tom.4. de Religione tract.8. lib. 2. cap.17. ait, Religioſo viro in itinere negari non poſſe facultatem confitendi peccata ſua alicui Sacerdoti, qui non ſit ejuſdem Ordinis.

Regulares non poſſunt abſolvi niſi a Superiore ſuo.

8 Plures Religioſi Ordines eo gaudent privilegio, ut videre eſt apud Clericatum *de Pœnitentia* deciſ. 39. num. 4. Vetitum id erat Cappuccinis, qui & privilegio carebant, & Conſtitutione quadam Capituli Generalis impediebantur. Nos autem, cum comperiſſemus in quantis nonnunquam verſarentur anguſtiis, ubi primum ad ſummam Apoſtolatus dignitatem evecti ſumus, literis noſtris ſub forma Brevis die 30. Martii 1742. cuilibet eorum, ſive Sacerdoti,

Plures Ordines Religioſi habent privilegium extra clauſtra ſi ſint, adhibendi quemlibet Confeſſarium.

Noviſſime conceſſi Cappuccinis a Benedicto XIV. addito onere rurſus confitendi peccata reſervata, & cenſuras Superiori ſuo.

ſive Converſis, dum extra Clauſtra moratur cum bona venia, & in locis, ubi non alius quiſquam ex eorum Ordine reperiatur, facultatem conceſſimus confitendi peccata, & abſolutionem accipiendi a quocumque Sacerdote, qui vel ſæcularis a ſuo Ordinario, vel Regularis a ſuo Superiore ad confeſſiones audiendas ſit approbatus. Quam facultatem etiam ad caſus extendimus juxta conſtitutionem Ordinis reſervato, & ad Cenſuras, in quas inciderint; addita obligatione tamen, ubi primum potuerint, coram Superiore ſeſe ſiſtendi, & novam ab illis Caſibus & Cenſuris abſolutionem impetrandi. Sane ejuſmodi onus ſeſe ſiſtendi coram Superiore, & confitendi iterum caſus reſervatos, in quos inciderint, quoſque jam alii Confeſſario confeſſi fuerint, num illis imponeremus, diu multumque dubitavimus: firma enim regula eſt, non poſſe quemquam obligari ad iterationem confeſſionis eorum peccatorum, quæ jam confeſſus fuerit, & quorum abſolutionem reportaverit ut videre eſt in Extravag. Benedicti XI. *Inter cunctas*, *de Privilegiis*, & docet Sanctus Thomas quæſt. Quodlibetali art. 12. ad primum. Sed omnem ex animo noſtro difficultatem illud exemit, quod reputavimus, Religioſis perfectionem profitentibus poſſe onus illud imponi. Et ſane multorum Ordinum Religioſorum Conſtitutiones præſcribunt certis quibuſdam temporibus Confeſſionem generalem; & celebris illa eſt Carthuſianorum Conſtitutio, quæ jubebat Monachos quotannis ea peccata Abbati confiteri, quæ jam aliis Confeſſariis confeſſi fuiſſent. Vid. Suarez loc. cit. num. 10. & Card. de Lugo de Pœnitentia diſput. 15. ſect. 6. num. 93. & ſeq.

De eo qui inter celebrandum recordatur, peccato aliquo ſe eſſe implicitum.

9 Antequam materiam hanc dimittamus, duos alios caſus juvabit exponere. Primus eſt, ſi Sacerdos, cæpta jam Miſſa, recordetur, ſe peccatum mortale commiſiſſe, neque eo ſe per Sacramentalem Confeſſionem expiaſſe; ſive etiam illi in memoriam veniat, ſe non eſſe jejunum, vel aliqua eſſe Cenſura implicitum, quæ forte ſibi animo exciderat. S. Thomas 3. par. quæſt. 83. art. 6. *ad ſecundum* docet, ſi Sacerdoti in memoriam hæc ſubeant ante Conſecrationem, recedendum illi ab Altari, ſi tamen abſit metus ſcandali: *Si ante conſecrationem alicujus prædictorum ſit memor, tutius reputarem (maxime in caſu manducationis & excommunicationis) quod Miſſam inceptam deſereret, niſi grave ſcandalum timeretur.* Quod ſi ejuſmodi memoria tangatur poſt Conſecrationem, omnino eum debere ait Sacrificium perficere: *Et ideo ſi Sacerdos poſt Conſecrationem inceptam recordetur, ſe aliquid comediſſe vel bibiſſe, nihilominus debet perficere Sacrificium, & ſumere Sacramentum*: idque ait procedere, etiamſi recordetur, ſe vel grave delictum perpetraſſe, vel in aliquam Cenſuram incidiſſe, elicito contritionis actu.

Simi-

Similiter ſi recordetur, ſe peccatum aliquod commiſiſſe, debet pœnitere cum propoſito confitendi, & ſatisfaciendi, & ſic non indigne, ſed fructuoſe ſumet Sacramentum. Et eadem ratio eſt, ſi meminerit ſe excommunicationi cuicumque ſubjacere: debet enim aſſumere cum propoſito humiliter abſolutionem petendi, & ſic per inviſibilem Pontificem Jeſum Chriſtum abſolutionem conſequetur, quantum ad hunc effectum quod peragat divina myſteria. Ex hac D. Thomæ doctrina manavit Rubrica Miſſalis, quæ ſic habet: *Si in ipſa celebratione Miſſæ Sacerdos recordetur, ſe eſſe in peccato mortali, conteratur cum propoſito confitendi & ſatisfaciendi. Si recordetur, ſe eſſe excommunicatum, vel ſuſpenſum, aut locum eſſe interdictum, ſimiliter conteratur cum propoſito petendi abſolutionem. Ante Conſecrationem autem in ſupradictis caſibus, ſi non timetur ſcandalum, debet Miſſam inceptam deſerere*. Quærit Sotus, an Sacerdos, qui in Miſſæ principio recordetur ſe peccatum grave commiſiſſe, atque eo ita ſit irretitus, ut ejus pœnitere non poſſit, debeat Miſſam dimittere, etiamſi intelligat ſcandalum oriturum; & reſpondet illum debere omnino, quodcumque timeatur ſcandalum, Miſſam dimittere: *Si autem eſt in culpa lethali, etiamſi in Introitu Miſſæ, quando eſt in Altari, ſit memor, ſatis eſt contritione & propoſito confitendi, ut poſſit inceptum perficere. Quia autem ſi illa culpa adeo illi cordi inhæreat, ut pœnitere nequeat, cujus certe ſi memor fuiſſet antea, non cogitaſſet celebrare? Reſpondetur quod omnino potius debet dare ſummum ſcandalum, quam ſumere Sacramentum in peccato: quia ſic illud eſt intrinſece malum, ut nulla de cauſa excuſari poſſit: & ideo ſi non eum pœnitet, poſtquam in ſua eſt poteſtate, neceſſaria conſequentia peccabit tam ſumendo quam relinquendo Sacramentum, maxime ſi eſt jam conſecratum*. Ita Sotus in 4. ſentent. diſt. 13. quæſt. 2. art. 6. Diximus ſupra cum D. Thoma, Sacerdotem, qui peccati mortalis recordetur ante Conſecrationem, debere Miſſam dimittere, niſi timeat ſcandalum: itaque quæritur, an dici poſſit oriri ſcandalum, ſi Sacerdos Miſſam in ſemoto aliquo loco celebraret vel in privato Oratorio vel ubi nullus adeſſet Miſſæ niſi Miniſter. Pontas Dictionar. Caſuum conſcien. verbo *Miſſa* caſ. 22. ait, etiam in hoc caſu futurum ſcandalum Miniſtri, idque ſatis eſſe, ut contritionis actu elicito poſſit Sacerdos Miſſam perficere. Sed Clerus Patavinus in citatis Deciſionibus ann. 1707. quæſito 2. Menſis Maji contrariam tuetur ſententiam, præſertim ſi Miniſter puer ſit, vel Celebrantis ſervus, aut amicus.

10 Alter caſus eſt, num Sacerdos eodem die, quo commiſit lethale peccatum, & per Sacramentalem Confeſſionem ſe expiavit, poſſit accedere ad Altare, etiamſi nulla neceſſitate urgeatur; an vero

De eo, qui eodem die, quo peccatum commiſerit, &

Sacramentali pœnitentia ſe expiaverit, celebrare velit.

vero ob reverentiam teneatur Miſſæ celebrationem in poſterum diem differre. Diximus, etiamſi nulla neceſſitate urgeatur; ſi enim neceſſitas urgeat, puta ſi eo die Miſſæ celebrationem omittendo pareret ſcandalum, nemo eſt qui neget, poſſe illum celebrare juxta D. Thomæ doctrinam in 4. ſentent. diſt.9. quæſt.1. art.4. quæſt.2. ubi ait: *Non eſt conſulendum, quod ſtatim poſt peccatum mortale etiam contritus & confeſſus ad Euchariſtiam accedat: ſed deberet, niſi magna neceſſitas urgeat, per aliquod tempus propter reverentiam abſtinere*. Quæſtio igitur eſt de Sacerdote, quem nulla cogat neceſſitas ad Miſſam celebrandam. Cardinalis Toletus eximius Theologus affirmate negat in lib.2. cap.1. num.13. *Aliquando non ſufficit Confeſſio ad celebrandum; cum enim peccatum parvo tempore anteceſſit, non debet celebrare, ſed expectare diem alium. Unde qui ſe accuſant, quod nocte proxima peccatum carnis commiſerunt, quamvis cum dolore accedant, & abſolvantur, ſunt tamen a celebratione arcendi*. Cum eo ſentit Covarruvias egregius Canoniſta in Clementina *Si Furioſus* par.3. cap.7. ubi ait, *ex contraria ſententia ſequi, poſſe Sacerdotem, qui nocte præterita dormierit cum fæmina, ſtatim celebrare, præmiſſa confeſſione, & contritione, quod impium cenſeri ſolet, & jure cenſetur*.

De eo, cui citra voluntatem pollutio contigerit.

11 Similis eſt caſus de eo, cui præter voluntatem, & citra peccatum pollutio contigit; decet enim ipſum Euchariſtia ſe abſtinere, ſi quod turpe phantaſma illi adhuc animo obverſetur, ſi mentem diſtractam gerat, & ſi nulla cauſa ſit, quamobrem debeat celebrare, ut videre eſt apud Sylvium 3. par. quæſt.80. art.8. Innocentius III. in cap. *Cum olim* de Clericis Conjugatis non improbat in Eccleſia Græca conſuetudinem, ut Clerici in minoribus Ordinibus conſtituti uxorem ducant, eamque apud ſe habeant, etiam poſtquam ad majores Ordines, & ad Sacerdotium promoti ſunt, at Clemens VIII. in Inſtructione ſuper aliquibus Græcorum Ritibus; quæ incipit *Presbyteri Græci*, ita ait: *Presbyter Græcus conjugatus ante Sacrum Sacrificium ſeu ſanctam Miſſam celebrandam, vel per hebdomadam, vel per triduum abſtineat ab uxore*. Ex quo colligitur, ſi Sacerdoti Græco non permittitur Miſſam celebrare, ſi nocte proxima cum uxore concubuerit, multominus licere aliis Sacerdotibus, niſi gravis urgeat cauſa, celebrare Miſſam, ſi præcedenti nocte peccatum aliquod grave commiſerint, etiamſi per Sacramentalem Confeſſionem peccatum illud expiaverint.

In quibus caſibus etiã pænitentia Sacramentali expiatum deceat non accipere Euchariſtiam.

12 D. Thomas 3. par. quæſt.80. art.7. repetit hanc materiam, & ait ſolum peccatum impedimentum eſſe neceſſarium, quominus quis ad Euchariſtiam ſuſcipiendam accedat; per Contritionem autem, & Sacramentalem Confeſſionem deleri quidem reatum culpæ,

non

Digitized by Google

non tamen corporis immunditiem; ac propterea decere, ut qui peccatum aliquod carnis paullo ante commiſerit, ſe ab accipiendo Sacramento abſtineat. Et Sotus in 4. ſentent. diſt. 12. quæſt. 1. art. 7. poſt allatam D. Thomæ doctrinam concludit, reum fore irreverentiæ culpabilis, quæ etiam ad peccatum mortale poſſet pertingere, Sacerdotem illum, qui præcedenti nocte peccato carnis commiſſo, etſi confeſſus, Miſſam celebraret, ſiqui Miſſæ adeſſent, qui ejus peccati eſſent conſcii: & addit, id non in peccatis carnis tantummodo, ſed etiam in reliquis peccatis procedere: *Hæc propoſitio non eſt ſingularis de pollutione, ſed generalis de quocumque peccato, tanta enim eſſet irreverentia homicidam cruentis manibus, aut blaſphemum polluto ore illico ad Euchariſtiam accedere: tametſi Veneris ſordes peculiarem quamdam indecentiam ad Sacramentum præ aliis ſceleribus afferant*. Et Sylvius in 7. articulum quæſt. 80. 3. par. D. Thomæ bene factum arbitratur, atque optime conſultum putat, ſi quis Miſſam celebrare omittat eo die, quo delictum aliquod commiſerit, etiamſi confeſſus fuerit, & in craſtinum differat: & conſentit Rubrica Miſſalis, ubi agit de defectibus ex diſpoſitione corporis. Videantur Natalis Alexander Theolog. Dogm. & Moral. lib. 2. de Sacram. Euchar. cap. 5. art. 2. §. 2. num. 11. Habert Theologiæ Dogmat. & Moral. de Euchar. cap. 20. tom. 5. pag. 571. Edit. Venetæ. Has omnes ſententias amplexus eſt Patavinus Clerus ann. 1708. dub. 1. caſ. 1. menſis Februar. in ſæpius citato Opere P. Zuccherii, & in ſpeculo Monachorum auctore Arnulpho Monacho inter opera D. Bernardi nuperrimæ editionis tom. 2. pag. 818. ſeveriora hæc traducuntur a celebrante Miſſam ad inſervientem: *Si per noctem illuſio tibi acciderit, ne contriſteris, ſed in craſtinum confitere, & aliquo te invitante ut Miſſæ inſervias, caute coram omnibus te excuſa*. Abulenſis in cap. 5. Matthæi quæſt. 226. ait, Diabolum interdum, ut pium hominem a ſumenda Euchariſtia, vel a Miſſa retrahat celebranda, per ſimplicem vaſorum ſeminalium motum, quin ullam excitet tentationem, pollutionem illi prolicere. Idem ante Abulenſem dixerat Abbas Theonas apud Caſſianum: *Abſque ullo quidem carnis pruritu, mentiſque conſenſu, nec per illuſionem phantaſmatis alicujus, ſed tamen ſimplici fluxus illius egeſtione nos polluit, ut a Sacroſancta Communione deterreat*. Et D. Thomas cit. art. 7. docet, non idcirco omittendam Communionem, aut celebrationem Miſſæ. Conſonat Cardinalis Turrecremata in Can. *Teſtamentum* diſt. 6. ubi hæc ſcribit: *Si in nobis cauſa non præceſſerit, immo magis cauſa contraria, & hoc frequenter accidit, & præcipue in diebus, in quibus communicari debet, ſignum eſt, quod Diabolus homini fructum Euchariſtiæ*

Si pollutio involitoria præceſſerit, nulla data cauſa, non eſt abſtinendum Euchariſtia.

Digitized by Google

riſtiæ recipiendæ auferre conatur: unde in tali caſu conſultum fuit cuidam Monacho, ut in Collationibus Patrum legitur, quod communicaret; & ſic Diabolus videns, ſe non poſſe conſequi intentum, ab illuſione ceſſavit.

CAPUT XII.

De Jejunio naturali ad licite celebrandum.

Ad licite celebrandū requiritur naturale jejuniū quod computatur a media nocte.

1 PORRO reliqua perſequamur, quæ ad Miſſam licite celebrandam requiruntur. Nemo neſcius eſt Sanctos Apoſtolos tunc jejunos non fuiſſe, cum Euchariſtiam acceperunt (*Liquido apparet, quando primum acceperunt Diſcipuli Corpus & Sanguinem Domini, non eos accepiſſe jejunos*) tamen ob tanti Sacramenti reverentiam ab Apoſtolicis uſque temporibus ſtatutum fuit, ſemperque in Eccleſia obſervatum, ne quiſquam niſi jejunus Euchariſtiam ſumeret. *Numquid tamen propterea calumniandum eſt toti Eccleſiæ, quod a jejunis ſemper accipitur? Et hoc enim placuit Spiritui Sancto, ut in honorem tanti Sacramenti in os Chriſtiani prius Dominicum Corpus intraret, quam ceteri cibi; nam ideo per univerſum Orbem mos iſte ſervatur.* Verba ſunt D. Auguſtini relata in Can. *Liquido* de Conſecrat. diſt.2. Propterea ad Miſſam celebrandam opus eſt Sacerdoti ut jejunus ſit. Jejunium vero illud ſatis eſt, quod inter mediam noctem & horam illam interjicitur, qua Sacerdos celebrat Miſſam. Obſervatione dignum eſt, quod ineunte ſæculo XI. cum nondum conſuetudo invaluiſſet, ut per horologia nocturnæ horæ indicarentur, ſtatuit Synodus Salegunſtadienſis, ne quiſquam, qui bibiſſet poſt galli cantum, Miſſam celebraret tum per æſtatem, tum etiam per hyemem, etiamſi hiberno tempore galli cantus mediam noctem non recte indicet, idque ob reverentiam erga tantum Myſterium. Vide Longueval tom.7. pag.168.

Quid ſi Sacerdos jejunus non dormierit.

2 Poteſt autem Sacerdos celebrare, licet cibo ante mediam noctem ſumto non dormierit, nec cibum concoxerit, dummodo inde non extiterit aliqua perturbatio: nam ſi mens turbata ſit, Sacerdoti a celebranda Miſſa eſt abſtinendum, juxta D. Thomæ doctrinam 3. par. quæſt.80. art.8. ad quintum: *Nec refert, utrum poſt cibum vel potum aſſumtum dormierit, aut etiam digeſtus ſit, quantum ad rationem præcepti: refert autem quantum ad perturbationem mentis, quam patiuntur homines propter inſomneitatem, vel indigeſtionem; ex quibus ſi mens multum perturbetur, homo redditur ineptus ad ſumtionem hujus Sacramenti.* Cum hac doctrina conſentit Rubrica Miſſalis: nam quod Alexander III. in cap. *Si conſtiterit* de Accuſationibus

bus approbaverit Sacerdotem quemdam ab Eccleſia illi commendata fuiſſe amotum, non ea tantum cauſa fuit quod nullo capto ſomno Miſſam celebraſſet, ſed quod nondum vinum obdormivisſet, atque adhuc ebrius celebraſſet, quod ex ea Pontificis epiſtola colligitur, quemadmodum advertit Natal. Alexander Theolog. Dogmat. & Moral. lib.2. de Sacram. Euchar. cap.5. §. 2. num.3. & conſentit Theophilus Raynaudus tom.16. pag.14. num.33.

Praeceptum de jejunio ante Euchariſtiae ſumtionem non admittit materiae parvitatem.

3 Naturale appellatur hujuſmodi jejunium. Paſqualigus in Praxi jejunii deciſ.440. in eam videtur eſſe opinionem propenſus, ut in jejunio naturali locus eſſe poſſit parvitati materiæ, itaut non niſi venialiter peccet, qui poſt mediam noctem ſciens prudens pauxillulum comederit, & poſtero die ad Communionem ſuſcipiendam accedat, aut Miſſam celebret. Mirati vehementer ſumus cum Paſqualigo concordare Gibertum Conſultat. Canonicar. de Sacramentis Conſultat.14. de Euchariſtia. Singularem hanc ſententiam plerique omnes rejiciunt, ut videre eſt in Collat.16. Lucionenſi quæſt.6. pag.590. & ſequen. tom.5. & apud Quartum ad Rubricas Miſſalis par.3. tit.9. ſect.1. dub.1. & dub.4. Sane Rubrica Miſſalis ita præſcribit: *Si quis non eſt jejunus poſt mediam noctem, etiam poſt ſumtionem ſolius aquæ, vel alterius potus, aut cibi per modum etiam medicinæ, & in quantacumque parva quantitate, non poteſt communicare, nec celebrare*: & in Can. *Nihil* 7.quæſt.1. ita ſtatuitur: *Nullus poſt cibum potumve quantumlibet minimum ſumtum Miſſas facere præſumat* &c. *Si quis hæc temerarie præſumſerit, excommunicationis ſententiam ſuſtinebit*. Præterea docet S. Thomas 3.par. quæſt.80. art.8. *ad quartum*: *Neque poſt aſſumtionem aquæ, vel potus, vel etiam medicinæ in quantacumque parva quantitate licet hoc Sacramentum accipere. Nec refert utrum aliquid hujuſmodi nutriat, aut non nutriat, aut per ſe, aut cum aliis*. Quænam igitur eſſe poteſt ratio, quamobrem admittatur in naturali jejunio parvitas materiæ, cum præſertim Canon etiam in caſu parvitatis materiæ excommunicationis pœnam irroget, quæ pœna non niſi peccato gravi infligitur? graviter autem peccare eum, qui vel minimum cibi, vel potus ſumſerit poſt mediam noctem, & die ſequenti communicet, communi ſenſu omnes Fideles exiſtimant.

Qui in die Nativitatis Domini in prima Miſſa ablutionem ſumſerit imprudens, non poteſt reliquas Miſſas celebrare.

4 Excluſa ab hoc præcepto parvitate materiæ, ſunt qui putant, Sacerdotem, & multo magis eum, qui animarum curam habet, poſſe die Nativitatis Chriſti Domini, ſi in prima Miſſa ablutionem imprudens ſumſerit, duas reliquas celebrare. Hanc qui tuentur ſententiam, doctrinæ D. Thomæ paulo ante a nobis allatæ ſe dicunt inniti, qui docet Sacerdotem, cui poſt Conſecrationem in mentem veniat, ſe non eſſe jejunum, debere Miſſam perficere;

 neque

Digitized by Google

Falſa quorũdam interpretatio doctrinæ S. Thomæ rejicitur.

neque ſilent ſcandalum, quod orietur in Populo, ſi Sacerdos duas reliquas prætermitteret. Sed eum valde confidentem eſſe oportet, qui S. Thomæ doctrinam, quæ eſt de eo, qui Miſſam incæperit, ad eum extendat, qui duas vult celebrare: ac jejunii naturalis hoſtem jure illum exiſtimaveris, qui affirmet, vitandi ſcandali cauſa poſſe Sacerdotem, ſumta ablutione, jam non jejunum ſecundam celebrare Miſſam, & tertiam. Nemo enim eſſe poteſt, qui ſcandalum patiatur, gnarus Sacerdotem ideo reliquas duas Miſſas non celebrare, quod imprudens in prima Miſſa jejunium fregerit, ut bene monet Pontas loc. cit. caſ. 3. Innocentius III. in cap. *Ex parte* de Celebrat. Miſſar. præcipit, ut Sacerdos poſt Communionem ſumat ablutionem, niſi tamen alia ſit ei Miſſa celebranda, quam non debet celebrare, ſi in prima Miſſa ablutionem hauſerit: *Semper Sacerdos vino* (manus) *perfundere debet, poſtquam totum acceperit Euchariſtiæ Sacramentum; niſi eadem die aliam Miſſam deberet celebrare, ne ſi forte vinum perfuſionis acciperet, celebrationem aliam impediret.*

Reliquiis quæ dentibus vel gutturi inhæſerint, jejunium non rũpitur.

5 Statuendum igitur, id non licere; neque quod ſupra dictum eſt, in jejunio naturali parvitati materiæ eſſe locum. Illud tantummodo detur, non frangi naturale jejunium, ſi exiguæ aliquot cibi reliquiæ dentibus vel gutturi hærentes, poſt mediam noctem forte deglutiantur; quia tunc non cibi, ſed ſalivæ modum & rationem habent; vel ſi cui mane, dum ſibi os lavat, per imprudentiam gutta aliqua aquæ in ſtomachum prolabatur. *Si reliquiæ cibi remanentes* (ſunt verba Rubricæ Miſſalis) *in ore transglutiantur, non impediunt Communionem, cum non transglutiantur per modum cibi, ſed per modum ſalivæ. Idem dicendum ſi lavando os deglutiatur ſtilla aquæ præter intentionem.*

Ea de re Rubricæ verba.

Ea Rubrica nititur doctrinæ S. Thomæ.

6 Hæc rubrica nititur doctrinæ S. Thomæ, cujus ea ſunt verba 3. par. quæſt. 80. art. 8. *ad quartum*: *Reliquiæ tamen cibi remanentes in ore, ſi caſualiter transglutiantur, non impediunt ſumtionem hujus Sacramenti, quia non trajiciuntur per modum cibi, ſed per modum ſalivæ. Et eadem ratio eſt de reliquiis aquæ vel vini, quibus os abluitur, dummodo non trajiciantur in magna quantitate, ſed permixtæ ſalivæ, quod vitari non poteſt.* Et cum eo ſentit S. Antoninus 3. par. tit. 13. cap. 6. §. 8. Digna ſunt quæ obſerventur ea Rubricæ verba, *cum non transglutiantur per modum cibi, ſed per modum ſalivæ*; eaque D. Thomæ verba etiam conſideranda, *ſi caſualiter transglutiantur*. Cardinalis de Lugo de Sacram. Euchariſt. diſput. 15. ſect. 2. num. 36. docet, jejunium ſolvere, qui e dentibus lingua aliquid extraheret reliquiarum, nec expueret, ſed voluntarie deglutiret; quæ opinio ſane melius cum ea reverentia congruit

Alii caſus afferuntur, quibus naturale jejunium non rumpitur.

gruit

Digitized by Google

gruit, quam tantum Sacramentum poſtulat, & cum D. Thomæ doctrina; neque tamen deſunt, qui negent hoc modo frangi naturale jejunium, ea ratione, quia id, quod deglutitur, eſt antecedentis cœnæ complementum, non nova comeſtio. Qui vero, antequam ſe ſomno dederit, aliquid ſacchari ſibi in os injiceret, quod paullatim liqueſcens in ſtomachum delaberetur, is profecto jejunium ſolveret. Vide Quartum ad Rubricas Miſſal. par.3. tit.9. ſect.1. difficult.2. Contra jejunium non frangeret, qui lingua aliquid deguſtaret, ut ſaporem probaret, nec deglutiret, ſed ſtatim expueret, ut docet S. Antoninus 3. par. tit.13. cap.7. §.8. *De his etiam, quæ ſumuntur per modum guſtationis, ſicut tabernarii & coci faciunt, qui cibum & potum ſupra linguam ponunt ad probandum, & ſtatim projiciunt, videtur, quod non impediat Communionem* &c. *Ex decentia tamen debet quis a talibus abſtinere, qui vult communicare.* Sylvius 3. par. quæſt.80. art.8. ea omnia quæ ſupra diximus confirmat; ac de eo, qui aliquid deguſtet probandi ſaporis gratia, hæc ſcribit: *Idem judicium eſt* (ſcilicet non rumpere jejunium) *de vino, vel de condimento, quod ad percipiendum ſaporem guſtatur, & ſtatim expuitur: quamvis enim contingat aliquid ejus permixtum ſalivæ cum ea deglutiri, non ſolvit jejunium: ſolvitur tamen, ſi ex propoſito ſumeretur, etiamſi is qui ſumpſiſſet, mox evomeret, quia eſſet vera comeſtio, vel bibitio, ſcilicet, trajectio cibi, vel potus in ſtomachum propria & per ſe actione vitali. Si vero ſolum intraſſet in aſperam arteriam, & ſtatim expueretur, hoc non eſſet deglutire, neque pertineret ad comeſtionem, cum ex eo non nutritio, ſed potius ſuffocatio ſequi nata ſit; & propterea non ſolveret jejunium.*

7 Diſputant Theologi Caſuiſtæ, an poſſint Euchariſtiam ſumere qui ſunt in dubio, num fregerint jejunium. Quidam inſpiciendum docent cujuſmodi illa ſit dubitatio: nam ſi quis certo ſciat, ſe comediſſe, ſed dubitet, an poſt mediam noctem comederit, non poteſt Sacramentum ſumere, vel Miſſam celebrare: ſecus vero, ſi non dubitet de tempore, ſed dumtaxat num comederit. Alii ajunt in neutro caſu licere Euchariſtiam ſumere, vel celebrare. Contra in utroque caſu nonnulli arbitrantur licere. Harum opinionum ſua cuique eſt ratio; neque id inficiari poſſumus. Sed illud prætermittere nolumus, harum opinionum examini locum eſſe poſtquam ſumta ſit Euchariſtia, non vero ubi ſuſcipienda ſit: puta, ſi quis Sacramentum acceperit, aut Miſſam celebraverit, deinde ſuam ipſius conſcientiam explorando in eam incidat dubitationem, comederit nec ne, vel utrum comederit media nocte jam exacta; hoc caſu eſt locus examini, quænam ex iis opinionibus vera ſit. Ubi vero nec Euchariſtiam ſumſerit, nec Miſſam celebraverit, ſed

An poſſit Euchariſtiam ſumere, qui dubius eſt an ſit jejunus.

Tt 2 in

in eo ſit, ut communicet, vel celebret, ſi ſubeat dubitatio, an comederit, vel an media nox prætergreſſa fuerit, quando comedit, tunc in utroque caſu a ſumendo Sacramento, & Miſſa celebranda debet abſtinere: ut optime rem hanc decidit Patavinus Clerus in Reſolutionibus anni 1708. De Sacram. Euchar. quæſit.2. num.13.

An ut miniſtretur moribundo Viatica, poſſit Sacerdos celebrare qui ſciat, ſe non eſſe jejunum.

8 Sed quid dicendum de Sacerdote, qui conſcius ſe non eſſe jejunum, ad Miſſam accerſitur celebrandam, ut infirmo Viaticum poſſit miniſtrari? Eine licebit Miſſam celebrare? Quæſtioni propoſitæ fidenter reſpondendum negando: neque enim infirmus præcepto urgetur ad Euchariſtiam ſuſcipiendam, quando illi Euchariſtiæ copia deſit. Deeſſe autem illi Sacramenti copiam in hoc caſu omnino poſſumus dicere, quo eam non poteſt cum debita Sacramento reverentia ſuſcipere, & juxta Ritum Eccleſiæ. Quod ſi quis objiciat poſſe Sacerdotem gravis peccati reum ſine prævia Confeſſione Miſſam celebrare, ſolo elicito contritionis actu, ut poſſit infirmo præberi Viaticum; reſpondemus præcepto ſe expiandi per Sacramentalem Confeſſionem tunc Sacerdotem obligari, cum ei copia ſit Confeſſarii, & itidem præcepto percipiendi Euchariſtiam teneri infirmum, cum eam poteſt ſuſcipere eo modo, quo decet; præceptum vero jejunii indiſcriminatim obligat Sacerdotem, niſi ſi Pontifex eum diſpenſaverit ob graviſſimam cauſam vitandi ſcandalum, quod jure naturæ vitandum ſit, ut poſt Biel, Navarrum, Paludanum, & Victoriam oſtendit Sylvius 3. par. quæſt.80. art.8. & cum eo conſentit Cabaſſutius Jur. Canon. lib.3. cap.5. num.11.

CAPUT XIII.

De reliquis, quæ ſervare oportet, ut licite Miſſa celebretur.

Reliqua ad licitam Miſſæ celebrationem.

1 Sacerdos, ut licite poſſit Sacrificium facere, non ſolum debet eſſe in gratia & jejunus, ſed etiam ab omni cenſura liber & irregularitate ex defectu, ſeu delicto, oportet etiam, ut, ſi Latinus ſit, in azymo conſecret: Ritum enim tenetur obſervare Eccleſiæ ſuæ juxta doctrinam D. Thomæ 3. par. quæſt.74. art.4. idque etiam eruitur ex Decretali Honorii III. in cap. *Litteras* de celebrat. Miſſarum. Cum enim Pontifex caſum Brixienſis cujuſdam Presbyteri examinaſſet, qui, cum nec Hoſtiæ neque Calicis haberet copiam, conſecraverat in fermentato, & ligneum poculum in Miſſa adhibuerat, hanc adverſus illum tulit ſententiam: *Cum igitur vel ex aperta malitia, vel nimia deſipientia peccaſſe probetur, mandamus, quatenus Officio & Beneficio perpetuo ipſum prives.* Præterea ad licite

cite celebrandum, Sacerdos habeat oportet ſacras veſtes, Amictum, Albam, Cingulum, Manipulum, Stolam, Planetam, & Calicem inſuper cum Patena, & Miſſale; oportet item eum celebrare in Eccleſia, vel in Oratorio ab Ordinario approbato, niſi forte in iis verſetur caſibus, in quibus diximus ſupra licere Miſſam celebrare etiam extra Eccleſiam, vel Oratorium. Neceſſe eſt etiam, ut Altare conſecratum ſit, aut ſaltem in eo ſit Petra ſacra, neque ornamenta abſint Altaris, Lintea, Crux, Candelæ, & Miſſam celebret intra præſcriptum tempus, hoc eſt ab aurora uſque ad meridiem, juxta ea quæ ſuperius docuimus. Opus eſt etiam Miniſtro, niſi forte in iis verſetur circumſtantiis, in quibus diximus poſſe etiam ſine Miniſtro celebrari: & ſi exterus Sacerdos ſit, non celebret niſi facta ſibi poteſtate ab Ordinario, in cujus Diœceſi vult celebrare; ac denique obſervet ea omnia, quæ in Rubricis Miſſalis præſcribuntur. Quæſtio eſt inter Auctores, mortaliterne, an venialiter peccaret, qui in Altari, unde Crux abeſſet, Miſſam celebraret. Averſa de Sacrificio Miſſæ quæſt.11. ſect.3. putat, illum graviter peccare. Sed communis opinio eſt, non niſi venialem culpam illum committere, ut videre eſt apud Meratum tom.1. pag.297.

Sacerdos illicite, ſed valide conſecraret panem & vinū menſæ appoſita ſine veſtibus ſacris &c.

2 Has conditiones omnes requiri, ut Sacerdos licite celebret, docent Cardinalis Lauræa diſqut.24. de Sacram. Euchariſt. art.2. Tamburinus in toto lib. 1. de Sacrific. Miſſæ, Clericatus dec. 37. quæſt.2. ſub eodem tit. de Sacrificio Miſſæ: & in Sacerdotali Romano hæc leguntur: *Sciendum eſt, quod ſecundum S. Thomam, & Albertum, & alios Theologos, ſi omittatur aliquid de his, quæ ad Ritum celebrationis pertinent, quilibet dimittens aliquid tale, puta tempus debitum, Altare tribus mappis coopertum, veſtes, & hujuſmodi, graviter peccat: nihilominus conſecrat, ſi ſit ordinatus, & adſit ejus intentio, & debita materia, & debita forma, ſed graviſſime peccat, ſi ſcienter hoc faciat &c. Etiam ſine lumine non debet aliquis celebrare.* Quærit P. Orſi, quem ſupra laudavimus, diſſertat. *De Invocat. Spiritus Sancti in Liturgiis Græcorum & Orientalium* pag.184. num.6. an valide conſecraret Sacerdos, qui ſuper panem & vinum communi menſæ appoſita Conſecrationis verba pronunciaret nullis indutus ſacris veſtibus, nullis cæremoniis, nullis precationibus adhibitis, ſerio tamen agens cum intentione faciendi quod facit Eccleſia. De illicita Conſecratione nulla eſſe poteſt controverſia: tota difficultas eo redit, an valide conſecret. Combefiſius, le Quien, & Toutèe ſtatuunt, Conſecrationem eſſe invalidam, eorum opinionem ſequuti, qui non Chriſti tantum verbis, ſed Eccleſiæ etiam precationibus panem, & vinum exiſtimant conſecrari. Quam ſententiam cum idem P. Orſi, ut ſuperius innui-

innuimus, everterit, & ipſi cum eo ſentiamus, Conſecrationis formam in Chriſti verbis conſiſtere; idcirco ſtatuimus cum eo, ejuſmodi Conſecrationem illicitam quidem fore, ſed validam.

Quomodo recitanda ſit Miſſa.

3 Nos porro etiam Edicto noſtro 34. fuſe de decentia diſſeruimus & devotione, qua celebranda eſt Miſſa, de temporis ſpatio, quod in Sacrificio conſumi oportet, de licentia Ordinarii, ubi Sacerdotes celebrant, & teſtimonialibus ſui Epiſcopi; quæ duo ſi abſint, non eſt illis permittendum ad Altare accedere. Huc itaque illud tantummodo addimus, quod Sacerdos eas preces, quæ dicuntur elata voce, debet recitare *diſtincte & apposite, non admodum feſtinanter, ut advertere poſſit, quæ legit; nec nimis moroſe, ne audientes tædio afficiat; neque etiam voce nimis elata, ne perturbet alios, qui fortaſſe in eadem Eccleſia tum temporis celebrant; neque tam ſubmiſſa, ut a circumſtantibus audiri non poſſit; ſed mediocri & gravi, quæ devotionem moveat, & audientibus ita ſit accommodata, ut quæ leguntur intelligant; ac Secretas ita debet exprimere, ut & ipſemet ſe audiat, & a circumſtantibus non audiatur*: Sunt verba Rubricæ. Qui legerit cap.12. par.2. de Studiis Monaſticis Mabillonii, is intelliget, quam graviter peccent Sacerdotes, qui preces Miſſæ aliter recitent. De obligatione obſervandi Rubricas Miſſalis fuſe ſcripſit Quartus in Quæſtionibus procemialibus, ubi oſtendit vehementer eos falli, qui Rubricas putant eſſe meras Inſtructiones & Conſilia: diſerte enim S. Pius V. in Bulla in principio Miſſalis poſita ait: *Mandantes & diſtricte omnibus & ſingulis præcipientes in virtute ſanctæ obedientiæ, ut Miſſam juxta Ritum, modum & normam quæ per Miſſale hoc a nobis nunc traditur, decantent, ac legant, neque in Miſſæ celebratione alias cæremonias vel preces, quam quæ hoc Miſſali continentur, addere, vel recitare præſumant*. Et ipſa communis omnium ſententia docet, Rubricas eſſe leges præceptivas, quæ obligant ſub mortali *ex genere ſuo*, ut loquuntur Theologi: ita tamen ut immunis ſit a mortali, qui eas non ſervet per invincibilem omnimodam imprudentiam, & aliquando etiam propter parvitatem materiæ; ut videre eſt apud Quartum. Conſonant Suarez tom.3. in 3. par. diſput.83. ſect.3. & Averſa de Sacrificio quæſt.11. ſect.12. In Rubrica ſub titulo *De Ritu ſervando in Celebratione Miſſæ* cap.1. præſcribitur, ne Sacerdos Miſſam prius celebret, quam *ſaltem Matutino cum Laudibus abſoluto*; & in Rubrica de *Defectibus in Celebratione Miſſar. occurrentib.* inter defectus qui occurrunt recenſetur ille: *Si Celebrans ſaltem Matutinum cum Laudibus non dixerit*; & in Sacerdotali Romano cap.80. *Miſſa privata ſaltem poſt Matutinum quacumque hora ab aurora uſque ad meridiem dici poteſt*.

4 Su-

An peccet qui celebrat, non dicto prius Matutino cum Laudibus.

4 Super his Rubricis oritur controverſia, utrum qui, quod in iis præſcribitur, non ſervaverit, peccet mortaliter, an vero venialiter: alii in alias abiere ſententias, ſive quia nonnulli falſum illud ſequuntur principium, Rubricas meras inſtructiones eſſe & conſilia, ſive quia alii, etſi eam ſequuntur ſententiam, Rubricas habere vim legum, ut tranſgreſſio *ex genere ſuo* ſit peccatum mortale, tamen partim materiam gravem celebrare Miſſam non dicto Matutino & Laudibus, partim levem eſſe arbitrantur. Prima igitur opinio eſt eorum, qui putant Sacerdotem celebrando Miſſam antequam Matutinum & Laudes recitet, peccare mortaliter; hanc tuetur opinionem S. Antoninus 3. par. tit. 13. cap. 6. *Miſſa non debet dici ab eo, qui non dixit Matutinum, licet poſſit audiri, alias dicendo eſſet peccatum mortale, quia contra conſuetudinem grneralem Eccleſiæ*. Favet huic ſententiæ Innocentii IV. reſponſio in Cauſa, quam ad eum retulit Otho Cardinalis Epiſcopus Tiburtinus inter Archiepiſcopum Nicoſiæ cum ſuis Suffraganeis Latinis Epiſcopis ex una parte, & Epiſcopos Græcos Regni Cypri ex altera: *Sacerdotes autem dicant Horas Canonicas more ſuo; ſed Miſſam celebrare, priuſquam Officium matutinale compleverint, non præſumant*. Altera eſt eorum opinio, qui nullum hic neque mortale neque veniale peccatum deprehendunt. Tertia eſt eorum, qui non niſi veniale peccatum committi putant. Clericatus decif. 50. de Sacrificio Miſſæ primam ſequitur opinionem, & quinque ac quinquaginta Auctores affert, qui graviter peccare eum exiſtimant, qui perpetuo & quaſi ex habituali conſuetudine ſemper Miſſam celebret, quin umquam Matutinum & Laudes recitaverit. Si ſermo ſit de Miſſa Conventuali, videtur peccatum eſſe mortale eam ante Matutinum & Laudes celebrare; id enim eſt contra generalem Eccleſiæ conſuetudinem. In Miſſis vero privatis, ſi qua ſit legitima cauſa, puta ſi Princeps aut Prælatus Miſſam expeteret, videri poſſet a peccato etiam veniali immunis, qui eam celebraret, non recitato Matutino & Laudibus. Si vero abſit cauſa, perdifficile videtur, ne veniali quidem peccato non eſſe locum, ut obſervat Meratus ad Gavantum tom. 1. par. 2. pag. 799. Quod ſi quis nulla cauſa urgente, perpetuo id faceret, ut videretur quaſi ſtatuiſſe animo, nunquam celebrare, dicto Matutino & Laudibus, tum cum illis quinque & quinquaginta Auctoribus, quos ſententiæ ſuæ ſuffragatores affert Clericatus, & ex rationibus ab ipſo adductis concludi poſſet, hujuſmodi Sacerdotem peccare mortaliter. Natalis Alexander Theolog. Dogmat. & Moral. lib. 2. de Sacram. Euchar. cap. 8. art. 4. S. Antonini ſequitur ſententiam, ſed declarat, ſe non reprobare contrariam: profitetur etiam, ſe nullius peccati reum credere, qui gravibus & neceſſariis charitatis officiis

Digitized by Google

ficiis impeditus, puta adminiſtratione Sacramentorum, antequam Matutinum & Laudes Miſſam celebraret. Grancolas in veter. Sacramentario Eccleſiæ par. 1. pag. 739. Concilia profert aliquot Provincialia, quæ excommunicationis pœna ſancita vetant, ne quis Sacerdos, non recitatis Matutino & Laudibus, Miſſam celebret. Ea vero ſanctione non niſi ille tenetur, qui Synodis illis eſt ſubjectus; neque ea poteſt illud everti quod ſuperius generatim ſtatuimus, & ad ſingulares circumſtantias accommodavimus.

CAPUT XIV.

De defectibus quibuſdam, qui interdum occurrunt in celebratione Miſſæ, & remediis quæ adhiberi debent: ac primo de caſibus quibus Miſſa intermittitur.

Sanari ſufficienter poſſint defectus qui occurrunt in Miſſa. D. Thomæ doctrina.

1 DIvus Thomas 3. par. quæſt. 83. art. 6. proponit examinandum: *Utrum poſſit ſufficienter occurri defectibus circa celebrationem hujus Sacramenti occurrentibus, ſtatuta Eccleſiæ obſervando*; & reſpondet affirmando, indicans quibus modis occurri iis defectibus poſſit juxta ea, quæ ſtatuit Eccleſia. Nos S. Doctoris veſtigia libenter ſectabimur; & quædam alia afferemus, quæ in Rubricis Miſſalis, & apud moralis Theologiæ Scriptores reperimus.

Qui cœptam Miſſam ante Conſecrationem dimittit, puniendus ab Epiſcopo; qui poſt Conſecrationem, incidit in excommunicationem, non tamen ipſo jure.

2 Nemini licet cœpta Miſſa ab Altari recedere, & alii Sacerdoti committere Miſſam abſolvendam. Apertiſſime id vetat canon *Nullus Epiſcopus*, de Conſecrat. diſt. 1. ubi hæc habentur: *Cum vero ingreſſus fuerit Epiſcopus aut Presbyter ad Miſſarum ſolemnia celebranda, niſi paſſio aliqua intervenerit, nullo modo audeat data oratione recedere, ut ab alio Epiſcopo vel Presbytero Miſſarum ſolemnia ſuppleantur; ſed qui initium ponit, ſuppleat uſque ad finem; quia ſcriptum eſt: Qui perſeveraverit uſque in finem, hic ſalvus erit.* Et can. *Nibil*, 7. quæſt. 1. *Nullus Sacerdos cum cœperit, imperfecta officia præſumat omnino relinquere.* Priore canone pœna ſuſpenſionis imponitur: *Si quis vero præſumſerit præter quod poſuimus agere, a ſacro Corpore & Sanguine Domini noſtri Jeſu Chriſti ſit ſuſpenſus.* Poſteriore pœna Excommunicationis: *Si quis hæc temerare præſumſerit, excommunicationis pœnam ſuſtinebit.* Utrum autem impoſitæ ſint hujuſmodi pœnæ *ipſo jure*, an latam eſſe ſententiam oporteat, ut quis in eas incurrat; & utrum iis pœnis ſit locus, quando Sacerdos recedit ab Altari poſt Conſecrationem, an vero etiam ſi recedat ante Conſecrationem, Doctores diſputant. Sacra Congregatio ſemel atque iterum reſpondit, eas pœnas non eſſe impoſitas *ipſo jure*; nec locum iis eſſe, ſi Sacerdos ante Conſecrationem ab

ab Altari ſine legitima cauſa receſſerit, ut ſi receſſerit ex impatientia, quod ſæpe contigit, ut videre eſt in reſolutione Sacræ Congregationis die 16. Decembris 1719. lib. 69. Decretorum pag. 604. in Cauſa Placentina, & in Juvenacenſi die 3. Decembris 1735.

S. Congregationis Concilii reſolutiones.

3 Contigit aliquando, & rurſus contingere poteſt, ut Sacerdos, dum Miſſam celebrat, vel nec opinata morte concidat, vel repentino morbo perculſus animo deficiat, & impediatur quominus Sacrificium poſſit perficere: quæritur, quid facto opus ſit in ejuſmodi caſibus. D. Thomas loco cit. ait, ſi hoc ante Conſecrationem contingat, non oportere Miſſam ab alio continuari; ſi vero facta ſit Conſecratio Corporis tantum, aut Corporis & Sanguinis, perficiendam eſſe Miſſam ab alio; neque relinquendum eſſe Sacrificium imperfectum.

Si quis ob deliquium, vel ob mortem Miſſam abrumpat, continuanda Miſſa per alium, ſi facta fuerit Conſecratio, ex D. Thoma.

4 Conſonat Rubrica Miſſalis, quæ ad uberiorem addit explicationem, debere Sacerdotem Miſſam ſupplere initio inde ſumto, ubi primus Sacerdos deſierit; ac ſi Sacerdos infirmus adhuc vivat, & Communionis ſit capax, nec alia adſit Hoſtia conſecrata, debere eum, qui Miſſam ſupplet, Hoſtiam dividere, cujus alteram partem ſibi ſumat, alteram infirmo tribuat. Doctrina S. Thomæ, & Rubricæ præſcriptum innititur can. *Nihil*, 7. quæſt. 1. ubi hæc habentur: *Cenſuimus ergo convenire, ut cum a Sacerdotibus Miſſarum tempore ſancta Myſteria conſecrantur, ſi ægritudinis acciderit quilibet eventus, quo cœptum nequeat Conſecrationis expleri Myſterium, ſit liberum Epiſcopo, vel Presbytero alteri Conſecrationem exequi officii cœpti. Non enim aliud ad ſupplementum initiatis Myſteriis competit, quam aut incipientis, aut ſubſequentis completa benedictio Sacerdotis; quia nec perfecta videri poſſunt, niſi perfectionis ordine compleantur.*

Sacerdoti qui cõtinuat, quid præſcribat Rubrica.

5 Verba textus non videntur obligationem Miſſæ perficiendæ inducere; qui tamen ea bene expendat, & rationem conſideret, perſpiciet, præceptum imponi Miſſæ perficiendæ ſub gravi peccato. Ait quidem textus *liberum*; ſed ea vox non ſignificat poſſe, vel non poſſe, ſed poteſtatem ſupplendi & perficiendi, etiamſi non una ſed perſonæ duæ ſint, quæ actum faciant & perficiant; cum omnes ſimus unum in Chriſto propter Fidei unitatem, ut ait textus: *Cum enim ſimus omnes unum in Chriſto, nihil contrarium diverſitas perſonarum format, ubi efficaciam proſperitatis unitas Fidei repræſentat.* Quilibet vero virtute Religionis & zelo divini honoris tenetur quidvis facere, ne gravis adverſus Dei honorem & Sacrificium inferatur injuria; magna autem eſſet irreverentia, ſi Sacrificium in ſua ſubſtantia cœptum non perficeretur: quæ ſane ratio ſatis

Expenditur Canon Nihil 7. quæſt. 1.

Miſſa morte vel deliquio celebrãtis interrupta omnino perficienda.

ſatis perſuadet, gravem & præciſam eſſe obligationem, ut compleatur Miſſa, quam qui incœperit, is unam aut utramque ſpeciem conſecraverit. Textus Canonici interpretationem dedit Suarez 3. par. tom. 3. quæſt. 83. art. 6. diſput. 85. ſect. 1. in fine: ea autem ratio, quam modo innuimus, communis eſt omnium Caſuiſtarum, ut videre eſt apud Quartum ad Rubricas Miſſalis par. 3. tit. 10. ſect. 1. num. 1.

Quis ille ſit, qui teneatur Miſſam perficere. Primum Sacerdos, qui adeſt, deinde is qui abeſt, nec impeditus eſt; poſtea etiam impeditus.

6 Cum igitur cæptum Sacrificium ſupplere & perficere oporteat; examinandum, quis ille tandem ſit, cui ejuſmodi onus perficiendi incumbat. Certe onus ejuſmodi eſt Sacerdotum; itaut ſi Sacerdos reperiri non poſſet, & adeſſet Laicus, quantumvis paratus & bene diſpoſitus ad ſuſcipiendam Euchariſtiam, non poſſet ſumere Hoſtiam conſecratam, multoque minus Sanguinem: nam eo caſu Hoſtia & Calix in Tabernaculo eſſent condenda, ut bene oſtendit Sotus in 4. ſentent. diſt. 14. quæſt. 1. art. 6. §. *Circa hoc notandum*. Ex Sacerdotibus vero primum illi hoc onus incumbit, qui adeſt; deinde ei qui abeſt: primum ei, qui nullo, deinde ei qui aliquo detinetur impedimento; ut fuſe differit Paſqualigus de Sacrificio novæ legis quæſt. 331. & ſequen.

An cenſeatur impeditus, qui non eſt jejunus.

7 Inter impeditos numerandus Sacerdos, jejunus qui non ſit: ſed tenetur Sacrificium perficere, ſi nullus alius exiſtat, qui ſuppleat; quemadmodum ipſa Rubrica Miſſalis præſcribit: *Miſſa per alium Sacerdotem expleatur ab eo loco, ubi ille deſiit, & in caſu neceſſitatis etiam per non jejunum*; nam major vis eſt præcepti ſive Divini ſive naturalis, quo jubentur Sacerdotes ſervare integritatem Sacrificii, quam præcepti Eccleſiaſtici de jejunio, ut etiam ſtatuit Concilium Toletanum VII. can. 2. & bene obſervavit Vuitaſſe par. 2. de Sacram. Euchariſt. quæſt. 9. art. 1. quæſito 5. Canon II. Concilii Toletani VII. refertur a Gratiano in can. *Nihil*, 7. quæſt. 1. quem textum ſimul, & id quod ipſa præcipit Rubrica, cum expendiſſet Sylvius 3. par. quæſt. 80. art. 8. hæc ſcribit: *Si Sacerdos ſubita ægritudine correptus non poteſt inchoatam Miſſam perficere, nec reperitur alius jejunus, non jejunus poteſt illud abſolvere & communicare, ſi vel una ſpecies erat per alterum conſecrata*.

De eo diſputatur qui impeditus ſit, quod non ſit in gratia.

8 Inter impeditos cenſendus eſt etiam Sacerdos, qui non eſt in gratia. Ac de eo duo ſunt quæ quæruntur: primum, an teneatur Confeſſarium quærere cui peccata confiteatur, & ſiquidem eum non repererit, debeat contritionis actum elicere, ut poſſit Miſſam perficere: alterum, utrum ſi Confeſſarium non reperiat, atque actum contritionis elicere fruſtra connitatur, poſſit tamen Miſſam ſupplere. Sotus, qui putat, nullam eſſe obligationem Miſſæ continuandæ, ait, nullo Sacerdotem, qui peccato gravi alli-

Digitized by Google

alligatur urgeri præcepto vel ſeſe expiandi per Sacramentalem Confeſſionem, vel actum Contritionis eliciendi, non quod ei ad Altare liceat accedere, & Miſſam perficere, quin ſeſe peccatis expiaverit, ſed quia nullo tenetur præcepto Miſſæ continuandæ. Nos vero, qui cenſemus omnino perficiendam eſſe Miſſam, contrariæ opinioni ſubſcribimus, quæ ſtatuit, Sacerdotem qui peccato mortali implicitum animum gerat, teneri Confeſſarium quærere, & ſi non reperiat, contrictionis actum elicere, ut Miſſam ſuppleat; ut videre eſt apud Paſqualigum de Sacrificio Miſſæ quæſt.332. Idem Paſqualigus eadem quæſtione ulterius progreditur, ac propugnat, debere Miſſam continuare etiam illum Sacerdotem, qui gravi peccato commaculatum habeat animum, & cum ſibi Confeſſarii copia non ſit, fruſtra ſtuduit contritionis actum elicere; non enim voluntariam inhabilitatem ejus eſſe, ſed involuntariam. Nos vero ſententiæ P. Soti ſubſcribimus, qui loco citato ſcribere non dubitavit: *Faciamus non adeſſe niſi Sacerdotem concubinarium, qui exiſtit in peccato mortali, qui procul dubio ſi in peccato Sacramentum ſumeret, mortaliter peccaret. Quare nullatenus tenetur in peccato ſumere, quia ad peccandum nemo obligatur*. Itaque, niſi quis alius reperiatur Sacerdos, qui ante meridiem poſſit Miſſam perficere, putamus poſſe Hoſtiam & Calicem condi in Tabernaculo, ut poſtero die Sacerdos, qui Miſſam celebret, ea ſumat ante ablutionem.

Non eſt ſupplenda Miſſa prætermiſſa a Sacerdote ante perfectam Conſecrationem Hoſtiæ.

9 Rubrica etiam ita præſcribit: *Si Sacerdos ante Conſecrationem graviter infirmetur, vel in ſyncopen inciderit, aut moriatur, prætermittitur Miſſa*. Ex quibus verbis illud eruitur, quod ſi Sacerdos, aut morbo corripitur, aut moritur, etiamſi Canonem inceperit, Miſſa prætermittenda eſt, nec ab alio Sacerdote ſupplenda; non enim perfici debet Miſſa, niſi quando Sacrificium ſubſtantialiter inceptum ſit: præſertim quia in Rubrica ſequuntur illa: *Si autem ſemiprolata forma Corporis obiit Sacerdos, quia non eſt facta Conſecratio, non eſt neceſſe, ut Miſſa per alium ſuppleatur*. Non enim prima verba formæ prolata ſatis ſunt, ut ſacrificium dici poſſit ſubſtantialiter inceptum, ut bene ſuper hac re diſputat Paſqualigus quæſt.324. Quod ſi Sacerdos objerit poſt Conſecrationem Corporis, antequam integram protulerit formam Conſecrationis Sanguinis, Rubrica præcipit, ut alius Sacerdos Miſſam perficiat, vel ſuper eumdem Calicem proferens integram formam, ſumto initio ab illis verbis, *Simili modo poſtquam cœnatum eſt*; vel proferens integram formam ſuper alium Calicem iis quæ opus ſunt inſtructum; dein ſumat Hoſtiam, quam primus Sacerdos conſecraverit, & Sanguinem quem ipſemet confecerit, ſubindeque ſemiconſecratum calicem bibat, quem Sacerdos morbo correptus ſemiconſecra-

Quid ſi Hoſtia tantum conſecrata fuerit?

tum reliquit. *Si vero obierit ſemiprolata forma Sanguinis, tunc alter proſequatur Miſſam, ſuper eumdem Calicem repetat integram formam ab eo loco*: Simili modo poſtquam cœnatum eſt; *vel poſſet ſuper alium Calicem præparatum integram formam proferre, & Hoſtiam primi Sacerdotis, & Sanguinem a ſe conſecratum ſumere, ac deinde Calicem relictum ſemiconſecratum*.

Nõ eſt opus ex D. Thoma conſecratam Hoſtiam ſeponere, & rurſus aliam hoſtiam deinde Calicem conſecrare, ut volebat Innocentius III.

10 Quibus verbis e medio tollitur controverſia a quibuſdam excitata, qui contendebant, oportere Sacerdotem, qui ſupplet, non ſolum vinum, ſed etiam Hoſtiam conſecrare, ſi Sacerdos, qui Miſſam incæpit, obeat poſt conſecrationem panis, & poſt non integre prolatam formam conſecrationis vini. D. Thomas in 4. ſent. diſt. 8. quæſt. 2. art. 4. in eam videtur opinionem eſſe propenſus, quæ ſtatuit in eo caſu Sacerdotem debere vinum conſecrare, deinde Hoſtiam jam ab illo primo Sacerdote conſecratam ſumere & vinum quod ipſe conſecrarit. Sed tamen nihil detrahit S. Doctor de probabilitate contrariæ ſententiæ, in obſequium fortaſſe Innocentii III. qui lib. 4. de Myſteriis Miſſæ cap. 22. dubium exiſtimavit, validane, an non eſſet Conſecratio unius ſpeciei ſine Conſecratione alterius. Angelici Doctoris verba hæc ſunt: *Si Sacerdos impeditur, ut cœptum Miſſarum officium explere non poſſit, alius Sacerdos debet explere, quod ille inchoavit &c. Nec aliquid per hoc derogatur unitati Sacramenti, quia omnes unum ſumus in Chriſto propter Fidei unitatem. Secundum tamen Innocentium conſultius eſt, ut illa Hoſtia jam conſecrata ſeorſum poſita, ſuper aliam deinceps totum officium iteretur*. Et cum D. Thoma conſentiunt tum Rubrica, tum communiter Doctores omnes, Suarez in 3. par. tom. 3. quæſt. 83. art. 6. diſput. 85. §. *Tertia Regula*; Franciſcus de Lugo lib. 5. de Sacramentis cap. 10. quæſt. 3. num. 48. Quartus ad Rubricas Miſſalis par. 3. tit. 10. num. 3. ſect. 1. dub. 3. §. *Colligitur ſecundo*. Paſqualigus de Sacrificio novæ Legis quæſt. 324. §. *Secundo colligitur*; & ſane ratio eſt optima; nam ubi agitur de ſupplemento, nihil aliud opus eſt ſupplere, quam quod defuerit in Sacrificio.

In eamdem ſententiam D. Thomæ abiit Clerus Patavinus.

11 Res hæc diſcuſſa etiam fuit in conventu Cleri Patavini anno 1708. præſertim in eo, qui habitus eſt menſe Julio ejuſdem anni, cum ſecundus examinaretur caſus. In eam porro abiit ſententiam, quam ſupra amplexi ſumus, ſcilicet oportere ſolum Calicem conſecrare, ſi forte Sacerdos, qui celebrabat, poſt Conſecrationem panis repentino morbo perculſus eſt, nec rurſus aliam ab eo, qui ſupplet, hoſtiam eſſe conſecrandam. Addit autem ibidem, quod cum præſcribat Rubrica, *Miſſam explendam eſſe ab eo loco, ubi prior Sacerdos deſiit*, niſi certum & exploratum habeatur Hoſtiam

ſtiam eſſe conſecratam, non ſatis eſt proferre formam Conſecrationis, ſed incipiendum ab iis verbis, *Qui pridie quam pateretur*; tametſi negari non poſſit conſultius eſſe ab initio Canonis incipere: in Conſecratione autem Calicis ſi Sacerdos e vita ſublatus fuerit antequam integram formam protulerit, monet incipiendum eſſe ab illo loco, *Simili modo*, quemadmodum etiam jubet Rubrica: Si denique conſtet, utramque ſpeciem fuiſſe conſecratam, ſed incertum quanam in parte Miſſæ Sacerdos morbo fuerit correptus, debere eum ait, qui ſupplet, incipere ab iis verbis: *Unde & memores Domine*.

Alii caſus præter mortem aut deliquium Celebrantis, quibus Miſſa intermittitur.

12 Præter caſum mortis aut inopinati morbi, ex quo qui celebrat Miſſam perficere non poteſt, alii etiam afferuntur in Rubricis, alii ab Auctoribus, in quibus cæpta Miſſa vel imperfecta relinquitur, vel intermittitur. In Rubricis caſus proponitur templi, quod vel violatur, vel polluitur, dum Sacerdos celebrat Miſſam. Alius etiam caſus proponitur, cum Sacerdoti celebranti nunciatur prope eſſe hoſtes, a quibus immineat Sacerdoti cædis periculum, vel alluvionem, vel templi, ſeu Oratorii ruinam imminere. Jubent Rubricæ, ſi templum violetur, vel polluatur ante Canonem, Miſſam intermitti; ſi vero poſt Canonem, perfici: in caſu vero vel hoſtium irruentium, vel imminentis alluvionis, vel ruinæ, ajunt relinquendam eſſe Miſſam, niſi facta ſit Conſecratio; poſt Conſecrationem vero Sacerdotem debere, ceteris omiſſis, Corpus & Sanguinem ſumere. Videantur Suarez in 3. par. tom. 3. quæſt. 83. art. 6. diſput. 85. ſect. 1. §. *Quarto accidere poteſt*. Sylvius in 3. par. D. Thomæ quæſt. 83. art. 6. quæſito 2. Cardinalis Toletus Inſtruct. Sacerdot. lib. 2. cap. 9. num. 9. Quartus ad Rubricas Miſſal. par. 2. Tit. 3. ſect. 2. dub. 6. Pontas in Dictionar. Caſ. Conſc. verbo *Miſſa* caſu 23. Collat. Lucionen. 16. quæſt. 3. tom. 5. Qui Auctores nihil amplius afferunt, quam quod præſcribit Rubrica; monent tamen Sacerdotem, ſi non poſſit ſumere Sacramentum, ut ſecum illud tectum aſportet clanculum, qui caſus ſane videtur commentitius; minus enim opus eſt temporis abſumendo Sacramento, ceteris omnibus vel precibus vel cæremoniis omiſſis, quam contegendo, & ea, qua æquum eſt, decentia aſportando.

Caſus violatæ Eccleſiæ, imminentis ruinæ, alluvionis, hoſtium jam jam ingruentium.

Quid ſi conſecrata hoſtia, nondũ tamen calice, ſuperveniat Sacerdoti mortis periculũ ex caſibus ſupra expoſitis?

13 Ille vero caſus non eſt profecto commentitius, ſi Sacerdoti, qui conſecravit Hoſtiam, tempus non ſuppetat Sanguinis conſecrandi; ac quæri poteſt, an ille, etſi periculo prematur vel ingruentium hoſtium, vel imminentis ruinæ, debeat conſecratam Hoſtiam ſumere, & abire; an vero teneatur conſecrare etiam Sanguinem, eumque ſumere, ne Sacrificium imperfectum remaneat. Durum videtur Quarto, Sacerdotem in ejuſmodi occaſione teneri etiam Calicem

licem conſecrare; neque enim Sacerdos voluit imperfectum facere ſacrificium, quod quidem eſſet intrinſecus & per ſe malum, ſed principio quidem in animo habuit Sacrificium perficere, quamvis gravi & inopinato impedimento detentus non potuerit complere. Cum eo conſentit Cardinalis Toletus loco citato; qui tamen monet, Sacerdotem teneri Miſſam continuare etiam vitæ periculum ſubeundo, ſive conſecraverit, ſive non conſecraverit, ſi quis Chriſtianæ Religionis hoſtis in ejus contemtum mortem Sacerdoti minitaretur, niſi Miſſam relinqueret. Suarez in 3. par. D. Thomæ tom. 3. quæſt. 74. art. 2. diſput. 43. ſect. 4. §. *Dico ergo primo*, diſerte ait, Sacerdotem, qui hoſtiam conſecraverit, nec ipſi tempus ſuppetat vini conſecrandi, poſſe, ſeſe ut ſubripiat a periculo mortis, Hoſtiam ſumere; dummodo tamen nullum ſcandalum oriturum ſit, nec Religio in contemtum cadat: in his enim circumſtantiis vult Sacerdotem teneri Miſſam continuare, & Sanguinem conſecrare, non modo ex præcepto integritatis ſacrificii, ſed etiam ex obligatione profitendæ Fidei, & vitandi ſcandali. Abbas Uſpergenſis narrat, ſceleſtum hominem Cincium Præfectum Romæ nocte Nativitatis Chriſti Domini Baſilicam Liberianam ingreſſum, ut erat Henrici Regis fautor, S. Pontificem Gregorium VII. Miſſam cum Clero celebrantem in capite percuſſiſſe; attamen magnum illum Pontificem, licet ita male multatum, ab Altari non receſſiſſe, niſi, quam incæperat, Miſſa peracta: *Prius tamen Miſſa ad Altare percantata, quam prius incæperat, ſed nondum finierat.* Quod tamen aliter narrat Paulus Berniedrenſis cap. 49. & ſeq. qui refert, non potuiſſe S. Pontificem Miſſam explere, vi a ſatellitibus ab Altari abreptum: *Percuſſum graviter in fronte graviterque vulneratum, de Miſſa nondum finita violentis manibus abſtraxerunt.*

Quid ſi templum, dum celebratur Miſſa, ingrediatur excommunicatus?

14 Si quis ſuperveniat excommunicatus, non qui toleretur, ſed qui jam talis declaratus ſit, vel notorius Clerici percuſſor, cum coram eo Miſſa celebrari non poſſit, quod diſerte prohibetur in Can. *Is qui* de ſent. Excommunicat. in 6. & Miſſa jam incæpta ſit, admonendus excommunicatus, ut Eccleſia abeat; ac ſi fieri poteſt, etiam pellendus, quod expreſſe jubet Clement. II. de Sentent. Excommunicat. & ſi quidem ejici non poſſit, aut nondum perventum eſt ad Canonem, ſeu ut quidam volunt ad Conſecrationem, & tunc relinquenda eſt Miſſa; aut eo perventum eſt, & continuanda eſt Miſſa, ut docet Sotus in 4. Sentent. diſt. 22. quæſt. 1. art. 4. *Hic autem interroget quis forte, quid, ſi, dum Sacerdos celebrat, hujuſmodi excommunicatus ingrederetur Eccleſiam, faciendum eſſet? Reſpondetur, ceſſandum eſſe, quouſque exeat: quod ſi exire noluerit, expellatur, ſine ſcandalo tamen & percuſſione; ſi tamen id fieri non potuerit,*

Digitized by Google

rit, & Canon non fuerit incœptus, ceſſandum omnino. Immo forſan, ut Innocentius inſinuat in cap. Nuper, niſi Conſecratio incœpta fuerit, ceſſandum eſt, quia illic incipit Sacrificium. Facta autem Conſecratione, neceſſe eſt uſque ad ſumtionem procedere; quia ſtrictius præceptum eſt integritatis Sacramenti, quam Excommunicatos excludendi. Facta autem Communione, reliquum Miſſæ, ſi excommunicatus non abierit, continuandum eſt in Sacriſtia, aut in alio decenti loco, ut communiter docent Auctores, & quemadmodum videre eſt apud Suarez de Cenſuris diſput.2 ſect.1. num.16.

De quibuſdā Miſſæ interruptionibus, quæ fiunt, & fieri debent.

15 Quædam etiam laudabiliter fiunt, & fieri debent incœptæ Miſſæ interruptiones, ut cum lecto Evangelio ſit Concio, vel cum inter Miſſarum ſolemnia quædam populo edicenda ſunt ex præſcripto Canonum. Sylvius 3. par. quæſt.83. art.6. quæſit.3. ait, poſſe Miſſam intermitti, ſi occaſio ferat, moriturus ut infans baptizetur: *Ex cauſa etiam legitima poteſt Miſſa interrumpi, ſeu diſcontinuari notabiliter, velut ad baptizandum infantem moribundum.* Caſum etiam addit, cum quis ſine confeſſione eſſet moriturus: *Vel ad excipiendam Confeſſionem infirmi, quorum ille alioquin ſine Baptiſmo, iſte ſine Sacramento Pœnitentiæ eſſet moriturus*: & cum Extrema unctio opus eſſet infirmo, cui nullum aliud Sacramentum adminiſtrari poſſet: *Idem judicium eſt, ſi extrema unctio foret adminiſtranda infirmo, qui aliud Sacramentum non poteſt recipere*; idemque iterat in Reſolutionibus verbo *Miſſæ interruptio*: quæ omnia ceteri omnes admittunt, ut videre eſt in citatis Collationibus Lucionenſibus. De ejuſmodi caſibus practice tractat Quartus ad Rubricas Miſſalis par.2. tit.3. ſect.3. cap.3. qui, ſi gravis urgeat neceſſitas adminiſtrandi ea Sacramenta, docet Miſſam ſive ante, ſive poſt Conſecrationem poſſe interrumpi; & ſi quidem facta ſit Conſecratio, debere Sacerdotem diligentiſſime curare, ut Sacramentum cuſtodiatur, niſi forte conſultum melius exiſtimaverit illud in Tabernaculo occludere; & poſtquam redierit, Miſſam inde, ubi eam intermiſerat, repetere.

An qui pervenerit ad Offertoriū, poſſit ab initio Miſſam repetere, populi gratia, vel Prælati, qui Miſſam non audierit, nec ab alio audire poſſit.

16 Diſputant nonnulli, an Sacerdos qui pervenerit ad Offertorium, poſſit incæptam Miſſam rurſus ab initio repetere, ſi aliter Miſſa careret vel populus, vel Princeps, aut Prælatus aliquis dignitate præſtans, nec alia eſſet Miſſa, quam quæ incæpta eſt. Azorius Inſtit. moral. tom. 1. lib. 10. cap. 32. quæſt. 3. putat, intermitti poſſe Miſſam, & a principio repeti, id ſi vir primarius poſtulet. Negant alii, propterea quod exiſtimant, id præſeferre irreverentiam quamdam erga ſacrificium: proinde optime obſervat Pontas loc. cit. caſ. 24. ſi primam opinionem ſequi placeat, ſuperveniente Cardinali, aut Epiſcopo, aut Principe Civitatis, ſeu Oppidi, ubi celebratur Miſſa, ad nullam aliam quamlibet perſonam id eſſe trahen-

hendum; graves enim hinc orirentur & in perſonis & in Eccleſiis turbæ & ſcandala. Natal. Alexander Theolog. Dogmat. & Moral. lib. 2. de Sacram. Euchar. cap. 7. art. 4. omnia quæ hactenus attulimus de intermittenda Miſſa admittit capita; deinde proponit, *An Miſſa poſſit interrumpi, ſi Epiſcopus, aut eo major, vel Princeps aliquis adveniat, qui Miſſam die Feſto audire non poterunt, niſi Sacerdos qui eam incœpit, & Evangelium forte, ac Symbolum recitavit, illam ab Introitu incipiat*; & reſpondet negando: *quia Ordo Sacrificii potior eſſe debet, quam hominum quavis dignitate conſpicuorum commoda, tum quia via pateret abuſui*; & provocat ad Mediolanenſe Concilium, ubi vetitum eſt, *neve ob eamdem cauſam* (quæ ea eſt, quam ſupra innuerat Natalis Alexander) *Miſſa inchoata* (Sacerdotes) *ſubſiſtant, aut ejus initium repetant*.

CAPUT XV.

De Defectibus qui poſſunt occurrere vel in pane, vel in vino vel in forma conſecrationis.

De defectibus qui in Miſſa occurrunt, eorumque remediis.

1 JAM vero de defectibus dicendum, qui in Miſſa celebranda poſſunt occurrere, ac de remediis, quæ occaſio poſtulat ut adhibeantur. Itaque defectus poſſunt occurrere vel in pane tantum, qui conſecrandus eſt, vel in vino dumtaxat, quod itidem conſecrari debet, vel in utroque ſimul, vel in aqua quæ vino immiſcenda eſt, ſi non propter validam, ſaltem propter licitam Calicis Conſecrationem, juxta ea quæ ſupra dicta ſunt, & juxta id quod ſtatuit Tridentina Synodus ſeſſ. 22. cap. 7. de ſacrificio Miſſæ, & can. 9. ejuſdem ſeſſionis. Poteſt defectus ocurrere in pane, puta ſi hoſtia conſecranda vel corrupta ſit, vel non ſit e frumento: quod ſi accidat, Rubrica regulas proponit, quas oportet adhibere: aut enim Sacerdos ante Conſecrationem ejuſmodi comperit defectum, nec aliud quidquam opus eſt facto, quam ut aliam Hoſtiam triticeam & incorruptam capiat, eamque ſaltem mente offerat, & Miſſam continuet: *Si celebrans ante Conſecrationem adverterit Hoſtiam eſſe corruptam, aut non eſſe triticeam, remota illa hoſtia, aliam ponat, & facta oblatione, ſaltem mente concepta, proſequatur ab eo loco, ubi deſivit*: Aut Sacerdos id advertit poſt Conſecrationem, atque etiam poſtquam eam ore ſumſit, & in eo caſu debet aliam Hoſtiam ſumere, offerre, & conſecrare, incipiens ab illis verbis, *Qui pridie quam pateretur*. Quod ſi primam illam Hoſtiam non abſumpſerit, eam abſumat poſt ſumtum Corpus & Sanguinem; ſi vero priorem hoſtiam abſumpſerit, ne prætermittat ſecundam hoſtiam ſumere quam

Si Sacerdos advertat, Hoſtiam non eſſe triticeam poſt ſumtionem Hoſtiæ, aliam conſecret.

quam valide conſecravit: major enim vis eſt præcepti de perficiendo Sacrificio, quam de jejunio: *Si id adverterit poſt Conſecrationem, etiam poſt illius Hoſtiæ ſumtionem, poſita alia, faciat oblationem ut ſupra, & a Conſecratione incipiat, ſcilicet ab illis verbis, Qui pridie quam pateretur, & illam priorem ſi non ſumſit, ſumat poſt ſumtionem Corporis & Sanguinis, vel alii ſumendam tradat, vel alicubi reverenter conſervet. Si autem ſumſerat, nihilominus ſumat eam, quam conſecravit, quia præceptum de perfectione Sacramenti majoris eſt ponderis, quam quod a jejunis ſumatur.* Aut denique Sacerdos poſt ſumtionem Sanguinis advertit Hoſtiam vel non fuiſſe triticeam, vel fuiſſe corruptam, & tum oportet novum parare panem & vinum cum aqua, utrumque ut ſupra offerre, & utrumque conſecrare, ſumto initio ab illis verbis: *Qui pridie quam pateretur*; & panem & vinum ita conſecratum ſumere, ac Miſſam proſequi. *Quod ſi hoc contingat poſt ſumtionem ſanguinis, apponi debet rurſus novus panis & vinum cum aqua, & facta prius oblatione ut ſupra, Sacerdos conſecret, incipiendo ab illis verbis, Qui pridie, ac ſtatim ſumat utrumque, & proſequatur Miſſam, ne Sacramentum remaneat imperfectum, & ut debitus ſervetur ordo.*

Si poſt ſumtionem Sanguinis, iterum novam Hoſtiã, & novum vinũ conſecret.

2 Sed quamquam apertiſſime Rubrica præcipiat quid facto opus ſit, nonnemo tamen exiſtimat, cum poſt ſumtionem Sanguinis Sacerdos adverterit, panem non eſſe ex idonea materia, vel eſſe corruptum, ſatis eſſe ſi novum conſecret panem, quin novum conſecret vinum: agi enim de Sacrificio ſupplendo; ad ſupplendum autem ſatis eſſe præſtare, quod defuit. Nos vero non ita fidenti animo ſumus, ut a Rubrica recedamus. Duabus de cauſis decernit Rubrica, apponendum eſſe novum panem & vinum novum; quarum altera eſt, *ne Sacramentum remaneat imperfectum*: altera, ut *debitus ſervetur ordo*. Si non denuo panis & vinum, ſed novus duntaxat panis apponeretur, conſecraretur, & ſumeretur, quis aſſereret, debitum ordinem fuiſſe ſervatum? Ordo enim poſtulat, prius ut conſecretur panis, deinde vinum: quod ſi non apponatur novus panis, & vinum novum, ſed panis dumtaxat, Sanguis prius conſecratus erit, quam Corpus; & Sanguis prius quam corpus itidem ſumptus erit, ut bene obſervat Suarez in 3. par. tom.3. quæſt.83. art.6. diſput.85. ſect.1. §. *Atque ex his conſtat*.

Rejicitur eorum ſententia qui putãt non eſſe opus novã Hoſtiam & novum vinum conſecrare, ſi deprehenſa fuerit hoſtia indebitæ materiæ poſt ſũtionem ſãguinis.

3 Poteſt etiam in vino defectus occurrere, puta ſi acetum in Calicem pro vino infuſum ſit, ſeu quivis alius liquor, qui conſecrari non poſſit. Si quidem Sacerdos id ante Sanguinis Conſecrationem adverterit, novum vinum ſibi jubeat afferri, idque offerat, & conſecret incipiens ab illis verbis: *Simili modo. Debet ſtatim apponere novum vinum cum aqua, & facta oblatione, ut ſupra, conſecrare incipien-*

De defectibus qui occurrunt in vino.

cipiendo ab illis verbis, *Simili modo*. Hæc ſunt verba Rubricæ, quæ jubet idem fieri, ſi Sacerdos defectum adverterit, poſtquam conſecrationis verba ſuper indebitam & ineptam materiam protulerit. Sed difficultas in eo verſatur, ſi id Sacerdos adverterit *poſt ſumtionem Corporis*, *vel poſt ſumtionem materiæ ineptæ*. Diſputant enim Theologi, num Sacerdos novam Hoſtiam novumque vinum debeat conſecrare incipiendo ab illis verbis, *Qui pridie*; an vero ſatis ſit, ſi novum ſibi vinum apponi jubeat, & conſecret incipiens ab illis verbis, *Simili modo*. Atque ut probe intelligatur quid illud ſit, de quo diſputant, advertendum eſt, eos, qui ſentiunt, Sacerdotem, qui *poſt ſumtionem Corporis*, vel *poſt ſumtionem materiæ ineptæ* ejuſmodi defectum compererit, debere novam Hoſtiam novumque vinum conſecrare, nec ſatis eſſe ſi novum conſecret vinum incipiendo ab illis verbis, *Simili modo*, omne ſententiæ ſuæ robur ponere in iis precibus, quæ poſt illa verba, *Simili modo*, conſequuntur, quæ preces ſupponunt præſentiam utriuſque ſpeciei conſecratæ, *Panem ſanctum vitæ æternæ*, *& Calicem ſalutis perpetuæ*, & paullo poſt, *Corpus & Sanguinem ſumſerimus*: quibus addi poſſunt etiam quædam actiones, puta ſigna Crucis, quæ Sacerdos ducit ſuper Calicem dicens, *Per ipſum* &c. & particulæ ex hoſtia detractæ in Calicem ipſum injectio per ea verba, *Hæc commixtio* &c. Nec quidquam roboris habet ea reſponſio, ſcilicet, cum Sacerdos vini defectum adverterit, non proxime poſt Conſecrationem, ſed prope ſumtionem, jam eſſe facta Crucis ſigna ad illa verba: *Per ipſum* &c. & particulam Hoſtiæ immiſſam eſſe in Calicem. Nam præterquamquod hujuſmodi reſponſio locum non habet, ubi Sacerdos vini defectum advertit proxime poſt Conſecrationem panis; id omne quod antea factum eſt, legitimum haberi non poteſt: Crucis enim ſigna ducta ſunt cum Hoſtia valide conſecrata ſuper Calicis materiam invalide conſecratam. Signa autem omittere non videtur bene conſultum.

Quid ſi Sacerdos adverterit defectum poſt ſumtionem Corporis, vel poſt ſūtionem etiam materiæ ineptæ? Rationes cur videatur Sacerdos debere novam Hoſtiā & novum vinū conſecrare.

4 D. Thomas, cui, ut ſupra dictum eſt, videtur eſſe ſatis, Sacerdote morte prærepto poſt conſecrationem Hoſtiæ, ſi Sacerdos qui ſupplet, Calicem conſecret, Miſſamque proſequatur; in caſu de quo nunc agimus, cum Sacerdos vini defectum advertit poſt ſumtionem materiæ ineptæ, quæ continebatur in Calice, diſerte docet non ſatis eſſe novum vinum conſecrare, ſed opus eſſe novam quoque conſecrare Hoſtiam. Ejus verba ſunt 3. par. quæſt. 83. art. 6. ad quartum: *Si vero hoc perceperit* (ineptam ſcilicet materiam in Calicem eſſe immiſſam) *poſt ſumtionem Corporis*, *aliam Hoſtiam apponere debet iterum conſecrandam ſimul cum ſanguine*; *quod ideo dico*, *quia ſi diceret ſola verba Conſecrationis Sanguinis*, *non ſervaretur debitus ordo conſecrandi*, *& ſicut dicitur in Canone Toletani Con-*

Novam Hoſtiam & novum vinum conſecrandum putat in eo caſu D. Thomas.

Concilii, perfecta videri non poſſunt Sacrificia, niſi perfecto ordine compleantur. Si vero inciperet a Conſecratione Sanguinis, & repeteret omnia verba conſequentia, non competeret, niſi adeſſet Hoſtia conſecrata; cum in verbis illis occurrant quædam dicenda & fienda non ſolum circa Sanguinem, ſed etiam circa Corpus. Et debet in fine iterum ſumere Hoſtiam conſecratam & ſanguinem, non obſtante etiam ſi prius ſumſerit aquam, quæ erat in Calice: quia præceptum de perfectione, vel de perceptione hujus Sacramenti majoris eſt ponderis, quam præceptum, quod hoc Sacramentum a jejunis ſumatur.

Sententia Scoti ac plurium aliorum non niſi novū vinum conſecrandum.

4 Scotus, qui non attingit caſum, dum defectus occurrit in pane, caſum tamen tractat, cum defectus occurrit in vino; ac docet, novam non eſſe Hoſtiam conſecrandam, ſed ſatis eſſe ſi novum vinum conſecretur: nullum enim eſſe textum, rationem nullam, quamobrem nova Hoſtia conſecranda ſit, & ſatis proviſum, ſi ſuppleatur, quod deeſt; vinum autem dumtaxat id eſſe quod deeſt; Ita in 4. ſentent. diſt.8. quæſt.3. ſuæque ſententiæ multos ſectatores habet. Conſentit Suarez loc. cit. ſect.1. §. *Sed circa hanc regulam*; & conſentiunt alii, quos refert Paſqualigus de Sacrific. novæ Legis quæſt.299. Favet huic ſententiæ epiſtola D. Bernardi 69. quam ſupra retulimus, nec tamen ulli ex prædictis Scriptoribus commemorarunt. Panem conſecraverat, quod ſupra narravimus, Guido Abbas trium Fontium, cum poſtea advertit non fuiſſe vinum a Miniſtro infuſum in Calicem. Ea re perculſus eſt Guido; ac nihil quidquam aliud quod conſilii caperet, ipſi in mentem venit, quam ut infuſo vino in Calicem, illuc particulam conſecratæ hoſtiæ immitteret, eamque una cum vino hauſto deglutiret. Factum quidem non improbavit S.Bernardus, non quod ad hunc modum conſecrari vinum exiſtimaverit, ſed quod certe ſanctificatum crediderit. Sed tamen non prætermiſit S. Doctor innuere, potuiſſe novum vinum conſecrari incipiendo ab illis verbis: *Simili modo.* Verba illius Epiſtolæ ſunt hæc: *Vinum fudiſti in Calicem ſuper Hoſtiæ ſacratæ particulam: laudamus, nec ſub tanto articulo melius fieri potuiſſe putamus, arbitrantes, liquorem etſi non ex conſecratione propria, atque ſolemni in Sanguinem Chriſti mutatum, ſacrum tamen fuiſſe ex contactu Corporis Sacri &c. Ego autem pro meo fatuo ſenſu, ſi mihi idem contigiſſet, quod tibi, vellem ad remedium mali unum e duobus egiſſe, aut ipſum quod feciſti, aut certe ab illo loco, ubi dicitur, Simili modo poſtquam cœnatum eſt, verba ſacra iteraſſe, & ſic compleſſe, quod reſtabat de Sacrificio.*

Favet huic ſententiæ D. Bernardus.

5 Sotus D.Thomæ fidus diſcipulus in 4. ſentent. diſt.13. quæſt.2. art.6. obſervat, multa conſequi abſurda, niſi Sacerdos qui defectum vini adverterit vel poſt conſumtionem Hoſtiæ valide conſecratæ, vel etiam poſt ſumptionem materiæ ineptæ, quæ erat in Calice, novam Ho-

Sotus ſententiã D. Thomæ propugnat.

Hoſtiam accipiat, eamque ſimul cum novo vino conſecret: aut enim vult ſanguinem dumtaxat conſecrare, & ſtatim ſumere, omnibus illis ſignis Crucis & verbis prætermiſſis, quæ fiunt & dicuntur a Conſecratione Calicis uſque ad ſumtionem; aut ea omnia vult iterare. Si prætermittenda putet, cum ea Crucis ſigna & verba jam antea facta & dicta ſint, commemoratis Corpore & Sanguine, nemo non videt, quidquid dictum geſtumve ſit, non fuiſſe legitimum, ideoque iterandum. Si vero ſigna & verba, ut æquum eſſe videtur, iterare velit, cum non amplius præſens ſit Hoſtia conſecrata, cujus tamen itidem & Calicis ſit mentio: *Panem ſanctum vitæ æternæ, & Calicem ſalutis perpetuæ*, &, *Quotquot ex hac Altaris participatione Sacroſanctum Filii tui Corpus & Sanguinem ſumſerimus*, quod denuo geritur aut dicitur, itidem illegitimum eſt, niſi alia ſit Hoſtia ſimul cum novo vino conſecranda: *Si tamen hoc perceperit poſt ſumtionem Corporis, debet Sacerdos aliam apponere Hoſtiam iterum conſecrandam ſimul cum Sanguine. Et ratio eſt, quia vel ſufficeret tunc Sanguinem conſecrare, & iterum ſumere, prætermiſſis ſignis & verbis, quæ fiunt a Conſecratione Calicis uſque ad ſumtionem & hoc non; quia cum in illis tam mentio fiat ſanguinis quam Corporis, ſequitur, ut quæ illuc uſque facta fuerunt, non fuerint legitima, atque iterum ſint repetenda. Sin autem repetantur omnia, tum quia Hoſtia nulla eſt, pari ratione non fient legitime, quia fieri debent ſimul ſuper Corpus & ſanguinem, ut vere dicatur, Panem ſanctum vitæ æternæ, & Calicem ſalutis perpetuæ, &, Quotquot ex hac Altaris participatione ſacroſanctum Filii tui corpus & ſanguinem ſumſerimus.*

Idem Sotus putat, ſi plures adſint, ad evitãdum ſcãdalũ ſatis eſſe novum vinum tantum conſecrare.

6 In hunc modum Sotus paraphraſi quadam S. Thomæ doctrinam exponit, quam innuit etiam S. Antoninus 3. par. tit. 16. cap. 6. §. 1. Addit porro Sotus, novam hoſtiam ſimul cum novo vino apponere & conſecrare, rem eſſe quidem facilem ei, qui coram uno vel duobus Miſſam celebret, non tamen ſi publice celebret, vel coram aliquo inter Primores viro; quo in caſu recte poſſet novum infundere vinum, conſecrare, & ſumere, idque ad evitandum ſcandalum: *His tamen non obſtantibus, licet, ubi homo privatim coram uno vel duobus celebrat, conſultius ſit D. Thomæ opinionem ſervare; tamen ubi in publico, & præſertim coram aliquo Magnate celebraretur, ad evitandum ſcandalum, & turbationem populi, forte non eſſet abſurdum, ut Sacerdos ſecreto fingens lotionem ſumere, vinum tunc infunderet, & conſecraret, & ſumeret, nam ſcandalum excuſaret, præſertim cum jam facta fuerint ſigna ſuper Hoſtiam, licet non legitime ſuper Calicem.*

Doctrina Soti inſerta eſt in Rubricam a Clemen. VIII.

7 Quæ explicatio magno excepta eſt plauſu, ut videre eſt apud Azorium tom. 1. Inſtit. moral. lib. 10. cap. 23. §. *Secunda opinio*. Et Ru-

Rubrica Miſſalis, quæ tempore S. Pii V. D. Thomæ opinionem fuerat amplexa, *Si hoc advertat poſt ſumtionem Corporis, vel hujuſmodi aquæ apponat aliam hoſtiam iterum conſecrandam, & vinum cum aqua in Calice, offerat utrumque, & conſecret, & ſumat, quamvis non ſit jejunus*, eamdem tempore Clementis VIII. doctrinam retinuit, ea tamen addita Soti explicatione: *Vel ſi Miſſa celebretur in loco publico, ubi plures adſint, ad evitandum ſcandalum, poterit apponere vinum cum aqua, & facta oblatione ut ſupra, conſecrare, & ſtatim ſumere, ac proſequi cetera*: ea vero verba, *ſtatim ſumere*, oſtendunt omittendas eſſe preces, quæ præſentem Hoſtiam indicant, quæque multos impulerunt ut docerent, non ſatis eſſe vinum duntaxat denuo apponere, ſed novam hoſtiam novumque vinum apponi oportere. Silveſter doctrinæ D. Thomæ ſectator, qui ſcripſit ante Clementis VIII. tempora, in Summa verbo *Eucharistia*, ſecundo, num.14. ſine dubitatione ulla docet, Sacerdotem, qui poſt ſumtionem Hoſtiæ defectum vini adverterit, debere novam Hoſtiam, itemque novum vinum apponere & conſecrare, iiſdem adductus, quas ſupra attulimus, rationibus e D.Thoma depromtis. Verum Sylvius D. Thomæ item aſſecla, qui poſt Clementis VIII. tempora ſcripſit, 3. par. quæſt. 80. art.8. alterum ab altero caſum diſtinguit, ut conſtat ex his verbis: *Si Sacerdos poſt ſumtionem aquæ advertat, Calici non infuſum fuiſſe vinum, ſed aquam; tunc etiamſi hoc advertat poſt ſumtionem hujuſmodi aquæ, ſi Miſſa celebretur in loco publico, ubi plures adſint, ad evitandum ſcandalum, poterit apponere vinum cum aqua; & facta oblatione conſecrare, & ſtatim ſumere, ac proſequi cetera* &c. *Si autem Sacerdos ſecreto celebraret, ubi nullum foret ſcandali periculum apponenda eſſet alia Hoſtia & vinum cum aqua, quæ primum offerri, tum conſecrari, ac deinde ſumi deberet*: & addit, in priore caſu incipiendum eſſe ab illis verbis: *Simili modo*, & proſequendum uſque ad ea; *Unde & memores*; in poſteriore autem ab illis: *Qui pridie quam pateretur*.

Si defectus reperiantur in utraque materia panis & vini, dimittenda eſt Miſſa.

8 Poſſunt etiam defectus occurrere in pane & vino, puta ſi panis non eſſet triticeus, & vinum vel non eſſet e genimine vitis, aut eſſet acetum; quod ſi accidat, alia via eſt ineunda. Nam ſi Sacerdos id advertit ante Conſecrationem, afferri ſibi jubeat materias idoneas; quæ ſi non reperiantur, Miſſam omittat; ſi vero id advertit poſt prolata Conſecrationis verba, quia invalida eſt Conſecratio, omittat pariter Miſſam; nihil enim egit, nec quidquam propterea eſt, quod ſuppleri oporteat, ut bene obſervat Averſa quæſt. 10. ſect.16. §.4. Si autem id adverterit poſt ſumptionem utriuſque materiæ invalide conſecratæ, cum jam jejunus non ſit, neque neceſſitate urgeatur ad Miſſam celebrandam, recitet ad vitandum ſcandalum Ora-

Orationes, quæ Communionem conſequuntur, omiſſis iis verbis, quæ Sacramenti perceptionem ſignificant, ac facta Benedictione ad Populum, legat Evangelium S. Joannis, ut docet Quartus ad Rubricas Miſſalis par. 3. ſect. 2. dub. 4. Sed id quia Sacerdoti multum negotii faceſſeret, & magis magiſque augeretur confuſio, conſultius eſſet Miſſam omittere, niſi forte multitudo adeſſet Miſſæ audiendæ: quo caſu poſſet ſubmiſſa voce Sacerdos preces aliquas recitare, quæ ad illam partem Miſſæ non pertinerent, & Benedictionem populo impertiri, quæ immiſta extraneis precibus non amplius eſſet pars Miſſæ, ut recte advertit Paſqualigus de Sacrific. Miſſæ quæſt. 300.

Si Sacerdos poſt Conſecrationem advertat, aquam non eſſe immiſſam in Calicem, Miſſam proſequatur.

10 Denique defectus poteſt occurrere in aqua dumtaxat, quæ in Calicem infuſa non ſit; atque id ſi advertat Sacerdos ante Conſecrationem Calicis, ſtatim eam in Calicem infundat; ſi vero id advertat poſt conſecrationem, nihil amplius opus eſt facto, & Miſſam proſequatur; aqua enim non eſt *de neceſſitate*, nec pertinet ad eſſentiam Sacrificii. Ita ſtatuunt Rubricæ Miſſalis, ita docet S. Thomas 3. par. quæſt. 83. art. 6. *ad quartum*, & poſt D. Thomam Sotus in 4. ſentent. diſt. 13. quæſt. 1. art. 6. §. *Quarto contingit*, Gabriel Biel Lect. 88. ſuper Canone verſ. *Si vero deprehenderit*; Perſicus de Sacerdotis Officio lib. 1. dub. 7. num. 64.

Quid ſi venenum Sacerdos deprehenderit vel muſca aut aranea in Calicem ceciderit? D. Thomæ doctrina.

11 Monet Cardinalis Gottus loco cit. quæſt. 1. de Sacrificio Miſſæ dub. 4. §. 3. in fine, Sacerdotibus attente legendum D. Thomam, ut promtum habeant remedium in ſingulis, qui ſibi caſus in Miſſa poſſunt occurrere, adhibendum. Ejuſmodi nos probantes conſilium, quæ docet facienda in quibuſdam aliis caſibus S. Doctor, hinc abeſſe non patimur, ipſiuſque verba afferemus 3. par. quæſt. 83. art. 6. *ad tertium*: *Si muſca vel aranea in Calicem ante Conſecrationem ceciderit, aut etiam venenum deprehenderit eſſe immiſſum, debet effundi, & abluto Calice, denuo aliud vinum poni conſecrandum. Si vero aliquid horum poſt Conſecrationem acciderit, debet animal caute capi, & diligenter lavari, & comburi, & ablutio eum cineribus in Sacrarium mitti. Si vero venenum ibi deprehenderit eſſe immiſſum, nullo modo debet ſumere, nec alii dare, ne Calix vitæ vertatur in mortem, ſed debet diligenter in aliquo vaſculo ad hoc apto cum reliquiis conſervari. Et ne ſacramentum remaneat imperfectum, debet aliud vinum apponere in Calicem, & denuo reſumere a Conſecratione Sanguinis, & Sacrificium perficere.*

Conſentit cum D. Thoma S. Antoninus.

12 Conſentit S. Antoninus 3. part. tit. 16. cap. 6. §. 3. circa medium; & idem præſcribunt Rubricæ Miſſalis. *Si poſt Conſecrationem ceciderit muſca, vel aliquid ſimile, & fiat nauſea Sacerdoti, extrahat eam, & lavet cum vino, finita Miſſa comburat, & combuſtio ac lotio ejuſmodi in Sacrarium projiciatur. Si autem non fuerit ei nauſea,*

ſea, *nec ullum periculum timeat*, *ſumat cum Sanguine*. In caſu vero infuſi veneni Rubrica diſtinguit, ac jubet Sacerdotem, id ſi ante Conſecrationem deprehenderit, in locum decentem venenatum vinum projicere; ſi vero id adverterit poſt Conſecrationem, novum vinum debet Sacerdos conſecrare, venenatam autem ſpeciem in alium Calicem lino vel ſtuppa oppletum infundere; ubi tamdiu ſervanda eſt venenata ſpecies, donec exiccetur; ſtuppa vero comburatur, & cineres in Sacrarium demittantur: *Si aliquod venenoſum ceciderit in Calicem*, *vel quod provocaret vomitum*, *vinum conſecratum reponendum eſt in alio Calice*, *& aliud vinum cum aqua apponendum denuo conſecrandum*, *& finita Miſſa*, *ſanguis repoſitus in panno lineo vel ſtuppa tamdiu ſervetur*, *donec ſpecies vini fuerint deſiccatæ*, *& tunc ſtuppa comburatur*, *& combuſtio in Sacrarium projiciatur*. S.Gregorius Turonenſis Hiſtoriæ lib.3. cap.31. ſcribit, diabolum in hæreticorum myſteriis poteſtatem habere, in noſtris autem ne venenum quidem nocere: quod cujuſmodi ſit, & quo ſenſu intelligendum, quæritur; & reſpondetur, S. Gregorium ad eos reſpicere, qui in Hoſtia ſeu in Calice hauſto veneno, ne antidotum quidem voluerunt ſuſcipere, Dei miſericordia freti, qui eos a veneno ſervavit incolumes. Sed hæc exempla ſunt, quæ demirari poſſumus magis, quam imitari: neque enim tentandus eſt Deus, multique Sanctitate præclari viri, cum ſe vel in Hoſtia vel in Calice venenum ſuſcepiſſe deprehendiſſent, ea quæ opus ſunt adhibuere remedia. Vide Lupum ad Concilium Florentinum ſub Victore II. tom.4. pag.4. primæ editionis.

S. Gregorius Turonenſis explicatus.

13 Si cui fortaſſe mirum videatur, docere D. Thomam, ſi Sacerdos poſt Conſecrationem deprehendat eſſe aquam in Calice, non ſatis eſſe eum novum vinum apponere, ſed etiam debere novam hoſtiam accipere, & utrumque conſecrare; in caſu vero, quo Sacerdos poſt Conſecrationem Calicis advertat venenum vino immixtum, ſatis eſſe novum vinum conſecrare, nec aliam conſecrare Hoſtiam; is mirari deſinat, omnemque ſibi eximat difficultatem, ſi conſideret in primo caſu ſupponi validam fuiſſe conſecrationem panis, & invalidam conſecrationem vini; in poſteriore caſu utramque ſpeciem ſupponi valide conſecratam; ac proinde in primo caſu opus eſſe Crucis ſigna & verba iterare, quod fieri non poteſt, niſi nova hoſtia conſecretur; illis autem ſignis & verbis iterandis nihil opus eſſe in ſecundo caſu, in quo, cum utraque ſpecies valide conſecrata fuerit, ſigna & verba ſuum ſignificatum obtinuerunt: quæ doctrina eſt Soti in 4. ſent. diſt.13. quæſt.1. art.6. *Quod ſi arguas*: *in ſolutione proxima dictum eſt*, *quod ſi venenum in Calice deprehenditur etiam ſumto Corpore*, *ſatis eſt vinum iterum conſecrare*, *& ſtatim ſumere*: *ergo pari modo dum reperitur eſſe meram aquam*: *negatur conſequentia*, *quia*

D. Thomas oſtenditur a Soto ſibi conſentiens in diverſa duorum caſuum reſolutione.

Digitized by Google

quia ubi erat venenum, erat legitima conſecratio: quare verba, & Cruces non erant repetendæ, quia legitime fuerant facta. Ubi vero eſt mera aqua; nunquam fuit Sanguis cum Corpore. Scotus ait, ſatis tunc eſſe vinum tantum conſecrare & ſumere ſine ſignis & verbis; quia illa non ſunt de eſſentia Sacramenti. Reſpondetur autem, quod licet non ſint de eſſentia, ſunt tamen de præcepto Eccleſiæ, & plurimum habentia ſignificationis & myſterii: & ideo dum commode ſervari poſſunt, ſervanda ſunt.

Alios practicos caſus habet Rubrica, ad quam remittitur Lector.

14 Quidam alii caſus practici habentur explicati in Rubricis, ut ſi ante Conſecrationem, vel ante Oblationem Hoſtia deprehendatur fracta, ſi hoſtia vel e Sacerdotis manu frigore rigente, vel ob ejus imprudentiam delabatur in Calicem, ſi per hiemem ſanguis reperiatur in Calice gelu concretus, ſi Sacerdos Sanctiſſimam Euchariſtiam evomuerit; quibus caſibus ſuum cuique conſilium eſt, quod capi oportet, ut videre licet in Rubricis, quo Lectores remittimus. Nunc vero eos defectus perſequemur, qui occurrere poſſunt in forma Conſecrationis, & in applicatione Sacrificii, & quid in unoquoque caſu remedii ſit adhibendum, docebimus. Sed antequam eo veniamus, ſedulo illud monendos cenſemus, qui hæc legeriut, quemadmodum laudabile conſilium eſt proſpicere caſibus, qui in Miſſæ Sacrificio poſſunt occurrere, & animo præparatum habere, quid in illis facto opus ſit, præſertim in iis, quæ ad panem & vinum & ad ſpecies Sacramentales pertinent, quod egregie præſtiterunt Rubricæ; ita periculoſiſſimum eſſe, caſus ſibi comminiſci, & de iis longos inſtituere ſermones: res enim eſt graviſſima, quæque feneſtram impiorum irriſionibus in tremendum Myſterium aperuit. Satis ea ſunto, quæ ſcripſimus; iiſque reſponſionibus quiſque acquieſcat, quibus viri doctiſſimi excitatas ab impiis difficultates ſuſtulerunt. Origenes in Matthæum eos increpat, qui Chriſti Corpus in os noſtrum immiſſum inde exire putabant, unde ceteri corporales cibi. Fuere, qui Græcis, ut eorum diſciplinam impugnarent per quadrageſimam non conſecrantium, Stercoraniſtarum errorem exprobrarunt, quaſi exiſtiment Græci, ſumto pane conſecrato rumpi jejunium: perſpectum eſt enim, idcirco eos in diebus jejunii Præſanctificatum panem ſumere, nec panem conſecrare, quia magnum feſtum eſt Sacrificium facere, ſummumque in Eccleſia gaudium ſignificat, quod tempore luctus & triſtitiæ minime convenire arbitrantur. Vid. Grancolas in Veter. Sacramentar. Eccleſiæ par.2. edit. Pariſien. ann.1699. pag.195. ubi agit de Stercoraniſtarum errore. Sed hæc hactenus. Vir probus & pius contentus eſto verbis Innocentii III. lib.4. Myſter. Miſſæ cap.16. *Ne ſcias ultra quam oportet; ſed ſapias ad ſobrietatem*. Nunc vero ad ea quæ propoſuimus deveniamus.

Non anxie laborandum in quibuſdã caſibus reſolvendis.

15 Quod

De defectibus qui occurrunt in forma conſecrationis.

15 Quod attinet ad formam, repetendo ea quæ ſupra dicta ſunt, formam videlicet Conſecrationis panis in illis verbis conſiſtere: *Hoc eſt Corpus meum*, & formam Conſecrationis Calicis in illis: *Hic eſt Calix ſanguinis mei*, dicimus cum Theologis, ſi Sacerdos vocem illam *enim*, quæ in utriuſque ſpeciei Conſecratione profertur, omittat, eum non quidem invalide, ſed illicite conſecrare; ſi quidem illam ſciens & prudens omitteret: ea enim vox continuat verba Conſecrationis cum præcedentibus verbis, & ex antiqua Romanæ Eccleſiæ conſuetudine in Conſecrationis formam injecta eſt, juxta D. Thomæ doctrinam 3. par. quæſt.78. art.2. *ad quintum*. Idem dicendum de voce *eſt*; ea enim ſubintelligi poteſt, quantum ad conſecrationis validitatem pertinet. Si loco vocis, *Hoc*, dicatur *Iſtud*, valida quidem, ſed illicita erit Conſecratio: ſecus vero ſi diceretur *illud*; non ſolum enim illicita eſſet Conſecratio, ſed etiam invalida: nam *iſtud* rem præſentem ſignificat, ſecus vero *illud*. Item invalida eſſet Conſecratio, ſi quis diceret, *Hic eſt Corpus meum*, ut *Hic* eſſet adverbium: non enim exprimeretur Tranſubſtantiatio; ſecus autem ſi per Grammaticæ errorem diceretur *Hic* pro *Hoc*. Supra diſputavimus, an verba, quæ conſequuntur ea, *Hic eſt Calix ſanguinis mei*, uſque ad illa, *Hæc quotieſcumque feceritis &c.* pertineant ad eſſentiam, ac nos propenſos declaravimus in eorum ſententiam, qui ſtatuunt, eſſentiam conſiſtere in illis, *Hic eſt Calix Sanguinis mei*, cetera ad integritatem pertinere. Si quis autem Sacerdos proferat verba, *Hic eſt Calix Sanguinis mei*, ac ceteris omiſſis, continuet orationem cum illis, *Hæc quotieſcumque &c.* certiſſimum quidem eſt illum graviſſimum peccatum committere: non eſt autem ita exploratum, propter gravem, quæ adhuc viget inter Theologos controverſiam, conſecrata ne ſit, an non, vini ſpecies. Quapropter Natalis Alexander Theologiæ Dogmat. & Moral. lib.2. de Sacram. Euchariſt. cap.1. art.4. regula 3. docet, ſuper novum vinum iteranda fore *ſub conditione* Conſecrationis verba omnia & ſingula, ut ſunt in Canone Miſſæ; ceterum religioſa veneratione Sacerdoti ſumendam eſſe ſpeciem, ſuper quam protulerit ſola verba, *Hic eſt Calix Sanguinis mei*: majus enim eſſe periculum in contemtu & abjectione ſpeciei conſecratæ, quam in veneratione ſpeciei non conſecratæ, quæ tamen bona fide conſecrata exiſtimatur.

Prudens D. Thomæ doctrina adverſus metus & ſcrupulos Sacerdotis, qui ſe aliquid dubitat omiſiſſe.

16 D. Thomas 3.par.quæſt.83. art.6. *ad quintum*, ut omnes evellat ſcrupulos, qui interdum Sacerdotis animo oboriuntur, cum ſcilicet dubitat, an aliquid omiſerit, monet eum qui attente perſequitur animo ea quæ dicit, etiamſi non recordetur ſe dixiſſe quæ dicenda ſunt, ne turbetur animo, ſed Miſſam proſequatur. Monet etiam illum, ſi probabiliter ſciat, ſe aliquid omiſiſſe, ut idem faciat; dum-

modo quod ſibi videtur omiſiſſe, non ſit *de neceſſitate Sacramenti*: quod ſi exploratum ſibi fiat, ſe aliquid eorum omiſiſſe, quæ ſunt *de neceſſitate Sacramenti*, cujuſmodi eſt forma Conſecrationis, debet illud proferre, ac reliqua omnia juxta ordinem iterare, ne Sacrificii ordo immutetur. Et Suarez 3. par. tom. 3. quæſt. 83. art.6. diſput.85. Sect.1. omnem hanc doctrinam in hæc verba ſatis bene compegit: *Si omiſſum eſt aliquod verbum eſſentiale, vel talis facta mutatio, quæ neceſſarium formæ ſenſum abſtulerit, iteranda eſt conſecratio vel in utraque forma, ſi in ambabus talis defectus acciderit, vel ſolum in una, ſi in ea tantum inventus fuerit defectus.*

CAPUT XVI.

De concelebratione cum Epiſcopo ordinante vel conſecrante; ubi etiam de applicatione Sacrificii.

De concelebratione Presbyteri recens ordinati cum Epiſcopo ordinante, & Epiſcopi conſecrati cum Epiſcopo conſecrante, & omnium Sacerdotum apud Græcos cum Epiſcopo.

1 IN Pontificali Romano, ubi agitur de Ordinatione Presbyteri, præſcribitur Epiſcopo, ut lente & voce paullulum ſublata recitet Secretas, ut is, qui initiandus eſt, eadem verba cum Epiſcopo proferat, præſertim verba Conſecrationis, *quæ dici debent eodem momento per Ordinatos, quo dicuntur per Pontificem*. Poſtquam vero Epiſcopus ſumſit Corpus, & Sanguinem, Sacerdoti recens Ordinato præbet Corpus: & in eodem Pontificali, ubi agitur de Conſecratione electi in Epiſcopum, præſcribitur, ut Epiſcopus conſecrans duas Hoſtias conſecret, quarum alteram ipſe ſumit, alteram præbet Epiſcopo conſecrando, qui Conſecrationis verba eodem tempore profert, quo Epiſcopus Conſecrans, a quo ſuſcipit Hoſtiam, atque etiam partem Sanguinis, qui eſt in Calice. Apud Græcos in iis Civitatibus, in quibus eſt unum dumtaxat templum, Sacerdotes, quotcumque ii ſint, circumſtant Epiſcopum conſecrantem, cum eo omnem recitant Miſſam, & ab eo accipiunt Euchariſtiam ſub utraque ſpecie, quam conſuetudinem Morinus lib. de Ordinat. Eccleſiaſtic. par.3. exercitat.8. refert ad tempora Concilii Nicæni. Idem Morinus loc. cit. num.7. ait, verba Conſecrationis ſolum a principali Celebrante recitari; quod quidem admitti poteſt, ſi intelligat principalem celebrantem eſſe ſolum, qui elata voce Conſecrationis verba proferat; minime tamen, ſi intelligat a ceteris Concelebrantibus non pronunciari. Quamobrem Juvenin. de Sacramentis diſſert.5. de Euchar. Sacrific. quæſt.4. art.3. propoſita quæſtione: An plures Presbyteri Euchariſtiam ſimul conſecrare poſſint: Reſpondet affirmando, idque probat producta Græcorum conſuetudine, quæ etiamnum viget, quamque deſcribit his ver-

Plures Presbyteri poſſunt eamdem Hoſtiam conſecrare.

verbis: *In Urbibus, ubi unum dumtaxat eſt Templum, Sacerdotes, quantus ſit eorum numerus, Epiſcopum celebrantem hinc & inde cingunt, unaque cum ipſo totam Liturgiam recitant, ac tandem Communionem ſub utraque ſpecie ab ipſo recipiunt.*

Quæſtiones aliquot ſuper ejuſmodi concelebratione.

2 De hujuſmodi concelebratione & prolatione verborum Conſecrationis varias harum rerum Scriptores excitarunt quæſtiones, an valida ſit, an licita: quî tolli poſſint, quæ forte oriantur abſurda: poteſt enim contingere, ut quis materiam jam conſecratam conſecret; vel conſecret Corpus, non Sanguinem; ut Ordinatus in prolatione formæ Epiſcopum Ordinantem prævertat, ideoque Epiſcopus Ordinans proferendo formam nihil agat; ac propterea ſuſcipiens ſub utraque ſpecie Euchariſtiam peccet contra præceptum Eccleſiæ.

De validitate eorum, quæ fiunt in præſenti diſciplina, temerarium eſſet dubitare. Eadem fuit in Occidente diſciplina, quæ eſt apud Græcos concelebrationis cum Epiſcopo.

3 Verum nos ab ejuſmodi tractandis quæſtionibus abſtinemus: nimis enim temerarium eum eſſe oportet, qui dubitet utrum licita ſint, utrum valida, quæ fiunt in ejuſmodi diſciplina, quam in Ordinatione Presbyteri, & Conſecratione Epiſcopi approbavit Eccleſia. Quod luculentius patebit, ſi non modo ad eam reſpiciamus diſciplinam, quam etiamnum retinet Græcorum Eccleſia, de qua paullo ante loquuti ſumus, ſed etiam ad diſciplinam Eccleſiæ Occidentalis, quæ temporibus haud ita ab ætate noſtra remotis tum in Ordinatione Presbyteri, & Conſecratione Epiſcopi, tum etiam in majoribus ſolemnitatibus, & cum Epiſcopus celebraret, poſtulabat, ut Presbyteri una cum Epiſcopo celebrarent. Vide Morinum cit. exercit. 8. cap. 1. & Lupum in Appendice ad Synodum Chalcedonen. tom. 1. pag. 995. primæ Edit. Teſtatur Innocentius III. lib. 4. de Sacrific. Miſſæ cap. 25. ætate ſua Cardinales Miſſam cum Papa celebrare conſueviſſe. Id adeo abſurdum Durando viſum eſt, ut in 4. Diſt. 13. quæſt. 3. ſcripſerit, non eſſe acquieſcendum judicio Innocentii, qui eam probaverit conſuetudinem; id enim ſcripſiſſe non ut Pontificem, ſed ut privatum Doctorem. Verum his verbis Capreolus Durandi cenſuram retudit: *Ad ea vero, quæ dicit contra Innocentium & Eccleſiam Romanam, non oportet reſpondere; quia temere, & detractorie dicta ſunt.* Et Cardinalis Bona Rerum Liturgicar. lib. 1. cap. 18. num. 9. ita de Durando loquitur: *Improbat audacter ac temere hanc conſuetudinem Durandus, quem multi e Scholaſticis ſequuti ſunt, rem clariſſimam intricatiſſimis difficultatibus implicantes, quorum aliqui multa fingunt in ea incommoda & pericula, alii negant unquam fuiſſe ab Eccleſia Romana uſurpatam, & quæ prolata ſunt priſcorum Patrum teſtimonia, alio detorquent, acſi in Eccleſia nihil unquam factum ſit, niſi quod fieri nunc vident. Illos nimirum in varia abſurda præcipites egit antiqui Ritus deſuetudo, & ex deſue-*

Durandus eſt improbans acriter a Capreolo reprehenſus.

deſuetudine ignorantia. *Hic ego non diſputo, ſed conſtanter aſſero hunc fuiſſe morem* (ſcilicet ut Sacerdotes una cum Epiſcopo Miſſam celebrarent) *per plura ſæcula, qui in Eccleſia Orientali adhuc viget*. D. Thomas 3. par. quæſt. 82. art. 2. proponit, *An plures Sacerdotes poſſint unam & eamdem hoſtiam conſecrare*: & reſpondet affirmando, *quia ſecundum conſuetudinem quarumdam Eccleſiarum Sacerdotes, cum de novo ordinantur, concelebrant Epiſcopo Ordinanti*. Illud etiam S. Doctor obſervat, Apoſtolos *Chriſto cœnanti concœnaviſſe*; & ideo recens Ordinati Miſſam celebrant una cum Epiſcopo Ordinante: cum enim Sacerdos operetur & conſecret ex perſona Chriſti, nihil intereſt, unus ne, an plures Sacerdotes Sacramentum conſecrent, *quia Sacerdos non conſecrat niſi ex perſona Chriſti: multi autem ſunt unum in Chriſto; ideo non refert utrum per unum, aut per multos hoc Sacramentum conſecretur*. Et Porrecta ad hunc D. Thomæ articulum obſervat, non dixiſſe Angelicum Doctorem Apoſtolos concelebraſſe, ſed concœnaſſe cum Chriſto: neque enim creati ſunt a Chriſto Sacerdotes, niſi poſt conſecrationem panis, cum dixit, *Hoc facite in meam commemorationem*: ideoque ait, nullum alium tribui poſſe ſenſum D. Thomæ verbis, quam hunc, ſcilicet novos Sacerdotes ad Apoſtolorum exemplum, qui cœnavere cum Chriſto, Miſſam celebrare, & una cum Epiſcopo conſecrare.

Quidam putarunt novos Sacerdotes materialiter tantum debere proferre cũ Epiſcopo Conſecrationis verba ſine intentione conſecrãdi.

4 Riccardus in 4. Sentent. diſt. 13. art. 2. quæſt. 1. refert quorumdam opinionem, qui ſtatuebant non debere novos Sacerdotes cum Epiſcopo concelebrantes intentionem habere conſecrandi, ſed tantum proferre materialiter ac veluti recitando verba Conſecrationis in ſignum acceptæ poteſtatis, & in memoriam cœnæ, in qua Chriſtus Apoſtolis ſimul diſcumbentibus eam tribuit poteſtatem. Cajetanus hujus ſententiæ ſectator obſervat, in quodam veteri Pontificali præſcribi iis, qui ordinantur, ut *dicant omnia, quæ ſunt in Miſſali, ſicut ſi celebrarent*: ubi vox *ſicut* indicat non factum, ſed ipſius facti ſimilitudinem; cum præſertim ſi revera celebrarent, deberent Euchariſtiam ſub utraque ſpecie ſuſcipere.

Refutatur eorum ſententia.

5 Ad hunc modum fortaſſe quis crediderit, ſe ab iis expeditum eſſe difficultatibus, quas paullo ante attigimus; ſed adhuc ea difficultate retinetur implicitus, quæ petita eſt ex Conſecratione Epiſcopi, qui revera cum Epiſcopo conſecrante celebrat Miſſam, cum eo utramque ſpeciem conſecrat, & ſub utraque percipit Sacramentum. Verum licet hanc etiam difficultatem diſſimulemus, nihil valet ratio ſuperius allata. Nam in Pontificali præſcribitur, ut Epiſcopus lente & paullulum elata voce verba Canonis recitet, ac præſertim verba Conſecrationis, ut recens Ordinati poſſint una cum eo eadem verba proferre; id vero ſatis indicat, Conſecratio-

nis

nis verba non materialiter & *recitative* ab Ordinatis proferenda eſſe, ſed *ſignificative*, ut loquuntur Theologi. *Huic autem monitioni* (Pontificalis) *locus non eſt, ſi per eos verba dicantur ſolum recitative*: ſunt verba Sylvii ad art.2. quæſt.82. D. Thomæ: quod Sotum etiam vehementer movet in 4. ſent. diſt. 13. quæſt. 1. art.2. §. *Et fateor*. Præterea idem Sylvius ait, ex eo quod Ordinati non percipiant Sacramentum ſub utraque ſpecie, non bene inferri, eos non debere veram intentionem habere conſecrandi; ideo enim non recipere Sacramentum ſub utraque ſpecie, *quia ſolum ſunt ſecundarii concelebrantes*. Quod autem etſi ſecundarii, tamen vere celebrantes ſint, ex ipſo ritu probatur: neque enim, antequam novi iſti Presbyteri Sacramentum percipiant, recitatur *Confiteor*, nec *Miſereatur*, nec *Indulgentiam*, ut notat Caſtaldus in Praxi ſacrarum Cæremoniarum lib.2. ſect.15. cap.5. num.10.

Intentio novorum Sacerdotū dirigenda ad idem Conſecrationis momentum.

6 Itaque ſtatuendum eſt, ab recens Ordinatis Conſecrationis verba non materialiter & *recitative*, ſed *ſignificative* proferri debere; ita ut omnium intentio ad idem dirigatur Conſecrationis momentum. Quod non ita intelligendum eſt, ut intentionem habere debeant conſecrandi eodem momento, quo Epiſcopus extrema formæ verba protulerit, ſive ipſi ante, ſive poſtea formam compleverint; formæ enim effectus ſuſpendi non poteſt; ſed intelligendum, eos oportere omne ſtudium adhibere, ut ultima formæ verba proferant una cum Epiſcopo, ea intentione, ut in hunc modum formam conſecrationis perficientes, una cum Epiſcopo conſecrent: ex quo fit, ut ſi ante vel poſt Epiſcopum formam abſolvant, non conſecrent, eo quod non habuerint intentionem conſecrandi, hoc modo abſolventes.

Cajetani tutiſſima ſententia de intentione habenda a recens ordinatis, dum conſecrant ſimul cum Epiſcopo.

7 Id eſt, quod docet Sylvius loc. cit. Sed tutiſſima videtur eſſe Cajetani ſententia, qui monet, ut Ordinati intentionem habeant proferendi verba eo modo quam poſſunt accommodatiſſimo, omne ſtudium & diligentiam adhibentes, ne ea proferant ante Epiſcopum. Et Paſqualigus deciſ. Moral.422. monet Ordinatos, ut quam poſſunt diligentiſſime proferant Conſecrationis verba cum Epiſcopo, expreſſam intentionem habentes conſecrandi eamdem Hoſtiam, eumdemque Calicem ſimul cum Epiſcopo; idque ſatis eſſe, nec anxie laborandum de abſurdis, quæ proponunt Doctores: ea enim ſatis ſublata eſſe videri, ſi conſideremus Epiſcopum eſſe præcipuum conſecrantem, Sacerdotes vero ad eandem conſecrationem tamquam acceſſorios concurrere; ac formam, quam ipſi proferunt cum Epiſcopo, moraliter eſſe cum ea conjunctam, quam ipſe profert Epiſcopus: ex quo fit, ut etiamſi Sacerdotes vel paullo ante, vel paullo poſt Epiſcopum formam expleverint, ea tamen cen-

Summoventur abſurda, quæ hinc videntur exiſtere.

cenſenda ſit tamquam prolata moraliter una cum Epiſcopo, ac unam eamdemque conſtituat conſecrationem. Et Innocentius III. lib.4. de Myſteriis Miſſæ cap.25. ita rem explanat: *Cum interdum uni Pontifici multi Sacerdotes concelebrent, ſi forte non omnes ſimul conſecratoria verba pronuntiant, quæritur, an ille ſolus conficiat, qui primus pronuntiat. Quid ergo ceteri faciunt? An iterant Sacramentum? Poterit ergo contingere, quod ille non conficit, qui celebrat principaliter, & ille conficiet, qui ſecundario celebravit, & ſic pia celebrantis intentio fruſtrabitur. Sane dici & reſponderi probabiliter poteſt, quod ſive prius, ſive poſterius proferant Sacerdotes, referri debet eorum intentio ad inſtans prolationis Epiſcopi, cui concelebrant.* Vaſquez tom.3. in 3. par. D. Thom. quæſt.82. art.2. diſput.219. cap.4. egregie de hac re diſputat; aitque: *Sacerdotes recens ordinatos & Presbyteros cum Epiſcopo in Eccleſia Græca, & Epiſcopum recens conſecratum cum Conſecrante verba Conſecrationis cum ſufficienti intentione ad conſecrandum proferre debere*; additque omnem diligentiam eſſe adhibendam, *ne Epiſcopum præcipue celebrantem in prolatione præveniant*: demum concludit, ſi forte quiſpiam ante Epiſcopum Conſecrationis ultima verba pronunciaverit, *nihil fieri contra debitam reverentiam Sacramenti*.

De applicatione Sacrificii.

8 Reliquum eſt, ut quædam dicamus, quæ ad Sacrificii applicationem pertinent. Quæſtio eſt inter Theologos, an applicatio Sacrificii poni poſſit in Dei voluntate, qui ejus fructum applicet, ut ſibi libuerit. In qua quæſtione, ut plerumque fit, alii in alias abeunt ſententias. Sed tutiſſima regula eſt, ut Sacerdos antequam ad Altare accedat, eas perſonas determinet, pro quibus intendit orare, ut illis Miſſæ ſacrificium applicetur. Cum de intentione ſcripſimus, quam Sacerdotem habere oportet Miſſam celebraturum faciendi id, quod Eccleſia facere intendit, optimam docuimus eſſe intentionem actualem; virtualem tamen ſufficere; minime vero habitualem. At intentionem applicandi ſacrificium vulgatior ſententia ſtatuit ſufficere habitualem; applicatio enim eſt quaſi quædam donatio, ſeu translatio fructus, qui e Miſſa percipiendus eſt; quæ donatio ſeu fructus translatio valida eſt; etiamſi multo tempore ante facta ſit, & multis actibus interrupta, dummodo revocata non fuerit.

Intentio applicandi ſufficit habitualis.

In qua Miſſæ parte debeat eam applicare.

9 Denique quæritur, in qua Miſſæ parte applicatio facienda ſit. Quidam putant fieri eam poſſe etiam poſt Conſecrationem, ſed ante ſumtionem. Cujus quæſtionis enodatio pendet ex celebris illius quæſtionis deciſione, in quanam Miſſæ actione ſita ſit ſacrificii vis & eſſentia; quod argumentum ſuperius pertractavimus. Sane Suarez, qui Sacrificii eſſentiam ponit in Conſecratione, monet Sacerdotem, ut Miſſam applicet ante Conſecrationem. Contra Salmanticen-

ticenſes, qui non in Conſecratione tantum, ſed etiam in ſumtione ſtatuunt Sacrificii eſſentiam, docent, poſſe Sacerdotem etiam poſt conſecrationem Miſſam applicare, quam nondum applicaverit; ut videre eſt tom. 11. Tract. 23. de Euchariſt. diſp. 13. §. 3. num. 35. Verum Sacerdos, ſe ut omnibus expediat difficultatibus, in præparatione ad Miſſam antequam ſacris ſe veſtibus induat, ne omittat Sacrificii fructum applicare, ut bene advertit Clericatus de Sacrific. Miſſæ Deciſ. 36. num. 17. Utiliſſimus eſt Cardinalis Bonæ tractatus aſceticus de Sacrificio Miſſæ; in cujus cap. 1. §. 5. quædam docet, quæ ad applicationem Miſſæ pertinent, præſertim illa: *Optimum quoque aliquibus viſum eſt, quod Sacerdos qui pro pluribus offerre intendit, eos ſpecialiter & nominatim exprimat, non generaliter, & in confuſo, quia ſingulis minus prodeſſet; ſuum enim effectum producit ſecundum modum, quo applicatur: perfectior autem applicatio eſt, cum omnes ſingillatim nominantur*. Docet etiam ad arcendos ſcrupulos, primo debere Sacerdotem fructum ei applicare, pro quo tenetur celebrare vel Beneficii, vel eleemoſynæ, vel promiſſionis, vel alicujus præcipuæ obligationis ratione, deinde ſine illius præjudicio fructum Sacrificii ceteris applicare in charitate ſibi conjunctis, ſeu quovis nomine ſibi commendatis, ſuam ipſius intentionem Chriſti ſummi Sacerdotis intentioni ſubjiciens.

Utrum Sacerdotes cum Epiſcopo celebrantes poſſint accipere eleemoſynam, & Miſſam applicare.

10 De Sacerdotibus Græcis cum Epiſcopo celebrantibus, item de Sacerdotibus Latinis, qui, cum ſuſcipiunt Ordinem, aut conſecrantur Epiſcopi, pariter concelebrant, dudum verba fecimus. Excitatam nuperrime intelleximus quæſtionem, an Sacerdotes Miſſam cum Epiſcopo celebrantes eleemoſynam poſſint accipere, Miſſam ei applicando qui eleemoſynam præbet. Cardinalis de Lugo tract. de Sacramentis diſput. 19. ſect. 12. num. 252. diſerte docet: *quod ſi duo Sacerdotes ſimul conſecrarent unam Hoſtiam, eſſent duæ oblationes, & ſinguli poſſent applicare Miſſam pro diverſis*. Huic ſententiæ ſubſcribere videtur Suarez tom. 3. in 3. par. D. Thomæ quæſt. 83. art. 1. diſput. 79. ſect. 12. §. *Hic vero poteſt*. P. la Croix tom. 2. Edit. Venetæ ann. 1722. pag. 137. n. 219. poſtquam ſententiam eorum expoſuit, qui putant recens ordinatos Miſſam juxta intentionem Epiſcopi, qui celebrans eſt præcipuus, applicare debere, ab hac diſcedit opinione, aitque Ordinatum quidem non eſſe celebrantem præcipuum, ſed tamen revera celebrare, nec ullam eſſe cauſam, quamobrem illi adimi poſſit auctoritas applicandi Miſſam cui ſibi libitum fuerit. Verum pag. 356. §. 3. num. 2323. rurſus exiſtimat, non licere Sacerdoti accipere eleemoſynam; tum quia qui eleemoſynam præbet, Miſſam ſolitam ad Altare poſtulat celebrari, tum quia in controverſia poſitum eſt, an Sacerdos concelebrans conſecret, cum con-

contingere poſſit, ut ultima Conſecrationis verba pronunciet, poſtquam Epiſcopus eadem verba omnia pronunciaverit. Sed poſtremam hanc rationem nullius eſſe roboris dudum demonſtravimus, Primæ vero rationi ſimilitudo ineſt aliqua veritatis: ſed ex ea tamen inferri non poteſt, Sacerdotes in Eccleſia Græca concelebrantes non poſſe eleemoſynam accipere, & Miſſam ei applicare, qui eleemoſynam præbet; præſertim vero ſi ſacerdotalibus induti veſtibus integram recitent Miſſam, conſecrent, & conſumant. Difficultas in eo tantum eſſe poteſt, an eleemoſynam iis liceat accipere, qui uſitatis induti veſtibus Miſſæ tantummodo adſunt, & Euchariſtiam accipiunt, ut ex quodam Reſponſo intelligitur Gregorii XIII. quod commemorat P. Thomas a Jeſu *de Converſione omnium gentium promovenda* pag. 435. & 486. quo caſu prohiberi non poſſunt ab eleemoſyna accipienda, modo eam non accipiant titulo applicationis Miſſæ. In Eccleſia Occidentali, quando Sacerdotes cum Epiſcopo celebrabant, oblationum erant participes; oblationibus vero cum ſucceſſerit eleemoſyna, facile intelligi poteſt, ubi etiamnum vigeat ritus concelebrationis, non poſſe concelebrantem privari jure ſuo accipiendi eleemoſynam pro Miſſa ei applicanda, qui eleemoſynam præbet, quique præſertim probe eſt conſcius, Sacerdotem eo modo Miſſam Epiſcopo concelebrare. Quod ſi aliter dicamus, Orientalis Eccleſiæ Presbyteri eleemoſyna plerumque carebunt.

CAPUT XVII.

Series quorundam caſuum, qui Sacerdoti poſſunt occurrere, cum vel in Miſſa, vel extra Miſſam Euchariſtiam ſuſcipit.

Particulã immittendã in Calicem abrũpi debet ex inferiori parte.

1 NOtum eſt ante ſumtionem frangi hoſtiam in duas partes, & inde abrumpi a Sacerdote particulam, quæ in Sanguinem immittitur. In ea porro quæſtione, in qua quæritur, utrum ea particula abrumpenda ſit ex inferiore, an ex ſuperiore Hoſtiæ parte, opinio tuta & recepta in praxi eſt abrumpendam eſſe particulam ex inferiore parte Hoſtiæ, ut in fractione minima fragmenta, ſi qua extiterint, in Calicem decidant, ut bene advertunt Niger in Additionibus ad Ruiz part.2. §.8. cap.12. & Gavantus ad Rubricas Miſſalis par.2. tit.10. cap.2. Frequenter accidit, ut, Sanguine hauſto, particula remaneat fundo Calicis adhæreſcens: Rubrica autem utrum velint, Sacerdotibus præſcribit, ut vel digito particulam trahant uſque ad oram Calicis, eamque ſumant ante purificationem, vel novum vinum infundant, quod cum particula ſumant; qui poſterior modus videtur decentior, & uſurpatur frequentius: etſi enim

Si in ſumtione remaneat adhærens calici, infundatur novũ vinũ & cum eo hauriatur.

poteſt

poteſt contingere, ut Sacerdos guttam aliquam vini hauriat, antequam particulam deglutiat, & rumpatur naturale jejunium; tamen Sacerdos jejunus ad Altare acceſſit, nec niſi coactus reverentia erga Sacramentum, & obligatione illud perficiendi eo modo utitur ad extrahendam particulam e fundo Calicis, ut obſervant Averſa de Euchariſtia quæſt. 8. ſect. 9. Cardinalis de Lugo de Euchariſtia 15. diſput. ſect. 4. num. 78. Quartus ad Rubricas Miſſalis par. 2. tit. 10. ſect. 1. num. 7.

Quid facto opus ſit, ubi Sacerdos advertat relicta eſſe poſt ſumtionem fragmenta hoſtiæ.

2 Nemo etiam eſt qui neſciat Sacerdotem, ſumta Hoſtia, antequam bibat Sanguinem, cum Patena diligenter fragmenta, ſi qua ſint ſuper Corporale, colligere, & pollice & indice Patenam abſtergere, tum ipſos quoque digitos, ne quod iis fragmentum hærens remaneat; idque præſcribit Rubrica. Poteſt accidere, & aliquando ſane contigit, ut Sacerdos, ſumta purificatione, advertat aliqua eſſe fragmenta in corporali, vel in Patena: quæritur, quid hac in re Sacerdotem facere oporteat. Cardinalis Cajetanus quodlibet. 1. 17. quæſt. 17. ubi expreſſe de hac re agit, docet Sacerdoti ea fragmenta eſſe abſumenda. Conſentit Sotus cum Cajetano in 4. Sentent. diſt. 12. quæſt. 1. art. 7. in fine: *Quia totum reputatur unum Sacramentum, nec cenſetur perfectum, quouſque omnes reliquiæ inſumantur*. Nec quidquam ex eo commovetur, quod Sacerdos jejunus non ſit. Communis enim mos eſt, ut Sacerdos, ſi forte palato particula ſibi hæreat, paullulum vini abſorbeat, quod probabiliter citius trajicitur in ſtomachum, quam particula. Atque idem Sotus addit, hanc doctrinam locum habere, ubi de parvis fragmentis agatur, ſecus vero ſi notabilis eſſet Hoſtiæ pars; quam docet non eſſe abſumendam, ſed in Tabernaculo condendam: *Quare ſi magnam partem Hoſtiæ in linteolis poſt lotionem inveniret, conſilium eſſet eam in Pyxide reſervare in craſtinum*.

Vel advertit Sacerdos, relicta eſſe fragmenta minima, vel non ita parva, vel integram Hoſtiam.

3 Sed ut rem hanc dilucide pertractemus, diſtinguendi ſunt caſus. Nam aut remanſere fragmenta minima, vel non ita parva, aut integra ſuperfuit Hoſtia; qui caſus neque commentitius eſt, nec impoſſibilis: non enim ſemel tantum contigit, ut Sacerdos Hoſtiam unam exiſtimans ſe conſecraſſe, deprehenderit ſe conſecraſſe duas, idque poſtquam alteram ſumſit & Sanguinem, atque etiam ipſam ablutionem. Si fragmenta remanſerint, ſive parva, ſive magna, etiamſi id adverterit poſt ſumtam ablutionem, ea Sacerdos abſumat, ut docet Sylvius 3. par. quæſt. 80. art. 8. ubi ait: *Quando reliquiæ Sacramenti poſt ablutionem reperiuntur in altari, illæ ſive parvæ ſint, ſive magnæ ſumi poſſunt a Celebrante, quia ad idem Sacrificium ſpectant, & tota Sacerdotis actio habetur tamquam integra*: atque idem docet de fragmentis, quæ remanent, poſtquam Euchariſtiam

riſtiam in fine Miſſæ adſtantibus miniſtraverit. *Eadem ratione ſi poſt finem Miſſæ manet in Altari, communicans Fideles, quidam exiſtimant, quod illis communicatis poſſit eas particulas ex iſto Sacrificio reſtantes ſumere, quæ non poſſunt commode reſervari*. Cum qua Sylvii doctrina conſentit Rubrica his verbis: *Quod ſi deprehendat poſt ſumtionem Corporis & Sanguinis, aut etiam poſt ablutionem reliquias alias relictas conſecratas, eas ſumat, ſive parvæ ſint, ſive magnæ, quia ad idem ſacrificium ſpectant*.

In ſingulis caſibus præſcribitur quid illi faciendũ.

4 Si vero non fragmenta remanſerint, ſed integra Hoſtia, conſecrata una cum ea, quam Sacerdos jam conſumſerit, diſtinguendum eſt: Aut enim deprehendit Hoſtiam conſecratam antequam Corpus & Sanguinem ſumſerit, & utramque Hoſtiam debet ſumere, ut præſcribit Rubrica: *Si Sacerdos putans ſe tenere unam hoſtiam, poſt Conſecrationem invenerit eſſe duas ſimul junctas in ſumtione ſumat utramque*; Aut id advertit, ſumto jam Corpore & Sanguine, atque etiam ablutione, & tunc Hoſtiam condere debet in Tabernaculo; aut id ſi facere non poſſit, eam in Corporali decenter coopertam relinquat, a Sacerdote, qui poſtea Miſſam celebraverit, ſumendam; aut eam immittat in Calicem, vel ponat in Patena, ut condi poſſit in Tabernaculo, vel ab alio Sacerdote ſumi. Quod ſi nihil horum illi facere liceat, eam ſumat. *Si vero ſit relicta Hoſtia, debet in Tabernaculo reſervari, aut in Patena vel Corporali Sacerdoti poſtea celebraturo ſumenda relinqui. Quod ſi non habeat, quomodo honeſte conſervetur, poteſt eam ipſemet ſumere, quamvis ablutionem ſumſerit*. Conſentit Rubrica Miſſalis: *Si vero relicta ſit Hoſtia integra, eam in Tabernaculo cum aliis reponat. Si hoc fieri nequit, ſequenti Sacerdoti ibi celebraturo in altari ſuper Corporali decenter opertam ſumendam una cum altera, quam eſt conſecraturus, relinquat. Vel ſi neutrum horum fieri poſſit, in ipſo Calice ſeu Patena decenter conſervet, quouſque vel in Tabernaculo reponatur, vel ab altero ſumatur. Quod ſi non habeat quomodo honeſte conſervetur, poteſt eam ipſe ſumere*. Atque hæc de fragmentis, & de hoſtia integra: quid autem de parvi moduli Hoſtiis, quæ integræ ſint? Veniuntne ſub nomine fragmentorum, an ſub nomine Hoſtiæ? Eorum probamus opinionem, qui ſtatuunt, eas Hoſtiæ nomine contineri; ita ut ſi parvi moduli Hoſtia remaneat, non adhibenda ſit regula, quam tradidimus de fragmentis, ſed ea quam propoſuimus de Hoſtia integra & conſecrata, quam Sacerdos deprehendit poſt Conſecrationem, ſumta jam altera, & Sanguine, atque ipſa etiam ablutione. Vide Quartum ad Rubr. Miſſ. par.2. tit.10. ſect.2. dub.3.

Quid ſi ſupereſſe fragmenta advertat.

5 Caſus hactenus expoſiti pertinent ad Sacerdotem, qui advertat, fragmenta, ſeu hoſtiam ſupereſſe, antequam abeat ab Altari, ubi

ubi Miſſam celebrat. Quid ſi advertat, cum jam receſſit ab Altari, &jam ad Sacriſtiam venit? Ea abſumere fragmenta non videtur bene conſultum; ſacrificium enim jam perfectum eſt; præſertim ſi Sacerdos id adverterit poſtquam ſacris ſe exuerit veſtibus. Conſultius eſſet ea in Tabernaculo condere, aut Sacerdoti poſtea Miſſam celebraturo ſumenda reſervare; ſed hujuſmodi remedium interdum non licebit adhibere, vel quod in loco, in quo celebravit Sacerdos nullum ſit Tabernaculum (nam ſacra fragmenta, vel hoſtiam deferre ad templum, ubi ſit Tabernaculum, excitare poſſet rumuſculos in populo) vel quia nemo præſto ſit Sacerdos Miſſam celebraturus. Quid igitur opus eſt facto? Pontas Diction. Caſ. Conſcien. verbo *Miſſa* caſ.4. docet, Hoſtiam, vel fragmenta Sacerdoti eſſe abſumenda, ſi quod ſit irreverentiæ periculum in iis vel reſervandis, vel ad Tabernaculum transferendis. Caſum hunc expendit Patavinus Clerus in Reſolutionibus Moralibus anni 1708. dub.2. caſ.1. Menſis Decembris, ut videre eſt apud Zuccherium in ejus ſæpe citato opere. Prudenter ſapiens ille Clerus, ut ſolet, Caſum hunc reſolvit hac adhibita diſtinctione: Aut Sacerdos id adverterit, poſtquam rediit in Sacriſtiam, ac nondum ſacras exuit veſtes, & tunc ſumere debet quod ex Sacrificio ſuperfuit: *Sumtio* (ſunt ipſius Reſolutionis verba) *harum reliquiarum poſt Miſſam relictarum eſt complementum ipſius actionis & Sacrificii, quod moraliter cenſetur durare, donec concurrant hæc duo, & quod adſint talia fragmenta ex ipſo inadvertenter relicta, & nondum ſacris veſtibus Sacerdos exutus ſit, dummodo non ſtudioſe, aut aliquo impedimento detentus diu diſtulerit eas exuere, ſed unico contextu, ut fieri ſolet, ab Altari ad Sacriſtiam recta perrexerit, & ibi ſacræ menſæ reliquias, Paramenta Miſſæ depoſiturus, inveniat*: Aut id advertit Sacerdos poſtquam ſacris ſe veſtibus exuit; & tunc ſi in templo ſit Tabernaculum, aut Sacerdos aliquis exiſtat, qui Miſſam celebraturus ſit, quicquid ſuperfuit e Sacrificio reliquiarum, in Tabernaculo eſt recondendum, aut decenter reſervandum, ut ab eo qui Miſſam celebrabit, abſumatur. Si vero Tabernaculum ibi non ſit, nec ullus Sacerdos Miſſam celebraturus, quidquid e Sacrificio ſuperfuit, abſumendum eſt; idque etiam faciendum, licet ibi ſit Tabernaculum, ſi prudentum virorum judicio periculoſum eſſet a Sacriſtia ad Altare Sacramentum aſportare.

...tat Sacerdos, poſtquam abiit ab Altari?

6 Favet huic reſolutioni vetus Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ diſciplina, quæ commemoratur ab Evagrio lib.4. cap.36. ubi tradit, abſoluta Populi Communione, ſi multum conſecrati panis ſuperfuiſſet, morem fuiſſe ut e Schola innocentes pueri accerſerentur, quibus ille panis diſpertiebatur comedendus; qui mos etiam tempore

In Conſtantinopolitana Eccleſia, quod conſecrati panis ſupererat, pueris diſpertiebatur.

re Nicephori retinebatur, ut videre eſt Hiſt. Eccl. lib. 17. cap. 25. & in Gallias etiam traductus eſt, ut colligitur ex Can. 6. Concilii II. Matiſconenſis. Si enim ad arcendum omne periculum irreverentiæ, Euchariſtia, quæ ſuperfuiſſet, ab innocentibus pueris ſumebatur, multo potiori ratione reliquias Sacrificii ſumere poterit Sacerdos, licet ſacris depoſitis veſtibus, ubi niſi abſumerentur, periculum eſſet irreverentiæ.

Guttæ Calici interne, non vero extrinſecus hærentes, ſi ſuperſint, cenſendæ ut conſecratæ.

7 Ut in Corporali & in Patena Hoſtiæ fragmenta, ita in Calicis cuppa hærere poſſunt guttæ vini in eum immiſſi; idque fieri poteſt, ut Sacerdos advertat, ſumta jam purificatione: quid igitur facere oportet? Si guttæ hæreant extrinſecus cuppæ Calicis, habendæ ſunt tamquam non conſecratæ, & purificatorio abſtergendæ; ſi vero intrinſecus adhærentes reperiantur, etſi quidam putant habendas eſſe tamquam non conſecratas, & extergi poſſe purificatorio, utpote ſeparatis a Sanguine, qui fuit in fundo Calicis, nec cum eo facientes unum quid; tamen tutius eſt eas conſiderare tamquam conſecratas, atque abſumere per ſecundam purificationem, ut ſentit Pontas loc. cit. caſu 5. & Boucat tom. 5. Theologiæ par. 4. pag. 97. caſ. 3.

Non poteſt Sacerdos Hoſtiam in Miſſa conſecratã reſervare ad Proceſſionem Sanctiſſimi Sacramenti faciendam poſt Miſſam, & ſumere, quæ conditur in Tabernaculo.

8 Poſt Miſſam aliquando fit Proceſſio Sanctiſſimi Sacramenti. Itaque ſi Sacerdos ad Altare recordetur, Hoſtiam, quæ eſt in Tabernaculo, quæque in proceſſione geſtanda eſt, ante duos, exempli cauſa, menſes fuiſſe conſecratam, ac propterea eſſe renovandam, quæritur, an poſſit eam quæ eſt in Tabernaculo ſumere, & Hoſtiam recens a ſe conſecratam recondere in Tabernaculo in Proceſſione geſtandam; & negando reſpondetur cum Sylvio 3. par. quæſt. 83. art. 4. *Peccaret autem graviter Sacerdos, qui Hoſtiam ſeu formulam unicam in ſua Miſſa conſecratam ſervaret pro Proceſſione, & ejus loco ſumeret veterem; quia ſic agens non participaret de utraque ſpecie tunc conſecrata, ac per conſequens non integre compleret ſacrificium.* Textus eſt apertiſſimus in can. *Relatum* de Conſecrat. diſt. 2. ubi habetur, non ſolum de hoc Sacramento, ſed etiam de hoc Sacrificio Sacerdotem in Miſſa fieri debere participem. *Nam quale erit illud Sacrificium, cui nec ipſe Sacrificans particeps eſſe cognoſcitur?* Quid autem Celebranti faciendum ſit, dum verſatur in ejuſmodi caſibus, docet idem Sylvius quæſt. 76. art. 1. quæſit. 2. *Obſervandum, quod dum Sacerdos celebrando renovat Sacram Hoſtiam, non poteſt reſervare eam, quam conſecrat, & illam ſolam ſumere, quæ prius conſecrata fuerat, & reſervata; ſed debet conſecrare duas, quarum unam reſervet, aliam ſumat; quia Celebrans ſemper tenetur ſumere utramque ſpeciem tunc conſecratam, eo quod ſumtio maxime ad integritatem Sacrificii pertineat.* Vide Pontas loc. cit.

caſu

caſu 16. & Cardinalem de Lugo diſput. 19. de Sacramen. Euchar. ſect. 5. num. 76. ubi imperitos increpat Sacerdotes, qui ſecus faciunt. Et ſane cum Rubrica Miſſalis jubeat, ſi in pane jam conſecrato venenum deprehendatur, novam conſecrari hoſtiam; quiſque intelligit, haud ita bene per Rubricam fore conſultum, ſi liceret ſumere Hoſtiam in alia Miſſa conſecratam. Debuiſſet enim Rubrica præſcribere (ſi liceret Sacerdoti Hoſtiam ab alio Sacerdote conſecratam ſumere) non ut abſolute alia apponeretur Hoſtia, ſed ut inſpiceretur Tabernaculum, ſi forte ibi eſſet Hoſtia jam conſecrata, & ſumeretur.

An Sacerdos, qui in Miſſa non habet hoſtiã juſtæ magnitudinis, poſſit in elevatione oſtendere hoſtiã conſecratam, quæ reſervatur ad Proceſſionem.

9 Et quoniam de Proceſſione Sanctiſſimæ Euchariſtiæ incidit mentio, proponitur caſus de Sacerdote, qui Miſſam celebrans non habet Hoſtiam juſtæ magnitudinis, ſed Hoſtiam parvi moduli; quæritur autem, an, conſecrata ejuſmodi parvæ formulæ Hoſtia, poſſit Sacerdos, ne nova re populum ſuſpendat, ad elevationem populo oſtendere Hoſtiam juſtæ magnitudinis, quæ aſſervatur geſtanda in Proceſſione. Placet quibuſdam, ut utramque Hoſtia tum magna tum parva ſimul junctæ eleventur. Sed conſultius eſt, ut Sacerdos populum inſtruat, doceatque, cum neceſſitas urgeat celebrandi Miſſam, nec ſuppetat niſi parvæ formæ Hoſtia, licere eam conſecrare; ſe in hoc caſu verſari; idque omnibus prædictum velle, ne quiſquam miretur, ſi ad elevationem videat oſtendi parvam Hoſtiam. Qua prævia inſtructione, omnis removetur occaſio ſuſurri, qui ſuboriri poſſet in populo, ſi Sacerdos priori illo modo vellet uti: opus enim illi eſſet Tabernaculum inopportune aperire, & ab Oſtenſorio Hoſtiam amovere; quod ipſe quoque animadvertit Patavinus Clerus dub. 2. caſ. 2. menſis Novembr. ann. 1708. apud Zuccherium in cit. Opere.

Sacerdoti, qui celebrare non poteſt, licet, remoto ſcandalo, ſe ipſum communicare, ſi non ſit alius Sacerdos.

10 De Sacerdotibus extra Miſſam Euchariſtiam ſuſcipientibus perpauca ſunt dicenda. Nam duo tantum quæri ſolent; quorum primum eſt, an extra Miſſam poſſint ſuis manibus ſe ipſi communicare; alterum, an ſacram percipientes Euchariſtiam a Sacerdote celebrante Stolam e collo pendentem deferre debeant. Docet Sylvius, Sacerdotem, qui celebrare non poſſit, ſi nullus alius Sacerdos ſit, qui Euchariſtiam illi exhibeat, poſſe ſuis manibus ſe communicare, dummodo abſit ſcandalum, & præcipua quædam ratio ſit quamobrem Sacramentum percipiat. Idem docent Gonet. tom. 5. de Euchar. diſput. 10. num. 19. Clericatus de Sacram. Euchar. deciſ. 19. Coton. lib. 2. de Sacramentis Controverſia 4. de Euchar. num. 156. & ſeq. Cardinalis de Lugo de Sacr. Euchar. diſp. 18. ſect. 1. num. 28. & ſeq. ubi num. 35. inter juſtas cauſas ponit etiam, ne in ſolemni aliqua Feſtivitate careat Euchariſtia; & conſentit Quartus

ad

ad Rubricas Miſſalis par. 2. tit. 10. ſect. 3. dub. 1. ſub titulo: *An poſſit quis aliquando communicare ſe ipſum*. De Cleri Communione Feria V. in Cœna Domini ſcripſimus Inſtitut. 38. edit. Lat. ubi fuſe diſſeruimus de obligatione Sacerdotum ſuſcipiendi ab ſacerdote celebrante Euchariſtiam in ea eccleſia, cui ſunt addicti, ſtolam habentes e collo pendentem. Et Rituale Romanum titulo *de ordine miniſtrandi ſacram Euchariſtiam* ita præcipit: *Sacerdotes vero cum Stola communicent*. Ex quo ſatis intelligitur, Sacerdotem, qui Miſſam non celebrat, & vult Euchariſtiam ſuſcipere ab alio Sacerdote, ſtolam debere induere; quod nunc uſurpant probi piique Sacerdotes, ut videre eſt apud Clericatum loc. cit. in expoſitione caſus, Prudentialis num. 32. & ſeq.

Ceterū debet cum Stola accipere ab alio Sacerdote Euchariſtiam.

CAPUT XVIII.

De Sacerdote, qui in Miſſa adſtantes communicat.

Sacerdos qui in Miſſa communicare vult adſtantes, ad primum Offertorium Hoſtias parvi moduli locatas in Corporali aut Pyxide offerat cū Hoſtia, quam ſuſtinet in patena.

1 NUnc de Sacerdote dicendum, qui adſtantes in Miſſa communicat; deinde caſus attingemus, cum Euchariſtiam miniſtrat extra Miſſam. Rubricæ Miſſalis præſcribunt ad primum Offertorium, ut Sacerdos ſublata Patena cum hoſtia recitet Orationem, *Suſcipe Sancte Pater*, & ſi quæ ſint aliæ Hoſtiæ parvæ formæ, quæ Populo ſint diſtribuendæ, ponantur non ſuper Patenam, ſed ſuper Corporale, ſeu in Pyxide, quam Sacerdos aperiat, intentionem habens eas etiam hoſtias offerendi, ac deinde pyxidem occludat. Caſtaldus in Praxi lib. 2. ſect. 4. cap. 7. ſingillatim minima quæque perſequitur, quæ in hoc caſu facienda ſunt; quæ huc redeunt, ut hæ quoque parvi moduli Hoſtiæ, quæ vera ſunt materia ſacrificii, offerantur, ponanturque aut ſuper Corporale, aut in Pyxide, nunquam tamen ſuper Patenam, præſertim ſi multæ ſint, ne forte e Patena cum in Offertorio elevatur, delabantur; Pyxis vero, antequam fiat prima oblatio, ſuper Corporale locari debet proxime poſt Calicem; eaſque Sacerdos offerendi & conſecrandi intentionem habere debet: vis enim oblationis & conſecrationis tota, ut alibi diximus, in intentione conſiſtit.

An Sacerdos, ſi Pyxidem ad Offertorium nōn aperuerit Hoſtias ibi clauſas conſecraſſe cenſendus ſit.

2 Quibus præmiſſis, ſi forte Sacerdoti ante primam oblationem materiæ conſecrandæ Pyxis afferatur Hoſtiarum parvæ formæ plena, quæ populo ſint diſtribuendæ, ut ejuſmodi Hoſtiæ a Sacerdote offerantur, & conſecrentur, quæritur, an qui Sacerdos Pyxidem non aperuerit, intentionem tamen habuerit eas hoſtias offerendi, & ſuo tempore conſecrandi, valide eas conſecraverit: reſpondetur

detur affirmando validam fuiſſe conſecrationem; non tamen licitam: ſiquidem Sacerdos vel per negligentiam, vel per ignorationem earum rerum, quæ ad ejus miniſterium pertinent, omiſit Pyxidem aperire ante Oblationem & Conſecrationem. Et quod ad validitatem pertinet, eo res redit, ut examinemus, an materia conſecranda præſens fuiſſe dici poſſit. Sed de hoc dubitari non poteſt; nam præſens fuit moraliter; ad præſentiam vero moralem non opus eſt, ut tota materia conſpicua ſit, ut cum plures conſecrantur particulæ, quarum Sacerdos ſingulas non videt, ut advertit *Genet. Theolog. Moral. tom.3.* caſu *6.* ſuper Sacrificio Miſſæ. Eodem modo Caſum hunc decidit Sambovius tom.4. poſtremæ edit. caſu 168. qui notat Sacerdotem ſaltem virtualem habuiſſe intentionem, quæ ſufficit ad validitatem; nam prope Calicem poſuit Pyxidem, etiamſi eam poſtea non aperuerit, neque actu de particulis cogitaverit, quæ in ea continebantur, quando verba conſecrationis protulit.

Quando materia eſſe præſens intelligatur.

3 De præſentia morali materiæ neceſſaria ad validitatem Conſecrationis Theologi diſputant, & docent moralem præſentiam cognoſci, cum verificari poſſunt verba illa formæ *Hoc*, vel *Hic*; ex quo negant, poſſe conſecrari materiam, quæ poſita eſſet poſt tergum Sacerdotis, vel quæ abeſſet, ſed menti Sacerdotis eſſet præſens, vel quæ haud ita parum, ſed longe a Conſecrante abeſſet, vel quæ ſejungeretur a Conſecrante per corpus interjectum, quod revera ſeparat, veluti paries, aut quid ſimile. D. Thomas in 4. ſentent. diſt.11. quæſt.2. art.1. hæc docet: *Non dico quod Sacerdos poſſet conſecrare totum panem, qui eſt in Civitate ſimul, vel qui eſt in foro, quia ipſa forma pronomine demonſtrativo utens oſtendit, quod materia conſecranda debet eſſe coram Sacerdote. Unde Sacerdos exiſtens in domo ſua non poſſet conſecrare panem, qui eſt in Altari. Quod etiam non poteſt de toto pane, qui eſt in foro, neque de toto vino, quod eſt in cellario. Sed quantacumque ſit quantitas panis & vini, quæ coram Sacerdote proponitur, credo quod poſſit conſecrari ab ipſo.* Conſentiunt cum D. Thoma ceteri Theologi. Eſtius in 4. diſt. 8. par. *6.* *Requiritur*, inquit, *ut materia ſit præſens Conſecranti. Preſens, inquam humano more quo videlicet id præſens dicitur, quod velut in uſum humanum aſſumendum demonſtrari poſſit dicendo: hic eſt.* Sylvius in 3. par. quæſt. 74. art. 2. *Habenda*, inquit, *tamen eſt ratio conſuetudinis humanæ & judicandum id eſſe præſens, quod more & uſu hominum, ſeu judicio prudentis viri taliter eſt poſitum, ut pronominis demonſtrativi prolatione poſſit demonſtrari.* Et Philippus Gamachæus in 3. par. quæſt.74. cap.4. huic principio innixus refellit noſtrorum temporum hæreticos, qui calumniantur, juxta noſtram doctrinam poſſe Sacerdotem panem omnem conſecrare, qui venalis pro-

Moralis præſentia cognoſcitur, cum verificari poſſunt verba illa Hoc & Hic.

proſtet in foro: *Itaque ex ſuperioribus refellitur impia hæreticorum calumnia, Sacerdotem ex mente Catholicorum conſecrare ſimul poſſe omnes panes, qui ſunt in foro, refellitur, inquam, manifeſte; non enim homo in foro exiſtens habet moraliter omnia illa ſibi propinqua & præſentia, quæcumque in foro ſunt, alioqui nec opus ei eſſet ire de loco ad locum, ut quod quærit, inveniret.*

An allatæ Particulæ præfatione incœpta conſecrari poſſint. An cenſendæ ſint conſecratæ, ſi allatæ ſint in Pyxide ſuper Altare ante Offertorium, quas non adverterit Sacerdos, qui tamen declaraverat in Sacriſtia ſe eas conſecraturum.

4 Major occurrit difficultas in duobus aliis caſibus; quorum primus eſt, an Sacerdoti Particulas conſecrandas & populo diſtribuendas, Præfatione Miſſæ jam incepta, ſibi allatas liceat conſecrare. Alter eſt, cum Sacerdos Æditũo declaravit in Sacriſtia, ſe particulas populo diſtribuendas conſecraturum, & Æditũus Pyxidem attulerit, cum Sacerdos legeret Evangelium, eamque poſuerit ad partem Epiſtolæ, neque id Sacerdos adverterit, quæritur an particulæ cenſendæ ſint conſecratæ, & populo ſint diſtribuendæ.

In primo caſu, non niſi gravi urgente cauſa, offerendæ ſunt mente.

5 Quod attinet ad primum caſum ſcribunt Auctores, poſſe particulas conſecrari, etiamſi allatæ fuerint poſt primam oblationem; dummodo earum mente fiat oblatio. Qnidam affirmant, accipi poſſe particulas conſecrandas, antequam incepta ſit Præfatio. Alii idem ſentiunt de particulis quæ afferuntur ante Conſecrationem. Sed communis ſententia eſt, & plerorumque firmata conſenſu, non poſſe particulas conſecrari cum Canon recitari inceperit, etiamſi ageretur de conſecranda particula, quæ afferenda eſſet pro viatico ad infirmum: eo enim caſu parva quædam detrahi poſſet particula ex Hoſtia Miſſæ, & reſervari pro infirmo. Si Particulæ conſecrandæ ſint, ut Populo diſtribuantur, prius offerendæ ſunt, ut diximus, ſaltem mente: cumque earum facienda ſit oblatio, cum offertur Hoſtia Miſſæ, facile quivis intelligit, Miſſæ ordinem perverti, ſi particulæ accipiantur conſecrandæ, Præfatione incepta: id porro ſiquando faciendum eſt, fieri non debet ſine legitima cauſa, cujuſmodi ea eſſet, ſi magna multitudo parata ad recipiendam Euchariſtiam ſacramento careret. Ita Tamburinus in methodo celebrandi lib.2. cap.5. §.2. num.8. cujus doctrinam amplexus eſt Clerus Patavinus in reſolutione primi caſus menſis Februarii anni 1708. apud Zuccherium.

In ſecundo caſu particulæ non cenſendæ ſunt conſecratæ.

6 Quod ad ſecundum caſum attinet de Pyxide, quæ ponitur ad partem Epiſtolæ, interea dum Sacerdos legit Evangelium, neque id advertit, ubi quæritur, an ex verbis quæ profert Sacerdos ſuper Hoſtiam, cenſendæ ſint conſecratæ etiam particulæ, quæ ſunt in Pyxide, memoria repetendum eſt, Conſecrationem eſſe faciendam ſuper Petra ſacra, ac Sacerdotem valide quidem, ſed illicite conſecrare particulas poſitas extra Petram Sacram, ſi quidem eas conſecrandi intentionem haberet. Itaque eo res redit, ut videamus, an

præ-

præſumi poſſit Sacerdotem habuiſſe intentionem particulas conſecrandi. Quidam negant poſſe præſumi Sacerdotem voluiſſe illicite conſecrare materiam locatam extra petram ſacram, ut videre eſt apud Dianam Edit.Coord. tom.2. lib.1.reſolut.118. & ſeq. Aliis contra haud ita durum videtur præſumere eam intentionem conſecrandi; etſi enim illicita eſt intentio conſecrandi materiam, quam Sacerdos novit eſſe extra petram Sacram, non tamen illicita eſt intentio conſecrandi materiam omnem quæ præſens eſt, etiamſi incaute in eo loco poſita non fuerit, quo eam locatam oportuit. Atque ea eſt Gamachæi Doctoris Sorbonici ſententia 3.par. q.74.ar.4. Verum cum Innocentius XI. propoſitionem illam condemnaverit, *Non eſt illicitum in Sacramentis conferendis ſequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore*, quantumcumque ponderis ei ſententiæ tribuas, quæ ſtatuit eas particulas eſſe conſecratas, ac Populo eas poſſe diſtribui, nihil aliud aſſequare, quam ut probes eam ſententiam eſſe *ſpeculative* probabilem, quod non ſatis eſt in hac re, in qua debemus tutiore uti ſententia. Quapropter concludendum eſt, Particulas non eſſe Populo diſtribuendas, ſed aſſervandas, ut in alia Miſſa conſecrentur, quod prudenter advertit Patavinus Clerus in appendice ad Reſolutiones caſuum anni 1708.

7 Caſus proponitur ejus, qui undecim parvæ formæ Hoſtias coram ſe habeat, & decem dumtaxat conſecrare intendat, neque tamen determinet decem illas, quas velit conſecrare: hic Rubrica advertit deeſſe intentionem, nullamque ex illis hoſtiis cenſendam eſſe conſecratam: *Si quis habeat coram ſe undecim Hoſtias, & intendat conſecrare ſolum decem, non determinans, quas decem intendit, in his caſibus non conſecrat, quia requiritur intentio*. Quod ſi Sacerdos hoſtias, quæ undecim ſunt, putat eſſe decem, ſed conſecrare intendit materiam omnem, quæ ſibi præſens ſit, tunc omnes undecim hoſtiæ conſecratæ eſſe cenſentur, ut ait Rubrica: *Secus ſi putans quidem eſſe decem, tamen omnes voluit conſecrare, quas coram ſe habebat; nam tunc omnes erunt conſecratæ*. Quamobrem Rubrica Sacerdotem ſedulo monet, ut ſemper intentionem habeat conſecrandi omnes particulas, quas coram ſe habet: *Atque ita ille Sacerdos talem intentionem ſemper deberet habere, ſcilicet conſecrandi eas omnes, quas ante ſe ad conſecrandum poſitas habet*. Doctrinam hujus Rubricæ citat, & ſequitur Natalis Alexander Theologiæ Dogmaticæ & Moralis lib.2. de Sacram. Euchar. art.3. regula 6. & conſonat Senonenſe Concilium anni 1524. ubi ita decernitur: *Sacerdos plures Hoſtias conſecraturus, intentionem conſecrandi referat ſuper omnes, non ſe referendo ad certum numerum Hoſtiarum*. Idem dicendum eſt, cum Sacerdos inſcius duas conſecrat Hoſtias, putans ſe

Si undecim particulæ ex. gr. & Sacerdos decem conſecrare intendat, nec has decem determinet, nullæ conſecrantur; contra ſi in eo errore numeri intendat conſecrare materiam omnem præſentem, omnes conſecrantur.

ſe unam tantummodo conſecrare; nam ſi eam intentionem habet, quam habere debet, conſecrandi quidquid habet in manibus, ambas conſecrat. Sed ſi eam intentionem habeat, quam quidem non habere oportet, illam tantum Hoſtiam conſecrandi, quam oculis videt, tunc illa tantum Hoſtia conſecratur. Vid. Salmanticenſes tom. 1. Curſu Morali tract. 5. de Sacramento Euchar. cap. 4. punct. 7. num. 128.

P. Serry ſubtilitates adverſus eam Rubricã contendentis etiã non determinatis decem illis Hoſtiis, omnes undecim conſecratas.

8 Quam ſupra attulimus, Rubrica parum probata fuit P. Serry in Vindiciis Ambroſii Catharini cap. 14. num. 2. Nam ex ea eruitur argumentum adverſus ejus opinionem, quæ decernit, ſatis eſſe ad validitatem Sacramenti ſeriam intentionem externam, etiamſi deſit interna, faciendi quod facit Eccleſia; quæ quidem interna intentio tantum deeſt ad validitatem conſecrationis decem Particularum, cum Sacerdos decem conſecrat, non determinans ex undecim ante ſe poſitis quas conſecrare intendat. Quapropter reſpondet, Rubricas non eſſe definitiones Eccleſiæ, ſed regulas e Theologorum Moralium ſcriptis depromtas; nec mirandum poſitam fuiſſe in Rubricis opinionem in ſcholis magis receptam; omnes autem undecim Hoſtias, ſupra quas ſerio Sacerdos formam conſecrationis protulerit, ex Catharini ſententia conſecratas eſſe cenſeri oportere, etiamſi intentionem habuerit decem tantum conſecrandi; Rubricam denique poſſe ita intelligi, ut non cenſeantur conſecratæ, ſi externo aliquo ſigno Sacerdos declaraverit, ſe non plures quam decem conſecrare velle. Sed non eſt noſtrum hujuſmodi tricis implicari, qui ſuperius ſtatuimus, ut par erat, neceſſitatem internæ intentionis ad validitatem Sacramenti. Atque ad ea quæ docuimus confirmanda, pulcram Durandi doctrinam afferemus expoſitam in Sacerdotali Romano cap. 54. Caſum proponit Durandus Sacerdotis, qui decem Hoſtias conſecrare vult, ſed intendit omnem materiam, quam coram ſe habet, conſecrare, omnes undecim Hoſtias conſecratas eſſe, propterea quod conſecratio ab intentione, non ab opinione pendeat. Quod ſi Sacerdos non plures, quam decem intendat conſecrare, ſive ſciat, ſive neſciat, Hoſtias eſſe undecim, decem eſſe conſecratas, ſiquidem determinatam habuerit intentionem conſecrandi decem determinatas, & non undecimam; nullam vero conſecratam eſſe, niſi undecimam intentione ſeparaverit ab aliis decem.

Diſtribuenda adſtãtibus Euchariſtia poſt Communionem Sacerdotis.

9 Ne autem a propoſito recedamus de Communione adſtantium, quibus Euchariſtiam præbeat Sacerdos celebrans Miſſam, quæritur utrum diſtribuere debeat Euchariſtiam, ſtatim ac ipſe eam ſumſit, an vero abſoluta Miſſa. Rubrica Miſſalis præſcribit, ut non in fine Miſſæ, ſed proxime poſt Communionem Sacerdotis fiat

Com-

Communio adſtantium. Conſonat Rituale Romanum, dummodo non aliqua interveniat cauſa, quamobrem ad finem Miſſæ eadem Communio differenda ſit: *Communio autem Populi intra Miſſam ſtatim poſt Communionem Sacerdotis celebrantis fieri debet, niſi quandoque ex rationabili cauſa poſt Miſſam ſit facienda; cum orationes, quæ poſt Communionem in Miſſa dicuntur, non ſolum ad Sacerdotem, ſed etiam ad alios communicandos ſpectent*. Eſt autem apud Auctores rationabilis & juſta cauſa, ſi plurimi adeſſent Miſſæ, & ſuſpicari poſſemus, ne aliqui eorum tœdio caperentur finem Miſſæ expectantes, qui finis longe abeſſe poſſet, ſi multi ad Euchariſtiam ſuſcipiendam accederent. Ita Gavantus ad Rubricam Miſſalis par.2. tit.10. Quartus ad eumdem locum pag.345. Clericatus de Sacram. Euchariſtiæ deciſ.20. Baruffaldus in notis ad Rituale Romanum tit.24. §.19. num.78. & ſeq. Eſt igitur regula, ut Communio fiat adſtantium poſt Communionem Sacerdotis; cujus regulæ limitatio eſt, ſi juſta interveniat cauſa eam differendi ad finem Miſſæ. Ex quo apparet, eos errare, qui nullo diſcrimine poſt finem Miſſæ ſacram præbent Euchariſtiam, ut bene advertit Cardinalis Brancatius in Opuſculo de ſacro Viatico pag.157. ubi hæc ſcribit: *Damnandi noſtra ſententia videntur Sacerdotes, qui contra Ritualis præſcriptum in tit. de Communione, præbent abſque neceſſitate populo Euchariſtiam in fine Miſſæ: privant enim Fideles iis precibus, quas poſt Communionem Eccleſia recitari jubet, quæque non ſolum ad Celebrantem, ſed etiam ad ceteros Communicantes aperte ſpectare noſcuntur*. Conſentit Natal. Alexander Theol. Dogm. & Moral. lib.2. de Sacram. Euchariſt. cap.4. Regula ſexta; & Thiers tom.1. tract. de Superſtitione cap.2. num.8. & ſeq. Macrus in Vocabulario Eccleſiaſt. verbo *Communio*: *Reprehenſione*, inquit, *digni ſunt ii Sacerdotes, qui Populi Communionem ad finem Miſſæ differunt: hujuſmodi enim abuſus eſt Rubricæ manifeſto contrarius; iis enim precibus privant Fideles, quæ dicuntur non ſolum pro celebrante, ſed etiam pro ceteris communicantibus, ut monemur Rituali Romano*. Legi poteſt Catechiſmus Montis Peſſulani pag. 633. & Pouget. tom. 2. Inſtit. Catholicar. pag.886. qui eorum Epiſcoporum zelum collaudant, qui vehementer Sacerdotes hortantur, ut Communionem adſtantibus præbeant, poſtquam ipſi communicaverint, nec ad finem Miſſæ differant. Quibus & ipſi nos aſſentimur; & in Actis Eccleſiæ Mediolanenſis habetur: *Hoc inſtitutum Parochus ſervare ſtudeat, ut quod antiquiſſimi juris eſt, intra Miſſarum ſolemnia poſt Sanguinis ſumtionem præbeat ſacram Euchariſtiam*: dummodo tamen, quod ſupra dictum eſt admittatur, poſſe Communionem ad Miſſæ finem differri, ſi magna vis hominum communicare velit, ut obſervat etiam Le Brun tom.1. pag.641.

Ex rationabili tamen cauſa poteſt diſtribui etiam poſt Miſſam.

 10 De-

Poteſt miniſtrari adſtantibus Euchariſtia in Miſſis Defunctorum.

10 Decreto Sacræ Rituum Congregationis anno 1701. vetitum fuit ex Gavanti ſententia, ne cuiquam adſtantium in Miſſis Defunctorum Euchariſtia præberetur, cujus ea ratio fuit, quod Sacerdos in fine Miſſæ communicatis intra Miſſam dat benedictionem, quæ cum non detur in Miſſis defunctorum, ſatis movit, ut decerneretur, non eſſe dandam Communionem adſtantibus a Sacerdote Defunctorum Miſſam celebrante. Sed ea re iterum ſubjecta examini in eadem Congregatione die 21. Martii 1711. cui nos adſuimus Promotoris Fidei munus obeuntes, Cardinalis Ferrarius graves difficultates voto ſuo expoſuit, quæ in illo decreto occurrebant, ut S. Congregatio vetuerit, ne Decretum illud anni 1701. vulgaretur, aut ejus exemplar aliquod ederetur: quamobrem non eſt quod tuto quiſquam eo Decreto uti poſſit. Idcirco Cardinalis Fliſcus Epiſcopus Genuenſis, qui Secretarii Sacræ Rituum Congregationis munus obierat, in Directorio ſuæ Diœceſis typis edito anno 1715. ita ſcripſit: *Propoſito dubio in Sacrorum Rituum Congregatione, An liceat in Miſſis Defunctorum Fidelibus ſacram Communionem miniſtrare: Eadem Sacrorum Rituum Congregatio de anno* 1701. *reſpondit negative. Verum quia prædicti Decreti copiam extra dari probibuit dicta Sacra Congregatio ex notis motivis, & cum conſtet ex perſonis de fide dignis, & ex atteſtatione plurimorum ſacrarum Cæremoniarum Magiſtrorum Romæ degentium, ibi prædictum Decretum non obſervari, ideo ne Fideles tam ſalutari & fructifero Sacramento priventur, & attentis præfata ſuſpenſione, & prædictis atteſtationibus, declaratur, quod in Miſſis Defunctorum Sacra Communio licite miniſtretur.*

Decretum Sac. Rituum Congregat. ann. 1701. ineditū, & revocatum ann. 1715.

Tridentina Synodus nullo diſcrimine Miſſæ declarat ſe optare ut adſtātes cōmunicent.

11 Et ſane cum Tridentina Synodus ſeſſ. 22. cap. 6. nullo diſcrimine poſito inter Miſſas vivorum & defunctorum declaret, ſe vehementer optare, ut adſtantes Sacramentaliter communicent; & in Canone, qui recitatur etiam in Miſſis Defunctorum, dicat Sacerdos: *ut quotquot ex hac Altaris participatione ſacroſanctum Filii tui Corpus & ſanguinem ſumſerimus &c. Hæc commixtio & conſecratio &c. fiat accipientibus nobis in vitam æternam &c.* cumque in Miſſis Defunctorum recitetur Poſtcommunio, & in ipſis Rubricis Miſſalis defunctorum Urbauus VIII. eam addiderit: *Si qui ſunt communicandi, eos communicet, antequam ſe purificet*, quis negaverit poſſe & debere Miſſæ Defunctorum adſtantibus Euchariſtiam miniſtrari, etiamſi communicantibus dari non poſſit benedictio? quibus profecto uberrima benedictio eſt auctorem omnium benedictionum in ſe excepiſſe.

P. Abbas Benvenuti, & P. Meratus banc quæſtionem pertractarūt.

12 Quæſtionem hanc egregii duo Scriptores Romæ nuperrime pertractarunt, quorum alter Abbas Benvenuti Canonicus Lateranenſis anno 1726. Opuſculum edidit, cui titulus, *Sacerdos ad Altare*

tare celebrans in Miſſa privata, ubi caſum hunc proponit: *An Fideles queant communicare in Miſſis Defunctorum*; & reſpondet ex modo allatis rationibus affirmando, dummodo tamen iis exhibeatur Euchariſtia, quæ conſecrata ſit in Miſſa quam Sacerdos celebrat, non quæ ab alio Sacerdote conſecrata ſit in alia Miſſa, & in Tabernaculo, ſeu in Pyxide recondita; tunc enim ſupponit communicatis dandam eſſe benedictionem, quæ dari non poteſt in nigris indumentis, & in Miſſis Defunctorum. Alter eſt Meratus in egregio Opere ad Gavantum par.1. tom.1. pag.602. & ſeq. ubi ex iiſdem aliiſque rationibus demonſtrat, in Miſſa Defunctorum poſſe ſacram adſtantibus Euchariſtiam diſtribui, nullumque Decretum eſſe Sacræ Rituum Congregationis, cujus habenda ratio ſit. Declarat tamen ſe neſcire, cur in Miſſa Defunctorum diſtribui poſſit adſtantibus Euchariſtia, quæ in eadem Miſſa conſecrata ſit, non tamen quæ in alia Miſſa ab alio Sacerdote conſecrata ſit, & in Tabernaculo, ſive in Pyxide recondita; inter utrumque enim caſum nullam eſſe diſparitatem, novamque omnino eſſe ejuſmodi diſtinctionem nullo fundamento ſuffultam. Videatur idem Auctor loc. cit. cum quo concludendum eſt, poſſe in Miſſis Defunctorum Euchariſtiam, ſive in eadem, ſive in alia Miſſa conſecratam diſtribui, dummodo id nec fiat ante, vel poſt Miſſam, ſed intra eamdem Miſſam poſt ipſius Sacerdotis Communionem; præſcribit enim Rituale Romanum, ut extra Miſſam miniſtretur Euchariſtia cum ſuperpelliceo & ſtola coloris, qui Officio ejus diei, vel coloris albi, ut aliqui cenſent, qui color convenit Sacramento Euchariſtiæ. *Cum requiratur* (ſunt verba Merati) *ſemper vel color conveniens diei, ut præſcribit Rituale Romanum, vel color albus valde conveniens Sacramento Euchariſtiæ, ut multi cenſent Doctores*.

An miniſtrari poſſit in Miſſa noctis Nativitatis Domini Euchariſtia.

13 Tractationem hanc de Euchariſtia adminiſtranda abſolvamus duobus proponendis quæſitis. Primum eſt, an adminiſtrari poſſit in Miſſa, quæ celebratur poſt mediam noctem Nativitatis Domini, an Feria ſexta in Paraſceve, an Sabbatho Sancto. Alterum eſt, an adminiſtrari poſſit in privatarum domorum Oratoriis. In Baſilica Vaticana, in cujus Canonicorum numero plures annos fuimus, e manibus Sacerdotis celebrantis nocte Nativitatis Domini recipiunt Euchariſtiam non modo Diaconus & Subdiaconus, ſed etiam omnes Canonici, & Beneficiati, ceterique omnes e Clero, qui non ſunt Sacerdotes. Sed parendum eſt Sacræ Rituum Congregationis Decretis, quæ vetant, ne ea nocte aliæ duæ Miſſæ celebrentur, neque adſtantibus Euchariſtia tribuatur, propter gravia quæ inde oriebantur abſurda. Vide Clericatum deciſ.13. caſ.1. de Sacram. Euchar. Decreta autem ſunt: *Cum ſuperioribus diebus conſulta hac S. Ri-*

S. Rituum Congregatione, an eſſet permittendum celebrare in media nocte Nativitatis Domini poſt Miſſam decantatam ſucceſſive alias duas Miſſas, & in eis ſacram Communionem exhibere Fidelibus illam depoſcentibus, reſpondit non eſſe permittendum, ſed omnibus utrumque prohibendum. Nihilominus nonnulli Regulares aſſerentes hoc licere, ſupplicarunt audiri, & Sacrorum Rituum Congregatio ipſis auditis cum Procuratoribus & Advocatis, ad relationem Eminentiſſimi Pallotti ſtetit in decretis, & reſpondit iterum prohibendum tam Sacerdotibus celebrare volentibus, quam confluentibus in media nocte ad Eccleſiam, & Communionem depoſcentibus. Ita decrevit & ſervari mandavit die 7. Decembris ann. 1641. Hoc decretum relatum eſt in indice Decretorum num. 282. typis edito poſt par. 2. tom. 1. Operis P. Merati, quem Indicem valde accuratum concinnavit Auctor adhibitis Regeſtis Sacræ Rituum Congregationis. Idem Meratus loc. cit. pag. 853. num. 13. pluribus aliis auctoritatibus & Decretis allatis id ipſum probat.

Amminiſtrari poſſit Eucharistia Feria VI. in Paraſceve, an Sabbatho Sancto.

14 Feria ſexta in Paraſceve ne cuiquam, exceptis infirmis, Euchariſtia tribuatur, vetitum eſt Decreto Sacræ Congregationis Rituum die 19. Februarii 1622. quod tamen Decretum in Regeſtis non reperiri teſtatur idem Meratus loc. cit. pag. 1122. num. 78. Certum tamen eſt, non niſi infirmis eo die tribuendam Euchariſtiam, etiamſi in illum diem caderet Feſtivitas Annunciationis Beatæ Virginis, ut loc. cit. obſervat idem Auctor. Celebre tamen eſt Decretum Congregationis Concilii de quotidiana Communione paſſim edito in pluribus libris, quod emanavit die 12. Februarii 1679. quo mandatur Ordinariis, *ut curent, ut circa Communionem in Feria VI. in Paraſceve Miſſalis Rubricæ, & Eccleſiæ Romanæ uſus ſervetur.* Quod quidem abunde probat prohibitam eo die Communionem, tum quia Rubrica Miſſalis jubet in Miſſa Feriæ quintæ in Cœna Domini aſſervari aliquot particulas pro infirmis, *ſi opus fuerit*, ex quo intelligitur non aſſervari pro ſanis; tum quia juxta Romanam conſuetudinem Feria ſexta non tribuitur Euchariſtia, ut bene obſervat Eminentiſſimus Cardinalis Petra ad Conſtitutionem 20. Eugenii IV. tom. 4. num. 11. Quod autem attinet ad Sabbathum Sanctum, etſi Clericatus deciſ. 15. de Sacram. Euchariſt. conatur probare, nihil eſſe, quo prohibeatur Euchariſtiam eo die miniſtrari; communem tamen exiſtimamus ſervandam eſſe conſuetudinem nullis niſi infirmis Euchariſtiam miniſtrandi: quamobrem Macrus in Vocabulario Eccleſiaſt. verbo *Communio*: *In Miſſa*, inquit, *Sabbathi Sancti non dicitur ea Antiphona, quæ appellatur Communio, quia non fiebat Populi Communio, quæ ne nunc quidem facienda eſſet; quapropter abuſum puto earum Eccleſia-*

rum

rum, ubi Sabbatho ſancto miniſtratur Euchariſtia; pluris enim facienda eſt Eccleſia, quam privata Fidelium devotio. De altero quæſito, an Sacerdos in privato alicujus domus Oratorio poſſit Euchariſtiam miniſtrare, jam diu eſt cum Edicto 14. §. 11. tom. 2. demonſtravimus ex communi ſententia, opus eſſe ſpeciali licentia Ordinarii.

An in privatarum domorũ Oratoriis.

CAPUT XIX.

De uſu miniſtrandi Euchariſtiam extra Miſſam.

1 THiers de ſuperſtitione tom. 3. cap. 2. num. 8. etſi candide fatetur; tempore Miſſæ miniſtrandam Euchariſtiam poſt Sacerdotis Communionem, tamen nimium ſuperſtitioſe ſacræ antiquitati eum addictum putat, qui Euchariſtiam adminiſtrari non poſſe arbitraretur extra Miſſam. Uſus adminiſtrandi Euchariſtiam extra Miſſam cæpit Hieroſolymæ a S. Cyrilli temporibus: confluente enim magna advenarum multitudine ſacram depoſcentium Euchariſtiam, in Eccleſia Orientali fieri minime poterat, ut quoties diſtribuendum eſſet Sacramentum, Miſſa celebraretur, ut oſtendit Mabillonius in Liturg. Gallicana lib. 1. cap. 9. num. 26. & in Commentar. ad Ord. Romanum num. 9. Ab Eccleſia Orientali in Occidentalem ea conſuetudo manavit: nec ſane poteſt improbari: publice enim id fieri videmus, & Rituale Romanum tit. *de Ordine miniſtrandi ſacram Communionem* regulas proponit ſervandas in adminiſtratione Sacramenti extra Miſſam; inter quas ea eſt regula, quam ſuperius attigimus, ut Sacerdos indutus ſit ſuperpelliceo, & Stola ejus coloris, qui conveniens ſit Officio ejus diei; & S. Carolus Borromæus I. Concilio Provinciali par. 1. jubet Sacerdotem indui Stola alba, Stola vero rubra, ubi ſervatur Ambroſianus Ritus: *Superpelliceo, & Stola alba, & ubi Ritus Ambroſianus eſt, rubra utatur*:

Uſus miniſtrãdi Euchariſtiã extra Miſſam unde & quo tempore profectus.

Sacerdos miniſtrat cũ ſuperpelliceo & Stola.

2 De Sacerdote extra Miſſam Euchariſtiam miniſtrante proponitur ea etiam quæſtio, an Sacramentum miniſtrans in peccato mortali lethaliter peccet: & quamvis nonnemo contendat, eum non committere peccatum mortale, quia neque Sacramentum conficit, nec quemquam ſanctificat, ſed tantum applicat Sacramentum, ut gratiam operetur, ut videre eſt apud Dianam Edit. Coord. tom. 1. tract. 2. reſolut. 5. retinenda tamen eſt contraria ſententia, quæ propter ſummam, quæ tanto debetur Sacramento, reverentiam ſtatuit reum eſſe gravis Peccati Sacerdotem miniſtrantem in peccato mortali Euchariſtiam; quia, ut eruitur ex can. ultimo 15. quæſt. 8. *Mali bona*

Qui extra Miſſã in peccato mortali miniſtrat Euchariſtiã, peccat mortaliter.

bona adminiſtrando ſe lædunt, & unde aliis commodum exhibent, inde ſibi diſpendium præbent. Et ſane haud magno mentis opus eſt acumine, ut quis videat quantopere peccet, quantamque irreverentiam declaret quiſquis Deo inviſus audet Sanctiſſimum Chriſti Corpus temeratis manibus contrectare, ut optime advertit Card. de Lugo de Sacramentis in communi diſput.8. num.155. D. Thomas 3. par. quæſt.64. art.6. proponit quæſtionem, *utrum mali miniſtrantes Sacramenta peccent*, & in hunc modum reſpondet: *Dicendum &c. quia hoc peccatum pertinet ad irreverentiam Dei, & contaminationem Sacramentorum, quantum eſt ex parte ipſius miniſtratoris, licet Sacramenta ſecundum ſe ipſa incontaminabilia ſint: conſequens eſt, quod tale peccatum ex genere ſuo ſit mortale*. In reſponſione autem ad tertium illum dumtaxat excuſat a novo peccato, qui urgente neceſſitate, adminiſtrat in peccato mortali Sacramentum Baptiſmi: *Sic enim patet, quod non exhiberet ſe miniſtrum Eccleſiæ, ſed ſubveniret neceſſitatem patienti: ſecus autem eſt in aliis Sacramentis, quæ non ſunt tantæ neceſſitatis, ſicut Baptiſmus*. Idem quæſt.82. art.9. quærens; an liceat a Schiſmaticis Sacerdotibus, excommunicatis, aut peccatoribus Communionem ſuſcipere, vel eorum Miſſæ adeſſe; docet hujuſmodi Sacerdotes non eo modo, quo æquum eſt, ſua poteſtate uti, eaque abutentes peccatum committere; eum autem qui cum alterius peccato communicat, ejuſdem peccati participem fieri: ſibi deinde objicit, Sacerdotes licet peccatores, vere Sacramentum conficere; & reſpondet, quod ſi refugimus ab iis Sacramentum ſuſcipere, vel eorum Miſſæ adeſſe, *non refugimus Dei Sacramenta, quin potius ea veneramur (unde Hoſtia a talibus Sacerdotibus conſecrata eſt adoranda, & ſi reſervetur, licite poteſt ſumi a Sacerdote legitimo) ſed refugimus culpam indigne miniſtrantium*.

Item peccat, qui ſciens & prudens Euchariſtiam ſumit a Schiſmatico Sacerdote, vel excommunicato, &c.

3 Culpam igitur eamque lethalem agnoſcit D. Thomas in eo, qui gravis peccati ſibi conſcius ſacram Euchariſtiam miniſtrat; quod confirmat etiam in 4. ſentent. diſt.24. quæſt.1. art.3. quæſt.5. *ad ſecundum*; ubi hæc ſcribit: *Eſt de jure naturali ut homo ſancta ſancte tractet*: quamobrem legitur in Levitico: *Mundamini, qui fertis vaſa Domini*. Sylvius in 3. par. quæſt.64. art.6. ſuo more egregie de hac re diſputat, & quæſt.1. ſtatuit *primo*, eum, qui Sacramentum aliquod ſolemniter in peccato mortali adminiſtret, peccare mortaliter, utpote qui operetur tamquam miniſter, & magnam committat irreverentiam. *Secundo*, eum, qui, premente neceſſitate, privatim aliquem baptizet, etiamſi in peccato mortali ſit, non niſi venialiter peccare, qui non operetur ut Miniſter *ex officio*, ſed neceſſitati occurrat. *Tertio*, qui in peccato quodvis aliud adminiſtret Sacramentum, graviter peccare; nec a neceſſitate excuſari, dum operatur

ratur

Digitized by Google

ratur tamquam publicus Eccleſiæ miniſter. *Quarto*, graviter peccare, qui Euchariſtiam in peccato mortali miniſtret; neque enim Sacerdotis eſt tantum eam conſecrare, ſed etiam diſtribuere. *Quinto*, in hoc caſu non duo committi peccata, alterum commiſſionis ſcilicet irreverentiæ, alterum omiſſionis, ſcilicet pœnitentiæ, ſed unum tantum grave peccatum ſacrilegii committi; pœnitentia enim tum non cadit *per ſe* ſub præcepto, ſed ratione præcepti Religionis, quo jubemur digne tractare Sacramenta: quamobrem in omiſſione pœnitentiæ non reperitur præcipua malitia. Aliam controverſiam tractant rerum moralium ſcriptores, an tot peccata mortalia perpetret Sacerdos, quot ii ſunt, quibus adminiſtrat in peccato Euchariſtiam, an vero unum tantum peccatum committat, licet pluribus Sacramentum diſtribuat. Quidam putant unum tantum peccatum committi; omnes enim ejuſmodi actus ejuſdem eſſe generis, & continuari ſine ulla morali interruptione. Alii contra ſtatuunt, tot peccata mortalia committi, quot ſunt ii, quibus Sacerdos exhibet Sacramentum: ajunt enim, actus, licet continuatos, ejus tamen eſſe naturæ, ut ad unum definitum terminum referantur, in quo integre ſinguli perficiuntur; atque exemplum afferunt fornicationis, quæ ſi bis, aut ter etiam per actus continuatos cum eadem perſona committitur, tot peccata perpetrantur, quot fornicationes, ob eamdem quam ſupra innuimus rationem.

De Viatico.

4 Sacerdos extra Miſſam Euchariſtiam miniſtrans interdum eam exhibet per modum Viatici; de quo argumento quædam breviter perſtringemus. Olim ſi moribundus ſanctam non poſſet particulam deglutire, mos erat, ut in ejus ſolatium vel particula non conſecrata deferretur, vel etiam conſecrata, ut eam ipſe adoraret, non tamen ſumeret. Narrat Cæſarius lib. 9. illuſtrium miraculorum cap. 43. Mauritium Pariſienſem Epiſcopum Viaticum vehementer flagitaſſe; cumque dubitaretur, ſatiſne illi ſana eſſet mens, delatam illi eſſe a Sacerdote particulam non conſecratam, qua viſa, Mauritium exclamaſſe: *Tolle, tolle, non eſt Dominus Deus*; Sacerdotem propterea ad Eccleſiam reverſum, conſecratam inde particulam ad eum attuliſſe, quam ſumma animi pietate ipſe Mauritius accepit. D. Antoninus in Chronic. 3. par. tit. 18. cap. 1. narrat, Hugonem de S. Victore gravi morbo implicitum, Viaticum poſtulaſſe; cumque periculum eſſet de vomitu, allata ad eum particula non conſecrata, id Hugonem ſubodoratum dixiſſe: *Quid eſt quod facere voluiſtis fratres mei? Quare me decipere voluiſtis? iſtud non eſt corpus Domini mei*: allata deinde ſibi particula conſecrata, cum agnoviſſet, ſe illam non poſſe ſumere, dixiſſe: *Aſcendat Filius ad Patrem ſuum, & ſervus ad Dominum ſuum*; ſtatimque particulam ab

Qui non poteſt æger deglutire Hoſtiam, ei ne afferatur, ut mos erat, ſacra particula adoranda, vetuit S. Pius V.

omnium oculis evanuiſse, illum autem extremum ſpiritum exhalaſse. Nunc vero nil quidquam tale faciendum, ut videre eſt apud Thiers loc. cit. num. 18. Vetuit autem S. Pius V. ne ad moribundos, qui non poſſunt Euchariſtiam deglutire, ſacra particula deferatur; ut videre eſt apud Macrum in vocabular. Eccleſiaſt. verbo *Euchariſtia*; & in Regeſtis S. Congregat. Concilii extant hæc verba: *Non licet Sanctam Euchariſtiam ad ægrotantes deferre, qui morbi gravitate impediti eam ſumere non poſſunt, ſed venerationis gratiâ ſolent eam deoſculari. Et ſi forte aliquo in loco talis eſt conſuetudo, ea prorſus eſt tollenda, quod Pius V. prohibuit.* Quibus autem rationibus id vetitum fuerit, eæ videantur apud Cardinalem de Lugo Reſponſ. Moral. lib. 1. dub. 11. qui illud etiam monet, in Eccleſia Latina Laicis non licere Sanctam Euchariſtiam tangere, niſi lingua & ore dum eam ſuſcipiunt; vanamque & inanem appellat cum S. Bonaventura quorumdam Sacerdotum devotionem, qui poſt conſecrationis verba ſtatim Sanctam Euchariſtiam deoſculabantur; eique poſt elevationem iterum oſculum dabant, ut videre eſt apud Thiers tract. de ſuperſtit. tom. 1. cap. 2. num. 5. In quibuſdam tamen Eccleſiæ Belgicæ Ritualibus admittitur, non quidem ut ad eum Viaticum deferatur adorandum, quem conſtat illud non poſſe ſuſcipere, ſed ad ægrotum, qui ſi forte reperiatur non poſſe Sacramentum ſuſcipere, poſſit Parochus Pyxidem aperire, atque illi Euchariſtiam oſtendere, quam æger adoret, non tamen deoſculetur: Van Eſpen Jur. Eccl. par. 2. tit. 4. cap. 4. num. 14.

Infirmo non poteſt Eucbariſtia præberi ſub ſpecie vini, ſi eam deglutire non poſſit ſub ſpecie panis.

6 Alias orta eſt dubitatio an moribundo, qui Euchariſtiam ſub ſpecie panis deglutire non poſſet, liceret eam præbere ſub ſpecie vini, ſeu ſub ſpecie panis vino conſecrato intincti; qui reſpondebat licere, Concilio Toletano XI. habito anno 675. ſententiam ſuam fulcire poterat; ea enim Synodus can. 11. ſtatuit, ſi æger ſacram non poſſit particulam deglutire, ut ei præbeatur Euchariſtia ſub ſpecie vini: ſunt etiam alia monumenta Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ, ex quibus intelligitur, Euchariſtiam exhibitam fuiſſe ſub ſpecie panis vino conſecrato intincti, ut oſtendunt Martene lib. 1. de ſacr. Eccl. Ritibus cap. 4. art. 10. num. 13. Card. Bona lib. 2. rer. Liturgicar. cap. 18. num. 3. & Mabillonius 1. præfat. in ſæculum III. Ordinis Benedictini num. 75. obſervat. 10. Vera tamen opinio eſt, id fieri non poſſe: præceptum enim ſuſcipiendi Viaticum non obligat, cum illud gravibus de cauſis ab Eccleſia negatur: compertum autem eſt Eccleſiam uſum Calicis Laicis & Sacerdotibus Miſſam non celebrantibus prohibuiſſe, non modo propter plures irreverentias, quæ identidem committebantur, ſed etiam propter hæreſim eorum, qui garriebant, ſub ſpecie panis non contineri Corpus Chriſti, vel præceptum

ceptum eſſe Chriſti, ut Euchariſtia ſub utraque ſpecie ſumatur. Ita reſpondent Suarez in 3. par. tom. 3. diſput. 71. ſect. 3. circa fin. Cardinalis de Lugo Reſponſ. moral. lib. 1. dub. 10. num. 2. & 8. Clericatus deciſ. 14. caſ. 2. num. 16. & ſeq. de Sacram Euchar. Pax Jordanus tom. 1. lib. 3. tit. 3. num. 34. monet, in ejuſmodi caſu poſſe moribundo ſacram exhiberi particulam aqua vel vino non conſecrato intinctam, ut eam æger poſſit deglutire; lex enim de naturali jejunio ſervando eum non obligat, qui Viaticum ſumit. Nec ſane ad hujus Auctoris ſententiam confirmandam deſunt ex Eccleſiaſtica Hiſtoria argumenta. Euſebius enim lib. 6. Eccl. Hiſt. cap. 44. narrat, Serapionem quemdam decrepita ætate ſenem in limine mortis conſtitutum, puerum miſiſſe Sacerdotem accerſitum, qui ſibi Euchariſtiam afferret; illum autem Sacerdotem, quod ægritudine impediretur, puero Euchariſtiam tradidiſſe, eique imperaſſe, ut aqua madefactam in os ægri injiceret: *In aqua intinctam ſeni in os inſtillaret, qua ille paullatim abſorpta, continuo animam exhalavit*: verba ſunt Euſebii ex verſione Valeſii; & S. Uldaricus lib. 3. antiquarum conſuetudinum Cluniacenſium cap. 28. tom. 4. Spicilegii teſtatur, conſueviſſe Monachis infirmis præberi Euchariſtiam ſub ſpecie panis vino non conſecrato intincti.

Poteſt tamen præberi ſub ſpecie panis Sacramentum aqua vel vino intinctum.

CAPUT XX.

Alia quæ in ſacra Euchariſtia adminiſtranda obſervari debent.

Non licet uni eidemque perſonæ plures particulas, aut majoris moduli Hoſtiã præbere.

1 PLura alia ſunt ſcitu digna, quæ ad ſacram Euchariſtiam pertinent miniſtrandam. Primum eſt non licere ad falſam confovendam devotionem, uni vel plures particulas, vel majoris moduli Hoſtiam præbere: *Epiſcopi, Parochi, ſeu Confeſſarii inſuper admoneant, nulli tradendas plures Euchariſtiæ formas, ſeu particulas; neque grandiores, ſed conſuetas*: verba ſunt Decreti S. Congregat. Concilii de quotidiana Communione, quod approbavit Ven. Dei Servus Innocentius XI. die 12. Februar. 1679. atque ad hanc rem mirifice faciunt verba Canonis *Ubi pars* diſt. 2. de Conſecrat. *Ubi pars eſt Corporis, eſt & totum. Eadem ratio eſt in Corpore Domini, quæ in Manna, quod in ejus figura præceſſit, de quo dicitur: Qui plus collegerat, non habuit amplius; neque qui minus paraverat, invenit minus. Non eſt omnino quantitas viſibilis in hoc æſtimanda myſterio, ſed virtus Sacramenti ſpiritualis*. Conſentit S. Thomas 3. par. quæſt. 79. art. 7. *ad tertium*. Legendus eſt etiam Thiers tom. 2. tract. de ſuperſtit. edit. 3. lib. 3. cap. 2. num. 14. qui multis rationibus & auctoritatibus morem illum improbat; qui in illuſtrioribus Gallia-

liarum Monaſteriis quarumdam Sanctimonialium invaluerat, ut majoris devotionis gratia plures acciperent particulas; quam conſuetudinem teſtatur ſibi licuiſſe omnino abolere.

Purgatio per aquam frigidam cum aliis ſimilibus ſublata per ſacros Canones, propter occaſionem indigne ſuſcipiendi Euchariſtiam.

2 Alterum eſt, olim juxta veterem diſciplinam licuiſſe, ad aliquod delictum detegendum, ei qui ſuſpicione ejuſmodi premeretur, Euchariſtiam offerre, ut videre eſt in veteri purgatione vulgari *per aquam frigidam*; in qua purgatione, antequam in aquam dejicerentur ii qui alicujus delicti laborarent infamia, Miſſa a Sacerdote celebrabatur (*Miſſam judicii* apppellabant). Sacerdos autem priuſquam eos communicaret, admonebat, ne Sacramentum ſuſciperent, ſi objecti criminis ſibi eſſent conſcii; quod ſi tacerent, communicabat illis verbis, *Corpus hoc & Sanguis Domini noſtri Jeſu Chriſti ſit tibi ad probationem hodie*; ut videre eſt apud Baluzium tom.2. Capitular. Regum Franciæ inter veteres formulas Exorciſmorum cap.2. Verum cum ceteris omnibus vulgaribus purgationibus ea etiam, de qua loquimur, a Sacris Canonibus eſt ſublata. Non enim hoc Sacramentum Chriſtus inſtituit, ut fontium reatus reperiretur; neque id fieri poteſt, quin ipſe tentetur Deus: præterquam quod occaſio offertur Sacramentum indigne ſuſcipiendi iis, qui ne ſontes deprehendantur, ſacram Euchariſtiam ſumere non perhorreſcant. Neque enim omnes eſſent S. Gregorio VII. ſimiles, qui, teſte Lamberto, cum coram Henrico Rege Miſſam celebraret, poſſetque multorum teſtimoniis objectas ſibi criminationes diluere, ait: *Ego tamen, ne humano potius, quam divino niti videar teſtimonio, ut ſatisfactionis compendio omnem omnibus ſcandali ſcrupulum de medio auferam, ecce Corpus Dominicum, quod ſumturus ero, in experimentum mihi hodie fiat innocentiæ meæ, ut omnipotens Deus ſuo me hodie judicio vel abſolvat objecti criminis ſuſpicione, ſi innocens ſum, vel ſubitanea interimat morte, ſi reus.* Neque itidem omnes ſunt, cujuſmodi fuit Henricus Rex, qui invitatus ad ſuſcipiendam Euchariſtiam, ut, ſi innocens eſſet, hac ratione ſe a criminationibus, quibus premebatur, liberaret, cum ipſe ſibi male conſcius eſſet, oblatam renuit conditionem, cauſatus nullam hujuſmodi purgationi vim futuram, quod abeſſent accuſatores; oravitque Pontificem, ut rem omnem Concilio Generali committeret, in quo accuſatores adeſſent, quemadmodum factum eſt. Eſtius in 4. Sentent. diſt.9. §.4. in fine ita ait: *Ejuſmodi diſpenſatio non fit ſine tentatione Dei: item per hoc manifeſte datur occaſio indignæ ſumtionis Euchariſtiæ, dum ille, qui crimen commiſit, nolens ſe prodere, cum ceteris accedit ad menſam Domini.*

S. Gregorii VII. & Henrici Regis Hiſtoria.

Doctrina Vaſquez de ejuſmodi purgationibus.

3 Sed materiam hanc optime tractavit Vaſquez tom.3. in 3. par D. Thomæ diſput.210. cap.1. 2. & 3. Duos enim expendit Canones,

nones, quos refert Gratianus in cauſa 2. quæſt.5. eorum alter eſt Can. *Si Epiſcopo*, alter Can. *Sæpe*, quibus admittitur purgatio per Euchariſtiam, aitque, nuſquam eos textus aliis Canonibus poſteriori tempore conditis emendatos reperiri. Itaque declarat, rationem illam ſibi non probari, qua freti nonnulli licere negant ejuſmodi purgationem adhibere. Ea enim ratio huc redit, quod vel per ipſam tentatur Deus, vel nefas eſt illi Euchariſtiam tribuere, quem gravi adſtrictum crimine ſuſpicamur. Verum cum nullum petatur ſignum, quo potentiæ divinæ periculum fiat, idcirco omne abeſt peccatum tentationis Dei. Et quemadmodum vetitum non eſt, ab eo, qui de gravi ſit ſuſpectus crimine, jusjurandum exigere (is enim qui jusjurandum defert, veritatem explorat, ac præſumit eum, cui defertur, verum malle dicere, quam perjurii ſe adſtringere: hic porro etiamſi pejeret, culpa non poteſt in eum conferri, qui juramentum exegerit) ita qui ei offert Euchariſtiam, qui de commiſſo gravi crimine ſit ſuſpectus, nullum videtur peccatum in ſe admittere, cum eam offerat veritatis comperiendæ gratia; credit enim, atque etiam credere debet, eum, qui ſibi male conſcius ſit, Euchariſtiam non ſuſcepturum: quod ſi quis gravi crimine obſtrictus, ne peccatum ſuum palam faciat, Euchariſtiam ſuſceperit, ei culpa omnis tribuenda eſt, nec qui offerat, ullo modo culpandus. Denique concludit Vaſquez, licet ejuſmodi ſuis ſpeculationibus videatur ineſſe aliquid veritatis, non tamen licere hoc tempore eam purgationem offerre, quæ jam exoleverit; neque enim in conſuetudinem revocandum, quod uſu fuerit abrogatum, per text. in cap. *Ex tuarum*, de purgatione Canonica.

Non licet Hoſtiam non conſecratam pro conſecrata peccatori indigne ſumenti præbere.

4 Tertium eſt, non licere Hoſtiam non conſecratam pro conſecrata peccatori offerre, qui paratus ſit Sacramentum in peccato ſuſcipere, præſertim propter periculum Idololatriæ, cui obnoxius eſt tum qui Euchariſtiam ſuſcipit, tum alii qui adſunt. Celebris eſt Innocentii III. Decretalis in cap. *de Homine* de Celebrat. Miſſarum ubi hæc habentur: *Cum ergo falſa ſint abjicienda remedia, quæ veris ſunt periculis graviora, licet is, qui pro ſui criminis conſcientia reputat ſe indignum, peccet graviter, ſi ſe ingerat irreverenter ad illud, gravius tamen videtur offendere, qui ſic fraudulenter illud præſumſerit ſimulare: cum ille in ſolius miſericordis Dei manum incidat, iſte vero non ſolum Deo, cui non veretur illudere, ſed populo, quem decipit, ſe adſtringat.* Idem docet D. Thomas 3. par. quæſt.80. art.6. *ad ſecundum*, & quodlibet.5. quæſt.6. art. 2. *ad tertium*, ubi hæc ſcribit: *Stultus eſſet Medicus, qui cum majori ſuo periculo minus periculum infirmi vellet impedire, puta ſi vellet ipſe venenum bibere, ne infirmus biberet vinum. Multo autem magis pec-*

pere. Mendoza in notis ad illud Concilium apud Card. de Aguirre tom.1. Concil. Hiſpaniæ pag.340. textum illum docet intelligendum eſſe de Euchariſtia, multaque alia congerit ſtatuta Canonum, præſertim Eccleſiæ Hiſpanæ, & contendit, nunquam quantumvis ſcelesto peccatori negatam fuiſſe in mortis articulo ſacramentalem abſolutionem; Euchariſtiam vero negatam fuiſſe peccatoribus ejuſmodi etiam petentibus. Juveninus de Sacramentis diſſert.4. De Euchariſt. quæſt. 6. ait, in Gallia & Hiſpania Euchariſtiam negari iis, qui capite ſunt damnati, multaſque affert rationes ad hanc diſciplinam tuendam. Apud Indos miſeris hiſce hominibus exhibetur Euchariſtia, ut conſtat ex I. Concilio Limano ſub S. Turribio anno 1582. habito, quod approbavit Apoſtolica Sedes, ut videre eſt cap.22. apud Cardinalem de Aguirre tom.4. Concil. Hiſpan. pag.238. *Ii qui propter facinora commiſſa capitis damnati ſunt, pridie quam ad patibula a Magiſtratu ducantur, Communione Chriſti Corporis muniantur, quo patienter, & cum ſalute animæ pœnas corpori debitas ferant*. Nobis eorum Regnorum conſuetudinem neque probare eſt animus, neque refellere. Illud non diſſimulamus, egregiis pluribus viris eam minime probari, ut videre eſt in Quodlibeto Joannis Molani edito poſt Tractatum *de Picturis & Imaginibus ſacris*. Apud Italos & Germanos capite plectendis præbetur Euchariſtia, dummodo pœnitentiam ſuorum peccatorum præſeferant, Euchariſtiam petant, eaque non indigni ab iis exiſtimentur, quorum eſt de ea re judicare: atque ejuſmodi conſuetudinem, ubi ea invaluit, retinendam putamus cum Merbeſio in 3. par. Summæ Chriſtianæ quæſt.17. De ea re ſcripſit etiam Grancolas in Vet. Eccleſiæ Sacramentario par.1. pag.290. eam enim ait eſſe apud Gallos conſuetudinem, ut capite plectendi Euchariſtia priventur. Et Comiti Stabuli S. Pauli morti jam addicto anno 1475. poſtquam Sacramentali ſe confeſſione expiaſſet, flagitanti Euchariſtiam, ac repulſam paſſo, pro Sacramento panem benedictum oblatum narrat. Robertus Pullus Cardinalis, qui vixit ætate S. Benardi, in lib. ſentent. cap.53. contendit, non eſſe morte plectendis adminiſtrandam Euchariſtiam, neque dedecorandam, aut privandam jure liberandi damnatos: cum enim illud jus Eccleſiæ materiali competat, multo magis debetur Euchariſtiæ. Sed hanc rationem evertit Gloſſa in Can. *Quæſitum* 13. quæſt.2. quæ ait: *Corpus Chriſti eſt cibus animæ, & non corporis: ergo animam liberat, & non corpus*. In Mechlinienſi quadam Synodo ann.1607. ita ſtatutum eſt: *Ultimo quoque ſupplicio afficiendis tempeſtive de ſacra Euchariſtia provideatur*. Expendenda illa vox *tempeſtive*, ut Communionem inter & mortem ſpatium aliquod temporis interjiciatur, quo ſpecies Euchariſticæ conſumantur.

Card. Pulli ratio nullius roboris ad tuendam eam diſciplinam.

7 Non

Monentur Sacerdotes, ut caveant ne qua particula, aut gutta Sanguinis in Altare decidat.

7 Non prius Operi huic noſtro finem imponemus, quam Sacerdotes ſedulo moneamus, ut omni ſtudio & diligentia caveant, Miſſam celebrando, & Euchariſtiam miniſtrando, ne qua particula, aut conſecrati vini gutta in Altare, aut in terram decidat: quod ſi forte contigerit, regulas ſervent, quæ præſcribuntur in Rubricis.

Pœnæ adverſus negligentes.

Pœnæ in eum, cujus negligentia gutta ſanguinis extra Calicem effluеret, ſtatuuntur in can. *Si per negligentiam*, de Conſecrat diſt.2. Etſi autem pœnæ illæ obſoleverunt, tamen Eccleſiæ moderatoribus reſervata eſt facultas alias infligendi, ne impune ſit iis, qui in tanto myſterio negligentes ſint.

Quid ſi particula delapſa ſit in pectus fœminæ?

Contigit aliquando, ut ſacra particula, vel ejus fragmentum in fœminæ pectus delaberetur: quo caſu decet, ut non Sacerdos, ſed ipſa fœmina particulam, vel fragmentum quærat, & ſuis ipſa manibus ſibi in os injiciat. Ita docet Quartus ad Rubricas Miſſalis par. 3. tit. 10. num. 15. in text. Rubricæ dub. 1.

CAPUT XXI.

De Miſſarum eleemoſyna.

Antiquitus offerebatur in Miſſarum ſolemniis panis & vinum, ut conſecrarentur.

1 MOS fuit in Eccleſia, plurium ſeculorum intervallo, ſancte retentus, ut quotquot ad Miſſarum ſolemnia convenirent Fideles, ſuam unuſquiſque ſacrificii partem, hoc eſt panem & vinum conſecrandum offerrent: ad quem alludens Cyprianus *lib. de oper. & eleemoſyn.*, divitem fœminam hoc nomine increpat, quod nihil offerens alienæ oblationis partem ſumeret: *Locuples* (inquit) *& dives es, & dominicum celebrare te credis, quæ in dominicum ſine ſacrificio venis, quæ partem de ſacrificio, quod pauper obtulit, ſumis*: eumdemque reſpexit Auguſtinus (ſeu quiſquis eſt Auctor *ſermonis olim* 215. *de tempore nunc* 265. *in app. tom.* 5. *n.* 2.) dicens: *Erubeſcere debet homo idoneus, ſi de aliena oblatione communicaverit*: atque inde etiam factum eſt, ut Tertullianus *lib. de exhort. caſtitat. cap.* 7. omnes Chriſtianos, Sacerdotes dixerit, non quod omnes poteſtatem haberent conſecrandi, ſed quia omnes panem, & vinum ad Dei altare offerebant, ſicuti egregie explicat Petavius *in diatriba de poteſtate conſecrandi cap.* 1. (*tom.* 4. *Theol. dogm.*) Tanta porro illius ritus fuit apud Majores noſtros religio, ut cum Patres Concilii Matiſconenſis II. anni 595. deprehendiſſent, eum pedetentim obſoleſcere, ſtatim reſtitui curaverint, *can.* 4. decernentes: *Reſidentibus nobis in ſancto Concilio, cognovimus quoſdam Criſtianos, relicto Fratrum cœtu, a mandato Dei aliquibus locis deviaſſe; itaut nullus eorum legitimo obſecundationis parere velit*

lit officio Deitatis, dum ſacris altaribus nullam admovent hoſtiam. Propterea decernimus, ut omnibus Dominicis diebus altaris oblatio ab omnibus viris, & mulieribus offeratur tam panis, quam vini: ut per has immolationes, & peccatorum ſuorum faſcibus careant, & cum Abel, vel ceteris juſte offerentibus promereantur eſſe conſortes. Omnes autem, qui definitiones noſtras per inobedientiam evacuare contendunt, anathemate percellantur (*collect. Hard. tom.*3.*col.*461.) Neque vero quod a ſingulis Fidelibus offerebatur, modicum quid erat panis, & vini, quæ poſtea per Sacerdotem conſecrata, atque in Chriſti corpus, & ſanguinem converſa, ipſimet offerentes percipерent, ſed quilibet, pro ſua facultate, plures offerebat panes, cum larga vini amphora, quorum exigua pars conſecraretur, & reliqua maſſa Sacerdotibus, & Clericis cederet, quemadmodum, pluribus allatis monumentis, oſtendit Chriſtianus Lupus *diſſert.* 2., *proœm. ad decret. & canon. Concil. tom.* 3. *primæ edit. pag.* 183.

Quandonam; & quonammodo licuit aliud præter panem & vinum offerre ad Altare.

2 Præter panem, & vinum, quæ ſacrificio uſui erant, aliud ad altare offerre prohibuit *canon* 3. Apoſtolorum: *Si quis Epiſcopus aut presbyter, præter ordinationem Domini, alia quædam in Sacrificio offerat ſuper altare, idest mel, aut lac, aut pro vino ſiceram, aut confecta quædam, aut volatilia, aut animalia aliqua, aut legumina, contra Conſtitutionem Domini faciens, congruo tempore deponatur*. Et quamvis ſequens *canon* 4. ejuſmodi prohibitionem temperans, offerri etiam permittat oleum, incenſum, novas ſpicas, & uvas; ceteros tamen fructus non ad altare offerri, ſed ad Epiſcopum mitti jubet, Presbyteris, Diaconis, & Clericis diſtribuendos: *Ne liceat autem aliquid aliud ad altare offerre, præter novas ſpicas & uvas, & oleum ad luminaria, & thymiama tempore, quo ſancta celebratur oblatio. Omnis autem alius fructus domum mittatur primitiæ Epiſcopo, & Presbyteris. Clarum autem eſt, quod Epiſcopus, & Presbyteri, Diaconis, & Clericis diſtribuunt*. Concilium vero Carthaginenſe III. anni 397. *can.* 24., qui eſt 37. in codice canonum Eccleſiæ Africanæ (*tom.* 1. *collect. Hard. col.* 883.) mel, & lac offerri permittit in die Paſchalis feſtivitatis, quo ſolemne Baptiſma celebrari, & egreſſis e ſacro fonte mel, & lac dari conſueverat, de quo ritu plura Cardinalis Bona *rer. liturg. lib.* 1. *cap.* 16. *num.* 3.: *Ut in Sacramentis* (ait cit. Concilium) *corporis, & ſanguinis Domini nihil amplius offeratur, quam quod ipſe Dominus tradidit, hoc eſt panis & vinum aqua mixtum. Primitiæ vero, ſeu lac, & mel, quod uno die ſolemniſſimo in infantum myſterio ſolet offerri, quamvis in altari offerantur, ſuam tamen habeant propriam benedictionem, ut a Sacramento Dominici corporis, & ſanguinis diſtinguantur: nec amplius in primitiis offeratur, quam de uvis, & fru-*

& frumentis. Verum poſteriori ætate uſus obtinuit, ut nihil quidem, præter panem, & vinum, juxta priſca Patrum decreta, Offertorii tempore exhiberetur, ſed vel ante Miſſam, aut ante Evangelium, ſive ſtatim poſt Evangelium, liceret Fidelibus, quidquid vellent, in Sacerdotum commodum ad altare offerre, quod ex Reginone *lib.1. de Eccleſiaſt. diſcipl.* recte colligit Martene *de antiquis Eccleſ. ritib. tom. 1. lib.1. cap.4. art.6.* Duo pariter oblationum genera commemorant Capitularia Caroli Magni *lib.6. cap.* 305., & magis aperte antiquiſſima Liturgia Æthiopum, quam ad hunc ritum comprobandum adducit Honoratus a Sancta Maria *in ſuis animadverſ. in regulas, & uſum Critices tom.2. lib.4. diſſert.4. art.6.*, oblationes factas ante Offertorium ab illis diſtinguit, quæ fiebant, dum Offertorium canebatur.

Incertum an prioribus ſeculis ad Altare offerretur pecunia.

3 Sed num inter cetera, etiam pecunia ſive ante Miſſam, ſive ante Offertorium prioribus ſeculis ad altare offerri ſoleret, ignoramus. Scimus enimvero ab Eccleſiæ incunabulis in ſingulis Chriſtianorum Eccleſiis expoſitam fuiſſe arcam, quam Baronius *ad an.44. n.69. Gazophylacium* apellat, in quam pecuniæ a Fidelibus inferebantur: ejuſmodi arcæ meminit Tertullianus *apol. cap.39.*, inquiens: *Si quid arcæ genus eſt; non de ordinaria* (al. honoraria) *ſumma quaſi redemptæ religionis congregatur, modicam unuſquiſque ſtipem menſtrua die, vel cum velit, & ſi modo velit, & ſi modo poſſit, apponit: nam nemo compellitur, ſed ſponte confert*. Et Juſtinus *apolog.1. ad Antoninum Pium n.67.* quaſi rationem reddens pecuniæ, quæ in Eccleſiæ Gazophylacium conjiciebatur, ait: *Qui abundant, & volunt, ſuo arbitrio, quod quiſque vult, largiuntur, & quod colligitur apud eum, qui præeſt, deponitur, ac ipſe ſubvenit pupillis & viduis, & iis, qui vel ob morbum, vel aliam ob cauſam egent, tum etiam iis, qui in vinculis ſunt, & advenientibus peregre hoſpitibus; uno verbo, omnium indigentium curam ſuſcipit*. Ubi *indigentium* nomine etiam Eccleſiæ Miniſtros Juſtinum comprehendiſſe minime dubitamus. Illi ſiquidem ex Fidelium oblationibus alebantur, & incredibile videtur, quod ex ſolo pane, & vino ad altare oblatis potuerint omnia ſibi ad vitæ ſuſtentationem neceſſaria comparare. Eumdem morem deponendi pecuniam in Gazophylacio commemorant Auguſtinus *ſerm.356.* (*tom. 5. oper.*) *num.13.*, & Paulinus *epiſt.34. ſive ſermone de Gazophylacio*, quorum proinde teſtimonio conſtat, labente ſæculo IV. & decurrente V., illum perſeveraſſe.

Incertum quoque tempus, a quo cæpit pecunia ad Altare offerri.

4 Sed quandonam non in Gazophylacium immitti, ſed ad ipſum altare cœperit pecunia offerri, certo definire non poſſumus. Habemus quippe ex Auguſtino *epiſt.22. num.5.* (*tom.2. oper.*) quæ eſt

Digitized by Google

eſt ad Aurelium Primatem, tempore oblationis, ſeu Miſſæ pro Defunctis fuiſſe ſimul denarios oblatos, ſed cum iſtos ab ipſiſmet offerentibus in pauperes erogari idem præcipiat, non videtur approbare, ut in Diaconorum manibus ad altare deponerentur: *Oblationes pro ſpiritibus Dormientium, quas vere aliquid adjuvare credendum eſt, ſuper ipſas memorias non ſint ſumptuoſæ, atque omnibus petentibus, ſine typho, & cum alacritate præbeantur, neque vendantur. Sed ſi quis pro religione aliquid pecuniæ offerre voluerit, in præſenti pauperibus eroget.* Honorius Auguſtodunenſis Scriptor XII. ſæculi, *in gemma animæ lib.* 1. *c.* 58. tunc in Eccleſiam morem invectum aſſerit, pecuniam loco panis ad altare offerendi, cum deſierunt Fideles Sacrificio aſſiſtentes ſacra participare myſteria, quod ceteroquin ante fas non erat prætermittere: *Poſtquam autem Eccleſia numero quidem augebatur, ſed ſanctitate minuebatur propter carnales, ſtatutum eſt, ut qui poſſent, ſingulis Dominicis, vel tertia Dominica, vel ſummis feſtivitatibus, vel ter in anno communicarent; ne ante Confeſſionem, & pœnitentiam pro aliquo crimine judicium ſibi ſumerent. Et quia, populo non communicante, non erat neceſſe tam magnum panem fieri, ſtatutum eſt, eum in modum denarii formari, ut populus pro oblatione farinæ denarios offerret:* tempus tamen, quo id acciderit, Honorius non deſignat.

Quo ſæculo inductus fuit mos eleemoſynam Sacerdoti elargiendi pro Sacrificii applicatione.

5 Verum, utut hæc res ſe habeat, & quidquid ſit de initio uſus offerendi ad altare pecuniam, indubitatum eſt, quod aſſerit Thomaſſinus *de vet. & nov. Eccleſ. diſcipl. par.* 3. *lib.* 1. *cap.* 7. *num.* 8. juxta primigeniam naſcentis, & adoleſcentis Eccleſiæ diſciplinam, ſive panem, ſive denarium oblatum fuiſſe Eccleſiæ, & Clericis in commune, non vero datum cuipiam peculiari Sacerdoti, ut Miſſam privatim faceret, quæ uni elemoſynam offerenti prodeſſet. Morem autem ſtipem elargiendi Sacerdoti, ut exuberantem Sacrificii fructum ſtipis largitor in ſe, proximos, aut amicos ſive vitæ compotes, ſive defunctos derivaret, non ante ſæculum VIII. inductum, neque paſſim ubique ante XII. receptum, aſſerit Mabillonius *in præfat. ad par.* 1. *ſæculi* II. *Benedictini n.* 62. cui tamen contradicit Pater Franciſcus Berlendi Clericus Regularis Theatinus *in diſſert. Hiſtorico-theologica de oblationibus par.* 2. §. 2. illum longe antiquiorem affirmans. Enimvero quod in fine ſæculi VIII. jam invaluiſſet, fidem facit Chrodegangus Epiſcopus Metenſis in Regula, quam, eo ſæculo labente, vel nono ineunte, ſuis Canonicis præſcripſit: in ea quippe *cap.* 32. *de eleemoſynis* cuique Canonicorum liberam poteſtatem fecit accipiendi, & in quos vellet uſus expendendi, eleemoſynam, quæ pro ſua ſibi Miſſa offerebatur: *De eleemoſynis accipiendis* (inquit) *ita conſtituimus, ut ſi aliquis* uni

uni Sacerdoti pro Miſſa ſua, vel pro Confeſſione, aut infirmitate, ſeu pro quolibet caro ſuo aut vivente, aut mortuo, aliquid in eleemoſyna dare voluerit, hoc Sacerdos a tribuente accipiat, & exinde, quod voluerit, faciat (*collect. Harduin. tom.*4. *col.*1196.); Seculo vero XI. eumdem morem adeo longe lateque propagatum ſcimus, ut etiam pueris notus eſſet. Etenim Joannes Monachus *in vita S. Petri Damiani cap.*2. de eo adhuc puerulo narrat: *Petrus quadam die nummum reperit, & tanquam ſubito dives effectus, gratulabundus quid eo mercari aptius poſſet, diu mente revolvere cœpit, divinitus tandem inſpiratus, ait: melius eſt, ut tradam Presbytero, qui Deo Sacrificium offerat pro patre meo defuncto.*

Revincitur Walafridus illam eleemoſynæ erogatione improbans.

6 Specialem hanc Sacrificii applicationem illi qui eleemoſynam largitus fuerat, viſus eſt improbare Walafridus Strabo, qui ſæculo IX. floruit, exiſtimans illud non plus prodeſſe uni, pro quo ſpeciatim offeratur, quam univerſo cœtui Fidelium; libro enim *de reb. Eccleſiaſt. cap.*22., ait: *Sed & in hoc error non modicus videtur quod quidam ſe non poſſe aliter plenam commemorationem eorum facere, pro quibus offerunt, niſi ſingulas oblationes pro ſingulis offerant, vel pro vivis, & defunctis non ſimul æſtimant immolandum, cum vere ſciamus unum pro omnibus mortuorum, & unum panem eſſe, & ſanguinem, quem univerſalis Eccleſia offert. Quod, ſi cui placet, pro ſingulis ſingulatim offerre; pro ſolius devotionis amplitudine, & orationum augendarum declaratione id faciat, non autem pro ſtulta opinione, qua putet, unum Dei Sacramentum non eſſe generale medicamentum.* At non animadvertit Walafridus, quod, etſi Sacrificium ex parte rei oblatæ, & principalis offerentis, ſcilicet Chriſti, ſit infinitæ virtutis, non tamen, ita ejus inſtitutore Chriſto volente, infinitos producit effectus: ſecus, ſi finem excipias colendi Deum, & ſupremum latriæ actum, qui ſane ex qualibet, quantumvis crebro repetita Divinæ Victimæ immolatione, ſemper Deo exhibetur, quoad cetera, quæ ex Sacrificio reportare intendimus, ſuperflua eſſet ejuſdem iteratio; ſemel autem poſito, quod effectus Sacrificii finitus ſit, perpiſcuum jam eſt, illud plus ei prodeſſe, cui applicatur, quam aliis; uti enim ratiocinatur Suarez *tom.*3. *in* 3.*par. diſp.*78. *ſect.*1. *& diſp.*79. *ſect.*12.: aut conſideratur tanquam propitiatorium, ſeu ſatisfactorium, & certe pro illo ſpeciatim ſatisfacit, in cujus debiti ſolutionem Deo exhibetur; aut conſideratur tanquam impetratorium, & profecto ad beneficia illi uberius elargienda Deum movet, pro quo nominatim Sacerdos Divinam Hoſtiam immolans, Deum exorat. Rem totam explicat D. Thomas *in* 4. *diſt.*45. *art.*4. *quæſtiunc.*1. *& quæſtiunc.*2.

Revincitur

7 Quod viſus eſt improbare Walafridus, alio nomine ſunt aper-

aperte inſectati Wicleſiſtæ, hodieque inſectantur Lutherani, & Calviniſtæ, dictantes pecuniam Sacerdoti celebraturo in Miſſæ pretium dari, eamque propterea, veluti aperte Simoniacam damnantes. At in primis ad eorum fallaciam refellendam, ſatis abunde foret illud adducere, quod ad rem ajebat Gerſon *in opuſc. de ſolicitudine Eccleſiaſticorum* (*t.2 par.3.*) *partic.19.* inquiens: *Sufficere inprimis debet ad conſenſum hujus veritatis uſus totius communis Eccleſiæ, qui ſic habet, & recipit; cui ſi quis detrahit, imprudenter ſe decipit.* Et *partic.6. Nihil æquius, ſecundum omnem legem eſſe, deducit Apoſtolus prima ad Corint.9. quam qui altario ſervit, de altario & vivat.* Præſtat nihilominus audire D. Thomam, qui hanc ipſam Hæreticorum calumniam jampridem anteverterat, & dilucerat 2. 2. *q.100. art.2. ad 2.* inquiens: *Sacerdos non accipit pecuniam, quaſi pretium conſecrationis Euchariſtiæ; hoc enim eſſet Simoniacum, ſed quaſi ſtipendium ſuæ ſuſtentationis*; Et *in 4. diſt.25. q.3: art.2. quæſtiunc.1. ad 4. Facere pactionem de Miſſa celebranda eſt Simonia ... Si tamen non habet alios ſumptus, & non tenetur ex officio Miſſam cantare, poteſt accipere denarios, ſicuti conducti Sacerdotes faciunt, non quaſi pretium Miſſæ, ſed quaſi ſuſtentamentum vitæ.*

Neoterici Hæreſiarchæ.

8 At, quamvis res ita ſe habeat, nihilominus fatendum quorumdam improborum Sacerdotum ſordidam avaritiam quandoque dehoneſtaſſe, quod ceteroqui in ſe licitum, & ſanctum erat: nonnulli quippe viſi ſunt Miſſas quodammodo venditare, ac turpiſſimum quæſtum de illis facere. Et primo quidem, cum nondum Miſſæ eadem die iteratio erat ſevera lege prohibita, nonnulli ad ſolum finem plures eleemoſynas captandi, ſæpius in die Sacris operabantur, quos acriter perſtringit Auctor vitæ S. Thomæ Cantuarienſis *cap.11.* his verbis: *Illos autem in præſentiarum nec memoratu dignos, non Chriſti, ſed mammonæ Sacerdotes prætereo, qui, propter oblationum quæſtum, unam Chriſti, & ſemel oblatam Hoſtiam quotidie, non ſemel, ſed libentius iterum non tam conſecrant, quam dilaniant, Filium Dei quæſtui habentes.* Poſtquam vero & Alexander II. *can.53. de conſecratione, diſt.1.*, & Innocentius III. *in cap. Te referente, eod. tit.* diſtricte vetuerunt, Sacrificium eadem die, ſola excepta ſolemnitate Nativitatis Domini, ab eodem Sacerdote iterari, alias nequiores artes excogitarunt, quibus plures eleemoſynas, unius Miſſæ celebratione, lucrarentur. Aliqui enim tot Hoſtias in eadem Miſſa conſecrabant, quot illi fuerant, a quibus eleemoſynam acceperant, autumantes ſe hac ratione omnibus ſatisfacere: Alii plures Miſſas in unam congerebant: Miſſam quippe diei uſque ad Offertorium legebant; tum aliam incipiebant, uſque

Abuſus, qui ex eleemoſynæ largitione irrepſerant damnati.

uſque ad eundem locum; deinde tertiam, & quartam, eodem modo: poſtea tot Secretas dicebant, quot Miſſas inceperant; Demum ſub uno Canone Sacrum perficiebant; totidem additis in fine Collectis, quot initio recitaverant; has autem Miſſas *biſaciatas & triſaciatas* nuncupabant, quaſi duplicem, & triplicem haberent faciem, quæ ſolæ ſatis illis eſſe videbantur ad plures eleemoſynas pro earum numero aſſequendas. Hæc aliaque hujus generis Miſſarum monſtra recenſent Petrus Cantor in Opere, quod inſcripſit: *Verbum abbreviatum cap.29.*, & Cardinalis Bona *rer. liturgic. lib.1. cap.15.*

Eliminatur Sacerdotii Avaritia in acceptatione eleemoſynæ pro Miſſa.

9 Quibus ab Eccleſia eliminatis, non idcirco improba Sacerdotum cupiditas fuit radicitus evulſa; adhuc enim iidem ingens lucrum ex Miſſa aucupantes de unica eleemoſyna, quam accipere poterant, quaſi de mercis cujuſpiam pretio paciſcebantur, & niſi ad eorum votum augeretur, Miſſam facere renuebant, quos proinde Robertus Cardinalis Pullus, natione Anglus, in Summa Theolog., quam medio ſæculo XII. concinnavit *part.7. cap.17.*, ita objurgavit: *Quid eſt Miſſarum ſolemnia contuitu temporalis commodi celebrare, niſi cum Juda Chriſtum vendere, tanto nequius, quanto reſurgendo eſt ſublimatus.* Quamobrem, ut gliſcentem hanc peſtem tandem ab Eccleſia prorſus propellerent, & inſatiabilem Sacerdotum aviditatem perpetuo freno coercerent, Patres Concilii Toletani anni 1324. *cap.6.* vetuerunt, ne ullus Sacerdos quidquam, vel minimum, pro Miſſa ex pacto exigeret, ſed eleemoſyna contentus eſſet, quæ ei ſponte daretur: *Multa mentis amaritudine concitamur, graviſque doloris aculeus perfodit mentem noſtram, intelligentes, quod aliqui Presbyteri, deteſtanda, & abominabili ambitione cæcati, pro Miſſis per eos celebrandis pecuniam exigunt, & ſuper hoc, ac ſi vellent vendere rem profanam, impudenter mercantur ... Verum cum dictum Sacramentum ſuper omnia pretioſum ſit, liberaliter, ſicut cetera Sacramenta, celebrandum: diſtrictius prohibemus, ne aliquis Presbyter pro Miſſis celebrandis pecuniam exigat, vel rem aliam temporalem, ſed grate accipiat, ſi aliquid per facientem Miſſas celebrari oblatum ſibi charitative fuerit, abſque pacto, & conventione quacumque* (*collect. Harduin. tom.7. col.*1484.)

Epiſcopi Miſſarum ſtipem taxare debent.

10 Ac demum Concilium Tridentinum cum animadverterit, nondum Sacerdotes profano illo mercimonio ceſſaſſe, quod Patres Toletani fuerant deteſtati, *ſeſſ.22. in decreto de obſervandis, & evitandis in celebratione Miſſæ*, injunxit Epiſcopis, ut de medio tollant, quidquid avaritia contra reverentiam Sacrificii Miſſæ induxit, utque in primis *Cujuſvis generis mercedum, conditiones, pacta, & quidquid pro Miſſis novis celebrandis datur, nec non importunas,* atque

atque illiberales eleemoſynarum exactiones potius, quam poſtulationes, aliaque hujuſmodi, quæ a ſimoniaca labe, vel certe a turpi quæſtu non longe abſunt, omnino prohibeant. Ut itaque Epiſcopi Tridentino obtemperent, atque importunas, & immoderatas eleemoſynarum pro Miſſis exactiones impediant, debent, in ſua quiſque diœceſi, Miſſarum ſtipem taxare, ultra quam nemo quidquam exigere valeat; quod etiam ante Tridentinum factum legimus a Willelmo Archiepiſcopo Eboracenſi, cujus Conſtitutionem renovavit Joannes ejuſdem Succeſſor in Concilio Provinciali Eboracenſi anni 1367. *cap.3. Univerſis Rectoribus, & ſingulis Eccleſiarum Prælatis, Vicariis, & aliis quibuſcumque perſonis Eccleſiæ Capellas, Cantarias, Oratoria, Hoſpitalia, ſeu Beneficia Eccleſiaſtica quæcumque infra noſtram diœceſim obtinentibus, in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub pœna quadraginta ſolidorum eleemoſynæ noſtræ applicandorum, ſimiliter inhibemus, ne in Eccleſiis, Capellis, Cantariis, Hoſpitalibus, ſeu aliis Beneficiis ſuis, hujuſmodi quemquam Capellanum ſtipendiarium Divina celebrare permittant, niſi nomine ſtipendii ſui annualis de ſumma ſex marcarum ſit contentus* (*Concilior. Britanniæ tom.3. pag.69.*)

11 Quamvis autem eleemoſynæ taxatio & a conſuetudine induci, & ab Epiſcopo extra Synodum fieri queat, attamen, ut ſtabilior ſit, ac Sacerdotibus commodius ſignificetur, & innoteſcat, plerumque in Synodo fieri conſuevit, ac proinde *Taxa Synodalis* communiter appellatur. Quocirca Sacra Congregatio Concilii interrogata: Primò, *Quanta debeat eſſe eleemoſyna Miſſarum manualium*. Secundò, *Quanta eſſe debeat pro perpetuis, non taxatis a Fundatore*; die 15. Novembris 1698. reſpondit: *Ad primum, & ſecundum cenſuit, attendendam eſſe conſuetudinem loci, vel legem Synodalem, quatenus adſit; ſin minus ſtatuendam eſſe per Epiſcopum eleemoſynam competentem ejus arbitrio* (*lib.48. decretor. pag.584.*) *Hæc eſt etiam ſententia Sacræ Congregationis.*

12 Uti mox viſum eſt, Sacra Congregatio arbitrio Epiſcopi commiſit, quod eleemoſynam competentem ſtatuat vel in Synodo, vel extra Synodum, ſi in Synodo taxatio facta non ſit pro Miſſa. Sed in eo, quod ſpectat ad quantitatem eleemoſynæ, ab Epiſcopo præſcribendæ, non poteſt certa, & univerſalis regula ubique cuſtodienda ſtatui, cum alicubi majorem, alibi minorem eam eſſe deceat, habito reſpectu ad locorum, & temporum circumſtantias, & præcipue ad annonæ penuriam, vel copiam. Unum tamen advertendum exiſtimamus, nimirum neceſſe non eſſe, ut eleemoſyna tanta ſit, quæ integram ſuſtentationem Sacerdoti ea die, qua celebrat, ſuppeditet. Etenim, ſicuti optime perpendit Suarez *tom.3. in 3. part. diſputat.83. art.6. ſect.2. concluſ.3.*, actio ſacri- *Taxatio eleemoſynæ pro Miſſa debet correſpondere locorum, & temporum circumſtantiis.*

crificandi non requirit integrum diem, neque majorem ejus partem; unde non eſt, cur Sacerdos propter hoc ſolum miniſterium integre alatur ab eo, pro quo Sacrificium offert. Accedit, neminem Sæcularem ad ſacros Ordines promoveri, qui ſufficiens Beneficium, aut patrimonium non habeat; nec ullum ad Religionem admitti, qui ex monaſterii reditibus, aut conſuetis eleemoſynis ali nequeat, ex quo fit, ut nullus cogatur victum ſibi comparare ex ſolo Miſſarum ſtipendio, quemadmodum argumentatur Giballinus *de Simonia quæſt.*18. *confect.*7. *n.*4., Diana *in edit. Coordin. tom.*2. *tract.* 1. *reſolut.*22. *n.*17., & Juvenin *de Sacram. diſſert.*5. *quæſt.*7. *art.*5. ubi ait: *Sed monitum velim lectorem, rationi conſonam non eſſe conſuetudinem, quæ illud ſtipendium definit ex ſumma, quæ ſatis ſit Sacerdotis in unam diem ſuſtentationi. Ratio eſt, quia ſtipendia non conferuntur ad integram Presbyteri ſuſtentationem, ſed ad illius adminiculum; nec mirum, quippe quod Sæculares Sacerdotes fruantur aut titulis patrimonialibus, aut Beneficiis, quæ teneant eorum locum; vetant nempe Canones, ne Sæculares ordinentur, quin ſuffulti ad vitam titulo: Mendicantes vero a populo Fideli ſupponuntur recipere eleemoſynas, quibus veſcantur, nec enim ad monaſterium admitti debent plures, quam conſuetæ eleemoſynæ ſuſtentare valeant.*

Sæcularis, & Regularis Sacerdos ultra eleemoſynã ab Epiſcopo taxatã pro Miſſa exigere nequeunt.

13 Porro, ſi ultra eleemoſynam ab Epiſcopo taxatam, plus Sacerdos celebraturus exigat, non ſolum delinquit contra legem Eccleſiæ, verum etiam juſtitiam commutativam lædit. Etenim, uti argumentatur Suarez *cit. loc. concluſ.*1., quamvis Miſſæ ſtipendium non habeat rationem pretii, nihilominus expoſcit juſtitia, ut aliqua proportio ſervetur inter illud, & opus, ad quod ſubeundum ſubminiſtratur, eamque proportionem definire, inſpecta natura rei, de qua agitur, ad ſolum ſpectat Epiſcopum. Ob eamdem rationem judicio Epiſcopi Miſſarum eleemoſynam taxantis ſtare debent etiam Regulares, quibus, ſuorum privilegiorum obtentu, neutiquam licet ſtipem exigere illa majorem, quam Epiſcopus præſcripſit: quemadmodum enim ipſi, veluti membra Communitatis, obſtringuntur, in contractibus ſervare æqualitatem ſtatutam a legibus loci, ubi degunt, ita & in hoc quaſi contractu non poſſunt proportionem prætergredi, quam loci Ordinarius determinavit. Quocirca Sacra Congregatio Concilii in una Romana 15. Januarii 1639. (*lib.*16. *decretor. p.*138.) dixit: *Eleemoſynam pro qualibet Miſſa per Regulares celebranda in eorum Eccleſiis eſſe taxandam arbitrio Ordinarii juxta morem regionis.* Nec Regulares tamen, nec Sæculares prohibentur uberiorem ſtipem a ſponte dantibus accipere, dummodo abſit dolus, & quodcumque pactum etiam implicitum, quod docuerunt Suarez *cit. concluſ.*1., Cardinalis de Lugo *reſponſ. moral. lib.*5. *dub.*18., ac cenſuit Sacra Congrega-

gregatio Concilii 16. Januarii 1649. (*lib.18. decretor. pag.575. a tergo*) quæ interrogata, *An poſſit Epiſcopus prohibere ſub pœna cenſurarum Laicis, ne pinguius ſtipendium taxæ ſolvant Sacerdotibus tam Sæcularibus, quam Regularibus Miſſam celebrantibus, & quod iidem Sacerdotes illud acceptare non poſſint, etiam a ſponte dantibus*. Reſpondit: *Prohiberi non poſſe*: Si tamen qui manualem eleemoſynam conſueta pinguiorem accepit, alteri Sacerdoti Miſſam celebrandam committat, non poteſt illius partem ſibi retinere, ſed totam, quam accepit, erogare debet Sacerdoti celebranti, quod ab Urbano VIII. ſtatutum, & oppoſita opinio ab Alexandro VII. die 24. Septembris 1665. proſcripta fuit; inter propoſitiones enim ab eodem Pontifice damnatas una, quæ eſt nona, ſic ſonat: *Poſt decretum Urbani poteſt Sacerdos, cui Miſſæ celebrandæ traduntur, per alium ſatisfacere, collato illi minore ſtipendio, alia parte ſtipendii ſibi retenta*. Neque, ſolo jure ſpectato, prohiberentur Sacerdotes, minori accepta eleemoſyna, ad Miſſam celebrandam ſe obligare. Siquidem quilibet poteſt cedere juri ſuo, & etiam ſine ullo ſtipendio celebrandi onus in ſe ſuſcipere; quia tamen aliquando illa conſuetæ eleemoſynæ remiſſio deprehenſa eſt noxia aliis Sacerdotibus, qui ob fraudulentam aliorum liberalitatem debita ſibi ſtipe privabantur: idcirco Sacra Congregatio Concilii prædictam remiſſionem quandoque fieri vetuit, quemadmodum contigit in una Sancti Severini, in qua Epiſcopo ad hunc modum interroganti: *Sacerdotes quotidie ſe offerunt celebrare ad rationem tenuis eleemoſynæ dimidii julii pro qualibet Miſſa; unde ſupplicat declarari, an ipſe ſtatuere poſſit eleemoſynam manualem unius integri julii pro qualibet Miſſa, imponendo pœnam celebrantibus pro minori quantitate*: die 16. Julii 1689. eadem reſpondit *Affirmative, quoad eleemoſynam manualem*.

Qui pinguiorem conſueta accepit eleemoſynam, debet vel illam totam alteri Sacerdoti tradere, vel ipſe Miſſam celebrare.

3 Quia vero recta ratio non patitur ex eleemoſyna ab Epiſcopo taxata, quæ exigua eſſe ſolet, aliquid detrahi in commodum Eccleſiæ, ſubminiſtrantis Sacerdoti ſacra indumenta, aliaque utenſilia ad Miſſæ celebrationem neceſſaria, hac de cauſa Urbanus VIII. decrevit, nihil ex eleemoſynis manualibus eſſe eo nomine detrahendum; ex ſtipendiis vero pro Miſſis perpetuis relictis tunc ſolum Eccleſias, ubi ſunt celebrandæ, aliquid percipere permiſit, cum alios reditus non habent, quibus onus ſuſtineant ſacra utenſilia præſtandi: quæ omnia a Nobis adducta, & fuſe pertractata fuere *Noſtra Inſtit. Eccleſ.56.*, & in diſſertatione, quam, dum munus obiremus Secretarii Sacræ Congregationis Concilii, exaravimus, quæ extat *in Theſaur. Reſolut. tom.3. pag.307.*

Ex ſolis ſtipendiis pro Miſſis perpetuis relictis detrahi quidquam poteſt in commodum Eccleſiæ, indumenta Sacra, atque utenſilia Miniſtrãtis.

4 Quis non crederet tot ſalubres Conſtitutiones Sacerdotum avaritiam refrænaſſe? Et nihilominus ſcimus ſufficientes haud fuiſſe ad eam cohibendam: aliqui enim ſuffulti plurium Theologorum opinione, qui, etſi Sacrificii fructum quoad effectum, & in actu ſecundo, uti ajunt, finitum eſſe fateantur; attamen opinantur illud pluribus applicatum, æque ſingulis prodeſſe, ac ſi uni tantum applicaretur, inſtar radii ſolaris, qui quamvis finitus ſit, æque tamen in unum, ac in multos ſe effundit: poſt acceptam a pluribus conſuetam eleemoſynam ſe omnibus ſatisfacere arbitrantur, unicum Sacrificium ſingulis, qui ſibi ſtipem contulerant, nominatim, & expreſſe applicando. Alii conſiderantes, tres eſſe Sacrificii fructus, generalem videlicet, qui in univerſam Eccleſiam redundat; ſpecialem, ſeu medium, quem ille ſolus participat, pro quo nominatim a Sacerdote Sacrificium offertur; & ſpecialiſſimum, quem ipſemet celebrans in ſe derivat; putarunt ſe poſſe hunc tertium fructum, qui ceteroquin eſt veluti actio immanens, quæ nequit ab agente in alium tranſire, alteri cedere, atque hac ratione novam eleemoſynam accipere. Ejuſmodi opiniones, & ſubdolæ artes, unice ab avaritia excogitatæ, jam a ſæculo XIII. in Eccleſiam irrepſerant, iiſque obviam ierat Concilium Lambethenſe celebratum anno 1282., *cap.*2. decernens. *Nec credat Celebrans, ſe dicendo Miſſam unam poſſe ſatisfacere pro duobus, pro quo utroque promiſit ſpecialiter, & in ſolidum celebrare .... Abſit enim, ne a quoquam Catholico credatur tantum intentione prodeſſe Miſſam unam devote celebratam mille hominibus, pro quibus forſan dicitur, quantum ſi mille Miſſæ pro eis devotione ſimili canerentur. Licet ipſum Sacrificium, quod eſt Chriſtus, ſit infinitæ virtutis, non tamen in Sacrificio ſuæ immenſitatis ſummam plenitudinem operatur: Alioquin pro uno mortuo nunquam oporteret niſi unam Miſſam dicere. Operatur enim in hujuſmodi myſteriis diſtributione certa ſuæ plenitudinis, quam ipſe eiſdem lege infallibili alligavit.* (*collect. Harduin. tom.*7. *col.*862.) Et nihilominus ſæculi XVI. initio nondum abolitæ fuerant. Siquidem Norimbergenſis Germanorum Principum conventus apud Adrianum VI. ſummum Pontificem de hoc eodem abuſu conqueſtus eſt: *Sacerdotes unius diei Miſſas, ad quas fundationis, ſeu annuæ recordationis jure celebrandas obligantur, non ſemel, ſed quater, quinquies, plurieſque venundant, unaque Miſſa duobus, tribus aut pluribus Eccleſiaſticis Beneficiis ſatisfacere præſumunt.* Quamobrem eam peſtilentem corruptelam iterum totis viribus eradicare ſtuduerunt, cum Urbanus VIII. in ſuis decretis anno 1625. promulgatis, tum Sacra Congregatio Concilii, aliis decretis editis die 25. Januarii 1659., & 13. Decembris ejuſdem anni, quæ referuntur a Fagna-

Fagnano *in cap. Fraternitatem*, *de ſepulturis*, *num.96. & 97.*, ac poſtremo illam omnino profligavit Alexander VII., cum anno 1665. has damnavit propoſitiones: *Duplicatum ſtipendium poteſt Sacerdos pro eadem Miſſa licite accipere, applicando petenti partem, etiam ſpecialiſſimam fructus ipſimet Celebranti correſpondentem, idque poſt decretum Urbani VIII.*: *Non eſt contra juſtitiam pro pluribus Sacrificiis ſtipendium accipere, & Sacrificium unum offerre*; *neque etiam eſt contra fidelitatem*; *etiamſi promittam promiſſione etiam juramento firmata danti ſtipendium, quod pro nullo alio offeram.*

CAPUT XXII.

Variæ perpenduntur ac reſolvuntur quæſtiones circa ſtipendium Miſſæ.

Stipendium pro Miſſa erogatum multis olim corruptelis obnoxium.

1 Illud ſtipendium, quod ex communi Eccleſiæ diſciplina Sacerdotibus traditur pro comparando fructu medio Sacrificii, & loco panis, ac vini, quæ antiquitus offerebantur, ſuffectum fuit, ut præcedenti capite expoſuimus, multas curas, ac ſollicitudines in Eccleſia concitavit, vel ad coercendam Sacerdotum avaritiam, vel ad aliquam normam ſtatuendam, ne ipſi detrimentum caperent ob aliorum libidinem; & ne hoc neceſſario ſubſidio deſtituerentur; vel denique, ne Fidelium voluntas fraudetur, qui ſtipendium offerunt, ut res divina pro ipſis, vel pro aliis adhuc vitam agentibus, aut pro Defunctis conficiatur. Quamobrem S. Franciſcus, uti Alvarus Pelagius teſtatur, pro his corruptelis evitandis conſtituit, ut ſui Ordinis Alumni quocunque in loco degerent, ſemel tantum in die celebrarent. Circa tamen S. Franciſci mentem videndum ſupra Cap. 2. n. 6. 9. & 10. Sanctus quoque Ignatius Societatis Jeſu Fundator parte ſexta ſuarum Conſtitutionum cavit, ne aliquis ex ſuis Sacerdotibus ſtipendium pro Miſſæ Sacrificio perciperet.

Eas penitus ſubmovendas SS. Franciſcus Aſſiſienſis, & Ignatius Conſtitutionibus ſuis caverunt.

Sacerdotes lucri cauſa celebrantes, Judæ proditori comparantur.

2 Petrus Cantor in Eccleſia Pariſienſi, qui ſæculo XII. inter mortales agebat, has corruptelas graviſſime redarguit in opere, cui titulus: *Verbum abbreviatum* cap. 37. & Sacerdotes ejuſmodi Juda deteriores affirmavit: *Turpius Chriſtum vendimus, quam Judas, eo quod deteriores ſumus*: *Ille enim*, inquit, *quem purum hominem credebat, cum Familia etiam ejus indigeret, vendidit*; *nos vero, quem ſcimus verum Deum, & Hominem vendimus*, poſtea ſuperaddit: *Ille pro triginta argenteis, nos pro denario, & pretio viliſſimo*: Ignoramus quodnam pretium triginta denariis, quos proditor Judas accepit, Petrus Cantor tribuerit. Nam diſcrimen inter ſiclos Sanctuarii, & argenteos communes intercedit: hi enim novem ſcutata Romana pretio adæquabant; illi vero ſummam duplo majorem

continebant; uti præſtantes eruditione viri tradiderunt: eſto tamen de minoribus ſiclis res intelligenda ſit, Petri Cantoris argumentum aptiſſimum ſemper judicabitur, quod etiam his verbis magis confirmat: *Ille pœnitens, licet non vere retulit, & rejecit triginta argenteos: in Eccleſia autem inter nos non eſt, qui turpiter acquiſita rejiciat.*

Eccleſiæ mos, qui permittit ſtipendium dari pro Sacro ad vitæ ſuſtentationem nequaquam damnandus.

3 Supervacaneum eſt decreta recenſere Conciliorum, ac Pontificum, quibus hæ corruptelæ vehementer improbantur. Qui tamen ea cupiant intueri, Chriſtianum Lupum in notis Conc. Roman. habiti ſub Alexandro II. tom. 5. novæ editionis ſuorum operum pag. 150., Cardinalem Bonam Rerum Liturgicarum lib. 1. cap. 15. num. 7., Thiertium tom. 3. Superſtitionum cap. 13., ac Patrem Berlendum Diſſertatione ſuperius allata Hiſtorico-Theologica de oblatione Altaris par. 2. percurrant, qui eadem decreta fuſe commemorant: ſatis erit innuere receptam quidem ab univerſa Eccleſia conſuetudinem, ut pro Sacro dentur, & accipiantur ſtipendia, cum ex Altari vitæ ſuſtentationem merito deſumere Miniſter Altaris debeat; ideoque non ſine impudentia mos ejuſmodi damnari poteſt: *Sufficere debet*, inquit Gerſon in ſuo tractatu de ſolitudine Eccleſiarum particularium, *ad conſenſum hujus veritatis uſus totius communis Eccleſiæ, qui ſic habet, & recipit; cui ſi quis detrahit, impudenter ſe decipit &c. Nihil æquius ſecundum omnem legem eſſe deducit Apoſtolus 1. ad Corinth. 9. quam, qui Altari ſervit, de Altari vivat:* tamen proculdubio avaritiæ crimen, & ſpeciem quamdam ſimoniæ admitteret, qui pro Miſſæ ſtipendio pactiones aliquas, aut conditiones faceret, quemadmodum ex Tridentina Synodo deprehenditur Seſſ. 22. in Decreto de obſervandis, & evitandis in Celebratione Miſſæ: *Atque, ut multa paucis comprehendantur, in primis, quod ad avaritiam pertinet, cujuſvis generis mercedum conditiones, pacta, & quidquid pro Miſſis novis celebrandis datur, necnon importunas, atque illiberales eleemoſynarum exactiones potius, quam poſtulationes, aliaque hujuſmodi, quæ a ſimoniaca labe, vel certe a turpi quæſtu non longe abſunt, omnino prohibeat.* Nam uti docet S. Thomas 2. 2. q. 100. art. 2. ad ſecundum: *Sacerdos non accipit pecuniam quaſi pretium Conſecrationis Euchariſtiæ, aut Miſſæ decantandæ, hoc enim eſſet ſimoniacum, ſed quaſi ſtipendium ſuæ ſuſtentationis.* Inſuper alio loco 4. ſentent. diſt. 25. quæſt. 3. art. 2. quæſt. 1. ad quartum, eandem confirmat ſententiam his verbis: *Facere pactionem de Miſſa celebranda, eſt ſimonia &c. ſi tamen non habet alios ſumptus, & non tenetur ex officio Miſſam cantare, poteſt accipere denarios, ſicuti conducti Sacerdotes faciunt, non quaſi pretium Miſſæ, ſed quaſi ſuſtentamentum vitæ.*

4 Sub-

Laxæ Theologorum opiniones de modis quibus multiplicari poſſet ſtipendium pro Miſſa.

4 Sublatis ob legum ſeveritatem his corruptelis, aliæ rationes excogitatæ ſunt, ut aditus liber pateret avaritiæ, ac turpi lucro, quod juxta Concilium Tridentinum a ſimoniaca labe parum abeſſe videtur. Incredibilis librorum copia in vulgus emanavit, quibus variæ de Theologia Morali quæſtiones in examen adducebantur. In illis autem dirimendis cauſa potiſſima omiſſa fuit, ob quam S. Mater Eccleſia pro Miſſæ Sacrificio ſtipendium permittit, nempe, ut Sacerdotes ad vitam ſuſtentandam aliquod ex ipſo ſtipendio levamen ſuſcipiant, non vero ut divitiis cumulentur, quod Nos paulo ante explicavimus; ideoque ſordidos quæſtus augeri Eccleſia ſemper improbavit. Itaque diſputari cœpit, an Sacerdos, qui eleemoſynam accepit minorem illa, quæ in diœceſi conſtituta fuit, Sacrum tamen facere pro illo debeat, qui ſtipendium largitus eſt: Inſuper, an Sacerdos collatis ſibi per diverſos fideles pluribus exiguis ſtipendiis rem Divinam conficere, illiſque fructum attribuere teneatur; nec ſane defuerunt Theologi, qui Sacerdotem in utraque quæſtione ab onere celebrandi prorſus immunem judicarunt. Falſo pariter exiſtimatum fuit, Sacerdotem, qui ſtipendium conſueto majus invenerit, poſſe alium Sacerdotem ad Sacrum faciendum ſubrogare, ipſique ſolitam tantum eleemoſynam impertiri, ac reliquum, quod ſupereſt, ſibi retinere. Nonnulli etiam perpendentes *fructum medium* Sacrificii, qui in Sacerdotis poteſtate, atque arbitrio relinquitur, in ſatisfactorium, atque impetratorium diſtingui, plures eleemoſynas pro eodem Sacrificio comparari poſſe cenſuerunt, ſi videlicet Sacerdos fructum ſatisfactorium, exempli cauſa pro aliquo defuncto, & ſimul pro ægroto impetratorium fructum attribuat. Sed alia quoque pro congerenda pecunia propoſita fuerunt: *Fructum ſpecialiſſimum*, qui Sacerdoti ſolum convenit, in Miſſa contineri excogitatum fuit; ideoque plures inquiſierunt, an Sacerdos, qui pro fructu medio jam ſtipendium accepit, fructum ſpecialiſſimum alteri pariter attribuere poſſit, ac pro illo novum ſtipendium exigere, quod facile ſatis adfirmarunt. Illud ſolum cavendum monuerunt, fructum ſpecialiſſimum trium Miſſarum fructui medio unius Sacrificii tantum adæquari. Quamobrem ſuſcepto jam ſtipendio ob fructum medium, tertiam quoque partem alterius ſtipendii pro fructu ſpecialiſſimo percipi poſſe docuerunt. Cognitum perſpectumque omnibus eſt, quod capite *ſignificatum de Præbendis* conceditur, nempe ut Sacerdos, qui Sacrum facere quotidie *per ſe ipſum* debet, illud aliquando prætermittere poſſit, vel quia a voluntate Fundatoris id minime alienum putatur, qui adeo rudis judicandus non eſt, ut Sacerdoti ad celebrandum deſignato tam grave onus conſtituere voluerit; vel quia ad Sacrum majori pie-

pietate, ac religione peragendum plurimum confert, ſi Sacerdos a re Divina aliquando abſtinuerit. Nam evenire poteſt, ut ipſe non ſemel eo pietatis ſtudio minime incendatur, quod neceſſario requiritur, ut Sacrum Deo rite operetur. Hinc nova quæſtio excitata fuit, an Sacerdos, quo die immunis a re Divina conficienda cenſetur, ſi tamen Sacrum perficiat, ipſiuſque fructum alicui attribuat, an, inquam, ſtipendium ab eo ſumendum videatur; idque Scriptores aliqui rationi conſentaneum putaverunt. Inſuper interpoſito diſcrimine inter Miſſæ celebrationem, ejuſque applicationem, inquirendi locus oblatus fuit, an Sacerdos, qui in aliquo peculiari templo, atque Altari peculiariter expreſſis rem Divinam facere, non tamen applicare debeat, duo ſimul ſtipendia percipere poſſit, videlicet unum pro celebratione, alterum pro applicatione, quod aliqui pariter non improbarunt. Poſtremo eam conſuetudinem in aliquas diœceſes invectam, qua novi Sacerdotes, cum primo Sacrum conficiunt, Eccleſiam circumeunt, ut eleemoſynas congerant, omnino probandam nonnulli cenſuerunt.

Præfatę Theologorum opiniones ab Apoſtolica Sede damnatæ.

5 His ſententiis ad Apoſtolicam Sedem delatis, quid ſtatuendum eſſet, ipſa indicavit per Sacram Concilii Congregationem, quæ non modo ad explicandam Tridentinam Synodum inſtituta fuit, ſed etiam, ut Eccleſiæ diſciplinam per univerſum orbem integre ſanćteque tueretur. Plura igitur decreta promulgata fuerunt, cum Urbanus VIII. Pontificatum gereret, qui primum Apoſtolica Conſtitut.XLIII. in Bull.Rom.tom.4. ac deinde Innocentius XII. peculiaribus litteris eadem decreta confirmarunt. Ipſa quidem variis locis edita ſunt, ac præſertim poſt Synodum diœceſanam Card.Jacobi Boncompagni in Bononienſi Archiepiſcopatu Deceſſoris noſtri præclariſſimi. In his ſancitum fuit, ut qui eleemoſynam pro Sacro acceperit,licet ſtipendium in diœceſi conſtitutum non exæquet, ad ipſum Sacrum conficiendum teneatur, fructumque illi attribuere debeat, qui eleemoſynam impertivit. Qui vero plura exigua ſtipendia a diverſis Fidelibus congeſſerit, tot Miſſas celebret, quot pro ratione ſuſceptæ pecuniæ celebrari queant. Qui ſtipendium ſolito majus conſequutus fuerit, ſi alium Sacerdotem ſuo loco ad celebrandum ſufficiat, integram pecuniam in illum conferat, ſibique nihil omnino retineat. Id quoque ſervandum Sacra Congregatio in Romana Eleemoſynæ die 23. Auguſti anni 1664. lib.24. Decretor. pag.246. decrevit, licet Sacerdos ad faciendum Sacrum ſubrogatus rem totam plane noverit,& tamen ſe minori ſtipendio contentum fateatur. Alexander VII. ad eandem Sacram Congregationem dijudicandum rejecit, an duplex ſtipendium pro fructu ſatisfactorio, atque impetratorio ſumi liceret: Quare die 13. Decembris anno 1659. reſponſum

ſum fuit, id minime permitti poſſe. Ita Fagnanus, qui tunc Secretarii munere fungebatur, in Comment. ad cap. Fraternitatem n.97. de ſepulturis. Idem Pontifex has duas ſententias per Sancti Officii Congregationem inter proſcriptas adnumeravit num.8. *Duplicatum ſtipendium poteſt Sacerdos pro eadem Miſſa licite accipere, applicando petenti partem etiam ſpecialiſſimam fructus ipſimet celebranti correſpondentem, idque poſt decretum Urbani VIII. num.9. Poſt Decretum Urbani poteſt Sacerdos, cui Miſſæ celebrandæ traduntur, per alium ſatisfacere, collato illi minori ſtipendio, alia parte ſtipendii ſibi retenta*. Inſuper, cum Tridentina Synodus lib.1. pag.1. & 3. juxta ſuperius allata verba nihil accipiendum ſanxerit, cum novi Sacerdotes primo Sacrificium offerunt, diſputari cœpit, an novus Sacerdos in medio Altari ſe ad Populum convertere poſſet, & oblata munera ſuſcipere; & utrum caveretur ſolum a Concilio, ne ob hanc cauſam Eccleſiam circumiret. Hinc Gregorius XIII. anno 1573. audita prius Sac. Congregationis Concilii opinione, ita ſtatuit: *Sanctiſſimus Dominus Noſter, audita relatione Congregationis Concilii, decrevit, licere ſe vertere in medio Altaris ad Populum, & accipere oblationes, non autem circumire Eccleſiam*. Itaque illud ſolum examinandum ſupereſt; an poſſit duplex ſtipendium accipere: unum nempe pro celebratione, alterum pro Miſſæ applicatione, qui ad ipſam celebrationem ſolum adſtringitur.

An Sacerdoti ad celebrandum unicè addicto liceat duplex ſtipendiū percipere pro celebratione, atque applicatione.

6 Paſſerinus quidem Ordinis S. Dominici Procurator olim Generalis tom.2. de ſtatibus Hominum q.187.art.4.n.187.art.4.n.981., qui Romæ plures annos exegit, duplex ſtipendium probavit; Cardinalis etiam de Lugo Diſput.21. de Euchariſtia num.19., qui poſt Urbani VIII. decreta ſcripſit, eandem ſequitur opinionem; eam pariter amplectitur Auctor præclari libelli pro novis Confeſſariis inſtituendis Romæ nuper editi Part.2. c.17.n.411. Bartholomæus autem Gavantus, qui Sac. Rituum Congregationis munere Conſultoris egregie functus eſt, lib.3. cap.12. num.5. de Rubric. Miſſ. decretum Sac. Congregationis Concilii die 13. Julii anno 1630. promulgatum affert, cujus hæc ſunt verba: *Quod, quando in fundatione Beneficii, ſeu Capellæ expreſſe cautum eſt, non teneri Celebrantem ad applicationem Sacrificii, eo caſu poterit Celebrans accipere novum ſtipendium, & unica Miſſa ſatisfacere obligationi Beneficii, ſeu Capellæ, & item danti novum ſtipendium*. Attamen contrariam ſententiam P. Diana magis adprobavit in ſuis Operib. & in Cott. in ſuis Controverſiis lib.3. Controverſ.5. num.55. pro qua aliud S.Congregationis Concilii decretum in medium profertur his verbis confectum die 9. Januarii, & 6. Februarii anno 1627. *An Sacerdotes, qui nulla alia obligatione in Confraternitatibus, vel Monaſteriis Mo-*

Monialium celebrant, quam pro ornatu Eccleſiæ, vel ut Confratres, vel Moniales ſatisfaciant præcepto audiendi Miſſam, poſſint ultra ſtipendium, quod recipiunt a Confraternitatibus, vel Monialibus aliud ſtipendium recipere. Sacra Concilii Congregatio 9. Januarii, & 6. Februarii 1627. in Tragurienſi reſpondit: non poſſe. Decretum ejuſmodi litteris etiam Senioris Cardinalis Paulucci ad Epiſcopum Comacli magis confirmatur, quæ datæ fuerunt die 30. Martii anno 1661.; *Abrogata non fuit ſententia prolata in cauſa Traguirenſi; ſiquidem Capellani duplex ſtipendium accipere nequeunt pro Miſſarum celebratione, quamvis ad applicationem Sacrificii minime teneantur: Quare iiſdem ſignificare poteris &c.*

Quæſtio non dirempta relinquitur.

7 Decretum, ac litteræ, quas modo commemoravimus, a multis Scriptoribus afferuntur, ac potiſſimum in Appendice Synodi Diœceſanæ, quam Battiſtelius Fulginas Epiſcopus pag.251. celebravit, ubi Virorum quoque præſtantium auctoritates congeruntur. Attamen experientia compertum habemus, in errorem non ſemel eos adduci, qui Sacrarum Congregationum ſententias uſurpant; eos pariter plane novimus, qui in hoc negocio periti ſatis exiſtimari debent. Quamobrem cum tot annis, quibus Sac. Congregationis Concilii Secretarium egimus, nulla unquam nobis occurrerit ſententia ex iis, quæ ab utraque parte feruntur, ut pateat an Sacerdoti ad celebrandum unice addicto liceat duplex ſtipendium percipere pro celebratione, atque applicatione; cum nullum pariter hujus rei documentum habeatur in notis, ac decretis, quæ Nos maximo ſtudio, diligentia, & incredibili labore collegimus, hanc quæſtionem non diremptam relinquemus, donec magis tuta monumenta deprehendantur. Neque enim res ita facilis ad judicandum videri poteſt. Nam pro Sacrificii applicatione obtinenda ſatis eſt, ut ipſius celebratio indicatur. Si quis autem ſe applicationis onere prorſus immunem eſſe contendat, apertiſſime docere debet, a pio Teſtatore Miſſæ celebrationem unice requiri, & Sacerdotis arbitrio permitti, ut fructum Sacrificii, cui libuerit, attribuat. Hoc pacto conſtituit Sac. Congregatio Concilii die 18. Martii anno 1668. in cauſa Tinen. applicationis Sacrificii lib.27. Decretorum fol.61., eandemque ſententiam perpetuo ſequuta fuit, cum ſimile aliquid evenit: *Ex diſpoſitione teſtamentaria antiquitus facta a pio Teſtatore reperitur fundata quædam Capellania cum onere Capellano pro tempore Sacrum faciendi ſingulis Dominicis, aliiſque feſtivis diebus, nulla adjecta declaratione, ad cujus ſuffragium applicandum eſſet Sacrificium. Ideo Epiſcopus Tinen. ſupplicat, per Sacram Congregationem declarari, an hujuſmodi Sacrificium applicandum ſit pro anima ipſius Teſtatoris, an vero ad libitum Capellani, uti hactenus factum*

factum eſſe comperit. Sacra Congregatio Concilii reſpondit, applicandum eſſe Sacrificium pro Anima Teſtatoris.

8 His peractis plures quæſtiones excitatæ fuerunt, ut (ſi fieri poſſet) decreta ejuſmodi labefactarentur. Ac primum, an hæres præſcribere poſſet eleemoſynam, cum Teſtator nullum certum ſtipendium pro centum Miſſis celebrandis explicavit. Verum in decretis generalibus Urbani, quæ ſuperius commemoravimus, ita decernitur: *Cenſuit ubi nullam certam eleemoſynam Teſtator reliquit, eſſe ab Epiſcopo præſcribendam Eleemoſynam congruam, quæ reſpondeat oneribus Miſſarum celebrandarum ſecundum morem civitatis, vel provinciæ.* Aliqui falſo quodam ſtudio Eccleſiaſticæ diſciplinæ, & obſervantia erga Epiſcopos ducti libere aſſeruerunt, nullum ſtipendium a laicis tribui poſſe, quod ſummam ab Epiſcopo perſcriptam excedat, nec illud jure a Sacerdotibus accipi poſſe, licet nulla conventione interpoſita, ſed ultro concedatur. Aliquis etiam Epiſcopus hanc ſententiam amplexus eſt, & Cenſuras in eos minatus eſt, qui ſtipendia ejuſmodi conferrent; verum id communi omnium opinione improbatum fuit: ſicuti ſuperiori capite ex reſponſione Sacræ Congregationis compertum fecimus. Accedit quod quum Epiſcopus Septempedanus hæc propoſuiſſet Sacræ Congregationi examinanda: *Epiſcopus narrat, ſacroſanctum Miſſæ Sacrificium quodammodo vileſcere, dum Sacerdotes quotidie ſe offerunt celebrare ad rationem tenuis eleemoſynæ dimidii julii pro qualibet Miſſa; unde ſupplicat declarari, an ipſe ſtatuere poſſit eleemoſynam manualem unius integri julii pro qualibet Miſſa, imponendo pœnam celebrantibus pro minori quantitate.* Ei Dubio Sacra Congregatio ita reſponſum fecit: *Sacra &c. reſpondit affirmative quoad eleemoſynam manualem.*

Poteſt offerri pinguius ſtipendium pro Miſſa, quam fuerit taxa ſtatutum.

9 Cum autem Card. Boncompagnus ſtatuerit in Synod. lib. 1. c. 5. ut ſors pro Miſſa perpetua 112. ſcutatis Romanis conſtaret, Nos hanc ſummam ad 60. Romana olim Bononiæ ſcutata redegimus, cujus rei cauſam hìc ſubjicimus. In Pontificatu Innocentii XIII. omnes fere Regularium Ordines ſummo ſtudio petiverunt, ut onera pro Miſſis perpetuis imminuerentur. Tradita nobis fuit hujus negotii cura, habitiſque cum Præfectis Regularium pluribus colloquiis, poſtremo ſancitum fuit, ut onera pro ſingulis Miſſis perpetuis ad 60. Romana ſcutata redigerentur, eaque ſumma perpetuo in ejuſmodi Miſſis excipiendis ſervaretur. Id Summus Pontifex ſua auctoritate probavit, ac per omnes Regularium cœtus decretum eo modo confectum fuit, uti paulo ante explicavimus. Coacto Romano Concilio per Benedictum XIII., in quo locum inter Canonum interpretes

Sors Miſſæ Perpetuæ.

Nos ipſi tenuimus, Facultas Epiſcopis permiſſa fuit, ut in ſuis diœceſibus 90. Rom. ſcutata pro ſingulis perpetuis Miſſis decernerent, uti Pontifex Innocentius XIII. Præfectis Regularium ante præſcripſerat. Inſuper ea conditio adjecta fuit, ne majorem, aut minorem pecuniæ ſummam pro Miſſis perpetuis in poſterum ſtatui paterentur. Eadem ratione Sanctiſſimus Pontifex, qui Eccleſiam univerſam feliciter moderabatur, Nobis poteſtatem fecit, eamque prorogavit, ut in peragenda Paſtorali Viſitatione perpetuas Miſſas ad præſcriptam normam redigeremus. Quare, ſi hac auctoritate prædìti pro iiſdem Miſſis 113. Romana ſcutata ad 60. ſolum ſcutata reduximus, quiſquis conſilii noſtri rationem facile perſpicere poteſt. Monendum quoque eſt perpetuas Miſſas excipi non poſſe juxta decreta Urbani VIII., atque Innocentii XIII., niſi facultas noſtra, aut Vicarii noſtri generalis interceſſerit.

10 In celebrandis & applicandis Miſſis quaſdam corruptelas inductas eſſe aliquando percepimus: Plures enim, qui ſacrum facere abſque ſtipendio nolunt, ſi illud deſit aliquando, rem Divinam conficiunt pro illo, qui primus deinde ſtipendium erit collaturus, licet ipſe Sacerdotis conſilium, ac voluntatem ejuſmodi penitus ignoret. Accedit etiam, quod aliqui Confeſſarii ſibi Miſſarum ſtipendia congerant ab iis, quibus pœnitentiæ Sacramentum adminiſtrant. Quapropter Pontificatum quum gereret Clemens VIII., illud in Sac. Congregatione Concilii propoſitum, & examinatum fuit: *Superioribus diebus ſignificatum fuit Sm̃o D. N., paucis ab hinc annis in Hiſpania novam conſuetudinem recentiorum aliquot Theologorum opinioni nixam, ſenſim receptam in dies magis invaluiſſe, ut Sacerdotes Miſſam celebrantes, ejus valorem applicent his, qui poſtea Miſſæ celebrationem poſtulaturi, ac pro ea eleemoſynam præbituri ſint, tametſi, antequam Miſſæ Sacrificium perageretur, neque a Sacerdote illud rogaſſent, neque ei hac de cauſa eleemoſynam præſtitiſſent*. Sacra autem Congregatio poſt accurratam rei diſquiſitionem his verbis reſpondit: *Quam rem cum Sanctitas Sua ad Sacram Congregationem Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum pro materiæ gravitate examinandam rejeciſſet, in Sacra Congregatione primum de ea actum fuit diligentiſſime, ac deinde relatum ad Sanctitatem Suam, quæ ex ejuſdem Congregationis ſententia hujuſmodi conſuetudinem tamquam pluribus nominibus periculoſam, Fidelium ſcandalis & offenſionibus obnoxiam, atque a vetuſto Eccleſiæ more nimis abhorrentem, exploſit, ac improbavit*. Clemens VIII., uti modo dictum eſt, rem totam Sacræ Congregationi examinandam commiſit. Paulus autem V. peracto diligenti examine, Sacræ Con-

Exploditur ſententia, quæ contendit offerri poſſe Miſſæ Sacrificium pro eleemoſyna conferenda.

Congregationis ſententiam auctoritate ſua comprobavit, eamque datis ad univerſos Epiſcopos literis promulgavit uti refert Paſqualigus de Sacrific. novæ Legis quæſt. 168.

Confeſſarii non debent a pœnitentibus ſuis ſibi vel Eccleſiis ſuis ſtipendia comparare.

11 Perpauca de Confeſſariis verba faciamus, qui a fidelibus, quos ad Pœnitentiæ Sacramentum excipiunt, ſtipendia ſibi comparant pro Miſſis, quibus in eadem Eccleſia, ubi Confeſſiones audiunt, ſive in alia deinde ſatisfaciunt. Non ignoramus licere Confeſſariis Miſſas aliquas celebrandas Laicis indicere pro criminum expiatione. Id enim inter opera ſatisfacientia merito recenſetur, eoquod crimina ſua confitentes aliquam pecuniæ ſummam impendunt, & tanquam Sacrificii cooperatores, peculiari quodam modo participes fiunt ejus fructus, qui *ſatisfactorius* appellatur. Attamen non ignoramus, quæ S. Carolus Borromæus admonuit, & Confeſſariis præcepit in Inſtruct. ad Confeſ. parte 4. Act. Eccleſiæ Mediolanen. *Non modo petat, ſed nec velle ſe habere ſignificet pecuniam, aliamve rem pro ſuſcepti in Confeſſione laboris munere, immo verbis, vel potius factis ab his omnibus abhorrere demonſtret. Cum pro pœnitentia Miſſas injunxerit, ſibi, aut Eccleſiæ ſuæ, aut Monaſterio dicendas non addicat. Quod idem ſervabitur in reſtitutionibus incertis, aut votorum commutatione, aliiſque hujuſmodi. Nec ipſe pecuniæ, aliuſve rei reſtituendæ provinciam aſſumat, niſi neceſſitas ad id eum adegerit, ne ſcilicet Pœnitens dignoſcatur; cumque apocham recipiat ab eo, cui reſtitutionem contulerit, quam poſtea Pœnitenti tradet: ita denique ſe gerat, ut minimam avaritiæ labis ſuſpicionem contrahat*: cum hæc ita ſe habebant ſub pœna *ſuſpenſionis à Divinis ipſo facto* Sacerdotibus olim Bononiæ interdiximus Sacrum facere, illudque applicare pro iis, qui ſtipendium præbituri ſint, & qui a Sacerdote minime id poſtulaverint, antequam Miſſæ Sacrificium conficiatur; qui vero peccata confitentibus Miſſas celebrandas irrogarent *ſub pœna ſuſpenſionis ab audiendis Confeſſionibus ipſo facto tunc ſimul* præcepimus, ne ſtipendia, ſibi vel Eccleſiis ſuis tribuenda caperent pro Miſſis, quibus ipſi, vel alii Sacerdotes in iiſdem Eccleſiis ſatisfacerent.

Miſſa præſente corpore ſcelebrari debet antequam ſepulturæ tradatur.

12 In Rituali Romano, cum de exequiis agitur, hæc leguntur: *Quod antiquiſſimi eſt inſtituti, illud, quantum fieri poterit, retineatur ut Miſſa præſente corpore defuncti pro eo celebretur, antequam ſepulturæ tradatur.* Merito quidem vetuſtiſſimus hic ritus nuncupatur, cum in codice Abbatis Ratoldi, ubi ſepulturæ officium deſcribitur, hæc habeantur: *In Eccleſia autem requieſcet corpus defuncti, quouſque pro ejus anima Miſſa canatur, & offeratur ab omnibus, quibus fuerit viſum.* Idem codex ſæculo decimo exaratus fuit, quem Hugo

 Me-

Digitized by Google

Menardus adducit in Commentariis, quibus Sancti Gregorii Sacramentarium illuſtravit editionis Pariſienſis anno 1642. pag. 363. Is vero Ritus tanti a pluribus æſtimatur, ut, poſt decretum Innocentii III., in quo ſtatuitur cap. *Conſuluiſti* de celebrat. Miſſarum. *Excepto die Nativitatis Dominicæ, niſi cauſa neceſſitatis ſuadeat, ſufficit Sacerdoti ſemel in die unam Miſſam ſolummodo celebrare*, Interpretes illud verbum *neceſſitatis* explicantes ita declaraverint: *Sed quam dicit neceſſitatem? reſpondeo, ſi celebravit de die, & poſtea etiam moriatur aliquis. Unde unam poteſt celebrare de die, & aliam pro defuncto*. Huic vero opinioni certos limites, modumque imponendum alii cenſuerunt, quemadmodum auctoritate Benedicti XIII. de nobis optime meriti deprehendimus ſerm. 6. ſecundi trigeſimi de Purgatorio: *Obſoletam quidem* (inquit) *hanc opinionem exiſtimo, habita tamen ratione, ſi cadaver die feſto ſepulturæ tradendum ſit in aliqua Parochia, quæ per unicum Sacerdotem adminiſtretur: Tunc enim Canone ductus Innocentii III., & illis præſertim verbis* niſi cauſa neceſſitatis ſuadeat *audacter ſentio duo Sacrificia per Sacerdotem celebranda, unum nempe de Feſto ejuſdem diei, alterum vero pro defunctis pro expiatione præſentis defuncti, cum præſertim in mea diæceſi in uſum converterim ritum vetuſtiſſimum, ne cadaver ullum ſine Miſſæ Sacrificio tumulo mandetur*.

Varia ſuppeditantur media, quibus Miſſæ Sacrificium celebrari poſſit pro egenis decedentibus.

13 Prudentibus quorumdam Parochorum conſiliis admoniti minime præcepimus dum Bononiæ moraremur, ne cadavera tumulo inferrentur, niſi prius res divina coram ipſis peracta fuiſſet: monuimus tamen, ne id prætermitteretur, ne, quæ a Rituali Romano, veterique Eccleſiæ conſuetudine perſcripta ſunt, contemni viderentur. Ut res Divina ſemel pro egenis, dum gratuito ſepeliuntur, ſaltem conficeretur, varias rationes Parochis ſubjecimus, quibus uti deberent, ut rem conſequerentur. Quippe ad hoc Parochos ipſos obſtringere noluimus, qui ſingulis diebus feſtis Sacrum pro populo offerre tenentur, quemadmodum ex ſacris ſanctionibus conſtituitur. Primum diligenter inquirendum eſt, an in Parochia Sacerdotes verſentur qui pietate ducti Miſſæ Sacrificium pro egeno defuncto celebrare velint. Id nos libenter polliciti ſumus Parocho noſtro Sancti Petri, quoties egenum aliquem gratis ſepulturæ tradendum admoneret, modo tamen die feſto id minime contingeret, quo Sacrum pro noſtro populo facere nos etiam conſueveramus, ſed tunc alium Sacerdotem, qui idem præſtaret, loco noſtro ſufficiebamus. Inſuper videndum, ſi forte aliquis in Parochia magis opulentus, expetens, ut *oratio ſua in ſinum convertatur*, ſtipendium conferre non recuſet, quo eadem pro egenis Sacrificia peragantur: Tandem cum in quibuſdam templis

plis capſulæ ad excipiendas pro defunctis eleemoſynas, in aliis vero ad augendos S. Euchariſtiæ honores poſitæ erant, quas libenter (ſi fortaſſe deerant) noſtra auctoritate permiſimus, in iis capſulis inſcriberent, deſumendum eſſe ex ea pecunia ſtipendium, quo Sacrum pro quolibet egeno gratis in Parochia ſepeliendo indiceretur. Quæ cum ita ſe habeant Parochus ſine ullo incommodo per ſe, vel per alium Sacerdotem rem divinam perſolvet. In Noſocomiis etiam nonnulli in tanta inopia decedunt, ut gratis efferri debeant; quare Præfectos hortati ſumus magnopere, ut idem, quod modo expoſuimus, perficerent: nam ex pecunia, quæ pro ſublevandis defunctis congeritur, ſtipendium facile deduci poteſt, quo pro iiſdem egenis Miſſæ Sacrificium ſtatuatur.

Suffragium pro uno Defuncto magis illi prodeſt pro quo fit, quam aliis.

14 Sanctus Thomas jam allato art. 12. quærit: *Utrùm ſuffragia, quæ fiunt pro uno defuncto, magis illi proſint pro quo fiunt, quam aliis?* dum partes affirmantium tuetur, uti ſuperius dictum eſt, tertio loco hoc argumentum ſibi ſolvendum proponit: *Pro pauperibus non fiunt tot ſuffragia, ſicut pro divitibus. Si ergo ſuffragia facta pro aliquibus, his ſolum, vel magis, quam aliis, valerent, pauperes eſſent pejoris conditionis, quod eſt contra ſententiam Domini, Lucæ 6. Beati pauperes, quia veſtrum eſt Regnum Dei*: Deinde hanc ſubdit reſponſionem: *Ad tertium dicendum, quod nihil probibet divites quantum ad aliquid eſſe melioris conditionis, quam pauperes, ſicut quantum ad expiationem pœnæ; ſed hoc quaſi nihil eſt comparatum poſſeſſioni Regni Cœlorum, in qua pauperes melioris conditionis eſſe oſtenduntur per auctoritatem inductam.* Eandem ſententiam Sotus his verbis complectitur loco ſuperius allato. *Reſpondetur cum D. Thoma, nibil obſtare, quominus divites hac parte melioris ſint conditionis, ut ſcilicet cumulatioribus eleemoſynis magis ſubleventur a pœna Purgatorii, ſed multo pretioſius eſt, quod pauperes cum minori periculo, & majori cumulo charitatis ad ampliorem gloriam acceptentur; cum divitibus neque tam facilis ſit ingreſſus, nec ad tantam gloriam.* Si tamen divites ſuis fortunis bene utantur, & in ſublevandam vivorum inopiam, & defunctorum cruciatus convertant, impedimentum; ne tam facile inter Beatos recipiantur, ſine ullo negotio ſuperabunt.

Taxa Miſſæ Adventitiæ.

15 Circa Miſſas adventitias in Pontificatu Benedicti XIII. magno apparatu, magnoque ſtudio propoſitum fuit, ut idem ſtipendium augeretur, cum Romæ ad decem Romanos aſſes ſolum pertingeret: Sacræ Congregationi Concilii res examinanda tradita fuit, cum Nos ipſi Secretarii munus ageremus. Quare diſſertationem in lucem edidimus, in qua rationes pro utraque ſententia continebantur.

Digitized by Google

tur. Die vero 13. Aprilis anno 1726. petitum fuit: *An, & in qua quantitate Eleemoſyna manualis Miſſæ augenda eſſet in Urbe*. Reſponſum his verbis datum: *Nihil eſſe innovandum, & ad mentem: Mens eſt, ut agatur cum Eminentiſſimo Vicario ſuper obſervantia decretorum pertinentium ad utenſilia, & non ad tranſmiſſionem Miſſarum extra Urbem.* Plures quoque alios abuſus prorſus intolerabiles circa Miſſarum eleemoſynam his literis noſtris eliminare curavimus, quas ad complementum hujus argumenti de Miſſarum Eleemoſyna integras hic ſubjicimus; Ad eos pariter abuſus reſpeximus in Brevi encyclico ad Epiſcopos Provinciæ Pedemontanæ dato eodem die, quod extat in Bullario noſtro pag. 57. tom. 1.

Venerabilibus Fratribus, Patriarchis, Primatibus, Metropolitanis, Archiepiſcopis, & Epiſcopis univerſis, gratiam, & communionem Sedis Apoſtolicæ habentibus:

BENEDICTUS PAPA XIV.

Venerabiles Fratres ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem.

A Miſſarum celebratione quelibet turpis quæſtus ſpecies arcenda.

Quanta cura adhibenda ſit, ut Sacroſanctum Miſſæ Sacrificium non ſolum omni Religionis cultu, ac veneratione celebretur; verum etiam ut a tanti Sacrificii dignitate cujusvis generis mercedum conditiones, pacta, importunæ atque illiberales eleemoſynarum exactiones potius, quam poſtulationes, aliaque ejuſmodi, quæ a ſimoniaca labe, vel certe a turpi quæſtu non longe abſunt, e medio tollantur, nemo eſt ex Catholicæ Fidei cultoribus, qui ignoret.

Abuſus in hac materia invecti.

§. 1. Verum eouſque tandem progreſſa eſt, ſicut non ſine ingenti cordis noſtri mœrore undique accepimus, nonnullorum, ſive Eccleſiaſticorum, ſive Laicorum virorum avaritia, quæ eſt idolorum ſervitus, ut eleemoſynas quidem ſeu ſtipendia propter Miſſarum celebrationem, juxta locorum conſuetudines, vel Diœceſanarum Synodorum Sanctiones, in ſubſidium alimentorum uniuſcujuſque Sacerdotis dumtaxat, pro regionum opportunitatibus præſcripta, colligant; Miſſas vero celebrari curent alibi, ubi eleemoſynæ, ſeu ſtipendia, vel conſuetudine, vel Synodali lege, pro ſingulis Miſſis attributa ſunt minoris pretii, quam illic, ubi accipiuntur, darentur.

Quibus fruſtratur offerentium voluntas.

§. 2. Id quam abſonum ſit, atque alienum ab ipſa, ſive expreſſa, ſive tacita pie offerentium voluntate, omnes plane intelligunt. Nec aliter exiſtimandum; in illa enim potius Miſſas eſſe celebrandas quiſ-

quiſque vult, ad quam, religionis & pietatis ſtimulis ductus, eleemoſynas confert, aut in qua quiſpiam fortaſſe tumulatus eſt, quam in alia Eccleſia ſibi prorſus ignota. Quod ſane, veluti mercaturis faciendis a turpis lucri cupiditate inductum, non ſolum, ab avaritiæ ſuſpicione, & vitio, verum etiam a furti crimine, unde reſtitutioni ſubiacet, haud immune, in cauſa eſt, ut bonorum quamplurimi, ad quorum notitiam mercatura hujuſmodi venit, graviter offenſi, ab eleemoſynis ad celebrandas Miſſas amplius offerendis ſeſe abſtineant.

Iidem alias a Summis Pontificibus damnati.

§.3. Execrabilem hujuſmodi abuſum alicubi ſenſim irrepentem deteſtantes Romani Pontifices Prædeceſſores Noſtri, de conſilio tum Congregationis Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, decretum voluerunt, nimirum a quolibet Sacerdote, ſtipendio, ſeu eleemoſyna majoris pretii pro celebratione Miſſæ a quocumque accepta, non poſſe alteri Sacerdoti Miſſam hujuſmodi celebraturo ſtipendium, ſeu eleemoſynam minoris pretii erogari, etſi eidem Sacerdoti Miſſam celebranti, & conſentienti, ſe majoris pretii ſtipendium, ſeu eleemoſynam accepiſſe indicaſſet.

Adhortatio ad Epiſcopos pro extirpanda avaritiæ labe.

§.4. Ea propter Vos, Venerabiles Fratres, in Apoſtolici Miniſterii, & ſollicitudinis Noſtræ partem adſcitos, rogamus, & maximopere in Domino hortamur, ut cuſtodientes vigilias ſuper gregibus veſtris, enitamini, ne ea peſtis amplius pervagetur, ſed ut penitus extinguatur. Ab avaritia enim, tamquam a radice, mala omnia germinant; quam quidem appetentes, erraverunt a Fide, & inſeruerunt ſe doloribus multis. Avaritia quidem nulla potior contagio, quæ conceptam apud omnes Sacerdotalis dignitatis perfectioniſque opinionem magis inficiat, evellatque. Avaritia opibus Deum poſthabere ac ſervire Mammonæ docens, efficit, ut Avari hæreditatem non habeant in Regno Chriſti, & Dei. Quod ſi hæc in Laicis hominibus minime toleranda, atque ideo legibus coercenda; quid in Eccleſiaſticis Viris, qui terrenis rebus nuntium miſerunt, qui in ſortem Domini vocati, qui Deo mancipati ſunt? Quid, quod non per mundana lucra, ſed per Altaris miniſterium, tam ſordide, & cum ſanctiſſimarum legum contemptu, & cum Sacerdotalis characteris dedecore, in avaritiam præcipiti animo rapiuntur? Contendite igitur, Venerabiles Fratres, quibus Chriſti ovium cura demandata eſt, non ſolum ut verbo, & exemplo præeuntes, Chriſti ſitis bonus odor in omni loco, unde populi veſtigia veſtra ſequantur; verum etiam ut Eccleſiaſticos primum, deinde Laicos viros ab infectis vitiorum paſcuis avertentes per viam mandatorum Dei ad Cœleſte ovile currere doceatis.

§.5. Quo-

Digitized by Google

Injigitur publicatio Edictorum contra illicitos quæſtus.

Cum pœna Fxcommunicationis a Laicis, & ſuſpenſionis a Sacerdotibus ipſo facto incurrendæ, & Summo Pontifici reſervatæ.

§.5. Quoniam autem ita comparatum eſt, ut præſentis pœnæ metu ſalutaribus monitis facilius obtemperetur: per Edictum in veſtris Diœceſibus proponendum affigendumque, univerſis notum facite, quemcumque, qui eleemoſynas, ſeu ſtipendia majoris pretii pro Miſſis celebrandis, quemadmodum locorum conſuetudines, vel Synodalia Statuta exigunt, colligens, Miſſas, retenta ſibi parte earumdem eleemoſynarum, ſeu ſtipendiorum acceptorum, ſive ibidem, ſive alibi, ubi pro Miſſis celebrandis minora ſtipendia, ſeu eleemoſynæ tribuuntur, celebrari fecerit, Laicum quidem, ſeu Sæcularem, præter alias arbitrio veſtro irrogandas pœnas, excommunicationis pœnam; Clericum vero, ſive quemcumque Sacerdotem, pœnam Suſpenſionis ipſo facto incurrere; a quibus nullus per alium, quam per Nos ipſos, ſeu Romanum Pontificem pro tempore exiſtentem, niſi in mortis articulo conſtitutus, abſolvi poſſit. Fore autem in Domio confidimuus, ut unuſquiſque memor conditionis ſuæ, poſthac bene conſultum velit animæ ſuæ, nec tam ſalutares leges cenſuraſque Eccleſiaſticas parvipendat. Interea Fraternitatibus veſtris Apoſtolicam Benedictionem, in populos etiam curæ veſtræ commiſſos redundaturam, peramanter impertimur.

Præſentium tranſumptis fidem præſtari ſancitur.

§.6. Volumus autem, ut præſentium literarum tranſumptis, ſive exemplis, etiam impreſſis, manu alicujus Notarii publici ſubſcriptis, & Sigillo perſonæ in Eccleſiaſtica dignitate conſtitutæ munitis, eadem prorſus fides in judicio, & extra adhibeatur, quæ adhiberetur ipſis præſentibus, ſi forent exibitæ, vel oſtenſæ. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem ſub Annulo Piſcatoris die xxx. menſis Junii, anno milleſimo ſeptingenteſimo quadrageſimo primo, Pontificatus noſtri Anno Primo.

Data die 30. Junii 1741.

D. Cardinalis Paſſioneus.

CAPUT XXIII.

De Celebratione quarundam Miſſarum.

Presbyteri ſeculares uti nõ poſſunt Regularium Miſſali.

1 NOn ſemel Presbyteri Sæculares in Eccleſias Regularium ſe conferunt, ubi cum Feſtum duplex eo die per ipſos celebretur, peculiaris Miſſæ forma proponitur, quæ in Romano Miſſali non continetur; quæ licet Sæculari Clero, & Sacerdotibus in illud templum confluentibus minime permittatur, eam tamen Sacerdos ſibi tribuit, dum in eadem Eccleſia Sacrum Deo operatur: quod ſane vetitum eſt, cum nemo poteſtatem habeat, ut privilegii limites prætergrediatur. Clericatus in unione earumdem ante ſuas deci-

deciſiones de Sacrificio Miſſæ n. 16., & Biſs. lit. M. n.216. §.4., omnia, quæ Sacra Congregatio ſuper hac re conſtituit, plene commemorant. Magrius vero in notitia Eccleſiaſt. verbo *Miſſa* Presbyteros Sæculares uti poſſe Regularium Miſſali cenſet, ſi in ipſorum Eccleſia Romanum haberi nequeat. Attamen, ut ſacri Ritus obſerventur, Præfectos Regularium, qui Miſſali Romano non utuntur, admonemus, ut pro exteris Sacerdotibus illud in Sacrario retineant, ne aliam, ac debent, Miſſam celebrent, ſed eam potiſſimum, quæ in Miſſali Romano perſcribitur, ſi in eo propria illius Sancti, de quo celebritas agitur, Miſſa deſignetur; aliter vero de communi ejuſdem Sancti Miſſam eligant, quæ pariter in Romano Miſſali adnotatur. Ita per Sacram Rituum Congregationem die 19. Novembris anno 1622., ac die 9. Junii anno 1668. ſancitum fuit: *Qui celebrat Miſſam in aliqua Eccleſia Regularium, aut etiam Monialium, in qua ſit de feſto duplici habente Miſſam propriam, quæ non ſit conceſſa omnibus, Miſſam quidem dicat de Feſto, ſed cum Miſſali Romano*. Idem Scriptores fere omnes teſtantur, Gavantus tom.1.par.3.tit.10.n.16., Biſſ. lit. M. num.216. §.4., Tonell. Sacr. Enchirid. lib.1.cap.2. §.8., Sporer Theol.Moral. tom.3.par.2.cap.6. ſect.4. §.3. n.430., La Croix tom.2.lib.6.part.2.n.372.& 376. quod magis etiam decreto generali probatur per eandem Congregationem die 20. Novembris 1717. promulgato, quod deinde Clemens XI. ſua auctoritate confirmavit; inſertumque eſt Bullario pag. 576., in quo ejuſdem Pontificis conſtitutiones colliguntur: *Licere in poſterum tum Confeſſario, tum* Cappellanis *quarumcumque Monialium ſervitio addictis Miſſas Sanctorum, de quibus ipſæ recitant officium, celebrare, ſed cum Miſſali Romano, & de Communi, non vero Miſſas proprias eorumdem Sanctorum variis Ordinibus a Sacra Congregatione conceſſas: & ita decrevit, & ſervari mandavit die 20. Novembris* 1717. *Decreta S. Rituum Congreg.*

2 Ex veteribus teſtamentis deprehendimus nonnullos pietate ductos præcepiſſe, ut Miſſæ Sancti Gregorii pro ipſorum expiatione celebrarentur. Hic mos obſolevit; idque tribuendum eſt Sacrorum Rituum Congregationi, quæ Miſſas ejuſmodi penitus abrogavit. Verum in hac re multi decipiuntur, quos ab errore liberandos exiſtimamus, ut priſca religio, ac pietas reſtauretur. Igitur tradit Sanctus Gregorius lib.4. cap.5. de Dialogis, defuncto quodam Juſto monacho, ſe Pretioſo pariter monacho hæc demandaſſe: *Vade itaque, ab hodierna die diebus triginta continuis offer pro eo Sacrificium; ſtude, ut nullus prætermittatur dies, quo pro abſolutione illius Hoſtia ſalutaris non offeratur*. Abſoluto Miſſarum numero Juſtus monacho Copioſo apparuit, cui ſe Purgatorii cruciatibus ereptum eo *Quæ occaſio induxerit Miſſas Sancti Gregorii nücupatas*

 tem-

tempore nunciavit: *Fratres vero* (inquit S. Gregorius loco citato) *ſollicite computaverunt dies, & ipſe dies extiterat, quo pro eo eo trigeſima oblatio fuerat impleta*. Hinc Miſſarum uſus dimanavit, quæ a Sancto Gregorio nuncupantur. Illum deinde Cluniacenſe Monaſterium inter ſuas conſuetudines adſcivit, quas Uldericus Regularis Benedictinus lib.3.cap.29. complexus eſt; Fideles omni ſæculo eamdem conſuetudinem pariter receperunt.

Quo ſenſu Sac. Rituum Congregat. eas celebrari vetuerit.

3 Interjecto aliquo tempore triginta Miſſas prorſus ineptas, & rebus haud convenientibus refertas quidam ſine ulla facultate temere confecit, eaſque a S. Gregorio appellavit, quas etiam diligenter expendit Thyers In ſuo tract. Superſtition. tom.2.lib.4.cap.4. Sacra igitur Rituum Congregatio eaſdem Miſſas celebrari omnino vetuit, non vero piam conſuetudinem a S. Gregorio inductam, ut per triginta dies continuos totidem Sacrificia Deo offerantur pro illius expiatione, qui e vivis decedit. Cavendum tamen eſt, ſi eo dierum ſpatio pro defunctis ſacrum fieri nequeat, eam Miſſam, quæ tunc ab Eccleſia perſcribitur, pro defuncto peragendam, cum præſertim Sanctus Gregorius Miſſas, quæ pro defunctis agi ſolent, minime indixerit. Quod ſi intra trigeſimum dierum numerum poſtremi tres dies Majoris Hebdomadæ occurrant, diebus inſequentibus numerus abſolvatur. Idem per conſuetudines allatas Cluniacenſis Monaſterii indicatur. Inter eruditos, qui de hac re agunt Patres Bollandiſtæ tom. 7. Maii in Paralipomenis pag.54.n.11. locum habere poſſunt. Inter alios vero, qui ſcripſerunt poſt decretum Sac. Congregationis Miſſas S. Gregorii, ut dictum eſt, prohibentis, Clericatus de Sacrific. Miſſæ deciſ.14. n.19. adnumeratur, qui reliquos omnes ejuſdem ſententiæ complectitur. Item Gavellus, in Opuſc. de caſib. conſcientiæ caſu 16. ac præſertim Benedictus XIII. de nobis optime meritus, qui ſupra cæteros erudite accurrateque hoc argumentum pertractavit Serm.20.de Purgatorio.

Non licet imitari eos, qui Miſſam quotidie pro Defunctis celebrare voluerunt.

4 S. Thomas docuit, in 4. diſt.45. quæſt.1. art.3. quæſtiunc. 1. ad 1. quod *ex parte Sacrificii Miſſa æqualiter prodeſt Defuncto, de quocumque dicatur*; *ex parte tamen orationum magis prodeſt illa, in qua ſunt orationes ad hoc determinatæ*: ob hanc cauſam de quibuſdam piis hominibus traditur, qui Miſſam pro Defunctis quotidie celebrare voluerunt, quemadmodum S. Petrus Damianus teſtatur Opuſc. 34. cap. 5. Illis tamen omiſſis, quæ inſtinctu divino, afflatuque facta fuiſſe putandum eſt, atque ideo noſtris oculis cum admiratione ſuſcipienda, non vero imitanda ſubjiciuntur, illis, inquam omiſſis, certi dies, quibus Miſſa pro Defunctis agi nequit, ab Eccleſia ſtatuuntur, quos hoc loco enumerabimus, ut non pauca in futurum impediantur, quæ in Civitatibus, ac diœceſibus contra has leges committi deprehendimus.

5 So-

Quibus diebus permittuntur ſolemnes Miſſæ pro Defunctis.

5 Solemnes pro Defunctis Miſſæ haberi poſſunt, cum privatæ pro iiſdem conceduntur. Idem permittitur, etiamſi duplex aliquod officium majus, vel minus agitur, ſi tamen ſolemnia pro defunctis ſupremis alicujus tabulis inſtituta fuerint, iiſque diebus peragantur quotannis, quibus illi è vita migrarunt: hæc enim Sacrorum Rituum Congregatio ſimul depoſcit *& quod ſint a teſtatore præſcriptæ, & quod dies, in qua celebrantur, ſit vere dies illius obitus annua*, Decret. die 22. Nov. an. 1664. confirmatum die 23. Sept. an. 1669. Diebus autem Dominicis, aut Feſtis ex præcepto, vel quibus *de Feſto duplici* nullum officium inſtitui poteſt, annuæ Miſſæ ejuſmodi pro Defunctis celebrari nequeunt.

Quandonam Miſſa Defunctorum non poſſit cantari præſente corpore.

6 At vero, *Siquis die Feſto ſit ſepeliendus, Miſſa propria pro Defunctis, præſente corpore celebrari poterit*, juxta Rit. Rom. *niſi obſtet magna diei ſolemnitas*. Per hæc ſane verba Duplicia primæ Claſſis ſecluſa videntur; & Sacra quoque Rituum Congregatio die 5. Julii anno 1698., cum petitum fuiſſet octavo loco: *An in duplicibus primæ claſſis poſſit cantari Miſſa Defunctorum præſente corpore*: reſpondit, *negative*. Attamen diſputandi locus adhuc ſupereſt, an Sac. Congregatio omnia duplicia primæ claſſis, juxta Quartum ad Rub. Miſſal. part. 1. tit. 5. dub. 1. n. 7., an magis ſolemnia, ſecundum Paſqualigum de Sacrificio novæ Legis to. 1. quæſt. 285. complectatur, in quibus, licet præſente Corpore, Sacrum pro Defunctis confici non poteſt? Id ſane judicio noſtro dirimendum non eſt. Quare ſolum admonebimus in Miſſali quidem poſt Miſſam *in die obitus*, ſeu *depoſitionis Defuncti*, diem pariter tertium, ſeptimum, & trigeſimum cum propria oratione ad expiandas Defunctorum animas deſignari, tamen illis diebus ejuſmodi Miſſæ tantum celebrari poſſunt, quibus privatim pro Defunctis ſacrum facere licet, non vero illis etiam diebus Feſto aliquo, ut dictum eſt, impeditis, licet *die anniverſario aut præſente corpore*, ſolemnia pro Defunctis tunc permittantur.

Quibus diebus permittantur Miſſæ privatæ pro Defunctis.

7 Juxta Miſſalis Rubricas, *Miſſæ privatæ pro Defunctis quocumque die dici poſſunt, præterquam in Feſtis duplicibus, & Dominicis diebus*. Item quibus diebus *de feſto duplici* nullum officium inſtitui poteſt, Miſſæ pariter votivæ, ac pro Defunctis omittuntur. Id obſervandum contingit in Octiduis Epiphaniæ Domini, Paſchatis, ac Pentecoſtes. Licet autem in Octiduis Corporis Domini, ac Natali ejuſdem *de Feſto duplici* celebritas agatur, Sacra tamen Rituum Congregatio annis 1670., ac 1700. vetuit, ne ſolemnia pro Defunctis eo tempore indicerentur. Idem omnino præcipitur, cum ſacroſancta Myſteria palam expoſita adorantur.

Acquiritur Indulgentia pro Defunctis

8 In Litteris Apoſtolicis, quibus olim Altaria privilegiata declarabantur, cautum non fuit, utrum Miſſa ad eadem Altaria cele-

Celebrato ſacro de Feſto currenti ad Altare privilegiatum, quoties Miſſa de Requiem dici non poteſt.

celebranda pro Defunctis, ſtatueretur. Hinc locum habuit diſputatio, an pro comparandis Indulgentiis Miſſa pro Defunctis, an alia quælibet requiratur? hanc poſtremam ſententiam Fagnanus defendit, Cap. *quidem* n. 13. & ſeqq. de celeb. Miſſar. Diana in editione coordinata part.9. tract.2. reſolut. 8., Paſqualigus de Sacrific. novæ Legis quæſt.732. Tamburin. in methodo celebr. Miſſæ lib.2. c.7.§.7. Nunc omnis dubitandi cauſa ſublata videtur, cum iiſdem litteris, quibus Altare privilegiarium conceditur, Miſſa quoque pro Defunctis decernatur juxta Bordon. de Legatis cap.7.n.48. & ſeq., Amoſt. de cauſis piis tom.1.lib.2. c.5.num.47. Aliud tamen inquirendum ſupereſt, an, ſi teſtatores Miſſas ad Altare privilegiarium pro Defunctis quidem præceperint, idem onus impleri valeat diebus per Rubricas, ut ſupra dictum eſt, impeditis? Sacra Rituum Congregatio Anno 1662. ſacrum de *Feſto currenti*, pro expiatione Defuncti juſſit offerri, ſi tunc celebrandæ pro Defunctis Miſſæ contigerint. Alexander VII. id confirmavit, & ſervandum omnino voluit, licet per teſtatores ad Altare privilegiarium Miſſæ decernantur. Ex hoc decreto non ſatis conjicitur, utrum Pontifex Altaria privilegiaria non quidem in perpetuum, ſed ad ſeptennium, & certis ſolum per hebdomadam diebus complectatur; quæ deinde Clemens IX. complexus eſt. Cum Innocentius XI. Pontificatum gereret, animadverſum fuit litteras Apoſtolicas Alexandri VII., & Clementis IX. de Miſſis ſolum pro Defunctis agere, quæ ex teſtamento celebrandæ ſunt diebus ob aliquod Feſtum duplex impeditis. Hinc propoſitum, ac diligenter examinatum fuit, an, quæ cauta fuerunt decretis Alexandri VII., & Clementis IX., quoties impedimentum Feſti duplicis obtingit, eadem ſervari deberent reliquis etiam diebus, quibus, licet Feſtum duplex haud celebretur, Miſſæ tamen pro Defunctis prohibentur? Hanc Innocentius Pontifex ſententiam probavit; & anno 1714. decretum ſuper eadem re promulgatum fuit, quod Clemens XI. confirmavit. Habetur in Bullar. pag.571.& in Miſſali excuſo in Coll. de Propag. Fide, aliiſque Miſſalibus.

CAPUT XXIV.

De Pietate, ac Religione in Sacro celebrando neceſſariis, ac de tempore, quod illis impendi debet.

Abuſus, in quos prolabuntur Sacerdotes plurimi ſacrū facientes indecorè, & feſtinanter.

1 QUemadmodum lætitia maxima perfuſi ſumus, cum multos Sacerdotes Regulares, ac Sæculares vidimus ſumma pietate ſacrum facere, & in ipſo peragendo debitum tempus inſumere, ita profecto graviſſimum dolorem accepimus,

mus, cum aliquos nos ipſi deprehendimus, qui adeo feſtinanter, indecore, linguaque præcipiti rem divinam conficiebant, ut quæ tunc legerent, nullo modo percipere potuerimus. Plurimi ſane inter Sacerdotes non exiguam temporis partem mane conterunt in foro, vel inanibus colloquiis, vel etiam negotiis ipſorum dignitati parum accommodatis, donec celebrandi tempus acceſſerit: tunc ad Sacrarium properant, & ſacris veſtibus induti, vix limen Altaris contigerunt, fere intra momentum, Miſſa jam abſoluta, Sacrarium repetunt, depoſitiſque ſacris indumentis, ad forum, publicaſque officinas revertuntur. Utinam hæc falſa eſſent! Populus in quaſdam Eccleſias magna frequentia convenit eam ob cauſam, quod ibi Miſſarum Sacrificia breviſſimo temporis ſpatio conficiuntur. Perpauci in alia templa confluunt, in quibus non eadem celeritate Miſſas agi ſuſpicantur. Illud quoque non ſine quodam horrore a probiſſimis viris audivimus, aliquos Sacerdotes, ut cæteris omnibus ad celebrandum in privatis nobilium Sacellis Sacrificium præferrentur, pro quodam merito protuliſſe, quod citiſſime rem Divinam expedirent. Illud igitur certiſſimum eſt non deeſſe, qui ſacrum negligentiſſime faciunt, verba cum feſtinatione proferentes, intempeſtive, quæ agenda ſunt, properantes, vel ea ſimul cum verbis conjungentes, cum tamen verba pronuncianda non ſint, niſi quilibet actus prius abſolvatur. Ad Altare tamen exiguo tempore, adeoque incompoſite detinentur, ut nullam animo religionem, nullam verbis, ac precibus, quæ ad Sacrificium pertinent, attentionem habere procul dubio videantur. Sacerdotibus ejuſmodi illud aptiſſime convenire poteſt, quod olim Tertullianus, cum diverſam rem pertractaret, poſtulavit: *Sacrificat, an inſultat?*

Sacerdos ad meliorem frugem reverſus correptione Joannis Abulenſis.

2 Si eodem pietatis ſtudio, quo famulus Dei Joannes Abulenſis, incenderemur, ſingulis hebdomadæ diebus libentiſſime Eccleſias mane percurreremus, ejuſque exemplum ſequeremur; cum ille, uti Pater Segneri commemorat, in ſua Paſtorali Inſtit. cap. 14. §. 1. Miſſæ ſacrificio adeſſet, in quo Sacerdos Chriſti Corpus tanquam ofellam manibus verſabat, ad Altare acceſſit, ut decidentem candelam ſuo loco reſtitueret, & voce quidem demiſſa; vultu tamen inflammato ad ſacerdotem converſus, dum Hoſtiam e manibus deponeret: *Age, inquit, decenter cum hoc Puero, nam optimos habet Parentes*. Quibus verbis adeo commotus fuit Sacerdos, ut ad meliorem deinde frugem traductus fuerit. Quoniam vero imperfecti nos ipſi ſumus & ſacrum qua par eſt religione, ac diligentia minime facimus, ita ut ſupremo die per Divinum Judicem nos vehementer arguendos merito timeamus; hinc aliqua ſolum afferemus, quibus nos ipſi, ac reliqui Sacerdotes, quibus opus eſt, recte inſtituantur.

De-

Deinde, noſtra inter poſita auctoritate, nonnulla prohibenda duximus, quæ pravum exemplum ſimul, & horrorem piis Fidelibus excitabunt.

Temporis ſpatium, quod in Miſſæ celebratione impenditur, duplex: interius; & exterius.

3 In Miſſalis Rubrica hæc leguntur: *Sacerdos autem maxime curare debet, ut ea, quæ clara voce dicenda ſunt, diſtincte, & appoſite proferat; non admodum feſtinanter, ut advertere poſſit, quæ legit; nec nimis moroſe, ne audientes tædio afficiat*. Cardinalis etiam Bona in eo libello, quo Sacerdotem pro ſacro rite faciendo inſtituit, hæc tradit, §.3. *omnia verba, quæ ſive elata, ſive ſubmiſſa voce proferentur, clare, diſtincte, ferventer, & abſque ulla feſtinatione pronunciabis; nihil interim mente revolvens, quantunvis bonum & ſanctum videatur, quod a propria, & litterali verborum ſignificatione alienum ſit, ut te menti Eccleſiæ conformes, quæ omnes Miſſæ preces, lectiones, & ſententias magno cum delectu ad Sacerdotis, & adſtantium inſtructionem, & devotionem ſelegit*. Scriptores autem juxta Rubricam temporis ſpatium, quod in Miſſæ celebratione impenditur, duplex conſtituunt; videlicet interius, & exterius. Primum quidem in recta, integraque verborum pronunciatione, in precibus, cæteriſque rebus, quæ a Sacris ritibus perſcribuntur, attente decenterque abſolvendis collocatur; alterum vero illud eſt, quod pietati Sacerdotis liberum relinquitur. Admonent tamen, ut hanc ſecundam prolixitatem quo poſſunt ſtudio ſinguli evitent, ne faſtidium populo afferatur; primam vero non ſine gravi culpa ommitti poſſe fatentur. De illa ſane ſermonem habebat S. Philippus Nerius, in ejus vita a Baccio ſcripta lib.1.c.19.n.9. cum Sacerdotes, qui in ſacro peragendo cœleſti voluptate ſupra modum cumularentur, hortari ſolebat, ut diceret: *Non palam has delicias, ſed clam in cubiculo magis optarem*. Hoc pacto innuebat ſacrum religioſe quidem fieri debere, cavendum tamen, ne tædio populus afficiatur; in cubiculo autem pietati habenas laxandas eſſe. Itaque, ſi ſpatium temporis interius, quod requiritur in iis omnibus rite perficiendis, quæ modo explicavimus, ſedulo perpendatur, non ita brevi tempore, ut multi exiſtimant, ſacrum expediri poteſt, ſed ex unanimi Scriptorum opinione ad tertiam horæ partem ſaltem debet pertingere, neque horæ dimidium excedere. Quartus in comment. ad Rubric. Miſſ. Rom. par.1.tit.16. dub.6., Gobat. in Theol. experiment. tract.3. caſu 23.n.812. & ſequen., Biſſ. in ſua Hierurgia tom.1. l.B. verbo: *Brevis* num.135., Coton. in ſuis Controver. lib.2. controv.5. num.104., Clericat. in ſuis diſcord. Forenſ. Crimin. diſcord. 49. Roncaglia in ſua Theolog. Mor. tract.18. cap.3. queſt.2. reſp.2.

Præcluduntur effugia Sacerdotum, & Fi-

4 Hæc ſententia pariter continetur in illa inſtitutione, quæ in Appendice poſtremi Romani Concilii excuſa fuit pag.246. Igitur par-

parvi faciendi ſunt inepti quorundam ſermones, qui nulla pietate præditi pravam conſuetudinem tueri contendunt, ob quam nulla habita honoris ratione rem Divinam conficiunt, & præcipiti lingua omnia perturbant. Jactant igitur in populum, Miſſas prolixas faſtidium gignere: Agnum Paſchalem, qui Chriſtum Dominum exprimebat, ea lege fuiſſe Judæis propoſitum, ut comederent feſtinanter; Exod. c. 12. Sanctum Thomam Cantuarienſem Archiepiſcopum in ſacro peragendo valde expeditum; poſtremo ſatis eſſe, ſi omnia legantur, & nihil eorum, quæ preſcripta ſunt, omittatur; nullo autem pacto conſtitui debere tempus, quod ſacro abſolvendo inſumatur. Attamen in primis, ſi quis tempus, quod ſuperius expoſuimus, impendere negligat, nunquam ſatis attente, ac decenter percurrere, atque agere poteſt univerſa, quæ in Rubricis continentur, quemadmodum docet Gobatus in Theol. experimentali tract. 2. c. 23. ſect. 3. n. 814., cum illam conditionem *breviter* in celebranda Miſſa neceſſariam, his verbis explanat: *Breviter, ac non feſtinanter, perinde ac ſi eſſet a tergo, qui ſcutica urgeret &c. breviter, id eſt, circa dimidiam horam; vix enim breviori ſpatio poſſunt omnia in communibus Miſſis peragi cum debito decore, ac devotione, cum tamen ſit neceſſario tanta mora tribuenda Sacrificio, quanta neceſſaria eſt ad rite, ac devote omnia peragenda &c. Nec facile quis mihi perſuadebit, ſe communiter cum ſenſu pietatis, & ſine multis imperfectionibus, intra horæ quadrantem finire ſacrum.* Inſuper nihil ducendæ ſunt injuſtæ illorum querimoniæ, ac faſtidium, qui Miſſæ Sacrificium celerrime abſolutum expeterent. Plurimi enim numerantur, qui pietate inſignes ob ejuſmodj brevitatem graviter animo commoventur, eoſque Sacerdotes ſummopere commendant, qui pie, & eo temporis ſpatio, quod ſupra definitum fuit, ſacrum conficiunt. Præ cæteris tradit Cardinalis Baronius ad annum Chriſti 418. ſub num. 35. S. Auguſtinum inter alia mala, quæ vehementer arguere ſolebat, illud præſertim quorumdam extitiſſe, *qui queruntur de prolixitate Miſſarum.* Qui illam Exodi auctoritatem afferunt, *comedetis feſtinanter*, ut pravam conſuetudinem corroborent, Sacras litteras nefarie interpretantur. Pater quidem Theophilus Raynaudus hanc ſententiam ita explicat tom. 16. ſuor. Oper. pag. 10. n. 19. & ſeq. *Eſto vero, admitti poſſit vulgaris notio feſtinationis illius pro celeri, & prompta comeſtione, nihil tamen inde ad rem præſentem. Nam quoad ſignificationem tranſitus quam celerrimi, Ægyptiis urgentibus, breviſſime confecti, neceſſaria erat ea feſtinatio in Sacrificio Agni conſumendo; quæ ratio properandi ceſſat in hoc negotio.* Errant quoque apertiſſime, qui ad excuſandam Miſſæ brevitatem Sancti Thomæ Cantuarienſis exemplo utuntur. Petrus enim Rugerius

Deliium, quibus prolixæ Miſſæ faſtidium gignunt.

rius, ſeu Gregorius XI., qui illius vitam ſcripſit, quam deinde Chriſtianus Lupus in lucem promulgavit tom. 10. cap. 11. ultimæ edition. ipſius operum Venet. impreſſorum, hæc ita tradit: *Comedebat itaque feſtiuanter propter emiſſiones per Angelos malos, pernicioſum ſcilicet vanarum cogitationum ſuperventum in Sacramentali Dominici Corporis perceptione; non tardus, non moroſus, non nova, præterquam quæ in Canone conſtituta ſunt, adjungens: verum ea præſertim hora profundiſſimas, tamquam ex intimis pietatis viſceribus, lacrymas profundebat, & ſingultus, tamquam attacta Chriſti vulnera, tota intima cordis excutiens viſcera, & effundens.* Quare exemplum Sancti Thomæ, quod graviſſimi Scriptoris auctoritate firmatum commemoravimus, illis procul dubio adverſatur, qui in Miſſæ Sacrificio brevitatem, ac negligentiam tutantur. Ipſorum oculis ſubjici potius deberet exemplum Rogerii Salisbyrenſis Epiſcopi, qui miſere vitam abſolvit, uti refert Guillelmus Neubricenſis, cum ſacrum nimis feſtinanter, & ſine debita pietate celebraret, qua arte ſibi gratiam Henrici I. Angliæ Regis conciliaverat. Inſuper inter cætera, quæ in Concilio Conſtantienſi contra Joannem XII. prolata ſunt, illud quoque locum habuit: *Quod Miſſam raro, currenter, ſine devotione celebraret*. Lupus eod. loco pag. 373. tradit tom. 9. Non ſemel etiam improviſa morte aliquos Sacerdotes oppreſſos fuiſſe, quod probiſſimi homines divino ſane judicio contigiſſe putaverunt ob indignam feſtinationem, qua rem Divinam conficiebant, quemadmodum Pius Settala Dertonenſis Epiſcopus teſtatur in opere, cui titulus: *Miſteria, & ſenſus Myſtici Sacrific. c.* 50. *num.* 14.

Admonitio ad Sacerdotes.

5 Tandem quo poſſumus majori ſtudio juxta infirmitatem noſtram Sacerdotes obteſtamur, ut, quæ nos hucuſque declaravimus, ſedulo perpendant. Idem nos ipſi diligenter præſtabimus, ut, quæ olim negligenter commiſimus, in Miſſæ celebratione corrigamus. Parato, mœrentique per pœnitentiam animo ad ſacrum faciendum accedamus, ita ut per exteriora pietas interior indicetur, rectumque populus exemplum a nobis deſumat: quæ legenda ſunt, clara voce exprimantur, omnis linguæ feſtinatio prorſus impediatur; quidquid vel agendum, vel ore proferendum eſt cum ſeria mentis conſideratione jungatur; & tunc *tertiæ partis*, vel etiam *dimidiæ horæ ſpatium* pro Miſſæ Sacrificio conſtitutum nimis prolixum non videbitur. Deo juvante fore confidimus, ut, Sacerdotes univerſi ſibi pro muneris ratione, ac dignitate ſatisfaciant; nec in forum, aut publicas Urbis officinas in poſterum ſimul convenient, ut vanis rebus detineantur, ac deinde ex foro ad Sacrarium properantes Miſſæ Sacrificium inſtituant. Hoc etiam Tridentina Synodus præcepit Epiſcopis, ut in Sacrificio Miſſæ diligenter accurateque omnem irreverentiam impediant, *quæ ab impie-*

pietate vix ſejuncta eſſe poteſt (Seſſ.22. de Sacrific. Miſſæ, in Decreto de obſervandis , & evitandis in celebratione Miſſæ) Clemens XI. in iis litteris , quas die 16. Martii anno 1703. ad univerſos Epiſcopos dedit, eamdem rem plurimum his verbis commendavit : *Majori ſuper omnem dicendi modum diligentia , ac ſtudio curare debes , ut Miſſæ Sacrificium , quo nihil ſanctius nihil divinius excogitari poteſt , per ſolos Presbyteros celebretur , non tantum ea morum puritate, quæ ipſos decet, qui ſingulis diebus Deo Patri cæleſte Holocauſtum offerunt unigeniti Filii , qui noſtram immortalitatem induit , uerum etiam , ut ſacras cæremonias in rubricis præſcriptas ſedulo , pieque obſervent . Id enim neceſſario requiritur , ne Sacerdos inter homines , Deumque poſitus ad ipſius iracundiam ſedandam , ſi negligenter , immodeſteque ſuo munere fungatur , Deum magis irritet .*

F I N I S.

Digitized by Google

AD LIBROS DE SACROSANCTO MISSÆ SACRIFICIO APPENDICES.

APPENDIX I.

AD LIB. I. CAP. III. NUM. 1. EX SECUNDO TOMO BULLARII PAG. 123.

De retinenda Crucifixi Salvatoris Imagine palam & viſibiliter expoſita ſuper Altaribus, ad quæ Miſſarum Sacrificia peraguntur.

Venerabilibus Fratribus Archiepiſcopis, & Ordinariis Ditionis Eccleſiaſticæ.

BENEDICTUS PAPA XIV.

Venerabiles Fratres, Salutem et Apostolicam Benedictionem.

Cauſa ſcribendi deſumitur ex conſuetudine, quæ licet pia, Eccleſiæ tamen diſciplinæ adverſatur.

ACcepimus præſtantium Virorum teſtimoniis jampridem in quibuſdam Pontificiæ Ditionis Civitatibus inductam eſſe conſuetudinem, quæ licet pietatem, ac religionem præſeferat, Eccleſiæ tamen inſtitutis, ac diſciplinæ plurimum adverſatur. Idem nos ipſi deprehendimus in aliquibus Eccleſiis hujus noſtræ Romanæ Urbis, & aliis pariter, quæ Epiſcopis Suburbicariis ſubjiciuntur. Quapropter muneri Noſtro deeſſe magnopere videremur, niſi de hac re monerentur illi, qui pro ſpirituali hujus Civitatis regimine Miniſtri a Nobis conſtituti ſunt, & alii, qui Suburbicarios Epiſcopatus, vel alterius Civitatis in Ditione Pontificia ſedem obtinentes curam gerunt animarum.

In Altaribus præter majorem Tabulam, alia minor collocatur, & Crux inter Candelabra poſita aufertur, & illius loco parva Crux

In Altaribus, quæ per Eccleſias erecta ſunt, & in quibus Sacrum fieri conſuevit, præter majorem Tabulam, quæ vel depictam, vel inciſam exhibet imaginem Sancti, in cujus nomen, & memoriam Altare conſecratum eſt, adjungi cœpit alia minor Tabula, in qua vel coloribus exprimitur, vel ære, ligno, aut marmore inciditur Effigies alterius Sancti, itaut Crux auferatur, quæ, juxta Rubricas, inter Candelabra collocari debet: Cum vero neminem lateat, rem Divinam confici non poſſe, niſi Crux cum Imagine Sanctiſſimi Crucifixi ſuper Altari conſtituatur, hinc minori Tabulæ ſuperad-

Digitized by Google

peradditur exiguus adeo Crucifixus, ut neque Preſbyteri celebrantis oculis facile occurrat, neque ab ullo alio diſtingui ferme poſſit, niſi hic diligenter perſcrutetur, utrum ſuper Altari revera Crucifixi Imago propoſita fuerit.

minori Tabulæ ſuperadditur.

Equidem non improbamus, quod idem Altare in plurium Sanctorum nomen, ac memoriam dedicetur, quodve in majori Tabula aut unus tantum, aut plures etiam Sancti pingantur, vel denique, quod alia minor Tabula collocetur inferior, aut alio quocumque modo, ubi unus, vel plures Sancti Fidelium venerationi proponantur. Illud permittere nullatenus poſſumus, quod Miſſæ Sacrificium in his Altaribus celebretur; quæ careant Imagine Crucifixi, vel ipſa incommode ſtatuatur ante Presbyterum celebrantem, vel ita tenuis & exigua ſit, ut ipſius Sacerdotis & Populi aſſiſtentis oculos penè effugiat: Id enim alienum eſt a legibus, & Inſtitutis Eccleſiæ, quæ in Rubricis, aliiſque Eccleſiaſticis Sanctionibus continentur: Id etiam maxime contrarium eſt Sacræ antiquitati, & Eccleſiarum, etiam Orientalium, conſuetudini; itaut certiſſimum ſit violari Leges Eccleſiæ, ſi exigua ſolum Imago Crucifixi præfigatur minori Tabulæ, vel Statuæ Sancti, qui ſuperadditur, ut illum Fideles venerentur.

Pont. improbare non intendit, ut plures Sancti in uno Altari Fidelium venerationi proponantur.

Sed ad Miſſæ Sacrificium celebrandum non permittit, ut parva Crux ſuper Altari ponatur.

In Rubricis Miſſalis *tit. de præparatione Altaris, & ornamentorum ejuſdem*, hæc leguntur: *Super Altare collocetur Crux in medio, & Candelabra ſaltem duo cum Candelis accenſis hinc & inde in utroque ejus latere.* In Romano Pontificali *titul. de Conſecratione electi in Epiſcopum*; cum ſermo eſt de Altari, ubi conſecrandus Epiſcopus Sacrum operatur uſque ad Offertorium, quo peracto Miſſæ Sacrificium proſequitur in alio Altari, ubi Epiſcopus conſecrans rem Divinam facit; in eo, inquam, Pontificali hæc habentur: *In Cappella verò minore pro Electo, quæ a majore debet eſſe diſtincta, addatur Altare cum Cruce, & duobus Candelabris.* Cæremoniale autem Epiſcoporum poſtquam *lib.* 1. *cap.* 12. commemoravit Candelabra, & Candelas, hæc addit: *In quorum medio collocabitur Crux ex eodem metallo, & opere, prealta, itaut pes Crucis æquet altitudinem vicinorum Candelabrorum, & Crux ipſa tota Candelabris ſupereemineat, cum Imagine Sanctiſſimi Crucifixi verſa ad anteriorem Altaris faciem.*

Præceptum Rubricæ Miſſalis in hac parte.

Item Pontificalis Romani

Item Cæremonialis Epiſcoporum.

Nos ipſi verba fecimus de hoc veteri ritu collocandæ Crucis in Altari, cum Sacrum peragitur, in noſtris Commentariis *De Sacrificio Miſſæ*, quæ Italico ſermone a Nobis confecta fuerunt *par.* 4. *ſect.* 1. *num.* 17. *ac ſequentibus*: Plura deinde addidimus *ſect.* 1. §. 18. & 19., cum ipſa latine reddita lucem iterum publicam adſpexerunt. His etiam adjungimus, ob vetuſtatem præſertim hujuſce Ritus, tantam venerationem, cultumque ſemper exhibitum fuiſſe Cruci, quæ in medio Altari collocatur, cum Miſſæ Sacrificium conficitur, ut Novatores ipſi magis infenſi, illam de medio auferre pertimuerint. cum ſuam Cœnam inſtituunt; hæc teſtatur Gretſerus *in ſuo Tractatu de Cruce cap.* 23. *tom.* 1. ejus editionis, quæ poſtremo typis vulgata fuit.

Sententia Pontificis in ejus Opere de Sacrificio Miſſæ

Si verò diſciplinam Orientalium inſpiciamus, Græcis in more poſitum eſt, ut ad Portam Regiam Sanctuarii utroque latere Imagines Chriſti Domini, ac Beatæ Virginis, & ſuper Altari Crucem unà cum Libro Sanctorum Evangeliorum conſtituant: In Lyturgia verò Copto-Arabica, quæ deſumpta ex manuſcriptis Codicibus Vaticanis impreſſa fuit anno 1736. in Collegio Urbano de Propaganda Fide, *pag.* 33. indicitur Sacerdoti celebranti, ut Benedictionem cum Cruce Populo impertiat, eam deinde oſculetur, ac Diaco-

Concordant Ritus Orientalium.

 no

Digitized by Google

no tradat, qui ipſam ſuper Altari collocat: Poſtremo Ritus Syriacus Maronitarum eadem prorſus decernit, quæ in Rnbricis Romani Miſſalis præſcribi ſuperius indicavimns. Nam Patriarcha Stephanus *lib.3. tract.2. ſect.4.* ita ſcriptum reliquit: *Mos iſte in omnibus Eccleſiis inolevit, ut ſuper Altaris gradum ſalutiferæ Crucis vexillum collocetur*. In Synodo etiam Nationali, quæ coacta fuit *anno* 1736. in Monte Libano, quam Literis Apoſtolicis Nos ipſi confirmavimus, *par.2. cap.13. de Sacroſancto Miſſæ Sacrificio can.8.* ita ſancitum eſt: *Super Altare collocetur Crux in medio, & Candelabra ſaltem duo cum Candelis accenſis hinc & inde in utroque ejus latere*.

De quæſtione, an ſufficiat ſuper Altari Crux nuda, vel debeat eſſe cũ Crucifixo.

Scriptores, qui Sacros Ritus explicarunt, nonnullas diſputationes inſtituunt; ac primo, utrum ſatis ſit uudam Crucem in Altari ſtatuere, an Imago Crucifixi addenda ſimul videatur. Equidem Rubricæ Miſſalis ſolam Crucem commemorant. Cum tamen Cœremoniale Epiſcoporum Crucem una, & Crucifixum nominet, idque communi Eccleſiæ conſuetudini conſentaneum ſit, hanc ideo ſententiam probandam nemo ſapiens dubitabit. Ita ſentiunt Gavantus, Claudius la Croix, qui *lib.6. par.2. de Sacrificio Miſſæ num.*318. fatetur, ob veterem communemque uſum, ſine imagine Crucifixi, quæ pendeat è Cruce, rem Divinam fieri non poſſe, niſi neceſſitas intervenerit: Et profecto initio Eccleſiæ, cum Fideles concitare ad furorem Gentiles magnopere timerent, ſi Chriſtum Crucifixum publice adorandum proponerent; Crucem tamen pluribus modis exornatam palam exponebant, atque inciſum, vel depictum Cruci apponebant Agnum, qui Typus amantiſſimi Salvatoris ſemper habitus eſt, ut eo ſaltem modo Crucifixi Imaginem exhiberent: Ib conſpicitur adhuc in nonnullis hujus Civitatis Eccleſiis, & teſtimonio etiam Magrii comprobatur *in ejus Hierolexico, in vocabulo* CRUX.

De alia quæſtione, an poni debeat Crux, quando in Tabula Altaris eſt depictus Crucifixus.

Secundo loco inquiritur, utrum Crucifixus pendens a Cruce debeat in Altari conſtitui, etiamſi Salvator noſter Crucifixus in majori Tabula Altaris depictus, aut cælatus appareat. Gavantus id quidem probat; alii vero neceſſarium id minime arbitrantur, dummodo tamen Crucifixus in majori Tabula vel pictus, vel cælatus, primum locum obtineat præ cæteris omnibus, quæ in eadem Tabula exprimuntur. Ita cenſent Paſqualigus *de Sacrificio Miſſæ quæſt.*716. Quartus *ad Rubricas Miſſalis par.1. tit.20. dub.10.*, & Gribaldus *de Sacramentis in tract.5. de Sacrificio Miſſæ cap.9. dub.2. num.20.* Huic patirer ſententiæ ſe conformavit Congregatio Sacrorum Rituum, uti conſtat ex reſponſione, quam ipſa promulgavit anno 1663., & quam Meratus recenſet *tom.1. par.1. tit.20. de præparatione Altaris num.6.*, & in Indice Decretorum *eodem tomo par.2.*

Item, an poni debeat Crux quando adeſt Tabernaculũ cum Sanctiſſima Euchariſtia.

Tertio loco quæritur, utrum Crucifixus in Altari collocari debeat, cum Sacrificium Miſſæ in eo conficitur Altari, ubi poſitum eſt Tabernaculum, in quo Pyxis cum Sacris Particulis continetur; cum præſertim eidem Tabernaculo parva Crux cum Imagine Salvatoris Crucifixi ſemper præfigatur. Equidem in Cœremoniali Epiſcoporum hæc habentur. *Non incongruum, ſed maxime decens eſt, ut in Altari, ubi Sanctiſſimum Sacramentum eſt, Miſſæ non celebrentur, quod antiquitus obſervatum eſſe credimus*: in veteri Cœremoniali, cum Clemens VIII. Pontficatum gereret, ita legebatur, *quod antiquitus obſervatum eſſe videmus*. Attamen id prorſus difficile nonnullis videtur, ob eam cauſam, quod, ut ipſi argumentantur, cum unicum Altare in veteribus Templis extrui ſoleret, aut Divina Euchariſtia in eis conſer-

ſervata non fuiſſet, aut nullum Miſſæ Sacrificium in eis eſſet inſtitutum: Aliter vero ſentiunt ii, quibus cognitum perſpectumque eſt, eum morem fuiſſe antiquitus, ut Sacra Euchariſtia in Eccleſiæ Sacrario ſervaretur, vel in decenti Armario, quod parieti configebatur, uti nunc etiam perſpicimus in Baſilica Sanctæ Crucis in Jeruſalem: Idem perpendit Mabillon *in Muſæo Italico tom.* 1. *pag.* 89., *ac tom.* 2. *pag.* 139. At quod in præſenti ingerit difficultatem, nec ullum ab examine propoſitæ controverſiæ liberum facit, illud eſt, quod, juxta vigentem diſciplinam, Sacra Euchariſtia conſervatur in Tabernaculo, quod eſt poſitum ſuper uno ex Altaribus Eccleſiæ, & quod in eo paſſim Miſſa celebratur; cum, ſedulo perpenſo Cæremoniali textu deprehenſum ſit, eum prædictæ celebrationi abſolute non obſtare; uti Chriſtianus Lupus expendit *tom.* 11. recentioris editionis in Diſſertatione *de Sacris Proceſſionibus pag.* 356. Hanc itaque controverſiam quum alias Nos ipſi expenderemus in ſupracitatis Commentariis *de Sacrificio Miſſæ part.* 4. *ſeſſ.* 1. *num.* 18.; illorum ſententiam probavimus, qui exiſtimant Crucifixum inter Candelabra ſtatui debere, neque parvam Crucem, quæ Tabernaculo præfigitur, ſatis eſſe, ne Rubrica violetur, quemadmodum inferius explicabimus. Idemque cenſuit Congregatio Sacrorum Rituum anno 1663. uti perſpicitur ex Indice Decretorum, quem Meratus exhibuit, *part.* 2. *tom.* 1. *num.* 400., ubi hæc leguntur verba: *Crux parva cum Imagine Crucifixi poſita ſuper Tabernaculum in quo aſſervatur incluſum Sanctiſſimum Sacramentum in Altari, non eſt ſufficiens in Miſſa, ſed poni debet alia Crux in medio Candelabrorum.*

Quarto loco diſputatur, utrum Crucifixus inter Candelabra collocandus videatur, cum Sacrum peragitur in eo Altari, ubi Divina Euchariſtia non includitur Tabernaculo, ſed publice Fidelium venerationi exponitur. Id neceſſarium eſſe putavit Sacrorum Rituum Congregatio *die* 14. *Maii anno* 1707. Hoc enim petitum fuerat: *An ſuper altare, in quo Sanctiſſimum Sacramentum expoſitum eſt, Crux de more collocari debeat*. Sic autem reſponſum eſt: *Nunquam omittendam Crucis cum Imagine Crucifixi appoſitam collocationem*. Porro quum Nos ipſi tunc in minoribus conſtituti Coadjutorem Promotoris Fidei gerentes, ipſius loco eidem Congregationi præſentes adfuerimus, adhuc memoria retinemus, in illa ſententia ferenda varia fuiſſe ac diſcrepantia ſuffragia, cautumque deinde fuiſſe, ne ipſa ſententia in lucem ederetur. Itaque res iterum deducta eſt in examen initio Pontificatus Noſtri *die* 2. *Septembris anno* 1741. in eadem Congregatione Sacrorum Rituum, quæ poſtquam omnia diligenter accurateque perpendit, decrevit, ut quælibet Eccleſia morem & inſtitutum, quod antea ſervaverat, in poſterum quoque retineret. Et quidem pro Cruce ab Altari removenda, dum Miſſa in eo celebratur, & ſuper eo publicæ venerationi Euchariſtia expoſita eſt, parum urget, quod nonnulli afferunt, indecens eſſe, ut Chriſti Imago in eo loco ſit, in quo Chriſtus ipſe ſub ſpecie panis realiter præſens eſt, & ab omnibus ſub eadem ſpecie panis videtur: id quippe prorſus contingit, quoties Sacerdos in quolibet Altari rem Divinam faciens, materiam Euchariſtiæ conſecravit; nec enim Eccleſia unquam decernendum putavit, ut peracta Conſecratione, Crux ab Altari removeatur. Quemadmodum nec afferentibus Crucem neceſſario eſſe debere in Altari, in quo expoſitum eſt Sacramentum publicæ venerationi, ſi in eo Miſſa celebretur, quidquam prodeſſe poteſt, quod in

Item poni debeat Crux, quando eſt expoſitū SS. Sacramentum.

in publica Euchariſtiæ expoſitione ſignificetur triumphus, & gloria Salvatoris, in Miſſæ autem Sacrificio ejuſdem mors repræſentetur; cum Eccleſia, tam in actione Miſſæ, in qua Euchariſtia conſecratur, quam in concluſione precum, quæ coram eadem jam conſecrata & Fidelium venerationi palam expoſita recitantur, una eademque Collecta æque utatur, quam S. Thomas Aquinas confecit, nimirum: *Deus, qui Nobis ſub Sacramento mirabili paſſionis tuæ memoriam reliquiſti, tribue, quæſumus, ita nos Corporis & Sanguinis tui Sacra Myſteria venerari, ut redemptionis tuæ* (hoc eſt paſſionis, ac mortis) *fructum in nobis jugiter ſentiamus*. Quæ cum ita ſe habeant, Rituumque Interpretes & Scriptores, ob ea, quæ mox relata ſunt, in varias abierint ſententias, ſatis commendari non poſſunt ea, quæ prudenter, ſapienterque decreta fuerunt a prædicta Sacrorum Rituum Congregatione nempe, ut quælibet Eccleſia vel Diœceſis ſuam retineat conſuetudinem; itaut nihil immutetur in ea Diœceſi, ubi Crux in Altari conſtitui ſoleat, dum Miſſa celebratur, etiamſi Sacra Euchariſtia publice proſtet: neque nova diſciplina excitetur in ea Diœceſi, ubi contraria hujuſce rei conſuetudo jampridem invaluerit.

Pontifex omnia ſuper hac re propoſuit, ut perſpectum ſit conſuetudinem, quæ invaluit alienā eſſe a Sacro Ritu.

Hæc omnia diligenter expoſuimus, non quidem, ut hac de re plenum juſtumque tractatum adornaremus, ſed ut ex eis cognitum eſſet atque perſpectum, quam alienum ſit a Sacris Ritibus id, quod plures temere & inconſulto peregerunt, nempe ut Sacrum facerent ad Altaria, in quibus Crux haŭd promineat inter Candelabra, ſed exiguus tantum Crucifixus præfigatur Tabulæ alicujus Sancti, qui vel depictus, aut cælatus majori Tabulæ Altaris adjungi conſuevit.

Si etenim, juxta Rubricas Miſſalis, Crux inter Candelabra ſtatuenda eſt; ſi, juxta cæremoniale Epiſcoporum, Crux ipſa cum Imagine Crucifixi Candelabris ſupereminere debet; ſi, juxta ſenſum Congregationis Sacrorum Rituum, non ſatis eſſe judicatur exiguus Crucifixus Tabernaculo infixus, cum Miſſa celebratur ad Altare, ubi Pyxis cum ſacris Particulis in Tabernaculo includitur; ſi in præſenti non agitur de Altari, in cujus Tabula Imago Salvatoris Crucifixi primo loco Fidelibus exhibeatur; nec minus de Altari, in quo Sacra Euchariſtia publice adoranda propoſita ſit; nemo eſt, qui non videat, praxim, de qua agitur, recenter inductam, proprioque marte a privatis perſonis uſurpatam, ex ſupradictis dicendam eſſe omnino improbatam; eoque magis, cum ex exiguo Crucifixo, qui præfigitur Tabulæ ejus Sancti, qui Altari ſuperadditur, ea profecto utilitas non conſequitur, quam proponit Eccleſia, dum Crucem inter Candelabra collocandam decernit. De hac re præclariſſimus Vir Cardinalis Bona ita ſcriptum reliquit *Rerum Liturgicarum lib. 1. cap. 25. num. 8.*: *Ab aſpectu ſiquidem Crucis Sacerdoti celebranti Paſſio Chriſti in memoriam revocatur, cujus Paſſionis viva Imago, & realis repræſentatio hoc Sacrificium eſt, mortem cruentam Salvatoris noſtri incruente exprimens, tamquam idem Sacrificium, quod in Cruce oblatum eſt, quamvis diverſo modo offeratur*: His poſtremis verbis indicatur orthodoxa doctrina, quam Tridentina Synodus declaravit *ſeſſ. 22. de Sacrificio Miſſæ cap. 2.*

Adhortatio Pont. ad Epiſcopos, ne irrepat conſue-

Itaque, Vos omnes, Venerabiles Fratres, ad quos hæc Apoſtolica ſcripta dirigimus, curam magnopere impendite, ne veſtras in Diœceſes irrepat conſuetudo, quam ſuperius explicavimus; quodſi jam ipſa invaluerit, hu-

Digitized by Google

humanitatem prius, ac deinde ſeveritatem, ſi opus fuerit, adhibentes, illam penitus convelli. De Sacrificio Miſſæ res agitur, ideoque nemo veſtrum ignorat, a Tridentino Concilio eam tribui auctoritatem Epiſcopis, & Ordinariis Locorum, ut etiam tanquam Sedis Apoſtolicæ Delegati corrigere valeant pravas conſuetudines, quæ Ritui Miſſæ celebrandæ adverſantur; Ita clare deſumitur *ſeſſ.22.* in Decreto *de obſervandis, & evitandis in celebratione Miſſæ*. Neque vos latet, nullum eſſe privilegium, aut immunitatem, quæ delinquentibus in hac re ſuffragari poſſit, ut veſtra ab auctoritate, pœniſque per Vos irrogatis vindicentur; Idem ſæpius confirmavit Sacra Contio Tridentini Concilii interpres, Decreto inhærens ejuſdem Synodi, quod paulò ante memoravimus: Id Fagnanus teſtatur ad *Cap. Grave*, *num.*46. *de officio Ordinarii*, his verbis: *Et generaliter hoc Decretum* (de quo Superius dictum eſt) *cenſuit Sacra Congregatio comprehendere etiam Regulares, quantumvis exemptos, eoſque ea omnia, quæ ab Ordinariis Locorum circa odſervanda, & evitanda in Miſſarum celebratione ſtatuta fuerint, omnino ſervare teneri, ad idque etiam pœnis, & cenſuris Eccleſiaſticis ab iiſdem Ordinariis cogi & compelli poſſe*. Nos quidem his Literis eandem auctoritatem, qua jam præditi eſtis, iterum Vobis confirmamus. Illud monendum ſupereſt, eam Nobis mentem haud eſſe, ut Imagines Sanctorum, quæ majori Tabulæ Altaris ſuperadditæ ſunt, de medio auferatis, cum fortaſſe deſuturi non eſſent invidi, qui ut pietati veſtræ maculam inurerent, in vulgus diſſeminarent, Vos nulla duci religione in eum Sanctum, cujus Imaginem Fidelium venerationi ſubducitis: Illud Vobis præcipimus, ut nullo modo patiamini rem Divinam fieri ad hujuſmodi Altaria, niſi Crucifixus inter Candelabra ita promineat, ut Sacerdos celebrans, ac Populus Sacrificio aſſiſtens eundem Crucifixum facile, & commode intueri poſſint; quod evenire nequit, ſi exigua ſolum Crux minori Tabulæ defixa fidelibus exhibeatur. Si ejuſmodi corruptela in Diœceſim non valde propagata eſt, facile extingui poterit, ſi privatim Regulares, aut Sæculares Eccleſiarum Superiores de hac re moneantur: ſin autem late per Diœceſim invaluerit, tunc a Vobis Edictum neceſſario promulgandum erit, quod his noſtris literis conformetur. Plura ſcribere Vobis prætermittimus, quos prudentiæ, ac doctrinæ laude ſatis præſtantes exiſtimamus: Auctoritatem noſtram, ut rem perficiatis, & quoties opus fuerit, Vobis petentibus nunquam defuturam pro certo habeatis. Interim Fraternitatibus Veſtris, & Populis curæ veſtræ commendatis Apoſtolicam Benedictionem peramanter impertimur. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem die XVI. Julii MDCCXLVI. Pontificatus Noſtri Anno Sexto.

tudo adverſus Sac. Ritus.

Dat. die 16. Julii 1746.

APPEN-

APPENDIX II.

AD LIB. I. CAP. VIII. NUM. 15. EX INSTITUTIONIBUS ECCLESIASTICIS, PAG. 90. INSTITUTIO XXI.

De Benedictione, quæ Sacris Indumentis, & Vaſis tribuitur, ſive Sacra Unctio ſit neceſſaria, ſive minime requiratur. Origo ejuſdem Benedictionis; quo pacto adminiſtrari debeat.

Chriſtus in noviſſima Cœna Sacrificium & Sacerdotiū inſtituit.

UNiverſi Patres, ac Theologi conſentiunt Chriſtum Dominum noviſſima cœna, in qua Sacrificium ſui Corporis, & Sanguinis inſtituit, Sacerdotii ordinem, ac dignitatem cunctis Apoſtolis contuliſſe, cum poteſtatem eiſdem conſecrandi per illa verba tradidiſſet: *Hoc facite in meam commemorationem*. Neque ſane hoc in dubium revocari poteſt, cum Tridentina Synodus apertiſſime decernat: *Si quis dixerit illis verbis: hoc facite in meam commemorationem, Chriſtum non inſtituiſſe Apoſtolos Sacerdotes, aut non ordinaſſe, ut ipſi, aliique Sacerdotes offerrent Corpus, & Sanguinem ſuum, anathema ſit.* [a]

An triduo poſt Salvatoris mortem celebrari potuerit Sacrificiū.

Ut omittamus eam controverſiam, quæ inter Thologos agitur de Miſſæ Sacrificio, quod ab Apoſtolis vertente triduo poſt Salvatoris mortem celebrari poterat; qua in re unanimi aſſenſu conveniunt Corpus Chriſti ſub ſpeciebus panis futurum fuiſſe vita deſtitutum, nec animam ulla *concomitantiæ* ratione conjunctam; deinde nonnullas alias quæſtiones inſtituunt, an Miſſa per illud triduum peracta rationem ejus Sacrificii habuiſſet, quod Salvator obtulit. Item, an hoſtiæ tunc conſecratæ, ſi poſtquam Dominus reſurrexerit, ſervatæ fuiſſent, an ipſius Corpus exanime, vel animæ reſtitutum continuiſſent; his omiſſis illud certum eſt illorum dierum ſpatio Apoſtolos Sacrum non feciſſe, & viri doctrina, atque eruditione præſtantes inter ſe diſputant quonam tempore Sacrificium Miſſæ primo iidem Apoſtoli celebraverint.

Quonam tempore Apoſtoli primo Sacrificiū celebraverint.

Inter argumenta, quæ a P. Theophilo Raynaudo afferuntur, illud poſtremum non eſt, quod inſcribitur: *De prima Miſſa* [b]. Poſtquam ibi aſſeruit Apoſtolos ob amantiſſimi Præceptoris mortem mœrore pene confectos, & velut oves interfecto Paſtore, diſperſos per illud triduum Sacrificio abſtinuiſſe, ipſos deinde revocato ad vitam Domino incredibili voluptate excitatos primum Deo Sacrificium obtuliſſe decernit, ut ſupremum ipſi cultum perſolverent, vel ut gratias agerent pro redivivo Præceptore, vel ut memoriam acerbiſſimæ ejuſdem Paſſionis recolerent, vel denique, ut Fideles, ac ſe ipſos ſingulari lætitia recrearent. E contrario Cardinalis Bona [c] in tractatu rerum Liturgicarum, quem nemo ſatis commendaverit, primum Sacrificium in Pentecoſtem uſque prorogatum exiſtimat, cum ſuper eos de cœlo Paraclitus immiſſus fuit; idque affert argumentum, quod lex vetus uſque ad Pentecoſtem vim ſuam retinuerit, cum nova nondum ſatis promulgata eſſet, ideoque, *non decebat novum offerri Sacrificium Sacerdotio nondum tranſlato*. Huic quidem ſententiæ congruit ſacrarum Litterarum auctoritas [d], in quibus

(*a*) Cap. 1. de Sacrificio Miſſæ, & cap. 2. ſub eod. tit. (*b*) Tom. 6. (*c*) Lib. 1. cap. 5. (*d*) Act. Apoſt. cap. 1.

deſcribuntur: *perſeverantes unanimiter in oratione*[a]. Deinde cum quibus Apoſtoli ſimul in Cœnaculo coacti ante illapſum Paracliti dies Pentecoſtes complerentur, & ſub variis linguis in illos Spiritus Sanctus deſcendiſſet, tunc quoque, *erant perſeverantes in communicatione fractionis panis, & orationibus*.

Apoſtoli peculiaribus indumentis Miſſæ Sacrificii peregerunt.

Hac diſputatione abſoluta de tempore primi Sacrificii, qui res Eccleſiæ magis accurato ſtudio perſequuntur, illud inquirunt, utrum Apoſtoli Sacrum in communi, & quotidiana veſte confecerint, an Sacrificii religione ducti peculiarem adhibuerint, uti poſtea novæ Legis Sacerdotes in more poſitum habuerunt. Hugo a S. Victore, & Walfridius Strabo primam opinionem tuentur; Nicolaus autem Alemanus[b] irridet eos, qui aliter ſentire non dubitent, ea potiſſimum ratione adductus, quod tunc Apoſtoli in ſumma egeſtate verſarentur. Ab illa tamen diſſentiunt Valdenſis, Demochares, Baronius, Stapletonius, Suaſſajus, Bona, Raynaudus, qui pari eruditione celebrantur. Quidam etiam ex illis nimia Alemanni confidentia graviter commoventur. Ac primum ii concedunt Chriſtum Dominum uſitatis veſtibus indutum divinum Sacramentum inſtituiſſe; contendunt tamen Apoſtolos peculiaribus indumentis uſos fuiſſe, cum primum Sacrificium, ac deinceps cætera peregerunt. Id enim rei dignitati maxime convenit, quod etiam Judæorum, Ethnicorumque exemplis ante oculos propoſitis ſuadebatur. Et quemadmodum, qui Chriſti fidem ſuſcipiebant, uti ex Apoſtolicis actibus deprehendimus, bonis omnibus divenditis, pretium Apoſtolis offerebant, hinc a veritate diſſonum non videtur, quod Apoſtoli egenorum calamitatibus facile conſulere poſſent, veſteſque idoneas, & alia ad Sacrificium pro ejus majeſtate celebrandum ſibi compararent.

Quod an exemplo Divi Pauli comprobetur, in medio relinquitur.

Sanctus Paulus Apoſtolus, (uti ex ſacris Literis conjicimus) Troade Aſiæ Civitate, quam decennalis Græcorum obſidio celebrem effecit, ter ſubſtitit. De primo in illam adventu actus Apoſtolici capite 16.; de ſecundo Paulus ipſe epiſtola 3. ad Corinthios; de ultimo tandem iidem actus Apoſtolorum capite 20. palam commemorant. Carpus, cujus nomen die 13. Octobris in Martyrologiis commendatur, Apoſtolum hoſpitio recepit, cum noviſſime ad illam Urbem veniſſet; diſcedens Paulus *Penulam* forte apud eum reliquit. Anni ſpatio interjecto, cum ſecundam ad Timotheum epiſtolam ſcriberet, hæc habet: *Penulam, quam reliqui Troade apud Carpum, veniens affer tecum*.

Quod ſi probanda videretur eorum opinio, qui Penulam idem, ac Sacerdotis caſulam arbitrantur, ſatis conſtaret Apoſtolos ſacris indumentis, cum rem divinam facerent, uſos fuiſſe. Præclarus Doctor Guillelmus Eſtius in commentariis ad eamdem Pauli epiſtolam Penulæ nomine libros veteris Teſtamenti intelligi affirmat, non vero caſulam, qua nunc Sacerdotes utuntur; *Quod vero quidam Penulam interpretantur veſtem ſacram, quam Latini Planetam vocant, non eſt, unde ſolide probetur*. Joſeph Vicecomes e contrario[c] caſulam ſub eadem Penula ſignificari contendit. Cardinalis Baronius[d] ingenio, ac virtute magnus, cum utramque ſententiam in medium protuliſſet, hæc tradit: *Verum ex his duabus recitatis ſententiis, vel de volumine, vel de ſacra veſte, alterutram, quam velit, lector ſequatur, ſed magis placet, ut volu-*

(a) Cap. 2.
(b) Differt. de parietinis Lateranenſibus.
(c) Lib. 2. de Miſſæ apparatu cap. 28.
(d) Anno Chriſti 58. num. 67. 68.

volumen Sacræ Legis intelligi debeat. Maximæ diligentiæ vir Cardinalis Bona [a] eorum opinionem ampleċti videtur, qui Penulam pro quodam veſtis genere interpretantur. Idem ſentit Calmet [b]; & Senator Philippus Buonaroti [c]. Cum ipſe peculiare vitrum accurato ſtudio explanaret, in quo effigies Sanċtorum Petri, Pauli, & Laurentii expreſsæ conſpiciuntur, Penulam vulgarem, & brevem pro veſte in itineribus adhibitam fuiſse comprobat; quæ deinde a viris illuſtribus adſcita formam quoque mutavit, lautioremque ſuſcepit; itaut ad talos uſque deflueret: caſulas autem Eccleſiaſticas ab iis poſtremis Penulis tantum originem deſumpſiſse.

Apoſtoli ſuper Altare rem divinam fecerūt.

Nos hanc difficilem controverſiam prætermittimus, illudque libere adfirmamus Apoſtolos ſuper Altare rem divinam feciſse, uti ex verbis S. Pauli Apoſtoli colligitur [d] *habemus Altare de quo edere non habent poteſtatem, qui tabernaculo deſerviunt*; quæ ſane juxta Doċtores Catholicos referenda ſunt ad Altare. in quo Sacramentum Euchariſtiæ conficitur, & Fidelibus adminiſtratur. Illud quoque aſſerimus neminem, qui Evangelii legem ſequatur, inficiari poſſe, quin Chriſtus Dominus in noviſſima cœna Calicem accipiens Apoſtolis præceperit, ut omnes ex eo ſuum Sanguinem biberent, qui paulo poſt in remiſſionem peccatorum pro ipſis, & pro multis effundi debebat; quæ a Domino percepta Fidelibus inde ſe tradidiſſe Apoſtolus teſtatur; *Quoniam Dominus Jeſus in qua noċte tradebatur, accepit panem, & gratias agens fregit, & dixit: accipite, & manducate: hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur. Similiter & Calicem, poſtquam cœnavit, dicens: hic Calix novum Teſtamentum eſt in meo ſanguine*. Ob eam cauſam feria v. majoris Hebdomadæ, quæ ejuſdem Sacrificii inſtitutioni celebrandæ propoſita eſt, ab antiquis Patribus *Natalis Calicis* nuncupatur. Tunc enim Calix profanus in ſacrum uſum Chriſti Domini poteſtate converſus fuit. En verba Sanċti Eligii Epiſcopi, qui ſeculo VII. ſcripſit [e] *Vocatur hæc dies Cœna Domini, vocatur, & Natalis Calicis, quia hac, eademque die myſticum Paſcha Dominus cum Diſcipulis celebrans Sacramenta Corporis, & Sanguinis ſui illis, atque per illos nobis tradidit, & ipſe celebrationis initium fecit*. Dicemus etiam nullo Evangeliſtarum teſtimonio Panem conſecratum in Patena a Chriſto Domino fuiſſe poſitum, de qua, cum S. Jacobus in Liturgia meminerit, ipſius uſus ad Apoſtolorum tempora commode referendus eſt, uti tradit Cardinalis Bona [f]: *An Chriſtus Conſecratum Panem in diſco, ſeu Patena poſuerit, non exprimunt Evangeliſtæ, ejus tamen uſum ævi Apoſtolici eſſe Liturgia Jacobi oſtendit*. Dicemus veritati omnino conſentaneum, quod Apoſtoli Sacrum facientes indumentis a communi uſu remotis uterentur: *Habet Religio Divina* (inquit S. Hieronymus [g]) *alterum habitum in miniſterio Altaris, alterum uſu, vitaque communi*. Poſtremo dicemus jure, ac merito traditioni Apoſtolicæ concedendam earum veſtium conſuetudinem, quæ in Sacrificio Miſſæ adhibentur, pro quibus fere ſingulis ex quarto ſeculo argumenta ſuppetunt. Tenenda quippe eſt doċtrina, quæ a S. Auguſtino præclare traditur [h]: *Quod univerſa tenet Eccleſia, nec a Conciliis inſtitutum*

(a) Oper. cit. lib. 1. cap. 24. num. 8.
(b) In ſuo diċtion. hiſt. Sac. Script. tom. 2.
(c) In animadverſionibus ad quædam vitrea fragmenta figuris diſtincta ex Cœmeteriis Rom. effoſſa Tab. 16. figur. 2.
(d) Epiſt. ad Judæos cap. 13.
(e) In ſua Homil. 19. tom. 2. edit. 2. Biblioth. Patrum.
(f) Lib. 1. cap. 25. num. 3.
(g) Super cap. 44. Ezechiel.
(h) Lib. 4. de Baptiſmo cap. 24.

tum, ſed ſemper retentum eſt, non, niſi auctoritate Apoſtolica, traditum rectiſſime creditur.

Altare, Vaſa, Veſteſque ad Sacrificiū neceſſariæ benedictione conſecrari debent.

Maxime autem decet, ut Altare, Vaſa, Veſteſque ad Sacrificium neceſſariæ conſecratione, ac benedictione prius in uſum ſacrum convertantur, uti docet S.Thomas [a]: *Conſecrationes adhibentur his rebus, quæ veniunt in uſum hujus Sacramenti tum propter Sacramenti reverentiam, tum ad repræſentandum effectum Sacramenti, qui ex Paſſione Chriſti provenit. Secundum illud Habr.ult. Jeſus, ut ſanctificaret per ſuum Sanguinem populum &c.* Hinc in ordine Romano conſecrationem calicis, & patenæ cum unctione Chriſmatis, certiſque precibus deſcriptam intuemur; legimuſque in jure canonico decretum, quod Hormiſdę Pontifici adſcribitur [b], ubi de Altaris conſecratione ſermo agitur. De Patena, & Calice conſecrando Innocentius III. [c]; de Sacrarum veſtium benedictione Canon *Veſtimenta de Conſecratione diſt.* 1. aperte mentionem, ac teſtimonium faciunt; & licet Hæreticus Hoſpinianus [d] hunc Sacrum benedictionis ritum ſeculo tantum IX. invectum aſſerere non dubitaverit; tamen ex ſeculo IV. certiſſima hujus rei monumenta proferuntur. Nam uti refert Zozomenus, cum Imperator Conſtantinus regali munificentia Templum Hieroſolymis condidiſſet: *Epiſcopi Hieroſolymam delati Eccleſiam conſecrarunt, ſimulque ornamenta, & donaria ab Imperatore tranſmiſſa.* Quæ ſane pia conſuetudo ex veteri Teſtamento in novam Eccleſiam prioribus ſeculis dimanavit, uti aſſerit idem Cardinalis Bona per hæc verba [e]: *Quem ritum e veteri Teſtamento ad novum profluxiſſe reor.* Id pariter Innocentius III. loco ſuperius allato palam indicavit: *Cum conſecratur Altare, cum dedicatur Templum, cum benedicitur Calix, non ſolum ex mandato Legis Divinæ, verum etiam exemplo Beati Silveſtri, qui cum conſecrabat Altare, illud Chriſmate perungebat. Præcepit enim Dominus Moyſi, ut faceret oleum Unctionis, de quo ungeret Teſtimonii Tabernaculum, & Arcam Teſtamenti, menſamque cum vaſis.*

A quo poſſint templa, & Altaria dedicari, ac Veſtes ad Sacrificiū neceſſariæ benedici.

De vetuſtate hujuſmodi conſecrationum, ac benedictionum erudite diſſerit Dominicus Georgius [f]. Veſtis cujuslibet ſignificatum Sotus plene complectitur [g]. Accedunt alii plurimi ſacrorum Rituum Interpretes, qui unanimi conſenſione ad Epiſcoporum ditionem pertinere adfirmant non modo templa dedicare, Altaria, & vaſa, quæ ſacram unctionem requirunt, ſed etiam veſtium benedictionem, in qua ſacrum Chriſma prætermittitur. Hinc ſolius Epiſcopi partes eſſe hæc in ſua diœceſi perficere. Nam teſtimonia ex jure prolata id ſatis clare comprobant, ac fuſius auctoritate Anacleti [h], Engel [i], Schmalzgrueber [k], Paſqualig. [l], Card. de Lugo confirmatur [m]. Illud ſolum in controverſiam vocatur, an Epiſcopus pro benedictione veſtium, licet ſacrum Chriſma non adhibeatur, ſimplici Sacerdoti facultatem impertiri poſſit, quam nonnulli a Summo tantum Pontifice, alii vero etiam ab Epiſcopo tradi poſſe contendunt, uti Paſqualig. [n], & Quartus aperte declarant [o].

Hhh 2 digni-

(a) Par.3. quæſt. 83. art.3. In corp.
(b) Nullus de conſecratione diſt.1.
(c) Cap.unico §.ungitur de Sacra Unctione.
(d) In ſuo lib.de origine Dedicationum c.3.4.
(e) Loco citato.
(f) Tom.1.de Liturg.Rom.Pont.l.2.cap.14.
(g) In 4. Sententiarum diſt.13. quæſt.2.art.4.
(h) Tom.3. de conſecratione Eccl. §.2. n.32. num. 442., & num.49.
(i) Eod. tit. §. 7. num.9.
(k) Eod. tit. lib.3. tom.2. pag.566. num.37.
(l) De Sacrificio novæ Legis quæſt. 801. n.1. & ſeqq.
(m) De Sacramentis diſput.20.de Sacramento Euchariſtiæ ſect. 4. num.91. & num.98.
(n) De Sacrificio novæ Legis quæſt.801.
(o) Ad Rubr.Miſſal. ſect.4.par.2.tit.1.dub.3.

Veſtium benedictio a ſimplici Sacerdote fieri poteſt.

Ut omnem dubitationem exuamus; & cum amplius viginti annis Sacræ Rituum Congregationi interfuerimus, ac ſupplices Epiſcoporum libellos audiverimus, ut ſimplices Sacerdotes pro hujuſmodi veſtium benedictione deligere ſibi fas eſſet, die 17. Januarii hujus anni nos quoque ad ipſam confugimus, ac delegandi facultatem ſatis amplam obtinuimus, quæ ad quinquennium protrahitur, novoque privilegio diutius prorogari poteſt.

Imo & cujuſcumque ſuppellectilis, quæ Sacro Chriſmate non oblinitur; ſi facultatem obtinuerit.

Quamobrem juxta acceptam facultatem eorum benedictionem, & conſecrationem nobis reſervamus, quæ Sacram unctionem exigunt, uti Sacra Congregatio præcipit, quæ facultatem tantum elargita eſt ſubrogandi alium Sacerdotem pro benedictione illius ſuppellectilis, quæ Sacro Chriſmate non oblinitur. Ac ut ritus ejuſmodi integre ſervetur non ſolum in Urbe, ſed in diœceſi, ubi eum neglectum non ſine magno dolore percepimus, Vicario noſtro Generali, quatuor dignitatibus, & ſenioribus Canonicis Eccleſiæ noſtræ Metropolitanæ poteſtatem facimus conſecrandi eam Supellectilem, pro qua Sacrum Chriſma neceſſarium non habeatur. Idem per nos liceat quinque dignitatibus, tribuſque etiam Canonicis ſenioribus Collegiatæ S. Petronii. Item Priori. & quatuor Canonicis S. Mariæ Majoris; qui omnes non ſuis tantum Eccleſiis, ſed aliis quoque Urbanis, & Suburbanis proſpicere poſſint, dummodo nullo Vicario Foraneo ſubjiciantur. Idem concedimus Archipresbyteris, ac duobus Canonicis trium Collegiatarum noſtræ Diœceſis pro ſuis Eccleſiis illorum locorum, in quibus Collegiatæ ipſæ ſitæ ſunt. Tandem hanc facultatem Commiſſario noſtro Catenſi, Vicario Foraneo pro Eccleſiis Centenſibus, cæteriſque, quæ ipſius ditioni adſcribuntur; item cuilibet Vicario Foraneo, qui in Diœceſi verſatur pro Eccleſiis ſibi ſubjectis omnibus poſtremo urbanis Parochis pro ſuis Eccleſiis.

An Pluviale, Cingulum, & Pyxis benedictione indigeant.

Hoc pacto ſatis conſultum putamus, ne deſint ullo tempore, qui in Urbe, ac Diœceſi vaſa conſecrent. & indumentis ad rem divinam neceſſariis benedictionem rite impertiant. Præterea, licet magnus lapidum numerus a nobis conſecratus jam fuerit, tamen ſi novi afferantur ad eorum conſecrationem nos paratos fatemur. Idem quoque præſtabimus, ſi pro campanis benedicendis, ſacrandiſque occaſio nobis offeratur. Singulis autem notum facimus, ſi in pervigilio cujuslibet Feſti, Calicem, aut Patenam deferant, conſecrationem in ſequenti die non eſſe defuturam. Cum igitur tot delegati numerentur pro earum rerum benedictione, quæ Sacro Chriſmate non indigent, nullus excuſationis locus diœceſanis ſupereſt, ſi ea ſuppellectili ad Sacrificium utantur, quæ benedictionem antea non acceperit. Ritus, & preces pro his benedictionibus adhibendæ, in Rituali, ac Miſſali Romano continentur; alias autem preces, aliumque ritum inducere penitus interdicitur. Inſuper Doctores opinionum varietate inter ſe diſputant, utrum cingulum, pluviale, & pyxis etiam benedictione indigeant. Pro cingulo eam minime neceſſariam quidam judicant, cum Can. *Veſtimenta de Conſecratione diſt.* 1. de veſtibus loquatur, & cingulo nomen veſtis diſtribui non debeat. Aliqui pro pluviali conſuetudinem nullam benedictionis eſſe teſtantur, uti ex Gavanto [a] ſatis deprehenditur. Nonnulli quoque inter recentiores tradiderunt non opus eſſe, ut pro pyxide benedictio adhibeatur, ſed vaſculum ligneum intus aptandum ea benedictione ſacratum, quæ Corporali convenit. Attamen cingulum ſacris veſtibus omnino neceſſarium eſt, de cujus etiam benedictio-

(a) De Rubrica Miſſalis par. 1. tit. 19. n. 3. litt. 1.

Digitized by Google

diĉtione in Pontificali Romano mentionem habemus [a]. Illud ſolum intereſt diſcrimen, quod in Pontificalibus ante Clementem VIII. cinĉtorium, in aliis vero, qui poſteriori tempore excuſi ſunt, cingulum nuncupatur. Item pluviale inter veſtes Sacras adnumeratur, quod in profanos uſus converti nefas eſt; quod etiam Romæ ſacrari conſuevit. In Rituali, ac Miſſali Romano benediĉtio *Tabernaculi, ſeu Vaſculi pro Sacra Eucharistia conſervanda* expreſſe continetur. Cardinalis autem de Lugo [b] acerrime contra P. Vaſquez differit, qui ritum innuit conſecrandi lignei vaſculi, de quo ſuperius diĉtum eſt: *Pater Vaſquez dicit, ex conſuetudine eſſe neceſſarium, ut intra pyxidem, in qua Sacramentum ſervatur, ſit vas aliquod ex ligno, quod benediĉtione Corporalis benediĉtum ſit. Verum hoc eſt vitium commune Scholaſticis, ut conſuetudine judicent ex eo, quod in illa Civitate, aut Provincia, ubi verſantur, fieri viderunt. Scimus quippe conſuetudinem eſſe contrariam, quam ego non ſolum de Roma, ſed de aliis Eccleſiæ Provinciis teſtari poſſum.* . Hinc nos ut magis probabilem, ideoque tenendam eorum ſententiam proponimus, qui pro cingulo pluviali, ac pyxide benediĉtionem non omittendam fatentur, inter quos Biſſius [c], Quartus [d], Paſqualigus [e], aliique numerantur. Illud quoque advertendum eſt, quod non modo pro novis indumentis benediĉtio neceſſario requiritur, ſed tunc etiam, cum detrita priſtinam formam amittunt, & ad ſuos uſus apta non ducuntur, ideoque ex iis veſtibus antea ſacratis nova aliqua perficitur alterius generis; veluti, ſi ex pluribus manipulis ſtola, ſive alba ex multis amiĉtibus, aut e contrario plures amiĉtus ex alba conficiantur. Ita Scriptores, qui ſuper hac re monimenta aliqua reliquerunt.

Priuſquam hanc declarationem noſtram abſolvamus, pauca dicenda ſunt de iis, qui præter delegatos a nobis pro rerum Sacrarum benediĉtione, ſe facultate præditos jure ſuo arbitrantur. Hujuſmodi ſunt Epiſcopi Titulares, qui forte in hac Civitate verſentur, ſeu per illam tranſeant, Præſides Ordinum Regularium, iique Abbates Regulares, quibus inſignia Pontificalia permiſſa ſunt, quive Sacerdotio initiati, poſtquam a nobis benediĉtionem acceperint, vel etiam ſine ulla Epiſcopi benediĉtione tali privilegio decorantur, ut Pontificalibus ornamentis uti, primamque tonſuram, & Ordines minores conferre poſſint. [f]

Itaque, cum illud certum teneamus injuſſu Sedis Apoſtolicæ benediĉtionem veſtium, & vaſorum conſecrationem ſimplici Sacerdoti committi non poſſe; & cum in reſponſione Sacræ Congregationis nonniſi ii nominentur, quos ſuperius declaravimus, hinc nullum inter Delegatos noſtros conſtituimus ex Præſidibus Regularibus, neque ex Abbatibus, quibus inſignia Pontificalia, aliaque ornamenta conveniunt. Et quamvis aliqui contendant poſſe Abbates ad hujuſmodi benediĉtionem, & conſecrationem ab Epiſcopo jure ſuo delegari [g], quod etiam exemplo confirmant, nempe poſſe Abbates etiam Cle-

Injuſſu S. Sedis Conſecratio Veſtiũ, & Vaſorum non poteſt committi ſimplici Sacerdoti, nec debet Abbatibus Regularibus.

(a) Sub Rubr. Specialis benediĉtio cujuslibet indumenti.

(b) Diſp.20. ſeĉt.4.de Sacramento Euchariſtiæ num.97.

(c) In ſua Hierurgia litt.B.ſub n.51.§.8.tom.1. litt. P tom.2. n. 274.

(d) Ad Rubricas Miſſalis part.2. tit. 1. ſeĉt.4. dub.2.

(e) De Sacrific. nov. Legis qu.800. a num. 9. & ſeqq.

(f) Can. Quoniam diſt.69.cap.cum contingat de ætate, & qualitate, cap. ſtatuimus de ſuppl. neglig. Prælat. & cap. Abbates de Privilegio in ſexto.

(g) P.Schmalzgrueber ad tit. decretal.de conſecrat. Eccleſiæ, vel Altaris §.2. n.39.

Clericis ſecularibus primam tonſuram, & Ordines minores tradere, ſi litteræ Epiſcopi accedant, quibus id permittatur: Id tamen nos minime probamus. Quippe, quum Tridentinum Concilium [a] facultatem Abbatum pro conferendis prima tonſura, & minoribus Ordinibus certis limitibus concluſerit, & ad Regulares ipſis ſubjectos unice definiverit; hinc ſequitur eam nullo modo proferri poſſe, vel ad Regularem alterius Ordinis, vel ad Clericum Epiſcopo ſubjectum, licet per litteras ſuorum Præſidum id Abbatibus mandaretur. Ita ſtatuit Congregatio Concilii, ejuſque Decreta a Fagnano fuſe memorantur [b]. Ita pariter Alexander VII. die 27. Septembris 1659. conſtituit, qui Pontificalium uſum Abbatibus decernens [c]: *Reliqua Pontificalia* (inquit) *extra loca ipſis Abbatibus ſubjecta, vel pro ſervitio alienæ Eccleſiæ, aut in ſubditos pariter alienos, etiam de licentia Ordinariorum, exercere non valeant, puta Campanarum benedictiones, Calicum, & ſimilium, in quibus Sacra adhibetur Unctio, necnon minorum Ordinum collationes.*

Titulares Epiſcopi poſſunt de licentia Ordinarii Vaſa & Veſtes Sacrare.

Aliter de Epiſcopis Titularibus dicendum eſt. Licet enim ægerrime defendi poſſit ipſis licere in aliena diœceſi benedictionem veſtibus impertiri, Altaria, ac Vaſa ſacrare, pro quibus Chriſmatis unctio neceſſaria eſt, eo quod pro re gerenda Pontificiis inſignibus uti debeant, Baculo ſcilicet, ac Mitra, quod quidem Tridentina Synodus [d] apertiſſime cuilibet Epiſcopo interdicit, cum in aliena Diœceſi verſatur, niſi Ordinarii facultas acceſſerit; tamen cum ipſi Epiſcopali dignitate præditi ſint, Vaſa, ac Altaria dedicare, & Sacris indumentis benedictionem elargiri poterunt, ſi Ordinarius id permittat: eodem pacto, quo de ejuſdem licentia Ordines conferre poſſunt. Ita diſſerit præclare P. Hieronymus Andreuccius Societatis Jeſu [e].

Quare præſtantibus his ſententiis adducti, ratione etiam dignitatis, quam in ipſis Titularibus Epiſcopis omni veneratione proſequimur, nos paratos declaramus, ſi aliqua occaſio ferat, poteſtatem facere, quoties eam requirant, ut Indumenta, Vaſa, & Altaria dedicent, & inſignibus Pontificiis libere utantur.

Novimus etiam quoſdam Regularium Ordinum Præſides id ſibi tribuere, ut non modo pro ſuis Eccleſiis, verum etiam pro alienis ſuppellectilem benedictione conſecrent; Abbates autem nonnulli Altaria, calices, ac patenas dedicare ſe poſſe prædicant cum in ſuis Eccleſiis, tum in aliis, quæ ad ipſos nulla ratione pertineant. Fuſe de hac re agunt Paſqualigus [f], Quartus [g], & alii, qui contrarias ſententias tuentur, uti ſolet contingere, cum Scriptores rerum fontes, & originem minime perſcrutantur.

Si Regulares Præfecti pro hujuſmodi benedictionibus Apoſtolicæ Sedis privilegia certo obtinuerint, noſtro etiam patrocinio eadem confirmabimus. Verum in Synodo præclariſſimi Deceſſoris noſtri Cardinalis Jacobi Boncompagni [h], cum de Abbatibus Regularibus agitur, hæc ſtatuuntur: *Pontificalia extra propriam Eccleſiam non exerceant, nec paramenta benedicant, neque Campanas, aut Calices conſecrent, niſi pro ſua Eccleſia.*

In Decreto Alexandri VII., quod ſupra memoravimus, Regularibus Abba-

(a) Seſſ.23. cap. 10. de Reform.
(b) Cap. Aqua, ſub num.19. de Conſecr. Eccleſ. & Altar.
(c) §.15.
(d) Seſſ.6.cap.5. de Reform.
(e) Tract. de Epiſcopo Titulari, ſeu in partibus Infidelium.
(f) De Sacrific. novæ Legis qu.803.
(g) Ad Rubr. Miſſ. part.2. tit.1. ſect.4. dub.3.
(h) Lib.4. cap.1.

Abbatibus pro ſuis tantum Eccleſiis Campanas, & Calices conſecrare permittitur. Idem paragrapho ſuperiori nempe 18. pro benedictione ſacrarum veſtium a Pontifice præcipitur: *Eccleſiaſticam ſuppellectilem pro ſervitio dumtaxat ſuarum Eccleſiarum, vel Monaſteriorum benedicunt*. Cum vero Monachi Congregationis Caſſinenſis ad eundem Pontificem confugiſſent, iis privilegiis ſe præditos adfirmantes, quibus eas benedictiones tam pro ſuis, quam pro aliorum Eccleſiis ſe exercere poſſe fatebantur, Sacra Congregatio habita coram eodem Alexandro VII. die 20. Julii anno 1660. hoc reſponſum dedit; *Ad Paragraphum decimum nonum, quo vetita eſt Abbatibus benedictio Sacræ ſuppellectilis pro uſu alienarum Eccleſiarum, aſſerentibus Monacis, etiam pro aliena Eccleſia ex Apoſtolico Indulto eis licitum eſſe Eccleſiaſticam ſuppellectilem benedicere, Sacra Congregatio mandavit exhiberi Indultum authenticum ex Archivio Apoſtolico deſumptum, ac interim abſtineri*. Ignoramus, an tale Indultum in lucem unquam productum fuerit; ſi id conſtaret huic noſtræ declarationi jungeretur.

Abbates Regulares ſuppellectilem pro ſuis ſolis Eccleſiis conſecrare poſſunt.

APPENDIX III.

Libro II. Cap. 2. incidit agendi locus de idiomate, quo Miſſa celebranda eſt; Capite autem 3. a numero 13. agitur de antiquis Liturgiis SS. Jacobi, & Marci, & de Ritu Ambroſiano, & Mozarabico; hinc opportunum viſum eſt aliqua ex Bullario hic tranſcribere, quæ ab Italo-Græcis, & Græcis Melchitis in Miſſæ Sacrificio ſervanda Summus Pontifex præſcripſit.

EX TOMO I. BULLARII PAG. 167. NUM. 57.

§. I.

Num. II. Item profiteri tenentur, tam in azymo, quam in fermentato pane triticeo, Corpus Chriſti veraciter confici: & Sacerdotes in alterutro ipſum Domini Corpus conficere debere, unumquemque ſcilicet juxta ſuæ Eccleſiæ ſive Occidentalis, ſive Orientalis conſuetudinem.

De azymo & fermentato.

§. VI.

De Sacramento Eucharistiæ, & Miſſæ Sacrificio.

I. Sacerdotes ad pœnitentiæ Sacramentum frequenter accedant, ut cum Divinum Myſterium peracturi ſint, nulli coram Deo crimini ſint obnoxii; ſed cor habeant omni pravitate vacuum, mundum, quoad fieri poteſt, ac purum: indignum enim, ac auribus plane horrendum eſt, ut qui animum habet aliquo ſcelere fœdatum, Sanctum Sanctorum impuris manibus contrectet, & placare Deum attentet, qui in peccatis exiſtens, ipſius Dei furorem & iracundiam provocat.

Sacerdotes ad Sacramentum Pœnitentiæ frequenter accedant; cum præſertim Divinum Sacrificium ſunt peracturi.

II. Item permittitur eiſdem, facta jam conſecratione, antequam Sacerdos communicet, juxta ritum in Liturgia præſcriptum, aquam ferventem, ſeu tepidam in Sacrum Calicem infundere.

Permittitur etiam, ut aquã ferventem in Calicem infundant.

III. Tol-

Digitized by Google

Interdicitur abuſus tũdendi, vel exſiccãdi ſpecies Sacramenti Euchariſtiæ.

III. Tollatur abuſus tundendi, vel etiam miſcendi Sacro Oleo, ac iterum coquendi, vel alias exſiccandi ſpecies Sacramenti Sacræ Euchariſtiæ Feria quinta Cœnæ Domini, ut deinde illud aſſervent.

Euchariſtia pro infirmis renovãda ſingulis octo, aut quindecim diebus.

IV. Sanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum, quod pro Infirmis aſſervatur, ſingulis octo diebus, aut ſaltem quindecim renovetur.

Non aſſervãda toto anno.

V. Non aſſervetur idem Sacramentum toto anno: Si tamen aſſervatum fuerit, in fine anni ſumatur.

Servãdus Græcorum ritus in celebratione Miſſarum ſub certis conditionibus.

VI. In celebratione Solemnium, & aliarum Miſſarum, & de hora celebrandi eas, dummodo in confectione, vel conſecratione formam verborum a Domino expreſſam, & traditam obſervent, & celebrando non tranſgrediantur horam nonam, ſuam ſequi conſuetudinem permittantur: ita tamen, ut jejunii lex de unica comeſtione in die religioſe ſervetur; & ſi alicubi viget conſuetudo producendi jejunium cum Miſſa uſque ad Veſperam, minime aboleatur, ſed in ſuo robore, ac firmitate permaneat.

Ne Monachi iter agentes Euchariſtiam ſecumſerant.

VII. Si inter Græcos, qui in Italia, & Inſulis adjacentibus degunt, viget abuſus, quem in Orientalibus regionibus vigere perhibent, ut Monachi Euchariſtiæ particulam ſuſpenſam ad collum, vel aliter ſecum deferant, necnon in privatis Domibus, ubi eos commorari contingat, retineant, ut eo auxilio freti, liberi a quibuſcumque periculis evadant; vel cum in longiora itinera ſe committunt, ea refici valeant; eum omnino aboleri volumus, & expreſſe mandamus: præfatiſque Monachis ne id in poſterum facere audeant, ſeveriſſime prohibemus. Obſequium enim, ac reverentia, qua ſinguli Fideles Auguſtiſſimum hoc Sacramentum proſequi debent, non patitur, ut privatim ac latenter, cujuſcumque arbitrio, & voluntate, domi illud retineatur, aut in itineribus, ac peregrinationibus aſportetur.

Permittũtur Græci Presbyteri ſuũ ſervare ritum, non niſi ſemel in die ſuper uno, eodemque Altari Miſſã celebrãdi & prohibentur Sacerdotes Latini in Parochialibus ipſorum Græcorũ Eccleſiis Miſſas, & Divina Officia celebrare.

VIII. Cum in Parochialibus Eccleſiis ipſorum Græcorum, ex antiquiſſimo, & hactenus ſervato ritu, nonniſi ſemel in die per unum Sacerdotem celebrare liceat, permittitur quidem Presbyteris Græcis ſuum, ſi velint, morem hac in parte ſervare: interdicitur autem Latinis Sacerdotibus, ne Miſſas, & alia Divina Officia in dictis Græcorum Eccleſiis, & ſuper eorum Altaribus Majoribus, extra caſum alicujus neceſſitatis, & aliorum Altarium, Eccleſiarumque defectus, & niſi ex Parochi Græci conſenſu, quem nullatenus hujuſmodi in caſibus negare poſſit, celebrent.

Conceditur Presbyteris Græcis, & Albaneſibus, ut in Eccleſiis ſuis præter Altare majus, alia quoque Altaria erigant, in quibus. pſſ Græci, vel Latini Miſſas celebrare poſſint.

IX. Quia tamen ipſi Græci, & Albaneſes Presbyteri Nobis humillime ſupplicarunt, ut ſibi liceat pro Sacerdotum numero plures in die in ſuis Eccleſiis Miſſas celebrare: Nos ipſorum precibus annuere volentes, per præſentes noſtras concedimus, ac indulgemus, ut in ſuis Parochialibus, vel aliis Eccleſiis, præter Altare Majus, alia etiam minora Altaria, ſeu Capellas, Sacris Indumentis Græcorum, ſeu Latinorum more, ornata, ſeu ornatas, erigant, in quibus Latini, vel Græci Presbyteri reſpectivè ſuo quiſque ritu celebrare valeant.

Prohibentur Græci celebrare ritu Latino, & Latini ritu Græco.

X. Cum in Sacro generali Florentino Concilio præſcriptum ſit, ut unuſquiſque Sacerdos Euchariſtiam juxta Eccleſiæ ſuæ ritum, ſive Latinæ, ſive Græcæ, in azymo, ſeu fermentato conficere debeat, vetitumque a Summis Romanis Pontificibus Prædeceſſoribus noſtris, ne Latinus Sacerdos Græco ritu, aut Græcus Latino utatur; diſtrictius inhibemus; etiam ſub pœnis perpetuæ ſuſpenſionis a Divinis, ne Presbyteri Græci Latino more, & Latini Græco ritu, ſub quovis licentiarum, & facultatum Miſſas, & alia Divina Offi-

Digitized by Google

cia, Græci Latino more: & Latini Græco ritu celebrandi, ab Apoſtolica Sede, vel ejus Legatis, ac etiam majori Pœnitentiario pro tempore exiſtente obtentarum prætextu, Miſſas, & alia Divina Officia celebrare, vel celebrari facere præſumant.

Prohibet, ne Latinus Parochus Pyxidem in Ciborio cum particulis ſub ſpecie fermentati pro communione Græcorum aut Parochus Græcus ſub ſpecie azymi pro cõmunione Latinorũ retineant.

XI. Eadem quoque ratione, tam ubi ſunt duæ Parochiæ, Latina altera, altera Græca, quam in una eademque Parochiali Latinorum, vel etiam Græcorum Eccleſia, in qua, ut præmittitur, præter Altare majus, quod pro ſolis Græcis Sacerdotibus erectum eſt, minora quoque Altaria pro Latinorum Sacerdotum uſu extructa conſpiciuntur, ſtatuimus, & decernimus, ut neque Latinus Parochus Pyxidem in Ciborio cum particulis ſub ſpecie fermentati pro communione Græcorum, neque Parochus Græcus ſub ſpecie azymi pro communione Latinorum, in quocumque Eccleſiæ ſuæ Altari retineat; ſed unuſquiſque Sacerdos nonniſi in ſuo ſive Græco, ſive Latino ritu Euchariſtiam Fidelibus porrigere debeat,

Præcipit Laicis Latinis, ne unquã ſub ſpecie fermentati communicent.

XII. Ne Laici autem Latini communionem a Græcis Presbyteris ſub ſpecie fermentati recipiant, prohibemus omnino, & interdicimus.

Permittit Græcis Laicis, ut ubi propriam Parochiã non habent, poſſint communicare in Eccleſia Latina ſub ſpecie azymi.

XIII. Græcis tamen Laicis permittimus, ut ubi Parochiam Græcam non habent, poſſint, ſi velint in Eccleſia Latina Euchariſtiam ſub ſpecie azymi a Latinis Sacerdotibus ſumere.

Contrariã conſuetudinem curent Ordinarii Locorum ſuaviſſimis modis tollere.

XIV. Quod ſi in locis, in quibus Græci, & Latini ſimul moram trahunt, & ſunt utriuſque ritus Eccleſiæ, Latini quidem in fermentato, & Græci in azymo Sacram Euchariſtiam quandoque ſumere ſoleant; ſiquidem hæc conſuetudo ſine Populi offenſione, animorumque commotione removeri non poteſt. Ordinarii curam ſuam ſuaviſſimis modis impendant, ut Latini ſemper in azymo, Græci autem ubi propriam Parochiam habent, in fermentato communicent.

Communio ſub utraque ſpecie permittitur in illis dũtaxat locis, in quibus hactenus fuit introducta.

XV. Ut autem iidem Laici Græci Euchariſtica ſub utraque ſpecie communione reſici valeant, permittimus, in illis dumtaxat Locis, in quibus ejuſmodi ritus introductus eſt, & ad præſentem uſque diem ſervatur, ac viget: ita tamen, ut ſub altera tantum ſpecie totum, atque integrum Chriſtum, verumque Sacramentum ſumi firmiter credant, ac propterea, quoad fructum attinet, nulla gratia ad ſalutem neceſſaria eos fraudari, qui unam ſpeciem ſolam accipiunt: ubi vero præfatus ritus conſuetudine hactenus receptus non eſt, Epiſcopis, quorum juriſdictioni Græci ſubjiciuntur, curæ ſit, ne in poſterum admittatur.

Indulget Presbyteris Græcis, ſeu Albanenſibus, ut præter Dominicas, & Sabbata, in reliquis Feriis Quadrageſimæ excepto ultimo triduo ante Paſcha poſſint Miſſas celebrare; Sic tamen, ut ab Hebdomadario, ſeu Parocho Miſſa Præſãctificatorum non omittatur.

XVI. Volentes autem ſpecialem ipſis Græcis, & Albanenſibus Presbyteris gratiam facere, tenore præſentium, ut tempore jejunii quadrageſimalis, quo, exceptis Dominicis, Sabbatis, & nonnullis ſolemnioribus feſtivitatibus, ex antiquo more, nonniſi Miſſa Præſanctificatorum celebratur, Græci, & Albanenſes prædicti, ſervato tamen, nec prætermiſſo in Parochialibus Eccleſiis Præſanctificatorum ritu, in aliis Altaribus, ſeu Eccleſiis, ſive Capellis, pro ſua, ac fidelium populorum devotione, Miſſas integras quibuslibet hebdomadæ diebus, ac præſertim cum dies Feſti de præcepto Latinæ Eccleſiæ occurrunt, quos obſervare tenentur, excepto poſtremo majoris hebdomadæ triduo, celebrare poſſint, & valeant, concedimus, & indulgemus.

Poſſunt, ſi velint, Græci Altaria portatilia a Latinis accipere.

XVII. Si Græci velint accipere Altaria portatilia ab Epiſcopis Latinis conſecrata, benè erit; ſin minus, tolerentur eorum antimenſia, ſive Throni, ſuper Altaria lapidea ponendi, cum celebrant.

Græci Thronis pro corporalibus uti poſſunt.

XVIII. Corporalia ut latini habeant, niſi Thronis etiam pro corporalibus utantur.

Presbyteris Latinis non licet ſuper Antimenſio Græcorum Sacrum facere, ſi careant proprio Altari lapideo portatili.

XIX. Latinis Presbyteris Latino ritu in Græcorum Catholicorum Eccleſiis celebrantibus, ſi careant proprio Altari portatili lapideo, ſuper Antimenſiis, ſeu Thronis Græcorum Sacrum facere non licet.

De Veſtibus, & aliis Sacris.

XX. Unuſquiſque Sacerdos in aureo, vel argenteo ſolum, aut ſaltem ſtamneo Calice ſacrificet, habens Thronos, ſeu Corporale de lino, candidum, & nitidum, & Altare mundis veſtimentis opertum, vel decenti paratu ornatum.

De Mulierum ſervitio ad Altare.

XXI. Mulieres autem ſervire ad Altare non audeant, ſed ab illius miniſterio repellantur omninò.

§. IX.

Ut Græci in Miſſis, & Divinis Officiis ritus ſuos obſervare valeãt nec ſuper his a quoquã moleſtentur.

I. Quoniam Orientalis Eccleſiæ ritus, utpote non minima ex parte a Sanctis Patribus profecti, vel a majoribus traditi, ſic animis Græcorum, aliorumque inſederunt, ut Prædeceſſores noſtri Romani Pontifices ſatius, conſultiuſque duxerint, ritus hujuſmodi, qua in parte nec fidei Catholicæ adverſantur, nec periculum generant animarum, aut Ecclaſiaſticæ derogant honeſtati, approbare, ſeu permittere, quam illos ad Romanarum cæremoniarum normam reducere; idcirco Græcis ipſis, & Albanenſibus ritus Græci inter Latinos degentibus, tam Prælatis, Parochis, & Presbyteris Sæcularibus, quam Regularibus, & Laicis, ut ſuis ritibus, atque obſervantiis, ſive conſuetudinibus uti, ac illos, & illas obſervare, Miſſaſque, & alia Divina officia ſecundum eorum antiquam conſuetudinem celebrare libere, ac licite poſſint, concedimus, & indulgemus: nec ſuper his a quoquam Latino Ordinario illos, vel illorum quemlibet moleſtari, vel inquietari permittimus: Inhibentes omnibus, & ſingulis Prælatis, aliiſque, ne quis ritus, & cæremonias Græcorum in Concilio Florentino, vel alias approbatas blaſphemare, aut reprobare, ſeu improbare auſit.

In quibus debeant Italo-Græci ritum Latinum ſequi.

II. Sic verò dictis Græcis, & Albanenſibus in ſuis ritibus permanere conceſſum eſſe, atque indultum declaramus, ut quæ a Fidelibus in Diœceſi, ubi ipſi habitant, univerſim, & ſine ullo Perſonarum, ac rituum diſcrimine, juxta Sacros Canones ſervanda ſunt; ad eadem etiam ipſi, non obſtante rituum diverſitate, obligati cenſeantur.

Kalendarium Gregorianum, quoad Feſta, ſervare tenentur.

III. Cujuſmodi ſunt in primis Kalendarii Gregoriani obſervatio, juxta quod iidem Græci, & Albanenſes tenentur univerſalis Eccleſiæ jejunia, & Feſta celebrare, ut, puta, jejunium quadrageſimale, Paſcha, Aſcenſionem Domini, Pentecoſten, Natalem Domini, Circumciſionem, Epiphaniam, & cætera hujuſmodi, quæ in Latina, & Græca Eccleſia æque celebrantur.

Item Romani Pontificis, & Ordinarii Loci nomen in Miſſis, & Divinis Officiis commemorare; non autem Antiſtiti Orientalium.

IV. Deinde Summi Romani Pontificis, & Ordinarii Loci in Miſſis, ac Divinis Officiis commemoratiò; non Patriarcharum, neque Antiſtitum Orientalium, quibus nulla eſt in Italia, & adjacentibus Inſulis juriſdictio: ubi tamen Græco Catholico Antiſtiti, ex licentia Sedis Apoſtolicæ, vel Ordinarii Loci, Pontificalia exercere permittitur, ejus quoque nomen juxta Græcorum

corum morem poſt Summum Romanum Pontificem, & Ordinarium Loci commemorare liceat.

Presbyteri Latini, niſi vocati, non ſe immiſceant Græcorū functionibus.

XV. Cæterum ad tollendam omnem rituum commixtionem, & confuſionem, Presbyteri, & Clerici Latini in Eccleſiis Græcorum neque Miſſas celebrare, neque funeribus, nuptiis, ac Baptiſmis, & aliis Græcorum actibus publicis, & privatis intereſſe, aut ſeſe immiſcere, niſi ad hæc ſpecialiter per ipſos Græcos vocati fuerint, audeant, vel præſumant.

Presbyteri, & Clerici Græci Miſſas, & Divina Officia in Eccleſiis Latinorum cum ſolemnitatibus, & cantu celebrare prohibentur abſque Epiſcopi licentia.

XVI. Nec Presbyteri, & Clerici Græci in Eccleſiis Latinorum, inconſulto Epiſcopo, cui illæ ſubjiciuntur, vel ejus in Spiritualibus Vicario Generali, Miſſas, & alia Divina Officia cum ſolemnitatibus, & cantu celebrent. Ut autem præfatus Epiſcopus, ſive Vicarius Generalis, præfatam licentiam rite concedere valeant, nulla præciſa neceſſitas pro cauſa requiritur, ſed ſatis eſt, ut aliqua ſpiritualis utilitas inde ſperetur.

APPENDIX IV.

Cum Lib. III. Cap. IV. num. 11. mentio fieret de Conceſſione trium Miſſarum die Commemorationis Defunctorum pro omnibus Regum Catholici, & Fideliſſimi Dominiis, ea quæ tunc quamvis incompte & feſtinanter edidimus hic dabimus una cum Apoſtolicis litteris, ommiſſis tamen iis quæ ex operibus Sanctiſſimi Domini Noſtri ibidem ſubjunximus, quæ pleraque jam in hoc tomo continentur.

Privilegia a Sanctiſſimo Domino Noſtro Benedicto XIV. P.O.M. conceſſa Hiſpaniæ, & Luſitaniæ Regnis, atque Dominiis, pro Animabus in Purgatorio detentis.

Catholicae Majestati Mariae Barbarae de Portugal Hispaniarum Reginae.

EMMANUEL DE AZEVEDO SOCIETATIS JESU.

CUM eæ, quas ſubjecturus ſum, Literæ Apoſtolicæ nuper prodierint, Typiſque commiſſæ in publicam lucem late promanaturæ ſint, operæ pretium duxi eas Majeſtatis Tuæ Nomini nuncupare, atque adjicere; nam ſive beneficium in ipſis contentum evolvamus, certe Tu maximo ſemper illius deſiderio flagraſti, ſive eos qui eodem beneficio afficiendi ſunt conſideremus, Tu Paternæ pietatis æmulatrix nullius unquam ſtudium erga Animas Purgatorio igne cruciatas tantum extitiſſe paſſa es, quantum extitit Tuum. Huc etiam accedit quod cum hujuſmodi beneficium multo ampliſſimum ſanctæ illæ Animæ Patri Tuo, ac Regi meo potiſſimum debeant, erit profecto Filiæ amantiſſimæ Paternam in illo religionem venerari, atque deligere; ſive ampliſſima Regna, quæ idem beneficium complectitur, ſpectemus, ea ſunt Luſitania, atque Hiſpania; quarum Tibi altera ut Potentiſſimi Regis Filiæ, & Civi: altera, ut Potentiſſimi Regis Conjugi, ac Reginæ, devincta eſt. Poſſem addere tantam in Majeſtate Tua Re-

 gia-

Digitized by Google

giarum omnium virtutum complexionem eſſe, tantam animi Tui in ſumma dignitate moderationem, tantam in Deum pietatem, in egenos miſericordiam, in omne hominum genus humanitatem, atque beneficentiam, ut non modo Luſitaniæ, Hiſpaniæque univerſæ in deliciis quodammodo ſis, verum etiam nationum omnium in Te admirationem converteris; ut omnes Te velut Reginam aliquam Cœlo delapſam ſuſpiciant, ut in Te celebris illa Judithæ prædicatio cadere videatur: *Tu gloria.. Tu lætitia.. Tu honorificentia Populi noſtri*.

Hæc tamen omnia invitus omitto, cum potius laudabilem Te, quam laudatam eſſe ſtudeas, ne modeſtiæ Tuæ moleſtus ſim, dum Tuam mihi clementiam demereri cupio. Eſt enim Reginarum terrena hæc diſpicentium, atque humano faſtigio celſiorum ita in recte factis ſe gerere, ut quemadmodum ipſam veræ virtutis pulchritudinem ſequuntur; ſic omnia inanis gloriæ blandimenta repudient. Illud igitur unum oro, atque obſecro, ut munus hoc ea, quam omnes experiuntur, benignitate, Majeſtas Tua accipiat, meque tenuitatis meæ conſcium Tuo patrocinio tueatur; præſertim cum huic muneri acceſſuri ſint veluti Appendix duo libri *De Eccleſiæ Catholicæ pietate erga Animas in Purgatorio degentes*, quos ſecundis curis recognitos, & in lucem paulo poſt edendos peculiari ad Te nomine ſpectare jamdudum intelligis.

PIO, ATQUE ERUDITO LECTORI.

Q*Uid in cauſa fuerit, ut plura in Libro* de Eccleſiæ Catholicæ pietate erga Animas in Purgatorio degentes *feſtinanter, & tumultuario opere collegerim, atque amicorum ſtudiis adjutus prout temporis anguſtiæ poſtulabant, publica luce donaverim, per te ipſum conjectare facile poteris, Erudite Lector, ſi tibi Decretum SSmi Domini Noſtri* BENEDICTI XIV. *Pontificis Maximi in manus venerit; Decretum, inquam, quo ſingulis Sacerdotibus in Dominiis Regum tum Hiſpaniæ, tum Luſitaniæ atque Algarbiorum commorantibus facultatem concedit tres Miſſas celebrandi die qua ſingulis annis ſolemnis Commemoratio omnium Fidelium Defunctorum recurrit; & quod deinde Litteris Apoſtolicis confirmavit, quas tibi nunc exhibeo cum epiſtola a me hac occaſione in obſequium & grati animi teſtimonium erga Pontificiam beneficentiam conſcripta; Librum vero, qui Decretum præceſſit, ſecundis curis in meliorem formam redactum, auctumque tibi deinceps exhibebo.*

Licet vero Sanctiſſimus Pontifex eo eſſet animo, quo libens, ut ego prænovi, piis Regum precibus, ac deſideriis ſatisfaceret; (*verba ejuſdem ſunt in literis datis die 7. Junii*) *quia tamen Sacramentum Regis abſcondere bonum eſt, hoc Pontificiæ voluntatis propoſitum non aliis, quam quibuſcum colloquendi facultas erat, ſignificavi; neque ille aliquid, ſine aliorum conſilio & matura deliberatione decernere ſtatuerat, ut ſuffragiis ſerio perpenſis ſententiam ſuam firmius ſtabiliret. A viris ergo omni exceptione majoribus piorum Regum & Populorum indulgendum eſſe votis; omnium, ſi duos excipias, conſenſione unanimi conſtitutum eſt. Qua in re neminem latere volo quod mihi maxima fuiſſet admirationi, niſi de hoc ipſo pluries repetitum experimentum jam antea habuiſſem; Quatuordecim fuerant ſuffragatores viri doctiſſimi, & in Eccleſiaſtica diſciplinæ ſtudiis verſatiſſimi, qui ad diem*

uſque

uſque decimam quintam Julii proxime elapſi nihil penitus ſeſe inter communicaverant, nihil alter de alterius ſententia reſciverat, atque cum nullo (præter duos) Summus Pontifex de hoc negotio paucis locutus fuerat; nullius ſententiam, judicium, aliquidve, quo erudiri aut informari poſſet, audiverat. Et tamen vix primum ad pedum oſcula acceſſi, ſapientiſſimum Pontificem in argumento de quo agebatur, adeo verſatum deprehendi, ut nihil ipſi juris, vel facti, nihil quod ad Theologiam tam Moralem aut poſitivam, tum ſpeculativam quam dicunt, nihil quod ad Sacros Canones, aut Hiſtoriam Eccleſiaſticam ſpectaret, afferre potuerim, in quo ille dicentem me non præveniret; nihilque ab aliis audivi, quod ab eo prius non audiverim. Noluit tamen, quæ ipſius moderatio eſt decretum ſuum mente concipere, & ſcripto tradere, niſi poſtquam die 4. Auguſti omnium Conſultorum ſententias perlegit, atque perpendit; tum ipſemet Decretum condidit, quod ad majorem dignationis Pontificiæ, atque in gentem noſtram amoris ſignificationem die Coronationis ſuæ voluit ſubſcribere.

Illud etiam ſumma clementia, atque humanitate dignatus eſt ad me mittere: quod vix acceptum, illico avidiſſimis oculis perlegi. Sciebam enim recentem eſſe fœtum feraciſſimæ mentis, & omnigena literatura refertæ; ſed enim ſi quiſnam eſſet antea ignoraſſem, ex mira eruditione, acutiſſima perſpicacia, prudentia plane ſingulari, quæ in illo mirifice elucebant, Auctorem illico agnoviſſem; cum legerem, non ſemel miratus ſum Pontificem Maximum plurimis diſtentum curis, & Eccleſiæ univerſæ negotiis impeditum, ita huic Decreto operam dediſſe, ut niſi auguſtæ mentis amplitudinem perſpectam haberem, mihi totus in eo fuiſſe videri potuiſſet. Sed, ut alia prætercam eo temperamento communibus votis indulſit, ut quidquid conceſſionem, vel nimis indulgentem, vel abuſibus obnoxiam reddere poterat, ſolertiſſime præcaverit. Unum in eo Decreto tantummodo deſiderari videbatur, quod oculatiſſimum Principem nullatenus fugiſſe arbitror, ſe iteratis precibus rogari voluiſſe, ut novam de Hiſpana, ac Luſitana gente benemerendi occaſione haberet; obvium enim erat, & rationi conſentaneum, ut tempus Sacris operandi poſt meridiem protraheretur; aliter tria Sacra quibus liberalitas Pontificia Animas in Purgatorio detentas ſublevari conceſſerat, ob temporis anguſtias ſæpius fuiſſent omiſſa. Sed hoc etiam Clementiſſimus Pontifex beneficium addidit, ſeu potius hoc ultimo veluti additamento beneficium jam conceſſum perfecit, atque cumulavit.

Non ſine ergo ingenti animi gaudio ſub initium Septembris proxime elapſi tam Potentiſſimo Regi Domino meo, quam Auguſtiſſimæ Hiſpaniarum Reginæ Pontificiorum Decretorum, quibus concedebatur facultas tria Sacra celebrandi die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum, & dilatio temporis ad duas horas poſt meridiem exemplaria mitti, & offerri curavi. Poſtquam tamen hæc officia, atque obſequia perſolvi, illico de publica utilitate mecum ipſe cogitabam. Animos addidit Sanctiſſimus Dominus Noſter, & pene dixerim Auctor fuit, ut quæ illi privatim expoſueram, aliis etiam, lucis publicæ beneficio, communicarem. Igitur Pontificio Decreto Appendices ab eodem Autore deſumptas ſubjungam, ut videas, qua eruditione, qua doctrinæ excellentia, vel in eo, quod nil tale præcogitanti e re nata ſubortum eſt, argumento diſſeruerit. Jam quæ de Pontificio Decreto mea fuerit ſententia, quæ futura omnium Luſitanorum lætitia, tibi Lector, ex

Digitized by Google

ex ſubjecta epiſtola prius quidem a me feſtinanter exarata, nunc vero paulu-lum aucta perſpectum erit.

BEATISSIME PATER.

Laudatur Decretum Sanctiſſimi Pontificis, quo conceditur trium Miſſarum celebratio, &c.

INter plura a Te, Beatiſſime Pater, ſapientiſſime conſtituta illud ſane conſpicuum locum obtinet, quod Sacerdotibus ſingulis in ditionibus Hiſpaniæ, & Luſitaniæ Regum commorantibus facultatem conceſſeris ter ſacris operandi ea die, qua Commemoratio Fidelium omnium Defunctorum quotannis recurrit. Enim vero hoc uno Decreto, quod ad me mittere perhumaniter dignatus es, & animum Tuum paterna benevolentia plenum erga Ferdinandum VI., & Joannem V. Dominum meum, Hiſpaniæ, atque Luſitaniæ Reges Maximos Sanctitas Tua præclàre ſignificavit, cum, eorum petitionibus annuens, gentibus, quibus illi in utroque Orbe late imperant, ſingulare beneficium a prædeceſſoribus Tuis Romanis Pontificibus fruſtra expetitum, liberaliter fueris impertitus; & ſacrorum rituum uniformitati, ſublata priſtina varietate, & Animarum utilitati, & Sacerdotalis ordinis dignitati proſpexeris. Quæ quidem ab alio quam a magnanimo Pontifice nobiliorum artium ſtudiis, & prudentiæ dotibus mirifice ornato fieri potuiſſe inficiabitur nemo. Habent profecto Hiſpani, atque Luſitani, quod Pontificis Maximi Benedicti XIV. Paternam eamque cumulatiſſimam Beneficentiam extollant, a qua ſingulis annis tot ſacrificiorum millia ad ſublevandos Fideles Defunctos, parentes, cognatos, & amicos ſuos, ſine ullo ſuo diſpendio ſibi concedi ſentiunt; Sacerdotibus ſiquidem & nihil temporalis emolumenti quo antea fruebantur detractum eſt; & ad præcludendum avaritiei aditum omnem, nihil auctum.

Et inprimis prudentia, qua conditū fuit, re prius mature examinata, & Rituum uniformitate inducta.

Quod ſingulare beneficium ut conſulto concederes, quæcunque extabant monumenta te diligenter perquiſiviſſe fateris, conſilium exemplumque ſecutus Magni Gregorii (Lib.7. Epiſt.116.) ita ſcribentis: *in perquirendis chartis curam diligentius impendite, & ſi qua exinde ſcripta inveniri potuerint, quæ nos valeant informare, huc curæ veſtræ ſit tranſmittere*. Scripta vero huc pertinentia, quæ Tu perquiſita, & inventa ſignificas, vix aliquid continent, quod in eruditiſſimis Sanctitatis Tuæ libris non legatur, omnia tamen humaniter legiſti, non quia hoſpes in hujuſmodi argumento eſſes, ut Sanctitatis Tuæ verbis utar: nec quia informari valeres, ut utar verbis S. Gregorii; ſed quia aliorum libros humaniter excipis, & inter ſacroſancti Apoſtolatus curas, horis plerumque ſomno, & quieti demptis, perlegere non dedignaris; qua ratione humanitatis Tuæ documenta præbes, & literarum ſtudia in omni diſciplinarum genere promoves, eruditionis Eccleſiaſticæ amorem in aliis accendis, & de aliis loquendi honorifice occaſionem arripis. Si quæ profecto, Beatiſſime Pater, ex opuſculo a me feſtinanter collecto, ſuppeditata Tibi ſunt, ea quidem pauca, atque tenuia fuiſſe fateor. At quam multa, quam præclara, quam gravia, & ſolida Sanctitas Tua rependit, quæ ſimul fundamentum & ratio ſunt conceſſionis! Proh quæ in definiendo æquitas! Quæ prudentia eſt adhibita! Enim vero qua dexteritate & prudentia Hiſpano Clero, apud quem rituum diverſitas inducta fuerat, pari gratia privilegium impertitur! Minus Ille quidem beneficium prius expetiverat, ſed additis ſpe animis, & mentem Tuam præcognoſcens Luſita-

Digitized by Google

ſitaniæ precibus ſuas preces conformavit; dum ſiquidem Sanctitas Tua ſupplicum vota ſuperat, prudentiſſime rituum uniformitatem in Regionibus conterminis corroborat, & Regularem Clerum, atque Secularem eadem amplectitur Indulgentia; ut qui ſibi mutuo in ſacrarum functionum perfectione ſtimulus eſſe debent, quoſque pari dignitatis gradu Dei gloriæ, & hominum ſaluti addici oportet, eodem pariter privilegio fruantur, eiſdem decorentur prærogativis; *Sancti enim Patres valde ſtuduerunt ut in Obſervationibus Eccleſiaſticis concordia obſervaretur, & omnis diſſonantia vitaretur*; Verba ſunt Rodulf. de Rivo de Can. Obſervantia. Idem ſtatuit Concil. Agatheuſe celebratum anno 506. *Convenit ordinem Eccleſiæ ab omnibus æqualiter cuſtodiri*. Quæ quidem rituum uniformitas in univerſa Eccleſia ſervari ſemper non poteſt, *ſed multa pro locorum, & hominum diverſitate variantur, nec tamen per hoc ab Eccleſiæ Catholicæ pace atque unitate diſceſſum eſt*: Verba ſunt S. Firmiliani Epiſt. ad Cyprianum; & ut bene ait Auguſtinus Epiſt. 36. *Fidei unitas quibuſdam diverſis obſervationibus celebratur*. Hoc etiam ex Hiſtoria Eccleſiaſtica paſſim eruitur: illud nempe ſemper Eccleſiæ ſtudium fuiſſe, ut conterminæ provinciæ, vel nationes ſingulæ eodem ritu uterentur, in præcipuis vero omnes ubique Eccleſiæ convenirent; ita enim Eccleſia ipſa ſimul ornata varietate, & ſimul ubique eadem conſpiceretur.

Gratum id accidit Luſitano, & Hiſpano Clero, & ideo gratias agunt Sanctitati ſuæ.

At cum aliquid operæ in hanc rem contulerim, meæ præſertim partes ſunt, ut tam Hiſpani, quam Luſitani Cleri, meæque præſertim Patriæ communem lætitiam acceptique beneficii memoriam nulla oblivione delendas teſtificer. Clerus itaque Luſitanus, Beatiſſime Pater, quem plurimi Te facere (quæ Tua humanitas eſt) non ſolum verbis, ſed etiam factis oſtendis; Tibi jure merito, ac majori, qua poteſt, devincti animi ſignificatione gratias quammaximas agit. Quod tamen in accepto beneficio majori in pretio habet, eſt quod ita ejus pietatem promoveris, ut ſimul ſiniſtrarum oblocutionum occaſionem omnem removeus, illius exiſtimationi conſultum eſſe volueris: Concedis enim ut die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum tres Miſſas Sacerdos quilibet celebrare poſſit, hac lege tamen, ut pro ſecunda & tertia eleemoſynam accipere nemini liceat. Quippe ſolent ſacerdotes fere omnes Miſſam ſine ullo ſtipendio ea die celebrare, ut erga Sanctas illas animas charitatis officium ex ſolo pietatis affectu exerceant, & ex iis aliqui parentum ſuorum, & vel ſanguine vel neceſſitudinis vinculo conjunctorum animas impenſius adjuvant; alii ut ſpiritui S. Eccleſiæ ſe, ut par eſt, conforment, omnes quæ luſtrali igne purgantur animas Deo ferventer commendant, reſervatis ad ſequentem diem precibus pro illarum ſubſidio, quas ſpeciali amore proſequuntur. Unde quam apte, quam prudenter, quam noſtris votis & ingenio accommodate Clero Luſitano beneſacis! Videris mihi, Beatiſſime Pater, in Defunctorum omnium ſuffragium eadem decernere, quæ Aldricus Cenomanenſis Epiſcopus teſtamento ſancivit (videndus Baluz. Miſcel. tom. 3. pag. 51.) *Miſſam unam decantent, & ſi amplius voluerint, in eorum erit poteſtate ... & miſericordia ſine retributione*. Tres Miſſas etiam poſt contractum earum numerum permiſerunt Epiſcopi, & Concilia. Concilium Salingeſtadienſe præcepit, *ut unuſquiſque Sacerdos in die non amplius quam tres Miſſas celebrare præſumat*. Canones Anglicanæ Eccleſiæ circa annum 960. promulgati decreverunt, ut *Nullus Sacerdos Miſſam ſæpius una die celebret, quam ter ad ſummum*. Hanc legem ad unam Miſ-

Miſſam contraxit in univerſa Eccleſia Alexander Secundus Cap. *ſufficit*, ſed Lupus tom. 5. in Alexand. II. hoc Decretum mature perpendens potius ad avaritiam coercendam, quam ad omnimodam Miſſarum iterationem prohibendam conditum fuiſſe exiſtimat; ita ut dici poſſint *ex neceſſitate, ſed non pro pecunia*. Quod ipſum quoque Decretum ſatis aperte declarat.

Recte, ac ſapienter ſtipendium pro conceſſis Miſſis interdicitur.

Per Te, Beatiſſime Pater, Luſitano Clero poteſtas facta eſt ut miſericordiam ſuam exerceat ſine temporali quidem retributione, ſed magno cum ſpirituali fœnore; ſiquidem nihil magis decet Sacerdotalem dignitatem quam ab omni avaritiæ umbra alienam eſſe. Hioc optime Ciſtercienſes in ſuo Capitulo Generali anno 1182. apud Martene: *Pro pacto certo nulla fiat Miſſarum promiſſio, quia ſimoniacum eſt*. Cujus ſanctionis ſenſum juxta illius ſeculi diſciplinam non eſt hujus loci expendere. Idem ſtatuit non eo fundamento, ſed certa quadam Sacerdotalis dignitatis ionixum deceotia Concilium Eboraci habitum anno 1194. ſevere præcipiens: *Ne Sacerdos aliquis pro celebratione Miſſarum pretio conſtituto pactum ineat*. Abuſus qui olim in Hiſpania irrepſerant jam Patres ſexti Coocilii Toletani omni ſtudio ſupprimere conati ſunt; quod ſi verbis plus æquo, ut videtur, acerbis aliquando utuntur, attendendus eſt ſenſus juxta uſum ſeculi in quo loquuntur; Nos plerunque ſententias perquiſivimus in quibus vividius, & majori in lumine res exprimantur, neque ad rigoroſam trutinam omnia revocare intendimus. Verba Concilii Toletani ſobjicimus: *Multa meutis amaritudine concitamur, graviſque doloris aculeus perfodit mentem noſtram, intelligentes, quod aliqui Presbyteri, deteſtanda, & abominabili ambitione cæcati, pro Miſſis celebrandis pecunias exigunt, & ſupra hoc, ac ſi vellent vendere rem profanam, mercantur, quandoque & publice, cum his, qui eas faciunt celebrare, exiſtimantes, ut eorum fructu pernicioſo videtur, gratiam Dei, quæ in Sacrificio Miſſæ confertur, vel verius ipſum Deum, qui nobis ſub ſpecie dicti Sacramenti ſe exhibet, pecunia poſſe vendi: verum cum dictum Sacramentum ſuper omnia pretioſum ſit, liberaliter, ſicut cætera Sacramenta Eccleſiæ, celebrandum: diſtrictius prohibemus, ne aliquis Presbyter pro Miſſis celebrandis pecuniam exigat, vel rem aliquam temporalem, ſed gratis accipiat ſi quid per facientes Miſſas celebrari oblatum ſibi charitative fuerit, abſque pacto, & conventione quacumque. Qui vero contrarium fecerit, a celebratione Miſſæ per omnia noverit ſe ſuſpenſum, & alias pro tam gravi exceſſu ad arbitrium proprii Epiſcopi puniendum*. Ex his omnibus perſpicuum fit quam ægre ferrent retroactis ſeculis Patres, aliquam Sacerdotibus vel veræ vel falſe cupiditatis notam inuri; ut ſi periculum immineret celebrandi Miſſam ſolo amore lucri temporalis, omittendam potius eſſe ſæpe cenſuerint. Faxit Deus, ne tales ſint hodie Sacerdotes, quales olim fuiſſe Thomaſſinus deplorat (in Vet. & Nov. Eccl. diſc. part. 3. lib. 1. cap. 73.) *Segnitia illos & ſtupor ab altaribus abducebat, admovebat pecuniæ cupiditas*. Unde merito Autores qui de valore Miſſæ diſſerunt, vel de propoſitione damnata, quæ falſo aſſerebat poſse pro una Miſsa plura ſtipeodia accipi, uoanimi conſenſu Sacerdotum avaritiam execrantur.

Carpitur nonnullorum pavorum Sacerdotum in Eleemoſynis per-

Minime hoc loco damnare volumus determinatæ, atque ſtabilitæ eleemoſynæ conventionem, quam poteſt Sacerdos jure repetere, ſiquidem ne turpis egeſtas, male ſana fames, & avaritia pejores abuſus introduceret, ſtabilita eſt eleemoſyoa ab Epiſcopis, & Conciliaribus Saoctionibus. Mioime ergo impro-

probari poteſt uſus accipiendi eleemoſynam pro Miſſa, ut notum eſt; dummodo Sacerdotes debitæ moderationis limites non excedant. Quod ſi excluſio pacti de eleemoſyna præcepta non ſit, valde tamen commendabilis eſt. Eam jam olim prudentiſſime Concilium Lingonenſe anno 1404. his verbis commendavit: *Si quis dicat Sacerdoti, celebretis unam Miſſam, & promitto vobis dare tantam pecuniam: ſi Sacerdos velit dicere Miſſam prædictam, reſpondeat: Ego pro amore Dei, & honore, & animarum ſalute libenter celebrabo: non tamen intendo pro pecunia celebrare, & poſtea ſi aliquid dederitis mibi recipiam in eleemoſynam pro intentione veſtra*. Si ita Sacerdos ſe gereret, dici non poſſet cum Juvenali: *O nummi, vobis hunc præſtat honorem*. Et certe Sacerdotalis dignitas plurimi apud omnes haberetur, obſtrueretur os loquentium iniqua, & non ubique piis viris cauſa præberetur lugendi abuſus, qui jam ætate Doctoris Seraphici irrepſerant: *Væ, væ, væ*, ita exclamat in Libro de præpar. ad Miſsam cap. 18. Sacerdotum avaritiam deplorans *Væ, væ, væ, Domine Deus, quanti hodie infelices ad ſacros Ordines accedunt? & Divina myſteria accipiunt, non cæleſtem panem, ſed terrenum quærentes; non ſpiritum, ſed lucrum, non ſalutem animarum, ſed quæſtum pecuniarum*.

quirendis avaritia, & moderatio commendatur.

Sentio mihi aliquem ſuccenſere, quaſi uſum quotidie celebrandi improbare videar, quæ olim fuit aliquorum ſanctimonia & eruditione præclariſſimorum Virorum ſententia, quam amplectitur Alvarus de Planctu Eccleſiæ (lib.2. cap.5.) ita exclamans: *Tot hodie dicuntur Miſſæ quaſi quæſtuariæ, vel conſuetudinariæ, vel ad complacentiam, vel ad ſcelera cooperienda, vel propriam juſtificationem: quare apud Populum, vel Clerum Corpus Domini jam vileſcit*. Abſit ut hujuſmodi ſententiæ adhæream, quæ etſi retroactis ſæculis aliqnos habuit fautores, eam Sanctus Ignatius de Loyola penitus abolevit, atque *Sacramentorum frequentia ab ipſo incrementum accepere*: Utiliſſima qnippe eſt ſacrificandi frequentia, dummodo nec ipſam devotionem, nec uſus minuat reverentiam. Hoc argumentum adeo pie, docte, dilucide Beatiſſime Pater diſcutis in Tractatu de Sacrificio Miſsæ, ut ibi quæ dicis hic tranſcribere animus eſset, non ut ea quidem tibi revocem in memoriam, ſed ut impolitam rudemque epiſtolam tua eruditione ornatam, omnibuſque optabilem reddere poſſim. Quidquid igitur in hoc argumento refers, Lectorem rogo, atque obteſtor, ut mature perpendat: Te enim evidenter frequentiam celebrandi probare intelliget, atque celebrantis diſpoſitionem & mores ſimul exoptare, quales tanti myſterii dignitati & Sanctitati reſpondeant, *abſitque ſordidus quæſtus & lex conſuetudinis, quæ in trivialem uſum degenerat*: ut etiam optime notat Mabillon. Præf. 1. in ſæc. 3. S. Benedicti § 6. num. 52.

Laudatur quotidiana Miſſæ celebratio.

Certnm eſt, ut, Sanctiſſime Domine, in tuo decreto ſapientiſſime diſſeris, Eccleſiam ad fovendam fidelium pietatem ſemper fuiſse propenſam etiam Miſſæ iterationem indulgendo; certum etiam deinde eſt, dictam Miſſæ iterationem penitus abolevisse ad eradicandam in Sacerdotibus cupiditatem lucri: unde nullo meliori modo Sanctiſſimum Tuum decretum ſe ſpiritui Eccleſiæ, cujus caput es, conformare potnit, quam una eademque conceſſione pietatem promovendo, avaritiam vero amovendo, Fidelium Defunctorum procurando levamen, & omnem a Sacerdotibus infamiæ ſuſpicionem propulſando.

Præfatum Indultum tam in eo, quod concedit, quã in eo, quod prohibet Spiritui Eccleſiæ maxime conforme eſt.

Conceſſio præfata ſi abſque reſtrictione emanaret, poſſet aliquibus occaſio eſſe avaritiæ.

Nec omittendum eſt, eo magis prudentiam Sanctiſſimi Legislatoris affulgere, quo facilius in trium Miſsarum celebratione nuper conceſsa majus dabatur avaritiæ periculum. Nota eſt omnium Chriſtifidelium devotio erga ſanctas animas, unde vix aliquis foret, qui ſuæ devotionis zelo impulſus beneficii in eas collati participem ſe fieri non exoptaſset. Cum enim majoris devotionis cauſam Laici viri nanciſcuntur, majorem quoque eleemoſynam pro celebrandis Miſſis non raro parant; quod eo laudabilius in ipſis commendari debet, quo dignius cenſura eſt, quoties ambitionis non pietatis impulſu Sacerdotes hujuſmodi eleemoſynas requirunt. Videmus quippe aliquando in funeribus præcipue divitum quo impetu Sacerdotes accurrunt, ut pinguiori fruantur eleemoſyna, quod jam olim Guillelmus Major in Andegavenſi Eccleſia deplorabat: *Sicut corvi, & vultures de longe cadavera ſentientes catervatim adfluunt ad funera mortuorum, & quandoque cum gravi ſcandalo populi, quæſtus prædicti gratia verbis contendunt, quis celebrabit? & interdum unus alteri excutit ornamenta*. Poſset etiam addi eos ſine ulla animi diſpoſitione accedere, turbato animo, ob metum ne ſerius adventanti alter locum præripiat; & celebrare feſtinanter ne pecunia aliis eleemoſynis imminuta ſibi deficiat, & finito ſacro novum jurgium ſacrilega cupiditate renovari, perinde ac ſi irreligioſitas, cupiditas, atque ſcandalum pluris æſtimanda eſsent, & Miſsa hoc modo celebrata majori ſtipendio compenſanda. Unde Præſul vigilantiſſimus in ſua quarta Synodo ut obſiſteret *cupiditati effrænatæ talium Sacerdotum, qui ſe contra ſuæ dignitatis honorem venales exponunt*, omnibus Sacerdotibus interdixit, ne: *Pro Miſſis celebrandis ab eis in hujuſmodi funeribus, præter voluntatem, & requiſitionem expreſsam defunctorum, aut hæredum, aut executorum ipſorum, aliquid petant, exigant, vel recipiant*. Neſcio an hujuſmodi Sacerdotes majori horrore contemplari debeam, an illos qui æquali ambitione in loco ubi laicis obvii fiant, *ſedentes munera expectant, atque omne vitæ genus quaſi mercede corruptum habent, dum quaſi venalem præſeferunt ſanctitatem*. (Apud Sulp. Sev. Hiſtor. Sac. lib. 1.) Certe de hujuſmodi Sacerdotibus qui Sacerdotium in fænore ponentes, Miſsas tanqnam in aliorum neceſſitatibus opportunum remedium, venales exponunt, & ut ait S. Gregorins Magnus lib. 7. epiſt. 56. *De alieno facere lutiu compendium* curant, merito aſserimus quæ de Medicis cecinit celebris Epigrammatum ſcriptor: *Ulceribus Galene vales tantummodo noſtris*.

Viæ olim ab avaritia excogitatæ penitus interclusæ.

Duo alii abuſus, & providentia utrique adhibita.

Hæc nonnullorum Sacerdotum cupiditas effrænata plures excogitavit artes, ut novis ſemper lucris aditum expiſcaretur; omitto abuſum intolerabilem accipiendi plures eleemoſynas, & deinde unam Miſſam pro omnibus applicandi, qnem Urbanus VIII. hanc ſententiam damnando compeſcuit; omitto illa Miſſarum monſtra, ut plurimi Auctores vocant, in quibus ſub uno Canone plurimi introitus, ſeu repetitæ orationes juxta eleemoſynarum numerum confundebantur. Duos abuſus qui tolerabiliores videntur, & ideo forſan nondum penitus extincti ſunt, recenſebo, ut pateat ex cura Præſulum, qui eos evellere pro viribus conati ſunt, quo ſtudio ſemper Eccleſia ſuorum avaritiam abhorruerit. Hi porro abuſus ſunt. Primus, qnod nonnulli Sacerdotes, ſtipendiis prius acceptis, pluribus ſe obſtringunt Miſſarum oneribus, quam quæ intra breve tempus adimplere valeant. Secundus, quod Confeſſariorum aliqui, ut ſtipendia pro Miſſis frequentiora ſint, pœnites-

nitentibus in Confeſſione injungunt, ut Miſſas pro piaculari pœnitentia celebrari faciant; & ſic illi redimant pœnitentes peccata, ipſi vero Confeſſarii peccata populi comedant. Utrumque abuſum Joannes Epiſcopus Nannetenſis Conſtitutione propulſavit: edita anno 1389. (Vide Mart. Theſ. Nov. Anecd. tom.4. pag.983.) ubi ſic: *Miſſis per hebdomadam nullis ſe oneret Sacerdos, ultra numerum dierum hebdomadæ*. Et num.12. *Nec injungat pro pœnitentiis Miſſas celebrandas niſi volentibus divitibus, & tunc non per illos Capellanos, qui confeſſiones audierint, ſed per alios &c.* Primum abuſum jam Richardus Poore Epiſcopus Sariſburiæ in Anglia in Conſtitutionibus ſuis propulſavit: *Probibemus etiam, ne ſuperflua multitudine talium annualium quandoque ſe onerent Sacerdotes, ad quæ explenda boneſte ſufficere non poſſint; & propter quæ oportet, certo pretio, conductot habere Sacerdotes, vel ea vendere aliis facienda, ut ſe exonerent; quæ de cetero fieri ſub pœna ſuſpenſionis probibemus*. Secundus etiam in aliquibus Conciliis Pariſien., & Londinen., & ab eodem Richardo eliminatus eſt: *nullus Sacerdos in nomine Pœnitentiæ totalis, vel partialis Miſſas præſumat injungere*.

Ut ſe ab hac avaritiæ nota plurimi Sacerdotes excuſent, non raro Sacerdotum paupertatem exaggerant, & fidelium pietatem, qui ſuis eleemoſynis de animabus Defunctorum bene merentes ſibi etiam meritum apud Deum cumulant. Breviter vero ad primum reſponſurus fateor, rationi minime conſentaneum eſſe, ut Sacerdotes inopia laborent; unde in cap.2. Concilii Aquiſgranenſis legimus: *Neceſſarium eſſe, ut Clericorum ordo ampliori faveatur ſtipendiorum copia, ut occaſione temporalium ſubſidiorum ſanctarum non depereat inſtitutio rerum*. Quod ipſum Rotbertus Francorum Rex in ſyngrapha donationis aſſerit dum quædam bona ſacris Miniſtris attribuit: Videndus Mabillon de re diplom. lib.6. pag.582. edit. Pariſ.) *Ut tanto liberius cultores Chriſtianæ Religionis & Eccleſiaſtici Ordinis Divinis inſerviant mandatis, quanto amplius fuerint ab omni neceſſitatis impedimento abſoluti*. Licet tamen valde congruum ſit, ut Sacerdotes inopia minime laborent, tamen potius hæc cura ad Epiſcopos attinere debet, quorum eſt ad Sacerdotium non promovere, qui temporalis vitæ ſubſidiis carent; omnes etenim artes, quibus Sacerdotes ceteroquin non adeo divites ſe exercent, ne temporalibus commodis deficiant, ab omnibus Eccleſiaſticis viris ſeveriſſime reprehenduntur. Mitto obvia Patrum teſtimonia, frequentes Conciliorum ſententias, quæ Sacerdotum negotia ceteroquin aliis non illicita ſeveriſſime prohibent. Paſſim hos Negotiatores Sacri Canones, Patrum ſententiæ, Authorum dicta execrantur; quid vero de illis, qui temporalibus rebus non ſuis, ſed aliorum etiam incumbunt? Hinc Nicolaus Primus ridiculum appellat quod quidam *Clericus cujuſdam Comitis* a proprio Epiſcopo diceretur. (Vide Hug. de Fleury in Chronicis) & plenos temeritate, atque arrogante vanitate vocat Concilium Pariſienſe ſextum illos Prælatos, qui Præsbyteros *Suos* appellant; quæ omnia eo collimant, ut oſtendant Sacerdotes Dei ab omni humana ratione, & lucro alienos eſſe oportere. Concilium Carthaginenſe tertium non modo Procuratores eſſe vetat Sacerdotes, ſed omnem in ſecularibus curis etiam pro victu comparando occupationem. *Quam hoc Canone* (ut apud quemdam Canoniſtam legimus) *feriantur Sacerdotes, qui victus parandi cauſa de celebratione Miſſarum faciunt artem de pane lucrando, nemo non videt*. Quæ ſequuntur verba utinam omnes

Obviam itur excuſationibus frivolis pro abuſibus.

Sacer-

Sacerdotes attente conſiderarent! *Nemo non videt, qui infame, & ſacrilegum modernum Miſſarum commercium vel leviter expendit.* Sciant Sacerdotes Dei, rem eſſe ab Eccleſiaſtica circumſpectione alienam, quod Miſſarum eleemoſynæ undique perquirantur, ſi ita id fiat, ut nihil niſi ambitus, & lucri cupiditas in Sacerdote appareat; ſimilia quidem ſæpe videmus non ſine ſcandalo populi commercia, de quibus (in eumd.) Zonaras teſtatur: *Quamvis eo inopiæ redigantur ſacris initiati homines, ut alimenta quoque deficiant, ne tunc quidem eos turpi aut ſordido artificii genere vitæ ſubſidia comparare oportet.* Neque pro turpi & ſordido artificii genere aliud Zonaras intelligit, niſi illud idem, quod cæteroquin ſæculares deceret, qui in ſuis utique rebus emendis, vendendis, permutandis, & longe perqnirendis multa licite exeqni poſſunt, quæ in Sacerdotibus *infame & ſacrilegum* forent *commercium.* Jure merito hos Sacerdotes Oſeas deploravit, quod multiplicaverunt *Altaria ad peccandum, factæ ſunt eis Aræ in delictum.* Hinc eſt etiam quod nonnulli Sacerdotes adeo imperiti fuerint, nt *Miſerere pro Canone; Attendite pro Paſſione* legerint, quorum meminit P. Henſir S. J. in Germ. Sac. tom. 1. n. 27. pag. 246., qui nempe non ſpiritu Dei permoti, non terrenarum rerum cupiditate abjecta, ſed ut *de celebratione Miſſarum faciant artem de pane lucrando* ad Sacerdotalem dignitatem promoveri curant.

Finis aliquorum, qui ſtatum Sacerdotalem quærũt, non rectus.

Ita dolebat Petrus Bleſſenſis: *Video hodie, quod & flens dico, innumeros illiteratos, aut potius idiotas uſurpare tanti Officii gradum.* Cauſam vero tantæ infelicitatis ex illo Presbytero, de quo loqnitur Damianus cognoſcere poſſumus: *Tam parvam & tenuem in litterarum habet doctrinæ notitiam, ut apertæ quoque ſcriptionis articulum ſyllabatim vix valeat legere nimia tamen paupertate conſtrictus utcumque Miſſarum cogitur ſolemnia celebrare.* Quales hujuſmodi Sacerdotes ſint pronum eſt conjicere, quos non devotio ad recte celebrandum ſed paupertas *ad utcunque* celebrandum ſtimulat; & quam melius his foret a tanto Sacrificio abſtinere, nemo eſt qui ignoret. Merito tales Sacerdotes, qui *Turmatim veniunt ad Altaria Domini ſola quærentes ſtipendia corporis* (ut ait Rupertus Tuitz lib. 4. Div. Offic.) graviſſimis verbis Sanctus Bernardns deplorat. *Vereor iſtos* (ait in lib. Conſ. cap. 5.) *non alibi ordinandos, quam ubi nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat.* Ita etiam in Pſal. 10. *Ipſa quoque Eccleſiaſticæ dignitatis Officia in turpem quæſtum & tenebrarum negotium tranſeunt, nec in his ſalus animarum ſed luxuria quæritur divitiarum, propter hæc tondentur, propter hæc frequentant Eccleſias, Miſſas celebrant.* Audiant hujuſmodi Sacerdotes Robertnm Pullum S. R. E. Card. Primum Theologum Scholaſticum a P. Mathoud appellatum part. 7. c. 17. *Quid eſt Miſſarum ſolemnia contuitu temporalis commodi celebrare, niſi cum Juda Chriſtum vendere? tanto nequius quanto reſurgendo eſt ſublimatus.*

Pietas ſæcularium, qui pro dictis Miſſis eleemoſynas non tradunt, multis aliis modis poteſt abunde compenſari.

Unum ſupereſt, ut ſecularinm pietati ſatisfaciamns; ii quippe ita ſunt in ſnbſidinm Animarum propenſi, ut certe in trium Miſſarum celebratione, ſtipendium Sacerdoti elargiendo, partem aliqnam habere plurimi exoptent. Sed plures alios habent dies, in quibus hanc pietatem exercere poſſunt. Illud etiam accedit, quod prima trium Miſſarum pro ſolita eleemoſyna dici poteſt. Sed ſi eo die, quo Sacerdotes omnium Fidelium Defunctorum levamen a Deo quærunt, comitari volunt Sacerdotum pietatem, Miſſis ipſis inſerviant, vel interſint, Sacram Euchariſtiam ſumant, Indulgentiarum theſauros applicent, & elee-

Digitized by Google

& eleemoſynas demum Chriſti pauperibus diſtribuant. Quod optime, Beatiſſime Pater, in Tuo Decreto inſinuas: *Hi enim* (qui eleemoſynam offerunt) *poterunt per alia pia opera, ſive per alias eleemoſynas . . . Defunctorum animabus ſuffragari*. Quapropter juxta ſui temporis uſum S. Joannes Chryſoſtomus. homil. 32. in Matth. ait: *Cur poſt mortem tuorum Pauperes vocas? non ignoro te reſponſurum: Ut defunctus requiem adipiſcatur, & propitium Judicem inveniat*. Et prudentiſſime Jonas Aurelian. Epiſcopus in lib. de Laicorum Inſt. 3. c. 15. *Nullatenus audiendi ſunt illi qui dicunt, quod nullæ aliæ eleemoſynæ opitulari poſſunt Defunctis, niſi ſolummodo, quæ Sacerdotibus dantur, & ſacrificia, quæ per eos offeruntur. Hoc qui credunt, aut ignorantia, aut certe aliorum perſuaſione falluntur. Credibile ſane eſt, quod hæc perſuaſio, qua ſimplices id credere, & dicere videntur, ex fonte avaritiæ proceſſerit. Sancta quippe Mater Eccleſia pro defunctis ſuis non ſolum Sacrificia Altaris, ſed etiam quaſcumque alias eleemoſynas offerre conſuevit*. Unde eidem ſententiæ adhærentes dicere non dubitamus cum Dominico Soto viro doctiſſimo in 4. diſt. 45. quæſt. 2. *Quoniam dictum eſt Sacrificium Miſſæ omnium ſuffragiorum eſſe potiſſimum, admonitione hic opus eſt: quod quamquam id veriſſimum ſit ex objecto, ex genere ſuo, quia Chriſtus ibi offertur, nihilominus ratione neceſſitatis pauperum, quos nobis Chriſtus tantopere commendavit, poteſt eleemoſyna quandoque eſſe Deo gratior, & acceptior in ſatisfactionem pro Defunctis, quam longa Miſſarum celebratio. Abſit ut quis negaverit, Miſſas in primis eſſe pro Defunctis offerendas; verumtamen poſtquam aliquo numero, pro ratione qualitatis perſonæ, offeruntur, melius eſt longiſſimas eleemoſynas in pauperes profundere quam centenas & millenas Miſſas accumulare*. Hæc obiter dicta ſint, ut conſtet vel ipſa pietatis, & Religionis officia prudenter impendenda eſſe. Neque tamen nos latet quod omnium Fidelium animis alte infixum eſt, nempe Sacrificium Miſſæ multis aliis piis operibus longe præſtare; Videmus enim antiquos Canones unam Miſſam pro duodecim jejuniorum pœnitentia ſupplere ſtatuentes, ut notat *de Berlendis de Oblationibus ad Altare* pag. 335. Ex quo Auctore plurima hactenus dicta tranſcripſimus; hujuſmodi enim argumentum prolixius tractat; quod nos etiam concludimus cum Petro Bleſſenſi, cum quo fatemur procul dubio & aſſerimus *Magnum hoc eſſe Sacramentum, ſupra omnem intelligentiam, ſupra omnem intelligentiam, ſupra omnem eminentiam, in quo ſalus eſt Mundi, pretium ſeculi, pretium ſine pretio, pretium impretiabile*.

Sacrificium tamen Miſſæ præſtantius ſuffragium eſſe aſſeritur.

Nunquam ſatis laudanda prudentia, quæ in præfato Indulto elucet.

Ut vero ad ſingulare beneficium, quo Sanctitas Tua, & Regum precibus, & Cleri votis, & populorum expectationi clementiſſime ſatisfecit, ſermonem iterum convertam, nemo erit, Beatiſſime Pater, qui prudentiam tuam non admiretur; ſiquidem vivida illa & oculatiſſima perſpicacia, qua omnia prævides, noviſti homines ſemper in malum proclives plurima avaritiæ ſuæ ſubterfugia quæſituros, ideoque omnia ita decernis, ut nulli penitus malo non proviſum eſſe videatur.

Minime contemnendus Sacerdotalis Ordo ob delicta nonnullorum, ſed ſemper colendus.

Neque aliquis dum tot Sacerdotum artes ad avaritiam ſuam protegendam mature perpendit, dumque Præſulum, & Summorum Pontificum ſtudia ad eam eradicandam contemplatus fuerit, Sacerdotalem ordinem contemnere audeat: ea enim eſt humanarum rerum conditio, ut paulatim obſoleſcant, & a primigenia integritate deflectant. Unde prudenter Lupus

Fer-

Ferrar. Epiſt.29. *Compatiendum vobis eſt, ſi multos experti ſitis a ſua profeſſione deteſtabiliter deviare: quum & natura humana prona ſit ad malum, & hoſtis noſter bono ſemini ſuperſeminare ſemper geſtiat zizania*. Prudenter etiam notat Auguſtinus in Pſal.132. *Tam ſunt Monachi falſi, quam Clerici falſi & Fideles falſi, ſed non perit fraternitas pia propter eos, qui profitentur quod non ſunt*. Neque vero ex Præſulum vigilantia, qui Eccleſiaſticorum crimina meritis puniunt ſuppliciis, vel ex Scriptorum ſtudio quo eadem execrantur, omnes ejuſdem ordinis viros aliquis audeat arguere; ſiquidem optime notat Doctor Seraphicus, non ideo Religioſos Ordines minus æſtimandos eſſe, quod in eis aliqua detegantur vitia, quæ ideo omnium oculos in ſe convertunt, quia Religioſi viri, & quicunque alii ſectandæ pietatis profeſſionem faciunt *ſpectaculum ſiunt* (ut cum Aſcetico celebri loquar) *Deo ut remuneret, angelis ut adjuvent, & hominibus ut detrahant*; eo enim clarius vitia, ſi quæ ſunt, cognoſcuntur in viro perfectioni dedito, quo magis in eo virtutes florent, tanquam *oppoſita oppoſitis*. Videmus quippe, & paſſim vidimus noſtris hiſce temporibus, ſi quis ſe Deo ſtrictius conjungere ſtudet, illico in eorum culpas, quamvis leviſſimas plurimis lynceis oculis rimari, & multa in eo reprehendi, quæ in aliis omnium oculos effugiunt; qua in re optime monet S. Thereſia, ut prius laudanda imitemur, deinde animadverſione digna notemus. Quamobrem contra Religioſos illos Ordines obtrectantium livor maxime invehitur, qui Regulari Obſervantia præ aliis florent, & ut ſuo etiam tempore adnotavit Angelicus Doctor (Opuſc.19. c. 20.) *Extendunt crimina Religioſorum, ut ſcilicet quod ab uno, vel duobus geritur; toti Religioni imponere præſumant*. Quod ſi Religioſus Ordo a diſciplina Regulari penitus diſceſſerit, vel vir aliquis arctioris vitæ profeſſioni nuntium remiſerit, liber ab omni livore, & obtrectationibus erit; imo ſi quid de eo minus recte dicatur, illico: *Nemo malus niſi probetur*, reponitur. *Cum autem de aliquibus, qui Sanctum nomen profitentur, aliquid criminis vel falſi ſonuerit, vel veri patuerit, inſtant, ſatagunt, ambiunt, ut de omnibus hoc credatur*. Verba ſunt S. Auguſtini Epiſt.78. in quibus obſervanda ſunt illa, *Vel falſi ſonuerit*; per quæ verba indicatur non raro Religioſis viris falſa crimina imputari, tota quidem invidentium pietati & obtrectantium (ut bonos ad ſe trahant, aut ſaltem frigeſcere cogant in arrepta perfectionis via) cura eſt feſtucam in aliorum oculis videre, obſcurare quod lucidum eſt, quod candidum eſt denigrare. Huc optime ſpectant Chriſti Domini verba: *Venit enim Joannes neque manducans, neque bibens, & dicunt: Dæmonium habet. Venit Filius hominis manducans, & bibens, & dicunt: Ecce homo vorax, & potator vini*: Matth.11. Demum hoc argumentum concludo verbis S. Hieronymi Epiſt.83. *Obſecro, nequis me in ſugillationem iſtius temporis Sacerdotum ſcripſiſſe, quæ ſcripſi, exiſtimet, ſed in Eccleſiæ utilitatem*.

Quo major eſt in aliquo Ordine obſervātia, eo notiores fiunt veri defectus.

Imo ex livore ſæpe defectus veri nequiter ultra modum extolluntur; & nequiſſime falſi appingũtur.

Hæc omnia hactenus dicta ſunt contra vitia, non contra perſonas.

Hæc omnia Tu, Beatiſſime Pater, mirum in modum concilias, ſiquidem *Parcere perſonis, dicere de vitiis* prudentiſſime ſoles; *Nam dos innata benignum Te gerere; orta ſimul Tecum clementia, Tecum Perſtitit, in ſolioque ſedet comitata Supremo*. Quæ quidem humanitas ita celſiſſimum Dignitatis Tuæ Thronum reddit amabilem, ut omnes ad te accedere vereantur, ſed non timeant; & quæ Te loquente omnium oculos atque admirationem rapit, non minus Te ſcribente corda pariter, atque animos conciliat: Quoties

Ita Pontifex, cujus humanitas mirabiliter in ejus ſcriptis elucet.

ties enim de aliquibus Auctoribus Tuis in libris mentionem facis, benignitatis Tuæ ſpecimen exhibes plane egregium; laudas quæ digna ſunt laude, & ſi aliquid cogeris oppugnare, ea animi moderatione & verborum cautela id facis, ut præter ea, quæ ad argumentum pertinent, ne latum quidem unguem excurras, quamobrem in quodam carmine extemporaneo, cui materiam præbuiſti, atque audire non es dedignatus, ita Tua in omnes humanitas exprimitur.

Non ego Te novi, niſi poſtquam in ſceptra vocatus
Jura dabas populis ſolio ſublimis ab alto;
Te noviſſe tamen, tua ſcripta legendo, putabam.
Jure quidem; cum ſint victuris tradita chartis
Scripta animi vera effigies, maniſeſta latentis
Indolis indicia, & ſecreti cordis imago.
Ipſe tuos mores, & cor dulcedine plenum
In ſcriptis BENEDICTE tuis, te denique totum
Depingis, clarum nec tantum effulget in illis
Ingenium, vaſtæque oſtentas mentis acumen;
Quam bene de reliquis ſentis Auctoribus, ultro
Funderis in laudes, & eorum ſcripta libenter
Commendas, ſiqua occurrunt damnanda, modeſte
Arguis, & rationum apte momenta recenſens
Dicta probanda probas, & contemnenda refellis.
Siquid in hoſte tamen cernis laudabile, laudas
Non verbis dire objiciens, ſed teſtibus apte
Adductis, certe maturo examine penſa
Hiſtoriæ monumenta refers; arteſque doloſas
Agnoſcens, retegis cooperta ſophiſmata rerum
Pondere, & ignoſcens facile ad convitia nunquam
Declinas nimio vincendi raptus amore.

In laudato Indulto omnibus prudentiſſime proviſum eſt.

Jam vero, ut eo redeam, unde diſceſſeram, clariſſime ex dictis palam fit, qua prudentia, qua dexteritate omnes abuſus, qui ex nova conceſſione irrepere poterant, non ſolum prævideris, ſed etiam ſapientiſſime declinaveris, atque omnia ita fortiter & ſuaviter diſpoſueris, ut quidquid optatum fuerat concederes, quidquid conceſſionem vel abuſibus obnoxiam, vel oblocutionibus perviam facere poterat, præcluſo omni & abuſibus & oblocutionibus aditu, perſpexeris. Unum ſupereſt, Beatiſſime Pater, quod ad faciliorem, commodioremque accepti beneficii uſum viam aperiat; ut nempe Sacerdotibus Hiſpanis, & Luſitanis (qui ex ſola in omnium Fidelium Defunctorum animas commiſeratione permoti, tres Miſſas celebrandi iis diebus quibus ſolemnis eorum Commemoratio recurrit, facultatem petierunt) iiſdem commodum, & opportunum tempus ad illarum celebrationem concedere non dedigneris; aliter fiet, ut qui ob temporis anguſtias accepto beneficio uti non poterunt, oblocutoribus ſuſurrandi anſam præbeant, ipſoſque dictitabitur ob temporalis lucri defectum, a ſecundo, & tertio ſacrificio abſtinere. Neque audaciæ tribuas velim, ſi poſt recens acceptum beneficium, novum exoptem; enim vero aliorum erit illud a Sanctitate Tua exorare, meum ſit rationes, quæ novæ petitionis æquitatem fulciunt, expendere. Quibus fretus futurum eſſe non dubito, ut in funebri illa ſolenni-

Solum deeſſe videtur tempus pro celebratione trium Miſſarum, niſi protrahatur ad horam ſecundam poſt meridiem.

nitate ad horam ſecundam pomeridianam tempus rite ſacrificandi protrahas, quod plane non tam erit novum beneficium, quam jam accepti veluti cumulus, & novum liberalitatis tuæ, atque in gentem noſtram amoris, Paternæque Dignationis argumentum. Animos ad id ſperandum mihi addunt, quam omnes experiuntur, Sanctitatis Tuæ clementia plane ſingularis, & ipſius petitionis æquitas; ſolent enim, quemadmodum ſunt Dei, ita & Dei Vicarii beneficia eſſe completa & numeris omnibus abſoluta. At ſi tempus Sacerdotibus ter eodem die celebrantibus deſit, erit profecto, quod in Sanctitatis Tuæ beneficio deſiderari poſſit, erit quod Tuæ munificentiæ poſſit addi. Eſt & illud etiam incommodi quod menſe Novembri dies breves ſint, & nuper recepta apud Luſitanos diſciplina vetat, ne Eccleſiæ longo tempore pateant aut ante auroram, aut poſt Solis occaſum, quem morem ad præcavendos varios abuſus, a Sanctitate Tua in Epiſtola ad Thomam Cardinalem Patriarcham Lisbonenſem clementiſſime laudatum, in ipſis etiam Majoris Hebdomadæ noctibus Luſitania conſtanter retinet: atque ob hanc maxime cauſam expedire videtur, ut poſt meridiem potius per duas horas Sacra fieri permittantur, quam ut ante auroram fieri incipiant. Neque eſt ſingulare quod opto, priſcos enim fideles non modo a meridie, ſed noctu etiam ad Sacra peragenda conveniſſe Sanctitatem Tuam minime latere ſcio. Divus Paulus Troade noctu myſteria celebravit, ut eſt in Actis cap.20. Tertullianus *ad Uxorem lib.2. cap.4.* nocturnas convocationes commemorat. Diſciplinam quoque ſui temporis repræſentat Walfridus Strabo *de rebus Eccleſ. cap.23.* cum dicit: *Tempus Miſſæ celebrandæ ſecundum naturam ſolemnitatum diverſum eſſe, interdum enim ante meridiem, interdum hora nona, interdum noctu celebrabatur.* Fronto in Præn. ad Kal. §.10. *Initio Eccleſiæ Synaxes Chriſtianorum bis in die fiebant; ſummo mane, & veſpere.* Quod etiam videmus in Theodoreti Cyri Epiſtola ad Monachos Conſtantinopolis: *Lyturgias in Eccleſia obimus, tam ineunte die, quam deſinente.* Et plura ſimilia apud Dn. de Vert. *Explicatio Hiſtorico litteralis Cærem. Miſſ. tom.*4.

Momenta pro eo poſtulato attinguntur.

Olim in Eccleſia poſt meridiem longius protrahebatur tempus celebrandi.

Mos etiam erat apud Ægyptios, ut poſt prandium ad Templa convenirent, hunc vero uſum a Sozomeno lib.7. cap.19., & Socrate lib.5. c.22. commemoratum damnavit Concilium Carthaginenſe tertium canone 29. *Etiam ſi aliquorum poſtmeridiano tempore defunctorum Commemoratio facienda eſt; quia tunc* (addit) *ſolis orationibus fiat, ſi illi, qui faciunt, pranſi inveniantur;* Unde non Miſſam poſtmeridianis horis, ſed ſolum a non jejunis celebrari prohibet. Hoc idem Concilium Bracharenſe ſecundum canone 10. meminit damnans Presbyteros, qui *in Miſſa Mortuorum poſt acceptum merum oblationem auſi ſunt conſecrare.*

Solumque interdicebaturMiſſam celebrari a non jejunis Veſpere.

Frequentius profecto novimus ex Hiſtoria Eccleſiaſtica viguiſſe uſum ſacris operandi poſt meridiem, quam ante auroram; hoc enim factum legimus perſecutionum tempore, neceſſitate ſuadente, ut noctu peragerentur Officia; illud vero non neceſſitate ulla, ſed ſapienti Eccleſiæ conſilio conſtitutum tot ſeculorum ſpatio perſeveraſſe compertum, atque exploratum eſt. Em. Card. Bona (Rer. Liturg. lib.1. cap.21. num.5. & ſeq.) late hac de re differit. Nobis erunt ſatis quæ affert de jejuniorum diebus, Ivo Carnotenſis *apud eum* loquens de jejunio Quatuor temporum (pag.4. cap.35. hæc affert ex Concilio Moguntino; *Quarta, & Sexta feria, & Sabbatho veniant omnes*

Uſus celebrãdi poſt meridiem frequentior erat, quã ante aurorã.

omnes ad Eccleſiam hora nona cum Litaniis ad Miſſarum ſolemnia. En Miſſæ Sacrum rite factum horis tribus poſt meridiem. Multo vero tardius in Quadrageſimali jejunio celebrabantur Miſſæ: ad Veſperam namque protrahebatur Officium. Cujus rei teſtis eſt Theodulphus ex eodem Cardinali Bona ſeu Concil. Cabillonen. ex Gratiano (de Confecr. d.1.cap. Solent) ſive Amalarius ex Dacherio (Spicil. tom.7. p.173,) Verba autem ipſa, cujuſcumque ſint, in medium affero: *Solent plures, qui ſe jejunare putant, mox ut ſignum audiunt ad nonam manducare; qui nullatenus jejunare credendi ſunt, ſi ante manducaverint, quam veſpertinum celebretur officium. Concurrendum eſt enim ad Miſſas, & auditis Miſſarum ſolemniis, ſive veſpertinis officiis, largitis prius eleemoſynis, ad cibum accedendum eſt.* Sermo hic eſt de Jejunio juxta priſcum illius temporis Eccleſiæ morem. His vero aliiſque allatis, doctiſſimus Cardinalis: *Unde*, inquit, *colligitur etiam in aliis jejuniis extra Quadrageſimam dilatum quandoque ſacrum uſque ad veſperam*.

Hac ſuper re plurima congeſſit Martene (de Eccleſ. Rit.lib.1.cap.3. art.4. num.3., & ſeqq.) tam ex Patribus, quam ex Conciliis, quæ per otium videri poſſunt. Nobis enim ſatis eſt eruditiſſimi hujus Scriptoris ſententiam afferre, qua exploratis tot graviſſimis hujus rei teſtibus, quæcumque iidem docent, ita complectitur (ibid. num.10.): *Ex his patet omni hora privatas Miſſas cantare licitum fuiſſe, mane ſcilicet, hora ſecunda, meridie, poſt dictam nonam, veſpere, & poſt Completorium, Quin etiam hodie in percelebri S. Dionyſii in Francia Templo, cum ſolemnes Regum celebrantur exequiæ, Epiſcopus offerens ſacrificium, non niſi veſpere abſolvit. In Eccleſia quoque Rotomagenſi die Aſcenſionis Domini ſacro perſæpe ad veſperam Miſſa celebratur pro publica rei alicujus abſolutione.* Quamobrem non modo jejuniorum diebus poſt Nonam, ſeu tribus horis poſt meridiem, & Quadrageſimali tempore ad Veſperam Miſſæ celebrabantur; utriuſque enim ritus memoriam ſervat Eccleſia noſtris etiam temporibus, anticipatione Divinorum Officiorum; ſed aliis etiam diebus pomeridiano tempore celebrari Miſſas conſueviſſe certum exploratumque eſt, quod neſcio an de tempore ante auroram luculenter adeo monſtrari poſſit. Enim vero liquido conſtat, ſepties minimum offerri conſueviſſe Sacrificium noctu annis ſingulis: id eſt, in Natali Domini, Sabbatho Sancto, in feſto S. Joannis Baptiſtæ, & in collatione Sacrorum Ordinum, quæ Sabbathis Quatuor temporum peragebatur. Ac perinde patet, mane, ſive ſub Auroram multoties celebrari ſolitam Miſſam, quam matutinalem vocat Martene. Ad veſpertinas autem Miſſas quod attinet, opportune Cardinalis Bona (ubi ſupra num.4.) nos admonet quarumdam Eccleſiarum conſuetudinis, quæ in vigiliis feſtivitatum aliquot veſperi ſacrum faciebant. *Has autem*, inquit, *& alias quaſcumque ejuſdem generis ſuſtulit Pius V. Conſtitutione quarta, revocatis omnibus privilegiis, & appoſita pœna ſuſpenſionis*.

Immo hodie alicubi viget uſus celebrandi Veſperi.

Invaluit retroactis proxime ſeculis non lege aliqua, ſed praxi tantum conſuetudo nunquam Miſſas neque ante auroram, neque poſt occaſum Solis, niſi ex peculiari quadam cauſa celebrandi; toto tamen die antiquitus ab aurora uſque ad Solis occaſum fas erat celebrare, cujus rei cum multi ac magni nominis teſtes ſint, duos tantum appello clariſſimarum ſcholarum auctores Divum Thomam, & Joannem Duns Scotum. Doctor Angelicus 3.part. quæſt.83. art.2. in corp.: *Quia vero Dominica paſſio celebrata eſt a tertia hora*

Uſus celebrandi ab ortu, uſque ad occaſum Solis, viguit per aliquot ſecula.

hora uſque ad nonam, ideo regulariter in illa parte diei ſolemniter hoc Sacramentum in Eccleſia celebrabatur. Ita de Miſſis ſolemnibus; at de privatis ibid. *Ad quartum: Dicendum quod Miſſa regulariter celebrari debet de die, non de nocte*: Scotus vero in 4. ſentent. diſt. 13. q. 1. *Ad tertium principale ex parte temporis breviter teneas, quod a principio diei uſque ad horam nonam Miſſa* congrue *celebratur*. Subtilis Doctor loquitur de Miſſis ſolemnibus, quæ in Eccleſiis Collegiatis celebrabantur, uti ex iis quæ ibidem ſubjungit manifeſtum eſt. Ex his autem (& cum his conſentiunt Alexander de Hales in ſumma part. 4. quæſt. 10. Mem. 5. art. 5. §. 3. Durandus Meldenſis Epiſcopus in 4. Sentent. diſt. 13. q. 2. n. 7., aliique paſſim antiquiores Scholaſtici) plane conſequitur, quod ſeculo XIII., quo vixere Divus Thomas, & Halenſis, & ſeculo XIV., quo Scotus, & Durandus floruere, Miſſa ſolemnis dicebatur hora nona (tertia pomeridiana) ſaltem diebus jejunii, & quando ordinationes fiebant, circa veſperas. Si igitur Sanctitas Tua conceſſerit, ut ſecunda poſt meridiem hora ſacrum rite fiat, nihil exinde ſequetur contra priſcam, aut medii ævi Eccleſiæ diſciplinam.

Hodie viget pro aliquo ſpeciali caſu neceſſitatis, aut privilegii.

Fateor quidem, Beatiſſime Pater, hodiernam Eccleſiæ diſciplinam prohibere, ne Miſſa fiat aut ante auroram, aut poſt meridiem, atque Theologos paſſim apud Roſignolum *de Euchariſtia*, alioſque docere, Sacerdotem graviter peccaturum qui ſacris operatus fuerit ante auroram, aut poſt meridiem, niſi adſit ſpecialis aliqua ratio quæ immunem reddat a peccato. At ii ipſi fateri coguntur (apud eundem Roſignolum *de Euchariſtia* q. 8. art. 16.) plures eſſe caſus, qui ab hac lege univerſali excipiuntur; inter quos unus eſt *Privilegium* conceſſum a Sede Apoſtolica celebrandi, aut ante auroram, aut poſt meridiem. Tale eſt illud conceſſum ab Eugenio IV. Abbati S. Mariæ de Pratulo Ordinis S. Benedicti Diœceſis Patavinæ, *quo ex aliqua cauſa* ſubſiſtente, facultas data eſt celebrandi duas horas ante diem, & poſt meridiem uſque ad horam nonam incluſive, ut habetur in Bullario Caſſinenſi tom. 2. Conſtitut. 332. num. 6. Tale eſt etiam illud, quo gaudet Sanctuarium Lauretanum celebrandi Miſſas uſque ad Veſperas, idque ad ſatisfaciendum devotioni populorum, & ut facilius queat oneri Miſſarum ſatisfieri. Omitto recenſere Privilegia, quæ Principibus Viris, Cardinalibus, Præſulibus, atque Miſſionariis concedi ſolent, utpote omnibus notiſſima. Si igitur ſalva diſciplina, tum antiqua, tum recenti Eccleſiæ, apud omnes conſtet Pontificem Romanum rationabili ex cauſa diſpenſare poſſe, non utique repugnare arbitror diſciplinæ Eccleſiaſticæ, nec quidquam ſingulare eſſe diſpenſationem a Sanctitate Tua impertiendam, cum notum ſit multos ſemper petiiſſe, multoſque impetraſſe. Neque deeſt *cauſa rationabilis*, nam ut omittam populorum concurſum ad Eccleſias, qui maximus eſſe ſolet in Commemoratione Defunctorum, ſane inficiabitur nemo eſſe, maxime conſonum rationi ut beneficium a Sanctitate Tua piiſſimis Regibus, & populis ſemper de Apoſtolica Sede optime meritis conceſſum, ſit undique expletum, atque perfectum, quod fieri nequit, niſi ſinguli Sacerdotes queant tria ſacra commode facere eodem die. Neque huic petitioni refragatur Conſtitutio S. Pii V. Pontificis quæ incipit *Sanctiſſimus*, quamque ſuperius innui; illa enim præclare oſtendit XV. ſeculo ad finem vergente non deſuiſſe plures quibus conſuetudo vetus erat Miſſas noctu celebrandi certis quibuſdam anni temporibus; has tantummodo, pœna ſuſpenſionis interpoſita, vetuit celebrari nocturnas Miſſas Sanctiſ-

ctiſſimus Pontifex, ſed nihil de Miſſis ſtatuit, quæ poſt meridiem ante noctem celebrabantur, ut ex ipſa Conſtitutione apparet, quæ anno 1560. die 9. Martii Romæ affixa eſt: quare hodierna circa horam diurnam celebrandæ Miſſæ diſciplina non lege aliqua poſitiva nititur, ſed ſolo uſu & praxi Eccleſiæ, ut Schmalzgrueber in l.3. Decret. tit. 41., & Canoniſtæ, Scholaſticique Recentiores, cum de hac re tractant, paſſim loquuntur. In Hiſpania autem uſitatum, & fere quotidianum eſt, Sacerdotes Miſſam celebrare poſt meridiem, cum Bulla Cruciatæ id per unam horam tum poſt meridiem, tum ante auroram fieri permittat.

Non itaque multum a Privilegio Cruciatæ diſtare videtur; imo recenti Eccleſiæ diſciplinæ conformius quod duas horas, quarum alteram ante auroram, alteram poſt meridiem Bulla Cruciatæ concedit, ſimul conjunctas poſt meridiem ad commodiorem Miſſarum celebrationem Sanctitas Tua Clero tam Hiſpano, quam Luſitano concedat. Quod & rationi, & æquitati conſonum eſt, & ad Beneficii jam collati commodiorem, atque adeo frequentiorem uſum conducit. Verum aliorum, ad quos attinet, munus erit ſupplices pro hac gratia Sanctitati Tuæ preces deferre, ego interim mihimetipſi Apoſtolicam Benedictionem ad Pedum oſcula provolutus expoſco.

Privilegium Cruciatæ pro ſingulis diebus non multum diſtat ab eo, quod pro unica die in anno petitur.

Gratiæ conceſſæ in Decreti Trium Miſſarum complementum ad ipſius executionem pertinens, quod utriuſque Regis Miniſtri a Sanctiſſimo D. N. obtinuerunt.

EManato decreto ſuper conceſſione trium Miſſarum die 21. Auguſti ann. 1748., & Apoſtolicis Literis in forma Brevis confirmato die 26., demum cum dies Commemorationis Omnium Fidelium Defunctorum ſit una ex brevibus anni diebus, & dicta die ſolemnes exequiæ cum Officio, & Reſponſoriis ab Eccleſia præſcriptis in ſuffragium Animarum omnium Fidelium Defunctorum ulterius protrahi, ac immorari plerunque ſoleant, Sanctitas Sua benigne dignata eſt **omnibus Sacerdotibus ad quos Indultum extenditur*, nempe tam Secularibus, quam Regularibus in Regnis & dominiis Regum, tam Hiſpaniæ, quam Portugalliæ, & Algarbiorum exiſtentibus concedere, & indulgere, ut ipſi dicta die Commemorationis Omnium Fidelium Defunctorum præfatas tres Miſſas etiam duabus poſt meridiem horis libere, & licite celebrare poſſint, & valeant; In contrarium facientibus non obſtantibus quibuſcumque.

* Verba ſunt latine reddita unius ſupplicis Libelli, alter vero Latine ſcriptus idem omnino continet; nos utrumque hic omiſimus, quia diverſis verbis concepti eamdem omnino facultatem expoſcunt, & eodem juſta petita reſcripto donantur.

Digitized by Google

LITERÆ APOSTOLICÆ
IN FORMA BREVIS
SS. D.N. BENEDICTI PP. XIV.

Quibus confirmatur Decretum ab ipſomet Sanctiſſimo D. N. conditum ſuper facultate Sacerdotibus tam Secularibus, quam Regularibus conceſſa in Hiſpaniarum, necnon Portugalliæ, & Algarbiorum Regnis, atque Dominiis celebrandi Tres Miſſas die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum ad utriuſque Regis inſtantiam.

BENEDICTUS PAPA XIV.
Ad perpetuam rei memoriam.

Proœmium.

QVod expenſis omnium rationum momentis, & graviſſimis ſuffragiis virorum dignitate, pietate, ac ſapientia inſignium concurrentibus, alias a Nobis decretum eſt, id, ut ſolennioribus Apoſtolicæ auctoritatis noſtræ documentis confirmatum, quemadmodum eſt hoc in more poſitum, laudabilique Prædeceſſorum noſtrorum Romanorum Pontificum inſtituto commendatum, majori cum obſervantia debitæ executioni mandetur; novo Apoſtolicæ confirmationis noſtræ patrocinio communire exoptamus. Sane nuper edidimus Decretum tenoris ſequentis: BENEDICTUS PAPA XIV.

Inſtantiæ Regis Catholici pro extenſione conſuetudinis in Aragonia jam vigentis.

Cum Nobis Cariſſimus in Chriſto Filius noſter Ferdinandus VI. Hiſpaniarum Rex Catholicus enixam piamque petitionem exhiberi feciſſet, ut quæ diſciplina viget in ſuo Aragoniæ Regno, (cujus appellatione tum ipſa Aragonia, tum etiam Valentiæ, Cataloniæ, & Majoricæ Ditiones comprehenduntur) ut ſcilicet in die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum quilibet Sacerdos Secularis duas, Regularis autem tres Miſſas celebrare poſſit; eadem ad cætera quoque Regna, & Dominia eidem Ferdinando Regi ſubjecta, auctoritate noſtra extenderetur; Cumque eodem

Inſtantiæ Regis Portugalliæ.

fere tempore Cariſſimus quoque in Chriſto filius noſter Joannes V. Portugalliæ, & Algarbiorum Rex Illuſtris ſimilem Inſtantiam apud Nos promoveri feciſſet, ut nempe in omnibus Regnis, atque Dominiis ſibi ſubjectis cuilibet Sacerdoti tam Seculari, quam Regulari facultas per Nos fieret tres Miſſas præfato die celebrandi; Nos quidem hujuſmodi petitionum

Res alias agitata, & a Sanctiſſimo Domino Noſtro tractata.

gravitatem penſantes, ac memores ſimilium poſtulationum, quæ aliis Romanis Pontificibus Prædeceſſoribus noſtris parum felici exitu exhibitæ fuerunt, neceſſarium omnino putavimus totam rei ſummam maturo examini ſubjicere, quamvis minime hoſpites in ea Nos reputare poſſemus; ſiquidem olim ipſius momenta pro Officio, quod tunc gerebamus, Secretarii Congregationis Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium Concilii Tridentini executioni,

ni, & interpetrationi propoſitæ diligenter Nobis expendenda fuerunt; cumque etiam hac de re plura ſcripſerimus in noſtro Opere *de Feſtis Domini part.* 1. *pag.*247. item in Tractatu *de Sacrificio Miſſæ ſect.*2. *pag.*169. juxta Editionem Patavinam, & in una ex Inſtitutionibus Paſtoralibus pro noſtro Bononienſi Clero, Populoque editis, quæ eſt *XXXVI.* in Latina verſione Romæ impreſſa *pag.* 185. *&* 186., ac demum in noſtris literis ad Epiſcopum Oſcenſem datis die XVI. Martii anni MDCCXLVI., quæ jam ſeorſim typis vulgatæ, in Bullarii noſtri Tomo II. propediem edendo locum habebunt.

Exitus Cauſæ in Congregat. Concilii anno 1722.

Sane quum Nos in minoribus conſtituti, præfatæ Congregationi Concilii, ut ſupra diximus, a ſecretis eſſemus, oblatuſque fuiſſet ſupplex Libellus, in quo ex parte cl. mem. Philippi V. Hiſpaniarum Regis idipſum ſtudioſiſſime petebatur, quod nunc a Ferdinando Rege ipſius filio iterum petitur. Officii noſtri eſſe putavimus, inſtantiam hujuſmodi majori cum apparatu, quemadmodum Catholici Regis dignitas poſtulabat, Congregationi repræſentare. Idcirco peculiaris Diſſertatio a Nobis elucubrata fuit, quæ inſerta eſt in conſueto folio Relationis Cauſarum, quod a Secretario confici, & ſingulis Cardinalibus tradi conſuevit. In qua primum Diſſertatione rem ipſam accuratiſſime pro viribus expoſuimus, neque omiſimus originem inveſtigare illius diſciplinæ, quam diximus in Aragoniæ Regno vigere; deinde nonnullas in contrarium indicavimus reſolutiones, quæ alias ad hujuſmodi poſtulata prodierant; tum aliam memoravimus petitionem, quæ olim pro Portugalliæ Regnis facta fuerat Prædeceſſori noſtro Clementi PP. XI. ut trinas liceret Miſſas in die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum celebrare, de qua tamen ob immaturam Pontificis mortem nihil decretum fuit. Quibus omnibus addidimus, quod, quum hoc idem ab Hiſpaniarum quondam Rege Philippo IV. pro omnibus tam Secularibus, quam Regularibus Regnorum ſuorum Sacerdotibus poſtulatum fuerit, vel ſaltem poſtulandum fuiſſe non ignoraretur; ideoque plura rationum, factorumve monumenta pro hujuſmodi conceſſione impetranda collecta tunc fuiſſe conſtaret; Nobis datum non fuerat hujuſmodi Collectiones ad cauſam maxime opportunas reperire, ut videre eſt in folio pro Congregatione die II. Maii anni MDCCXXII. a Nobis conſcripto, quod nunc in Theſauro reſolutionum præfatæ Congregationis Concilii *tom. II. pag.*169. *& ſeq.* impreſſum reperitur. Quum autem bon. mem. Ludovicus Cardinalis Belluga Congregationi prædicta die habitæ interfuiſſet, meminimus ipſum de noſtra Diſſertatione favorabiliter loquutum, in noſtram quoque ſententiam deveniſſe, ut neceſſarium putaret allegationes illas tempore Philippi IV. adornatas inſpicere, ipſumque in ſe recepiſſe, ut ipſas diligentiſſime conquiri curaret. Quapropter Reſcriptum prodiit: *Non propoſita*: eoque Reſcripto factum eſt, ut Inſtantia tunc quidem pro rerum circumſtantiis minime admiſſa cenſeretur, non tamen omnino, & perpetuo rejecta; quin potius relictus fuerit locus ulteriori rationum, atque factorum examini, ſi quæ aliquando ad ipſam petitionem magis juvandam deducerentur.

Novum examen hac occaſione inſtitutū

Quum itaque nunc ad Nos ipſos in Apoſtolica Sede, inſcrutabili Dei judicio, collocatos præfatæ petitiones jamdudum deſertæ, inſtantibus præfatis Cariſſimis in Chriſto Filiis noſtris, delatæ fuerint; omnia, quæ ad plenam rei cognitionem quomodocumque pertinerent, colligi mandavimus, quæque olim deſiderata ſunt, in lucem proferri, Ut autem nihil ſine aliorum

pru-

Digitized by Google

prudenti conſilio ſtatueremus, peculiarem delectorum Virorum Congregationem ad negotii hujus examen deputavimus; in qua adſcriptos voluimus Venerabilem Fratrem noſtrum Antonium Xaverium Epiſcopum Præneſtinum S. R. E. Cardinalem *Gentili* nuncupatum prædictæ Congregationis Concilii Præfectum, Dilectoſque Filios noſtros ejuſdem S. R. E. Cardinales Presbyteros Silvium *Valenti* Congregationis de propaganda Fide Præfectum, Carolum Albertum *Cavalchini* Præfectum item Congregationis ſuper negotiis & Conſultationibus Epiſcoporum & Regularium, Fortunatum *Tamburinum* Præfectum Congregationis Sacrorum Rituum, & Joachimum *Beſozzi* Majorem Pœnitentiarium; ac præterea Ven. Fratrem *Silveſtrum Merani* Epiſcopum Porphyrienſem Apoſtolici Sacrarii Præfectum, quem peculiaris hujuſce Congregationis Secretarium declaravimus, ac Dilectos Filios Magiſtrum *Ludovicum Valenti* in utraque Signatura noſtra Referendarium, Protonotarium Apoſtolicum, & Fidei Promotorem, Fratrem *Michaelem a Sancto Joſeph* Priorem Generalem Ordinis Diſcalceatorum Sanctiſſimæ Trinitatis Redemptionis Captivorum, *Cæleſtinum Orlandi* Procuratorem Generalem Congregationis Monachorum Cæleſtinorum, *Joannem Andream Onofrii* Ordinis Eremitani S. Auguſtini Procuratorem Generalem, *Thomam Sergium* Presbyterum Congregationis Piorum Operariorum Sanctæ Inquiſitionis Conſultorem, & Præfectum Studiorum in Collegio Urbano de Propaganda Fide, Fratrem *Joachimum Pucci* Ord. Prædicatorum Magiſtrum, Epiſcoporum, & Cleri Romani Examinatorem, *Dominicum Turanum* Societ. Jeſu Presbyterum Apoſtolicæ Pœnitentiariæ Conſultorem Theologum, & *Ægidium Giulj* ejuſdem Societatis Presbyterum, alterum Examinatorem Epiſcoporum, & ſacrorum Canonum Profeſſorem in Collegio Germanico Hungarico ad S. Apollinarem. His omnibus, & ſingulis exhiberi mandavimus quæcumque ad cauſam pertinebant, eaque potiſſimum, quæ nuper reperta ſunt, ſed in præcedentibus propoſitionibus exhibita non fuerant; quæ omnia juſto volumine comprehenſa, typis edita ſunt Romæ hoc anno MDCCXLVIII., datoque aliquot menſium ſpatio, quo res accurate perpenderetur, juſſimus, ut ſinguli ſententiam ſuam ſcripto traditam, ac ſigillo obſignatam ad nos tranſmitterent, quæ omnia diligentiſſime ſunt peracta.

Nomina Cardinalium, & Conſultorum.

Denique Nos ipſi aliorum laboribus laborem noſtrum, privataque ſtudia noſtra eorum ſtudiis adjunximus, & inſpectis, libratiſque tum novis documentis, tum ipſorum Conſultorum ſuffragiis (ex quibus, cum quatuordecim numero fuerint, duo dumtaxat petitionem rejiciendam eſſe, reliqui vero duodecim Indultum concedi poſſe cenſuerunt) omnibus rite, ac mature penſatis, invocato etiam Divini Luminis adjutorio, piis, ac religioſis precibus dictorum Cariſſimorum in Chriſto Filiorum Noſtrorum Ferdinandi VI. Hiſpaniarum Catholici, & Joannis V. Portugalliæ & Algarbiorum Regum Illuſtrium libenter annuentes, omnibus & ſingulis in eorum Regnis, atque Dominiis actu commorantibus, tam Secularibus, quam Regularibus Sacerdotibus nunc exiſtentibus, ac pro tempore futuris, quamdiu in prædictis Regnis, atque Dominiis moram traxerint, & non alias, facultatem perpetuo futuris temporibus duraturam concedimus, & impertimur, ut ſingulis annis die ſecunda Novembris, ſeu die ſequenti, juxta Rubricas Miſſalis Romani, qua nempe Commemoratio omnium Fidelium Defunctorum ab Eccle-

Indultum conceditur pro tribus Miſſis Comm. omnium Fidelium Defunct., ab omnibus in Dominiis duorum Regum celebrandis, in perpetuum.

Eccleſia univerſali recolitur, tres Miſſas ſinguli celebrare poſſint & valeant; contrariis quibuſcumque Conſtitutionibus, literis, regulis, ritibus, & conſuetudinibus minime obſtantibus.

Nihil innovatur, quoad applicationem primæ Miſſæ, & aliarum antea in Aragoniæ Regno permiſſarum.

Novimus ſane inter Scriptores rerum moralium non ſatis convenire, an Sacerdotibus celebrantibus Miſſam pro Defunctis juxta prædictas Rubricas in die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum liceat hujuſmodi Miſſæ fructum medium, quem vocant, alicui peculiari defuncto applicare, an vero pro omnibus omnino Defunctis Fidelibus illum applicare teneantur. Utcumque autem ſe res habeat de hac controverſia, Nos eos quidem, quibus in Aragoniæ Regno licitum erat ante hoc noſtrum Indultum duas vel tres reſpective Miſſas prædicta die celebrare, hortamur in Domino, ut earum fructum medium omnibus in Chriſto quieſcentibus applicent; His vero qui in poſterum hujus Indulti vi, aut tertiam in eodem Regno Miſſam, aut ſecundam & tertiam in aliis Regionibus, ad quas hoc idem Indultum extenditur, celebraturi ſunt, diſtricte jubemus atque præcipimus, ut earum fructum medium non quidem alicui peculiari defuncto, ſed in ſuffragium omnium Fidelium Defunctorum omnino applicent; expreſſe declarantes hanc eſſe noſtram mentem, & voluntatem, neque Nos alias abſque hujuſmodi lege, & conditione hoc ipſum Indultum unquam conceſſuros fuiſſe.

Sed Miſſæ hoc Indulto conceſſæ applicari jubentur omnibus Fidelib. Defunct.

Quoad perceptionem eleemoſynæ, pari modo ſtatuitur.

Scimus etiam antiquis, juſtiſque titulis innixum eſſe uſum, quo ſolent Presbyteri eleemoſynam accipere pro celebrandis, ſive pro applicandis Miſſis juxta offerentium mentem; qua de re late diſſeruimus in noſtra *Inſtitutione Eccleſiaſtica LVI.*, fuſius autem in Opere nuperrime vulgato *de Synodo Diœceſana lib.5. cap.*8. & 9. An vero quum retroactis temporibus in Regno Aragoniæ duæ Miſſæ a Sacerdotibus Secularibus, tres autem à Regularibus in die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum celebrarentur, duplex quoque ab illis, ſeu reſpective triplex eleemoſyna acciperetur, id ignoramus, ſed facile credimus id uſitatum fuiſſe, quum ubique fere receptum ſit ut in ſolennitate Nativitatis Domini pro tribus Miſſis tria recipiantur caritativa ſtipendia. Ideoque de illis, qui ante hoc tempus in Aragoniæ Regno duas vel tres reſpective Miſſas prædicta die celebrantes, duas vel tres eleemoſynas accipiebant, nihil innovandum cenſemus. Iis vero, qui in poſterum in eodem Regno tertiam Miſſam vigore præſentis Indulti celebrabunt, juſtis de cauſis, ac ſub pœnis inferius dicendis diſtricte prohibemus, ne pro ipſa Miſſa ullam eleemoſynam accipere præſumant, ſicut etiam iis, qui in aliis locis hoc eodem Indulto comprehenſis, ſecundam tertiamque Miſſam celebrabunt, ſimili ratione, ac ſub iiſdem pœnis præcipimus atque jubemus, ut nonniſi unam accipiant eleemoſynam, videlicet pro prima Miſſa dumtaxat, & in ea tantum quantitate, quæ a Synodalibus Conſtitutionibus, ſeu a loci conſuetudine regulariter præfinita fuerit. Decernentes, nullam omnino cauſam, nullumque prætextum, aut obtentum ad declinandam hujus præcepti noſtri obſervantiam ſuffragari poſſe; ne voluntariam quidem Fidelium oblationem, nam nec a ſponte dantibus quidquam recipi poſſe ſtatuimus, nec alium quemcumque colorem, quod nempe eleemoſyna detur pro celebratione, non autem pro applicatione Miſſæ; aut quod applicatio facienda ſit pro omnibus Fidelibus Defunctis, ſive quod offerentes cupiant ipſo dumtaxat oblationis merito Defunctos juvare; hi enim poterunt per alia

Ut pro Miſſis noviter indultis nihil accipiatur præter eleemoſynam pro prima Miſſa juxta Taxã conſuetam.

Ac decernitur nullã ob cauſam, aut prætextum, quidquam percipi poſſe.

pia

pia opera, ſive per alias eleemoſynas in alios quoſcumque, quam in Sacerdotem, eique conjunctos erogandas, Defunctorum animabus ſuffragari; Non item gravem indigentiam, aut paupertatem Sacerdotis celebrantis, aut Eccleſiæ, aut Cœnobii, quibus nimirum aliis quibuſcumque rationibus ſubveniendum erit; nec magnam copiam eleemoſynarum, quæ congeſtæ fuerint pro Miſſis celebrandis ipſa die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum, quibuſque aliter ſatisfieri non poſſit, quum minime liceat eleemoſynas accipere pro Miſſis, quæ celebrari nequeunt intra tempus ab offerentibus, aut a legibus præfinitum; neque porro Miſſarum onera non adimpleta, pro quibus eleemoſynæ jam receptæ, aut attributi reditus jam percepti fuerint; Nos enim nolumus hujuſmodi onera impleri per celebrationem Miſſarum, quæ Indulto noſtro permittuntur, neque demum legem fundationis jam factæ, aut in poſterum faciendæ cum augmento eleemoſynæ pro ſecunda, & tertia Miſſa; quum Nos hujuſmodi fundationes ſive factas, ſive faciendas, etiam ex nunc prout ex tunc, & e contra, hac in parte nullas & irritas eſſe, & fore decernamus. In ſumma volumus & ſtatuimus hujuſmodi Miſſas de novo conceſſas omnibus in communi Fidelium Defunctorum Animabus, abſque ulla prorſus eleemoſynæ perceptione, applicari; contrafacientes autem pœnam ſuſpenſionis a Divinis ipſo facto incurrere decernimus, ejuſque relaxandæ facultatem Nobis & Succeſſoribus noſtris Romanis Pontificibus expreſſe reſervamus. Hanc vero facultatem communicamus Venerabilibus Fratribus Archiepiſcopis & Epiſcopis, ſive aliis locorum Ordinariis, ut auctoritate noſtra Apoſtolica, & tamquam Apoſtolicæ Sedis Delegati, ubi ſic expedire prudenter in Domino judicaverint, eadem canonice utantur erga quoſcumque præcepti hujus noſtri violatores, qui ad ipſos humiliter recurſum habuerint, ſive Seculares ſint, ſive Regulares, ſive alio quocumque modo ab eorum Juriſdictione exemti; hac tamen appoſita lege, ut incurſam hujuſmodi ſuſpenſionem nunquam relaxare valeant, niſi prius eleemoſynas a delinquentibus ratione prædictarum Miſſarum perceptas ab ipſis reipſa receperint; quas ipſi Ordinarii in alios pios uſus (non tamen in ſubventionem eorumdem Sacerdotum, aut perſonarum ipſis vel ſanguine vel neceſſitudine conjunctarum, aut in eorumdem Cœnobiorum, Domorum, & Eccleſiarum utilitatem, quantumvis ipſi, aut perſonæ, Cœnobia, Domus, & Eccleſiæ hujuſmodi notoria paupertate laborarent) arbitrio ſuo erogare debebunt. Sciant tamen, quod facultas hujuſmodi, quam ad relaxationem ſuſpenſionis eo modo incurſæ iiſdem delegamus, nequaquam extenditur ad diſpenſationem ab irregularitate, in quam inciderent, qui poſt ſuſpenſionem, ut præfertur, incurſam in Sacro Altari miniſtrare præſumerent; hujus enim diſpenſationis concedendæ facultatem Nobis, & Succeſſoribus noſtris Romanis Pontificibus privative & perpetuo reſervamus.

Sub pœna ſuſpenſionis ipſo facto incurrendæ, & Pontif. reſervatæ.

Quam Epiſcopi, jure delegato, relaxare poterunt, facta tamen reſtitutione.

Super irregularitate ex celebratione poſt incurſam ſuſpenſionē contracta, a ſolo Pontifice diſpenſatur.

Quid ſpectaverit Pontifex in concedendo Indulto.

Ad hunc igitur ſolum & unicum finem, ut in die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum, multiplicatis Eccleſiæ Militantis ſuffragiis piorum Animæ in Purgatorio detentæ ſubleventur, omnibus tam e Seculari, quam e Regulari Clero Sacerdotibus in Regnis, atque Dominiis duorum prædictorum Regum Ditioni ſubjectis, nunc, & in poſterum pro tempore exiſtentibus concedimus, & indulgemus, ut prædicta die tres Miſſas ſinguli celebrare poſſint & valeant. In quo ſicuti prædictorum Conſultorum, concordibus fere ſententiis, conſiliiſque adhæſimus, ita a piæ Matris Eccleſiæ

ſpi-

Eccleſiæ ſtudiũ ſuffragãdi Fidelibus Defunctis.

ſpiritu nequaquam diſceſſiſſe Nos arbitramur. Siquidem animadvertimus minime alienam fuiſſe Eccleſiam a permittenda Sacerdotibus Miſſarum iteratione in unico die, ubi de juvandis Defunctorum Animabus ageretur, & quidem etiam poſtquam deſierat vetus illa diſciplina, de qua infra ſermo erit, qua ſcilicet Sacerdotibus licebat pluries in die rem Divinam peragere, ac poſt latam legem de unica tantum Miſſa, præterquam in die Natalis Domini, ab unoquoque Sacerdote celebranda.

I.

Hujus exempla, etiam poſt vetitam Miſſæ iterationem in genere.

Nova hæc diſciplina a Prædeceſſoribus noſtris Innocentio III. & Honorio III. Romanis Pontificibus ſtabilita fuit, quorum hac de re leges exſtant in libris Decretalium Titulo *de celebratione Miſſarum*; Innocentii quidem in Cap. *Conſuluiſti*; Honorii vero in Cap. *Te referente*. Quum autem Innocentius in citato Capitulo hæc verba poſuiſſet: *Excepto die Nativitatis Dominicæ, niſi cauſa neceſſitatis ſuadeat*; non ſolum Gloſſa Canonica eidem Capitulo appoſita hujuſmodi neceſſitatis cauſam tunc fore dicit, quum celebranda ſit Miſſa pro aliquo recens defuncto, ibi: *Sed quam dicit neceſſitatem? Reſpondeo: ſi celebravit de die, & poſtea etiam moriatur aliquis*; Verum etiam in Synodo Oxonienſi poſt ipſius Innocentii obitum ſedente jam Honorio III. celebrata, decretum videmus, ut ſi Defuncti corpus Eccleſiaſticæ Sepulturæ mandandum exiſtat, Sacerdos duas Miſſas eodem die celebret, unam de Officio diei, aliam pro Defunctis, ut videre eſt in Collectione Conciliorum Angliæ Londini edita anno MDCCXXXVII. *Tom. I. pag. 586. num. 7.* Idque etiam diſtinctius in aliis Conciliis traditum invenitur, a quibus præſcriptum eſt, ut Sacerdos in prima Miſſa purificationem non ſumat, utque tunc ſolum ſecunda Miſſa pro Defunctis ab eodem Sacerdote celebretur, quando cadaveris præſentia occurrat die Dominico, ſeu alio die feſto, nec alius adſit Sacerdos, qui hujuſmodi ſecundam Miſſam celebrare poſſit, quemadmodum habetur in Conſtitutionibus Sodorenſibus anno MCCXCI. conditis *cap. 36.* in eadem Anglicana Collectione *tom. II. p. 179.*, itidemque in Concilio Rothomagenſi habito anno MCCXXXI. *num. 14. in Collectione Harduini tom. VII. pag. 186. & ſeqq.* Qua de re Nos ipſi olim egimus in noſtra Inſtitutione Eccleſiaſtica XXXVI. *pag. 186.* Neque vero hæc in præſenti a Nobis commemorantur, quaſi nunc etiam, præſente cadavere duæ Miſſæ ab eodem Sacerdote celebrari poſſint; quum juxta hodiernam diſciplinam liceat Presbytero, relicta Miſſa de die, Miſſam pro Defuncto, ſi præſens ſit Corpus, cum cantu celebrare, niſi tanta fuerit diei ſolennitas, quæ Miſſam pro Defunctis omnimode excludat. Sed ideo hæc dicta ſunt, ut appareat, quam propenſa fuerit Eccleſia ad permittendam Miſſarum iterationem quantumvis generaliter interdictam, ubi de procurandis Fidelium Defunctorum ſuffragiis ageretur. Quo nempe ſpiritu Nos etiam adducti, Miſſarum Sacrificia in die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum a ſingulis prædictorum Regnorum, atque Ditionum Sacerdotibus ter celebrari poſſe conceſſimus.

II.

Uniformitatem Ritus inter Aragoniã, aliaſque Hiſpaniæ Ditiones.

Sed duæ aliæ præterea cauſæ, eæque ſatis graves ad id concedendum Nos impulerunt. Prima eſt, quod quum antiquiſſima ſit in Regno Aragoniæ conſuetudo, ut prædicta die tres Miſſæ a Sacerdotibus Regularibus, duæque a Secularibus celebrentur, eaque non modo numquam reprobata fuerit, ſed etiam a Prædeceſſore noſtro Julio III. aut Paulo III. vivæ vocis oraculo confirmata aſſeratur (ut jam olim adnotavimus in folio pro Congregatione

Concilii a Nobis, ut ſupra diximus, exarato) utpote quæ nec Divino, nec Naturali juri contraria, ſed ſolum a jure communi Eccleſiaſtico vetita dignoſcitur: cumque conſtet eamdem conſuetudinem non ſolum in Regno Aragoniæ propriè dicto, atque in alio Valentiæ, & in Comitatu Cataloniæ, ſed etiam in Regno Majoricæ longius diſſito, tamquam ipſius Aragoniæ Regni appendice, viguiſſe & vigere; utique nec novam omnino rem, nec in exemplum alibi trahendam Nos feciſſe cenſemus, dum hujuſmodi conſuetudinem, ſive ritum auctoritate noſtra extendimus ad alia Regna, & Dominia eidem Hiſpaniarum Regi ſubjecta, atque inſuper ad ea, quæ alteri quidem Principi, nimirum Luſitaniæ Regi parent, ſed magna ex parte finitima & proxima ſunt prædictis Hiſpanici Regis Ditionibus. Regula quippe canonica eſt, ut in Regionibus conterminis, atque inter ſe proximis, Rituum, ac Diſciplinæ uniformitas ſtatuatur, atque ſervetur. Unde etiam Prædeceſſor noſter Sanctus Siricius Pont. Max. quum ad Himerium Epiſcopum Tarraconenſem ſcripſiſſet de variis Eccleſiaſticæ Diſciplinæ capitibus, de quibus ille S. Damaſum ipſius Deceſſorem conſuluerat, eidem mandavit, ut Apoſtolica Reſcripta non ſolum cum Provincialibus ſuis communicaret, ſed ea etiam tranſmitteret *ad Carthaginenſes, ac Bæticos, Luſitanos, atque Gallæcos.*

Et inter has, & finitimum Luſitaniæ Regnum.

III.

Pium ſtudium duorum Regū, eorumque in Eccleſiam promerita.

Alteram vero cauſam, eamque plurimi apud Nos momenti cum magno paterni animi noſtri gaudio Nobis ſuppeditavit enixum ſtudium duorum cariſſimorum in Chriſto Filiorum noſtrorum Hiſpaniæ, & Luſitaniæ Regum tantis in Eccleſiam promeritis illuſtrium, qui unico & ſincero devotionis inſtinctu acti, nec retardati ob parum felicem exitum ſimilium petitionum, quas a Prædeceſſoribus ſuis propoſitas fuiſſe noverant, iſtorum pietatis heredes erga Fidelium animas Purgatorio igne cruciatas ſeſe profeſſi ſunt, auctoresque ſe præſtiterunt, ut in earum levamen, recurrente quotannis generali Fidelium Defunctorum Commemoratione in ſuis reſpective Regnis, atque Dominiis ſuffragia multiplicarentur. Quapropter Magni Prædeceſſoris noſtri S. Gregorii Papæ verba, quæ is ad Brunichildem Francorum Reginam conſcripſit (*Epiſt.*50. *lib.*6. ipſius Operum *tom.II. pag.*858.) jure, ac merito ad prædictos Reges transferre Nos poſſe cenſemus: *Epiſtolarum veſtrarum ſeries, quæ religioſum animum, & piæ mentis ſtudium continebat, non ſolum voluntatis veſtræ fecit Nos laudare propoſitum, ſed etiam libenter invitavit poſtulata concedere.* Tum etiam ea, quæ alter rec. mem. Prædeceſſor noſter Innocentius Papa III. ad Regem Caſtellæ ſcripſit (Ep. 154. l.14.) *Cum perſonam tuam inter Catholicos Reges ſpeciali diligamus in Domino caritate, in his quæ ſecundùm Deum requiris a Nobis, favorem tibi Apoſtolicum libenti animo impertimur*: atque alia; quæ idem (Epiſt.24.lib.15.) ſcripſit ad Regem Luſitaniæ: *Æquum eſt autem, ut quos ad populi regimen & ſalutem diſpenſatio cæleſtis eligit, Apoſtolica Sedes ſincero proſequatur affectu: & in juſtis poſtulationibus ſtudeat efficaciter exaudire*: Eadem ſane præſentium Hiſpaniæ, ac Portugalliæ Regum pietati ac dignitati mirum in modum congruere videntur. Quorum præterea conſimiles poſtulationes hac de re Nobis exhibitas, & parem pro Religione zelum, eximiumque Chriſtianæ Fidei in remotiſſimis etiam regionibus propagandæ ſtudium perſpicuis argumentis Nobis aſſidue comprobatum, dum læti ſuſpicimus, hæc etiam utrique ſimul aptandæ cenſemus; quæ noſter quoque Prædeceſſor Sanctus Leo M. ad Theodoſium Auguſtum ſcribebat, (*Ep.*21. *ipſius Operum tom.I. pag.*238.

*pag.*238.) *Quantum præſidii Dominus Eccleſiæ ſuæ in fide veſtræ clementiæ præparavit, his etiam literis, quas ad me miſiſtis, oſtenditur; ut Vobis non ſolum Regium, ſed etiam Sacerdotalem animum ineſſe gaudeamus. Siquidem præter Imperiales, & publicas curas, piiſſimam ſolicitudinem Chriſtianæ Religionis habetis.*

Ad unitatem Ritus ſervandam, trinæ permittuntur Miſſæ omnibus hoc Indulto comprehenſis.

Quamvis vero antehac in Regno Aragoniæ Sacerdotibus Regularibus prædicta die tres Miſſas celebrantibus, Seculares Presbyteri duas tantum celebrarent, Nos tamen æquum judicavimus hos illis per omnia exæquare, ut eſſet inter ipſos Ritus uniformitas; quæ res in cauſa fuit, ut in Eccleſia Catholica aliæ quoque diverſitates ſublatæ fuerint, quantumvis tolerabiliores videri poſſent. Ita quum in Gallias, regnante Carolo Magno, inductus fuiſſet una cum Ordine Romano Ritus celebrandi tres Miſſas in die natali Domini Noſtri Jeſu Chriſti, quum antea duæ tantum celebrari ſolerent, novum hunc Ritum ſoli primum Epiſcopi adoptarunt, ac ſibi ſuæque Dignitati proprium fecerunt, ſed poſtea ad evitandam difformitatem, hujuſmodi facultas, ad omnes inferioris quoque Ordinis Sacerdotes extenſa fuit, quemadmodum a Nobis demonſtratum eſt in Tractatu *de Feſtis Domini part.* 1. *pag.*248.

Applicatio pro omnibus Defunctis injuncta, juxta Eccleſiæ mentem, & dictorum Regum pietatem.

Applicationem autem Miſſarum hoc noſtro Indulto conceſſarum, tertiæ nimirum a Sacerdotibus Secularibus in Regno Aragoniæ, ſecundæ vero, ac tertiæ ab omnibus exiſtentibus in aliis Regionibus hoc Decreto comprehenſis, juſſimus fieri, non quidem pro aliquo peculiari Defuncto, ſed pro omnibus Fidelibus Defunctis in genere, tum quia id magis conſentaneum viſum eſt piæ, ac religioſæ menti duorum Regum hujuſmodi Indultum expetentium; tum quia Eccleſiæ ſpiritus id maxime poſtulabat; ſiquidem conſtat generalem Commemorationem omnium Fidelium Defunctorum ſecundæ diei Menſis Novembris affixam jam uſque a ſeculo nono ab Amalario Fortunato propoſitam, vertente autem ſeculo undecimo a Beato Odilone Abbate pro omnibus Monaſteriis ſibi ſubjectis receptam, atque ab his demum, Prædeceſſoris noſtri Joannis Papæ XIX. auctoritate ad univerſam Eccleſiam propagatam fuiſſe, ea potiſſimum de cauſa, ut poſt celebratam præcedenti die Feſtivitatem in honorem Sanctorum omnium cum Chriſto regnantium, omnium quoque Juſtorum Animæ in Purgatorio detentæ, ac cæleſtis gloriæ conſortium expectantes, generalibus Eccleſiæ ſuffragiis adjuventur. De hac re latius diſſeruimus in Opere, quod ſcripſimus in Acta nonnullorum Sanctorum, quorum Officia celebrantur in noſtra Bononienſi Civitate, ac Diœceſi, *in Editione Patavina cap.*22. Unde ſatis patet quam juſta de cauſa prædictas Miſſas non aliquibus peculiaribus Defunctis, ſed omnibus in communi Fidelibus in Chriſto dormientibus applicandas eſſe voluerimus.

Aviditatis ſpecies a celebratione Miſſarum arcenda.

Quam vero Nobis ſemper cordi fuerit, ut, juxta Sacrorum Canonum præſcriptum, a celebratione Sacroſancti Miſſæ Sacrificii omnem avaritiæ ſpeciem, omnemque ſordidi captandi lucri prætextum longiſſime arceremus, ſatis compertum eſſe putamus ex his, quæ tum in Archiepiſcopatus Bononienſis, tum in Supremi Pontificatus adminiſtratione in hunc finem præſtitimus. Etenim inter Paſtorales Inſtitutiones noſtras, præter *quinquageſimam ſextam*, in qua plures hac de re Eccleſiaſticæ diſciplinæ regulas demonſtravimus, & omnino obſervari præcepimus, adeſt etiam *nonageſima ſecunda*, in qua Sanctiſſimis Apoſtolicæ hujus Sedis Decretis inhærentes, pravam

 quam-

Digitized by Google

quamdam damnavimus conſuetudinem, qua contendebant nonnulli licitum eſſe Miſſas ita celebrare, ut earum fructum medium in anteceſſum applicarent pro iis, qui poſtea eleemoſynam offerendo illius applicationem expeterent. Inter noſtras vero Apoſtolicas Conſtitutiones *in Bullarii Noſtri Tom.I.* impreſſas extant *vigeſima ſecunda*, *& vigeſima tertia*, quibus ſeveriſſime vetitum per Nos eſt, ne eleemoſynæ pro Miſſarum celebratione colligantur in iis locis, in quibus major eſt earum taxa Synodalis, ut deinde Miſſæ alibi celebrandæ committantur, ubi hujuſmodi taxa in minori quantitate ſtatuta eſt. In noviſſimo autem Tractatu noſtro *de Synodo Diæceſana lib.5. cap.8. n.9. &* 10. alia complura ad hanc rem pertinentia ſtudioſe collegimus.

Idque præcipua ratione, ubi earum iteratio permittitur.

Ab hoc itaque tramite neutiquam recedendum Nobis eſſe judicantes, decrevimus ſupra atque ſtatuimus, ut pro celebratione, aut applicatione Miſſarum hoc noſtro Indulto conceſſarum nullum prorſus ſtipendium quocumque prætextu, aut colore accipi valeat; quod ut a Nobis in præſenti caſu decerneretur, ſpecialis quædam, & urgens ratio Nos impulit, præter generales haſce, quas paulo ante indicavimus. Perſpectum eſt enim omnibus in Eccleſiaſtica Hiſtoria paulum modo verſatis, plures olim fuiſſe dies polyliturgicos, quibus nimirum ſinguli Sacerdotes plus quam ſemel Miſſarum ſacrificia peragebant, ut erat, præter Natalem Domini, prima die Menſis Januarii, Feria V. in Cœna Domini, Vigilia Aſcenſionis, tres dies jejunii infra Octavam Pentecoſtes, aliique dies Feſti nonnullorum Sanctorum memoriæ dicati, ut Nativitas S. Joannis Baptiſtæ, & Natalitium SS. Apoſtolorum Petri, & Pauli, de quibus Nos ipſi monumenta protulimus in Opere *de Feſtis D. N. Jeſu Chriſti part.1.pag.247.*

Quæ ideo jam vetita fuit, ut turpes quæſtus tollerentur.

Ut autem hujuſmodi conſuetudo generaliter tolleretur, & facultas celebrandi plures Miſſas uno die, ad ſolum diem Natalis Domini coarctaretur, non alia de cauſa factum eſt, quam ut avaritiæ, & ſordidis quæſtibus adimeretur occaſio, vel ſaltem oblocutionibus ſilentium imponeretur; quæ ſcilicet ex eleemoſynis pro Miſſarum numero multiplicatis, aut ortum habuerant, aut oriri poſſe videbantur. Hunc eſſe proprium ſenſum Canonis *Sufficit de Conſecrat. diſt.*1. jam demonſtratum per Nos eſt in literis ad Ven. Fratrem Epiſcopum Oſcenſem datis §. *Excepta*, *& ſeqq.* Ideo autem ſcripta noſtra in hoc Decreto frequenter in medium protulimus, ne quæ jam alibi a Nobis dicta ſunt, hic denuo explicare, & quæ alibi demonſtravimus, iterum rationibus comprobare cogeremur. Id vero, quod ſupra poſuimus, a duobus præterea Scriptoribus in Eccleſiaſticis rebus apprime verſatis aſſeritur. Eorum alter eſt Thomaſſinus in Opere *de veteri, & nova Eccleſiæ diſciplina par.3. lib.1. cap.74. n.6.*, ubi poſt allatam Conſtitutionem Odonis Epiſcopi Pariſienſis, videlicet: *Nullus bis in die Miſſam audeat celebrare, aut cum duplici Introitu, niſi in magna neceſſitate*, hæc ſubdit: *Cum pecunia tunc ut plurimum ad Miſſam offerretur, hinc avaritiæ ſpecies, vel ſuſpicio quædam iterationi Miſſarum affricabatur*. Alter eſt Vicecomes in Tractatu *de antiquis Miſſæ Ritibus lib.3. cap.28. circa fin.*, ubi poſtquam antiquam expoſuit diſciplinam, qua permittebatur Sacerdoti plures Miſſas in die celebrare, de ipſius diſciplinæ mutatione deinde ſic ait: *Abrogationis autem cauſam quantum equidem divinare poſſum, dedere nundinatores quidam, qui majoris pietatis materiam ad turpe lucrum detorquere non ſunt veriti, & fecerunt, ut libertas priſca ſaltem hiſce Regionibus erepta ſit, ac deſierit.*

Si

Digitized by Google

Si igitur multiplicitas Miſſarum, quæ Sacerdotibus olim pluribus per annum diebus permittebatur, ideo ſublata fuit, ut avaritiæ quæſtibus, aut obloquentium ſuſpicionibus obviam iretur, jure ac merito Nos Indultum hoc noſtrum, quo Sacerdotibus in præfatis Regnis, atque Dominiis commorantibus tres Miſſas in die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum celebrare permiſimus, hujuſmodi expreſſa lege atque diſtricta ſanctione communire debuimus, ut ne quis eorum pro Miſſis de novo conceſſis ullum ſtipendii genus, quacumque de cauſa, & quolibet prætextu, aut colore recipere poſſet.

Atque in caſu etiam aliàs denegata fuit, ne avaritiæ via aperiretur.

His accedit, quod quum petitiones inſpexerimus ab aliquibus peculiaribus Epiſcopis Apoſtolicæ Sedi olim oblatas pro conceſſione celebrationis duarum, aut trium Miſſarum in die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum; ſimulque contraria expenderimus Reſcripta tunc reſpective emanata, agnovimus prædictas petitiones huic potiſſimum rationi innixas fuiſſe, quod ſcilicet tanta eſſet eleemoſynarum copia, quæ ea die pro Miſſarum celebratione a piis Fidelibus offerebatur, ut aliter illis ſatisfieri non poſſe aſſererent, quam ſi facultas indulgeretur Sacerdotibus, ut plures Miſſas ea ipſa die celebrare poſſent: contra vero in rejiciendis iiſdem petitionibus, id maxime ſpectatum fuiſſe agnovimus, ne per hujuſmodi conceſſiones Ordo Sacerdotalis apud detractores in aviditatis ſuſpicionem, & infamiam adduceretur. Qua etiam de cauſa Nos hanc Conceſſionem noſtram, prædicta lege adjecta, ſuſpicionibus hujuſmodi nullum locum præbere poſſe voluimus.

Hæc ſunt, quæ concedenda eſſe judicavimus, quæque de præmiſſorum conſilio, & Apoſtolica auctoritate noſtra conceſſimus; atque hæc ſunt, quæ in hujuſmodi Indulti conceſſione præ oculis habuimus, quæque omnia exponenda duximus præſenti Decreto, quod a Nobis conditum manu noſtra ſubſcripſimus hac die XXI. Auguſti Anni MDCCXLVIII. Anniverſaria Coronationis noſtræ, ineunte Pontificatus noſtri Anno Nono. BENEDICTUS PP. XIV.

Pontifex Decretum confirmat per Literas Apoſtolicas cum clauſulis &c.

Porro præinſertum noſtrum Decretum, atque in eo omnia, & ſingula contenta, ac præſcripta, quo firmius ſubſiſtant, & ſerventur exactius, atque etiam quatenus opus ſit, auctoritate noſtra Apoſtolica tenore præſentium confirmamus, & approbamus, illique, & omnibus, ac ſingulis contentis, & præſcriptis Apoſtolicæ firmitatis robur adjicimus, atque ita, ut præmittitur, omnino ſervari mandamus. Decernentes eaſdem præſentes literas firmas, validas, & efficaces exiſtere, & fore, ſuoſque plenarios, & integros effectus ſortiri, & obtinere, ac illis ad quos ſpectat, & ſpectabit in futurum, pleniſſime ſuffragari, & ab eis reſpective ſub irrogatis pœnis, & cenſuris inviolabiliter obſervari, ſicque in præmiſſis per quoſcumque Judices Ordinarios, & Delegatos, etiam Cauſarum Palatii Apoſtolici Auditores judicari, & definiri debere, ac irritum, & inane, ſi ſecus ſuper his a quoquam quavis auctoritate ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari. Non obſtantibus Conſtitutionibus, & Ordinationibus Apoſtolicis, cæteriſque contrariis quibuſcumque. Volumus autem, ut præſentium literarum tranſumptis, ſeu exemplis etiam impreſſis, manu alicujus Notarii publici ſubſcriptis, & ſigillo Perſonæ in Eccleſiaſtica dignitate conſtitutæ munitis, eadem prorſus fides in judicio, & extra adhibeatur, quæ adhiberetur iiſdem præſentibus, ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem ſub annulo Piſcatoris die XXVI. Auguſti MDCCXLVIII. Pontificatus Noſtri Anno Nono.

Dat. Pont. A. IX. die 26. Aug. 1748.

Cajetanus Amatus.

APPEN-

APPENDIX V.

In Lib. III. Cap. V. num.6. mentio fit de Eccleſiæ Orientalis uſu celebrandi unicam Miſſam in Altari, ex quo uſu falſa vulgi opinio nata eſt, quam ex hominum animis omnino evellendam Epiſcoporum curæ Summus Pontifex committit hoc loco, quemadmodum in Appendice III. pag.431. idem cavetur. Cum autem in Altari Pontificio ob diverſas quidem rationes non niſi raro celebratur, idcirco Literas Apoſtolicas hic adnectimus de Altari a Pontifice conſecrato, quod cum magnifico Sacello Romæ conſtructum fuit, & Lisbonæ in Templo D. Rochi Domus Profeſſæ PP. Societatis Jeſu collocatum eſt.

EX TOMO I. BULLARII PAG. 481. NUM. 116.

Altare a Pontifice conſecratum, ſuper quo Sacrum fecit variis Privilegiis decoratur.

Cariſſimo in Chriſto Filio Noſtro Joanni Portugalliæ, & Algarbiorum Regi Illuſtri.

BENEDICTUS PAPA XIV.

CARISSIME IN CHRISTO FILI NOSTER SALUTEM, ET APOSTOLICAM BENEDICTIONEM.

Luſitaniæ Regis pietas in augendo Eccleſiarum cultu.

Dilectus Filius Emmanuel Pereyra Sampajus Militiæ Ordinis Jeſu Chriſti Commendator negotiis Majeſtatis Tuæ apud Sanctam Sedem præpoſitus ſæpiſſime Nobis declaravit Regale prorſus conſilium ac pietatis plenum, excitandi magnificum Sacellum in Eccleſia, quæ in Civitate iſta Lisbonæ Sancto Rocco nuncupata eſt: Primam totius rei formam carta exaratam ac delineatam noſtris ſubjecit oculis, nempe opera ſive ex marmore, ſive ex ære ducenda, aptiſſimas & elegantes gemmarum conjunctiones, ac tabulas effingendas ex opere concinne teſſellato, quibus omnibus perficiendis peritiſſimi huius Urbis Artifices ſedulam modo impendunt induſtriam, & quæ Nos ipſi (cum abſoluta penitus fuerint) inviſuros promiſimus, antequam Lisbonam tranſvehantur. Poſtremo idem Commendator Sampajus Nobis expoſuit, gratiſſimum fore Majeſtati Tuæ, ſi, perfecto jam lapide Altaris erigendi in Sacello, quod ſuperius innuimus, ad ipſum conſecrandum Nos ipſi deveniremus. Itaque cum jucundiſſimum Nobis ſit morem gerere voluntati Majeſtatis Tuæ, quæ Dei cultum augere ſemper expetit, & ſimul noſtri Apoſtolici muneris partibus ſatisfacere; hinc abſque ullà hæſitatione Nos paratiſſimos oſtendimus, ut hujuſmodi Conſecrationem ſuſciperemus in Eccleſiâ Sancti Antonii, quæ ad Luſitanos pertinet, die decimaquintâ menſis Decembris anni proximè elapſi, quo in Templo octiduum Conceptionis Beatæ Mariæ Virginis Immaculatæ celebrabatur. Quapropter

Altare ipſius juſſu Romæ extructum, a Pontifice conſecratur.

pter Venarabilem Fratrem Noſtrum Vincentium Epiſcopum Sabinenſem S.R.E. Cardinalem Bichium nuncupatum, olim Apoſtolicæ Sedis Nuntium apud Majeſtatem Tuam, deſignavimus, qui præcedenti veſperâ ſacras Reliquias exponeret; & re integrè peractâ, juxta leges, quæ à ſacris Ritualibus præſcribuntur, Nos poſterâ die ſolemni indicto comitatu ad eamdem Eccleſiam Sancti Antonii venimus, eamque ſplendidè magnificèque ornatam deprehendimus. Cardinales octo Nobis advenientibus in Eccleſiæ liminibus adfuerunt. Poſt hæc initium fecimus Conſecrationi totius lapidis, qui in parte ejuſdem Templi aptiſſimè collocatus ante fuerat. Poſtquam, Deo juvante, finem Conſecrationi impoſuimus, licèt plurium horarum ſpatium requireret, eam facultatem Nobis haudquaquam tribuimus, quæ à Pontificali conceditur Epiſcopo conſecranti, ſi debilitatus longo temporis incommodo fuerit, nempe ut alium ſuo loco ſubſtituat, qui ſacrum faciat; ſed Nos ipſi ſuper conſecrato lapide Miſſæ Sacrificium celebravimus. Ritus ejuſmodi pietatem incredibilem ac Religionem præſetulit, ad quem, præter Cardinales, quos jam memoravimus, omnes quoque Principum exterorum Oratores, Præſules, & Optimates magna frequentia convenerunt. Res univerſa decenter ordinateque peracta fuit, ob eximiam operam, ſtudium, ſummamque diligentiam, qua idem Sampajus Majeſtatis Tuæ negotiis apud Sanctam Sedem præpoſitus maxime præcellit.

Prærogativæ Altariū Pontificiorum.

§.1. Equidem cum Nos ipſi ſacraverimus hoc Altare, & ſuper ipſo Deo operati Sacrum fecerimus, ob hanc cauſam Pontificium Altare appellandum eſt, nec ulli licet Sacerdoti ad ipſum accedere, ut Miſſæ Sacrificium peragat, niſi antea facultas noſtra interceſſerit, juxta morem, & inſtitutum Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, quæ Mater, & Magiſtra cæterarum Ecclaſiarum habenda eſt. Id aperte demonſtratur exemplo Altarium, quæ ſunt in Eccleſiis Lateranenſi, Vaticana, aliiſque Patriarchalibus hujus Urbis, in quibus Aris ſolus Romanus Pontifex Sacrum facere poteſt, aut etiam Cardinalis aliquis certis temporibus, facta tamen prius a Pontifice poteſtate, quæ per Apoſtolicum diploma declaratur. Anno 1588. Sixtus V. Deceſſor Noſter Sanctum Didacum ſolemni ritu inter Cœlites adnumeravit, ac deinde Philippo Catholico Regi dono miſit Altare, ad quod Sacrum fecerat, cum ritum ejuſmodi Canonizationis perageret; Pontificium illud Altare pronunciavit, permiſitque Cardinalibus, Epiſcopis, Abbatibus Thiara inſignitis, & illis, qui primam dignitatem in Eccleſiis Metropolitanis, & Cathedralibus obtinerent, demum Generali Miniſtro Ordinis Minorum Sancti Franciſci, ac Priori in Monaſterio Sancti Laurentii, Sacrificium Miſſæ ſuper eodem Altari conficere diebus Feſtis Domini, Beatiſſimæ Virginis, Feria quinta in Cœna Domini, in celebritate Sanctorum omnium, ac Sancti Didaci, uti conſtat ex ejus diplomate, quod die 20. Auguſti promulgatum fuit eodem anno, quem paulo ante indicavimus.

Forma Privilegiorum huic Altari adnexorum.

§.2. Nos quidem inſtituta Deceſſorum noſtrorum retinere perpetuò volumus; ſed quibuſdam gravibus cauſis adducti, paulum declinabimus ab ea via, ac ratione, quam illi pro hujus rei exequutione tenuerunt. Ipſorum ſententiæ conſtanter adhæremus, nemini licere ad Pontificias Aras Sacrum celebrare, niſi prius Apoſtolicam facultatem pro re gerenda conſequutus fuerit; tamen pro eadem facultate tribuenda diverſum conſilium a Deceſſoribus noſtris ſuſcipiemus; etenim cum Romæ diploma Pontificis toties neceſ-

Digitized by Google

neceſſario requiratur, quoties ad Aras hujuſmodi Romæ exiſtentes Miſſæ Sacrificium indicendum eſt, & eadem facultas ſolis Cardinalibus conferatur, nempe cum dies quidam feſti peculiares celebrantur; & cum Sixtus dies etiam illos deſignaverit, quibus liceret Sacrum facere ſuper Altari, quod ad Catholicum Hiſpaniarum Regem Matritum tranſvehi juſſerat; Nos pietate ſingulari Majeſtatis Tuæ permoti, & ſperantes etiam ob ſingularem Dei bonitatem fore, ut reliqui omnes Luſitaniæ Reges eadem pietatis laude commendentur, abſque ulla dierum, aut Sacerdótum limitatione, Majeſtatem Tuam, & Reges Luſitaniæ pro tempore futuros conſtituimus, ut noſtro nomine, & Sanctæ hujus Sedis, facultatem impertiant Sacrum faciendi ad Altare, quod a Nobis conſecratum Liſbonam devehetur; pro certo habentes idipſum negotium tam caute, ac prudenter a Majeſtate Tua pertractandum eſſe, ut nihil unquam futurum ſit, quod rationi parum conſentaneum videatur. Inſuper idem Altare perpetuo privilegiatum declaramus, quamvis in Eccleſia Sancti Rocchi aliud Altare præditum ſimili jam privilegio exiſtat: Regi autem Luſitaniæ pro tempore, item Reginis, cæteriſque eorum Conſanguineis, & Affinibus uſque ad tertium gradum incluſive, plenariam Indulgentiam, & omnium delictorum remiſſionem elargimur, quoties Pœnitentiæ Sacramento expiati, & ſacra Synaxi refecti, ante ipſum Altare preces ad Deum effundent, ut hæreſes extinguat, Chriſtianos Principes ad concordiam deducat, & Sanctam Eccleſiam in altiorem gloriæ & dignitatis locum efferat.

§.3. Hæc a Nobis præſtanda duximus, ut Majeſtas Tua benevolentiam noſtram magis agnoſceret, gratique animi ſtudium pro tot beneficiis, quæ in Nos amantiſſime congeſſit. Illud quoque perſuaſum habeat optamus, hærere defixam animo Noſtro Sui memoriam, & quoties Sacrum Deo facimus enixe petere, ut Majeſtatem Tuam omni cumulet felicitate, cui Nos pariter Apoſtolicam Benedictionem impertimur.

Dat. die 15. Jan. 1745. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem ſub Annulo Piſcatoris die XV. Januarii MDCCXLV. Pontificatus Noſtri Anno Quinto.

Cajetanus Amatus.

APPENDIX VI.

AD LIB. III. CAP. VI. NUM. 11. EX TOMO I. BULLARII NUM. 41. PAG. 109.

Indultum pro celebratione Miſſarum ſuper Triremibus Militiæ Hoſpitalis S. Joannis Hieroſolymitani.

BENEDICTUS PAPA XIV.

AD PERPETUAM REI MEMORIAM.

Summarium precum & rationum. EXponi Nobis nuper fecit Dilectus Filius Magnus Magiſter Hoſpitalis Sancti Joannis Hieroſolymitani, quod ipſe, conſiderans tam fratres Milites, quàm Officiales, Nautas, & Turmam Catholicam, qui ſuper Claſſe Triremium Hoſpitalis præfati reperiuntur, tempore expeditionum, præſertim in Littore Maris Africi, & Lybici, aliiſque partibus com-

communi Chriſtiani nominis hoſti ſubjectis, longo tempore, & multoties in ſolemnioribus anni Feſtis diebus, prout etiam quando in oris maritimis Catholicornm Principum, & in illorum portubus exiſtunt, tum propter anni tempeſtates ſibi adverſas, quæ minime permittunt tentorium in terra figere, & obtendere, ſub quo ſacroſanctum Miſſæ Sacrificium celebrari poſſit, tum propter diſtantiam Terræ firmæ, Sacroſanctum Miſſæ Sacrificium hujuſmodi audire non poſſe; ut incommodis, & incovenientibus hujuſmodi, ne pietas, & devotio Fratrum, Subditorumque ejuſdem Hoſpitalis minuatur, occurri poſſit, idem Miſſæ Sacrificium in Triremibus prædictis celebrari poſſe plurimum deſiderat: Nobis propterea dictus Magnus Magiſter humiliter ſupplicari fecit, ut in præmiſſis opportunè providere, & ut infra indulgere de benignitate Apoſtolica dignaremur.

Pontifex annuit.

§. 1. Nos igitur piis dicti Magni Magiſtri votis hac in re, quantum cum Domino poſſumus, favorabiliter annuere, eumque ſpecialibus favoribus, & gratiis proſequi volentes, & a quibuſvis excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti, aliiſque Eccleſiaſticis ſententiis, cenſuris, & pœnis, a jure, vel ab homine quavis occaſione, vel cauſa latis, ſi quibus quomodolibet innodatus exiſtit, ad effectum præſentium dumtaxat conſequendum, harum ſerie abſolventes, & abſolutum fore cenſentes, hujuſmodi ſupplicationibus inclinati, moderno, ac pro tempore exiſtenti Magno Magiſtro, & Dilectis Filiis Conſilio Hoſpitalis præfati, petitam facultatem celebrari faciendi ſacroſanctum Miſſæ Sacrificium hujuſmodi, tum tempore navigationis, quo Triremes hujuſmodi anchoratæ ſunt, in quibuſvis oris, littoribus, & portubus, habitatis, & non habitatis, & dummodo celebratio Miſſæ hujuſmodi eo tempore, quo mare tranquillum, & Cœlum ſerenum reperiatur, & cum aſſiſtentia alterius Preſbyteri, ſeu Diaconi, fiat; itaut periculum effuſionis Sanguinis in dicta celebratione minime adſit; auctoritate Apoſtolica tenore præſentium concedimus, & indulgemus. Non obſtantibus Conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, cæteriſque contrariis quibuſcumque.

Cum conditionibus opportunis.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem ſub Annulo Piſcatoris die XV. Januarii MDCCXLII. Pontificatus Noſtri Anno Secundo.

Dat. die 15. Jan. 1742.

D. Cardinalis Paſſioneus.

Idem Indultum habetur eodem tomo pag. 162. ad Pontificias Trieremes extenſum, eodemque modo conceptum.

APPENDIX VII.

AD LIB. III. CAP. VIII. NUM. 6. EX TOMO I. BULLARII NUM. 103. PAG. 366.

Quæ inſerta eſt in Editione Latina Patavina Sect. 2. §. 60. pag. 183.

De Applicatione Miſſæ Parochialis pro Populo, Conventualis vero pro Benefactoribus Eccleſiæ. Item de Divinæ Pſalmodiæ cantu.

Venerabilibus Fratribus Patriarchis, Archiepiſcopis, Epiſcopis, cunctiſque locorum Ordinariis per Italiam conſtitutis.

BENEDICTUS PAPA XIV.

VENERABILES FRATRES, SALUTEM ET APOSTOLICAM BENEDICTIONEM.

Pontifex Paſtorales ſollicitudines cum Epiſcopis libenter communicat.

CUM ſemper oblatas Nobis occaſiones Apoſtolica ſcripta dirigendi ad Fraternitates Veſtras libenter amplectimur, ut ſinceræ Noſtræ erga Vos dilectionis argumenta frequenter eluceant; tum vero majori animi alacritate idipſum præſtamus, quum ad excitandum Fraternitatum Veſtrarum zelum pro conſervatione rectæ diſciplinæ in Clero regimini Veſtro commiſſo, præſentibus rerum, aut temporum conditionibus commovemur. Nec enim impoſitum imbecillitati Noſtræ omnium Eccleſiarum ſollicitudinis onus aliter ſuſtinere Nos poſſe confidimus, quam ſi Divini Cultus augumentum, atque exactam Eccleſiaſticarum Sanctionum in ſingulis Diœceſibus cuſtodiam, religioſæ vigilantium Paſtorum curæ identidem inculcando, commendemus.

De applicatione Miſſæ Parochialis & Conv. & c. plura decreta edita a Cong. Conc.

§. 1. Hujus porro Epiſtolæ ad Vos ſcribendæ occaſionem Nobis atque argumentum in primis præbet onus illud, quod omnibus animarum curam gerentibus incumbit, applicandi Miſſam Parochialem pro Populo ipſorum curæ commiſſo; tum etiam applicatio Miſſæ Conventualis, quæ pro Benefactoribus in genere facienda eſt ab iis, qui Miſſas canunt in Eccleſiis Patriarchalibus, Metropolitanis, Cathedralibus, & Collegiatis; tum denique debitum pſallendi, quo tenentur Canonici prædictarum Eccleſiarum Choro aſſiſtentes. Cujus quidem argumenti minime nova, ſed a ſcriptoribus frequenter habita tractatio eſt; cumque ea res in hujus Almæ Urbis Noſtræ Congregationibus, & potiſſimum in Congregatione Venerabilium Fratrum Noſtrorum S. R. E. Cardinalium, Concilii Tridentini Interpretum, cujus Secretarii munere olim in minoribus conſtituti multos annos perſuncti ſumus, multoties diſcuſſa ac definita fuerit; quamvis earumdem Congregationum Decreta plerumque circa eam uniformia & ſibi conſona prodierint,

eorum-

eorumque Decretorum nonnulla etiam Pontificiam Prædeceſſorum Noſtrorum approbationem & confirmationem meruerint; minime tamen mirandum eſſet, eorum notitiam ad ſingulos quoſque Veſtrum non adhuc perveniſſe. Quapropter non modo opportunum, verum etiam neceſſarium duximus, Encyclicam hanc Epiſtolam ad Vos ſcribere, per quam, ſublata demum diverſarum, in quas Scriptores abierunt, opinionum varietate, conſtans hujus Apoſtolicæ Sedis ſententia prædictis de rebus cuilibet innoteſcat; & Fraternitatibus Veſtris quædam veluti norma ac regula ſuppetat, juxta quam Synodales, aliaſque Veſtras circa præmiſſa Conſtitutiones, Ordinationes, ſeu Edicta, quorum publicationem Vobis injungimus, dirigere valeatis. Eorum vero exequutionem, dum, juxta ea, quæ in præſentibus tenenda atque ſervanda præſcribimus, omni, qua decet, ſollicitudine ac vigilantia urgere ſtudebitis, minime dubitandum Vobis erit, ne Statutorum Veſtrorum implemento obicem aut moram afferre valeant recurſus ad hujus Noſtræ Curiæ Tribunalia forſitan habendi; utpote quos omnino rejiciendos eſſe præcipimus ac jubemus; quamobrem has ipſas Litteras Noſtras in ſingulorum Tribunalium Regeſtis aſſervari volumus, atque ad earum præſcriptum tam ipſorum Tribunalium reſolutiones, quam de Veſtris decretis, quæ ipſis præſentibus inhærentes edituri eſtis, judicia exigi, & conferri mandamus.

Quibus inhærendo, præſentes literæ publicantur.

Appellatione remota exequendæ.

§.2. Et quidem quod nuper enunciavimus, ſacroſanctum Miſſæ Sacrificium a Paſtoribus animarum applicari debere pro Populo ipſorum curæ commiſſo, id veluti ex Divino præcepto deſcendens, a Sacra Tridentina Synodo diſerte exprimitur *ſeſſ.23. cap.1. de Reformat.* per hæc notabilia verba: *Cum præcepto Divino mandatum ſit omnibus, quibus animarum cura commiſſa eſt, oves ſuas agnoſcere, pro his Sacrificium offerre*. Et quamvis minime defuerint, qui per inanes & frivolas interpretationes hujuſmodi obligationem a Sancta Synodo memoratam de medio tollere, vel ſaltem extenuare contenderint; quum tamen relata Concilii verba ſatis clara & perſpicua ſint, quumque prædicta Congregatio ejuſdem Concilii interpretationi privative præpoſita conſtanter edixerit, eos quibus animarum cura demandata eſt, non modo Sacrificium Miſſæ celebrare, ſed illius etiam fructum medium pro Populo ſibi commiſſo applicare debere, nec illud pro aliis applicare, aut pro hujuſmodi applicatione eleemoſynam percipere poſſe; quodque magis intereſt, quum hæc intelligentia a Prædeceſſoribus Noſtris Romanis Pontificibus approbata fuerit, & confirmata; nihil jam amplius ulli veſtrum deſiderandum ſupereſt, ut eam amplecti, eidemque obſequi, necnon illius promptam executionem in Veſtris reſpective Diœceſibus omni ſtudio procurare debeatis.

Applicatio Miſſæ Paroch. pro Concilii Trid. & Sedis Ap. decretis ſancita.

§.3. Neque Nos tamen, qui ut ſuperius innuimus, in minoribus adhuc degentes, munus Secretarii prædictæ Congregationis Concilii Tridentini Interpretis plures annos obivimus, alioſque non paucos partim in Anconitanæ Cathedralis, partim in Metropolitanæ Bononienſis, Patriæ noſtræ dilectiſſimæ, quam adhuc retinemus, gubernatione aſſidue tranſegimus, non inquam Nos latent multiplicis generis effugia, per quæ nonnulli prædictæ obligationis implementum declinare ſatagunt, quibuſque proinde opportune a Nobis eſt occurrendum.

Sed variis effugiis declinari ſolita.

§.4. Quum enim Sacrum Tridentinum Concilium, ne Animarum cura negligatur, non uno in loco Epiſcopis mandet, ut quotieſcumque opus fuerit

Etiam Vicarii amovibiles, & temporarii, ac Regulares ad id tenentur.

rit idoneos Vicarios cum certorum fructuum aſſignatione ad eandem curam exercendam eligant ac deputent, uti videre eſt *in ſeſſ.6. cap.2. ſeſſ.7. cap.5.*, *& 7. ſeſſ.21. cap.6. ſeſſ.25. cap.16.*, non raro autem eveniat, ut aliqua Eccleſia Parochiali vacante, Vicarius pariter adimplenda hujuſmodi Eccleſiæ onera, uſque ad novi Rectoris electionem, ab Epiſcopo deputari debeat, eodem Concilio Tridentino id jubente *ſeſſ.24. cap.18, de Reform.*, nonnulli ex hujuſmodi Vicariis nituntur ſe ipſos a prædicta obligatione ſubtrahere, vel ex eo quod habituali cura penes alium ſeu alios reſidente, ipſi actualem dumtaxat exerceant; vel quod ipſi ſint ad nutum amovibiles; vel ad breve tempus hujuſmodi curæ ſint addicti: ut nihil hic loquamur de Parochis Regularibus, qui a prædicta applicatione Miſſæ pro Populo nonnunquam alienos ſe oſtendunt. Itaque mens noſtra & ſententia eſt, ſicuti etiam pluries a prælaudatis Congregationibus judicatum fuit ac definitum, quod omnes & ſinguli, qui actu Animarum curam exercent, & non ſolum Parochi aut Vicarii Regulares, uno verbo, omnes & ſinguli, de quibus ſupra dictum eſt, atque alii quicumque etiam ſpecifica, & individua mentione digni, æque teneantur Miſſam Parochialem applicare pro populo, ut præfertur, ipſorum curæ commiſſo.

Non obſtante defectu Congruæ, aut quacumque contraria conſuetudine.

§.5. Nonnulli vero ad evitandum hujuſmodi obligationis implementum, allegare ſolent, congruos ſibi Parochiæ ſuæ redditus non ſuppetere; alii denique ad inveteratam conſuetudinem confugiunt, ſuſtinentes id neque ſibi, neque deceſſoribus ſuis per longum tempus, quod immemorabile affirmant, unquam in uſu fuiſſe. Nos autem ad præcedentes prædictæ Congregationis Concilii reſolutiones noſtram approbationem & confirmationem extendimus; & quatenus opus ſit, auctoritate Apoſtolica iterum tenore præſentium decernimus & declaramus, quod licet Parochi, ſeu alii, ut ſupra, animarum curam habentes congruis præfinitis redditibus deſtituantur, & quamvis antiqua ſeu etiam immemorabili conſuetudine in ipſorum Diœceſibus ſeu Parochiis obtinuerit, ut Miſſa pro Populo non applicaretur, eadem nihilominus omnino in poſterum ab ipſis debeat applicari.

Diebus tamen Feſtis de præcepto dumtaxat.

§.6. Dum tamen diximus, omnes animarum curam habentes Miſſæ Sacrificium pro Populo ſibi commiſſo applicare debere, non ideo ſtatuere voluimus, eoſdem aut quotidie, aut quotieſcumque celebraverint, ad prædictam applicationem pro Populo teneri. Et quidem Sacroſancta Tridentina Synodus *ſeſſ.23. cap.14.* præcipit Epiſcopis curare, ut Sacerdotes ſaltem diebus Dominicis, & Feſtis ſolemnibus Miſſarum ſacra faciant, *ſi autem curam habuerint animarum, tam frequenter, ut ſuo muneri ſatisfaciant, Miſſas celebrent*; in pluribus autem Synodalibus Epiſcoporum Conſtitutionibus novimus provide conſtitutos ac deſignatos eſſe dies, quibus animarum Paſtores Miſſas celebrare debeant. At vero Nos id unum in præſenti ſuſcepimus decernendum, quando nimirum iidem pro Populo celebrare & applicare teneantur; & quamvis compertum habeamus id, quod alias a Congregatione Concilii reſponſum fuit, Parochum nempe pinguibus redditibus dotatum quotidie pro Populo celebrare & applicare debere: eum vero qui uberioribus hujuſmodi redditibus non gaudeat, feſtivis tantum diebus id ipſum præſtare teneri; quum tamen pariter nobis perſpectæ ſint tum controverſiæ ſuper hoc ipſo exortæ, nimirum ad quam ſummam pertingere debeant Eccleſiæ Parochialis proventus, ut pingues, & uberes appellari poſſint; quoniam

Digitized by Google

niam pingues minime habendi ſunt redditus, etiam copioſi, quibus tamen multiplicia & gravia ſint onera adnexa; tum etiam multorum querelæ adverſus hujuſmodi decretum, tamquam plus æquo rigidum, excitatæ Nobis innoteſcant; Idcirco opportunum cenſemus Fraternitatibus Veſtris declarare, Nobis abunde ſatisfactum fore, Vobiſque proinde ſatis eſſe poſſe, dum ii, qui animarum curam exercent, Sacrificium Miſſæ pro Populo celebrent atque applicent in Dominicis aliiſque per annum diebus Feſtis de præcepto; quum prædicti Dominici, aliique Feſti dies ii ſint, in quibus juxta præceptum Concilii Tridentini *ſeſſ.5. cap.2. & ſeſſ.24. cap.4.* quilibet animarum curæ præpoſitus Populum ſibi commiſsum ſalutaribus verbis paſcere debet, docendo ea quæ ſcire omnibus neceſsarium eſt ad ſalutem; iidemque ſint dies, de quibus eadem Sancta Synodus ſtatuit, ut *moneat Epiſcopus Populum diligenter, teneri unumquemque Parochiæ ſuæ intereſſe, ubi commode id fieri poteſt, ad audiendum Verbum Dei*; & quibus Parochi Subditos ſuos in Doctrina Chriſtiana erudire debent, juxta id quod a prædicto Concilio in cit. cap.4. Epiſcopis præcipitur. ut nempe *ſaltem Dominicis & aliis feſtivis diebus pueros in ſingulis Parochiis Fidei rudimenta, & obedientiam erga Deum & Parentes, diligenter ab iis, ad quos ſpectabit, doceri* curent.

Comprœhenſis illis, quibus tenetur Populus Miſſā audire.

§.7. Et quia in nonnullis Diœceſibus numerus dierum Feſtorum de præcepto, de Apoſtolica noſtra auctoritate & conſenſu, eatenus eſt imminutus, ut nempe in aliquibus Feſtis Chriſtifideles & Miſsam audire, & ab operibus ſervilibus abſtinere debeant; in aliis vero Populo permiſsum ſit opera ſervilia exercere, firma remanente obligatione audiendi Miſsæ Sacrificium; Nos ut obortæ jam dubitationes circa onus applicationis Miſsæ Parochialis in hujuſmodi diebus Feſtis penitus eliminentur, ſtatuimus & declaramus, quod etiam iiſdem Feſtis diebus, quibus Populus Miſsæ intereſſe debet, & ſervilibus operibus vacare poteſt, omnes animarum curam gerentes Miſsam pro Populo celebrare & applicare teneantur.

Facultas conceditur diſpenſandi Parochos pauperes ab applicatione pro Populo diebus Feſtis.

§.8. Quia vero propria nonnunquam experientia ſatis agnovimus, aliquos eſse Parochos adeo pauperes, ut ferme ex eleemoſynis, quas a Fidelibus pro Miſſarum celebratione accipiunt vivere cogantur; eos vero, qui Eccleſia Parochiali vacante, ad animarum curam exercendam, ſub Vicarii, ſeu Occonomi nomine, deputantur, aliquibus in locis adeo illiberaliter tractari, ut exigui redditus ipſis conſtituti, & pauca incerta emolumenta eiſdem obvenientia, ægre ad eorum vitæ neceſſaria ſufficiant; quod iis quoque non raro evenire ſolet, qui in aliquibus Eccleſiis, habituali cura apud alios manente, actuali tantum exercitio ſunt addicti; proindeque cum iſtis ſevere nimis agi videretur, ſi diebus feſtis, quibus potiſſimum hujuſmodi occaſio ſe offert, eiſdem vetitum eſſet eleemoſynam pro applicatione Miſſæ recipere: Idcirco Nos tam iſtorum, quam illorum inopiam ſummopere miſerantes, eiſdemque quantum Nobis integrum eſt, conſulere volentes; quamvis, ut ſupra dictum eſt, omnes & ſinguli prædicti teneantur diebus feſtis Miſſam pro Populo celebrare & applicare; attamen, quod pertinet ad Prædictos Parochos egentes, unicuique veſtrum facultatem concedimus, cum iis, quos revera tales eſſe noveritis, opportune diſpenſandi, ad hoc ut, etiam diebus feſtis hujuſmodi, eleemoſynam ab aliquo pio offerente recipere, & pro ipſo Sacrificium applicare, quatenus id ab eo requiratur, libere & licite poſſint & valeant; dummodo ad neceſſariam Populi commoditatem, in

Modo in Eccl. Paroch. celebrent, & totidem Miſſas pro populo applicent.

in ipſa Eccleſia Parochiali Miſſam celebrent; ea tamen adjecta conditione, ut tot Miſſas infra hebdomadam pro Populo applicent, quot in diebus feſtis, infra eandem hebdomadam occurrentibus, juxta peculiarem intentionem alterius pii Benefactoris obtulerint.

Vicarii temporanei congruis redditibus ad hunc effectum providendi.

§.9. Quod autem ſpectat ad Vicarios, ſive Œconomos Eccleſiarum vacantium, quum a Sacro Tridentino Concilio *cit. ſeſſ.24. cap.18.*, cuilibet Epiſcopo tribuatur facultas eos deputandi & conſtituendi, *cum congrua, ejus arbitrio, fructuum portionis aſſignatione*; veſtrum erit, Ven. Fratres, cum iis agere, qui vacantis Eccleſiæ fructus exigunt, ut egenti Vicario, qui exigua hujuſmodi certorum fructuum aſſignatione, paucíſque incertis proventibus gaudeat, congruum aliquod augmentum præbeatur pro onere celebrandi & applicandi Miſſam pro Populo diebus Feſtis. Quapropter pro iis locis, in quibus Eccleſiarum vacantium fructus ad commodum Cameræ Noſtræ Apoſtolicæ exiguntur, opportuna Theſaurario Noſtro Generali mandata dirigimus, quæ is denunciare non prætermittet peculiaribus dictorum locorum Collectoribus, cum quibus Epiſcopi Eccleſiaſticæ Noſtræ Ditionis, ceterorumque locorum, in quibus, ut præfertur, Eccleſiarum vacantium fructus ad Cameram prædictam pertinent, officii ſui partes in eum finem, de quo ſupra diximus, interponere debebunt.

Eaque de re cum Collectoribus Cam. Ap. agendum.

De Vicariis perpetuis, vel etiam amovib. ſervanda Conſtitutio Sancti Pii V.

§.10. Ac demum, quoad illos, qui tanquam Vicarii, ſive perpetui, ſive ad tempus conſtituti, Animarum curam adminiſtrant, quæ apud alios habitu reſidet, ratione alicujus Eccleſiæ Parochialis, ipſorum Eccleſiis, ſeu Monaſteriis, Collegiis, aut Locis Piis olim unitæ; quamvis a recol. mem. Prædeceſſore Noſtro S. Pio Papa V. præfiuita fuerit certa pars fructuum hujuſmodi Vicariis aſſignanda, prout in ipſius Conſtitutione, quæ incipit, *Ad exequendum*, data Kalendis Novembris Anni 1567. diſtincte ſtatuitur; nihilominus ubi præſcripta fructuum portio vel nullo modo, vel non integre Vicariis prædictis aſſignata reperiatur, vel etiam ubi ea, quæ ad normam prædictæ Conſtitutionis eiſdem fuerit attributa, minime ſufficiens a vobis reputetur, propter temporum circumſtantias, & ſignanter pro implendo onere celebrandi & applicandi Miſſam pro Populo diebus Feſtis de præcepto; utendum vobis erit poteſtate, quam fecit Epiſcopis Synodus Tridentina *ſeſſ.7.cap.7.*, dum illorum arbitrio permiſit, juxta temporum, atque injunctorum onerum rationem, congruam prædictis Vicariis fructuum portionem aſſignare; quam ob cauſam Nos etiam Fraternitatibus Veſtris, quatenos opus ſit, neceſſarias omnes & opportunas facultates impertimur; quibuſcumque appellationibus, privilegiis, aut exemptionibus, ut in eodem Concilio ſancitur, adverſus ea, quæ ſalubriter a Vobis conſtituta fuerint, minime ſuffragantibus.

II.

Miſſa Conventualis in Eccleſ. Colleg. Cathedr. &c. quotidie celebranda, & pro Benefact. in genere applicanda.

§.11. Hæc igitur circa Miſſam Parochialem ſtatuenda, & Fraternitatibus Veſtris denuncianda judicavimus. Indeque gradum facientes ad ea quæ pertinent ad Miſſam Conventualem, neminem Veſtrum latere putamus Sacrorum Canonum ſanctiones, quibus præcipitur, ut ſingulis diebus in Eccleſiis Patriarchalibus, Metropolitanis, Cathedralibus, & Collegiatis tum Horæ Canonicæ debitis modo, & forma recitentur, tum etiam Miſſa Conventualis celebretur; quæ adeo claræ ſunt, ut nulla ſuper iis oriri poſſit dubitatio. Eaque de re perſpicuæ pariter, & per omnia uniformes exiſtunt Reſolutiones ab hac Congregatione Ven. Fratrum Noſtrorum Concilii Tridenti-

denti-

dentini Interpretum repetitis vicibus emanatæ, quas omnes Apoſtolica auctoritate noſtra confirmamus & approbamus, earum executionem Vobis enixe inculcantes: ut ſcilicet Miſsa Conventualis, quæ ſingulis diebus canitur a Clero prædictarum Eccleſiarum, pro earundem Benefactoribus in genere quotidie applicetur; eodem prorſus modo, quo Miſsam Parochialem ab iis, qui curam Animarum gerunt, pro Populo ſibi commiſso, ſingulis ſaltem diebus feſtis de præcepto, applicari debere ſuperius declaravimus.

Nec ſuffragetur applicatio pro certo Benefactore.

§. 12. Itaque date operam, ut falſam quorundam opinionem eliminetis, quam in aliquibus Eccleſiis ejuſmodi, ſive dolo malo, ſive per errorem invectam eſse novimus: quod nempe dum Miſsa Conventualis pro certo aliquo Eccleſiæ Benefactore, vel grati animi ergo, vel ex vi oneris impoſiti celebratur, & applicatur, ſatis impletum cenſeatur debitum applicationis Miſsæ Conventualis. Etenim hujuſmodi debitum non quidem reſpicit ſingulares aliquos Benefactores, ſed Benefactores in genere cujuslibet Eccleſiæ, cujus ſervitio addicti ſunt quicumque in eadem ſive Dignitates, ſive Canonicatus, ſive Manſionariatus, ſive Beneficia Choralia obtinent, & Miſsam Conventualem ſuis reſpective vicibus celebrant.

Nec pariter alterius generis preces, vel ſtata anniverſaria Sacrificia.

§. 13. Neque minus improbandam noveritis aliorum ſententiam, qui ſatis putant ſupradictam obligationem impletam eſse, dum in eorum Eccleſiis pro Benefactoribus in genere aliquæ interdum preces ſiunt, vel anniverſaria ſtatis diebus Sacrificia pro illis peraguntur. Nemo enim id ſibi arrogare debet, ut impoſitæ obligationi alia ratione ſatisfacere poſſit, quam ea, quæ a Lege Eccleſiaſtica multoties præſcripta fuit; nimirum Miſsam Conventualem ſingulis diebus pro Benefactoribus celebrando, eandemque pro illis in genere applicando.

Ratio, & origo hujuſmodi obligationis.

§. 14. Profecto non ſolum prioribus Eccleſiæ ſeculis, verum etiam temporibus haud longe a noſtra ætate remotis, (quod Vos ex Hiſtoria Eccleſiæ didiciſſe non dubitamus) ſervabatur olim in ſingulis Eccleſiis ſeries accurata omnium, & ſingulorum, quorum liberalitate unaquæque aucta fuerat, eorumque nomina Sacris Diptychis, ſic enim vocabantur, ideo conſignata erant, ut eorundem recordatio nunquam interierit, utque pro iis tum preces funderentur, tum etiam Miſſæ Sacrificium offerretur; quam ob cauſam etiam prædictus Catalogus in pleriſque Eccleſiis ob oculos Presbyteri Celebrantis apponi conſuevit; licet iidem pii Benefactores in ſuis donationibus nihil penitus pro ſe pacti eſſent, ſed tantummodo pro peccatorum ſuorum remiſſione ſe bona ſua Deo offerre declaraſſent. Eccleſiarum ſiquidem Præſules preces pro iis imperandas eſſe duxerunt; quamvis illi propria bona offerentes ne verbum quidem ea de re feciſſent. Sacrorum hujuſmodi Diptychorum uſus ſenſim defecit; ob idque in oblivione jacent alicubi complurium Benefactorum nomina. At non idcirco deſerere fas eſt uſum & diſciplinam orandi pro iis, & Sacrificium Miſsæ pro illis offerendi. Atque inde præceptum applicandi Miſsam Conventualem pro Benefactoribus in genere, originem atque rationem deſumit.

Cujus declinandæ plures cauſæ fruſtra afferuntur.

§. 15. Quemadmodum vero, loquendo de Miſsa Parochiali, ſuperius dictum eſt, varias excuſationes afferri ſolere, ad declinandam illius applicationem pro Populo diebus Feſtis de præcepto; ita pariter uſuvenit quoad applicationem quotidianam Miſsæ Conventualis pro Benefactoribus in genere. Ut autem ſuperiores illæ, ſic etiam hæ poſteriores, provide e medio ſublatæ

latæ fuerunt per opportunas Congregationis Concilii Tridentini reſolutiones, quas proinde in his etiam auctoritate Noſtra approbamus & confirmamus.

Statuitur contrariam conſuetudinem, etiam immemorabilem, non ſuffragari.

§.16. Nonnulli ſiquidem obtentu contrariæ conſuetudinis, etiam immemorabilis, in propria Eccleſia vigentis, ſe ab hujuſmodi onere eximi poſſe ſibi perſuaſerunt. Verum jam pluries reſponſum fuit, hujuſmodi conſuetudinem, licet immemorabilem, quæ potius abuſus & corruptela dicenda eſt, nemini ſuffragari.

Peculiarem Celebrantis obligationem per alium implendam.

§.17. Alii a Miſſa pro Benefactoribus in genere applicanda ſe excuſatos voluiſſent, ex eo quod alio quopiam Miſſarum onere obſtricti inveniantur, vel ratione proprii Canonicatus, aut alterius Beneficii Eccleſiaſtici, quod inſimul cum Canonicali præbenda obtinent; vel quia, præter munus Canonici, ſeu Beneficiati, aut Manſionarii in Eccleſia Chatredali ſeu Collegiata, quum etiam in eadem, vel in alia Eccleſia Parochialem curam exerceant, dum Miſſam Conventualem canunt diebus feſtis de præcepto, debent pro Populo ſibi commiſſo eam applicare; ac proinde nequeunt eandem pro Eccleſiæ Benefactoribus ſpecialiter offerre. Sed his quoque obviam itum eſt, jubendo ſingulis prædictis, ut Miſſam Conventualem, quam canunt, pro Eccleſiæ Benefactoribus in genere applicent; pro aliis vero, pro quibus ipſi peculiariter Miſſam applicare tenentur, alterum ſubſtituant, qui ipſorum loco Miſſam hujuſmodi celebret, applicetque.

Eleemoſynam quatenus opus deſumendam ex maſſa diſtributionum.

§.18. Aliorum pariter exceptio fuit, quod Miſſa Conventualis non ſemper a Canonicis aut Dignitatibus celebretur, ſed aliquando etiam a Beneficiatis aut Manſionariis; quos minus æquum videtur pro Miſſæ celebratione omni eleemoſyna carere, quæ unde deſumi valeat, ignoratur. Cui tamen rei pariter conſultum eſt, demandando, ut ea deſumatur ex maſſa diſtributionum.

His deficientibus, opportuna pauperibus diſpenſatio concedatur.

§.19. Alii denique obtenderunt exiguitatem hujuſmodi diſtributionum, quæ ob detractam eleemoſynam quotidianam pro Miſſa Conventuali, ad nihilum fere redactæ, vix foret ut ab aliquo curarentur, cum magno detrimento ſervitii Eccleſiæ præſtandi. Tridentina quidem Synodus *ſeſſ.24. cap.15.* opportunas rationes oſtendit, quibus Canonicalium Præbendarum inopiæ valeat provideri. Si vero deſignatam a Concilio viam, ut fere evenire ſolet, nequaquam iniri poſſe contingat, reliquum erit ad Congregationem Concilii recurſum habere; cujus erit, perſpecto ex Veſtris relationibus rerum ſtatu, auctoritate Apoſtolica a Prædeceſſoribus Noſtris eidem impartita, & a Nobis etiam præſentium tenore confirmata, quotidianam applicationem Miſſæ Conventualis pro Benefactoribus in genere, ut alias, ad Feſtos tantummodo dies reducere.

De ſecunda, & tertia Miſſa Conventuali.

§.20. Non modo Eccleſiis Patriarchalibus, Metropolitanis, Cathedralibus, & Collegiatis injunctum reperitur, ut quotidie Miſſa Conventualis in eiſdem canatur, ſed etiam in Rubricis Generalibus, quarum exactiſſimam Fraternitatibus Veſtris cuſtodiam commendamus, præſcribitur, ut certis diebus non una, ſed binæ, atque etiam aliquando tres Miſſæ Conventuales uno die celebrentur. Itaque quum nuper a Nobis dictum fuerit, primam Miſſam Conventualem quotidie pro Benefactoribus in genere celebrandam & applicandam eſſe; nunc expendendum ſupereſt, an earundem Eccleſiarum Capitula Juriſdictioni Veſtræ reſpective ſubjecta adigere debeatis, ut alias quo-

Digitized by Google

quoque Miſſas, ſi plures, ut præfertur, celebrari contigerit, pro Benefactoribus in genere ſimiliter applicent.

Congregat. Concilii reſponſa.

§.21. Hujuſmodi quæſtio ab aliquibus ex Vobis Eccleſiaſtico zelo flagrantibus ſupradictæ Congregationi Venerabilium Fratrum Noſtrorum Concilii Tridentini Interpretum propoſita eſt. Jamque ante illius propoſitionem compertum fuerat, aliàs ab eadem Congregatione reſponſum fuiſſe, concedendam eſſe exemptionem ab onere applicandi ſecundam & tertiam Miſſam Conventualem pro Benefactoribus in genere, attenta Canonicatuum & Beneficiorum tenuitate: ex quo inferri poterat, hujuſmodi applicationis debitum manere, ubi de Eccleſiis pauperibus non ageretur.

Pontifex abſolvit ab applicat. ſecundæ, & tertiæ Miſſæ, niſi aliud uſu receptum ſit.

§.22. Verum quum hanc definiendæ quæſtionis regulam apud prædictam Congregationem non admodum veteri obſervantia firmatam probe noverimus, cumque hujuſce dubii ſolutionem eadem Congregatio nuper judicio Noſtro remittendam eſſe cenſuerit; Nos ita judicamus, idque Vobis tenendum indicimus; laudandos nempe & confirmandos eſſe, quotquot ſponte ſua ſecundam, aut tertiam Conventualem Miſſam pro Benefactoribus in genere applicant; qui vero idem agunt ex vi conſuetudinis in ipſorum Eccleſia vigentis, iis imperandum, ut in ea conſuetudine perſeverent. Ubi vero id uſu receptum non invenitur, liberam omnino ſecundæ, tertiæque Miſſæ Conventualis applicationem celebrantibus reliquendam eſſe, dummodo in commemoratione pro Defunctis, Eccleſiæ Benefactorum in genere non obliviſcantur.

III. Commendat exactam in Choro pſallendi rationem.

§.23. Huic demum Epiſtolæ noſtræ finem imponentes, Fraternitates Veſtras enixe hortamur, ut maximam curam & vigilantiam in id conſcratis, ut in Eccleſiarum Veſtrarum Choris, præter devotam celebrationem, debitamque applicationem Miſſæ Conventualis, Horæ Canonicæ non præpropere, ſed exacte, pauſa nempe interpoſita, & maxima, qua decet, reverentia, ac religione canantur.

Declarat etiā Canonicos ubique teneri ad Pſallendum.

§.24. Equidem ſcimus, in aliquibus Metropolitanis & Cathedralibus Eccleſiis, inter Canonicos eam opinionem invaluiſſe, ut ſe munus ſuum ſatis implere contendant, dum Choro præſentes aſſiſtunt, licet ipſi ſibi ſilentium imperent, neque pſallentibus Beneficiatis aut Manſionariis in cantu ſe adjungant. In hujuſce vero opinionis confirmationem adduci ab iiſdem ſolent inveteratæ conſuetudines, ſtatuta peculiaria, aut etiam prætenſa Eccleſiarum ſuarum privilegia. At quum Synodus Tridentina *ſeſſ.*24. *cap.*12. loquens de Dignitatibus & Canonicis, qui Choro intereſſe debent, unum ex eorum officiis eſſe dicat, *in Choro ad pſallendum inſtituto Hymnis & Canticis Dei nomen reverentes, diſtincte, devoteque laudare*; quumque panca omnino ſint Capitula, in quibus eo modo a Canonicis in Choro aſſiſtitur, ideoqne receptæ in univerſa Eccleſia diſciplinæ paucos illos adverſari dignoſcatur; quum inſuper opinio illa numquam in Congregatione Concilii Tridentini interpretationi præpoſita examinata ſit, quin ſtatim exploſa fuerit, & improbata; quamvis præſumptis conſuetudinibus, aliiſque fundamentis & rationibus innixa perhiberetur, Canonicis etiam Eccleſiarum Patriarcharum hujus Noſtræ Urbis ſuper hoc inſtantibus; quum denique idem judicium prolatum reperiatur a pluribus Conciliis Provincialibus, ab hac etiam Apoſtolica Sede approbatis & confirmatis; nihil jam reliqunm eſſe videtur, quominus pauciores univerſorum legi ſe accommodent. Equidem mini-

Digitized by Google

minime Nobis compertum eſt, quo peculiari titulo ſuffulti perſuaſum habeant unius vel alterius Eccleſiæ Canonici ſe muneri ſuo ſatisfacere per ſimplicem in Choro aſſiſtentiam, abſque Divinæ Pſalmodiæ Cantu. Verum niſi illis præſto ſit Apoſtolicum non præſumptum, vel abrogatum, ſed legitimum ac vigens Privilegium ſive Indultum; jure ac merito verendum eſt, ne iſti, dum ita ſe gerunt, Præbendarum ac diſtributionum fructus minime ſuos faciant, & conſequenter ne ad eorum reſtitutionem teneantur. Quapropter veſtrum erit, Venerabiles Fratres, hæc omnia illis aperire, ut neque Nobis, neque Vobis apud Divinum Judicem fraudi ſit, ſi in hujuſmodi re, quæ tanti eſt momenti, utpote quæ ad ipſius Dei cultum proxime ſpectat, abuſus & corruptelas, quas arguendo & increpando evellere debebamus, diſſimulatione ac ſilentio noſtro foviſſe & confirmaſſe inveniamur. Interea Fraternitatibus Veſtris, quas intimo cordis affectu conplectimur, Apoſtolicam Benedictionem amantiſſime impertimur. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem die 19. Auguſti 1744. Pontificatus Noſtri Anno Quinto.

Nec ſuffragari præſumpta privilegia, aut cōſuetudinem.

Dat. die 19. Aug. 1744.

APPENDIX VIII.

Ad Librum III. Cap. VIII. & IX., in quibus agitur de Applicatione Miſſæ: quod Argumentum iterum fuſius diſcutitur Cap. XXI., & XXII., circa onus applicandi Miſſam ex accepta eleemoſyna; in hoc vero Cap. XXII. num. 9. agitur de ſorte Miſſæ perpetuæ; unde hic ſubjiciemus ex Libro V. de Synodo Diœceſana

CAPUT X.

De Miſſarum oneribus minuendis.

Concilium Tridentinum conceſſit Epiſcopis, & Generalibus facultatem contrahendi Miſſarum onera.

1 CUM ſapientiſſimi Concilii Tridentini Patres probe animadverterint, adeo ingentem eſſe numerum Miſſarum ex piorum Defunctorum legatis, in perpetuum celebrandarum, ut illum explere, & exæquare impoſſibile jam foret; cumque inſuper perpenderint, ob decrementum redditwum, quos illi reliquerant, adeo tenuem ſupereſſe eleemoſynam, ſingulis Miſſis reſpondentem, ut nullus repereretur Sacerdos, qui onus ſubire vellet eas celebrandi: hiſce de cauſis *ſeſſ. 25. cap. 4. de reform.* facultatem dederunt Epiſcopis, & ſuperioribus Generalibus Ordinum Regularium, ut illi, in ſua quiſque Diœceſana Synodo, hi vero in Capitulis generalibus, pro ipſorum arbitrio & conſcientia, Miſſarum onera contrahere, ſeu eorum numerum minuere poſſent.

Iam Urbanus VIII. revocavit, & ad Sedem Apoſtolicam avocavit.

2 Verum hanc facultatem, qua plerique Antiſtites, præſertim Archiepiſcopus Valentinus in ſua Diœceſana Synodo anni 1577., & in Synodo Provinciali anni 1584., atque in alia Synodo Diœceſana habita anno 1590., apud Cardinalem de Aguirre *tom.* 4. *Conciliorum Hiſpaniæ pag.* 289. & *pag.* 459., uſi fuerant, revocavit, & ad Sedem Apoſtolicam avocavit Urbanus VIII. in ſua Conſtitutione 45. *Bullar. tom.* 5. cujus verba ſunt, *Diſtricte prohibet, atque interdicit, ne Epiſcopi in Diœceſana Synodo, aut Generales in Capitulis generalibus, vel alias quoquomodo reducant onera alla Miſſarum celebrandarum, aut poſt idem Concilium impoſita, aut*

in

Digitized by Google

in limine fundationis; ſed pro his omnibus reducendis, aut moderandis, vel commutandis ad Apoſtolicam Sedem recurratur, quæ, re diligenter perſpecta, id ſtatuet, quod magis in Domino expedire arbitrabitur: Alioquin reductiones, moderationes, & commutationes hujuſmodi, ſi quas contra hujus probationis formam fieri contigerit, omnino nullas, atque inanes decernit: Quare hodie integrum amplius non eſt Epiſcopis in ſuis Diœceſanis Synodis, virtute facultatis ſibi olim a Tridentino conceſſæ, Miſſarnm onera minuere, & moderari; ac proinde reſciſſæ hodie ſunt pleræque quæſtiones, quæ antea a Doctoribus verſabantur, puta an ſolus Epiſcopus, etiam extra Synodum, poſſit Miſſarum onera minuere, an potius Synodi conſenſus ad id requiratur, aliæque ſimiles, de quibus Hurtadus *reſolut. moral. tom.2. lib.6. num.*2125. Solumque diſputari poteſt, an per prædictam Urbani VIII. Conſtitutionem adempta quoque eis ſit poteſtas moderandi numerum Miſſarum, quarum celebrandarum obligationem nemo adhuc in ſe ſuſcepit, & fortaſſe, ob tenuitatem eleemoſynæ illarum numero reſpondentis, nemo reperitur, qui illam acceptare velit. Non eſſe ademptam, opinati ſunt Paſqualigo *de Sacrificio novæ Legis quæſt.*1168. Paſſerin. *de ſtatu hominum tom.2. quæſt.*187. *num.*1055. & alii: Quoniam Urbanus VIII. ſolum interdixit Epiſcopis, ne Miſſarum onera a Fundatoribus impoſita imminuant; Onus autem, inquiunt, a Fundatore quidem relictum, ſed nondum acceptatum, non poteſt dici ulli impoſitum, cum ante acceptationem nullus ſit, qui eo gravetur; ſed hac ſubtili ceteroquin ratiocinatione poſthabita, prævaluit ſententia oppoſita, quam tuetur Diana *in edit. coord. tom.2. tract.1. reſol-*14. *num.*3. & 4., eique ſemper adſtipulata eſt ſacra Congregatio Concilii, a qua cum quæſitum fuiſſet, *An probibito facta Epiſcopis reducendi onera Miſſarum habeat locum etiam in caſu, quo legatum ſit ita tenue, ut non ſit, qui velit onus illi injunctum ſubire, &, ſi recurrendum ſit ad Sedem Apoſtolicam pro moderatione oneris, totum, aut fere totum inſumendum ſit pro expenſis ad id neceſſariis*. Quamvis verba illa; *Ut non ſit, qui velit onus illi injunctum ſubire*, manifeſte indicarent celebrationis onus nondum fuiſſe ab ullo acceptatum, nihilominns eadem Sacra congregatio reſpondit: *Etſi legatum ſit adeo tenue, nihilominus pro reductione oneris, ut ſupra impoſiti, ab iis, ad quos pertinet, Sedem Apoſtolicam eſſe adeundam*: quod adnotatum legitur poſt prædictam Conſtitutionem Urbani VIII. *Bullar. tom.*5. Idemque iterum Sacra Congregatio declaravit in cauſa Lucen. Onerum Miſſarum, in qua diſceptato ſequenti articulo: *An Epiſcopus poſſit onera Miſſarum nondum acceptata reducere, abſque beneplacito Sedis Apoſtolicæ, ſive huius ſacræ Congregationis, quoties reductionem neceſſariam eſſe judicaverit, ex eo quod locus pius legatnm acceptare recuſet, non diminuto onere. Die* 20. *Junii* 1682. *reſpondit Negative*. Secus vero eſſet, ſi is, qui legatum reliquit, expreſſam facultatem dediſſet Epiſcopo, Miſſarum deſignatarum numerum minuendi; tunc enim licere Epiſcopo, inconſulta Sede Apoſtolica, ea facultate uti; cenſuit eadem Sacra Congregatio, uti habetur *cit. tom.* 5. *Bullar*. poſt laudatam Urbani VIII. Conſtitutionem.

3 Attamen, poſt Urbanum VIII., alii Romani Pontifices, videlicet Alexander VII., Clemens X., Clemens XI., Innocentius XIII., & Benedictus XIII. fere omnibus Religioſis Inſtitutis privilegium conceſſerunt, ut Superiores Generales, adhibito maturo conſilio, ac nonnullis ſervatis regulis, in eorum- *Alii Summi Pontifices eâ conceſſerunt, nonnullis ſer-*

 rum-

Digitized by Google

vatis regulis; eaque uſus eſt Author dum Bononiæ fuit Archiep.

rumdem privilegiorum litteris expreſſis, poſſent, in ſua quiſque Religione, onera Miſſarum, antea relicta, & acceptata moderari: eademque facultas a ſan. mem. Benedicto XIII. facta fuit omnibus Epiſcopis, qui vel per ſe, vel per ſuos Procuratores interfuerant Concilio Romano, habito anno 1725., uti videre eſt *in eodem concilio tit.* 15. *cap.* 8. Huic Concilio nos quoque interfuimus, tanquam Doctor in Decretis, non vero tamquam Archiepiſcopus Theodoſiæ, licet hujus Eccleſiæ titulo eſſemus exornati; Epiſcopis quippe mere Titularibus aditus ad illud non patuit; & nihilominus, poſtquam ab Eccleſia Anconitana ab eodem Benedicto XIII. nobis commiſſa, ad Bononienſem Metropolitanam, auctoritate Clementis XII., tranſlati fuimus, ab eodem Clemente poteſtatem impetravimus, Miſſarum in perpetuum celebrandarum numerum juſtis exigentibus cauſis, in noſtra Bononienſi civitate, & diœceſi contrahendi; Qua tamen, ſumma cum moderatione, & cautela uſi ſumus, iiſque in primis adhibitis regulis, quas ſemper præ oculis habuimus, cum Sacræ Congregationis Concilii Secretarii munus obeuntes, de Miſſarum numero a Fundatoribus præſcripto minuendo, in eadem ſacra Congregatione agendum erat.

Item ex Synodo Diœceſana libro VII. Cap.LXX. numero 4. *&* 5.

Si Miſſæ in una Eccleſia dici nequeunt, laudabiliter in alia celebrantur.

4 IN Diœceſi Toletana Eccleſiarum ſacrariis Præfecti tot eleemoſynas pro Miſſis in iiſdem Eccleſiis celebrandis acceptabant, quot ſatisfieri impoſſibile foret: quare ne Fidelium pietas eleemoſynam erogantium fraudaretur, Archiepiſcopus in ſuis Synodalibus Conſtitutionibus juſſit, ut ſinguli Eccleſiarum Præfecti, quolibet trimeſtri, & de perceptis eleemoſynis, & de celebratis Miſſis exactam ſibi rationem redderent; quod ſi Miſſæ numerum non exæquarent ab elargientibus eleemoſynam præſcriptum, liberum ſibi eſſe voluit, earumdem celebrationem alteri Eccleſiæ committere. Etiam ejuſmodi Conſtitutio acriter impugnata eſt apud Sacræ Rotæ tribunal: pleriſque enim videbatur Archiepiſcopus ſuæ poteſtatis limites prætergreſſus, quaſi ſibi jus uſurpaſſet, piam commutandi Fidelium voluntatem, qui in illa ſpeciali Eccleſia Sacrificium pro ſe offerri voluerant, in quam conſuetam contulerant ſtipem. Verum Rotæ Auditorium cum ponderaverit, non fuiſſe ab Epiſcopo abſolute ſancitum, ut Miſſæ extra Eccleſiam celebrarentur, cui fuerant eleemoſynæ oblatæ, ſed dumtaxat præſcriptum, quid faciendum foret, quando in illa tot Miſſæ celebrari non poterant, quot oblatis eleemoſynis reſponderent; cumque ſimul perpenderit, aliquod temperamentum neceſſario adhibendum fuiſſe, ne in prædicto caſu, a jure communi non prævifo, prorſus eluderentur Fideles eleemoſynam elargientes, utque iidem ſpecialem fructum, quem erogata ſtipe exoptabant, ex Sacrificio aſſequerentur, ſi non illa, quam deſignaverant Eccleſia, alibi ſaltem oblato; idcirco laudatam Conſtitutionem commendavit, approbavitque *deciſ.* 1436., *& deciſ.* 1522: *coram Coccino.*

Si in Altari deſignato celebrari nequeãt non ultra hebdomadã differantur, ſed

5 Haud abſimilis quæſtio ſæpius delata eſt ad Sacram Congregationem Concilii, a qua petitum fuit, quid foret agendum, cum ingens eleemoſynarum copia in unam conferebatur Eccleſiam, ut tot Miſſæ celebrarentur, in uno certo, & deſignato ejuſdem Eccleſiæ ſacello, quot tamen ibidem celebrare eſſet impoſſibile: Et Sacra Congregatio cenſuit, Miſſarum cele-

celebrationem non eſſe ultra hebdomadam differendam, ſed in aliis ſaltem ejuſdem Eccleſiæ ſacellis explendam: Ne autem imponeretur Fidelibus eleemoſynas erogantibus, præſcriptam tabellam, in viſibili Eccleſiæ loco exponendam, notificari juſſit, ſuſcipiendis in poſterum Miſſarum oneribus ſatiſfactum utique iri in Altari a Benefactoribus deſignato; ſi tamen intra unius hebdomadæ ſpatium fieri poſſet, ſin minus in aliis ejuſdem Eccleſiæ Altaribus juxta Sacræ Congregationis reſcriptum.

dicantur in aliis ejuſdem Templi Altaribus.

APPENDIX IX.

Ad librum III. Cap. XII. in quo diſſeritur de jejunio naturali, quod utrum a pulvere Nicoſiano frangatur conſulendum eſt caput LXIII. Synodi Diœceſani libri VII. numero 1. 2. & 3.

1 IN ſuperius citato Concilio Provinciali Mexicano habito anno 1585., (quod Cardinalis de Aguirre *in prefat. tom.4. num.16.* a Sede Apoſtolica approbatum affirmat) *lib.3. tit.15. §.13.* (*tom. 4. Concilior. Hiſpaniæ ejuſd. Card. de Aguirre pag.356.*) ita cautum legitur: *Ob reverentiam, quæ Euchariſtiæ percipiendæ exibenda eſt, præcipitur, ne ullus Sacerdos ante Miſſæ celebrationem, aut quævis alia perſona ante Communionem, quidquam Tabaci; Picietive, aut ſimilium, medicamenti cauſa, per modum fumalis evaporationis, aut alio quovis modo percipiat.* Haud abſimile edictum anno 1640. promulgavit Cardinalis de Borgia Archiepiſcopus Hiſpalenſis, quo ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ juſſi ſunt Sacerdotes a tabaci uſu abſtinere, una ante Miſſæ celebrationem, altera poſt eamdem celebrationem hora.

Aliqui prohibuerunt uſum tabaci ante Miſſam.

2 His ſuffulti auctoritatibus Clericatus *de Sacram. Euchariſt. deciſ.* 54. *num.* 12. *caſ.* 2., Natalis Alexander *in Theolog. dogmat. & moral. tom.* 1. *in append.* 1. *variar. Epiſtolar. Epiſt.* 45., Sarnellus Epiſcopus *tom. 6. Epiſtol. Eccleſiaſtic. Epiſt.* 30., Hurtado *reſolut. moral. tom.* 2. *tract.* 11. *cap. ultim.* docuerunt, oportere, ac decere, ut Epiſcopi in ſuis Synodis edicant, ut a nemine ante Miſſæ celebrationem, aut ſanctiſſimæ Euchariſtiæ perceptionem, tabaci folium mandatur, quod a pleriſque fit ad ſputa & phlegmata ex ore projicienda, aut illius fumus attrahatur, vel in pulverem redactum naribus ingeratur; quia valde indecens illis viſum eſt, ut quis, ore & naribus, tabaco conſpurcatis, ejuſque redolens graveolentiam, ad Sanctiſſimam accedat Euchariſtiam. Fuerunt præterea, qui tabaci uſum ante acceſſum ad Sacram Communionem jam omnibus ab Eccleſia vetitum putarunt; eo quod etiam illius fumus in os injectus, & pulvis naribus attractus, jejunium frangat naturale: ita quippe opinati ſunt Alphonſus de Leone *in QQ. moral. de Chocolate part.3. §.4. num.*10., *& ſeqq.*, & Lezana *tom.3. V. Euchariſtia, num.*10.: ſed iſtorum opinio confutata eſt a Paſqualigo *in praxi jejunii deciſ.*438., Diana *in edit. coord. tom.2. tract.1. reſol.* 121., Hurtado *cit. loc. num.*393., & Cardinali de Lugo *reſponſ. moral. lib. 1. dub.*9. Siquidem nec tabaci fumus, nec pulvis naribus ingeſtus eſt vera comeſtio, aut potatio, quibus dumtaxat naturale jejunium ſolvitur. Aliqua tamen difficultas adhuc remanet, de tabaci folii maſticatione, qua naturale jejunium violari, ſi aliquid ſucci ex illo expreſſi in ſtomachum trajiciatur, tanquam certum aſſerit

Plurimæ ortæ ſunt quæſtiones utrum tabaci pulvis, vel fumus &c. frangat jejunium.

cit.

cit. de Leone, cui etiam Paſqualigus, & Diana conſentiunt, dummodo non fortuito, & præter intentionem id contingat. Sed addit Hecquet *in ſuo tract. de diſpenſat. Quadrageſim. tom.2. par.3. cap.*18., nunquam fortuito ſed neceſſario id evenire. Siquidem qui tabaci folium dentibus conterit, idipſum animo intendit, ut ſcilicet illius ſucco ſtomachus a pituita, & phlegmate abſtergatur; exadverſo autem Zacchias *quæſt. medicolegal. lib.*9. *tit.*7. *q. unica n.*33., citatus Cardinalis de Lugo *num.* 5. *& ſeqq.*, eoque teſte, plures Theologi Neapolitani ab ipſo interrogati cenſent, nulla ratione per tabaci maſticationem frangi jejunium naturale, quia ejus ſuccus, quanquam in ſtomacum dilabatur non eſt aptus ad nutriendum, ſed dumtaxat ad ſtomachi fibras irritandas.

Non deciditur quæſtio de Tabaci maſticatione utrum jejunium frāgat.

3 Verum quidquid ſit de hac quæſtione, quam in medio relinquimus, de ſolo ageutes tabaci fumo, aut pulvere naribus attracto, illud idem hic repetimus, quod jam in hujus libri *cap.*46. *num.*2. prænotavimus, nimirum nequaquam hodie expedire, ut illius uſus ſub cenſurarum pœna interdicatur: etenim quanquam olim quamdam præſeferret turpitudinem, atque indecentiam, propter quam Innocentius X. & Innocentius XI. excommunicatione perculerunt quotquot tabacum ſumere auderent intra Vaticanam Baſilicam: atque Urbanus VIII., ſub eadem pœna, idem antea fieri vetuerat intra Eccleſias Diœceſis Hiſpalenſis: hodie tamen a communi conſuetudine ſit adeo cohoneſtatus, ut nulli prorſus ſcandalum præbeat, aut admirationem cauſet, quod bene perpendit Lazarus Benedictus Miglioruccius *inſtit. jur. Canonic. tom.* 1. *pag.*187., nimium profecto ſeverum ſe præberet Epiſcopus, ſi Mexicanæ, aliarumque ſimilium Synodorum veſtigiis inſiſtens, aut omnibus ante Sacræ Euchariſtiæ perceptionem, aut ſolis Sacerdotibus ante Miſſæ celebrationem, tabacum interdiceret, adjecta præſertim in tranſgreſſores cenſurarum pœna. Quapropter cum Nos in minoribus conſtituti, Sacræ Congregationis Concilii Secretarii munus obiremus, ſemper Epiſcopis auctores fuimus, ut ejuſmodi Conſtitutionem, jam aliquando formatam, a ſuis Synodis ſubtraherent, ne nimii rigoris notam incurrerent, aditumque aperirent Subditorum querelis, ad Sacram Congregationem Concilii deferendis; quod multo magis iiſdem conſulendum ducimus, poſtquam ſan. mem. Benedictus XIII. exploratum habens a tabaci uſu, omnem nunc abeſſe inhoneſtatem, atque indecentiam, illum ſumere permiſit intra Vaticanam Baſilicam.

Non prudenter interdicitur uſus tabaci ante Miſſam &c.

AP-

APPENDIX X.

AD LIB. III. CAP. XVIII. NUM. 19. EX TOMO I. BULLARII PAG. 212. NUM. 64.

Sacerdotes Miſſam celebrantes non teneri Sacram Euchariſtiam omnibus petentibus infra ipſam actionem miniſtrare.

Venerabilibus Fratribus, Patriarchis, Primatibus, Archiepiſcopis, & Epiſcopis in Italia.

BENEDICTUS PAPA XIV.

VENERABILES FRATRES, SALUTEM, ET APOSTOLICAM BENEDICTIONEM.

Status controverſiæ.

CErtiores effecti, pullulare in nonnullis Italiæ Diœceſibus controverſiam de obligatione, qua Sacerdotes Miſſas celebrantes adſtringantur Euchariſtiam miniſtrare intra eaſdem fidelibus iis, qui ad ipſam accipiendam paratos ſe exhibent, ac petunt Sacrificii, cui adſtant, participes fieri; Noſtro proinde animo reputavimus, gliſcenti malo Apoſtolicæ hujus paginæ documento obviam ire, ne ulterius, haud abſque fidelium eorumdem ſcandalo, progrediatur. Itaque, Venerabiles Fratres, ſermonem Noſtrum ad vos convertimus, ut ipſi quoque Paſtoralis hac in re Officii partes minime negligatis.

Miſſæ, in quibus ſolus Sacerdos communicat, improbari nequeunt, ex Conc. Trid.

§.1. Ac primo quidem dicendum Nobis occurrit, nemini ex fidelibus in mentem venire poſſe, Miſſas privatas, in quibus Sacerdos ſolus ſacram ſumit Euchariſtiam, propterea veri, perfecti, & integri Sacrificii incruenti a Chriſto Domino inſtituti rationem amittere, ideoque illicitas eſſe exiſtimandas. Nec enim ignorant fideles, aut ſaltem facile edoceri poſſunt, Sacroſanctum Tridentinum Concilium, innixum doctrinæ, quam perpetuæ Eccleſiæ traditio ſervavit, huic adverſantem novam falſamque Lutheri ſententiam damnaſſe *ſeſſ.22. cap.6. & can.8.*: *Si quis dixerit, Miſſas, in quibus ſolus Sacerdos ſacramentaliter communicat, illicitas eſſe, ideoque abrogandas: anathema ſit.*

Ejuſdem Concilii, & Pontificis votum pro frequenti fidelium communione ad cujuslibet Miſſæ celebrationem.

§.2. Nihilominus, quandoquidem vetus Eccleſiæ praxis, & diſciplina, juxta quam fideles Miſſis adſtantes participare paſſim atque in publicis conventibus ſolebant Sacroſanctum Sacrificium, inſtitutioni, & exemplo Chriſti Domini omnimode convenit, verba ejuſdem Concilii eo ipſo ſpiritu, quo ab eodem prolata ſunt, iteramus: *Optaret quidem ſacroſancta Synodus, ut in ſingulis Miſſis fideles adſtantes, non ſolum ſpirituali affectu, ſed ſacramentali etiam Euchariſtiæ perceptione communicarent, quò ad eos ſanctiſſimi hujus Sacrificii fructus uberior proveniret.* Utinam autem eo ipſo Chriſtianæ pietatis fervore, quo primorum ſeculorum fideles exardebant, noſtrorum

Digitized by Google

rum quoque temporum homines inflammati, avide ad publicam ſacram menſam advolare, ſanctorumque Myſteriorum ſolemnitati non adeſse tantum, ſed religioſe eorumdem participationem exoptare conſpicerentur. Nulla certe res eſt, qua utilius Epiſcopi, Parochi, Confeſsarii ſtudium ſuum omne impendere valeant, quam in excitandis fidelibus ad eam mentis puritatem ſectandam, unde digni reddantur frequenti ad ſacram Menſam acceſsu, & non ſpirituali tantum, ſed Sacramentali etiam participatione illa Sacrificii, quod a Sacerdote, tamquam publico Eccleſiæ Miniſtro, non pro ſe tantum, ſed pro ipſis, & pro ipſorum nomine offertur.

Laudatur mos participādi de Sacrificio Miſſæ.

§.3. Et quamvis de eodem Sacrificio participent, præter eos, quibus a Sacerdote celebrante tribuitur in ipſa Miſsa portio Victimæ a ſe oblatæ, ii etiam, quibus Sacerdos Euchariſtiam reſervari ſolitam miniſtrat; non tamen idcirco aut vetuit unquam Eccleſia, aut modo vetat, ſatisfieri ab ipſo Sacerdote pietati, & juſtæ eorum petitioni, qui Miſsæ adſtantes, ad conſortium admitti poſtulant ejuſdem Sacrificii, quod & ipſi pariter offerunt ea ratione, quæ ipſos decere poteſt: immo probat atque cupit, ne id omittatur, eoſque Sacerdotes increparet, quorum culpa, & negligentia fidelibus participatio illa denegaretur.

Ad animarum tamen Paſtores pertinet, oportunitatem temporū, & locorū pro communione fidelium ſtatuere.

§.4. At quoniam in Eccleſia Chriſtiana opus eſt cuncta ordinate, & congruenter diſponi; Paſtores vigilantiam & curam ſuam conferent, ut ex una parte fidelium pietas minime fraudetur eo acceſsu, eaque participatione; ex alia vero ita utrumque ſortiatur, quin ulla in laudabilibus aliis inſtitutis oriatur perturbatio, unde facile confuſio etiam, & ſcandalum oriretur. Quare Paſtores monere debent eoſdem fideles, ut participes eſse cupientes ſacræ Menſæ, (quod maximopere probandum diximus) ſtudeant tempus, locum, & circumſtantias nanciſci, quibus & ipſi juſtorum votorum ſuorum compotes evadant, nec inſtituta illa pietatis impediant. Hiſque Paſtorum ſuorum monitis fideles ſeſe dociles præbentes, cavebunt, ne ſibi injuriam factam querantur, ſi quandoque pro tempore, loco, & perſonis, Epiſcopus minime opportunum cenſuerit, a Sacerdote celebrante Euchariſtiam diſtribui iis, qui adſtant; quibus ſcilicet eo ipſo tempore facilis, & obvia ſuppetit ratio ad eamdem Menſam accedendi, pluribus aliis locis cuivis inſtructam.

Hodierna diſciplina facillimam præſtat SS. Euchariſtiæ participationem.

§.5. Haud ægre Epiſcopi, & Parochi id fidelibus perſuadebunt, quoties ipſis ſignificent, ex Eccleſiæ diſciplina, quæ modo viget, non quidem difficiliorem, ſed faciliorem evaſiſſe iiſdem participationem, quam optant: Siquidem veteri more in ſingulis Eccleſiis paſſim unica Miſſa celebrabatur, cui fideles adſtabant, indeque participabant; quin a ſolis propriis Paſtoribus, quemadmodum reliqua Sacramenta, ita etiam Euchariſtiam licite accipere valebant: hiſce vero temporibus, ex Sacerdotum celebrantium, ex locorum, Altariumque, quibus ea celebratio publice peragitur, multiplicitate patet cuilibet facile parabilis ſacra Menſa, & ad ſacrum Convivium admiſſio. Sin autem iidem fideles ita moniti, importune inſiſterent pro recipienda Euchariſtia in iis temporis, loci, & perſonarum circumſtantiis, quas excipiendas cenſuiſſet Epiſcopus, Ritualis Romani auctoritate etiam fretus; hæc illorum petitio, utpote nec juſta nec rationabilis, contumacem, ac refractarium animum demonſtraret, cupidumque perturbationis, ac proinde minime compoſitum Euchariſtiæ, qua par eſt pietate, percipiendæ.

Cui, qui ſe aptare renuit, quale ſe diſpoſitum eſſe indicat.

§. Dum

§.6. Dum Paſtores erga fideles ita ſe gerent, dumque fideles Paſtorum dictis pronas ita aures accommodabunt, orietur abſque ulla dubietate pax illa perfecta, atque concordia, qua capita invicem & membra magnopere colligari decet; definentque importunæ illæ controverſiæ, quæ eo tandem tendunt, ut turbas gignant ac ſcandalum, verique animarum fructus, quo nihil Paſtori carius eſſe debet, perniciem. Verbis itaque Apoſtoli Pauli ad Corinthios utimur: *Obſecro Vos, Fratres, per Nomen Domini noſtri Jeſu Chriſti, ut idipſum diſcatis omnes, & non ſint in Vobis ſchiſmata; ſitis autem perfecti in eodem ſenſu, & in eadem ſententia*. Quæ quidem dum Vobis, Venerabiles Fratres, per hæc Apoſtolica ſcripta nota eſſe volumus, in felicitatis auſpicium, & Paternæ dilectionis pignus, Apoſtolicam benedictionem impertimur. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem die XIII. Novembris MDCCXLII. Pontificatus Noſtri Anno tertio.

Adhortatio ad animorũ concordiam.

Dat. die 13. Novem. 1742.

Cum de populi communione in hac ſua Conſtitutione Summus Pontifex egerit, non erit ab hoc loco alienum & aliam ſubjicere ejuſdem SS. Pontificis Conſtitutionem ex tom. 1. Bullarii num. 93. pag. 314.

Contra ſurripientes, vel aſportantes, aut apud ſe retinentes Sacras Hoſtias, vel particulas conſecratas.

BENEDICTUS EPISCOPUS

SERVUS SERVORUM DEI

AD PERPETUAM REI MEMORIAM.

AB Auguſtiſſimo Euchariſtiæ Sacramento, in quo Salvator Noſter, & Dominus Jeſus Chriſtus ſe ipſum nobis, tamquam gratiarum omnium fontem uberrimum, atque pretioſum æternæ gloriæ pignus, amandum atque fruendum exhibere ineffabili benignitate dignatur; cui curvari convenit omne genu, omneſque gentes & populos & linguas perenne adorationis & honoris tributum offerre; ſceleratorum hominum audaciam, multoque magis ſacrilegas impiorum manus arcendas eſſe, in primiſque a Nobis Apoſtolicæ auctoritatis clypeo, ac diſtricto pœnarum gladio, quantum cum Domino poſſumus, longius propulſandas, tum ipſo miniſterii Noſtri Officio, tum etiam Prædeceſſorum noſtrorum exemplis admonemur.

Exordium.

§.1. Et ſane, cum alias Ven. mem. Prædeceſſor Noſter Innocentius Papa XI. per ſuam Conſtitutionem datam IV. Idus Martii Anno Incarnationis Dominicæ MDCLXXVI., ſtatuerit, ut omnes & ſinguli utriuſque ſexus, qui de execrabili furto Hoſtiæ conſecratæ, ſive unius vel plurium Particularum conſecratarum, cum ſacra Pyxide vel ſine illa, legitime & judicialiter confeſſi, aut convicti fuerint, quive propria malitia, vel de alterius mandato Hoſtiam ejuſmodi, ſive unam, vel plures Particulas conſecratas ad malum finem apud ſe retinere, vel alio transferre ſeu aſportare præſumpſerint, condignis pœnis & animadverſionibus pro facinoris atrocitate plectantur, & pro prima etiam vice Curiæ ſeculari tradantur,

Epitome Conſtitutionis Innoc. XI.

Digitized by Google

non obſtante minori ætate, dummodo vigeſimum annum attigerint; eaſdemque pœnas conſtitituerit etiam contra mandantes: Immediatus illius Succeſſor fel. pariter rec. Alexander Papa VIII. æquali zelo ad tam nefarium ſcelus eliminandum armatus prædictam Innocentii XI. Conſtitutionem confirmavit, per aliam in ſimili forma datam XI. Kalendas Januarii Anni MDCXC.; in qua etiam illud addidit, ut ſub antedictæ Conſtitutionis diſpoſitione intelligi deberent comprehenſæ omnes & ſingulæ perſonæ tam ſæculares, quam Eccleſiaſticæ, etiam Regulares, cujuſcumque dignitatis, ſtatuś, gradus, Ordinis, Congregationis, Societatis, & Inſtituti, quibuſcumque privilegiis, exemptionibus, & indultis munitæ, & quavis ſpeciali nota, aut individuatione dignæ, nulla prorſus excepta; eaſque omnes, ſiquas atrociſſimi hujus criminis, quocumque modo, etiam ſine qualitate furti, per ſe ipſas, vel per alios quoſcumque, aut de alterius mandato, commiſſi, reas eſſe conſtaret, omnibus, & ſingulis pœnis tum antiquis, tum in dicta Innocentii XI. Conſtitutione innovatis, etiam, quoad Eccleſiaſticos, degradationis realis, & traditionis brachio ſæculari, omninò & irremiſſibiliter obnoxias fuiſſe & eſſe, atque in poſterum fore, declaravit.

Epitome Conſtitutionis Alexand. VIII.

Confirmatio prædictarum Conſtitutionū.

§.2. Nos igitur, quibus horrendæ hujuſmodi impietatis magis magiſque præcavendæ non minor cura pectori inſidet, ſupradictas Prædeceſſorum noſtrorum Innocentii XI. & Alexandri VIII. Conſtitutiones (quarum tenores, ac ſi de verbo ad verbum præſentibus inſertæ forent, haberi volumus), atque omnes, & ſingulas diſpoſitiones, ordinationes, declarationes, & extenſiones in illis contentas, prout jacent, Motu proprio, & ex certa ſcientia, & deliberatione Noſtris, deque Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, hac Noſtra perpetuo valitura Conſtitutione confirmamus, approbamus & innovamus, eaſque inviolabiliter & inconcuſſe ſervari volumus & mandamus.

Referuntur Cauſæ novarū declarationū.

§.3. Cum autem, ſicut Nos ipſi pluries agnovimus, dum adhuc in minoribus exiſtentes, in Romana atque univerſali Inquiſitione Conſultoris munere fungebamur, in hujuſmodi Cauſarum tractationibus, quæ coram Sacro prædictæ Inquiſitionis Tribunali agitantur, hæ plerumque exceptiones a reis, atque reorum Advocatis proponi ſoleant; quod ſcilicet ſubreptarum Particularum ſive Hoſtiarum conſecratio, & ſurripientium ſive aſportantium, vel reſpective retinentium intentio ad malum finem directa minime a Fiſco probentur; & propter hujuſmodi exceptiones & deficientes in Fiſco probationes ad eaſdem repellendas, hujus generis cauſas in longum protrahi contingat, atque etiam ipſi aliquando rei delictorum ſuorum impunitatem, aut pœnarum minorationem peſſimo exemplo obtinere tentaverint; Cumque ſuper relevantia iſtarum exceptionum, quæ ex prædictarum Innocentii XI. & Alexandri VIII. Conſtitutionum contextu oriri aſſeruntur, & ſuper eo, an ipſis reis, vel Fiſco potius incumbat onus conficiendi probationes pro ſupradictis exceptionibus fundandis, vel reſpective deſtruendis, novam aliquam declarationem Pontificia auctoritate ſuffultam memoratis Conſtitutionibus adjungi deſideraretur: Idcirco Nos volentes omnia ſacrilegis hominibus adimere ſubterfugia, per quæ condignas tantæ impietatis pœnas declinare, vel earum minorationem & relaxationem prætendere, vel obtinere poſſent, motu, ſcientia, deliberatione, ac poteſtatis plenitudine paribus, atque etiam Venerabilium Fratrum Noſtrorum S. R. E. Cardinalium in tota

Reſ-

Republica Chriſtiana adverſus hæreticam pravitatem generalium Inquiſitorum a Sancta Sede ſpecialiter deputatorum ſenſui & conſilio Nobis alias ſuper hac re inſinuato inhærentes, ea, quæ ſequuntur, opportune ſtatuenda & declaranda cenſuimus.

De probatione Conſecrationis

§.4. Quoties igitur per legitimas probationes conſtiterit, vel Hoſtiam vel Particulas a reo ſubreptas, ſive alio modo aſportatas atque retentas in Sacro prius Repoſitorio ſeu Tabernaculo, vel in Sacra Pyxide, aut Oſtenſorio aſſervatas, indeque ſacrilego auſu extractas, atque aſportatas fuiſſe; vel eidem reo conſtituto, aut alteri perſonæ in actu Communionis a Sacerdote traditas, deindeque vel in eodem Communionis actu, vel poſt illum, ab ipſo ſumente ex proprio ore extractas fuiſſe; tunc ſatis & abunde fundatam præſumptionem Fiſco ſuppetere declaramus pro aſſerenda earumdem Hoſtiarum ſeu Particularum conſecratione; ad quam excludendam nonniſi claras & concludentes in contrarium probationes admitti debere decernimus; quarum perficiendarum onus ad ipſum reum pertinere dubitandum non eſt: ac ne in poſterum dubitari contingat, præſentis declarationis tenore ſtatuimus.

De probatione pravæ intentionis.

§.5. Inutiliter etiam a reis, vel ab eorum defenſoribus proponeretur exceptio non probatæ pravæ intentionis abutendi Sacramento ad malum, vel ſacrilegum finem, niſi concludentibus & juridicis probationibus adſtruendis pariter ab ipſis reis, in quos tale onus præſentis declarationis vigore expreſse refundimus, hujuſmodi exceptio conſtabilita fuerit, & juſta aut excuſabilis ratio aſportationis, aut retentionis Sacramenti plene comprobetur. Aliàs etenim Fiſco ſemper aſſiſtet valida & legitima præſumptio de intentionis pravitate, quotieſcumque probaverit ipſam Sacræ Hoſtiæ vel Particulæ ſubreptionem, aſportationem, aut retentionem; abſque eo quod ſuper malo vel ſacrilego fine ſpeciales probationes debeat cumulare. Itaque neque iſtam, neque aliam ſuperius memoratam exceptionem, ubi ſufficienter, ut ſupra, probatæ non fuerint, impiis tanti Sacramenti violatoribus ullatenus ſuffragari volumus, quo minus omnibus & ſingulis pœnis, etiam pro prima vice, traditionis brachio ſeculari, & quoad Eccleſiaſticos degradationis realis, & traditionis pariter pro prima vice brachio ſeculari, in præfatis & antiquioribus Prædeceſſorum Noſtrorum, & juris ſanctionibus contra hujuſmodi nunquam ſatis deteſtandi facinoris reos juſte ac ſapienter conſtitutis, ſubjiciantur, & cum effectu plectantur & puniantur.

Sequuntur Clauſulæ confirmatoriæ in forma ampliſſima.

Alia loca in quibus agitur de rebus ad Miſſam pertinentibus.

Hactenus Conſtitutio ſapientiæ & prudentiæ plena; alia etiam Conſtitutio emanavit ſequenti menſe contra non promotos ad Sacrum Presbyteratus Ordinem Miſſam celebrantes, quæ ad capita de licita & valida celebratione aliqua ratione ſpectat, ſed cum fere tota verſetur in foro judiciali, eam duximus omittendam; quemadmodum & aliam, quæ extat in Bullario Tom.II. in Appendicibus pag. 46. contra ſortilegia patrantes in Miſſæ Sacrificio, pariter non exſcribimus, cum ferme tota forum judicialem reſpiciat.

In fine Capitis XVIII. citatur edictum 14.tomi 2. nempe XXXIV. editionis Latinæ in quo agitur §.III. de hora ac loco celebrandi, ſed nihil præter ibi dicta neceſſario hic ducimus inſerendum. Sicut etiam omittimus Edictum XII. de Tabella auroræ, orientis ſolis, meridiei & mediæ noctis.

APPENDIX XI.

Ad Caput XXIII. iu quo agitur de diverſis Miſſarum generibus; ubi locum habereut quæ Auctor ſcripſit iu Opere de Feſtis, ubi de Azimo, & Fermentato in Feria V. in Cœna Domini [a]; de Miſſa Præſanctificatorum in Feria VI.; de voce *Alleluja* in Sabbato Sancto [b]; de prima Miſſa an in die Pentecoſtes ab Apoſtolis fuerit celebrata [c]; de triplici Miſſa in Natali Domini [d]; de duabus Miſſis olim celebrari ſolitis in die Circumciſionis Domini, & aliis feſtivitatibus. De diverſis Miſſarum generibus, ubi locus incidit, fuſe & accurate diſſeritur; at vero cum Opus de Feſtis Domini, Beatiſſimæ Virginis, & Sanctorum &c. ſequenti anno ad uſum Scholæ Sacrorum Rituum vulgabitur, ſupervacaneum videtur aliquid ex eo libro huc adnectere; circa Miſſam, quæ occaſione Synodi celebrari debet, agit Sapientiſſimus Auctor in Tomo de Synodo Diœceſana libro V. Cap. I. num. 1. 2. 3. 4. ubi ita ſcribit.

a *De Hoſtiæ forma lib. 1. cap. 6. De ejus conſecratione lib. 2. Cap. XV.*

b *Vide librum II. cap. V. pag. 91. & 92.*

c *Vide ſupra Appendicem II. pag. 424.*

d *Vide librum III. cap. IV. uſque ad n. 8.*

Miſſa de Spiritu Sancto, aut ſaltem Oratio de eodem in Miſſa, quinta quaque feria per menſem ante Synodum celebranda.

1 Conſtitutam ab Epiſcopo diem, qua ſuam Synodum celebrare vult, die Epiphaniorum, vel Kalendarum Januarii Cathedrali in Eccleſia è ſuggeſtu indici & promulgari, atque Calendario, quod in ſingulos annos confici ſolet, adſcribi ſtatuit Sanctus Carolus Borromæus in Concilio Provinciali Mediolanenſi IV. *part.* 3. (*pag.* 177. *part.* 1. *Act. Eccleſ. Mediolanen.*) & in Concilio Provinciali V. *part.* 3. (*ibid. pag.* 276.) Parochis præcipit, ut per menſem ante ſtatam Synodi diem quinta quaque feria Miſſam celebrent de Spiritu Sancto, aut pro diverſitate temporum orationem ſaltem de Spiritu Sancto in Miſſæ ſacrificio recitent; populumque hortentur, ut die Dominico Synodi diem antecedente vere pœnitentes & confeſſi Sacram Communionem ſumant; hoc præcipue precantes, ut quæ ad eorum ſalutem pertinent, Dei auxiliante miſericordia, per Epiſcopum in Synodo diligenter ſancteque agantur. Hæc aliaque ante Synodum tam in civitae, quam in Diœceſi facienda magis adhuc accurate & minutim deſcripta leguntur in appendice ad Synodum Amerinam anno 1595., habitam a celebri ejus Urbis Epiſcopo Antonio Maria Gratiano *cap.* 171., & 172.

De Spiritu Sancto celebranda eſt ſolemniter ab Epiſcopo prima die Synodi ante vel poſt Proceſſionem.

2 Synodali celebritati triduum veteri ritu præſtitutum eſſe idem Sanctus Carolus *citat. loc.* affirmat, & Pontificale Romanum *titul. de ordine ad Synodum* tribus ſeſſionibus illam abſolvi ſolere ait; quamvis utrobique addatur, fas eſſe Epiſcopo pro rerum gerendarum ratione Synodum ultra triduum protrahere. Quid autem ſingulis diebus agendum ſit, noſtrum erit hic exponere. *Prima die Synodi Pontifex ſummo mane cappa indutus ab univerſo Clero cum ſuperpelliciis comitatus ad Eccleſiam pergit; paratur in ſede, celebrat Miſſam de Spiritu Sancto, & præbet Clero ſacram Communionem*, verba ſunt Pontificalis Romani *citat. loc.* Eodemque ritu poſt ultimam ſeſſionem eſſe Epiſcopum a Clero aſſociandum, cum ab Eccleſia ſe domum recipit, in eodem Pontificali inferius præſcribitur: *Tunc omnes pariter ſurgentes Pontificem cappa indutum cum ſuperpelliciis ad Domum reducunt.* Hic porro Clericorum Epiſcopum aſſociantium comitatus ſpeciem quamdam præſefert proceſſionis, nec alicubi, ut in Diœceſi Neapolitana, alia

alia fieri ſolet ſolemnis ſupplicatio ſeu proceſſio, cum nulla reapſe deſcripta appareat in Actis Synodi Diœceſanæ anno 1694. celebratæ a Jacobo Cardinali Cantelmo, neque in Actis alterius Synodi anno 1726. habitæ a Cardinali Franciſco Pignatello Neapolitanis Archiepiſcopis; niſi forte ideo non reperiatur deſcripta in Actis Synodalibus, quia pridie habita fuerit, quemadmodum in ſua ætate fieri Neapoli conſueviſſe aſſerit Gavantus *in prax. part.2. ſeſſ.1.annot.1.* Ceterum quidquid ſit de contraria conſuetudine in hac aut illa peculiari Diœceſi vigente, communi uſu receptum eſt, ut prima Synodi die ab Epiſcopo, & univerſo Clero publica inſtituatur ſupplicatio, ſeu proceſſio per Urbem, quod faciendum præſcripſit Sanctus Carolus Borromæus *citat: loc.*, & factum a Sancto Franciſco Saleſio *lib.3. cap.10. num.3.* narravimus: quorum exempla ſatis ſuperque ſunt ad firmandam regulam, ad quam omnes conformare ſe debeant. Ejuſmodi proceſſionem inſtituendam poſt celebratam ab Epiſcopo Miſſam, ut dum ea celebratur, commodius poſſit Clerus in Eccleſia congregari, ait Gavantus *citat. loc.*; ſed Sanctus Carolus Borromæus illam ante Miſſam peragendam dicit: *Primo Synodi die Epiſcopus proceſſione ſolemni peracta Miſſæ Sacrificium celebret*. Quilibet quoad hoc ſuæ Eccleſiæ conſuetudinem ſectetur, modo Miſſa non ommittatur, quam Synodalibus actionibus ſemper præmitti conſueviſſe vel ex ipſis colligitur, quæ ſeculo VI. conficta creduntur, Geſtis de Xyſti Romani Pontificis purgatione, & Polycronii Hieroſolymitani Epiſcopi accuſatione, ubi *cap.* 8., cum Synodus Hieroſolymis certe, prout moris erat, celebrata fingatur, dicitur: *Feria prima celebratæ ſunt Miſſæ a Caſto Epiſcopo, qui directus fuerat a Xyſto Epiſcopo, & Coepiſcopis ſuis, vel a Synodo* (apud Couſtant. *in appendic. ad tom.* 1. *epiſt. decretal. col.* 121.)

3 Itaque, ſive ante ſive poſt proceſſionem, debet Epiſcopus Miſſam facere de Spiritu Santo, & porrigere Clero ſacram Communionem, quam acceptis Stolis rubeis etiam Sacerdotes ſument, qui forte ea die non celebraverint. In Pontificalibus editis ante Clementem VIII., uti obſervat Joſeph Catalanus in *notis ad Pontificale Romanum titul.* 5. §. 2. *num.* 5. non legimus Miſſam celebrandam, ſed audiendam ab Epiſcopo: *Prima autem die Concilii, ſeu Synodi mane conveniunt Sacerdotes, & Clerici univerſi in Eccleſia, in qua debet Concilium, ſeu Synodus celebrari, ubi Pontifex Miſſam audit*; ſed quod ita olim fieret, non abſolvit Epicopos ab obligatione per ſe ipſos celebrandi, quam illis imponit recens Pontificale, quod prodiit auctoritate Clementis VIII., ubi Epiſcopo & non alteri dicitur: *Paratur in ſede, celebrat Miſſam de Spiritu Sancto.* Nec ſatis eſt, ut Epiſcopus Miſſam privatim faciat, ſed omnino decet, ut ſolemni & pontificali ritu celebret. Siquidem S. Carolus Borromæus in Concilio Provinciali Mediolanenſi IV. *part.* 2. *titul. Quæ pertinent ad Sanctiſſimum Miſſæ ſacrificium pag.* 152. dies enumerans, quibus Epiſcopus *Patrum monimentis, & veteri, eoque comprobato rituum cæremoniarumque Romanarum Codice*, Sacra Myſteria ſolemni celebritate; & Pontificio apparatu perficere debet, primam quoque Diœceſanæ Synodi diem inter illas recenſet.

Pro defunctis, ſecunda die: de Trinitate cum collecta in gratiarum

4 Secunda Synodi die mos eſt, inquit Gavantus *citat. prax. par.*63., ut unus ex Canonicis Miſſam ſolemniter faciat pro Defunctis, cui Epiſcopus aſſiſtit, eaque peracta ſtolam, & pluviale nigri coloris aſſumit, & conſuetas orationes recitat pro Defunctis, poſt quas, veſtes nigras in rubeas mutat, & acce-

Digitized by Google

actionem, tertia die ab aliquo ex Canonicis.

accepto Paſtorali baculo ad Sedem Synodalem aſcendit. Tertia demum die unus pariter ex Canonicis Miſſam celebrat de Sanctiſſima Trinitate, addita collecta in gratiarum actionem. Epiſcopus aſtat indutus Stola, & Pluviali albi coloris: Miſſa abſoluta, rubea accipit indumenta ad conſuetam ſedem ſe confert, ultimæ ſeſſioni præſidet, & Synodo finem imponit.

In Tomo IV. de Beatificatione & Canonizatione &c. parte 2. Capite I. agitur de conceſſione Officii & Miſſæ in honorem Beatorum Beatificatione formali. Deinde Capite 3. idem argumentum recurrit circa Beatos Beatificatione æquipollenti. Cap.5. diſſeritur de Beatis qui ſunt in antiqua cultus poſſeſſione. Capite 6. de conceſſione Miſſæ in honorem Sanctorum Canonizatorum; de Electione vero Sanctorum in Patronos agitur Cap.14. Circa imminutionem feſtorum illud aliquoties in literis Apoſtolicis præſcriptum eſt ut conceſſa facultate in aliquot diebus feſtis incumbendi operibus ſervilibus, remaneat audiendi Miſſam obligatio: hæc omnia fuſe tractantur Capite 16. Et per totum Opus de cultu Sanctorum diſſeritur, præcipue Capite 31. recenſentur aliquæ Conceſſiones Officii & Miſſæ, & rationes cur admiſſæ ſunt; cur alia etiam poſtulata juſtis de Cauſis rejecta, vel non propoſita. Etiam libro 2. Cap.9. innuitur qua ratione Miſſa cultus publici appellatione veniat. De Miſſa in actu Canonizationis celebranda agitur lib.1. Cap.36. De frequenti & quotidiana Miſſæ celebratione, quæ nota eſt Sanctitatis, agitur lib.3. Cap.27., quod tamen argumentum diſſertiſſime pertractatur in Libro III. hujus Operis de Sacrificio Miſſæ Cap.2.: etiam de Miſſæ Canone aliqua notantur lib.1. Cap.5. num.6.: ubi etiam aliorum a Romano Rituum fit mentio. De Miſſa a Parocho celebranda pro Sponſo & Sponſa agitur Inſtitutione 80. num.10. & 11. Hæc omnia ſatis fuit hic adnotare, neceſſarium autem ducimus ſubjicere quæ prædicto Tomo IV. de Beatif. &c. Part.2. Cap.2. num.1. 2. 3. 4. & 5. referuntur, ubi paulo poſt initium:

Quibus competat de Beatis Miſſam celebrare, &c.

1 QUæritur itaque, utrum Presbyteri ſive Sæculares, ſive Regulares, quibus in Brevi Beatificationis non eſt conceſſa facultas recitationis Officii & celebrationis Miſſæ, Miſſam aliquando in honorem Beati celebrare poſſint & Officium recitare? Reſpondent nonnulli, permiſſam eſſe tum Officii recitationem, tum Miſſæ celebrationem, cum loquimur de Officio votivo, & de Miſſa votiva: ſtatim enim ac Pontifex permittit celebrari Miſſam & recitari Officium in honorem alicujus Beati Beatificatione formali, eum declarat tali cultu dignum; ea porro facta declaratione, non videtur eſſe prohibitum Presbyteris & Clericis ſive Sæcularibus ſive Regularibus, licet Brevi non comprehenſis, Officium votivum recitare, Miſſamque votivam celebrare in honorem Beati. Ita ſentiunt Caſtropal. *oper. moral. tom.1. tract.4. diſput.1. punct.5. §.5. num.5. & ſeqq.*, atque Del Bene *de Inquiſit. tom.2. dubit.255.* Contrarium autem latiſſime probat Diana *in edit. coord. tom.2. tract.1. reſolut.81. & tom.9. tract.5. reſolut.21.* cui opinioni ſubſcribunt Amicus *in curſ. Theolog. tom.5. diſput.4. ſect.4. num.100.* & Joannes a Sancto Thoma *in 2. 2. D. Thomæ diſput.9. art.1.* non ſolum quia juxta decretum editum die 16. Decembris 1659. alibi relatum non eſt permiſſum vel Sæcularibus vel

vel Regularibus excedere limites verbales *Indulti* Beatificationis, neque eſt permiſſa Officii recitatio & Miſſæ celebratio, niſi illis, quibus Sedes Apoſtolica hoc conceſſerit; ſed etiam quia privilegia non ſunt extendenda de perſona ad perſonam, atque adeo ſolummodo conceſſa cenſentur iis perſonis, quæ ſunt in privilegio expreſſæ.

2 Porro quæſtio hæc triplici abſolvitur propoſitione; quarum prima eſt, non eſſe permiſſum illis, qui Brevi Beatificationis non ſunt comprehenſi, Miſſam de Beato celebrare propter rationes modo allatas: quod ſane procedit, etiamſi ſermo ſit de Miſſa votiva, cum Miſſa votiva de Beatificatis celebrari non poſſit, etiamſi adſit facultas celebrandi Miſſam in eorum honorem; celebratur enim Miſſa votiva de Sanctis tantummodo canonizatis, ut habet Guyet *de feſt. propr. Sanctor. lib.2. quaſt.*11. Et quod quidem attinet ad rem præſentem, cum Miſſæ votivæ celebratio ſit cultus publicus qui fit nomine Eccleſiæ, is præſtari nequit, niſi ab illis, quibus expreſſe in Brevi Beatificationis fuit conceſſa facultas; uti animadvertit Quartus *ad rubr. Miſſal. Rom. part.*1. *tit.*4. *de Miſſis votivis dub.*6. §. *Ex qua doctrina* diximus Miſſam de Beatis votivam celebrari non poſſe; nimirum ex communi regula: nam ex privilegio poteſt. Idem enim ipſe, qui legem tulit prohibentem, Alexander Papa VII. de ſacræ rituum Congregationis conſilio non ſemel eam relaxavit. Ad preces namque Ferdinandi Gonzagæ Principis Caſtellionis in Brevi 22. Maii 1662. *De Venerabilium* (inquit) *Fratrum noſtrorum S. R. E. Cardinalium ſacris ritibus Præpoſitorum conſilio, ut de Beato Aloyſio* (*Gonzaga*) *in Matrice eccleſia Collegiata oppidi Caſtellionis Miſſæ votivæ infra annum celebrari valeant, auctoritate Apoſtolica tenore præſentium concedimus & indulgemus.* Et in ſimilibus literis 26. Septembris ſubſecuti hoc Indultum extendens, *De memoratorum* (ait) *Cardinalium conſilio, ut de eodem Beato Aloyſio etiam in Clericorum Regularium Societatis Jeſu eccleſia Miſſæ votivæ infra annum diebus non impeditis, ad præſcriptum Rubricarum, celebrari poſſint, dicta auctoritate tenore præſentium concedimus pariter & indulgemus.* Ac poſtmodum etiam Clemens Papa X. die 27. Auguſti 1670. *Admiſſis Excellentiſſimi Domini Oratoris Marchionis de Aſtorga inſtantiis ex nomine Catholicæ Majeſtatis ſibi porrectis, univerſo tam Sæculari, quam Regulari Clero per totum terrarum orbem benigne indulſit pro futuris perpetuis temporibus, quod de prædicta Beata Roſa* (*Limana*) *poſſit in eccleſiis quorumcumque tum Regularium tum Sæcularium celebrare Miſſam per anni circulum ſive ex voto, ſive ex libera devotione, juxta Rubricas ac diſpoſitionem Miſſalis Romani, tametſi nondum prædicta Beata Roſa ſolemni Canonizationis ritu fuerit ab Eccleſia inter Sanctas relata.* Sed & antea Fratribus Prædicatoribus Conventus Forolivienſis Miſſam de Beato Jacopo Salomonio, *toties quoties devotio impulerit, infra annum*, fuiſſe a Clemente Papa VII. die 25. Junii 1526. conceſſam refert Cardinalis Numajus, vivæ vocis oraculum teſtatus apud Caſtellinum *de certit. glor. Sanctor. pag.*140. Idemque Pontifex in alio ſimili oraculo pro Beata Catharina Bononienſi *in Summ. ſup. dub. dand.* legitur conceſſiſſe. *Miſſam ipſius &c. in ſupradicta die tranſitus tantummodo ſolemniter cantari & celebrari facere; infra annum vero ſubmiſſa voce &c.* Quæ Indulta non alio quam ad Miſſam votivam referri poſſe videntur.

Non licet illis, qui in brevi non ſunt comprehenſi.

3 Se-

Neque iiſdem licet officium recitare.

3 Secunda propoſitio eſt, non eſſe permiſſum Presbyteris & Clericis ſive ſæcularibus, ſive Regularibus Brevi non comprehenſis recitare Officium Divinum votivum in honorem Beatorum. Non ſolum quippe urgent rationes modo allatæ, ſed inſuper accedit, quod dantur quidem Miſſæ votivæ, ſed Officium votivum non datur. Quod cum ita ſit, eorum propoſitio, qui dicunt licere Presbyteris & Clericis, ſive ſæcularibus ſive Regularibus Brevi non comprehenſis recitare Officium Divinum votivum in honorem Beatorum, eſt, ut Scholæ loquuntur, *de ſubjecto non ſupponente*.

Licet tamen ex devotione.

4 Tertia propoſitio eſt, eſſe permiſſum illis etiam, qui non ſunt Brevi comprehenſi, Officium recitare in honorem Beati, non ad ſatisfaciendum obligationi, ſed ex devotione. Utcunque enim ſenſerit Granado *in* 2.2. *controv.*2. *tract.*7. *diſput.*4. *ſect.*2. cultus hic non eſt cultus publicus, ſed privatus; qui, ſi ex alibi dictis exhiberi poteſt etiam non Beatificatis, *a fortiori* præſtari poterit illis, qui in canonem Beatornm relati ſunt; uti proſequitur Quartus *loc. cit.* & ut eſt in decretis generalibus pro cultu Beatorum: *In locis, ubi Beatos prædictos ab omnibus coli permiſſum fuit, non inde publica Officii recitatio permiſſa cenſeatur, ſed tantummodo privata, nec ſatisfactoria præcepto recitationis, niſi quoad illos, quibus Sedes Apoſtolica hoc indulſerit.*

An poſſint exteri Sacerdotes Miſſam de Beatis celebrare in Eccleſiis Regularium?

5. Item quæritur a Doctoribus, utrum, ſi in Brevi Beatificationis conceſſa ſit ſtatuta die celebratio Miſſæ in determinata eccleſia, quæ eſt alicujus Inſtituti Regularis, poſſit eadem die Miſſa celebrari a Sacerdotibus exteris, qui ad eamdem confluunt eccleſiam. *Affirmative* reſpondet Megalius *in prompt. Theolog. tom.*1. *in verb. Canonizatio Sanctorum, num.*1. at negans opinio eſt retinenda non ſolum propter obſervantiam vel conſuetudinem, ſed etiam propter expreſſa ſacræ Congregationis decreta. Quod enim attinet ad obſervantiam, res eſt expedita: primo, quia quando Sedes Apoſtolica voluit indultum extendi ad confluentes, id expreſſit in decreto, aut literis Apoſtolicis indulti, ut patet ex decreto in cauſa tunc Beati, nunc Sancti Aloyſii Gonzagæ 7. Auguſti 1621. *Congregatio ſacrorum rituum, Præpoſito Generali Societatis Jeſu enixe petente, cenſuit concedendum, ſi Sanctiſſimo Domino Noſtro placuerit, ut de Beato Aloyſio Gonzaga die* 21. *Junii, quo ex hac vita migravit ad cælum, ab omnibus ejuſdem Societatis Religioſis ubique terrarum exiſtentibus juxta Rubricas Breviarii & Miſſalis Romani de Communi Conf. non Pontif. Officium recitari & Miſſa celebrari reſpective valeat, necnon & confluentibus eo die ad eorum eccleſias Miſſa in illis de eodem Beato, ut ſupra, celebrari*: & ex Brevi Gregorii Papæ XV. 2. Octobris 1621. *Necnon etiam confluentibus eo die ad eorumdem Religioſorum eccleſias Miſſam in illis de eodem Beato Aloyſio Gonzaga, ut ſupra, celebrare liceat, Apoſtolica auctoritate tenore præſentium perpetuo concedimus & indulgemus*: & quia cum in Brevi Beatificationis S. Franciſci Borgiæ conceſſa fuiſſet Miſſæ celebratio omnibus Sacerdotibus Societatis Jeſu, qui ubique eſſent, uti legitur *in Conſtit.*49. Urbani VIII. *Bullarii tom.*5. prædictum Breve fuit deinde extenſum ad alios Sacerdotes confluentes ad eccleſias Patrum Societatis Jeſu, & celebrantes Miſſam in ipſis die feſto S. Franciſci Borgiæ: *De eorumdem Fratrum conſilio conceſſionem & Indultum, deſuperque confectas literas hujuſmodi ad quoſcumque Sacerdotes ſeculares, ſeu cujuſvis Ordinis, Congregationis, ſeu Inſtituti Regulares ad eccleſias, ſeu Domos Regu-*

Regulares dictæ Societatis Jeſu accedentes ...... eadem auctoritate tenore præſentium extendimus ac concedimus pariter & indulgemus : Secundo, quia id ipſum factum eſt in conceſſione Officii & Miſſæ de tribus Martyribus Paulo Micki, Joanne de Goto, & Didaco Quizai; Breve quippe Beatificationis facultatem prædictam concedebat Religioſis Societatis Jeſu, quod deinde fuit extenſum ad omnes Sacerdotes tum Regulares tum Sæculares confluentes ad eccleſias ejuſdem Societatis; uti deſumitur *ex Conſtit.83.* Urbani Papæ VIII. *Bullarii tom.5.* Quod autem attinet ad ſacræ Congregationis decreta, res clarior eſſe non poteſt: tum quia die 19. Novembris 1622. ſacra Congregatio ſic cenſuit. *Miſſæ certis Regularibus conceſſæ, non poſſunt ab aliis dici etiam in ipſorum quidem Regularium eccleſiis*, ut habetur apud Barboſ. *de offic. & poteſt. Paroch. part.1. cap.11. n.34.* tum qnia in decretis generalibus ſupra relatis anni 1659. ſic cautum fuit: *Miſſæ pariter, quæ fuerint indultæ certis perſonis, nempe Presbyteris Regularibus vel Sæcularibus alicujus loci, vel monaſterii, ſeu Presbyteris alicujus eccleſiæ ſervitio præcipue addictis, a confluentibus Sacerdotibus quavis dignitate, etiam Cardinalatus, inſignitis minime celebrentur.* Quia vero congruum non videtur, ut Sacerdotes exteri confluentes ad eccleſiam, in qua Miſſa in honorem Beati celebratur, aliam celebrent Miſſam, hac de cauſa conſuetudo inolevit, ut in ipſo Beatificationis Brevi, in quo celebratio Miſſæ conceditur, celebratio ipſa extendatur ad Sacerdotes exteros, qui ad eccleſiam confluunt; quemadmodum colligi poteſt ex Brevibus Beatificationum SS. Cajetani, Joannis de Deo, Roſæ Limanæ, Pii Papæ V., Joannis a Cruce, Franciſci Solani, Torribii, Joannis Franciſci Regis, Vincentii a Paulo, Fidelis a Sigmaringa, Beatorumque Petri de Arbues, Martyrum Gorcomienſium, Hyacinthæ de Mareſcottis, & Petri Forerii. Quod ſi in aliqua Regularium eccleſia feſtum duplex celebretur in honorem alicujus Sancti, & Regularibus ipſis conceſſa ſit a Sede Apoſtolica Miſſa particularis non inſerta in Miſſale Romanum, ceteri Sacerdotes Indulto non comprehenſi, eademque die accedentes ad ipſam Regularium eccleſiam, eam Miſſam particularem celebrare non poſſunt, juxta ſacræ Congregationis decreta apud Clericat.ante ſuas deciſiones *de ſacrif. Miſſæ num.16.* & apud Biſſum *ad liter. M. num.216. §.4.* Attamen ad evitandam ſupradictam incongruentiam Miſſam quidem de Sancto celebrare poſſunt, ſed de Communi, ac deſumptam ex Miſſali Romano, juxta reſolutiones ſacræ Congregationis rituum die 19.Novembris 1622.& die 9.Junii 1668. quarum verba ſunt hæc: *Qui celebrat Miſſam in aliqua eccleſia Regularium, aut etiam Monialium, in qua ſit de feſto duplici habente Miſſam propriam, quæ non ſit conceſſa omnibus, Miſſam quidem dicat de feſto, ſed cum Miſſali Romano.* Id late explicant Gavant. *tom.1. part.3. tit.10. num.16.* Biſſus *liter.M. num.216. §.4.* Tonell. *ſacr. enchirid. lib.1. cap.2. §.8.* Sporer. *Theolog. moral. tom.3. part.2. cap.6. ſect.4. §.3. num.430.* La Croix *tom.2.part 2.n.372. & 376.* Accedit decretum generale ejuſdem ſacræ Congregationis die 20.Novembris 1717. approbatum a Clemente XI. ut *in ſuo Bullario pag.576. Licere in poſterum tum Confeſſario, tum Capellanis tantum quarumcumque Monialium ſervitio addictis, Miſſas Sanctorum, de quibus ipſæ recitant Officium, celebrare, ſed cum Miſſali Romano, & de Communi, non vero Miſſas proprias eorumdem Sanctorum variis Ordinibus a ſacra Congregatione conceſſas: & ita decrevit, & ſervari mandavit.*

APPENDIX XII.

Ad Caput XXIV. in quo agitur de pietate & Religione qua Miſſa celebranda eſt: unde opportune ſtatuitur non decere Sacerdotem celebrare Sacrum cum aſcititia coma, ut habetur in lib. VII. Synodi Diœceſ. Cap.LX. n.5. quem hic ſubjicimus. Hæc appendix attinet etiam ad librum 1. Cap.IX.

Non licet Miſſam celebrare cum aſcititia coma, nec capite cooperto.

5 QUÆ hactenus diximus, rationabilem, & juri conformem oſtendunt Synodalem Conſtitutionem, Clericis interdicentem uſum comæ ſuppoſititiæ; ſed quoniam non poteſt Legiſlator ſingulos prævidere peculiares caſus omneſque ſua lege complecti, expedit profecto, ut in ipſamet Conſtitutione, ſeu edicto, facultatem, qua cæteroquin pollet, ſibi expreſſe reſervet, fictum capillitium illis permittendi, qui Medicorum judicio valetudinis cauſa eo indigent, quod prudenter factum animadvertimus in Diœceſana Synodo Bononienſi anni 1698. *lib.3. cap.1.*, ubi ſimilis Conſtitutio hac mitigatur limitatione: *Niſi ex cauſa nobis, vel Vicario noſtro cognita, indulgendum ad tempus arbitrabimur*. Atque in Synodo Aſculana anni 1719. *cap. 20. Niſi ex juſta, & rationabili cauſa diſpenſationem impetraverint*. Caveat tamen Epiſcopus, ne hanc veniam elargiatur, niſi præter cauſam, etiam comam ipſam, quam Clerici geſtare cupiunt, diligenter prius examinaverit. Non alia ſiquidem eſt iiſdem, præcipue ſi ſint in Sacris conſtituti, permittenda, niſi quæ nullam præſeferat vanitatem; ſed tanta ſit moderatione, ac modeſtia concinnata, ut omnibus manifeſte appareat eam ob meram neceſſitatem, non ad luxum & pompam; ad capitis, non ornamentum, ſed tegumentum adhiberi. Cavebit præterea, ne ulli Sacerdoti licentiam concedat, Miſſæ ſacrificium celebrandi cum aſcititia coma: quamvis enim Theophilus Raynaudus *oper. tom.12. de pileo, & ceteris capitis tegminibus, ſect.2. §. Nunc e contrario circa finem*, & Paſqualig. *de Sacrif. nov. Leg. q.83.* licere opinentur Sacerdoti Sacris operari cum ficto capillitio ita ſuo capiti aptato, ut a vera, & naturali coma internoſci nequeat; atque inſuper apud ſæpecitatum Thiers *cap.20.* extet licentia, a Cardinali Hieronymo Grimaldi Archiepiſcopo Aquenſi cuidam Sacerdoti conceſſa, Miſſam celebrandi cum coma ſuppoſititia; attamen certum eſt, Rainaudum, & Paſqualigum falli, ac Cardinalem Grimaldum ſuæ poteſtatis limites prætergreſſum: Etenim, uti bene ratiocinatur Reiffenſtuel *ad lib.3. Decretal. tit.1. num.91.*, nemo ſanæ mentis inficiari poteſt, per fictum capillitium Sacerdotis caput velari, & cooperiri; in Altari autem, cooperto capite miniſtrare, ne Epiſcopo quidem permittendum ſtatuit Zacharias Papa in Concilio Romano anni 743., *cap.13. relat. diſt.1. can.57.*: *Nullus Epiſcopus, Presbyter, aut Diaconus ad celebrandum Miſſarum ſolemnia præſumat cum baculo introire; aut velato capite Altario Dei aſſiſtere: Quoniam & Apoſtolus probibet viro, velato capite, orare in eccleſia: & ſi tamen præſumpſerit, Communione privetur*; Cuilibet vero compertum eſt, non poſſe Epiſcopum relaxare legem a Superiore latam, neque alteri illam licentiam impertiri, quam ſibimetipſi concedere nequit. Quocirca ſacra rituum Congregatio die 31. Januarii 1626., & 24. Aprilis ejuſdem anni apud Gavantum *in comment. ad rubr. Miſſal. part.2. tit.2.*

Neque cum pileolo.

tit.2., decrevit: *Nemo audeat uti pileolo in celebratione Miſſarum ſine expreſſa licentia Sedis Apoſtolicæ, non obſtante quacumque contraria conſuetudine*: Cumque in Congregatione particulari ab Alexandro VIII.anno 1690. deputata, fuerit ſpeciatim diſcuſſus articulus, de quo in præſens tractamus, an ſcilicet *pileoli* nomine comprehendatur etiam coma ſuppoſititia, itaut neque cum hac fas ſit Sacerdoti ſine diſpenſatione Papæ Miſſam facere, etiamſi illa decens & modeſta ſit, qualem Paſqualigus & Rainaudus permiſerunt; reſponſum fuit, *Comprehendi*, ſicut refert Urſaya *inſtitut. criminal. lib.1. tit.10. §.4. num.51.*; in cujus quidem decreti ſequelam Innocentius XII. per ſuos Apoſtolicos Nuntios locorum Ordinarios moneri juſſit, ne quemquam permitterent ſine Apoſtolicæ Sedis privilegio cum adulterino capillitio ſacroſanctum peragere Miſſæ Sacrificium, quemadmodum refert citatus Reiffenſtuel. Quæ omnia uberius a Nobis expenſa fuere *in cit. diſſert. pro ſacra Congregatione Concilii exarata*, atque *in noſtra Notificat.34.*, & *Notificat.96.*

De obligatione audiendi Miſſam in propria Parochia, operæ pretium erit hic ſubjicere ex libro VII. de Synodo Diœceſana Cap.LXIV. a num.7. ad 10.

7 QUod vero alias ſpectat laudatas Conſtitutiones Midenſes, vetus pariter controverſia eſt, ſub finem præſertim xv. ſeculi, in Germania inter Parochos & Fratres Mendicantes ſumma contentione agitata, num Fideles teneantur diebus feſtis parochiali Miſſæ intereſſe. Cauſa delata eſt ad Sixtum IV., qui, rationibus utrinque allegatis ſerio expenſis, tandem die 17. Junii anni 1478. illam definivit, edita Conſtitutione, quæ incipit: *Vices illius*, relata *in Extravag.2. de treuga & pace*, ubi inter alia præcipit: *Ut Fratres Mendicantes non prædicent, populos Parochianos non teneri audire Miſſam in eorum parochiis diebus feſtis & Dominicis, cum jure cautum ſit illis diebus Parochianos teneri audire Miſſam in eorum parochiali eccleſia, niſi forſitan ex honeſta cauſa ab ipſa eccleſia ſe abſentarent*: ex qua Decretali liquido conſtat, jure communi cautum eſſe, ut ſinguli Fideles diebus feſtis Miſſæ adſint parochiali. Inducta autem eſt ea obligatio ante Concilium Sardicenſe, in quo Oſius Epiſcopus *can.14.* (*tom.1. collect. Hard. col.648.*) inquit: *Memini ſuperiore Concilio Fratres noſtros conſtituiſſe, ut ſi quis laicus in ea, qua commoratur civitate, tres Dominicas, ideſt per tres ſeptimanas, non celebraſſet conventum, communione privaretur*: Nomine quippe *Conventus* deſignari Miſſam ſolemnem, in qua populus cum ſuo Paſtore, unum efficit cœtum, unamque repræſentat Eccleſiam, communiter adnotarunt Canoniſtæ. Sardicenſem canonem renovavit Concilium Quiniſextum *can. 80.* decernens (*tom.3. collect.Hard. col.1690.*): ut ſi quis *in civitate agens tribus diebus Dominicis in tribus ſeptimanis unà non conveniat, ſi ſit quidem Clericus deponatur; ſi vero laicus, ſegregetur*; ut huic porro præcepto ſatisfieret, in Synodo Nannetenſi *can.1.*, *relato in Decretales Gregorii IX. cap.2. de parochiis* ſtatutum eſt, *Ut Dominicis & feſtis diebus Presbyteri, antequam Miſſas celebrent, plebem interrogent, ſi alterius Parochianus in eccleſia ſit, qui proprio contempto Presbytero ibi Miſſam velit audire. Quem ſi invenerint, ſtatim ab eccleſia ejiciant, & ad ſuam Parochiam redire compellant* (*tom. 6. part. 1. collect. Hard. col.457.*

Populi tenebuntur ad Miſſam in diebus Feſtis audiendã in propria Eccleſia Parochiali.

col. 457.) & in ejuſdem Concilii *can. 2.* additur: *Nullus Presbyter alterius Parochianum, niſi in itinere fuerit, vel placitum ibi habuerit, ad Miſſam recipiat.* Eamdem legem, atque obligationem plures inculcarunt poſteriores Synodi, quas adducit Natalis Alexander *tom. 1. Theolog. dogmat., & moral. lib. 2. de Sacram. Eucbariſt. art. 5. regul. 10.*

Qui ſine contemptu proprii Sacerdotis audit in diebus feſtis Miſſam in alia Eccleſia Regulari non Parochiali, non peccat, & præcepto ſatisfacit.

8 Verum hiſce ſanctionibus derogatum nunc eſt non ſolum contraria conſuetudine, quam jam ſua ætate multis in locis inductam innuit S. Antoninus *Summ. Theolog. part. 2. tit. 9. cap. 10.*, docens, non peccare, qui die feſto Miſſam audit extra parochiam, ubi conſuetudo viget illam audiendi in qualibet eccleſia; verum etiam poſterioribus Summorum Pontificum Conſtitutionibus: Siquidem Leo X. Conſtitutione edita die 13. Novembris 1517. diſerte ait: *Auctoritate Apoſtolica tenore præſentium notum facimus, omnes Chriſtifideles, qui non contempto proprio Sacerdote parochiali in eccleſiis Fratrum Ordinum Mendicantium Dominicis & feſtis diebus Miſſas audiunt, ſatisfacere præcepto Eccleſiæ de Miſſa audienda, nec in aliquam labem peccati mortalis, pœnamve incurrere:* S. Pius V. ſuis Apoſtolicis literis, datis 17. kalend. Septembris 1567. definivit: *Chriſtifideles audiendo Miſſas in eccleſiis Fratrum hujuſmodi diebus Dominicis aut feſtivis, præcepto Eccleſiæ de illis audiendis ſatisfeciſſe cenſeantur:* Clemens VIII. in Brevi, quod incipit, *Significatum*, dato anno 1592. hæc ſtatuit: *Præſenti noſtro decreto ſancimus, ſæcularibus univerſis libere Miſſas diebus Dominicis & aliis majoribus feſtis audire in eccleſia tam Fratrum Prædicatorum, quam aliorum Mendicantium, nec non etiam Societatis Jeſu licite poſſe, dummodo in contemptum parochialium eccleſiarum non faciant.*

Refelluntur Authores contrariam defendentes ſententiam.

9 At nihilominus non deſunt Auctores, inter quos Juenin. *de Sacramentis diſſert. 5. quæſt. 7. art. 2.*, & Van-Eſpen *jur. Eccleſ. part. 2. tit. 5. cap. 2.*, propugnantes, ne hodie quidem citra grave peccatum fas eſſe Fidelibus, ſolemnioribus ſaltem diebus feſtis, rei Divinæ alibi, quam in propria parochia, intereſſe: neque enim juri communi derogatum, ajunt, per præfatas Conſtitutiones, quibus poteſtas fit ſecularibus, Miſſas audiendi in eccleſiis Regularium, quoniam in illis hæc adjicitur limitatio nimirum; *Dummodo id non faciant in contemptum parochialium eccleſiarum*: eſt autem impoſſibile (pergunt) contemptum abeſſe, cum iidem ſine ulla rationabili cauſa, a propria ſe ſubducunt parochia. Verum hac explicatione, præfata ſummorum Pontificum Indulta penitus evertuntur: nullo etenim opus fuerat privilegio ad hoc ut Fideles, legitima urgente cauſa, alienam adirent eccleſiam, ut ibi Miſſæ aſſiſterent ſacrificio, quod ex præfatis juris communis ſanctionibus perſpicuum eſt: Quare ne dicamus Leonem X., S. Pium V., & Clementem VIII. verbis luſiſſe, nec quidquam ſpecialis privilegii Regularibus conceſſiſſe, neceſſario fateri debemus cum Azorio *inſtit. par. 1. lib. 7. cap. 6. quæſt. 4. in fin.*, Fagundez *lib. 2. cap. 3. num. 9.*, aliiſque ab his citatis, nomine *Contemptus* ab illis intelligi actum aliquem diſtinctum ab ipſa auditione Sacri extra parochiam, quo quis, ſive expreſſe, ſive tacite, ſe a proprio Paſtore averſum oſtendat.

Etiam, in Eccleſia quæ Regularium non ſit, Miſſa in

10 Sed quæ hactenus diximus ſolam adſtruunt libertatem rem Divinam, qualibet anni die audiendi in eccleſiis Regularium: quid autem dicendum quoad alias eccleſias nullo privilegio hac in re a Sede Apoſtolica donatas? Integrum hodie omnibus eſſe in qualibet eccleſia, modo non ſit capella,

ſeu

Digitized by Google

ſeu oratorium privatum, ſacris myſteriis intereſſe; quia contraria conſuetudine in toto Chriſtiano Orbe recepta derogatum eſt præcepto audiendi Miſſam parochialem, docent Silveſter *V. Miſſa 2, q.5.*, Navarrus *manual. cap.21. num.5.*, Trullench *in præcept. Decalog.tom.1. lib.3. cap.1.dub.6. n.5.*, pluribuſque allegatis, Barboſa *in collectan. ad Triden. ſeſſ.22. de obſervand. & evitan. in celebrat. Miſſæ num.21.*, & *de offic. & poteſt. Parochi cap.11. num.14. & ſeqq.*, addentes inſuper, non poſſe hodie Epiſcopum præcipere ſuis ſubditis, ut ſe ſiſtant Miſſæ parochiali; quia non poteſt delere conſuetudinem, quæ cum vigeat in toto orbe, jam induit naturam juris communis. Et ſane cum verſemur in lege mere Eccleſiaſtica, etiam Juenin. *cit. loc. in fin.* §.3. admittit potuiſſe legitima præſcriptione abrogari; & Van-Eſpen quamvis eam in Belgio minime abrogatam contendat, *num.* tamen 15. fatetur, ſolere Epiſcopos monere quidem, atque hortari, non vero ullo judiciali actu populum compellere ad interveniendum Miſſæ Parochiali. Enim vero non præcepto adigendam, ſed hortationibus ad id alliciendam plebem, ſtatuit Tridentinum *ſeſſ.22. in decreto de obſervat. & evitan. in Sarific. Miſſ.*, ubi Epiſcopos in hunc modum alloquitur: *Moneant eumdem populum, ut frequenter ad ſuas parochias, ſaltem diebus Dominicis & majoribus feſtis accedant*. Tridentino obſequens S. Carolus Borromæus in ſuo Concilio Provinciali Mediolanenſi VI. (*Act. Eccl. Mediol. part.1. pag.302.*) ab omni abſtinens præcepto plures adduxit rationes, quibus plebem ad parochialem Miſſam ſuaviter adduceret: *Hac noſtra monitione* (inquit) *eos univerſos, & ſingulos cohortamur, ac per viſcera miſericordiæ Jeſu Chriſti obſecramus, atque obteſtamur, ut quamvis in ſuis viciniis, oppidis, & ſuburbiis oratoria, capellas, aliaſve eccleſias habeant, ubi Sanctiſſimo Miſſæ ſacrificio intereſſe poſſint, frequenter tamen Dominicis ſaltem, aliiſque ſolemnibus feſtis diebus, ad ſuam quiſque parochialem eccleſiam conveniant, ubi a Parocho, cui eorum cura commiſſa eſt, verbo Dei paſcantur, Fidei Chriſtianæ rudimentis, aliiſque animarum ſaluti neceſſariis præceptis erudiantur, ad ſanctiſſima Sacramenta religioſe percipienda inſtruantur*. Hortationibus pariter, & ſuaſionibus uſi ſunt Ven. Dei Servus Joannes de Ribera Archiepiſcopus Valentinus in ſua Diœceſana Synodo habita anno 1584. (*tom. 4. CC. Hiſpan. pag.285.*), Sanctus Torribius Archiepiſcopus Limanus in ſua Diœceſana Synodo VII., coacta anno 1592. (*ibid. pag.689.*) aliique plures Epiſcopi in ſuis Synodalibus Conſtitutionibus, apud Gennettum *tom.6. tract.4. cap.2. quæſt.5.*

diebus feſtis audiri licite poteſt.

Inſtitutione 44. agitur de illis Sacellis in quibus permitti poteſt Miſſæ Sacrificium antequam in Parochiali celebretur; idem argumentum breviter attingitur libro VII. de Synodo Diœc. Cap.LXX. num.7.

7 Denique opus eſt adnotare, aliqua interdum a ſacris Urbis Congregationibus edi reſponſa, quæ licet juri communi ſint conformia, non tamen labefactant contraria Synodorum ſtatuta, quæ alicubi juſtis de cauſis vigeant, neque ab iſtis in poſterum ſervandis quempiam excuſant. Ita quamvis a ſacra Congregatione Concilii ſæpius deciſum fuerit, *De rigore juris non poſſe a Parocho prohiberi, ne in publicis Oratoriis, ſitis intra ſuæ parochiæ fines, Miſſæ celebrentur ante Miſſam parochialem*, quod totidem verbis legitur *lib.16. decretor. pag.331. & 543.*; nihilominus ſi Epiſcopus

Epiſcopus poteſt in Synodo prohibere ne Miſſæ in publicis Oratoriis, ante Parochialem celebrentur.

ſcopus in Synodo, aut etiam extra Synodum contrarium juſſerit, ne populus retrahatur a Miſſa parochiali, & concione in ea per Parochum haberi ſolita, Epiſcopi præceptum prævalebit, eique erit obtemperandum, etiam ex ejuſdem ſacræ Congregationis ſententia, quæ die 25. Maji 1552. reſpondit: *Conſtitutiones Synodales diſponentes, ut diebus feſtis Miſſæ celebrari non debeant in aliis eccleſiis, niſi celebrata Miſſa in eccleſia parochiali, eſſe obſervandas*, uti habetur *lib.* 19. *decretor. pag.* 191., & videri poteſt *in noſtra Notif.* 44. Similiter a ſacra rituum Congregatione anno 1703. plura emanarunt decreta ad dirimendas contentiones inter Parochos & Capellanos Confraternitatum intra parœciæ ambitum exiſtentium excitari conſuetas: ſed in iiſdem decretis expreſſe cautum eſt ea locum non habere, ubi aliud ab Epiſcopo in ſuis Synodalibus Conſtitutionibus ſtatutum fuerit, quod a Nobis pariter uberius explicatum eſt *Notif.* 105.

APPENDIX XIII.

EPISTOLA NUNCUPATORIA, ET PRÆFATIO AD LECTOREM

Ex Editione Patavina, qua unico Volumine exhibentur *Commentarii duo de D. N. Jeſu Chriſti Matriſque ejus Feſtis, & de Miſſæ Sacrificio, retractati atque aucti.*

SANCTISS. DOMINO NOSTRO BENEDICTO XIV.

PONTIFICI OPTIMO MAXIMO

CAROLUS CARD. REZZONICUS EPISCOPUS PATAVINUS

FELICITATEM.

ECCE, Beatiſſime Pater, egregium opus tuum *De D. N. Jeſu Chriſti Matriſque ejus Feſtis, & de Miſſæ Sacrificio*, e Seminarii Patavini Typographia ſtudioſiſſime ad Te delatum eadem manu, quæ illud alterum *De Servorum Dei Beatificatione, & Beatorum Canonizatione* iiſdem typis impreſſum haud ita pridem exhibuit. Venio igitur rurſus ad Te, & eo ſane alacrior, quia cum Volumine demum venio, non quod acceperim a Typographo, ut illud antea, aliena cura inchoatum abſolutumque; ſed quod accepit Typographus a me ipſo, & me curante inchoavit pariter & abſolvit. Totum porro Sanctitati tuæ non reſtituo, ſed optimam hujus partem (nec feres iniquo animo) retineo mihi; amplam ſcilicet ſupellectilem ſacræ eruditionis atque doctrinæ, quam pro varia temporum neceſſitate in mei Gregis utilitatem traducam. Spargam, Beatiſſime Pater, lucem ſapientiæ tuæ, & qua privatis admonitionibus, qua publicis Paſtoralibus literis & decretis Divinarum rerum cultum & reverentiam, ſacros ritus & cæremonias, priſcum Eccleſiæ morem & diſciplinam, ſtudium denique veræ pietatis & religionis eo vehementius inculcare conabor, quo majora mihi ad hanc rem per hos Commentarios tuos adjumenta præſtantur. Faxint propitii Superi, ut hujus laboris tui magnitudini & pretio par fru-

Digitized by Google

fructus reſpondeat; quem ego uberem, quemadmodum ſpero, dum paſſim colligam, mecum ipſe recogitabo, quale illud & quantum ſit, quod ego debeam Sanctitati tuæ, quæ cum me in maxima dignitate, ſed curarum pleniſſima collocaſſet, miro conſilio ſapientiaque providit, ut ea, quæ pertinerent ad curam, minuerentur mihi, ampliarentur autem, quæ ad dignitatem ſpectarent. Quid enim diſſimulem, & tam opportunam grati animi palam teſtandi occaſionem nactus publica prædicatione non celebrem inſignem illam & prope incredibilem beneficiorum vim atque copiam, quam ſingularis liberalitas tua admirabili exemplo, & poſterorum omnium memoria digniſſimo, in Cathedrale Collegium meum nuper effudit? Auxiſti, Beatiſſime Pater, meam Dignitatem, cum illum præclarum Cœtum, partem Eccleſiæ meæ facile principem, ita ornaſti, ut volueris eum clementiſſimo Brevi ad me dato illuſtribus jam & antiquis privilegiis inſignem, omnibus inſuper honoribus iis, quibus Apoſtolicæ Sedis Notarii de numero Participantium fruuntur, & inaudita planeque gratuita liberalitate majoribus pluribuſque muneribus cumulari, quam aut ego petere, aut ille optare auſus eſſet. His ego tot tamque ingentibus beneficiis obſtrictus tandem cum fœnore aliquo, Beatiſſime Pater, accedo ad Te; ſed magna ſane cum verecundia, quod ne gratus quidem Tibi eſſe poſſum, niſi de tuo. Accipe hoc ipſum tamen libenti animo, imo eo libentius, quia tuum; & ab hoc demum oculos ad me ipſum benigne convertens, Apoſtolica benedictione eam mihi mentem inſpira, ut quæ diligenter typis imprimenda curavi, ea mihi in animo ad meam & meorum utilitatem diligentius impreſſa inveniantur.

PRÆFATIO AD LECTOREM.

PRodiit quadriennio ante Bononienſibus Typis hoc Opus Italice ſcriptum; cujus conſcribendi laborem Auctor, qui tunc S. R. E. Cardinalis Bononienſem regebat Eccleſiam, ea potiſſimum cauſa ſuſcepit, quod forte per id tempus nullus eſſet in illa Metropolitana Eccleſia Canonicus, qui, quod jubet S. Tridentina Synodus, Theologica dogmata explicaret. Theologicis igitur explicationibus ut quoquo modo fieret ſatis, quæcumque apud veteres recentioreſque etiam Tranſalpinos Scriptores reperit, quæ ad Chriſti Domini & Beatæ Virginis Mariæ Feſta Sanctumque Miſſæ Sacrificium pertinerent, ea fere omnia huc congeſta coniecit, ratus, quorum eſt diebus feſtis commiſſum ſibi populum de iis myſteriis pro concione docere, quæ Miſſæ Sacrificio continentur, eos nonnihil hiſce laboribus poſſe proficere, quo facilius quæ ſunt ſui muneris exequantur. Quotquot etiam in Bononienſi Diœceſi ſeſe vitamque ſuam Deo & Eccleſiæ voverint, excitandos exiſtimavit, animum ut ad hæc ſtudia converterent, ne Scholaſticæ Theologiæ ſpatio decurſo ceſſarent, ſed ad ſacras hiſtorias & controverſias, quæ in iis diſceptantur, cognoſcendas tranſirent: quæ omnia in eodem libro Italice edito Bononiæ fuſius Auctor olim præfatus eſt. Habet illa Bononienſis editio adnotationes ad Jeſu Chriſti & Deiparæ Solemnitates, & de Sacrificio Miſſæ tractatum. Adnotationes inſuper quædam in ea continentur ad Acta Sanctorum Eccleſiæ Bononienſis, quæ examinantur & ad rectam juſtæ Criticæ normam exiguntur. Illæ tamen hinc non inconſulto ſummotæ ſunt, tum

tum ne præter modum creſceret voluminis magnitudo, tum quod illa Acta
nou ad univerſalem, ſed ad Bouonieuſem potiſſimum Eccleſiam pertiuent.
Hæc vero Latina editio multis, iiſque ſane nou iuutilibus eſt acceſſionibus
aucta; quæ quidem additamenta Operis Auctor ſubciſivis paravit tempori-
bus, cum ipſi a publicis curis in domeſtica Bibliotheca ſecluſo paulum licuit
reſpirare. In Italica præfatione mouuit, ſe multas hic quæſtioues propoue-
re, uihil ut affirmet, ſed omnes omnium ſententias proferat. Scire enim eſt
ſatis, ejumodi quæſtioues a viris doctis excitatas tauta obſcuritate obſeptas
eſſe, ut periculoſæ plenum opus aleæ ſuſcipiat, qui eas dirimere aggredia-
tur. Quod ſi cui ſententiæ aſſenſus eſt, ſemper eas partes ſequi ſe declara-
vit, quibus vel ipſa Eccleſia, vel viri doctrina & pietate præſtantes fave-
rent. Quaſdam ait ſe attigiſſe quidem opiniones, quas audaciori ingeuio
Scriptores extulerint; nihil tamen prætermiſiſſe, quo Lectores ab hujuſmo-
di opiuionibus abſterreantur, allatis remediis adverſus quoruudam hominum
peſtem, qui diſciplinarum omuium expertes, nec niſi Gallici ſermonis peri-
tia inſtructi, ſi quid apud inclytæ illus Gentis Auctores depreheuderint no-
vum, iuauditum, & a communibus, quæ iuveteraverint iu Eccleſia, ſen-
tentiis alienum, ſcitulos ſe ut exhibeant, iu familiaribus hominum conven-
tibus quicquid legerint jactitant, eaque ſileut, quæ ab ejuſdem Gentis do-
ctiſſimis quibuſque, probataque pietate viris contra ſunt diſputata. Atque
hæc ſunt, quæ tunc Auctor edicenda putavit. Nunc vero reliquum eſt, ut
Lectores moneautur multorum Auctorum, quibuſcum nulla nobis intercedit
commuuio, ſenteutias toto Opere paſſim afferri, uon alio ſane couſilio,
quam ut confutentur. Factum id etiam alia quadam cauſa, quæ cujuſmodi
ſit paulo poſt declarabitur. Iu hæreticorum libris ſecernenda eſſe utilia & ſa-
lutaria a noxiis & peſtiferis, ut utilia recipiamus, nocitura declinemus; vi-
detur fuiſſe veterum Patrum ſententia. Ita D. Auguſtinus lib. 2. contra literas
Petiliani Cap. 30. tom. 9. edit. Pariſien. anni 1688. pag. 238. D. Hieronymus
Epiſt. 61. ad Vigilautium, & Epiſt. 84. ad Pammachium pag. 346. & pag. 524.
tom. 1. edit. Veronen. anni 1734. D. Gregorius in cap. 15. in Job lib. 12. Moral.
cap. 31. & in cap. 27. itidem in Job lib. 18. Moral. cap. 16. num. 26. tom. 1. edit.
Pariſien. ann. 1705. pag, 406. & pag. 567. Conſilium per ſe bouum & lau dau-
dum, ut plerique hominum ingenio ſunt malo pravoque, aperire viam po-
terat ad clauſtra refringenda ſacrarum legum, quæ ſeveris ſanctionibus ve-
tant, ne Catholicis fas ſit Hæreticorum libros legere: quod probe animad-
vertit Conradus Brunus de Hæreticis in genere lib. 6. cap. 6. pag. 347. edit.
Moguntinæ ann. 1549. Quamobrem ſapienti couſilio hæreticorum librorum
lectio eſt interdicta; nec cuiquam, niſi Majorum permiſſu, licet hæreticos libros
legere, quod docet Sixtus Senenſis Biblioth. ſanctæ. tom. 2. edit. Neapolita-
næ ann. 1732. pag. 920. *Reſpondemus*, inquit, *neque a Romanis Pontifi-
cibus, neque ab ulla umquam Synodo fuiſſe omnino prorſuſque probibitum,
ne bæreticorum ſcripta legerentur, ſed ne ſine Maiorum conceſſione legeren-
tur*. Cum eo conſentit Sylvius in 2. 2. D. Thomæ tom. 3. poſtremæ edit.
Antuerpien. ann. 1714. pag. 82. §. *Ad tertium reſpondetur*. Epiſcopis au-
tem ſemper data venia fuit, libros ut legerent hæreticorum juxta Cano-
nem 16. Concilii Carthaginenſis 4. *Epiſcopus bæreticorum libros pro neceſſi-
tate & tempore legat*: qua de re fuſe Claudius Eſpencæus Tract. *de ſuſpecto-
rum librorum lectione* inter ejus Opera Lutetiæ Pariſiorum edita anno 1719.
pag. 618.

Digitized by Google

pag. 618. Pervulgatus eſt D. Ambroſii locus in D. Lucam lib. 1. tom. 1. edit. Pariſien. anni 1686. pag. 266. ubi de quibuſdam apocryphis Evangeliis ſcribens, *Legimus*, inquit, *aliqua, ne legantur; legimus, ne ignoremus; legimus non ut teneamus, ſed ut repudiemus, & ut ſciamus qualia ſint, in quibus magnifici iſti cor exaltant ſuum*. Ad quem locum Benedictini Monachi Congregat. S. Mauri hæc ſcribunt: *Innuit hiſ verbis S. Doctor, bonorum Epiſcoporum munus eſſe, ut pravos libros ipſi pervolventes, detecto eorum veneno, illos refellant, & plebi ſuæ hac peſtifera lectione interdicant.* Bellarminus lib.3. de Laicis cap 20. de librorum hujuſmodi lectione ſcribens, commemoratis Dionyſio Alexandrino, Theophilo itidem Alexandrino, qui hæreticorum libros verſabant, & D. Hieronymo, qui eorum ſcripta lectitabat, nihil ſollicitus quod ea de re ab obtrectatoribus carperetur, teſtatur, *Epiſcopis ſemper conceſſum fuiſſe, & modo concedi, & aliis multis lectionem hæreticorum.* Illud profecto improbari nullo pacto poteſt, quin etiam ſua non caret laude, ſi quis rem aliquam geſtam, vel quidvis aliud, quod ad doctrinam pertinet, ita certum eſſe demonſtret, ut ne illi quidem, a noſtra communione qui ſejuncti ſint, earum rerum fidem elevare audeant: Non quod hæreticorum opus ſit Catholico alicui articulo confirmando conſenſus, ſed quod ejus veritatem vividiore collucere fulgore nemo negaverit, cum de ea vel ipſi Romanæ Religionis hoſtes, ab Eccleſiæ ſenſu in tot alios errores, devii nobiſcum ſentire videantur: *Numquid in ipſorum hæreticorum libris non multa, quæ ad veritatem pertinent, poſita relegunt? Numquid ideo veritas refutanda eſt, quia illorum libri, ubi pravitas eſt, refutantur?* verba ſunt Gelaſii Romani Pontificis, quibus de hac re ſcribens utitur Baronius in fine Præfationis Eccleſiaſticorum Annalium. Illum ſane in Operibus noſtrorum Scriptorum, qui Controverſias pertractarunt, peregrinum eſſe oportet, qui ab iis neſciat ex hæreticorum libris plurima loca proferri, quibus ad ea, quæ in manibus habent, percommode utuntur. Hæreticorum autem libri, qui in hoc Opere nominantur, ejuſmodi ſunt plerique, de quibus agitur in Regula 5. Indicis, quos ab aliquo errore expurgatos legere omnibus licet: *Libri illi, qui hæreticorum Auctorum opera interdum prodeunt, in quibus nulla aut pauca de ſuo apponunt, ſed aliorum dicta colligunt, cujuſmodi ſunt Lexica, Concordantiæ, Apophthegmata, Similitudines, Indices, & hujuſmodi, ſi qua habeant admixta, quæ expurgatione indigeant, illis, Epiſcopi, & Inquiſitoris, una cum Theologorum Catholicorum conſilio, ſublatis, aut emendatis permittantur.* Quod autem Auctores hæretici in hoc Opere ita nominantur, ut in eos nihil inclementer dictum ſit; Auctori perſuaſiſſimum eſt, injuriis & maledictis nihil quidquam profici: qui enim alteri quidpiam perſuadere paratus ſit, rationes ei adhibendas putat, quibus multo in hominum animos facilior aditus patet, ſi, qua plerumque rationum robur enervatur, omnis verborum abſit aſperitas. Porro ab omni honeſtate alienum fuiſſet, heterodoxos Auctores maledictis proſcindere, qui vel in ea re, de qua agitur, cum Catholicis ſentiunt, vel in aliqua quæſtione, de qua inter ſe Catholici digladiantur, eas ſequuntur partes, a quibus Auctor ſtare ſe profitetur. Qui a Catholica Religione diſſentiunt Scriptores, nemo ſane negaverit, eorum eſſe quamplurimos, qui ut luculentius Evangelicam Paſſionis Chriſti enarrarent hiſtoriam, ejuſque miracula & veneranda myſteria explicarent, plurimis rariſque rebus inveſti-

gandis congerendiſque magnos labores ſubierunt. Si quis ulterius progreſſus illis ea re laudem aliquam tribuerit, D. Hieronymum ſibi defenſorem poterit adſciſcere, qui in epiſt. ad Pammachium & Oceanum, illis, qui ſe criminabantur, quod Origenem laudaſſet, ita reſpondit: *Objiciunt mibi, quare Origenem aliquando laudaverim.... Laudavi interpretem, non dogmatiſten; ingenium, non fidem; philoſophum, non Apoſtolum.* Verum Auctor probe cognitam habet Clementis VIII. Inſtructionem ad Regulas Indicis additam: *Itemque epitheta honorifica, & omnia in laudem hæreticorum dicta deleantur:* quæ verba ne interpretanda ſuſciperet, magnis fere quorundam heterodoxorum laboribus dumtaxat commemoratis, ab omni laude illis tribuenda abſtinuit. Si quos autem ex ejuſmodi Scriptoribus reperit, qui de Feſtis Jeſu Chriſti & Beatæ Mariæ Virginis, vel de Sacroſancto Miſſæ Sacrificio quidquam audaci pravoque animo ſcripſerint; religio illi fuit eorum non detegere malitiam, & audaciam; ſeveraque oratione uſus ea verba adhibuit, quæ ipſius rei gravitas poſtulabat.

SS. D. N. BENEDICTI XIV.

PRÆFATIO

De ratione utriuſque Commentarii *de Feſtis*, & *de Sacrificio Miſſæ*, quæ in prima editione præfixa erat, Latine demum reddita prodiit in fine Operis *Inſtitutionum Eccleſiaſticarum* typis Sacræ Congreg. de Propag. Fide Ann. 1747.

1 Noſtri hujus Operis, quod in publicam lucem emittimus, ratio Lectori reddenda eſt, ne a communi Scriptorum more, atque inſtituto diſcedere videamur. Primo itaque cauſam, cur hunc laborem ſuſceperimus, exponemus: tum materiam, de qua hic agitur; deinde utilitatem, quæ exinde percipi poteſt: præterea modum, ac rationem, quam hoc in opere adornando ſequuti ſumus: & demum finem, quem Nobis ante oculos propoſuimus.

2 Præbenda Theologalis in Eccleſia Metropolitana Bononienſi vacaverat, & examen indictum fuerat juxta ea, quæ a Benedicto XIII. ſtatuta ſunt; is autem electus eſt, qui poſtea literas in Dataria Apoſtolica, ad quam collatio ſpectabat, expedire neglexit. Itaque ſummus Pontifex alteri Præbendam contulit, cui congruum aliquot annorum ſpatium permiſit, ut ſeſe ad Theologicam lectionem habendam comparare commode poſſet, Laureamque Doctoris in Sacra Theologia conſequi. Interim Nobis demandatum fuit, ut in ipſius locum ſufficeremus aliquem, qui illo ſpatio temporis munus hujuſmodi ſuſtineret, quemadmodum a Sacro Tridentino Concilio decernitur *ſeſſ. 1. cap. 1. de Reformatione*.

3 Quamobrem tunc noſtrum fuiſſet, virum idoneum deſignare, qui explicandæ Sacræ Theologiæ præficeretur: Verum ob aliquas cauſas, quas hoc loco commemorare haud opus eſt, ab hac re Nos abſtinuimus, atque muneri no-

noſtro ſatisfacturos putavimus hoc de feſtis Domini Noſtri, & Beatæ Mariæ Virginis Commentarium conſcribentes, in quo plura ſane traduntur, & explicantur, quam ſi ſtatis diebus Sacræ Theologiæ lectiones de more habitæ fuiſſent.

4 In hoc Opere primum explicandas ſuſcepimus Hiſtorico-Theologicas celebritates, quæ in honorem Jeſu Chriſti & Sanctiſſimæ Virginis Mariæ ab Eccleſia inſtitutæ ſunt; Acta quoque Sanctorum, pro quibus Miſſa in hac Bononienſi Diœceſi atque Officium quotannis, plerumque tamen ſine propriis lectionibus recitatur; ac demum expoſitionem addimus Hiſtorico-Theologicam Sacroſancti Miſſæ Sacrificii. Cum autem in operis decurſu de quibuſdam præcipuis capitibus, ad divinarum Scripturarum, & novi præſertim Teſtamenti intelligentiam ſpectantibus pertractare neceſſe fuerit; itidemque exponere aliquam controverſiam Theologicam, exiſtimamus Nos menti & voluntati Sacri Concilii ſatisfeciſſe, quod in ſupradicta ſeſſione de expoſitione Divinarum Scripturarum ita loquitur: *Ad ipſius Sacræ Scripturæ expoſitionem, & interpretationem*: & paulo infra, *ut ipſa Sacra Scriptura lectio habeatur*: & in eodem loco: *Ne cœleſtis ille Sacrorum theſaurus, quem Spiritus Sanctus ſumma liberalitate hominibus tradidit, neglectus jaceat*. Et rurſus hæc habet de lectione Theologiæ: *pro lectionibus Theologiæ*; & paulo poſt: *Ut Theologiæ lectio in iis commode haberi poſſit*.

5 Docet S. Thomas, cujus ſententiæ quacumque in re libentiſſime adhæremus, teneri omnes tam majores, quam minores ætate fidem habere explicitam myſteriorum Chriſti, ac præſertim eorum, quæ in Eccleſia ſolemni ritu celebrantur. Verba autem Sancti Doctoris ejuſmodi ſunt: *Poſt tempus gratiæ revelatæ tam majores, quam minores tenentur habere fidem explicitam de myſteriis Chriſti, præcipue quantum ad ea, quæ communiter in Eccleſia ſolemnizantur, & publice proponuntur*, hoc tamen diſcrimine, quod de quibuſdam articulis ſublimioribus tenentur alii fidem habere magis, alii minus explicitam: quod deinceps explicat Sanctus Doctor in Incarnationis Verbi myſterio, quod tamen ab omnibus credendum eſt *nececeſſitate medii*, ut Theologi edocent, *alias autem ſubtiles conſiderationes circa Incarnationis articulos tenentur aliqui magis vel minus explicite credere ſecundum quod convenit ſtatui, & officio uniuſcujuſque*. A Sacro Concilio Tridentino præceptum eſt, ut omnes animarum curam habentes diebus Dominicis, & Feſtis ſolemnibus teneantur populum ſibi commiſſum verbis ſalutaribus paſcere, exponentes breviter, ac facile vitia quæ fugienda, & virtutes quæ amplectendæ ſunt, ut damnationem evadant & ſalutem aſſequantur ſempiternam: quod etiam confirmatur *ſeſſione* 24. *cap.*4. *de Reformatione*; quemadmodum a nobis fuſe obſervatum eſt in Notific.x. tom. I. Conſentanea huic diſciplinæ alia quoque conſuetudo eſt, ut qui curam animarum habet annuntiet populo feſta ſaltem de præcepto, quæ in hebdomadam ſequentem incidunt. Verum feſta dumtaxat indicere nihil eſt aliud, niſi populo denunciare, Sacris ut myſteriis interſit & ſe ab operibus ſervilibus abſtineat; quando operæ pretium eſſet, populum de myſterio inſtruere, quod recurrente illa celebritate Eccleſia ſancta nobis ſerio conſiderandum proponit. Quare mihi perſuaſi haud inutile fore hoc opus, in cujus lectione tum majores, cum minores ætate inſpicere collectum poſſent quidquid ſcire tenentur, tum etiam Parochi ediſcerent quidquid eos ſcire decet, & populo, dum feſta annuntiant, explicare.

6 Prælaudatum Concilium Tridentinum poſtquam *ſeſſ. 22. cap.* 8. expoſuit, non expedire, Miſſæ Sacrificium Idiomate Italico celebrari, omnibus iis, quibus animarum cura eſt demandata, præcipit, ut diebus feſtivis Sacra facientes, ea, quæ in Miſſa leguntur, explanent, & myſteria, quibus hoc Sacrificium refertum eſt, populo diligenter explicent, accurateque declarent. Quod quidem in hac Bononienſi Diœceſi utile ſummoperè eſſe, & Liber hic noſter haud obſcure probat. Ibi ſiquidem de ſacroſancto Miſſæ Sacrificio, ejuſdemque ritibus, cæremoniis, orationibus pertractatur, atque item de antiquitate, uſu, & ſignificatione rerum prædictarum fuſe diſſeritur, ita ut Sacerdos hinc haurire facile valeat, quæ populo ſibi credito tradenda neceſſario duxerit ad pietatem, & reverentiam in hoc Sacrificium excitandam. Quod ſi quis dicat, non intelligi, quid commune habeant cum rebus, quæ ſuperius dictæ ſunt, Adnotationes, quas ad vitas Sanctorum ſcripſimus, in quorum honorem Officium, & Miſſa de Communi in hac noſtra Civitate, & Diœceſi Bononienſi celebrantur, libere reſpondemus, charitatem, qua ſumus in Patriam inflammati, ad hunc nos laborem impuliſſe, ut innoteſceret, quid certum eſset, quid vero dubium; quod autem certum appareret, pro certo ab omnibus haberetur; rati enim ſumus, hanc unam eſse viam ad obtinendas a Sacra Rituum Congregatione Lectiones proprias, ſi minus omnium, ſaltem aliquorum Sanctorum, qui apud nos quotannis divinis honoribus celebrantur. Præterea, quia mecum reputavi, opus prolixum nimis, & faſtidio plenum fore lectoribus, ſi ſermo eſset de Sanctis omnibus, ac ſingulis inſtitutus, quorum feſta juxta Romanum Kalendarium in hac Civitate, & Diœceſi peraguntur, ideo in mentem venit, conſentaneum fore, ſi ſermo ad eos Sanctos coerceretur, qui vel aliqua peculiari cauſa ad hanc Civitatem ſpectant, vel quorum Officium, & Miſsa, licet de Communi ut plurimum, ibidem ſolet juxta Bononienſe Kalendarium celebrari. Ordo autem, quem ſequuti ſumus, hujuſmodi eſt. Agitur de omnibus diebus feſtis ſive ad Dominum, ſive ad Beatam Virginem, ſive ad Sanctos ſpectantibus, juxta dierum ordinem, in quibus eorumdem memoria renovatur. Hac autem oblata occaſione curatum eſt inſerere quidquid vel ad hiſtoriam referri poteſt, vel ad explicationem Divinarum Scripturarum, vel ad quæſtiones criticas, & Theologicas, de quibus agimus & breviter, & non obſcure. Quaſdam vero quæſtiones in medium quidem proferimus, minime vero enucleamus, cum argumenta deſint, perfectæ earum ſolutioni ſatis idonea, cumque exiſtimemus oportere dumtaxat eaſdem noſcere, & doctorum hominum diſsenſionem, opinionumque varietatem tenere. In illis autem quæſtionibus, de quibus ſententiam protuli, ita me geſſi, ut ſolidis rationibus innitterer, iis præſertim, quæ a doctis, & cordatis hominibus, & qui vera a falſis diſtinguunt, neque creduli nimis, neque rerum novarum amatores ſunt, ſed boni ſenſus, & ſpectatæ pietatis, notæque fidei perhibentur. Non ſemel Auctores producimus, ſupradictis dotibus non illuſtres: eorum tamen commemoratio neceſsaria fuit, vel ut eoſdem ea quidem, qua decet, modeſtia refelleremus, vel ut eorum eruditis laboribus uteremur, quibus bonam cauſam aliqua ex parte fulciri poſſe comperimus.

7 Fateor nihil novi in toto hoc opere inveniri, cum de re a tot jam clariſſimis auctoribus pertractata nihil inauditum afferri poſſit, quin aliquem in ſcopulum impingatur. Quod ſi contingat, ut opus a lectoribus

grato

Digitized by Google

grato animo excipiatur, nec improbetur, nihil aliud nobis tribui commendationi debet, quam colligendi laus, & collecta ſuum quæque in ordinem diſponendi. Demum ſcribere lingua non Latina placuit, ſed Italica; tum quia majori in uſu eſt, utiliorque ad rem noſtram, tum aliis ex cauſis, quas videre licet in Præfatione tomi ſecundi Eccleſiaſticarum Diſsertationum Præſulis Joſephi Mariæ Perimezzi a Secretis examini Epiſcoporum, & olim Collegæ noſtri in Academia Conciliorum, quæ habebatur Romæ in Collegio Urbano de Propaganda Fide, in qua Præfatione multis auctoritatibus, atque exemplis planum, apertumque facit, licere in Italia Italica lingua res aliquas etiamſi Sacras, & Theologicas, aut criticas explicare, quod laudatæ Academiæ poſitum in more fuerat, dum id ea ratione fiat, quam nos ſequi curavimus, Sacratum videlicet Scripturarum, & Sanctorum Patrum locis lingua tantum Latina allatis, ubi eorum opus fuit auctoritate uti.

8 Non deſunt, qui ſola linguæ vel Latinæ, vel Gallicæ cognitione non dubitant in hominum cœtu effundere audaces quaſdam voculas, & opiniones, quæ ad Sacrorum myſteriorum contemptum tendunt, neque addunt has minime probas, ac veras eſse, & a pluribus Scriptoribus ejuſdem nationis, puta, Gallicæ, improbatas, & confutatas, quod multis exitio eſse poteſt. Nam in familiaribus Italiæ conventibus cum Italice verba fieri ſoleant, neque ibidem omnes linguam Latinam calleant, aut linguam Gallicam, ut quiſquis rem aliquam peregrinam audit, eam mente retinet, rurſus dictitat, eamque ſpargit in vulgus, neque ei curæ eſt inquirere vera ne ſit, an falſa, recta, an ſecus. In hoc autem noſtro Opere continetur antidotum, quod propinari certe non poterat, niſi lingua Italica, cum qui venenum ſemel ebiberit, ei non alio modo, quam Italico idiomate accipere medicinam liceat. Hæc ergo ſcribendi occaſio, hæc materia, hæc eſt utilitas, & hic ordo, quem judicavimus in hoc Opere amplectendum. Cum autem reliquum ſit, ut finem nobis propoſitum exponamus, veniam a Lectore petimus, ut nobis liceat ſtudiorum Eccleſiaſticorum, Sacrorumque rationem exhibere, qua hæc olim Civitas utebatur, atque in præſentiarum utitur; cum hæc via ſit, qua feliciter, quo contendimus, pervenire poſſimus. De ſtudiis tantum Sacris, & Eccleſiaſticis verba facimus, propterea quod de profanis dicere parum noſtra intereſſe debet, niſi quatenus hæc quoque ad Eccleſiaſtica, & Sacra ſtudia conducunt. Qui dixerit hanc Urbem veram juris Pontificii ſedem non extitiſſe, is quidem veritatem luce clariorem inficiabitur. Bononiæ quippe ſæculo duodecimo in Monaſterio SS. Naboris, & Felicis a Gratiano Monacho Decretum, ſeu diſcrepantium Canonum congruentia deſcripta fuit. Quod quidem Opus etſi a multis notetur, tamen Papirius Maſſonus lib. V. Epiſcoporum Romæ in Eugenio III. Gratiani Opus appellat *utiliſſimum generi Sacerdotum, quod Opus omnes docti plurimi facere ac laudare coguntur*. Et Card. Baronius anno Chriſti MCLI. Codicem Gratiani vocat, *Opus ampliori ſtudio collectum, & rite diſpoſitum*. At concedamus, ut concedi oportet, Opus Gratiani multis erroribus refertum eſſe, qui decurſu temporis ab hominibus ſacra antiquitate peritiſſimis caſtigati ſunt: negari tamen omnino nequit, eam fuiſſe hujus Operis felicitatem, ut ſtatim ac in lucem prodiit, relictæ fuerint antiquæ Canonum collectiones a Dionyſio Exiguo, Iſidoro, Creſconio, Burchardo, Ivone conſcriptæ, & Gratiani Decretum in ſcholis exponi cœperit. Quod quidem prudenter animadvertunt S. Antoninus par-

te

Digitized by Google

te tertia ſuorum Chronicorum tit.XVIII. cap.VI., Cardinalis Bellarminus, cum loquitur de Gratiano in Scriptoribus Eccleſiaſticis, celeberrimus Antonius Auguſtinus in præfatione antiquarum Decretalium ad Gregorium XIII. Id autem non ſolum Operi debetur per ſe ſane maximo, verum etium plauſui dato a publicis Sacrorum Canonum Doctoribus Bononienſis Archigymnaſii, qui cum illud explicare cœpiſſent, variiſque interpretationibus illuſtrare, jure optimo ad totius Orbis famam, exiſtimationemque provenerunt, ut peritiſſimus Pontificiæ legis de Roje ſapienter conſiderat in ſuis inſtitutionibus Canonicis lib.I. in Procemio. Aliqui exiſtimant ad excitandos adoleſcentes, qui ex omnibus Orbis partibus in hanc Civitatem concurrebant, ut ſtudio Sacrorum Canonum operam darent, juxta Gratiani methodum in hoc Bononienſi Archigymnaſio morem invaluiſſe conferendi gradus Bachalaureati, & Doctoris; quæ poſtea conſuetudo longe lateque propagata eſt, ut videre licet apud Donjat in Prænotionibus Canonicis lib.III. num.V., & in præfatione ad Decretum diſpoſitum juxta Titulos Decretalium Cardinalis Turrecremata, quæ compoſita eſt a clariſſimo Præſule Fontanino pag. 8.; atque operis Gratiani pluries ſuperius commendati gloriam Bononienſi Civitati referri acceptam debere: argumento id eſt ſane luculentiſſimo, quod illius etiam correctio, quæ cœpta eſt Pio IV. Pontifice, & ſub Pio V. continuata, abſoluta demum fuerit in Pontificatu Gregorii XIII. clariſſimi Civis Noſtri, qui eam juris publici fecit, poſtquam plurimum in ea laboris, atque operæ collocaverat, dum adhuc eſſet Cardinalis, idemque præſtiterant tres pariter Bononienſes Cives Euſtachius Locatellus Regii Epiſcopus, & duo Cardinales Gabriel Paleottus, & Philippus Boncompagnus, ut videri poterit in dicta præfatione pag.X.

9 Nihil equidem arbitror ad laudem hujus Urbis præſtabilius, nihilque ad gloriam illuſtrius inveniri, quam ſi illud ſerio conſideretur, quod poſt Gratiani ætatem, cum plures collectiones Decretalium Summorum Pontificum confectæ fuerint, quæ juſſu, & auctoritate Apoſtolica ad commune commodum emanarunt, omnes ad Magiſtros, & Diſcipulos Bononienſis Archigymnaſii directæ fuerunt. Non autem loquor de prima Decretalium collectione a Bernardo Papiæ Præpoſito adornata, neque de altera Gilberti, & Alani ſtudio compilata, quia neutram poſſumus affirmare in lucem auctoritate publica prodiiſſe: ſed de tertia ſermo eſt, quæ a Pontifice Innocentio III. univerſis Præceptoribus, ſtudioſiſque Adoleſcentibus Bononiæ commorantibus inſcripta fuit, cujus profecto quædam veluti appendix eſſe videtur quarta ab eodem Pontifice compoſita; utraque vero in lucem edita, clariſſimo Antonio Auguſtino. Sermo hic noſter etiam ad quintam pertinet, quæ eſt Honorii III. in publicum emiſſa ab Innocentio Cironio, quem aliqui promulgatam putant juſſu ejuſdem Honorii a Tancredo Archidiacono Bononienſi, in qua ſententia fuit Antonius Auguſtinus in præfatione ad antiquas Decretales: *Collectio Honorii III. Conſtitutiones habet a Tancredo Bononienſi Archidiacono collectas ſub ipſius Pontificis Maximi nomine*; quam Auguſtini ſententiam ſequitur Cardinalis Pinellus in præfatione ad VII. lib. Decretalium: *Collectio acceſſit ab eodem Tancredo ex Honorii III., qui proxime Innocentio ſucceſſit, Conſtitutionibus compaginata*. Fortaſſe vero probabilius eſt ab aliis, non a Tancredo fuiſſe compoſitam juxta obſervationem jam laudati Innocentii Cironii ad cap.I. hujus collectionis tit. de *Conſtitutioni-*

ſtionibus, & a Pontifice miſſam fuiſſe Tancredo, quemadmodum ex ejuſdem verbis eruitur: *Honorius Epiſcopus Servus Servorum Dei Dilecto Filio Magiſtro Tancredo Archidiacono Bononienſi ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem*; Tranſmiſſam, inquam, ad Tancredum fuiſſe, eamdem ut ipſe in lucem ederet; unde contigit, ut totius Orbis hominibus commendaretur, cum innumerabiles fere ea tempeſtate Profeſſores iique celeberrimi, atque diſcipuli, hanc in Civitatem confluerent utriuſque juris aut Doctores futuri aut auditores. Ideo Pater Echard in commentariis primæ vitæ S. Dominici tom.I. de Scriptoribus ejuſdem Ordinis pag.24. non ſine cauſa ſcripſit, Religioſum Ordinem S. Dominici illo tempore Doctoribus ſapientiſſimis Bononiæ floruiſſe, qui poſthabitis mundi illecebris ſeverioris vitæ rationem in S. Dominici Monaſterio profitebantur, unde veluti e Trojano equo egreſſi ſtrenuiſſimi milites prædictum Ordinem per univerſum Orbem feliciſſime propagarunt. Honorius III. Magiſtratus hujus Civitatis arguens, quod quædam privilegia Profeſſoribus & diſcipulis ademiſſent, id ipſum ſcripſit, ut videre licet in ejus epiſtola apud Raynaldum anno Chriſti MCCXX. num.26. *Cum ex ſtudio literarum præter infinita commoda, quæ ſentitis, ex eo veſtra Civitas inter alia ſit famoſa & in univerſo mundo nomen annuntietur ipſius, factaque ſit altera Bethelem Domus, videlicet panis, qui parvulis frangitur; in eadem, ex qua exeunt Duces qui regunt Populum Domini*; & quæ ſoquuntur.

10 Loquimur quoque de Gregorii IX. Decretalium compilatione in quinque libros diviſa, quæ hac ætate in omnibus totius Orbis Scholis, & in Foro obtinet; quam liquido conſtat adornatam fuiſſe a S. Raymundo de Pegnafort, qui in Bononienſi Archigymnaſio Lectoris munere perſunctus eſt, idemque compendium Archigymnaſii noſtri Doctoribus, ac diſcipulis inſcriptum fuiſſe minime dubium eſt. Sermo etiam a nobis habetur de lib. VI. Decretal. Bonifacii VIII., cujus quidem maximus eſt quoque uſus in Scholis, & Foro, qui non ſolum Præceptorum, diſcipulorumque Bononienſium nomine nuncupatus fuit, ſed etiam editus ejuſdem Archigymnaſii Doctoribus poſtulantibus, qui Jacobum Caſtellanum ad Pontificem legaverunt, ut id impetrarent, quemadmodum teſtatur Joannes Andreas Auctor coævus in notis ad proœminm dicti VI. libri in §. *Et multis*. Verba pariter facimus de Clementinis ultimam juris Pontificii partem continentibus, quæ juſſu Clementis V. collectæ, & a Joanne XXII. editæ ad Magiſtros & diſcipulos Bononienſes tranſmiſſæ fuerunt. Prætermittuntur autem aliæ collectiones Conſtitutionum Joannis XXII. & aliorum Pontificum, quæ ideo *Extravagantes communes* dicuntur, quia omnibus notum eſt eas privata auctoritate adornatas fuiſſe, & Conſtitutiones inibi comprehenſas non ideo vim habere, quod in illis reperiantur, ſed quia ab auctoritate Apoſtolica, unde emanarunt, originem habuerunt. Item prætermittimus lib.VII. Decretalium, opus noſtri Pontificis Maximi Gregorii XIII. juſſu editum, in quo ipſe multum inſudaverat, ut teſtatur Cardinalis Pinellus, qui illud ipſum Pontificis Clementis VIII. nomine nuncupavit, in cujus Pontificatu confectum eſt; *Gregorius immortalis memoriæ, inſignis pietatis, literaturæ, atque experientiæ Paſtor hanc provinciam commiſit primum Flavio Urſino, Franciſco Alciato, Antonio Carafæ Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus Doctiſſimis. Multa ipſe manu ſua exaravit, elucubravit, monuit*. Prælaudatum enim Opus quamvis

Digitized by Google

vis abſolutum, typiſque impreſſum, non in lucem emiſſum fuit, cum in eo varia Decreta Tridentini Concilii ineſſent, quæ juxta ſan. mem. Pii IV. Pontificis Conſtitutionem incipientem *Benedictus Deus* non licet gloſſis, aliiſque interpretationibus illuſtrare, quod ſane impediri non potuiſſet, ſi inſerta fuiſſent in librum VI. Decretalium, ut refert Fagnanus *in Cap. Cum veniſſent num.* 61. *& ſeqq. de judiciis*. Neque iis, quæ ſuperius dicta ſunt, adverſatur, quod eruditus P. Bremond in notis indicat ad Conſtitutionem CX. Gregorii IX. in Bullario Dominicano tom. 1., nempe a Pontifice Gregorio IX. Compilationem ſuam non ad Magiſtros, & Auditores Bononienſes, ſed Pariſienſes quidem directam fuiſſe, quoniam accidere potuit, ut Compilatio ad utroſque tranſmiſſa fuerit eo vel maxime, quia Præſul Penia clariſſimus Rotæ Auditor in vita S. Raymundi de Peñafort lib. 1. p. 28. teſtatur, in Vaticano regeſto poſt epiſtolam Pontificis, qua Compilationem ſuam ad Magiſtros, & Scholares Pariſienſes mittit, ſcriptum ſe vidiſſe, & adnotatum, inſcriptum quoque illud Opus fuiſſe Magiſtris, & Diſcipulis Bononienſibus. Præterea ad rem propoſitam confirmandam magni momenti eſt, non modo Compilationes ſuperius relatas, verum etiam illas, quæ a Pontificibus, dum in Galliis morabantur, confectæ ſunt, omnes fuiſſe Bononiam miſſas, non autem Lutetias Pariſiorum. Non parvi quoque momenti eſt, nullum impreſſum exemplar reperiri Decretalium Gregorii IX., in cujus procemio inſcriptio Archigymnaſio Bononiæ non legatur. Demum in corpore juris Canonici, quod editum eſt Coloniæ anno 1695. adnotata occurrunt hujuſmodi verba in notis ad procemium: *In uno manuſcripto Vaticano legitur Pariſiis; in altero Bononiæ, & Pariſiis, ſed ut plurimum omnia habent Bononiæ*.

11 His vero argumentis ſi addatur, celeberrimos Gloſſarum Auctores, Interpretes, & Magiſtros juris Canonici, aut in eodem Bononienſi Archigymnaſio Profeſſores fuiſſe, aut in eadem Urbe natos, nemo utique erit, qui de principatu in jure Canonico contendere noſtra cum Civitate audeat. Bernardus Bottonus Canonicus Bononienſis Eccleſiæ fuit; Guido autem Baiſius Archidiaconus; Joannes Andreæ, Joannes Calderinus, Antonius Butrius in ea Civitate nati ſunt, & hujus etiam Civis vocari poteſt Cardinalis Zabarella, cum e Sabatina familia originem ducat. Patritius Regienſis, Dinus Mugellanus, Joannes Anguiſciola, Joannes Dei, Innocentius IV. Pontifex, Abbas Panormitanus, Baldus Ubaldi, Petrus Ancharanus, Dominicus e S. Geminiano, Joannes Imola, Andreas Barbatia, Pariſius, & alii bene multi, qui prima juris Pontificii lumina prædicantur, Lectores hac in Urbe clariſſimi extiterunt. Ibi etiam profeſſus eſt Antonius Auguſtinus vir omni commendatione major: & niſi provecta ætate impeditus fuiſſet, huc veniſſet Cujacius ubique terrarum celeberrimus, quem magno oblato ſtipendio Gregorius XIII. invitaverat. Hæc autem omnia certiſſima ſunt, & legi poſſunt in Opere Panciroli de Sacris legum Interpretibus, & in Prænotionibus Canonicis Donjat, & apud eos omnes, qui vitas juris Conſultorum ſcriptas poſteris reliquerunt.

12 Diu quidem Sacra Theologia idem plane eſt habita, ac jus Pontificium, quia revera Sacri Canones magna ex parte nihil aliud continent, quam concluſiones ex Theologiæ principiis deductas, ut appoſite ad rem noſtram conſiderat Joannes Gerſon in ſermone, quem habuit ad *Licentiatos* in jure Canonico, qui inſertus eſt in tomo ſecundo ejus Operum: *Sic inſtituta videtur, & gu-*

Digitized by Google

& gubernata fuiſſe ſufficienter Eccleſia primitiva ab Apoſtolis, ac deinde per ſucceſſiones varias uſque ad Doctores Sanctos incluſive per quatuorcentum annos & amplius, quibus temporibus non erat diſtinctio Theologorum, & Canoniſtarum, licet Canones Sacri multi eſſent ultra tenorem traditum in Evangeliis, & cæteris libris Canonicis. Hinc vero Canones, ſi bene inſpiciantur, non ſunt niſi Concluſiones elicitæ vel illatæ ex principiis Theologicis, ideſt, ex Evangelio & aliis libris Canonicis per illos, quibus dicit Chriſtus: Qui vos audit me audit: Nihil igitur admirandum eſt, ſi ad eoſdem pertinebat cognitio, & legislatio Concluſionum illarum Canonicarum, ad quos pertinebat notitia principiorum. Egaſſius Bulleus in ſua Hiſtoria Pariſienſis Univerſitatis tom.2. ſæculo IV. pag.580. poſtquam affirmavit nullum diſcrimen eſſe inter Theologum, & Canonum peritum, hoc memorat, quod, poſtquam prædictum Decretum a Gratiano fuit collectum, in quo variæ Leges Civiles adſcriptæ ſunt, cum in ea ætate ſtudium legum ſæcularium magnam haberet exiſtimationem, una in duas diviſa facultas eſt, itaut alii Theologiam Scholaſticam ſequuti ſint, alii penitus Theologiam deſerentes ad ſolam Canonum explicationem ſeſe converterint; quod quidem inconſulto ac perperam factum eſt, cum Canonum perito ſæpe principia Theologica perneceſſaria omnino ſint: *Canonicam quoque juriſprudentiam numquam a Theologia diſſociabimus, nibilo plus quam Canones Patrum umque ſcita a ſacris literis, hoc eſt, ut ſtrictiſſime dicitur, Concluſiones a principiis*. Verba ſunt Thomaſſini in præfatione diſſertationum ſupra Concilia. Et Doujat in ſuis Prænotionibus Canonicis lib.1. cap.2. num.3. ſic eloquitur; *Cum Theologia jus Canonicum cohærere, ejuſque auxilio ſæpenumero uti evidenti us eſt, quam ut argumentis confirmandum ſit; etenim jus hoc noſtrum nihil re vera eſt aliud, quam ad vitæ uſum aptata, atque in ipſis rerum argument is poſita Theologia*. Quod quidem intelligere, qui aperte cupiat; is accurate tractatum perlegat probabilitatis Lovanii Typis mandatum a Nicolao Peguleto cap.10. num.4. & ſeqq.; in quo videbit collectas propoſitiones falſas, pœnaque dignas, quibus eorum opera fœdata ſunt, qui abſque Sacræ Theologiæ ſtudio Sacros Canones declararunt, quamvis eſſent juriſprudentiæ Civilis, atque Canonicæ peritia præditi non vulgari.

13 Canoniſtarum, ut ita dicam factionem hæc noſtra Civitas ſequuta eſt, atque ita quidem, ut deſeruiſſe Theologos videretur: & qui Theologiæ ſtudiis dare operam cupiebat, Bononia diſcedens Lutetias ſe conferebat, unde Bononiam revertens Doctor Pariſinus vocabatur, ut animadvertit Alidoſius in præfatione ad Lectorem, quæ ab eo adſcripta eſt in fronte operis ſui *de Doctoribus Bononienſibus*. Cum autem ſummus Pontifex Innocentius VI. non decere exiſtimaſſet in Bononienſi Archigymnaſio Doctores Sacræ Theologiæ deſiderari, Collegium Theologorum ibidem fundavit, ut videre licet in ejus Conſtitutione in Bullario Romano tom.1., impreſſa etiam apud Ughellum tom.2. *Italiæ Sacræ* pag.26. Quanquam vero brevi temporis ſpatio, quo ſuperſtes fuit, ejus Conſtitutio executioni minime demandata fuerit, vigere tamen cœperit, ſedente Urbano V. Pontifice, ut oſtendit Sigonius de Epiſcopis Bononienſibus lib.3. pag.451. in additionibus Victorelli ad vitam Innocentii VI. ſcripta a Ciacconio tom.11. pag.50. Item in additionibus ad vitam Urbani V. pag.548. pag.551. & in hiſtoria Ghirardacii lib.24. pag.278. & ſeqq. In libro autem ſecreto Collegii Theologici, cujus pars in

 lucem

lucem edita eſt ab Alidoſio loco ſuperius laudato, proferuntur nomina illuſtrium Theologorum, qui invitati Bononiam magna ibi cum laude Sacram Theologiam publice docuerunt. Quomodo autem interea poſt Urbanum V. hujuſmodi ſtudium floruerit affirmare plane non poſſumus, imo etiam ſuſpicamur non altas admodum radices hanc facultatem per ea tempora Bononiæ defixiſſe. Extat enim Conſtitutio tum ejuſdem Urbani V. tum Bonifacii IX. itemque Martini V., Summorum Pontificum decreta occurrunt, in quibus primum Bononienſe Archigymnaſium laudibus extollitur tamquam Juris Civilis, & Pontificii lumen; deinde varia conceduntur privilegia earum facultatum Profeſſoribus, & diſcipulis, ſed de Sacra Theologia ne verbum quidem. Extat etiam Conſtitutio Nicolai V. (omnes autem hæ Conſtitutiones habentur in appendice tomi ſecundi noviſſime impreſſi de Statutis hujus Patriæ) in qua exhibetur accuratus catalogus omnium ſcientiarum, quæ in hac Univerſitate florebant, nulla tamen de Cathedris Theologicis mentione habita. Et quidem Pius II. hoc noſtrum Archigymnaſium in libro 2. ſuorum Commentariorum non propter Theologiæ, ſed Legum & Philoſphiæ ſtudium præclare laudat: *Schola inſignis Legum & Philoſophiæ, quæ mores bonos, non tam Cives, quam exteros docet*. Quod autem tuto affirmari poteſt, illud eſt, hanc Civitatem ætate, quæ memoriæ noſtræ propior eſt, clariſſimis Theologis floruiſſe, ut arguere licet ex Bulla Summi Pontificis Gregorii XIII. anno 1584., qui vetus privilegium renovans Pontificis Julii II., ut beneficia ſcilicet ſolis Civibus conferantur, hæc habet: *Nos itaque, quibus ſatis liquet Civitatem noſtram prædictam viris omnis doctrinæ genere, & pæſertim Thæologiæ abundare*. Nemini porro dubium eſt, ætate hac noſtra Bononiæ viros non deeſſe doctrinæ ſpectatiſſimos, qui juxta methodum forenſem non tam Jus Pontificium, quam Sacram Theologiam laudabiliter, & egregie doceant.

14 Conveniunt omnes, qui de locis Theologicis pertractant, ab hiſtoriæ tum Eccleſiaſticæ, tum profanæ Scriptoribus, dummodo ſint auctoritate graves, & fide digni, probabile argumentum Theologo exhiberi, vel ad confirmandum, quod affirmat, vel ad refutandum, quod ei opponitur; imo ulterius procedunt, docentque, cum graves hiſtorici in aliqua re narranda concordes ſunt, inde Theologum ad eamdem rem afferendam certum deſumere argumentum poſſe: ita Melchior Canus in tract. de locis Theologicis lib. XI. cap.4., quo cum congruit Cardinalis Gottus in ſua Theologia tom.1. quæſt.3. dub.XI. §.2. Ac profecto quam utilis ſit hiſtoriarum cognitio ei, qui Jus Canonicum profitetur, facile planeque evincitur ex operibus Patris Thomaſſini, Emanuelis Gonzalez, Joannis Dartis, Jani a Coſta, Franciſci Florentis; tum id probatur ex Jure Eccleſiaſtico (bonis tamen a pravis rebus ſegregatis) Van-Eſpen, & aliorum auctoritate, qui ad inveſtigandum verum Sacrorum Canonum ſenſum hiſtoriarum lumen adhibuerunt, & ad ſanam Epiſtolarum Decretalium intelligentiam perventuri non ſatis eſſe cenſuerunt, eaſdem in ultima Gregorii IX. collectione legere, ſed curarunt antiquas collectiones evolvere, quia Decretales in collectione Gregorii IX. non integræ ſunt, ſed magna ex parte detruncatæ, atque interpolatæ; quod quidem prudenter animadvertunt Antonius Auguſtinus in laudata præfatione ad Gregorium XIII., Cujacius ad caput.1. *Qui Clerici, vel voventes &c.* Gonzalez in apparatu ad jus Canonicum tom.1. num.53. Jam vero ſi quis colligere

re voluerit, quidquid ſcriptum reliquerunt inſignes Canonum interpretes jam ſuperius commendati, & quidquid Decretalium fundamento innixus, & gloſſarum, veterumque commentariorum, & Sacrarum Congregationum auctoritate ſuffultus Romæ ſcripſit nunquam ſatis laudatus Fagnanus in ſuis Commentariis ſuper Decretales, in promptu hic certe habebit, unde interpres Canonum evadere excellens, maximeque ſpectabilis poſſit. Pater Eccleſiaſticæ hiſtoriæ fuit Magnus Cardinalis Baronius, & ipſi etiam principis debetur laus inter criticos, ſed prudentes, ac moderatos. Alii poſt eum, vel lumine ab ejuſdem ſcriptis mutuato, vel cognitione, quam ex monumentis deinceps inventis hauſerunt, ulterius progreſſi ſunt, & in præſenti enata eſt nova quædam, ut ita dicam, profeſſio, quæ Eccleſiaſtica eruditio nuncupatur, cujus utilitas talis, ac tanta eſt, ut Religio noſtra multa eidem debeat & præſidia ſtabilitatis, & ornamenta dignitatis ſuæ.

15 Hæc enim Eccleſiaſticos efficit ad ſua munera laudabiliter obeunda idoneos; ad ea ſcilicet curanda, quæ neceſſaria ſunt, & ad eam afferendam Eccleſiæ utilitatem, quæ ab eorum laboribus expectatur. Magnus Cardinalis Bona, P. Chriſtianus Lupus, Mabillonius, Martenus, & alii complures, qui in decurſu operis nominabuntur, præclara ſunt Eccleſiaſticæ eruditionis lumina, & eorum illuſtres labores Theologo fuerunt, & ſunt præſidio ſane ad dogmata fidei illuſtranda: Juris autem Canonici interpretem, omnis remota erroris nebula, facile ducunt ad intelligendam veterem diſciplinam, quæ novæ feliciter moderandæ utiliſſima eſt. *Quidquid igitur de ordine temporum tranſactorum indicat ea, quæ appellatur hiſtoria, plurimum nos adjuvat ad ſacros libros intelligendos, etiamſi præter Eccleſiam puerili eruditione diſcatur*: verba ſunt hæc S. Auguſtini *lib. 2. de Doctrina Chriſtiana cap.* 28.

16 Cardinalis Gabriel Paleottus, non tam Purpuræ, quam ſapientiæ lumine præclariſſimus, ut hiſtoriæ, & eruditionis Eccleſiaſticæ ſtudium in hac Urbe inter Clericos introduceret, non modo typis imprimi prudenter juſſit duos libros hiſtoriæ Sacræ Severi Sulpicii, ſed etiam notis a Carolo Sigonio viro apprime docto illuſtrari, qui propterea in præfatione ad eundem Cardinalem, inquit: *Quamobrem recte prudentia veſtra breviarium ejus (hoc eſt Sacræ Hiſtoriæ) aliquod ex immenſo illo utriuſque teſtamenti corpore acquiſivit, qui ſtudioſa inventus omnia ab Adam uſque ad Chriſtum, ideſt a peccato ad ſalutem in ipſius Dei populo geſta, quaſi in unam tabulam conſpiceret; & cum duos Severi Sulpicii libros in hoc genere diſtincte admodum ac ornate ſcriptos probavit, cum, ad tollendum exquiſitioris interpretationis hominibus occupatis laborem, eoſdem etiam expoſitione illuſtrari aliqua voluit. Sic enim fore arbitrata eſt, ut univerſi non modo facilius ea, quæ præclare tradita ſunt animo & notitia comprehenderent, ſed ipſa etiam invitati facilitate alacrius, & ſtudioſius ad eademmet haurienda contenderent.*

17 Exeitata Bononiæ ſunt non multo abhinc tempore hujuſmodi ſtudia, & quamvis Romæ moraremur, tamen recordamur domi Archidiaconi Marſigli, qui poſtea Epiſcopus Peruſiæ deceſſit, literatorum hominum cœtus haberi conſueviſſe, in quibus eorum aliquis pertractare ſolebat argumentum ſibi præſcriptum, quod ad Sacram Hiſtoriam, vel Eccleſiaſticam eruditionem pertineret; rerum autem, de quibus ſermo haberi debebat, indiculus, ſeu

Digitized by Google

nota typis impreſſa ſingulis, qui intereſse ſolebant, antea diſtribuebatur:

18 In præſentiarum, vero laudabilis hæc conſuetudo eſt jam penitus antiquata, ac ſtudium tantopere neceſſarium, nedum utile, quod fere ubique in amoribus, atque in deliciis eſt, in hac Urbe, quæ ſemper ſcientiarum mater eſt habita intolerando jacet ſqualore obſitum neglectumque. Hujuſmodi autem eruditionis gloriam, qui conſequi ſtodioſe cupiat, illa imprimis neceſsaria eſt peritia linguæ latinæ. Cujus quidem elegantia non curæ dumtaxat fuit Imperatori Auguſto, de quò narrat Svetonius, *Legato Conſulari ſucceſſorem dedit, ut rudi, & indocto, cujus manu illi pro ipſi ſcriptum animadverterat*; ſed etiam Romani Pontifices de ea ſemper ſolliciti fuerunt, ut conſtat *ex capite ad audientiam de reſcriptis*. Nec deſunt in hac Civitate egregii homines, quorum bene multos novimus, qui clariſſimum adoleſcentibus lumen præferant ad humaniores literas, quarum deſiderio non ignoramus primos Theologiæ Magiſtros plurimum diligentiæ, laboribus, ac operæ in Etnicorum voluminibus collocaſſe. Præterea ad ejuſmodi ſtudium, de quo nunc agimus, neceſsaria eſt prævia veræ Philoſophiæ inſtitutio, quæ viam ad Theologiam aperiat, ſe ita quidem, ut idem ſemper obſequium præſtet, quod Agar Saræ præſtare debuit ex imperio Abrhami. Atque, ut eloquentiæ, ſic Philoſophiæ magiſtros non deſiderat hæc Urbs doctiſſimos qui multum valeant, & qui methodo utantur præclara, facili perilluſtri, maximeque apud Academias id temporis nobiliſſimas uſitata. Philoſopihæ Theologia accedat neceſſæ eſt, cujus profeſſores verſantur Bononiæ plurimi apprime docti, atque omnibus ſapientiæ laudibus ſpectatiſſimi, quorum in ſcriptis quæſtiones Polemicæ cum Scholaſticis conjunguntur, variaque Eccleſiaſticæ, tum hiſtoriæ, tum eruditionis capita explicantur. Tota igitur difficultas in eo ſita eſt, quod hujuſmodi ſtudia non præmittuntur, aut ſi præmiſsa fuerint, negliguntur deinceps, nec ad finem perducuntur. Navis in medio curſu inhibetur; imponitur, ut dici ſolet, tectum; in otio, quod ſupereſt vitæ, tranſigitur, & qui ſcholaſticos curſus ſemel peregit, is præter Magiſtri ſcripta nihil aliud deſiderat, quorum, ut ſæpe fit poſt brevem temporis lapſum obliviſcitur, & licet quæcumque didicit, fideliter memoria teneat, ea tamen tanti eſse non poſsunt, ut doctrinæ ſupellectilem pariant Eccleſiaſtico ſatis dignam, tùm quia nullus invenitur Magiſter quamlibet diligens, ac eruditus, qui omnia noverit, tum quod unus Magiſter nequeat ea tradere ſcriptis omnia, quæ legendo, quærendoque cognovit.

19 Interea vero, & ad hanc pudendam ſtudiorum rationem obtegendam muſſitando dicitur Theologiam rerum Divinarum interpretem Sacerdotibus ſatis eſſe: aliorum, quæ ſuperius memoravimus, ſtudiorum inutilitas prædicatur; & palam denique dictitatur, iis obeundis ſtudiis, nec eſſe neceſſe omnibus, nec vacare.

20 Quid nos de recta Scolaſticæ Theologiæ methodo ſentiamus, quodque ex ejus fontibus in Eccleſiam commoda dimanarint ac quotidie fluant, jam ſatis oſtendimus in primæ noſtrarum Inſtructionum Paſtoralium Tom. III. Iis autem, quæ illic diximus, addere auctoritatem placet magni Theologi Salmeroni tom. 1. Prolegom. 9. quinquagena 1. ſuper Evangelia: *Scolaſticæ Theologiæ ſtudium, in quo brevi compendio, ac certa methodo, multarum rerum, quæ tum in ſcripturarum ſtudio, tum in doctrina, & lectione veterum Patrum latiſſime, & firmiſſime pertractantur veritates adſequimur,*

non

Digitized by Google

non eſt hominis Catholici reſpuere, nam contemnere hæretici eſt, & prorſus de Eccleſia Catholica male meriti, quæ hoc genus Theologiæ multis modis amplexata eſt. Sed iterum aſſerimus eam viro Eccleſiaſtico non ſatis eſſe, cui neceſſaria etiam alia ſtudia ſuperius indicata exiſtimamus. *Cum autem hoc genus Theologiæ commendo* Salmeron, proſequitur, *nolim, ut quiſquam in illis ſtudiis conſeneſcat, ſed moderatum, & certum tempus illis diſputationibus impendat, ut ad meliora Sacrarum literarum ſtudia tempeſtive perveniat.*

21 Poſtularet hic locus eorum ut audaciam refelleremus, qui cum nihil ſanitatis habeant, nedum ſapientiæ, inutilem autumant hunc eſſe ſtudiorum curſum, ac plane ſupervacaneum; ſed hujuſmodi homunculis valere juſſis, nunc tantum dicemus pauca de difficultate, quæ nobis quidem in hoc ſtudio nulla penitus eſſe videtur. Præmiſſis enim eloquentiæ, Philoſophiæ, ac Theologiæ ſtudiis, quæ ſi quiſpiam neglexerit, ſemper vacillet oportet, quia intus male libratus eſt, ædificio ſimilis, quod nullis fundamentis innititur; ſupradictis, inquam, præmiſſis ſtudiis, non video, cur novo non liceat adoleſcenti facile gradum facere ad altiora.

22 In promptu ſiquidem ſunt erudita Geographiæ, & Chronologiæ compendia, introductio nempe Cluerii nunc aucta; item compendium hiſtoriæ univerſalis Epiſcopi Boſſuet, quorum librorum ope iter ad eruditionem feliciter inſtituitur. Solidiores autem quæſtiones, & argumenta prudenter, ac ſcite admodum pertractantur in libris recentium eruditorum, quorum copia non mediocris extat in hujus Urbis Bibliothecis. Ac quoniam publica ſcientiarum ſtudia longe privatis ſunt, ac domeſticis utiliora, ignoramus profecto quid cauſæ ſit, cur in hac Urbe Virorum cœtus doctiſſimorum, ſive Academiæ inſtitui nequeant, quæ dici vix poteſt, quantam reipublicæ utilitatem afferant, ſi ſapientes habeant moderatores. Neque locum inter Academicos habere decet, niſi qui in ſtudiis hactenus commendatis laudabiliter verſati fuerint, iiſdemque adhuc magnopere delectentur. Nam qui Grammaticam, Logicam, jus Pontificium forenſe, ac Theologiam moralem vix a primo, ut inquiunt, limine ſalutaverint, eorum quidem alicubi habenda eſt ratio, & iis merito laus danda eſt aliqua, nunquam vero aditus ad hujuſmodi Academias patere debet. De materia porro, quæ pertractanda occurreret, ordinatim agendum eſt, ex. gr. de hiſtoria Sacra juxta annalium ſeriem, aut Conciliorum. Cavendum id quoque arbitror, ne hiſce in conventibus liber legatur aliquis, quin deinde ulla lectioni interpretatio ſubjiciatur, aut ea temere fiat, ac perperam, & confuſe: neceſſe enim eſt unum aliquem, aut plures Academicos deſignari, qui ea de re, quæ ab eo proponetur, qui a ſecretis Academiæ eſt, diſſertationem in promptu habeant, eamque recitent in Academia, haud ignaris tamen argumenti, quod pertractandum eſt, cæteris Academicis, ut abſoluto ſermone, aliquid in commune conferri poſſit, vel ad confirmandum, quod dictum eſt, vel ad exponendas difficultates, ſi quæ occurrant, contra ea, quæ dicta ſunt, ut earum ſolutio ab eo, qui diſſertationem habuit, audiatur. Atque, ut hinc utilitas oriatur maxima, non debent profecto ſemel tantum, atque iterum, ad ſummum tertio ſingulis annis Academici convenire, ſed quindenis ſaltem diebus, rejectis omnino falſis excuſationibus, aut caloris, aut frigoris, aut ſupervenientium impedimentorum, & nonnunquam fictarum infirmitatum.

Cla-

23 Clariſſimo huic Inſtituto atque Academiæ accepta referri debet, quæ ſuperioribus annis magna Romæ frequentia Doctorum hominum fuit, qui rerum Eccleſiaſticarum tum veterum, tum recentium peritiſſimi non ſemel Religioni & ſedi Apoſtolicæ profuerunt. Habebatur in magna Aula Collegii Urbani de Propaganda Fide quindenis diebus Academia Eccleſiaſtica juxta conciliorum ſeriem; & unus ex Academicis de concilii hiſtoria differebat, alter de ejuſdem Concilii Canonibus, deinde tertius de quæſtione aliqua Theologica, quæ ex ipſis Canonibus oriebatur. Magna etiam in aula Archigymnaſii Romani quindenis diebus habebatur Academia Eccleſiaſtica juxta ordinem Sacri Textus Divinarum Scripturarum, ex quibus particula deligi ſolebat aliqua, & haberi de ea ſermo ab aliquo ex Academicis; tum juxta temporum ordinem, quo hæreſes enatæ fuerant, nonnulla earum ab altero Academico Polemico ſermone refutabatur: In Conventu Patrum Servorum Matris Dei, quod ad S. Marcelli ſitum eſt, quindenis diebus habebatur Academia, in qua unus Academicorum Eccleſiaſticam diſſertationem recitabat juxta ordinem, quo in hiſtoria ſua Eccleſiaſtica P. Natalis Alexander uſus eſt, cujus quidem methodo, non ſemper tamen ſententiæ, Academicus adhærebat. Omnibus his Academiis Nos adhuc juvenes interfuimus, ibidem verba fecimus, & pluries ſingulis annis; neque ab iis exercitationibus vacationem nobis concedi paſſi ſumus, niſi poſtquam majora curiæ negotia, & munerum, quæ nobis impoſita ſunt, occupationes impedimento fuerunt, quominus tempus ad ſcribendum hiſce de rebus ſupereſſet; nunquam tamen adeo nos ab illis alienos fecimus, ut plerumque poſt orationem ab accademico habitam aliquid opponere, vel addere prætermiſerimus. Parum quidem profecimus, ſed multo certe ulterius progreſſi eſſemus, ſi curæ, ac diligentiæ cætera reſpondiſſent. Verum, quod Nobis minime contigit, id probe aſſequuti ſunt alii complures ſtudiorum noſtrorum ſocii, ut cognoſcere quiſque poteſt ex introductione ad Eccleſiaſticas diſſertationes Præſulis Perimezzi Viri clariſſimi, qui collega noſter in omnibus illis cœtibus, & deinde Epiſcopus fuit. Nam in ea exponitur ordo, quo ſolebant haberi Academiæ, ratio, & conditio ſermonum, qui recitabantur, collationes, quæ ſubinde habebantur, nomina Academicorum eorum, qui a Secretis Academiæ erant, & utrorumque munera declarantur. Ut vero manifeſte omnibus pateat, quanta ſit utilitas, quæ ex hujuſmodi Academiis, & collationibus percipitur, quis eſt, qui ignorat quanta ſit in Tranſalpinis regionibus, & Ciſalpinis hujus noſtræ Urbis fama in rerum naturalium ſcientia, tum etiam in univerſa Mathematica? Ex quo autem fonte id emanavit, niſi ex Congregationibus, ſermonibus, collationibus, quæ in ſcientiarum Inſtituto habentur? conveniunt enim, ſermoneſque habent docti viri poſt ſtudiorum ſuorum expletum de more curriculum. Quod utique quiſque intelligere poteſt ex hiſtoria Doctoris Franciſci Mariæ Zannotti, qui a Secretis eſt ejuſdem Inſtituti.

24 Experientia comperitur, rectam earumdem Academiarum, & cœtuum percipi non poſſe methodum, niſi hominum mens veluti ſopore quodam oppreſſa excitetur, ac de neceſſitate & utilitate ſtudiorum edoceatur, pro quibus excolendis Academias inſtitui cupimus. Ut ad Sacra ſtudia, & ad Eccleſiaſticam eruditionem amplectendam alios impelleremus, libenter, licet aſſiduis diſtenti curis, quas ſecum fert ampliſſima hæc Diœceſis, laborem hunc

hunc amplexi ſumus, & ad finem perduximus. Confidimus autem fore, ut quicumque has noſtras elucubrationes legere non gravabitur, ſtudiorum, quæ ſupra commemoravimus, neceſſitatem ac utilitatem plane intelligat; plura enim hoc in Opere collecta occurrent, quæ fortaſſe ignorabat, & quorum cognitionem ſibi eſſe maxime neceſſariam non negabit. Hic ergo eſt finis, non præcipuus tamen, qui propoſitus Nobis fuit in hoc opere adornando; non præcipuus, inquam, noſtri hujuſce Operis hic finis extitit, quin potius hoc futurum ſperamus certum veluti tramitem ad rem momenti ſane maximi conſequendam. Hiſtoriæ ſiquidem & quæſtionum ad Chriſti Domini, ad Deiparæ & Sanctorum celebritates, aut ad Sacrificium Miſſæ ſpectantium explicatio parum Eccleſiaſtico viro prodeſt, ſi ejus animo pietas non accendatur, ſi ex iis, quorum ſcientia eſt comparata, nullus ſpiritualis fructus percipiatur, ſi Sacerdos demum poſteaquam intellexit in Divino Miſſæ Sacrificio nullum eſſe verbum, nullamque actionem, quæ non & ſancta ſit, & myſteriorum plena, non majori, quam antea, reverentia, ac timore ad Altare accedat, ac tanta in Deum caritate ardeat, ut mentem ad ea, quæ dicit, ad ea, quæ facit, ad myſteria, quæ in dictis, & factis continentur, ſemper intentam habeat. Tractavit quidem pius, & doctus Cardinalis Bona incomparabili eruditione de Sacrificio Miſſæ in celeberrimo Opere de Rebus Liturgicis, ſed cum probe intelligeret, non in ſola rerum cognitione ſiſtendum eſſe, alium pulcherrimum tractatum aſceticum de Miſſa ſcripſit. Divina miſericordia freti confidimus & ſperamus fore, ut ardens deſiderium noſtrum felicem exitum conſequatur. Et quoniam ſatis expoſuimus occaſionem, qua ad hoc Opus aggrediendum adducti ſumus; quid in eo contineatur; quæ exinde utilitas percipi poſſit; rationem, ac modum, quem in ſcribendo ſervavimus; finem denique, quo labor hic noſter ſpectat; lectorem ad illud percurrendum invitamus, eundem & rogamus & obſecramus, imbecillitatis ut noſtræ rationem habere velit, nec Nobis recuſet, quam imploramus, benigne veniam impertire.

EX

Digitized by Google

EX EPISTOLA

PRÆSTANTISSIMI ET SAPIENTISSIMI

PRÆSULIS CONIMBRICENSIS

Ad hujus Voluminis editorem, citata tomo VII. pag.CXV.

SIgnificare tibi vix poſſum, quanta perfuſus ſim animi voluptate, cum prima volumina Operum BENEDICTI XIV. Pontificis vere Maximi, huc a te tranſmiſſa in manus habui, avidiſſimeque pervolvi. Equidem ſic exiſtimo, nihil præſtari huic Regno utilius potuiſſe, quam eorundem Operum copiam; in iis quippe quidquid ſacræ doctrinæ, atque eruditionis eſt, tam ſplendide, tam appoſite, tam ſapienter collectum video, ut his ſolis voluminibus pene mihi ſtare videatur poſſe Catholica Religio, ac diſciplina. Proh! quanta Sanctorum Patrum, quanta ſacrorum Canonum, quanta Conciliorum Theologorumque, & quam profunda cognitio! Proh quæ ſacræ vetuſtatis omnigena monumenta! Quæ legum, rituum, morumque Eccleſiarum fere omnium ſcientia! Quanta in exponendis ſententiis perſpicuitas! Qanta in agitandis eruditio! Quanta in ſtatuendis ſoliditas, & conſilium! Eſt ne quidquam ad ſacram ſpectans eruditionem, quod in his libris pro dignitate non tractetur? Ærarium, mihi crede, ærarium tu Theologicarum rerum omnium locupletiſſimum huc tranſmittis, ſola hæc volumina tranſmittendo. Quare totius quodammodo Luſitaniæ nomine oro obteſtorque te, ut quam citiſſime editionem iſtam expedias; præſertim vero Operis *de Sacrificio Miſſæ*, quod impenſiſſime aveo, atque expecto, ut præclaram & utiliſſimam illius doctrinam, in eos omnes diffundam, qui divinitus curæ meæ commiſſi ſunt &c.

Ex eodem tomo VII. pag.CXX. Quid dicam de eximia illa doctrina, quæ in præclariſſimo Commentario *de Sacrificio Miſſæ* paſſim effulget?

INDEX

INDEX ALPHABETICUS

RERUM NOTABILIUM

Quæ in toto hoc Opere de Sacrificio Miſſæ continentur.

A

Abbates.

ABBATES REGULARES terno Crucis ſigno dant benedictionem in Miſſis tantum Pontificalibus, *lib.* 2. *cap.* 24. *num.* 6. *pag.*254.

Campanas, & Calices conſecrare, & veſtes ad Sacrificium neceſſarias benedicere pro ſuis dumtaxat Eccleſiis poſſunt, *App.*2. §.2. 18. & 19. *pag.* 430.

Abel.

Abelis Sacrificium repræſentavit Sacrificium novæ legis, *lib.* 2. *cap.* 16. *n.*11. & 12. *p.*177. 178. V. *Sacrificium.*

Aiiſſini.

Unam tantum per diem Miſſam celebrant, *lib.*3. *c.*2. *n.*6. *p.*267.

Ablutio.

Ablutio manuum, & pedum in veteri lege de præcepto erat altaris miniſterio præmittenda: nunc Miſſæ præmittitur tamquam novum præceptum ex quadam convenientia introductum, *l.*2. *c.*12. *n.*1.2. *p.*56.57.

Ablutio manuum ante Miſſam fit a Sacerdotibus ex veteri conſuetudine, immo antiquitus laici illotis manibus in templum non ingrediebantur, *n.*3.

Ablutio manuum in Miſſa ad Pſalmum *Lavabo* ſignificat, tantum Sacramentum debita corporis munditie eſſe tractandum; & Sacerdotem ab omni peccato mundum accedere ad illud debere: hinc digitorum extremitates lavantur, *lib.*2. *cap.*11. *n.*1. *p.*122.

Ablutio manuum olim erat duplex, nempe ante offertorium, & poſt incenſum: nunc ſecunda in Miſſis tantum cantatis retinetur, *ibid.*

Ablutio digitorum poſt communionem fieri debet aqua, & vino, neque licet ſolam aquam adhibere, *lib.*2. *cap.*21. *n.*6. *p.*216.

Abrahæ

Sacrificio noſtrum Altaris ſacrificium expreſſum fuit, *l.*2. *c.*16. *n.*11. & 12. *p.*177. 178. V. *Sacrificium.*

Acacius

Patriarcha Conſtantinopolitanus ſe, Altare, & Patriarchalem Cathedram nigra veſte contexit, cum Baſilius Imperator adverſus Chalcedonenſem Synodum edictum protulit, *lib.*1. *cap.*8. *num.*17. *pag.*45.

Academia.

Academia Eccleſiaſtica Romæ in Collegio propagandæ Fidei a Benedicto XIV. reſtituta eſt, *l.*1. *c.*4. *n.*12. *p.*25.

Academiæ quædam Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Romæ laudabiliter erectæ fuerunt, & valde expediret, ut aliæ alibi erigerentur, *in Præf. Bened. XIV. in fine n.*17. & *ſeqq. pag.*507.

Accidentia

Panis, & vini quomodo in Sacramento Euchariſtiæ remaneant, *l.*2. *c.*20. *n.*5. *p.*202. V. *Species.*

Acolythi

Ordinis Prædicatorum Alba utuntur *l.*1. *cap.*7. *n.*7. *pag.*38.

Actio.

Actiones plures in prima Canonis oratione fiunt, quæ explicantur, *lib.*2. *cap.*13. *n.*27. & 28. *p.* 151.

Item actiones, quæ fiunt in ſecunda Canonis oratione, *c.*14. *n.*5. *p.*154.

Quæ vero in tertia oratione adhibentur verbis reſpondent, quæ ibi proferuntur, *c.*15. *num.*26. *pag.*167.

Actionum ordo deſcribitur, quibus Chriſtus Euchariſtiæ Sacramentum inſtituit, *n.*9. *pag.*158.

Actiones quædam particulares in prima parte orationis quartæ Canonis fiunt, & in quibuſdam Eccleſiis ſæculo XII. Sacerdotes in memoriam Paſſionis Chriſti brachia in modum Crucis elevare cœperunt, ut etiam nunc Regulares quidam faciunt: at in Eccleſia Romana Sacerdos manus tenet ante pectus extenſas, *cap* 16. *num.*4. *pag.*174.

Actiones vero generales ſunt Crucis ſigna, quæ in hac oratione fiunt; quid hæc ſigna denotent, *ibid.* & *n.*5. 26. & 27. *pag.*174. 175. & 185.

Actio, qua pollex, & index juncti tenentur, fit, ne ſi qua particula digitis adhæſerit, diſpergatur, *p.*177. *n.*8.

Actiones, quæ in fine ejuſdem orationis fiunt, ſunt profunda inclinatio, & tria Crucis ſigna, & quid hæc ſignificent, *n.*26.27. *p.*187.

Actiones, quæ fiunt in ſexta Canonis oratione, ſunt plura Crucis ſigna ad verba *Sanctificas &c.* itemque parva Hoſtiæ, & Calicis elevatio, & quid illa ſigna indicent, *l.*2. *cap.*18. *num.*14. & *ſeqq. pag.*193. & *ſeqq.*

Actiones, quæ poſt orationem Dominicalem fiunt, ſunt Patenam accipete, eaque ſibi a fronte ad pectus Crucis ſignum ducere, eamdem oſculari, & Hoſtiæ ſupponere, Calicem diſcooperire, genuflectere, & quid hæ actio-

Digitized by Google

actiones ſignificent. *cap.* 19. *num.* 9. *& ſeqq. pag.* 200. *& ſeqq.*

Actio immittendi Hoſtiæ particulam in Calicem exprimit Chriſti Reſurrectionem, *c.* 20. *n.* 17. *&* 18. *p.* 207.

Actionum ſeries, quas Sacerdos in Miſſa peragit, dum ſe communicat, exponitur, *c.* 21. *n.* 1. *&* 2. *p.* 214. *&* 215.

Adoratio

Tum interna, tum externa Euchariſtiæ debetur, & a dogmate proficiſcitur, quo ſemper creditum eſt, Chriſtum eſſe in Sacramento realiter preſentem, *lib.* 2. *cap.* 15. *n.* 27. *p.* 168.

Adventus tempore

Eccleſia, dum iis verbis utitur, *Rorate Cæli &c. O Adonai &c. Orietur ſol &c.* retrahit has preces ad Prophetarum tempora Chriſti Incarnationem expectantium, *l.* 2. *c.* 9. *n.* 4. *p.* 111.

Ægyptii

Olim poſt prandium ad templa convenire conſueverunt, *Append.* 4. *in Epiſt. ad Pont.* §. *Mos etiam p.* 448.

Ab Ægyptiis ſacrificandi morem Hebræos deſumpſiſſe nonnulli perperam contendunt, *l.* 2. *c.* 17. *n.* 14. *p.* 178.

Agnus.

Agnus Dei dicitur in Miſſa ex inſtitutione Sergii *l. l.* 2. *c.* 20. *n.* 20. *p.* 221. V. *Oratio.*

Agni divini Sanguine per Sacramenta, & virtutes Sacerdotes, & Chriſtiani mundantur, *l.* 1. *c.* 10. *n.* 4. *p.* 49.

Agnus Paſchalis, qui Chriſti fuit figura, feſtinanter a Judæis comedendus erat; ac nos proinde Miſſa feſtinanter eſt celebranda, *l.* 3. *c.* 24. *n.* 4. *p.* 415.

Agnus ſemper habitus eſt Salvatoris typus: idcirco Chriſtiani agnum Cruci inciſum, vel depictum publice exponebant. *Append.* 1. §. 7. §. *Scriptores.*

Alba.

Alba, nempe veſtis ad talos demiſſa, erat olim veſtis profana, Clericis & civili, & ſacro uſui fuit, ſed in uſu ſacro aliam adhibebant. Albæ ſubſtitutus fuit Rocchetti, & ſuperpellicei uſus, *l.* 1. *c.* 7. *n.* 1. *&* 2. *p.* 34.

Alba dicitur etiam *Camiſia, camiſus, & camiſile*, & aliquando etiam *linea dalmatica*: Græci *poderem* vocant a *podas*, ideſt pedes, ad quos protenditur. Itali *camice* a camicia. Linea eſſe debet, & albi coloris, olim eam viri magnæ dignitatis geſtabant; & Clerici minores, qui nunc ſuperpelliceo utuntur, *n.* 6. *&* 7. *p.* 37.

Albæ mentio primum occurrit in Synodo Carthaginenſi, *ibidem.*

Albæ in Sacello Pontificio, & in quorumdam Regularium Eccleſiis manicas habent acu pictas, pectus autem, humeros, & lacinias phrygio opere variatas *ibidem.*

Albis adhuc utuntur Ordinis Prædicatorum Alumni, *ibidem.*

Albas in Sacerdotum uſum dono miſit Rex Saxonum Templo S. Petri Romæ, *ibidem.*

Alba ſignificat Chriſti converſationem in terris; veſtem, qua ab Herode indui juſſus eſt; & cordis puritatem, quam per Agni merita poſtulamus, *l.* 1. *c.* 10. *n.* 4. *p.* 49.

Alba denotat etiam integram hominis juſtitiam, beatam æternitatem, aliaque plura, *ibidem.*

Alleluja.

Alleluja poſt graduale dicitur: vox eſt Hebraica, ac ſignificat *Laudate Dominum.* Ejus auctor David fuit, eamque Tobias etiam uſurpavit. Habetur quoque in Apocalypſi, & e Cœlo in Eccleſiam deducta videtur, *l.* 2. *c.* 5. *n.* 14. *p.* 70.

Alleluja juxta aliquos ſolum in Paſchate, juxta alios aliis etiam diebus cani olim Romæ conſuevit, *ibid.* In alias linguas non eſt conversa propter ejus Sanctitatem. Canebatur in exequiis Chriſtianorum, item ab Aratoribus, & pueris devotionis gratia, *n.* 15. *p.* 91.

Alleluja quare omittitur a ſeptuageſima ad ſabbatum ſanctum, in feriis Adventus, & in vigiliis, exceptis vigiliis Pentecoſtes, & Paſchatis; & in feſto SS. Innocentium, non tamen in ejus octava, aut ſi idem feſtum in Dominicam incidat; *n.* 19. *p.* 73.

Alleluja eſt canticum æternæ vitæ. Lutherus vellet, ut per Quadrageſimam, & in majori Hebdomada diceretur. *ibid.* Sabbatho ſancto dici debet, & quare. *apend.* 1 2. *tit.* 1. *pag.* 484.

Altare

Altare debet eſſe lapideum, vel ſacra petra inſtructum, pluribuſque ornamentis compoſitum *lib.* 1. *cap.* 2. *n.* 1. *p.* 10. *& cap.* 3. *toto p.* 16. *et ſeqq.*

Altaris conſecratio unde orta ſit. *V.* conſecratio.

Altaris uſus antiquiſſimus eſt *cap.* 2. *n.* 2. *p.* 10. & Chriſti Crucem, vel Chriſtum ipſum ſignificat. *n.* 3. *p.* 11. *et n.* 10. *p.* 15.

Altare in veteri lege e terra, vel ex lapide erat, atque ære obductum; *n.* 5. *p.* 12.

Altaria primis Eccleſiæ ſæculis erant lignea, uti patet ex eo, ſuper quo celebravit S. Petrus, quod Romæ, ſi fides habenda ſit Artingo, aſſervatur in Templo S. Pudentianæ. *ibid.* Incertum vero eſt, utrum etiam lapidea fuerint. An B. Silveſter primus juſſerit Miſſam in lapideis Altaribus celebrari. *n.* 6. *p.* 14.

Altaria fuerunt lapidea prope finem ſæculi ſexti, quædam etiam argentea, & aurea. *n.* 8. *p.* 14.

Altare olim unicum erat in ſingulis Templis, uti nunc apud Græcos; quod una, vel pluribus columellis fulciebatur, & ſub hujuſmodi Altari Vigilius Papa occubuit. *n.* 14. *p.* 15.

Altaria Chriſtianis non eſſe olim Gentiles exprobrarunt, neque Chriſtiani contradixerunt, quia de Altaribus ad uſum Ethnicorum loquebantur, *l.1. c.2. n.3. & 4. p.11. & 12.*

Altaris locnm ſubiit aliquando Martyrum pectus iu vinculis, & manus Diaconornm. *ibid.*

Altare aliud eſt hic apud nos viſibile, aliud in Cælo invifibile, *l.2. c.16. n.24. p.184.*

Illud vero Chriſti figura eſt. *c.20. n.23. p.214.*

Altaris dextera, & ſiniſtra olim aliæ erant, ac nunc ſiut. *c.4. n.1. p.76.*

Altari mobili (ideſt Petra conſecrata) Fratres Prædicatores, & Minores, & Epiſcopi ex privilegio in Jns Canonicum inſerto olim ubique uti poterant, *l.3. c.6. n.3. p.282.*

Altaris mobilis privilegium nou Epiſcopis, ſed Regularibus Tridentinum ademit: At Gregorius XIII. illud Miſſionariis Soc. Ieſu conceſſit. *l.3. c.6. n.4. & 5. p.286. & ſeq.*

Altaris mobilis uſum extra propriam domum Epiſcopis Clemens XI. interdixit. At mox declaratum eſt, poſſe Epiſcopum eo uti, ſi tamquam hoſpes in Laici alicujus domo ſit, aut Diœceſim viſiter, aut iter faciat, aut de licentia Sedis Apoſtolicæ extra Diœceſim in aliena domo maneat. *l.3. c.6. n.6. p.290.*

Altaris mobilis privilegio gaudent Cardinales, etiamſi Epiſcopi non ſiut. *ibid.*

Altare mobile uou ſufficit, ut Miſſa in mari celebretur. *n.11. p.29c.* V. *Navigium.*

Altaria portatilia ab Epiſcopis Latinis conſecrata adhiberi non poſſunt a Græcis in Miſſæ celebratione. *Append. 3. §. De Sacramentò n.XVII. p.434.*

Altare unum pluribus Sanctis dedicari poteſt, iu cujus majori Tabula unus, aut plnres Sancti pingi poſſuut, & alia addi poteſt ſimilis Tabula minor. *Append. 5. §. Equidem p.419.*

Altari privilegiato coucesso, Miſſa ſimul pro Defuuctis decernitur, *l.3. c.23. n.8. p.411.*

Altare ornatiſſimum juſſu Joannis V. Luſitaniæ Regis Romæ extructum Benedictus XIV. conſecravit. *Append. 5. §. Dilectus p.462.* Super ipſnm celebravit, ac perpetuo privilegiatum declaravit. *§. 2. p. 83.* Tum Lisbonam transmiſſum fuit cum facultate, ut Luſitaniæ Reges, Summi Pontificis nomine, quibuſcumque Sacerdotibus facultatem dare poſſent quocumque die ſuper eo celebrandi. *ibid.* Iiſdem Regibus, & Reginis, eorumque conſanguineis, & affinibus uſque ad tertium gradum Indulgentia plenaria coucesſa fuit, qui præmiſſa Confeſſione, & Communione ante idem Altare certas quaſdam preces effuderint. *ibid.*

Altare Poutificium dicitur, ſuper quo præter Pontificem nemini, niſi eodem Pontifice permitteute, celebrare licet, cujuſmodi Altaria plura Romæ ſunt *ead. Append. 5. §. 1. p. 463.*

Altare, ſuper quo Sixtus V. in S. Didaci Canonizatione celebravit, Philippo Regi Catholico idem Pontifex dono miſit cum facultate, ut nonnulli quibuſdam diebus ſuper eodem celebrare poſſent *ibid.*

Amæ

Amæ, vel Amulæ dicuntur ampullæ iu Miſſa adhibendæ. Primæ forte a ſecundis diſtinguebantur, ac diverſis uſibus inſerviebant. *l.1. c.5. n.8. p.301.* Dubium vero eſt, an diſtinguerentur ab hamis, & hamulis. *ibid.*

Ambroſianus ritus.

Ambroſiauus ritus non a S. Ambroſio inſtitutus, ſed receptus, & auctus fuit: & Bononiæ, cum Archiepiſcopo Mediolanenſi ſubjecta eſſet, erat in uſu. *l.2. c.3. n.15. p.75.* Juxta hunc ritum Introitus Miſſæ *Ingreſſa* vocatur. *c.4. n.2. p.76.* Et Kyrie eleiſon dicitur poſt Gloria, poſt Evangelium, & in ſine Miſſæ. *n.8. p.89.* Duæ lectiones, ex veteri una, ex novo Teſtamento altera ante Evangelium leguntur. *c.5. n.11. p.89.* Dum aqnam in Calicem Ambroſiani infundunt, non dicunt, *Deus qui humanæ &c.* ſed aliam orationem. *cap. 10. n.14. p.119.*

Ambroſianum Miſſale habet quoad ſubſtantiam orationem *Suſcipe Sancta Trinitas &c.*, & juxta illud panis, & vinum ſeparatim offeruutur. *l.2. cap.11. n.4. p.124.* Plurimæ ſunt in eo Præfationes quibuſvis feſtivitatibus, & temporibus accommodatæ *n.16. p.128.* In ejus Canone poſt Martyres mentio fit Confeſſorum. *c.13. n.24. p.14. & c.18. n. p.191.*

Ambroſiani aute orationem Dominicalem, ſicuti Latini pie præfantur, *Oremus &c. l.2. c.19. n. 1. p. 195.* & in oratione, *Libera nos &c.* S. Ambroſium nominant. *n.7. p.199.*

Ambroſiaui ritus libri habent hanc formulam: *Corpus tuum frangitur Chriſte*; quæ ex Berengarii confeſſione deſumpta eſt, & ſignificat ſpecies Sacramentales frangi. *l.2. c.20. a n.2. ad 8. p.202. & ſeqq.*

Ambroſianus ritus in Euchariſtia extra Miſſam miniſtranda utitur ſtola coloris rubri. *l.3. c.19. n.1. p.375.*

Amen.

Amen vox Hebraica eſt. Invenitur in ſacris paginis, & a Chriſtianis antiquitus uſurpata fuit. *l.2. c.5. n.7. p.87.* Affirmationem, vel deſiderium, vel conſenſum ſignificat juxta rerum diverſitatem, quibus additur. *ibid.* Non eſt in alias linguas converſa ob ejus ſanctitatem. *n.15. p.95.*

Amen orationi Dominicæ additur apud Evangeliſtas, & iu Miſſa, licet deſit in S. Gregorii Sacramentario, fortaſſe quia dicebatur poſt orationem *Libera nos &c. lib.2. cap.19. n.6. p.198.*

Amen reſpondebatur olim a populo in Miſſa poſt conſecrationem in ſine Canonis ad verba *per omnia ſæcula ſæculorum. l.2. c.23. n.9 & ſeqq. p.245. & ſeqq.* Nunc ſubmiſſa voce a Sacerdote ſolum profertur interdum in Canone. *ibidem.*

Amen fraudulenter additum eſt ſingulis orationibus cujuſdam Miſſalis Mediolanenſis. *l.1. c.23. n.19. p.249.*

Amictus.

Amictus a verbo *amicire*, qui ſæculo octavo inductus fuit ad collum regendum, in vetuſtis libris Anaboladium, ab aliis humerale appellatur, ac veroſimiliter idem eſt, ac *Ephod* in veteri lege, *l.1. c.7. n.4. & 5. p.36. & 37.*

Amictum ſuper albam ponunt Maronitæ, & Ambroſiani, ut olim Græci, qui nunc eo non utuntur. Illum poſt albam, & cingulum nunc accipiunt Ambroſiani, & Canonici Lugdunenſes; Reliqui vero illud ſumunt antea. *ibidem.*

Amictu, qui nullas ſericas, aureaſque fimbrias habebat, olim caput obnubebant Sacerdotes, eoque in humeros rejecto, uti nunc Mendicantes faciunt, Miſſam incipiebant: nullus enim tunc erat birreti uſus. *l.1. c.9. n.1. p.46*

Amictu caput opertum retent nunc Presbyteri ſæculares Pariſiis uſque ad ſecretas, Andegavi per hyemem, & æſtatem uſque ad Canonem, & poſt Communionem. Rupellæ hic mos diu ſervatus tandem obſolevit. *ibid.*

Amictu caput Subdiaconi Epiſcopus obnubit in ejus ordinatione. *ibidem.*

Amictus ſignificat, ſacerdotes caſtigate loqui debere, item robur ad retundendas diabolicas tentationes, juxta verba, quæ in amictus uſu adhibentur. *l.1. c.10. num.1. & 2. pag.48.*

Amictus ſignificat etiam velum, quo Judæi Chriſto faciem velarunt, & ſpineam coronam, immo Chriſtum Deum ſub humanitatis amictu abſconditum, & alia plura. *l.1. c.10. n.3. p.49.*

Ampullæ.

Ampullæ in Miſſa adhibendæ debent eſſe vitreæ, & quare *Amæ*, vel *Amulæ* appellantur *lib.1. c.5. n.8. p.30.*

Anaboladium.

Anaboladium ſignificat amictum. Vide *Amictus.*

S. Andreas.

S. Andreas in Miſſa in Oratione *Libera nos &c.* nominatur, quia primus ad Apoſtolatum vocatus fuit. *l.2. c.19. n.7. p.199.* Ejuſque feſtum non ſecus ac B. Petri celebrandum erat, & officium partim ad Altare S. Andreæ, partim ad S. Petri erat peragendum. *n.8. p.200.*

S. Andreæ caput Pius II. ſibi ex Achaja miſſum tenera oratione excepit. *ibid.*

Angeli.

Angelos poſt conſecrationem Altare circumſtare, ut Chriſtum realiter præſentem adorent, Eccleſia Græca, & Latina ſemper crediderunt. *l.2. c.15. n.16. p.167.*

Angeli nomine, per quem oblata in conſpectum Divinæ Majeſtatis perferri in quarta Canonis oratione petimus, poteſt Jeſus intelligi, qui vocatur magni conſilii Angelus. *l.2. c.16. n.25. p.185.*

Antiphona.

Antiphona alternum cantum Græce ſignificat, a quarto autem ſæculo mos invaluit, ut pſalmi alternatim canerentur, & pſalmi pars præſenti actioni conveniens præcineretur. *lib.2. cap.3. n.1. pag.70.*

Antiphona *Introibo &c.* initio Miſſæ eſt accommodatiſſima. *ib.* Antiquus eſt ejus uſus, eamque S. Pius V. ab omnibus recitari juſſit. *n.9. pag.73.*

Antiphona in Introitu poſt *Gloria Patri* repetitur. Ambroſiani vero ſolum in Mortuorum Miſſa, quædam autem Eccleſiæ & Carmelitæ ter repetunt. *lib.2. cap.4. n.3. p.77.*

Antiphona vero, ſeu Reſponſorium, quod nunc eſt Offertorium in Miſſis defunctorum, olim legebatur, cum ægrotus eſſet morti proximus. *cap.9. n.4. p.111.* V. *Offertorium.*

Apoſtoli.

Apoſtoli quas veſtes pro Sacrificio adhibuerint. V. *Veſtes.* Quo idiomate Miſſam celebraverint. V. *Miſſa.* Lingua. Canonem compoſuerunt. V. *Canon.* Poſt B. Virginem in Canone Miſſæ memorantur, cum ſint Eccleſiæ Columnæ, iiſque S. Paulus additur, & quare. *lib.2. cap.13. n.12. p.148.*

Apoſtoli nullam fortaſſe liturgiam condiderunt, ſed ſuam doctrinam Epiſcopis tradebant, quos ordinabant. *l.2. c.19. n.3. p.196.* In triduo Paſſionis Chriſti Sacrificium non fecerunt, ſed ſi feciſſent, quæſtio eſt, cujus rationis illud eſſet. *Append.2. §. Ut omittamus. pag.474.*

Apoſtoli primum Sacrificium probabilius in Pentecoſte celebrarunt. *Append.2. §. Inter p.484.* Et peculiares veſtes in eo adhibuerunt. *§. Hac diſputatione p.425.* Item ſuper Altare celebrarunt. *§. Nos hanc p.486.*

Apoſtoli, & qui iis proxime ſucceſſerunt, Miſſam quotidie celebrabant. *lib.3. c.2. n.9. pag.269.*

Apoſtolicæ conſtitutiones ſæculo IV. collectæ creduntur. *lib.2. cap.13. n.17. p.143.*

Applicatio.

Applicari Miſſa pluribus modis poteſt. Triplex autem eſt Sacrificii fructus, generaliſſimus, ſpecialiſſimus, & medius, qui iis applicatur, pro quibus Sacrificium offertur. *l.3. cap.8. n.1. p.300.*

Applicare Miſſam populo diebus Dominicis, & feſtis de præcepto tenentur qui animarum curam actu exercent. *l.3. cap.8. n.8. p.300. & Append.7. §.2. p.467.*

Applicatio fieri etiam debet feſtis diebus, quibus Populo permiſſum eſt, ut audita Miſſa operibus ſervilibus vacet. *Append.7. §.7. p.469.*

Applicare Miſſam feſtis diebus poteſt Parochus, ſi pauper ſit, ei, a quo eleemoſynam accepit, dummodo infra hebdomadam popu-

lo aliam Miſſam applicet *l.3. cap.8. n.2. p.300. & Append.7. §.8. pag.469.*

Applicanda eſt Benefactoribus generatim Miſſa Conventualis in Cathedralibus, & Collegiatis quotidie cantanda; & ſi Eccleſiis adnexa ſit animarum cura, alia præter Conventualem Miſſa ſupradictis diebus celebranda eſt, ejuſque fructus populo applicandus. *Eod.cap.8. n.3. p.301. & ead. Append. 7. §.11., & ſeqq. p.470. & ſeqq.*

Applicare Miſſam Conventualem quotidie non tenentur Eccleſiæ, quæ non ſunt veræ Collegiatæ: Cathedrales, & Collegiatæ pauperes impetrare poſſunt facultatem, non applicandi illam diebus feriatis *ibidem*. Si Miſſa Conventualis ab Eccleſiæ Beneficiatis, aut Manſionariis celebretur, eleemoſynam accipient ex maſſa diſtributionum. *Append.7. §.7. pag.472.*

Applicanda eſt pro Benefactoribus in genere prima ex duabus, aut tribus Miſſis Conventualibus, quæ in aliqua ex dictis Eccleſiis quotidie celebrantur; ſecus vero reliquæ, niſi conſuetudo aliud ſuadeat, & dummodo in commemoratione Defunctorum mentio fiat in genere Benefactorum. *Append.7. §.20. & ſeq. p.472. & ſeqq.*

Applicari pro anima ſua Miſſam voluiſſe præſumendum eſt Beneficii, aut Cappellaniæ fundatorem, ſi onus celebrandi impoſuit, & de Miſſæ applicatione pro anima ſua ſiluit. *l.3. c.9. n.1. & 2. p.303.* Idem dicendum eſt, ſi juſſit in Miſſa pro ſe orari. *n.3. p.304.* Si vero certum Miſſarum numerum ſibi applicari juſſit, de reliquis vero ſiluit, nulla eſt obligatio has reliquas pro eo applicandi. *ibidem*.

Applicari ſibi Miſſam noluiſſe, ſed ſolum ſui commemorationem ad *Memento* fieri præſumitur eum, qui aliquas Cappellanias inſtituit cum onere Miſſæ ſibi, aut ſuis Defunctis applicandæ, aliam vero inſtituit cum onere, ut Cappellanus pro anima ſua oret. *ibidem*.

Applicatio Miſſæ facta alicui a Sacerdote celebrante valet, licet ejus Superior alteri applicari eam juſſerit. *l.3. c.9. n.4. p.305.*

Applicare tenetur Miſſam, qui eleemoſynas accepit, & tot Miſſas applicare debet, quot juxta taxam Diœceſanam ex illo eleemoſynarum cumulo reſultant. *l.3. c.9. n.5. pag.305.* Eleemoſynam integram, licet taxa majorem, quam accepit, tradere alteri Sacerdoti debet, qui Miſſam celebrandi onus ei committit. *ibid.*

Applicare uni fructum Sacrificii ſatisfactorium, ac proinde pro una Miſſa duplicem eleemoſynam accipere non licet, ſicuti neque licet accipere eleemoſynam pro applicando fructu ſpecialiſſimo, aut pro applicanda Miſſa alicui iis diebus, quibus aliunde eſt alteri applicanda. *l.3. c.9. n.5. p.305.* Licet autem pro applicatione eleemoſynam accipere, quando celebrandi dumtaxat onus habetur. *n.6. p.306.*

Applicare, & celebrare Miſſam tenetur ſtatuto tempore, qui pro ea tunc celebranda eleemoſynam accepit; ſecus ad reſtitutionem tenetur. *l.3. c.9. n.6. p.306.* Non licet tamen Sacerdoti Miſſam celebrare juxta ejus intentionem, qui ſibi primus eleemoſinam præbuerit neque ei applicare, quem Deus probe novit ab illo petiturum Miſſæ celebrationem, & applicationem. *n. 7. & 8. p.306. et 307.*

Qui ratione Beneficii, aut Cappellaniæ tenetur duas, vel tres Miſſas in ſingulis hebdomadis celebrare, poteſt celebrationem Miſſarum unius hebdomadæ in antecedentem hebdomadam anticipare, niſi ex circumſtantiis colligatur aliam fuiſſe Inſtitutoris mentem. *ibid.*

Applicare poteſt aliis Miſſam die commemorationis omnium Defunctorum, qui onus habet applicandi Miſſam quotidianam. *l.3. c.9. n.9. p.308.* Die vero Nativitatis Chriſti, qui curam animarum habent, tres Miſſas celebrare debent, ſed indeciſum eſt, an illas Populo applicare teneantur. *Ibid.*

Applicationem Sacrificii pro certis perſonis tutius eſt a Sacerdote fieri, antequam ad Altare accedat: ad id autem ſufficit habitualis intentio. *l.3. c.16. n.8. p.358.*

Applicatio juxta aliquos fieri poteſt ante conſecrationem, vel etiam ante ſumptionem: tutius fit in præparatione ad Miſſam. Hæc applicanda primum eſt ei, ad quem aliquo titulo pertinet: mox aliis ſine ejus præjudicio poteſt applicari. *l.3. c.16. n.9. p.378.*

Applicare poſſunt Miſſam, cui voluerint, & pro ea eleemoſynam accipere, qui in Eccleſia Orientali, vel Occidentali Epiſcopo concelebrant, præſertim ſi ſacris veſtibus induti totam Miſſam recitent, conſecrent, & conſument. *l.3. c.16. n.10. p.359.*

Si uſitatis veſtibus Miſſæ adſint, & Euchariſtiam accipiant, eleemoſynam accipere poſſunt, ſed non titulo applicationis. *ibid.*

Applicare Miſſam, in qua ordinantur, poſſunt ſacerdotes cum Epiſcopo ordinante celebrantes, non tamen eleemoſynam accipere *ibid.*

Applicationem ſpecialem ſacrificii danti eleemoſynam Walafridus Strabo perperam improbavit *cap.21. n.6. pag.388.*

Aqua.

Aqua in Miſſa vino miſcenda debet eſſe mundiſſima *l.2. cap.10. n.4. p.114.* Eam, ut Patres tradunt, Chriſtus cum vino adhibuit, dum Euchariſtiam inſtituit, & adhibendam eſſe Liturgiæ orientales præſcribunt *n.5. & 6. p.118.*

Aquam Chriſtus adhibuit, ut ſobrietatis exemplum oſtenderet, Judæi vero eam vino in cæna Paſchali, & in aliis admiſcere ſolebant & quare. *ibid.*

Aquæ, & vini mixtionem in ſacrificio Hæretici ſuſtuletunt, eam tamen non improbant

Digitized by Google

bant fatentes in Eccleſia Occidentali, & Orientali ſemper fuiſſe uſurpatam. Aquarii ſola aqua in Miſſa utebantur; Armeni vero Hæretici ab ea prorſus abſtinebant. n.7. & 8. p.116.

Aqua admiſcenda vino eſt in Miſſa ex præcepto Eccleſiaſtico, non tamen Divino, neque ex neceſſitate ſacramenti, & hæc mixtio ſignificat Populum Chriſto adunatum, & myſterium Incarnationis, & aquam, & ſanguinem, quæ de ejus latere fluxit. ibid. & l.2. cap.10. n.7. 8. 13. et ſeqq. p.116. et 119.

Aquam, in Miſſa privata Sacerdos manibus ſuis in Calicem infundit, in ſolemni Subdiaconus. ibid. Armenis ad unionem cum Romana Eccleſia venientibus, non permittitur, ut aquam vino affundant in Miſſa, & quare n.9. p.117.

Aquam Græci bis in Calicem infundunt, frigidam ante Miſſam, calidam poſt conſecrationem, additis quibuſdam orationibus, idque ſignificat, Spiritum Sanctum, qui igni comparatur, in hominum corda, & mentem delabi; neque hic ritus improbatur. l.2. c.10. n.10. p.117. et Append.3. §. De Sacramento n.11. p.431.

Aquam nonnulli Regulares cum vino in Calicem ante Miſſam infundunt, & quare. l.3. c.10. n.10. p.618.

Aqua olim in modum Crucis in Calicem injiciebatur: nunc ſigno Crucis benedicitur ante infuſionem, & ſignificat Populum, qui non ab omni peccato purus benedictione indiget. l.2. c.10. n.11. p.118. Oratio *Deus qui humanæ* &c. quæ in hac benedictione adhibetur, quædam præclariſſima continet. n.12. p.119.

Aqua in majori quantitate vino admixta, vinum non remanet materia pro Sacrificio idonea. l.3. c.10. n.15. 16. V. *Vinum*.

Aquam vino admixtam nonnulli putarunt in aquam converti, quæ a Chriſti latere fluxit, ſed probabilius in ſanguinem convertitur. l.2. c.15. n.24. p.168. Nec videtur opus eſſe, ut prius in vinum, quam in ſanguinem convertatur. n.25. p.567.

Arca.

Arca olim in Chriſtianorum Templis erat, in quam Fideles pecuniam inferebant. l.3. c.21. n.3. p.386. V. *Pecunia*.

Arcani.

Arcani diſciplina primis Eccleſiæ temporibus exigebat, ut Sacramentorum formæ, præſertim conſecrationis panis, & vini, ſecreto cuſtodirentur, & proferrentur. l.2. c.23. n.18. et 21. p.243. et 250.

Archigymnaſium Bononienſe.

V. *Bononia*.

Armeni.

Armeni Hæretici ſolum vinum in Miſſa adhibere dicuntur, ut oſtendant unam tantum eſſe in Chriſto naturam. l.2. c.10. num. 9. V. *Aqua*.

Attentio.

Attentio debita in Miſſa celebranda requiritur. l.3. c.24. toto p.421. et ſeqq. Is vero, qui attente perſequitur animo, & quæ dicit, ſi poſtea non recordetur, ſe dixiſſe, quæ dicenda ſunt, non turbetur. c.16. n.16. p.353.

Avaritia.

Avaritia deteſtabilis eſt in Laicis, ſed deteſtabilior in Clericis, præſertim quoad Sacroſanctum Miſſæ Sacrificium. l.3. c.9. n.8. p.307. et c.22. n.15. p.405. et *Append.4. ſparſim, et præſertim in epiſt. ad Pontif.* p.438. *et ſeqq.*

Azymus.

Azymus, vel fermentatus panis feria V. in Cœna Domini quando ſit adhibitus. *Append.11. in tit.1.* p.484.

In azymo Chriſtus conſecravit. l.2. c.10. n.8. p.116.

B

Benedictio.

B*Enedicamus Domino* in fine Miſſæ dicitur in Dominicis Adventus, & Quadrageſimæ ad ſignificandam ejus temporis mœſtitiam. l.2. c.24. n.3. p.252. Cum illud Sacerdos dicit, ad Altare quare revertitur. n.4. p.254.

Benedictio, gratiarum actio, & conſecratio in Canone an idem ſint? V. *Conſecratio*. Tria Crucis ſigna in prima Canonis oratione benedictiones ſunt. V. *Crux*.

Benedictio nunc uſitata, dum aqua in Calicem infunditur, paululum diverſa eſt ab antiqua. l.2. c.10. n.11. p.118. Non adhibetur ſuper vinum, quia hoc ſignificat Chriſtum benedictione non indigentem. *ibid.*

Benedictiones, quæ ſuper Hoſtiam, & Calicem in Miſſa fiunt ante conſecrationem, ſuum habent effectum; poſt conſecrationem vero non referuntur ad Corpus Domini, ſed ad eos, qui illud ſumpturi ſunt, ut idem digne ſuſcipiant; aut ſi Corpus Chriſti reſpiciunt, gratias exprimunt, quibus illud abundat, & quas in nos effundere cupit. l. 2. c.16. n.5. p.175.

Benedictiones verius non ſunt ſigna Crucis, quæ ſuper corpus, & ſanguinem Chriſti fiunt. l.2. c.16. n.6. p.175. An ſi benedictiones dici poſſint, nullam rei benedictæ mutationem afferunt. n.8. p.176.

Benedictiones in ſacris paginis aliæ ſunt efficientes, quæ effectum producunt, aliæ affectivæ, quæ ab affectu ſeu deſiderio benedicentis prodeunt. l.2. c.16. n.8. p.176.

Benedictio novorum fructuum olim in Miſſa fiebat poſt ea verba ultimæ orationis Canonis, *Largitor admitte*: olim quoque novæ fruges in Aſcenſione Domini, nova poma in Feſto S. Jacobi, novæ uvæ in Feſto S. Xyſti a Lectoribus benedicebantur, nunc vero hæ bene-

benedictiones non in Miſſa, ſed poſt eam, & a ſolis Sacerdoribus fiunt. *l.2. c.18. n.10. p.191.* Pro his benedictionibus peculiaris erat oratio, & illa verba *per quem hæc omnia &c.* etiam ad res benedictas referebantur. *n.11.12. p.192.*

Benedictionem Sacerdos Populo impertitur, cum poſt fractionem Hoſtiæ dicit *Pax Domini &c. l.2. c.20. n.13. p.207.* Olim hæc Benedictio dabatur ante eadem verba *Pax Domini &c.* & Epiſcopalis apud Scriptores appellatur, quod ad Epiſcopos tantum pertineat, ſed apud Mozarabes, & olim in Gallicana Eccleſia non ſolum Epiſcopi, ſed etiam quivis Sacerdos celebrans eam impertiebatur. *n.14. p. ead.*

Benedictio in fine Miſſæ terno Crucis ſigno Populo ab Epiſcopis datur, quæ Epiſcopalis benedictio vetuſtiſſima eſt. Abbates Regulares ex privilegio idem faciunt in Miſſis Pontificalibus tantum. *l.2. c.24. num.6. & 7. p.253. & ſeqq.*

Benedictionem hanc quare Carthuſiani non dant in Eccleſiis ſui Ordinis. *ibid.*

Benedictionem in fine Miſſæ Sacerdotes, alii dare cæperunt ſæculo XI., & quidem terno Crucis ſigno, & in Miſſa etiam Defunctorum, in qua nunc omittitur, etiamſi in ea aliqui de populo communicent. *ibid. l.3. c.18. n.12. p.372.*

Benedici a quo debeant ſacræ Veſtes. V. *Veſtes.*

Benedictus.

S. Benedictus hymnum *Gloria in excelſis* in laudibus recitari juſſit. *l.2. c.4. n.12. p.80.*

BENEDICTUS XIV. ſuis litteris Apoſtolicis 30. Jun.1741. diſtricte vetuit, ne in una Diœceſi pingues eleemoſynæ pro Miſſis celebrandis caprentur, & imminutæ in alias Diœceſes tranſmittantur, in quibus Miſſæ pro minori ſtipendio dicuntur. *l.3. c.22. n.35. p.405.*

Idem Benedictus XIV. ad pias Ferdinandi VI. Hiſpaniarum, & Joannis V. Lufitaniæ Regum preces Sacerdotibus in eorumdem Regum ditionibus commorantibus permiſit, ut die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum tres Miſſas celebrare poſſint: vetuit tamen, ne pro ſecunda, ac tertia Miſſa eo die celebranda eleemoſynam quoquo modo recipiant. *Append.4. ad Lect., & in Epiſt. ad Pontif. per tot. p.436. & ſeqq.*

Benedicti XIV. Opera rerum Theologicarum ærarium appellari poſſunt. *In Epiſt. Præſul. Conimbr. ad calc. hujus operis.* In iis aliorum Auctorum mentionem faciens, quæ laude digna ſunt, laudat, quæ vero oppugnanda, mira animi moderatione oppugnat. *Append.4. in Epiſt. ad Pont. §. Hæc omnia p.446.* Si vero Heterodoxos Auctores aliquando nominat, eos maledictis non proſcindit. *Append. 13. in 1. præfat. ad Lect. p.495. & ſeqq.*

Benedictum XIV. multæ impulerunt juſtiſſimæ cauſæ ad ſcribendum de Feſtivitatibus, ac de Sacrificio Miſſæ. *Append.13. in ejuſd. præf. n.2. et 3. p.498.*

Benefactores.

Benefactoribus in genere Miſſa Conventualis applicanda eſt. V. *Applicatio.*

Beneficium.

Beneficium, vel Cappellaniam habentes, ſi Miſſam per ſe ipſos celebrare non teneantur, curare debent, ut Miſſa per alium celebretur. *l.3. c.3. n.5. et 6. pag.273. et ſeq.* Qui vero tenentur per ſe ipſos celebrare, poſſunt interdum ex legitima cauſa celebrationem omittere; ſed tunc non licet eis pro alio celebrare, multoque minus eleemoſynam accipere. An autem debeant per alium ſupplere, adhuc incertum eſt. *ibid. et n.7. p.274.* Ob Beneficium, vel Cappellaniam diverſa oritur obligatio Miſſam applicandi. V. *Applicatio.*

Berengarius.

Berengarius vel realem Chriſti in Euchariſtia præſentiam, vel panis in Chriſti corpus converſionem negavit. *l.2. c.15. n.27. p.188.* In Concilio an.1159. coacto confeſſus eſt, in Sacramento Altaris *verum Corpus Chriſti eſſe . . . . manibus Sacerdotum frangi, et Fidelium dentibus atteri c.20. n.4. et ſeqq. p.202. et ſeq.* Sed fractio, & attritio de ſpeciebus Sacramentalibus eſt intelligenda *ibid.*

Berno.

Berno Abbas nimis audacter improbavit, hymnum *Gloria in excelſis* &c. olim a Presbyteris in Paſchate dumtaxat dici potuiſſe. *l.2. c.4. n.15.* V. *Gloria.*

Beſſarion.

Beſſarion Cardinalis in Concilio Florentino explicuit, quid Græci intelligant per verba, quibus poſt conſecrationem orant Deum, ut panem, & vinum immutet in corpus, & Sanguinem Chriſti. *l.2. c.15. n.18. p.162.*

Birretum.

Birretum veſtis eſt, quæ corpus tegit, *l.1. c.9. n.1. p.46.* Romæ, & alibi nullus erat Birreti uſus ſæculo nono, ſed amictu caput obnubebatur. *ibid.*

Birretum inde ortum eſt, quod Pileolo ante uſitato, pannum ſubſui cæperit quatuor, vel tribus cuſpidibus excitatis. *lib.1. c.9. n.2. p.47.* Verti commentum ſuper hoc refertur. *n.1. p. ead.*

Bononia.

Bononia juris Pontificii ſedes fuit: & in ea Gratiani Decretum fuit compoſitum. *poſt Append.13. in Præf. Bened. XIV. n.7. p.501.* In Bononienſi Archigymnaſio morem invaluiſſe nonnulli putant gradus Baccalaureati, & Doctoris conferendi. *ibid.* Omnes Decretalium collectiones, quæ Apoſtolica Auctoritate prodierant, ad idem Archigymnaſium directæ fuerunt. *n.8. & 9. p.502. et ſeqq.*

Bono-

Bononiæ Magiſtratus privilegia quædam Profeſſoribus,& Diſcipulis Archigymnaſii ademerunt, quos propterea Honorius III. rederguit *n.8. p.502.*

Bononia diu Canonum magis, quem Theologiæ ſtudia coluit. Sed Innocentius VI. Theologorum Collegium in illius Archigymnaſio erexit, quamquem initio parum, poſtea vero multum Theologia ibidem floruit. *n.12. p.505.*

Bononia doctiſſimis Philoſophiæ Magiſtris abundat; ſed expediret, ut in ea Hiſtoriæ Sacræ Academia inſtitueretur. *n.17. et ſeq. p.508.*

In Bononienſi Metropolitana Eccleſia, cum Benedictus XIV. tunc Cardinalis eam regendam ſuſcepit, nullus erat Canonicus, qui Theologica dogmata explicaret. Idcirco idem Benedictus opus de Feſtis, ac de Miſſæ Sacrificio compoſuit. *Append.13. In 1. præf. ad Lect. et ſeq. n.2. et 3. p.498.*

Brachium.

Brachium ſiniſtrum vitem præſentem ſignificat, & in eo Manipulus geſtatur, & quare *l.1. c.10. n.6. p.51.*

Brachia in modum Crucie extenſa olim in Canone nonnulli elevabant, ut Paſſionem Chriſti denotarent, uti nunc Regulares quidam faciunt, quod tamen ab Eccleſia Romana nunquam fuit uſurpatum *l.2. c.16. num.4. p.174.*

Burſa.

Burſa Corporale continens *Pera* etiam dicitur. Hiſpani ſine illa Corporale ex privilegio ferre poſſunt *l.1. c.5. n.7. p.29.*

C

Calix.

CAlix in Miſſa adhibendus aureus, vel argenteus intus auratus, vel ſaltem ſtamneus eſſe debet, pluribuſque ad ſacrificium neceſſariis inſtruendus eſt. *lib. 1. cap. 4. n.1. p. 21. Et Append. 3. §. De Sacramento n.20. p.434.* Ab Epiſcopo conſecrandus eſt, & quare. *eod. l.1. c.4. n.2. p.21.*

Calicem a prophano ad ſacrum uſum Chriſtus in ultima cœna reduxit. Qui a Chriſto adhibitus fuit, Hieroſolymæ temporibus Bedæ aſſervabatur; incertum tamen, an fuerit argenteus. *l.1. c.4. n.3. p.22.*

Calicis lignei, & vitrei uſus ad Caroli Magni, vel Gregorii Turonenſis tempora durevit. Zephirinus Papa aureos, & argenteos introduxiſſe dicitur, cujuſmodi fuere etiam temporibus perſecutionum, gemmis, & picturis ornati. *l.1. c.4. a n.4. ad 8. p.22. et ſeqq.*

Calix Baptiſmi erat, quo baptizati ſanguinem Chriſti ſumebant: Calix miniſterialis, ſeu ſcyphus, qui Fidelibus ſub ſpecie vini communicandis adhibebatur; huic fiſtula addebatur, ut Laici ſanguinem exſorbere poſſent: anſatum fuiſſe nonnulli putant, ut a Sacerdotibus facile manu teneretur. *l.1. cap.4. a n.9. ad 12. p.24. et c.5. n.* Dum Pontifex in Miſſa communicabat, pars Sanguinis in Calicem miniſterialem vino communi plenum infundebatur, & quare *n.10. p. ead.*

Calices duos Armeni in Miſſa adhibent. *l.1. c.4. n.11. p.25.* Et duos Calices S. Bonifacius adhibuit, qui deſcribuntur. *n.12. p.ead.* Calix ſepulcrum Chriſti ſignificat. *l.1. c.5. n.3. pag.28.*

Calix Palla operitur, ne quid in eum decidet, ac perinde myſterio caret. *lib.2. c.10. n.19. p.120.* Quomodo ſuper Altare locandus ſit. V. *Hoſtia.* Apertus, non tectus eſt elevandus. *c.15. n.29.* V. *Elevatio.* Purificatio poſt communionem non eſt Populo in Calice exbibenda, & quare. *cap.22. num.5.* V. *Communio.*

Calicis uſus non celebrantibus nunc interdictus eſt. *l.2. c.22. a n.18. ad 29. p.220. et ſeqq.* Eumdem tamen iiſdem concedere ad diſciplinam pertinet. *n.30. p.233.* Eccleſia vero ſemper voluit, ut ii, qui uſum Calicis poſtulaſſent, primum profiterentur, ſe credere totum, & integrum Jeſum tam ſub una, quam ſub altera ſpecie contineri *n.31. p.234.*

Calicis uſus aliquando pro Laicis poſtulatus fuit, ut in Concilio Tridentino, & interdum etiam conceſſus, præcipue, ut Hæretici ad Fidem Catholicam revocerentur; at mox conceſſiones revocatæ ſunt. *l. 2. c.22. n.31. p.234.*

Calvinus.

Calvinus Templorum conſecrationem temere irridet. V. *Templum.* Ejus ſectarii vino ſine equa in Miſſa utuntur. *l.2. c.10. n.9. p.117.*

Camiſia.

Camiſia, Camiſus, & Camiſile idem ſonant, ac Alba. V. *Alba.*

Campanula.

Campanula ad verba *Sanctus &c.* poſt Præfationem in Miſsa pulſatur, ut aſtantes ad devotionem excitentur. Hujus conſuetudinis origo ignoratur, ritus tamen retinendus eſt. *l.2. c.11. n.19. p.130.*

Campanula nunquam pulſetur in Sacello Pontificio, cum Papa privatam Miſsam celebrat, vel private adeſt. *ibid.* Alibi vero ad elevationem pulſatur, ut ſic mentes Fidelium ad orationem excitentur. *c.15. n.31. p.171.*

Candela.

Candele ante elevationem in Miſsa accenditur, nec niſi poſt ſumptionem extinguitur. *l.2. c.15. n.26. p.167.*

Canon.

Canon idem eſt ac regule. Quare Canon Miſsæ eſt firma regula celebrandi Sacrificium novi Teſtamenti. Aliis nominibus apud veteres eppellatus fuit: Actio etiam dictus eſt, quod

quod in eo Sacramenta Dominica conficiantur. *l.2. c.12. n.5. p.130.*

Canon incipit ab oratione *Te igitur &c.* ac ſubmiſſa voce dicitur uſque ad Orationem Dominicalem. *l.2. c.12. n.2. p.131.*

Canonem nonnulli Gelaſio I., S. Gregorius cuidam Scholaſtico tribuit. Incertum eſt, utrum *Scholaſticus* hic ſit nomen proprium, an appellativum; & utrum totum Canonem, an partem compoſuerit. *l.2. c.12. n.2. & ſeqq. p.131. & ſeqq.* Si S. Gregorius Scholaſtici nomine Virum doctum intelligat, de Apoſtolis, eorumque proxime ſucceſſoribus accipiendum eſt, quibus illud nomen congruere poteſt, *n.8. p. 133.* Si nomen illud ſit proprium, de parte dumtaxat, ſive de diſpoſitione verborum Canonis locutum fuiſſe S. Gregorium dici poteſt. *ibid.*

Canonem ab Eccleſia antiquitus inſtitutum eſſe, Tridentinum docet, eumque ex verbis Domini, & Apoſtolorum traditionibus, ac Sanctorum Pontificum inſtitutionibus fuiſſe compoſitum. *l.2. c.12. n.6. p.132.*

Canon vetuſtiſſimus eſt, & ſæculo quarto anterior. *l.2. c.12. n.7. p.133.* Ex Apoſtolica traditione in conſecratione Calicis inſerta ſunt verba, *Myſterium Fidei*, & *Æterni* quæ in Evangelio non continentur, ei tamen conveniunt: ſicuti quod dicitur Chriſtus in conſecratione oculos ad Cœlos elevaſſe, quod ab eo factum fuiſſe veriſimile eſt. *n.9. & ſeqq. pag.134.*

Canoni S. Leo addidit *S. Sacrificium, immaculatam Hoſtiam*, non integram orationem, *ſupra quæ propitio &c.* S. Gregorius illa verba inſeruit, *dieſque noſtros in tua pace diſponas* uſque ad *Grege numerari*, & nomen S. Agathæ, & aliarum Virginum. *n.11. p.135.* Poſt S. Gregorium M. nihil Canoni additum eſt. *n.12. p.136. ibid.*

Canoni Gregorius III. pauca addidiſſe dicitur, ſed pro Miſſis dumtaxat celebrandis in Oratorio omnium Sanctorum, quod ipſe extruxerat, & Innocentius III. dicitur non improbaſſe quaſdam additiones in Miſſali Monaſterii S. Dionyſii in Gallia. *ibid.*

Canonis oratio *unde & memores Domine*, non eſt tribuenda Alexandro I., cum ipſe Dominus prior juſſerit commemorationem fieri ſuæ paſſionis. *ibid.*

Canon plures orationes continet. Vid. *Oratio*.

Canon Miſſæ in ea ultimæ orationis verba deſinit, *Per omnia ſæcula ſæculorum* quæ Sacerdos elata dicit voce Populum invitans, ut conſenſu ſuo confirmet, quæ ipſe omnium nomine a Deo poſtulavit, & Populus conſentit, dicens. *Amen*, *l.2. c.18. n.16. p.194.*

Canon totus ſubmiſſa voce recitandus eſt. *cap.23. toto.* V. *Secreta*.

Canonum antiquæ collectiones a Scholis relictæ fuerunt, cum Gratiani decretum Bononiæ in lucem prodiit, *poſt Append. 13. in Præf. Bened. XIV. n.7. p.501.*

Sacrorum Canonum ſtudium Bononiæ ſedem habuit. *ibid.*

Canonum collectiones omnes, quæ Apoſtolica auctoritate emanarunt, ad Bononienſe Archigymnaſium directæ fuerunt, & quænam ſint eæ collectiones, & quinam earum auctores *n.8. & 9. p.502. & ſeq.* Collectio vero Gregorii IX. etiam ad Magiſtros, & Auditores Pariſienſes directa fuit. *n.9.*

Canonici Juris Interpretes, & Magiſtri celeberrimi Bononiæ vel nati ſunt, vel floruerunt. *n.10. p.504.*

Sacri Canones olim idem ac Theologia reputabantur, poſtea ab ea diviſi fuerunt; verum Canonum Peritо ſæpe principia Theologica pernceceſſaria ſunt. *n.11. p.504.*

Canoniſtis Hiſtoriarum cognitio utiliſſima eſt. *n.13. p.506.*

Canonici.

Canonici Cathedralium, & Collegiatarum Eccleſiarum tenentur quotidie Miſſam Conventualem celebrare, & pro Benefactoribus generatim applicare. *l.3. c.3. n.4. & c.8. & 9.* V. *Conventualis Applicatio*.

Canonici quicumque in Choro pſallere debent, nec muneri ſuo ſatisfaciunt, ſi ſolum aſſiſtant, cæteriſque pſallentibus, ipſi taceant. *Append.7. §.24. p.473.*

Capellania.

Capellaniam habentes cui Miſſam applicare debeant, & quando illam omittere poſſint. *l.3. c.3. n.6. p.274.* V. *Beneficium*.

Capuccini.

Capuccinis olim vetitum erat, ne in quacumque neceſſitate Sacerdoti non ſui ordinis peccata ſua confiterentur. *l.3. c.2. n.8. n.323.* Sed Benedictus XIV. illis nuper facultatem conceſſit peccata etiam reſervata confitendi, & abſolutionem etiam a cenſuris accipiendi a quocumque Sacerdote ad Confeſſiones approbato, cum onere tamen quoad caſus reſervatos, & cenſuras, ubi primum potuerint, coram Superiore ſeſe ſiſtendi, & novam abſolutionem recipiendi. *ibid.*

Carthuſiani.

Carthuſiani olim nil pretioſum habere poterant præter Calices argenteos. *l.1. c.4. n.12. n.26.* Ab Eccleſia Gratianopolitana Miſſale acceperunt. *l. 2. c.11. n.4. n.124.* In fine Miſſæ non dant benedictionem. V. *Benedictio.* Olim die tantum Dominico Miſſam celebrabant. *l.3. c.2. n.6. & 9. n.266. & 269.*

Cathecumeni.

Catechumenorum Miſſa erat ea Miſſæ pars, quæ uſque ad ſermonem protendebatur, nam tunc Cathecumeni, & Pœnitentes dimittebantur. *l.2. c.7. n.9. n.101.* Aliquando ante Evangelium dimittebantur. *ibid.* Dicebatur

batur vero Miſſa Catechumenorum, quia major erat eorum, quam pœniteorium, & Energumenorum numerus. n.10. p.102.

Catechumeni olim in Vigiliis Paſchæ, & Pentecoſtes baptizabantur, albiſque induti veſtibus Miſſæ aderant, & Eucharistiam recipiebant. c.14. n.1. p.152. Symbolum, & orationem non prius docebantur, quam ad ſuſcipiendum Baptiſma ſatis inſtructi eſſent, & ante quam hoc ſuſciperent, illa publice recitabant. c.19. n.4. p.197.

Catechumeni, & Infideles horit Canonicis, non Miſſæ poſt Evangelium adeſſe poterant. ibid.

Cathedralium, & Collegiatorum Eccleſiarum.

Cathedralium, & Collegiatarum Eccleſiarum Clerus Miſſam Conventualem quotidie pro Benefactoribus celebrare, & applicare debet. l.3. c.3. n.4. V. *Conventualis. Applicatio.*

Celebratio Miſſæ.

Celebrationem Miſſæ frequentem & quotidianam quidam non approbant. l.3. c.2. n.2. p.163. Eamque dicunt neque auctoritati, neque veteri diſciplinæ, neque rationi conſentaneam eſſe. *ibid.* & 3. & *ſeqq.* p.264. *et ſeqq.* Sed demonſtratur oppoſitum. *ibid.* Celebratio quotidiana magis conſentanea eſt Jeſu Chriſti, & Eccleſiæ ſenſui. *ibid.*

Celebrare tam frequenter debent Sacerdotes, qui curam animarum habent, ut muneri ſuo ſatiſfaciant: alii diebus ſaltem Dominicis, & feſtis ſolemnibus, vel ex peculiari circumſtantia etiam aliis diebus celebrare tenentur. l.3. c.1. a n.4. ad 9. p.258. *et ſeqq.* ſed non ſatis exploratum eſt, an lethaliter peccet, qui iis diebus non celebret. *ibid.*

Celebrationem qui per totum annum, aut peculiari occurente circumſtantia omitteret, lethaliter peccaret l.3. c.1. n.10. p.261. neque in Confeſſione abſolvi poſſet, qui conſtituiſſet numquam per annum celebrare, etiamſi id faceret, quia in peccatum ſæpe laberetur. *ibid.*

Celebrari Miſſa ubi & quando debeat. V. *Templum. Oratorium. Altare. Navigium. Hora.*

Celebratio Miſſæ aliquando anticipari poteſt. V. *Applicatio.* Plura requiruntur ad validam, et licitam Miſſæ celebrationem. V. *Validitas. Licita Miſſæ celebratio. Miſſa.*

Celebrans Miſſam debet eſſe in gratia, jejunus, et alia requiſita habere. V. *Miſſa. Sacerdos. Peccatum. Jejunium.*

Charitas.

Charitas cæteris virtutibus præſtat, operit multitudinem peccatorum, ac per Planetam ſignificatur. l.1 c.10. n.9. p.52.

Chriſtiani.

Chriſtiani olim fratres, & ſorores ſe invicem appellabant. l.2. c.11. n.9. p.126.

Chriſtiani omnes olim ab aliquibus appellabantur *Sacerdotes*, quia omnes panem, & vinum ad Altare Dei offerebant. l.3. c.21. n.1. p.384.

Chriſtus.

Chriſtus dum Eucharistiam inſtituit, aquam vino miſcuit. l.2. c.10. n.5. p.114. Oculos tunc ad Cœlum elevaſſe admodum veriſimile eſt, ſicuti elevavit, cum Lazarum ſuſcitavit, & panes, ac piſces multiplicavit. c.12. n.10. p.134.

Chriſti meritis non detrahit interceſſio Sanctorum, quæ per ipſum virtutem habet. c.13. n.25. p.150.

Chriſti Sanguis pro omnibus quo ad ſufficientiam, & pro ſolis electis quo ad efficaciam effuſus eſt. l.2. c.15. n.11. p.159.

Chriſtus in Euchariſtiæ Sacramento cultu latriæ adorandus eſt. n.28. p.177.

Chriſtus per illa verba, *Hæc quotieſcumque etc.* quæ poſt conſecrationem dicuntur, juſſit, auguſtiſſimum Myſterium a Sacerdotibus celebrari. c.16. n.1. p.173.

Chriſti Paſſio in quarta Canonis oratione diſerte commemoratur. l.2. c. 16. n.4. p.174. Idque non Alexander I., ſed ipſe Chriſtus fieri juſſit. c.12. n.13. p.136.

Chriſtus fuit Sacerdos ſecundum ordinem Melchiſedech, non ſecundum ordinem Aaron, & quare. c.16. n.18. p.181.

Chriſti Corpus in quolibet hoſtiæ fragmento integrum eſt, & ſub qualibet particula integrum ſumitur. l.2. c.20. n.7.8. p.202.203. Et poſt conſecrationem ſub accidentibus, ſeu ſpeciebus panis, & vini ſubeſt Corpus, Sanguis, Anima, & Divinitas ejuſdem Chriſti. n. 5. p. ead.

Chriſti corpus frangi, & manducari dicitur ſecundum ſpeciem ſacramentalem; & per communicationem Idiomatum dici poteſt, quod frangatur Chriſti Corpus. n.6. & 7. p.203. Hæc difficulter explicari poſſunt ab iis, qui corporis naturam in magnitudine ponunt, & vera, atque abſoluta accidentia non admittunt. n.8. p.204.

Chryſoſtomus.

Chryſoſtomus ubi ait: *Fruſtra habetur oblatio quotidiana, cum nemo ſit, qui participet*, non aſſerit, Miſſam non eſſe quotidie celebrandam ex eo, quod quotidie aſtantes non communicent. l.2. c.22. n.13. & *ſeqq.* p.222. *et ſeq.*

Cingulum.

Cingulum, quod & *Baltheum*, ſeu *Zona*, & apud alios *Abner* dicitur, tertia eſt ex ſacris veſtibus. l.1. c.7. n.8. p.35.

Cingulum olim adhibebatur ab iis, qui veſtibus amplis utebantur; diſcincti enim apud Judæos, & Romanos tamquam otio, luxui, & deliciis dediti habebantur. *ibid.*

Cingulum ſacerdotale circa renes, non circa pectus circumduci debet, ejuſque uſus antiquus eſt. *ibid.*

Cin-

Cingulum ſacerdotalem continentiam ſignificat, vel etiam funem, quo Jeſus in horto alligatus fuit. *l.1. c.10. n.5. p.50.*

Clauſula.

Clauſula *per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum* ab Apoſtolis derivata eſt. *lib.2. c.4. n.6. p.86.*

Clerus.

Clero Hiſpano, atque Luſitano a Benedicto XIV. conceſſum eſt, ut die commemorationis omnium Fidelium Defunctorum tres Miſſas ſinguli ex illo Clero celebrare poſſint. *Append.4. in epiſt. ad Pont. per tot. p. 438. et ſeqq.*

Colatorii.

Colatorii uſus olim in Miſſa erat ad vinum defæcandum. *l.1. c.5. n.9. p.30.*

Collecta.

Collectam celebrare olim idem erat ac Miſſam celebrare. *l.1. c.1. n.7. p.5.*

Collectæ, & Collectio dicuntur Orationes in Miſſali Moxarabico, & in vetuſtis Sacramentariis. *l.2. c.5. n.1. p.84.*

Collecta ſignificat etiam cœtum Fidelium ad orandum convenientium. Oratio in Miſſa appellatur *collecta*, vel quia Sacerdos veluti vota omnium colligit, vel quia brevis eſt oratio ſuper Populum congregatum, vel quia omnes collectis animis in Deum tendunt. *ibid.*

Collectæ natura ad Apoſtolicam Traditionem referenda eſt. Quæ nunc in Miſſa recitantur, a S. Gelaſio, vel a S. Gregorio compoſitæ ſunt, quædam etiam recenſentur a Leone II, & Innocentio III. compoſitæ. *l.2. c.5. n.2. p.84.*

Collecta nulla in Eccleſia Lateranenſi, ſed ſolum *Pater noſter* quondam erat in uſu, una tantum in prima Miſſæ parte olim recitari poterat; ſancitum deinde eſt, ne ſeptenarium numerum Collectæ excedant. Imo par eſſe debet earum numerus ad conjunctionem deſignandam. *l.2. c.5. n.3. p.85.*

Poſt collectam olim Romæ, & in aliis Eccleſiis quædam orationes, quæ laudes vocabantur, recitari conſueverant pro Pontifice, & pro aliis. *ibid.*

Collecta ad Patrem dirigitur, & in obſecrationem *Per Chriſtum* multis de cauſis deſinit. *l.2. c.5. n.5. p.86.* Ex directione ad Patrem Filius, & Spiritus Sanctus non excluduntur, cum ob eſſentiæ unitatem in eo intelligantur. Paucæ collectæ ad Filium diriguntur, nullæ ad Spiritum Sanctum. & quare. *num.6. p. 86.*

Collectæ in Miſſa manibus ad humeros elatis recitantur; qui orandi modus antiquo melior eſt, cum extenſis manibus orationes recitabantur, ut nunc a quibuſdam Regularibus fit. *l.2. c.6. n.5. p.96.*

Collegiata.

Collegiatarum Eccleſiarum Clerus Miſſam conventualem quotidie celebrare debet. *l.3. c.3. n.4.* V. *Conventualis. Applicatio.*

Collegium Cathedrale Patavinum privilegiis Notariorum Sedis Apoſtolicæ de numero participantium à Benedicto XIV. auctum fuit. *Append.13. in epiſtol. nuncup. Cardin. Rezzon. p.494.*

Collum.

Collo nudo Eccleſiaſtici, & Laici uſque ad ſæculum octavum inceſſerunt, quod indecorum poſtea viſum eſt. *l.1. c.7. n.4. p.36.*

Color.

Colores Eccleſiaſtici, ſive ſacrarum veſtium quinque ſunt: albus in Confeſſorum, & Virginum; rubeus in Apoſtolorum, & Martyrum ſolemnitatibus; viridis diebus ferialibus, niger diebus jejunii; in Adventu, & a Septuageſima ad Sabbatum Sanctum, & in commemoratione Mortuorum. Violaceus pro nigro habebatur: poſtea quibuſdam ex dictis diebus in uſu fuit. *l.1. c.8. n.16. & ſeqq. p.45. & 46.*

Color albus antiquitus ſolum fuit in uſu, ut in Lege veteri, & apud Ethnicos. Græci albo, & rubeo dumtaxat uſque ad ſæculum decimum tertium uſi ſunt. Sed ante hoc tempus prædicti quinque colores in Eccleſiam Romanam introducti fuerunt, & habent ſuam congruentiam. *ibid.*

Color croceus in quibuſdam Eccleſiis feria ſexta in Paraſceve in uſu eſt ad Judæorum bilem ſignificandam. *l.1. c.8. n.16. & ſeq. p.45.*

Color violaceus apud Gallos non ita pridem introductus eſt, ſed ejus loco niger erat in uſu. *ibid.*

Color albus Sacramento Euchariſtiæ convenit. *l.3. c.18. n.12. p.372.* S. Carolus Borromæus ſtolam albam in miniſtranda Euchariſtia extra Miſſam adhiberi juſſit, rubram vero, ubi Ambroſianus ritus ſervatur. *c.19. n.1. pag.375.*

Coma.

Comæ ſuppoſititiæ uſum Epiſcopus in ſua Synodo Clericis interdicere poteſt; immo expedit, ut facultatem ſibi reſervet illam permittendi; neque permittat niſi juſtis de cauſis. *Append.12. §. Quæ hactenus p.490.*

Cum coma ſuppoſititia celebrandi facultatem concedere poteſt ſolus Romanus Pontifex, cum ne Epiſcopo quidem liceat ſine Romani Pontificis permiſſione ſacrum peragere tecto capite. *ibid.*

Commemoratio.

Commemoratio Sanctorum in Miſſa fit ante, & poſt conſecrationem. *l.2. c.18. n.7. & 8. p.191.* V. *Sancti*. Fit etiam commemoratio Defunctorum. V. *Diptycha. Oratio.* Chriſti quoque Paſſio in Miſſa commemoratur. V. *Chriſtus.*

Die commemorationis omnium Fidelium Defunctorum in Regno Aragoniæ, quo alia Regna, & loca continentur, Sacerdos ſæcularis

laris ex vivæ vocis oraculo Julii III. ternas Miſſas celebrat. *l.3. c.4. n.9. p.279.* Sæpe poſtulata fuit, ſed negata hæc facultas pro aliis locis *n.* 10. *p.279.* Tandem Benedictus XIV. petentibus Ferdinando VI. Hiſpaniarum, & Joanne V. Portugalliæ Regibus indulſit, ut Sacerdotes tam Sæculares, quam Regulares in utriuſque Regis ditionibus commorantes, die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum tres Miſſas celebrare poſſent etiam duabus poſt meridiem horis, dummodo pro Miſſis vi hujus Privilegii dicendis eleemoſyna nullo pacto acciperetur. *n.* 11. *p.*280.

Communicantes, & memoriam venerantes &c. ſunt pars primæ orationis Canonis, & in hac parte opem Sanctorum petimus. *l.2. c.*13. *n.*21. & 22. V. *Oratio.*

Communio Sacerdotis.

Communio in Miſſa pluribus verbis, & actionibus peragitur. *lib.2. cap.*21. *n.*1. & 2. *p.*224. & *ſeqq.* Epiſcopi, & alii Sacerdotes ſtantes Euchariſtiam ſumunt, & cum ſanguine particulam quoque in Calicem immiſſam ſumunt; olim vero Epiſcopi eamdem particulam Diacono, & Subdiacono cum ſanguine qui ſupereſſet, ſumendam relinquebant, uti etiam nunc Romanus Pontifex facit. *num.*3. & 5. *p.*216.

Communicabant olim aliqui Romani Pontifices in Miſſa ſolemni ſedentes in ſolio: nunc ſtantes communicant. *l.2. c.21. n.4. p.216.* V. *Romanus Pontifex.*

Communione peracta, ſumitur purificatio. *ibid.*

Communio dicitur Antiphona, quæ in Miſſa poſt ſumptionem recitatur, quia dum Euchariſtia diſtribuebatur Populo, canebatur alternis, & quamdiu. *l.2. c.24. n.2. p.252.*

Communio Populi.

Communio Populi facienda eſt in Miſſa poſt Sacerdotis communionem, non ad finem Miſſæ differenda, niſi gravis cauſa id exigat, & quænam eſſe poſſit. *l.3. c.18. n.9. p.370.*

Communionem adſtantium in Miſſis Defunctorum vetuit olim Sacra Rituum Congregatio; ſed mox ſuum decretum vulgari vetuit. *l.3. c.18. n.10. p.*372.

Communio populi fieri poteſt in Miſſis Defunctorum a Sacerdote celebrante, ſed ſolum immediate poſt ejuſdem Sacerdotis communionem. *n.11.* & 12. *p.372.*

Communio fit in Miſſa nocte Nativitatis Domini in Baſilica Vaticana omnium Clericorum non Sacerdotum. In aliis vero Eccleſiis fieri nequit, ſicuti neque aliæ duæ Miſſæ celebrari poſſunt ex Decreto Sacræ Rituum Congregationis. *l.3. c.18. n.13. p.373.*

Communio fieri nequit neque feria ſexta in Paraſceve, licet eo die occurrat feſtum Annunciationis B. Virginis, neque Sabbato Sancto, exceptis infirmis, pro quibus ſervandæ ſunt particulæ feria V. in cœna Domini. *l.3. c.18. n.14. p.374.*

Communio adſtantium fieri nequit in Oratoriis privatis ſine Ordinarii licentia. *ibid.*

Communio populi fieri poteſt extra Miſſam, ſed Sacerdos Euchariſtiam miniſtrans uti debet ſuperpelliceo, & ſtola coloris albi, vel coloris convenientis officio ejus diei. *l.3. c.18. n.12. p.372.*, & *c.19. n.1. p.375.*

Communionis uſus extra Miſſam a S. Cyrilli temporibus Hieroſolymæ ex rationabili cauſa cœpit, inde ad Eccleſiam occidentalem manavit. *eod. cap. n.2. p.375.*

Sacerdos gravis peccati ſibi conſcius Euchariſtiam miniſtrans ſacrilegium committit, immo juxta aliquos tot ſacrilegia, quot ſunt ii, quibus miniſtrat. *l.3. c.19. n.2.* & 3. *p.375* & *ſeqq.*

Communionem ſcienter recipiens a Sacerdote Schiſmatico, excommunicato, aut peccatore, peccat. *ibid.*

Communio danda eſt infirmis. *n.4.* & 5. V. *Viaticum.*

Plures particulas, aut majorem hoſtiam alicui præbere non licet ad fovendam falſam devotionem. *l.3. c.20. n.1. p.379.* Neque licet peccatori parato ad Euchariſtiam in peccato ſuſcipiendam dare hoſtiam non conſecratam pro conſecrata; & quare. *n.4. p.381.*

Communio peccatori publico, vel occulto, quando neganda, aut danda ſit. *n.5.* V. *Peccator.*

Communio Reis morti deſtinatis in aliquibus locis negatur, in aliis datur, dummodo pœnitentes petant, & indigni non reputentur; & alicubi cautum eſt, ut inter communionem, & mortem tempus ſufficiens intercedat, quo ſpecies Euchariſticæ conſumantur. *l.3. c.20. n.6. p.382.*

In Euchariſtia miniſtranda curent Sacerdotes, ne particulæ decidant, & ſi in terram, aut in fœminæ pectus delabantur, nonnullæ regulæ ſervandæ ſunt. *l.2. c.20. n.7. p.*384.

Communicantibus linteum apponitur, & quare: & olim quædam menſulæ ſpongia expolitæ apponebantur. A ſæculo XIII. ex Ordinum Mendicantium conſuetudine *Confiteor*, & orationes *Miſereatur*, & *Indulgentiam* &c. præmitti conſueverunt, quæ tamen in ordinatione Presbyteri omittuntur, quando Epiſcopus ei Euchariſtiam porrigit. Vetuſtus eſt ritus dicendi *Corpus Domini &c. l.2. cap.*22. *n.*1. 2. & 3. *p.*218. & 219.

Communicandis viris olim Euchariſtia in manus tradebatur, qui poſt eam in os ſibi injiciebant; fœminis vero in linteo mundo, quod *Dominicale* dicebatur, ſeque ipſæ communicabant. *l.2. c.22. n.3. p.219.*

Communicatis Miniſter vinum exhibebat, quo ſibi os purificent, uti S. Joannes Chryſoſtomus monebat. Hæc vero purificatio non

aſ

eſt in Calice exhibenda; neque ferenda fuit quorundam Parochorum conſuetudo, qui ſi duas eadē dieMiſſas celebrabant in prima Miſſa Calicem vino purificabant, illudque in ipſo Calice alicui Laico, qui Euchariſtiam ſumpſiſſet, offerebant. *lib. 2. cap. 22. n. 3. 4. & 5. p.219. & ſeqq.*

Olim communicabant omnes, qui Miſſæ aderant; immo in Germania, & alibi nono ſæculo, qui pluribus Miſſis aderant, in ſingulis communicabant. Tridentinum optat, ut in ſingulis Miſſis Fideles communicent. Attamen licitum, & validum eſt Sacrificium, in quo ſolus celebrans communicat *l.2. c.22. a n.6. ap 16. p.220. & ſeqq.*

Communionem a Sacerdote Miſſam celebrante miniſtrari adſtantibus, qui bene diſpoſiti eam petunt, laudabile eſt. *l.2. c.22. n.17. p.225. & Append.10. §.2. p.479.* De Sacrificio tamen participant etiam ii, quibus Euchariſtiam reſervari ſolitam Sacerdos miniſtrat. *ead. Append.10. §.3. p.480.*

Epiſcopus juxta temporis, loci, & Perſonarum circumſtantias, ne Euchariſtia adſtantibus quandoque a Sacerdote celebrante diſtribuatur, vetare poteſt, & idcirco ſtudere Fideles debent circumſtantias nanciſci, in quibus Euchariſtiam accipiant, quin Epiſcopi inſtituta perturbentur. *§.4. p.480.*

Communicabant olim, qui Miſſæ intererant, ſub utraque ſpecie; non raro tamen aliqui ſub ſpecie tantum panis etiam primis temporibus communicabant. Nunc in Eccleſia occidentali juxta Tridentinum qui Miſſam non celebrat, & communicat, Sacramentum ſub panis dumtaxat ſpecie ſuſcipere poteſt *l.2. c.22. a n.18. ad 30. p.226. & ſeqq.*

Ad Communionem ſub utraque ſpecie, Laici, Clerici, & Sacerdotes Miſſam non celebrantes nullo divino tenentur præcepto. *l.2. c.21. n.21. p.228.*

Communio ſub ſpecie tantum panis ad ſalutem æternam ſufficit, nullaque gratia ad eamdem ſalutem neceſſaria fraudantur ii, qui unam tantum ſpeciem accipiunt. *l.2. c.22. n.28. 29. & 30. p.226. & 233.*

Communio publica in templis in Eccleſia Orientali fit cum a viris, tum a mulieribus ſub utraque ſpecie, & quomodo. *l.2. c.22. n.25. p.231.* Aliud tamen fit a Græcis feria quinta in cæna Domini. *ibid.* V. Græci.

Calicis uſum iis, qui Miſſam non celebrant, concedere ad diſciplinam pertinet *l.2. c.22. n.30. & 31.* V. *Calix.*

Communio ſub utraque ſpecie fit ab aliquibus in Solemni Romani Pontificis Miſſa, ab aliis etiam tam Clericis, quam ſecularibus fit in aliis locis, & in quibuſdam feſtivitatibus, & circumſtantiis ex ſpeciali privilegio. *lib.2. c.22. n.32.*

Concelebratio.

Concelebrare ſimul poſſunt plures Presbyteri: Nam etiam nunc apud Græcos, ubi unicum eſt templum, Sacerdotes omnes Epiſcopum circumſtant, & cum eo totam Liturgiam recitant, ab eoque Euchariſtiam ſub utraque ſpecie accipiunt. *l.3. c.16. n.1.* Eadem olim diſciplina viguit in Eccleſia Occidentali, quam nonnulli perperam improbarunt. *n.3. p.236.*

Concelebrant etiam licite, & valide cum Epiſcopo Presbyteri, quando ordinantur, & Epiſcopi, quando conſecrantur, ad Apoſtolorum exemplum, qui cum Chriſto concænarunt. *l.3. c.16. n.1. 2. et 3. p.354.* At tunc Epiſcopi ſub utraque ſpecie, Presbyteri ſub ſpecie tantum Panis comunionem ſumunt. *ibid.* Quamquam autem Ordinans ſit principalis conſecrans, Ordinatus tamen habere debet intentionem conſecrandi cum Ordinante, & conſecrationis verba tum recitative, tum ſignificative proferre. *n.4. et ſeqq.* Rurſus ita proferre debet conſecrationis verba, ut Ordinantem non præveniat, ſed moraliter cum ipſo formam abſolvat. *ibid. n.7.* Hoc Sacrificium applicare poteſt, & quomodo. *n. 8. et ſeqq.*

Concilium Tridentinum.

Concilium Tridentinum Miſſas privatas, in quibus ſolus Sacerdos communicat, laudat, & retinendas eſſe definit; optaret vero, ut omnes Fideles adſtantes in iis communicarent. *lib.2. c.22. n.9. et ſeqq. p.221.*

Confeſſarius Confeſſio.

Confeſſariis Miſſas aliquas pro criminum expiatione celebrandas injungere licet: non tamen iis licet ſtipendia pro iiſdem Miſſis celebrandis ſibi, aut ſuis Eccleſiis addicere. *l.3. c.21. n.10. et 11. p.402.*

Confeſſio Sacramentalis tam a Sacerdote, quam a Laico, reis peccati lethalis præmittenda eſt ex Eccleſiaſtica conſuetudine, ut Euchariſtia digne recipiatur: ſi neceſſitas urgeat, ſufficit contritio. *l.3. c.21. n.3. et ſeqq. pag.321.*

Confeſſario cuicumque Regulares, urgente neceſſitate, peccata ſua confiteri poſſunt. *n.7. et 8. p.321.*

Confeſſio reatum peccati delet, non corporis immunditiem. *n.12. p.323.*

Confeſſionis formula. V. *Confiteor.*

Confeſſores in Canone non memorantur, niſi ab Ambroſianis, & quibuſdam aliis. *l.2. c.13. n.24. p.149.*

Confiteor.

Confiteor, & *Miſereatur* initio Miſſæ a Sacerdote, & Miniſtro dicitur, quia ſe peccatorum remiſſionem conſecuturos confidunt. *l.2. c.3. n.4. et 5. p.71.*

Confeſſio hæc peccatorum ante Miſſam eſt Traditionis Apoſtolicæ, immo in veteri Lege

Digitized by Google

Lege ſacrificiis præmittebatur. Formula confeſſionis, qua nunc utimur, in uſu erat ab anno 1300. ejuſque veſtigium eſt in Liturgiis S. Jacobi, & S. Marci. Deerat in Ritu Mozarabico, & ejus loco Card. Ximenius quaſdam orationes addidit. Eam impugnant Hæretici, qui contendunt orationes a Sanctis non audiri. *n.* 10. *et* 11. *p.* 73.

Confeſſio Peccatorum Deo fit, cui illata eſt injuria; & coram Sanctis, quia Judices cum Chriſto ſedebunt. *ibid.*

Hæc confeſſionis formula contractior eſt apud Carthuſianos, & Dominicanos. *l.* 2. *c.* 3. *n.* 12. *p.* 74.

Confiteor, & orationes *Miſereatur*, & *Indulgentiam etc.* Communioni Populi recte præmittuntur. *c.* 11. *n.* 1. *et* 2. *p.* 218. V. *Communio*.

Congregatio.

Sacra Congregatio Concilii Tridentini interpres ſola poteſtatem habet ejuſdem Concilii mentem interpretandi, ejuſque decreta, ſi generalia ſint, vim legis obtinent. *l.* 3. *c.* 8. *n.* 1. *p.* 309.

Inſtituta eſt non modo ad idem Concilium explicandum, ſed etiam ut Eccleſiæ diſciplinam per univerſum Orbem integre tueretur. *c.* 22. *n.* 5. *p.* 398.

Congregatio eadem declaravit, Sacerdotem, qui ratione Beneficii, vel Capellaniæ tenetur Miſſam quotidie per ſe ipſum celebrare, aliquando, legitima de cauſa poſſe Miſſam omittere; addidit tamen, non poſſe tunc pro aliis celebrare, multoque minus ſtipendium accipere: eum vero, qui onus non habet per ſe ipſum celebrandi, ſemper debere obligationi celebrationis ſatisfacere. *l.* 3. *c.* 3. *n.* 6. & 7. *p.* 274.

Congregatio eadem cenſuit in Oratoriis privatarum Domorum die Nativitatis Domini tres Miſſas celebrari poſſe, ſi in Brevi indultum fuerit poſſe eo die ſacrum ibi fieri, eo quod aliquis Infirmus domo egredi nequeat. *c.* 4. *a n.* 1. *ad* 4. *p.* 277.

Concedere noluit, ut in quibuſdam locis die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum ſinguli Sacerdotes celebrare tres Miſſas poſſent. *l.* 3. *c.* 5. *n.* 9. & *ſeqq.* *p.* 279.

Declaravit facultatem dandi licentiam celebrandi in privatis Oratoriis fuiſſe a Tridentino ſoli Summo Pontifici reſervatam: poſſe vero Epiſcopos in privato oratorio domorum ſuarum celebrare, & aliis permittere, ut celebrent; & poſſe etiam Altari mobili uti. *l.* 3. *c.* 6. *n.* 25. & *ſeqq.* *p.* 288. & 90.

Declaravit, a Tridentino Altaris mobilis uſum quibuſdam Regularibus fuiſſe ademptum. *l.* 3. *c.* 6. *n.* 4. *p.* 289.

Cardinales vero & Altare portatile, & privatum Oratorium habere poſſe. *n.* 5. & *ſeqq.* *p.* 284.

Improbavit abuſum Miſſam celebrandi occaſione cujuſdam ſolemnitatis multas horas ante auroram, & poſt Meridiem. *l.* 3. *c.* 7. *n.* 5. *p.* 299.

Semper ſenſit, Parochum diebus Dominicis, & Feſtis de præcepto teneri celebrare Miſſam in Parochia, populoque applicare: ſi vero pauper ſit, poſſe die feſto Miſſam applicare offerenti eleemoſynam, dummodo intra hebdomadam populo aliam Miſſam applicet. *l.* 3. *c.* 8. *n.* 2. *p.* 300., & *Append.* 7. *ab init. ad* §. *Ac demum* *p.* 470.

Ex ejus Decreto in Cathedralibus, veriſque Collegiatis quotidiana Miſſa conventualis applicanda eſt Benefactoribus generatim; diebus vero Dominicis, ac Feſtis, ſi animarum cura adnexa ſit, alia Miſſa, nempe Parochialis populo eſt applicanda. Quod ſi pauperes ſint, facultatem obtinere poterunt non applicandi Miſsam conventualem diebus feriatis. *l.* 3. *c.* 8. *n.* 3., & *ſeqq.* *p.* 301., & *Append.* 7. *a* §. *Hæc igitur ad ult.* *p.* 470.

Si Capellaniæ, vel Beneficii Fundator impoſuit onus celebrandi Miſsam, non explicans cui ſit applicanda, Congregatio declaravit applicandam eſſe pro Fundatore. *l.* 3. *c.* 9. *n.* 2. *p.* 303. Si vero certas ſibi Miſſas applicari, reliquas vero celebrari ſolum juſſit, declaravit Congregatio, Beneficiatum non teneri ad applicationem, niſi Fundator pro ſe in Miſſa orari juſſerit. *n.* 3. *p.* 304.

Quod ſi Beneficium, aut Capellaniam fundaſſet cum onere Miſſæ ſibi, aut aliis applicandæ, & in fundatione alterius Beneficii, ſeu Capellaniæ ſolum juſſiſſet pro ſe orari, Sacra Congregatio cenſuit, Fundatorem ſolum voluiſſe ad *Memento* in Miſſa commemorationem ſui fieri. *ibid.* Sed ſi fundator expreſſe declaraſſet, Miſſam a Capellano celebrandam eſſe; non itidem declaraſſet applicandam, tum cenſuit, poſſe a Capellano aliam pro Miſſæ applicatione eleemoſynam accipi. *num.* 6. *p.* 306.

Decrevit non poſſe a Sacerdote applicari Miſſam ſecundum intentionem ejus, qui primus eleemoſynam daturus ſit. *l.* 3. *c.* 9. *num.* 6. *p.* 306. & *c.* 22. *n.* 10. *p.* 408.

Semper in eam propendit ſententiam, quod invalida ſit ordinatio alicujus cum canonico impedimento ordinati ab Epiſcopo, qui ante ordinationem proteſtatus ſit ſe non intendere ordines conferre cum ejuſmodi impedimento accedentibus. *l.* 3. *cap.* 10. *n.* 5. & 6. *pag.* 310.

Monuit Indos, ſeu Mulatos nullo jure ab Ordinibus arcendos eſſe. *ibid.*

Cenſuit, ſi non conſtaret, an Epiſcopus ejuſmodi intentionem retractaſſet, ordinationem ſub conditione eſſe iterandam. *n.* 7. *p.* 311. Ordinato autem, qui in ſuſceptione Ordinis contradixiſſet, nullum characterem fuiſſe impreſ-

preſſum. *n.*13. *p.*353. Quod ſi Ordinatus diceret, ſe non habuiſſe intentionem ſuſcipiendi Ordinem; ſed de hoc dubium aliquod eſſet, monuit, eum eſſe privatim ſub conditione iterum ordinandum. *n.*13. *p.*354.

Declaravit, pœnas ſuſpenſionis, & excommunicationis a Sacris Canonibus adverſus Sacerdotem ſtatutas, qui ab Altari cœpta Miſſa recederet, non eſſe ipſo jure impoſitas. *l.*3. *c.*14. *n.*2. *p.*336.

Statuit, ut circa Communionem feria ſexta in Paraſceve Miſſalis Rubricæ, & Eccleſiæ Romanæ uſus ſerventur. *l.*3. *c.*18. *num.*14. *p.*374.

Item ſtatuit, non licere Euchariſtiam ad ægrotos deferre, qui ob morbi gravitatem eam ſumere nequeunt, ut eam deoſculentur. *l.*3. *c.*19. *n.*4. *p.*377.

Decrevit nemini aut plures Euchariſtiæ particulas, aut grandiores tradendas eſſe. *l.*3. *c.*20. *n.*1. *p* 379.

Quoad eleemoſynam manualem pro Miſſis celebrandis, item pro Miſſis perpetuis reſpondit, attendendam eſſe loci conſuetudinem, vel legem Synodalem, ſi adſit, aliter eleemoſynam per Epiſcopum eſſe ſtatuendam. *lib.*3. *c.*21. *n.*11. *p.*391.

Dixit Regulares quoad eleemoſynam pro Miſſis ſtare debere taxationi Ordinarii. Unicuique vero licere ſponte dare, & ſponte datum accipere ſtipendium taxa majus, ſed vetuit, ne alteri Miſſa celebranda committeretur, retenta pinguioris eleemoſynæ parte. *l.*3. *c.*21. *n.*11. *p.*392.

Damnavit fraudes eorum, qui pluribus eleemoſynis per unicam Miſſam ſatisfaciebant. *l.*3. *c.*11. *n.*15. *p.*394. *&* *c.*22. *n.* 4. *& ſeqq.* *p.*397.

Non conſtat, an permiſerit, ut cum in fundatione Beneficii, ſeu Capellæ cautum eſt, non teneri Celebrantem ad applicationem Sacrificii, poſſit celebrans accipere novum ſtipendium, & unica Miſſa ſatisfacere obligationi Beneficii, & novi ſtipendii; at neque conſtat, an oppoſitum ſtatuerit. *l.*3. *c.*22. *n.*6. *&* 7. *p.*399.

Conſtat, ipſam declaraſſe, quando ex teſtamento in fundatione Capellaniæ onus Capellano præciſe celebrandi certum Miſſarum numerum eſt impoſitum, eas Miſſas pro anima Teſtatoris applicandas eſſe. *Ibid.*

Interrogata, an Epiſcopus *ſtatuere poſſit eleemoſynam manualem ... pro qualibet Miſſa imponendo pœnam celebrantibus pro minori quantitate*: Reſpondit *affirmative quo ad eleemoſynam manualem* *l.*3. *c.*22. *n.*8. *p.*405.

Declaravit, Abbates ſolis Regularibus ſibi ſubjectis primam Tonſuram, & minores Ordines conferre poſſe. *Append.* §. *Itaque* *p.*429.

Aliquando decrevit, ut Parochi pinguibus redditibus dotati quotidie Miſſam pro Populo celebrarent, & applicarent. *Append.*7. §.6. *p.*468.

Semper improbavit ſententiam aſſerentem, Canonicos muneri ſuo ſatisfacere, ſi choro præſentes aſſiſtant, quin canant. *Append.*7. §. 24. *p.*473.

Declaravit, prohibitionem Urbani VIII. ne Epiſcopi, & Superiores generales Miſſarum perpetuarum onera contraherent *abſque Sedis Apoſtolicæ beneplacito*, etiam Miſſas reſpicere, quarum celebrandarum obligationem nemo ſuſcepiſſet. *Append.*8. *n.*2. *p.* 474.

Cenſuit, ſi plures eleemoſynæ pro Miſſis in alicujus Eccleſiæ Sacello celebrandis offerrentur, celebrationem non eſſe ultra hebdomadam differendam, ſed in aliis ſaltem ejuſdem Eccleſiæ Sacellis explendam, idque per tabellam publice expoſitam eſſe ſignificandum. *Append.*8. *n.*5. *p.*476.

Reſpondit, non poſſe a Parocho prohiberi, ne in publicis Oratoriis intra ſuæ Parochiæ fines Miſſæ celebrentur ante Miſſam Parochialem. *Append.*12. *in Inſt.*44. *n.*7. *p.*493.

Congregatio Epiſcoporum & Regularium.

Regulas præſcripſit ab Epiſcopis ſervandas in facultate alicui Sacerdoti concedenda, ut plures eodem die Miſſas ob aliquam urgentem cauſam celebret. *l.*3. *c.*5. *n.*4. *p.*285.

Congregatio de Propaganda Fide.

Cum ageretur de Armenorum cum Eccleſia Romana unione, ſtatuit, ob plures cauſas non eſſe iis indulgendum, ut in Miſſa aquam vino non affunderent *l.*2. *c.*10. *n.*9. *p.*117.

Congregatio Rituum.

Nonnunquam reſcripſit, in Miſſa ſolemni, abſente Subdiacono, Lectionem a quolibet Clerico in minoribus Ordinibus conſtituto cani poſſe, ſed ſine Manipulo. *lib.*2. *c.*5. *n.*12. *pag.*89.

Alexandro VIII. approbante, vetuit, ne quis Feria V. & VI., ac Sabbato majoris hebdomadæ Miſſam privatam celebret. Monuit vero, ſi in eamdem Feriam V. Feſtum Annunciationis B. M. Virginis, vel S. Joſephi incidat, ordinariis curandum eſſe, ut ante Miſſam conventualem aliquot Miſſæ privatæ celebrentur, & quare non item, ſi Sabbato Sancto idem Feſtum occurrat. *l.*3. *c.*3. *n.*10. *p.*266.

Vetuit, ne in Miſſis Defunctorum Euchariſtia adſtantibus præberetur. Sed poſtea noluit hoc decretum vulgari, aut ejus exemplar edi. *l.*3. *c.*18. *n.*10. *p.*372.

Prohibuit, ne nocte Nativitatis Domini poſt Miſſam ſolemnem aliæ duæ Miſſæ celebrentur, aut Euchariſtia adſtantibus præbeatur. *l.*3. *c.*18. *n.*13. *p.*373. Ferunt etiam, ipſam prohibuiſſe, ne Feria VI. in Paraſceve aliis, niſi Infirmis, Euchariſtia miniſtretur. *num.*14. *p.*374.

Vetuit, ne *Miſſæ certis Regularibus conceſ-*

ceſſæ, aut *quæ fuerint indultæ certis Perſonis*, ab aliis celebrentur. Aliquando permiſit, ut etiam ab aliis ad Eccleſias eorum, quibus Miſſa conceſſa fuit, confluentibus in alicujus Beati honorem Miſſa celebraretur, ſed cum Miſſali Romano, & de communi. *l.3. c.23. n.1. p.408. & Append.11. poſt tit.2. n.5. p.488.*

Triginta Miſſas, quas a S. Gregorio appellabant, celebrari vetuit. *l.3. c.23. n.3. p.410.* Solemnes pro Defunctis Miſſas quibuſdam diebus fieri permiſit, quibuſdam vetuit, licet ad Altare privilegiatum celebrandæ eſſent. *n.5. & ſeqq. p.411.*

Cenſuit non requiri Crucem in medio Altari ad Miſſam in eo celebrandam, ſi Crucifixi imago in majori Altaris Tabula expreſſa eſſet. *Append.1. §. ſecundo loco p.420.* Requiri tamen in Altari, in quo Tabernaculum cum Sacramento, & parva Cruce aſſervatur. *§. ſeq.* Si tamen Sacramentum publice expoſitum ſit in Altari, in quo Miſſa celebranda eſt, quoad Crucem in eo collocandam ſervandas eſſe locorum conſuetudines: quamquam alias aliter reſponderat. *§. Quarto loco p.421.*

Congregatio Specialis.

Quædam ſpecialis Congregatio habita fuit ut diſcuteretur, an permittendum eſſet Miſſam Sinica lingua apud Sinas celebrari. *l.2. c.2. n.13. p.68.*

Alia ſingularis congregatio an. 1729. juſſu Pontificis habita, Cyrillo quodam Patriarcha quærente, an apud Orientales plures eodem die Miſſas ad idem Altare celebrare liceret, cenſuit id non eſſe admittendum, ſed potius curandum, ut in eadem Eccleſia plura conſtituerentur Altaria, vel Sacerdotes concelebrarent; monuitque, ut ex quorumdam animis error evelleretur, rumpi jejunium per ſecundam Miſſæ ad idem Altare celebrationem. *l.3. c.5. n.6. p.287.*

Specialis Congregatio a Benedicto XIV. deputata ſedulo examinavit, an ad Hiſpaniarum, & Luſitaniæ Regum petitiones Sacerdotibus in eorum ditione commorantibus indulgendum eſſet, ut die commemorationis omnium Fidelium Defunctorum tres Miſſas celebrare poſſent, & quinam eidem Congregationi adſcripti fuerint, & quid ſenſerint. *Append.4. in lit. Apoſt. §. Quum itaque & ſeq. p.453.*

Conſecratio.

Templorum Conſecratio a S. Evariſto non fuit excogitata; qui ſolum aliquos ritus addidit. *l.1. c.1. n.9. p.7.* Sub Conſtantino Templa fuerunt conſecrata, & jamdiu hic ritus in uſu fuerat, quamquam perſecutionum tempore intermiſſus. Ex veteri Teſtamento in novum Apoſtolica inſtitutione traductus in Eccleſia Orientali & Occidentali ſtatim viguit. *ibid.* Adumbratus fuit per tabernaculi conſecrationem a Moyſe, ac per Templi dedicationem a Salomone, & Machabæis. *n.10.* Hunc ritum Calvinus irridet, ſed perperam. *num.10.*

Altarium Conſecratio ex infuſione olei orta eſt, quo Jacob lapidem unxit, & inde uſus olei in Templorum, & Altarium conſecratione. *l.1. c.2. n.2. p.10.*

Conſecratio, quæ fit Sacro Chriſmate, Epiſcopo reſervatur, e. g. Templorum, Altarium, Calicis, & Patenæ. *lib.1. c.4. n.1. & 2. p.21. & Append.2. §. maxime & ſeq. p.427.*

Ad Altaris, & petræ Sacræ conſecrationem in iis reliquiæ Sanctorum condendæ ſunt. *l.1. c.3. n.8. p.72.*

Conſecratio Panis, & Vini.

Hujus conſecrationis verba, & quæ proxime præcedunt, *accipite &c.*, & quæ ſequuntur. *Hæc quotieſcumque &c.* a Sacerdote ſignificative, & recitative proferuntur. *l. 2. c.15. a n.3. ad 7. p.156.*

Gratiarum actio, & benedictio in Euchariſtiæ inſtitutione conſecrationem præceſſiſſe videntur; conſecratio vero fractionem: Ordo enim in tota hac Chriſti actione fuiſſe videtur, ut ipſe panem acceperit, gratias Deo egerit, benedixerit; deinde conſecraverit, poſtea fregerit, ac Diſcipulis dederit. *n.8. & ſeqq. p.158.*

Illa Conſecrationis verba, *Hic eſt Calix Sanguinis mei* figurata ſunt, ac ſenſus eorum eſt: *Hic eſt Sanguis meus contentus in Calice.* *n.11. p.159.*

In hac conſecratione dicitur *Sanguis novi Teſtamenti*, quia non in figura, ſed in veritate effuſus eſt. Dicitur *Æterni* ratione æternæ prædinationis, & æternæ hæreditatis, & æternæ Perſonæ Chriſti. Dicitur *pro multis*, ideſt *pro omnibus. ibid.*

Conſecrationis forma, quæ ſit. V. *Forma*, Græci, & Syri poſt conſecrationem orant Deum, ut panem, & vinum immutet in Corpus, & Sanguinem Chriſti. V. *Græci*, *Syri.*

Conſecratio eſſentialiter conſiſtit in verbis Chriſti *Hoc eſt Corpus meum: hic eſt Calix Sanguinis mei*, quæ ſunt inſtitutionis Divinæ. Preces, quæ præcedunt, vel ſequuntur, ſunt humanæ inſtitutionis, nec ad eſſentiam pertinent, ſed ad integritatem; in quo Græci conſentiunt. *a n.13. ad 23. p.161.*

Refellitur Nicolai Cabaſilæ error, in ſua Liturgia putantis, poſt conſecrationem extare panis, & vini ſubſtantiam, ac tranſubſtantiationem fieri poſt orationes, & benedictiones Sacerdotis. *n.20. p.162.*

Poſt Conſecrationem Sacerdos genuflectens, Chriſtum Latriæ cultu adorat. *num.29. p.167.*

In Conſecratione ſimul, & ſumptione Sacrificii eſſentia videtur conſiſtere. *l.2. c.21. n.7. p.217.* V. *Sacrificium.*

Conſecrationis panis, & vini Formam

tra-

Epiſcopi olim memoria cuſtodiebant, tradebantque iis, quos ſacris ordinibus initiabant, ea lege, ut ſancta verba profundo arcano recondita ſervarent. *lib.2. cap.23. n.12. p.143.*

Conſecrationis verba ſecreto recitanda ſunt. *ibid.* V. *Secreta*.

Conſecratione panis, & vini, ex divino jure, & Præcepto, opus eſt ad ſacrificii eſſentiam, & validitatem. *lib.3. c.10. n.18. & 19. p.318.* V. *Validitas*.

Conſecratio invalida, vel illicita eſſe poteſt, ſi aliquod verbum omittatur, & aliquando iteranda eſt, & quomodo. *l.3. c.15.* V. *Defectus*.

Ad validam conſecrationem materia conſecranda eſſe debet moraliter præſens, & quomodo hæc moralis præſentia habeatur. *l.3. c.18. n.2. & ſeqq. p.366.*

Particulæ, quæ in Pyxide ſunt, valide, ſed illicite conſecrantur, niſi Pyxis in conſecratione aperiatur. *ibid.* Item ſi conſecratio extra Petram ſacram fiat. *n.6. p.368.*

Conſecratio ab intentione pendet. *n.5. & 8.* V. *Hoſtia*.

Vox *Conſecratio* in oratione, *Hæc commixtio &c.*, eſt vetuſta: omittitur tamen in quibuſdam Galliæ Eccleſiis. Corporis, & Sanguinis in Calice commixtio dici recte poteſt *Conſecratio Corporis, & Sanguinis*, cum Corpus conſecratum ſub ſpecie panis *Conſecratio Corporis* dicatur, & Sanguis conſecratus ſub ſpecie vini dicatur *Conſecratio Sanguinis l.2. c.20. n.19. p.211.*

Conſilium.

Conſilium ab animarum directoribus Sacerdotes petere deberent, an expediat, interdum a Miſſa celebranda abſtinere. *l.3. c.2. n.1. p.262.* Directores conſilium quibuſdam dederunt, ut aliquando abſtinerent, aliis, ut ſemper celebrarent. *n.4. p.264.*

Conſtitutio.

Innocentii XI. Conſtitutione graviſſimæ ſtatuuntur pœnæ adverſus eos, qui Hoſtiam, ſeu Hoſtias conſecratas, ad malum finem, apud ſe retinere, vel alio aſportare ſacrilege præſumpſerint, vel id fieri mandaverint. *Append.10. in Conſtit. Pont. §. & ſeqq. p.481.* Eamdem Alexander VIII. confirmavit, addens, in ea, & ſub iiſdem pœnis comprehendi omnes omnino, nullo prorſus excepto. *ibid.*

Utramque conſtitutionem Benedictus XIV. confirmavit, addens reo ad evitandam pœnam non ſuffragari exceptiones, quod a Fiſco non probetur, particulas fuiſſe conſecratas, aut Reum malam habuiſſe intentionem, ſed hæc a Reo concludentiſſimis probationibus eſſe demonſtranda. *Append.10. in Conſt. Pont. §.3. & ſeqq. p.482.* V. *Hoſtia*.

Benedictus XIV. aliam edidit Conſtitutionem adverſus non promotos ad Presbyteratum Miſſam celebrantes. Item aliam adverſus ſortilegos. *ead. Append. 10. in not. in fin. p.483.*

Contritio.

Contritio, ſaltem exiſtimata, a Sacerdote gravis peccati reo, Miſſæ præmitti debet, ſi celebrandi neceſſitas urgeat, neque adſit copia Confeſſarii; neque ſufficit attritio cognita ut talis. *l.3. c.11. n.5. & 6. p.312.*

Contritio peccati reatum, non corporis immunditiem delet. *n.12. p.326.*

Conventualis Miſſa.

In Cathedralibus, & Collegiatis unam, vel plures, ſi rubrica præſcribat, Miſſas Conventuales Canonici canere debent, & in quodam Concilio Mediolanenſi pœna amiſſionis diſtributionum adverſus negligentes ſtatuta eſt *l.3. c.3. n.4. p.272.*

Feria V. in Cœna Domini, & Feria VI. & Sabbato Sancto ſolam Miſſam Conventualem celebrare licet. *l.3. c.3. n.8. p.275.*

Conventualis Miſſa Benefactoribus in genere applicanda eſt. *l.3. c.8. toto & Append.7. §. Hæc igitur, & ſeqq. p.470.* V. *Applicatio*.

Conventus nomine olim Miſſa ſolemnis intelligebatur. *Append. 12. ſub n.7. p. 491.*

Corinthii.

Corinthii ante Euchariſtiam dapibus veſcebantur. *l.1. c.2. n.3. p.3.*

Cornu Epiſtolæ, & Evangelii.

Epiſtolæ cornu in Altari myſtice Populum Hebræorum ſignificat primo vocatum ad Evangelium: Cornu Evangelii Ethnicos, qui Evangelium ab Judæis ſpretum receperunt. Reditus Sacerdotis a cornu Evangelii ad cornu Epiſtolæ futuram Hebræorum converſionem. *l.2. c.6. n.6. p.96.*

Mos aſportandi Miſſale a cornu Epiſtolæ ad cornu Evangelii inde derivatus eſt, quod cum in primo cornu oblationes fierent, non poterat ibi Evangelium commode legi. Reducitur, Sacrificio peracto, ad Cornu Epiſtolæ, tum quod jam oblationes amotæ fuerint, tum ut in alio cornu Diaconus Calicem tergat, & componat. Hinc idem ritus in Miſſas privatas invectus eſt. *ibid.*

In cornu Evangelii legitur Evangelium S. Joannis, quia ibi aliud Evangelium lectum eſt. *ibid.*

Corporale.

Corporale, dicitur, in quo Chriſti Corpus conſecratur. Olim totum Altare tegebat; quali nunc Carthuſiani utuntur. *l.1. c.5. n.3. & 4. p.28.* E lino eſſe debet, & ſignificat Syndonem, qua Chriſti Corpus fuit involutum. *ibid.* Olim ad extinguendum incendium adhibebatur, quod poſtea vetitum fuit. *ibid.*

Corporale inter Altaris lintea computatur. *l.1. c.3. n.5. p.20.*

Corpus Chriſti quomodo in Sacramento frangi dici poſſit. *l.2. c.20. n.2. & ſeqq. p.202.* V. *Chriſtus*.

Corporis Naturam nonnulli in magnitudine ponunt *l.2. c.20. n.7. p.* 204.

Crux.

Crux, vel Crucifixi Imago inter candelabra ſuper Altari eſſe debet, dum peragitur ſacrum, idque ex Apoſtolica Traditione apud Orientales, & Occidentales ſervatur. Refelluntur quædam oppoſitæ opiniones. *l.1. c.3. n.1. & ſeqq. p.16. & Append.2. §. in Altaribus, & ſeqq. p.418.* Non adeo exigua ſit Crux, ut vix videri poſſit, neque ita collocanda, ut ab alicujus Sancti imagine occultetur. *§. Equidem p.419.* Hic ritus adeo vetus eſt, ut Novatores ipſum auferre pertimuerint. *§. Nos p. ead.* Juxta Liturgiam Copto-Arabicam ex Codicibus Vaticanis deſumptam, Sacerdos ceiebrans, benedictionem cum Cruce populo impertit. Eamdem oſculatur, ac Diacono tradit ſuper Altare locandam. *§. Si vero p. ead.*

Crux in Altari collocata Crucifixi Imaginem exhibere debet, & olim Chriſtiani Gentilium furorem reformidantes, Agnum ſaltem Cruci inciſum, vel depictum apponebant, *ead. Append. 2. §. Scriptores. p.* 420. Cruce opus non eſt, ſi in majoris Altaris Tabula Crucifixi Imago primo loco depicta ſit. *§. Secundo loco. p. ead.* Collocanda tamen eſt in Altari, in quo Tabernaculum cum Sacramento, & parva Cruce ſervatur. Si vero Sacramentum ſuper Altari expoſitum ſit, in quo Miſſa celebranda eſt, quo ad Crucem apponendam ſervanda eſt locorum conſuetudo. *§. Secundo loco & ſeqq. p.420.*

Crux, vel Crucifixi Imago in pane conſecrando imprimi a primis temporibus conſuevit: immo veteres Chriſtiani Crucis ſignum in panibus uſualibus imprimebant *l.1. c.6. n.5. p.34.* A Crucis ſigno Chriſtiani actiones ſuas ex Apoſtolica traditione ordiuntur, qua etiam Miſſa inchoatur. *l.2. c.3. n.1. p.70.*

Sacerdos Evangeliorum librum ſigno crucis ſignat, indicans hunc eſſe Crucifixi librum: inde ſe ipſum in fronte, ore, & pectore ſignat, oſtendens ſe Crucem non erubeſcere. *l.2. c.7. n.11. & 12. p.102.* Fit ſignum Crucis, dum recitatur ſymbolum. V. *Symbolum.*

Poſt orationem *Suſcipe Sancte Pater &c.* Crucis ſignum denotat, hoſtiam ſuper Crucem poni *l.2. c.10. n.2. p.113.* Idem ſignum fit ſuper ampullam aquæ in Calicem infundendæ, ſed omittitur in Miſſis Defunctorum, & quare. *n.3. p.114.*

Tria Crucis ſigna, quæ ſuper hoſtiam, & Calicem in prima Canonis oratione fiunt, veræ ſunt benedictiones, quæ fiunt in modum Crucis, ut Paſſio Redemptoris ſemper ſit in cordibus noſtris. *l. 2. c.13. n.28. p.151.* Hæc tria ſigna indicant, hoc myſterium a Trinitate perfici, vel etiam tres traditiones, primam, qua Pater Filium, ſecundam, qua Chriſtus ſe ipſum, tertiam, qua Judas Magiſtrum tradidit. *ibid.*

In tertia Canonis oratione, *quam oblationem &c.* quinque fiunt Crucis ſigna: tria ſuper Calicem, & hoſtiam ſimul: quartum ſuper hoſtiam ſolam: quintum ſuper ſolum Calicem *l.2. c.15. n.2. p.155.* Hæc ſignificant Chriſtum in quinque ſenſibus paſſum eſſe: vel tria prima Judæ proditionem, reliqua vel duas in Chriſto naturas ſignificant, vel ejuſdem in anima, & corpore paſſionem. *ibid.*

In quarta Canonis oratione brachia in Crucis figuram quidam olim elevabant, & nunc elevant in memoriam Paſſionis Chriſti, ſed ad hanc ſignificandam in Eccleſia Romana Sacerdos manus ante pectus extenſas tenet. *l.2. c.16. n.4. p.174.* Quinque Crucis ſigna in prima hujus orationis parte fiunt ad verba *Hoſtiam puram &c. ibid.* & ſignificant quinque Chriſti plagas. *n.6. p.175.*

Crucis ſigna, quæ poſt conſecrationem ſuper hoſtiam, & Calicem ducuntur, non ſunt benedictiones, ſed commemorationes virtutis, & efficaciæ Sacramenti. *l.2. c.16. a n.5. ad 8. p.175.* V. *Benedictio.*

Eccleſia jubet, corpus, & ſanguinem Chriſti in Miſſa poſt conſecrationem cum ſigno Crucis proferri, ut Sacerdotes Jeſum in Cruce immolatum recogitent. *ibid.* Et ut indicetur hoſtiam ſuper Altare idem eſſe corpus, quod Cruci fuit affixum, & in Calice eumdem eſſe ſanguinem, qui in Cruce effuſus eſt. *ibid.* Tria Crucis ſigna, quæ ad finem hujus quartæ orationis fiunt, ſignificant extenſionem corporis, effuſionem ſanguinis, & fructum Paſſionis Chriſti, vel ejuſdem vincula, & flagella, vel etiam ſudorem, & guttas ſanguinis, & ſatellites. *n.7. p.185.*

Tria Crucis ſigna, quæ ad illa ſextæ orationis Canonis verba fiunt, *ſanctificas, vivificas, benedicis*, tres Chriſti in Cruce orationes ſignificant. Alia tria ſigna ad verba *per ipſum &c.* denotant tres horas, quibus Jeſus in Cruce pependit: Alia duo ſigna, quæ extra Calicem fiunt, animæ a corpore ſeparationem innuunt, vel alias habere poſſunt ſignificationes. *l.2. c.18. n.15. p.139.*

Crucis ſignum, quod Sacerdos in oratione *Libera nos &c.* ſibi cum Patena a fronte ad pectus ducit, ſignificat per Crucem, & per hoc ſacrificium pacata eſſe omnia in Cælo, & in Terris: vel per Crucem omnia a Chriſto disjecta fuiſſe, quibus pax noſtra perturbatur. *l.2. c.19. n.10. & 11. p.200.*

Illa tria Crucis ſigna, quæ ſuper Calicem poſt hoſtiæ fractionem ducuntur ad illa verba, *Pax Domini &c.*, ſignificant Chriſtum Jeſum tertia die ad vitam rediiſſe, ſed alias etiam ſignificationes habent. *l.2. c.20. n.13. p.207.*

Crucis quoque ſignum particula conſecrata

Digitized by Google

ſecrata ſit ſuper Pyxidem, dum Euchariſtia Populo diſtribuitur. *l.2. c.22. n.1. p.118.* Et Crucis ſigno Populus in fine Miſſæ benedicitur. *c.24. n.6. p.254.* V. *Benedictio.*

Cultus.

Catholicæ Fidei dogma eſt externo latriæ cultu Chriſtum in Euchariſtiæ Sacramento adorandum eſſe. *l.2. c.15. n.86. p.167.*

Miſſa etiam votiva cultum publicum, qui Eccleſiæ nomine fit, præſefert, ideoque hæc Miſſa in Beatorum honorem celebrari nequit, niſi ex privilegio. *Appendix 11. poſt tit.3. n.2. p.487.* Cultus vero privatus etiam Beatis exhiberi poteſt. *n.4. p.488.*

D

Dalmatica.

Dalmatica a Dalmatia, ubi inventa eſt, nomen traxit, eamque Reges etiam adhibuerunt. *l.1. c.7. n.6. p.37.*

Damnati ad inferos ſuffragiis non juvantur, neque ſolatium ex noſtris orationibus capiunt, *l.2. c.9. n.7. p.112.* Eccleſia numquam pro damnatis orat. *n.3. & ſeqq. p.11.*

Defectus.

Defectus fervoris, aut attentionis non ſemper obſtat, quominus Miſſa digne celebretur. *l.3. c.2. n.3. p.264.*

Defectibus in Miſſæ celebratione occurrentibus ſufficienter occurri poteſt, ſtatuta Eccleſiæ obſervando, *l.3. c.14. n.1. p.336.* Sacerdos gravibus pœnis obnoxius eſt, ſi cœptam Miſſam abſolvendam alteri committat. *n.2.* Quod ſi repentinus morbus, vel mors ante conſecrationem ſuperveniat, non oportet Miſſam ab alio Sacerdote continuari. *n.3. p.377. & n.9. p.339.*

Si defectus ejuſmodi poſt conſecrationem contingat, Miſſa ab alio Sacerdote perficiatur. Si Sacerdos infirmus adhuc communionis capax ſit neque alia adſit hoſtia conſecrata; qui miſſam ſupplet, debet hoſtiam dividere, & partem ſibi ſumere, partem infirmo tradere *l.3. c.14. n.4. & 5. p.337.* Ad hunc defectum ſupplendum tenentur primo Sacerdotes præſentes, deinde abſentes; primo non impediti, deinde impediti, quare Sacerdos non jejunus in hoc caſu poteſt Miſſam abſolvere; & qui non eſt in gratia, Confeſſarium quærat, ſi non inveniat, actum contritionis eliciat; ſi neutrum ex voto cedat, non tenetur Miſſam ſupplere. Si nullus alius Sacerdos reperiatur, Miſſa non poteſt a laicis ſuppleri, ſed potius hoſtia, & calix in Tabernaculo condi poſſunt, ut poſtero die alius Sacerdos, qui miſſam celebrat, ea ſumat ante ablutionem *n.6. & ſeqq. p.338.*

Si defectus poſt conſecrationem Corporis, & ante integram prolationem formæ conſecrationis ſanguinis contigerit, tunc Sacerdos, qui ſupplet, ſuper eumdem Calicem vel ſuper alium iis, quæ opus ſunt, inſtructum integram formam proferre debet incipiendo a verbis *ſimili modo*; Dein hoſtiam a primo Sacerdote conſecratam, & ſanguinem, quem ipſemet confecerit, ſumere, mox calicem ab alio ſemi conſecratum relictum bibere *l.2. c.14. n.9. & 10. p.339.* Si exploratum ſit utramque ſpeciem fuiſſe conſecratam, Supplendum eſt à verbis, *Unde & memores &c. n.11. p. 340.*

Si templum, vel Oratorium ante Canonem forte violetur, Miſſa intermitti; ſi poſt canonem, perfici debet. Item relinqui poteſt, ſi ante conſecrationem Sacerdoti celebranti mortis periculum ex hoſtibus, aut alluvione, aut Templi ruina immineat. Si vero poſt conſecrationem hæc ſuperveniant, Sacerdos, ceteris miſſis, debet Corpus, & Sanguinem ſumere, non autem aſportare. *l.3. c.14. n.12. p.341.* Si vero illa poſt ſolius hoſtiæ conſecrationem ſuperveniant, poteſt Sacerdos ſolum corpus ſumere, & cetera omittere; ſed ſi ex hoc ſcandalum, aut Religionis contemptus oriri poteſt, Sacrificium eſt perficiendum, & quare. *n.13. p. ead.*

Si excomunicatus non toleratus, aut publicus Clerici percuſſor ſuperveniat, neque ex Eccleſia ejici poſſit, tunc ſi nondum ad Canonem, aut ad conſecrationem perventum ſit, Miſſa relinquenda eſt; ſi eo ventum ſit, continuanda eſt, & facta communione, reliquum Miſſæ in Sacriſtia, aut in alio decenti loco continuandum eſt. *l.3. c.14. n.14. p.342.* Aliquando Miſſa interrumpi poteſt. *n.15. & 16. p.354.* V. *Interruptio.*

Defectus circa panem, & vinum, & aquam.

Si Hoſtia corrupta ſit, aut non triticea; idque Sacerdos ante, vel poſt conſecrationem, aut etiam poſt illius hoſtiæ ſumptionem advertat, aliam hoſtiam idoneam debet accipere, & mente ſaltem offerre, ac deinde conſecrare incipiens a verbis, *Qui pridie &c.* & ſumere. Quod ſi primam illam hoſtiam non abſumſiſſet, eam aſſumat poſt ſumptum corpus, & ſanguinem. *l.3. c.15. n.1. p.344.* Si defectum eumdem poſt Sanguinis ſumptionem advertat, novum oportet parare panem, & vinum cum aqua, & utrumque offerre, conſecrare, & ſumere incipiendo a verbis, *Qui pridie &c.* ac Miſſam proſequi. *ibid. ac n.2. p.345.*

Si acetum, aut alius liquor in Calicem infundatur, idque Sacerdos ante, vel poſt conſecrationem advertat, novum vinum accipiat, offerat, & conſecret incipiendo a verbis *Simili modo &c. l.3. c.15. n.3. p.345.* Sed ſi defectum advertat poſt ſumptionem Corporis, vel poſt ſumptionem ineptæ materiæ, Sacerdos probabilius deberet novam hoſtiam, novumque vinum cum aqua accipere, offerre, conſecrare, & quamvis jejunus non ſit, ſu-

Digitized by Google

mere; ac cetera de more peragere. Si vero in loco publico, ubi multitudo adſit, vel coram Magnate celebret, ad evitandum ſcandalum poterit vinum ſolum cum aqua apponere, & facta oblatione, conſecrare, ac ſtatim ſumere. *ibid. & nn. ſeqq.*

Si panis, & vinum utrumque ineptum appoſitũ fuerit, & Sacerdos hunc defectum ante, vel poſt conſecrationem advertat, alias materias idoneas aſſumat, quæ ſi non reperiantur, Miſſam omittat: ſi vero poſt ſumptionem defectum cognoſcat, neque neceſſitas celebrandi urgeat, poteſt ad vitandum ſcandalum quaſdam preces recitare, & benedictionem populo impertiri. *l.* 3. *c.* 15. *n.* 9. *p.* 349.

Si aqua in Calicem infuſa non eſset, & hunc defectum Sacerdos ante Conſecrationem advertat, ſtatim aquam infundat, ſi vero poſt Conſecrationem, omittenda eſt. *l.* 3. *c.* 15. *n.* 10. *p.* 350. Si muſca, vel aranea, aut venenum in Calice ante Conſecrationem deprehendatur, vinum in locum decentem projici debet, & novum poni conſecrandum; ſi vero hic defectus poſt Conſecrationem advertatur, & muſca, aut ſimilia nauſeam provocent, debent extrahi, lavari, & comburi, ac lotio & cineres in ſacrarium projici; ſi autem vinum conſecratum fuerit venenatum, aliud vinum accipiendum, & conſecrandum eſt, venenatum vero in alium calicem ſtuppa, aut ſimili materia plenum infundi debet; & conſervari, donec exſiccetur, tum ſtuppa comburatur, & cineres in Sacrarium projiciantur. *n.* 11. & 12. *p.* 350. Alii defectus in Miſſa contingere poſſunt, quibus Rubricæ remedia præſcribunt. *n.* 14. *p.* 352.

Defectus circa formam.

Si ſcienter omittatur particula *enim*, valida, ſed illicita eſt conſecratio; invalida vero, ſi omittatur vox *eſt* *l.* 3. *c.* 15. *n.* 15. *p.* 353. Si loco vocis *Hoc* diceretur *Iſtud*, valida, ſed illicita eſſet conſecratio; invalida vero, ſi diceretur *Illud*: quemadmodum ſi diceretur: *Hic eſt Corpus meum*, ſumendo *Hic* tamquam adverbium; ſecus, ſi per grammaticæ errorem *Hic* pro *Hoc* poneretur. *ibid.* Si quis in conſecratione Calicis diceret dumtaxat *Hic eſt Calix ſanguinis mei*, graviter peccaret; & dubia forte eſſet conſecratio, & conſultius eſſet, ut ſuper novum vinum omnia Conſecrationis verba, ut ſunt in Canone, iterum ſub conditione proferrentur, ſpecies vero, ſuper quas prima illa verba prolata fuerunt, reverenter ſumerentur. *ibid.*

Si Sacerdos ceteroquin attentus dubitet, an aliquid omiſerit, non debet turbari, ſed Miſſam proſequi, item ſi probabiliter ſe aliquid omiſiſſe ſciat: ſed ſi cognoſcat, ſe aliquid omiſiſſe, quod eſſet de neceſſitate Sacramenti, omnia ex ordine debet iterare. *l.* 3. *c.* 15. *n.* 16. *p.* 353.

Defuncti.

Eccleſia pro Defunctis inceſſanter orat, & in omnibus Liturgiis oratio pro ipſis ex Apoſtolica traditione habetur. *l.* 2. *c.* 17. *n.* 2. *p.* 186. In Miſſa prius pro quibuſdam ſpecialiter, inde pro omnibus Defunctis oratur, quorum animæ in Purgatorio detinentur. *n.* 3. *p. ead.* Aliquando ex charitate, interdum ex juſtitia pro defunctis orare tenemur *n.* 25. *p.* 188.

Defunctorum nomina olim in Miſſa palam recitabantur, qui mos ad XII. uſque ſæculum viguit, ac poſtea a Card. de Crequy fuit revocatus, ejuſque veſtigia quædam in Eccleſia extant Pariſienſi. *n.* 4. *p.* 187.

Defunctorum Animæ Sacrificio Miſſæ plurimum juvantur, ſed aliis quoque piis operibus, & eleemoſynis juvari poſſunt, *l.* 2. *c.* 17. *n.* 3. *p.* 186. & *Append.* 4. *in Epiſt. ad Pont. §. Unum ſupereſt p.* 444. & Eccleſia libenter permitteret, ut pro defunctorum animabus juvandis ſinguli Sacerdotes Miſſam eodem die iterarent. *Append.* 4. *in Litt. Apoſt. §. Ad hunc. p.* 456. Sacri Canones olim permittebant, ut ſi Defuncti cadaver ſepeliendum eſſet, duplex eodem die Miſſa ab eodem Sacerdote celebraretur. *§. Nova hæc p.* 457.

In Aragoniæ Regno, & in Provinciis illi adnexis die commemorationis omnium Fidelium Defunctorum dudum a Sacerdotibus ſecularibus duæ, a Regularibus tres Miſſæ celebrari conſueverunt. *Append.* 4. *in Litt. Apoſt. §. Sed duæ p.* 457.

Benedictus XIV. petentibus Ferdinando VI. Hiſpaniarum, & Joanne V. Portugalliæ Regibus permiſit, ut die commemorationis omnium Fidelium Defunctorum ſinguli Sacerdotes in eorumdem Regum ditionibus commorantes tres Miſſas, duabus etiam poſt meridiem horis celebrare poſſint, dummodo pro ſecunda, & tertia Miſſa hujus indulti vigore celebrandis nullam poſſint quocumque modo eleemoſynam accipere. *Append.* 4. *tota a p.* 435. *ad* 461. *et l.* 3. *c.* 4. *n.* 11. *p.* 280.

Pro Defunctis in Synodo Diœceſana ſecunda die Miſſa celebranda eſt. *Append.* 11. *poſt tit.* 2. *§. Secunda p.* 485. V. *Synodus.*

Pro Defunctis triginta Miſſæ diebus triginta continuis juxta morem a S. Gregorio inductum celebrari poſſunt, neque id a Sacra Rituum Congregatione vetitum eſt, quamquam eadem prohibuit alias Miſſas, quas a S. Gregorio appellabant celebrari. *l.* 3. *c.* 13. *n.* 2. & 3. *p.* 409. Si aliquis ex his diebus impeditus fuerit, ſervandum eſt, quod ab Eccleſia præſcribitur. *ibid.*

Quæcumque Miſſa ex parte Sacrificii defunctis æqualiter prodeſt; ſed ex parte orationum magis prodeſt illa, in qua ſunt orationes adhuc determinatæ, & idcirco nonnulli olim Miſſam pro defunctis quotidie celebrare voluerunt. *lib.* 3. *cap.* 23. *num.* 4. *pag.* 410.

Miſſæ privatæ pro Defunctis quacumque die dici poſſunt, quibuſdam tamen diebus ex-

ceptis

ceptis. Solemnes vero, ſive ab aliquo teſtatore præſcriptæ, ſive die obitus, vel depoſitionis, vel anniverſario, aut præſente corpore celebrari poſſunt, quibuſdam pariter exceptis, quæ recenſentur. *l.3. c.23. n.7. & ſeqq. p.411.*

Nunc in Litteris Apoſtolicis, quibus Altaria privilegiata conceduntur, Miſſa quoque pro Defunctis decernitur; ſed ſi teſtator aliquis Miſſas pro Defunctis ad Altare Privilegiatum celebrari præſcripſerit, & tempore, quo Miſſa pro Defunctis ad idem Altare celebranda eſt, Feſtum occurrat, aut alius dies, quo Miſſæ pro Defunctis prohibentur, Miſſa de Feſto, aut de die occurrenti celebranda eſt pro expiatione defuncti. *l.3. c.23. n.8. p.411.*

Defunctorum Cadavera non ſunt tumulo inferenda, niſi prius pro ipſis, & coram ipſis Sacrum fiat, quæ conſuetudo antiquiſſima eſt in Eccleſia, adeo ut nonnulli exiſtiment, ſi die feſto ea tumulanda ſint, duas Miſſas ab uno Sacerdote eodem die celebrari poſſe, unam de feſto, alteram pro defuncto. *l.3. c.22. n.12. p.403.* Si defunctus adeo egenus fuerit, ut gratuito in Parochia, vel in Noſocomiis ſepeliendus ſit, Parochis, & Noſocomiorum Præfectis variæ inſinuantur rationes, quibus commode obtineri poſſit, ne cadavera ſepeliantur, quin prius ſaltem una Miſsa coram ipſis celebretur. *n.13. p.404.*

Denarii Figuram cur Hoſtia habeat. V. *Hoſtia.*

Deo gratias.

Vox eſt antiquiſſima: Donatiſtæ illam impie irridebant: dicitur poſt Epiſtolam, tam in Miſſis privatis, quam in ſolemnibus. *l.2. c.5. n.12. p. 90.* Dicitur etiam poſt *Ite Miſſa eſt*, vel *Benedicamus Domino*: at Clerici Eccleſiæ Pariſienſis illam omittunt. Falſum eſt illam eſse additionem aliquam, eſt enim vetuſtus ritus. *c.24. n.3. p.252.* Dicitur quoque poſt Evangelium S. Joannis, ut Miſsa in gratiarum actionem deſinat. *n.8. p.256.*

Dextera.

Dextera Altaris olim erat, quæ dexteræ Sacerdotis, ad Altare converſi reſpondebat, nunc eſt, quæ Crucifixi dexteræ reſpondet: idem cum proportione dicendum de ſiniſtra. *l.1. c.4. n.1. p.76.*

Diobolus.

Diabolus in Hæreticorum myſteriis poteſtatem habet. *l.3. c.15. n.12. p.350.*

Digitus.

Digiti pollex, & index juncti poſt Conſecrationem tenentur, ne ſi qua particula digitis adhæſerit, diſpergatur. *l.2. c.16. n.9. p.177*

Diligentia.

Diligentia ſumma Moralis a Sacerdotibus, antequam Miſſam celebrent, adhibenda, ut deprehendant, an indigni ſint. *l. 3. c. 22. n.3. p.264.*

Diptycha.

Diptycha tres erant Aſſeres ita juncti, ut complicari poſſent. In primum nomina referebantur B. M. Virginis, Apoſtolorum, & aliorum Sanctorum: in alterum nomina Romani Pontificis, & aliorum viventium dignitate aliqua Eccleſiaſtica, vel ſæculari præcellentium, aut de Eccleſia optime meritorum. Tertius habebat nomina eorum, qui in communione Fidelium mortui eſſent. Inter offerentes præcipuorum dumtaxat nomina recitabantur. *l.2. c.13. n.26. p.150.*

In prima parte orationis primæ Canonis, ideſt, *Te igitur*, juxta Romanum ritum Summi præcipue Pontificis, & Epiſcopi mentio fiebat: in ſecunda ſcilicet *Memento* præcipuorum offerentium, ac de Eccleſia optime meritorum: in tertia ideſt *Communicantes* memorabantur Sancti: poſt conſecrationem memorabantur Defuncti. Conſuetudinem palam ad Altare nomina offerentium pronunciandi Sanctus Hieronymus non ſatis probaſſe videtur: obſolevit autem hæc conſuetudo ſæculo duodecimo. *ibid.* In Miſſis privatis Sacerdos, in ſolemnibus Diaconus, & Subdiaconus nomina recitabant. *ibid.*

In Diptychis Mortuorum nomina alta voce recitabantur, & in iis Epiſcopi, qui Eccleſiam rexerant, aliique aliarum Diœceſium nominabantur, qui in Catholica Fide, & communione obierant: aliter e Sacris Diptychis expungebantur. *l.2. c.17. n.4. p.187.*

Sacris Diptychis olim nomina eorum conſignabantur, qui Eccleſias facultatibus ſuis auxerant, ut pro his Benefactoribus preces effunderentur, & Miſſæ Sacrificium offerretur. Idcirco hæc Diptycha in quibuſdam Eccleſiis ob oculos Sacerdotis celebrantis apponebantur. *Append.7. §.14. p.471.*

Diſpenſatio.

Diſpenſatio Sedis Apoſtolicæ neceſſaria eſt, ut quis tecto capite Miſſam celebret. *l.1. c.9. n.3. p.48.*

Diſtributio.

Diſtributiones a quibuſdam Canonicis amittuntur, qui Miſſam Conventualem celebrare negligunt. *l.3. c.3. n.4. p.272.*

Ex diſtributionum Maſſa deſumenda eſt aliquando eleemoſyna, ut tribuatur Beneficiatis, & Manſionariis alicujus Eccleſiæ, qui Miſſam Conventualem canunt, & Benefactoribus applicant. *Append.7. §.18. p.472.*

Divites.

Divites in quibuſdam melioris ſunt conditionis, quam Pauperes, ſi tamen fortunis ſuis bene utantur. *l.3. c.22. n.14. p.405.*

Doctor.

Doctoris gradus conferendi mos Bononiæ invaluiſſe dicitur. *poſt Append. 13. in Præf. Bened. XIV. n.7. p.501.*

Dominicani.

Dominicanus Ordo ſapientiſſimis Doctoribus olim Bononiæ floruit. *poſt Append.* 13. *in Præf. Bend. XIV. n.* 8. *p.* 502.

Dominicum, Dominus.

Dominicum olim Templa dicebantur. *l.* 1. *c.* 1. *n.* 5. *p.* 4. Dominicum celebrare idem erat, ac Miſſam celebrare. *n.* 7.

Dominicis, aliiſque omnibus Feſtis ex præcepto omnes, qui curam animarum habent, tenentur Miſſam pro Populo celebrare, & applicare. *Append.* 7. *a* §. 1. *ad* 10. *p.* 466. V. *Applicatio.*

Vox Dominus proprie Deo competit. *l.* 2. *c.* 7. *n.* 3. *p.* 98. *Domine non ſum dignus &c.* verba ſunt Centurionis, cujus mentio fit in Evangelio, eaque Sacerdos ante communionem dicit in ſignum humilitatis. *c.* 21. *n.* 1. *p.* 214.

Dominus vobiſcum dici poteſt nullo præſente, & quare. *l.* 1. *c.* 11. *n.* 3. *p.* 56. Hæ voces ex Lib. Ruth deſumptæ ſunt, aliæ, *Et cum ſpiritu tuo* ex D. Paulo ad Galat. acceptæ ſunt. *l.* 2. *c.* 3. *n.* 6. *p.* 72.

Dominus vobiſcum dicitur poſt *Gloria in excelſis*, cujus loco Epiſcopus diebus lætitiæ dicit *Pax vobis. l.* 2. *c.* 4. *n.* 18. *p.* 82. Poſtea Epiſcopus per *Dominus vobiſcum* Populum ſalutat, ut demonſtret ſe eſſe Sacerdotem. *ibid.* Dicitur *Dominus vobiſcum* in ſignum mutuæ communionis. *c.* 5. *n.* 1. *p.* 84.

Poſt *Kirie eleiſon* a quingentis annis in medio Altari verſus Populum *Dominus vobiſcum* dicitur: olim in cornu Epiſtolæ verſus Altare dicebatur, ut nunc fit a Carthuſianis, Carmelitis, & FF. Prædicatoribus. *l.* 2. *c.* 6. *n.* 3. *p.* 95. Septies in tota Miſſa dicitur, ex quibus quater verſus Populum, ter verſus Altare, & quare. *n.* 4. In fine Miſſæ bis dicitur, & quid ſignificet *c.* 24. *n.* 3. *p.* 252.

E

Eccleſia.

Eccleſia in ſuis orationibus non Patrem, ſed Filium, & Spiritum Sanctum invitat, ut adveniant. V. *Oratio.* Non orat pro Animabus in Inferos detruſis, neque in Offertorio Miſſæ Defunctorum putat, animas in Purgatorio detentas dejiciendas eſſe ad Inferos. *l.* 2. *c.* 9. *n.* 3. *&* 4. *p.* 111. Tempore Adventus utitur illis verbis *Rorate Cæli &c.*, retrahens has preces ad tempora Prophetarum Chriſti Incarnationem expectantium. *ibid.*

In Miſſa vehementer intendit Sacerdotum, & Adſtantium animis imprimere idem eſſe Sacrificium Altaris cum Sacrificio Crucis; & idcirco vult, Corpus, & Sanguinem Chriſti cum ſigno Crucis proferri. *l.* 2. *c.* 16. *n.* 6. *pag.* 175.

Eccleſia in Syria eo in loco ædificata fuit, ubi quidam pueri, qui Miſſæ cæremonias imitari auſi fuerunt, igne e Cœlo delapſo percuſſi fuerunt. *l.* 2. *c.* 2. *n.* 6. *& ſeqq. p.* 240.

Eleemoſyna.

Eleemoſyna pro Miſſa alicui determinatæ Perſonæ applicanda accipi poteſt, & ſi accipiatur, Miſſa applicanda eſt. *l.* 3. *c.* 9. *&* 16. V. *Applicatio.*

Eleemoſyna cuipiam peculiari Sacerdoti, loco oblationis Panis, & Vini, quæ olim a Fidelibus ad Altare fiebat, non ante ſæculum VIII. offerri cœpta eſt, ut Sacerdos ille Miſſam faceret, cujus fructus, vel eleemoſynam largienti, vel alteri, ſive vivo, ſive mortuo applicaretur; idemque mos non ante ſæculum XII. paſſim ubique receptus eſt. *l.* 3. *c.* 21. *n.* 5. *p.* 387.

Specialem Miſſæ applicationem illi, qui eleemoſynam largitus eſſet, improbare Walafridus Strabo viſus eſt, quaſi illud non plus uni, quam omnibus Fidelibus prodeſſet; ſed fallitur. *lib.* 3. *cap.* 21. *num.* 6. *p.* 388. Eumdem morem tamquam ſimoniacum recentiores Hæretici inſectantur, ſed perperam. *n.* 7. *p. ead.* Eumdem in ſe cæteroqui licitum, & honeſtum avari Sacerdotes fœdarunt, vel plures eodem die Miſſas ob plures captandas eleemoſynas, vel Miſſas *bifaciatas*, & *trifaciatas* celebrando, & quomodo. *n.* 8. *p.* 389. Aut de eleemoſyna turpiter paciſcentes; ut proinde Concilium quoddam Toletanum vetuerit, ne quid pro Miſſa Sacerdos ex pacto exigeret, ſed eleemoſyna ſponte oblata contentus eſſet. *n.* 9. *p.* 390.

Concilium Tridentinum Epiſcopis injunxit, ut omnem in hoc avaritiam tollerent, idcirco Epiſcopi in ſuis Diœceſibus debent Miſſarum ſtipendium taxare: quæ taxatio conſultius in Synodo fieri conſuevit, quamquam extra illam fieri poteſt, vel etiam a conſuetudine induci. *l.* 3. *c.* 21. *n.* 10. *&* 11. *p.* 390. Facienda vero eſt in ea quantitate, quæ deceat juxta locorum, & temporum circumſtantias: non tamen opus eſt, ut eleemoſyna tanta ſit, quæ integram ſuſtentationem Sacerdoti celebranti ſuppeditet, & quare. *n.* 12. *p.* 391.

Qui ultra eleemoſynam ab Epiſcopo taxatam plus exigit, contra legem Eccleſiæ delinquit, & juſtitiam commutativam lædit. Eleemoſynæ vero ab Epiſcopo taxatæ etiam Regulares ſtare debent. *l.* 3. *c.* 21. *n.* 13. *p.* 392. Nemo tamen prohibetur uberiorem ſtipem a ſponte dantibus accipere, dummodo dolus abſit. *ibid.* Ei vero, qui eleemoſynam conſueta pinguiorem accipit, non licet Miſſam alteri Sacerdoti celebrandam committere parte ſibi pinguioris eleemoſynæ retenta, etiam ſi Sacerdos celebrans partem illam ſponte remitteret. *ibid.*

Ex manuali eleemoſyna ab Epiſcopo taxata nihil detrahendum eſt in commodum Eccleſiæ

cleſiæ, quæ ſacra Indumenta, & utenſilia ſubminiſtrat. Licet vero ex ſtipendiis relictis pro Miſſis perpetuis, ſi Eccleſiæ, in quibus Miſſæ celebrantur, alios reditus non habeant. *l.3. c.21. n.14. p.393.*

Noonulli putarunt pluribus acceptis eleemoſynis per unum Sacrificium ſatisfieri poſſe, opinantes illud pluribus applicatum, æque ſingulis prodeſſe, ac ſi uni applicaretur: aut fructum Sacrificii ſpecialiſſimum, qui ad celebrantem pertinet, alteri cedere, atque hac ratione novam eleemoſynam pro eadem Miſſa accipere; ſed hujuſmodi opiniones, & ſubdolas artes tum Summi Pontifices, tum Sacra Concilii Congregatio profligarunt. *l.3. c.21. n.15. p.394.*

S. Franciſcus Aſſiſienſis pro corruptelis in accipienda pro Miſſa eleemoſyna vitandis conſtituit, ut ſui Ordinis Alumni ſemel tantum in die celebrarent. S. Ignatius cavit, ne ſui Sacerdotes ſtipendium pro Miſſa acciperent. *l.3. c.22. n.1. p.395.*

Licet ex Eccleſiæ conſuetudine dari pro Miſſa, & accipi ſtipendia poſſint; cujuſdam tamen Simoniæ reus eſt, qui pactiones pro Miſſæ ſtipendio facit, & Juda deterior nuncupatur. *l.3. c.22. n.2.*, & *3. p.395.*

Ad has corruptelas eliminandas Sacra Concilii Congregatio plura conſtituit. V. *Congregatio Concilii.*

Sacerdoti recens ordinato licet in prima Miſſa ad Populum in medio Altari ſe vertere, & oblationes, ſive eleemoſynas accipere, non tamen ob hanc cauſam Eccleſiam circuire. *l.3. c.3. c.22. n.5. p.398.*

Non licet accipere unum ſtipendium, ut uni fructus Miſſæ ſatisfactorius, aliud, ut alteri fructus impetratorius, & aliud, ut alteri fructus ſpecialiſſimus applicetur *l.3. c.22. n.4. pag.397.*

Sacerdos, qui ob beneficium, aut Capellaniam quotidie per ſe celebrare tenetur, poteſt aliquando Sacrum omittere, & quare. At tunc non poteſt pro alio celebrare, & ab eo ſtipendium accipere, niſi pius Teſtator celebrationem Miſſæ dumtaxat requiſierit, ejus vero applicationem Sacerdotis arbitrio reliquerit. *l.3. c.22. a n.4. ad 8. p.397.* & *ſeqq.* Eleemoſyna pro his Miſſis ab Epiſcopo, & non a Teſtatoris hærede eſt præſcribenda. *n.8. p. 401.*

Eleemoſynam accipiens taxa Diœceſana minorem celebrare adhuc tenetur, & Miſſam applicare danti eleemoſynam. *lib.2. c.22. n.5. p.398.* Stipendium vero ſolito majus recipiens debet illud integrum dare Sacerdoti, quem ſibi ad celebrandum ſubſtituit. *ib.* Qui exiguas eleemoſynas a diverſis congeſſit, tot Miſſas celebrare debet, quot pro ratione ſuſceptæ pecuniæ celebrari poſſunt. *ibid.*

Eleemoſynam ea majorem, quam præſcripſit Epiſcopus, & Laici Sacerdotibus pro Miſſa ultro exhibere, & Sacerdotes ultro oblatam accipere valent. Reprobatur Epiſcopus, qui id ſub cenſuris vetuit. *l.3. c.22. n.8. p.401.*

Sors pro Miſſa perpetua ad *60.* ſcutata Romana ſub Innocentio XIII. redacta eſt pro Regularibus imminuriooem onerum pro Miſſis perpetuis petentibus. Similem reductioctionem ab Epiſcopis in ſuis Diœceſibus fieri poſſe permiſit Concilium Romanum ſub Benedicto XIII. ita ut neque majorem, neque minorem ſummam pro Miſſis perpetuis ſtatui paterentur. Similem etiam reductionem fecit Bononiæ Benedictus XIV. *l.3. c.22. n.9. p.401.*

Miſſa applicari nequit pro eo, qui primus eleemoſynam eſt daturus *l.3. c.22. n. 10. pag.402.*

Sibi, aut ſuis Eccleſiis addicere Confeſſarii nequeunt ſtipendia pro Miſſis, quas pœnitentibus celebrandas imponunt *n.11. p.403.*, & *append.4. In Epiſt. ad Pont. §. Hæc nonnullorum p.442.*

Benedictus XIV., cum Bononienſem Eccleſiam regeret, Parochos modum edocuit eleemoſynam juſte obtinendi pro ſacro, quod coram egenorum cadaveribus gratis in Parochia ſepeliendis celebrandum eſt. *l.3. c.22. n.13. p.404.*

Cum de augenda Miſſarum adventitiarum eleemoſyoa Romæ ageretur, Congregatio Coocilii reſpondit, *nihil innovandum.* *l.3. c.22. n.15. p.405.*

Benedictus XIV. ſub gravibus pœnis vetuit, ne Miſſæ, pro quibus in una Diœceſi pinguis taxa ſtatuta eſt, celebrandæ tranſmitterentur in alias Diœceſes, in quibus minor eſt taxa, *in Brevi Apoſtol. poſt cap. 22. p. 406.*, & *Append.4. in litt. Apoſt. §. Quam vero p. 459.*

Eleemoſyna Beneficiatis, aut Manſionariis, qui Miſſam conventualem canant, & benefactoribus applicent, ex Maſſa diſtributionum deſumenda eſt. *Append.7. §.18. p. 472.*

Eleemoſynam nullam die commemorationis omnium Fidelium defunctorum pro Miſſa accipere Sacerdotes fere omnes ſolent. *Append.4. in Epiſt. ad Pont. §. At cum aliquid p.405.* Immo inter Theologos morales controverſum eſt, an eo die eleemoſynam pro Miſſa accipere liceat. *ead. Append.4. in litt. Apoſt. §. Novimus* & *ſeqq. p.455.*

Eleemoſynam pro Miſſæ celebratione paciſci deteſtabile eſt. *Append.4. §. Per ſe p.440.* Repeti tamen poteſt eleemoſyna ab Epiſcopis, aut Conciliis ſtatuta pro Miſſis, quæ aliis diebus, immo etiam quæ in ſolemnitate Natalis Domini celebrantur, dummodo avaritia abſit *Append.4. in Epiſt. ad Pont. §. Minime hoc p.440.*, & *in Litt. Apoſt. §. Scimus p.445.* In Hiſpaniarum vero, & Luſitaniæ ditionibus, in quibus Benedictus XIV. indulſit, ut die com-

commemorationis omnium Fidelium Defunctorum quilibet Sacerdos tres Miſſas celebret, vetitum eſt pro iis eleemoſynam accipere. *ibid.*

Turpiſſimum eſt Sacerdotes ſe veluti venales exponere ad eleemoſynam pro Miſſæ celebratione captandam *Append.* 4. *in Epiſt. ad Pont.* §. *Nec omittendum* p. 442.

Eleemoſynis in pauperes erogatis Defunctorum animæ plurimum juvantur. §. *Unum ſupereſt* p. 444.

Tum de eleemoſynis perceptis pro Miſſis celebrandis, tum de Miſſis celebratis Archiepiſcopus Toletanus ſibi quolibet trimeſtri rationem reddi ab Eccleſiarum Præfectis, ſuis Synodalibus conſtitutionibus juſſit, ſibique liberum eſſe voluit, Miſſarum, quæ celebratæ non fuiſſent, celebrationem alteri committere Eccleſiæ: quod Rota Romana approbavit. *Append.* 8. §. *In Diœceſi* p. 476.

Sacra Congregatio Concilii cenſuit differendam non eſſe ultra hebdomadam celebrationem Miſſarum, pro quibus in certo alicujus Eccleſiæ ſacello celebrandis eleemoſynæ plurimæ conferrentur. *Append.* 8. §. *Haud abſimilis*. p. 476. V. *Congregatio Concilii*.

Elevatio.

Elevatio Hoſtiæ, & Calicis immediate poſt conſecrationem introducta fuit in ſignum Catholicæ Fidei adverſus Berengarii Hæreſim. *l.* 2. *c.* 15. *n.* 27. p. 168. Et alicubi Hoſtia, & Calix elevari cœperunt, alibi ſola Hoſtia, uti etiam nunc fit apud Carthuſianos, Calix elevari cœpit apertus, & quamquam a quibuſdam coopertus elevaretur, hic tamen mos improbatus eſt. *n.* 28. *& ſeqq. p.* 169. *& ſeqq.*

Elevatio apud Græcos, Armenos, & Abyſſinos paulo ante communionem fit. *l.* 2. *c.* 15. *n.* 27. *p.* 168. In Gallia circa dimidium XI. ſæculi elevatio Hoſtiæ, & Calicis fieri cœpit, In Romana Eccleſia ab initio XII. ſæculi ad verba *omnis honor, & gloria* elevationem fieri conſueviſſe certum eſt. *ibid.*

In elevatione ſilentium ſervandum eſt, & Chriſtus tacite adorandus: at in quibuſdam Galliæ Eccleſiis in Hoſtiæ elevatione canitur *O ſalutaris Hoſtia &c.* qui mos a Ludovico XII. introductus fuit ad Dei opem implorandam in bellis, quibus premebatur. *l.* 2. *c.* 15. *n.* 31. *p.* 171.

Ad Hoſtiæ elevationem genua flectenda ſunt. Lugdunenſis tamen Eccleſiæ Canonici nolunt in genua procidere, ſed ad ſummum ſe inclinant. Quid in controverſia de hac re ſub Honorio III. geſtum ſit. *l.* 2. *c.* 15. *n.* 32. *&* 33. *p.* 172.

Elevationem hoſtiæ, quam Lutherus admiſit, Carloſtadius tolli volebat. *ibid.*

Ad elevationem candela accenditur, & campanula pulſatur. *l.* 2. *c.* 15. *n.* 26. *p.* 167. *& n.* 31. *p.* 161.

Elevabantur olim Hoſtia, & Calix poſt finem Canonis ad verba *Omnis honor, & gloria*, hæc elevatio nunc parva dicitur. *l.* 2. *c.* 12. *n.* 27. *p.* 168. Ea non debet quatuor digitos excedere, neque in ea populo adoranda oſtenduntur: in ea alicubi pulſatur campanula, alibi thurificatur. *c.* 18. *n.* 16. *p.* 194. Eadem antiquior eſt præ alia, quæ ſtatim fit poſt conſecrationem, & mentio ejuſdem fit in Baſilii, & Chryſoſtomi Liturgiis. *ibid.*

Encænia.

Encænia feſtivitas erat Dedicationis Templi, eamdemque Chriſtus præſentia ſua illuſtravit. *l.* 1. *c.* 2. *n.* 9. *p.* 7.

Ephod.

Ephod in Lege veteri erat veſtis Sacerdotalis linea, quamquam aliquando Laici, ut David, ea uſi fuerint. *l.* 1. *c.* 7. *n.* 4. *p.* 36.

Epimanicion.

Epimanicion apud Græcos manipulus dicitur. V. *Manipulus*.

Epiſcopus.

Epiſcopi mentio in Canone facienda eſt, etiam a Regularibus, & a Clero ſpecialem Prælatum habente. Olim Epiſcoporum nomina, qui in Catholica Fide, & communione obiiſſent, in Miſſa recitabantur. V. *Diptycha*.

Epiſcopus in Miſſa, poſt *Gloria in Excelſis* diebus lætitiæ non *Dominus vobiſcum* dicit, ſed *Pax vobis* exemplo Chriſti, cujus eſt figura: diebus vero pœnitentiæ dicit: *Dominus vobiſcum*, ſicut in reliquis ſalutationibus. *l.* 2. *c.* 4. *n.* 18. *p.* 82.

Epiſcopi diu benedicere conſueverunt V. *Benedictio*. Particulam hoſtiæ, quam nunc Epiſcopi in Miſſa una cum ſanguine ſtantes ſumunt, olim Diacono, & Subdiacono ſumendam relinquebant. *l.* 2. *c.* 21. *n.* 5. *p.* 216. V. *Communio*.

Epiſcopus poſt novi Altaris conſecrationem, ſi debilitatus fuerit, poteſt alterum ſubſtituere, qui ſacrum faciat. *Append.* 5. §. *Dilectus*. p. 462 Olim Sacerdotes, ſolum permittente Epiſcopo, Miſſam celebrare poterant. *l.* 3. *c.* 2. *n.* 5. *&* 7. *p.* 266. *& ſeqq.*

Epiſcopus conſecrandus in uno Altari Sacrum facit uſque ad Offertorium, deinde Miſſam proſequitur in alio, in quo Epiſcopus conſecrans celebrat. *Append.* 1. §. *In Rubricis* p. 419.

Epiſcopis a Concilio Tridentino facultas adempta eſt concedendi ſuis Diœceſanis Oratorium Domi privatum, ubi Miſſa celebrari poſſit. *l.* 3. *c.* 6. *n.* 2. *&* 2. *p.* 288. Poſſunt tamen ipſi in ſuis ædibus illud habere, & in eo Miſſas celebrare, & aliis permittere, ut in eo celebrent. *ibid.* Poſſunt etiam uti Altari mobili. *ibid.* V. *Altare*.

Epiſcopis Trident. Conc. auctoritatem tribuit, ut etiam tamquam Sedis Apoſtolicæ Delegati pravas conſuetudines corrigant. Quod Benedictus XIV. confirmavit, & curare eos juſſit

Digitized by Google

juſſit, ut in Altari, in quo Sacrum peragitur, Crux valde conſpicua inter candelabra emineret. *Append.1. §. Itaque nos p.422.*

Epiſcopis Tridentinum facultatem dedit, ut onera Miſſarum perpetuarum in Diœceſana Synodo contrahere poſſent. *Append.8. §.Cum ſapientiſſimi p.474.* Eam poſtea Urbanus VIII. ademit. *§. Verum p. ead.* Sed Benedictus XIII. eamdem iis Epiſcopis reſtituit, qui per ſe, vel per Procuratores Concilio Romano ſub eodem Pontifice interfuerunt. *§. Attamen p.475.*

Epiſcopi curare debent, ne quis ad Sacerdotium promoveatur, temporalis vitæ ſubſidiis carens. *Append.4. in Epiſt. ad Pont. §. Ut ſe p.443.*

Epiſcopi ſuadere debent Fidelibus, ut ſi quæ circa Communionem pro tempore, loco, & perſonis ipſi ſtatuerint, iiſdem acquieſcant. *Append.10. §.4. & ſeqq.* V. *Communio.*

Epiſcopus quomodo poſſit comæ ſuppoſititiæ uſum Clericis permittere. V. *Coma.* Synodum celebraturum Clerus cum ſuperpelliceis ad Eccleſiam comitatur. *Append.11. §.Synodali p.484.* Prima Synodi die Miſſam de Spiritu Sancto facere debet, & Sanctam Communionem Clero porrigere. *§. Itaque p.485.* Sequentibus diebus Miſſæ ab aliis celebratæ aſſiſtit, & alia peragit. *§. Secunda p. ead.*

Ad Epiſcopos olim mittebatur, quidquid Fideles pro Sacerdotum, Diaconorum, & Clericorum ſuſtentatione offerebant. *l.3. c.21. n.1. p.385.* V. *Oblatio.*

Ab Epiſcopis taxanda eſt Miſſæ eleemoſyna. *n.10. & 11. p.391.* V. *Eleemoſyna.* Iiſdem ſemper data venia eſt, ut Hæreticorum libros legerent, & quare. *Append.13. in 1. Præf. ad Lect. p.496.*

Epiſcopi Titulares in aliena Diœceſi poſſunt, permittente Ordinario, Altaria, & Vaſa conſecrare, ac Veſtes benedicere. *Append.2. §. Aliter p.430.* In Concilio Romano ſub Benedicto XIII. locum non habuerunt. *Append.8. §. Attamen p.475.*

Epiſtola.

Epiſtola in Miſſa legitur poſt collectam: nam Populus ad Sacramentum Euchariſtiæ diſponitur per Prophetarum, & Apoſtolorum doctrinam, quæ in Epiſtola legitur *l.2. c.5. n.8. p. 88.* In vetuſtis Codicibus Lectio *ex Apoſtolo* appellatur; & plerumque ex Epiſtolis D. Pauli deſumitur, ideoque *Epiſtolæ* nomen illi eſt inditum. *ibid.* Ex D. Paulo colligitur eaſdem Epiſtolas jam tunc in Miſſa lectas fuiſſe: quare lectio divinarum ſcripturarum, & Epiſtola in Miſſa ab Apoſtolis introducta videtur. *ibid.*

Primis Eccleſiæ ſæculis etiam Epiſcoporum, Summorumque Pontificum epiſtolæ, præſertim *Pacificæ*, ſeu *Communicatoriæ* in Miſſa legebantur, & per eas inter Romanum Pontificem, ceteroſque Epiſcopos Pax, & Unitas ſervabatur, & Orthodoxi ab Hæreticis diſcernebantur. *l.2. c.5. n.10. p.89.*

Epiſtolarum, & Evangeliorum ordo, quæ per annum leguntur, D. Hieronymo tribuitur. In Miſſalibus Ambroſiano, & Mozarabico duæ lectiones una ex veteri, altera ex novo Teſtamento ante Evangelium leguntur: tres in Gallia ex Prophetis, Apoſtolo, & Evangeliſtis legi conſueverant: nunc una tantum communiter legitur, quibuſdam diebus exceptis. *l.2. c.5. n.11. p.89.* Hæc lectio fit ante Evangelium, ac ſignificat Præcurſoris munus, & Apoſtolos, qui Chriſto præibant. *ibid.*

Epiſtolam in Miſſis privatis Sacerdos legit, in ſolemnibus Subdiaconus canit. Olim hoc munus Lectoris erat, quod forte ſæculo VIII. Subdiacono delatum eſt, & nunc ejus munus eſt, ut ex ejus ordinatione apparet; ſed eo abſente, quivis Clericus Epiſtolam legere poteſt, ſed ſine Manipulo. In veteri Subdiaconi ordinatione nihil de epiſtolæ lectione invenitur. *l.2. c.5. n.12. p.89.*

Poſt Epiſtolam in Miſſis privatis Miniſter, in ſolemnibus Chorus reſpondet, *Deo gratias. n.13. p.90.*

Epiſtolæ cornu quid ſignificet. V. *Cornu.*

Epiſtola nuncupatoria ad Benedicti XIV. Opus de Feſtis, & de Miſſæ Sacrificio Patavii editum. *Append.13. init. p.494.*

Epiſtola Præſulis Conimbricenſis, ad Opeeum Benedicti XIV. editorem, Opera eadem ſummopere extollit. *Ad calc. Oper.*

Eſdra.

Eſdræ liber in Canone Sacrarum Scripturarum non computatur. Ab Hebræo ad Chriſti Fidem converſo ſcriptus creditur, ut Judæi eamdem ſuſciperent. *l.1. c.4. n.3. p.77.*

Evangelium.

Evangelium in Miſſa tum ſolemni, tum privata a Sacerdote legitur; in ſolemni etiam a Diacono canitur: olim legebatur a Lectoribus, ut nunc fit apud Græcos. *l.2. c.7. n.4. p.98.* Hæc Evangelii lectio in Miſſa ex Apoſtolica traditione deſcendit: ſolum non erat in uſu, cum Evangelium nondum ſcriptum eſſet. *n.5. p.99.*

Inchoatur Evangelium per verbum *Initium*, ſi Evangelii principium legendum ſit, vel per verbum *Sequentia*, ſi lectio e corpore Evangelii ſumatur, ac ſtatim Miniſter reſpondet: *Gloria tibi Domine*, eoque abſoluto reſpondet *Laus tibi Chriſte*; quæ omittuntur Feria VI. in Paraſceve, olim vero *Amen*, vel *Deo gratias* dicebatur; additque Sacerdos *per Evangelica dicta deleantur noſtra delicta*, ubi verbum *delicta* culpas ſolum veniales fortaſſis denotat. *l.2. c.7. n.6. p.99.* Dum legitur hiſtoria Paſſionis Chriſti inchoatur, *Paſſio &c. ibid.*

Poſt Evangelium olim ſermo ad Populum habe-

habebatur, ut nunc alicubi ſit. V. *Homilia*.

Sacerdos dum Evangelium legere incipit in Miſſa, Crucis ſigno librum, & ſe ipſum ſignat. *l.2. c.7. n.11. p.102.* Evangelio abſoluto librum oſculatur, immo antiquitus Clero, & Populo idem liber oſculandus offerebatur; id Honorius III. ſub excommunicatione vetuit, exceptis iis, qui Sacro Oleo uncti eſſent. *n.13. p.103.* Nunc Papæ, Cardinalibus, & Sedis Apoſtolicæ legatis ubique; Patriarchis, Archiepiſcopis, & Epiſcopis in propriis Diœceſibus: Principibus ex tolerantia offertur, non vero Laicis inferioribus. *ibid.* Illud oſculum Sacerdos omittit in Miſſis mortuorum, & coram Papa, ac recenſitis Præſulibus, ubi hi Juriſdictionem habent. *n.11. p.103.*

Evangelium S. Joannis in fine Miſſæ in Cornu Evangelii legitur, quia ibi aliud Evangelium lectum eſt. *l.2. c.6. n.6. p.96.* Olim ad libitum, nunc ex præcepto S. Pii V. legitur, niſi Feſtum exigat, ut Evangelium Dominicæ legatur. *c.24. n.8. pag.256.* Huic Evangelio quædam Crucis ſigna præmittuntur, & ad illud *Et Verbum caro &c.* Sacerdos genuflectit. *ibid.* Erga hoc Evangelium magna olim erat Fidelium devotio, & in quibuſdam Eccleſiis legebatur poſt Baptiſmum parvulorum, poſt Viaticum, & poſt extremam unctionem. *ibid.* Omittitur a Carthuſianis, & ab eo, qui Miſſam ſolemnem in Sacello Pontificio celebrat. *ibid.*

Evangelium dum legeretur, Populus ſtare conſuevit: habentes baculum deponebant. Religioſi Ordinum Equeſtrium manum gladio admovent, vel ipſum e vagina educunt, & quare. *l.2. c.7. n.14. p.103.*

Evangeliſtæ res a Chriſto geſtas, non ſeriem, & ordinem narrant. *l.2. col.15. n.10. pag.159.*

Euchariſtia.

Euchariſtiæ Sacramentum juxta Patrum traditionem a Chriſto in vino aqua mixto inſtitutum eſt. *l.2. c.10. n.5. p.114.*

Olim Euchariſtiæ diſtributio ſub ſpecie panis *Communio*, ſub ſpecie vini *Confirmatio* dicebatur. *l.1. c.4. n.11. p.25.* Olim quoque, non eo modo quo nunc fit, Populo Euchariſtia diſtribuebatur. *l.2. c.21. n.3. p.219.* Ejus uſus ſub utraque ſpecie Miſſam non celebrantibus interdictus eſt, paucis ex privilegio exceptis. *a n.18. ad 32. p.226.* Quomodo, & quibus miniſtranda ſit. *l.3. c.18. & ſeqq.* V. *Communio Populi*.

Euchariſtia olim offerebatur in vulgaribus purgationibus, ad crimen aliquod detegendum adhibitis, ſed id non amplius licet. *l.3. c.20. n.2. & 3. p.380.*

In publica Euchariſtiæ expoſitione Salvatoris triumphus ſignificatur. *Append. 1. §. Quarto loco. p.421.*

Feria V. in Cœna Domini Euchariſtiam oleo miſcere, ac iterum coquere, aut alias exſiccare, ut ſervetur, Græcis non permittitur. *Append.3. §. De Sacramento. n.3. p.431.* Præcipitur vero, Sacramentum, quod pro infirmis ſervatur, ſingulis octo diebus, aut quindecim renovari. Sed prohibetur, ne per annum ſervetur, neve a Monachis Euchariſtiæ particula ad collum ſuſpenſa, vel aliter deferatur, neque in privatis Domibus, neque in longis itineribus retineatur. *a n.3. ad 7. pag.432.*

Parochis Latinis vetitum eſt, Euchariſtiam ſub ſpecie fermentati pro Græcorum communione, & Parochis Græcis ſub ſpecie azymi pro Latinorum communione ſervare. Laicis Latinis non licet communionem a Græcis Presbyteris ſub ſpecie fermentati accipere; ſed Laicis Græcis permittitur, ubi Parochia non ſit, Euchariſtiam ſub ſpecie azymi a Latinis Presbyteris accipere. *Append.3. §. De Sacramento n.11. & ſeqq. p.431. & ſeqq.* Ubi Græci, & Latini ſimul morantes promiſcue ſub ſpecie azymi, vel fermentati communionem ſumunt, ſuaviſſime curandum eſt, ut iſte uſus tollatur. *n.14. p.433.*

Ubi Laicis Græcis Euchariſtia ſub utraque ſpecie miniſtrari conſuevit, hæc conſuetudo retineri poteſt, dummodo ipſi credant ſub altera tantum ſpecie totum Chriſtum contineri, neque ulla gratia ad ſalutem neceſſaria fraudari eos, qui unam dumtaxat ſpeciem ſumunt. Ubi vero ea conſuetudo non eſt, neque introducatur. *Append.3. §. De Sacramento n.15. p.433.*

Exceptio.

Exceptiones Rei, qui particulas conſecratas apud ſe retinet, vel alio aſportat, quomodo admitti poſſint. V. *Hoſtia*.

Excommunicatio.

Excommunicationem incurrit, qui poſtquam ſcienter aliquid guſtaverit, Miſſam celebrat. *l.3. c.12. n.3. p.329.* Quædam Concilia excommunicationis pœnam ſtatuunt adverſus Sacerdotem, qui, Matutino, & Laudibus non recitatis, Miſſam celebrat. *c.13. n.4. pag.345.*

Excommunicationem quoque, non tamen ipſo jure, incurrit, qui poſt conſecrationem ab Altari diſcedit ſine legitima cauſa. *c.14. n.2. p.336.* Coram excommunicato non tolerato Miſſa celebrari nequit. *n.14. p.342.* V. *Defectus*.

Excommunicationis pœna a quibuſdam Epiſcopis ſtatuta fuit adverſus eos, qui una ante, & poſt Miſſæ celebrationem hora tabacum ſumerent. Et quidam Pontifices eamdem indixerunt, adverſus eos, qui in Baſilica Vaticana, & in Eccleſiis Diœceſis Hiſpalenſis Tabaco uterentur. *Append.9. §. Utrum. p.478.*

Exe-

Exequiæ.

In exequiis Defunctorum unum ſaltem ſacrum, præſente corpore, faciendum eſt, juxta antiquiſſimum ritum. *l.3. c.22. n.12. p.403.*

Extravagantes.

Extravagantes communes privata auctoritate compoſitæ fuerunt, & conſtitutiones, quæ in iis comprehenduntur, eatenus auctoritatem habent, quatenus ab auctoritate Apoſtolica prodierunt. *poſt Append. 13. in Præf. Bened. XIV. n.9. p.503.*

F

Farina.

FArina loco panis conſecrandi in Miſſa antiquitus offerri conſuevit. *l.1. c.6. n.9. p.31.* V. *Panis.*

Feminæ.

Feminis interdictum eſt in Miſſa miniſtrare. *l.1. c.11. n.1. p.55.*

Feria.

Feria V. Cœnæ Domini *Natalis Calicis* ab antiquis Patribus appellatur, quia tunc Chriſtus Euchariſtiam inſtituit. *Append. 2. §. Nos hanc p.426.* Non licet Græcis in ea Feria Euchariſtiam exſiccare, ut ſervetur. V. *Euchariſtia.* Neque licet Miſſas privatas celebrare. V. *Congregatio Rituum.* In eadem Feria aliquot particulæ pro infirmis ſervandæ ſunt. *l.3. c.18. n.14. p.394.* Et Græci grandiorem quemdam panem conſecrant, & quare. V. *Græci.*

Feria VI. in Paraſceve Populus non tenetur audire officium. *l.3. c.1. n.5. p.286.* Neque Parocho duarum Parochiarum licet idem officium in utraque Eccleſia celebrare. *ibid.* V. *Parochus.*

In eadem Feria VI. non niſi Infirmis Euchariſtia miniſtranda eſt. *c.18. n.14. p.374.*

Fermentum.

Fermentum olim dicebatur Euchariſtia, quæ ab una ad aliam Eccleſiam, & a ſummo Pontifice ad ſuburbicarios Epiſcopos mittebatur. *l.2. c.20. n.15. p.208.*

Fermentatus panis, vel Azymus Feria V. in Cœna Domini quando ſit adhibitus. *Append. 11. tit. 1. p.484.*

Non licet Latinis Euchariſtiam ſub ſpecie Fermentati pro Græcis aſſervare, aut ab ipſis accipere. V. *Euchariſtia.*

Feſtum.

Feſta ſaltem de præcepto a curam animarum habentibus Populo annuntianda ſunt, & quomodo. *poſt Append. 13. in Præf. Bened. XIV. n.5. p.499.* Item verbum Dei feſtis diebus prædicandum, & Miſſæ Myſteria explicanda. *n.6. p.500. & Append. 7. §. 6. p.468.*

Ad ſcribendum de Feſtis, quæ cauſa Benedictum XIV. impulerit. *in ead. Præf. Bened. XIV. n.2. & 3. p.498.*

Feſtis quibuſdam diebus alicubi permiſſum eſt, ut audita Miſſa opera ſervilia exerceantur: ac ſæpe de Feſtis minuendis actum eſt, & alicubi imminuta ſunt. *Append. 11. tit. 2. p.486.*

In Feſto Circumciſionis Domini, & in aliis Feſtis duæ olim Miſſæ celebrabantur. *Append. 11. tit. 1. p.484.*

Fides.

Fidei Profeſſio, quam Berengarius in Concilio ſub Nicolao II. an. 1159. edidit, expenditur. *l.2. c.10. n.4. & ſeqq. p.102.*

Fidei dogma eſt ad æternam ſalutem ſufficere ei, qui Miſſam non celebrat, Chriſtum ſub ſpecie tantum panis accipere: item totum Chriſtum æque ſub una, ac ſub altera ſpecie contineri. Improbanda non eſt lex prohibens, ne Euchariſtia ſub ſpecie vini præbeatur Miſſam non celebrantibus. *l.2. c.22. n.30. p.233.*

Fides Myſteriorum Chriſti explicita, præſertim eorum, quæ in Eccleſia ſolemniter celebrantur, cuilibet neceſſaria eſt; ſed de ſublimioribus articulis alii magis, alii minus explicitam fidem habere debent. *poſt Append. 13. In Præf. Bened. XIV. n.5. p.499.*

Fides de Incarnatione Divini Verbi neceſſaria eſt neceſſitate medii. *ibid.*

Fiſcus.

Fiſcus quomodo præſumere poſſit, eum, qui Hoſtias conſecratas apud ſe retinet, aut alio aſportat, pravam habuiſſe intentionem, & quomodo præſumere poſſit Hoſtias fuiſſe conſecratas. *Append. 10. In Conſtit. Bened. XIV. §. 4. & 5. p.483.* V. *Hoſtia.*

Flaccus.

Flaccus Illyricus per Miſſam Argentorati editam putavit Fidem Catholicam labefactare; ſed in ea plura Dogmatibus Catholicis ſtabiliendis accommodata continentur: ideo Lutherani curarunt, ut omnia exemplaria comburerentur. *l.1. c.12. n.5. p.58.*

Flectamus.

Flectamus genua aliquando poſt *Oremus* dicendum eſt. Olim Diaconus illud dicebat, tum poſt aliquam moram addebat *levate*, quia Populus in genua procidens tantiſper orabat. Nunc Diaconus primum dicit, & Subdiaconus ſine ulla mora ſecundum addit, quia Populus neque genua flectit, neque ad illa verba orat. *l.2. c.5. n.4. p.86.*

Forma.

Forma, & materia Sacramentorum ſunt res, & verba. V. *Materia.* Forma conſecrationis panis in Miſſa ſunt illa dumtaxat verba, *Hoc eſt Corpus meum*, cum intentione conficiendi Sacramentum, & ea verba pro conſecratione ſufficiunt, licet præcedentia non recitentur. *l.2. c.15. n.13. p.161.*

Forma conſecrationis Calicis ſunt verba, *Hic eſt Calix ſanguinis mei.* Reliqua uſque ad *hæc quotieſcumque &c.* fortaſſe ad integritatem

gritatem tantum pertinent. *l.2. c.15. n.14. & ſeqq. p.161.*

Poſt formam conſecrationis Græci orant Deum, ut panem, & vinum in Corpus, & Sanguinem Chriſti immutet. V. *Græci.*

Formæ Conſecrationis, & Sacramentorum olim ſecreto cuſtodiebantur. *l.2. c.23. n.12. p.243.*

Fragmenta.

Fragmenta Hoſtiæ, quæ ſuper Corporale, vel ſuper Patenam in Miſſa decidunt, in ſumptione, & in aliquibus caſibus etiam poſt Miſſam ſumenda ſunt. *l.3. c.17. n.2. & ſeqq.* V. *Hoſtia.*

S. Franciſcus.

S. Franciſcus Aſſiſienſis Fratribus ſuis injunxit, ut non niſi unica Miſſa quotidie in ſuis Conventibus celebraretur, licet in iis plures eſſent Sacerdotes. *l.3. c.2. n.6. p.266.* Sed incertum eſt, quid S. Franciſcus per hoc intellexerit. *n.9. p.269.* Cum vero dixit, eam Miſſam celebrandam eſſe ſecundum formam Romanæ Eccleſiæ, id intelligendum eſt *ſecundum ritum Romanum*, non quod unica per diem Miſſa tunc Romæ celebraretur. *n.10. p.270.* Fortaſſis S. Franciſcus id ſtatuit pro corruptelis vitandis in eleemoſyna pro Miſſa recipienda. *l.3. c.22. n.1. p.395.*

Franciſcani Fratres quoſdam ritus mutarunt, & conſuetudinem per oſculum pacem dandi in Miſſa ſuſtulerunt. *l.2. c.20. n.23. p.213.*

S. Franciſcus Saleſius cuidam Sacerdoti pluribus rationibus ſuaſit, ut Miſſam quotidie celebraret. *l.3. c.2. n.4. p.264.*

Francorum Reges.

Francorum Reges, ſuæ coronationis die, & in Mortis articulo Euchariſtiam ſub utraque ſpecie ex privilegio percipiunt. *l.2. c.22. n.38. p.236.*

Fratres.

Fratres, & Sorores olim ſe invicem Chriſtiani appellabant: quod Gentiles iis perperam exprobrarunt quaſi proſtratæ pudicitiæ argumentum. *l.2. c.11. n.9. p.156.*

Fructus.

Fructus Sacrificii alius eſt internus, & *ex opere operato*, qui numquam minuitur, quique ſi applicetur, ſemper operatur, ſi nullum obſtet impedimentum. Alter eſt *ex opere operantis*, qui ex univerſa oritur Eccleſia, & augeri, vel minui poteſt pro majori, vel minori eorum ſanctitate, a quibus Corpus Eccleſiæ conſtatur. Alius itidem eſt *ex opere operantis*, & ex ipſo Sacerdote celebrante proficiſcitur, qui, ſi bonus ſit, poteſt effectum impetrare. *l.2. c.13. n.20. p.147.*

Fructus Sacrificii triplex eſt. Primus generaliſſimus, cujus fideles omnes fiunt participes: alter ſpecialiſſimus, quo Sacerdos fruitur; tertius medius, qui iis applicatur, pro quibus Sacrificium offertur. *l.3. c.18. n.1. & ſeqq. p.300.*

Idem fructus medius eſt ſatisfactorius, & impetratorius. *c.9. n.5. p.305.*

Fructus ſpecialiſſimus, quem Sacerdos celebrans in ſe derivat, eſt veluti actio immanens, quæ nequit ab agente in alium tranſire, adeoque non licet aliam eleemoſynam pro fructu ſpecialiſſimo alteri applicando accipere. *l.3. c.21. n.15. p.394.* V. *Applicatio. Eleemoſyna.*

S. Fulgentius.

S. Fulgentius, numquam ſtolam geſtavit, ne a vita Monaſtica diſcederet. *l.1. c.8. n.8. pag.41.*

G

Galli.

GAlli quidam, ſeu Gallicæ linguæ periti nonnulla, quæ apud quoſdam auctores nova, inaudita, & a communi Eccleſiæ ſenſu aliena inveniunt, in familiaribus Italiæ Conventibus jactitant, eaque ſilent, quæ apud doctiſſimos, & pios Gallos Auctores contra ſunt diſputata. *Append. 13. Præf. ad lect. p.496. & Præf. ſeq. Bened. XIV. n.7. p.501.*

Generales.

Generalibus Ordinum Regularium Superioribus facultas a Concilio Tridentino data fuit; ut in Capitulis generalibus Miſſarum perpetuarum onera contrahere, & minuere poſſent. Eamdemque ab Urbano VIII. ſublatam Alexander VII., aliique Pontifices inſtaurarunt. *Append. 8. §. Cum ſapientiſſime & ſeqq. p.474.*

Genuflexio.

Genuflexio, quæ fit, dum recitatur Symbolum, & S. Joannis Evangelium in Miſſa, quid ſignificet. V. *Evangelium Symbolum.*

Gloria.

Gloria Dei ſignificat etiam ejus gratiam, & miſericordiam. *l.2. c.4. n.17. p.82.*

Gloria in excelſis Deo. Hymnus eſt, cui Angeli initium dederunt in Nativitate Chriſti: nonnulla alii addiderunt, ſed Auctores ignorantur. Græci Doxologiam vocant, ut a *Gloria Patri* diſtinguant. *l.2. c.4. n.9. & 10. p.80.* Ab Oriente ad Latinos pervenit, nec ſtatim in Miſſa adhibitus eſt, ſed in Officiis, poſt Miſſam in Galliis, a S. Benedicto in Laudibus, ab aliis in publicis acclamationibus cani cœpit. Sæculo VII. fortaſſis in Miſſam invectus eſt. *n.11. & 12. p.80.*

In Miſſis tantum Nativitatis Domini, & Græce quidem in prima, Latine in altera Miſſa cani cœpit: inde Epiſcopis in Dominicis, & Solemnibus Feſtis, Presbyteris ſolum in Paſchate illum recitare licuit. *l.2. c.4. n.13. & 14. p.81.* Nunc in omnibus Miſſis dicitur, exceptis Miſſis mortuorum, aliiſque qua-

quarumdam Feriarum, & Dominicarum, quæ pœnitentiæ addictæ ſunt; hic enim hymnus ad lætitiam pertinet. *n.16. p.82.*

Hunc hymnum Lutherus ipſe probavit. *l.1. c.4. n.17. p.82.* Verba *Gratias agimus tibi propter magnam gloriam tuam* ſignificant, gratias agi propter Dei Miſericordiam. *ibid.*

Nunc in medio Altaris dicitur: olim dicebatur in cornu Epiſtolæ, ut nunc fit a Carthuſianis, & FF. Prædicatoribus. *l.2. c.6. n.2. pag.95.*

Gloria Patri ab antiquis Patribus Glorificationis hymnus dicitur. In Eccleſiæ primordiis ex Apoſtolica traditione uſurpatus creditur, cui Nicænum Concilium ad refellendos Arianos addidiſſe fertur *Sicut erat in principio &c.* Hæc additio in Hiſpania ſerius uſurpata eſt, neque integra habetur in Liturgia Mozarabica *l.2. c.3. n.2. & 3. p.71* Ad Pſalmum *Lavabo.* in Miſſa omittitur a Dominica Paſſionis ad Sabbatum Sanctum, & in Miſſis Defunctorum, cum lætitiam præſeferat, quæ his diebus non convenit. *l.2. c.11. n.1. & 5. p.122.*

Gloſſa.

Gloſſarum Juris Canonici Auctores celebertimi vel Bononiæ nati ſunt, vel ibi floruerunt. *poſt Append. 13. in Pref. Bened. XIV. n.10. p.504.*

Graduale.

Graduale, ſeu Antiphona quæ poſt epiſtolam legitur, ſic appellatur, vel quod in Altaris gradibus, vel quod dum Diaconus Ambonis gradus Evangelium lecturus conſcenderet, caneretur. *l.2. c.15. n.14. p.90.* Vocatur quoque Reſponſorium, quia Lectioni quodammodo reſpondet. *ibid.*

S. Cœleſtinus, vel S. Gregorius ejus Auctor eſt. In Concilio Toletano IV. prohibitum fuiſſe videtur, quia ibi retentus eſt ritus Mozarabicus, in quo Graduale omittebatur. *l.2. c.5. n.15. p.91.* Doloris, laboriſque ſignum eſt, ideoque Paſchali tempore omittitur. *n.19. pag.93.*

Græci.

Græci albo, & rubeo dumtaxat colore aliquando uſi ſunt. V. *Color.* Bis aquam in Calicem infundunt. V. *Aqua.* Hoſtias quadratas adhibent, & Calicem, & Hoſtiam diverſimode a Latinis ſuper Altare collocant. V. *Hoſtia.*

In Miſſa ſpongia pro purificatorio utuntur, & quare. *l. 1. c. 5. n.5. p. 28.* Duobus quoque utuntur Manipulis. *c.8. n.5. p.40.*

Magnos tribuunt honores pani, & vino, quæ a Protheſi ad Altare conſecranda deferuntur, qui mos ex Præſanctificatorum adoratione ortus eſt. *l.2. c.15. n.27. p.168.*

Poſt conſecrationem in Miſſa orant Deum, ut panem, & vinum in Chriſti Corpus, & Sanguinem immutet, & quare. Credunt tamen tranſubſtantiationem factam eſſe per verba conſecrationis, ut in Concilio Florentino explicuerunt. *l.3. c.15. n.16. ad 20. p.162.* Apud ipſos conſecratio eſſentialiter conſiſtit in verbis Chriſti *Hoc eſt corpus meum, Hic eſt Calix &c. ibid.*

In Græcorum Eccleſiis unica per diem Miſſa celebrabatur. *l.3. c.2. n.6. p.266.* Sacerdotes enim inter ipſos uxorem habent, qui vero non habent, quotidie celebrant. *n.10.* In Minoribus Ordinibus conſtituti uxorem ducere poſſunt, eamque ad Sacerdotium promoti retinere. Sed iis non permittitur Miſſam celebrare, ſi proxima nocte cum uxore concubuerint. *n.11. c.11. p.326.*

Diebus jejunii non conſecrant, ſed præſanctificatum panem ſumunt, & quare. *l.3. c.15. n.14. p.152.* Eorum Sacerdotes in Urbibus, in quibus unum ſolum eſt Templum, cum Epiſcopo celebrant. *c.16. n.1. p.354.* V. *Concelebratio.*

Græci in Miſſa id, quod Latini in quarta Canonis oratione exprimunt per illa verba *De tuis donis, ac datis*, enunciant verbis, *tua ex tuis l.2. c.16. n.1. p.173.*

In ſolemni communione Viris, & Fœminis Euchariſtiam ipſi ſub utraque ſpecie exhibent, & quomodo. *l.2. c.22. n.25. p.231.* Feria V. in Cœna Domini grandior panis conſecratur, cujus quartam partem ſumit Sacerdos, reliquæ tres in particulas, quas *Meridas*, ſeu *Margaritas* vocant, dividuntur, & Sanguine tinctæ, & igne exſiccatæ per integrum annum pro Infirmis conſervantur. *ibid.*

Græcis, & Albanenſibus permiſſum eſt, ut diebus, quibus nonniſi Præſanctificatorum Miſſa apud ipſos celebratur, poſſint, ſervato in Eccleſiis Parochialibus eodem Præſanctificatorum ritu, in aliis Eccleſiis, ſeu Capellis integram Miſſam celebrare. *Append. 3. §. De Sacramento n.16. p.433.* Altaria portatilia ab Epiſcopis Latinis conſecrata accipere poſſunt, Corporalia, ut Latini, habere debent, niſi Antimenſiis ſive Tronis more ſuo uti velint. *n.18. p.434.*

Græcis, & Albanenſibus permiſſum eſt, ut plura Altaria, ſeu Capellas in ſuis Eccleſiis habeant. *Append. 3. §. De Sacramento n. 9. p.425.* Eorum Prælati, Parochi, & Presbyteri tam ſæculares, quam Regulares, & Laici inter Latinos degentes ſuis ritibus uti poſſunt, dummodo ea, quæ juxta Sacros Canones ſine ullo Perſonarum, ac rituum diſcrimine ſervanda ſunt, ipſi quoque cuſtodiant, & quænam ea ſint. *§. Quoniam & ſeqq. p.434.*

Romani Pontificis, & Ordinarii loci, non Patriarcharum, neque Antiſtitum Orientalium in Miſſis, & divinis Officiis commemorationem facere debent, & ubi Græco-Catholico Antiſtiti ex licentia Sedis Apoſtolicæ, vel Ordinarii loci Pontificalia exercere permittitur,

tur,

tur, ejus nomen poſt Romanum Pontificem, & Ordinarium loci commemorare licet. *Append. 3. poſt* §. IX. *n. IV.* Non tamen in Eccleſiis Latinorum, inconſulto Epiſcopo, cui illæ ſubjiciuntur, Miſſas, & divina Officia cum ſolemnitate celebrent. *n. VI.* V. *Euchariſtia.*

Gratia.

Gratia ad ſalutem neceſſaria non fraudantur ii, qui Euchariſtiam ſub una tantum ſpecie recipiunt. *l. 2. c. 22. n. 18. p. 226. & n. 29. & 30. p. 233.*

Gratianus.

Gratiani Decretum Bononiæ compoſitum, ſtatim Scholæ, antiquis Canonum Collectionibus relictis, exponendum ſuſceperunt. Multis erroribus ſcatebat, qui correcti ſunt. *poſt Append. 13. in Præf. Bened. XIV. n. 7. p. 501.*

Hujus Decreti textus eam auctoritatem habent, quam Auctores, e quibus deſumpti ſunt. *l. 3. c. 6. n. 7. p. 291.*

S. Gregorius.

S. Gregorii M. juſſu quidam Monachus diebus triginta continuis Miſſam pro Monacho Defuncto celebravit, quibus completis Defuncti anima e Purgatorio erepta fuit. Hinc Miſſarum uſus dimanavit, quæ a S. Gregorio nuncupantur. *l. 3. c. 830. n. 2.* Quidam ſine ulla facultate triginta Miſſas ineptas compoſuit, & a S. Gregorio appellavit, quas Sacra Rituum Congregatio prohibuit, non tamen vetuit, ne triginta Miſſæ diebus triginta continuis juxta morem a S. Gregorio inductum pro Defunctis celebrarentur. *n. 3. p. 410.*

S. Gregorius VII. nocte Nativitatis Domini in Baſilica Liberiana celebrans a Cincio Urbis Præfecto graviter percuſſus fuit, neque tamen ab Altari receſſit. *l. 3. c. 4. n. 13. p. 341.*

Gutta.

Guttæ vini, quæ extrinſecus cuppæ Calici hærentes poſt purificationem deprehenduntur, habendæ ſunt tanquam non conſecratæ, & purificatorio abſtergendæ; ſi intrinſecus, probabilius tamquam conſecratæ conſiderandæ ſunt, & per ſecundam purificationem aſſumendæ. *l. 3. c. 17. n. 7. p. 374.*

H

Hebræi.

Hebræi olim die Sabbati conventus ſuos a Moyſis, & Prophetarum lectione inchoabant. *l. 2. c. 5. n. 9. p. 88.*

Hebræi poſt lectionem Legis, & Prophetarum ſermonem ad Populum habebant. *l. 2. c. 7. n. 7. p. 100.*

Machabæi in prælio occiſi, & cum donariis Idolorum inventi, peccatum dumtaxat veniale avaritiæ commiſerunt, & quare; adeoque pro iis orare licuit. *l. 2. c. 9. n. 3. p. 111. & cap. 17. n. 2. p. 186.*

Hæc commixtio, & conſecratio &c.

Quæ verba dicuntur, dum particula Hoſtiæ conſecratæ in Calicem immittitur, quomodo intelligantur. *l. 2. c. 20. n. 19. p. 211.* V. *Oratio. Conſecratio.*

Hæretici.

Perperam calumniantur, Miſſam latino ſermone celebrari, ne Populus Myſteria intelligat. *l. 2. c. 2. n. 1. p. 61.* Et poſſe Sacerdotem juxta Catholicam de conſecratione doctrinam panem omnem conſecrare, qui in Foro venalis ſit: ſed refelluntur. *l. 3. c. 18. n. 3. p. 367.*

In Hæreticorum libris utilia, & ſalutaria a noxiis, & peſtiferis ſecernenda eſſe Patres monuerunt. Vetitum tamen eſt, ne a Catholicis Hæreticorum libri legantur. *poſt Append. 13. in 1. Præf. ad Lect. p. 496.* Epiſcopis ſemper licuit eos legere, ut, detecto eorum veneno, illos refellant, & plebi ſuæ peſtiferam lectionem interdicant. *p. 497.* Si quid apud Hæreticos auctores laude dignum, & verum inveniatur, laudari poteſt. *ibid.*

Hanc igitur &c.

Secunda eſt Canonis Oratio, & quatuor continet petitiones. *l. 2. cap. 14. tot. pag. 152.* V. *Oratio.*

S. Hieronymus.

S. Hieronymus non probavit morem ad Altare in Canone nomina offerentium palam recitandi. *l. 2. c. 13. n. 26. p. 150.*

Quidam putant, eum nunquam Miſſam celebraſſe. *l. 3. c. 2. n. 25. p. 265.* Quod falſum eſſe videtur, niſi forte S. Doctor dicatur noluiſſe in Monaſterio Bethlehemitico Miſſam celebrare. *n. 8. p. 268.*

Hiſtoria.

Hiſtoria tum Eccleſiaſtica, tum profana, dummodo a probatis Scriptoribus tradita ſit, probabile argumentum Theologo pro rebus ſuis ſuppeditat, eademque Canoniſtia utiliſſima eſt. *poſt Append. 13. in Præf. Benedicti XIV. n. 13. p. 506.*

Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Baronius Parens fuit; inde orta eſt Eccleſiaſtica eruditio, quæ Religioni Catholicæ non leve præſidium affert: *poſt Append. 13. in Præf. Bend. XIV. n. 13. p. 506. & n. 14. p. 507.*

Card. Palæottus Bononiæ ſtudium ſacræ Hiſtoriæ excitare conatus eſt, quod poſtea a nonnullis ibidem fuit excultum, ſed mox intermiſſum *poſt Append. 13. in Præf. Bened. XIV. n. 15. & ſeqq. p. 507.*

Ad hanc eruditionem comparandam neceſſaria eſt latinæ linguæ peritia, item Philoſophia, ac Theologia, *poſt Append. 13. in Præf. Bened. XIV. n. 17. & 20. p. 508. & 509.* Plures eruditionis Eccleſiaſticæ Academiæ Romæ erectæ ſunt, & alibi eſſent erigendæ, & qua methodo frequentandæ. *n. 20. & ſeqq. p. 509.*

Verba: *Hoc facite in meam commemorationem* dicta a Chriſto in Euchariſtiæ Inſtitutione

tione non præcipiuur, ut ab omnibus Fidelibus idem Sacramentum ſub utraque ſpecie percipiatur. *l.2. c.12. n.21. p.218.*

Homilia.

Homilia, vel ſermo ad Populum olim habebatur in Miſſa poſt Evangelium, & monita ſalutis dabantur, ac pro aliis orationes indicebantur. *l.2. c.7. n.7. & 8. p.100.* hic mos ab Hebræis derivatus eſt: ſervatur in Gallia, & a Parochis Italiæ. *ibid.*

Hora.

Ab aurora ad meridiem Miſſa celebrari poteſt. Romæ praxis toleratur, ut horæ triente ante auroram, & poſt meridiem celebretur. Improbatur vero uſus multas ante auroram, & poſt meridiem horas Miſſam celebrandi, niſi Apoſtolicum adſit Privilegium. *l.3. c.7. n.5. p.299. & Append.10. in Nota in fine. p.483.* In Pervigilio Nativitatis Chriſti poſt mediam noctem Miſſa conventualis celebratur, & S. Pius V. privilegia ſuſtulit, in eodem Pervigilio ante mediam noctem celebrandi. *ead. p.299.*

Horæ Canonicæ in Cathedralibus, Collegiatis, & Regularibus Eccleſiis quotidie recitandæ ſunt, ſub quarum nomine Miſſa non continetur. *l.3. c.3. n.4. p.272.* Non præpropere, ſed exacte, & maxima cum religione canendæ ſunt ab omnibus, qui Choro intereſſe debent, nemine excepto. *Append. 7. §.23. & 24. p.473.*

Hoſtia.

Hoſtiæ olim grandiores erant, at minores, & ad denarii magnitudinem fieri cœperunt, cum pauci in Miſſa communicarent. *l.1. c.6. n.2. & 3. p.302.* Græci quadratas, Armeni, relictis quadratis, rotundas adhibent, ut etiam Latini, apud quos antiquiſſimus eſt rotundarum uſus. Græci in medio, & in angulis ſigillum imprimunt, in quo litteræ ſunt exprimentes *Jeſus Chriſtus vincit. n.3. & 4. p. ead.* Incertum eſt, quando ferro ignito confici cœperint. Denarii figuram habent, vel quia Domini eſt orbis terræ, vel quia Chriſtus pro denariis traditus eſt, vel quia denarius in vinea laborantibus pro mercede promittitur. *ibid.* Antiquiſſima eſt in Orientali, & Occidentali Eccleſia conſuetudo Crucem, vel Crucifixi imaginem in hoſtiis imprimendi. *n.5. p.33.*

Hoſtiam inter ſe, & Calicem Sacerdos nunc recta collocat: Græci vero per lineam rectam a latere ad latus ponunt, quod diu etiam Romana fecit Eccleſia; Calix ad dexteram oblatæ locabatur, quaſi ſanguinem Domini ſuſcepturus. *l.2. c.10. n.19. p.120.*

Hoſtiæ, quæ in Miſſa conſecrandæ ſunt, ut Populo diſtribuantur, vel ſuper Corporale, vel in Pyxide non vero ſuper Patenam ponendæ ſunt, quando offeruntur, & Pyxis ſuper Corporale proxime poſt Calicem locanda eſt, & Sacerdos intendere debet eas hoſtias offerre, & conſecrare. *l.3. c.18. n.1. p.366.* Pyxis vero oblationis, & conſecrationis tempore eſt aperienda, & niſi aperiatur, particulæ valide, ſed illicite conſecrantur, & quare. *n.2. p. ead.* Non poteſt valide conſecrari materia, ſive hoſtia poſt tergum Sacerdotis poſita, aut longe abſens, quamquam menti præſens, aut per corpus interjectum a Conſecrante ſejuncta. *n.3. p.367.*

Hoſtiæ, quæ ad Altare in Miſſa conſecrandæ deferuntur, poſt quam Canon recitari cœptus ſit, niſi gravis legitima cauſa urgeat, non ſunt conſecrandæ, etiam ſi ageretur de conſecranda particula pro Viatico ad Infirmum deferenda, in quo caſu potius ex majori hoſtia particula detrahi poſſet, & pro infirmo reſervari. *l.3. c.18. n.4. & 5. p.368.*

Si Sacerdos in Sacriſtia declaraſſet, ſe particulas Populo diſtribuendas conſecraturum, & ad Altare, cum ipſe Evangelium legeret, Pyxis ad partem Epiſtolæ poneretur, neque id Sacerdos adverteret, ſed Miſſam de more perageret, particulæ in Pyxide poſitæ probabilius conſecratæ non ſunt, ſed in alia Miſſa conſecrandæ ſunt. *l.3. c.18. n.4. & 6. p.368.*

Si Sacerdos undecim particulas præſentes habeat, & decem dumtaxat conſecrare intendat, quin decem determinet, nulla conſecratur; conſultius eſt, ut Sacerdos ſemper intendat conſecrare totam materiam præſentem. *l.3. c.18. n.7. & 8. p.369.*

Caveant Sacerdotes, ne hoſtia conſecrata, aut ſanguinis gutta in terram, aut in Altare decidat: ſi id contingat, ſervent regulas in Rubricis præſcriptas. Olim pœnæ adverſus negligentes ſtatutæ erant. *l.3. c.20. n.7. p.384.* Si particula, vel ejus fragmentum in fœminæ pectus decidat, ipſa ſuis manibus quærat, & ſibi in os injiciat. *ibid.*

Hoſtia juxta omnes Liturgias in Miſſa frangitur, quia Chriſtus in Euchariſtiæ inſtitutione id fecit, & fieri juſſit. *l.2. c.12. n.9. p.205.* Apud Græcos in partes quatuor dividitur, & quid de illis fiat. Mozarabes in novem dividunt partes. *n.10. p.205. V. Mozarabes.* In Occidentali Eccleſia in tres partes dividitur, quarum una in Calice injecta cum ſanguine ſumitur, reliquæ duæ ſeorſim a ſanguine ſumuntur. Olim tertia pars in plures frangebatur particulas adſtantibus, vel infirmis communicandis, cujuſmodi ritus etiam nunc in Miſſa ſolemni Summi Pontificis, & in Miſſa Conſecrationis Epiſcopi veſtigia quædam remanent. *n.11. p.205.*, & quid tres illæ hoſtiæ partes ſignificarent. *n.12. p.206.* In fractione hoſtiæ Sacerdos Populum ſalutat, & per ejuſdem hoſtiæ meritum benedicit dicens *Pax Domini. n.13. p.207.* Tria Crucis ſigna ſuper Calicem ducit, & quid hæc ſignificent. *Ibid. V. Crux.*

Olim

Olim ab una ad aliam Eccleſiam, & a Summo Pontifice ad Epiſcopos ſuburbicarios hoſtia conſecrata mittebatur, Papæ vero ad Altare proficiſcenti, ut ſolemniter celebraret, hoſtia ab alio Sacerdote ante conſecrata in parvo Ciborio exhibebatur adoranda, & quomodo tam ipſe, quam Epiſcopus ſuburbicarius in hoſtiarum fractione ſe gererent, & quare earum particulas in Calicem injicerent. *l.3. c.20. n.15. & 16. p.208.*

Hoſtiæ particula in Calicem immiſſa ſignificat Chriſti reſurrectionem. *l.2. c.30. n.17. & 18. p.309.* Neque hic ritus inde ortus eſt, quod cum communio ſub utraque ſpecie Populo exhiberetur, vino conſecrato deficiente, particula hoſtiæ conſecratæ in vinum non conſecratum immitteretur, & ſacræ hoſtiæ contactu ſaltem benedictum Populo præberetur. *Ibid.* Vinum non conſecratum per hoſtiæ conſecratæ contactum non conſecratur. Vetitum eſt hoſtiam conſecratam in commune vinum intingi, niſi pueris, aut infirmis panis conſecratus præbendus eſſet. Solum Feria VI. in Paraſceve pars hoſtiæ antea conſecratæ in vinum non conſecratum immittitur. *ibid.*

Hoſtiæ Particula, quæ in Calicem immittitur ex parte inferiore eſt abrumpenda. Si autem ſumpto ſanguine, fundo Calicis adhæreat, vel digito extrahatur, vel melius infuſo vino cum eo ſumatur. *l.3. c.17. n.1. p.360.*

Si hoſtiæ fragmenta in Corporali, vel in Patena ſuperſint, poſt ſumptam ablutionem, vel etiam poſt quam in fine Miſſæ adſtantibus Euchariſtia miniſtrata ſit, ea Sacerdos abſumat. *l.3. c.17. n.2. & 3. p.361.*

Si duas hoſtias Sacerdos conſecraverit, & ante corporis, & ſanguinis ſumptionem advertat, utramque ſumere debet. Si vero ſumpta jam ablutione integram hoſtiam conſecratam remanſiſſe cognoſcat, eam vel in Tabernaculo reponat, vel, ſi Tabernaculum non ſit, decenter collocatam relinquat a Sacerdote ſumendam, qui poſtea Miſſam celebraturus ſit. Si neutrum fieri poſſit, illam abſumat. *l.3. c.13. n.4. p.362.* Idem ſervetur, ſi parvi moduli hoſtia fuerit, hæc enim ſub hoſtiæ integræ nomine venit. *ibid.* Si in Sacriſtia Sacerdos, ante quam ſacras veſtes exuerit, fragmenta inveniat, illa ſumat. Si Sacras exuit veſtes, fragmenta in Tabernaculo ſunt recondenda, vel decenter reſervanda, ut ab alio Sacerdote in Miſſa abſumantur. Si neutrum præſto ſit, aut Sacramentum a Sacriſtia ad Altare deferre periculoſum ſit, fragmenta ab eodem Sacerdote abſumantur. *n.4. & 6. p.363.* Olim in Eccleſia Conſtantinopolitana, ſi abſoluta Populi Communione, panis conſecratus ſuperfuiſſet, pueris innocentibus diſpertiebatur comedendus, qui mos etiam in Gallias traductus fuit. *ibid.*

Si poſt Miſſam Proceſſio SS. Sacramenti peragenda ſit, & Sacerdos ad Altare recordetur hoſtiam, quæ in Tabernaculo ſervatur, in proceſſione geſtandam, diu ante conſecratam fuiſſe, & renovandam eſſe, non debet hanc ſumere, & aliam, quam recenter conſecravit, ſervare pro proceſſione. *l. 3. c.17. n.8. p.364.* ſi celebrans hoſtiam parvæ formæ dumtaxat habeat, alia vero juſtæ magnitudinis jam conſecrata in Tabernaculo ſervetur in proceſſione deferenda, conſultius eſt, ut Sacerdos Populum admoneat, ſe non habere niſi eam parvam hoſtiam; aliam e Tabernaculo extrahat, & cum alia parva hoſtia elevet. *n.7. p.365.*

Hoſtia, ſi corrupta ſit, aut non triticea, idque ante, vel poſt conſecrationem advertatur, alia accipienda, conſecranda, & ſumenda eſt. *l.3. c.13. n.1. & 2. p.344.* V. *Defectus.*

Hoſtiam Immaculatam, quæ verba dicuntur in oratione *Suſcipe Sancte Pater* referuntur ad Corpus Chriſti reſpectu futuræ Conſecrationis. *l.2. c.10. n.2. p.113.*

Tres hoſtiæ in Miſſa Romani Pontificis aliquando adhibitæ ſunt, & quare. *l.2. c.10. n.8. p.116.*

Hoſtiam, ſeu hoſtias conſecratas, qui ſacrilego auſu, ad malum finem, cum Pyxide, vel ſine illa, apud ſe retinere, vel alio aſportare præſumpſerit, vel id fieri juſſerit, quicumque is ſit, dummodo vigeſimum ætatis annum attigerit, & judicialiter convictus fuerit, gravibus pœnis, etiam realis degradationis, & brachio ſæculari traditionis ſubjicitur. *Append. 10. in Conſtit. Bened. XIV. per totam p.481.* Fiſcus quomodo præſumere poſſit hoſtias fuiſſe conſecratas, & Reum pravam habuiſſe intentionem, quin exceptiones ſuper his Reo ſuffragentur. *ibid.*

Hoſtiæ elevatio in Miſſa quotuplex ſit, & quando fieri cœperit. V. *Elevatio.*

Humilitas.

Humilitas, & reverentia non ſemper eſt cauſa ſufficiens, ut Sacerdos a Miſſa celebranda abſtineat. *l.3. c.2. n.4. p.264.*

Hymnus.

Hymnus *Gloria in excelſis Deo*, quem Auctorem habeat, & quando uſurpatus fuerit. V. *Gloria in excelſis.*

Hymnum *Sanctus &c.* qui in Miſſa poſt præfationem dicitur, Latini Angelicum, Græci triumphalem appellant, nec idem eſt cum Triſagio *Sanctus Deus &c.* *l.2. c.11. n.18. p.139.* Habetur in omnibus Liturgiis Græcis, & Latinis. *ibid.*

Idio-

I

Idiomatum communicatio.

IDiomatum communicatio etiam in Euchariſtia locum habet, & hinc dici poteſt frangi corpus Chriſti. *l.2. c.20. n.7. p.203.*

Jejunium.

Jejunia, & preces olim in Miſſa ante communionem indicebantur. *l.2. c.20. n.14. pag.207.*

Erroneum eſt aſſerere, rumpi Jejunium, ſi Calix, Planeta, cæteraque ſacra Indumenta ad ſecundam Miſſam eadem die adhibeantur, *l.3. c.5. n.6. p.287.*

Jejunus debet eſſe Sacerdos, ut Miſſam licite celebret, itemque Laicus, ut Euchariſtiam licite ſumat. Si Sacerdos ſcienter non jejunus celebret, excommunicationem incurrit. Jejunium naturale ante Miſſam, & ante Euchariſtiæ ſuſceptionem ſervandum per quamcumque parvam materiam frangitur, & ſolus Pontifex ab eo diſpenſat. *l.3. c.12. tot.* V. *Licita Miſſæ celebratio.* Poteſt vero Sacerdos non jejunus Miſſam ab alio Sacerdote inceptam, & interruptam aliquando abſolvere. *c.14. n.7. p.338.* V. *Defectus.*

Jejunium naturale tabaci uſu frangi nonnulli docuerunt. *Append.9. §. His ſuffulti. p.477.*

Jeſus.

Jeſus magni conſilii Angelus dicitur, & ſub hoc nomine intelligi poteſt in quarta Canonis oratione. *l.2. c.16. n.25. p.185.*

S. Ignatius.

S. Ignatius de Loyola ſuis Sacerdotibus injunxit, ne pro Miſſæ celebratione ſtipendium acciperent. *l.3. c.22. n.1. p.395.* & Sacramentorum frequentiam promovit. *Append.4. in Epiſt. ad Pont. §. Sentio p.441.*

Inclinatio.

Inclinationes Corporis in Miſſa ſignificant Sacerdotis humilitatem, & Chriſti obedientiam. *l.2. c.11. p.123.*

Indi.

Indi non ſunt ab Ordinibus excludendi. *l.3. c.10. n.6. p.310.*

Indulgentia.

Indulgentia plenaria a Benedicto XIV. conceſſa eſt Luſitaniæ Regibus, & Reginis, eorumque Affinibus, & Conſanguineis uſque ad tertium gradum incluſive, qui præmiſſa Confeſſione, & Communione, ante Altare, Joannis V. Luſitaniæ Regis juſſu Romæ extructum, ab eodem Pontifice conſecratum, & ad eos tranſmiſſum, quaſdam preces effuderint *Append.5. §. Nos quidem p.463.*

In ſpiritu humilitatis quomodo in Miſſa dicatur. V. *Oratio.*

Intentio.

In Intentione vis Oblationis, & Conſecrationis tota conſiſtit *l.3. c.18. n.1. p.366.* Conſecratio autem ab intentione, non ab opinione pendet. *n.8. p.370.* Conſultum eſt, ut quando plures particulæ in Miſſa conſecrandæ ſunt, Sacerdos intendat conſecrare omnes, quas præſentes habet *n.7. p.369.*

Intentio conficiendi Sacramentum, cum in Miſſa proferuntur verba *Hoc eſt &c.*, facit, ut eadem verba quaſi ex Perſona Chriſti prolata intelligantur. *l.2. c.15. n.13. p.161.*

Intentio in Ordinante, & in ordinando ad validam ordinationem requiritur, uti patet ex pluribus Sacræ Congregationis Concilii reſolutionibus. *l.3. c.10. a n.1. ad 7. pag.300. & ſeqq.* V. *Congregatio Concilii.*

Triplex eſt intentio, habitualis, actualis, & virtualis. *l.3. c.10. n.8. p.311.* Habitualis ad validitatem Sacramentorum non ſufficit: optima eſt actualis; ſufficit virtualis. Apud antiquos diſtinguebatur ſolum in actualem, & habitualem; at habitualis in eorum ſenſu eadem erat, ac virtualis, quare ad validitatem ſufficiebat. *n.9. p. eod.*

De Fide eſt, intentionem, ſive actualem, ſive virtualem eſſe debere intentionem faciendi, quod facit Eccleſia. Nec ſatis eſt intentio faciendi extrinſecus, quod facit Eccleſia ſine interno animo conficiendi Sacramentum, immo cum intentione interna jocandi, ut patet ex propoſitionibus damnatis. *l.3. c.10. n.10. p.312.*

Ad validitatem Miſſæ eadem, quæ ad ordinationis validitatem, intentio requiritur. *l.3. c.10. n.11. p.313.* Ordinandus vero, ſi metu ad ordines ſuſcipiendos adigatur, & in actu Ordinationis intentionem habeat ſuſcipiendi ordinem, valide ordinatur, ſecus, ſi obfirmato animo neget, ſe velle ordinem ſuſcipere, quod explicatur exemplis. *n. 12. & 13. p.313.*

Presbyteri, dum in ſua ordinatione Epiſcopo concelebrant, conſecrandi intentionem habere debent. *l.3. c.16. n.4. & ſeqq. p.356.* V. *Concelebratio.*

Pro applicatione Sacrificii intentio habitualis ſufficit. *l.3. c.16. n.8. p.358.*

Intentio prava in eo, qui hoſtias ſacras apud ſe retinet, vel alio adſportat, quo modo, & quando ſit præſumenda. *Append.10. in Conſt. Bened. XIV. §. Quoties, & ſeq. p.483.*

Interruptio.

Miſſa interrumpi poteſt, ſi lecto Evangelio concio habenda ſit, vel ſi Populo aliqua nuncianda ſint. *l.3. c.14. n.15. p.343.* Item tam ante, quam poſt conſecrationem interrumpi Miſſa poteſt, ſi gravis urgeat neceſſitas Baptiſmum, vel aliud neceſſarium Sacramentum miniſtrandi proxime morituro; ſi facta ſit conſecratio, diligentiſſime curet Sacerdos, ut Sacramentum interim caute cuſtodiatur, vel in Tabernaculo occludatur. *ibid.*

Si celebrans ad Offertorium pervenerit, & Princeps, aut Prælatus adveniat, vel Populus alia Miſſa careat, juxta nonnullos poteſt Miſſa incepta ab initio repeti; quod alii non admittunt. *l.3. c.14. n.6. p.343.*

Introitus.

Introitus ex Antiphona, pſalmo, & Gloria Patri conſtat. Sic dicitur, vel quia eſt Miſſæ initium, vel quia a Choro canebatur, Sacerdote ad Altare accedente. Ambroſiani *Ingreſſa*, Carthuſiani, aliique Regulares *Officium* appellant. Non S. Cæleſtino I. ſed S. Gregorio tribuendus eſt; *l.2. c.4. n.1. & 2. pag.76.*

Introitus omnes e pſalmis deprompti ſunt, paucis exceptis, qui proinde dicuntur irregulares, ex ſacris tamen paginis deſumpti. Introitus Feriæ III. Pentecoſtes ex libro Eſdræ deducitur. Olim integer Pſalmus in introitu recitabatur, nunc pauci dumtaxat verſus Italicæ verſionis, quæ ante D. Hieronymum in uſu erat, dicuntur. *l.2. c.4. n.3. p.77.* Antiphonam, in introitu alii ter, alii minime repetunt. *ibid.*

Olim cum Introitum Chorus præcineret, Sacerdos illum omittebat, nunc in omnibus Miſſis recitat, & quare. Introitus ex veteri teſtamento deſumptus denotat veterum Patrum Meſſiam expectantium deſideria. *l.2. c.4. n.4. p.77.* Cum Romanus Pontifex ſolemniter celebrat, in introitu tres Presbyteri Cardinales illum oſculantur. *n.5. p.78.* V. *Oſculum.*

Joannes.

Joannem, qui in Miſſa poſt conſecrationem memoratur, nonnulli putant eſſe Evangeliſtam, eumque ante conſecrationem ob Apoſtolatus dignitatem, poſt conſecrationem vero ob virginitatis privilegium nominari exiſtimant; ſed probabilius Joannes, qui poſt conſecrationem nominatur, eſt Baptiſta. *l.2. c.18. n.5. p.189.*

Joannes Abulenſis Sacerdotem Chriſti corpus in Miſſa parum decenter tractantem, reprehendit, quare is ad meliorem frugem converſus eſt. *l.3. c.24. n.2. p.453.*

Irregularitas.

Irregularitatem incurrit, qui in loco interdicto Miſſam celebrat. *l.3. c.7. n.4. p.298.*

Italica.

Italica pſalmorum verſio ante D. Hieronymum in uſu erat, eamque retinent Ambroſiani, ſectatores ritus Mozarabici, & Clerus Baſilicæ Vaticanæ. *l.2. c.4. n.3. p.77.*

Italica lingua licet in Italia explicare res aliquas ſacras, & Theologicas, aut criticas, & quare. *poſt Append.13. in Præf. Bened. XIV. n.6. p.500.*

Ite Miſſa eſt.

Hac formula olim Catechumeni, eorum Miſſa peracta, & Fideles, abſoluta Miſſa, cui aderant, dimittebantur, & etiamnum in fine Miſſæ Populus dimittitur. *l.2. c.24. n.3. p.252.* *Ite Miſſa eſt* dicitur, quoties initio dictus eſt hymnus *Gloria in excelſis &c.*, & quinam ſit eorum verborum ſenſus *ibid.* Eadem formula in Miſſis dierum feſtorum, non in ferialibus, neque pro Defunctis uſurpatur, & quare. *ibid.* Græci alia formula Populum dimittunt. *ibid.*

Jube.

Jube Domine benedicere dicit Sacerdos poſt *Munda cor meum*; Diaconus vero *Jube Domne* dicere debet, & quare *l.2. c.7. n.2. & 3. p.98.*

Jus.

Jus peculiare Sacerdotes habent offerendi ſacrificium. *l.3. c.2. n.1. p.262.*

Juſtinianus.

Juſtinianus Imperator voce, quæ a Populo audiatur, divinam oblationem, & precationem fieri juſſit; ſed improbanda eſt hæc conſtitutio, & quare *l.2. c.23. n.13. p.245.* In quibuſdam tamen Orientis Regionibus effectum obtinuit, numquam vero in Occidente. *n.14. & 15. p.246.*

Juſtitia commutativa.

Juſtitia commutativa læditur ab eo, qui eleemoſynam taxatione majorem pro Miſſa exigit. *l.3. c.21. n.13. p.394.*

K

Kyrie eleiſon.

GRæca verba ſunt, ac ſignificant *Domine miſerere*. Dicuntur a Sacerdote in medio Altari poſt introitum, & reperiuntur in Liturgiis S. Jacobi, & veterum Græcorum Patrum, incertum tamen eſt, quis in occidentem ea invexerit, certo ante S. Gregorium in uſu erant. *l.2. c.4. n.7. p.78.* Hæc verba Græca, & alia Hebraica, quæ in Miſſa uſurpantur, ſignificant eamdem eſſe Eccleſiam, ex Hebræis, & Græcis primum, deinde ex Latinis conflatam. *ibid.*

Kyrie eleiſon a Miniſtro, & Sacerdote ſex alternatim dicuntur, ter *Chriſte eleyſon*, quæ repetitio habet peculiarem ſenſum. *ibid.*

Olim Sacerdos ea verba reperebat, quoties libuiſſet, & in Miſſis poſt Litanias omittebantur. Ambroſiani ter illa repetunt, nempe poſt *Gloria in excelſis*, poſt Evangelium, & in fine Miſſæ. *l.2. c.4. n.8. p.79.*

L

Laicus.

NUnquam Laicis conſecrare licuit. Solvitur difficultas ex Tertulliano, & ex Theodoreto, qui aſſeruiſſe dicuntur, Miſſam a Laicis in neceſſitate celebrari poſſe. *l.2. c.13. n.10. & 11. p.141.* Offerre Laici dicuntur, qui ad Sacrificium aliquo modo concurrunt. *ibid.* V. *Miſſa.*

Laicus Miſſam a Sacerdore interruptam abſolvere nequit. *l.3. c.14. n.6. p.338.*

Laici, tam Latini, quam Græci quomodo, & a quo communionem accipere poſſint. V. *Communio populi*.

Latini.

Latinis Sacerdoribus vetitum eſt, ne Miſſas, & alia divina officia in Græcorum Eccleſiis, & ſuper eorum Altaribus majoribus celebrent, niſi in neceſſitate, & niſi Parochus Græcus conſentiar. *Append.3. §. De Sacramento n.8. p.432.* Neque iiſdem licet, ſi in Græcorum Eccleſiis celebrent, & proprio Altari portatili careant, ſuper eorum Antimenſiis, ſive Thronis Sacrum facere. *n. XIX.*

Laicis quoque Latinis vetitum eſt, communionem a Presbyteris Græcis ſub ſpecie fermentati accipere. *Append.3. §. De Sacramento. n. XII.*

Latria.

Latriæ cultus Chriſto in Euchariſtia debetur. *l.2. c.15. n.26. p.167.*

Lectio.

Lectio Epiſtolæ ante Evangelium in Miſſa qualis ſit. V. *Epiſtola*.

Lectores olim Epiſtolam, & Evangelium legebant. V. *Epiſtola. Evangelium.*

Lex.

Lex verus uſque ad Pentecoſten, in qua Spiritus Sanctus ſuper Apoſtolos immiſſus fuit, vim ſuam retinuit. *Append.2. §. Inter argumenta. p.424.*

Leges Canonicæ vetuerunt, ne panis conſecratus in commune vinum intingeretur, niſi pueris, aut infirmis præbendus eſſet. *l.2. c.20. n.18. p.209.*

Libera nos &c. in Miſſa eſt quædam Orationis Dominicæ continuatio. *l.2. c.19. n.6. p.198.* V. *Oratio*.

Licita Miſſæ celebratio.

Ad licitam Miſſæ celebrationem Sacerdos eſſe debet in gratia, & ab omnibus cenſuris immunis. *l.3. c.11. n.1. p.320.* Qui indigne celebrat, probabiliter plura peccata committit. *n.2. p.321.* Qui lethalis culpæ ſibi conſcii ſunt, debent Sacramentalem Confeſſionem celebrationi præmittere. Si neceſſitas urgeat, neque copia ſit Confeſſarii, contritionem ſaltem exiſtimatam præmittere debent: & quamprimum confiteri, neque ſufficit attritio ut talis cognita. *n.4. & 5. p.ead.* Neceſſitas pluribus modis urgere poteſt, qui recenſentur, etiam quoad Regulares *n.6. & ſeqq. p.322.*

Si cœpta Miſſa Sacerdos ante conſecrationem recordetur, ſe lethale peccatum commiſiſſe, aut non eſſe jejunum, aut aliqua eſſe cenſura implicitum, debet ab Altari recedere, ſi ſine ſcandalo poſſit. Si ejuſmodi recordatio poſt Conſecrationem contingat, debet Sacrificium perficere, elicito contritionis actu. *l.3. c.11. n.9. p.324.* Si vero ante conſecrationem, & non poſſit peccati pœnitere, debet omnino Miſſam dimittere, etiam ſi intelligat ſcandalum inde oriturum: alicubi vero ſcandalum non oritur. *ibid.*

Qui grave peccatum commiſit, debet eodem die, quo illud patravit, a celebranda Miſſa abſtinere, etiam ſi confeſſus ſit, niſi neceſſitas urgeat. *l.3. c.11. n.10. & ſeqq. p.324.* Quid de Græcis, qui cum uxore dormiunt? *ibid.* V. *Græci* Si pollutio etiam præter voluntatem, & citra peccatum contigerit, decet ab Euchariſtia abſtinere, ſi quod turpe phantaſma adhuc animo obverſetur, & mens diſtracta ſit, & nulla cauſa ad celebrandum impellat. Si vero ex diaboli inſidiis pollutio acciderit, non eſt ab Euchariſtia abſtinendum. *ibid.*

Ad Miſſam licite celebrandam Sacerdos a media nocte jejunus eſſe debet. Cum nondum inventa erant horologia, Synodus Salegunſtadienſis ſtatuerat, ne, qui poſt galli cantum bibiſſet, Miſſam celebraret. *l.3. c.12. n.1. p.328.* Poteſt tamen Sacerdos licite celebrare, licet, cibo ante mediam noctem ſumpto, non dormierit, dummodo inde aliqua perturbatio non adſit. *n.2. & 3. p.ead.* V. *Jejunium*.

Non licet Sacerdoti etiam Parocho die Nativitatis Domini, ſi in prima Miſſa ablutionem imprudens ſumpſerit, reliquas duas Miſſas celebrare: neque dici poteſt quod, inde ſcandalum oriatur. *l.3. c.12. n.4. p.329.* Non ſolvitur vero naturale jejunium, ſi reliquiæ dentibus, vel gutturi hærentes poſt mediam noctem deglutiantur, aut ſi mane, dum ſibi os lavat, aquæ gutta per imprudentiam in ſtomachum labatur: videtur tamen ſolvi jejunium ab eo, qui e dentibus reliquias lingua extraheret, & voluntarie deglutiret. *n.5. & 6. p.330.*

Jejunium certo ſolveret, qui ante ſomnum ſaccarum ſibi in os injiceret, quod paulatim liqueſcens in ſtomachum delaberetur; non item qui lingua aliquid deguſtaret, ut ſaporem probaret, & nil deglutiret. *l.3. c.12. n.6. p.330.* Qui dubitat, an jejunium naturale fregerit deberet a Miſſa celebranda, & ab Euchariſtia ſuſcipienda abſtinere. *n.7. p.331.* Neque licet Sacerdoti non jejuno Miſſam celebrare, ut poſſit infirmo Viaticum miniſtrari. *n.8. p.332.*

Ad licitam Miſſæ celebrationem Sacerdos latinus in azymo conſecrato, debet habere veſtes, & vaſa ſacra, & celebrare intra tempus præſcriptum, & in Eccleſia, vel in Oratorio ab Ordinario approbato, ac ſuper Altare conſecratum, vel ſaltem, in quo ſit Petra ſacra: rurſus, neque Miniſter, neque Altaris ornamenta abeſſe debent. At venialiter ſolum peccaret, qui in Altari celebraret ſine cruce. Exteri Sacerdotes, facultatem celebrandi ab Ordinario obtineant, in cujus

Diœceſi celebrant, niſi aliquæ circumſtantiæ, & caſus ab his ſolvant. *l.3. c.13. n.1. p.332.*

Qui ſuper panem, & vinum communi menſæ appoſita ſine ſacris veſtibus, ſine cæremoniis, ſine precibus, ſed cum intentione faciendi, quod facit Eccleſia, Conſecrationis verba pronunciaret, illicite, ſed valide conſecraret. *l.3. c.13. n.2. p.333.*

Præterea Sacerdos, qui celebret, antequam Matutinum, & laudes recitaverit, aliquando ſolum venialiter, aliquando mortaliter peccat, & alicubi excommunicationem incurrit. Item obſervare debet, quæ in Rubricis præſcribuntur. *l.3. c.13. n.4. p.335.*

Non licet, cœpta Miſſa, ab Altari recedere, & qui ſine legitima cauſa poſt Conſecrationem id præſumpſerit, graves pœnas incurrit. *l.3. c.14. n.2. p.336.*

Lingua.

Apoſtoli, eorumque Succeſſores prædicabant, & Divina Officia celebrabant lingua vernacula ejus Populi, apud quem Evangelium promulgabant. *l.2. c.2. n.3. p.63.*

Lingua latina olim totius Occidentis vernacula, & in Africa communis erat, & hac lingua in Miſſa Apoſtoli in Occidente uſi ſunt. *l.3. c.2. n.3. 4. & 8. p.63. & 65.* Degeneravit in aliam linguam, ideſt Italam, ex Nationum exterarum, & præcipue Longobardorum, in Italiam incurſionibus. *ibid.*

Lingua ruſtica Romana dicebatur olim ſermo Gallorum, ex pluribus linguis conflatus: *Teodiſca* vero erat lingua Germanorum. *l.2. c.2. n.8. p.65.*

Expedit, ne Miſſa in vernaculum ſermonem convertatur: refelluntur, qui aliter ſentiunt. *l.2. c.2. a n.5. ad 16. p.64. & ſeqq.*

Frequenter linguæ mutantur, & quælibet fere Civitas propriam habet. *l.2. c.2. n.5. p.64.* Hebraica in captivitate Babylonica vulgo periit, retenta dumtaxat in publicis functionibus. *n.6. p. ead.*

Gentibus ad Fidem recens converſis Sedes Apoſtolica pro diverſis circumſtantiis permittit, vel prohibet linguæ vernaculæ uſum in Divinis Officiis: optat tamen, ut potius eorum aliqui lingua latina erudiantur. Conſtans diſciplina eſt, ut in Divinis Officiis lingua retineatur, in qua primum eadem peragi conſueverunt, etiam ſi lingua mutetur. *l.2. c.2. a n.9. ad 14. p.66. & ſeqq.*

Romæ olim, & Conſtantinopoli in quibuſdam ſolemnitatibus Epiſtola, & Evangelium latina, & Græca lingua in Miſſa legebantur, uti nunc fit, dum Papa ſolemniter celebrat. *l.2. c.2. n.11. p.67.*

S. Cyrillus, & S. Methodius Orientales Monachi liturgiam Sclavonica lingua in Moraviam ad fidem converſam induxerunt, quæ liturgia aliquando permiſſa, aliquando vetita fuit, & quomodo. *l.2. c.2. a n.9. ad 16. p.66. & ſeqq. V. Liturgia.*

Paulus V. permiſit, ut apud Sinas Miſſa, ac Divina Officia Sinica lingua celebrarentur, ſed id uſum non obtinuit. *l.2. c.2. n.13. p.68.*

Qui linguarum donum obtinuerint, lingua auditoribus communi, juxta monitum S. Pauli prædicare debent. *l.2. c.2. n.16. p.70.*

Orientales in ſuis Liturgiis lingua utuntur pluribus ignota. *l.2. c.2. n.16. p.70.*

Lingua, quæ proprie Græca dicitur, ab ea diſtat, qua nunc Græci vulgo utuntur. *l.2. c.2. n.6. p.64.*

Linguæ latinæ elegantia Imperatori Auguſto cordi fuit, ac de eadem Romani Pontifices ſolliciti fuerunt. *poſt Append. 13. in Præf. Bened. XIV. n.17. p.508.*

Linteum.

Linteorum uſus ſuper Altare antiquiſſimus eſt. Tria præter Corporale lintea requiruntur ad Miſſam celebrandum: illud, ſuper quo Corporale explicatur, *ſubſtratorium* dicitur. *l.1. c.3. n.5. p.20.* Debent eſſe ab Epiſcopo, vel ab alio facultatem habente benedicta. *c.2. n.1. p.10.*

Linteum mundum, dum Populo Euchariſtia diſtribuitur, apponi conſuevit, & quare. *l.2. c.22. n.11. p.218.* In linteum mundum, quod *Dominicale* appellabant, olim feminis Euchariſtia tradebatur. *n.3. p.219.*

Littera.

Litteram encyclicam Benedictus XIV. ad omnes Italiæ Epiſcopos ſcripſit ſuper controverſia, an Sacerdos Miſſam celebrans teneatur Euchariſtiam adſtantibus miniſtrare, qui eam bene diſpoſiti poſtulent, & quid in ea littera ſtatuatur. *l.2. c.22. n.17. p.225.*

Alias litteras Apoſtolicas idem Pontifex ſcripſit, quibus ſtricte vetuit, ne pinguia ſtipendia in una Diœceſi pro Miſſis celebrandis captentur, & Miſſæ in aliam Diœceſim, parte ſtipendii detracta, celebrandæ amandentur. *l.3. c.22. n.15. p.406.*

Liturgia.

Nullam fortaſſe Liturgiam Apoſtoli condiderunt, ſed paulo poſt eorum mortem, aut etiam probabiliter ipſis viventibus aliqua Liturgia conceptis verbis condita fuit, eaque profecto non ſola Oratione Dominicali, & Conſecratione conflata erat. *l.2. c. 19. n. 3. p. 196.*

Sæculo VI. dumtaxat Liturgiæ ſacræ litteris mandari cœperunt, antea Sacramentorum formæ ſecreto cuſtodiebantur. *l.2. c.23. n.12. p.243.*

Liturgiam Idiomate Sclavonico SS. Cyrillus, & Methodius Monachi Orientales in Moraviam cum Fide introduxerunt. Adrianus II., & Joannes VIII. primum eam improbarunt, mox permiſerunt: ſed in quodam Concilio ſub Alexandro II. abrogata fuit, neque

que illam S. Gregorius VII. Regi Bohemiæ conceſſit. *l.2. c.2. a n.9. ad 12. p.66. & ſeqq.* Liturgia Sinico Idiomate propoſita fuit, ſed ad uſum non eſt redacta. *n.13. p6.* Cum *prædicta* Joannis VIII. permiſſione non pugnat Synodus Tridentina, monens Miſſam non eſſe vulgari lingua celebrandam. *n.15. p.69.*

Liturgia apud Græcos peragitur lingua, olim omnibus communi, nunc paucis cognita. *l.2. c.2. n.6. p.64.*

Liturgiæ Orientalium non omnes lingua vernacula peraguntur. *l.2. c. 2. n. 16. p. 70.* Præſcribunt commixtionem aquæ, & vini in Miſſa. *c.10. n.5. p.114.* In iis orationes differunt, quæ alta, ab iis, quæ ſubmiſſa voce recitandæ ſunt. *c.23. n.12. p.243.*

Liturgia, quæ S. Jacobo tribuitur, vere ipſius eſt, quidquid alii ſentiant. Liturgia S. Marci probabiliter ejuſdem eſt. *l. 2. c. 3. n.13. p.74.*

Liturgia Copto-Arabica ex Mss. Vaticanis deſumpta, & Romæ Typis edita Sacerdoti celebranti præcipit, ut benedictionem cum Cruce Populo impertiat, & quomodo. *Append.1. §. Si vero. p.419.*

Liturgia Mozarabica, Gothica, & Ambroſiana. V. *Ritus*. Liturgiæ non ſunt lingua vernacula peragendæ. V. *Lingua*.

Locus.

Locus, in quo Miſſa celebranda eſt, deſignatur. *Append.10. poſt Conſt. Bened. XIV. in not. in fine capitis. p.583.*

Longobardi.

Longobardi præcipue Italam vulgarem linguam, amota latina, invexere. *l.2. c. 2. n.8. p.65.* V. *Lingua*.

Lumen.

Lumina adhibebantur olim, & adhibentur nunc in Eccleſiis, & in Miſſa, non ad depellendas tenebras, ſed ad ſymbolicam ſignificationem. *l.1. c.3. n.4. p.18.* Duo candelabra ab utraque parte Crucis ſignificant Populum Chriſtianum, & Judaicum. *ibid.*

Lumina ex cera, vel ex oleo, vel, urgente neceſſitate, e ſevo neceſſaria ſunt ad Miſſam celebrandam, ita ut nefas ſit Miſſam ſine luminibus celebrare, etiam urgente neceſſitate, ne Populus die feſto Miſſa careat, aut ne moribundus ſine Viatico decedat. *l.3. c.7. n.2. p.296.* Si alterum lumen e cera reperiri non poſſit, unicum in neceſſitate adhiberi poteſt. *ibid.*

Luſitania.

Luſitano Clero quam gratum fuerit, quod ſibi a Benedicto XIV. privilegium conceſſum ſit tres Miſſas die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum celebrandi. *Append.4. in epiſt. ad Pont. §. At cum. p.459.*

Luſitania Benedicti XIV. opera libentiſſime ſuſcipit. *in epiſt. Præſul. Conimbr. ad Calc.*

Lutherus.

Probavit hymnum *Gloria in excelſis Deo.* *l.2. c.4. n.17. p.82.* Sed probavit etiam ritum in Miſſa ſolum vinum abibendi. *c. 10. n. 9. p.117.* Admiſit hoſtiæ elevationem in Miſſa. *c.15. n.32. p.172.* Sed Miſſam privatam, in qua ſolus Sacerdos communicet, abrogari voluit, & hoc conſilium a Dæmone ſe accepiſſe fatetur. *c.22. n.8. p.221.*

Lutherani curarunt, ut omnia exemplaria Miſſæ ab Illyrico editæ comburerentur, & quare.

Luxuria.

Luxuria in lumbis dominatur. *l.1. c.10. n.5. p.50.*

M

Machabæi.

MAchabæi, qui in bello ſub Juda Machabæo ceciderunt, & cum donariis Idolorum inventi fuerunt, donaria eadem non ob Idolorum cultum, ſed ex avaritia diripuerant, adeoque eorum peccatum non fuit lethale: quare idem Judas pro iis orari juſſit; præterea exiſtimati potuit eos ante mortem peccati pœnituiſſe. *l.2. c.17. n.2. p.186.*

Manichæi.

Manichæi Romæ aliquando inventi ſunt, qui ne agnoſcerentur, ad Altare cum Catholicis accedentes Euchariſtiam cum iis ſumebant, qui eam ſub panis tantum ſpecie accipiebant. *l.2. c.21. n.22. & 23. p.230.* Id Manichæi faciebant, ut ſic ſanguinem haurire declinarent, utpote qui dicebant, vinum opus eſſe Diaboli. *ibid.*

Manipulus.

Quarta eſt ex ſacris veſtibus, & eſt ornamentum manus. Primis temporibus Sudariolo ad ſiniſtram alligato Sacerdotes utebantur ſudori tergendo, & naribus emungendis, quod apud Saxones *Fanon* appellabatur. *l.1. c.8. n.1. p.49.* Hoc Sudariolo etiam Clerici ad Altare uti poterant. Clerici Romanæ Eccleſiæ ſibi dumtaxat id licere contendebant, ſed S. Gregorius primis Diaconis Ravennatenſibus Archiepiſcopo miniſtrantibus illud conceſſit. *n.2. p. ead.*

Manipulus ſæculo VIII., vel X., aut XI. Sudariolo ſubſtitutus fuit. *l.1. c.8. n.3. & 4. p.40.* Nunc Sacerdotes illum ante ſtolam ſumunt: olim poſt *Confiteor*, uti nunc Epiſcopi, quia planeta tunc ſuper brachia plicabatur. *n.5. p.ead.* Manipulus olim erat inſtrumentum, nunc ſacra veſtis eſt, & aliquod continet Symbolum. Græci *Epimanicion* appellant, qui, ſicuti & Maronitæ, duobus Manipulis utuntur. *ibid.*

Manipulus pœnitentiam ſignificat, & fructum bonorum operum, vel vincula, quibus Jeſus ad columnam ligatus fuit. Siniſtro brachio

chio aptatur, quod ſignificat præſentem vitam, in qua pœnitentiæ opera rebus omnibus ſunt præferenda. *l.1. c.10. n.6. p.41.*

Manus.

Manus *Organum organorum* dicitur, eique opera omnia tribuuntur. *l.1. c.12. n.2. p. 57.* Abluendæ manus ſunt ante Miſſam. V. *Ablutio.*

Manus junctæ in Miſſa Sacerdotis humilitatem, & Chriſti obedientiam ſignificant. *l.2. c.11. n.3. p.123.*

Manibus nunc ad humeros elatis, olim extenſis orationes in Miſſa recitabantur. V. *Collecta. Brachium.*

Manus extenſæ ſuper hoſtiam, & Calicem in Canonis oratione, *Hanc igitur &c.* ſignificant Sacerdotem ſe, Populumque Chriſtianum cum Chriſto, paulo poſt myſtice immolando, Deo offerre. *l.2. c.14. n.5. p.154.* In lege veteri manuum impoſitio ſuper victimam indicabat, Sacerdotem cum ea conjungi. *ibid.*

Maria Virgo SS.

B. Maria Virgo prima eſt, a qua in Canone inter alios Sanctos opem petimus, nam omnes ſanctitate ſuperat. *l. 2. c.13. n. 22. p.148.*

Maronitæ.

Maronitæ, duplici utuntur Manipulo. *l.1. c.8. n.5. p.40.* In eorum Eccleſiis una tantum per diem Miſſa celebratur. *l.3. c.2. n.6. p.166.*

Martyres.

Martyres dumtaxat in prima Canonis oratione poſt B. Virginem, & Apoſtolos memorantur. *l.2. c.13. n.22 & ſeqq. p.148.* V. *Oratio prima Canonis.*

Materia.

Materia, & forma in Sacramentis, res, & verba ſignificant. Ex Peripateticis ad Theologos ea verba defluxerunt, & a multis ſæculis utraque Eccleſia Occidentalis, & Orientalis admiſit. *l.2. c.5. n.12. p.160.*

Matthias.

S. Matthias Apoſtolus in Canone Miſſæ non inter Apoſtolos ante conſecrationem, ſed poſt conſecrationem inter Martyres memoratur, quia Paſſionis tempore nondum erat Apoſtolus. *l.2. c.18. n.5. p.189.*

Matutinum.

Matutinum, & laudes ante Miſſam Sacerdos recitare debet. *l.3. c.13. n.3. & 4.* V. *Licita Miſſæ celebratio.*

Melchiſedech.

Melchiſedech Sacrificium, Sacrificii noſtri figura fuit, ejuſque Sacerdotium ejuſdem formæ fuit, cujus Sacerdotium Chriſti. *l.2. c.16. n.11. & 12. p.177.*

Melchiſedech quidquid Hæretici ſentiant, gente fuit Chananæus, & Rex Salem, ſeu Hieroſolymæ, ejuſque nulla eſt genealogia; fuit quoque Sacerdos, & panem, ac vinum obtulit in Sacrificium, & in his Chriſti Sacerdotium, & novæ legis Sacrificium optime fuerunt expreſſa. *l.2. c.16. n.18. & ſeqq. p.181.*

Melitenſes.

Melitenſibus permiſſum eſt, ut ſuper eorum triremibus navigationis tempore Miſſa celebrari poſſit, & quomodo. *Append.6. per tot. p.464.*

Memento.

Memento in Canone cum ſacra Scriptura convenit. V. *Oratio. Memento etiam Domine &c.* quinta eſt Canonis Oratio. *l.2. c.17. n.1. p.186.* V. *Oratio.*

Menſulæ.

Menſulæ quædam olim communicantibus apponebantur. *l.2. c.22. n.3. p.219.* V. *Communio Populi.*

Meritum.

Merita noſtra ſunt dona Dei. *Meritum* vero in ſexta Canonis Miſſæ oratione intelligi pro demerito poteſt. *l.2. c.18. n.2. & 3. p.189.*

Miniſter.

Miniſter neceſſarius eſt ad Miſſam celebrandam: debet eſſe maſculus, & in quibuſdam Conciliis præſcribitur, ut ſit Clericus talari veſte, ac ſuperpelliceo indutus. *l. 1. c.11. n.1. p.55.* Olim Populus Sacerdoti Sacrificanti reſpondebat, & in Monaſteriis Miſſæ aliquando ſine Miniſtro celebratæ ſunt, quod vetitum poſtea eſt, niſi Sedis Apoſtolicæ adſit indultum. Alicubi feminæ miniſtrarunt, quod improbatum eſt. *n.1. & 3. p.56*

Si Viaticum Infirmo miniſtrari debeat, poteſt Sacerdos ſine Miniſtro celebrare, ſibique ipſe reſpondere, neque fortaſſis peccaret, qui audiendæ Miſſæ gratia ſine Miniſtro celebraret. *l.3. c.7. n.3. p.27.*

Miniſtri Eccleſiæ ex Fidelium oblationibus olim alebantur, & inter egenos computabantur *l.3. c.21. n.3. p.386.*

Miſereatur.

Miſereatur initio Miſſæ dicitur a Sacerdote, & a Miniſtro ad peccatorum remiſſionem obtinendam *l.2. c.3. n.4. & 5. p.71.* Dicitur etiam ante Communionem Populi, ſed omittitur in ordinatione Presbyteri *c.22. n.1. & 2. p.218.*

Miſſa.

Miſſæ nomen oritur, vel ab Hebraico verbo *Miſſach*, quod oblationem ſignificat, vel a verbo *Meſ*, quod apud Septentrionales Feſtivitatem, & Sacrificium denotat, vel probabilius a verbo *Miſſio*, cum olim Diaconus Catechumenos, Pænitentes, & Energumenos ad oblationem, Populum vero, expleto Sacrificio, dimitteret. Quare etiam nunc in fine dicitur *Ite Miſſa eſt*: & in hoc Hæretici quoque conveniunt *l.2. c.1. per tot. p.59.*

Miſſa vel ſignificat, Fidelium preces per Sa-

Sacerdotem ad Deum deferri, vel probabilius denotat Sacrificium, cui Fideles adſtant *l.2. c.1. n.5. p.61.*

Miſſa eſt quædam repræſentatio oblationis, qua Chriſtus ſe Patri obtulit *l.2. c.5. n.6. p.86.* In Miſſa fit ſuo modo victimæ deſtructio, & omne id, quod ad Sacrificii pertinet eſſentiam. *c.16. n.22. p.183.*

In Miſſa Chriſtus eſt præcipuus offerens: Sacerdos ex Chriſti virtute, & perſona offert; Laici offerre dicuntur, vel per Miniſterium Sacerdotum, vel quod externum aliquod Miniſterium præſtant, aut aliter ad Sacrificium concurrunt, numquam tamen ipſi conſecrarunt, aut conſecrare poſſunt. *l.2. c.13. n.11.*, *& 12. p.141.*, *& ſeqq.*

Miſſarum diverſa ſunt genera, *append.11. tit.1. p.484.* Apoſtolicis temporibus non ſola oratione Dominica, & communione Miſſa conſtabat. *l.2. c.17. n.2.*, *& 3. p.195.*

Miſſa Catechumenorum quid eſſet V. *Catechumeni*. Miſſa Fidelium, ſeu Sacramentorum erat Miſſæ pars ab Evangelio ad finem, cui ſoli Fideles adeſſe poterant *l.2. c.7. n 9.*, *& 10. p.201.*, *& ſeq.*

Miſſas *biſaciatas*, & *triſaciatas* Sacerdotes quidam perperam celebrarunt, ut pluribus acceptis ſtipendiis per unicam Miſſam ſatisfacerent, & quænam illæ fuerint. *l.3. c.21. n.8. p.389.*

Miſſæ, quas a S. Gregorio appellabant, quid eſſent, & an liceant V. *Defuncti*.

Miſſa Judicii appellabatur ea, quæ celebrabatur, antequam aliquis delicti infamia laborans in vulgarem aquæ frigidæ probationem deſcenderet, quod amplius non licet. *l.3. c.20. n.2.*, *& 3. p.380.*

Miſſarum in perpetuum celebrandarum onera antea relicta, & acceptata in ſuis Diœceſibus, Epiſcopi, qui Concilio Romano ſub Benedicto XIII., per ſe, vel per Procuratores interfuerunt, itemque ſuperiores Ordinum Regularium Generales in ſuis Religionibus minuere poſſunt ex privilegio *append.8. §. Attamen p.475.* ſors pro Miſſis perpetuis in certa ſumma determinatur. *l.3. c.22. n.9. p.401.* V. *Eleemoſyna*. De augendo Miſſarum adventitiarum ſtipendio aliquando actum fuit. V. *Eleemoſyna*.

Miſſa privata multifariam dici poteſt *l.2. c.22. n.7. p.220.*

Miſſas, in quibus ſolus Sacerdos communicat, illicitas eſſe, nec veri Sacrificii a Chriſto inſtituti rationem habere, Lutherus, aliique Hæretici contenderunt, quorum aſſertionem Concilium Tridentinum merito damnavit. *n.8.*, *& ſeqq. p.221.*, *& append. 10. in Epiſt. Bened. XIV. §. Ac primo p.479.*

Miſſæ privatæ neque Feria V. neque Feria VI. neque Sabbato Sancto celebrari poſſunt, niſi Feſtum Annuntiationis B. M. Virginis, aut S. Joſephi in eamdem Feriam V. incidat. *l. 3. c. 3. n.8.*, *& ſeqq. p. 275.*

Miſſa ſicca appellatur ea, in qua non conſecratur, ſed peculiari quodam ritu perficitur. Dicitur etiam nautica, & quare. *l.3. c.6. n.8. p.291.* Olim celebrabatur ſupra Triremes Melitenſes: alibi poſt prandium celebrari fertur, ſi Cadaver ſepeliendum ſit; & nonnulli putant, poſſe coram infirmo, præcipue de Epiſcopi licentia celebrari; Sed alii melius hanc Miſſam ſiccam improbant. *ibid.*

Miſſa de communi, & juxta Miſſale Romanum in Eccleſiis Regularium proprium Miſſale habentium, ab exteris Sacerdotibus eo die celebranda eſt, quo Regulares iidem Miſſam alicujus Sancti propriam ipſis dumtaxat conceſſam celebrant. *l.3. c.23. n.1. p.408.*

Miſſa de Spiritu Sancto, pro Defunctis, & de Sanctiſſima Trinitate in Synodo Diœceſana celebranda eſt. *append. 11. §. Conſtitutam*, *& ſeqq. p.484.* V. *Synodus*.

Miſſæ initium a ſigno Crucis ſumitur, quod quibuſdam Orationibus recto ordine diſpoſitis perficitur. *l.2. c.3. n.1. p.16.*, *& ſeqq.* Quo Idiomate Miſſa celebranda ſit V. *Lingua*. Aliquando Miſſa interrumpi poteſt. V. *Interruptio*. Poſſunt in Miſſa defectus contingere, quibus occurrendum eſt. V. *Defectus*. A pluribus ſimul Miſſa celebrari poteſt V. *Concelebratio*. Plura requiruntur, ut valide, & licite celebretur. V. *Validitas*. Licita Miſſæ celebratio. Aliis applicari poteſt V. *Applicatio*. Miſſæ fructus triplex eſt. V. *Fructus*.

Miſſa quæcumque ex parte Sacrificii æqualiter Defunctis prodeſt, non ex parte Orationum. *l.3. c.23. n.4. p.410.*

Miſſa neque nimis prolixe, neque feſtinanter, ſed ſumma decentia, pietate, ac religione celebranda eſt. *l.3. c.24. per tot. p.412.*, *& ſeqq.*

Non licet tecto capite Miſſam celebrare, niſi Romanus Pontifex permittat, aut gravis neceſſitas exigat. *l.1. c.9. n.2.*, *& 3. p.47.*, *& 48.*

Miſſam cantare olim idem erat, ac recitare *l.3. c.2. n 6. p.266.*

Miſſa ex Chriſti, & Concilii Tridentini præcepto quibuſdam ſaltem anni diebus ab omnibus Sacerdotibus celebranda eſt. *l.3. c.2. per tot. p.257.*, *& ſeqq.* Conſultius eſt, & Jeſu Chriſti, atque Eccleſiæ ſenſui magis congruit, ut Sacerdotes, ſi poſt ſummam moralem diligentiam certi moraliter ſint, ſe non eſſe indignos, Miſſam quotidie celebrent. Neque facile omittenda eſt ob humilitatem, aut reverentiam, vel ob magni fervoris, & attentionis, aut majoris compunctionis, & ſenſibilis devotionis, & lacrymarum defectum. *c.2. a n.1. ad 4. p.262.*, *& ſeqq.*

Miſſam olim nonnulli Sacerdotes, vel numquam, vel raro admodum celebrabant, aliiſque idem ſuadebant, quod in quibuſdam Eccle-

Eccleſiis adhuc obſervatur. Alii vero frequenter, immo quotidie celebrarunt *l.3. c.2. a n.5. ad 10. p.265., & ſeqq.* Etiam ante Pontificem Deusdedit plures Miſſæ Romæ celebrabantur *n.8. p.268.* ſolum in Sacello Pontificio unica per diem Miſſa celebrabatur. *n.10. p.270.*

Utiliſſimum eſt Miſſam frequenter celebrare *Append.4. in Epiſt. ad Pont. §. Sentio p.441.* Et frequens Miſſæ celebratio Sanctitatis nota eſt. *Append.11. tit.2. p.486.*

Miſſa aliquando petita fuit, ſed non conceſſa. Celebratur in actu Canonizationis, & conceditur in Beatorum, & Sanctorum honorem. *Append.11, tit.2. p.486.* V. *Beati. Sancti.*

Miſſa in Templis conſecratis, vel benedictis, aut in privatis Sacellis, ſi facultas adſit, celebranda eſt, & aliquando etiam extra templa, & Sacella *l.1. c.3. a n.1. ad 8. p.3., & ſeqq., & l.3. c.6. per tot. p.28., & ſeqq.* Temporibus Apoſtolorum in tertia Domus contignatione celebrabatur. Aliquando in carcere, Criptis, navi, & ſimilibus, tempore potiſſimum perſecutionum, celebrata fuit. *ibid.* aliquando etiam ſuper pectus Martyrum, & ſuper manus Diaconorum. *C.2. n.4. p. 12.* In mari, vel in flumine aliquando celebrari poteſt. V. *Navigium.*

Miſſam cum quidam pueri in Syria celebrare in agro vellent, ignis e cœlo delapſus Altare ab iiſdem erectum, & omnia ſuper eo poſita abſumpſit, ipſoſque pueros percuſſit. *l.2. c.23. n.6., & ſeqq. p.239., & ſeqq.*

Miſſa a Flacco Illyrico Argentorati edita multa continet Dogmatibus Catholicis accommodata, quæ deſcribuntur, & ideo Lutherani omnia ejus exemplaria comburere ſtuduerunt, ſed fruſtra *l.1. c.12. n.5. p.58.*

Miſſa in ſola Sacerdotis ordinatione elata voce integra celebratur. V. *Secreta.*

Miſſa unica olim in ſingulis Eccleſiis celebrabatur. *Append. 10. in Epiſt. Bened. XIV. §. Haud ægre p.480.*, & regula eſt, non licere Sacerdoti, niſi unam Miſſam eodem die celebrare, quamquam in peculiaribus caſibus ſecunda Miſſa eodem die ab eodem Sacerdote celebrari poſſit; quando tamen plures Miſſas celebrat, in primis Miſſis a purificatione abſtinere debet. *l.2. c.24. n.13., & 34. p.281.*

In ſolemnitate Nativitatis Domini triplex Miſſa celebratur. *ibid., & Append. 11. tit. 1. p.484.* Et olim in ſolemnitate Circumciſionis Domini, & in quibuſdam aliis Feſtivitatibus duplex Miſſa celebrabatur. *ibid.* immo plures Miſſas idem Sacerdos uno die celebrare poterat, quod poſtea magis ad avaritiam coercendam, quam ad Miſſarum iterationem prohibendam vetitum eſt. *Append. 4. in Epiſt. ad Pont. §. At cum aliquid, & §. Certum eſt. p.439., & 441., & in Litt. Apoſt. §. Ut autem. p.460.* Sed Benedictus XIV. Clero Hiſpano, & Luſitano permiſit, ut die commemorationis omnium Fidelium Defunctorum tres Miſſas Sacerdotes omnes in Hiſpaniæ, & Luſitaniæ Regum Ditionibus commorantes celebrare poſſent, & quo modo. *ead. Append.4. in Litt. Apoſt. per tot. p.452., & ſeqq., & l.3. cap.4. a n. 9. ad 12. p. 279., & ſeqq.* V. *Benedictus.*

Deteſtabile admodum eſt turpem quæſtum pro Miſſa facere. *Append.4. in Epiſt. ad Pont. a §. Per te, ad §. Ita dolebat. p.440., & ſeqq.*

Miſſa olim poſt meridiem, immo etiam noctu celebrari conſuevit, cum ab aurora uſque ad occaſum unicuique fas eſſet quacumque hora Sacrum facere. *Append.4. in Epiſt. ad Pont. §. Jam vero, & ſeqq.* Poſtea Miſſæ celebrandæ tempus ab aurora ad meridiem ſtatutum fuit, quibuſdam locis, & Perſonis ex privilegio exceptis. *§. Fateor p.450.* Et Benedictus XIV. cum Clero Hiſpano, & Luſitano permiſit, ut die commemorationis omnium Fidelium Defunctorum tres Miſſas celebrare poſſent, indulſit, ut eas duabus poſt meridiem horis celebrare liceret. *ead. Append. 4. poſt Epiſt. ad Pont. in not. emanato p.451.*

Miſſale.

Miſſale a cornu Epiſtolæ ad cornu Evangelii transfertur in Miſſa, & reducitur, & quare. *l.2. c.6. n.6. p.96.*

Miſſale a Cardinali de Biſſy pro Eccleſia Meldenſi editum, a quodam impoſtore quoad modum recitandi ſecretas fuit corruptum, ſed ab eodem Cardinali fuit cenſura notatum. *l.2. c.23. n.19. p.249.*

Miſſale Romanum in Sacrario Eccleſiarum Ordinum Regularium, qui Miſſale particulare habent, retinendum eſt, & quare. *l.3. c.23. n.1. p.408.*

Miſſale Trecenſe plures novitates continet, quæ recenſentur. *l.1. c.3. n.1. p.16., & l.2. c.23. n.19. p.249.*

Miſſale quoddam in Gallicam linguam converſum, ab Alexandro VII. reprobatum fuit *l. 2. c. 2. n. 7. p.65.* Aliud Miſſale Sinico Idiomate ad uſum Miſſionariorum ad Sinas proficiſcentium compoſitum fuit, ſed nondum admiſſum eſt. *n.13. p.68.*

Miſſionarii.

Miſſionariis Apoſtolicis facultas conceditur plures eodem die Miſſas in quibuſdam caſibus celebrandi *l.3. c.5. n.4. p.285.*

Miſſionariis ad Sinas conceſſus eſt pileoli uſus in Miſſa, & quare V. *Veſtes.*

Monachi olim Miſſam quotidie celebrare non ſolebant. Alii tamen erant, & ſunt, qui ob devotionem, vel ob eleemoſynam, Miſſam quotidie celebrant. *l.3. c.2. n.10. p.270.*

Monaſterium in Syria eo in loco ædificatum fuit, ubi quidam pueri Miſſæ cæremonias imitari auſi, igne a cœlo delapſo percuſſi ſunt. *l.2. c.23. n.6., & ſeqq. p.239., & ſeqq.*

Digitized by Google

Mozarabicus Ritus.

Mozarabicus ritus ita dictus eſt, cum tota ferme Hiſpania ab Arabibus occupata, Chriſtiani *Mixtarabes*, ac deinde *Mozarabes*, idest cum Arabibus mixti appellarentur. *l.2. c.3. n.14. p.75.* Hiſpania ſub S.Gregorio VII. hunc ritum reliquit, Romanum amplexa. Sed Cardinal. Ximenius Archiep. Toler. curavit, ut Miſſale, & Divina Officia ejuſdem ritus, typis imprimerentur, & in quodam Sacello Metropolitanæ Eccleſiæ juxta eumdem ritum Miſſa celebraretur, quo ritu etiam nunc quædam illius Diœceſis Parœciæ utuntur. *ibid.* Gothicus etiam dictus fuit, quia uſitatus in Hiſpaniis, cum Gothi ibi imperitarent. *ibid.*

In Veteri Mozarabico ritu nulla fiebat in Miſſa confeſſio, ſed ejus loco quaſdam orationes Card. Ximenius addidit. *l.2. c.3. n.10. p.73.*

In Liturgia Mozarabica introitus vocatur *Officium l.2. c.4. n.2. p.76.* Primæ Orationes *Collectio* dicuntur *c.5. n.1. p.84.* Duæ lectiones una ex veteri, altera ex novo teſtamento ante Evangelium legunitur. *n.11. p.89.* Poſt primam, Reſponſorium dicebatur, poſt ſecundam, *Amen*, & canebatur Evangelium. *n.15. p.91.* Poſt Evangelium pariter *Amen* dicitur. *c.7. n.6. p.99.*

In Miſſa Mozarabica Symbolum Conſtantinopolitanum poſt Canonem ab Univerſo Clero, & Populo canitur, & interim Sacerdos hoſtiam conſecratam ſuper Calicem tenet, & quare *l.2. c.8. n.11. p.108.*

In Miſſali Mozarabico adeſt Oratio *In Spiritu humilitatis &c.*, & poſt hanc dicitur *Veni Sancte Spiritus Sanctificator. l.2. c.10. n.20. p.121.* Præfatio in hoc Miſſali *Inlatio* appellatur, & quare. *c.11. n.13. p.127.* In eodem Elevationis Sacramenti mentio fit, ſed hoc Card. Ximenii eſt additamentum. *c.15. n.28. p.169.*

Mozarabes in Miſſa ante Orationem Dominicam eodem fere modo, quo Latini, pie præfantur, *Oremus: Præceptis ſalutaribus &c. l.2. c.19. n.1. p.195.*

Juxta Mozarabum ritum hoſtia in Miſſa in novem dividitur partes, quarum cuique alicujus ex Chriſti Myſteriis nomen imponunt, *ut Incarnationis, Nativitatis &c. l.2. c.20. n.10. p.205.* Et in fractione hoſtiæ non ſolum Epiſcopi, ſed etiam alii Sacerdotes Populum benedicebant, qui ritus ad Eccleſiam Gallicanam permanavit *n.14. p.27.*

Mozarabes in Miſſa pacem dant ante præfationem. *l.2. c.20. n.23. p.213.* Et juxta eorum ritum plures Orationes ſub ſilentio recitantur. *c.23. n.12. p.243.*

Mulier.

Mulieres ab Altaris miniſterio omnino repelluntur. *Append. 3. §. De Sacramento. n.XXI.*

Multi.

Multi in ſacris Scripturis ſæpe idem eſt ac *omnes*; Et hoc modo in conſecratione Calicis vox *pro multis* accipitur. *l.2. c.15. n.21. p.159.*

Munda.

Munda cor meum dicit Sacerdos in medio Altaris ante Evangelium, & quare. *l.2. c.7. n.1. p.97.*

Myſterium.

Myſterium Fidei, quod dicitur in conſecratione vini, accipitur quaſi Fidei objectum. Hæc verba non ſunt in Evangelio, ſed ab Apoſtolis tradita. *l.2. c.12. n.10. p.134.*

N

Nativitas.

NAtivitatis Domini nocte non eſt Euchariſtia iis, qui Miſſæ adſtant, miniſtranda. *l.3. c.18. n.13. p.373.*

Nativitatis Domini Solemnitas excepta fuit in prohibitione, ne plures Miſſæ ab uno Sacerdote eodem die celebrarentur. *l.3. c.21. n.8. p.389.*

Navigium.

In Navigio in mari Miſſa celebrari poteſt, dummodo Apoſtolicum adſit privilegium, neque ad hoc Altaris portatilis privilegium ſufficit. *l.3. c.6. n.10.*, *& 11. p.294.*, *& ſeq.* Hoc privilegium Miſſæ in mari celebrandæ Clemens XI. Ordini Jeroſolymitano conceſſit. *ibid.* Idemque a Benedicto XIV. eidem ordini conceſſum fuit ſub quibuſdam conditionibus, quod etiam ad Pontificias triremes extenſum eſt. *Append. 6. per tot. p.404.*

Nazareni.

Nazareni inter primos Chriſtianos erantque a vino ex voto abſtinebant, quare veriſimile eſt communionem ſub ſpecie tantum panis traditam eis fuiſſe. *l.2. c.22. n.39. p.227.*

Neceſſitas.

Neceſſitas multifariam urgere poteſt, ut Sacerdos lethalis peccati reus, præmiſſa contritione, Miſſam licite celebret. *l.3. c.11. n.5. & ſeqq. p.322.* V. *Licita Miſſæ celebratio.*

Nobis.

Nobis quoque peccatoribus &c ultima eſt Canonis oratio. V. *Oratio.*

Noto.

Nota ILL. olim idem valebat, ac nunc apud nos, NN. *l.2. c.13. n.5. p.139.*

Notarius.

Notariorum Sedis Apoſtolicæ de numero participantium privilegia Cathedrale Collegium Patavinum obtinuit. V. *Collegium.*

Novella.

Novella quædam Juſtiniani Imperatoris mutationem quamdam in Miſſam induxit. V. *Juſtinianus.*

Numerus.

Numerus impar Unitatem, & conjunctionem deſignat, illumque Eccleſia amat. *l.2. c.5. n.3. p.85.*

Nuptiæ.

Nuptiæ ſi benedicendæ ſint, non proinde ſecunda Miſſa eodem die a Sacerdote celebrari poteſt. *l.3. c.5. n.3. p.284.*

O

Oblatio.

OBlationes olim a Fidelibus in cornu Epiſtolæ fiebant, & ideo Sacerdos a cornu Epiſtolæ ad Evangelii cornu tranſit, & illuc deinde redit. *l.2. c.6. n.6. p.96.* Dum Oblationes in Miſſa fiebant, nihil recitabatur, ſed in Eccleſia Carthaginenſi a tempore S. Auguſtini nonnulli verſiculi ex pſalmis cani cœperunt, quem morem contra alios ipſe defendit. *c.9. n.2. p.100.* Ab Oblationibus Offertorium nomen traxit. V. *Offertorium.*

Panis, & Vini oblationem Fideles omnes ad Miſſarum ſolemnia convenientes non modica quantitate ad Altare olim faciebant, cujus Panis, & Vini pars conſecrabatur, & offerenti dabatur, reliquum Sacerdotibus, & Clericis ſuſtentandis cedebat. *l.3. c.21. n.1. p.384.* Hic mos diu viguit, & idcirco Chriſtiani omnes a Tertulliano Sacerdotes appellati fuerunt. *ibid.* Licebat etiam ad Altare oleum, incenſum, novas Spicas, & Uvas offerre: alii fructus ad Epiſcopum deferebantur, ut Presbyteris, Diaconis, & Clericis diſtribuerentur. *n. 2. p. 385.* In Eccleſia Carthaginenſi in Paſchate Lac, & Mel pariter offerebantur, ut recens baptizatis darentur. *ibid.* Poſteriori ætate nihil, præter Panem, & Vinum, offertorii tempore offerri conſuevit, & ſi quid aliud fideles in Sacerdotum commodum ad Altare offerre voluiſſent, id vel ante Miſſam, vel ante, aut ſtatim poſt Evangelium fieri licebat. *ibid.*

Pecunia an prioribus Eccleſiæ ſæculis ad Altare offerri ſoleret, incertum eſt. *l.3. c.21. n.3. p.386.* ſubſecutis temporibus offerri conſuevit, ſed quando hic mos cœperit, non ſatis exploratum eſt. *n.4. p. ead.* certum eſt, olim ſive panem, ſive denarium Eccleſiæ, & Clericis in commune oblatum fuiſſe, & non peculiari Sacerdoti, ut Miſſam privatim faceret, quæ uni eleemoſynam offerenti prodeſſet, aut cui idem prodeſſe vellet. Hic mos eleemoſynam in particulari offerendi, non ante ſæculum VIII. cœpit, neque ante ſæculum XII. ubique exceptus eſt. *n.5. p.387.*

Oblatio materiæ in Miſſa conſecrandæ, mente ſaltem ſemper facienda eſt, antequam materia ipſa conſecretur. *l.3. c.15. a n.1. ad 13. p.344., & ſeqq., & c.18. a n.1. ad 5. p.366., & ſeqq.*

In oblatione Calicis dicitur, *offerimus*, quia olim Sacerdos cum Diacono eam orationem in Miſſa ſolemni recitabat, qui ritus poſtea in privata retentus eſt. *l.2. c.10. n.1. p.113., & n.17. p. 120.* Dicitur, *Calicem ſalutaris*, ideſt Chriſti, qui illum *offerendum* inſtituit. ſi diceretur *Calicem ſalutarem* adhuc vera eſſet verborum Sententia reſpectu futuræ conſecrationis *n.18. p.120.*

Per *Oblationem*, quæ vox in ſecunda Canonis oratione *Hanc igitur &c.* habetur, non indicatur oblatio facta, ſed mox facienda. *l.. c.14. n.. p.152.*

Oculus.

Oculos ad cœlum Chriſtum elevaſſe in Panis conſecratione, ſcimus ex Apoſtolica traditione. *l. 2. c.12. n.10. p. 134.* etiam alias Chriſtum oculos ad cœlum elevaſſe ex Evangelio habemus. *ibid.*

Offertorium.

Offerre alii præter Sacerdotes in canone Miſſæ dicuntur, & quomodo. V. *Prima Canonis oratio.*

Offertorium continet omnia, quæ ſunt a verbis *Dominus vobiſcum* poſt Symbolum, uſque ad concluſionem ſecretæ orationis, & nomen traxit ab oblationibus, quas antiquitus in uſum Sacrificii Fideles faciebant. *l.2. c.9. n.1., & 2. p.110.* Non conſtat, quis auctor conſuetudinis canendi offertorium fuerit. *ibid.*

Offertorium Miſſæ Defunctorum ad modum Reſponſorii compoſitum eſt, per ea verba, *Libera animas de pœnis Inferni &c.* Eccleſia non orat pro iis, qui æterno igni addicti ſunt, neque putat, animas in Purgatorio detentas ad Inferos eſſe dejiciendas. *l.2. c.9. n.3. p.111.* Hoc Reſponſorium legi conſueverat, cum ægrotus morti proximus eſſet, inde in Miſſis, & funeribus fortaſſis adhiberi cœpit, retrahendo tempus ad punctum mortis *n.4. p. ead.* Nihil in iis verbis continetur non verum: de purgatorio enim intelligenda ſunt, & quomodo *n.5., & 6. p.112.*

Officium.

Officii Divini nomine Miſſa etiam intelligitur. *l.3. c.3. n.4. p.272.*

Officium votivum in Beatorum honorem recitari non debet. Poteſt vero aliud officium in eorumdem honorem recitari, non ad ſatisfaciendum obligationi, ſed ex devotione. *Append. t1. poſt tit. 2. §. Secunda, et §. Tertia p.488.*

Olei uſus in conſecrationibus. V. *Conſecratio.*

Orarium.

Orarium apud profanos Scriptores Sudariolum ſignificat, apud Sacros Stolam, *l.1. c.8. n.7. p.41.* Olim longius erat ad modum faſciæ, eoque Sigiſmundus Burgundiæ Rex Filium necari juſſit. *ibid.* Orarium dictum creditur ab ora, quæ veſtis laciniam ſignificat. *n. 8. p. ead.*

Oratio.

Oremus dicitur, ut adſtantes ad Orandum Deum excitentur. *l.2. c.5. n.1. p.84.*

Oratio *Miſereatur*, aliæque Orationes initio Miſſæ dicuntur, quibus peccatorum venia petitur. *l.2. c.3. n.4.*, *et* 5. *p.* 71., *et ſeq.* Orationes, & Confeſſiones noſtras Sancti audiunt, & intelligunt *n.*11. *p.*74.

Orationes apud Eccleſiaſticos Scriptores *Collectæ* dicuntur. *l.2. c.5. n.*1. *p.*84. olim diverſimode recitabantur. V. *Manus*.

Orationes Eccleſiæ nil falſi continent. *l.2. c.9. n.*5. *p.*112. Adventus tempore, dum dicitur *Rorate cæli*, & ſimilia, oratio ad tempus Prophetarum retrahitur. *n.4. p.*111.

Orationes quinque poſt Offertorium dicuntur, nempe *ſuſcipe Sancte Pater*, *Offerimus tibi Domine*, *In Spiritu humilitatis*, *Veni Sanctificator*, *ſuſcipe Sancta Trinitas.* Neque omnes admodum antiquæ ſunt, ab omnibus tamen receptæ. *l.2. c.10. n.* 1. *p.*113. Prima, *ſuſcipe &c.* plura continet, quæ fuſe explicantur. *n.2. p. ead.* Oratio *Offerimus* explicatur. *n.16. & ſeqq. p.*120.

Oratio *In ſpiritu humilitatis* vetuſtiſſima eſt, & in omnibus Miſſalibus reperitur; ex trium puerorum in fornace Babylonis oratione deſumpta eſt. *l.2. c.*10. *n.*20. *p.*121.

Oratio *Veni Sanctificator*, vetuſtiſſima eſt, & ad Spiritum Sanctum dirigitur: olim in quibuſdam Eccleſiis ejus loco hymnus Spiritus Sancti dicebatur: in Miſſa Mozarabica *Veni Sancte Spiritus Sanctificator* dicitur: conſonant veteres Liturgiæ Græcæ, & Latinæ; & quid per hanc orationem declaretur. *l.2. c.10. n.*20. *&* 21. *p.*121. *& ſeq.*

Oratio *Suſcipe Sancta Trinitas* incertum eſt, cujus ſit antiquitatis. Ejus ſubſtantia in Liturgiis Græcis, & in Miſſalibus ſæculo XI. antiquioribus reperitur. Eam non recitant Carthuſiani, ac per ipſam ſolam olim Eccleſia Gallicana, ut nunc FF. Prædicatores, & Carmelitæ, panem, & vinum ſimul offerebat. *l.2. c.*11. *n.4. p.*124. In hac oratione mentio fit Paſſionis, Reſurrectionis, & Aſcenſionis Chriſti, ut totum exprimatur Sacrificium. Græci Incarnationis etiam mentionem faciunt. *n.*5. *&* 6. *p.*124. *& ſeq.* Hæc oratio dirigitur ad SS. Trinitatem, quod olim non fiebat, & quare. *n.7. p.*125.

Orationes omnes olim ad Patrem dumtaxat dirigebantur, nunc ad SS. Trinitatem aliquando diriguntur, & quare. *l.2. c.*11. *n.*7. *p.*125. Quamquam etiam nunc orationes, paucis exceptis, ad Deum Patrem per Filium in unitate S. Spiritus diriguntur. *c.*13. *n.2. p.*137. Eccleſia vero in orationibus non Patrem, ſed Filium, & Spiritum Sanctum invitat, ut e cœlo adveniant, ad Patrem vero orat, ut mittat. *c.*10. *n.*21. *p.*122.

Orationem *Orate Fratres* Sacerdos dum profert, circulum conficit. *l.2. c.*11. *n.*8. *p.* 126. Hujus orationis ſubſtantia in SS. Jacobi, & Marci Liturgiis reperitur; quoad verborum formam S. Leoni tribui poteſt. *n.9. p. ead.*

Orationes ſecretæ quomodo dicendæ ſint. V. *Secreta.*

Orationes Canonis.

Prima Canonis oratio eſt *Te igitur*, & extenditur uſque ad *Hanc igitur &c.* Orationes *Memento Domine*, & *communicantes* non ſunt ab ea diverſæ, & quare. *l.2. c.*13. *n.*1. *p.*137. Dirigitur ad Patrem, & in ea Sacerdos pro Eccleſia Catholica, pro Papa, pro Epiſcopo, & in quibuſdam locis pro Rege precatur. Verbum *Illibata* denotat Sacrificia offerenda eſſe ſine cordis, & corporis macula. *n.2. & ſeqq. p.*138.

In hac oratione etiam in Eccleſia Orientali Summi Pontificis mentio fieri conſuevit: intermiſſa vero fuit propter Photii ſchiſma; ſed quoties de utraque Eccleſia concilianda actum fuit, Græci nomen Pontificis Canoni reſtituere debuerunt. *l.2. c.*13. *n.*3. *p.*138. In Eccleſia Occidentali eadem conſuetudo antiquiſſima, immo legibus ſancita eſt. *ibid.*

Mentio Epiſcopi eſt juxta Apoſtoli præceptum. In Oriente Presbyter pro Epiſcopo, hic pro Archiepiſcopo, iſte pro Patriarcha orat. Iidemque, & Cardinales pro ſe ipſis orant. Romæ Epiſcopi nomen omittitur, & quare, neque licet Regularibus pro Epiſcopo Superiorem Generalem, neque Clero Prælatum ſibi præpoſitum, licet Juriſdictionem quaſi Epiſcopalem, & Territorium ſeparatum habeat, neque Presbytero proprium Epiſcopum in aliena Diœceſi nominare. *l.*3. *c.*13. *n.4. p.*138.

Mos orandi pro Regibus ex Apoſtolo, & antiquis Patribus habetur, immo in quibuſdam Liturgiis poſt Conſtantinum nomen erat Imperatoris, qui tunc regnaret. *l.2. c.* 13. *n.5. p.*139.

Ejuſdem orationis verba, *& omnibus Orthodoxis &c.* in vetuſto Ordine Romano, & in aliis antiquis libris deſunt, & alii ea redundare affirmant, ſed perperam. *l.2. c.*13. *n.*6. *et* 7. *p.*140.

Ad verbum *Memento* Sacerdos pro vivis orat, quibus Sacrificii fructum applicare intendit, non tamen eos nominat, ſed animo præſentes habet. *l.2. c.*13. *n.*8. *et* 9. *p.*140.

In eadem oratione verba, *pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt*, non ſignificant, alios præter Sacerdotes conſecrare, ſed offerre ii etiam dicuntur, qui aliquid ad Sacrificium conferunt, & aliquo modo concurrunt. *l.2. c.*13. *n.*11. *et* 12. *p.*141. *et ſeq.* Particula *vel* hic eſt copulativa, neque correctionem continet, neque denotat utrumque ad libitum dici, vel omitti poſſe, neque ſcribenda eſt rubrica. *n.*13. *et* 14. *p.*143. *et ſeq.*

Verba *pro quibus tibi offerimus* in quibuſdam antiquis Codicibus deeſſe dicuntur, ſed retinenda ſunt. *ibid.* In hac oratione quid ſignificet *Sacrificium laudis*. V. *Sacrificium*.

Primæ hujus orationis pars eſt *Communicantes &c.* Hæc ſignificat unionem Sanctorum in cœlo exiſtentium, cum Fidelibus in terra degentibus, ac per eamdem Sanctorum opem petimus, quod Chriſti meritis non derogat. *l.2. c.13. n.21. p.148. et n.25. p.150.*

In eadem oratione poſt B. M. Virginem, & Apoſtolos, Martyrum duodecim, qui vel Romæ, vel in locis Patriarchatui Romano proxime ſubjectis paſſi ſunt, mentio fit: incertum eſt quis fuerit S. Xiſtus, qui inter hos Martyres memoratur. Nulli Confeſſores in Eccleſia Romana nominatur, bene vero apud Ambroſianos, & alios. *l.2. c.13. n.22. et ſeqq. p.148. et ſeqq.*

Prima hæc oratio in quibuſdam Miſſalibus appellatur *ſuper Diptycha*. V. *Diptycha*. Vetus diſciplina eſt oſculandi Altare ad verba *Supplices rogamus ac petimus*, quod quidam Regulares omittunt. *l.2. c.13. n.28. p.151.* Tria Crucis ſigna in hac oratione fiunt. V. *Crux*.

Secunda Canonis oratio eſt, *Hanc igitur &c.*, & quatuor continet petitiones. In Paſchate, & Pentecoſte nonnulla adduntur quoad eos, qui tunc baptizantur. *l.2. c.14. n.1. p.152.* Verba *Hanc oblationem* non indicant oblationem jam factam, ſed faciendam, quam Sacerdos animo præſentem habet. *n.2. p.ead.* S. Gregorius huic orationi addidit *dieſque noſtros &c.*

In hac oratione per illa: *In electorum tuorum jubeas grege numerari*, petitur, ut Deus nos ad ſe convertat, & ad æternam Beatitudinem perducat. *l.2. c.14. n.3. & 4. p.153.* Manus ſuper hoſtiam, & Calicem extenduntur, & quare. *n.5. p.154.* V. *Manus*.

Tertia Canonis oratio eſt, *Quam oblationem &c.* uſque ad finem conſecrationis, & in ea Eccleſia Deum orat, ut oblationem faciat *benedictam &c.* quæ verba diverſimode explicari poſſunt. *l.2. c.18. n.1. & 2. p.154. & ſeqq.*

In hac oratione petitur, ut panis, & vini fiat tranſubſtantiatio in Corpus, & Sanguinem Chriſti, licet certo futura ſit, nam poteſt a Deo peti, quod certo futurum eſt. Vel fortaſſis non petitur, ut conſecratio impleatur, ſed ut nobis fructuoſa fiat. *l.2. c.15. n.2. p.155.* Quinque in eadem oratione Crucis ſigna fiunt. V. *Crux*. Verba conſecrationis, & quæ proxime præcedunt, quo ſenſu a Sacerdote proferantur. V. *Conſecratio*.

Quarta Canonis oratio incipit ab iis verbis, *Unde & memores Domine &c.*, & ducitur uſque ad *Memento*. In quibuſdam Miſſalibus, ubi in prima hujus orationis parte legitur, *Domini noſtri*, habetur, *Domini Dei noſtri*, quæ vox *Dei*, licet optima, & magni momenti ſit, omittenda videtur ab iis, qui ritum Romanum ſequuntur. *l.2. c.16. n.1. & 2. p.173.* Eadem oratio apud S. Ambroſium reperitur: & in quibuſdam Miſſalibus legitur, *unde & memores ſumus*. *ibid.* Verba illa *Hoſtiam puram, hoſtiam ſanctam, hoſtiam immaculatam*, quomodo intelligantur. *n.3. p.174.*

In hac oratione, dum Sacerdos Deum orat, ut oblata ſibi corporis, & ſanguinis Chriſti dona ſereno, & propitio vultu reſpiciat, non cenſet, ſe Mediatorem eſſe inter Patrem, & Chriſtum, ſed quia oblatio vel ex parte Sacerdotis, vel ex parte Populi poteſt non eſſe accepta. *l.2. c.16. a n.10. ad 21.* Verba illa *Sanctum Sacrificium, Immaculatam Hoſtiam* recte conjungi poſſunt cum verbis proxime præcedentibus, nempe, *quod tibi obtulit .... Melchiſedech*, vel cum proxime ſequentibus, *ſupplices te rogamus &c.* Ita ut ad novæ legis Sacrificium referantur. *ibid. & n.22. p.183.*

Ad hujus orationis finem Sacerdos Deum orat, ut jubeat, oblata per manus Angeli in ſublime Altare ſuum in conſpectu Divinæ Majeſtatis perferri, videlicet, ut jubeat Fidelium vota, & preces Angelorum miniſterio in conſpectum ſuum perferri, ut eorumdem Angelorum miniſterio ei grata ſint. *l.2. c.16. n.23. & ſeqq. p.184.* Actiones quædam in hac oratione fiunt. V. *Acta*.

Quinta Canonis oratio incipit, *Memento etiam, Domine*: ubi particula *etiam* non redundat, ſed indicat, orationem, haſtenus pro vivis factam; deinceps pro defunctis continuari. Ac primo Sacerdos animo præſentes habere debet defunctos, pro quibus præcipue intendit orare: deinde pro animabus omnibus precatur, quæ in Purgatorio detinentur, & quo modo id ex Apoſtolica deſcendit traditione. *l.2. c.17. n.1. & ſeqq. p.186.*

Hæc oratio olim vocabatur *oratio ſuper Diptycha*, & quare: ejus veſtigia in Gallia remanent. *l.2. c.17. n.4. & 5. p.187.*

Ultima Canonis oratio incipit, *Nobis quoque peccatoribus &c.* ac deſinit in clauſulam. *Per omnia ſecula ſeculorum*, quæ proxime orationem præcedit Dominicalem. *l.2. c.18. n.1. p.188.*

In hac oratione Sacerdos Deum precatur, ut ſe, & adſtantes in Triumphantis Eccleſiæ conſortium, *non æſtimator meriti* admittat, & idcirco hæc oratio dicitur *ad conſortium*, & quid per *meritum* intelligatur. *l.2. c.18. n.2. & 3. p.189. & n.8. p.195.* V. *Meritum*.

In eadem oratione plures Sancti diverſi ordinis, inter quos Joannes, Stephanus, Matthias, Petrus, invocantur, & quare, & quo ordine. *l.2. c.18. a n.4. ad 7. p.189. & ſeqq.* V. *Joan-*

Digitized by Google

V. *Joannes*, *Stephanus*, *Matthias*, *Petrus*.

Ad illa verba, *Largitor admitte*, olim novi fructus benedicebantur. *l.2. c.18. n.9. et ſeqq. p.101.* V. *Benedictio*. Reliqua verba *Sanctificas*, *Vivificas &c.* explicantur. *n.13. p.192.* Actiones, quæ in hac oratione fiunt, ſunt plura Crucis ſigna, itemque parva Hoſtiæ, & Calicis elevatio, & explicantur. *n.14. et ſeqq. p.193.*

Oratio Dominicalis ex Apoſtolica conſuetudine in Miſſa recitatur. Non tamen eſt Canonis pars, neque a S. Gregorio addita eſt, & ante ipſam Latini, aliique pie iis verbis præfantur: *Oremus: Præceptis &c. l.2. c.19. n.1. et 2. p.195.*

S. Gregorii ætate oratio Dominicalis fortaſſis vel non amplius in Miſſa recitabatur, vel poſt communionem dicebatur, & idem Sanctus ante communionem recitari juſſit. *c.12. n.8. p.133.* Falſum omnino eſt Miſſam Apoſtolicis temporibus ex ſola oratione Dominicali conſtitiſſe. *ibid. et n.3. p.196.*

Oratio Dominicalis ſubmiſſa voce in Divinis Officiis, elata in Miſſa recitatur, & quare. Olim Catechumeni non prius hanc orationem docebantur, quam ſatis ad ſuſcipiendum Baptiſma inſtructi eſſent. *l.2. c.19. n.4. p.197.*

Oratio Dominicalis in Miſſa Græcorum tum a Sacerdote, tum a Populo recitari conſuevit, quam diſciplinam Eccleſia Gallicana aliquando retinuit. *l.2. c.19. n.5. et 6. p.198.* clauditur voce *Amen*. *ibid.* V. *Amen*.

Oratio *Libera nos etc.* eſt orationis Dominicæ continuatio. In ea a malis liberari petimus, quare græce *Emboliſmus* dicitur, & quid per *mala* intelligatur. *l.2. c.19. n.6. et 7. p.198. et ſeq.* In eadem ad B. Virginem, & ad alios Sanctos confugimus, inter quos adeſt S. Andreas, quia primus ad Apoſtolatum vocatus fuit, & olim Sacerdoti licebat quoslibet alios Sanctos addere, & alicubi alii nominantur. *ibid.* In hac oratione nonnullæ fiunt actiones, & quid ſignificent. *n.9. et ſeqq. p.200.* V. *Actio*. *Patena*.

Oratio, *Hæc commixtio &c.* Feria VI. in Paraſceve omittitur, & quare: & vox *Commixtio* ad panis, & vini ſpecies referri debet. *l.2. c.20. n.19. p.221.*

Oratio *Agnus Dei* a Sergio I. in Miſſam introducta fuit. Sacerdos in hac oratione ter ſibi pectus percutit in ſignum contritionis, etiam cum dicit, *Dona nobis pacem*, & quare. In Miſſis defunctorum omittitur pectoris percuſſio, nec dicitur *Miſerere nobis*, ſed *Dona eis requiem*, & quare. *l.2. c.20. n.20. p.221.*

Orationes tres poſt *Agnus Dei* dicuntur, quæ ex piorum hominum traditione inſtitutæ ſunt. *l.2. c.20. n.20. p.222.* Earum vero prima in Miſſis defunctorum omittitur, & quare. *ibid.*

Oratio, quæ *Poſtcommunio* appellatur quid ſit. V. *Poſtcommunio*. Orationes, quas Sacerdos poſt Communionem recitat, tum ad ipſum, tum ad cæteros communicantes ſpectant. *l.3. c.18. n.9. p.370.*

Oratio *ſuper Populum* vetuſtiſſima eſt, & olim in omnibus Miſſis per totum annum dicebatur; nunc in Miſſa feriali per Quadrageſimam ſolum dicitur. *l.2. c.24. n.2. p.252.*

Oratorium.

Oratoria in Templi ambitu ad Miſſam celebrandam olim erant, cum unicum in Templo Altare eſſet, ut nunc apud Græcos. *l.1. c.2. n.11. p.15.*

Oratorium omnium Sanctorum Gregorius III. extruxit, in quo Reliquias Sanctorum ex omnibus orbis terræ partibus conquiſitas repoſuit, & cujuſque Sancti Feſtivitatem in eo celebrari juſſit. *l.2. c.12. n.12. p.136.*

In Oratoriis privatis, domeſticiſque Sacellis Miſſa ex privilegio celebrari poteſt. Hoc vero privilegium nunc Romano Pontifici reſervatum eſt. *l.1. c.1. n.11. p.8. et l.3. c.6. n.1. et 2. p.188.*

In privatis Epiſcoporum, & Cardinalium Oratoriis, ſeu Capellis plures quotidie Miſſæ celebrari poſſunt etiam a Sacerdotibus, qui non ſint de Familia, licet Epiſcopus, vel Cardinalis abſit; & qui Miſſam in iis audiat, licet non ſit de Familia, Eccleſiaſtico præcepto ſatisfacit. *n.6. p.190.*

In Oratoriis privatis dum Summi Pontifices privilegium celebrandæ Miſſæ concedunt, ſolent diem Nativitatis Domini, & ſimiles ſolemnitates excipere. *l.3. c.4. n.2. p.177.* Sed ſi ob aliquam rationabilem cauſam permittat, ut etiam illis ſolemnioribus diebus Miſſa in iis Oratoriis celebretur, ſacra Concilii Congregatio cenſuit, die Nativitatis Domini tres Miſſas in iis celebrari poſſe; & quare. *a n.3. ad 8. p.ead. et ſeqq.*

In Oratoriis publicis intra alicujus Parochiæ fines ſitis, Epiſcopus juſte prohibere poteſt, ne alia Miſſa ante Parochialem celebretur. *Append.12. Inſtitut.44. §. Denique. p.493.* V. *Parochialis*.

Ordo.

Ordo incipiendi Miſſam pluribus orationibus perficitur. *l.2. c.3. per tot. p.70. et ſeqq.*

Ordo, quo Chriſtus Euchariſtiam inſtituit, deſcribitur. *l.2. c.15. n.8. et ſeqq. p.158. et ſeqq.*

Ordo debitus ſervandus eſt in Miſſa celebranda. *l.3. c.15. n.2. p.345.*

Ordo Sacerdotalis non eſt contemnendus, quod nonnulli Sacerdotes fuerint, qui avaritiæ, & turpi quæſtui pro Miſſæ celebratione ſtuduerint. *Append.4. in epiſt. ad Pont. §. Neque aliquis p.445.* Neque contemnendi ſunt Ordines Religioſi, quod in eis aliqua vitia detegantur. *ibid.*

Or-

Ordinatio ut valida ſit, requiritur, ut ordinans, & ordinatus debitam intentionem habeant: & quid de proteſtatione, quam Epiſcopi ſolent ordinationi præmittere. *l.3.c.10. n.1. & ſeqq.* p.300. V. *Intentio. Validitas*. Presbyteri, dum ordinantur, Epiſcopo concelebrant. V. *Concelebratio*.

Orientales.

Orientales in ſuis Liturgiis lingua utuntur pluribus incognita. V. *Lingua*. Iidem ſolent rem jam conceſſam, quaſi nondum conceſſa ſit, precibus poſtulare. *l.2. c.15. n.19. p.* 163.

In Orientali Eccleſia nunquam, quod ſciatur, Sacerdos eodem die plures Miſſas celebravit; immo apud ipſos neque licet ad idem Altare eodem die Miſſas a pluribus Sacerdotibus celebrari, niſi gravis neceſſitas urgeat, & hoc ſemper Sedes Apoſtolica retinendum eſſe cenſuit. *l.3. c.5. n.6. p.287.*

Oſculum.

Oſculum quædam ſalutatio eſt, & Sacerdos dum Altare oſculatur, ſe adhærere Chriſto profitetur. *l.2. c.3. n.7. p.72.* Carthuſiani, & Dominicani Altare non oſculantur, ſed capite inclinato illud ſalutant: qui vero Altare oſculantur, neque hoc, neque crucem ſalutant, & quare. *n.12. p.74.*

Romano Pontifici ad Altare accedenti, ut ſolemniter celebret, tres Cardinales occurrunt, ejus pectus, & faciem oſculantes, & quid hæc oſcula ſignificent. *l.2. c.4. n.5. p.78.*

Sacerdos, aliique librum Evangeliorum in Miſſa oſculantur. V. *Evangelium*.

Vetus eſt diſciplina oſculandi Altare ad verba *ſupplices te rogamus &c. l.2. c.13. n.28. p.*191.

Oſculo olim pax in Miſſa ante communionem dabatur; ſed ſubſecutis temporibus Franciſcani propter hominum malitiam morem invexerunt, ut non amplius per oſculum, ſed per amplexum pax daretur, vel parva tabella, in qua Crucifixi imago depicta eſt, ad oſculum præferretur, quam proinde *Oſculatorium* appellant. *l.2. c.20. n.22., et* 23. *p.*213. Sacerdos, antequam det pacem, Altare oſculatur, & quare, & hujuſmodi oſculum *Sanctum* appellatur. Olim oſculabatur hoſtiam, quod non amplius admittendum eſt. *Ibid.*

Oſcula Chriſtianorum, ex quorundam malitia in ejuſmodi oſcula olim abierunt, quæ Ethnici per vias ſibi offerebant, quæ conſuetudo, licet a Tiberio ſublata fuerit, firmius tamen invaluit. *l.2. c.20. n.23. p.213.*

P

Pactum.

PActum quodcumque ſuper ſtipendio pro Miſſa celebranda interponere deteſtabile eſt. *Append.4. in Epiſt. ad Pont. 5. Per te. p.*440.

Palla.

Palla a corporali diſtinguitur. Theatinis duplicis pallæ uſus conceſſus eſt. *l.1. c.5. n.6. p.*29. Ab Epiſcopo, vel ab alio facultatem habente benedicitur. *c.4. n.1. p.*31.

Panis.

Panis in Miſſa conſecrandus debet eſſe mundiſſimus. *l.2. c.10. n.4. p.*114. Debet eſſe triticeus. *l.3. c.10. n.14. p.315.* V. *Validitas*.

Hic Panis olim a Fidelibus offerebatur, qui plerumque ab Offerentibus ſubactus erat. Ad abuſus tollendos farinæ oblatio ſubſtituta fuit, ex qua a Sacris Virginibus, devotiſque Matronis in Oriente, a Presbyteris, & Clericis in Occidente panis conſecrandus conficitur. *l.1. c.6. n.1. p.31.* Quædam regulæ Ordinis S. Benedicti præſcribunt, ut in conficiendo hoc pane dicantur Pſalmi, ſervetur ſilentium, ligna de induſtria præparentur. *ibid.*

In pane Euchariſtico, Crucis, vel Chriſti imago imprimi conſuevit, qui mos eſt antiquiſſimus in utraque Eccleſia. *l.1. c.6. n.5. p.*33. Incertum tamen eſt, quo tempore hic panis ferro ignito confici cœperit. *ibid.*

Papa Stolam ſemper geſtat. V. *Stola. Romanus Pontifex*.

Parochus. Parochia.

Parochi in quibuſdam Diœceſibus Decretis Synodalibus obligantur ad tres Miſſas in ſingulis hebdomadis celebrandas. *l.3. c.3. n.3. p.271.* Diebus feſtis de præcepto tenentur Miſſam celebrare, aut, ſi legitime impediti ſint, hoc munus alteri Sacerdoti committere, quia Parochiani Miſſam iis diebus audire tenentur, & jus habent eam in Templo Parochiali audiendi. *ibid.* Aliis etiam diebus ob peculiares cauſas poſſunt ad Miſſam celebrandam obligari. *n.4. p.*272.

Parochi quicumque diebus Dominicis, & Feſtis ex præcepto tenentur Miſſam Populo applicare. *l.3. c.8. n.2. p.300.* V. *Applicatio*.

Si Parochus duas regat Parochias, nec Populus poſſit in alterutram convenire, neque alius adſit Sacerdos, qui Miſſam celebret, adeoque neceſſitas vere urgeat, poteſt eodem die duas Miſſas celebrare. Sed quæſtio adhuc eſt, an ad hoc Epiſcopi licentia requiratur. *l.3. c.5. n.1. 2., et 4. p.282., et ſeqq.* Regulæ nonnullæ in hac concedenda facultate ſervandæ ſunt. *ibid.* Non licet Parocho Officium Feriæ VI. majoris hebdomadæ mane facere in una Eccleſia, & iterare in altera, & quare. Neque ei licet in prima Eccleſia Hoſtiam conſecratam ſine vino ſumere, ut jejunus poſſit idem officium in alia Eccleſia celebrare. *n.5. p.*286. Si per incogitantiam Sacramentum in utraque Parochiali Eccleſia in Sepulcro condidiſſet, conſultius eſt, ut officium in altera Eccleſia omittat, & Sacramentum in Tabernaculo recondat. *ibid.*

Parochi Feſta ſaltem de præcepto, quæ

in

Digitized by Google

in hebdomadam ſequentem incidunt, Populo annunciare debent; expediret etiam, ut de Myſterio, quod recurrente illa celebritate Eccleſia conſiderandum proponit, Populum inſtruerent. *poſt Append.* 13. *in Præf. Bened. XIV.* n. 5. p. 499. Item Dominicis, & Feſtis diebus de præcepto debent Populum ſalutaribus verbis in Miſſa poſt Evangelium paſcere, & Miſſæ myſteria explanare. *ibid.*, & *n.* 6., & *l.* 2. *c.* 7. *n.* 8. *p.* 100.

Parochi Fidelibus ſuadere debent, ut, ſi Epiſcopus circa communionem nonnulla pro tempore, loco, & perſonis pie inſtituerit, his inſtitutis acquieſcant. *Append.* 10. *in Epiſtola Bened. XIV.* §. *Haud ægre* p. 480. V. *Communio Populi*.

Parochis Benedictus XIV. dum Bononiæ moraretur, modum inſinuavit, quo commode Sacrum facere coram pauperum cadaveribus poſſent, quæ gratis tumulanda ſunt. *l.* 3. *c.* 22. *n.* 13. *p.* 4?4.

Parochi latini prohibentur Euchariſtiam ſub ſpecie fermentati, & Parochi Græci ſub ſpecie azymi, pro communione Populi aſſervare. *Append.* 3. §. *De ſacramento. n.* XI. p. 433.

Parochiali Miſſæ Fideles diebus feſtis in propria Parochia jure communi adeſſe debent, & ante Concilium Sardicenſe in uſu erat, ut qui tribus Dominicis Parochiali Miſſæ non adeſſet, communione privaretur. & ex Pontificiis, & Synodalibus conſtitutionibus antiquis conſtat Populos Feſtis diebus in ſuis Parochiis teneri Miſſam audire. *Append.* 12. *tit. de oblig. aud. Miſſ.* §. *Quod vero p.* 491. Verum his conſtitutionibus, tum contraria conſuetudine, tum poſterioribus Pontificum ſanctionibus derogatum eſt; quare licet Miſſam extra propriam Parochiam diebus Feſtis audire neque Populi ad eam in propria Parochia audiendam præcepto compellendi ſunt, ſed ſuaſionibus alliciendi. §. *Verum, et ſeqq. p.* 492. Jus tamen habent Miſſam in Templo Parochiali diebus feſtis audiendi *l.* 3. *c.* 3. *n.* 2., & 3. *p.* 271. Epiſcopus poteſt in Synodo, vel extra Synodum prohibere, ne in publicis Oratoriis ante Miſſam Parochialem alia Miſſa celebretur, idque erit obſervandum, etiamſi ſacra Concilii Congregatio aliter reſpondiſſet. *Append.* 12. *ſub tit. Inſtitutione* 4?? §. *Denique p.* 493.

Particula.

Particula *&*, vel *autem* vim cauſalis apud Hebræos, & aliquando in ſacris paginis habet. *l.* 2. *c.* 16. *n.* 20. *p.* 182. Eadem particula *et* in ſacris paginis, ſæpe vim disjunctivam habet. *c.* 22. *n.* 22. *p.* 228.

Particula *vel* in illis Canonis verbis, *tibi offerimus, vel qui tibi offerunt* eſt copulativa, neque correctionem ſignificat, neque ſcribenda eſt rubrica. *l.* 2. *c.* 13. *n.* 13., *et* 14. *p.* 143. Eadem particula in illo D. Pauli textu, *quicumque manducaverit, vel biberit &c.* innuit, unicuique licere ſub utralibet ſpecie Euchariſtiam ſumere. *c.* 22. *n.* 19. *p.* 227.

Particula, quæ in fractione hoſtiæ in Calicem immittitur, ex inferiori parte abrumpenda eſt. Si poſt ſanguinis ſumptionem in Calicis fundo remaneat, quomodo ſit extrahenda. *l.* 3. *c.* 17. *n.* 2. *p.* 360. V. *Hoſtia*.

Particulæ, quæ in Miſſa Populo diſtribuendæ conſecrantur, quomodo conſecrandæ ſint. V. *Hoſtia*.

Paſſio.

Paſſionis Chriſti commemorationem in Miſſa fieri, ipſe Chriſtus, & non Alexander I. inſtituit. *l.* 2. *c.* 12. *n.* 12. *p.* 130.

Paſſio Chriſti in Miſſa ſufficienter repræſentatur per manus ante pectus expanſas, nec opus eſt ad illam ſignificandam, ut manus in formam Crucis tollantur. *l.* 2. *c.* 26. *n.* 4. *p.* 274. Eadem Chriſti Paſſio, & Mors per conſecrationem repræſentatur. *c.* 20. *n.* 17. *p.* 269.

Patena.

Patena a patendo dicitur, & a tempore Apoſtolorum uſitata eſt. Græci *diſcon* appellant, ac magis quam noſtra concava eſt. Eadem, qua calices, materia conflatur. *l.* 1. *c.* 5. *n.* 1., & 2. *p.* 27., & *Append.* 2. §. *Nos bene. p.* 426. Incertum eſt, an Chriſtus Panem conſecratum in patena poſuerit. *Ibid.* Aureas, & Argenteas patenas Summi Pontifices, & Imperatores Baſilicis obtulerunt; & in quibuſdam veteribus patenis ſacræ Imagines, & hieroglyphica inſculpta viſuntur. *ibid.*

Patenæ Miniſteriales grandiores erant ad Euchariſtiam Populo diſpertiendam: nunc parvæ ſunt Patenæ, quia pauci in Miſſa Euchariſtiam ſumunt. *l.* 1. *c.* 5. *n.* 2. *p.* 27.

Patena monumenti Chriſti lapidem ſignificat. *l.* 1. *c.* 5. *n.* 3. *p.* 28. Ab Epiſcopo conſecranda eſt, & quare. *c.* 4. *n.* 2. *p.* 21.

Patenam ſub corporali poſitam Sacerdos ante orationem *Libera nos &c.* apprehendit. In Miſſis cantatis Subdiaconus illam velo involutam uſque ad orationem Dominicam tenet. Idque in Pariſienſi Eccleſia ab Acolyto ſit; & alicubi Diaconus eam Populo oſtendit, ut ad Communionem invitet. Sacerdos illa ſe ſigno Crucis ſignat, eamque oſculatur, & hoſtiæ ſupponit, & quare. *l.* 2. *c.* 19. *n.* 9., & 11. *p.* 200. Hic ritus ad pium ſanctarum mulierum officium referri poteſt, quæ *emerunt aromata, ut venientes ungerent Jeſum. n.* 10. *p. eod.* Alia tamen ejus ritus ratio deſumitur ex naturali ſerie actionum, quæ partim geſtæ ſunt, partim tunc geruntur. *n.* 11. *p.* 201. Patenæ pacis eſt inſtrumentum. *ibid.*

Patena, quæ cum S. Vulſtanus ſacrum in Navi faceret, e Miniſtri manu in Mare decidit, eodem Sancto intercedente, e fundo Maris in manus Miniſtri rediit. *l.* 3. *c.* 6. *n.* 10. *p.* 294.

S. *Pau-*

S. Paulus.

S. Paulus Sacrificii Miſſæ inſtitutionem a Chriſto accepit. *l.2. c.13. n.28. p.148.* Eccleſia Romana nunquam eum a S. Petro ſejungit, & in prima canonis Miſſæ oratione cum aliis Apoſtolis memorat. *ibid.*

S. Pauli verba 1. ad cor. *Numquid domos non habetis &c.* quomodo intelligenda ſint. *l.1. c.1. n.2. & 3. p.3.* Idem in Cænaculo diſputans adoleſcentem nomine Eurychum e feneſtra delapſum vitæ reſtituit. *ibid.*

Pauper.

Pauperum cadavera gratis ſepellenda ſunt, non tamen prius, quam coram ipſis res divina fiat; plures vero ſunt modi, quibus id ſine Parochorum incommodo obtineatur. *l.3. c.22. n.13. p.404.* In quibuſdam pauperes deterioris ſunt conditionis, quam Divites, in aliis melioris. *p.14. n.405.*

Paupertas non eſt titulus ſufficiens, ut Sacerdotes turpem quæſtum, & negotiationem pro Miſſa celebranda faciant. *Append.4. in Epiſt. ad Pont. §. Ut ſe p.443.*

Pax.

Pax vobis poſt *Gloria in Excelſis* in Miſſa Epiſcopus diebus lætitiæ dicit. diebus vero pœnitentiæ dicit *Dominus vobiſcum*, & quare. *l.2. c.4. n.18. p.82.* Priſcillianus perperam contendit, Epiſcopum in omnibus ſalutationibus dicere debuiſſe, *Pax vobis. ibid.*

Orientales Sacerdotes Populum ſalutant dicentes, *Pax omnibus. l.2. c.4. n.18. p.82.*

Pax vobis Feſtivitatem, & lætitiam denotat. Olim Epiſcopus, & Diaconus in quibuſdam cæremoniis extra Miſſam, & lector ante Evangelium eam formulam uſurpabant. *l.1. c.4. n.19. p.83.*

Pax in Miſſis ſolemnibus ante communionem datur, & per pacem Populus ad Communionem paratur. Omittitur in Miſſis defunctorum, & in Feria VI. in Paraſceve, & quare. *l.2. c.20. n.21. p.213.*

Olim Pax per oſculum dabatur, quæ conſuetudo uſque ad Innocentii III. tempora viguit, nunc datur per amplexum, vel per parvam tabellam, & quare. *l.2. c.20. n.22. & 23. p.213.* V. *Oſculum.*

Sacerdos, ante quam det pacem, Altare oſculatur, & quare. Græci, cæterique orientales, & Mozarabes dant pacem ante præfationem, quod faciunt etiam Maronitæ, ſed proprio quodam ritu. *ibid.*

Peccatum.

Peccatum lethale apud Hebræos utplurimum erat, aliquid Idolis oblatum apud ſe retinere. *l.2. c.9. n.3. p.115. & c.17. n.2. p.186*

Peccant lethaliter Sacerdotes, qui nunquam per annum Miſſam celebrant, vel numquam celebrare conſtituunt. *l.3. c.1. n.10. p.261* Graviter quoque peccant ſi alterutram tantum ſpeciem in Miſſa conſecrent. *c. 10. n.19. p.318.* Qui indigne conſecrant, plura peccata probabiliter committunt. *c.11. n.2. p.321.*

Peccatum grave, vel leve aliquando eſt Miſſam ante matutinum celebrare. *l.3. c.13. n.14. p.335.* V. *Licita Miſſæ Celebratio.* Peccatum graviſſimum eſt in conſecratione calicis dicere tantum *Hic eſt Calix Sanguinis mei. c.15. n.15. p.353.*

Peccat graviter Sacerdos, qui in peccato Euchariſtiam aliis miniſtrat: item Laicus qui ab eo, vel ab alio indigno Sacerdote eam ſcienter recipit. *l.3. c.19. n.8. & ſeqq. p.375.* V. *Communio Populi.* Item peccat Sacerdos, qui aliud Sacramentum in peccato miniſtrat, niſi premente neceſſitate baptizet. *ibid.*

Peccatori ad Sacramentum in peccatis ſuſcipiendum parato non eſt particula non conſecrata pro conſecrata offerenda, & quare. *l.3. c.20. n.4. p.381.*

Peccatori publico, ſive publice, ſive privatim Euchariſtiam petat, deneganda eſt, & quis ſit publicus peccator; occulto occulte petenti pariter deneganda eſt, & admonendus, ne publice petat, ſed ſi publice petat, ei præbenda eſt. Si occultum peccatum Sacerdos in Confeſſione ſciverit, peccator occulte petens non eſt a communione rejiciendus, niſi alia cauſa. *n.5. p.382.* In quibuſdam locis Reis morte plectendis Euchariſtia denegatur. *n.6. p. ead.* V. *communio Populi.*

Pecunia.

Pecunia quando ad altare offerri cœperit, incertum eſt. Olim in ſingulis Eccleſiis arca erat, in quam pecunia a Fidelibus inferebatur, & qui præerat, eam in uſum indigentium erogabat. *l.3. c.21. n.3. & 4. p.386.*

Pecunia ſæculo VIII. Sacerdotibus in particulari tradi cœpit, ut Miſſam facerent, cujus fructus alicui determinatæ perſonæ applicaretur. *l.3. c.21. n.5. p.387.* V. *Eleemoſyna.*

Penula.

Penula apud veteres veſtis Lugubris, & itineris erat; inde mulieribus. & viris in uſu fuit, & amplior facta ad Nobilium uſum. Ex ea ortum Planeta duxit. *l.1. c.8. n.12. p.43. & append.2. §. Quod ſi p.485.* controverſum eſt, utrum Penula, quam S. Paulus Epiſt.2. ad Timoth. memorat, veſtem ſacram, an libros veteris Teſtamenti ſignificet. *Append. ead. §. Sanctus Paulus & ſeq. p. ead.*

Percuſſio.

Percuſſio trina pectoris ad *Confiteor* ab exemplo Publicani ducta eſt, cujus mentio in Evangelio ſit, & contritionem ſignificat. *l.2. c.3. n.4. & 5. p.71. & ſeqq.* Idem ſignificat eadem trina percuſſio ad orationem *Agnus Dei c.20. n.20. p.212.*

Petra. Petrus.

Petra ſacra neceſſaria eſt ad Miſſam celebrandam, niſi Altare ſit conſecratum, eaque olim *Tabula Altaris*, & *Viaticum* appellabatur.

batur. *l.* 1. *c.* 2. *n.* 9. *p.* 14. Orientales pannis conſecratis pro Petra utuntur, quos *Antimenſia* vocant. *n.* 10. *p.* 15. In eadem petra reliquiæ ſanctorum reponuntur V. *Reliquiæ*.

S. Petrus a quibuſdam Patribus primus ad Apoſtolatum vocatus dicitur, non quod tempore prior vocatus, ſed quod ſupra cæteros Apoſtolos, & Eccleſiam univerſam eſt conſtitutus *l.* 2. *c.* 19. *n.* 8. *p.* 199.

S. Petrus Damiani adhuc puerulus inventum nummum Sacerdoti pro Miſſa celebranda dedit. *l.* 3. *c.* 21. *n.* 5. *p.* 387.

Petrus, qui in Canone Miſſæ poſt conſecrationem memoratur, eſt S. Petrus Exorciſta, qui cum S. Marcellino Presbytero paſſus fuit. *l.* 2. *c.* 18. *n.* 6. *p.* 190.

Philippus.

S. Philippus Nerius quibuſdam Sacerdotibus conſilium dabat, ut quotidie Miſſam celebrarent, aliis id vetabat. *l.* 3. *c.* 2. *n.* 4. *p.* 264.

Pileolum.

Pileolis in modum Camauri antiquitus Eccleſiaſtici uſi ſunt, inde Birreti uſus ortus eſt. Pileolus inter ſacra indumenta non recenſetur, eoque Sacerdotes in Miſſa ex Diſpenſatione Sedis Apoſtolicæ uti poſſunt. *l.* 1. *c.* 9. *per tot.* *p.* 46.

Pileoli nomine, quo caput tegitur, coma ſuppoſititia comprthenditur. V. *Coma*. Miſſionariis ad Sinas Pileoli uſus in Miſſa conceſſus eſt. V. *Veſtis*.

Placeat Oratio, quæ dicitur in fine Miſſæ. *l.* 2. *c.* 24. *n.* 5. *p.* 254.

Planeta.

Planeta ſexta eſt ex ſacris veſtibus; græce *Planeta*, latine *Caſula* dicitur, quia tamquam parva caſa totum corpus tegit. Olim a collo ad pedes tegebat, & brachia involuebat, ut qui iis uti vellet, Planetam ſuſtollere, & plicare, vel fibula ſubligare deberet, quali nunc Græci utuntur, idque poſt Confiteor fiebat. *l.* 1. *c.* 8. *n.* 5. *p.* 40. & *n.* 10. *p.* 42.

Ex veteri Planetæ forma mos ortus eſt, ut Miniſter in Elevatione Planetam extollat, & Diaconi, ac Subdiaconi in Quadrageſima, & diebus jejunii Planeta utantur in anteriori parte plicata, ſicut olim fiebat, ut eſſent in miniſtrando expeditiores. *l.* 1. *c.* 8. *n.* 11. *p.* 43.

Planeta olim profanum fuit indumentum, ac Laicis commune, a quibus dimiſſum homines Deo ſacri retinnesunt, ac poſtea Eccleſia tamquam peculiarem Sacrificio offerendo veſtem Sacerdotibus aſſignavit: incertum tamen quando id factum ſit *l.* 1. *c.* 8. *n.* 12. & 13. *p.* 43. & *ſeq.* A Penula, quæ Nobilium veſtis erat, Planetæ nomen ortum creditur. *ibid.* Quando Planetæ forma ad præſentem redacta ſit, ignoratur: Sæculo X. hujus formæ veſtigium in quadam Baſilicæ Lateranenſis pictura extitit, *ibid.* & *n.* 14. *p.* 44.

Planeta Charitatem, & inconſutilem Chriſti tunicam ſignificat: ex pectore, & ex humeris demiſſa, Deum, & proximum, amicum, & inimicum amandum eſſe innuit. Denorat etiam veſtem nuptialem. *l.* 1. *c.* 10. *n.* 9. *p.* 52.

Pœna.

Pœnæ olim ſtatutæ adverſus Sacerdotes, quorum negligentia particula conſecrata, vel gutta ſanguinis in Altare, vel in terram decidiſſet, jam obſoleverunr. Sed alias Eccleſiæ Moderatores imponere poſſunt. *l.* 3. *c.* 20. *n.* 7. *p.* 384.

Pœnæ excommunicationis, vel ſuſpenſionis ſubduntur illi, qui pingues pro Miſſis celebrandis eleemoſynas in una Diœceſi colligunt, eaſque diminutas in aliam Diœceſim tranſmittunt, ut in iis Miſſæ pro minori eleemoſyna celebrentur. *l.* 3. *in Brev. Apoſt.* §. 5. *poſt c.* 12. *p.* 408.

Pœnam nullam incurrit, qui in Templo polluto, ſeu violato celebrat, bene vero qui in loco interdicto. *l.* 3. *c.* 7. *n.* 4. *p.* 298. V. *Templum*.

Pœnæ condignæ ſtatutæ ſunt in eos, qui ſacrilego auſu hoſtiam conſecratam apud ſe retinere, vel alio aſportare, ad malum finem, præſumpſerint, aut id fieri juſſerint, & quænam ex ſint, & quid requiratur, ut incurrantur. *append.* 10. *in Conſt. Bened. XIV. per tot.* *p.* 481. & *ſeqq.*

Pœnitentiæ opera rebus omnibus in hac vita ſunt præferenda. *l.* 1. *c.* 10. *n.* 6. *p.* 52. Pœnitentiæ diebus magis metuendæ ſunt Diaboli inſidiæ. *l.* 2. *c.* 24. *n.* 2. *p.* 252.

Pœnitentiæ Sacramentum a Sacerdotibus frequentandum eſt. *append.* 3. §. De *Sacramento* *n.* 1. *p.* 431.

Pœnitentes publici alii *flentes*, alii *audientes*, alii *conſiſtentes*, alii *proſtrati* olim dicebantur. Flentes, audientes, & proſtrati, habito in Miſſa ſermone, ab Eccleſia expellebantur: conſiſtentes integræ Miſſæ aderant, non tamen Euchariſtiam participabant. *l.* 2. *c.* 8. *n.* 9. *p.* 101.

Pollutio.

Pollutio aliquando efficere poteſt, ut a Miſſa celebranda abſtinendum ſit, & apud quoſdam Monachos olim ii, qui pollutionem paſſi eſſent, Sacerdoti celebranti non inſerviebant. *l.* 3. *c.* 11. *n.* 11. & 12. *p.* 326. V. *Licita Miſſæ Celebratio*.

Pollutio Templi pluribus modis contingere poteſt. V. *Templum*.

Pontifex Romanus ſemper ſtolam geſtat. V. *Romanus Pontifex*.

Poſtcommunio.

Oratio eſt, quæ in Miſſa poſt ſumptionem dicitur ad Gratias Deo agendas, & poſtulandas. Et in quibuſdam locis *Complenda* vocatur. *l.* 2. *c.* 24. *n.* 2. *p.* 252. Tot dicuntur hujuſmodi orationes, quot in prima Miſſæ parte dictæ fuerunt. *ibid.*

Præceptum.

Præceptum Chriſtus Dominus in Euchariſtiæ Inſtitutione Apoſtolis, & Sacerdotibus per illa verba, *Hoc facite &c.* dedit, ut Miſſam celebrarent. *l.3. c.1. n.1. p.257.* Plures ſunt hujus præcepti congruentiæ, ac de fide eſt, hoc præceptum univerſo Ordini Sacerdotali impoſitum eſſe. *n.2. & 3. p.ead.*

Nullum extat divinum præceptum, quo Laici, & Clerici, vel etiam Sacerdotes, qui Miſſam non celebrant, adſtringantur ad Euchariſtiam ſub utraque ſpecie accipiendam. *l.2. c.12. n.19. p.127.*

Duplex præceptum Sacerdos Miſſam indigne celebrans violat; alterum digne ſuſcipiendi Sacramentum, quod præceptum etiam Laicis commune eſt, alterum fideliter diſpenſandi. *l.3. c.11. n.8. p.321.*

Præceptum jejunii naturalis ante Miſſam ſervandi a ſolo Pontifice ob graviſſimam cauſam diſpenſari poteſt. *l.3. c.12. n.8. p.332.*

Præceptum habetur in Can. *Nihil 7.* q.1., ut, ſi Sacerdos in Miſſa poſt conſecrationem aliquo inopinato caſu deficiat, Miſſa ab alio Sacerdote perficiatur. *l.3. c.14. n.3. & ſeqq. p.3. 37.*

Prædeſtinati.

Prædeſtinatorum numerus, nec minui, nec augeri poteſt. *l.2. c.14. n.3. p.153.*

Prædeſtinatorum numerus ignoratur: unuſquiſque tamen ſatagere debet, ut per bona opera ejus electio compleatur. *l.2. c.14. n.4. p.153.* Plures numerantur prædeſtinationis effectus, & indicia. *ibid.*

Præfatio.

Præfatio ſic appellatur, quod Canoni præeat, ac veluti præparatio ſit ad Sacrificium. In Miſſali Mozarabico *Inlatio*, in Sacramentario Gallicano *conteſtatio* appellatur, & quare. *l.2. c.11. n.12. p.127.*

Apoſtoli, vel Apoſtolicorum temporum viri Præfationem inſtituerunt, licet fortaſſis alii alias poſtea compoſuerint. *n.14. p. ead.* Incipit a ſalutatione *Dominus vobiſcum*, in qua tamen Sacerdos ad Populum ſe non convertit, & quare. *n.15. p.128.*

Novem recenſentur præfationes in Epiſtola Pelagii II. de cujus ſinceritate nonnulli dubitant; novem tamen reperiuntur in Miſſalibus poſt annum 1200. editis: addita eſt Præfatio communis, quæ Gelaſio, vel Gregorio M. tribuitur: item Præfatio de B. Virgine. *l.2. c.11. n.16. p.128.* Mozarabes, & Ambroſiani ſuas habent Præfationes. Ambroſianas S. Carolus Borromæus emendari juſſit, & Fridericus Card. Borromæus emendavit. *ibid.*

Præfationes omnes incipiunt per verba *Surſum corda*, per quæ Fidelibus inculcatur, ut mentem ad Deum extollant, quidquid Hæretici calumnientur: *l.2. c.11. n.17. p.129.* Deſinunt in Hymnum Angelicum (apud Græcos *Triumphalem*) *Sanctus &c.*, ad quæ verba campanula pulſatur, ut adſtantes ad devotionem excitentur. *n.19. p.130.*

Præparatio.

Præparatio a Sacerdote Miſſæ præmittenda eſt, & quomodo fiat. *l.1. c.12. per tot. p.56. & ſeqq.*

Præſantificatum.

Præſanctificatorum Miſſa Feria VI. in Paraſceve celebratur. *append.11. tit.1. p.484.*

Præſanctificatum panem Græci per Quadrageſimam ſumunt, & quare. *l.3. c.15. n.14. p.351.*

Præſentia.

Præſentia moralis materiæ in Miſſa conſecrandæ ſufficienter cognoſcitur, quando ea formæ verba *Hoc*, vel *Hic* verificari poſſunt; non autem, ſi materia poſt Conſecrantis tergum ſit, aut ab eo longe abſens, aut per corpus interjectum ſejuncta, quamvis menti præſens. *l.3. c.18. n.2. & 4. p.366. & ſeq.*

Præſumptio.

Præſumptionem in eum, qui Hoſtiam Conſecratam apud ſe retinet, Fiſcus habet, eumdem pravam habuiſſe intentionem, & hoſtiam fuiſſe conſecratam, niſi Reus oppoſitum demonſtret. *append.10. in Conſtit. Bened.XIV. §. Quoties & ſeq. p.483.* V. Hoſtia.

Pratum.

Pratum Spirituale a Joanne Moſcho an.620. vel 630. ſcriptum, & in VII. Generali Concilio laudatum fuit. *l.2. c.23. n.6. & ſeq. p.240.*

Presbyteratus.

Presbyteratus ordinem qui non ſuſceperunt, & Miſſam celebrant, gravibus pœnis ſubjiciuntur in Conſtitutione a Benedicto XIV. edita. *append. 10. in fine in not. Hactenus p.483.*

Privilegium.

Privilegium olim quibuſdam Regularibus conceſſum erat utendi Altari mobili, eodemque privilegio Cardinales, & Epiſcopi gaudent, ſed Epiſcopis reſtrictum eſt. *l.3. c.6. n.3. & ſeqq. p.289. & ſeqq.* V. *Altare*. Privilegio opus eſt ut in mari Miſſa celebretur. V. *Navigium*. Item ut diu ante Auroram, & poſt meridiem celebrari poſſit. *l.3. c.7. n.5. p.299.*

Probatio.

Probationes evidentes circa pravam, vel bonam intentionem, & circa hoſtiæ conſecrationem non a Fiſco, ſed ab eo, apud quem Hoſtia invenitur, afferendæ ſunt. *append.10. in Conſtit. Bened.14. §. Quoties & ſeq. p.483.*

Proceſſio.

Proceſſio SS. Sacramenti aliquando poſt Miſſam fit. *l.3. c.17. n.8. et 9. p.364.*

Proceſſio ſolemnis ab Epiſcopo, & univerſo Clero prima Synodi die ante, vel poſt miſſam juxta locorum conſuetudinem inſtituenda eſt. *append.11. §. Synodali p.484.*

Proceſſionis ſpeciem habet comitatus, quo Epi-

Epiſcopus cum Clero eodem die ad Eccleſiam pergit, & ab Eccleſia domum revertitur, ociuſque alia forte proceſſio alicubi, ut Neapoli, ante Synodum peragitur. *ibid.*

Procurator.

Procuratorem agere Sacerdotibus vetitum eſt. *append.* 4. *in Epiſt. ad Pont.* §. *Ut ſe* p. 443.

Propoſitio.

Propoſitio aſſerens, veterem Eccleſiæ morem Miſſam lingua vernacula celebrandi fuiſſe omnium accommodatiſſimum, an audax ſit, quæſtio eſt. *l.* 2. *c.* 2. *n.* 8. *p.* 62.

Propoſitio hiſtorice ſimul, & ſignificative proferri poteſt, quod ex mente proferentis pendet. *l.* 2. *c.* 15. *n.* 4. & *ſeqq. p.* 156.

Pro quibus tibi offerimus, in Canone omitti poſſe, quidam perperam ſentiunt. V. *Oratio.*

Proſa in Miſſa quid ſit V. *Sequentia.*

Pſalmus.

Pſalmorum liber plures habet auctores. *l.* 2. *c.* 15. *n.* 6. *p.* 132. A quarto ſæculo alternis Choris pſalmi in utraque Eccleſia cani conſueverunt. *c.* 3. *n.* 1. *p.* 70.

Pſalmos quoſdam Sacerdotes dicere deberent; antequam Miſſam celebraturi ſacras induant veſtes. *l.* 1. *c.* 12. *n.* 4. *p.* 58.

Pſalmum *Judica me Deus* David in perſecutione Saulis profugus cecinit: nunc idem pſalmus alternatim a Sacerdote, & Miniſtro initio Miſſæ dicitur, & quare. *l.* 2. *c.* 3. *n.* 1. *p.* 70. A ſæculo VII. idem pſalmus in Miſſæ initio recitari conſuevit: nonnulli tamen illum omittebant; ſed S. Pius V. eumdem ab omnibus recitari juſſit. *n.* 9. *p.* 73. Omittitur in Miſſis defunctorum, & tempore Paſſionis, & ab Ambroſianis, & quare. *n.* 12. *p.* 74. Carthuſiani, & nonnulli Regulares quoſdam verſus ex aliis pſalmis ejus loco recitant. *ibid.*

Pſalmus integer in Miſſæ introitu olim dicebatur, ſed a mille annis nonnulli dumtaxat verſus e pſalmis *Italicæ verſionis* dicuntur. *l.* 2. *c.* 4. *n.* 3. *p.* 77.

Pſalmus *Lavabo* pro Miſſa integer in Miſſali Romano exhibetur: in quibuſdam Eccleſiis aliqui dumtaxat verſiculi recitantur. Illa verba, *Ego in innocentia mea ingreſſus ſum*, Chriſtianæ humilitati non officiunt, & quare. *l.* 2. *c.* 11. *p.* 123.

Puer.

Pueri olim in Miſſa prope Altare adſtabant. Cum aliqui pueri in Syria Eccleſiæ cæremonias imitari, & Miſſam in agro celebrare vellent, igne e cælo delapſo percuſſi fuerunt. *l.* 1. *c.* 23. *n.* 6. *et ſeqq. p.* 239. *et ſeq.*

Pulvinus.

Pulvinus in Altari eſſe, & Miſſali ſupponi in Miſſa debet. *l.* 1. *c.* 2. *n.* 1. *p.* 10. & quid ſignificet *c.* 3. *n.* 6. 21.

Purgatio.

Purgationi vulgari *per aquam frigidam* Miſſam olim præmittere licebat. Hæc tamen purgatio, ſicuti aliæ vulgares, ſublatæ ſunt, nec amplius licet eas in uſum revocare. *l.* 3. *c.* 2. *n.* 2. *et* 3. *p.* 380.

Purgatorium.

Purgatorii animas juvare Eccleſia orationibus, & Sacrificiis nititur. *l.* 2. *c.* 17. *per tot. p.* 186. *et ſeqq.* Triplici pœnarum genere, nempe igne, tenebris, & mentis anxietate animæ in Purgatorio a Divina Juſtitia expiantur. *n.* 4. *p. ead.*

De Purgatorio intelligenda ſunt ea verba in Miſſæ defunctorum offertorio: *libera animas* ... *de pœnis Inferni* &c. *l.* 2. *c.* 9. *n.* 3. *et ſeqq. p.* 111. *et ſeqq.*

Purgatorium vero appellatur Infernus, quia idem eſt utrobique ignis. *n.* 6. *d.* 112.

Purgatorii animabus ſublevandis Ferdinandus VI. Hiſpaniarum, & Joannes V. Luſitaniæ Reges valde ſtuduerunt, qui a Benedicto XIV. enixe petierunt, ut Sacerdotibus omnibus in eorum Ditionibus commorantibus facultas concederetur tres Miſſas die commemorationis omnium Fidelium defunctorum celebrandi. Idem vero Pontifex ſumma pietate, prudentia, & dexteritate gratiam conceſſit, dummodo pro ſecunda, & tertia Miſſa eleemoſynam nullam iidem Sacerdotes acciperent, exceptis iis, qui antea in Aragoniæ Regno duas, vel tres Miſſas eadem die celebrare conſueverant. *append.* 4. *per tot.* a *p.* 435. *ad* 461.

Purificatio.

Purificationem ex vino poſt communionem, niſi aliam Miſſam eodem die celebrare debeat, Sacerdos ad os abluendum ſumere debet, idque in Sacramenti reverentiam. *l.* 2. *c.* 21. *n.* 6. *p.* 216. *et l.* 3. *c.* 4. *n.* 13. *p.* 281.

Purificatio alia ex aqua, & vino, quibus digiti poſt ſumptionem abluti fuerant, nunc ſumitur; olim vero hæc ablutio in locum mundum conjiciebatur. Neque licet hanc, & primam ablutionem ſola aqua fieri. *l.* 2. *c.* 21. *n.* 6. *p.* 216.

Purificatio populo etiam poſt communionem exhibetur. *l.* 2. *c.* 22. *n.* 1. & *ſeqq. p.* 218. V. *Communio Populi.*

Purificatorium.

Purificatorii, quo Calix tergitur, uſus non eſt admodum antiquus, neque illud benedicitur. Græci ejus loco ſpongia utuntur. *l.* 1. *c.* 5. *n.* 5. *p.* 28.

Pyxis.

Pyxis, in qua hoſtiæ in Miſſa conſecrandæ ſint, ſuper corporale proxime poſt Calicem locanda eſt, & oblationis, & conſecrationis tempore aperienda: aliter valida, ſed illicita eſſet conſecratio. *l.* 3. *c.* 18. *n.* 1. & 2. *p.* 366.

Q

QVam oblationem &c. tertia eſt canonis oratio. V. *Oratio*.

Quæſtio.

Quæſtiones plures auctor hujus operis attigit, non ut eas dirimeret, ſed ut referret, & ſicuti ſententiæ aſſentitur, ſemper eas ſequitur partes, quibus vel Eccleſia, vel viri doctrina, & pietate inſignes faverent. *append.13. in Præf. ad Lect. p.496. et Præf. Bened. XIV. n.6. p.500.*

Quantitas in Sacramento Euchariſtiæ accidentale ſpecierum ſubjectum eſſe poteſt. V. *Species*.

R

Regina.

REgina Hiſpaniarum MariaBarbara de Portugal inſignibus dotibus, ſummaque Pietate, ac Religione cum in cæteris, tum erga animas in Purgatorio detentas excellit. *Append.4. Epiſt. ad Reg. Cath. per tot. p.435.*

Regula. *Regulares*.

Regulæ quædam Ordinis S. Benedicti præſcribunt, ut panis in Miſſa conſecrandus ſumma pietate conficiatur. *l.1. c.6. n.1. p.31.*

Regula, quam Chrodegangus Epiſcopus Metenſis ſuis Canonicis præſcripſit, iiſdem permittit, ut pro Miſſa eleemoſynam accipiant, & in quos vellant uſus, expendant. *l.3. c.21. n.5. p.387.*

Regulares Ordines non ſunt contemnendi, quod in iis Religioſus aliquis vitio aliquo implicetur. *Append.4. in Epiſt. ad Pont. §. Neque aliquis. p.445.*

Regulares in foro Sacramentali ſuperioribus ſuis ſubjecti ſunt, nihilominus Regulares omnes etiam Capuccini, ſi neceſſitas urgeat, neque ſui ordinis confeſſarius adſit, poſſunt cuicumque confeſſario peccata ſua confiteri. & quomodo. *l.3. c.51. n.7., & 8. p.323.*

Regulares nonnulli aquam, & vinum ante Miſſam juxta veterem conſuetudinem in Calicem infundunt, & quare. *l.2. c.10. n.10. p.158.*

Regulares proprium Miſſale habentes deberent in ſuis ſacratiis Miſſale Romanum habere. V. *Miſſale*.

Religio.

Religio ne in contemptum cadat, Sacerdos, qui Miſſam celebret, aliquando ne mortis quidem periculo imminente poteſt illam relinquere. *l.3. c.15. n.13. p.341.*

Reliquiæ.

Reliquiæ Sanctorum in Altaris, & petræ Sacræ conſecratione requiruntur, & in iis condendæ ſunt. *l.2. c.3. n.8. p.72.*

Remedia.

Remedia adhibenda ſunt, ſi defectus aliquis in Miſſa contingat. V. *Defectus*.

Remiſſio.

Remiſſio peccatorum quomodo per Miſſam fiat. V. *Sacrificium*.

Requies.

Requieſcant in pace in fine Miſſæ pro Defunctis dicitur, & Sacerdos cum illud dicit, ad Altare convertitur, & quare. *l.2. c.24. n.3., & 4. p.252., & ſeqq.*

Reſurrectio.

Reſurrectio Chriſti in Miſſa per particulæ conſecratæ cum ſanguine commixtionem repræſentatur. *l.2. c.20. n.17. p.209.*

Rex.

Regum, & Imperatorum mentionem Sacerdotes in prima Canonis oratione olim faciebant, & nunc alicubi faciunt. V. *Oratio*.

Reges quidam Hiſpaniarum aliquando a Summis Pontificibus petierunt, ut die commemorationis omnium Fidelium Defunctorum omnibus Sacerdotibus in eorum Ditionibus commorantibus facultas concederetur tres Miſſas celebrandi, ſed fruſtra. *Append.4. in Litt. Apoſt. §. Sane p.473.* Sed tandem Benedictus XIV. Ferdinando VI. Hiſpaniarum, & Joanni V. Luſitaniæ Regibus petentibus, eamdem gratiam conceſſit. *ibid., & §§. ſeqq., & in Epiſt. ad Pont. §. Inter plura. p.438.*

Rex idem Joannes V. cultus Divini augendi ſtudioſiſſimus eſt. *Append.5. §. Dilectus. p.462.*

Ritus.

Ritibus ſuis uti Græcis inter Latinos degentibus permiſſum eſt, quædam tamen in Sacramentorum adminiſtratione, in divinis officiis, in Miſſis celebrandis, & in aliis rebus ſervare debent. *Append.3. per tot. p.431.* Græci Latino, latini Græco ritu uti non poſſunt. *Append. ead. §. De ſacramento. n.X.*

In Ritibus Eccleſiaſticis omnis vitanda eſt diſſonantia, ſed modica eorum diverſitas Eccleſiæ veritatem non diſcindit. *Append.4. in Epiſt. ad Pont. §. Quod ſingulare, p.438.* In Regionibus conterminis Rituum uniformitas ſervanda eſt. *Append. in iiſd. Litt. Apoſt. §. Sed duæ, p.457.*

Rituum diverſitas apud Clerum Hiſpanum inducta fuerat, ſed uniformitas aliqualiter reducta eſt per Indultum a Benedicto XIV. conceſſum, ut die commemorationis omnium Fidelium Defunctorum tres Miſſæ ab omnibus Hiſpaniæ, & Luſitaniæ Sacerdotibus celebrentur. *Append.4. in Epiſt. ad Pont. §. Quod ſingulare. p.438.*

Ritus Mozarabicus, & Ambroſianus. V. *Mozarabicus*. *Ambroſianus*.

Rocchetti.

Rocchetti uſus cur albæ ſubſtitutus. V. *Veſtis*.

Ro-

Romanus Pontifex.

Romani Pontifices nonnulla Canoni Miſſæ addiderunt. V. *Canon.* Semper Stolam geſtant. V. *Stola.* Ejus mentio in prima Canonis Miſſæ oratione etiam ab Orientalibus fieri debet. V. *Oratio.* Genua flectit ad Symboli verba. *Et Incarnatus eſt.* V. *Symbolum.*

In Romani Pontificis Miſſa Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi toto canonis tempore inclinati manebant, ut ſacra actio, & ſancta adorarentur. *l.2. c.15. n.26. p.167.*

Romanus Pontifex Euchariſtiam ad Epiſcopos Suburbicarios olim mittebat, quæ vocabatur *fermentum*, & cum ad ſolemniter celebrandum accederet, hoſtia ante conſecrata illi exhibebatur adoranda, cujus particulam ad illa verba *Pax Domini &c.* in Calicem immittebat; idque, ut unitas Sacrificii, & unio Pontificis cum Sacerdote, qui hoſtiam antea conſecraverat, commendaretur. *l.2. c.20. n.15., et 26. p.208.*

Romani Pontifices olim aliquando in ſolemni Miſſa in ſolio ſedentes, facie ad Populum converſa, Euchariſtiam ſumebant. Nunc vero facie pariter ad Populum converſa, ſed in ſolio ſtantes, & corpore ſolum inclinato ſe, alioſque communicant. *l.2. c.21. n.3., et 4. p.216.* Particulam tamen antea in Calicem immiſſam Diacono, & Subdiacono ſumendam relinquunt. *n.5. pag. eod.*

Rota.

Rotæ Auditorium Synodalem Archiepiſcopi Toletani conſtitutionem approbavit, qua cautum fuerat, ut Eccleſiarum Præfecti quolibet trimeſtri, & de perceptis eleemoſynis pro Miſſis celebrandis, & de Miſſis celebratis rationem ſibi redderent. *Append.8. §.In Diœceſi p.476.*

Rubrica.

Rubricæ non meræ inſtructiones, & conſilia, ſed leges præceptivæ ſunt, quæ ex genere ſuo ſub mortali obligant. *l.3. c.13. n.3. p.334.*

S

Sabbatum.

SAbbato Sancto *alleluja* dicitur. *l.2. c.5. n.19. p.93., et Append. 11. tit.1. p.484.* Non licet Euchariſtiam, niſi Infirmis miniſtrare. *l.3. c.18. n.14. p.374.*

Sacellum.

In Sacello Pontificio unica olim Miſſa Romæ per diem celebrabatur, & quare. *l.3. c.2. n.10. p.170.*

Sacellum ornatiſſimum juſſu Joannis V. Portugalliæ Regis Romæ extructum fuit, & Ulyſſiponem deductum. *Append.5. §.Dilectus. p.462.*

Sacerdos. Sacerdotium.

Sacerdotes magna pietate, religione, ac decentia, non nimis feſtinanter, neque nimis prolixe Miſſam peragere debent; increpantur, qui ſecus faciunt, & nonnulli ſecus facientes miſere perierunt. *l.3. c.24. per tot. p.412., et ſeqq.*

Sacerdotum cupiditas in ſtipendiis pro Miſſæ celebratione captandis turpiſſima eſt, ac ſemper deteſtabilis. *Append. 4. in Epiſt. ad Pont. §. Per te, et ſeqq. p.440., et ſeqq.* Æquum eſt, ut Sacerdotes inopia non laborent. *§. Ut ſe. p. 443.* Neque in ſæcularibus curis etiam pro victu comparando occupari debent. *ibid.* Sacerdotes quidam *Miſerere pro Canone; Attendite pro Paſſione* legerunt. *ibid.*

Sacerdos extra Miſſam poteſt ſuis manibus ſe communicare, dummodo abſit ſcandalum, & juſta cauſa adſit; ſtolam tamen induere deberet. *l.3. c.17. n.10. p.365.* Feria V. in Cœna Domini Sacerdotes in ea Eccleſia, cui addicti ſunt, Euchariſtiam accipere debent. *ibid.*

Sacerdotium Chriſti per Melchiſedech Sacerdotium fuit optime expreſſum. *l.2. c.16. n.12. p.178., et n.18. p.181.*

Sacramentum.

Sacramentorum formæ olim non ſcribebantur, ſed memoria cuſtodiebantur, & quare. *l.2. c.23. n.12. p.243.*

Ad Sacramenti validitatem intentio faciendi, quod facit Eccleſia, requiritur. *l.3. c.10. n.2., et ſeqq. p.200.*

Sacramentum validum eſt, licet alterutra tantum ſpecies in Miſſa conſecretur, aut ab indigno Sacerdote conficiatur. V. *Validitas.*

Ab Euchariſtiæ Sacramento percipiendo abſtinere ille debet, cui pollutio etiam præter voluntatem, & citra peccatum contigit, niſi ex Diaboli inſidiis pollutio accidiſſet. *l.3. c.11. n.11., et 12. p.326.*

In Sacramentorum adminiſtratione Eccleſia, ſalva ſemper eorum ſubſtantia, ſtatuere, & mutare poteſt, quidquid ad eorumdem venerationem, vel ad accipientium utilitatem conducit. *l.2. c.22. n.18. p.226.*

Sacramenta in peccato gravi miniſtrare peccatum grave eſt: In gravi tamen neceſſitate baptiſmus a peccatore ſine gravi peccato exhiberi poteſt. *l.3. c.19. n.3. p.376.*

Sacrificium.

Sacrificia ante legem ſcriptam fuerunt, quorum tamen non erant ſigna determinata: Naturalis quippe ratio homini dictat res ſenſibiles in ſignum debitæ ſubjectionis, & honoris Deo offerendas eſſe. *l.2. c.16. n.13. p.179.*

Sacrificia legis Moſaicæ quædam *Holocauſta*, quædam *Pacifica*, quædam *Propitiatoria* erant, & in his omnibus Animal mundum mactabatur; ſed rerum etiam inanimarum Sacrificia dabantur. *l.2. c.16. n.13. p.179.*

Sacrificia veteris legis Sacrificium novæ legis exprimebant; peculiaris tamen mentio Sacrificiorum Abelis, Abrahæ, & Melchiſedech

dech ſit in Canone Miſſæ, quia hæc expreſſe Divinum Sacrificium noſtrum repræſentarunt. *l.2. c.16. n.83. p.179., et n.11., et 12. p.177., et ſeqq., et n.21. p.182.*

Sacrificia quædam fuerunt Sacrificiis Ægyptiorum vetuſtiora: quare falſum eſt, Judæos Sacrificiorum uſum ab Ægyptiis hauſiſſe, cumque a Deo in eorum Republica Sanctificaſum fuiſſe. *l.2. c.16. n.14. p.179.*

Sacrificiorum ritus a veteribus Prophetis manarunt, quibus Chriſti mors prænunciata fuit, & ab iis Gentes Sacrificiorum uſum acceperunt, quem poſtea fœdis ſuperſtitionibus corruperunt. *l.2. c.16. n.15. p.180.*

Sanctum Sacrificium, Immaculatam hoſtiam, quomodo in quarta Canonis oratione intelligenda ſint. V. *Oratio.*

Sacrificium eſt rei ſenſibilis oblatio, in qua non ſemper victimæ deſtructione opus eſt, ſed ſatis eſt immutatio: hæc autem deſtructio modo proportionato ſit etiam in Miſſa, in qua proinde totum id babetur, quod ad naturam, & eſſentiam Sacrificii pertinet. *l.2. c.16. n.22. p.183.*

In Sacrificiis Hebræorum victima prius eligebatur, inde offerebatur, mactabatur, & ſanguis circum Altare ſpargebatur, demum incendebatur, partem vero Populus comedebat. *l.2. c.11. n.5. p.124.*

Sacrificiorum veteris legis nonnulla in Dei tantum honorem, & laudem, alia in gratiarum actionem offerebantur. *l.2. c.13. n.16. p.145.*

Sacrificium Chriſti Sanctis, Sacrificium Miſſæ Chriſto gloriam pepetit. *l.2. c.11. n.7. p.126.*

Sacrificium Miſſæ a ſolis Sacerdotibus proprie, a Laicis improprie, & in diverſo ſenſu offertur. *l.2. c.13. n.11., et 12. p.141., et 142.*

Sacrificium Miſſæ eſt Latreuticum, & Euchariſticum, ideſt laudis, & gratiarum actionis, & excellentiori modo Sacrificiorum veteris legis proprietates continet. *l.2. c.13. n.16. p.145.* eſt etiam propitiatorium, & expiatorium, non quod immediate peccata quoad culpam dimittat, ſed quod Deus ejus intuitu gratiam ad veram pœnitentiam conferat, uti fuit Sacrificium crucis, quo majorem virtutem Miſſæ Sacrificium non habet. Pœna immediate remittitur ei, pro quo Sacrificium offertur, menſura tamen a Divina miſericordia definita *n.17., et 18. p.145., et 146.* eſt etiam impetratorium bonorum Spiritualium, & Temporalium. *n.19. p.146.*

Sacrificium ex parte rei oblatæ, & principalis offerentis, eſt virtutis infinitæ, ſed ejus effectus finitus eſt, & plus ei prodeſt, cui applicatur, quam aliis: Sive tamquam propitiatorium, vel ſatisfactorium, ſive tamquam impetratorium conſideretur. *l.3. c.21. n.6. p.388.*

Sacrificium tamquam ſatisfactorium Deo offertur pro animabus in Purgatorio detentis, nunquam vero pro animabus ad æternas inferorum pœnas damnatis: Sed ſi forte pro his ignoranter offeratur, ejus fructus in Eccleſiæ theſauro remanet. *l.2. c.17. n.3., & 5. p.186., & 188*

Sacrificii eſſentia in conſecratione, & in Sacramenti conſummatione conſiſtit; aut etiam in ſola conſecratione, & quomodo. *l.2. c.21. n.7. p.217.* Ad eſſentiam vero non pertinet, ut aliqui Sacrificio interſint, & de Sacramento participent. *c.22. n.12., & ſeqq. p.222., & ſeqq.*

Sacrificium omne ad Deum refertur, ejuſque fructus ad abſentes, & præſentes æque pervenire poteſt. *l.2. c.22. n.12. p.222.*

Sacrificium facere magnum feſtum eſt, ſummumque in Eccleſia gaudium ſignificat. *l.3. c.15. n.14. p.352.* In Sacrificio peragendo rectus ordo ſervandus eſt. *n.2. p.345., & n.16. p.353.* Plura requiruntur, ut Sacrificium valide, & licite fiat. V. *Validitas. Licita Miſſæ celebratio.* Multiplex eſt Sacrificii fructus, qui etiam aliis applicari poteſt. V. *Fructus. Applicatio.*

Sanctitas. Sancti.

Sanctitatis nota eſt frequens, & quotidiana Miſſæ celebratio. *Append. 11. tit. 2. p.486.*

Sancti Canonizati cultu publico coluntur, & in eorum honorem, Miſſa, & Officium conceduntur, iidemque in Patronos eliguntur. *Append. 11. tit. 2. p.486.*

Sancti, qui in Miſſæ Canone poſt conſecrationem memorantur, diverſi ſunt Ordinis, iiſque S. Gregorius quaſdam Sanctas Mulieres addidit. Sanctorum commemoratio ante conſecrationem dicitur *ad Suffragium*, poſt conſecrationem *ad conſortium*. *l.2. c.18. n.6., & ſeqq. p.190., & 191.*

Sanctorum interceſſio Chriſti meritis nihil detrahit, immo nullius eſt momenti, niſi per Chriſtum. *l.2. c.13. n.25. p.150.*

Sanctuarium ante præfationem olim claudebatur. *l.2. c.11. n.15. p.128.*

Scandalum.

Ob ſcandali periculum aliquando Sacerdos peccati lethalis ſibi conſcius, præmiſſa contritione, Miſſam licite celebrare poteſt. *l.3. c.11. n.6., 9., & 10. p.312., & ſeqq.*

Scandalum non oritur, ſi Sacerdos in privato Oratorio celebret, ubi ſolus adſit Miniſter, adeoque ſi initio Miſſæ recordetur ſe grave peccatum commiſiſſe, debet Miſſam dimittere. *l.3. c.11. n.9. p.324.*

Scholaſticus.

Scholaſtici olim Viri docti, & eruditi appellabantur. *l.2. c.12. n.4. p.131.*

A Scholaſtico quodam Miſſæ Canon compoſitus dicitur apud S. Gregorium. Sed incertum eſt, utrum hic Scholaſticus totum Canonem,

Digitized by Google

nem, an partem compoſuerit, & utrum hujus Scholaſtici nomen fuerit proprium, an appellativum. *l.* 3. *c.* 12. *n.* 2., *& ſeqq. p.* 131.

Scholaſtici nomen Apoſtolis etiam, eiſque, qui Apoſtolis proxime ſucceſſerunt, congruere poteſt. *l.* 2. *c.* 12. *n.* 8. *p.* 133.

Scripturæ.

Scripturæ Sacræ expoſitio nullo modo negligenda eſt. *Append.* 13. *in Præf. Bened. XIV. n.* 4. *p.* 499.

Secreta.

Secretæ Orationes in quibuſdam Miſſalibus *orationes ſuper oblata* appellantur. Diu tamen *ſecretæ* appellatæ ſunt, ut ab iis diſtinguantur, quæ elata voce dicuntur. *l.* 2. *c.* 13. *n.* 10. *p.* 126. In fine ultimæ ſecretæ Sacerdos elata voce dicit *per omnia ſæcula ſæculorum*, ut Populus reſpondeat *amen*, & orationes recitatas confirmet. *n.* 12. *p.* 127.

Secretæ, non a *ſecerno*, ſeu *ſeparo* dictæ ſunt, ſed quod ſubmiſſa voce, quæ a ſolo proferente audiatur, recitari debent, neque audiendi ſunt, qui putant eas ſolum ſine cantu eſſe recitandas. *l.* 2. *c.* 23. *n.* 2., *& ſeqq. p.* 238., *& ſeqq.* Hic mos ſecretas, Canonem, & Conſecrationis verba ſubmiſſa voce recitandi neque ſæculo VIII., neque ſæculo X. ex aliqua fortuita cauſa invectus eſt, ſed ex Apoſtolica traditione profectus a primis temporibus in Eccleſia cuſtoditur *a n.* 6. *ad* 12. *p.* 239., *& ſeqq.* ſolum ob Juſtiniani Imperatoris novellam CXXXVII. aliquam mutationem in Eccleſia Orientali paſſus eſt, non in Eccleſia Occidentali, quæ ſemper vetuſtiſſimum ritum Canonem, & Conſecrationis verba ſecreto recitandi retinuit. *n.* 13., *& ſeqq. p.* 245., *& ſeqq.*

Secretas, & totum Canonem ſubmiſſa voce recitari debere Concilium Tridentinum ſtatuit. *l.* 2. *c.* 23. *n.* 16. *p.* 247. Hoc ſilentium in Canone ſervandum ſignificat, Jeſum ſe a Judæis abſcondiſſe, cum cogitarent eum interficere. *ibid.*

Secreta, Canon, & Conſecrationis verba, ut elata voce recitarentur, nonnulli poſt Concilium Tridentinum curarunt, ſed fruſtra. Solum in Sacerdotum ordinatione Miſſa nunc elata voce celebrari poteſt. *l.* 2. *c.* 23. *n.* 17. 18. *&* 19. *p.* 248.

S. Sedes.

Sedes Apoſtolica Populis ad Fidem recens converſis, linguæ vernaculæ uſum ex diverſis circumſtantiis permittit, vel prohibet. V. *Lingua.*

Sequentia.

Sequentia, ſeu Rhythmus ita appellatur, quia graduale conſequitur. *Jubilatio* etiam, & *Proſa* dicta eſt, quod in ea nulla carminis lex ſervetur. *l.* 2. *c.* 5. *n.* 20. *p.* 93. B. Notkerus earum cantum introduxiſſe, & quaſdam a ſe compoſitas ad Summum Pontificem miſiſſe dicitur. *ibid.*

Sequentiis quatuor Eccleſia Romana utitur, nempe in Paſchate, in Pentecoſte, in Feſto Corporis Chriſti, & in Miſſis Defunctorum, & quinam earum auctores fuerint. *l.* 2. *c.* 5. *n.* 21. *p.* 93. Sequentiam peculiarem FF. Minores in Feſto Ss. Nominis Jeſu habent. *Ibid.*

Siclus.

Siclus Argenteus communis novem ſcutata Romana olim pretio æquabat; Siclus vero ſanctuarii ſummam duplo majorem continebat. *l.* 3. *c.* 22. *n.* 2. *p.* 395.

Signa.

Signa Crucis plura in Miſſa fiunt, & habent diverſas ſignificationes. V. *Crux.*

Silva.

Silva candida ea, quæ antea Silva nigra appellabatur, dicta eſt in honorem Ss. Marcellini Presbyteri, & Petri exorciſtæ, qui ibi paſſi fuerunt: eademque in Sedem Epiſcopalem olim erecta, poſtea Eccleſiæ Portuenſi unita fuit. *l.* 2. *c.* 18. *n.* 6. *p.* 190.

Simonia.

Simoniam eſſe eleemoſynam pro Miſſa celebranda accipere, Hæretici calumniantur, ſed perperam. *l.* 3. *c.* 21. *n.* 7. *p.* 388.

Sors.

Sors pro Miſſis perpetuis debet eſſe determinata. *l.* 3. *c.* 22. *n.* 9. *p.* 401.

Sortilegia patrantes gravibus pœnis ſubjiciuntur in Conſtitutione a Benedicto XIV. edita. *Append.* 10. *in fin. in not. Holſtenus. p.* 483.

Species.

Species, ſeu accidentia panis, & Vini in Sacramento Euchariſtiæ poſt conſecrationem ſine proprio *ſubjecto ſubſtantiali* remanent, ſed controverſum eſt, an remaneant *ſine ſubjecto accidentali*, quod quantitas eſſe poteſt. *l.* 2. *c.* 20. *n.* 5. *p.* 202.

Species ſunt, quid reale, & nomine ſigni in hoc Sacramento veniunt, & ipſæ, non Corpus Chriſti franguntur. *l.* 2. *c.* 2. *n.* 6., *et ſeqq. p.* 203.

Sub ſpecie panis integer Chriſtus continetur, itemque ſub ſpecie vini. *l.* 2. *c.* 22. *n.* 18. *p.* 226. Et ſub utraque ſpecie Chriſtus Euchariſtiam inſtituit. *n.* 21. *p.* 228. Olim ſub utraque ſpecie Fideles omnes Sacramentum percipiebant, ſed nunc ſub ſpecie tantum panis ab iis, qui Miſſam non celebrant, ſumi poteſt. *n.* 18. *p.* 226. V. *Communio Populi.*

Speculum.

Specula olim ex æris, & ſtamni mixtura fiebant, ac laudatiſſima Brundufii temperabantur. *l.* 1. *c.* 12. *n.* 1. *p.* 56. Et ex ſpeculis Fœminarum, quæ ad oſtium Tabernaculi ſtabant, vas Æneum conſtructum fuit, in quo Sacerdotes, antequam Altari miniſtrarent, in lege veteri manus, & pedes abluere debebant. *ibid.*

Spongia.

Spongia loco purificatorii in Miſſa Græci utuntur, quia fuit Sacrificii Cruenti inſtrumentum. *l.* 1. *c.* 5. *n.* 5. *p.* 28.

Sponſ

Sponſi.

Sponſi, & Sponſæ gratia, an a Parocho Miſſa celebranda ſit. *Append. 11. tit. 2. p. 486.*

S. Stephanus.

S. Stephanus in Canone Miſſæ poſt conſecrationem ante S. Matthiam ponitur, quia Martyrium prior ſuſtinuit. *l. 2. c. 18. n. 5. p. 189.*

Stercoraniſtæ.

Stercoraniſtarum error quis fuerit. *l. 3. c. 15. n. 14. p. 352.*

Stipendium.

Stipendium pro Miſſa juſte accipi poteſt. V. *Eleemoſyna.*

Stola.

Stola eſt quinta ex ſacris veſtibus: In ſacris paginis, ut integra veſtis deſcribitur: apud profanos Scriptores eſt muliebre indumentum totum corpus tegens. Nomen traxit a faſcia ad ejus oram circumducta, quæ Stola dicebatur. *l. 1. c. 8. n. 6. p. 40.* Orarium quoque dicebatur. *n. 7., et 8. p. 41.*

Stolæ uſus in Eccleſia antiquiſſimus eſt. Eam ſemper, & ubique Epiſcopi, & Presbyteri, ac Diaconi primo Ordinationis anno geſtabant, quem morem nunc ſolus Romanus Pontifex retinet. *l. 1. c. 8. n. 8. & 9. p. 41. & 44.* Olim Stola longior erat. S. Fulgentius eam numquam geſtavit. *ibid.*

Stola ſuave Chriſti jugum, & vincula, quibus, dum crucem ferret, alligatus fuit, atque obedientiam ſignificat. *l. 1. c. 10. n. 7. & 8. p. 51. & 52.* Collo circumducenda eſt, non in humeros pendens rejicienda. Diverſimode Diacono, Sacerdoti, & Epiſcopo aptatur. Dextrum, & ſiniſtrum latus ornat, quod ſignificat Sacerdotem in proſperis, & adverſis per arma juſtitiæ fortem eſſe debere: colligatur cingulo, quia virtutes virtutibus adjuvantur. *ibid.*

Stolam coloris convenientis induere debent Sacerdotes, cum Euchariſtiam aliis miniſtrant. *l. 3. c. 18. n. 12. p. 372. & c. 19. n. 1. p. 375.* & cum Euchariſtiam ab alio Sacerdote accipiunt *c. 17. n. 10. p. 365.*

Subdiaconus Epiſtolam in Miſſa ſolemni canit. V. *Epiſtola.*

Subſtratorium.

Subſtratorium dicitur Altaris linteum, ſuper quo Corporale explicatur. *l. 1. c. 3. n. 5. p. 20.*

Sudariolum olim manipuli loco adhibebatur. V. *Manipulus.*

Suffragium.

Suffragia, quæ pro uno Defuncto fiunt, huic magis, quam aliis proſunt. *l. 3. c. 22. n. 14. p. 405.*

Superior.

Superior poteſt Sacerdoti ſibi ſubjecto præcipere, ut Miſſam huic, vel illi Perſonæ applicet. V. *Applicatio, Regulares.*

Superpelliceum.

Superpellicei uſus cur albæ ſubſtitutus ſit. V. *Alba.* Superpelliceo indutus ſit Sacerdos, qui Euchariſtiam extra Miſſam miniſtrat. *l. 3. c. 18. n. 12. p. 372. & c. 19. n. 1. p. 375.*

Suſcipe Sancte Pater &c. dicitur in hoſtiæ oblatione, & plura continet, quæ explicantur. *l. 2. c. 10. n. 1. & 2. p. 113.*

Suſcipe Sancta Trinitas hanc oblationem &c. dicitur in medio Altari poſt pſalmum *Lavabo.* V *Oratio.*

Suſpenſio.

Suſpenſionem Romano Pontifici reſervatam incurrit, qui pinguia ſtipendia in una Diœceſi pro Miſſis celebrandis colligit, & Miſſas in aliam Diœceſim pro minori ſtipendio celebrandas tranſmittit. *l. 3. in Brev. Apoſt. poſt c. 22. §. 5. p. 408.*

Suſpenſionem, non tamen ipſo jure, incurrit Sacerdos, qui cœptam Miſſam poſt conſecrationem ſine legitima cauſa dimittit. *l. 3. c. 14. n. 2. p. 336.*

Symbolum.

Symbolum poſt Evangelium in Miſſa recitatur, & ab eo fidelium, ſeu Sacramentorum Miſſa olim incipiebat. *l. 2. c. 8. n. 1. p. 103.* Indicat ſignum, ſeu teſſeram, qua Fideles ab Infidelibus ſecernuntur, inſtar ſigni militaris, vel Syngraphæ contractus. *n. 2. p. 104.*

Quatuor ſunt Symbola. Apoſtolicum, Nicænum, Conſtantinopolitanum, & Athanaſianum a S. Athanaſio compoſitum. Inter ſe conveniunt, ſed ſecundum contra Arianos, tertium contra Macedonianos clarius explicarunt, quæ in primo continentur. *l. 2. c. 8. n. 3. p. 104.*

Symbolum Apoſtolicum ab Apoſtolis compoſitum fuit quorum ſuam quiſque ſententiam in illud contulit. *l. 2. c. 12. n. 6. p. 132.* Initio non fuit litteris commendatum, ne in manus caderet Infidelium. Ante Conſtantinum ſolus Tertullianus de illo nonnihil attigit *c. 8. n. 4. p. 104.*

Nicænum Oſius Cordubenſis Patrum Nicænorum juſſu compoſuit. *l. 2. c. 8. n. 5. p. 105.*

Conſtantinopolitanum in Concilio Conſtantinopolitano II. a S. Gregorio Nazianzeno compoſitum fuiſſe dicitur, & in Miſſa recitatur, non quia ſit Muſicæ accommodatiſſimum, ſed quia Hæreſes diſertius evertit. *l. 2. c. 8. n. 6. p. 105.* In Romana Eccleſia ſolum Benedicti VIII. tempore, Henrico Imperatore rogante, in Miſſa recitari cœpit, *n. 7. p. 105.* Quamquam forte ante eumdem Pontificem in Romana Eccleſia recitari conſueverat, & ſub eodem cantari cœpit, Henrico poſtulante. *n. 9. & 10. p. 107.* In Hiſpania, Gallia, & Germania antea in Miſſa recitabatur, multo ante apud Orientales, quam apud Occidentales hic ritus viguit, cujus auctor Timotheus Cp. Epiſcopus contra Macedonianos, vel Cna-

phæus

phæus adulterinus Antiochenus Epiſcopus cum nonnullis additionibus Theopaſchitarum Hæreſim olentibus, primus fuiſſe dicitur. *n.*8. *p.*106.

In Miſſa Mozarabica poſt Canonem canitur a Clero, a Populo, & a Sacerdote, qui interim Hoſtiam conſecratam ſuper Calicem tenet, ad Fidem realis in Euchariſtia præſentiæ Chriſti profitendam. *l.*2. *c.*8. *n.*11. *p.*108.

In quibuſdam Miſſis omittitur; in aliis poſt Evangelium cantatur, & ita Populus oſtendit, ſe Chriſti Doctrinæ per Fidem aſſentiri, quare fructum prædicationis Chriſti, & Apoſtolorum ſignificat. *l.*2. *c.*8. *n.*12. *p.*108.

Dum Symbolum Sacerdos recitat, ter caput Cruci inclinat, ſemel genuflectit, & ad verba, *et vitam venturi ſæculi* ſigno crucis ſe ſignat, ut fidei profeſſio ſigillo crucis quodammodo obſignetur. *l.* 2. *c.*8. *n.*13. *p.*108. Olim Crucis ſignum fiebat ad verba *Carnis reſurrectionem*, ſortaſſis quia Symbolum, quod Romana Eccleſia recitabat, in hæc deſinebat verba, quæ tamen vitæ æternæ articulum continent. *n.*14. *p.* 109. Genuflexio ad verba *et incarnatus &c.* indicat, adorandum eſſe Chriſtum, qui tanta humilitate homo pro nobis factus eſt. *n.*15. *p. ead.* Hanc genuflexionem etiam Romanus Pontifex ſervat; non autem in uſu eſt apud Canonicos Laudunenſes, qui ſtant vultu ad Orientem converſo, dum interim Sacerdos ſuper Altaris gradus genua flectit. *ibid.*

Symbolicam ſignificationem habent veſtes, quæ in Miſſa adhibentur. *l.* 1. *c.*10. *per tot. p.*48. *et ſeq.* V. *Veſtis.*

Synodus.

Synodi Diœceſanæ celebrandæ diem S. Carolus Borromæus in Eccleſia Cathedrali indici, & Calendario apponi juſſit, & alia a Parochis ante Synodum peragi præcepit, & quænam ea ſint. *append.*11. §. *Conſtitutam.* *p.*484.

Synodus triduo abſolvi debet; prima die ſolemnis Proceſſio inſtituenda eſt, & ante, vel poſt proceſſionem Epiſcopus Miſſam ſolemnem de Spiritu ſancto omnino facere debet, & Clero ſacram communionem porrigere, quam, ſtolis rubeis, etiam Sacerdotes ſument, qui eo die non celebraverint. *Append.*11. §. *Synodali, et ſeqq. p.*484. *et ſeq.* ſecunda die unus ex Canonicis Miſſam pro Defunctis, tertia Die Miſſam de SS. Trinitate celebrat, & alia plura ab Epiſcopo fiunt. *ibid.*

Syrus.

Syri in Miſſa poſt Conſecrationem Deum orant, ut panem, & vinum in corpus, & ſanguinem Chriſti immutet, credunt tamen tranſubſtantiationem vi verborum conſecrationis factam eſſe; eam vero orationem addunt ad Sacramenti effectum conſequendum. *l.*2. *n.*15. *n.*18. *p.*162.

T

Tabacum.

A Tabaco quovis modo ſumendo una ante, & poſt Miſſæ celebrationem hora abſtinendum eſſe nonnulli Epiſcopi etiam ſub excommunicationis pœna in ſuis Synodis ſtatuerunt. *append.* 9. §. *In ſuperius p.* 477. Alii oportere docuerunt, ut Epiſcopi vetarent, ne ante Miſſæ celebrationem, aut Euchariſtiæ ſumptionem Tabacum ſumeretur, ſed nimiam ſeveritatem præceptum hoc hodie præſeferret, præcipue ſi cenſurarum pœna adjiceretur. §. *His ſuffulti, et ſeq. p.*477. *et ſeq.*

Tabacum qui in Baſilica Vaticana, aut in Hiſpalenſis Diœceſis Eccleſiis ſumerent, olim excommunicationem incurrebant, quaſi Tabacum nimiam indecentiam, & turpitudinem importaret. *ibid.* Alii jejunium naturale tabaci uſu frangi dixerunt, ſed parum probabiliter. *ibid.*

Tabella.

Tabellæ ſecretarum, & Evangelii ſuper Altare commodo Sacerdotum introductæ ſunt. *l.*1. *c.*3. *n.*6. *p.*21.

Tabella, in qua Crucifixi immago depicta eſt, nunc in Miſſa ad oſculum præbetur, quando ante communionem pax danda eſt, & quare. *l.*2. *c.*20. *n.*23. *p.*213. V. *Oſculum.* Tabellam in Eccleſiis publice exponi. Concilii Congregatio juſſit, qua ediceretur Miſſæ celebrationem pro collatis eleemoſynis non eſſe ultra hebdomadam differendam. *Append.*8. §. *Haud abſimilis.* *p.*476. V. *Congregatio Concilii.*

Tabella auroræ, ortus ſolis, meridiei, & mediæ noctis a Benedicto XIV. deſcripta. *append.*10. *in not. In fine p.*483.

Taxatio.

Taxatio eleemoſynæ, ſeu ſtipendii pro Miſſis celebrandis a conſuetudine induci, & ab Epiſcopo extra Synodum fieri poteſt, conſultius tamen in Synodo fieri conſuevit. *l.*3. *c.*21. *n.*10. *et* 11. *p.*391. Hæc taxatio juxta locorum, & temporum circumſtantias ſtatuenda eſt. *n.*12. *p. ead*

Taxatio pariter eleemoſynæ pro Miſſis, quas Teſtator celebrari præſcripſerit ſine certo ſtipendio, ab Epiſcopo, non ab hæredibus ſtatuenda eſt. *l.*3. *c.*21. *n.*8. *p.*401.

Templum.

Templa ab Epiſcopis conſecranda ſunt; at benedici poſſunt ab aliis. *l.*1. *c.*1. *n.*1. *p.*3. Ritus conſecrandi Templa ex veteri Teſtamento in novum ex Apoſtolica inſtitutione traductus eſt. *n.*8. *et* 9. *p.*5. *et* 7. V. *Conſecratio.*

Templa primis Eccleſiæ temporibus fuerunt, *Dominicum*, *Domus Dei*, *Baſilica*, *Memoria*, *Martyrium*, *et Titulus* appellabantur. *l.*1. *c.*1. *n.*5. *p.*4.

Templum multipliciter pollui poteſt. Qui

in templo polluto celebraret, nullam pœnam incurreret, ſed peccaret graviter, niſi Epiſcopi conſenſus accederet. *l.3. c.7. n.4. p.298.*

Tempus.

Tempus, quod in Miſſæ celebratione impenditur, aliud interius, aliud exterius eſt. Primum in recta, integraque verborum pronunciatione, & in reliquis rite abſolvendis conſtituitur. Secundum Sacerdotis pietati liberum relinquitur: in hoc tamen nimia prolixitas, & nimia brevitas vitanda eſt. *l.3. c.24. n.3. & ſeqq. p.414. & ſeqq.*

Tempus celebrationis Miſſæ intra dimidium, vel intra tertiam horæ partem concluditur: neque audiendi ſunt, qui vel quoſdam ſcripturæ textus ad libitum interpretantes, vel ſanctorum exempla ad proprium ſenſum detorquentes brevius tempus commendant. *l.3. c.24. n.4. p.414.*

Tertullianus.

Tertullianus an unquam ſenſerit, Laicos poſſe Euchariſtiam conficere. *l.2. c.13. n.11. p.141.*

Theologia. Theologi.

Theologia idem ac jus Pontificium diu habita fuit, poſtea ab eo diviſa, ſed Canoniſtis omnino neceſſaria eſt *append.13. in Præf. Bened.XIV. n.11. p.504.* Theologia Bononiæ locum olim non habuit. *V. Bononia.*

Theologi ab Hiſtoriæ tum Eccleſiaſticæ tum profanæ probatis ſcriptoribus probabile argumentum pro rebus ſuis haurire poſſunt. *Append.13. in Præf. Bened.XIV. n.13. p.506.*

Theologia Scholaſtica Religioni Catholicæ ſemper valde profuit, ſed illa ſola Sacerdotes contenti eſſe non debent. *Append.13. in Præf. Bened.XIV. n.18. & ſeq. p.508. & ſeq.*

Theologiæ lectio in quibuſdam Eccleſiis juxta Concilii Tridentini monitum habenda eſt. *Append.13. in Præf. Bened.XIV. n.4. p.499.*

S. Thomas.

S. Thomas Aquinas attente legendus eſt, ut in ſingulis defectibus, qui in Miſſa occurrere poſſunt, promptum habeatur remedium. *l.3. c.15. n.11. p.350.*

S. Thomam Cantuarienſem, nonnulli dictitant Miſſam valde feſtinanter celebraſſe, ſed hallucinantur. *l.3. c.24. n.4. p.414.*

Tractus.

Tractus a trahendo dicitur, quam tractim & prolixe canitur. *l.2. c.5. n.18. p.92.* Eſt lugentium ſignum, ideoque pro *Alleluja* a ſeptuageſima ad Paſcha dicitur. *n.22. p.94.*

Trinitas.

Trinitatem olim Fideles nominare verebantur, ne iis, qui Trinitatis myſterium ignorabant, multiplicitatem Deorum adorare viderentur; idcirco ad Trinitatem orationes non dirigebant. *l.2. c.2. n.3. p.16.* Illo metu ſublato, utraque Eccleſia ſidenter ad Trinitatem explicite quaſdam orationes dirigit. *ibid.* Quamquam etiam nunc paucæ orationes ad eam diriguntur. *c.13. n.2. p.137.*

Triſagium.

Triſagium *Sanctus Deus, Sanctus Fortis &c.* non eſt idem ac hymnus Angelicus, ſeu triumphalis *Sanctus Sanctus &c.* qui poſt Præfationem in Miſſa dicitur. *l.2. c.11. n.18. p.128.* Illud quotidie initio Liturgiæ Græci canunt: Latini ſolum Feria VI. in Paraſceve. *ibid.*

V

Validitas.

Validum ut ſit Sacrificium, opus eſt, ut Sacerdos rite, & legitime ſit ordinatus. *l.3. c.10. a n.1. ad 8. p.300. & ſeqq.*

Requiritur præterea intentio actualis, vel virtualis faciendi, quod facit Eccleſia, & quomodo. *l.3. c.10. n.11. p.313.* Item opus eſt apta materia, & forma. Materia vero apta eſt vinum, & panis triticeus, nec ſufficit panis ex hordeo, ex ſpelta, ex farre, aut ex amido. Si panis triticeus cum hordeo, & ſpelta permixtus ſit, non eſt materia apta, ſi major ſit hordei, & ſpeltæ quantitas. *n.14. p.315.* Neque vinum materia apta eſt, ſi tanta aquæ quantitas permixta ſit, ut vini quantitatem ſuperet, quod ne eveniret, olim cochleari aqua in Calicem immittebatur. *n.15. p.315.*

Ad validitatem Sacrificii, divino jure, & præcepto, a quo nullus diſpenſare poteſt, neceſſaria eſt panis ſimul, & vini conſecratio. *l.3. c.10. n.18. & 19. p.318.* Si Sacerdos alterutram tantum ſpeciem conſecraret, validum eſſet Sacramentum, non autem Sacrificium, & ipſe magno ſe peccato adſtringeret. *Ibid.* Validum quoque eſſet Sacramentum, etiam ſi Sacerdos, qui illud conficeret lethalis criminis Reus, vel Hæreticus, vel Excommunicatus, vel ſuſpenſus, vel Degradatus eſſet. *c.11. n.1. p.320.*

Valide conſecraret Sacerdos, qui nullis Sacris veſtibus, neque ceremoniis, neque precationibus adhibitis, ſed cum intentione faciendi, quod facit Eccleſia, verba conſecrationis ſuper panem, & vinum communi Menſæ appoſita pronunciaret. *l.3. c.13. n.2. p.333.*

Valide quoque conſecratur vinum venenatum. *c.15. n.13. p.351.*

Valide, ſed illicite in Miſſa conſecrarentur particulæ in Pyxide conditæ, ſi oblationis, & Conſecrationis tempore Pyxis non aperiretur. *l.3. c.18. n.2. p.366.* Idem dicendum, ſi particulæ extra Petram Sacram poſitæ conſecrarentur. *n.6. p.368.*

Ad validitatem ordinationis, præter alia, opus eſt, ut tam ordinans, quam ordinandus actualem, vel virtualem intentionem habeant faciendi, quod facit Eccleſia, & quomodo.

l.3. c.10. a n.1. ad 7. p.300. & ſeqq. explicatur exemplis *n.6. p.310. & n.13. p.314.*

Si quis gravis mali metu ad Ordinem ſuſcipiendum adigeretur, & ut malum effugeret, ordinem ſuſcipere intenderet, valide ordinaretur, ſecus, ſi in animo perſiſteret non ſuſcipiendi ordinem *n.12. p.313.* Probabilius vero invalidus eſſet actus illius, qui in baptiſmo, vel Ordine ſuſcipiendo indifferens eſſet. *Ibid.*

Vas.

Vas æneum, in quo Sacerdotes veteris Legis ablui debebant, ante quam Altari miniſtrarent, ex ſpeculis mulierum conſtructum fuit. *l.1. c.12. n.1. p.56.*

Velum.

Velum, quo Calix tegitur, *Peplum*, & *Sudarium* appellatur: ejus uſus antiquus eſt: olim e lino erat, nunc ſericum. Triplici utuntur Græci, tertium aerem vocant. *l.1. c.5. n.7. p. 29.*

Velum ante Præfationem in Miſſa olim circum Altare juxta quaſdam Liturgias oppandebatur. *l.2. c.11. n.15. p.128.*

Venenum.

Venenum ſi ante, vel poſt Conſecrationem in Calice deprehendatur, quid agendum ſit. *l.3. c.15. n.11. & 12. p. 350.* Aliquando Venenum cum Sanguine Chriſti hauſtum non nocuit. *ibid.*

Veni Sanctificator quomodo in Miſſa dicatur. V. *Oratio.*

Verba.

Verba Græca, & Hebraica in Miſſa ſignificant, eamdem eſſe Eccleſiam, ex Hebræis, & Græcis primum, tum ex Latinis conflatam.

Veſtes.

Sacræ veſtes neceſſariæ ſunt juxta Sacros Canones ad Miſſam celebrandam, ita ut in quacumque neceſſitate graviter peccet, qui ſcienter aliquam ex iis omittat, ſecus, ſi ignoranter *l.3. c.7. n.1. & 3. p.295. & ſeq.*

Apud Orientales quoque nefas eſt ſine ſacris veſtibus Miſſam celebrare, & qui ſecus fecerit, deponitur. *ibid.*

Veſtes quibus induti Sacerdotes ad Altare accedunt, olim fuerunt clericorum, Laicorumque communes; veroſimile tamen eſt, Apoſtolos in Miſſa aliis veſtibus uſos fuiſſe, quam quibus, dum per vias incederent, uterentur. *l.1. c.7. n.1. & 2. p.34.* Apoſtolica traditione deſcendit mos peculiares veſtes in Miſſa adhibendi. *Append.2. §. Nos hanc p.426.*

Stola, Manipulus, Alba, Tunica, Dalmatica, Caſula, ſeu Planeta poſtea Clericorum dumtaxat propriæ veſtes, in uſu civili, & ſacro fuerunt, ſed in ſacro decentiores adhibebantur. Sic Miſſionariis in Sinarum Imperio degentibus, ubi indecorum eſt caput detegere, pileoli uſus in Miſſa conceſſus fuit, quod tamen a communi diverſum eſſet. *l.1. c.7. n.2. & 3. p.34. & 35.* Superpellicei, & rocchetti uſus inductus eſt, cum Presbyteros pigeret albam geſtare, quæ ad talos demittitur. *ibid.*

Prima e ſacris veſtibus eſt Amictus, ſecunda Alba, tertia Cingulum, quarta Manipulus, quinta ſtola, ſexta Planeta, ſeu Caſula. *l.1. c.7. a n.4. ad 8. p.36. & ſeqq. & c.8. per tot. p.39. & ſeq.*

Quinque ſunt ſacrarum veſtium colores. V. *Color.* Non ſatis conſtat, quando ſacræ veſtes a communibus diverſæ in Miniſterio Altaris adhiberi cœperint: D. Hieronymi ætate diverſæ fuiſſe videntur: congruunt tamen myſticæ veſtes cum Sanctuarii Sanctitate. *l.1. c.10. n.10. p.54.* Ipſi Calviniſtæ in ſuis ſolemnibus functionibus veſtibus utuntur ſplendidioribus. *ibid.*

Unaquæque e ſacris veſtibus Symbolicum habet ſignificatum. *l.1. c.10. per tot. p.48. & ſeqq.*

Veſtes ad Sacrificium neceſſariæ ab Epiſcopo benedicendæ ſunt, qui ritus eſt antiquiſſimus, & inter veſtes benedicendas Cingulum, & Pluviale computantur. Simplices Sacerdotes eas benedicere non poſſunt ſine Sedis Apoſtolicæ facultate, quæ iis, aut Abbatibus ab Epiſcopo jure ſuo delegari non poteſt, licet alii aliter ſentiant. *Append.2. a §. Maxime, uſque ad §. Itaque p.427. & ſeqq.* Epiſcopi Titulares in aliena Diœceſi Epiſcopo Diœceſano permittente, hanc benedictionem peragere poſſunt. *§. Aliter p. 430.* Abbates Regulares pro ſuis dumtaxat Eccleſiis veſtes benedicere poſſunt. *§. Si Regulares & ſeqq. p.430.* Hæc benedictio tum pro novis indumentis neceſſaria eſt, tum quando ex veteribus benedictis aliud indumentum conficitur. *§. hoc pacto. p.428.*

Viaticum.

Viaticum ſuſcipere infirmi jubentur, ſed eo modo, quo decet: quare non facile admittendum, ut duæ Miſſæ eodem die ab uno Sacerdote celebrentur, ut Viaticum Infirmo miniſtrari poſſit, *l.3. c.5. n.3. p.284.* Neque Sacerdoti non jejuno licet ad eumdem effectum Miſſam celebrare. *c.12. n.8. p.332.* Neque particula conſecrari poteſt, quæ ad Altare defeeratur, poſtquam celebrans cœperit Canonem recitare. *c.18. n.5. p.368.*

Olim ſi moribundus ſanctam non potuiſſet particulam deglutire, in ejus ſolatium particula non conſecrata deferebatur, vel etiam conſecrata, ut eam adoraret, cujus rei mira referuntur exempla, ſed hic mos juſtis de cauſis ſublatus eſt. *l.3. c.19. n.4. p.377.*

Olim Moribundo, qui Euchariſtiam ſub ſpecie panis deglutire non poſſet, ea poterat ſub ſpecie vini, aut panis vino conſecrato intincti præberi, ſed neque hoc amplius licet. *l.3. c.19. n.5. p.378.* Quamquam fortaſſis poſſet ei facta Particula vino non conſecrato in ſacra eabiberi, ut olim aliquando factum eſt. *Ibid.* Lex de naturali jejunio ſervando ægrum non obligat, qui ſumit Viaticum. *ibid.*

Vito-

Vicarius.

Vicarii, ſeu Oeconomi, qui Eccleſia Parochiali vacante, vel ob aliam neceſſitatem ex Concilii Tridentini præſcripto deputantur, ut Animarum curam gerant, tenentur Dominicis, cæteriſque feſtis diebus de præcepto Miſſam pro Populo ſibi commiſſo celebrare, & applicare. *Append. 7. n. 4.*, *& ſeqq. p. 467.*, *& ſeqq.* His Vicariis congrua ex fructibus Beneficii portio aſſignari pro ejuſmodi celebratione, & applicatione poteſt. §. 9., *&* 10. *p. 470.*

Victima.

Victima pro Sacrificiis apud Hebræos electa, quaſi ſanctificata cenſebatur, & a profano uſu ſemota, ac plura in ea immolanda peragebantur. *l. 2. c. 11. n. 5. p. 224.* Totum id, quod in ea immolatione exprimebatur, in Sacrificio Miſſæ habetur. *ibid.*

Victimæ deſtructio ad Sacrificium requiſita, etiam in Miſſa ſuo modo fit. *l. 2. c. 16. n. 22. p. 183.*

Vigilia.

In Vigiliis *Alleluja* omittitur, exceptis vigiliis Paſchatis, & Pentecoſtes. l. 2. *c. 5. n. 19. p. 93.* In his vigiliis olim Miſſæ per noctem celebrabantur; & Miſſæ horum dierum erant ipſarum Feſtivitatum, non vigiliarum Miſſæ. *ibid.*

In Vigilia Nativitatis Chriſti Miſſa poſt mediam noctem celebrari poteſt. *l. 3. c. 7. n. 5. p. 299.* V. *Hora.*

Vigilius Papa in baſilica Vaticana ſub Altare obiit, & quomodo. *l. 1. c. 2. n. 11. p. 15.*

Vinum.

Vinum eſt materia Sacrificii Miſſæ, idemque deberet eſſe accurate paratum: non eſt tamen materia apta, ſi major aquæ, vel alterius liquoris quantitas cum eo permixta ſit, quod ne eveniret, parvo cochleari aqua olim in Calicem immittebatur, ut etiam nunc quidam faciunt. *l. 3. c. 10. n. 15. p. 315.*

Vinum, dum in Calicem infunditur, non benedicitur, quia ſignificat Chriſtum, qui benedictione non indiget. *l. 2. c. 10. n. 11. p. 128.*

Poſt Vini Conſecrationem in Eccleſia Occidentali aqua non eſt immiſcenda. Græci aquam calidam infundunt, nec improbantur. *l. 3. c. 10. n. 16. p. 316.* Si magna aquæ, vel vini vis infunderetur, probabilius eſt, adhuc remanere Sacramentum. *ibid.*, *& n. 17. p. 317.*

Vinum ineptum ſi in Miſſa forte appoſitum fuerit, idque ante, vel poſt Conſecrationem advertatur, aliud apponendum eſt. *l. 3. c. 15. n. 3.*, *& ſeqq. p. 345.* V. *Defectus.*

Vinum olim a Fidelibus ad Altare offerebatur. V. *Oblatio.*

Vinum non conſecratum Hoſtiæ conſecratæ contactu non conſecratur. *l. 2. c. 2. n. 18. p. 209.*

Vinum poſt communionem a Sacerdotibus in Miſſa ſumitur. *l. 2. c. 21. n. 6. p. 216.*, & Populo poſt communionem præbetur. *c. 22. n. 1. & ſeqq.* V. *Communio.*

Vinum Diabolicum eſſe, illudque impios bibere, dixit Tatianus cum ſuis, ideoque in Miſſa eo non utebatur. *l. 2. c. 10. n. 8. p. 116.* Idem apud Manichæos in more poſitum erat, qui Romæ, ne agnoſcerentur, Euchariſtiam ſub ſpecie tantum panis accipere ſtudebant. *c. 22. n. 22.*, *& 23. p. 530.*

Virgo.

Virginum Sanctarum nomina S. Gregorius M. Canoni addidit. V. *Canon.*

Unde, & memores Domine &c.

Quarta eſt Canonis oratio, & explicatur. *l. 2. c. 16. per tot. p. 173.*, *et ſeqq.* V. *Oratio.*

Votiva.

Votiva Miſſa de Sanctis Canonizatis, non de Beatis celebrari poteſt, etiam ſi facultas conceſſa ſit Miſſam in Beatorum honorem celebrandi. *Append. 11. poſt tit. 2. §. Porro p. 487.* Poteſt eadem Miſſa in Beatorum honorem celebrari, ſi adſit privilegium, cujuſmodi plura extant exempla. *ibid.* Miſſa votiva cultum publicum præſefert, qui nomine Eccleſiæ fit. *ibid.*

Votivum officium non datur. V. *Officium.*

Vox.

Vox qualis eſſe debeat, dum preces in Miſſa recitantur. *l. 3. c. 13. n. 3. p. 334.*

X

XYſti duo fuerunt primis ſæculis Romani Pontifices incertum tamen eſt, uter in Canone Miſſæ memoretur. *l. 2. c. 13. n. 24. p. 149.*

F I N I S.

ANT 1.316589

Digitized by Google

Digitized by Google

XV. E. 15.

Digitized by Google